

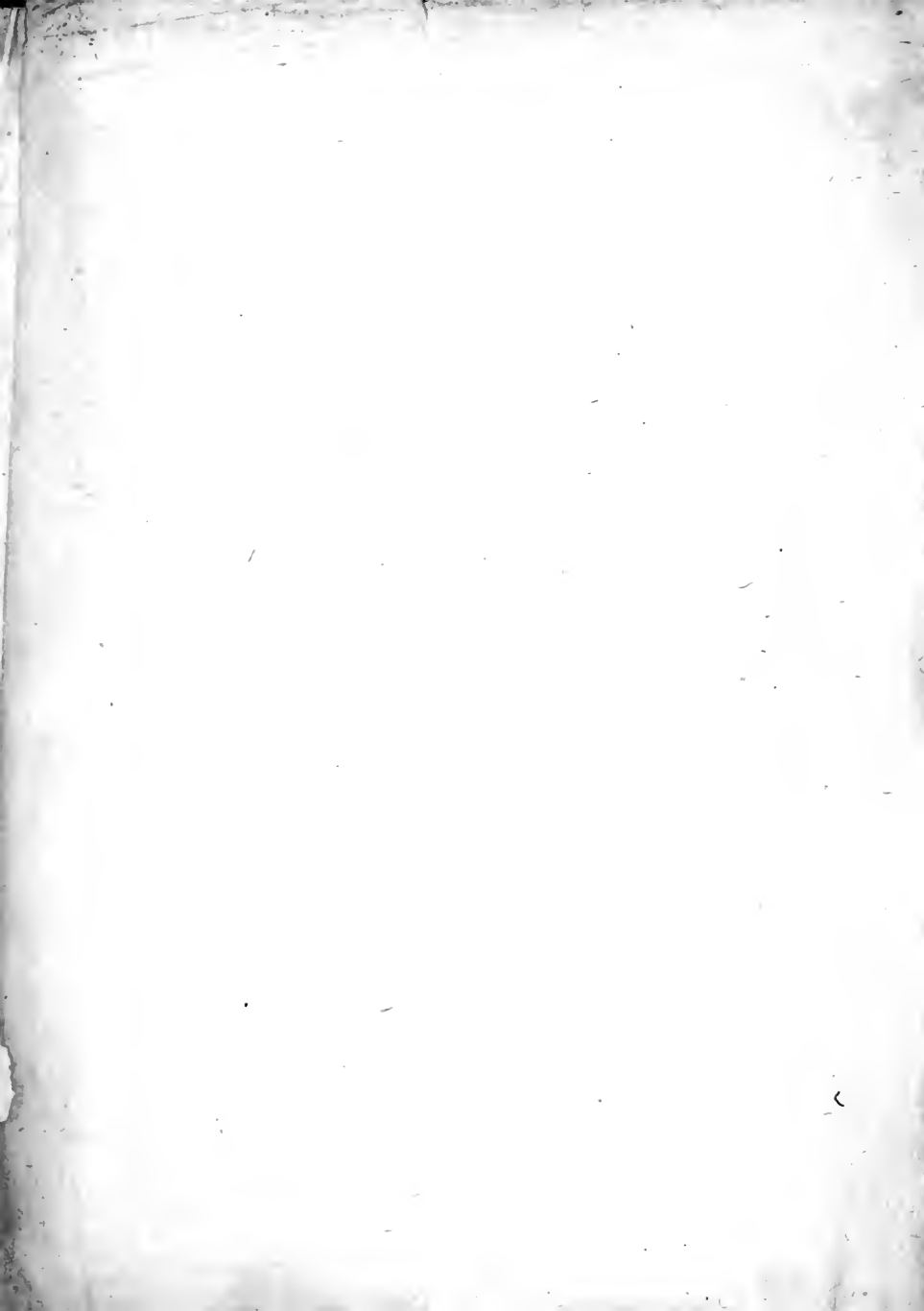

60
copy

DUKE
UNIVERSITY
LIBRARY

Treasure Room

Christina
L. ...

I A C O B I
A R M I N I I

V E T E R A Q V I N A T I S B A T A V I

S.S. Theologiæ Doctoris eximii,

O P E R A
T H E O L O G I C A .

Contenta post Præfationem, vide.

L V G D V N I B A T A V O R V M ,

A p u d G O D E F R I D V M B A S S O N ,

c l o . l o c . x x i x .

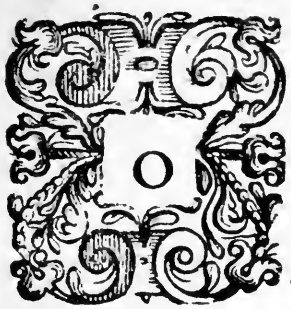
o. 37.2

I I N I A

1900

CHRISTIANO LECTORI.

S. P.

Puscula IACOBI ARMI-
NII, S.S. Theologiæ Docto-
ris, uno tibi volumine exhi-
bemus, Lector Christiane.
Desiderio illorum satisfa-
ctum oportuit, quibus au-
thor vel placuit, vel displi-

cuit. Sunt tales hic, & alibi. qui ne temere
virum aut amasse aut damnasse credi possint,
ipsum in libris suis loquentem audire deside-
rant. Scriptorum omnium hæc fors est, lau-
dari ab his, vituperari ab illis. Non sapiunt
omnibus eadem fercula. nec facile cuivis
sententiam suam probaverint doctores dog-
matici. Sunt, quos præceptorum nimius a-
mor ita excæcat, ut nihil non ab ipsis dictum
suspiciant, &, velut è cælo lapsum ancile, ve-
nerentur. Sunt, quibus præjudicia & præ-
conceptæ opiniones bonam mentem per-
vertunt, ut non ratione verum, sed personis,
temporibus, addo etiam, privatis commodis

metiantur. Non huius solum, sed & priorum seculorum vitia queror. Ab utrisque dissentio. Etiam, dum viveret Arminius, vacuum ab affectu omni auditorem maluit, quam impensius partibus addictum. Non minus cælestis reipublicæ civem sua decet libertas, quam mundanæ huius & politicæ societatis. In servitute omnia dura & difficilia. Vbi sentire licet, quæ Deus, ratio, & pia antiquitas suaserint, eademque ad Dei gloriam & Ecclesiarum ædificationem proferre; sine fuce pietas, sine superstitione religio, sine hypocrisis veritas magnis incrementis adolefcunt. Quid scriptor hic senserit, quid docuerit libere, pari libertate lege & perpende. Damus omnia, quæ vivus veledidit, vel probavit. Ea, quæ ad Malachiam dixit, in Antichristum & Socinum solide & ex professo in Batavorum Academia disputavit, discipulorum hic illic chartis adservantur. Publici illa juris facere religio fuit, quia cum ex ore dicentis excepta fuerint, facile auditorum culpam & in scribendo incuriam luat immeritus professor.

Præluit operi P. Bertii viri doctiss. *Oratio*, in qua multa pro authore, iisq; Ecclesiis dixit quæ postea eidem displicere cœperunt. Opus ipsum à quatuor Orationibus auspicio, quas magno auditorum applausu de *Sacerdotio Christi, Theologiae objecto, Auctore & Fine*, ac *Certitudine* habuit, omnes muneris Theologici inaugurales, & profundis scripturæ sensibus subnixas. Excipit eas quinta de *Componendo religionis dissidio inter Christianos*, cuius formulam facilius dari posse credidit, quam praxin. Huic proxime annectitur *Declaratio*, qua sententiam suam profitetur de *Prædestinatione, Providentia Dei, Libero arbitrio, Gratia Dei, Divinitate Filii Dei, & de Iustificatione Hominiis coram Deo*; in qua contendit, nec prorsus se in aliorum verba jurasse, & tamen longè citra Pelagianismum & Socinianismum stare. Accedit *Apologia ad Arriculos* in vulgus sparsos, velut inter actorem & rem arbitra. Post hæc universæ fere Theologiæ compendium *Disputationibus* variis comprehensum exhibetur, in quo sacrosensus à latere tuentur Scripturæ loca, magno dilectu

& iudicio annotata. Subeunt *privata*, in quibus salutis nostræ Oeconomiam & divinarum actionum seriem eruditè & appositè pertexit. Subjungimus his, *Amicam Collationem* eiusdem *de Prædestinatione*, quam cum gravissimo, maximique nominis Theologo, *Francisco Junio*, per litteras, habuit, acutam sensibus, densam argumentis, in qua animo concordēs, discordēs sententiâ summi Theologi exemplum præbuere suis, uti salva charitate ventilare oporteat scholarum placita. Idem docet *Examen Libelli Perkinsiani*, quo Theologo nec doctiorem, nec candidiorem habuit Britannia. *Analysis capituli noni ad Romanos* ardua illa & adoranda Dei consilia de hominum æterna salute & damnatione pertractat; & quæ aliis placet personarum esse simpliciter, fidelium ac infidelium esse docet discrimina.

Ad libri metam stat *Dissertatio de vero, & genuino sensu Capituli VII. ad Romanos*, in qua Ideam exhibet hominis regeniti & irrogeniti, quibusque gradibus tempora sua decurrat prior, ad vivum depingit. Ostendit
eadem

eadem, quantis passibus Lex & Gratia, Iustitia & Peccatum, distent: quam differant indole & studiis ratio & appetitus, caro & spiritus, totoque opere, quæ veterum plerisque placuit, sententiam recognosces. In quibus desino, *Articuli*, non auctoris ubique decreta, sed problemata continent, de quibus non inutiliter forte disputaverint rerum sacrarum periti.

Hæc operis totius perioche est, hæc summa. Distractis, quæ antea edita erant, exemplaribus, conjunxi opuscula, & ex multis volumen unum feci, ut & precii parte emptorem, & librorum mole levarem. Tu operam meam, quisquis es, boni consule, & Auctorem si novisti, iudicio tuo frui; si non novisti, ex scriptis hisce virum, doctrinam, institutum discere. *Vale.*

CONTENTA HOC OPERE SVNT,

<i>Oratio de Sacerdotio Christi.</i>	pag. 9.
<i>Orationes tres de Theologia, quarum Prima de Ob- jecto Theologia.</i>	pag. 26.
<i>Secunda de Authore & Fine Theologia.</i>	pag. 41.
<i>Tertia de Certitudine S.S. Theologia.</i>	pag. 56.
<i>Oratio de componendo religionis inter Christianos dissidio.</i>	pag. 71.
<i>Declaratio sententiae I. Arminii de Prædestina- tione, Providentia Dei, Libero arbitrio, Gratia Dei, Divinitate Filii Dei, & de Iustificazione hominis coram Deo.</i>	pag. 91.
<i>Apologia adversus Articulos xxxi.</i>	pag. 134.
<i>Responsio ad questiones novem.</i>	pag. 184.
<i>Disputationes Publicæ.</i>	pag. 197.
<i>Disputationes Privatae.</i>	pag. 339.
<i>Iacobi Armini amica collatio cum Fr. Junio.</i>	pag. 458.
<i>Eiusdem notæ ad Theses D. Fr. Junii de Præde- stinatione.</i>	pag. 611.
<i>Examen modestum libelli Perkiniani.</i>	pag. 634.
<i>Analysis cap. 9. ad Romanos, cum Aphorismis.</i>	pag. 778.
<i>Dissertatio de vero sensu cap. 7. ad Romanos.</i>	pag. 824.
<i>Articuli nonnulli perpendendi.</i>	pag. 948.

PETRI

PETRI BERTII

DE

Vita & Obitu

Reverendi & Clarissimi Viri

D. IACOBI ARMINII

ORATIO.

Dicta post tristes illius exsequias XXI. Octob.
Anno cl. l. c. ix. in Auditorio Theologico.

*Magnifici, Reverendi, Amplissimi, Nobilissimi,
Eruditissimi Auditores,*

VAM sit difficile quamque arduum, de Viris præstantibus in confessu clarorum virorum verba facere, id ego cum antehac aliquoties expertus sum, tum nunc imprimis sentio, quum de Reverendo Viro Domino IACOBO ARMINIO S. Theologiæ Doctore post tristes ejus exsequias hoc loco mihi dicendum est. Nam quum vir bonus canon sit & mensura rerum, curandum ei qui virum talem describere voluerit, ut ea excerptat proponatque, quibus vita humana in virtutis studio possit proficere. Producenda in theatrum latentia bona, & quæ vel modestia celavit, vel livor attrivit, vel calumnia distortit, vel imperitia non observavit, remoto sipario luceque admota, ostendenda sunt palàm, verbisque declaranda, ut quid in quoque laudandum maximè quidque imitandum sit, omnes conspiciant. Quo fit, ut quo maior cuiusque est virtus; eò difficultius sit de ipso dicere; Maximam enim virtutem maxima comitatur invidia: & quum sapiens sine ratione nihil agat, difficile autem sit, principia & causas singularum actionum semper explicare: ex his autem pendeat iudicium de re omni; efficitur, ut de præstantibus viris, quorum vita omnis plena est diversis recte sentiendi agen lique exemplis difficultimum sit iudicare. Accedit huc, quod qui id facere instituerit, necesse habeat quam frequentissimè recurrere à lege ad vitam, à vita ad legem:

* *

altera

ORAT. IN OBIT.

altera enim alterius ope indiget; & ut lex monet quid faciendum sit, ita vita ostendit quid fieri possit. Habet autem in se sapiens utrumque: plane ad exemplum Christi Domini & Servatoris nostri, qui primus dixit, *Discite à me*: Et Apostoli, qui suos monet, *Imitatores estote mei sicut ego sum Christi*. Atque ut Polyceletus o'im non contentus librum scripsisse, in quo omnia notaverat quæ statuam humanam adfabrè sculpturo observanda sunt, postea ne præcipere videretur alijs, quod non ipse observasset, statuam humanam ipse fecit, eamque publice propositam vocavit Canonem, lineamenta artis ex ea velut lege peti iubens: ita Vir bonus quum monuerit alios quid faciendum sit, ipse quod præscripsit alijs, primus exsequitur. Est autem difficile, vel omnes sapientis actiones ad normam suam legemq; propriam exigere; vel omniium legum in uno invenire exempla. Mihi vero de vita & obitu Reverendi atque incomparabilis viri D. Doctoris IACOBI ARMINII hodierno die in hoc celeberrimo etuditissimorum hominum consessu dicturo, non illæ tantum, quas dixi, officiant difficultates, sed & aliæ complures. Premit me recens adhuc amici erepti dolor: conturbat tristis familiæ consideratio, uxor afflictâ, liberi novem patre orbi: movet Academiæ luctus, percellit Reip. & Ecclesiæ tanto viro destitutæ recordatio: quæ omnia, in tam recenti vulnere, nondum obducta cicatrice, difertissimo cuique & cordatissimo consilium facile possint expectorare. Accedit, quod ipse etiam hoc omne choragium externi apparatus circa defunctos vehementer, dum vixit, improbavit. Sciebat enim, primum hinc ad venerationem sanctorum gradum olim factum esse: nec decere nos existimabat, quum pericula istiusmodi celebrationum videremus, ipsas celebrationes sectari. Sed quum ea sit hodie rerum facies, ut ab istâ parte minimè nobis metuendum sit, (huc enim, prò dolor, devenimus, ut de religione constituenda potius quam de pellenda superstitione deinceps despiciendum videatur:) quumque omnium intersit, virtutis exempla protracta in medium, omnibus hominibus spectanda proponi; suscepi, ex more, amicorum rogatu, volente Senatu, provinciam, quam nisi violata Christiana charitate & fracta amicitia jam inde à primâ ætate cum ipso sincerè cultæ contestatione, detrectare non potui. Quæ quum ita sint, spero, in isto difertissimorum hominum consessu, in quo nemo est qui non me & gravius & luculentius hoc munus obire possit, fore neminem, qui officium meum culpator sit. Vos interea Magnifici, Reverendi, Amplissimi, Doctissimi que Auditores rogo obtestorque, ut ijs quæ dicam fidem autoritatemque apud vos esse patiamini:

Commisimus terræ gremio, Reverendi viri D. IACOBI ARMINII corpus, seu templum verius Spiritus sancti, laboribus, vigilijs, certaminibus, morbis, ærumnis, quassum, attritum, fractum: commissimus inquam in certam beatæ resurrectionis spem: quam ipse dum vixit credidit, & in quam cogitationes suas & consilia direxit. Patria ipsi fuit Oudewatria, opidulum interfluente Isala & agri circumiacentis amœnitate fertilitateque, & civium frugalitate atque industria, iam pridem nobilitatum.

D. IACOBI ARMINII.

tatum. In hoc ille opido Solem primum conspexit; eo ipso quo in Gallia colloquium Possiacenum institutum fuit anno, qui fuit quingentesimus sexagesimus supra millesimum: in quo colloquio deputati nostri causam agebant bis mille centum & nonaginta Ecclesiarum, pacem, tranquillitatemque & fidei suæ libertatem a Rege suppliciter flagitantium. Hic igitur annus, hæc Sparta, hunc terris Laconem dedit: quæ tamen alias quoque ediderat Ioannem de Vereri aqua, Cornelium Valerium, & eum quem hic conspicitis Cl. senem D. Rudolphum Snellium non patriæ tantum suæ, sed etiam totius Academiæ atque imprimis ordinis Senatorij decus. Patrem infans amisit; Mater vidua tribus onusta liberis parce vitam & castè dum vixit egit.

Erat tunc in illo opido Presbyter quidam, vir honestus & gravis, Theodorus Æmylij, cuius, propter singularem eruditionem & sanctimonia, benedicta est hodieque inter vivos memoria. Is quum gustum melioris puriorisque in religione doctrinæ percepisset, decrevit semel abominandum illud missæ sacrificium nolle celebrare, itaque sedes suas varie commutabat, & modò Lutetiæ, modo Lovanij, modo Colonia, modò Vltrajecti agebat. Hic ergo puerum Patre orbatum simul atque ætas institutionis capax fuit, primis utriusque Linguae rudimentis, & veræ pietatis ac religionis principijs inveniendum curavit. Quumque deprehenderet in eo egregia indolis specimina, sæpè illum exhortatus est, ut seposita spretaque omni rerum terrestrium consideratione, se Deo & conscientię suæ adderet: exiguum id esse quod hic vivitur, sequi statum post hanc vitam, qui non compede aut pileo, sed beatitudinis vel morti, æternitate esset ætlimandus. Insedit ipsius animum ista exhortatio, confirmata postea lectione assiduâ sacrarum litterarum, & pijs meditationibus. Itaque ex eo nullum non laborem, nulla non discrimina spe vitæ illius, læto atque hilari animo subivit. Sed ipsum post aliquot annos Vltrajecti ita agentem inopinata oppressit calamitas, ob mortem boni illius & religiosi senis: quam tamen clemens & benignus Deus haud multo post leniit. Vix enim ille obierat, quum ex Hassia in patriam forte excurrit D. Rodolphus Snellius, qui iampridem tyrannidem fugiens Hispanorum Marpurgum concesserat. Is igitur civem suum humana omni ope ac præsidio destitutum secum in Hassiam abduxit, Anno 1575. Vix autem illic confederat, quum mense Augusto rumor adfertur de patriæ excidio: opidum ab Hispano captum, militem præsidarium occisum; cives iugulatos, domos incensas esse. Quo rumore in tantum perculsus est, ut totos dies quatuordecim in fletu perpetuo & lacrymis consumpserit. Itaque impatiens relicta Hassia in Bataviam excurrit, certus vel patriæ ruinas videre, vel mortem oppetere. Vbi venit, nihil offendit præter rudera, cives plerosque, matrem, soxorem, fratres, consanguineos, misere interemptos, *Et campos ubi Troia fuit*. Rediit ergo Marpurgum itinere ex patria in Hassiam usque pedibus confecto. Interea Illustrissimi Principis Auriaci auspicijs erecta apertaque est nova hæc Batavorum Academia: quod ille simul atque in Hassia intellexit, statim cœpit domuitionem adornare. Roterodanum igitur venit, quo cives pleri-

ORAT. IN OBIT.

que Oxewaterani, (reliquiæ Danaum atque immitis Achillei) & fideles multi Amsterdamo exules concesserant. Agebat tunc illius Ecclesiæ pastorem Pater meus, Petrus Bertius; Principi vero a concionibus Gallicis & consilijs erat D. Ioannes Tassinus: utriusque mirifice placuit adolescentis indoles, alacritas, promptitudo, ingenium. Pater quum esset à *Amsterdam* (neque enim ante annum trigésimum Latinas litteras attigerat) rogatus ab amicis domo ipsum sua libentissime exceperit. Consilium autem erat amicorum ipsum in novam istam Academiam ablegare, quam occasionem pater non negligendam ratus, me qui tunc in Anglia litteris operam dabam, evocat. Simul ergo in hanc Scholam missi, ex eo semper animis, studijs, voluntatibus fuimus conjunctissimi. Neque vero hic ego ætatem tunc temporis actam commemorabo. Vnum hoc dicam: Tantam fuisse juventutis in litteris & sapientiæ studio contentionem, tantam in doctores reverentiam, tantum zelum atque impetum pietatis, ut vix maior esse potuerit. Sed unus præ reliquis eminebat in nostro ordine Arminius; Si quid scribendum esset, si quid dicendum, quærebatur Arminius. Si disceptatio oborta Palæmonem recquireret, consultebatur Arminius. Memini quum Dominus Lambertus Danæus doctor & professor noster publice illum ab ingenij dotibus & profectu, & virtute laudaret; nosque illius exemplo ad S. Theologiam alacriter capessendam excitaret. Quid ego hic Poëtica studium referam, in quo excelluit? quid Mathematica? quid reliquæ Philosophiæ? Nihil ille istorum attigit, quod non penetraverit; nihil adgressus est, quod non feliciter absolverit. Atque hæc quidem usque ad annum M. D. LXXXII. quo anno Amplissimus Senatus Amsterdamentis ipsum Genevam, profectus uberius capiendi causa ablegavit. Quo quum venisset, audivit Reverendum & beatæ memoriæ senem D. Theodorum Bezam explicantem epistolam ad Romanos, cum ingenti omnium hominum admiratione. Erat enim in Beza supra cæteros mortaleis flexanima oratio, dictio expedita, sermo perspicuus, vox suavis, doctrina vero omnium eruditorum hominum iudicio excellens. Hunc igitur sibi præ alijs omnibus sequendum atque imitandum delegit. Sed quum non posset sibi statim præcipuorum quorundam virorum in ea Schola gratiam & favorem parare, idque (dicendum enim quod res est) ob solam Philosophiam Petri Rami, quam ille publice quidem magna contentione defendebat, privatim vero etiam suos auditores docebat, coactus est Basileam concedere: ubi quantus juveni honor delatus sit, quæ fuerint omnium ordinum de illius virtute succrescente præfagia, testari possunt ij, qui illius peregrinationis comites fuerunt. Atque hæc quidem iudicia & acclamationes ita ille admisit, ut nunquam ad arrogantiam animum deflexerit, sed reipsa ostenderit, nolle se ambitu eniti; sed vera virtute velle eo contendere, ad quod erat DEI benignitate destinatus.

Solent Basileæ ferijs vindemialibus doctiores studiosi publice interdum in Academia exercitij gratia aliquid extra ordinem docere. Eum laborem Arminius noster haud invitatus suscepit, laudatus ob id à Reverendo viro D. Iacobo Grynæo, qui etiam lectiones ipsius præsentia sua aliquoties co-

hone-

honestavit: Idem quoque in disputationibus publicis, si quid gravius proponeretur a ut dignus vindice nodus occurreret, non est veritus honoris causa Arminium nostrum media in studiosorum turba sedentem citare, & (ut Grynæi candorem agnoscas) dicere, Respondeat pro me Hollandus meus. Eo ipso tempore Arminius tanta in gratia & fama eruditionis erat, ut ei Genevam discessuro facultas Theologica titulum Doctoris etiam publico sumptu detulerit: quem ille ut digniorem, quam qui in eam ætatem conferri posset, tunc quidem temporis actis gratijs modeste recusavit.

Genevam reversus, offendit animos amicorum in P. Rami Philosophiam sedatores; ipse quoque de impetu remittendum ratus, ita se comparavit, ut facile omnes intelligerent, summo ingenio pietatē conjunctam magnum adferre etati ornamentū. Erant eodem tempore in illa urbe præcipuorum patriæ nostræ procerum liberi, qui nunc plerique eximijs in Rep. nostra honoribus funguntur. Horum alij quum in Italiam abiissent, alij domum essent revocati, ipse se solum & à sodalibus reliquis, uno excepto amplissimæ nunc in Batavia dignitatis viro, destitutum videns, in Italiam quoque excurrere decrevit, motus imprimis fama Iacobi Zabarella, qui tunc Philosophiâ Patavij ingenti hominum concursu profitebatur. Hujus igitur causa substitit Patavij, ubi Germanos quosdā nobiles docuit Logicam. Postea vero cursim reliquā Italiam lustravit, in eamque profectiunculam septē, non amplius, menses, impendit; neque Romæ unquam ab Achatis illius sui laere recessit: ita enim convenerat priusquam Geneva discederent. Vtebantur eodem hospitio, eadem mensa, eodem lectulo: ingrediebantur una, egrediebantur una, & ad pietatis exercitia Græcum Testamentum & Psalterium Hebraicum secum una asportarant. Sæpe illum narrare memini; Italiam sibi & commoda multa, & damna attulisse. Inter cōmoda illud præcipue ponebat, quod Romæ vidisset mysteriū iniquitatis, longe sædius magisque detestandum, quā unquam animo concepisset: nam quæ vel narrantur de Romana Antichristi Curia vel leguntur, nugæ esse aiebat, præ ijs quæ vidisset. Inter damna, istud: quod in Amplissimi Senatus Amsterdamentis offensiunculam ob id factū tunc temporis incurrisset, suffundentibus frigidam quibusdam, quos omnino præstitisset iusticia in ipsius reditū suspendere. Hinc ergo sumpta occasione: spargebatur in vulgus, illū Pontificis solem deosculatum, quem non nisi in conferta turba, ut reliqui spectatores, vidisset; nec soleat bellua honorem istum nisi Regibus ac Principibus deferre. Iesuicis adfuevise; quos nunquam audivisset: Bellarmino innocuisse, quem nunquam conspexisset: Religionem orthodoxam abjurasse, pro quâ paratus esset ad sanguinis usque profusionem decerare. Hoc interea alieno periculo discat pia & Christi Ecclesiæ devota juventus: præstare, Italiā nunquam attingisse, quā tanto cum famæ discrimine Antichristi mysteria cognovisse: non quod plus habeat periculi, Italiam videre, quam vicinam Antverpiam, aut Bruxellam, aut Brugas (multo enim plus & illis locis est libertatis & istis superstitionis; tutiusque illic lustrare omnia licet, quam in Brabantia vel Flandria: sed quod expediat adversarijs omnes maledicendi incautis omnes male suspicandi anas præripere: & scandalum potius non dare, quam admissum excusare.

ORAT. IN OBIT.

Rediit ex Italia Genevæ confedit, ac post aliquot menses revocatus, Amsterodamum ad Mæcenates suos & Dominos reversus est, instructus luculento, *per Christi gratiam, Genevensium testimonio, & arimo ad faciendum officium optime comparato, si Domino Deo placeret, ipsius uti ad opus suum in Ecclesia sua ministerio*: Hæc enim totidem verbis D. Beza in epistola, cujus autographum adverso.

Amsterodami facile se apud viros graves & prudentes de itinere Italico purgavit: sed infirmi quidem fratres factum illud perpetuo infectari, & in circulis sugillare, donec ipse in Ecclesia audiri cœpit, in qua simul atque conspectus est, dici non potest, quanto favore omnium ordinum homines ad illum audiendum concurrerint. Fuit enim, (ut scitis) in illo incredibilis quædam gravitas lepore temperata, vox gracilis quidem, sed suavis, & canora, & penetrans: suada vero admirabilis. Si quid exornandum esse, faciebat ita, ut verum non excederet: si docendum, perspicuè: si differendum, distincte. Iam cantus ille & flexus vocis ita erat rebus accommodatus, ut ex ijs fluere videretur. Quumque Rhetorico apparatu, & Græcorum myrothecijs non uteretur, vel quod natura ab ijs abhorreret, vel quod indignū divinarum rerum majestate judicaret, cincinnos illos & ornatum adscitium adhibere, quum nuda sibi veritas ad sui defensionem sufficiat: tamen ita efficaciter vi & pondere argumentorum & sententiarum gravitate, & scripturæ ipsius autoritate persuadebat, ut nemo illum unquam audiverit, qui non se commotum esse, confessus sit. Itaque alij tunc ipsum limam veritatis, alij ingeniorum cotem, alij novaculam succrescentium errorum appellabant, nihilque in Religione, aut sacra Theologia sapere credebatur, cui Arminius non saperet. Ipsi quoque pastores & concionatores illius urbis, viri & docti & disertis, adsurgentes illius eruditioni, plurimum se ex ipsius concionibus quotidie proficere ingenue agnoscebant. Atque ita Arminius noster diductis velis, secundis ventis, pleno remigio, faventibus omnibus qui ipsum norant, ad famam & gloriam ferebatur; quum Deo visum est, servum suum adversis etiam rebus exercere & patientiam ipsius modestiamque per crucem & afflictiones explorare. Quibus id principijs quoque successu factum sit, operæ est pretium cognoscere. Circumferebatur forte quorundam piorum manibus libellus à quibusdam fratribus in Ecclesia Delfensi scriptus adversus D. Bezam, hoc titulo, *Responsio ad argumenta quædam Beza & Calvinii extractata de Predestinatione in caput IX. ad Romanos*. Eum libellum beatæ memoriæ D. Martinus Lydius qui antea pastorem egerat in Ecclesia Amsterdamenti, tunc vero Professore in nova Frisiorum Academia, transmiserat ad D. Arminum, rogaveratque adversus fratres Delfenses patrocinium susciperet D. Beza. Credebatur à D. Lydio perquam idoneus huic rei Arminius; cujus & ingenium sagax, & iudicium acre, & vim in docendo ac refutando mirificam partim fama acceperat, partim ipse expertus fuerat: Neque erat omnino ab hoc instituto Arminius alienus; recens enim ex Schola Genevensi auribus circumferebat sonum lectionum & argumentorum D. Beza. Accingit ergo sese operi. Sed dum molitur refutationem, dum argumenta utrimque expendit, dum confert

scrip-

scripturas, dum se torquet ac fatigat, vero victus, primum sequutus est sententiam illam ipsam quam oppugnabat: postea in eam divina virgula & Spiritus sancti ductu, delatus est, quam ad finem usque vitæ constanter adseruit. Decretum scilicet Dei æternum in Prædestinatione non esse, eligere præcisè & absolute ad salutem quosdam, quos nondum decrevisset creare; quod voluit D. Beza: neque vero, posito decreto creationis & præviso lapsu, quosdam, citra antecedentem rationem Iesu Christi; quod volebant fratres Delfenses: sed ex creatis & lapsis eos, qui vocanti Deo vera fidei obedientia responsuri essent, quod ab eruditissimo Melanchthone, & Nicolao Hemingio, & alijs permultis Theologis adsertum est. Et licet ea jam olim Ecclesiarum nostrarum fuerit libertas, atque etiam nunc permultis locis sit, ut in hoc argumento, in quo nulla unquam prisca Synodus quicquam definivit, unam aliquam è pluribus, & doctorem eligere sine alicujus offensâ semper licuerit: (nam, ut alios omitam, Doctor Ioannes Holmianus Secundus, qui gravissimo præstantium Theolorum, atque imprimis DD. Curatorum consilio, post sollicitatos frustra D. Pezelium, & Mollerum, aliosque evocatus, ex hoc ipso loco docuit; sententiam Hemingij, ut scimus, amplexus est, eamque acriter defendit) tamen non defuisse Amsterodami, qui negotiû Arminio in hac causâ facefferent, accusarentque ipsum, quod à communi receptaque in Ecclesijs nostris sententia recederet; quorum tamen repressa est subito Senatus auctoritate & fratrum æquanimitate vehementia: adeo, ut tranquille, addo etiam amice & fraterne semper Amsterodami cum Collegis vixerit, sine ulla simultatis, vel odij vel invidiæ nubecula. Et erat alioqui vir iste Dei non tantum ad candorem factus, sed sanctis quoque Christi præceptis, & spiritus, ita insuper efformatus, ut placide dissentientem ferret; neque facile de quoquam desperaret, qui modo Christum in scrij turis loquentem audire vellet, quam illius divinam moderationem & æquanimitatem omnes & novimus & admirati sumus, tanto magis, quo nos ipsos ab istis bonis proprio conscientie nostræ testimonio sentimus adhuc abesse longius.

Quum autem obitu Clarissimorum & præstantissimorum virorum D. Doctoris Iunij & D. Lucæ Trelcatij senioris orbata Professoribus Academia Herculem requireret, qui sustinere hunc orbem posset, (quem interea solus, & à Collegis destitutus fulciebat Atlas, Reverendus vir Doctor Franciscus Gomarus) una omnium voce, & publico patriæ consensu itum est ad Arminium, qui nihil minus cogitans, Ecclesiam Christi jam decimum quintum annum Amsterodami curabat. Sed quum Amsterdameses negarent se illius opera carere posse, quod hunc præcipue dicerent habere se, quem succrescentibus hæreseon monstris opponerent, dici non potest quanta tunc bonorum fuerit consternatio. Deliberatum est varie nihil nõ tentatû. Profecti sunt publico nomine ipsi Academię nostræ Curatores, Nobilissimus Doufa, & D. Neostadius, una cum Amplissimo viro Reip. nostræ Syndico D. Nicolao Zeystio: missus eodem ab Illustrissimo Principe D. Ioannes Vtenbogarthus pastor Ecclesiæ Hagienfis, & ex suprema Curia D. Nicolaus Cromhoutius. Hi omnes varie Prudentissimam ejus Reip.

Senatum, & Synedrium pastorum seniorumque permovere atque impellere. Vix tandem multis laboribus, precibus, ipsa quoque Illustrissimi Principis intercessione obtentum est, ut dimissus operam præstaret Academia. Obstabant nihilo secius, qui optimos conatus plerumque solent subvertere, suspicionum rumusculi, quibus innocentiae suae & candoris & eruditionis clypeum opposuit. Hoc fretus, Dei in reiquo benedictionem securus exspectabat. Ergo re Hagæ Comitibus apud DD. Curatores audita disceptataque in præsentia gravium quorundam Theologorum, deprehensum est, *suspiciones illas male fultas fuisse, neque causam fuisse, cur de fideli Christi servo quisquam iniquius sentiret: libertate enim prophetandi in Ecclesia concessa usum, nihil do cuisset quod Religioni Christiana esset inimicum.* Doctoris ergo gradum Deo hominibusque faventibus conlequutus est publice in hac ipsa Academia primus, conferente eum solenniter ex hoc ipso loco Anno M. DCIII. Reverendo viro D. Doctore Fr. Gomaro. Sic igitur Iacobus Arminius in Fr. Iunii locum jubentibus ita Curatoribus surrogatus est. Et ne quid ipsius hic fidei atque auctoritati deesset, ob ea quæ Amsterodami aliquando sparsa fuerant, placuit presbyterio Ecclesiastico illum discedentem luculentissimo testimonio exornatum, omnibus pijs, probis, & doctis viris comendare. Quod ita sonat,

TESTIMONIUM ECCLESIAE AMSTERDAMENSIS.

SI ipsa æquitatis ratio, in communi hominum societate, pro lege jam diu ratum voluit, ut commendatione præclara, veritatisque testimonio honestiore digni judicarentur, qui uspiam de repub. optime meriti essent: multo magis honore isto digni sunt, qui in verbo Dei laborantes, sacrosancto Evangelij ministerio, in Ecclesia Domini nostri Iesu Christi pluribus annis, singulari, cum fructu, tum laude præfuerint. Quare quum id ipsum nunc a nobis, Reverendus in Domino Frater D. D. Iacobus Arminius petierit, huic nullo modo denegandum duximus.

Hoc itaque scripto, omnibus ac singulis testatum velimus, prænominati viri ornatissimi ac in Christo symmysta omnium Charissimi, cum vita inculpata, tum sana doctrina, tum denique morum summam integritatem, ita nobis jam diutina consuetudine esse perspectam & exploratam, ut nihil antiquius nobis sit, quam illius consilio, opera familiaritate & necessitudine semper frui, amicitiamque, quæ jam multo tempore inter nos fuit, colere. Caterum, quandoquidem aliud Deus Opr. Max. de ipso nobisque constituisse videtur: est, de quo ipsi Domino Deo nostro maximas agamus gratias, pro summa hætenus sua erga nos, totamque hanc Ecclesiam nostram benevolentia, qua confectum est, ut ex hujus prædicti Domini, ac cooperarij in vinea Christi omnium dilectissimi studio & labore, inter nostros

D. IACOBI ARMINII.

nostros hic inde esse nobiscum & alacriter exultato, fultus & videre & jucundissime percipere potuerimus non paucos. Dilectissimo autem huic in Domino Fratri, pro coniunctis suis in Domino vitibus, pro alacritate in aequis paribusque nobiscum functionis sua partibus sedulo iuendis, pro promptissimo ubique nobis communicato consilio, nihil non sane debere, omnes, animo lubentissimo confitemur. Quare, ut breviter verbo uno omnia dicamus, (quandoquidem ipsius & pietas & summa probitas, nec non eruditio singularis, suo id sibi jure quodammodo, vendicare videtur) ita Amplissimum hunc Dominum ac Fratrem in Christo maxime venerandum, omnibus pijs, probis, doctissimisque viris commendamus, ut majori studio, magisque ex animo commendare non possimus. Datum in Synedrio nostro Amstelrodami viij. Septembris 1603.

Omnium nomine,

Verbi Administer divini Ioannes Vrsinus Praefes Synedrij.

Ioannes Hallius Ecclesiastes Amstelrod.

Ioannes Halsbergius eiusdem Ecclesiae Pastor.

Sed & classis universa suis alixis ipsi dedit in hanc formam.

TESTIMONIUM CLASSIS
AMSTERDAMENSIS.

Vniuersis & singulis praesens hoc nostrum testimonium lecturis vel auditoris salus & pax per unicum Mediatorem Christum:
Quoniam Ornatissimus Doctissimusque vir D. Iacobus Arminius ab Illustribus & doctrina clarissimis Dominis Curatoribus Academiae quae est Lugduni Batavorum à Ministerio sancto (quo multis iam annis summa cum laude in Ecclesia Amstelradamensi functus est) ad publicam professionem sacrosanctae Theologiae vocatus & publice inauguratus est: nos discedentem praesenti hoc nostro scripto, licet exiguo, ipsidem, & omnibus probis commendare, nostroque testimonio, (ut moris est) corroborare volumus. Testamur itaque nos servi Iesu Christi, una cum Senioribus eiusdem Classis Amsterodamensis, praedictum D. Doctorem Arminium iam ante annos quindecim fuisse membrum nostrae classis, quo tempore sanam doctrinam pure, magno cum fructu docuit, Sacramenta iuxta institutionem Domini administravit, & veram Christianamque Religionem magno cum zelo propagavit, suaeque diligenti praesentia Classicalem actum semper ornavit, suo quoque prudenti consilio, res arduas magnique momenti cum alijs composuit, opera omnia imposita ad aedificationem Ecclesiarum
* * *
spectantia,

ſpectantia, prompte ſemper ſuſtinuit, ſanctamque ſuam vocationem honeſtate & probitate vita in hunc uſque diem ornavit. Breuiter, ſeſe talem cum in munere ſancto, tum in vita conſuetudine erga omnes, qualem verum Chriſti ſeruum decet, praſtitit: ut pro ſua erga nos beneuolentia & humanitate qua quemque noſtrum complexus eſt, maximas & immortales ipſi agamus gratias. Rogamus itaque uniuerſos, & ſingulos, cuiuſcunque ſint Ordinis, ut prenominatum D. D. Iacobum Arminium, talem quem diximus, habeant, agnoſcant, complectantur, ſeueantque. Eum quoque, tali honore quo dignus eſt (propter eximia eiuiſgenij, & ſingularia in illo luſcentia dona) afficiant, ac pro virili ſanctos ejuſ conatus adiuuent, ad Dei nominis gloriam, nec non Scholæ & Eccleſiæ adificationem. In quem ſinem nos eiſ Collegæ & conſervi multiformem Spirituſ ſancti gratiam illi ex animo omnes comprecamur. Amſterodami, e Claſſicali noſtro conuentu, Calendis Septembris, 1603.

Ioannes Halsbergius, Præſes Claſſis.

Ioannes Hallius, Eccleſiaſtes Amſterodamendiſ Scriba Claſſis, ejuſdemque nomine.

Satiſ ſine honeſte ac laudabili ter de Arminio fratres teſtati ſunt? Sic ergo ille in Academiam venit. Ex eo tempore Collegæ omnes amicū conjunctiſſimū, Scholæ Senatorem, Profeſſorem, Rectorē, Studioſi omnes patrem humaniſſimū experti ſunt.

Vix pedem intulerat in Academiam, quū ſtatim deprehēdit S. Theologiæ conſecraneoſ quaſtionum dumetiſ ſeſe implicare, & neglectiſ ſcripturiſ ſpinofa quædam Theoremata & Problemata ſectare. Hoc ille malum, re cū Collegiſ communicata emendare ſtudit; & fecit magnā ex parte: revocavit enim priſcum illud, & maſculum & toroſum ſtudentiſ genus, iuuenefq; palabundos ad fontes ſalutiſ, (puroſ illoſ atque illimeſ fonteſ) retraxit, quantum potuit, ut ex iſ religio quaerere tur: non illa quæ alterationibuſ aut nuda ſpeculatione contenta ad animoſ paſcendos comparata eſt ſed quæ charitate ſpirat, quæ veritate eam ſectatur quæ eſt ſecundū pietate: quā diſtunt adoleſcentē iuvenileſ cupiditateſ fugere, domitiſque carniſ illecebrī vitare mundi inquinamenta, ea; facere & pati; quæ Chriſtianū à Gentili diſcernunt. Illud iſ identidem inculcans ſervatoriſ noſtri,

Niſi abundaverit iuſtitia veſtra pluſ quam Scribarū & Phariſaorum, nequaquam ingrediemini in regnum calorū.

Afficiebat ipſum interea Chriſtianitateſ tam miſere diuulſæ & diſtractæ conſideratio, de qua raro ſine lacrymiſ, nunquam ſine altiſ gemitibuſ loquebatur. Oſtendebat, optare ſe, ut diſiecta Eccleſiæ membra in unum aliquando corpus ex præcepto Domini coaleſcerent. Iudicabat, id quod reſ eſt, Curiam Papalem non quaerere ea quæ ſunt Chriſti, ſed voluptateſ, honoreſ, lucrum, pompam huiſ ſeculi, & tyrannideſ in animas pariter & in corpora. Proinde de rebus ſalutiſ & communi pace conſtituenda non poſſe

D. IACOBI ARMINII.

posse aut debere quemquam cum illa meretricula inire consilia. In alijs magna parte esse studium conscientiaë & pietatis; ac non tam intentione aut proposito peccari, quam dubijs ambagibus in quibus multos ignorantia, multos majorum autoritas; multos dogmatum vel à se positorum vel diu defensorum pertinacia; multos scripta revocandi vel retrahendi pudor, multos denique iniquum de fratribus iudicium à concordia arcerent; Quibus omnibus medicinam putabat adferri posse, non a gladio, cruce, laqueo, vivicomburio sed a precibus & placida atque amica institutione, & sancte conversationis exemplo. Itaq; cum omnes ad pietatem hortabatur, tum illud imprimis curabat ut resectis spinosis quaestionibus & ingenti inanum adfertionum pondere, quibus Scholæ perstrepunt, ea duntaxat ex scripturis peterentur, quæ ad fidei necessitatem facerent, & ad vitam bene beateque in Christo transigendam. Quem ipsius conatum elusus Satan, incautus persuadere studuit, fieri hæc ab ipso ad gloriam aucupandam, ad ostentandam ingenij vim, ad res innovandas, ad ferram contentionum & altercationum reciproandam. Movit igitur veterem Camarinam iterum maleuada suspicio; sed eam Professores ipsi & Collegæ prudenti Curatorum consilio in ipsa herba oppressere: cuius in rei fidem hoc instrumentum proferendum putavi.

EX GESTIS ACADEMICIS.

Professores facultatis Theologicae, quum ipsis relatum esset, Classem Dordracenam hæc gravamen formæ conceptum inter cætera posuisse,

Quum in Ecclesia & Academia Leidensi rumor sit, controversias quasdam circa doctrinam reformatarum Ecclesiarum ortas esse, censuit Classis, necessarium esse, ut de ijs controversijs quam tutissimæque componendis Synodus deliberet, ut schismata omnia & offendentia que inde oriri possunt, tempestive amoveantur, conserveturque unio Ecclesiarum reformatarum contra adversariorum calumniam;

D. D. Curatoribus & Consulibus sciscitantibus, num qua ipsis controversiæ istiusmodi essent perspectæ: re inter se primum examinata seorsim perpensaque, unanimiter responderunt: Optasse se, à Classe Dordracena melius ordinatiusque in hac re actum esse: Inter studiosos quidem opinari se plura disputari, quam ipsis gratum sit; inter se vero, hoc est inter facultatis Theologicae professores, nullam discrimen, quod quidē constet esse in fundamentis doctrinae. Daturus quoque operam, ut quæ inter studiosos disputationes istiusmodi oborte sunt, minuantur. Actum X, Aug. A^o. 1605. Subscripsere,

Iacobus Arminius pro tempore Rector Academię.

Franciscus Gomarus.

Lucas Trelocatius.

ORAT. IN OBIT.

Eo ipſo die, quum idem quoque propoſitum eſſet D. Iohanni Kuchlino Regenti Collegij Theologici, reſpondit, ſe iſs qua à D. D. profeſſoribus dicta erant, ſuffragari. Subſcripſit

Ioannes Kuchlinus Regens.

Atque hæc quidem tunc ita acta. Poſtea cognitionem eorum quæ ferebantur, Hagæ Comitis ſuſcepere Illuſtrium Ordinum voluntate Senatores Curiaè Auguſtæ: qui quid de re omni ſenſerint, referrem, niſi id omnes quorūquod adſunt, ſcire arbitrarer. Sed cum ſic luſtatur, collecto tandem ex laboribus, pertinaci ſeſſione, adſiduis ſtudijs, & certaminibus ſine ulla miſſione intercurrentibus, morbo a hleta Chriſti lectulo tandem deſixus eſt: Quid autem mirum ſi commotus fuerit fame ſuæ, ſalutis, & laborum diſpendio; quum neque viro bono quicquam fama ſua ſit antiquius, neque Chriſtiano ſalute, neque S. Theolegiæ doctōri petitis ex ſcriptura demonstrationibus: *Oppreſſio, inquit Siracides in anire facit ſapientem.* eadem huic dolorem, ex dolo e morbum conciliauit, ex morbo mortem. O tetrum, & viperinum, exque imo tartaro excitatum malum! Quoties illum ex Propheta privatim etiam cum gemitu exclamantem audiuimus? *Va mihi mater mea, quare genuiſti me, Virum diſcordia in uniuerſa terra? ne ſcener. vi, ne foeneravit mihi quiſquam: & tamen omnes maledicunt mihi.* Revocavit tamen ſe ipſe ad rationis & tranquillitatis ſepta, animo nunquam non excello, nunquam non in fratres ſuos æquo & comi: quorum cauſa paratus erat quaſi libet malevolorum contumelias devorare & concoquere, ſtomacho non Cæonis, ſed Spiritus Chriſti. Erupit autem latens viſceribus malum præcipuè v. 1. Februarij huius anni: quod quidem tunc ita ſe prodidit, ut medici ſtatim lenta & cauta curatione opus eſſe iudicarent. Eſti vero initio æger vix corpus traheret: tamen per intervalla, quum liceret, lectionum & vocationis ſuæ labores non intermiſit; neque cauſæ ſuæ, ubi opus fuit, deſiit. Itaque Hagam iterum iterumque evocatus excurrit, & præclaram fidei ſuæ profeſſionem edidit coram multis teſtibus; & poſt ultimam illam amicam collationem hoc uno ſecundum Deum & conſcientiæ ſuæ teſtimonium ſe ſolatus eſt, quod in panegyri totius Hollandiæ eſſet à Dominis ſuis Clementiſſimis patienter auditus: quorum ille prudentiæ tantum tribuebat, ut, ſi quid ſibi humanitus eveniret, non de futuros ſperaret, qui cauſæ æquitatem quam ſemel cognoviſſent, eſſent ſapientiæ ſuæ & favoriſ patrociniſo deſenſuri. Haga domum delatus, vix ſe compoſuerat ad Dominorum ſuorum mandata exſequenda, conſignandaque accuratè quæ à ſe fuerant in amica collatione propoſita; quum iterum illum viſ morbi adorta eſt, tanto vehementius, quanto plus incrementi ex mora & virium imbecillitate contraxerat. Itaque morbo preſſus literis ad Illuſt. Ordines ſcriptis, ſeſe modeſte excuſavit, quod ipſorum voluntati dicto die parere non poſſet: *Se lectulo ægrum deſineri, conſignaviſſe jam magnam partem, quam nunc Deo ita volente cogatur abrumpere. Abiit ſe auditum, remque omnem tunc ſcripto fuiſſe exhibitam; Poſt illud neceſſitati ſatiſfacta.*

D. IACOBI ARMINII.

gere. Si tamen in ipsa, que consignarat omnino experens, curaverunt, ut se vel restituta per Christi gratiam integra omnia & perfecta haberet, vel defuncto abrupta. Quã vero confessionem eadisset, tantum abesse, ut de ea quicquam dubitaret, ut contra constanter iudicet. eam per omnia sacris litteris convenire. Proinde se in ea perstare: Paratam cum hac ipsa fide coram tribunali Iesu Christi Filij DEI iudicis vivorum & mortuorum vel eo ipso momento comparere. Interea invalescebat indies morbi vis, obviantibus quidem quantum per artem atque industriam fieri potuit, naturæque vires prolectantibus Clarissimis & exercitatissimis medicis, D. Doctore Pavio, D. Sebastiano Egberti, D. Henrico Saelio, D. Reinero Bontio: sed frustra; quum indomita mali pertinacia ipsi quoque arti faceret opprobrium: Altius enim defixa quam ut evelli posset, nova indies excitabat symptomata: febres, tussim, hypochondriorum extensionem, expirandi difficultatem, oppressionem a cibo, laboriosos somnos, atrophiam, arthritidem; nullamque ægro pausam vel requiem concedebat: accessere postea dolores in intestinis, ilio, & colo, cum obstructione nervi optici sinistri, & ejusdem oculi obfuscatione: nihilo interea minus defaviente calumnia, aut de consueta atrocitate remittente; cujus hoc loco immane, stupendum, terribile, atque horribile & ad posterorum memoriam transmittendum commemorabo exemplum. Quum de alterius oculi obfuscatione innotuisset; fuere, qui hoc inter pœnas quas Deus hostibus suis, & impijs contempторibus sui nominis comminatur, referre auderent: affirmarentque, hunc præ alijs insignite improbum vel ex supplicio isto. Et ne schema vel color huic tam fœdo atque immani facinori deesset, consulti sunt libri sacri, quos nunquam Christiano nisi cum veneratione & precibus adire licuit. Inventus est apud Zachariam Prophetam locus de oculorum & totius corporis tabe, ita sonans.

Hac erit plaga qua percussiet Dominus omnes gentes, que percurserint adversus Ierusalem. Tabescent caro uniuscuiusque stantis super pedes suos, & oculi ejus contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescent in ore suo.

Et alter.

O pastor idoli, delinquens: gregem, gladius super brachium ejus, & super ceculum dexterum ejus: brachium ejus ariditate siccabitur, & oculus dexter ejus senescentis obscurabitur.

Is locus in sanctum Christi servum corpore quidem afflictum, sed animo nunquam non felicem, nunc vero etiam felicissimum contortus est. Horresco tam enormis, & detestandi, & impij facti memoria. Quis tu es o homo qui fratrem tuum condemnas propter quem Christus sanguinem suum profundit? quid servus Dei petitis quasi ex ipso cœlo oraculis infectaris, quem preclare de Ecclesia universa meritum non ingrata posteritas agnosceret? quid iudicium tibi usurpas in fratrem, quem amari præcepit Dominus? Audi ipsum.

ORAT. IN OBIT.

Non peccavit iste, neque parentes ejus, sed hæc fiunt ut manifestentur opera Dei.
Audi iterum eundem.

Nolite judicare, ne judicemini.

Audi Apostolum.

Mihi pro minimo est quod judicor a vobis, aut ab humano judicio. Qui judicat me, Dominus est. Itaque nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc erit laus unicuique a Deo.

Ad eone tu securus es eventus tui, ut constet te non vel acerbior dolore cruciandum. Et tamen non dexter oculus laboravit, sed lævus, neque excœcatio fuit, sed obfuscatio duntaxat, neque exsiccatum est brachium, sed intumuit. Lingua vero ad extremum usque articulum vitæ officio suo expedite functa est. Ita miseris hierophantis supera, infera, dextera, læva, divina, humana, pariter quum volunt ancillantur. Fuere etiam qui de nomine ludentes **VANI ORBIS AMICVM**, comminiscerentur: quasi non idem aliquando impietas in sancto Christi nomine ausa fuerit? Abite scarabæi, sæculi incommoda. Quid non tentabitis in servo, qui ipsi Deo & Domino vitæ non pepercistis? Sed redeo ad id unde digressus fueram. Hisce omnibus malis fatigatus, constantem tamen animum & placidam mentem semper servavit. Itaque de festivitate illa & lepore, & consueta hilaritate frontis, & pectoris candore nunquam quicquam remisit, accedentibus ad Deum pro se & pro Ecclesiæ concordia precibus ardentissimis. Quam crebræ fuerunt, quam ferventes illius ad I. Christum in morbo eiaculationes? quæ gaudia sibi pollicebatur? qua fidei perseverantia extremum illum sibi in terris diem expectabat? Si fratres se ad preces componerent, ipseque dolore impediretur, jubebat subinde expectare, donec ad se redisset ut una posset hoc fraternitatis officio defungi. Precum formulæ è pluribus pauce istæ notatæ sunt. *Magne Pastor ovium, qui per sanguinem æterni fœderis reductus es ex mortuis, Domine & Servator Iesu, adesto mihi ovi infirme atque afflicte.*

Domine Iesu, fœdalis & misericors Pontifex, qui in omnibus similiter tentari voluisti absque peccato, ut ipsa experientia edocuis quam grave sit Deo per passiones obedire, posses nostrarum infirmitatum sensu affici, miserere mei, succurre mihi servo tuo decumbenti, & tot malis presso. Deus salutis meæ, redde animam meam idoneam regno tuo cœlesti, corpus vero resurrectioni.

Quum autem invalescente vi mali à medicis esset admonitus, ut ob incertos vitæ exitus disponderet domui suæ, & si quid ultima voluntate mandatum veller, curaret; tanta equanimitate sed ad mortem composuit, ut amici adstantes qui in omni vita mores ipsius observaverant, tantam tamque heroicam in extremo actu moderationem fuerint admirati, perierintque ab eo ultimum beatè moriendi exemplum, à quo jam pridem multa didicerant recte vivendi. Quum igitur sentiret tempus imminere resolutionis suæ, neque ignoraret Diaboli insidias, nihil prius habuit, quam ut in condendo

D. IACOBI ARMINII:

condendo testamento brevem ipse consiliorum suorum vitæque rationem dictaret. Eam, quia fidelis doctoris officium continet, in exemplum inque testimonium recitabo.

EX TESTAMENTO.

Ante omnia commendo animam meam quando ea ex corpore suo emigrabit, in manus Dei creatoris sui & fidelis Salvatoris, coram quo testor me bona conscientia in munere meo & vocatione simpliciter & sincere ambulasse: sollicitè admodum & curiose hoc cavens, ne quid proponerem aut docerem, quod non adhibita ante diligenti ex scripturis sacris disquisitione comperissem cum iisdem scripturis ad amissim convenire: quæque ad propagationem amplificationemque veritatis, Religionis Christianæ, veri Dei cultus, communis pietatis, & sanctæ inter homines conversationis, denique ad convenientem Christiano nomini tranquillitatem & pacem iuxta verbum Dei possent conferre, excludens ex ijs Papatum, cum quo nulla unitas fidei, nullum pietatis aut Christianæ pacis vinculum servari potest.

His igitur ita peractis, dies aliquot in invocatione Christi, & gratiarum actione & meditatione vitæ melioris transmissi sunt: quibus D. Ioannes Vtenbogardus & D. Hadrianus Borrius ipsum præ alijs frequenter inviserunt: uterque veteris amicitia & variorum discriminum societate ipsi conjunctissimi: hic vero etiam in quotidiano precum apud ægrum officio præstando adsiduus. Tandem vero xix. Octobris, circa meridiem, fidelis iste Dei servus, defunctus strenue omnibus militiæ suæ stipendijs, consummato cursu, decertato bono illo certamine, servata fide, animam suam jam peractam curarum, iam saturam ærumnarum hujus mundi, jam liberationem exoptantem, jam sanctorum gaudia prægustantem, jam Christum Deum suum ac redemptorem cernentem, oculis in cælum sublatis, placide inter sanctas eorum qui aderant, preces, Deo Patri creatori suo, Filio redemptori suo, Spiritui Sancto sanctificatori suo reddidit, acclamantibus omnibus, *Moriatur anima mea morte justorum.*

Ita occidit nobis etiam iste Sol: ita mortuus est justus, quo mundus iste dignus non fuit: ita sublatus est Pater tot Prophetarum: ita curru Israël & equitibus ejus in altum à nobis subvectus est IACOBVS ARMINIVS, & nunc immunis, liber, atque expeditus ærumnis, habet coronam tot laboribus, tanta perseverantia fidei, tanta sanctimonia expectitam, fruiturque cœlesti Ierusalem, inter frequentiam multorum nihilum angelorum, & Ecclesiam primogenitorum qui conscripti sunt in cœlis: videtque judicem omnium, & spiritus justorum perfectorum
& Testa-

ORAT. IN OBIT. D. I. ARMINII.

& Testamenti novi mediatorem Iesum, & sanguinem adspersionis melius loquentem quam Abel; expectat vero diem illum, quo Deus mortuum illud & à nobis depositum corpus conforme redditurus sit glorio'o corpori Filij sui, secundum potentiam qua sibi potest subicere omnia.

Nos vero, quantisper visum erit Deo fluctibus istis iactabimur, donec ille misertus etiam aliquando nostri, suo quemque ordine ex hoc cœno in cœlestia gaudia evocabit: benedictam interea in Ecclesia sanctorum servantes memoriam D. IACOBI ARMINII, cum hoc elogio, FVISE IN BATAVIA VIRVM, QVEM QVI NORANT NON PERVERVNT SATIS ÆSTIMARE: QVI NON ÆSTIMAVNT, NVNQVAM SATIS COGNOVERVNT. Quod reliquum est, Mag. Rev. Amplif. Nobilif. Eruditissimi auditores, ad amabilem Ecclesie concordiam contra scandala & suspiciones hujus seculi vos exhortaturus, non utar alijs, quam Apostoli Ioannis verbis:

Dilecti, diligamus nos invicem, quia charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit fratrem suum, ex Deo natus est, & cognovit Deum. Qui non diligit, non novit Deum; quoniam Deus caritas est.

D I X I.

IACOBI ARMINII

S. S. Theol. Doct.

ORATIONES

ITEM QVE

TRACTATUS

aliquot insigniores:

*In quibus quidam sentiat de quamplurimis in S Theologia
hoc tempore controversis questionibus, inge-
nuè atque aperte profitetur.*

Horum omnium seriem proxima

pagina indicat.

Index eorum que hoc libro continentur.

Oratio de Sacerdotio Iesu Christi, habita cum Auctor Doctor
S. Theologiæ crearetur.

Orationes tres de Theologiâ,

Prima, de Objecto Theologiæ:

Secunda, de Auctore & fine Theologiæ:

Tertia, de Certitudine S. S. Theologiæ:

Oratio de Componendo Religionis dissidio inter Christianos.

Declaratio quâ Auctor sententiam suam profiteretur de Prædesti-
natione, Providentiâ Dei, Libero Arbitrio, Gratia Dei, Perse-
verantiâ Sanctorum, Certitudine salutis, Perfectione fidelium
in hac vita, Divinitate Filij Dei, & de Iustificatione hominis co-
ram Deo, apud Nob. & Præpotent. Ordines Hollandiæ &
West-Frisiæ.

Responsio ad xxxi. Articulos in vulgus sparsos.

Questiones novem cum responsionibus & anterotematis Aucto-
ris alijs.

Nobilissimis & Amplissimis viris
DOMINIS
CVRATORIBVS
ACADEMIAE,
ET
CONSVLIBVS
Civitatis Lugdunensis apud Batavos.

Nobilissimi atque Amplissimi Viri, ut in eo omni, in quo veritas aliqua militat (quippe quae una in se atque omnino simplicissima est) idem omnes inter nos sentiamus; votum acbet certe nostrum omnium esse, quotquot a contentione & dissidijs animos alienos gerimus: quin vero in Religione atque S. Theologia res hac expetenda sit multo adhuc magis, atque alibi ullibi, hucque maxime in id allaborandum atque omni ope eritendum sit, nemo ignorare potest, nisi qui aut quid Religio sit, prorsus ignoret, aut quantum mali dissidia in Religionem invehant, quantumque eam impediunt, moriuntur, aut laedunt.

Nihil tamen minus tam non inter se dissident qui alias scientias atque artes tractant, quin qui S. Theologiam tractant multo inter se dissideant acrius: dolendo utique exemplo, cum, utut ceteri maxime inter se committerentur, eos tamen id facere multo indignissimum sit, quorum totum propemodum officium in eo consistit, ut pacem euangelizent, pacem iustitiae colant ceterisque omnibus suadeant, atque sub salutis suae aeternae periculo colendam dicent, ut filij pacis sub eo qui Deus pax est. Si quis vero porro horum atque illorum contendendi inter se modum acerratus cum animo suo ulterius expendat, illos quidem dissidere sententijs inter se nullibi fere non experietur, sed nihil mutuo in se tentare aut statuerre atrocium: Deus vero bene, quo non usque prorumpimus, qui in eadem ipsa Christiana Religione alij ab alijs diversam sententiam sequimur! Calamitas nocentius quam ferro inter nos discernimus: neque intra dissidia, odia atque aeternas inimicitias sese lites nostrae coercent, a Religionis nos-

Pre ceteris alij alios arcemus, alij alijs salutem abjudicamus, imo vero ad
 restes atque exquisitissima subinde usque supplicia annuentibus nobis caco
 zelo Magistratibus odia nostra promovemus: estque hujus rei nimis
 recessus ad hanc memoriam, quam uti eam refricare oportet zelo feliciter
 Christi quoties sanguinem eorum fudimus, qui toti ipsosmet Christo stu-
 duerunt, pietati & saluti incubuerunt, innocentissime semper vixerunt,
 neminique nocuerunt, cum ne sanguis aliorum funderetur, suum pro illis
 Christus effuderit! Hic vero aliquoties valde mirari subjicit, quid rei
 esse possit, quod quum ubique veritas una solum sit, falsitas autem quam
 maxime detestanda semper veniat, tamen qui in alijs scientijs atque ar-
 tibus versantur, eos quos apud se certo errare & quod falsum est, adse-
 rere atque urgere cum animis suis per suasissimum sibi habent, pro suo
 merito falsam ex sua sententia atque opinione non insectentur acrius ode-
 rintque magis; quum nempe falsitas tanto videatur ferenda minus esse,
 quanto consistit in scibili aliquo nobis propinquiore minusque ab apprehen-
 sione atque capiti nostro remoto. Hoc quidem si ita se habet, jam ratio
 aliqua esse videtur, cur in eo, quod Religioni dediti scire quidem inten-
 dimus, contentionem debeamus se vere minus: maxime cum praterea ad-
 ditum sit, notitiam nostram ex parte hic solum esse, Deumque nobis non
 omnibus ex equo dona sua admetiri. Sed nimirum hoc precipue semper
 oggeri solet, errori in Religionem plus periculi subesse, ideoque minimum
 aut potius nihil alios nos alijs indulgere hic debere. Quomodo nos gerere
 debeamus contra eos, qui Religionis animam atque vitam petunt, de eo
 nunc non dicemus quidquam, avertat bonus Deus, ut, praterquam quod
 homines sumus atque esse debemus, quidquam amplius commune cum
 illis habeamus. Sed quod eos attinet, qui ipsidem nobiscum principijs
 Religionem superstruunt, qui Pontificiam eidem *αλωουαριαν* una nobiscum
 ejuraverunt, tyrannidem in se mutuo exercere, operam suam commo-
 dante gladio seculari, non volunt, solumque sententijs in rerum quarun-
 dam abstrusorum perscrutatione inter sese dissident, atque, ut verbo di-
 cam, a Pontificia Religione quam longissim, a nobis vero quam mini-
 mum absunt, videtur ne jure merito disquiri posse, quis sit sententia, cui
 errorem subesse putamus, genius, & quoad usque quemque eam sequen-
 tem certo damnat, quum se per penitentiam nunquam ab ea apud Deum
 purget, sed cura pertinaciam, malitiam, atque ullum conscientie re-
 morsum, eque sibi recte sentire videtur, imo eque firmiter, eademque
 animi fiducia in integritate cordis sui solo Dei verbo fretus in ea sibi ad
 extremum usque vita spiritum acquiescit, atque maxime quisquam no-

1. Cor. 13.
 1. Cor. 12.

strum ulla in re ipsi possumus? quod quidem non omnis, ut saepe de ea nobis videtur, Haeresis damnet, quotidie ad versus multa Patrum Conciliorumque anathemata adstruimus. Sed rursus, videturne quidquid ad salutem praecise creditu, speratu, factu necessarium est, non solum, quatenus verum est, sed etiam quatenus sic necessarium est, tam clare ex Scripturis probari debere, uti omnes, etiam indocta plebs, quotquot legis & conscientiae suae predicatione de miseria sua convicti, salutem suam avidè sũire incaperunt, mox illico id intelligere, adsequi, atque manibus quasi palpare possint, idque sic Iesus Christus suis ipsismet verbis citra omnem omnino obscuritatem enuntiaverit? cujus autem dogmatis necessitas ad salutem liquido, perspicue atque irrefutabiliter inter ipsosmet Christianos probari non possit, de eo aut non videri contendendum, aut cum magna placiditate conferendum citra lesionem pacis, qua commune Ecclesiae continetur? maxime cum pars alterutra praeteneritudine conscientiae aliquo usque ulterius sententiam suam promovere non audeat, periculi conscia ubi a littore longius receditur? Quae certe huius generis sunt, nunquam in ullo illa Christiano concilio aut in dubium vocari, aut determinari primum debuerunt, cum ante omnia concilia exploratissima, imo omnibus concilijs priora haec fuisse debuerint. Hac certe ratio componendorum dissidiorum si adhibita jam olim fuisset, pauciora schismatum notaremus tempora, sententijsque aut praepediendis aut terminandis aliter obviam itum fuisset. Praeterea videturne jure merito disquiri posse, utrum, quod propemodum fatale Theologia est, qualis per accuratas atque indefessas S. Theologiam profitentium in Academijs atque scholis Aegyptias, (quae praeterea insita omnibus nihil non sciendi libidine nullibi metam sibi ponunt) S. Theologia vel invita propemodum esse cogitur, scholastica nempe atque episcopica, immensam perplexissimarum conclusionum ex se mutuo pullulascantium atque dependentium segetem catenamque complexa; talem etiam necesse sit religionem esse, quae omnium communis statui debet esse eorum, quos servare per eam atque sibi in peculiũ sanctum asserere, sine macula & ruga Deo Optimo Maximo visum est? ac proinde utrum cum subactissimi iudicij atque perspicacissimi captus Theologi in dilute alicujus quaestionis decisione, (in cujus dijudicationem haud facile admitterent, nisi inter mille, imo millia aliquot multa unum) convenire inter se non possunt, sed potius sese a se invicem dirimere atque dissep̄are deprehenduntur; Ecclesiae quoque illico, quae Iesu Christo colliguntur, atque maxima ex parte ex simpliciore hominum genere constant, quorum praeterea non pauci praetoccupationem

6
 passionum suarum quotidianarum mole, etiam quam habent aciem atque
 ἀγχινοίαν mentis ad abstrusas hasce disquisitiones convertere non
 possunt, & tamen nemo horum omnium in salute sua periclitaretur li-
 benter vel minimum; utrum inquam suos illa Magistrōs atque Antē-
 signanos mex illo sequi, sibi invicem libellum repuaij mittere debeant,
 fratrumque sibi invicem renunciare jus? quibuscum quotidie eundem
 ipsum in solo Jesu Christo Patrem invocant, atque eodem ipso baptisma-
 te abluta, sub eadem spe, in eodem ipso fidei obsequio ambulare, quan-
 tum per Dei gratiam possunt, satagunt? Tandem vero videtur etiam
 hoc jure merito queri posse, quousque in intimos atque penitissimos
 S. Scriptura sensus ad aphorismos in Religione constituendos, penetrare
 liceat, atque utrum non alicubi meditari debeamus illud Apostoli,
 μή ὑπερφροεῖτε περὶ ὁ δὲ θεὸς φροεῖν ἀλλὰ φροεῖτε εἰς τὸ σωφροεῖν, atque
 querendi alicubi limites nobis circumscribere, maxime cum res Scriptu-
 ra divina sint, nos autem homines simus; gloria Dei sit, sua quadam
 occulta habere Prov. 25. simplicitas saepe se extricet, unde non extricet
 se subtilitas: charitas juxta Apostolum adificet, scientia inflet, fere-
 que hodie ejuscemodi controversias tractemus, unde exitus non pateat,
 nisi Deus ipse e calo verborum suorum interpretem se edat, ut olim per
 Vrum & Tummim factum: quod tamen ipsum si fieret, contra qua non
 multo post haberemus qua objiceremus alia post alia. Mirum vero si
 non in Theologia quoque quamplurima sint, ad qua quum super ijs con-
 sulmur aequum sit salvo meliore judicio, & sua juxta Scripturas prophe-
 tandi libertate cuique relicta, saepenumero sententiam nos dicere, inde-
 que si quis dissentiat, illum placide ferre atque perpeti: quidquid autem
 rimando ex jugi sacrarum Scripturarum lectione eruimus, id omne citra
 contentionem ad nostram, & quam maxime multorum aliorum pietatem
 promovendam referre non magis expediat. Credimus, si eodem Spiritu
 duceremur, facile idem sensuros nos, atque eodem modo animatos fore.
 Arcana Iehova patefunt timentibus ipsum Psal. 25. Mysteria Regni
 Celorum parvulis revelantur, optimaq; Dei cognitio, imo totum homi-
 nis, timor & obedientia Iehova sunt Eccl. 12. Contendere si placet, in-
 hoc contendamus ut alter altero pientiores simus.

Rom. 12.

Matth. 11.

Ex hoc genere cogitationes quamplurima, cum praeter lachrymas quas
 saepe ei excutiebant, Parentis nostri animum, supra quam quidquam
 aliud mirifice exercerent, pro sua incredibili sagacitate dissidia amico-
 rum, ipsorum dispendia, hostium compendia esse judicantis (qua omnia
 in sua hac de re elucubratisima oratione, omnino tractavit ipse accuratissime:)

tissime:) atque hoc modo Ecclesijs saltem quæ minimum inter se dissi-
 dent, ad offensionem ac sectarum in Christianismo repurgato a verrun-
 cationem & regni Antichristici destructionem, inter se coadunandis
 (veritate qua aut stamus, aut cadimus, semper illesa) cum bono Deo pla-
 sside, atque sacro telto suo quibusque quorum interesset nomine, gnavi-
 ter seduloque pro suo modulo incumberet, viam potius ad hanc rem per-
 transennam, quo aliorum laudi staderet, parce præmonstraturus, quam
 ipse eam proterve suis, quibus se libenter subiciebat, magistris atque
 symmystis in Domino, quasi propria laudi velificans, præscripturus; sed
 contra quam opinabatur, quorundam fortasse nimio zelo in partes rape-
 retur: ecce factum est, ut Deo sic res humanas administrante, Nobilissi-
 mi atque Amplissimi Viri, Academie nostre antistites honorandi:
 Schola vestra, Ecclesijs, ea, cui ille incumberebat, opera graviter labo-
 rantibus, nobisque privatim novem ipsius liberis etiam ipsis, tristissima
 utique calamitate supremum suum diem clauderet. Atque Academia
 quidem & Ecclesie quas dixi, quid damni ex reverendi atque colendissi-
 mi Parentis nostri obitu passe sint, utut sententia excellentium aliquot
 Virorum nos minime lateant; rectius tamen honesto quodam silentio mo-
 deste nos præterimus, nempe quod in nostra ipsorum causa testimonium
 dicere videremur, qui in vestris Amplissimis judicijs, quæ multis argu-
 mentis luculenter comprobavistis, quam libentissime nobis acquiescimus.

Quod vero nos privatim attinget, quæ calamitas nobis potuit accidere
 luctuosior? enim amisimus Parentem, qui decus atque columen familie
 nostræ fuit. Ea illum etate amisimus, quæ etiamnum florente neque pro-
 vecta usque adeo utebatur, quin si Deo ita visum fuisset, ut vulgo vivi-
 tur, multo longiore uti potuisset; nostrum vero quotquot sumus, nemo de-
 cimam octavam adhuc etatis annum excessit, ut rebus nostris quis-
 quam nostrum per nos ipsem vel minimum prospicere possit. Tunc
 quidem, cujus laus soli Deo debetur, quidnam tandem omnium nobis
 deerit, quod optare maxime poteramus? si institutione opus habebamus,
 ille nos jugiter instituebat; ille animos nostros timore Domini omnique
 pietate imbuebat, ille mores nostros formabat. Si ab officio discedeba-
 mus, ille nos in gyrum revocabat. Si consolatione indigebamus, ille nos
 omni consolationum genere consolabatur. Atque si quidem diutius illum
 nobis superstitem per Dei gratiam habuissemus, sub illo domestico nostro
 formatore in quales arbores Dei benedictione succrevissemus? erepto vero
 eo nunc nobis, omnes nostræ nobis spes una conciderunt, fortisque huma-
 na spectaculum præbemus; atque infelicissimi mortalium evaderemus

(utut felices tali parente sati, cujus memoria non potest non per omnem
 vitam calcare nobis ad omnem pietatem addere) nisi clementissimo atque
 benignissimo Deo visum fuisset vestras A. A. nobis patronos succenturiare illi,
 vobisque nos in clientelam vestram suscipere. Atque hoc quidem nomine gratos nos vestris A. A. per omnem vitam nostram pollicemur,
 utque non intra sola verba pollicitatio hæc nostra consistat, ecce hoc ipso jam illico tempore aliquod gratitudinis nostræ testimonium A. A. vestris exhibemus: Lucubrationes nempe aliquot Reverendi parentis nostri, quas sub Amplissimis vestris auspiciis in Academia vestra elucubravimus, cum partim Doctoratus titulum post acerrimam pomeridianam & pomeridianam disputationem suscepturus erat, professionemque suam auspiciaturus, partimque cum Rectoris Magnifici munus depositurus esset, honorifice eo perfunctus: Sed maxime declarationem illam, in qua suam de Prædestinatione ceterisque id genus articulis sententiam inter ipsos professionis sue labores apud Illustrissimos D. D. Ordines luculentissime professus est, latine quantum fieri potuit, fidelissime reddidimus. Deus vero nobis concedat ut sicuti devotissimis animis hæc nunc vobis qualiacunque offerimus, ita quoque benigne queso ea a nobis accipiat. Interea vero Deum Opt. Maximum precamur ut vestras A. A. ab omnibus undecunque malis tueatur ac defendat, vobisque prolixè in eo omni, quod Illustrissimorum Dominorum Ordinum nomine instituitis, quodque vero etiam privatim unquam suscipietis, prolixissime benedicat.

Vestris A. A. addictissimi

D. IACOBI ARMINII
 Veteraquinatis Liberi orphani
 novem.

ORATIO

9

O R A T I O
D E
S A C E R D O T I O C H R I S T I

habita à

D. IACOBO ARMINIO cum publicè Doctor
S. Theologiæ crearetur.

Magnifice D. Rector, Clarissimi, Reverendi, Consultissimi, Peritissimi, Doctissimique Viri, Celeberrima hujus Academia Patres, vos reliqui omnium ordinum Hospites dignissimi, tuque Nobilissima & studiosa juventus, seminarium Reipublica & Ecclesiae magis magisque indies efflorescens.

I ullus ordo est, què parum deceat honores hujus mundi, præsertim quos pompa & adplausus comitantur, affectare, is certe est Ecclesiasticus; eorum, quos & Dei ipsius & apud Deum obtinendæ gloriæ zelus totos occupare debet. Interea tamè, quum laudabili majorum instituto hæc in omnibus bene constitutis Academicis obtinuerit consuetudo, ut ad munus in illis docendi non admittantur, nisi qui publico aliquo & solemnî testimonio probitatis & scientiæ sunt insigniti, non respuit iste sanctus ordo hæc judicia publica, modò sanctè, decorè & secundum Deum usurpentur: imò unicè illorum observationem, tanquam Ecclesiæ Christi in primis necessariam, experit & desiderat. Memor enim est dicti Apostolici: *Ne cui cito manus imponito; & alterius: Oportet Pastorem & Doctorem Ecclesiæ aptum esse ad docendum, tenacem*

fidelis sermonis, qui ad doctrinam facit, ut possit etiam exhortari per doctrinam sanam, & contradicentes convincere. Neminem itaque in celeberrimo hoc confessu tam ignarum arbitror publicorum rituum hujus Academiae, aut tam iniquum eorundem æstimatorem, ut præsens institutum nostrum vel admirari possit, vel sinistris interpretari velit. Cæterum quum & hoc in more positum sit, ut in hujusmodi festivitibus Academicis thema aliquot ad Dei gloriam & auditorum fructum piæque obtestationem in Domino tractetur, & ego causam nullam videam, cur isti mori morem gerere ex conscientia non debeam (quamquam ad conspectum Amplissimi & Doctissimi hujus confessus infantiae meæ mihi conscius non parum extimescam) sumsi etiam mihi thema aliquod professioni conveniens pertractandum, grande, sublimè & adorandæ plenum Majestatis, nihil veritus edictum Horatianum:

*Sumite materiam vestris, qui scribitis,
aquam*

*Viribus, & versate diu, quid ferre recu-
sent,*

Quid valeant humeri.

2. Cor. 2. 16.

Cui in Theologicis materijs locus esse non potest, quæ omnes dignitate & gravitate sua omnium hominum, qui & Angelorum, captum & vires exsuperant, eousque, ut Apostolum Paulum, qui in tertium cœlum raptus verba ineffabilia audiverat, in hanc exclamationem erumpere cœgerint: *Quis idoneus ad ista? Quare aut extra professionis metam vagandum mihi erit, quod indecorum est, aut omnino tacendum, si edicti istius auctoritatem defugere non liceat. Sed licet & fas est.*

Quæ enim Deo gloriosa sunt & hominibus salutaria, in cœtibus sanctorum pia mente celebranda sunt, & grata voce prædicanda. Proposui itaque de Sacerdotio Christi dicere, non quod mihi persuadeam, de illo à me enunciari posse, quæ vel rei dignitas vel hujus cætus amplitudo exigit (suffecerit enim & abunde meo functum me officio arbitrabor, si pro necessitate ad communem utilitatem aliquid protulerò: sed ut gratiam aliquam fœnerer orationi à materiæ præstantia, quam illi dictionis elegantia præstare non possum. Verum enim vero quia de tam sublimi mysterio quæ vera & sancta sunt, neque mente concipere neque voce profere possumus, nisi propitium Dei Numen mentibus & linguis nostris adfuerit, hujus præsens auxilium supplice prece, in nomine Sacerdotis nostri Iesu Christi imploremus. Tu iraque sancte & misericors Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi, Fons omnis gratiæ & veritatis, di-

gnare nos frequenti hoc cœtu in nomine sancto tuo congregatos favoris tui presentia; immensæ sanctitatis tuæ gratiosissimo rore animas spiritus, & corpora nostra adsperge, ut grata tibi inter sanctificatos tuos sit conversatio; Spiritus tui sancti gratia adsi- ste, qui mentes nostras vera tui & Filij tui cognitione imbutas magis magisque illuminet, corda nostra sincero gloriæ tuæ zelo accendat, os meum aperiat, linguam dirigat, ut quæ vera, justa & sancta sunt de Sacerdotio Filij tui dicere possim ad nominis tui gloriam, & omnium nostrum aggregationem in Domino, Amen.

Iam vero debitis instituto nostro votis decenter premisissis, rem propositam cum bono Deo aggrediar, ubi tamen & vos omnes, qui solennem hunc actum nostrum vestra præclara, erudita & gratissima nobis presentia cohonestare voluistis, obsecraverò, ut de re gravissima dicturo attentionem, quam materia meretur, & favorem benevolentiamque, quæ mihi prorsus necessaria est, pro solita vestra benignitate, præstetis; spon- dedit, ne patientia vestra abutar, brevitati, quantum res patietur, operam daturum. Illa autem à primordijs Sacerdotii deducenda est, ut inde ad Christi, de quo agimus, Sacerdotium commodè decurrat oratio.

Primus omnium, qui inter Deum & Homines respectus est, dati & accepti constat rationibus; hic alterum sibi succedaneum postulat, qui ab hominibus initium sumat, in Deum desinat, agnitionem scilicet beneficij accepti ad munifici datoris honorem: debitum quidè ob beneficium jam collatum; sed non præstandum nisi ex postulato & præscripto dato- ris:

ris: Cujus & illa semper mens fuit, ut creature arbitrium mensuram honoris sui esse noluerit; & tanta est benignitas, ut à beneficiarijs suis gratiam beneficij primitus communicati recognitionem postulare nolit, nisi altero insuper longā majore munere fœderationis illos sibi devinxerit, & quę benignitatis extrema linea est, se quoque ipsidem ad beneficia infinitis partibus excellentiora conferendum obstrinxerit, & quidem hoc ordine, ut se prius illis, quam illos sibi obligatos velit. Constat enim fœdus omne Dei cum hominibus initum duabus partibus, promissione Dei priorē, quā se hominibus ad officium aliquod & officij actus convenientes obstringit, & præscriptione posteriore officij, quod ab hominibus vicissim stipulatur, & de quo homines Deo mutuum respondent: pollicetur se illis Regem & Deum fore, omniaque regis boni munia erga illos obiturum, restipulans ut illi populus ipsius sint, ideoque ex præscripto ipsius vivant, & ab illius bonitate omnia bona petant & expectent: quibus duobus actibus hominum erga Deum officium constat, ex fœdere cum illis primum inito.

Duo itaque sunt in universum munera inter Deum & homines ipsi fœderatos obeunda: unum Regium & autoritatis supremę, alterum religiosum & devotę submissionis. Illius usus est in bonorum necessariorum communicatione, malorum aversione, legisque lætatione, sub quo prophetiam completimus, quę nihil est aliud quam voluntatis Regię adnuntiatio vel ab ipso Deo vel ab aliquo ipsius mandatio & legato seu fœderis inter-nunciatio facta: ne quis arbitretur istud

munus, cuius creberrima in Scripturis est mentio, insuper habitum à nobis esse, locum illi suum assignamus sub isto architectonico succenturiatum. Sed Regio in præfentiarum omisso; ad Religiosi penitentiorem intuitum progrediemur: Cujus originem ex fœderatione deduximus, debitum in Regij usurpatione posuimus, actionem propriam in gratiarum actione & preceatione collocamus. Hęc actio omnibus in universum fœderatis ex vocatione communi religiose præstanda incumbit, & horum verbo fœderis sanctificati sunt & constituti omnes Deo Sacerdotes ut donaria & preces offerant altissimo. Caterum quia ordinis amans est Deus, ipse unicus & merus ordo, voluit ex sanctificatorum numero unum aliquem peculiariter sibi segregari, & ad Sacerdotij munus singulari vocatione instrui, qui familiarius ad thronum ejus accedens, pro consortibus ejusdem fœderis & religionis curaret quę apud ipsum erant illorum causa peragenda. Atque hinc existit Sacerdotij munus apud Deum pro alijs obeundum; ingentis sane dignitatis & præcipui honoris inter homines. Et quamquam ex hominibus sit assumendus & pro hominibus constituendus; tamen penes homines ipsos non est designare quem velint isti muneri præfectum, non etiam cuiuspiam est honorem illum sibi usurpare, sed ut munus ipsum divini est arbitrij, ita quoque personę ad ejus administrationem delectus penes ipsum est, voluitque ab illo obiri, qui iusti aliqua de causa primas tenebat inter consanguineos. Is erat pater familias, quem excipiebat primogenitus Hujus exemplum

habemus in sanctis patribus tum antequam post diluuium: in Noacho, Abrahamo, Iobo expresse id videmus. Sunt etiam non imi subfellij, qui Cainum & Abelum sua sacrificia ad patrem Adamum adtulisse dicunt, ut ipse illa Deo offerret, id colligentes ex verbo אָבִיב ibidem usupato. Hęc quamquam ex descriptione temporis, quo peccatum jam in mundum ingressum erat, desumuntur, tamen veritatem suam obtinent in primęva generis humani institutione, de qua jam agimus. Illius enim temporis proprium est, ut totum Sacerdotium solius Eucharistici sacrificij & precum oblatione circumscribatur. Hisce ergo muneribus ritę sanctus Sacerdos suorum consortium nomine, in familiarem cum Deo communicationem a benigno numine est admittus, obtinuitque ab illo munus ipsius Dei nomine apud consanguineos suos administrandum, velut Angelus Iehovę exercituum. Voluntatem enim suam illi Deus aperuit, quo illam porro ad suos a commercio Dei reversus enunciaret: eamque duplicem, tum quam a suis fœderatis expleri volebat Deus, tum quam ipse illorum bono perficere: in quo prophetiæ sita est administratio, cuius causa Lex dicitur ab ore Sacerdotis requirenda: quumq; posterior illa ex certa fiducia de veritate divinatorum promissorum, & sancto erga congenères adfectu pronuntianda esset, hinc quoque ipsi benedicendi partes impostę sunt. Atque hoc modo duplici fungens legatione, hominum ad Deum, & Dei ad homines, velut Mediator fœderis initi fuit intrinque. Verumenimvero non contentus munificus Deus isto honore suum sanctificatum affecisse, in Re-

gij quoque muneris vicariam dignitatem illum evexit, ut jam Dei imaginem inter suos gerens, illius nomine ius ipsis diceret, & commune illorum procuraret.

Ex hoc fonte orta est Sacerdotij & Regij muneris velut nativa conjunctio, quę etiam post peccatum obtinuit in sanctis patribus, & in Melchizede cho expresse est adnotata. Quod & a Patriarcha Iacobo generatum significatū est, quū Ruben primogenito suo dignitatis & roboris excellentiam propter jus primogeniturę debitam pronunciat. Verum postea certis de causis Regium a sacerdotali separatū est ex voluntate Dei, qui in populo suo Regium munus in Iudam, & Sacerdotium in Levi, velut bipartiens, transtulit. Decuit autem istum ad Deum accessum per sacrificij Eucharistici & precum oblationem fieri pura mente, sancto adfectu, & manibus reliquisque corporis membris incontaminatis. Obtinuit enim illud etiam ante peccatum: *Sanctificamini, nam ego sanctus sum: Deum peccatores non exaudit: Ne addatis offerre sacrificium, manus enim vestra plena sunt sanguine.* Est enim constans & perpetua hęc Dei voluntas. Cæterum primus Homo & Sacerdos. Adam non diu illud munus ut decuit administravit: inobediens enim Deo factus de fructu arboris vitę comedit, & sanctificatam Deo animam & corpus turpi inobediencię & defectionis crimine commaculavit. Quo facto & jure Sacerdotij excidit, & eodem re ipsa per divinam sententiam est privatus, quod per ejectionem extra Paradisum, ubi coram Deo comparebat in typo habitaculi ipsius, clare est significatum: juxta immotam regulam

1. Sam. 3. 3. regulam iustitiæ divinæ : Absit à me ut Sacerdotio fungaris mihi, honorantes enim me honorabo, & contemnent me contemnentur. Neque ipse tantum excidit, sed & omnes, quorum tunc personam gerebat, causamque agebat, licet nondum existentium, una cum ipso de tantæ dignitatis fastigio sunt dejecti. Neque Sacerdotio tantum, sed & fœdere, cuius Mediator & internuncius erat Sacerdos, exciderunt; desijtque Deus hominum Rex & Deus esse, & ipsi populus ipsius desijt ipsum quoque Sacerdotium, nemine existente, qui id obire posset ex fœderis istius ratione: desijt sacrificium Eucharisticum: desijt invocatio nominis divini: desijt communicatio gratiosa inter Deum & homines. Misera prorsus & miserranda Humani generis conditio fuit illo rerum statu; si beata illa gens rectè prædicatur, cuius Deus est Iehova. Et incumberet hæc ineluctabilis miseria nostro generi in æternum, nisi misericors & miserator Iehova illos in gratiam recipere dignetur, & fœdus aliud, non secundum id, quod transgressi erant, quodque jam inveteraverat, imò abolitum erat, sed novum gratiæ, cum iisdem inire statuatur. Verum hoc obstante iustitia & veritate non potest, nisi sequester & Sponsor interveniat, qui Mediatoris partes inter Deum offensum & peccatores obeat; non jam accessurus ad Deum cum sacrificio Eucharistico pro beneficijs humano generi collatis, neque cum precibus quæ eorundem continuationem & augmentum tantummodò impetrent: sed offerendi sacrificij causa pro maleficio, quod Deo intulerant præceptum illius transgrediendo, & precium pro impetran-

da remissione peccatorum. Hinc existit necessitas sacrificij expiatorij, & propterea aliud fuit Sacerdotium constituendum, cuius functione peccatum admissum expiaretur & homini peccatori accessus ad gratiæ Dei thronum fieret, quod est solius Christi nostri Sacerdotium. At noluit Deus temporum dispensator sapientissimus, ut istud Sacerdotium statim ab initio mundi & peccati obiretur: Vult prius necessitatem illius rectè intelligi per conscientiarum de peccatorum multitudine & gravitate convictionem: voluit animos hominum serio illius desiderio tangi, sic tamen, ut interea certâ spe Sacerdotij illius aliquando obeundi fulcirentur adversus desperationem ex peccatorum conscientia, quæ nisi per illud Sacerdotium tolli non poterant. Hæc omnia obtinuit Deus instituto ad tempus Sacerdotio typico, quod homines infirmi & peccatores ex lege carnalis mandati per animalium ad id sanctificatorum immolationem, primitus sparsim per totum terrarum orbem, inde in populo Israelitico, peculiariter in Sacerdotale regnum electo, obiverunt. Quum enim animalium sanguis funderetur, in quo vita illorum erat, suum meritum in morte illorum contemplabantur: neque enim peccaverant illa, ut morte sua peccatum luerent. Quod ipsum diligentius intuentes & equa iudicij lance pensitantes, intellexerunt, peccata sua per illa sacrificia, aliena nempe & humanis longe viliora, expiari non posse. Vnde concludi necesse erat, quum nihilominus ista offerrent, nihil aliud quàm chirographum se Deo tradere, quo ipsi peccata sua coram illo obsignabant, & debitum confitebantur. At tamen quoniam instituta à

Lev. 7. 14.

Deo erant, usque illa velut grati odoris incensa ex illorum manibus acciperet, inde spem gratiæ & veniæ concipiebant, ratiocinantes apud se cum matre Samfonis: si Iehova nos occidere vellet, non susciperet de manu nostra holocaustum & oblationem. Illa vero spe animum labascentem fulciebant & ardente desiderio in fide promissionis divinæ, administrationem Sacerdotij, quod per illum typicum figurabatur, expectabant; scrutantes in quem aut cujusmodi temporis articulum prænuntius ille, qui in ipsis erat Spiritus Christi declararet, quæ ad Christum, passiones, & gloriam illas consequerentur. At istius Sacerdotij dulcissimam considerationem quia anhelat animus, festinat oratio, hujus prolixiori tractatu, temporis & vestri rationem habentes, superfedebimus.

Tribus autem partibus illius tractatum circumscribemus; & primum de muneris impositione, inde de ejus executione & administratione, denique de fructibus administrati muneris & utilitate, quæ inde ad nos redundat, agemus: Si tamen, quod spero & opto, eadem qua cæpistis benevolentia & attentione dicentem prosequamini. De impositione tria nobis res ipsa ex ordine tractanda offert: de imponente, de illo cui imponitur vel demandatur, de injunctionis & susceptionis modo.

Persona imponens est Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi. Quæ enim id opus ad œconomiam & dispensationem salutis nostræ pertineat, personæ, quæ una monarchia continentur, distinctim considerandæ sunt ex Scripturæ ritè præeuntis amussi, & Patrum orthodoxorum

adstipulante præscripto. Ille est Iehova qui Messias suo, frustra ringentibus principibus tenebrarum, dicit. *Filius meus es tu, ego hodie genui te, pater a me & dabo gentes hereditatem tuam & possessionem tuam terminos terra.* Ille, qui Messias ad dexteram suam adfiscere iussit, venerandum suum sermone cum juramento ingeminavit: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* Ille est qui imponit, & jure meritissimo. Cum illo enim nobis est negotium, ille lucem habitans inaccessam perpetim in fide Majestatis suæ confidet; ille auctoritatem sibi suam factam rectam citra ullum suæ personæ condescensum, ut antiquitas loquitur, servat, & jus repetundarum a peccatore injuriarum sibi retinet integrum, de quo concedere vel remittere ipsi visum non fuit, propter inflexibilem justitiæ rigorem, secundum quam iniquitatem odio habet, & impium coram se habitare non permittit. Ille itaque est, penes quem imponendi jus fuit & potestas. An etiam voluntas, id facta declarat muneris impositio. Sed causa ejus inquirenda, quam non nisi in justitiæ & gratiosæ misericordiæ primum conspectu, deinde amico per sapientiæ conciliatricem operam consensu, imo, & concursu inveniemus. Postulavit justitia pœnam a creatura peccatrice sibi debitam & tantò rigidius quantò illam denunciarat æquius, & verius pronunciarat. Misericordia gratiosa viscera miserationum, piæ matris instar, aperiens, pœnam illam, in qua extrema creaturæ miseria posita erat, avertere desideravit, arbitrata, licet causæ id non deberetur, sibi tamen æquissimo jure id tribuendum, cujus proprium sit adversus judicium gloriari

gloriarī. Excepti iustitia tenax propositi, fateri se quidem gratiæ thronum iustitiæ tribunali esse sublimiorem; at æquanimitè ferre non posse, ut nulla sui ratio habeatur, auctoritate totius rei gerendæ misericordiæ transcripta: concedere tamen ipsi, quia suum cuique tribuere sit devota, si modus inveniri queat, quo sua declaretur inflexibilitas, & odij adversus peccatum magnitudo. Sed illa misericordiæ opera non fuit. Advocanda fuit sapientia, quæ tantam litem componeret, & duas istas supremas in Deo omnis æqui & boni præfides amice conciliaret. Vocata venit & simul modum invenit, suumque utrique tribui posse asseveravit, si pœna peccato debita, iustitiæ desiderata, misericordiæ exosa, in sacrificium verteretur expiatorium; cujus oblatio propter mortis, pœnæ peccato debitæ, voluntariam perpeffionem, placaret iustitiam, & misericordiæ locum faceret ipsi desideratum. Adnuit extemplo utraque, & ex sapientiæ arbitrio decretum fecit. At quærendus fuit offerendo sacrificio Sacerdos. Hæc enim functio erat Sacerdotij, ut ad secundum veniamus, imò & sacrificium quærendum fuit, & hac lege ut idem esset Sacerdos & sacrificium: quod ratio veri postulat Sacerdotij & sacrificij, à quo recedit typicum & symbolicum. In ordine creaturarum neque hoc inveniri potuit, neque ille. Angelus Sacerdos esse non potuit. Ex hominibus enim assumendus fuit, qui pro hominibus, in his quæ apud Deum agenda erant, constitueretur. Neque sacrificium esse potuit Angelus, quia fas non fuit ut mors Angeli esset expiatio criminis, quod homo perpetrarat: neque si decuisset maxi-

me, adduci potuisset homo, ut crederet, Angelicum ab Angelo pro se sacrificium impensum esse, & profuisse impensum. Ad homines ergo abeundum fuit. At neque inter illos inveniri potuit, quem deceret, qui posset, qui vellet, Sacerdotio fungi. Omnes enim erant peccatores, omnes delicti conscientiam terrebantur, omnes sub peccati & sathanæ tyrannide captivi detinebantur. Peccatori ad Deum, qui pura lux est, accedere fas non erat offerendi causa; delicti conscientia territus irati Dei vultum sustinere non poterat, coram quo tamen erat comparendum; sub Dominio peccati & sathanæ constitutus officium ex amore pro alijs præstandum obire nec voluit, nec velle potuit. Eadem ratio etiam humanum omne sacrificium repudiat. Fuit tamen ex hominibus assumendus Sacerdos, & humana hostia litandum. Et huc igitur sapientia vocanda fuit in consilium. Illa hominem ex hominibus procreandum dixit, qui naturæ cum alijs communionem haberet quidem, ut tentatus similiter in omnibus compati reliquis posset; sed nec reliquorum ordine censeretur, nec iuxta primævæ creationis & benedictionis legem homo fieret, & qui sub Dominio peccati non esset, in quo sathanas nihil inveniret damnable, qui conscientia peccati non urgeretur, imò qui peccatum non nosset, hoc est, qui in similitudine carnis peccati nasceretur, sine tamen peccato. Talis enim decebat nos Pontifex, pius, sanctus, innocens, separatus a peccatoribus. Ut autem cum hominibus naturæ communionem haberet, nasci debuit ex homine: ut non haberet communionem criminis, sed sanctus esset, quum sanctifica-

ificatio sit proprium opus Spiritus sancti, ex illo concipi debuit: quo natiuitas, quæ erat supra naturam, sed pro naturâ, miraculo excellentia naturam superans, eandem virtute mysterij repararet. Cæterum maior fuit Sacerdotij istius dignitas, functio grauior, quam ut puro homini conueniret; beneficia per illud impetrandâ puri hominis pretium infinitè excedebant. Debit ergo sermo ipse Dei, qui ab initio apud Deum erat, per quem mundus, secula, visibilia & invisibilia condita sunt, caro fieri, & Sacerdotij munus suscipere, suamque carnem Deo in sacrificium pro vita mundi offerre. Habemus itaque iam personam, cui demandatum est Sacerdotium, & cui datæ partes communis criminis expiandi, Iesum Christum Dei & hominis filium, tantæ excellentiæ Sacerdotem, ut felix videri culpa possit, quæ tantum meruit habere redemptorem. Ad impositionis & susceptionis modum progrediamur.

Ille est ex pacto, & quidem ex parte Dei per iuramentum confirmato. Quod ex pacto, id solemne est Deo Sacerdotium imponenti. Nam & Levi suum Leviticum ex pacto est impositum, dicente Deo apud Malachiam: *Pactum meum est cum illo vita & pacis.* Quod pactum iuramento confirmatum, id huic Sacerdotio est peculiare. De utroque strictim videamus. Pactum Dei cum Sacerdote nostro Iesu Christo constitit ex parte Dei postulatione actus, & immensæ remunerationis promissione: ex parte Christi Sacerdotis, acceptione promissionis, & actus pollicitatione. Postulavit Deus ab illo ut animam suam poneret hostiam pro peccato, ut carnem suam

daret pro mundi vita, ut pretium redemptionis solueret pro humani generis peccatis & captiuitate: promissit, si id faceret, visurum semen longævum, futurum æternum Sacerdotem, & quidem secundum ordinem Melchizedec, id est, ad Regiam dignitatem per Sacerdotij functionem euectum iri. Accepit Sacerdos noster Christus conditionem, & partes expiandi nostri criminis dari sibi passus est, dicens: Ecce adsum Deus ut faciam voluntatem tuam; sed hac lege, ut eo factò Melchizedeci instar Sacerdotij honore in æternum potiretur, & in folio Regio collocatus populos sibi subditos in iustitia administraret, suisque pacem procuraret, ut Rex iustitiæ & Princeps pacis. Sustinuit enim crucem, & ignominiam contempsit, pro gaudio sibi proposito consequendo, ut unctus supra consortes suos oleo lætitiæ in folio æquitatis ad dexteram throni Dei in æternum consideret. Magna certè dignatio præpotentis Dei, qui non ex autoritate, sed ex pacto cum Sacerdote nostro agere voluit: Magna Sacerdotis nostri pietas, qui arduum & molestiæ miseriæque plenum munus obire nostrâ causa non detrectauit. Euge Christe optime, Sacerdos maxime, macte ista pietate tua, perge ista via grassari ad gloriam, ad salutis nostræ consecrationem perfectam! Voluit nempe Deus ut ex voluntario & puro putò erga suam gloriam zelo & peccatorum salutem affectu munus administraretur, & decuit illius amplam benignitatem, ut tam promptam voluntatem ingenti præmio remuneraretur. Ad didit pacto iustificandum, tum illi confirmando, tum immutabilitati dignitatique Sacerdotij istius demonstrandæ

strandæ. Quamquam enim jurisjurandi necessitatem naturæ ipsius constantissima veracitas decenter removeat, hominum tamen morem in firmandis pactis secutus juramento illud confirmare voluit: ut Sacerdos noster certa spe, duplici anchora immota promissionis & juramenti innixus, ignominiam contemneret & crucem sustineret.

Immutabilitas & æternitas Sacerdotij istius per juramentum pacto additum est commonstrata. Quidquid enim juramento confirmat Deus id æternum est & immutabile. Sed an non omnia Dei verba, promissa, pacta, etiam citra juramentum dicta, facta, inita sunt ejusdem naturæ? Liceat mihi discrimen in ijs ponere, idque gravissimo exemplo comprobare. Quum duplex sit ratio & modus, quo homo justitiam apud Deum & vitam ab illo adipisci potest, unius secundum justitiam per legem, per opera, ex debito: alter secundum misericordiam per Evangelium, per fidem ex gratia: qui modis ita sunt comparati, ut simul obtinere non possint, sed ut irrito facto priore alteri locus esse queat: voluit Deus initio priorem illum homini præscribere, sic postulante ipsius justitia & hominis primæva institutione: sed visum illi non fuit, ex illius legalis fœderis formula, strictè cum homine agere, & peremptoriam de illo sententiam ex legis rigore pronuntiare: quapropter juramentum illi pacto non adposuit, ne eo ipso immutabilitas illius ostenderetur, quam illi inesse noluit. Hinc factum, ut illo per peccatum irrito facto, alteri meliori locus fuerit ex Dei beneplacito, in cujus patefactione, quia illud postremum & peremptorium

esset futurum, de justitia & vita obtinenda, juramentum adhibuit. Per memetipsum juravi, quod benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.

Gen. xii. 17.
18.

Vivo ego dicit Dominus: Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat: Juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam: quibus autem juravit non ingressuros in requiem suam? nisi ijs qui non obedierant; & videmus non potuisse ingredi propter incredulitatem. qua de causa, ira Dei, a qua per fidem in Christum liberari potuerunt peccatores, super incredulos manere dicitur. Eodem modo res habet Sacerdotij. Leviticum enim ad tempus usque correctionis impositum juramento non confirmavit, hoc vero quia æternum esse voluit, iurejurando sanxit. Quam totam rem Apostolus ad Hebræos ex Psalmo centesimo decimo nervosissimè demonstrat. Felices nos quorum causa Deus jurare voluit, miseros si ne juranti quidem credimus. Dignitas etiam isti Sacerdotio per juramenti adpositionem conciliata est maxima, longe supra Levitici Sacerdotij honorem. Lex enim mandati carnalis homines infirmos & peccatores constituit Sacerdotes ad offerendum sacrificia, quæ non poterant in conscientia sanctificare cultorem, peccatum abolere, & cælestia bona adferre. At sermo jurisjurandi post legem, Filium constituit Sacerdotem in æternum sanctificatum, qui ex vi indissolubilis vitæ & per Spiritum æternum seipsum Deo inculpatum offerat, & unica oblatione in perpetuum consecret qui sanctificentur, purgatis conscientis illorum ad serviendum Deo vivo; tanto præstantius fœdus

Eccl. i. 8.
Heb. j. 11.

eo confirmare debuit quod præstantioribus promissis est sancitum; & magni omnino momenti esse debet; quod Deus juramenti religione est dignatus.

De impositione diximus quantum temporis permisit brevitatis; videamus de executione, in qua partes obeundas & in illis affectum statumque exsequenti considerare habemus. Munia obeunda sunt oblatio sacrificij expiatorij, & precatio. Oblationem præcessit preparatio per exinanitionem profundissimam, obedientiam devotissimam, supplicationes vehementissimas, & humanarum infirmitatum experientiam exquisitissimam, de quibus singulis dicere non est necesse. Oblatio ista quibus partibus constat sibi succedentibus. Prior est immolatio corporis Christi per sanguinis in ara crucis effusionem, quam mors est insecuta, pretium redemptionis pro peccatis, per pœnam peccatis debitæ perissionem. Altera est oblatio corporis, rediivi & sanguine effuso adpersi, in cœlis, symbolum pretij soluti & impetratæ redemptionis. Prior ista extra sanctum sanctorum peragenda fuit, in terra nempe, quia in cœlo effusio sanguinis fieri nequit, quæ mortem habet necessario subsequentem. Mors enim non magis in cœlo coram Majestatis Dei veri conspectu locum habet, quam ipsum peccatum mortis in se meritum continens, ut illa pœnam peccati. Sic enim dicit Scriptura: *Filius hominis venit, ut ministraret, daretque animam suam pretium redemptionis pro multis.* Item: *Hoc poculum est Novum Testamentum in meo sanguine, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Item: *Qui dedit semetipsum re-*

demptionis pretium pro omnibus. Altera vero in cœlo in sancto sanctorum fuit perficienda. Nam corpus illud jam pœnam mortis perpeffum & in vitam revocatum, debuit comparere coram Majestate Dei, sanguine proprio adpersum, ut illius continua apud Deum memoria, peccatorum esset expiatio perpetua. De ista sic loquitur Apostolus: *In secundum autem semel quotannis solus summus Sacerdos ingreditur, non sine sanguine quem offert pro se ipso & populi erratis. Adveniens autem Christus futurorum bonorum Pontifex, non per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium sanguinem ingressus est semel in sacrarium, eternam redemptionem nactus: per proprium sanguinem nempe jam effusum & ipsi adpersum, ut cum eo coram Deo comparate possit. Illa semel facta est & desijt fieri. Nam quod mortuus est, peccato mortuus est semel. Hæc autem perpetua est; nam eo quod in eternum manet, perpetuum habet sacerdotium.* Illam peregit agnus mactandus, istam mactatus & a morte in vitam resuscitatus: illam in statu infimæ humiliatiōnis, hanc in statu gloriæ, utramque ex summo adfectu erga gloriam Dei & peccatorum salutem. Illam perfecit sanctificationis unctione Spiritus; hæc consecratus insuper per passionem & unctus sanguine proprio; adeoq; per illam se sanctificavit & velut preparavit in terra, ut hujus functionem in celo obire possit.

Altera pars est precatio & intercessio, ista priore innitens. Precatio quam pro se ipso offert, & intercessio quam pro fidelibus; quæ utraque nobis a Ioanne cap. 17. luculentissime describitur. Continet enim illud caput perpetuum canonem precum

Rom. 6. 10.
Heb. 7. 2 4.

precum & intercessionis, quas Christus Patri offert in cælis; quamquam enim Christus adhuc in terra existens illam precationem recitaverit, tamen ad statum illius sublimem in cælis pertinet proprie; ac describi voluit, ut perpetuo nobis esset in terris solatio. Precationem offert Christus Patri pro seipso, juxta mandatum & promissum Patris: *Pete a me & dabo gentes hereditatem tuam*: ad quod promissum Patris respiciens Christus dixit: *Pater glorifica Filium, ut & Filius glorificet te, sicut dedisti illi auctoritatem in omnem carnem; ut quotquot dedisti ei, det eis vitam æternam*. Ab hac precatione distinguendæ sunt supplicationes istæ, quas cum lachrymis & clamore valido Patri obtulit in diebus carnis suæ: per illas enim liberari petijt ab angore, per hæc postulat ut semen longævum videat, ut que voluntas Domini per manum suam prosperetur. Intercessio fit pro fidelibus, de qua Apostolus: *Quis est qui condēnet? Christus est, qui mortuus est, imò verò qui etiam excitatus est; qui etiam ad dextram Patris est, qui etiam interpellat pro nobis*: & ad Hebræos: *Vnde etiam proterius servare potest eos, qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens ut interpellat pro illis*. Dicitur autem pro fidelibus intercedere excluso mundo, quia post sacrificium sufficiens tollendis omnium hominum peccatis oblatum, consecratus est Sacerdos Magnus, ut sit præfatus domini Dei, quæ domus illi sunt, qui fiduciam & gloriam spei ad finem usque firmam retinent. Totam hæc functionis suæ partem in cælis obit coram facie Majestatis divinæ: ibi etiam thronus, & solium Dei est, quo & nos mentes & oculos attollere jubemur precaturi. Obiit autem non per angustias spiri-

tus & humilem genuflexionem, velut Patris genibus advolutus, sed in fiducia effusi sanguinis sui, quem corpori adpersum Patri perpetuo intuendum præbet, semper illius sacrosancto aspectui obversans: cujus etiam sanguinis fusi & corpori adpersi dignitate & pretio, tota hujus functionis efficacia nititur, utpote per quem aditum sibi in sancta sanctorum ad interiora veli patefecerit. Vnde certo certius concludere nobis licet, illius preces nunquam rejectum iri, & nos, si illius nomine quidpiam petierimus, vi istius intercessionis ex auditum iri.

Sacerdotij munijis ita peractis, Deus Pater pacti sui & juramenti sancti memor, non modo Sacerdotium ipsi in æternum continuavit, sed illum ad Regiam etiam dignitatem evexit, data ipsi omni potestate in cælo & in terrâ, autoritate in omnem carnem, nomine collato quod est supra omnem potestatem, imperium & nomen, quod in hoc & futuro seculo nominatur, subjectis illi omnibus principatibus & Magistratibus, ut esset Christus & Dominus totius Israël, Rex regum & Dominus dominantium. Mirabili ergo fœdere duo ista summa munera Sacerdotale & Regium in uno Iesu Christo conjunxit, & sic promisso se exsolvit; quo juraverat illum Sacerdotem futurum æternum secundum ordinem Melchizedechi, qui Rex simul & Sacerdos fuit, & huc usque citra temporis initium & finem, quia illius genealogia in Scripturis typo servientibus non describitur. Hæc conjunctio omnium operum divinorum supremus apex est & extrema clausula, symbolum temperatæ ad salutis nostræ œconomiam

miam iustitiæ & misericordiæ Dei nunquam intermorum, iudicium gloriarum Dei gloriosissime luculentissimū, & certitudinis de salute per hunc Regium Sacerdotem obtinenda firmamentum immotum. Si homo extremus creationis colophon, propter corporis & animæ conjunctionē microcosmus, Epitome totius mundi & universi Hymenæus rectè adpellatur; quid de hac conjunctione censebimus, in qua totius Ecclesiæ fidelium & Dei ipsius lucem inaccessam habitantis unio unitissima & nunquam separanda consistit? qua nominis amplitudine illius divinitatem indigetabimus? Nomen habet illa supra omne nomen quod nominari potest. Ineffabilis est, inimaginabilis, incomprehensibilis, si dixerō huius potissimum respectu Christum splendorem gloriæ paternæ, characterem hypostaseos illius & imaginem Dei conspicui appellari, quantum potest, illius excellentiam enunciavero.

Quod potest illustrius esse documentum iustitiæ & misericordiæ temperatæ, quam quod ipse Filius Dei exinanitus, forma servi assumta, Rex fieri non potuit, nisi per Sacerdotij functionem, quodque bona illa quæ ut Rex subditis suis impartiri habuit, non nisi per Sacerdotium impetrari potuerint, & impetrata a Deo, non nisi interveniente hoc Rege Mediatori, communicari per vicariam illius sub Deo distributionem? quod salutis per Christum certò obtinendæ certius iudicium, quam quod eandem hominibus, Sacerdotio pro illis fungens, impetravit, & per Sacerdotium Rex constitutus illis dandam a Patre accepit? Atque in hisce gloriæ Dei summa consistit. Verum, ut video, hæc

consideratio nos ultro ad tertium & postremum tractatus nostri thema deducit, quo de fructibus administrati muneris Sacerdotalis acturos recepimus; quos licet innumeros, omnes tamen ad quatuor summa capita reducemus, & breviter, quia ad finem properamus, perstringemus. Ista sunt: Novi fœderis pactio & confirmatio: Omnium bonorum ad salutem humani generis necessariorum impetratio; adeptio, & applicatio: Sacerdotij novi Eucharistici, imo & Regij institutio: Denique summa & extrema fœderatorum ad Deum adductio.

Prima utilitas est novi fœderis pactio & confirmatio, in qua directum est ad solidam fœlicitatem compendium.

Hanc peractam Sacerdotio Christi & gaudemus & gloriamur. Quæ enim prius fœdus imbecille factum esset per peccatum & carnem, iustitiamque & vitam adferre non posset, aliud necessario ineundum fuit, aut nos in æternum a conspectu Dei abarcendi. Iniri inter Deum iustum & homines peccatores non potuit, nisi reconciliatione facta. Visum autem est Deo parti offensæ, ut illa per Sacerdotis nostri sanguinem in ara crucis effundendum, perficeretur. Effudit ille Sacerdos simul & agnus sanguinem suum, & reconciliationem apud Deum impetravit. Hoc peracto fœdus iniri poterat inter reconciliatos. Inde placuit Deo, ut idem Sacerdos, qui reconciliationis Mediator fuerat & Sequester, eodem, quo illam perfecerat, sanguine, medius & velut specialis interveniret; sanguine quo fœderatorum conscientia adspersa a mortuis operibus purgarentur & sanctificarentur: sanguine quo

quo ipse adpersus in conspectu Dei semper compareret: sanguine quo omnia cælestia adpergerentur & purificarentur. Hoc itaque interveniente sanguine fœdus sancitū est aliud: non operum, sed fidei; sed legis, sed gratiæ; non vetus, sed novum, & novū non ob id quod priore posterius esset, sed quod nunquam esset antiquandum, quia in perpetuum vis & vigor illius esset duraturus. Nam quod antiquatur & senescit, prope est ut evanescat. Tale si rursus iniretur, multis sibi succedentibus seculis crebræ fœderis mutationes incidere debebant, & antiquatis prioribus posteriora succedere. At fuit tandem in aliquo consistendum, & semel tale ineundum, quod in æternum duraret. Et sanguine fuit faciendum. Quo autem pretiosiore sanguine confirmari potuit, quam Sacerdotis illius, qui Dei simul & hominis filius esset; Hoc autem, de quo agimus, isto sancitum est sanguine. itaque Novum & nunquam antiquandum. Tanti enim Sacerdotis proprio suo sanguine adpersi perpetuo præfens intuitus non patietur paternam mentem immemorē fieri, sanciti per illam fœderis, aut pium peccus ejus poenitentia duci. Quo alio sanguine poterunt fœderatorum conscientiæ, si post fœdus gratiæ initum aliquo se commaculent crimine, mundari & Deo sanctificari? *Nulla pro peccatis reliqua est hostia, si quis hunc Sacerdotem conculcaverit, & sanguinem fœderis, quo sanctificatus est, profanum duxerit. Fœdus ergo quod hoc interveniente sanguine & Sacerdote est percussum, novum est & in secula duraturum.*

Alter fructus est bonorum omnium, quæ fœderatis ad salutem au-

ma & corporis sunt necessaria, impetratio, adeptio, & applicatio. Quū n. fœdus omne certis promissis sit faciendum, & hoc bona sua habere debuit, quibus & sanciretur ipsum, & fœderatis bearentur. Inter hæc primo se offert peccatorum remissio, juxta fœderis novi formulam: *Ero propitiu iniquitatibus illorum.* Hanc autem Christum sanguine suo impetrasse testis est Scriptura, dicens: *Hoc est sanguis Novi Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* De adeptione per ejusdem muneris functionem testatur Scriptura eadem his verbis: *Christus per proprium sanguinem ingressus est semel in sancta sanctorum, æternam redemptionem adeptus.* Applicationi testimonium perhibet, dicens: *In Christo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, nempe remissionem peccatorum ex diuise ipsius gratia.* Hoc necessarium bonum excepit adoptio in filios & jus hæreditatis cælestis, cujus imperationem, adoptionem, & communicationem etiam Sacerdotio Christi nostri debemus. Ille enim *Filius Dei proprius & unigenitum* existens, solus hæres bonorum paternorum, tantis bonis solus potiri noluit, confortes habere voluit, quos oleo lætitiæ, suæ perfunderet, & in participationem istius hæreditatis assumeret. Oblulit itaque animam suam pro delicto, ut exacto animæ suæ labore, semen longævum videret, semen Dei, quod in nominis sui & hæreditatis consortium veniret. Factus est sub Lege, ut illos qui sub Lege sunt, redimeret, ut adoptionem acciperemus. Petijt ex mandato Patris ut Gentes sibi darentur in hæreditatem. Hisce ergo suis actibus Sacerdotio proprijs jus illud fidelibus suis impetravit, & cum ijs communicandum

nicandum adeptus est, imo & re ipsa dedit. *Quotquot enim in nomen eius crediderunt, dedit hanc dignitatem ut filij Dei fiant.* Per illum & illum respectu adoptavit nos Deus in Filios, dilectos in Filio dilectionis suæ. Ille itaque est unicus hæres, per cujus mortem hæreditas venit ad alios; quod perdidit agricolæ, quamquam ignari tanti mysterij, veraci tamen ore, quia Sacerdotes & Scribæ erant, prædixerunt. Cæterum quia bona tanta non nisi in unione cum ipso Sacerdote obtineri possunt, Spiritus quoque Sancti donum, vinculum istius unionis, impetrare, adipisci & in suos effundere debuit. Impetrare autem, quia Spiritus gratiæ est, Index, & Testis amoris Dei erga nos & arrhabo hæreditatis nostræ, non potuit, nisi reconciliatione facta, & hoc erat Sacerdotis. Facta vero reconciliatione petijt a Patre pro suis alium paracletum, & impetravit. Evectus ad dexteram Dei, eundem ex pacto Sacerdotij promissum, a Deo adeptus est, acceptumque effudit in suos copiosissime, Scriptura dicente: *Itaque dextra Dei evectus & promissum spiritum sanctum adeptus, effudit, quod videtis.* Horum vero bonorum omnium impetrationem, adaptionem & communicationem ex Sacerdotij functione profluxisse, sigillo quodam sacrosancto attestatus est Deus, quem illum Testatorem constituit eorumdem bonorum, quod munus plenam bonorum Testamenti legandorum possessionem, & absolutam distribuendi auctoritatem junctim complectitur.

Tertius fructus est novi Sacerdotij Eucharistici, imo & Regij institutio, nostrique ad illud obeundum sanctificatio; novo enim fœdere

inito, novum Sacerdotium Eucharisticum, quia vetus interciderat, fuit instituendum, & Sacerdotes ad illud obeundum sanctificandi. Christus illud instituit per suum Sacerdotium, & nos sanctificavit per ejusdem functionem. Et hoc quidem ordine instituit. Primum constituit nos propter ingentia beneficia Sacerdotio sub nobis impetrata & donata, gratiarum agendarum debitores. Inde sacrificijs Deo offerendis instruit, animabus & corporibus nostris sanguinis sui adspersione & Sp. sancti unctione sanctificatis & consecratis, ut Deo grata esse possint sacrificia si offerantur. In cælis coram throno gratiæ altare curavit erigi, quod sanguine suo adpersum Deo consecravit, ut fidelium suorum sacrificia isti imposita coram facie Majestatis & Throno illius perpetim adpareant. Denique altari isti ignem æternum & nunquam interituum imposuit, Dei immensum favorem, quo sacrificia altari imposita accendantur & in cinerem redigantur. Sed consecrandi erant Sacerdotes: consecravit ille ut Sacerdos summus per sanguinem suum: ille dilexit nos & lavit a peccatis nostris per sanguinem suum, fecitque nos Sacerdotes Deo & Patri suo: ille nos redemit Deo per sanguinem suum ex omni tribu, lingua, populo, natione: & fecit nos Deo Sacerdotes, inquit Ioannes in Apocalypsi sua. Non contentus fuit habere nos consortes in participatione hæreditatis suæ, vpluit ut ejusdem quoque dignitatis participes essemus. Verum ita nos sibi consortes fecit istius dignitatis, ut interea primas semper teneat, ceu caput corporis Ecclesiæ, primogenitus inter multos fratres,

Sacerdos

Sacerdos Magnus & *præfatus toti Domini Dei*. Cui nos secundo geniti, sacrificia nostra tradere debemus, ut per ipsum porro Deo offerantur grato sacrificij ipsius expiatorij odore perfusa, ut Deo accepta sint per illum. Hac de causa inquit Apostolus: *per ipsum igitur assidue offeramus Deo sacrificium laudis*, id est fructum labiorum, confitentium nomini ejus. Summus quidem illius beneficij Sacerdotium sanctum ad offerendum *spirituales hostias*, sed illæ Deo acceptæ non sunt, nisi per Iesum Christum. Neque dignitatis tantum, sed & æternitatis in Sacerdotali dignitate participes esse voluit; ut nos quoque secundum ordinem Melchizedechi Sacerdotio fungamur, quod juramento sancto consecratum est immortalitati. Quamquam enim Sacerdotio expiatorio post hac secula temporaria non sit functurus amplius, Sacerdotij tamen Eucharistici munere pro nobis in æternum fungetur, & nos in illo, & per illum, nisi velimus in media bonorum per illum acceptorum functione, memoriam intercidere, quod per illum ea obtinuerimus; perque illum effectivus Sacerdotes ad gratias condignas, præcipuo omnium datori Deo reddendas. Verum enimvero quia debita sacrificia, quamdiu in hoc mortali corpore versamur, Deo offerre non possumus, nisi per strenuam luctam adversus Sathanam, mundum, peccatum, carnemque propriam, & per victoriam ab illis reportatam, quod utrumque regium est; quumque post hanc vitam Sacerdotio functuri simus elevati cum illo in solium patris; subjectis nobis omnibus hostibus nostris, fecit etiam nos *Reges & Sacerdotum regale Deo*

nostro, ne quidpiam in typico Melchizedechi Sacerdotio inveniantur, cujus nobis communionem non impartiatur.

Quartus atque postremus Sacerdotij Christi fructus a nobis propositus est totius Ecclesiæ fidelium adductio ad Deum: qui etiam velut finis est & complementum trium precedentium. Horsum enim scædus inquit inter Deum & homines, horsum remissio peccatorum, adoptio in Filios, Spiritus gratiæ collata in Ecclesiam, hæc fini Sacerdotium novum Eucharisticum & Regium institutum, Sacerdotes & Reges facti, ut ad Deum adducerentur foederati. Hunc fructum Apostolus Petrus disertis verbis Sacerdotio Christi adscribit his verbis, *Christus semel pro peccatis passus est, iustus pro iniustus, ut nos ad Deum adduceret*. De ista eadem adductione verba sunt Apostolici: *Et nunc eris finis, postquam tradiderit Regnum Dei ac Patri*. Licet in ore adducentis Christi & Patrem alloquentis hæc verba Esaiæ collocare: *Ecce ego & pueri quos dedit mihi Deus* non ut portentum sint populo, sed peculium Domino. Adducet ergo Christus Ecclesiam suam quam sanguine suo redemit sibi, ut cælestem hæreditatem morte ipsius partam, verbo promissam, Spiritu sancto ob signatam, ex benignissimi Patris manu accipiat, atque fruatur perpetim. Adducet Sacerdotes suos, quos sanguine suo adpersos, sanctificavit Deo, ut ipsi serviant in seculum. Adducet Reges suos, in quibus virtute Spiritus sui sancti Sathaniam principem, & manipularem ejus mundum, peccatum, carnemque ipsorum propriam, quum & mortem, hostium postremam debellavit & superavit

superavit, ut regno cum Deo potiantur in æternum. Adducet Christus, & excipiet Deus & Pater. Excipiet Ecclesiam Christi, illamque velut agni sponsam, in thalamum cælestem introductam perpetuum cum agno festum celebrare jubebit, ut pleno gaudio fruatur ante conspectum throni gloriæ suæ. Excipiet Sacerdotes, illosque decoris perfectæ sanctitatis vestimentis induet, ut canticum Eucharisticum & novum Deo canant in secula. Excipiet denique Reges, & in solio Majestatis suæ collocabit eos, ut regnum cum Deo & agno obtineant, & dominantur in æternum.

Atque hi sunt fructus, quos Christus Sacerdotij sui administratione impetravit, adeptus est & nobiscum communicat. Ingentis sane dignitatis & utilitatis. Quid enim abalienatis a vita Dei, extraneis testamentorum, gratius accidere potest, quam in fœdus gratiæ à Deo recipi, & in populo Dei censeri? Quid conscientijs onere peccatorum intolerabili pressis, & sub ire Dei pondere deficientibus dulcius, omnium delictorum remissione & indulgentia? Quid hominibus, terræ exsecratæ Filijs, inferni consecratis, acceptius, quam a Deo in Filios adoptari & cælo inscribi? Quid, sub dominio sathanæ & peccati tyrannide jacentibus, obvenire potest jucundius, quam ab ista terribili & miserrima servitute liberari & in veram asseri libertatē? Quid gloriosius quam in partem Sacerdotij & regni adscisci, & Deo in Sacerdotes & Reges, imo in Sacerdotes Regios & Reges Sacerdotales consecrari? Quid denique optabilius, quam ad Deum summum bonum & fontem omnis beatitatis ad-

duci, ut beati & gloriosi æternum cum illo seculum exigamus? Quum itaque Sacerdotium hoc à Deo ipso, cum quo nobis est negotium, impositum sit Christo Iesu Dei & hominis Filio, Fratri nostro primogenito, infirmitatibus quondam circumdato, tentato in omnibus, misericordiam, pio, fidei, sancto & segregato peccatoribus; & quidem juramento sancto, quod revocari nefas est, impositum sit, recumbamus certa fide in illud Sacerdotium Christi, nihil dubitantes quin omnia, quæ Sacerdos ex nobis sumtus & pro nobis apud Deum ipso Deo asumente constitutus, nostra causa peregit, peragit, & usque ad consummationem seculi hujus peraget, rata & firma Deus habuerit, habeat, & habiturus sit in æternum. Quumque idem Christus Sacerdotij sui administratione peccatorum perpetuum obtinuerit expiationem & purgationem, æternam redemptionem nactus sit, & thronum gratiæ nobis in cælo erexerit: accedamus ad thronum gratiæ cum vero corde & immota animi fiducia, adpersis cordibus a conscientia mala, purgarisq; conscientijs ab operibus mortuis, certo statuentes quod misericordiam simus consecuturi & gratiam inventuri ad auxilium oportunum.

Quum denique tot & tam præclara beneficia nobis administratione istius Sacerdotij impetrata sint & parata, quorum partem jam ceu primitias accepimus, partem potissimam & totam velut massam eamq; completissimam in cælo expectamus; quid reddemus Deo nostro pro tanta dignatione, quas gratias Sacerdoti nostro Christo & Agno reddemus? Calicem salutarē accipiemus &

nomen Domini invocabimus. Vitulos labiorum nostrorum Deo offeremus, corpora, animas & Spiritus nostros ipsi hostias vivas, sanctas, & placentes sistemus. Canticum hoc caeleste Deo & Patri omnium, etiam in hisce terris positi, una cum viginti quatuor senioribus throno adsistentibus canemus: dignus es Domine qui accipias gloriam, honorem & virtutem, quia tu creasti omnia & per voluntatem tuam sunt & creata sunt. Sacerdoti nostro Christo & Agno, cum iisdem senioribus accinemus: Dignus es Domine qui accipias librum & aperias sigilla ejus, quoniam mactatus es & redemisti nos Deo per sanguinem tuum ex omni tribu, lingua, natione, populo: Et fecisti nos Deo Reges & Sacerdotes, & regnabimus super terram; utriusque junctum cum omni creatura cantabimus: Sessori Throni & Agno benedictio & honor & gloria & robor in secula seculorum DIXI.

Post Promotionis actum.

Quandoquidem omnis sanctae actionis auspiciis & initium est a Deo, fas est ut in illo omnis quoque actio nostra desinat. Quum itaque divina illius clementia & benignitas placido sub lumine nos hucusque respexerit, & successum optabilem nostro huic actui concesserit, gratias illi pro tanta benevolentia agamus, & laudes sacrosancto ipsius nomini dicamus.

Omnipotens misericors Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi. gratias tibi agimus pro insinuatibus in nos miseris peccatores collatis beneficiis. Imprimis vero quod Filium tuum Iesum Christum hostiam & redemptionis pretium pro peccatis nostris esse voluisti, quod tibi per verbum tuum & Spiritum sanctum Ecclesiam ex toto huma-

no genere collegisti, quod nos quoque ex regno tenebrarum & Sathana ereptos, in regnum lucis & Filij tui transfulisti: quod Hollandiam dulcissimam patriam nostram ad agnitionem & communionem Filij tui vocasti; quod eandem huc usque adversus machinationes & insidias potissimi hostis factam ecclesiam conservasti: quod Academiam hanc vera sapientia, pietatis, justitia seminarium, in hac inelucta urbe instituisti: quod hac quoque scholastica exercitia favore tuo huc usque es prosecutus. Rogamus te sancte & benigne Deus, ut hac beneficia nobis perpetua esse velis: ne patiari ut ingratitude nostra mereamur illis abs te privari; quin adauge illa potius & opus quod coepisti confirma. Fac ut ista semper memori mente recolamus, & aeternas sanctissimo nomini tuo pro illis laudes dicamus, per Dominum nostrum Iesum Christum, Amen.

Tibi etiam, Franciscus Gommare, vir Clarissime & Promotor Doctissime, gratias ago habeoque maximas pro ingenti hoc beneficio, quo immerentem affecti: spondeo me id ipsum grato semper animo agnitorum & operam daturum, ut te honoris istius mihi collati nunquam pœnitere possit.

Tibi quoque, Magnificus D. Rector, & Amplissimus Senatus Academicus, nisi me ingrati animi crimine commaculare velim, gratias debeo maiores quam eloqui possim, pro honesto quod de me fecistis iudicio, & liberali, quod nullo meo factio meritis sumi, testimonio: promitto autem & recipio me pro virili curam, ut isto non prorsus indignum aliquando comperiat; quod si fecero, scio vos id ipsum in plenissimam debiti solutionem accepturos.

Ad vos venio Viri Nobilissimi, Amplissimi Clarissimi,

Quibus omnibus & singulis plurimum me debere profiteor ob proximam vestram

erga me benevolentiam, quam eo ipso commonstrastis abunde, quod hunc nostram actum vestra Nobilissima, Amplissima, Clarissima & Dignissima presentia cohonestare voluistis: pollicerer gratias aliquando relatum, nisi verbis istis amplitudinem & vitium mearum tenuitas respiceret, & conditio vestra eminentior repelleret.

Neque vos mihi in hoc gratiarum agendarum quo fungor officio praevenendi estis, Nobiliss. & Studiossissimi adolescentes: ita enim mereitur propensum vestrum erga me studium, quod honesta & modesta presentia, quo huic nostro actui interfuistis, satis superque declarastis; promitto & sancte recipio, si occasio, quod spero & opto, bene de vobis merendi offeratur. omnibus officiis vestrum id studium me compensatum esse.

Sequuntur Orationes tres de Theologia, quas ordine habuit Auctor cum Lectiones suas auspicaretur, quarum prima est.

D 2

Objecto Theologiae.

Quam Deo Opt. Max. penes quem jus & arbitrium est autocraticum de nobis statuendi, visum fuerit me indignum famulum suum ab Ecclesiastica functione, quam in Ecclesia Filij ipsius apud frequentissimum Amsteldamensium populum aliquot jam annos obivi, ad professionis Theologiae in hac celeberrima Academia munus vocare, officij mei esse puta-

vi vocationi isti non nimium reluctari, quamquam me imparem tanto numeri probe cognoscerem, atque etiamnum, quod libens & sincere profiteor, agnoscam. Suadebat sane propriae insufficientiae conscientia, aurem vocationi ne praerem, cuius meae conscientiae testem citare possum inspectorem & iudicem illius Deum, & nonnullos viros probos & doctos, qui mihi primi auctores fuerunt capeffendae istius functionis, si quidem legitimo ordine & via offerretur: sed quum illi ipsi suggererent & experientia ipsa me crebro docuisset, rem periculi plenam esse, proprio iudicio pertinaciter stare, & suae de se sententiae plusculum tribuere, eo quod in proprijs negotijs plerique caecutimus omnes, illorum auctoritate & iudicio passus sum, me permoveri ad difficilem hanc & onerosam provinciam suscipiendam, quod utinam cum bono Deo sit & Numine propitio.

De quo tamen ipso (quamquam supra modum ad solam functionis istius recordationem percellar & tantum non cohorrescam) dubitare vix possum, quum apud animum meum attentè considero, quibus de causis decreta sit vocatio, quomodo executioni mandata, & quibus medijs & rationibus ad finem perducta; unde mihi persuadeo divinitus illam institutam esse & perfectam.

Quapropter de perpetua divini auxilij praesentia spem certam concipio, & cum debita animi submissione nuncius illud in sacrosancto ipsius nomine suscipio & adgredior: vos omnes & singulos cordicitus obsecrans, imo, si id per benevolentiam vestram, quam huc usque mihi expositissimam multis indicijs cognovi,

gnovi, liceat, obrestans: quin & necessitate mea præsentem sic postulante, adjurans, ut ardentibus votis & precibus apud Deum, luminum Patrem, mecum decertetis, quo donis ad functionem necessarijs famulum suum, vestris usibus ex puro affectu servire paratum, gratiosè instruere, & in toto vocationis cursu benevolò suo favore prosequi, dirigere, & tueri dignetur.

Cæterum non abs re facturus videor, si in functionis initio nonnulla generatim de ipsa sacrosanctâ Theologiâ proœmij instar præmittam, & de illius amplitudine, dignitate, & præstantia explicem. Serviet tractatus iste studiosorum animis, qui se consecratos divinæ illius sapientiæ profitentur, magis magisque incitandis, ut in suscepto curriculo animosè progrediantur, profectus suos diligentur urgeant, & ad finem constanter contendant; ut aliquando salutaria Dei organa in Ecclesia sanctorum esse possint, apta ad nominis divini sanctificationem, & conformata ad corporis Christi exædificationem in Spiritu. Quod si effecero, arbitror cum Socrate, me in ipso muneris ingressu bona illius parte non inutiliter defunctum esse. Dicere enim Sapientissimus ille Gentilium solebat, se suum docendi munus pulchrè absolvisse, ubi modo auditorum animos ad ardentem discendi cupiditatem impulisset. Neque immeritò. Volenti enim nihil est difficile: præsertim spondente Deo clarissimam secretorum suorum revelationem ijs, qui in lege ipsius noctes diesq; meditabuntur. Quæ Dei promissio efficit, ut & in hæcæ captum humanæ mentis longe superantibus Isocraticum illud usur-

pare liceat, *ἰανύειν φιλομαθῆσαι ἐπολυμαθῆς*: si fueris cupidus discendi, plurima disces.

Mihi quoque ipsi non parum serviet explicatio ista. Eo enim ipso, quod studium illud tantopere commendo, legem mihi & regulam præscribo, secundum quam in illius professione incedere debeo; quin & necessitatem mihi impono in eo sanctè, modestè, & omni bona conscientia versandi; ne si alicubi (quod Deus bonus avertat) exorbitem, studij istius tam solemnem commendatio in faciem mihi ad ignominiam meam obijciatur.

Dum hanc rem ago, non arbitror mihi protestatione utendum apud consultissimos jurisprudentiæ, peritissimos Medicinæ, subtilissimos philosophiæ & literatissimos linguarum Profectores, quâ suspensionem a me amoliar studij, quod colunt singuli, neglecti aut insuper habiti. Suum enim & honestum singulis studij generibus in augustissimo scientiarum teatro decenter attribuo locum: quo contenta, huic, de qua in præsentiarum ago, scientiæ præsidatum concedunt libentissime.

Nudo ac simplici orationis genere utar, quale veritatis proprium esse docet Euripides: non quod nesciam cognitionem aliquam orationi & ijs rebus quæ oratione tractantur intercedere oportere, & propterea, ad res divinas pro dignitate tractandum divinum quoddam orationis genus requiri; sed quia res ipsa ornari non indiga, contenta doceri est, & ego ne conatum quidem ad dictionem rei convenientem conquirendam adhibere possum.

De dignitate itaque & præstantia sacræ Theologiæ acturus, quatuor illam

illam titulis circumscribam: sequens morem in humanis disciplinis usurpatum, quæ ex objecti, authoris, finisque præstantia, & ex rationum, quibus quæq; scientia nititur, pondere æstimantur. Eadem ego insistens viâ primum de *Theologia objecto*, inde de *autore, tum de fine*, denique de *certitudine* ejusdem dicam.

Precor Deum ut mihi dicenti Spiritus sui sancti gratia adesse velit, & mentem, os, linguamq; meam ita dirigat, ut quæ vera, sancta & ipso digna sunt, vobisque salutaria, proferre possim, ad nominis ipsius gloriam & Ecclesiæ ædificationem.

Vos etiam, Auditores Clarissimi & Humanissimi, oro, ut mihi res gravissimas explicaturo exigui temporis attentionem benignè concedatis, & rem potius in qua versabor, quam quo in illa pertractanda artificio utar, inspiciatis.

De *objecto* primum & hac quidem hora dispiciemus; ita rei natura postulante. Intimum enim id est scientijs, atque adeo *οικτιορ*, ut inde etiam nuncupationem suam fortiantur.

Theologia autem *obiectum* est ipse Deus. Indicat hoc vox ipsa: *Theologia* enim sermonem sive rationem de Deo sonat. Indicat idem definitio hujus scientiæ ab Apostolo usurpata, quum describit illam, quod sit *veritas secundum pietatem*, quæ isthic *ισοστοια* dicitur, soli Deo debitum cultum significans. quod ipsum clarior Apostolus indicat, quum hanc pietatem strictiore *Γροσθειος* voce appellat. Habent aliæ omnes scientiæ sua objecta, nobilia certè & digna in quibus humana mens considerandis tempus, otium & diligentiam adhibeat. *Metaphysica generalis* ens qua ens, *specialis* intelligentias &

mentes a mortali contagione secretas: *Physica* corpora, quæ principium motus in se habentia: *Mathematica* quantitates: *Medicina* corpus humanum, quæ capax sanitatis: *Insipientia* justitiam cum societate humana: *Ethica* virtutes: *œconomica* familiare regimen: *Politica* civitatem. At omnia ista infra Deum constituta, imo ab illo originem sortita, ab illo uno dependentia, & vicissim in illum retro commeantia & tendentia. Hæc una circa ens entium & causam causarum, circa principium naturæ, & gratiæ in natura existentis, naturæ adstantis, & naturam circumstantis versatur. Dignissimum itaque hoc est obiectum & plenum venerandæ Majestatis, eoque præcellens reliquis, ut quum nemini, quamquam omnium istarum scientiarum certissima cognitione instructo, vel tantillum gloriari fas sit; hujus unius notitia seridè & solidè gloriari possit quisquis illam est adeptus, ipso Deo illud vetante, hoc præcipiente apud Hieremiam, his verbis: *Ne iactet sese sapiens in sapientia sua, sed in hoc se iactet, qui gloriatur, quod me intelligat & cognoscat.*

Jerem. 9.

Sed conditiones, quæ obiectum alicujus scientiæ commendare solent, intueamur. *Obiectum* illud est præstantissimum, quod in se optimum maximum & immutabile est, quod relatione ad mentem lucidissimum est, & menti explicitissimum: quod actione sua in mentem, illam implere potest, ejusque infinitum desiderium explere. Tres istæ conditiones in Deo, *Theologici* studij subiecto, maximè, imò & solo inveniuntur. Ille optimum est: ille primum, summum & ipsum bonum est, & solus bonus

bonus: tantum bonus, quantum bonum, tam promptus communicare, quam communicari potens; tanta liberalitatis quantitas habet opes, infinitis utrobique, sola circumscriptis recipientis capacitate; quæ finem & modum ponit naturæ bonitatis & communicationi ipsius. Ille maximus est, & solus magnus, subigere sibi potens nihilum ipsum, ut capax sit boni divini per communicationem ipsius; *vocans ea quæ non sunt tanquam si sint*, & eo ipso in entium numero illa constituens, licet ex tenebris emergere & existere iussa; cuius comparatione omnes gentes tanquam nihilum sunt, habitatores terra ut locustæ, principes pura inanitas. Totum hoc cæli & terræ systema vix puncti instar se habet coram eo, cuius centrum ubique est, peripheria nusquam. Ille immutabilis est, semper idem, in æternitate sua pertrans: *illius anni non consumuntur*: illi nihil accedere, nihil decedere potest; apud illum nulla est transmutatio, neque conversionis obumbratio: ab illo muratur, & precario accipit, quidquid vel momenti unius obtinet stabilitatem. Incunda ergo & amœna illius consideratio est propter bonitatem; gloriosa propter magnitudinem; cetera propter immutabilitatem.

Ille est lucidissimus, imò lux ipsa; illè menti expositissimus, iuxta dictum Apostoli: *ut quærerent Deum, si forte palpando eum invenirent: quamquam præsedò non longè abest ab unoquoque nostrum; per ipsam enim viciniam, movemur, & sumus; imò ipsam & progenies sumus*: & alio loco: *Deus non est passus se experiri esse testimoniis benefaciendo, dans calius pluvias ac tempora fructifera, implens cibo & lætitiâ corda nostra*. Audisim dicere, suffragante mihi vero ipso, nihil in ulla re videri & verè

sciri posse, nisi antea in illa Deum ipsum viderimus & cognoverimus.

Entitas ipsa primum esse dicitur, quod intellectui cognoscendum se offert. At clara sunt omnia entia; visibilia & invisibilia, corporea & incorporea, quod ab alio essentiæ statulque sui nacta sint principium, neque prius quod sint, quam quod ab alio sunt, enuntiant, iuxta Regij prophetæ dictum: *Cæli enarrant gloriam Dei, & opus manuum eius annuntiat firmamentum*, hoc est, firmamentum ebuccinat, quod sit *opus dexteræ excelsi*. Plura enim & multò plura in rebus creatis signa invenias indicantia; quod ab alio habeant, quidquid possident, quam quod ipsæ sint in entium numero & ordine. Neque mirum, quum nihilo semper propinquiores sint, quam creatori suo, à quo infinitis differunt spatij, finitis tantum proprietatibus à nihilo, primæva matrice sua, distinctæ, utpote in quod recidere possunt, nunquam autem Deo æquiparari. Rectè ergò dictum ab antiquis, *Iovis omnia plena*.

Ille denique solus mentem implere potest, & desiderium ejus alias insatiabile explere. Est enim essentia sua, sapientia, potentia, & bonitate infinitus: est veritas prima, & summa, & ipsum verum; mens autem naturam materiæ suæ est finita, & hoc tantum nomine infinitatis particeps, quod infinitum ens & summum verum adprehendit, quamquam comprehendere non valeat. Ideoque David exclamatione gratulabunda palam profiteretur; *se solius Dei possessione* (per notitiam autem possidetur & amorem) *contentum esse; Quis mihi, inquit, in calo? & tecum nolo quemquam in terra*.

Cetera si noris omnia, hunc unum ignores, semper tendis ulterius, crescitque sciendi irrequietus amor, quantum ipsa scientia crescit. Hunc qui novit unum, ignarus reliquorum, conquiescit, & velut inventa pretiosâ margaritâ quamvis totam substantiam in illa coemenda profuderit, sibi gratulatur, & serîo triumphat.

Facit ergo objecti ista claritas, ut nunquam investigetur & inquiretur, quin inveniat. Facit plenitudo ejusdem, ut nunquam nisi cum uberimo fructu inveniat.

Verum enim verò strictè magis hoc obiectum nobis est considerandum: agimus enim de illo quatenus nostræ Theologiæ, secundum quam Deum in hac vita novimus, est obiectum. Itaque modo quodam & formali, ut loquuntur, ratione vestiendum est, atque sic nostræ scientiæ substernendum. Cujus rei triplex se offert ratio. Prima est, quod illud obiectum in infinitate naturæ suæ capere non possumus; unde nostra necessitas postulat, ut proponatur modo capacitati nostræ accommodato. Secunda, quod neque fas est, ut primo revelationis momento tanta mensura pateat lumine gratiæ, quanta capi potest ab humana mente gloriæ lumine collustrata, & per illum ipsum ad majorem capacitatem ampliata: per rectum enim usum scientiæ gratiosæ ad sublimiorem illam gloriosam, ex norma justitiæ divinæ, est progrediendum; juxta dictum: *Habenti dabitur*. Tertia est, quod obiectum illud non obijciatur nostræ Theologiæ ut cognoscatur tantum, sed etiam uti cognitum colatur: Est enim *practica* hujus seculi Theologia, & per fidem; alterius seculi *Theoretica* est, & pura claraque

visione constans, juxta illud Apostoli: *per fidem incedimus, non per aspectum*; & alterius Apostoli: *Tunc similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*. Quapropter obiectum nostræ Theologiæ tali vestiendum est modo, qui nobis cultum Dei suadeat, & persuadere queat. Atque hæc postrema ratio, norma est & amussis formalis rationis, secundum quam Deus nostræ Theologiæ subijcitur.

Cæterum ut homo ad cultum Deo, ex voluntaria animi obedientia & submissione præstandum, adducatur, necesse est ut certa cordis persuasione credat, 1. Deum coli velle & debere; 2. cultum ipsius frustraneum non fore, sed præstantissimo remuneratum iri præmio. 3. cultus modum ex præscripto ipsius esse instituendum; quibus accedere debet & ipsa modi præscripti notitia. Tria itaque ut horum necessaria & sufficientia, de hoc objecto tradit cognoscenda Theologia nostra. Primum est de *Natura Dei*, alterum de *actionibus*, tertium de *voluntate eius*. Et de *Natura* quidem: quod sit digna coli propter justitiam; quod sit idonea de cultu judicare, ob sapientiam; quod prompta & potens remunerari, ob bonitatem & perfectionem beatitudinis suæ. *Actiones* duæ eodem fini Deo sunt attribuendæ: *Creatio* & *Providentia*; *Creatio* omnium rerum, & præsertim hominis ad imaginem ipsius, cui ungitur Dominum in Hominem, & propterea jus & potestas cultum ab illo postulandi, & obedientiam præscribendi; juxta Dei justissimâ apud Malachiam querelam: *Si Pater ego sum ubi est honor mei, & si Dominus sum, ubi est timor mei?* *Providentia* illa adscribenda, qua

2. Cor. 1.7.

1. Jan. 3.2.

Mal. 1.6.

qua omnia gubernat, secundum quam de homine ipso, deque ijs quæ ad illum pertinent, & potissimum de cultu & obedientia, quam Deo suo præstare tenetur, sancte, iuste & sapienter curat. Tractat demque de voluntate Dei certo fœdere cum homine inito expressa: quæ duplex est.

Vna, qua declarat se coli ab homine velle & simul modum cultus præscribit; ex obedientia enim coli vult non ex hominis arbitratu. *Alterâ*, qua se cultum ipsius abunde pollicetur compensaturum: postulans cultum non tantum ob beneficia jam in hominem collata, ad gratitudinis experimentum; sed etiam, ut infinitè majora cum illo communicare queat ad felicitatis ipsius complementum. Quemadmodum n. primas in benefaciendo partes occupavit, & occupare debuit, siquidem homo in creaturarum numero esset existiturus: ita quoque postremas sibi, juxta infinitam bonitatis & beatitudinis suæ perfectionem, cupit reservatas: ipse fons boni & clauis beatitudinis: creator simul & glorificator cultorum suorum. Secundum quam postremam suam actionem a nonnullis objectum Theologiæ dicitur, non inconcinne, quatenus in postremo antecedentia omnia sunt inclusa.

Atque hæc via compeididit monstrata infinitæ Scholasticorum de ratione formalis, qua Deus objectum Theologiæ est, disceptationes componi & decipi, meo quidem judicio, possunt de quibus, quia patientiâ vestra abuti nefas arbitror, plura dicere super sedebam.

Imprimis autem satagit sacrosancta Theologia nostra, ut attributa ista, Natura, inquam, Actiones, & voluntas, de quibus egimus, uni vero

Deo tribuantur, illi cui soli verè competunt. Neque enim sufficit scire, esse aliquam Naturam simplicem, infinitam, sapientem, bonam, justam, omnipotentem, seipsa beatam, conditricem & gubernatricem omnium, quæ coli digna sit, coli velit, & cultores suos beare possit: Accedat oportet certus conceptus, fixus in illud nomen, & strictè alligatus isti *θεός*, cui uni & soli verè ista conveniunt. Hinc enim est illud sæpissimè inculcatum in sacra pagina: *Ego Iehova sum Deus tuus, Ego & non alius*: Inde illud Hebræ: *Si Iehova est Deus, colite illum; sicut Baal est Deus, servite illi*. Et hoc quidem tanto inculcat diligentius Scriptura, quanto proclivius est à vero numine, quam à verâ Deitatis ratione deviare. Gentiles enim, qui utcumque probam divinitatis notionem mente erant complexi, in hoc primum impegisse videntur, quod illam non cui debebant, adtribuerunt, sed vel individuo vago, quemadmodum ille apud Poetam; *Tu Iupiter sive calum es, sive aether, sive terra*: vel commentitio alicui numini, sive illud sit in rebus creatis, sive purum putum cerebri *αἰθερ*, quod neque divinæ, neque ullius naturæ sit particeps, quemadmodum Apostolus ad Romanos & Corinthios Gentilibus exprobat: si-
1. Rom. 1. 21.
1. Cor. 8.
1. Ath. 17.
1. Rom. 1.

ve denique ignoto Deo, ignoti titulo ab ipsi scultoribus suo *θεός* mali adscripto, quod de Atheniensibus narrat Apostolus: alioqui de omnibus omnino à vero numine aberrantibus, & tamen numen aliquod colentibus dici potest, quod Christus Samaritanæ objicit: *Vos colitis quod non sitis*.
 Quamvis autem gravi errore teneantur qui hic impingunt, adeo ut à Scri-

à Scriptura merito appellentur; tamen intolerabilius multo insaniunt, qui extremam impietatis transgressi lineam, nulla Numinis ullius conscientia tenentur: quos etiam peculari ratione appellandos censuit prisca gentilitas. Proximum contra ad sanitatem gradum occupant illi, qui inscitia suæ sibi sunt conscij. Vna enim tantum cura illis instruendis est adhibenda; dedocti quippe falsitatem, solum docendi sunt veritatem: quam tantò cupidius arripient commonstratam, quanto dolentius ferunt, quod errore perniciosissimo longis annorum seculis fuerint obsessi.

Sed ut conceptus nostros, de quibus paulo ante diximus, figat in illud Numen quod verum est, & a falsis Numinibus comminiscendis fingendisque avertat Theologia; quatuor mihi potissimum facere videtur. Primò, ipsam Deitatis rationem elegerit & copiose explicat, ne quid ipsius naturæ exoticum tribuamus aut proprium adimamus. Hinc illud: *Vocem audistis, sed imaginem nullam vidistis: Cavete ergo diligenter animabus vestris ne ullam imaginem faciatis.* Deinde actiones unius veri Dei describit, tum universales, tum speciales, ut per illas verum Numen a falsis secernat. Hinc illud: *Di qui non fecerunt calum & terram, eradicentur de sub calis.* Hinc Ionas: *Ego Iehovam Deum cali timeo, qui fecit mare & aridam:* Item: *Progenies ergo Dei quam simus, non debemus existimare auro aut argento, aut lapidi sculptili artificij aut commentionis hominum numen esse simile:* Et, *Ego Iehova, sum Deus tuus, qui eduxi te ex Aegypto:* Ego Deus qui apparui tibi in Bethel. Et alibi: *Ecce dies veniunt, dixit Iehovah, & non dicent ultra, vidit*

Iehovah qui ascendere fecit Israel de terra Aegypti: Sed vidit Iehovah, qui adduxit semper domus Israel de terra Aquilonis, &c. Teriò, fœderis, quod verum numen cum suis cultoribus inijt, creberrimam injicit mentionem, ut illius recordatione mens hominis sistatur in illo Deo, cum quo fœdus inivit. Hinc illud: *Sic dicit filius Israelis; Iehova Deus patrum vestrorum, Deus Abrahami, Deus Isaaci, Deus Jacobi misit me ad vos; Hoc nomen meum in seculum, & hoc memoriale meum in generationem & generationem.* Hinc Iacob cum Labano socero fœdus initurus jurat *per pavorem patris sui Isaaci.* Hinc servus Abrahami filio Herili uxorem quæsiturus ita Deum invocat: *O Iehovah Deus heri mei Abrahami.* Quartò, vel maximè propria & individua nota verum numen insignit, quum personarum, quæ divinitatis sunt ejusdem participes, mentione injecta, mentem colentis figit in Deum illum, qui *Pater est Domini nostri Iesu Christi,* quod obscurum sub Vetere Testamento, clarissimum in Novo Testamento est patefactum. Hinc illud: *flecto genua mea coram Deo & Patre Domini nostri Iesu Christi.* Atq; hæc omnia Theologi summam comprehendunt, quum dicunt, *illum Deum invocandum, qui se verbo suo manifestavit.*

Cæterum, quæ huc usque de Objecto Theologiæ nobis dicta sunt, ad Theologiam legalem spectant propriè, quæ primævo hominis statui fuit accommodata. Quum enim homo in primigenia sua integritate sub boni & justi Dei favore & benevolentia ageret, potuit Deo suo cultum, quem ex justitiæ legalis normâ (quæ dicit; *Hoc fac & vivet*) præscriperat, Deus, exhibere; potuit illum bonum & justum ex toto corde & animo dili-

gere;

Exod. 3. 15.

Gen. 31. 53.

Gen. 24. 12.

Eph. 3. 14.

Mat. 12.

Gen. 10. 15.

Isa. 1. 9.

Act. 17. 22.

Mat. 1. 6.

Gen. 21.

Jer. 23. 7.

gere; potuit in illo bono & iusto fiducia, conscientia integritatis suae, collocare; potuit illi, ut tali, filialem timorem praestare, honorem ipsi gratum & debitum, ut servus Domino, impendere: potuit Deus, vicissim, circa iustitiae suae laesionem, ex praescripto iustitiae legalis, cum tali homine agere, illius cultum ex iustitia remunerari, vitam illi ex pacto legis, atque sic ex debito, conferre; iuxta bonitatem suam, cujus suavis illam promissit, & iustitiam suam quae promissi solutionem exigebat. Nulla alia naturae ipsius proprietates advocanda fuit, quae operam suam horum conferret; nullus ulterior bonitatis progressus fuit necessarius, quae bonum rependeret pro bono, bonum felicitatis perfecta, pro bono integre obedientiam; nulla alia actio, praeter istam creationem, quae iam tum parata erat, & providentiam conservantem & gubernantem ex conformitate status istius requirebatur; nulla alia volitio Dei, quam qua & perfectam legis obedientiam requiret, & vitam eidem rependeret aeternam, postulabatur. Quare, illo rerum humanarum statu, ista naturae ex illis proprietatibus descriptae, istarum actionum, & illius voluntatis cognitio sola, accedente numinis notitia, cui ista vere competeabant, ad cultum Deo praestandum necessaria erat, & sola sufficiebat.

At quum homo ab ista primae via sua integritate per legis inobedientiam decidisset, seque *ira filium*, & condemnationis consecrarium fecisset; non potuit ista bonitas iustitiae legali mixta, non ista creatio & providentia, non ista voluntas, & propterea non ista legalis Theologia servando hominum sufficere. Pecca-

tum enim, quod condemnandum erat, si homo absolveretur, *per legem* (ut ait Apostolus Rom. 8.) *condemnari non potuit*. Homo iustificandus erat; at per legem, quae peccati index est & virtus, iraque conciliatrix, iustificari non potuit.

Nulli itaque salutari usui, tum temporis, servire potuit ista Theologia; horrendae tantum fuit efficaciae ad hominem peccati convincendum, & certe morti addicendum. Infelix sane permutatio, & infausta rerum vices culpa & vitio peccati introducit; quo factum est, ut lex quae ad *vitam* & decus data erat mortifera sit Rom. 7° generi nostro, & aeternae procuratrix ignominiae. Aliae ergo divinae naturae proprietates adhibendae fuerunt; omne Dei bonum fuit explicandum; proferendae fuerunt ex bonitatis primigeniae matricis *misericordia, longanimitas, mansuetudo, patientia, clementia*, atque illarum usurpanda opera, siquidem homo peccator Deo reconciliari, & in favore ipsius poni deberet. Fuerunt etiam actiones producendae aliae. *Nova creatio* instituenda fuit; *Nova providentia*, & quidem novae istae creationi accommodata, usurpanda fuit. *Redemptio* peragenda, *remissio peccatorum* adipiscenda, *iustitia amissa* reparanda, *spiritus gratiae* impetrandus, *salus perditae* restituenda. Quin & decretum aliud de hominis salute faciendum fuit, aliud & *novum foedus* cum homine inendum; *non secundum prius illud*, quia in eo non perseverant foederati; alia & gratiosiore *voluntate sanctificandi* fuerunt, *qui consecrarentur*. Atque haec omnia veluti fundamenta praestueda erant Novae patefactioni.

Alia ergo revelatio, & aliusmodi Theologia necessaria fuit, quae istas

proprietates naturæ divinæ, sapientissimè ad salutis nostræ reparationem adhibitas, declararet; actiones illas usurpatis prædicaret; & in decreto isto & novo fœdere explicando occuparetur.

Verum enimvero quâ Deus, peccatorum vindex & ultor justissimus, illas suas proprietates explicare, istas actiones producere; hoc decretum facere, vel noluerit, vel, obistente justitia & veritate primitus in lege patefacta, non potuerit, nisi intervenit Mediatoris, in quo circa læsionem justitiæ & veritatis suæ, proprietates istas suas explicaret; actiones illas perficeret, bonaque necessaria per illas produceret, & decretum istud gratiosissimum concluderet; hinc Mediator ordinandus fuit, qui sanguine suo pro peccatoribus litaret, peccatum humani generis morte sua expiaret, impios Deo reconciliaret, & ab ira ejus servaret; misericordiam, longanimitatem, & patientiam Dei expositam redderet, redemptionem æternam adipisceretur, remissionem peccatorum obtineret, iustitiam seculorum repararet, spiritum gratiæ impetraret, decretum gratiosæ misericordiæ firmaret, seclum novum cruore suo sanciret, salutem æternam recuperaret, & ad Deum tandem salvandos adduceret.

Constituit ergo Deus justus & misericors Mediatorem, Filium suum dilectum Iesum Christum. Ille munus a Patre impositum obedienter suscepit, & animosè est exsecutus; quin etiamnum exsequitur. Hic ergo a Deo ordinatus est Redemptor, Salvator, Rex, & Caput salvandorum, sub Deo. Porro, iniquum fuisse illum tantis definitum laboribus & molestiis, tanta operatum miracula, tanta nobis promeritum beneficia,

inglorium & ignobilem manere inter nos, inhonoratum a nobis dimittit. Aequissimum fuit, ut vicissim a nobis agnosceretur, coleretur, invocaretur & debite illi gratiæ ageretur.

At quomodo illum adorare, colere, invocare poterimus, nisi in illum credamus? quomodo credere possimus in illum, nisi de ipso audiamus? quomodo audire de ipso, nisi per verbum nobis reveletur? Hinc ergo existit revelatiōis de Iesu Christo faciendæ necessitas; & propterea Theologiæ, quæ peccatorum salutem serviet & sufficiet, duplex obiectum, sustentendum, Deus & Christus eius, iuxta dictum ipsius Salvatoris nostri Christi: *Hæc est vita æterna, ut eosolum cognoscant verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Et obiectum quidem duplex, non quorum unum ab altero sit disseparatum, aut unum alteri collateraliter adjunctum; sed quorum posterius priori decenter est subordinatum. Atque hæc habemus Theologiam, quæ ab obiecto suo, Christo, mericissimo jure Christiana appellatur; patefactam non lege, sed primis temporibus *τῆ ἐπιφανείας*, novissimis Evangelio, quod Iesu Christi dicitur; quamquam voces istæ nonnunquam confunduntur. Sed de utriusque obiecti conjunctione & subordinatiōne videamus. Quum Christiana nostra Theologia obiectum habeat Deum & Christum eius, certè modus, quo legalis Theologia nobis Deum explicat, vehementer est hoc additamento amplificatus, & nostra Theologia, præ ista legali, infinite nobilitata.

Omne enim bonum suum Deus in Christo explicuit; *Voluit ut in illo omnia plenitudo habitaret, & plenitudo quidem Deitatis, non secundum umbram, sed corporaliter inhabitaret.*

Hinc

Rom. 10.

Job. 17.

Coloss. 1.

Hinc ille dicitur *imago inconspicui Dei*, splendor gloriae paterna & iharacter sive expressa effigies hypostasos ipsius, in quo nobis Patet infinitam suam maiestatem, immentam bonitatem, misericordiam; & *φρασησπιαν* contemplandam; spectandam, & palpandam præbet; adeo ut ipse Christus dicat Philippo: *qui me videt, videt & Patrem meum*. Nam quæ in Patre, velut in sigillo, intus latebant inconspicua; illa in Christo tanquam *charactere*, cui sigillum per characterisimum est impressum, existant & clarissimè videri possunt. In hac Theologia Deus verè & in summo gradu optimus & maximus ac præter. Optimus, qui non tantum, ut in priori Theologia, se hominibus officio fungentibus communicare ad illorum beatitudinem velit; verum peccatores; impios, iniustus, inimicos in gratiam recipere, sibi que reconciliare, & respicientes vita æterna donare. Maximus, qui non tantum de nihilo produxit omnia, per annihilationem illius, & horum creationem; sed etiam de peccato, quod ipso nihilo peius est, triumphavit per gratiosam condonationem, & potentem abolitionem illius; iustitiamque sempiternam produxit per creationem secundam & legalis magistrum captum longe excedentem regenerationem. Quæ de causâ Christi sapientia & potentia Dei dicitur; longe illustrior quam sapientia & potentia, quæ in primi mundi creatione est declarata. In hac Theologia Deus nobis ut omni modo immutabilis describitur, non tantum naturæ ipsius, sed & volitionis respectu, quæ ut Evangelio patefacta est, peremptoria est & omnium postrema, nulla alia volitione corrigenda. Iesus enim *Christum heri & hodie idem*

est, & in secula; per hunc ultimos diebus locutus est Deus. In lege secus res habuit, & magno nostro bono. Si enim voluntas Dei lege explicata fatalis nobis & extrema fuisset, miserimi in æternum ab ipso Deo propter hanc ejus voluntatem, & à salute nostrâ exulare debuissimus. Neque velim propterea videri mutabilitatè ullam Dei voluntati adferbere. Volitioni tantum, vel potius volitioni, cui illius finem pono, quem ipse æterno & peremptorio decreto illi præfixit & prædeterminavit, ut meliori, & præstantioribus promissis sancito, sœderi locus esset. Hæc Theologia tam clare & liquidè Deum nobis in Christo videndum & cognoscendum proponit, ut retectâ facie gloriam Domini in illo velut in speculo intuentes, in eandem imaginem transformari dicamur ex gloria in gloriam; sicut à Domini spiritu. Cujus fulgoris & gloriæ velut præminentis & superantis respectu, lex ipsa nec fulgida nec gloriosa fuisse dicitur. Fuit quidem hæc Dei sapientia à temporibus æternis occulta, mysterium hoc magnum est & imperscrutabile; sed in Christo Iesu tanta claritate exhibitum, ut Deus ipse in carne manifestatus dicatur, non secus ac si extra carnem ne manifestatus quidem fuisset; ut vita æterna, quæ apud patrem erat, & sermo vita, quæ ab initio erat apud Deum, auribus nostris audiat, oculis nostris spectetur, & manibus nostris conrectetur. Hoc modo vestitum objectum Theologiæ nostræ, tam abundè mentem implet, & desiderium explet, ut Apostolus aperte dicat: *Se nihil inter Corinthios scire voluisse quam Iesum Christum enim que crucifixum; ad Philipenses: se omnia pro damno duxisse propter eminentiam cognitionis Iesu Christi, imò omnibus seipsum multasse, &*

Hebr. 1, 2.

Hebr. 7 22.
& 8. 6.

2. Cor. 3

1. Cor. 2.
Rom. 1. 6.
1. Tim. 1. 16.

1. Joan. 1.

1. Cor. 2. 2.

Philip. 3.

pro sterioribus habuisse omnia, ut cognoscat Christum; & vim resurrectionis ipsius, communionemque perfectionum eius. Imo in cognitione objecti Theologiæ nostræ, hoc pacto modificati, omnis vera & iusta gloriatio consistit, quem admodum locus antea ex Hieremiâ nobis citatus, & accommodatio ejusdem a Paulo facta, præ se ferunt planissimè. Ita enim ille habet: *Qui iactat sibi eo scialet, quod intelligat & cognoscat me, quod ego Iehova faciens misericordiam, iudicium & iustitiam in terra.* Vbi misericordiæ mentionem audis, necessario Christum cogitare debes, extra quem *Dens ignis consumens est*, ad perdendum peccatores terræ. Accommodatio Paulina ita est: *Christus factus est nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio, ut, sicut scriptum est, qui gloriatur in Domino gloriatur.* Neque mirum, quod mens nihil præter illum scire desideret, sciendi insatiabilis alioquin cupiditas, in illo conquietat; quum in illo, *Enangelioque ipsius, omnes sapientia ac cognitionis thesauri sint absconditi.*

De conjunctione egimus; ad subordinationem utriusque objecti veniamus; inque illa, primo ejus naturam, inde necessitatem inspiciamus. Natura illius in eo consistit, quod omnis, quæ Deo nobiscum est, aut nobis cum Deo, salutaris communicatio, Christi medio intervenit peragitur. Et Dei quidem communicatio nobiscum, aut in affectu eius benevolens est erga nos, aut in gratioso decreto de nobis, aut in effectu salutifero in nobis. Vbi que Christus medius intercedit. Quum enim Deus bonitatis & misericordiæ suæ affectum nobis communicabit, Christum suum inuenietur, in quo dilecto nos sibi gratiosos habet & dilectos. Quum

aliquod bonitatis & misericordiæ suæ gratiosum decretum faciet, Christum suum medium interponit; in illo enim *prædestinat nos ad filiorum adoptionem*: Quum aliquod bonum ex isto affectu, juxta decretum gratiosum suum, nobis impartietur, idem ille intervenit; nam in Christo velut capite nostro omnia ista bona reposuit Pater, & nobis non nisi per illum, imò ab illo tanquam vicario Patris, ista cum autoritate administrante, & prout vult distribuyente, contingunt. Nobis vero cum Deo *communicatio* quæ est, etiam Christo interveniente perficitur: Illa tribus constat gradibus; accessione ad Deum, inhaesione in illo, & fruitione illius: quæ tria hic consideranda veniunt, ut in hæc tempora secularia incidere possunt, & per fidem, spem, charitatemque ex fide ista prognatam, usurpantur. Ad accessum tria sunt necessaria: ut Deus loco sit accessibili; ut via munita, qua ad illum possit accedi; ut libertas concessa & fiducia accedendi. Omnia ista Christo mediante sunt comparata. Ille enim a Patre, qui lucem habitat, inaccessam, & extra ipsum throno insidet iustitiæ rigidæ, peccatoribus nimis formidabili, constitutus est, ut sit *propitiatorum per fidem in sanguine ipsius, quo arca oblecta, & lege accusante, convincente, & condemnante, quæ in illa continebatur, velut quodam velamine ab oculis divinæ majestatis prærepta, thronus gratiæ est constitutus, cui Deus insidet, cum quo nobis in Christo est negotium*: atque sic *in eis* nobis factus est Pater in Filio. Idem ille Christus non modo *viam* quæ ad Patrem eundem est nobis *vivam, & recentem dedicavit per carnem suam, sed & ipse via est ducens rectâ ad Patrem.*

Accen-

1er. 9.

Deut. 4. 24.

1. Cor. 1. 3.

Col. 2. 9.

Rom. 3. 25.

Hebr. 10.

Eph. 1.

Accedendi libertatem, imò ingrediendi in ipsum sacramentum, & quidem intra velum, habemus per sanguinem Christi: qui etiam, ut Sacerdos magnus, & presceltus domus Dei eò pro nobis ingressus est prius, ut nos cum vero corde, & sancta fidei plerophoria. certaque animi fiducia ad thronum gratia accedemus. Preces itaque Deo offerre habemus? ille Sacerdos est qui Patri istas proponat; ille altare cui imposte grati odoris incensum erunt Deo & Patri nostro. Sacrificia Eucharistica Deo offerenda? Per illum offerri oportet; secus accepta non habebit Deus de manibus nostris. Opera bona præstanda? per spiritum Christi illa fieri oportet, ut hoc auctiore commendentur, & sanguine ejusdem tingenda, ne propter defectum à Patre repellantur. Sed accedere non sufficit; inhaerere Deo nobis bonum est? Inhaesio, si firma futura est, naturæ communionem inniti debet. Sed nos illam cum Deo non habemus. Christus habet, & nos cum Christo carnis & sanguinis nostri facto partecipe. Ille caput nostrum factus de Spiritu suo nobis donat, ut nos caro de carne & os de ossibus eius velut membra ipsius effecti, ipsi inherentes, unum cum illo, & per illū cum Patre, unusq; cum utroq; Spiritus sumus. Restat fructio, quæ verus, solidus, & durabilis divinæ bonitatis & dulcedinis in hac vita gustus est, non à mète tantum & intellectu, sed etiam à corde omnium sede affectuum perceptus. Hæc etiam non nisi in Christo nobis contingit; per cuius Spiritū in nobis habitantem, pronuntiatur in cordib; nostris testimonium illud divinissimum, quod filij Dei sumus, & hæredes vitæ æternæ; ex cuius auditu interno ineffabile gaudiū concipientes, animas nostras in spe &

patientia possidemus; Deum Abba & Patrem in omnib; angustijs inclamantes; cum attenta expectatione accessus nostri ad Deum finalis, consummatæ inhaesionis, per quā habebimus omnia in omnibus, & beatissimæ fructiois, quæ clarā ipsius Dei visione constabit. De quibus in tertiā hujus nostri tractatus parte proprius erit dicendi locus.

Subordinationem ipsam utriusq; objecti Theologiæ Christianæ vidimus; de necessitate ejus paucis perstringamus. Illa ex nostræ contagionis & vitiositatis ad Dei incontaminabilem sanctitatem & inflexibilem iustitiæ rigorem comparatione ortum ducit, quæ tantò hiatus velut infociabili intervallo nos à Deo dissepérat, ut transitus ad illum fieri non possit, nisi iræ Dei torcular calcaverit Christus, & sanguinis sui pretiosissimi rivis, ex compressis & disruptis corporis venis largè profluentibus, hiatus istum compleverit: conscientiasque nostras eodem sanguine suo adpersas à mortuis operibus purgaverit, ut sanctificati Deo vivo adpropinquare & servire possimus sine metu, cum iustitia & sanctitate in ipsius conspectu, cunctos dies vitæ nostræ.

Tanta autem istius subordinationis est necessitas, ut ipsa fides nostra, nisi sit in Christum, in Deum esse nequeat: per illum enim, inquit Apostolus Petrus, credimus Deo, qui excitavit eum a mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides ac spes nostra in Deo esset. Quapropter & fides ista, quam Deo habemus, non lege sed Evangelio gratiæ Domini nostri Iesu Christi est præscripta, quod propriè verbum filii est, & sermo promissionis.

Istius rei consideratio infinitæ est utilitatis, tum ad fiduciam ingenerandam conscientijs fidelium, ad

Hebr. 9. 14. & 10. 22.

Luce 16.

1. Pet. 1. 21.

Hebr. 4.

Hebr. 1.

Rom. 8.

peccatorum suorum intuitum contremiscentibus, ut ex ijs quæ dicta sunt liquet planissime; tum ad Christianæ Religionis necessitatem adstruendam. De qua re, quia & præsentis instituti, & ipsius Christianæ Religionis ratio sic postulat, nonnulla dicere necesse habeo. Dico itaque, non Christi tantum interventum necessarium esse, ad salutem à Deo impetrandam & hominibus impartendam, sed & Christi fidem ad eandem ex ipsius manibus accipiendam. Et fidem Christi non sub generali sapientiæ, potentia, bonitatis, misericordiæ Dei notione adprehensi, sed quemadmodum ille ab Apostolis est prædicatus, & fides illius ab iisdem annunciata, & literis consignata. Non moveor argumento, quod nonnulli in hanc sententiam adduci se profitentur, quod neque cum misericordiæ Dei amplitudine, neque cum iustitiæ ipsius rationibus conveniat, tam præcisa fidei in Christum ab omnibus salvandis postulatio, quam multa hominum millia ex hac vita excedant, antequam vel fama Euangelij Christi ad illos pervenerit. Nam de iustitiæ & misericordiæ divinæ rationibus, non ex modulo ingenij aut adfectus nostri est statuendum, sed Deo istarum suarum proprietatum & libera administratione, & iusta defensio relinquenda. Accidet autem, quomodo locunque ipsi visum fuerit illas administrare, ut semper vincat quando iudicabitur. Nobis ex verbo ipsius sapiendum est. Illud primis secundisque certis fidei in Christum necessitatem describit, ex ordinatione iustitæ misericordiæ, misericordiæ iustitiæ Dei, Qui credit in Filium habet vitam æternam, qui non credit Filio non videbit vitam, sed ira Dei

manet super illum. Non incipit ira Dei accendi adversus illum, sed quam jam promeritus erat præcedentibus peccatis adversus legem commissis, manet super illum propter incredulitatem, quia liberari ab illa poterat per fidem in Filium Dei. Item: Nisi credideritis me illum esse, moriemini in peccatis vestris. Et alibi: Hæc est vita æterna, ut se solum agnoscant verum Deum, & quem misisti Jesum Christum. Et Apostolus: Placuit Deo per stultitiam prædicationis salvare credentes. Illa prædicatio est sermo de cruce, gentibus stultitia, iudeis offendiculum: vocatis autem, in iudeis, cum Græcis, Christus Dei sapientia & potentia. Non sapientia & potentia, qua Deus mundum condidit, ab illa enim perspicue Christus hic distinguitur; sed sapientia & potentia revelata Euangelio, quod est potentia Dei ad salutem omni credenti. Non ergo crux ipsa tantum Christi necessaria ad impetrandum redemptionem, sed & fides crucis ad eandem obtinendam. Neque quia proponitur sermo crucis hominibus, fides illius est necessaria: sed quia necessaria est fides in Christum ex decreto Dei, sermo de cruce proponitur, ut credentes illi salventur. Neque ex decreto tantum Dei fides in illum necessaria est; sed etiam ex promissione Christo à Patre facta, imò & ex pacto inter utrumque inito. Promissionis sermo hic est: *Posula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Hæreditas autem Christi populus fidelium, populus qui ipsi in die exercitus ipse spontaneus aderit in splendoribus sanctitatis. Item: *Benedicentur in te omnes gentes; itaque qui ex fide sunt benedicentur cum fidei Abraham.* Apud Esaiam: *Quoniam posuerit sacrificium pro delicto*

Ioan. 8. 34.
Ioan. 17. 3.

1. Cor. 1. 23
2. 4.

Rom. 1. 17.

Psal. 2.

Psal. 110.

Galat. 3.

Esaie 53.

delicto animam suam, videbit semen longevum, & voluntas leboræ in manu eius prosperabitur: propter laborem anima sua videbit fructum quo satietur, scientia sui, quæ est fides in illum, iustificabit iustus servus meus multos, & iniquitates ipsorum ipse poreabit. Paçt im cum Patre initium alioz Christus. dicens: Pater glorifica Filium tuum, ne & Filius tuus te glorificet, Sicut dedisti ei auctoritatem in omnem carnem, ne quosquot dedisti ei det eis vitam æternam. Est autem vita æterna, & quæ sequuntur. Constitutus est ergo Christus decreto, promisso, & pacto Patris, Salvator omnium in ipsum credentium, dicente Apostolo: & consecrans factus est auctor salutis omnibus qui ipsi ascendant. unde etiam gentes sine Christo dicuntur alieni à republica Israelis, extranei à pactis promissionum, spem non habentes, Dei expertes in mundo, & tenebra: per fidem autem Christi dicuntur propinqui facti, & lux in Domino. Necessè est itaque, ut pro Religione Christianæ necessitate, tanquam pro salutis arâ & anchora, depugnemus, ne, si Filium nobis aut nostræ fidei patiamur adimi, ipso quoque Patre destituamur: qui enim Filium non habet, ne Patrem quidem habet. Si vero ad istius necessitatis diminutionem vel circumscriptionem tantillum conquireamus, Christus ipse apud suos Christianos in contemptum adducitur, & tandem in universum abuegabitur. Proclive enim est salutis meritum, & efficaciam salvandi illi adimere, in cuius Sacramenti verba jurare nullâ necessitate compellimur. Quis credit beneficium ab illo præstitum esse, cui gratias agere non sit necessè? imò, quis non palam & pleno ore profitebitur, salutis auctorem non esse, quem salutis auctorem

agnoscere non sit necessè? Fortiter ergo urgenda est utriusque objecti istius, Dei & Christi, conjunctio, in Theologiâ Christianâ nostrâ; neque ferendum ut ullo prætextu à se invicem dissepantur, nisi ipsum à nobis disjungi Christum, & cum Christo salutem nobis auferri velimus.

Requireret præsens tractatus ut partes omnes & singulas, quibus consideratio istius objecti constare debet, ordinemque illarum breviter oculis objiceremus; sed nolo clarissimam & celeberrimum hoc auditorium prolixiore oratione detinere.

Quia itaque tanta sit Theologiæ, & præsertim Christianæ nostræ ab objecto ipsius, Deo & Christo, dignitas, majestas, claritas, & plenitudo: æquum est ut omnes qui hominum, a l'imaginè Dei conditorum, imò Christianorum, & ad imaginem Dei & Christi regentorum longe augustiore titulo gloriantur, serid & ardenti studio in illius cognitionem incumbant; existimantes se nulla in re dignius, jucundius, utilius, operam suam ponere posse. Quid enim imagine Dei dignius, quam perpetuo in archetypum suum reflectere? Quid jucundius, quam exemplaris sui radijs salutariibus continuo irradiari & collustrari? Quid utilius quam per istam collustrationem magis inagisque archetypò assimilari? Nullius sanè rei cognitio utilius quaeritur, aut fructuosius invenitur. Quid creature, servo, filio conveniens magis & honestum, quam in Dei creatoris, Domini, Patris sui cognitionem noctes diesque incumbere? Quid sanguine Christi redemptis & Spiritu eius sanctificatis magis decorum, quam Chri-

Christum assidue meditari, illum in mente, animo, imò & lingua semper circumferre.

Scio quidem vitam hanc animalem varias functiones postulare, & singulis præficiendos, qui illas ad communem reipublicæ utilitatem obeant, scientiamque administrandi illas multi temporis studio & labore acquirendam esse. At illi ipsi, quibus ex officio alijs rebus adesse & præesse mandatum est, agnoscentes, primum quærenda esse quæ ad *regnum Dei & iustitiam eius pertinent*, fatebuntur & huic studio suū otium, suas meditationes, & curas esse concedendas. David ipse, Rex numerosi populi, & varijs bellis implicitus, tamen non destitit hoc studium præ cæteris omnibus colere & tractare: cuius etiam beneficio factum dicit, ut non modo *hostibus suis* sed & *magistris sapientiorum evaserit*. Quotopere Salomon, & ipsè ejusdem populi in solio paterno administrator, in divinarum rerū cognitione profecerit, restantur tria nobilissima scripta illius, quæ etiamnum cum admiratione & gratiarum actione legit Ecclesia. Quum autem nihil difficilius sit, quam bene imperare, ex Romani Imperatoris sententia; quæ poterit iusta prætendi causa neglecti studij, cui etiam Reges sua tempora potuerunt impendere? Nec mirum; Deo enim iubente id faciebant, & nobis eiusdem Dei iustum omnibus & singulis est impositum. Dicebat Plato *rum demum Respublicas fore beatas, quum aut principes & illarum moderatores philosopharentur, aut Philosophi illas administrarent*. Nos id longè iustius ad Theologiam transferre possumus, quæ vera est & solæ rerum divinarum sapientia. Sed

vos propius concernit hæc monela nostra, lectissimi & eruditi iuvenes, qui parentum aut. mecænarum, & vestra ipsorum etiam voluntate, isti studio dicati, devoti, & consecrati estis; non ut illud propriæ tantum salutis promovendæ causa sedulo excolaris, sed ut aliquando ipsi sanctorum Ecclesiæ, *quæ corpus Christi est, & plenitudo illius qui omnia implet in omnibus* docendæ, instruendæ, edificandæ, elegantem & Deo gratissimam operam præstare possitis. Vobis certè perpetuò ob oculos obversetur amplitudo & majestas objecti, quod jure merito nos occupatos tenet; & existimare nihil esse gloriosius, quam in Deo Christoque ejus cognoscendo, noctes diesque incumbere, quum vera gloriatio in Deo Christique ejus notitia consistat. Cogitate quanta sint ista, in quæ & Angeli desiderant inspicere, ad quorum nominis communionem & vos aditum jam vobis facitis, & Deus vos aliquando (quod opto & spero) esse vocaturus.

Imitandum vobis proponite, quem lubentes agnoscitis præceptorem, electum Christi organum, Paulum Apostolum, qui tanto desiderio Christi cognoscendi accensum se profiteretur, ut non modo omnia mundana ipsius cognitioni postposuerit, sed & omnibus seipsum multaverit, *ut Christi notitiam lucrifaceret*. Intuemini discipulum ejus Timotheum, quem eò nomine felicem prædicat, *quod à puero sacras literas edoctus fuerit*; in cuius felicitatis partem & vos venistis, & porro venietis ulterius, si quæ idem Doctor Gentium Timotheum suum monet, vobis etiam capessenda & exsequenda existimabit. Verum, non diligenti-

Math. 6.

Psal. 119.

Phil. 3.

2. Tim. 3.

tiam

tiam modò hoc studium postulat, sed & sanctimoniam, & syncerum Deo placendi affectum. Sanctum enim est objectum, imò sanctum sanctum quod tractatis, quod inueniunt, quod cognoscere studetis. Sancta pollui non decet, incontaminatam desiderant sui usurpationem. Dicebat antiqua Gentilitas sacrificatura, *procul hinc, procul este profani*. Id vobis justiore causa hic ingeminandum, ubi sacrificaturi itis altissimo Deo, & Christo ejus: cui etiam sanctus Angelorum chorus sanctum trifagionem acclamat. Neque patiamini, ut dum isti studio incumbitis, in diversas partes animus trahatur. Hoc agite, hoc agite, mente intenta in id, quod vobis ex scopo est propositum. Hoc si facietis, exigui temporis spatio non poenitendum vobis, & alijs utilem, in via cognitionis Domini progressum facietis. *Secretum enim suum Dominus timentibus se impartitur.* Imò eo ipso *Meliorum vobis ipsi partem prælegisse* declarabitur, qua sola à vobis non modo non auferetur, sed majus in dies incrementum sumet; mentibus vestris ita per cognitionem Dei & Christi ejus dilatatis, aut amplissimum Deo & Christo habitaculum in Spiritu sint futura.

D I X I

ORATIO SECUNDA,

D E

Authore & sine Theologia.

QVI in demonstrativo versantur dicendi genere, & laudandum

aliquid vel vituperandum sibi sumunt, necesse plerumque habent suspicionem, quæ facillimè auditorum animos invadit, à se amolari; quod non ex affectu amoris, vel odij immoderatiore ad dicendum sunt impulsus, sed certo animi iudicio adducti; quod non ardentem suæ voluntatis flammam, sed claram mentis suæ lucem, rei ipsius, de quâ acturi sunt, naturæ convenientem; sunt secuti. Mihi verò id necessarium non est. Res enim ipsa, quam sumsi commendandam, suspicionem istam à me facillè depellit. Non diffiteor me hic etiam amoris affectui concedere: verum in eâ re, quam qui non amat seipsum odit, & vitam animæ suæ perdidit prostituit. Sacrosancta Theologia est, cujus præstantiam & dignitatem tenui oratione celebros, quam scio vobis omnibus esse commendatissimam: studeo tamen illam, si fieri possit, commendationem vobis reddere. Hoc sanè postulat meritum ipsius, hoc officij mei exigit ratio. Neque id studeo, ut dignitatem ejus exaggerem aliunde adscitis ornamentis: Perfectæ enim hujus pulchritudini nihil addi potest extraneum, quod illam non dedecoret. Explico tantum illa, quæ ipsam per se commendant affatim. Illa sunt objectum ejus, *author, finis, & certitudo*. De *obieto* diximus quantum dedit Dominus: jam de *authore* & *sine* ejusdem dicemus. Faxit Deus, ut ipsius Theologiæ ductum sequar in omnibus, nihilque nisi quod ipsi conveniens, Deo dignum, & vobis utile proferam, ad nominis ipsius gloriam, nostrique omnium aggregationem in Domino. Vos etiam; Auditores clarissimi

& humanissimi, oro, & obsecro, ut quâ benevolentia & attentione de **Obiecto** Theologiæ differentem audivistis, eadem de ejusdem **Authore** & sine dicturum audiat. *Gen. 2.*

De **Authore** acturus, non contentam laudum ipsius longa præconia, quæ ille quidem meretur, sed apud vos non est opus: dicam tantum quæ **Anchor** sit, cuius **quo respectu** considerandus, quibus **suis proprietatibus usus** sit ad Theologiam revelandam, & **quo modo** illam patefecerit.

Quem admodum autem **obiectum** Theologiæ bifariam consideravimus, ita ejus **Authorem** quoque secundum duplicem, **legalis** nimirum & **Enangelicæ Theologiæ** respectum, habemus intueri; ut singularæ tractatus nostri partes sibi aptè & examussim respondeant. Utrobique idem **author** est, qui **obiectum**, doctrinæ revelator idem, qui ejusdem materia est & argumentum. Quod ex scientiarum numero nulli competit alij. Quamquam enim omnes **authore** Deo, qui scientiarum **Deus** est, gloriari possunt, **obiectum** tamen aliud habent à Deo, ut vidimus, & quidem aliquid à Deo productum. Sed & in ipso efficiente non pariter participant cum hac doctrinâ; quæ peculiari quadam ratione, & multum ab alijs scientijs distinctâ, Dei **authoritatem** præten dit. **Legalis** itaque Theologia **Anchor** est **Deus**, **Enangelicæ**, **Deus** & **Christus** eius, vel **Deus in Christo**, & **per Christum**. Ita enim testatur Scriptura, ita postulat ipsius **objecti** ratio; quod porro scorsim in utraque demonstrabimus. **Theologia legalis** **Anchor**em nobis designat Scriptura ante lapsum hæc verbis: **præcepit** Iehovab **Deus** homini dicendo; **Ex omni arbore horti comedenda comedas**, at

de arbore scientiæ boni & mali non comedas; additâ comminatione verbis expressis, si prævaricaretur homo; & promissione in typo arboris vitæ, si quidem legi obsequeretur. Sed duæ quædam hanc legislationem ut præcesserunt, ita quoque ab homine præcognosci debuerunt; Natura Dei sapiens, bona, iusta, potens; & iubendi autoritas, quæ creatione nititur. Præcognita autem fuerunt homini, & ex patefactione Dei familiariter cum ipso conversantis, & per Spiritum illum cum imagine sua communicantis; cuius instinctu dixit. *Gen. 2. 23.* **Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea.** Vtriusque huius rei notitiam fidei tribuit Apostolus, & propterea patefactioni Dei. Illius his verbis: *Hebr. 11.* **Accedentem ad Deum credidisse** (sic enim lego) **oportet esse Deum, & remuneratorem esse** is qui ipsum requirunt. Si remunerator, ergo sapiens, bonus, iustus, potens, imo & providus rerum humanarum curator. Alterius istis: **per fidem intelligimus constructum fuisse mundum verbo Dei, ut quæ cernimus non sint ex adparentibus facta.** Et quamvis illud hoc primævo hominis statu de lege morali expressè & speciatim non dicatur, tamen quum de symbolica & ceremoniali (quæ experimentum fuit obedientiæ legi morali ab homine præstandæ, & debiti ad obediendum legi morali recognitio) id affirmetur, etiam de morali est subintelligendum. Quod clarius probatur in lege morali per Mo sen post lapsum repetita, & speciatim populo Israelis patefacta, his verbis: *Deut. 4.* **Loquutus est Deus omnia verba ista: & quæ gens ita magna cui sint statuta & iudicia iusta, sicut & universa lex ista, quam ego do coram vobis hodie?** Dedit autem, ex patefactione & iussu Dei.

Dei. Item: *Abcondita Iehova Dei no-*
stri sunt, revelata nostra sunt & filiorum
nostrorum usque in seculum, ut faciamus
omnia verba legis huius. Et apud Pau-
 lum: *Quod de Deo cognosci potest mani-*
festum est in ipsis: Deus enim eius manifestum
fecit. Evincit idem objecti ratio.
 Quum enim Deus sit *Author* universi,
 & non naturalis interna, sed voluntaria
 externaque operatione, quæ tantum
 de suo operi impartitur quantum
 vult, & permittit ipsum, unde
 producit, nihilum; necesse est
 illius præstantiam longè excedere
 ipsius universi, & propterea etiam
 hominis, capacitatem. Quæ de
 causa in Scriptura dicitur, *lucem ha-*
bitare inaccessam, quæ tanta claritate
 etiam acutissimam cuiusque creaturæ
 perstringit aciem, ut obtundatur
 & obtenebrescat, nisi certo adhibito
 temperamento conspiciendum se
 præbeat: quæ est ipsa patefactio, ci-
 tra quam tenebras dicitur posuisse *habi-*
taculum suum. Neque ipse tantum,
 sed & *via eius & cogitationes tanto sunt*
nobis altiores, quantum cæli ipsam terram
altitudine exsuperant. *Adiones* itaque
 Dei, quæ viæ Dei dicuntur, & præ-
 fertim *creatio*, *initium viæ Dei* appella-
 ta, Prov. 8. quæ Deus exire velut è
 folio maiestatis suæ caput; non nisi
 Deo revelante innotescere potue-
 runt, & qualiter fas est cognosci.
 Quod & ante *fidei* vocabulo ab Apo-
 stolo usurpato est indicatum. *Cogi-*
tationes vero Dei & voluntas eius,
tum quam a nobis fieri vult, tum
quam de nobis facere statuit; quum
liberæ sint dispositionis, quam
omnium Dei decernit, & consilia-
rium nullum adhibuit, imperestima-
biles sint & imperfercibiles est
 necesse. Atque hæc constat *legalis*
 Theologia, quæ quum citra profe-

ctam a Deo revelationem non cog-
 noscantur, Deum illius *authorem* esse
 evidenter conficitur. Ad stipulatür
 ipsa populorum universitas. Quid
Rhadamanthum, quid *Mithoa* Creten-
 sium Reges iustissimos antrum Iovis
 subire coegit, & prætere leges
 inde allatas ex instinctu Nummi,
 quas suis civibus promulgabant;
 quam quod scirent receptum non iri
 nisi divinitus crederentur acceptæ?
Lycurgus horum exemplum imita-
 tus, quum suis *Lacedamonis* leges es-
 set conditurus. *Delphos* ad *Apolinem*
 commevit, ut reversus leges suas
oraenli Delphici autoritate reddere
 commendatas. *Numa Pompilius*, ut
 populi *Quiritium* ferociores animos
 ad Religionem percelleret, noctur-
 nos sibi cum *Dea AEgeria* congressus
 esse simulavit. Certa fuerunt hæc
 & evidentiæ testimonia notionis in
 animis hominum anticipatæ, quod
 nulla Religio nisi origine divina &
 è cælo fundamentum habens recipi
 mereretur. Adeo verum arbitrati
 sunt, quod nemo Deum, aut de Deo
 quippiam nosse queat, nisi per ipsum
 Deum. Videamus de Theologia Evan-
 gelica. Huius Deum & *Christum An-*
thorem fecimus, Scriptura eadem sic
 iubente, & objecti ratione tantò id
 postulante iustius, quanto ipsum in
 profundiore sapientiæ divinæ abyssò
 est reconditum, & majoribus mens
 humana tenebris obsessa ignorantia.
 Et Scripturam quidem huic no-
 stræ sententiæ præviam habemus
 quam plurimis locis. Paucos re-
 censebimus: prius qui Deo & Patri;
 inde qui Christo huius doctrinæ ad-
 scribunt patefactionem. *Loquimur,*
inquit Apostollus, sapientiam Dei in
mysterio ecclesiasticam, quam Deus
præstinerat ante seculum in gloriam no-
stram;

istam; Nobis autem Deus illam revelavit
 Rom. 16 25. per Spiritum. Idem Apostolus dicit:
 26. Evangelium suum & praconium Iesu
 Christi, quod temporibus aeternis cecitum
 fuit, manifestum esse factum per Scripturas
 Math. 16. Propheticas ex imperio aeterni Dei. Petro,
 rectam de Christo confessionem edenti,
 dixit ipse: Caro & sanguis non
 revelavit tibi, sed Pater meus qui est in
 caelis. Christo idem tribuit Ioannes
 Baptista dicens: Filius qui est in si-
 nu Patris, ille nobis Deum enarra-
 vit: Math. 11. Et Christus sibi his verbis: Nemo no-
 vit Patrem neque Filium nisi cui volue-
 rit Filius revelare. Et alibi: Manifesta vi
 nomen tuum hominibus quos dedisti mihi è
 mundo, & cognoverunt me à te missum
 esse: Videamus patefactionis istius
 necessitatem ex objecti ratione. Hanc
 Christus indicat, de Theologia Ewan-
 gelica propriè agens his verbis: Ne-
 mo novit Patrem nisi Filius, & nemo
 novit Filium nisi Pater. Itaque nemò
 Patrem aut Filium potest revelare, in
 quorum tamen noticia consistit
 Evangelium. Baptista eiusdem ne-
 cessitatis assertor est, quum inquit:
 Deum nemo vidit unquam. Hujus
 Theologiae est illa sapientia, qua in
 1. Cor. 2. 8.9 mysterio & occulta dicitur Apostolo,
 quam nemo principum huius seculi cogno-
 vit, imò quam neque oculus vidit, ne-
 que auris audivit, neque in mentem
 hominis venit. non intellectui cogni-
 ta, & velut cum primis notionibus
 in creatione impressis injecta: non
 discursu aut ratiocinatione acquisi-
 ta, sed sermonibus quos docet Spiritus
 Eph. 3. 10. sanctus, enunciata. Ad hanc Theo-
 logiam pertinet sapientia illa Dei multi-
 formis, quam necesse est principibus &
 potestatibus in caelis innotescere per Eccle-
 siam; secus ipsi etiam Angelis fu-
 tura incognita. Quid? quod ipsae
 Dei profunditates, quas nemo novit

nisi Spiritus qui est in Deo, hac do-
 ctrina explicantur: imò ipsa sa-
 pientiae Dei longitudo, latitudo, pro-
 funditas & altitudo, ut Apostolus
 alibi inquit, admirabundus & vix in-
 veniens quibus verbis plenitudinem
 istius Theologiae enunciet? In hac
 proponitur cognoscenda *charitas*
 Christi, *omni cognitione superior*; *pax Dei*
omnem exsuperans intellectum. Ex qui-
 bus claret evidentissimè, Objectum
 Theologiae Evangelicae à Deo &
 Christo revelari debuisse, aut per-
 petuis obsessum tenebris latere; hoc
 est, Theologiam Evangelicam ad
 nostram cognitionem non venire,
 & propterea (quod hic necessum)
 nullam prorsus fore. Si cui volupe
 est (& res sane meretur) nucletius
 ista, & per singulas partes distinctius
 intueri, coniciat ille oculos mentis
 suae in illas naturae divinae proprie-
 tates, quas proprio suo modo vesti-
 tas enarrat hæc Theologia: in illas
 Dei actiones, quas in lucem produ-
 cit hæc doctrina; in illam Dei vo-
 luntatem, quam ipse Evangelio suo
 patefecit; & distinctius necessitatem
 divinae patefactionis intelliget. Si
 quis compendio uti volet, Christum
 modò contempletur: & quum ad-
 mirabilem illam sermonis & carnis
 unionem, officijque impositionem
 & executionem diligenter intuitus
 fuerit, simulque quod totum hoc vo-
 luntariae sit oeconomiae, & liberri-
 mae dispensationis Dei, consideraverit:
 non poterit quin palam profiteat-
 ur, istarum tantarum rerum notitiam
 non nisi per Dei & Christi revela-
 tionem haberi potuisse. Sed ne quis
 sinisterioris suspitionis aut erroris an-
 sam arripat, ex his que ita diximus,
 ac si solus Deus & Pater, secluso Fi-
 lio, author sit doctrinae legalis; idem
 vero

verò Pater, per Filium Evangelicæ nonnulla adlenda erunt, quæ solvendæ isti difficultati, & negotio, quod agimus, porro explicando poterunt servire. Certum est, quemadmodum Deus per sermonem suum, qui Filius eius est, & Spiritum omnia creavit, & hominem per imaginem sui; ita quoque nullam ab illo cum homine communicationem obiri, nisi Filij & Spiritus sancti interventu. Quæ possit quum opera divinitatis ad extra sint indivisa, & idem ordo sit operationis ad extra, qui est ordo processionis ad intra. Itaq; Filium, ut sermonem Patris, & Spiritum sanctum, qui prophetia Spiritus est, ab istius efficientia revelationis nullo modo excludimus. Sed alia ratio est in patefactione Evangelij, non quidem testificantium respectu personarum, sed modi, quo istæ veniunt considerandæ. Pater enim, Filius, & Spiritus sanctus, habent inter se non respectum tantum naturalem, sed & alium, qui à voluntate dicitur originis, omnino tamen convenientem naturali, quæ inter illos est, relationi. Est processio in personis interna, est externa, quæ missionis nomine in Scripturis & à Patribus adpellatur. Cujus posterioris ratio in hac revelatione potissimum est habenda. Pater enim patefacit Evangelium, per Filium suum, & Spiritum; sed per Filium, quæ missus est, ut Mediatoris partes inter Deum & homines peccatores perageret; quæ λόγος est caro factus; quæ Deus in carne manifestatus; imò quæ mortuus est, & ad vitam resuscitatus; sive id re ipsa factum sit, sive in decreto & præscientia Dei: per Spiritum, quæ ille est, Spiritus Christi, quem Christus à Patre, passione sua & morte impetravit; quem resuscita-

tus à mortuis, & collocatus ad dexteram Patris, ab eodem est adeptus. Intellegitis opinor, distinctionem qua hic utendum existimo; dabo operam ut eandem mecum probetis, apertissimis Scripturæ locis in confirmationis subsidium allatis. Omnia, inquit *Math. 11.* Christus, tradita mihi sunt à Patre, & nemo novit Filium nisi Pater, & nemo novit Patrem nisi Filius. Tradita illi ut Mediatori, à Patre cui placuit ut in eo omnis plenitudo inhabitaret. *Col. 2.*

Eodem sensu intelligendum quod Christus dicit, apud Joannem: verba *Joan. 17.* quæ tradidisti mihi, tradidisti, subiungitur enim: & verè novum me à te existisse, & crediderunt me à te missum esse. Unde apparet, Patrem illi tradidisse, ut Mediatori. Quare, & alio loco dicitur: *Joan. 3. 34.* quem misit Deus, verba Dei loquitur. Huic ad stipulatur Baptistæ, dicens: *Joan. 1. 17.* Lex per Moysen data est, gratia: & veritas per Iesum Christum. At ille, quæ Moysi opposuit aculanti & condemnati peccatores, consideratur uti Mediator inter Deum & peccatores. Eodè tondunt quæ sequuntur: Deum nemo vidit unquam, Filius qui in sinu Patris est, (i. e. admissus qua Mediator, ad intima secretorum Patris intuitionem enarravit nobis: *Joh. 3. 35.* ser enim diligis Filium, & propterea omnia illi dedit in manus; etiam doctrinam Evangelij quam esset expositurus alio mandato Patris. Et in omni, quam per Christum habemus revelatione, valet quod. escriptio Apocalypseos, Iohannis: *Apoc. 1.* Apocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus ut indicaret servis suis. Per Filium itaq; suum Deus manifestavit Evangelicam Theologiam, quatenus ille à Patre emissus est, ut Mediatoris munere apud homines Dei nomine fungeretur. De Spiritu sancto testatur eadem

dem Scriptura, quòd ut Spiritus Christi Mediatoris; & Ecclesiæ suæ capitis, Euangelium patefecerit. *Christus* (inquit Petrus) *per Spiritum spiritibus, qui in carcere erant, profectus predicavit.* & quid prædicavit? Resipiscentiam. Itaque per Spiritum suum tanquam Mediatoris: Spiritus enim Dei solo hoc respectu ad resipiscentiam adhortatur. *Clarius aut quod eandem Apostolum:* De qua salute inquisiverunt Propheta, qui venturam in vos gratiam prædixerunt, scrutantes in quem temporis articulum præmittitur ille, qui in ipsis, Spiritus Christi, testificaretur quæ ad Christum, passionis; & gloriam post illam consequentiam. Et Spiritus quidem Christi quæ Mediator, Caput Ecclesiæ; quòd ipsam objectum evincit testimonij ab ipso prænuociati. Quod sequitur paulò post omnè excludit dubitationem; quum *Euangelium ipsis prædicatum dicitur per emissum è celis Spiritum sanctum.* Emissus enim ille est à Christo ad dexteram Patris elevato; ut est Act. 2: qui locus etiam horum facit: ex proposito; & propterea dignus cuius hic iusta habeatur ratio. Ita enim habet. *Itaque dextera Dei elevatus, & promissum Spiritum sanctum adeptus; effudit hoc quod videtis & audistis;* nempe, Spiritum per quem prophetabant, & diversis linguis loquebantur Apostoli. Sufficerent quidem ista, sed non possum ut locum nobilissimum præteream, ab ipso Christo solandis discipulorum, propter abitum ipsius dolentium; admissis enuntiatum; *Nisi abierò* (inquit ille) *consolator, seu potius advocatus,* qui mihi vicariam præstabit operam (sic enim Tertullianus non venit ad vos; sin autem profectus fuerò; mittam eum ad vos: Et quum venerit arguet mundum,

Ec. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet quod renuntiabit vobis. Mittet ergo illum Christus, ut Mediator: Accipiet de eo, quod Christi Mediatoris est; glorificabit Christum, quæ Mediator est; & caput Ecclesiæ à Deo constitutus, illà glorià, quam Christus necesse habet petere à Patre sequenti capite. Refricat mihi iste locus alterius memoriã, qui ipsi merito parallelus dici potest: *Spiritus sanctus* (inquit Ioannes) *nondum erat,* 1°. 7. 39° *quia Iesus nondum erat glorificatus.* Notum illud non de persona Spiritus, sed donis intelligendum, & præsertim prophetiæ. Christus autem glorificatus est qua Mediator; at qua glorificatus mittit Spiritum sanctum: Spiritus itaque sanctus emissus à Christo, ut Mediator. Et propterea Spiritus Christi Mediatoris Author est prophetiæ Evangelicæ. At fuit Spiritus sanctus etiam ante Christi glorificationem missus ad patefactionem Euangelij. Ita sanè est; & sic postulavit Ecclesiæ necessitas. *Verum & Christus est heri* Hebr. 13. 8. *& hodie, idem & in secula;* ille quoque *mactatus ab initio mundi,* & propterea Apoc. 13. 8. *etiam tum resuscitatus, & glorificatus;* sed in decreto & præscientiã Dei. Verum, uti constaret, Deum nunquam Spiritum suum sanctum ad Ecclesiam misisse, nisi interveniente Mediatore Christo; & illius respectu; distulit exuberantem istam copiosissimorum donorum effusionem, usque dum Christus in cœlum elevatus, inde eadem tanta abundantia demitteret: elato & evidenti argumento testificans, ab eodem jam olim destillasse Spiritus charismata in Ecclesiam, à quo, rupta per ipsius adsensum undolissima aquarum supercælestium nube, tanteas nubes gratiarum

2. Th. 3.

1. Pet. 1. 10. 11

1°. 16. 7. 15

tiarum deplueret, & totum Ecclesie corpus pervaderet: *si nro. an. 17.*

Convenientissimè autem, & iustissimà de causa Evangelicæ Theologiæ revelatio Christo, quæ Mediator est, & Spiritui sancto, quæ Mediatoris Christi Vicarius est, & Advocatus, attribuitur: tum quia Christus, ut Mediator, huic doctrinæ subster-nitur, tum quia Mediationis mune-re peragenda istæ actiones, perfe-rendæ passiones, impetranda bona fuerunt, quæ bonam partem explent rerum Evangelio Christi enuntian-darum. Non mirum ergò, si eo res-pectu est Evangelij manifestator Christus, quo illius est objectum ipse, & Evangelicarum gratiarum impetrator, Dominus, & communi-cator. Quumque Spiritus Christi Mediatoris, & capitis nostri, sit vin-culum unionis nostræ cum Christo, ex quâ porro communionem Chri-sti & omnium ipsius bonorum obti-nemus; æquum est, ut & ipse hoc, quem diximus, respectu, Evangelicam instrumentum fidei, per quam Christus inhabitat in cordibus nos-tris, mentibus patefaciat, & cordi-bus obsignet. Cujus rei consideratio & causam nobis exhibet, qui fieri possit, ut Deus tantâ lenitate, pa-tiëntia, longanimitate sustineat, us-que dum Evangelio obtemperent quibus annuntiarur; & immensum præstat ignorantie & infirmitati nos-træ solatium. Videis, ut opinor, auditores, singularem istum intuitu, non exiguum dignitatis gradum, addere Theologiæ nostræ Evangelicæ, præter istam, quam à communi Authoris consideratione obtinuit. Si porro considerare libeat, quâ sua sapientia, bonitate, & potentia usus Deus, Theologiam instituerit & re-

velaverit, non primum accedet pro-posito nostro momenti. Omnia qui-dem scientiarum genera ex Dei sa-pientia originem habent; eiusque bonitate, & potentia hominibus sunt communicata; sed, si liceat (ut licet) gradus statu re in externo divina-rum proprietatum exercitio; dice-mus omnes alias, præter hanc nos-tram, ex sapientiâ Dei inferiore ex-ortas esse, & minore bonitate & po-tentia revelatas. Ex objecti præstan-tiâ hanc rem æstimare fas est. Ve-major sapientia est, quâ Deus se, quam qua alia novit: ita major a thi-bitâ sapientia ab ipso in sui-ipsius, quàm aliarum rerum, patefactione: sic quoque bonitas amplior est, qua se summum bonum homini dat agno-scendum, quàm, qua aliarum rerum cognitionem impartitur. Major etiam potentia, qua ad supernatura-lia cognoscendum evehitur natura; quam qua ad homogenea sibi & cog-nata pervidendum deducitur. Quam-quam igitur omnes scientiæ Deo gloriari possunt auctore, tamen & hic non exiguo intervallo superan-tur à Theologia. Verum, ut hæc consideratio Theologiæ dignitatem in universum multum evehit supra omnes alias scientias; sic quoque Evangelicam legali multum antecel-lere demonstrat; qua in relicte no-bis paulisper, bona vestra venia, commorari. Sapientia, bonitas, & potentia, qua Deus hominem ex anima rationali & corpore constan-tem condidit ad imaginem suâ, magna est; & hæc est præcedanea Theolo-giæ legalis. At sapientia, bonitas, & potentia, qua *λόγος caro factus est. 1. an. 1.* Deus in carne manifestatus, qui in forma *Tim. 3.* Dei erat servi formam assumpsit; major *Phil. 2* est: & hæc est præcedanea Theolo-

giæ Euangelicæ. Sapientia, & bonitas, quæ revelata est potentia Dei ad salutem operanti, magna est; sed quæ revelata est potentia Dei ad salutem credenti, excedit. Ingens sanè est sapientia, & bonitas, quæ iustitia Dei ex lege est patefacta, & iustificatio legis perfecte obedientiæ adscripta ex debito: sed exsuperat longissimè, quæ iustitia Dei ex fide manifestata est, & statutu ut iustificetur homo non operas, sed impius; ac credens in eum qui iustificat impium secundum divitias gloriosissimæ gratiæ ipsius. Sapientia & bonitas, quæ modum unionis cum Deo statuit in iustitia legali, præstita ex conformitate imaginis Dei, ad quam conditus est homo, eximia est; sed quæ mirabili iustitiæ & misericordiæ temperamento excogitato & confecto, modum unionis statuit in Christo (qui imago est inconfitebni Dei, & expressa effigies hypostaseos Patris) & in iustitia eius, per fidem in sanguine ipsius serio solideque triumphat. Denique sapientia, bonitas, & potentia quæ ex densissimis ignorantie tenebris admirabile lumen Evangelij eduxit; ex peccatorum infinita multitudine iustitiam seculorum adduxit; ex morte & barathro inferni vitam & immortalitatem produxit; excedit in immensum illam quæ lumen additum lumini. Iustitia compensata iusta remuneratione; & vita animalis secundum Deum, ex præscripto legis, instituta; in spiritualem & æternam consummata est & consummata.

Hujus rei penitior contemplatio penè impellit me, ut audacior quadam usus confidentiâ, illam sapientiam, bonitatem, & potentiam Dei, quæ Theologia legali est explicata, naturalem adpellem, & initium quoddam egressus Dei ad imaginem

suam, qui homo est, & communicationis cum illa; alteram istam, quæ Evangelio est patefacta, supernaturalem dicere non verear, & extremam omnis revelationis clausulam, & complementum: Vtpote in cuius manifestatione Deus seipsum superasse videatur, & omne suum bonum explicuisse. Mira Dei benignitas, & stupenda dignatio, quod hominem ob peccata indignum, cum quò ullam suam porrò communicationem instituat, ad penitissimam istam, & gratiosæ misericordiæ plenissimam admiserit Deus. Sed hoc requisivit ista inaususta & misera hominis conditio; qui, quo fuit indignior, tantò etiam fuit indigentior; quo cæcior, eò majore collustrandus lumine; quò pejor, eò bonitate ampliore reformandus; quò impotentior, eò potentia fortiore stabilendus. Et bene habet, quòd nulla tanta esse possit aberratio nostra, quin Deus in viam nos revocare queat, nullustàm profundus lapsus; ex quo nos erigere & attollere non valeat; nullum tantum malum nostrum, cui bonum ipsius non facile dominetur, modò omne illud impendere velit, & vult, modò nos ignorantiam & infirmitatem nostram illius lumine & potentia corrigi patiamur; & malitiam nostram bonitate illius superari. Vidimus Authorem Theologiæ legalis Deum; & Euangelicæ, Deum & Christum, ejus; & simul, secundum quos respectus Dei & Christi, & quas naturæ divinæ proprietates utriusque revelatio sit peracta. De modo verbulo perstringamus. Triplex videtur esse modus patefactionis divinæ, secundum tria capacitatis nostræ instrumenta; sensu externos, internam phantasiam, & intellectum sem mentem.

Reve-

Revelat Deus se & voluntatem suam aliquando per imaginem, visui externo, aut vocalem locutionem, auditui objectam: Aliquando per eandem imaginationi insinuat se: Aliquando ipsam mentem ineffabiliter alloquitur, quæ inspiratio dicitur. Omnium exempla suppeditat nobis Scriptura: luculentissime. Sed illorû recessioni non est mihi hoc quidem tempore inhærendû; ne conventui huic ornatisimo sim molestior.

De *Authore* vidimus; *finem* porro inspicimus: qui quantum est præstantior & divinior, tantò quoque res illa judicatur excellentior, cujus est finis. Quare & hoc titulo longè supra alias omnes scientias hæc nostra fulget, & eminet; utpote quæ sola ad vitam spiritualem & supernaturalem pertinens, *finem* habet hujus vitæ terminos excedentem; cum ceteræ omnes vitam hanc animale[m] spectent, & fines sibi propósitos habeant, hujus terrenæ vitæ centro spatioque conclusos: adeo, ut de hac verè dici possit quod ille de suo sapiente,

Ille sapit solâ, volitant alie velut umbre:
Volitant, inquam, nisi ad hanc unam referantur, & in istâ peslem figant, & conquiescant. Est autem *finis* Theologia idè ille qui *obicitur*, est; & *Author* ejusdem. Et sic postulat ipsa rerû harû analogia & convenientia. Quum enim *Author* sit primûs & summum ens; necesse est, ut ipse quoque sit primûs & summum bonum. Itaque omnium finis extremus. Quumque ipse, summum Ens & bonum, se subiciat & subternat tanquam objectum alicuius potentie seu facultati rationalis creaturæ, ut illa actione suâ circa ipsû creetur & occupetur, & velut eum ipso unitatur, fieri nequit, ut creatura munere suo circa illud objectum

functâ, prætervolet ipsum, & ulterius tendat, majoris boni conquiriti gratia; idèoque in eo sistat se necesse est, non tantum ut in termino, quem propter objecti infinitatem & propriam suam impotentiam transgredi non queat, sed tanquam in fine & bono suo, ultra quod, quia summum est, desiderare neque velit quidquam, neque possit; modo hoc ipsum, quantum capacitas fert creaturæ, ipsi unitur. Est itaque Theologia nostræ finis Deus, propositus à Deo ipso actibus in illa præscriptis; intentus ab homine in actuum istorum præstatione; dandus à Deo, postquam homo munere suo piè & religiosè erit defunctus. At quia summum bonum non in promissione ejus, non in desiderio obtinendi, sed in adeptione positum est; commodissime finis Theologiae adpellari potest, *unio Dei cum homine*. Unio autem non essentialis, quasi duæ essentia; Dei nimirum, & hominis, comparantur in unam, sive quæ ipse homo in Deum absorbeat, quorum illud ipsa rerum unitarum, hoc unionis natura repudiat; nõ formalis, ac si Deus per unionem istam forma fieret hominis, ut anima corporis ipsius unita, vivificans, mox ens, agens illud pro arbitratu, quanquam vitæ æternæ munus homini præster, ipsum inhabitans: Sed est unio objectiva, quæ Deus se homini, interveni præstanti, in ipsius facultatum & actionum, quas totas & in solidum occupat, implet, ita coniungit, ut Deus *omnia in omnibus* esse dicatur. 1. Cor. 5. 2. Estque immediata ista unio, expers vinculi, quod aliud est, à terminis ipsis. Deus enim seipsum per seipsum, circa imaginem aut speciem interveniunt, unit, intellectui & voluntati creature

creaturæ suæ, quod postremæ & supremæ unionis postulat ratio: utpote in quâ summum bonum consistit creaturæ rationalis, quæ non potest nisi in summa unione sui cum Deo acquiescere. Hac autem unione intellectus ipsum Deum, totumque ipsius bonum, & inestimabilem pulchritudinem, velut *facie ad faciem* clarissima visione intuetur. Et quia fieri nequit quin tantum bonum, clarissima cognitio visione, propter se ametur; hinc quoque voluntas tantò idipsum complectitur amore, quantò illius in mente est notitia. Sed duplex hic exurgit difficultas, quæ tollenda primum est, ut postea inoffenso pede, jam aliquamdiu calcatum tramitem, decurrere liceat. Una est, qui fiat ut humani intellectus acies tanti luminis objectu non hebescat & obtenebretur: altera, quomodo idem intellectus, quamquam non hebescat, tantâ tamen mensura illud objectum capere possit. Illius causa est, quòd lumen illud non in suæ naturæ infinitate, sed contemperatum obijciatur intellectui. Cui contemperatum? Intellectui-ne? sane intellectui; verum non juxta capacitatem, quam habebat ante unionem; secus tantum capere non posset, quantum illi sufficiat implendo & beando: sed secundum mensuram dilatationis & ampliationis, cui toleranda aptus natus est intellectus; si per gratiosum & gloriosum, contemperati ad istam dilatationem luminis, fulgorem collustratur, & irradietur. Quod si fiat, neque mentis acies obtenebrabitur, & tantâ capiet mensurâ objectum illud, quantum beando hominibus sufficiat plenissimè. Et hæc difficultatis est solutio utriusque. Sequetur autem

intellectus dilatationem ampliationis voluntatis, vel ex objecti proprii & adæquati objectu ad eandem normam contemperato, vel (quòd malo) ex nativâ intellectus & voluntatis convenientiâ, & ingenita utriusque analogia; secundum quam intellectus se promoveret ad volendum eandem proportionem, quia intelligit & cognoscit. Atque in hoc mentis & voluntatis Deum præsentem videntis, amantis, & propterea eodem fruentis actu salus hominis, & perfecta beatitudo consistit: accedente iustus corporis nostri ad gloriosum illum animæ statum conformationem: quæ utrum fiat per immediatam Dei in corpore actionem, an per mediatam ab anima in corpus resulantem, neque huius loci est inquirere; neque huic temporis necessarium invenire. Hinc etiam summa & infinita Dei existit & elucet gloria, longè superans omnem gloriam, quam alijs omnibus huc usque administratis functionibus declaravit. Si enim illa actio verè magna est & gloriosa, quæ bona est; & solum bonum magni obtinet pretium, juxta elegans dictum: τὸ εὖ μέγα: tum sanè optima Dei actio; maxima & gloriosissima: Optima autem quæ se immediate unit creaturæ, & tantâ mensura videndum, amandum, fruendum præbet, quantâ convenit creaturæ ad istum, quæ diximus, modum dilatari. Actio igitur hæc Dei gloriosissima. Quare Theologia finis est unio Dei cum homine, ad huius salutem, & illius gloriam; & gloriam, quam ille sua declarat actione, non quâ ipsi tribuit homo unitus illi: quamquam fieri nequeat, quin homo ex tanti boni visione & fruitione ad laudes Deo in secula decantandas incitetur. Sed

Sed quæ huc usque de fine Theologia diximus, ad modum *legalis* Theologiae sunt accommodata: videndum de eodem prout *Evangelica* est propositus. Hujus finis est Deus & Christus, unio hominis cum utroque, utriusque visio & fructio, ad gloriam utriusque. In quibus singulis quiddam ex Scripturis animadvertere habemus, Evangelicæ doctrinæ propriè conveniens & peculiare. Sed antea quàm id adgrediamur, docendum, quod etiam in Christi amore, visione, fructione, salus hominis consistat, ad gloriam ipsius Christi. Est enim locus Apostoli prioris ad Corinthios cap. 15. qui hanc nobis imponit necessitatem, propterea quod Christum excludere videatur ab hac consideratione. Dicit enim isthic Apostolus: *Christum regnum Deo & Patri traditurum, Filiumque Patri subjiciendum, ut Deus sit omnia in omnibus.* Ex hoc loco tria obijciuntur impedimenta, quæ commoda explicatione sunt removenda. Si enim *regnum tradet Deo & Patri*, non amplius ipse regnabit; Si *subjiciendus erit Patri*, non amplius ipse præfuturus suæ Ecclesiæ: Si *Deus fuerit omnia in omnibus*, tum in ipsius unione, visione, & fructione, salus nostra non est constituta. Respondeo ad singula. Regnum Christi duo complectitur. Mediatoriam Regij muneris functionem, & gloriam Regiam. Functio deponetur; quia nulla tum futura eius necessitas, nullus usus: manebit gloria; quia illa actibus mediatoris conquisita, & à Patre ex pacto in ipsum collata. Idem subjectionis voce declaratur, quæ nihil hæc aliud, quam supereminentis potestatis, quam à Patre acceperat, & ipse, ut Patris vi-

carius, ex voluntatis suæ arbitrio administraverat, depositionem significat; citra quam manebit caput & maritus Ecclesiæ suæ, ut videbimus. Eodem tendit phrasis ista, quæ Deus *omnia in omnibus* futurus dicitur. Tollit enim omnium creaturarum intermediam & vicariam administrationem; qua Deus uti solet ad beneficia sua communicandum; & indicat Deum tum porro immediatè suum bonum, imo se ipsum suis communicaturum. Nihil itaque hujus loci autoritate Christo adimitur, quod nos illi hic tributum volumus secundum Scripturas; quod apertis locis jam demonstrabimus. Unionem sui Christus, promittit his verbis: *qui diligit me & sermonem meum servaverit, ad illum Pater & ego veniemus, & mansorem apud illum faciemus.* Promissio boni est; ergo bonum Ecclesiæ situm etiam in unione Christi, & mansio promittitur, non finienda hujus vite terminis, sed in æternum duratura; imò post hanc vitam demum consummanda; dicente Apostolo: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo:* Et Christo ipso: *Volo ut ubi ego sum, sint & illi mecum qui crediderunt in me.* Ioannes Evangelij sui hunc finem esse dicit: *in communio nostra sit cum Patre & Filio;* in qua vita æterna consistat necesse est, quum alibi eundem finem hæc verbis explicet: *Hæc scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum, & credentes vitam habeatis per nomen ipsius.* At communitio præcedentem sibi habet unionem, ex ipsius Apostoli sensu, dicentis: *Si in vobis manserit quod audistis à principio, vos quoque in Filio & Patre manebitis.* Quid enim? An tunc unio Christi & Ecclesiæ interbit, quum Christus ipse sibi sponsam suam

Ioan. 14.

Phil. 1.

Ioan. 17.

1. Ioan. 1.

Ioan. 20. 31.

1. Ioan. 2. 22.

sua sanguine suo sanctificatam ante conspectum suum silet gloriosam? absit: imò cum demum, quæ hic capta est, consummabitur unio, & perficietur. De visione Christi, si quis dubitet, audiat Christum dicentem:

Joh. 14. 21. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diliga illum, & conspicuum ei exhibebo meipsum.* In hoc seculo tantum?

rursus audiamus Christum, pro fidelibus apud Patrem intercedentem:

Joh. 17. *Velim Pater, ut ubi ego sum, sint & illi mecum quos dedisti mihi, ut videant gloriam meam, quam dedisti mihi; quia dilexisti me ante jacta mundi fundamenta.*

Visionem ergò gloriæ suæ, tanquam illis salutarem, promittit illis Christus, & à Patre precatur. Confirmat idem Ioannes dicens:

1. Joh. 3. *Tunc illum videbimus sicuti est. Qui locus non incommode de Christo intelligi potest, citra tamen Dei & Patris exclusionem. Sed quid clarius expectamus, quam quod Christus Lu-*

cerna dicitur futurus civitatis celestis, ad cuius lumen gentes ambulantur? Quamquam fruitio Christi iisdem locis, quibus visio, satis superque sit adstructa, illam tamen uno etiam & altero loco constabiliamus. Quum felicitas aeterna nomine cana agni nuncupatur; quum eadem nuptiarum agni vocabulo insignitur, satis doceri arbitror in agni etiã fruitione beatitatem consistere. Vtramque autem vocem illi in Apocalypsi sua attribuit Apostolus, dicens:

Apoc. 19. 7. *Gaudemus & exulemus & demus gloriam ei, quia venerunt nuptia agni, & uxor eius paravit se: & paulò post: beati qui ad canam nuptiarum Agni vocati sunt. Restat de gloria Christi; quæ tot Scripturæ locis inculcatur, quot ille cum Patre in solo ipsius sedere, & ab Angelis hominibusque in cælo adorari &*

glorificari dicitur. Hoc jam probationis munere defuncti, promissum exsequemur explicationis, & demonstrabimus omnia illa & singula peculiari modo, & quidem præstantiori, ex Evangelica Theologia nobis obvenire, quam ex legali contigissent, si quidem illa vivificati fuissent.

Atque ut de unione primum expediamus, veniat in mentem quod de nuptijs ante breviter adnotavimus: Illa enim vox unionem hanc præ alterâ, duplici eaq; insigni cohonestat & condecorat prærogativâ: quarum illa in penitentiore consistit combinatione, hæc in titulo gloriosiore. De illa sic ait Scriptura: Et erunt duo in carne una: Mysterium hoc magnum est, loquor autem de Christo & Ecclesia. Erit ergo connubialis copula, quæ Christum uniet cum Ecclesia. Hujus hic peraguntur sponsalia, mediantibus Christi paranymphis, Prophetis, Apostolis, & eorum successoribus, quin & sequestro Spiritu sancto; tum sequetur consummatio, quando Christus sponsam suam in thalamum suum introducet. Ex istâ tali unione non bonorù modò, sed & ipsarum prius personarum, existit communio; unde etiam bonorum possessio titulo gloriosiore deputatur conjugatæ. Neque in bonorum modò, sed & nominis venit participationem Ecclesia: Uxor enim Regi, Regina merito jure est cognominanda: à cujus etiam appellationis dignitate non abstinet Scriptura: Adstat regina ad dexteram inam in auro Ophir: Sexaginta sunt regina & octoginta concubina, & adolescentularum non est numerus: nua est columba mea, immaculata mea, unica est matri sua, electa est generici sua, viderunt eam filia, & beatam dixerunt eam regina & concubina, & laudaverunt eam. Talis

glorificari dicitur. Hoc jam probationis munere defuncti, promissum exsequemur explicationis, & demonstrabimus omnia illa & singula peculiari modo, & quidem præstantiori, ex Evangelica Theologia nobis obvenire, quam ex legali contigissent, si quidem illa vivificati fuissent. Atque ut de unione primum expediamus, veniat in mentem quod de nuptijs ante breviter adnotavimus: Illa enim vox unionem hanc præ alterâ, duplici eaq; insigni cohonestat & condecorat prærogativâ: quarum illa in penitentiore consistit combinatione, hæc in titulo gloriosiore. De illa sic ait Scriptura: Et erunt duo in carne una: Mysterium hoc magnum est, loquor autem de Christo & Ecclesia. Erit ergo connubialis copula, quæ Christum uniet cum Ecclesia. Hujus hic peraguntur sponsalia, mediantibus Christi paranymphis, Prophetis, Apostolis, & eorum successoribus, quin & sequestro Spiritu sancto; tum sequetur consummatio, quando Christus sponsam suam in thalamum suum introducet. Ex istâ tali unione non bonorù modò, sed & ipsarum prius personarum, existit communio; unde etiam bonorum possessio titulo gloriosiore deputatur conjugatæ. Neque in bonorum modò, sed & nominis venit participationem Ecclesia: Uxor enim Regi, Regina merito jure est cognominanda: à cujus etiam appellationis dignitate non abstinet Scriptura: Adstat regina ad dexteram inam in auro Ophir: Sexaginta sunt regina & octoginta concubina, & adolescentularum non est numerus: nua est columba mea, immaculata mea, unica est matri sua, electa est generici sua, viderunt eam filia, & beatam dixerunt eam regina & concubina, & laudaverunt eam. Talis

Eph. 5. 31. 32

Psal. 91. Cantica 5.

lis sanè unio non contigisset Ecclesiæ, nisi dilectus ipsius frater eius factus fuisset; fugens ubera matris ejusdem. At ejus nulla fuisset necessitas, si per legem nobis iustitia & salus contigisset. Felix ergò necessitas, quam tanta implevit plenitudine dignitatis misera necessitas nostræ divina dignatio. Sed non parum etiam addidit hujus nostræ cum Christo unionis modus, ipsi unioni, quam cum Deo & Patre sumus habituri; quod patebit consideranti, quis quantusque inter Patrem & Christum sit mutæ nexus unionis.

Visionem si intueamur, duo quæ in illa nobis occurrent insignia, huic Theologiæ peculiaria. Imprimis ipsa Dei gloria velut conglobata, & in unum corpus conglomerata dabitur conspicienda in Christo; quæ alioquin per spatiosissima immensi cœli palatia fuisset dispersa; non secus atque lux primo die creata, & per totum hemispherium æqualiter sparsa, quarto die collecta, constipata, & in unum corpus solare est collata, oculisq; illustrissimè objecta. Quo respectu dicitur in Apocalypsi; quod cælestis Hierusalem neque sole indigeat neque luna, sed quod gloria Dei illam sit illustratura, & lucerna eius agnus futurus, ceu iucundissimæ istius gloriæ in immensum se diffundentis vehiculum.

Deinde in ipso Deo non modo naturæ ejus excellentissimas contemplantur proprietates, sed etiam, quod omnes illæ modo eminentissimo adhibitæ & usurpatæ fuerunt bono isti nobis procurando, quod jam spe, tum re ipsa per unionem & visionem istam possidebimus. Longè itaque hujus visionis præstan-

tia excedit illam, quæ per legem extitisset. Atque hinc etiam uberior & dulcior existit fructio. Ut enim lux in sole clarior, quam in stellis: ita solis adpectus, si quidem ferre illum queat humanus oculus, gratior & acceptior, ejusque fructio suavior. Duplicabitur etiam fructiois gratiosissima dulcedo ex tali proprietatum divinarum intuitu. Prima enim proprietatum tam præstantium contemplatione existet delectatio; altera ex immensæ istius dignationis consideratione, quæ Deus omnes illas proprietates suas, & totum bonum suum, quod in impervestigabili divitiarum suarum thesauro possidet, explicare voluit ad salutem comparandam impartendamque homini, miserrimæ creaturæ suæ: non secus atque si totum illud, quod est Deus, solius hominis causâ & bono esse videatur. Accedit & hoc peculiare, quod ipsum corpus humilitatis nostræ glorioso corpori Iesu Christi sit conformandum, ne quemadmodum gestavimus imaginem terreni Adami, ita quoque cælestis imaginem geramus. Hinc est, quod omnia in Iesu Christo nova facta esse dicuntur. Hinc quod Novos cœlos & novam terram secundum promissionem expectare; nomen novum calculo albo inscriptum; nomen novum ipsius Christi; nomen nova civitatis Hierusalem à Christo accepturi; & novum Deo & Christo canticum in æternum cantaturi, in Scripturis describimur.

Quis jam non videt, quanto pere beatitudo per Christum nobis comparata, & per Evangelicam Theologiam oblata, excellat illam, quæ per legis iustitiam, siquidem illam præstitissemus, nobis obtigisset? Fuissemus quidè & tum electis Angelis similes, jã verò Angelis liceat

Apoc. 22. 23.

Phil. 3.

1. Cor. 15. 49

2. Cor. 5.

2. Pet. 3. 8.

Apo. 2. 17.

Apo. 3. 12.

Apoc. 5. 9.

mihî illud in hoc celebri theatro, cuius inspectores habemus istos ipsos beatissimos Spiritus ad laudem Christi & Dei nostri enunciare) superiores erimus. Vniti quidem illi sunt Deo & Christo, & in restitutione omnium fortè unientur strictius: sed copula conjugalis, qua nobis gloriari licebit, non intercedet. Intuebuntur illi quidem Deum ipsum *facie ad faciem*, ejusque naturæ proprietates eminentissimas contemplabuntur; sed in ijs videbunt nonnullas hominis salvandi gratia usurpatas, quas ipsorum bono non explicuit Deus, quamquam id necesse non fuit, neque explicaturus erat, etiamsi necesse fuisset. Videbunt, sed non invidebunt: admirabuntur potius, quod quam dignationem Spiritibus ejusdem cum ipsis naturæ confortibus olim denegavit, hominibus natura inferioribus concessit, amborum architectus, Deus. Videbunt Christum, civitatis Dei vivi, cuius ipsi quoque incolæ sunt, lucernam lucidissimam, eoque ipso beatitudo illorum per Christum illustrior erit: sed qui *non Angelos, at*

Elect. 2. *Abraha semen assumserit*: cui etiam in ista assumpta natura adorationem & honorem sunt exhibituri, & præcepto Dei *primogenitum suum in orbem servaturum*, futurum illum, *introducens*: Cujus etiam *futuri mundi* bonorumque ejus participes existent: verum qui non illis, sed Christo & fratribus ipsius, ejusdem naturæ confortibus, ab ipso *sanctificatis*, est *subjectus*. Impegerat Deo congener illis, sed *malignus*, Spiritus mendacij & invidiæ crimen. Verum quàm insigniter utrumque à se depulerit Deus in Christo, & salute per illum partâ, videmus. Et mendacium qui-

dem, quòd nisi morte Filij sui intercedente reconciliari sibi hominem noluerit; invidiam verò, quod eundem non ad Angelicam modò, quam & ille impurus, si in origine sua perstitisset, assequutus fuisset; sed longe angelicâ superiorem beatitatem evexerit.

Quanta hîc Dei gloria se patefaciat, Auditores ornatissimi; & quanta ipsi à nobis ob tantum bonum debeat gloria, equidem vestræ religiosæ pietati secretâ meditatione, ne sim prolixior, cogitandum relinquo.

Interea omnes, quotquot sumus, attenta & devotâ mente pensitemus, quod officium nostrum desideret doctrina illa, quæ à Deo & Christo patefacta, tantam nobis salutem planè & plene adnunciat, & ad participationem ejus invitat gratiosissime. Recipi postulat, intelligi, credi, & opere ipso expleri. Et *digna est omni acceptione*, propter *authorem*; *necessaria* accipi, propter *finem*. Digna, quæ ab authore tanto radita, humili & submisso animo accipiatur; in qua cognoscenda & percipienda sedula & diligens opera collocetur, quæ de manu, mente, animo non deponatur, donec finem illius, *animarum nostrarum salutem*, fuerimus consecuti. Quid enim? Deus sacrosanctum suum os aperiet; & nos aures obturatas habebimus? Ille cælestis magister docere volet; & nos discere detrectabimus? Ille cordibus nostris divinæ suæ veritatis notitiam inspirare, & nos ostio cordis nostri obscurato clarissimam & lenissimam Spiritus auram excludemus? Christus, *ipsa patris sapientia*, Euangelium ex sinu Patris allatum nobis adnunciat; & nos illud in sinu pectoris nostri reconde-

recondere de lignabimur? præsertim compulsi patris mandato, quod illum audiri iussit, addita comminatione; si illum non audiamus, fore ut anima nostra ex populo nostro, id est, republica Israelis, eradicetur? Ne cadat in quemquam tantum scelus. Si enim per Angelos dictus sermo firmus fuit, omnique transgressio & contumacia iustam mercedis retributionem retulit; quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? qua quum primum enarrari cæperit per ipsum Dominum, ab ijs qui ipsi audiverant fuit nobis confirmata. Accedat finis doctrinæ, & hanc, qua plurimum pollet, suasionis operam, apud mentes proprii sui & summi boni non prodigas, utilissime impendet. Cogitemus, cujus rei gratia nos Deus in hanc lucem extulerit, mente, intellectu, ratione instruxerit; imagine sua condecorarit. Veniat in mentem, quem in finem lapsos restituerit in integrum, peccatores sibi reconciliaverit, inimicos in gratiam receperit; & comperiemus hunc esse, ut salutis æternæ participes essemus, eique in seculum laudes diceremus. Ad illum autem non nisi hac via, quam doctrina illa Theologica præmonstrat, contendere, multo minus pervenire valemus. Ab hoc sine si aberramus, non tota terra marique, sed toto cælo, cui tamen nos adscribi, inscribique necesse est, aberramus. Et hæc doctrina porta cæli est, & ianua paradisi; scala illa Iacobi per quam ipse Christus ad non descendit, & nos vicissim ad illum ascendemus: Catenâ aurea, qua cælum terra connectit. Ingre diamur, ascendamus, inbareamus: Lata est porta apertura, facile admittet credentes; immota scala postura, nitare non permittet ascendentes; insolubilis annulorum commissura, non dimittit inhaeren-

tes; usque dum veniamus ad viventem in secula; evhemur ad thronum altissimi; uniamur Deo vivo, & Filio altissimi Iesu Christo capiti nostro. Vobis vero, peculiari ratione cura ista incumbit, Iuvenes lectissimi, quos Deus cooperarios sibi in Euangelij patefactione, & alienæ salutis administratos destinavit. Vobis semper ob oculos versetur Authoris sacrosancti studij vestri majestas, finisque necessitas. Authoris intuitu in mentem veniat Amosij Prophetæ illud: *Leo rogit, quis non timebit? Dominus Iehova loquutus est, quis non prophetabit?* Prophetare autem non potestis, nisi spiritu prophetiæ instructi. Sic neminem hodie alloquitur, nisi in Scriptura; neminem adspirat, nisi per divinitus inspiratam Scripturam. Finis contemplatione cognoscetis, nullum dignius, utilius, magis salutare munus imponi posse homini, inter homines conversanti, quam ut illos ab errore in veritatis viam, à pravitate ad iustitiam, à miseria extrema ad summam felicitatem perducas, & salvos facias. Sed veritatem illam sola Theologia docet; iustitiam veram non nisi illa præscribit; sola ista felicitatem & salutem patefacit. Vos ergo Scriptura exemplaria sacra

Nocturnâ versate manu, versate diurnâ. Quod si feceritis, non inertes neque infructuosos vos efficiens ad Domini nostri Iesu Christi cognitionem; sed boni civis Iesu Christi ministri, innuriti in sermonibus fidei bonaque doctrina, & ad omne bonum opus instructi; operarij quos non pudet se mentem Euangelij cum sedulitate & patientia facientes, dominoque messem amplam cum latius reportantes ex benedictione Dei, & gratia Domini nostri Iesu Christi. Cui sit laus & gloria ab hoc tempore usque in secula. Amen.

ORATIO TERTIA,

DE

Certitudine S. Sanctæ
Theologiæ.

QVÆ hucusque de *obiecto, antho-*
re, sine sacrosanctæ Theologia ex-
plicui, & quæ dici porro possent, si
idoneum nacta essent interpretem,
quamquam illius præstantiam miris
modis commendent, eamque prorsus
divinam esse convincant, utpote
quæ de Deo sit, à Deo, & in Deum: tamen
non poterunt ullius animo solidum
studij istius suscipiendi desiderium
ingenerare, nisi spes simul affulgeat,
& non incerta, perveniendi ad
obiecti scientiam, & *finis* acquirendi.
Quum enim motus perfectio sit, quies,
frustraneus erit, qui perfectionis
sux terminum, quietem, nequibit
assequi. At frustraneam operam
nemo prudens sibi sumere volet. Si-
ta autem spes omnis est in revelatione
divina. Anticipata enim hæc animos
hominum occupavit conceptio
verissima; *Deum cognoscere non posse nisi*
per Deum, & ad illum non posse accedere
nisi per illum. Quare necesse est, ut
constet homini factam esse à Deo
revelationem, eamque, quæ facta
est, certis adeo argumentis munitam
esse, ut pro divina haberi & agnosci
possit: quin & modum esse, quo
sensus verbo enuntiatos intelligere
queat, & firma certa que fide
adprehendere: cui rei tertius hic
noster desudabit labor. Faxit Deus,
ut in hoc etiam tractatu verbi ipsius
per Scripturas revelati ductum sequar,
& quæ fidei nostræ firmandæ,

Deique gloriæ propagandæ servire
queant, in medium proferam ad
nostri omnium in Domino aggre-
gationem. Vos etiam Auditores cla-
rissimi, & humanissimi, oro & ob-
secro, ut huic etiam oratiuncule
nostræ benevolas & patientes aures
accommodare non dedignemini.

De *certitudine* autem Sacrosanctæ
Theologiæ acturi, non necesse ha-
bemus illam bifariam, secundum
Legalis & Evangelicæ modum consi-
derare; utrobique enim veritatis
est modus, & propterea idem
modus cognitionis, qui est certitudo.
Generatim ergo de illa pertra-
ctabimus citra specialem respectum
& adplicationem. Verum, ut ordi-
ne procedat oratio, paucis erit
primò de *Certitudine* in universoni deli-
bandum; inde de *certitudine* Theolo-
giæ agendum prolixius. *Certitudo*
itaq; est mentis sive intellectus pro-
prietas, & modus cognitionis, se-
cundum quem mens cognoscit *ob-*
jectum prout est, & novit se id nosse
prout est: distincta ab *opinionem*, quod
ista rem quidem prout est nosse po-
test, sed cum falsitatis oppositæ su-
spicione. Quare ad *certitudinem* duo
requiruntur; rei ipsius veritas, &
animi nostri adprehensio talis, qua-
lem diximus: Quæ ipsa quoque ad-
prehensio, utpote ex rei ipsius veri-
tate & secundum illam informata,
veritas dicitur, propter similitudi-
nem; quemadmodum & res ipsa
certa, propter actum mentis illam
isto modo adprehendentis: sic duo
ista propter admirabilem sui unio-
nem nomina sua invicem alter alteri
transcribunt. Veritas autem, ut
in re est, duplex est: Incomplexa
& complexa. Illa, quæ res est in
entium numero; ista, quæ rei ali-
quid

quid inest, ad est, circumstat, quæ res aliquid producit, ab aliqua re producit, & si quæ aliæ sunt rerum inter ipsas affectiones & relationes. Eodem modo veritas habet in mente. Cujus duplex est actio, in ens incomplexum, quæ simplex apprehensio dicitur, & in ens complexum, quæ compositio nuncupatur. Duplex autem est veritatis, ut in re est, modus; necessarius & contingens: secundum quæ res, tum simplex, tum complexa, necessaria vel contingens dicitur. Necessitas rei incomplexæ, est necessaria ipsius rei, sive illa subiecti, sive adtributi obtinet locum, existentia. Rei complexæ necessitas, est necessaria & essentialis inter subiectum & adtributum *quæ* & habitudo. Necessitas illa, quam in simplicibus rebus considerandam dicimus, nullibi est quam in ipso Deo, & ipsæ quæ Deo per naturam conveniunt, nostro considerationis modo ab ipso distincta.

Reliqua omnia sunt contingentia, qualiæcunque sint, utpote à potentia in actum producta: neque contingentia tantum initij sui ratione, sed & continuatæ durationis. Sic Deum esse necesse est: item vitam, sapientiam, bonitatem, justitiam, misericordiam, voluntatem, potentiam esse, est necessarium. Creaturas autem esse, creaturas conservari, non est necesse. Sic quoque non necessaria creatio, conservatio, gubernatio, & quæcunque Deo respectu creaturarum tribuuntur. Necessitatis fundamentum est, Natura Dei, contingentia principium, libera voluntas Dei. Quanto autem res quælibet à Deo creato est durabilior; tanto quoque ad necessitatem accedit propius, à contingentia recedit longius: quæ-

quam hujus ambitum numquam egrediatur, ad illius inaccessible domicilium nunquam pertingat. Necessitas complexa non in Deo tantum est, sed etiam in rebus ab ipso creatis. Verum in Deo, partim ex naturæ ipsius fundamento, partim ex principio voluntatis liberæ ipsius; in creaturis, ex libera tantum voluntate Dei, qui semel statuit, ut ista esset inter duo creata relatio & habitudo. Sic necessaria est hæc veritas, Deus vivit, intelligit, amat, ex natura ipsa Dei. Ista, Deus est creator, Iesus Christus est Salvator, Angelus est Spiritus creatus intelligentia & voluntate præditus, homo est animal rationale, necessaria est ex libera volitione Dei. Unde adparet gradus in ipsâ complexæ veritatis necessitate constitui posse; ut summus adtribuat illi, quæ Naturæ Dei innititur fundamento, ut reliquis ex voluntate Dei profectis illa præcellat, quam majore voluntatis affectione talè esse voluit Deus; subsequatur quam ex minore. Solem moveri necessarium ex natura solis; at magis necessarium, ut Israel vindicaretur ab hostibus suis: *Ies. 10.* ideoque *sol inssus stare immotus in medio cæli.* Necessarium ut sol ab oriente in occasum rapiatur motu diurno cæli; at magis necessarium ut Ezechias certo signo de prorogatione vitæ suæ confirmetur; ideoque *sol ad quindecim gradus retrogredi inssus,* *Ies. 38. 8:* & majori necessitati cedere debuit minor, idque ex liberâ Dei voluntate; quæ legem posuit utriusque. Atque prout est necessitas ista in rebus, ita quoque à mente adprehenditur & cognoscitur, ipsdem observatis gradibus; siquidem scientiæ nomen ista cognitio merebitur. *Certitudinis autem istius triplex est causa.*

Aut enim per sensum, aut per rationem & discursum, aut per revelationem menti ingeneratur: illa experientia dicitur; ista scientia, hæc fidei adpellatur: illa est singularium sub sensus cadentium, ista generalium conclusionum ex principijs notis deductarum, hæc verum à sensibus & ratione remotarum. Hæc nunc ad propositum nostrum accommodentur. Objectum Theologiæ nostræ Deus est & Christus, quæ *ἡ ἀληθεια*. Deus ens verum & solum necessarium, ex naturæ necessitate. Christus ens verum ex voluntate Dei existens, & necessarium porro, utpote duraturum in omnem æternitatem. Deo quæ adtribuuntur in Theologia nostra, partim ipsius naturæ sunt, partim per liberam ipsius voluntatem illi convenientia. Per naturam; vita, sapientia, bonitas, iustitia, misericordia, voluntas, potentia ipsi competit necessitate naturali & absoluta. Per liberam voluntatem volitiones & actiones omnes ipsius circa creaturas, idque immutabiliter; quia simul illas voluit non retractandas. Quæ Christo adtribuuntur, omnia quidem illi per liberam Dei comærent voluntatem; verum ita, ut Christus sit heri & hodie, idem, & in secula, expers omnis in posterum futuræ mutationis; sive illa subjecti sit, sive adtributorum, sive, quæ inter utraque est, adfectionis. Reliqua omnia, quæ in tota rerum natura superiore & inferiore inveniuntur, sive illa in se incomplexè, sive ut inter se mutuo sunt adfecta, considerentur, ad istius necessitatis gradum non pertingunt. Quare Theologiæ nostræ veritas & necessitas longe omnium aliarum, scientiarum necessitatem excedit, quatenus quidem utraque in rebus ipsis est sua. Et

propterea quum mentis apprehendentis & cognoscentis certitudo rerum ipsarum veritatem & necessitatem excedere non valeat, imò sæpissime infra illam subsidat ex capacitatis suæ defectu (habent enim se oculi mentis nostræ ad ipsam puram rerum veritatem ut nocturam ad lumen solis) necesse est, ut nullius scientiæ objectum certius cognoscatur quam Theologiæ; quin potius sequitur, ut hoc quàm certissime cognoscatur, si intellectui secundum ejus captum contemperate & condecorate inspiciendū offeratur. Verum non est ejus naturæ & conditionis objectum istud, ut sensibus externis objici queat, & per illorum observationem & experientiam illius adtributa, proprietates, affectiones, actiones, passionis cognosci. Sublimius etiam est, & altiora, quæ illi conveniunt, adtributa, proprietates, affectiones, actiones, passionis, quam ut mens rationes & discursus beneficio vel ipsum cognoscere, vel adtributa ejus investigare, vel quoddam subjecto conveniant demonstrare possit, quæcumque demum principia adhibuerit, & ad quascumque causas, vel ipsius objecti, vel adtributorum, vel convenientiæ inter ipsa, confugerit. Soli sibi notum est objectum; totaque veritas & necessitas propriè & immediate cognita est illi, cui competit: Deo primò & adæquate, Christo secundariò per communicationem Dei: Sibi adæquate, quæ se cognoscit, inferius Deo, quæ cognoscit illum. Necessaria itaque est revelatio, quæ Deus se & Christum summi intellectui nostro inspiciendum & cognoscendum exhibeat, atque ita exhibeat, ut omnia simul adtributa, proprietates, affectiones, actiones, passionisque, quæ

quæ fas est, ut de ipso *Christo* cognoscantur ad nostram salutem & ipsorum gloriam, explicet, adedque tota & *integra theoremata*, quibus tum subiecta ipsa, tum omnia ipsorum adtributa comprehenduntur, patefaciat: necessaria, inquam, si quidem Deus *Christus*que ejus cognosci debeat, & uterque ex merito coli & celebrari. Cognosci autem debet uterque, coli debet uterque: necessaria itaque *revelatio* utriusque. Et quia necessaria, etiam facta à Deo. Si natura partialis tantum boni ut particeps, ita & communicatrix in necessarijs non deficit; quantum minus id de ipso *authore* & opifice naturæ Deo, qui *summum bonum* est, liceat vel suspicari? Sed operæ pretium est, ut id ipsum penitus paulò & specialius inspiciamus; fundamentum enim instar est, quod reliquis, quæ sequuntur, est præstruendum. Nisi enim certò constet factam esse *revelationem*, frustra de *verbo*; quo *revelatio* ista facta sit & contineatur, inquiretur aut disputabitur. Factam itaque esse *revelationem* de Deo & *Christo*, ipsa Dei natura primò omnium evincit liquidissimè. Illa bona est, benefica, & communicatrix boni sui, tum quod creatione procedit ab illâ, tum quod ipse Deus est. At communicatio boni divini non fit, nisi ipse innotescat intellectui, & ab affectu & voluntate desideretur. Innotescere autem nequit nisi per *revelationem*. Facta igitur *revelatio*, communicationis necessaria administra. Ab hominis ipsius natura & conditione id ipsum variè potest condecerni. Primò, Naturâ hominis mentis & intellectus est particeps: At fas est mentem & intellectum in ipsum creatorem reflecti;

hoc nequit fieri sine cognitione creatoris; neque illa haberi nisi ex *revelatione*. Facta itaque *revelatio*. Secundò, Natura hominis capax est facta boni divini ab ipso Deo: At frustra esset capax, nisi fieret ejus particeps aliquando; particeps non fit, nisi per *notitiam* illius: ergo *notitia* illius *patefacta*. Tertio; Non potest vanum & irritum esse desiderium quod ipse Deus homini indidit: At desiderium illud est fruendi bono infinito, quod Deus est; non est illius fruitio nisi cognitio; ergo facta *revelatio*, quâ cognoscatur. Prodeat in medium ipse, qui inter Deum & hominem est, respectus, & statim sese prodeat facta *revelatio*. Deus creator hominis beneficio creationis meritis est ab illo cultum, & honorem. Homo Dei creatura debet Deo religionem & pietatem: & hæc obligatio cum homine ipso nata est, syngrapha data eodem die, quo creatus est. Religio autem humanum inventum esse non potuit. Vult enim Deus coli ex præscripto voluntatis suæ. Facta igitur *revelatio*, religionis Deo debitæ exactrix, & præscriptrix placitæ, Deoque decoræ. *Christum* si intueamur, immane, quanta se patefactionis offerat necessitas; quot factæ *revelationis* argumenta se illicò patefaciant. Sapientie mirandi justitiæ & misericordie temperamenti excogitatrix vult agnosci; bonitas & gratiosa misericordia tanti boni administratrix, coli debet & celebrari: potentia tantæ sapientiæ & bonitatis administra, & decreti ab utraque facti executrix; meruit adorari. At nulli debitum officium præstari potest sine *revelatione*. Revelata itaque Dei sapientia, misericordia, potentia in *Christo*

sto copiosè exhibitã. Christus ipse tot & tam mirabilium operum, per quæ salus nobis amissã procuranda erat perpetrator, tam horribilium & infandorum cruciatuum, salutis nobis impetrandæ servientium, persecutor, tantarum gratiarum ex dono Patris possessor, & iussu eiusdem administrator, agnoscì, coli, & celebrari vult, debet, meretur. At frustra illa ab homine expectabit officia, nisi *revelatur*. Facti igitur Christi *revelatio*. Experientiam consulite, & infinita patefactionis exempla suppeditabit: a seò ut Diabolus ipse, sed æmulus, eadem imitatus, colloquia cum hominibus sub nomine & prætextu Dei veri instituerit, cultumque ab iisdem postularit, & religionis modum præscriperit.

Habemus itaque Theologiæ nostræ in supremo gradu consistentem veritatem & necessitatem; habemus illius in mente Dei & Christi adæquatam notionem secundum *λογος*, qui *εὐαγγελιον* dicitur; habemus eiusdem hominibus factam per *λογος* *αποκαλυψαν* *revelationem*, rebus quidem ipsis & notioni convenientem, verum captui humano contemptatam. Atque hæc omnia *certitudini*, quam nos de ista Theologia habemus, ut præcedanea, ita necessariò præstruenda. Nunc de ipsa *certitudine* videamus. Cæterum, quum Theologia *revelatio verbo* enunciativo facta sit: eaque tota *verbo* contineatur, adeò ut *verbum* illud Theologia ipsa nostra sit: non aliter de Theologia *certitudine* statui potest, quam si de ipsa *verbi* illius certã adpræhensione explicemus. Pro rato autem & concessò jam sumemus, *verbum* illud non alibi, quam in sacris *Veteris & Novi Testamenti* libris reperiri: & pro-

pterea ad illud *verbum* certam istam mentis nostræ adpræhensionem adstringemus. Tria autem illi negotio consiciendo sunt pertractanda. Primum, quæ & cuiusmodi sit illa *certitudo*, quam Deus à nobis postulat, & qua vult *verbum* illud summa nobis recipi, & adpræhendi. Secundum, de rationibus & argumentis, quibus *verbi* illius veritas, imò divinitas probatur. Tertio, quomodo ista divinitas mentibus persuadeatur, atque adeò *certitudo* ista animis nostris imprimatur.

Certitudo, qua Deus *verbum* illud suum vult recipi, fidei est, & propterea veracitati innitens dicentis, qua non ut verum tantum, sed ut divinum recipitur: & fidei non implicitæ, quã quis, citra sensuum *verbo*, tanquam signo, enuntiatorum intellectum, credit illos libros, volumine isto Biblico compræhensos, esse divinos (nam ut dubia opinio fidei est adversa, sic quoque obscura & perplexa conceptio): Neque historica, quæ intellectu tantum theoretico *verbum* intellectum divinum esse credit: Sed postulat Deus *verbo* suo illam haberi fidem, qua sensus illo enunciati, quantum quidem ad salutem hominum & gloriam Dei est necesse, intelligantur, atque ita divini esse certò cognoscantur, ut non modò veritatem summam, sed etiam summum bonum hominis completi credantur: Quæ fides non tantum credat *Deum & Christum* esse; neque tantum *Deo* credat & *Christo* aliquid enuntiantibus; sed in *Deum & Christum* credat talia de se affirmantibus, quæ fide adpræhensa faciunt, ut in *Deum* tanquam *Patrem*, & in *Christum* tanquam *Salvatorum* credatur; quod non theoretici modo, sed &

& practici intellectus munus esse arbitramur. Qua de causâ fidei veræ & vivæ non modo ἀσφάλεια in Scripturis tribuitur, sed & ἀνεγχοεῖα ἡγιμότητος. Atque istiusmodi certitudinū & fidei postulator & exactor est Deus. Vnde porro gradatim progredi licet ad argumenta, quæ verbi istius divinitatem nobis adprobant; & modum, quo illa requisita certitudo & fides in animis nostris producatur. Scimus ad visionem faciendam, præter objectum visibile, non modo lumen externum esse necessarium, quod rem visibilem illustret, sed etiam internam oculi vim requiri, quæ rei lumine externo collustrate speciem intus recipiat, atque sic videat: ita quoque & hæc, præter argumentorum istud lumen externū, interna mentis & animi lux est necessaria, ut fidei ista visio perficiatur. Argumentorū autem, quibus illius verbi divinitas adstruitur, copia est infinita: Nos nonnulla, eaq; usitiora, seligemus, & breviter delibabimus, ne prolixitate nimîâ auditorio molesti & odiosi simus.

Prodeat Scriptura ipsa, & primas in divinitate suâ asserenda partes obeat. *Substantiam & materiam* illius inspiciamus. Tota illa est de Deo & Christo eius, occupata in naturâ utriusque enarranda, in amore, benevolentia, beneficijs utriusque humano generi præstitis & præstandis porro explicandis; in officio vicissim hominum erga illos præscribendo. *Objecto* igitur divina. At quomodo in istis rebus tractandis versatur? *Naturam Dei* ita explicat, ut nihil illi tribuat extraneum, nihil non tribuat illi conveniens: *Christi personam* ita describit, ut mens humana fateri debeat, illam intuens descriptionem; talem

personam excogitari ab intellectu creato non potuisse; eamque tam aptè, tam convenienter, tam sublimiter descriptam esse, ut ipsam creati intellectus capacitatem longè excedat. Eodem modo versatur in *Dei Christiane* amore nos & beneficijs enarrandis: Adeo ut Apostolus Paulus, ubi de istis rebus ad Ephesios præscripsit, dicat, inde ipsis constare posse *quanta ipse sit intelligentia in mysterio Christi*; divinam nempe illam esse & ex solâ haustam *revelatione Dei*. Intueamur legē, quæ hominum officium est comprehensum erga Deum: Quid inveniemus simile in omnibus omnium populorum legibus, quod decem istis brevibus verbis queat comparari, taceo æquiparari? quæ tamen & ipsa ad duo summa capita, dilectionis Dei & proximi sunt revocata. Sane adparet divinâ dexterâ exaratam & conscriptam esse: quod etiam Moses indicat his verbis: *Quæ gens ita magna* Deut. 4 6. *cui sint statuta & iudicia iusta sicut est universa lex ista quam ego do coram vobis hodie*. Imò tantam isti legi divinitatem inesse dicit Moses, ut ipse gentes, ubi audierint istam legem; ejus admiratione exclamare cogat: *utique populus sapiens & intelligens, gens magna ista*. Tractatione itaque rerum ipsi objectarum prorsus est divina. Finem si intueamur, non minus clarè doctrinæ illius divinitatem nobis commonstrabit. Ille totus est divinus, Dei gloria, & salus hominis æterna. Quid æquius, quam ut omnia eo referantur unde initium duxerunt? Quid Dei sapientiæ, bonitati, potentiæ, magis conveniens, quam ut hominem ab iplo creatum, sed sua culpa perditum, in integrum restituerat, & divinæ beatitudinis participem

faciat? & si quo verbo Deus seipsum homini patefacere voluit, quem finem patefactionis & sibi decorum, & homini salutarem magis, propositum habere debuit? Quamobrem nulla nota melius dignosci potest, verbum divinitus esse revelatum, quam si salutis viam homini monstret, ad illam velut manu ducat, & prosequi non desinat, usque dum ad ejus fruitionem deducat; quâ ipsa in re Dei gloria copiosissimè elucet. Qui hoc, quod de fine dicimus, in exigua, sed nobili, verbi istius parte, volet contemplari; orationem ipsam dominicam oculis animi subjiciat, videat, & quantum fas humanis oculis pervideat: nisi fateatur duplicem istum finem tam nervosè, breviter, accuratè in illa propositum, ut supra vires & captum sit omnis creaturæ intelligentiæ, & mere divina ista precationis forma, plusquam Ægyptiacis tenebris mentem circumseptam & obsessam habeat necesse est.

Consensus in
partibus do-
ctrinae.

Partes doctrinæ istius inter se conferamus, & inveniemus tantam in omnibus consensionem & conspirationem, etiam in minutissimis, ut ab hominibus patefacta credi nequeat, à Deo autem prodijisse certissime credi debeat.

Conferantur tantum oracula, quæ de Christo diversis seculis sunt enunciata. Dixit Deus serpenti ad solatium primorum nostri generis parentum: *Semen mulieris conteret caput tuum.* Repetita eadem à Deo promissio, & Abrahamo speciatim facta: *In tuo semine benedicentur omnes gentes.* Iacobus Patriarcha morti proximus ex prosapia Iehudæ pròditurum prædixit, his verbis: *Non recedes sceptrum de Iuda, neque Legislator*

è pedibus eius, usque dum veniat Silo: & ei erit aggregatio populorum. Accedat & extraneus Propheta, & ille suum oraculum, quod Dei Israelis instinctu & jussu pronuntiavit, hisce addat: *Procedet, inquit Bileam, stella ex Num. 24. 17. Iacob, & surget sceptrum ex Israele, & confodiet angulos Moab, & destruet omnes filios Seth.* Postmodum Davidi per Nathanem promissus his verbis: *Statuam semen tuum post te; quod egredietur è ventre tuo, & firmabo regnum eius.* Unde Esaias: *Egredietur virga de Ies. 11. semine Isai, & surculus de radicibus eius crescet: & natus virginem fore indicans: Ecce virgo concipiet & pariet Ies. 7. 14. filium, & nomen eius erit Emanuel.* Longum esset recensere, quæ in Psalmis & alijs Prophetis, isti rei convenientissimè sunt enunciata. Comparentur cum illis quæ in Novo Testamento de complemento prædictionum istarum sunt descripta, & constabit ex tanta consensione omnium, unius Spiritus divini instinctu dicta & scripta esse. Si quæ videantur in illis libris esse antilogiæ, per rectam interpretationem facillè conciliantur. Addo, non modò secum consentire omnes partes doctrinæ istius, sed & cum universâ, quæ per totam Philosophiam sparsa est, veritate usque ad eò conspirare, ut nihil in Philosophiâ inveniatur, quod huic doctrinæ non respondeat: si quid fecus videatur, id ipsum ex ipsa Philosophia verâ, & recta ratione confutari potest liquidissimè. Proferat se stylus & character orationis, & eodem momento se offeret divinissimè Majestatis in illa relucentis speculum fulgentissimum. Narrat ab hominum opinione remotissima, imò captum illorum exsuperantia, & tantum narrat, citra argumentationem,

tionem, aut suasionis ullum adparatum: & vult tamen intelligi, vult credi. At quæ fiducia, quæ ratio desiderij obtinendi? Nulla omnino, nisi purâ purâ sui ipsius, id est, divinâ autoritate nitatur. Iubet, vetat, mandat, prohibet omnibus ex æquo hominibus: Regibus, subditis, magnatibus, plebeis, doctis, indoctis, signum petentibus, & sapientiam quærentibus, senibus, juvenibus, pari in omnes utens potestate: freta itaque sola sua potentia, quæ refractarios omnes coercere, & morigeros remunerari potest efficacissimè. Inspiciantur præmia & pænæ quibus præcepta fanciuntur; æterna vita promittitur, supplicia æterna denunciantur. Rident tum se proponat, qui ita rem instituit; nisi ut juris sui, sic & potentiæ suæ sibi conficius sciat; æque sibi facile esse voluntates subicere mortalium, & promissa minasque exsolvere. Ipsam Scripturam adeat, qui experimentum istius Majestatis capere volet certissimum, ex ipso dictionis genere: Legat Canticum Moysi cygnæum sub finem libri quinti descriptum: Principium Esaiæ perlustret animi oculis: Psalmum 104. devota mente intueatur. Conferat cum illis quidquid Græca Latinaque poësis & eloquentia in suis archivis possidet eminentissimum; & cognoscat evidentissimè, hæc ab humano spiritu, illa non nisi à divino prolata esse. Contendat quis ab ingenio, eruditione, experientia, eloquentia inter homines instructissimus, & simile quiddam istis molietur; competet sibi aquam hæere, & conatum in nervum erupturum. Fatebitur de tota Scriptura vere dici posse, quod Paulus de suâ & conservo-

rum suorum oratione pronunciat: *Quæ etiam loquimur, non sermonibus quos docet humana sapientia, sed quos docet Spiritus sanctus, spiritualia cum ijs, quæ spiritualia sunt contingentes.*

Inspiciamus Vaticinia per totum *Vaticinia.* corpus doctrinæ sparsa, quæ partim ad ipsam doctrinæ pertinent substantiam, partim faciunt ad auctoritatem doctrinæ ejusque administrationis conciliandam. Animadvertatur sedulo, quàm diserte & distinctè res maximas ab omni humana & Angelica perveſtigatione remotas, & non nisi potentia divina præstabiles, prænunciant; & simul quam præcisè eventus & temporum intervalla, adedque omnes circumstantiæ respondeant prædictionibus; & ipsarum Universitatis fateri cogetur, non nisi ab omniscio numine prævideri, & prænunciari potuisse. Non referam exempla; obvia enim sunt librum ipsum aperienti. Vnum tantum aut alterum locum adferam, ubi ista prædictionis & eventus præcisa convenientia describitur. *Eni, 12.* Fuit, inquit Moyses (de Ægyptiaca servitute & liberatione ex eadem, juxta id quod Deus Abrahamo in somnio prædixerat loquens) *in fine quadringentorum viginti annorum, fuit, inquam, hæc ipsa die egressi sunt omnes exercitus Iehovæ à terra Misraim.* Sic de liberatione ex captivitate Babilonica à Ieremia prædicta, post septuaginta annos futura, loquitur Esdras: *Anno primo Cyri regis Persarum ut persi- 1. Esd. 1.26* *ceretur verbum Iehovæ ex ore Ieremia. excita vit Iehovah spiritum Cyri Regis Persarum, &c.* Ex huiusmodi autem vaticinijs divinitatè Scripturæ concludi posse & debere, ipse Deus per Esaiam declarat, his verbis: *An- 1. Is. 41.23.* *annuntiate quæ ventura sunt in posterum,*

ut cognoscamus quod dii sint.

Miracula. Miracula, quæ Deus per verbi sui promos condos, Prophetas, Apostolos, imò per ipsum Christum doctrinæ suæ confirmandæ, & autoritatè illorum stabilendæ patravit, ejusdem divinitatis illustre præbent testimonium. Talia enim sunt, quæ omnium creaturarum, etiam unitarum, & totius naturæ vires exsuperant. At verax Deus, & gloriæ suæ zelo ardentissimus, numquam Pseudopphetis, falsæque doctrinæ illorum, imò ne veræ quidem, dum modò non suæ, hoc est, divinæ, tanta testimonia perhibuisset. Hinc illud Christi: *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: si vero facio, & si mihi non credatis, operibus credite.* Hinc etiam illud viduæ Sareptanæ, quum filium suum mortuum ab Helia resuscitatum reciperet: *Nunc iam novi, quod vir Dei es, & quod verbum Iehovæ in ore tuo veritas est.* Et illud Nicodemi: *Rabbi, scimus te à Deo venisse præceptorem, quia nemo potest illa opera facere quæ tu facis, nisi Deus fuerit cum illo.* Hinc Apostolus: *Indicia quidem Apostoli edita sunt apud vos, per omnem tolerantiam, & signa, & prodigia, & virtutes.* Commemorantur quidem etiam miracula apud Gentiles edita, & auspicijs deorum, quos invocabant; Pseudopphetæ etiam & ipse Antichristus multa prodigia & signa edituri prædicuntur: sed neque numero, neque magnitudine paria cum illis, quæ Deus verus apud Israelæ, & in totius mundi conspectu perfecit. Imò neque illa miracula verè talia sunt, sed opera tantum admirabilia, patrata actu & viribus Sathanæ, ejusque instrumentorum, per causas naturales occultas, & hominum intellectum fugientes.

Negare autem illa tanta miracula, quæ narrantur, verè accidisse; quum etiam ab hostibus veræ doctrinæ, Gentilibus & Judæis testimonium habeant, manifestæ impudentiæ est, & execrandi stuporis.

Accedat huc ipsa doctrinæ antiquitas, propagatio, conservatio, defensioque prorsus admirabilis; & luculentum illi præbebit suæ divinitatis testimonium. Si antiquissimum quodque verissimum, ut scite & verè Tertullianus; tum verissima hæc doctrina, quia antiquissima; imò divina, quia tunc patefacta, quum ab alia mente excogitari non poterat; simul enim cum homine caput: & defertor Angelus nullam suam doctrinam propositurus erat homini, nisi Deus antea se homini patefecisset: Deo nimirum impediente, & nulla causa existente, quæ illum impelleret. Non enim passurus fuerat Deus, hominem ad sui imaginem creatum tentari ab hoste suo, per falsam doctrinam; nisi à verâ abundè instructus, falsam cognoscere & rejicere posset. Neque torfisset ulla Sathanam invidia adversus hominem, nisi Deus illum communicatione verbi sui, & per illam felicitatis æternæ dignatus fuisset, quâ ipse tum miserè exciderat. Propagatio, conservatio, defensioque, per se admirabiles, divinæ esse comperientur, si oculos intendemus primo in ipsos, inter quos propagatur, homines; tum in hostes & adversarios doctrinæ; denique in modum, quo sunt peractæ hæcenus, & adhuc peraguntur. Homines ipsos inter, quos doctrina sancta viget, si consideremus; inveniemus illorum naturam, prout est corrupta, duplici de causâ repudiare doctrinam istam. Una est, quod in

Antiquitas doctrina.

Propagatio doctrinae, conservatio, defensio.

una sui parte sapientia humana & mundana prorsus est contraria, adeo ut ab illa stultitia insimuletur: altera, quod in parte sui altera mundanis & carnalibus concupiscentiis omnino adversaria & inimica. Repudiatur ergo a mente, respuitur a voluntate hominis, duabus summis in homine facultatibus: quarum prescripto & mandato moventur & quiescunt reliqua. Accepta tamen est, credita tamen est. Victa igitur mens, & expugnata voluntas ab auctore utriusque. Hostes habet haec doctrina acerrimos & potentissimos: Sathanam mundi huius principem, cum omnibus Angelis ipsius, & mundum ipsum manipularem illius: & hostes quidem irconciliabiles. Horum si astutia, potentia, malitia, audacia, impudentia, pertinacia, diligentia; opponatur simplicitati, ruditati, imbecillitati, formidini, inconstantia, pigritia, plerumque, qui doctrinae istius ad stipulantur; tum demum admiratio oborietur, qui doctrina ista consistat, & facta tecta maneat, a tantis impetita hostibus, & talibus defensa propugnatoribus: quam admirationem si causa sequatur investigatio, supernaturalis & divina, quin ipse Deus invenietur propagator, conservator, & defensor doctrinae istius. Modus quoque propagationis, conservationis, & defensionis, divinitate arguit multis indicijs: Fit sine arcu, gladio. equis, curribus, equitibus; procedit tamen feliciter, erecta fiat, & invicta durat, in nomine Iehovae exercituum, quum adversa illis sulta & freta profertantur, corrumpant, intereant. Peragitur, non per illecebras divitiarum, gloriae, voluptatum pollicitationes, sed per horrendam crucis

praenunciationem, & patientiae tolerantiaeque humanas vires excedentis, praescriptionem. Instrumentum mihi electum est iste, ut perferat nomen meum in conspectum gentium; & regum, & filiorum Israel: Ego enim ostendam ei quam multa oporteat illum pro nomine meo pati. Ego misit vos ut agnos in medium luporum. Perficitur non consilij humanis, sed contra consilia humana omnia, tum professorum ipsius doctrinae, tum adversantium. Accidit etiam non raro, ut quae in perniciem ejus excogitata erant consilia & machinamenta, propagandae doctrinae serviant, frustra ringentibus principibus tenebrarum, & ad contrarium astutissimorum consiliorum eventum obstupescentibus. Saulus vastabat Eclesiam, inquit Lucas, mirans in singulas domos, & trahens viros & mulieres, tradebat eos carceri: Illi igitur dispersi peragrabant regiones, Evangelizantes sermonem Dei: Unde Samaria recepit Evangelium: Hinc Paulus: Vellim autem vos scire fratres quae mihi acciderunt, magis ad profectum Evangelij evenisse, adeo ut vincula mea celebra sint in toto praetorio, ac reliquis omnibus locis. Unde & dictum usurpatissimum inoluit: Sanguis Martyrum seminatium Ecclesiae. Quid dicemus ad ista? A Domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris. Lapis quem reprobarunt aedificantes factus est in caput Anguli. Subjungatur his tremendum Dei in persecutores doctrinae istius iudicium, & exitium tyrannorum miserabile: quorum non nemo, sub ipsum momentum, quo sceleratam & miseram animam esset effaturus,

17.9.15.
16.

Matt. 10.16

17.8. & 9

Phil. 1.12, 13

Psal. 118.

quæ inquam rabiosâ & frendente voce, verbi istius divinitatem publicè proclamare est coactus, his verbis: *Vicisti Galilæe. Quis nunc tam clara documenta divinitatis Scripturæ, purgato ab omnibus præjudicijs oculo, intuebitur, quin fateatur; Apostolum Paulum meritissimo jure exclamasse: Si Evangelium nostrum testum est, ijs qui pereunt testum est; In quibus Deus huius seculi excacavit mentes, id est, infidelibus, ad hoc, ne irradiet eos lumen Evangelij gloria Christi, qui est imago Dei. Ac si dicat; Non esse humanas illas tenebras, neque ab homine ipso menti suæ obductas, sed diabolicas, & à diabolo principe tenebrarum menti hominis, in quem pro arbitratu tyrannidem exercet, iusto Dei iudicio, superfusus; secus fieri non potuisse, quin à tanta claritate tenebræ pellerentur etiam densissimæ.*

*Sanctitas ad-
ministrorum.*

Servit eidem fini sanctitas illorum, per quos verbum illud primitus est hominibus adnunciatum, & scriptis compræhensum. Quum enim carnis & mundi sapientiam, sensum, adfectum, imo ipsum hominem, munere isto fungentes exuisset, totosque Dei gloriæ, & salutis hominum zelo velut devoratos & consumptos fuisse adpareat; certum est, istam tantam sanctitatem à solo ipso, qui sanctus sanctorum est, inspiratam illis & infusam fuisse. Primus Moses prodeat, qui tot injurijs ab ingratiissimo populo adfectus, toties ad necem postulatus, paratus tamen fuit illius salutem exilio suo redimere, inquitens: *Dele me de libro, quem scripsisti, si perdis populum istum.* Ecce zelum salutis populi sibi concediti; zelum erga gloriam Dei. Voti istius devoti causam alteram

Exod. 32. 32.

videre vultis? legite porro quæ dixit: *ut quid dicent Aegyptij, dicendo, malitiosè eduxit eos, ut occideret eos in montibus, quia non potuit illos introducere in terram de qua iuraverat patribus ipsorum.*

Num. 14.

In Paulo eundem zelum videmus, optante *ut sit anathema pro fratribus suis Iudæis*, à quibus tam multa & indigna erat perpeffus. Non puduit Davidem sua gravia & enormia scelera publicè profiteri, & posteris ad æternam memoriam scripto commendare: Non Samuelem filiorum suorum probra perpetuis chartis illinere: Non Mosen suorum avorum publicè testari iniquitatem & furorem. Si vel minima gloriolæ cupiditas illorum animos obsedisset, tacere utique potuissent & propria sua dedecora silentio obtegere. Ita etiam versati in aliorum actis & gestis describendis, ignorant adulari magnatibus; hostibus quid indignum adtribuere; veritatis solius curam habentes ad Dei gloriam; omnes pari loco habent, nullo discrimine, nisi quod pietatem inter & improbitatem Deus ipse haberi præscribit. Valledixerunt semel & simul toti mundo, & omnibus, quæ in mundo sunt, cupiditatibus, quum sanctum illud munus ex manu Dei susciperent: *Dixerunt Patri suo & Matri suæ, non vidimus illos, & fratres suos non cognoverunt; custodierunt eloquium Dei, & patrum eius servarunt.*

Rom. 9.

Deut. 33. 9.

At quid de professorum huius doctrinæ & martyrum constantia dicemus, usurpata in tormentis pro veritate istius doctrinæ tolerandis? Hanc sanè, si vel ipsis præfractissimis doctrinæ huius hostibus subjecimus, etiam ab invitis extorcebimus divinitatis illius confessionem. Verum ad quatuor hæc ista intendendus

*Constantia
professorum &
martyrum.*

dedendus

dendus animus, ut vis istius argumenti evadēt clarior, ad *numerum* & *conditionem* martyrum: ad *tormenta* ab hostibus illata; & *patientiam* præstitam à Martyribus. *Numerum* si quæramus, innumerus est, multa excedens millena millia; ne quis quod à paucis factum esset, phrenesi deputaret, vel vitæ tædio molestioris. Si *conditionem*; nobiles inveniemus & ignobiles; cum potestate & subditos; doctos, indoctos, divites, pauperes, senes, juvenes; sexus utriusque, viros & foeminas; nuptos, cælibes; duros & ad pericula suetos, teneras & molliter educatas puellulas, quarum calces vix serupulus in pavimento extuberans pupugerat antea; ne quis arbitretur gloriæ cupiditate incensos, laudem ex susceptæ opinionis pertinacia & magnanimitate captavisse. *Tormenta* illis tot & talibus adhibita, solita, insolita; cita, lenta; pars cruce affixa; pars capite truncata; hi aquis submersi, illi lento igne tosti; nonnulli dentibus & lanatiibus ferarum moliti & absurti; quidam ferrâ dissecti, lapidibus obruti alij; non pauci infandis affecti supplicij, ipsa sua turpitudine infamibus. Nullum omissum sævitæ genus, quod vel humana excogitare malitia, vel bilis splendida & furibunda suadere, vel ipsa infernalis aulæ officina poterat suppeditare: Et tamen, ut ad *patientiam* veniamus confessorum; tamen constanter, æquanimitè, quin & hilariter animo & læto vultu, tolerata omnia, ut ipsa sævities persecutorum defatigata; in victo patientiæ robori sæpe cedere, & victam se frateri cogere. Et quæ causa patiendi? quia recedere à Religione divinâ volebant, cujus solius negatione poterant evadere periculum; & sæpe gloriam

consequi. Quæ causa perferendi? quia credebant se post hanc vitam, & dolores toleratos, immortalitatem beatam consecuturos. Videtur hic Deus cum Sathana velut duello conflictasse, & verbi sui divitatem ex Sathanæ ignominia & ruinâ adstruxisse.

Atque his potissimum argumentis usa est divina omnipotentia & sapientia, ad verbi sui divinitatem comprobandum. Ne vero turpissimo ingrati animi vitio se commaculet Ecclesia, sed auctori suo Deo, & Christo capiti succenturiat præstet operam, suo quoque testimonio verbi istius divinitatem astruit: sed adstruit tantum, non adfert; indicat non imprimit. Nisi enim divinum fuisset illud verbum, quum Ecclesia nondum esset; non potuisset illa ex verbo illo, tanquam ex semine incorruptibili, nasci in Filium Dei & per fidem illi verbo habitam participes fieri naturæ divinæ. Autoritatis ipsum nomen Ecclesiæ adimit illam conferendi autoritatem. Est enim ab auctore autoritas. At Ecclesia non Auctor, sed alumna verbi istius: posterior illo causa, origine, tempore. Non audimus objicientes Ecclesiam Scriptura antiquiorem; quia cum nondum esset verbum illud literis consignatum, fuerit illa: talibus enim cavillis ludere in re ferriâ, non decet Christianos, nisi desuetos, & Iesuitas factos. Non est Ecclesia antiquior illo dicto: *semē mulieris conteret caput serpentis*: quamquam fuerit illa, quum hoc dictum nondum esset à Mose in Scripturam relatum. Fides enim isti dicto, tamquam divino, habita, fecit ut Adam & Eva Ecclesia essent Dei; quum antea essent transfuga, desertotes, re-

Ecclesiæ auctori
1770.10.10.

1. Tim. 2. 15

gnum Sathanae desertoris. Et quidem illa *columna veritatis*; sed veritate ipsa ut fundamento superstructa, ideoque veritatem perferens, & in conspectum huic generis proferens, tanquam in lex & testis, imò custos, prætor, & interpret illius: sed interpretis alligata sensui ipsius verbi, & dictis Scripturæ; *extra quam* neque sapere ipsam decet, Paulo prohibente; neque potest, propria imbecillitate & rerum divinarum profunditate imbecita. Sed operæ pretium est efficacitatem istius testimonij paucis examinare, ita volentibus Pontificijs, qui proram & puppim certitudinis nostræ, Ecclesiæ autoritatem constituunt, de Scriptura testificantis, quod sit verbum Dei. Primò, testimonij efficacitas veracitatem testantis non excedit. Veracitas Ecclesiæ est veracitas hominum. At illorum veracitas imperfecta, inconstans, semper locum relinquens dicto veritatis: *Omnis homo mendax*. Neque sufficit veracitas dicentis, ad fidem testimonio conciliandam, nisi de veracitate testantis constet illi, cui sit testificatio. At quo modo constare poterit de veracitate Ecclesiæ? Aut ex præconcepta olim notione, aut impressione recens facta in animis auditorum. Nulla hominibus innata est notio de veracitate Ecclesiæ, illius instar, quæ dicit, *Deum esse veracem & mentiri non posse*. Impressa ergo sit necesse est recenti aliqua actione; & impressione quidem, aut intrinsecus, aut extrinsecus facta. Intus imprimere non potest Ecclesiæ, externis tantum instrumentis testificantis, & ad interiora animæ non pertingens. Externa ergo erit impressio, quæ nulla potest

esse alia, quam scientiæ, probitatis, & sæpe verè dicti testimonij commonstratio. At ista omnia opinionem tantum parere possunt in animis illorum, quibus obijciuntur. Opinio ergo, & non scientia, est efficacitatis illius supremæ effectus.

Regerunt Christum ipsum suæ Ecclesiæ autoritatem stabilisse isto dicto; *Qui vos audivit me audivit*. Non vident miseri, quum id dicunt, se prius Scripturæ, quam Ecclesiæ autoritatem stabilire. Necesse enim est, ut isti dicto, tanquam à Christo pronunciatum, fides prius habeatur, quam Ecclesiæ, propter illud autoritas queat concedi. At eadem ratio totius Scripturæ, quæ dicti istius. Contenta igitur esto Ecclesiæ isto honore, quem illi habuit Christus, quum verbi sui custodem illam fecit, ejusdemque in licem, restem, præconem & interpretem, designavit.

Verum enim verò, quum omnium, quæ hucusque produximus argumenta, & si quæ alia probandæ Scripturarum divinitati idonea sunt, neque ipsam rectam Scripturarum intellectum nobis aperire, neque sensus intellectos animis nostris obsignare queant, quibus tamen constat fidei certitudo, quam à nobis requirit Deus, & verbo suo prestari postulat: consequitur necessario, aliud quid ad ista omnia accedere debere, cujus efficacitate certitudo illa mentibus nostris ingeneretur: & hoc est, de quo tertia hujus tractatus parte dicturos nos recepimus.

Dicimus igitur, & vel ipsis inferorum portis reclamantibus ingeminamus & iteramus, Spiritum sanctum, cujus inspiratione locuti sunt

*Spiritus sanctus
in
nos
inspiratione
locuti sunt*

hoc verbum sancti Dei homines, & cuius impulsu & ductu ut amantissimos illius idem ipsum literis consignarunt, auctorem esse lucis illius, cuius beneficio sensuum divinorum intellectum percipimus, & effectorem certitudinis illius, quâ sensus istos vere divinos esse credimus; & auctorem necessarium, effectorem sufficientem. Necessarium demonstrat Scriptura, quum dicit: *Nemo novit quæ in Deo sunt, nisi Spiritus Dei: Nemo potest Iesum dicere Dominum nisi per Spiritum sanctum.* Sufficiens vero, & plusquam sufficientem tradit Scriptura, dicens: *Sapientiam, quam Deus præstiterat ad salutem nostram ante secula, revelavit nobis Deus per Spiritum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates Dei.* Sufficiens ergo Spiritus plenissima arcanorum Dei cognitione; sufficiens efficacissima eorundem revelatione: cuius sufficientia non potest extolli amplius, quam ab eodem Apostolo paulò post commendatur, dicente: *quod homo spiritualis, id est revelationis istius particeps, omnia iudicat, tanquam mentem Christi habens per Spiritum Christi, quem accepit.* Eiusdem sufficientiæ præco est clarissimus Ioannes Apostolus in sua catholica, his verbis: *Vidistis, quam accepistis ab eo, manet in vobis. & non necesse habetis ut quisquam vos doceat, sed sicut ipsa unctio docet vos de omnibus, & verax est, & non mendax, & sicut docuit vos manebitis in eo.* Item: *Qui credit in Filium, habet testimonium in se ipso.* Hinc Apostolus Thessalonicensis: *Enangelium nostrum fuit erga vos non per sermonem solum, verum etiam per virtutem & per Spiritum sanctum, & per certitudinem mirram.* Apertè hic

certitudinem, quo sermonem Evangelij accipiunt fideles, virtuti Spiritus sancti adtribuens. Excipiunt Pontificij: Multos iactare Spiritus revelationem, qui tamen illa ipsa sunt destituti; itaque in ista tutò quiescere non posse fideles. Bona verba? Absit blasphemia. Iactant Iudæi Thalmud & Kabalam; Mahumetani Alcoranum suum gloriantur utrique se Ecclesiam esse: An ergò Scripturæ Veteris & Novi Testamenti satis tutò credi nequit se divinam esse affirmanti? Ecclesia vera minus erit Ecclesia, quia istum titulum sibi arrogant Filij alienigenæ? Inter opinionem & scientiam hæc est distinctio: opinantur se scire qui reverà nesciunt; at qui sciunt, scire se certò cognoscunt. *Spiritus ipse testatur, id est, doctrinam & sensus ista comprehensos, veritatem esse.* Sed ista testificatio Spiritus quæ fit in nobis, convincere nequit alios de veritate verbi divini. Quid tum? convincet, ubi & illos astanter, adstabit, si filij sunt Ecclesiæ, qui omnes erunt *Dei & de Romanis & de aliis à Patre, & venient ad Christum.* Neque potest testimonium ullius Ecclesiæ convincere omnes de veritate, & divinitate sacrarum literarum. Experiantur Pontificij, qui solis sibi Ecclesiæ nomen arripunt, quam parum testimonij ipsorum fidei habeatur ab illis, qui à Romanæ sedis Spiritu non sunt astanti. Sed oportet in Ecclesia tale esse testimonium, cui omnes deferre oporteat. Ita sane Testimonij Christi loquentis deferre oportuit Iudæos, Stephanò loquenti non debant contradicere Pharisei; Apostolorum predicationi, tot & tantis miraculis confirmatæ, fidem adhibere tenebantur tum Iudæi, tum

Gentiles, sine exceptione ulla. At non fecerunt. Quæ causa? Obduracy cordis illorum voluntaria, & excæcatio Diaboli. Si dicant; tale in Ecclesia existere debere testimonium, cui nemo actu contradicat; Negamus, & experientia testatur nunquam existuisse, necdum existere; & numquam existiturum certo ex Scripturis arbitramur. Sed fortè Spiritus sanctus, testificationis istius author & effector, Ecclesiæ se alligavit, ut non nisi per illam, & illius autoritate interveniente, certitudinem illam mentibus inspiret & obsignet. Vtitur sanè Spiritus sanctus ex beneplacito voluntatis suæ, organo quodam ad ista munia sua peragendum. Verum illud organum est ipsum verbum Dei, sacris Scripturæ libris compræhensum: organum ab ipso productum, prolatum, & veritate ipsius informatum. Cujus efficaciam, ipsi à Spiritu sancto impressam, egregiè describit Apostolus ad Hebræos his verbis. *Vivus est sermo Dei & efficax, & penetrantior quovis gladio accipiti: ac pertingit usque ad divisionem animæ simul & Spiritus, compagumque & medullarum, & diindicat cogitationes & conceptiones cordis.* Hujus effectum dicitur fides ab Apostolo: *Fides est ex auditu, auditus autem per verbum Dei.* Si quis hic actus Ecclesiæ intercedat, ille est, quo illa in verbi istius sincera prædicatione est occupata, & sedulam operam illi divulgando impendit: quamquam id ipsum non tam est Ecclesiæ, quam

Hebr. 4. 12.

Rom. 10.

Eph. 4. 11-12

Apostolorum, Prophetarum, Evangelistarum, Pastorum; & Doctorum; quos Christus constituit operarios ad adificationem corporis sui, quod est Ecclesia. Verum illud hic ex ipsa re-
rum natura, tum communi, tum

singulari observandum; primam causam pertingere ulterius actione sua, quam instrumentaria possit; & Spiritum sanctum omnem vim verbo tribuere, quâ postea utitur, tanta efficacia sua adhibita, ut quod verbo tantum suadet, ipse persuadeat, sensus divinos verbo obijciens, & velut lampade mentem collustrans, & sua immediata actione inspirans & obsignans. Fingunt Pontificij actus nonnullos ad veram fidem ingenerandam necessarios, eosque non nisi Ecclesiæ iudicio & testimonio produci dicunt, ut, credere aliquem librum esse Mathæi, vel Lucæ, discernere inter verum Canonicum & Apocryphum, distinguere inter hanc vel illam lectionem, sicuti variant exemplaria. Verum, quum & de illorum actu ponderè & necessitate sit controversia, & quousque illi ab Ecclesia præstentur, non minor sit digladiatio, ista tractatione, ne prolixitate nimia gravem auditorium celeberrimum, superfedebat in præsentiarum; alias Deo volente de illis per occasionem explicaturus.

Vidimus hucusque, Clarissimi & Humanissimi Auditores, Deum & Christum cum Spiritu utriusque, utramque Sacrosanctæ Theologiæ nostræ paginam implere. Si obiectum quæretur: *Deus & Christus à Spiritu nobis monstratur.* Si author; occurrit ultro *Deus & Christus, per Spiritus operationem.* Si finem propositum intueamur; *unio nostra cum Deo & Christo se offert, non nisi Spiritu communicatione obtinendus.* Si de ipsa doctrinæ veritate & certitudine inquiramus; *Deus in Christo per efficaciam Spiritus sancti de illa mentes nostras convincit clarissimè, & hanc*

hanc cordibus obfignat potentiffime.

Merito ergo Deo & Christo, in Spiritu sancto, gloria omnis istius revelationis debetur; merito gratiæ illis per Spiritum sanctum, pro tam Augusto & necessario nobis beneficio, agenda. At nullas gratias illis agere possumus gratiores, nullam gloriam dare gloriosorem, quam ut assiduo mentis intuitu & devotâ meditatione in tam nobilis objecti cognitionem incumbamus: in totâ meditatione, ne aberremus, ad doctrinæ revelationem confugiamus. Ex illius unius verbo sapere discamus, ardenti desiderio & indefesso cursu ad scopum istum ultimum, & beatissimum finem unionis nostræ cum Deo & Christo contendamus; nusquam de veritate istius revelationis dubitantes, sed certa fidei plerophoriâ, per Spiritus S. inspirationem & obfignationem mentibus cordibusque nostris impressa, verbo isti adherentes; donec tandem evadamus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filij Dei, in virum perfectum, ad mensuram stature adulti Christi. Quod ut Deus clementissimus Pater nobis, in Filio dilectionis suæ, per communicationem sancti Spiritus concedere dignetur, supplex illum oro, & veneror: illi sit laus, honor, & gloria, in sempiterna secula. Amen.

ORATIO

DE

Componendo dissidio Religionis inter Christianos,

*Habita ab Auctore VIII. Feb. 1605
cum Rectoratum deponeret.*

Nulla unquam, à primo peccati in orbem terrarum ingressu,

tam beata existere secula, quæ non alicuius mali interventu turbata fuerunt: nulla vicissim tam misera & infortunata, quin ob benevolentiam divinam in humanum genus reintegratæ præsentiam, aliqua boni dulcedine temperata fuerint. Testatur hoc omnium ætatum experientia, condocerunt historiam omnium populorum. Ex quantum diligenti intuitu & comparatione, si cui visum esset parallelismum facere bonorum & malorum, sive concurrentium sive sibi invicem succedentium; næ ille velut in limpido sinu speculo contempleretur, quomodo divina benignitas cum eiusdem iusta se veritate semper collectata sit, & Numinis bonitas cum malitia hominum conflixerit. Istinc eiusdem rei specimen nobis præbent luculentum præsentia secula nostra, in hoc nostro nobis cognito orbe Christiano. Quod ut commonstrum, non necesse habeo censum agere omnium, quæ in hanc seculi clausulam inundarunt, malorum; id enim illorum infinitas difficile facit & prope addiverſum; neque bona quibus aliquantulum refocillatur, ad amissum dinumerare: sufficet abunde veritati isti firmande, unius insignis admodum boni, uniusque prægrandis & illi bono directis oppositi mali commemoratio. *Bonum* illud est, quod divina clementia hunc orbem nostrum illustri sacrosanctæ veritatis suæ fulgore irradiat, & veræ, hoc est, Christianæ Religionis notitia collustrat. *Malum* hoc est, quod humana sive incitia sive per-versitas claræ istius veritatis lucem, nigra errorum adspersione contaminat, & unius istius religionis confrangens in varias partes, imò & partium

tium particulas, distrahit & discerpit; prorsus contra ipsius Christianæ Religionis naturam & genium. Cujus auctor, princeps pacis, doctrina, Evangelium pacis, professores, filij pacis nuncupantur. Cujus fundamentum est pacificatio inter Deum & homines, sanguine principis istius confecta; præceptum, utraque ejus pagina inculcatum, de pace & concordia, fructus, iustitia, pax & gaudium per Spiritum sanctum; cujus denique finis est pax & tranquillitas sempiterna. Tametsi autem veritatis ista fax, per Christianum orbem sparsa, non parum animum meum recreet, & præsertim clarior illius apud Ecclesias, quæ reformationem profitentur intuitus vehementer exhilaret: distiteri tamen non possum, quin ex dissidio Religionis, quod Christianissimum totum gangrenæ instar pervasit & miserè vastat, ingentem animo dolorem concipiam, & (arbitror) unâ mecum omnes, qui Christum ejusque Ecclesiam amant, nisi animos gerant Marpesiâ caute duriores, & præcordia plusquam quercino robore & triplici ære circumvallata.

Quæ causa me impulit, juxta ritum illud, ubi quis dolet, ibidem & manum habet, ut in celebri hac panegyre, ubi mihi ex recepto & laudabili more, hac festivitate Academica, dicendi provincia est demandata, aliquid de Religionis in Christiano orbe dissidio in medium proferam. Tribus autem partibus materiam circumscribam: Primo enim de dissidio ipso & malis inde existentibus disseram, inde de eius causis, denique de remedijs. Prima pars necessitatem tanti mali tollendi continet; Postrema modum quo tolli possit, cui servit media, præscribit. Omnes simul junctæ rationem con-

filij a me suscepti explicant & justificant.

Deum verò pacis supplex oro & veneror, ut mihi dicenti Spiritui suo veraci & pacifico adsit, mentem & linguam regat, quo ipsi grata & Ecclesiæ Christianæ salutaria proloquar, ad ipsius gloriam & nostri institutionem. A vobis autem, Clarissimi & Humaniss. Auditores, peto, ut benignis animis & auribus audiatis. Strictim singula percurram, indicis potius quàm oratoris vice fungens, ne patientia vestra abutar.

Magnum bonum est unio, imo summum adeoque unicum; sive res separatim singulas consideremus, sive plures aliqua inter se societate contentas. Omnia enim & singula, eo ipso quo unum quid sunt, id ipsum sunt quod sunt, & in eo quod sunt, unione ista conservantur. Et, si perfectionis ulterioris indiga sunt & capacia, eadem porro unione corroborantur, augenter, perficiuntur, usque dum terminum sibi à natura vel gratia, vel utriusque auctore Deo præscriptum assequantur. Hoc ipsum adeo verum est, ut & in ipsa unione, quâ Deus unus est & sui semper præsens ipse, suaque omnia sibi simul præsentia habens, illius beatitudo consistat. Nihil itaque naturæ rerum, tum singulari, tum universæ, unione convenientius aut desiderabilius: nihil dissidio, quo omnia de statu suo deficiunt primum, paulatim minuuntur, intereunt denique, noxium magis & abominabile. Cæterum ut boni ita & unionis sunt differentiæ. Bonum illud præstantius est altero, quod in sua natura excellentiam habet præ alio, quod communius est, quod durabilius,

rabilius, quod *summo bono* propinquius. Ita & *unio* illa præstabilior, quæ in re consistit præstantiore, ad plures pertinere durabilior est, & proximè cum Deo compingit. Religionis ergo vera unio præstantissima. Verum ut bonis eximus opposita mala etiam in suo genere sunt pessima, ita nullum *dissidium* tetius quàm Religionis. Quod cum ipsius intima natura, tum effecta inde promanantia patefaciunt manifeste. Naturam videbimus in *dissidij* objecto, dissidentium erga hoc obiectum propensione, in *dissidij* ambitu & diuturnitate. Obiectum hic est Religio Christiana, quæ si formam ejus spectes, veram Dei veri Christique notitiam continet, & rectum utriusque cultum: si finem, unicum medium est nos cum Deo & Christo, & vicissim Deum Christumque nobiscum religandi & convinciendi, unde etiam nomen ipsum Religionis, Lactantius deductum arbitratur. Vera itaque sapientia, veraque virtus, & ex utraque unio cum Deo summo bono, quibus suprema & unica, tum hujus, tum futuri seculi felicitas comprehensa est, Religionis vocabulo continetur. Et hoc quidem non modò in re ipsa, sed etiam in existimatione omnium, quorum mentibus Religionis notio est impressa, hoc est totius hominum universitatis, quos non ratione, sed religione, tanquam propriissima nota, à reliquis animantibus distinguit, idem Firmianus. Iam verò, si affectioni erga rem modum, ponit præconcepta, animo de illius valore opinio, propensio in Religionem summum obtinet locum, arcemque occupat in animo Religiosi. Et quod amplius est, si juxta Bernardum & veritatem ipsam, modus amandi Deum sit, si-

ne modo illum amare, propensio in Religionem, cujus potissima pars est amor in Deum & Christum, sine modo est; termini experte & ignara mensuræ. Hoc est quod ipse author Religionis nostræ Christus inquit: Qui non odit patrem, matrem, imò & ipsam animam suam, mei causa, non est me dignus. Respondet præterea affectus in Religionem ex æquo immenso isti amori, quo quis unionem sui cum Deo, hoc est summam beatitatem, desiderat, quum norit hujus unionis vinculum & glutinum esse Religionem. Gravissimum itaque est Religionis dissidium, ubi de ipsis aris disceptatur. Latissimè præterea gliscit & diffundit sese dissidium istud: omnes enim involvit quotquot Christiana Religionis sacris sunt initiati. Neque fas cuiquam se neutrum profiteri, imò vero nemo in Religionis diffensione neuter esse potest. Nam qui neutri dissidentium sententiæ accedit, una ex hisce quatuor causis motus id facit. Aut ipse tertiam ab utraque disjunctam sententiam fovet in Religione Christiana; aut aliam Christianam meliorem arbitratur, aut Christianam & alias æquiparat, aut demique neque Christianam neque ullam aliam colit Religionem. Primus neuter non est, sed tertia pars inter dissidentes. Secundus & tertius univèrsè à Christiana Religione dissident, cujus axiomata sunt, quod ipsa vera sit & sola vera: non enim admittit alias, ut fecit paganorum Religio. Quod amplius est, secundus & tertius est juxta Christianam Religionem, quæ statuit expertem esse Dei & Patris qui Christum & Filium non habet. Adversus tertium pronuntiata sententiæ: Qui non colligit mecum, dispergit. Quartus & ultimus

Luc. 14. 26.

1. Tom. 2.

Matt. 12. 30

judicatur ab universa hominum multitudine, & generalissimi, quod est de *Religione* dissidij, pars altera censetur. Est denique hoc *dissidium* maximè diuturnum & penè irconciliabile; cujus rei duplex mihi causa reddi posse videtur, utraque ex ipsa religionis natura deducta. Una est, quod quum *Religio* verè sit & æstimeretur esse res Dei, illius unius arbitrio & dispensationi subdita, hominum juri exempta, data, ut præsit tanquam norma vitæ dirigendæ, & libertati circumscribendæ, non ut serviat *Lesbia Regula* instar, quæ omni statui accommodetur, pacisci de illa ut homini fas non est, ita vix quisquam sibi auctoritatem istam arrogaverit. Altera, quod cum periculo salutis suæ conjunctum arbitrentur, si vel tantillum de eo concedant. Omnium autem *dissidentium* hic genius est, ut cum adversarijs *concordia* pacta non ineant, nisi vitam saltem & libertatem ipsis facta tecta habere liceat. In *Religione* autem, ejusque exercitio quisque vitam suam, nempe spiritualem, libertatemque vitæ isti congruam, sitam esse existimat. Tertiam adjungere liceat, quæ in opinione consistit, quod utraque pars sibi ab adversaria sua vitam & salutem æternam abjudicari eo ipso putet, quo *Religionem* illius præ sua improbat & contemnit; quæ injuriâ videtur esse gravissima: *Pacificæ* autem omnino initium est ab injuriarum oblivione, fundamentum in earum omissione, quæ hic tali præjudicio perpetuò videntur continuari. Hujus *dissidij* naturam istam quum probè perspectam haberent Magnates, eo ipso, vel ejus saltem prætextu, sæpe usi sunt, ad populos sibi

subjectos odij, dissensionibus, bellicis, quæ ipsi ex alia causa susceperant, involvendum: ut pro arbitratu bonis illorum & corporibus quæ pro defensione avitæ *Religionis* facile devoentur, usi, votis suis potirentur, quorum composites nunquam evasisset hac ope destituti. Magnitudo enim *dissidij* facit, ut velint sua contribuere lubentes principi; *dissidentium* multitudo, ut possint dare quæ sufficiunt; *dissidij* pernicitas, ne unquam, quoad possunt, delassentur. Naturam *dissidij* istius utcumque delineavimus, quod sit pondere gravissimum, ambitu latissimum, tempore diuturnissimum. Videamus porrò quæ istius tanti mali effecta fuerint & sint in orbe *Christiano* nostro. Videor autem mihi illorum infinitatem ad duo summa genera revocare posse, ut priora sint ab *efficacitate dissidij* in mentes hominum, posteriora ab eisdem in animos & affectus *operatione*. Ab ista in primis proficiscitur *ambitio de Religione*. Quum enim videt populus, nullum penè esse in *doctrina Christiana* articulum, de quo non sint diversæ, imò & contrariæ sententiæ, usque adeo, ut in quo pars una proram & puppim veritatis constituit, altera horrendam blasphemiam vocet; in quo hi pietatis ponunt apicem, illi execrandam idololatriam appellent: easque controversias agitari inter viros eruditos, graves, expertos, magnique nominis, neque tantam animadvertit in vita moribusque contententium discrepantiâ, ut credere audeat, Deum hisce potius, ut sanctioribus, quam illis *Spiritu suo veritatis* assistere, labitur in illam cogitationem, ut existimet, *Religionis* dogmata obscura & incerta esse. *Dubitatio-*

nem istam si excipiet studium inquirendi aliquod, id ipsum obortis difficultatibus deservescet illico; & succedit meta *veritatis invenienda desperatio*. Qui enim speret idiotam veritatem se inventurum; quum de ipsis principijs, an illa solis Scripturis, an etiam traditionibus non scriptis consistantur disputari intelligat; quum videat saepe de versione Scripturam incidere quaestionem; sola Hebraei & Graeci sermonis notitia solubilem? quum animadvertat doctorum virorum, qui de Religione tractarunt, sententias non raro testimonij vice citari; ipse vero maternae tantum linguae gnarus, libris alijs destitutus, solas Scripturas habeat in vernaculam linguam translatae? Qui, inquam, fieri potest, ut non in hanc veniat opinionem: nemini quidpiam certi constare posse de Religionis capitibus; nisi qui istarum linguarum peritus, omnes traditiones ad unguem noverit, omniumque Doctorum scripta exacte perlegerit, & illorum de singulis dogmatis sententias accuratè perdidicerit? *Desperationem* verò quid sequitur? Aut *perversissima* de tota Religione opinio, aut *omnis Religionis abiectio* & *Atheismus*; unde germinat *Ephureismus*, infelicis arboris fructus pestilentior. Quum enim hominis animus de veritate inventienda desperat, & tamen primo impetit omnem Religionis & salutis suae curam abijcere nequit, compellitur *opis suspensio* pacandae conscientiae comminisci: Aut statuet, necesse non esse, ut populus axiomata Religionis cognoscat & exploratum habeat, quid credat; sed id solis antistitibus incumbere; quorum, tanquam *vaticinam Deo pro salute animarum redditorum*, fidei caeca ad-

sentiri adstipulatione sufficiat; cui etiam non raro frigidam suffundunt ipsi antistites compendij sui causa: Aut persuadet sibi, omnem cultum Deo bona devoti animi intentione impensam, ipsi gratum esse, ideoque in *omni Religione*, modo illam ex conscientia observet, hominem salvari posse; omnesque sectas pari loco habendas. Hisce opinionibus, quae expeditam & omni molestia, quin & periculo, ut putant, carentem monstrant viam pacificandae conscientiae, imbuti; non modo omne rerum divinarum studium deserunt ipsi, sed & stultitiae arguunt illos, qui laboriosa inquirunt opera, quod inveniri non posse rentur, quali de industria quaerant in quo insistant. At vero non minus proclivis ex *desperatione* ista in *atheismum* lapsus est. Nam quod vera Numen Religione desperant colere, ab omni illius cultu citra majorem noxam abstinere posse arbitrantur; propterea quod nullum nisi à se prescriptum cultum gratum habeat Deus, & premio remuneretur. Iuvat *desperationis* istius efficaciam innata nonnullis ingenijs *irreligiositas*, quae excusationes ad peccata captans, sibi blanditur, & nativam Numinis irreverentiam pallio invecrarum de Religione *dissensionum* obnubis. Sed & duplici alia ratione *dissidia* de Religione *Atheismum* in orbem Christianam invehunt. Prima est; quod isto *dissensionum* ariete firmamenta providentiae divinae, quae omnis Religionis basis est; vehementer concutiantur: quum subitissimum cogitatio, quod providentiae, si ulla sit, primarium munus esse videatur carissimam filiam suam Religionem in tam clara luce collocare, ut omnium, qui non

ultrò oculos sibi effodiunt, aspectibus sit manifesta. Altera est, quod homines Prophetia, quæ Religionis continet instructionem, & cultus divini exercitio destituti, primò in in-scitiã, & desuetudinem cultus, inde in ipsam impietatem prolabantur. Contigit autem illis rebus privari tum propriæ, tum alienæ conscientie prohibitionem. Proprie, quum concionibus & sacris adversæ partis ut inter sit licere sibi non putat. Alienæ, quum pars superior contrariam cõire in ceteris prohibet, ubi quæ proba putat, anxiat, & sacris ritibus sibi placito operetur. Sic conscientia Religionis mixta fundamento procuratrix est impietatis, ubi discordia viget in Religionem. Ex atheismo porro radice pullulat Epicureismus, mortuò omnium iustitiam dissolutio & pernicietas, ruptis scilicet divini timoris repagulis, quo solo in officio continentur.

Et hæc quidem mala à dissidio Religionis proveniunt, quum illius operatio menti incurabit. Utinam verò hic subsistat, & mentis in aula, ubi proprium habet domicilium dissensio, jactare se contenta, in ipsos animi non involet affectus? At vanum meum vorum. Tantopere enim ipsam pervadit animum, ejusque omnes affectiones subigit, ut pro arbitrato illorum ancillatricibus operis abutatur. Nam quum similitudo omnium morum, studiorum, opinionum, ad amorem conciliandum, & dissimilitudo quævis ad odium momenti habeat plurimum, sit ut ex dissensione Religionis odia existant plusquam Vaniniana, & animorum irconciliabiles exasperationes; etiam inter clarissima nomina, quæ mille inter se naturæ nexibus antè devincta, continuo amicitie tesseram sibi

invicem renunciant: Hoc Christus ^{Matth. 10.} significat, inquit: *Non veni pacem missurus in terram sed gladium, & facturus, ut dissideas filius ad versus patrem, filia ad versus matrem, & nurus ad versus socrum suam. Et inimici hominis erunt domestici eius.* Quæ verba non finè adventus Christi, sed eventum indicant, oriturum ex eo; quod Religionem mundo esset illaturus ab ea, quæ publicè obtinebat, *dissidentem*, & de qua hominum vitio multæ essent futuræ *dissensiones*. Hinc tantum *Judaorum in Samaritanos odium*, ut ne operam quidem illorum in re sibi necessaria occupare vellet; unde admiratio *Samaritana de Ioh. 4. Iesu, aquam ab illa ad potum postulantem*. Et sane, odij extrema linea est, ne velle quidem sibi ab alio beneficii. Ex odij porro & animorum dissidia progrediuntur *schismata, factiones, secessiones* in partes; ut enim amor unionis affectus est, ita odium dissensionis. Hinc *Synagoga contra Synagogas, templa templis*, opposita, *altaria contra altaria* eriguntur, contestantur, frequentantur; cum neutra pars cum altera velit habere commercium. Hinc voces audiuntur omnino similes ijs, quæ in populo Israelitico in partes abeunte perstrepebant: *ad tentaria tua, o Israel non est illis pars in Deo, neque in Filio Dei Iesu Christo.* Vtraque enim factio æquè sibi ineluctum veri Israelis nomen adpropriat, ademtum alteri, non secus ac si plenaria iudicandi prædita esset, supra alteram potestate, & jam præjudicatum esset, Israelis nomen, quo Deus gratiosè integram Ecclesiam suam compellat, *dissidentes* in aliquo Filios complecti suo ambitu non posse. Neque in *schismate* terminatio sibi figit animorum exacerbatio; sed,

sed, si forte pars altera potentior se existimet, non verebitur *persecutiones* instituire in adversariam, & illius extremam internecionem moliri: nulli parens noxæ, quam aut excogitare potest humanum ingenium, aut splendida bilis dictare, aut ipsa inferorum suppeditate officina. *Sævitur in famam, bona, corpora viventium, in cineres, sepulchra, memoriam defunctorum*: quin etiam in animas vivorum & mortuorum; idque omni armorum genere: ludibrijs, calumnijs, execrationibus; devotionibus, excommunicationibus, anatthematis, libellis famosis, carceribus, equalis, in insulas relegationibus, at metalla damnationibus; terra marique interdictionibus, exclusiue à cælo & terra; aqua, igne, ferro, crucibus, spiritibus, votis, patibulis, ferarum lanatibus, sine modo, termino, fine, neque dum delerata sit pars adversaria, aut submiserit se arbitrio potentioris; opinionem pristinam cum aburatione rejicendo, & improbatam ante cum devotione accipiendo: hoc est, seipsam per extortam hypocrisis perdendo. Veniant in mentem persecutiones *Gentilium* adversus *Christianos*: *Arianorum* adversus *Orthodoxos*: *Iconolatrarum* adversus *Iconomachos*, & vicissim horum adversus illos. Ne abeamus longius, inspicimus quæ in *Hispania*, *Lusitania*, *Gallia*, *Anglia*, *Belgica* nostra, *Patrum* & nostra memoriâ acciderunt, & vera esse quæ dico cum lachrymis fatebimur. At vero si contingat partes penè æquales esse potentia, aut oppressam diu, persecutionum pertaxam, & libertatis accensam cupidine, *patientia in furorem*, quod dicitur, aut potius in *inflam indignationem* con-

versa, animos sumere, vires colligere; tunc *bella* oriuntur potissima, repetuntur res, clarificatione peracta *facialis* hasta mittitur, bellum indicitur: concurritur adversis aciebus, dimicatur trunculentissime: *De incuinda pacificatione* altum utrinque silentium, ne quæ pars prior de illa sermonem injicit, eo ipso causæ suæ tanquam iniquiori faciat præjudicium. Imo vero tanta concertatur pervercacia, ut de pace interloquens vix feratur, nisi laqueum collo indutus, quo si displiceat oratio, in crucem rapiatur continuo. Talis enim causæ communis desertor, hæresi affinis, hæreticorum fautor, apostata & transfuga æstimatur. Et hæc quidem odia, schismata, persecutiones, bella eò suscipiuntur, geruntur, administrantur antrosius, quod quisque a *versarium* habet pro totius orbis *Christiani* pestilentissimo infectore, incendiario publico, animarum homicida, hoste Dei, affecla diaboli; qui dignus sit, quem ignis de cælo descendens corripiat & absumat; quem non modo sine peccato odisse, execrari, occidere liceat, sed & cum debita officij laude deeat: quum nullum videatur opus esse Deo acceptius, hominum salutis utilius, invisum magis *Sathanæ*, ejusque regno perniciosius. *Zelus nempe domus Dei, salutis hominum, divina gloria* eo invitat, instigat, compellit. Quod ipsum *Religionis* nostræ arbitet & magister prædixit. *Quando vos* Joan. 16. *persequentur & occiderint mea causa, pertrahunt se Deo sacrificium facere.* Vbi itaque ipsa conscientia affectum exulscitat, juvat, defendit; nihil est quod obstat vehementiæ. Ita videmus, ut ipsa *Religio* vitio hominum eos *facta sit dissidiorum*, & crude-

crudelissimorum certaminum palæstra continua. Huc si accedat, ut unus aliquis homo auctoritatem sibi arroget, & consentiente magna multitudine usurpet, *leges de Religione præscribendi*, fulmine excommunicationis, quos visum est, feriendi, Reges de throno deijciendi, subditos obedientiæ & fidelitatis juramento absolvendi, in suos principes armandi, juratis suis, aut primum occupare paratis, jus in alienam ditionem transcribendi, scelera quantumvis enormia tum patrata tum patranda condonandi, Sicarios & Assassinos cælo adscribendi; cujus nutibus ut ipsius Dei cæca obedientia sit obtemperandum: Bone Deus, quale & quantum oleum additur camino *odiorum, persecutionum, bellorum*: quæ malorum *Ilías*, invehitur in orbem Christianum! Ut non immeritò quis exclamet: *Tantum Religio potuit suadere malorum.*

Ita vero omnia, quæ diximus, mala non tantum ex *dissidio vero*, ubi de veritate agitur fundamentali, sed etiam ex *imaginario* proveniunt, quum res non ut sunt, sed ut videntur, animos afficiant. *Imaginarium* autem *dissidium* appello; vel quod est inter *partes*, quæ *commentitiam* tantum *Religionem* habent, à vera toto cælo, imo potius toto Deo, aberrantem; quale est inter *Mahometanos*, quorum alij *Homarim*, ut *Turca*, alij *Halim* sequuntur interpretem, ut *Persa*: vel quod quum in substantia veræ doctrinæ non sit, tamen esse creditur à discordibus. Cujus exemplum præbuit *Victor Romanus Episcopus*, qui universas *Asia Ecclesias* excommunicare voluit, eo quod à se in tempore *Paschatis* celebrandi dissentirent. Vti vero hoc caput concludam, apex

omnium malorum quæ ex *Religionis dissidio* oriuntur & colophon, est ipse, de qua controvertitur, *Religionis interitus*. Fatum scilicet penà idem experitur *Religio*, quod *Sponsa* apud *Plutarchum*, quam quum procoeram singuli possidere nquirent integram, in partes discerperunt, & obtinuit nemo omnem. Hæc discordiæ est indoles, res etiam maximas dissipare & destruere. Cujus rei nobis tristissimum exhibent ditiones amplissimæ experimentum, olim *Christiana Religio* florentissima: jam *Mahometismum* amplexæ; qui ex *dissidijs Iudeorum cum Christianis*; &, *Sabellianorum, Arrianorum, Nestorianorum, Eutychanorum, Monothelitarum cum Orthodoxis*, originem sumfit & incrementum.

Progrediamur ad *causarum dissidij* istius *contemplationem*. *Causas* Philosophi uni versè dividunt in eas, quæ per se effectum producunt, & quæ per accidens illi efficiendo serviunt: utrarumque consideratio facit proposito nostro. *Causa dissidij* istius per accidens est ipsa *Religionis Christiana natura*, quæ non modo mentem & affectum humanum supergreditur, sed utrique omnino contraria videtur. Fundata enim est *Religio Christiana in cruce Christi*, pro axiomate omni acceptione dignissimo habens, *Iesum crucifixum esse Servatorem Mundi*: unde & sermo crucis dicitur, quo *Religio* ista 1. Cor. 1.

informatur. At vero quid menti absurdius, quid stultius videretur, quam *hominem crucifixum & mortuum mundi haberi Salvatorem?* & in *cruce salutem positam credi?* qua de causa etiam *Apostolus, sermonem de cruce Iudeis offendiculum esse scribit, & gentibus stultitiam. Quid affectui humano adversum magis; quam suis suis odium*

adium & abnegatio mundi rerumque mundanarum consentus, & ipsorum affectuum mortificatio? At illud alterum est *Christiana Religio* axioma, cui qui mente, affectu, factis, non adstipulatur, à Christi discipulatu secluditur. Facit hæc res, ut qui à *Christiana Religione* alienus est, haud illi assentiatur facile, & qui nomen suum Christo dedit, naturæ suæ omnimodam vim inferre impotens, commenta quædam effingat, quibus molliat miugetque sententiam horridiorem; quo ipso, quia à puritate doctrinæ defleat, *dissidia* excitant adversus illam & constantes ejus Professores. Scripturæ quoque ipsæ, quibus ut unico instrumento hodie *Christiana Religio* est consignata, in *erroris & dissidii* occasione rapiuntur, quum, ut inquit Apostolus Petrus, *indocti & parum stabiles eas detorqueant in sui ipsorum exitium*, eò quod continent nonnulla *difficilia intellectu*. Figuratæ etiam & ambigux, quæ in illis sunt, sententiæ, vel invitæ serviunt veritati adulterandæ apud illos, qui *sensus in iis non habent exercitatores*. Sed his missis, sumamus *proprias dissidii istius causas* præ manibus, inter quas agmen ducit *Sathanas*, veritatis & pacis hostis acerrimus, & mendacij *dissidiorumque* versutissimus profeminator. Ille, Dei gloriæ & humanæ salutis invidus, in omnes occasiones intentus, momenta observat singula; sic ubi forte possit inter *sementem domin, hereseon & schismatum zizania inter spargere*, cujus suæ deterrimæ sationis proventum sæpe uberimum *hominibus dormientibus*, adipiscitur. Sequitur homo, suam hic *Sathana*, licet sibi exitialem, facile præstans operam, in quo multa, eaque accommodatissima invenit pro-

posito suo conficiendo instrumenta callidissimus ille *Serpens*. Mens hominis imprimis ipsi servit, quâ *lucâ* est, quâ *vana*. *Cacitas mentis* duplex est; *nativa una*, altera *adstituta*. Illa nobis adnascitur ex ipsa origine, quæ primigeniæ *Adami veteris* & à Deo lumine suo averfi noxæ contagione infecta, ita oculos nostros fascinavit, ut noctuarum instar ad veritatis solem cæcutientes, illam ipsam non in profundo puteo demersam, sed in cœlo repositam, clarè tamen desuper lucentem non videamus. *Adventitia est*, quam homo, quod ipsi supererat lucis obscurando, sibi adscivit; *principes mundi infidelium mentes, ne irradice illas lumen Evangelij gloria Christi*, excæcando immisit: Deus ipse, justus veritatis osorum vindex; *efficiam errori dando*, infixit. Vnde fit, ut *velamen menti impositum* arceat ab Evangelij adspectu, & mendacio credat, cui frustra veritas illuxit. Mendacij autem adensus, dissensio est à veritatis assertoribus. *Cacitatem mentis* excipit *vanitas* ejusdem, quæ proclivis est ad deficiendum à veræ Religionis tramite; cui non nisi per firmum & invariabile mentis propositum insulitur, & propensa ad comminiscendum sibi *Numen* naturæ suæ vanæ maxime consentaneum, cultumque fictitio *Numini* gratum effabricandum. Vtroque modo ab *unitate Religionis* veræ disceditur, qua deserta ruitur in *dissensiones*. Verum enim vero *affectus animi* fidelissima omnium præstant adjumenta *Sathana*, non aliter ac devota ipsi mancipia: quamquam non raro id faciant, existimantes se suum, imo & Dei negotium agere. Primas, secundas, tertias, adeoque omnes hic obeunt partes, duæ primariæ *affectio-*

nes,

Ter. 3.

1. Cor. 4. 4.

2. Theff. 2. 11

2. Cor. 3. 5

Matth. 13

nes, reliquarum matrices & instigatrices omnium, amor & odium: utrumque triplex. ne quid cedit numeri perfectioni: Amos gloria, epum, voluptatum: quem dilectus Christo discipulus fastum vitæ, cupiditatem oculorum, & concupiscentiam carnis appellat: odium veritatis, pacis & professorum veritatis. Superbia igitur, fræcundissima dissidiorum in Religione genitrix, triplici ratione factum suum fetidissimum enititur. Aut enim extollit se adversus cognitionem Dei & captivam se duci non patitur sub veritatem ad obediendum Deo, impatiens ingi quantumvis lenis & suaviss, quod à Christo imponitur; abruptamus, iniquiens, vincula eorum, & funes illorum proiciamus à nobis. Ab illa fuit seditio Core, Dathan & Abiram, partem sibi in Sacerdotio, quod Aaroni dederat Deus, vindicantium. Aut principatum ambit in Ecclesia Dei & aliena fidei dominari; cujus criminis Ioannes Diotryphen accusat, conquerens nec se, nec alios fratres ab illo recipi, & recipere volentes ab Ecclesia eici. Aut denique impotente suo dominatu, quem usurpat, tum in animas, leges de Religione pro arbitrato figendo & refigendo; tum in corpora, vim, qua conscientias sibi subjuges faciat, intentando; cogit Ecclesias, quæ salvâ conscientia tyrannidem iniquissimam ferre nequeunt, discedere, & res suas sibi habere. Hâc causâ motum se dixit Ecclesia Græca, cur cum Romana communionem habere noller, eò quod Romanus Pontifex sibi contra jus & fas, contra regulam Christi, & decreta Patrum, plenitudinem arrogaret potestatis. Ex eodem fonte profluxit ingens hoc schisma, quod Europam nostram hodieque dissipat; quemadmodum Principes & Respublica Prote-

stantes justis querimonijs toti orbi patefecerunt. Impetit autem superbia Religionis concordiam tribus alijs iaculis; invidia, ita, omnia sciendi cupiditate. Nam si quis rerum divinarum cognitione, vitæ sanctimonia, eoque autoritate apud populum præcellat, exemplo mittit superbia in animum invidiam; quæ pulchra contaminet, puris labem adspargat; vitæ vel doctrinæ calumniâ struat, sensus rectos male interpretando detorqueat; contentionem cum illo, qui in honore est suscipiat, & super nominis illius ignominia struem propria laudis faciat: Et, si istis actibus parem sibi locum parere nequeat, nova dogmata confingat, populum post se abducat; ut quam apud omnes concordem obtinere non potuit dignitate; apud nonnullos occupet, à relicto corpore segregatos. Iram iramittit, quæ si vel levissima à veritatis professore injuria quis affectum se putet, ad ultionem extimulet; paratorem autem & adversarij rebus nocentorem vix repetit ullam, quam si dogmatis illius obloquens, hereticum, quo nullum opprobrium apud mortales odiosius, publicè proclamet. Quod crimen, quia non in factis, sed in sensu consistit, non ita diluitur, quin aut heretate aliquo, aut saltem calumniâ notam aliquo effugio amoliri à se possit calumniator. Tertium velum est, cuncta scrutandi & sciendi libido, quæ nil relinquit intactum, ut adpareat doctior; & quæ magno labore ex tenebris ignorantia eruisse videtur, alijs ut scitu necessaria, ne pretium perdat opera, obtrudit, comitata plerumque asseverandi audacia; unde non possunt non maxima offensivula & schismata in Ecclesia exoriri. Avaritia huc quoque symbolam suam

1. Tim. 6.

suam confert, *radix malorum* ab Apostolo nuncupata. Nam quum doctrina veritatis quaestiuosa non sit, fit ut fidis ejus doctoribus succedentes infidi, lupi rapaces, *quaestui habentes pietatem*, illius mutationem inducant, aut onera ligando gravia, & discipulorum *humeris imponenda*, pro quorum redemptione quotidiana offerantur donaria; aut lucrosas fingendo peccatorum expiandorum rationes, aut denique per *blandiloquentiam*, quae placita sunt populis, praedicando, quo illorum aucupentur gratiam, quod

2. Cor. 2:17

Apostolo est *veritatem cauponari*. Unde saepe *dissidia* exstiter; quum aut doctores fideles, sive qui sunt in Ecclesia, sive quos in populi sui salutem excitat Deus, comparatae ad *quaestum* doctrinae se opponunt; aut ipse populus, impositionum & rapinarum captus radio, *discessionem* facit ab istis pastoribus, melioribus se adjungendo, aut quos meliores aestimat in illorum locum substituendo. Haec fax inter *Pharisaeos* & *Christum* fuit *dissidij*, qui avaritiae illorum obstitens *gravia ista onera* veniebat dissolutum. Hinc excitatus primum Lutherus, ut *indulgentiarum pontificiarum* nundinationi obicem poneret; a quo initio facta est ad majora progressio. *Voluptas* etiam & *carnis inviditas*, tum quae speciatim isto nomine venit, & *affectum* notat ad carnalia, tum quae generatim continet *desiderium peccandi*, citra morsum conscientiae, huic se immiscet *regalia*, & ipsa satagens pro viribus *dissidium* excitare fomitem in Religione. Affectus enim ille gravem expertus *doctrinam crucis*, desiderans, ut *vororum suorum omnium extremum*, & *hic deliniri v. lupatibus*, & *tamen caesem sperare felicitatem*,

ipse sibi *doctores* exsuscitat, qui molliter *consercinata* & *mollibus* conferta *plymis discipulorum axillis supponant pulvinaria*, quibus inter aculeatas peccatorum undique pungentium spinas suaviter indormiant; veniam pollicentes de facili, modo exercitijs nonnullis, re levibus, in speciem gravibus, Numen ipsum demerantur, *sanctuarium* vero ejus grandibus impleant donativis. Haec Apostoli ad Timotheum sic scribentis querela est. Erit tempus quum *sanam doctrinam non tolerabunt, sed auribus prurientes ipsi sibi pro suis cupiditatibus coacerabunt doctores*, & a *veritate* quidem *avertent aures*, ad *fabulas* vero *convertentur*; subnexa moneta, ut *Timotheus* *vigilet*, & *ministerio suo fideliter sumatur*; unde necesse est, irer *Timotheum* & *istos doctores dissidium* exoriri. Serviant vero tria illa capitalia vitia auctori suo *Sathanae*, etiam alia ratione *mutationi Religionis* introducenda, & propterea excitanda in *Religione discordia*. Exstant in sacra & profana historia exempla principum & privatorum illustria, qui *ambrosi* & *avaritiam dominandi cupidine* ligati, *Religiones novas* & ad *populorum captum* placitumque accommodatas confinxerint, quo vel *subditos suos* in officio continerent, vel *alienae populos ditionis suae potestati* subicerent; *suaventibus* committendi *studium ambitionis* & *avaritiae*, *amplexandi* vero tum *voluntatum potestatarum* & *novitatis desiderio*, tum *doctrinae ipsius* & *preconceptione opinionis congruentia*. Hoc *Hieroboamus* primus animo *Religionis* in *Israeliticam Ecclesiam* iniecit *mutationem*, erectis in *Dan* & *Beihel*

2. Tim. 4)

1. Reg. 12)

levaribus, fufisque vitulis, ne populus
sacrorum faciendorum gratia *Hiero-
solyman* statis temporibus, juxta
præscriptum Dei, profectus, ad do-
mum *Davidis*, unde scissus erat, rever-
teretur. Hac eadem mente *Mahome-
tes*, qui ex commercio cum *Judeis* &
Christianis habito, ab utrisque quæ
sibi placerent edoctus, & *Sergij* *Mo-
nachii* vaferrimo consilio usus, novam
& humano sensui gratam confinxit
Religionem, quam in *Alcoranum* suum
congestam populis multis persuasit;
unde initium existit amplissimi
istius, quem etiamnum *Turca* occu-
pant, dominatus.

Vidimus ut amor gloria, opum, vo-
luptatis, partes suas agat in hoc dissi-
diorum de Religione theatro. Prodeat
odium & suos quoque nobis actus
exhibeat, propriè ad dissidium ex
naturâ causæ tendentes. Primo in
scenam se dat odium veritatis & do-
ctrinæ ipsius, conceptum, partim ex
anticipata mentis notione, quæ quod
cum doctrina ista conciliari nequit,
& tamen ægre evellitur, sententiæ
sibi adverfæ odium ingenerat: partim
quod doctrina vera hominem accusat, ve-
terque ea, quorum tenetur cupiditate, &
ea inbeat quæ invitus facit, præcepta sua
tam urgens rigidè, ut nisi quis ad
illorum nutum vitam seriò compo-
nat, spem salutis omnem præcidat.
Subsequitur odium pacis & concordia
ipsius. Est enim quoddam homi-
num genus, quod sine hoste vive-
re non potest, quemadmodum de
veteribus Hispanis, *Trogus* pronunciat,
ita infentum concordia, ut puro illius
odio inimicitias suscipiat. Talibus
si in Ecclesia locus contingat honora-
tior, mirum quos non moveant dif-
ficultatum scrupulos; quos non ne-
ctant nodos Sophismatum, quas non

accusationes infittuant, ut contentio-
nem suscitent de *aviculari Religione*, im-
de porò simulates oriuntur inex-
piabiles & dissidia plusquam capita-
lia. Profert se denique odium in vera
doctrina Professores, unde proclivis ad-
modum lapsus est in dissensionem à
doctrina ipsa, quam profiterentur isti;
quum id studium habeat, qui odit, ne
quid commune ipsi sit cum adversa-
rio. Exemplum præbent *Arabes*, qui
Heraclij Cæsaris Græcorumque & Latino-
rum qui sub illo merebant, odio, ab
ijs discesserunt Religione, à quibus an-
tea voluntate discesserant, *Mahome-
tissimum* amplexi, prius *Christiani*. Hoc
verò odium incurrunt veræ doctrinæ
professores, vel aliquâ suâ culpâ, vel
gratis hominum malitia. Culpâ suâ, si
veritatis doctrinam non eâ, quâ fas
est, prudentia & mansuetudine ad-
ministrant, si potius ad commoda
sua respicere videantur; quam Reli-
gionis studio teneri, si denique vita
doctrinæ repugnet, quò malam de
se gignunt opinionem, ac si parum
credant quæ docent. Culpâ alienâ, eò
quod hominum animi tenelli &
lascivi non ferant acri veritatis sale
ulcera sua conspergi & purgari, quod
Aristarchos vitæ & morum suorum
ægre admittant. Hinc illud Apo-
stoli: *An inimicus factus sum vobis, eo Gal. 4. 16.*
quod vera vobis enuntio: odium nempe
parit veritas, obsequium amicos. Et hæ
quidem videntur esse causa dissidio-
rum in Religione prodreatrices; quin &
conservatrices dum illarum durat effi-
cacitas. Sunt aliæ, quæ impediunt,
ubi ortum est, ne coalescat dissidium:
quas etiam inter conservantes merito
numeramus. Inter hæce primum
possident locum varia, quibus animi
dissidentium occupantur, præjudicia; de
ipsis adversarijs, de adversariorum
dogmatibus,

dogmatis, de parentibus & avis nostris, de Ecclesia, cui adhaeremus, denique de nobis & praeceptoribus nostris. Praiudicium de adversariis est, quo putamus illos non errore duci; sed purâ putâ malitia, & quia sic collubatum est animo, dissentire, hoc spem praecidit illos in rectam sententiam adducendi, & desperatio conatum. De dogmatis adversarij praiudicium est, non tantum quo illa condemnamus ipsi ut falsa; sed ut jam ante publico damnata Ecclesiae iudicio, statuimus indigna, quæ rursus veniant in controversiam & novo examini subjiciantur. Praeconcepta vero de parentibus & avis opinio reconciliationem impedit, tum quia tanta fuisse illos sapientia & pietate putamus, ut errasse nullo modo sit verisimile, tum quia de salute illorum, quam vehementer volumus, & merito, optimè speramus: quam in dubium videmur vocare, si in sententia contraria aliquid veri ad salutem pertinentis agnoscimus, quod ipsi aut improbaverint, aut ignoraverint. Vnde fit ut parentes relinquunt posteros suos haeredes ut bonorum, sic quoque opinionum & dissensionum suarum. Splendor præterea Ecclesiae, cui Sacramento obstricti sumus, sic præstringit oculos, ut nobis omnino persuaderi non patiamur, fieri potuisse aut posse etiam nunc, ut illa in aliquo devierit. Denique de nobis ipsis & praeceptoribus nostris tam sentimus splendide, ut vix animo concipiamus aut ignorasse illos, vel non factis rectè vidisse aliquid, aut nos iudicio labi, quum illorum dogmata adprobamus. Adeo proclive est humanum ingenium, ut se & quos in amore & precio habet omni erroris eximat suspitione. Ex hisce praiudicijs mirum non est, si thesif semel positam mordicus

defendendi nascatur pertinacia: efficacissimum reconciliationis impedimentum. Quam ipsam duplex metus facit pertinaciorum, infamia unus, quam stultè putamus incursumos, si nos in aliquo errasse confiteamur; alter, quo totam doctrinam periclitari arbitramur, si vel in uno capite depræhendamus peccasse. Præter ista, modus agendi, tum in adversariis, tum in dogma illius usurpari solitus, non parum obest conciliationi, quamquam pro ista susceptus esse videatur. In adversarium perversè agitur, quum maledictis & convitijs obruitur, quum detractionibus & calumnijs impetitur, quum mina & violentia ipsi intentantur; quæ si contemnat, quod non raro fit, quum testimonium illis opponitur conscientia, nihil profus efficitur; si ad mentem revocet, turbatur ejus animus & velut œstro percitus dementatur, ut multo minus agnoscere errorem possit. Imò utroque modo magis in sententia confirmatur; sive quod intelligat, eos, qui istiusmodi armis utuntur, imbecillitatem causæ suæ & iniquitatem aperte prodere; sive quod apud se statuatur, haud esse verisimile, ut Spiritu veritatis instructi sint, qui ista agendi ratione utuntur. In dogma verò adversarij perperam instituitur actio, quum id ipsum non ex mente assertoris proponitur, quum præter modum exagitur, ejusque seditas intempestivè exaggeratur, quum denique parum aptis confutatur argumentis. Illud fit, quod non ea, qua fas est, tranquillitate animi & patientia attendatur ad dicta adversarij, sed statim ad primum verbum, quid ille sibi velit divinari solet. Istud verò ex eo est, quod nemo videri velit de re exigui momenti litem instituisse. Hoc denique ex igno-

rantia vel nimia vehementia profiscitur, quæ præcipitata in furorem arma minitrantem, quidvis pro teo arripit & in *adversarium* contorquet. *Illud* si fiat, dogma sibi alienum per columniam assingi intelligit; si *istud*, iudicat ad invidiam ipsi & dignitati ipsius conciliandum id fieri; si hoc, irrefragabile esse dogma suum arbitratur, quum adversus argumenta impacta illæsum peristare animadvertit. Quæ omnia & singuli fomentum adportant flammæ *dissidiorum*, camque inextinguibilem reddunt.

Hucusque *dissidij* in Religione *naturæ*, *essentia*, *causas* consideravimus. Superest, ut *remedia* tanti mali inquiramus: quod dum compendio facio, quæso, ut qua hactenus dicentem attentione prosecuti estis, porro utamini. *Remediorum* hunc esse *genium* dicunt *Medicorum filij*, ut nunquam incassum adhibeantur; prodesse enim & verè esse, quod dicitur, aut noxam inferre, si non profuit. Quæ res mihi suadet, ut primitus *perversa* quædam à nonnullis excogitata & aliquando usurpata *remedia* amoveam. In primis obtruditur *commentum* de fidei *implicita* *sufficiencia*, qua creditur sine notitia rei, quod *Ecclesia* & *Pralati* credunt. *At Scriptura*, quæ in *fide cordis* *instituta*, & *oris confessione* *salutem* ponit; quæ dicit, *insum sua fide vivere*; item, *credidi, propterea locutus sum*, illud explodit: usurpatum vero non modò *dissidium* tollit, sed & ipsam, quæ sine scientia & fide esse nequit, *Religionem*. Alterum huic affine est *figmentum*, quo statuitur *unumquemque* in sua *Religione* *salvari posse*. Sed hoc ipsum, ut uni malo medeatur, aliud infert nocivum magis, certam nempe per-

niciem eorum, qui isto errore tenentur; eo quod ista opinio errorem, quem nec deponere turabit quicquam nec corrigere. reddat immedicabilem. *Mahomet* hoc confinxit ut *Alcoranum* suum disceptationi exemptum constabili ret. In *Paganismo* id obtinuit, ubi *demonolatrina* vigeat, ut liquet in titulo altari cuiusdam apud *Athenenses*, *promos* & *condos* *paganæ sapientie*, inscripto: *dys Asia, Europa, & Africa, dys ignotis & peregrinis*: & more *Romanis* *rerum* *Domini* usitato in *Deorum* *tutelarum* *evocatione*, antequam urbem inimicam hostiliter aggressuri essent. Satagebat ista ratione *Sathanas*, ne *regnum suum* in se *divisum* periret. *Tertium* est *disputationum* de *Religione* *prohibitio*, quæ *stupida ignorantia* ponit *fundamentum*, eique *concordiam* *superstruit* *Religionis*: ut videre est in *Moscoria*, ubi *lex* ita obtinet. Sed noxia est, si *vera* vigeat *Religio*, propter *humanæ mentis* *inconstantiam*; si *falsa*, quam *consecrat* *immortalitati*: nisi *precedens* *probetur* *figmentum* de *Religionum aequalitate*; cui etiam *Mahomet* hanc ipsam *legem* *superstruxit*.

Isti propinquum est *consilium* de non *explicandis*, sed *legendis* tantum, *Scripturis sacris*: quod non in modo *improbum* est, propter *singularis* *adplicationis* *omissionem*, & *repugnans* *usui* *veteris* *lulæicæ* & *primitivæ* *Ecclesiæ* *Christianæ*: sed etiam *inutile* *malo* *curando*, quum ex *lectone* eruat sibi quisque *sensum* *pro* *arbitratu*, & *lectio* ex *voluntate* *legentis* *instituta* *explicationis* *agat* *vicem*, propter *locorum* *similium* & *dissimilium* *parallelismum*.

Pontificia *vero* *Ecclesia* *tria* *nobis* *exhibet* *remedia*. *Primum*, ut ad *Ecclesiã*

Em. 10. 10

Hab. 2
2. Cor. 4. 13.

eleſam Catholicam certitudinis gratia confugiatur, pro qua tamen, quia ipſa tota convenire nequit, *repræſentativam* ſubſtituit, conſtantem ex *Pontifici Romano, Cardinalibus, Epiſcopis, reliquiſque Prælatiſ Romana curiæ* addictis & *Pontifici* ſubjectis: imò verò, quia credit omnes univerſè *Cardinales, Epiſtopos, Prælatos* in unum congregatos errare poſſe, ſolum verò *Pontificem* extra erroris aleam conſtituit, hunc ad eundem dicit *peremtorij de Religione judicij* cauſa. At hoc *remedium* non vanum modo eſt, ſed & reliquo orbi *Chriſtiano* longè perſuadetur difficultiſ, quam ullus in tota *Religione* controversius articulus: quumque hoc ipſum ex *Scripturis* adprobare nituntur *Pontificij*, eo ipſo declarant ad *Scripturas* confugiendum eſſe.

Secundum eſt, ſed ſi dicere liceat, dicis cauſa propositum, in *Patrum ſcriptis* & *conſenſu*. Verum præterquam quod omnes *Patres* non ſcripſerint, & qui ſcripſerunt, non omnes controversias attigerint (quod *universalem* omnium *conſenſum* nobis aufert) etiam *inutile* eſt hoc *remedium*, quum certum ſit, ipſiſ fatentibus *Pontificiſ*, ſingulos errare poſuiſſe. Vnde concludimus *conſenſum* omnium, quum ſinguli ſeparati ſententiam ſuam ſcriptis enuntiaverint, extra periculum erroris non eſſe. Præterea *δυσπίεστον* eſt & ægre parabile, eò quod paucis, imò vix ulli hominum liceat per ſe de *conſenſu* illo cognoscere, tum propter ingentia & innumera ſcriptorum volumina, tum quod de *ſenſu* ipſorum inter partes non minus, quam de *Scriptura*, exiguo libello contentæ, diſceptetur. In infinitum ſcilicet ab-

legamur, ut tandem ad *Pontificem* recidere compellamur.

Tertium iſti præcedaneo non abſimile eſt, ut *decreta* antecedentium *conſiliorum* conſulantur, quibus ſi conſtet controversiam decilam eſſe, id præiudicium deſinitivæ ſententiæ loco habendum, neque rem judicatam ſemel ruruſ in iudicium proferendam. Sed quid ſi bona cauſa malè deſenſa ſit, & victa non ſui vitio, ſed aſſertorum vel ſilentio propter metum, vel propter inſcitiam incepto patrocinio? Quid ſi oppugnatoris & propugnatoris partes egerit unus idemque *ſpiritus erroris*. Sed rectè pronunciatum eſto; dico tamen *cauſam Religionis, quæ Dei eſt, in rem ab hominibus iudicatam non venire*.

Quartum addunt, cujuſ, propter efficaciam ipſiſ vehementiſſimam, nobis expertis non facile obrepet oblivio: fulcrum illud eſt antecedentibus firmandis, baſis totiuſ compoſiti: ut quiſquis concilia & patrum ſcripta juxta *Romanum ſenſum* intellecta, quiſquis *Eccleſiam*, & præſertim ejus *ſponſum, ſummum illum Sacerdotem & Prophetam, Chriſti vicarium & Petri; nec eſſorem audire recuſat, anima eiſ ex populis ſuis eradicetur*, & qui auctoritati eadè tam ſacroſanctæ noſuerit, carnificis gladio ad *conſenſum* cogatur, aut *devoteatur*, id eſt, vita privetur. Compendioſiſſima ſane ratio tollendi *diſidia* per contradicentium interreccionem.

In hiſce difficultatibus poſti nonnulli *alia remedia* commenti ſunt, quæ quia penes homines non ſunt, votis à Deo poſtulanda putant *Vnum eſt, ut Deus aliquem ex mortuis ſuſcitatum ad homines mittat*, ex quo de *ſententiſ diſſidentium* quid iudicij Deus faciat

Luc. 16.

faciat liceat resciscere. At à Christo repudiatur dicente : *Habent Moſen & Prophetas, quos ſi non audierint, neque ſi quiſpiam ex mortuis reſurgat, credituri ſunt. Alterum eſt, ut Deus miraculo interſtinguat cuius partis adprobet ſententiam: quod temporibus Helia factum videtur. Verum, quid ſi nulla ſecta ſit ab omni prorfus errore immunis; adprobabit ergo Deus falſitatem? Sed ſupervacuum eſt hoc votum, quum qua Chriſtus dixit & fecit ſcripta ſint ut credamus in eum, & credentes vitam habeamus per nomen eius. Quin & inefficax remedium. Nam etiam Chriſti & Apoſtolorum temporibus diſidia facere, & adverſus ipſos, quum tamen miraculis clauerint maxime. Addo quod adventus Antichriſti futurus prædicitur, cum omni potentia, ſignis & prodigijs mendacibus.*

2. Theſſ. 2. 9.

Superest aliud horrendum quidem remedium genus, ſed tamen à nonnemine uſurpatum: diaboli nempe in corporibus obſefforum per conjurationes & exorcifmos adiuratio, ut de veritate dogmatum controverſorum reſpondeat; quod & extremæ deſperationis indicium, & execranda demonomania. Sed veſana illa & mali nominis ominifque remedia mitto; ad ſancta, vera, ſalutaria tranſeo; quæ in præparantia & ipſius diſidij aphareti-ca diſtribuo.

Ad præparantia pertinent inprimis, vota & ſupplicationes ad Deum, pro veritatis notitia & pace Eccleſiæ impetranda, ex ſpeciali Magiſtratum juſſu cum ieiunijs, cinere & ſacco, ſerid, fidenter, aſſiduò faciendæ: quæ quia juxta mandatum Dei jubentis orari pro pace Iſraelis, & promiſſum Chriſti, Spiritum veritatis ſpondentis precantibus ſiunt; inefficaces eſſe nequeunt. Ac-

*cedat vita ſeria correctio & ſecundum conſcientiam inſtitutio, ſine qua preces irritæ ſunt, quia Deo ingrata, eò quod indignum ſe facit ſcientia argumento, qui quam habet, malè uſurpat, juxta dictum Chriſti: *Habenti dabitur, non habenti etiam quod habet auferetur.* Talibus autem promittit Chriſtus diſcretionis Spiritum, inquiens: *Qui volet ^{Joan. 7.} facere voluntatem Patris mei, cognoscat de doctrina, an ex Deo ſit, an ego à meipſo loquat.* Cæterum cauſa, quas ab affectu ortas diſidij iſtius procreatrices & conſervatrices eſſe diximus, cum primis averruntentur. Superbiam domet humilitas; avaricia ſuccedat animus ſorte ſua contentus; voluptatem carnis extrudat caeleſtium amor deliciarum; invidia locum occupet benevolentia, iram frangat longanimitas; ſciendi deſiderio modum ponat ſapiendi ſobrietas, & docta ignorantia ſtudium: odium & acerbitas deponatur: contra vero viſcera miſerationum induantur erga eos, qui à nobis diſident, & in errore verſari videntur, aut etiam errorem proſeminare. Quod non difficulter ab animo noſtro impetrabimus, ſi hæc quatvor ſedulo expendamus. Primum: quanta ſit veri in omnibus inveniendi & erroris cavendi difficultas: in quam rem pulchrè Auguſtinus, peſſimos hæreticorum Manichæos compellans. *Illi, inquit, in vos ſeviant; qui neſciunt cum quo labore verum inveniantur, & quam difficile caveantur errores. Illi in vos ſeviant, qui neſciunt quam ratum & arduum ſit carnalia phantaſmata præ mentis ſerenitate ſuperare. Illi in vos ſeviant, qui neſciunt quanta difficultate ſaneur oculus interioris hominis ut poſſit intueri ſolem ſuum: Illi in vos ſeviant, qui neſciunt quibus ſuſcipijs & gemitibus fiat, ut ex quantalacunque parte poſſit intelligi Deus; poſtremo illi in vos ſeviant, qui**

nullo

nullo tali errore decepti sunt, quali vos deceptos vident. Ego autem servare in vos omnino non possum, quos sicut meipsum illo tempore, ita nunc debeo sustinere, & rava patientia vobiscum agere, quanta mecum egerunt proximi mei, quum in vestro dogmate rabiosus & caecus errarem. Secundum, longè esse verisimilius illos ignorantia labi, quam ex malitia sibi & alijs æternum exitium moliri. Tertium, heri posse, ut sint ex electorum numero, quos cadere quidem permisit Deus, sed hoc consilio, ut majore erigat cum gloria: adversus illos vero, qui ad possidendam calorum hereditatem destinati sunt, in fratres nostros, in Christi membra, Dei non modo servos sed & filios quomodo quidpiam statuemus inclementius? Postremum, ut adversarij personam nobis indiamus ipsi, & illi vicissim nostram, quum tam fieri possit ut nos, quam ut illi in errore verferet; & cogitemus forte illum ipsum, quem errare & quidem perniciosè arbitramur, à Deo nobis datum esse, ex cuius ore veritatem, hæctenus nobis incognitam, discamus. Adinngatur hæc cogitationibus consideratio articulorum omnium, super quibus utrinque est consensus: forsitan illi tam multi & tanti compierentur ponderis, ut qui convertuntur ad illos comparati numero pauci & exigui momenti sint futuri, Qua ratione quidam in Gallia magni nominis princeps usus fertur, quum Cardinalis Lotharingus committere Augustanæ confessionis socios cum protestantibus in Gallia moliretur, ut colloquium Possiacenum, inter hos & Pontificios institutum, inturbaret. Quia verò solenne est ineundis post longa & gravia bella pacificationibus præmitti inducias, per quas, sopito omni hostili conamine, quieta

de concordia ratione fuscipi possit cogitatio; idipsum & hic usurpari velim, ut utrinque ab amarulentis sercriptionibus, in vectivæ concionibus, anathematismis & devotionibus absterneatur; illarum vero vice sercriptiones usurpentur moderatæ, quibus materix contraverse citra personarum respectum & clarè explicentur; & fortibus comprobentur argumentis; conciones habeantur ad veritatis, caritatis, misericordiam, longanimitatis, concordia affectum & studium accommodatæ, quibus Principum & Populorum animi desiderio pacificandi incensi, remedium illud, quod tollendis dissidijs est opportunissimum, usurpare velint.

Remedium hoc est, partim inter se dissidentium conventus ordinatus & liber, quem Synodum Græci, Latini Concilium appellant, in quo placidè, accuratè & in timore Domini, collatis sententijs, & expensis rationibus, quid verbum Dei de controversijs pronunciet, dispiciatur, consultetur, statuatur, & postea Ecclesie communi consensu exponatur.

Hunc summi Magistratus Christianam Religionem professi induent & convocabunt, ex officio *αὐτοκρατορικῶ* ipsis divinitus mandato, & mox in Israelitica olim & post in Ecclesia Christiana usurpato, & ad nongentesimum circiter à nato Christo annum continuato; usque dum Pontifex Romanus illam sibi auctoritatem per tyrannidem cepit arrogare. Sic enim postulat utilitas publica que nulli commendatur curanda tutius, quam cuius privata non agitur.

Convocabuntur autem & admittentur ad Synodum istam viri sapientia, vita sanctitate, experientia rerum instruiti, zelo Dei & salutis hominum, amore veritatis & pacis flagrantés, omnesque

adco

adeo qui Spiritum Christi, discretione veri & falsi, boni & mali habere aliqua probabili ratione agnoscuntur, quique sua de Scriptura sistere pollicentur: non modo Ecclesiastici, sed & Laici, sive officij aliqua dignitate præcellant, sive privati: non tantum unius aut aliquarum, sed omnium partium dissidentium legati, sive illi defensores dogmatum pugnantium fuerint; sive nec voce nec scripto publicè sententiam explicuerint. Omnino verò vestibulo ædium, in quibus facer ille conventus habeatur, aureis literis Platónico ritu inscribendum erit: *Nemo nisi veritatis & pacis studiosus intrato. Viam vero Deus ipse Angelum suum cum rhombica flammante & ancipiti ad ingressum istius Paradisi, ubi de divina veritate & amabili Ecclesia concordia agitur, collocet, qui secus animatos abarceat, Pythagoreum illud & Orphei voce intonans horridona: procul este profani.*

Circumstantia quoque loci non est negligenda. Iste sit ad convenientiam accommodatus, ne difficultas profectio- nis aut itineris longinquitas quemquam impediatur; sit immunis à periculo, violentia & insidijs, ut tuto ac cum venire, in eo versari, & ad suos redire possint convocati: qua fini necesse erit, ut omnibus publica detur fides & sanctè servetur.

Tractabitur in isto concilio, non de Principum jure & præminentijs, non de Episcoporum opibus, potentia, privilegijs, non de bello Turcis inferendo, aut alijs rebus Politicis, sed de rebus tantum ad Religionem pertinentibus: quales sunt tum dogmata fidei & morum, tum ordo Ecclesiasticus. In dogmatis duo considerabuntur, quæ illorum veritas & quantitas

sciendi, credendi, faciendi necessitas: quæ maximum habent momentum. De ordine Ecclesiastico, quia bona ejus pars positiva est, personis, locis, temporibus, accommodanda, facile transigetur.

Fini conventus istius erit veritatis illustratio, conservatio, propagatio; errorum extirpatio, Ecclesia concordia, unde existit gloria Dei & salus hominum sempiterna.

Præsidatus illius confessus illi soli comperit, qui caput est & sponsus Ecclesie, Christo per Spiritum sanctum ipsius; qui & spondit se interfuturum cætui vel duorum & trium in ipsis nomine congregatorum: cuius etiam auxilium sub initium & finem cuiusque congressus implorabitur. At vero ordinis & moderaminis gratia, ut vitetur confusio, succenturiat præsidibus opus est, quos vel ipsi Magistratus agent, (à quibus utinam i impetrari possent!) vel ab ipsis delegati, vel à tota Synodo delecti; quorum munus erit convocare cætum, agenda proponere, sententias rogare, Notarijs adhibitis colligere, & totam actionem gubernare. Actiones in ista Synodo peragenda, sunt; accurata de controversijs disceptatio; matura consultatio & libera sententia dictio: quarum omnium norma est ipsum verbum Dei, Veteris & Novi Testamenti libris consignatum; quod prisca concilia significarunt, quum codicem Evangelicorum in primo & honoratiore sedili collocarent. De hoc quidem ante inter dissidentes convenire debet. Disceptatio fiet non per Rhetoricaciones, sed per Dialecticas & conciliatas argumentationes, omnique extemporalitas & precipitantia cavebitur; cuiusque partium æquum temporis spatium justæ meditationi necessarium

cessarium concedetur; scripto etiam, ut multa incommoda vitentur & absurda, quæ visum est proferre, comprehenduntur; & ex eo recitabuntur. *Disputationem* abruptum fas sit nemini, nisi totius Confessus iudicio constet causæ satisfactum esse. *Finita disputatione* gravis & matura adhibebitur *deliberatio* tum de ipsis *controversiis*, tum de *argumentis* utrinque abhibitis, ut *dissensionis* confinio *strictè* constituto, & *disceptationum* amplitudine in *artum* contracta, id de quo pronuncianum est, unico quasi intuitu distinctè videri possit. Huic succedet *libera sententiæ dictio*, quæ ad omnes convocatos cujusque partis æquè pertinebit, non exclusis ab illa, qui *Synodi* consensu admissi fuerint, ex ijs, qui sponte sua non vocati accesserunt.

Et quia huc usque nihil *indagationi veritatis*, & *inveniendo consensui* obstat magis, quam quod convocati sententijs receptis adstricti domo adferent, quod in *Synodo* pronunciantur: necesse est ut omnes congregati ante omnem actionem *sanctum inramentum* præsentent, de non *prævaricando* aut *calumniando*, quo polliceantur, se omnia in timore Domini ex bona conscientia (qua quod falsum putant non asseverent, nec quod verum; taceant, quamquam adversum sibi & suæ parti; nec dubia sibi; pro certis urgeant) juxta præscriptum verbi divini, sine ullo adfectu aut personarum respectu, ad *solius veritatis* in illo ceteru inquirendæ, & *concordiæ Christianæ* promotionem acturos, & sententiæ *Synodi* in omnibus, de quibus, ex verbo Dei convicti fuerint, acquieturos. Quæ de causa omnibus alijs *inramentis*, huic directè vel indirectè contrarijs, per quæ aut

Ecclesijs & earum *confessionibus*, aut *scholis* & *præceptoribus*, aut *principibus* denique obstricti sunt, salvo illorum in subditos jure, absolvantur. Sic verè libera *Synodus* erit, *veritatis* investigationi & *concordiæ* constitutioni convenientissima. Cui sententiæ accedit *Augustinus* sic porro ad Manichæos, loco ante citato, sermocinans: *ut autem facilius mitescat, o Manichæi, & non inimico animo vobisque pernicioso mihi adversemini, quorū iudice me impetrare à vobis oportet, ut ex utraque parte omnis arrogantia deponatur, Nemo nostrum dicat, iam se invenisse veritatem: sic eam queramus quasi ab utrisque nesciatur. Ita enim diligenter & concorditer queri poterit, si nulla temeraria præsumptione inventa & cognita esse credatur.*

Ex *Synodo* sic administrata fructum uberrimum Dei promissione freris expectare licebit. Neque enim existimandum est, adeo neglectum iri à Christo *Ecclesiam* suam, quamquam multis nostris injurijs & offensionibus ad iram provocato; ut fidos suos servos, discipulos dociles, *veritatem* & *pacem* in simplicitate cordis querentes & Spiritus sancti gratiam implorantes, labi pariat in errores cum *fundamento* pugnantes, & in ijs perseverare: unde *consensus* aut in omnibus aut saltem in plerisque, & ijs *præcipuis dogmatis*, quæ clara habent in *Scripturis* testimonia, impetrabitur.

1. Si verò contingat in nonnullis *articulis consensum* non constitui, tum duo mihi faciendæ videntur. Dispicendum primo, an non possit inter partes esse fraternam in Christo *concordia*, & una altera pro conforte fidei & salutis agnoscere, etiam si diversum de istis sentiat. Si quæ pars *fraternitatis*

dexteram alteri porrigere abnuat, illa omnium consensu jubeatur, ex *Scripturis manifestis* probare tantum positum esse in *controverfis articulis* momentum, ut *num in Christo* esse non possint de ijs *dissentientes*. Et si tentatis omnibus non possit iniri *fraternitas*, eo rerum statu hoc secundum obtineat, quod nullius potest ullo prætextu recusare conscientia. Amicitia porrigantur dexteræ, & solennis inearur sponso, qua omnes se velut iuratis verbis obstringant, *absenturos* in posterum ab omni *acerbitate, maledicentia, insectatione*; populis sibi creditis *veritatem*, quam *necessariam* putant, *placide* adnunciaturos, *fallitates* quas *noxias* arbitrantur *saluti & in gloriam Dei iniurias*, cum zelo quidem sed *scientiâ directâ & mansuetudine temperato* confuturos: secus qui faxit, huic *Deum & Christum* iratum pariter imprecantor, huic *Magistratus castigationem* minitantor & inferuntor.

Quæ vero *communi* erunt *statuta consensu*, illa per vim obrudendi non sumet auctoritatem sibi *Synodus*: semper enim cogitare debet se, quum omnia ex conscientia fecisse videtur, tamen iudicio labi potuisse: quæ sanè *æquanimitas* plus poterit in conscientias tum *disidentium* tum rotius *fidelium* populi, quam rigor immoderatus: quum *fides suadenda sit & non imperanda*, juxta *Lactantium*: *nihilque minus sit Religionis quam Religionem cogere*, ut inquit *Tertullianus*. Aut enim desistat illi molestiam faceffere *Ecclesia crebra & importuna* suarum sententiarum inculcatione, quas tanto tam æquo & moderato cætui persuadere non potuerunt: aut horum omnium justæ indignationi expositi, vix inventient, qui aures tam *præfractis Doctoribus* commodare

volet. Secus si fiat, cogitandum, nulla esse remedia cunctis malis apta tollendis; ijs utendum quæ minus habent periculi, & illud *Christi Salvatoris, num & vos vultis abire?* mente recolendum, usurpandum, inque eo quiescendum.

Iam. 6.

Hæc habui, Clarissimi & Humanissimi Auditores, quæ de *disidio Religionis componendo* in præsentiarum dicerem, non pro rei dignitate & amplitudine, sed quantum ingenij & temporis permittit angustia.

Vitam Deus veritatis & pacis, Magistratum, Populorum, Ecclesia Antistitum cordibus veritatis & pacis flagrans desiderium inspiret; *Exsecrabilem dissidij de Religione fœditatem oculis illorum nude videndam exhibeat, malorum, quæ effusim ex illa profuunt, serio sensu afficiat*: ut omnia sua vota, consilia, studia eo conserant, quo, *causis tanti mali averuntatis, mansueta & placida, qualia sola ægerimum Ecclesia corpus & natura mali admittunt, componendo dissidio parentur & usurpentur remedia*. Deus pacis qui solos *pacificos amplo filiorum nomine dignatur, ad pacem nos vocavit*. Christus, princeps pacis, qui pretioso suo sanguine pacem comparavit, *fraternis affectibus illam vobis commendavit*. Spiritus sanctus, *vinculum pacis, qui nos omnes artificiose fœdere in unum corpus adunavit, eandem nobis obsignavit*.

Pudeat tam splendidum nomen nostris contentionibus contaminari; *sectemur ad quod vocat Deus: ne patiamur tam grande pretium in dissidijs nostris dilapidari; amplectamur quod commendat Dominus Christus: ne seramus tam sanctam fœdus factionibus nostris exinaniri; seruemus illud quod obsignat Spiritus*. Fabius Romanorum Legatus dicebat *Carthaginensibus se pacem bellumque*
fina

finu suo gestare, optarent quod malent. Ego ausim vocem quanquam fidentia plenam, non nostris viribus, sed Dei bonitate, Christi promissis & Spiritus sancti testimonibus fretus, imitari & dicere, velimus modò pacem, & confessionem reddere Dominus. Sic fiet ut cum lætitia audiamus voces fratrum se invicem adhortantium: Eamus in domum Domini, ut voluntatem suam explicet nobis, ut pedes nostri cum tripudis stent in portis Hierosolymorum, ut cum voluptate contemplantur Ecclesiam Christi tanquam civitatem qua communita est sibi pariter, & adscendentes eo tribus, tribus Dei, testimonium Israeli ad celebrandum nomen Domini: ut cum gratulatione admiremur sedes istice postas ad iudicium, sedes domus David, sedes virorum veracium & pacificorum Principum Davidem imitantium, Magistratum se ad cor Dei componentium: sic

fiet ut hilari alloquio alij aliorum auribus blandum insonemus, postulate pacem Ecclesia Catholica, & communi voto bene precemur diligentibus illam: ut unanimi voce ex intimis animorum praeordiis vota hac suffragia & promissa illi consecremus: Sit pax in aeternali tuo, prosperitas in palatijs tuis: propter fratres nostros & proximis nostros pacem loquemur de te; propter Domum Iehove Dei nostri quæremus bonum tibi. Sic denique fiet ut delibetis gaudys spiritualibus cum iubilo canticum illud inaudisimum concinamus: Ecce quam bonum est & quam amœnum fratres habitare etiam una: & ex innum ordinatis & pacifici fidelium in domo Dei incessus pleni spe conjuvanda in cælo pacificationis concludamus in illo Apostoli:

Quicumque secundum hanc regulam incedent, pax super illos & misericordia; misericordia & pax super Israellem Dei. D I X I.

Ad Nobiles & Præpotentes

D.D. ORDINES HOLLANDIAE ET WESTFRISIAE.

Supremos meos Dominos.

Nobiles, Præpotentes, Sapientes & Prudentes cum primis Domini.

Quum post collationem inter D. Gomatum & me, Mandatum vestrum mandato hic Haga Comitû indictâ, & præsidentibus D. D. Consularijs Suprema Curia, in præsentia quatuor Ministrorum, celebratam; postquam de ea ad Celsitudin. Vestras referretur; hacque in relatione de controversia nostra inter nos momento,

mentionem simul aliqua injecta, mox deinde Nobiliss. Celsitud. vestris consultum visum fuisset, utrumque nostrum, unaque quatuor illos ministros coram ad se in Comitua sua evocare, nobisque hoc modo omnibus significare, quod expedire pro eo tempore judicaretis: accidit, ut D. Gomatus confirmaret, nostram inter nos controversiam permagni illam esse momenti, quippe qui ausus non esset cum tali,

qualem ego profiterer, sententia comparere coram conspectu Dei; quinimo, nisi mature huic rei obviam iretur, futurum hinc, uti *provincia, ecclesia, civitates*, ipsique adeo *cives*, inter se committerentur, inque se mutuo insurgerent: ad quæ omnia ego quidem pro eo tempore nihil respondebam aliud, nisi quod tam *atrocis in religione sententiæ* planè mihi conscius non essem: confidere autem me, quod nunquam ullam in *Ecclesia Dei aut communi Patria* nostra sive causam sive occasionem *schismati & discessioni* præbiturus essem, cuius in rei fidem etiam hoc addebam, paratum me apertè atque bona fide dicere, quidnam de tota *Religione* sentiam, quidque circa eam meditatus sim, idque quum primum illud mihi coram hoc *confessu* manderetur, etiam antequam pedem ex hoc loco moverem. Atque ad hanc quidem præsentationem & oblationem meam consultum judicarunt *Celsitudines vestra*, uti ad se evocaret, quod obtulisset, in hoc id nunc *confessu* præstiturus. Cujus proinde nunc etiam rei gratia in hoc loco sompareo, quidquid est hujus rei, bona id fide exsoluturus. Verum enimvero quum sinister de me rumor, tam apud nostros, quam etiam apud exteros, jam longum sic fatis per tempus sparsus fuerit, atque si, licet sæpius ad hoc requisitus, quidnam in negotio *religionis* sentirem, circaque eam meditatus essem, hæcenus profiteri semper detrectavisset, unde multum admodum maliortum sit; etiam atq; etiam vos rogo mihi uti bona vestra cum venia liceat, quidnam hujus rei sit, ingenuè proloqui, idq; etiam antequam ulterius hinc ad alia progrediar.

Anno 1605. trigesimo die Junij veniebant ad me *Leitam* tres Deputati Synodi *Australis Hollandiæ, Franciscus* videlicet *Lansbergius*, *Libertus Praximus*, & pie memorie *Daniel Dolegius*, ministri suæ quisque *Ecclesiæ, Rotterodamensis, Hagienfis & Delpshensis*: præsentibusque duobus Synodi *Hollandiæ Borealis* ministris, *Toanno* scilicet *Bogardo* *Ecclesiæ Harlemensis*, & *Iacobo* *Rolandi* *Ecclesiæ Amstelamensis* ministris, in *Classibus* quibusdam rescivisse se dicebant, quod in examinibus, quibus ad *Ecclesiæ* postmodum ministerium admittendi explorantur, *studiosi Academia Leidenfis* ad quædam eorum, quæ ipsi objicerentur, responsiones novas atque *receptæ* in *Ecclesijs doctrinæ* contrarias darent; quas tamen confirmarent, à *mea disciplina* habere se: quæ quum ita se haberent, rogabant me, uti *amicam* cum ipsis *collationem* ingrederer, unde constare possit quid ejus rei sit, beneque postea in rem *Ecclesiæ* à se consuli. Ad hæc respondebam, minime mihi probari hunc agendi modum; necesse enim fore, ut multoties & nunquam non in *collationem* mecum veniatur, si id facto opus foret, quotiescunque *studiosus* esset, qui *nova* aliqua *responsione* uteretur, quam se ex me didicisse prætenderet: videri proinde mihi consultus, ut quotiescunque *studiosus* ullus in examine suo responsione aliqua uteretur, quam ex me didicisse se confirmaret; si quidem fratres eam *Confessioni & Catechismo* *Ecclesiarum Belgicarum* contravenire iudicarent, studiosum illum illico mecum committerent, paratum me hujus rei gratia, ac quidem *meis* ipsius sumptibus, venire

Narratio collationis mihi oblatæ, sed à me repudiata

quocunque loci fratribus collibitum esset; atque hoc modo plane futurum, ut, si ea ratio semel atque iterum incatur, de calumnia aut veritate planè atque evidenter constet.

Sed D. Lansbergio reliquorum nomine *collationem* urgente; amplius respondebam, non videre me, quomodo *collationem* cum ipsis ingredi possem; idque quoniam titulo *deputatorum* comparerent, qui rerum à se gestarum rationem redditori essent aliquando *Synodo*; ut proinde integrum mihi non esset id facere, nisi eodem modo conscijs atque consentientibus, imo vero etiam id mihi mandantibus illis, quibus pariter & ego subessem. Præterquam, quod cum periculo non levi meo coniunctum esset, si quidem de eventu *collationis* ad *Synodum* aliquando quidpiam referrent, id penitus ipsorum me fidei permittere. Quinimo nullam etiam ipsos habere causam, cur hujuscemodi quippiam à me postulare, quippe qui mihi conscius non essem ullius doctrinæ, sive *Leida*, sive *Amsterdam*, à me propositæ, quæ verbo *Dei*, *Confessioni*, aut *Catechismo Ecclesiarum* in *Belgio* contraria esset: nunquam à quoquam adhuc quippiam tale mihi objecti; confidere vero etiam, non facile tale quippiam mihi objectum iri, ubi, si quis hujuscemodi quid objiceret, id simul, qui obiecit probare tenebitur, aut probatione deficiente, culpam fateri. Nihil tamen minus, si titulum *deputatorum* à se velint deponere, atque suo quisque privato nomine *collationem* mecum ingredi; paratum me hoc ipso illico instante id facere; sed hac id tamen lege, ut de unoquoque articulo suam ipsi *sententiam* & ego meam

exponerem, suas ipsi *probationes* & ego meas adferrem, meam *sententiam* measque *rationes ipsi*, ego vicissim *sententias* atque *rationes* ipsorum refutarem: hoc modo si alter alteri satisfaceremus, bene se omnia habitura; sin minus, ne qua relatio ullibi de eo fieret, sed tota res in *Synodum nationalem* differretur. Hoc vero cum abnuerent planè, ita alter ab altero discessissemus, nisi ego eos rogavissem, eodem uti modo *collationem* D. Gomaro & Treleatio piæ memoriæ obferrent; quippe qui mihi videbatur, non magis hujus ipsis postulati causam dedisse, quam alteruter eorum; cujus mei dicti simul etiam rationes adjiciebam, quas longius esset recensere in præsentiarum. Ad hæc vero ipsi respondebant, id se ita facturos; ac quidem etiam antequam *Leida* discederent, ita se id fecisse mihi confirmabant. Atque hoc primum omnium est, quod à me postulatum fuit: de quo etiam postulato multus admodum sermo fuit, multis id in ore habentibus, quibusdam vero id non plene satis, atque ut tota res acta erat, narrantibus; *præsentationem* scilicet vicissim meam & causas illius silentio involventibus. Non multis post diebus, die videlicet *vigesimo octavo Julij* ejusdem anni 1605. simile quippiam etiam nomine *Synedrij Ecclesie Leidensis* à me postulatum fuit; atque ita quidem, ut si postulatum istud probarent, de eodem etiam alij appellarentur; sin minus, nihil hac in re tentaretur amplius. Sed cum consuli *Brouchovio* & D. *Merula* piæ memoriæ, (qui seniores cum essent illius Ecclesiæ, ejusdem etiam nomine ad me venerant) significavisset plane non videre me, quomodo postulatum istud probare

possem, idque additis ejusdemodi rationibus, quæ penitus ipsis satisfacerent, nihil porro hac quidem etiam in re ab illis tentatum fuit.

Die nono Novembris ejusdem anni exhibuerunt *deputati Synodi Hollandiæ Australis, Francisc. Lansbergius, Festus Hommius atque Socij eorum, D. D. Curatoribus Academiæ Leidensis* novem quæstiones, addita petitione uti *Professores Theologia ad eandem respondere iuberentur*: sed D. D. *Curatores* respondebant, nequaquam probare se uti *Professoribus Theologia* quæstiones ullæ proponerentur; si quis esset qui arbitraretur doceri quippiam in *Academia* contra quam fas esset, id ad *Synodum nationalem* (quam primo quoque tempore spes erat celebratum iri) referri, deque eo in ea cognosci & agi posse. Hac accepta responsione, id amplius contendebant *deputati synodi*, uti bona ipsorum cum venia *Professoribus Theologia* eas tamen proponere possent, cognituri quid quisque eorum ultro & sponte ad eas responsuri essent; sed neque hoc sibi uti liceret, impetrare ab ipsis potuerunt. atque hæc quidem sic clam me acta sunt: quippe qui etiam ejus, quod *deputati* in urbem venissent, plane ignarus eram, ut non multo post tamen id resciverim.

Interea temporis toto labente anno rursus appellatus non sum, hujus quidem rei gratia, nisi quod anno 1607. paulo ante quam *Synodus Snythollandica Delphis* celebrabatur, ad me venirent *Ioannes Bernardi minister Delphenfis, Festus Hommius Leidensis, & Dibbetius Dordracenæ Ecclesiæ minister, deputati Synodi Snythollandicæ*, cognitari ex me, quidnam in refutatione *Anabaptistarum præstitissem*. Ad id

cum respondissem aliquid, de quo ultro citroque multus inter nos sermo oriebatur, proximi jam ut discederent, rogabant me, ut quæ meditata apud me haberem in negotio *Religionis*, ea profiteri apud ipsos ne gravarer, idque hoc sine uti ea ad *Synodum* referrent, sicque *Fratribus* hac in re satisfacerent. Sed ego id facere abnuebam, quod neque commode neque cum fructu, id alibi rectius, quam in *Synodo nationali* fieri posset; quam sperabamus de sententia *Nobiliss. & Potentiss. D. D. Ordinum*, primo quoque tempore celebrandam. Daturum me operam, uti ibi loci quidquid sentio, aperte profiterer, nihilque dissimularem, cuius ergo conquere possent: quibus addebam & illud, si quid apud eos profiterer, *relationem* ejus ipsorum me fidei permittere non posse, idque quod in id genus negotijs quisque sui sit optimus ipsius interpres. Hoc modo alter ab altero discussimus.

Præter hæc omnia privatim etiam à quibusdam ministris rogatus sum, uti ne gravarer quæ meditatus essem, collegio fratrum in *Synodo* communicare; ab aliquibus etiam, uti ipsismet meditationes meas aperirè, quas in timore Domini secum ipsi expenderent; datæ insuper fide, nihil se horum divulgaturos. Horum primis quidem communiter respondi, nullam ipsos habere causam, cur id à me magis quam ab alijs afflagitent. Vni verò, qui non è postremis erat, collationem tribus diversis vicibus obtuli, de omnibus *Religionis nostræ* capitibus; idque ut expenderemus, quibusnam tandem modis omnium solidissime *veritas* adstrui & *falsitas* refutari possit; cui *collationi* præsentem esse

Postulatum idem apud me privatim, & responsum meum ad istud.

Postulatum deputatorum Snythollandicæ Synodi apud D. D. Curatores Academiæ & responsum ad illud.

esse possent præcipui quidam è patria nostra viri. Sed hanc illi conditionem non accepit: ceteris autem aliter atque aliter respondi, *quibusdam* quidem plane quod me rogarent, abnuens, *quibusdam* vero aliquid aperiens, prout magis minusve noti mihi essent. Interea hoc mihi aliquando contigit, ut non multo post, ex quo quid cuiquam aperuissem, ad alios mox id deferretur, ut ut apud me coram, quum id profiterer, vero id consentaneum esse iudicatum esset, data etiam insuper fide, id à se minime divulgatum iri.

His necesse est adjiciam & illud, quod intra atque etiam extra regionis nostræ fines per litteras sparsum est; videlicet quod quum in *Conventu præparatorio*, ex evocatione *Nobiliss. & Potentiss. D. D. Ordinum Generalium Haga Comitum* mense Junio anni 1607. à collegio fratrum, qui ibi præsentés erant, celebrato; amice rogatus essem, uti ne gravater quæ meditatus essem in negotio *Christiana* fidei, ea collegio isti aperire; addita sponcione, datturos se operam, uti mihi satisfaceret, quantum maxime fieri posset; quod tamen, iniqua, id detrectavissem. Quum vero experiar, quod hæc res hoc modo narrata, magnam mihi apud quamplurimos invidiam creaverit, qui putent majorem huic *conventui* à me honorem deferri debuisse, quippe qui ex omnibus simul *provincijs* coierat; eam mihi necessitatem incumbere video, ut quonam modo hæc res acta sit, paulo altius reperam.

Priusquam *Leida Hagam Comitum* ad *conventum* illum, cujus modo mentio facta est, me conferrem, *quinque articuli* ad manus meas pervenerunt; qui dicebantur ad alias ali-

quot *provincias* missi esse, etiamquæ à quibusdam *Ministris & Ecclesiasticis conventibus* lecti, proque ijs habiti, atque si *meam* de *articulis religionis*, ibidem declaratis, *sententiam* complecterentur. Erant autem hi *articuli* de *Prædestinatione*, de *Lapsu Adami*, de *Libero arbitrio*, de *Peccato originis*, & de *salute æterna infantium*. Quos *articulos* cum perlegissem, ex stylo plane mihi videbar videre quis eorum *auctor* esset. quem etiam proinde (erat enim *unus nostrum* qui illum conveneramus) de hac re compellabam, eadem opera libere ei significans, habere me causas, cur eos *articulos* ab illo profectos esse crederem, quod ille non obscure annuens respondebat, eos non ita missos atque si mei essent articuli, sed de quibus *Leida* inter *Studiosos* disputaretur. Ad quæ ego regerebam, ejus probe illum esse conscium, quum quid hoc modo vel spargitur solum, fieri non posse quin innocentia meæ illico grave præjudicium creetur, mihi quæ *hi articuli* mox imponantur: cum, quod ibi coram profitebar; neque à me profecti essent, neque cum *mea sententia* concordarent, neque vero etiam, ut quidem ego iudico, cum *verbo Dei*.

Hæc cum hoc modo inter me & illum, duobus solum præterea præsentibus, agerentur, consultum duxi, ut in ipso *conventu*, cui quidam intererant, qui eosdem perlegissent, proque meis eos, (quod quidam eorum confirmaverant) habuissent, ut, inquam, in ipso *conventu* hujus rei mentionem aliquam facerem: quod etiam feci, videlicet quum jam in proximo eram ut *conventum* dirimerem, jamque acta subnotata essent, & datum quibusdam in mandatis,

datis, uti quæ acta essent, ad *Potentissimos D.D. Ordines Generales* referrent: rogabam scilicet fratres, uti ne gravarentur manere paululum, habere me aliquid, de quo cum ipsis agerem. quod ipsis annuentibus, dicebam *quinque articulos*; quos in manibus habebam, & quorum tenorem breviter ipsis prælegebam, ad manus meas pervenisse, eosque comperisse me ab aliquo hujus conventus in *diversas provincias* missos, in *Zelandiam* quidem & *Diascesin Ultraiecinam*, (quod quidem certus eram) atque à quibusdam *ministis* etiam in conventibus ipsorum eos lectos, proque ijs habitos, qui *meam sententiam* complecterentur; verum enimvero bona conscientia tanquam in præsentia Dei coram toto hoc conventu profiteri me, quod isti *articuli* mei non sint, neque *meam sententiam* complecterentur. idque bis repetebam, rogando insuper fratres, ne tam cito rumoribus, qui de me iacerentur, fidem adhiberent, aut quod de me cum præjudicio meo spargeretur, tamquam à me profectum, tam facile admitterent.

Ad hæc *unus è conventu* respondebat, recta itaque me facturum, si fratribus significarem, quidnam in istis *articulis* probarem aut probarem minus, ut sic *meæ* quadantenus sententiæ conscij esse possent; in quæ ipsius verba etiam è reliquis aliquis ibat. Sed ego rursus regerebam, hunc *conventum* hoc fini indictum non esse, quodque satis jam diu una fuisset; quinimo *Dom. Ordines* jam responsum expectare: atque hoc modo alter ab altero dissequente nemine sermonè illum prosequente ulterius, aut ijs qui una convenerant simul omnibus in eam petitionem

consentientibus, & suasionè aliqua qua id ita æquū esse iudicarent, apud me utentibus. Quinimo aderant ibi quidam, qui postmodum quantum intelligo, dixerint se in mandatis habuisse, ne quam circa *doctrinam collationem* ingrederentur, & si qua forte incidisset, futurum fuisse uti quamprimum *conventum* deseruissent; ut proinde multum absit, quasi à *tota congregatione* ad id, quod ante dictum est, sollicitatus fuerim.

Hæc vera est, *Nobiliss. & Potentiss.* *Ordines*, eorum, ad quæ me fratres sollicitaverunt, simulque recusationis meæ narratio: unde liquido, meo iudicio, constare cuivis potest, si ad *petitionem* eorum *modumque* illius, simul verò etiam ad *recusationem* meam & *rationem* illius, tum vero maximè ad *præsentationem* quoque meam attendatur, nullam esse causam cur hujus quidem rei ergo ego accuser. *Petitio* quidem eorum, qua *declarationem* à me *meam* in *causis* *dei* petebant, nullis ut quidem ego iudico, nitebatur rationibus; quum nihil unquam quidquam docendo, quod cum *verbo Dei*, cum *Confessione Ecclesiarum Belgicarum* aut *Catechismo* pugnaret, ullam cuiquam causam præbuerim, cur hujuscemodi quid à me magis quam a quoquam alio postularetur. Atque hoc nunquam non professus sum atque etiamnum modo profiteor; paratus pati, si quidem fructus inde aliquis existerè posse iudicetur, uti in illud in *Synodo Provinciali* aut *Nationali* inquiratur, deque eo cognoscatur amplius.

Modus petitionis quum per *Deputatos* ea fieret aperte satis mihi obstabat: gravabar etiam valde præjudicio *Synodi*, quæ non præsumitur per *Deputatos*

Rationes aut collationem adnotata.

Deputatos quemque ad collationem sollicitare, nisi eam ad rem causam præbuerit; ut integrum proinde mihi non esset collationem ejusmodi admittere, quin eadem opera, quasi mihi ejus conscius, faterer docuisse quidquam me fecus quam fas esset. Rationes vero recusationis meæ hæc sunt. Prima, quod cum neq; *Suydhollandica*, neque *Noordhollandica Synodo* obnoxius sim, sed alios habeam superiores, quibus tenear rerum omnium mearum rationem reddere; in collationem cum *deputatis* consentire non potuerim, nisi de sententia atque etiam cum expresso mandato eorum: maximè cum collatio hujusmodi ex officio *ordinario* mei mihi muneris non incumberet; atque adeo vero etiam ipsi *Deputati* aperte satis subinnuebant, hanc collationem minime illam privatam futuram; cum recusarent, titulo *Deputatorum* deposito, collationem mecum aliquam experiri. Itaque contra *Superiores* meos deliquissem, nisi quæ eo modo obferebatur; collationem respicissem. Operarim ejus fratres meminisse velent, nunquam adhuc quenquam ex ministris nostris, qui tamen suæ quisque *Synodo* ut membrum illius subiciebantur, ausum unquam fuisse collationem ingredi, nisi de sententia *Magistratus* sui; imo vero etiam nunquam illos *particulares Magistratus* permisisse, uti suæ jurisdictionis *Minister* cum *Deputatis Ecclesiarum* unquam collationem experiretur, nisi in eam ante ipsi consensissent; quodque vero etiam sepe voluerint per *Deputatos* suos ibidem ipsi præsentem esse. Revocentur solummodo in memoriam; quæ *Leidæ* in causa *Coolhassii*, *Gondæ* cum *Hermanno Herbertis*, *Hornæ* in causa *Cornelij VVig-*

geri & *Medenbliei* in causa *Taconis* acta sunt.

Secunda ratio, quæ mihi collationem dissuadebat, hæc erat; quod, quæ obferebatur, collationem magnam inæqualitatem futuram animadvertēbam; quum necesse sit inter eos, qui de re aliqua collaturi sunt, summam æqualitatem existere. Primum enim publica ad me veniebant armati auctoritate; in me cum privata omnia essent. minimè vero omnium me laetet, quam egregie suffulciatur, qui quid publica auctoritate instructus agit. Secundo, ipsi tres erant numero, duosque penes se *Deputatos Synodi Noordhollandica* habebant: ego contra solus eram, non solum omni destitutus ope, sed etiam futuræ actionis testibus, quibus sicuti ipsi, ita ego quoque tuto res meas concedere possem. Tertio, illi sui juris non erant, sed ex iudicio *superiorum suorum* pendere cogebantur, tenebanturque ad extremum usque pro ea in *Religione* sententia pugnare, in qua esse *Superiores* suos cum animis suis statuerent, in tantum, ut integrum ipsis non fuisset rationes, quæ à me adduci potuissent, admittere, licet vel maxime comperissent eas stringere atq; omnino insolubiles esse. Quibus positus non videbam, quoniam modo ex ea collatione cum utrimque fructum consequeremur, quem æquum erat inde existere, quique à mea quidem parte inde existiturus erat, propterea quod mei juris eram, poteramque meam solius conscientiam sine cuiusq; præjudicio in iudicium adhibendo, id admittere, quod de veritate convicta ipsa verum esse mihi dictavisset. Quanti vero hujus interfit, omnium plenissime *Celsit. Vestra* comperissent, si qui vestrum per vos *Deputati* in

conventu preparatorio presentes fuissent. Tertia relatio eorum, quam post collationem apud Superiores suos facturi erant, non poterat non cum præjudicio meo conjuncta esse multis modis, sive abfuturus fuisssem, sive etiam coram adfuturus. Sin abfuturus fuisssem, facile accidere potuisset, ut sive omisiss quibusdam, sive quibusdam additis, verbis etiam, sensu aut ordine mutatis, quippiam sive per *inconsiderationem* defectu intellectus, sive per *imbecillitatem* defectu memoriæ, sive etiam ex *affecteduum præiudicio* aliter narraretur, quam rei veritas esset. Ac mea quidem etiam præsentia in id incommodum difficulter evitare aut corrigere potuisssem; cum major *Deputatis* quam mihi privato fides habita fuisset. Tandem vero hac ratione *conventui* isti aliquod in me ius atque aliquam supra me prærogativam detulisssem; quæ neque in me haber, neque ego, pro eo quo fungor munere, deferre ei possum sine præjudicio eorum, quos mihi *communis* noster *Magistratus* præesse voluit.

Itaque non tam *aquitas* quam ipsa *necessitas* à me effugitabant, ut oblata mihi eo modo *collationem* repudiarem. Ut ut vero hujus ego sententiæ essem, nihilo tamen minus ejus quod postulabant compotes fieri potuissent, si *collationem* illam *privatam*, quam de omnibus universè *Christiana fidei articulis* ipsis obferebam, admittere voluissent; atque hæc *privata collatio* ad mutuam institutionem multo accommodatior illa fuisset: quod moris sit ut in *collationibus privatis* multo quis quid familiarius & liberius eloquatur, quam cum *formalitates*, ut sic loquar, *deputationum* adhibentur. Neque vero

causa erat cur difficiles sese hac in parte præbere debuerant, cum id cuique per se soli liceat: ego verò etiam hoc addebam, mihi comprimis placere, ut quæ inter nos agi contingeret, penes nos continuerentur, neque quicquam eorum apud quenquam eliminaretur. Hoc modo si in *collationem* mecum consensissent, nullus dubito, quin aut alter alteri satisfacissemus, aut saltem constitisset, ex mutua nostra controversia haud facile ullum aut *necessaria* ad salutem *veritati*, aut *pietati*, aut *Christiana paci* damnum imminere posse.

Sed his omisiss, in eo satisfacere plane mihi non possum, quoniam tandem modo hæc sim il consistant: conqueri, quasi *proferri* quid sentiam, *decretem*; & tamen intra extraque fines nostros usque adeo in me invehere, quasi *nova, impura*, atque *falsa* in *Eclesiam* & *Religionem Christianam* coner invehere. Si quod sentio non *profero*, unde ipsis de *sententiæ* meæ *improbitate* constare potest? imo vero quam tandem ratione *falsa* invehere possum, si me non *explico*? Sin puræ putæ *suspicionem* obtruduntur, contra *charitatem* est, saltem tam multum illis tribuere. Sed hoc de me iacitur; quod id quidem *aliquid proferam*, sed non *omnia*; atque ex eo ipso, quod *profero*, non obscure constet, quoniam tendam.

Verum hic illud attendendum est, utrum quod à me profertur, statuat *contrarium* esse aut *verbo Dei* aut *confessioni Ecclesiarum Belgarum*. *Postremum* si probatur, docui contra illud, contra quod *subnotatione manus meæ fidem dedi*, nunquam me docturum, sicque pœnam debeo: *primum* vero si probatur, multo jam in me

*Quærela de
declaratõne
mea sententiæ
à me negata
cum rumoribus
de me
sparsis non
congruis.*

in me animadverti bebet magis, te-
neorque aut *palinodiam* canere, aut à
munere meo desistere: maxime si eius-
cemodi sunt *doctrina capita*, quæ Dei
honori & *saluti hominum* notorie præ-
iudicent. Sin vero, quod à me pro-
latum est, neque cum *verbo Dei*, ne-
que cum *confessione*, de cuius modo
mentio facta est, pugnare comperia-
tur; iam neque, quod inde elicitur
ab eoque pendet, *verbo Dei* contrave-
nire aut *confessioni* potest: juxta regu-
lam enim scholasticorum; *cuius do-*
ctrina consiliaria falsa sunt, eandem quo-
que ipsam falsam esse necesse est & contra.
Alterutrum itaque fieri oportuisset,
ut aut *actio* adversus me instituta
fuisset, an *rumoribus* illis fides non
habita. *Postremum* optassem. *Primum*
vero plane non metuo; ut ut *triginta*
& *unus articuli* ultro citroque cum
magno meo præiudicio de me spar-
si sint, multisque summis viris in
manus traditi, qui tamen satis liquido
ipsi testantur, qua infirmitate con-
scripti sint, atque qua fide & consci-
entia impacti mihi. Sed dicit
forte non nemo; potuisses sane tur-
barum evitandarum gratia, partim-
que ut hac ratione quamplurimis
Ministris satisfaceres, quidquid in to-
to *Religionis* negotio sentires, aperte
atque nude profiteri apud *confratres*
tuos, ut aut tu mature institui rectius
potuisses, aut illi ad *collationem mutu-*
am tempestive se parare potuissent.
Sed quo minus id facerem *tria* me,
quæ metuebam, *incommoda* abster-
uerunt.

Ac *primum* quidem metuebam, si
quod sentio professus fuisset, inde
existurum fuisse ut, quo modo
actio adversus me institueretur, quæ-
situm fuisset. *Secundo* metuebam, ut
talis *mea sententia* pro *suggestu* in Tem-

plis atque *Academicis dissertationibus*
exagitaretur atque refutaretur. *Tertio*,
uti ea ad *exteras Academias* atque *Ec-*
clesias transmitteretur, *spe sententia*
condemnatoria adversus eam obtinen-
dæ, sicque me gravandi. quod vero
gravissimas causas habuerim cur ea
simul omnia metuerim, difficile
mihi non esset ex *articulis & scriptis*
quorundam liquido demonstrare.

Quod vero attinet ad *instituitionem*
meam, quam sperare inde potuisset;
de ea ita habendum est; *non me solum*,
sed *multos* præterea alios habere etiam
ipso quæ circa *religionem* meditati
sint, ut propterea *institutio* ea utiliter
adhiberi non potuerit, nisi ubi loci
omnes comparituri sint, atque ubi
sententia, ut loquuntur, *definitiva* po-
terit atque debet pronuciari.
Quantum autem ad illud, quod in-
terea temporis fratres mei tempesti-
ve se ad *collationem* parare debuissent,
dico id tum omnium commodissi-
mum futurum esse, quum *omnes* si-
mul *meditationes* suas in medium pro-
tulissent, ut ita simul & semel om-
nium pariter ratio habeatur.

Atque hoc modo quum diluerim
quæ potissimum mihi objiciuntur, id
porro dabo operam, ut quod ego
pollicitus sum, & vos *Nobiliss. & Po-*
tentiss. D. D. mihi mandavistis, id
exequar; certo persuasum habens,
hinc neque mihi neque *sententiæ*
meæ ullum præiudicium creandum,
cum quidquid hoc est, ex ea obe-
dientia oriatur, quam huic *confessui*
proximè *post Deum & secundum Deum*
debeo.

Primus & primi nominis in *Religione*
articulus, in quem *meditationes* quas-
dam habeo, iamque inde à multis
retro annis quippiam meditatus fui,
de *Prædestinatione Dei* est, id est, de

Quæ cum hic
locuta non ha-
beant, progre-
dior ad ipsam
sententia mea
deklarationem

De Præ-
destinatione.

Primaria cau-
sa propter
quas ausus
non sui medi-
tasiones meas
in negotio Re-
ligionis ape-
ri.

Electioe hominum ad salutem, & reprobatione ad interitum. Ab hoc Articulo initium faciam, expositurus primum quidem, quidnam de eo quidam in Ecclesijs nostris atque etiam in Academia Leidenſi tam viva voce quam scriptis doceant; deinde veritas in eadem ipsa meditationes prolaturus, simul vero etiam meam ipsius de eodem loco sententiam expositurus.

Triplicis sententiae Ecclesiarum apud nos reformationum de Praedestinatione. Prima sententia eorum qui quam altissime sentiunt, quam ego rejicio.

Sententia doctorum in Ecclesijs nostris de hoc Articulo, una illa atque simplex non est, sed in quibusdam diversa atque inter se differens. Sententia verò eorum qui quam altissime ascendunt, ea hoc modo sese habet, prout ea ipsissimis passim eorum scriptis continetur.

I. Deum aeterno & immutabili decreto ex hominibus, quos non ut creatos, multo minus ut lapsos intuitus sit, quosdam ad vitam aeternam, quosdam ad aeternam perditionem praedestinavisse, citra omnem iustitiam aut peccati, obedientiam aut inobedientiam intuitum, ex puro puto placito, ad demonstrandum gloriam iustitiae suae & misericordiae; vel (ut alij) gratiae suae salutiferae, sapientiae & potestatis suae liberrime.

II. Praeter hoc decretum Deum certa quaedam media praordinavisse ad decreti illius executionem pertinentia, idque etiam ipsum decreto aeterno atque immutabili. haec media ex vi praedicti decreti necessario sequi, eumque, qui praedestinatus est, necessario ad finem praedictum deducere. Horum quaedam communiter ad decretum electionis & reiectionis pertinere, quaedam vero hujus aut illius specialia esse.

III. Communia media tria esse. Primum, Creationem hominis esse in recto iustitiae originalis statu,

sive ad imaginem & similitudinem Dei in iustitia & sanctitate. Secundum, permissionem esse lapsum Adami; sive, ordinationem esse Dei ut homo peccaret, & vitiosus fieret. Tertium, amissionem esse sive ablationem iustitiae originalis & imaginis Dei, etiamque conclusionem sub peccato & condemnatione.

IV. Nisi enim Deus aliquos crearet; non habiturum quibus vitam aeternam daret, aut mortem aeternam superinduceret. Nisi eos crearet in iustitia & sanctitate, auctorem ipsum peccati futurum, atque hoc modo jus non habiturum neque ad puniendum eos ad laudem iustitiae suae, neque ad salvandum eos ad laudem misericordiae suae. Nisi ipsimet peccarent, seque ipsi merito peccati reos mortis peragerent, locum futurum non fuisse neque demonstrationi iustitiae neque demonstrationi misericordiae.

V. Media praordinata ad executionem decreti electionis, etiam haec tria esse. Primum, praedestinationem sive donationem esse Iesu Christi Mediatoris & Salvatoris, qui omnibus & solis electis amissam iustitiam & vitam merito suo promereatur & virtute sua communicet. Secundum, vocationem esse ad fidem, extrinsecus per verbum, intrinsecus vero per Spiritum suum in mente, affectibus & voluntate; operatione tam efficace, ut electus necessario vocationi assentiatur eique obediat, in tantum ut vocationi non credere, aut inobediens ei esse plane non possit. Hinc existere iustificationem & sanctificationem per sanguinem & Spiritum Christi, indidemque omnia bona opera; idque eadem plane vi atque necessitate. Tertium medium esse, quod

quod custodiat electos in fide, sanctitate & zelobonorum operum; sive donationem esse perseverantiæ; cuius hæc sit virtus, ut electi & credentes non solum non peccent plena atque tota voluntate, aut totaliter à fide & gratia non excidant, sed ut etiam non possint plena atque tota voluntate peccare, neque totaliter aut finaliter à fide & gratia excidere.

VI. Duo postrema horum mediorum, ad electos solum *adultos* pertinere, sed *fidelium & sanctorum liberos*, qui ante adultam ætatem ex hac vita migrant, Deum breviori via ad salutem perducere; nimirum si quidem ad electorum numerum pertinent (quos Deus solus noverit) donando ipsis Christum servatorem, eosque Christo, qui sanguinem & Spiritu suo eos salvet, citra actualem fidem & perseverantiam in ea: atque id juxta promissionem fœderis gratiæ, *Ero Deus vester & seminis vestri Deus.*

VII. Media pertinentia ad executionem decreti reprobationis ad æternam mortem, partim *omnium reiectorum & reproborum* (sive ad adultum ætatem perveniant sive ante eam moriantur) partim *quorundam solum* propria esse. Medium omnium commune, *desertionem* esse in peccato per gratiæ salutiferæ negationem, ejus quæ cui ad salutem necessaria & sufficiens sit. Hanc negationem duobus constare membris; primum enim Deum non velle ut Christus pro ipsis moriatur aut ipsorum Servator sit, neque quoad voluntatem Dei *antecequentem*, ut quidem eam vocant, neque quoad *sufficientem*, aut valorem pretij reconciliationis; quum pretium hoc neque respectu decreti Dei, neque respectu virtutis & effica-

citatis pro reprobis quidem oblatum sit; alterum vero hujus negationis membrum esse, quod Deus non vult *reprobis Spiritum Christi communicare*, absque quo tamen Christi & beneficiorum ejus participes fieri nõ possunt.

VIII. Medium *quorundam solum reproborum proprium*, *obdurationem* esse: quæ adultis contingit, sive quia sæpius atque enormiter contra legem Dei peccaverint, sive quia gratiam Evangelij repudiaverint. ad executionem *primæ indurationis* pertinere conscientia per notitiam *illuminationem & convictionem* illius de justitia legis. Hanc legem non posse non necessario eos in iniustitia detinere ut inexcusabiles fiant. Ad executionem *secundæ indurationis*, Deum vocatione uti per prædicationem Evangelij quæ *inefficax* atque *insufficiens* sit, tam respectu decreti Dei quam respectu ipsius eventus. Hanc vocationem aut *externam* solum esse, cui neque velint neque possint obedire; aut etiam *internam* esse, qua quidem quidam in intellectu excitentur ad accipiendum & credendum quæ audiunt; sed fide tamen solum tali, qua præditi Diaboli contremiscunt: quidam vero etiam ulterius provehuntur, ut aliquo modo desiderent celestia dona gustare. Hos vero omnium infelicissimos esse, quippe qui in altum tollantur, ut lapsu graviore ruant. Idque non posse non ipsis evenire; necessario enim redire eos ad vomitum & à fide deficere.

IX. Ex hoc decreto electionis & reprobationis divinæ, atque ex hac administratione mediorum ad executionem utriusque pertinentium sequi, ut electi *necessario* serventur, sic ut non possint perire, & ut reprobi *necessario* damnentur, sic ut non possint

servari; idque ex *absoluto* proposito Dei, quod omnes omnino res omnesque causas, quæ in rebus sunt, aut à rebus existere possunt, antegrediat. Hæc sententia à quibusdam eorum, qui eam sequuntur, iudicatur fundamentum esse *Christianismi, salutis & certitudinis de salute*: in quo certa atque indubitata omnium fidelium, quæ quidem conscientiam tranquillâ reddere possit, consolatio fundetur; imo verò cui laus gratiæ Dei innitatur, usque adeo ut si huic doctrinæ contradicatur, Deo laus suæ gratiæ necessario adimatur; libero vero deinde hominis arbitrio & viribus illius meritum salutis attribuat, quod Pelagianismum redoleat. atque has etiam proinde causas obtendunt cur tam anxie de puritate hujus doctrinæ in Ecclesijs suis retinenda laborent & omnibus novitibus pugnantibus eum ea opponant se.

Verumenimvero me quod attinet, ut quod sentio liberè (salvo tamen meliore iudicio) eloquar, in ea ego sum sententia; quod hæc doctrina multa falsa, impertinentia interque sese pugnantia in se complectatur; quæ ut omnia nunc recenseam, tempus in præsentiarum non patitur, sed eam in sui solum latitudine examini subijciam *παχυμερῶς*. Quatuor vero præcipue capita, eaque maximi in ea ponderis mihi ob oculos proponam; ea primum quidem cujus modi sint, expositurus, deinde verò amplius declaraturus quid de illis ego iudicem & sentiam. ea autem hæc sunt.

I. Quod Deus *absolnte & præcise* decreverit singulares quosdam homines per misericordiam sive gratiam servare, alios vero per justitiam condemnare; idque sine ullo in hoc decreto intuitu ullius justitiæ aut peccati, obedientiæ aut inobedienciæ, quæ ab his aut illis existere potuit.

II. Quod Deus ad executionem præcedentis illius decreti, decreverit Adamum omnesque homines in ipso creare, in recto originalis iustitiæ statu, quinimo etiam ordinaverit ut peccarent, sicque æternæ condemnationis rei fierent, & originali iustitia privarentur.

III. Quod Deus eos, quos sic præcise vult servare, decreverit ad salutem & media co pertinentia; videlicet ad fidem in Iesum Christum & ad perseverantiam in ea perdere; eosque re ipsa etiam ad ea perducatur, per gratiam vimque irresistibilem, sic ut non possint non credere, perseverare in fide & salvari.

IV. Quod Deus illis, quos absoluta voluntate ad perditionem præordinaverit, decreverit negare, atque etiam re ipsa non conferat illam gratiam, quæ ad salutem necessaria & sufficiens est; sic ut neque credere aut servari possint aut valeant. Post horum quatuor capitum diligentem in timore Domini meditationem atque examinationem, de hac prædestinationis doctrina dico quæ jam sequuntur.

I. Quod ea non sit fundamentum *Christianismi, salutis, aut certitudinis de salute*. Non *Christianismi*. I. Hæc enim prædestinatio non est decretum illud Dei, quo Christus a Deo statuitur Salvator, caput & fundamentum eorum, qui salutis hæredes fient; quod tamen unicum est *Christianismi* fundamentum. II. Doctrina enim hujus prædestinationis, non est ea doctrina

Hanc prædestinationem negavit idque propter sequentes rationes.

Hæc prædestinatio non est fundamentum Christianismi

Mea sententia de Prædestinatione.

doctrina per quam Christo soli generali lapidi tamquam vivi lapides, per fidem inædificamur, eique tamquam membra capiti inferimur.

Non salutis: I. Hæc enim prædestinatio non est decretum illud beneplaciti Dei in Iesu Christo, cui soli nostra salus innititur. II. Doctrina hujus prædestinationis non est fundamentum salutis. Non enim est potentia Dei ad salutem credentibus; quia iustitia Dei per illam non manifestetur ex fide in fidem.

Non certitudinis de salutē: Hæc enim innititur huic decreto: qui crederint, salvabuntur: ego credo, igitur salvabor. Doctrina vero hujus prædestinationis neque primum neque secundum hujus syllogismi membrum in se complectitur: quod etiam quidam fatentur hisce verbis.

Non hoc volumus quod huius (prædestinationis) scientia fundamentum Christianismi aut salutis sit, aut quod eodem modo ad salutem necessaria sit, sicuti doctrina Evangelij &c.

Secundo, quod non compræhendat in se neque totum Evangelium neque etiam partem illius aliquam. Evangelium enim constat partim mandato resipiscentiæ & fidei, partim promissione remissionis peccatorum, gratiæ spiritus & vitæ æternæ: juxta tenorem concionum Iohannis & Christi, prout eæ nobis ab Evangelistis describuntur; simulque juxta doctrinam Apostolorum Christi post ascensionem ejus. Hæc vero prædestinatio neque ad mandatum resipiscentiæ & fidei neque ad promissionem pertinet. Imo vero etiam hæc doctrina non docet, quales Deus in genere prædestinaverit,

quæ proprie est doctrina Evangelij, sed in se complectitur mysterium quoddam, quod soli Deo prædestinanti notum sit; quo compræhendatur, quas singulares personas & quot Deus decreverit servare & condemnare. Unde ulterius concludo, quod hæc doctrina prædestinationis non sit necessaria ad salutem cognitu, credito, speratu, aut factu. Hoc ita esse fatetur doctus quidam vir in suis thesibus hac de re ad disputandum propositis; idque per hæc verba; *quæ Evangelium prædestinationis patet factis & liber non in se, sed in re tantum nominari potest; quippe quod nec materiam numeri nec formam absolute denotat; hoc est, non quot sigillatim (per paucos exceptis) nec quos, sed tantum quales generatim prædestinaverit, declarat.*

Tertio, quod hæc doctrina inde à Christi tempore primis sexcentis annis, in nullo unquam concilio sive generali sive particulari admissa, decreta aut probata sit. Non in Concilio Niceno, in quo contra Arrium de Deitate & *quodam* filij Dei actum est. Non in primo Constantinopolitano, in quo contra Macedonium de Deitate Spiritus S. decretum factum est. Non in Concilio Ephesino, in quo contra Nestorium de Unitate personæ Filij Dei actum est. Non in Chalce Ionensi, quod Eutychem damnavit, decrevitque in eadem una Domini nostri Iesu Christi persona duas distinctas naturas esse, essentia sua inter se differentes. Non in Constantinopolitano secundo, in quo Petrus Episcopus Antiochenus & Anthymus Constantinopolitanus cum alijs quibusdam damnati sunt, adserentibus Patrem quoque passum esse. Non etiam

Hæc prædestinatio in nullo concilio generali neque generali concilio particulari admissa, decreta aut probata est.

*Neque salu-
do.*

*Neque certi-
tudinis de sa-
lute.*

*Vide theses
hæcæ belgicæ
v. 1. 1.*

etiam in tertio Constantinopolitano, in quo Monothelitarum damnati sunt, adherentes in Iesu Christo non nisi unam solum voluntatem & operationem esse. Neque vero etiam hæc doctrina in concilijs particularibus; Hierosolymitano, Arausino, quinimo nec in Mulevitano Africæ, quod contra Pelagium ejusque errores celebratum est, ventilata aut confirmata fuit; prout apparet ex articulis doctrinæ, qui in eo contra Pelagium ejusque errores decreti sunt. Tantum vero abest ut doctrina ipsius etiam Augustini de Prædestinatione in illis concilijs recepta sit, ut Celestinus Episcopus Romanus, qui illo tempore vivebat, ad Episcopos Galliarum scribens & Pelagianorum doctrinas condemnans, in fine suarum litterarum in hæc verba concludat: Profundiores vero difficilioreseque partes occurrentium questionum, quas latius pertractarunt qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere; quia ad confitendum gratiam Dei, cujus operi ac dignationi nihil penitus subtrahendum est, satis sufficere credimus, quidquid secundum prædictas regulas Apostolicæ sedis nos scripta docuerunt, &c. Quod vero attinet ad regulas à Cœlestino in illa Epistola positas, atque etiam in præcedentibus tribus particularibus concilijs decretas; de illis nullo negotio inter nos conveniet, maxime quantum ad ea quæ pro gratiæ adstructione necessaria sunt contra Pelagium ejusque errores.

Quarto, quod hæc doctrinam nunquam ulli bene sentientes & orthodoxi Ecclesiæ Doctores, primis sexcentis post natum Christum an-

nis, in medium attulerint atque approbaverint, ne quidem aliquis ex illis, qui præcipui atque acerrimi gratiæ adstructores contra Pelagium existerunt; quales fuisse constat Hieronymum; Augustinum, auctorem libri, qui inscribitur de vocazione gentium, Prosperum Aquitanicum; Hilarium, Fulgentium, Orosium; quod ex ipsorum scriptis apparet.

Quinto, quod non congruat neque conveniat cum Harmonia confessionum earum, quæ sub nominibus Ecclesiarum Reformatarum atque Protestantium, uno simul in libro Genevæ impressæ editæque in lucem sunt. Si hæc confessionum Harmonia fideliter consulatur id appariturum est, multas confessiones non eodem illas modo de Prædestinatione loqui; quasdam non nisi obiter solum illius meminisse; quæque maxime exstant atque urgentur in hac de Prædestinatione doctrinæ capita, nunquam à me adducuntur, ea plane ne attingere quidem semel. Nullam vero penitus confessionem sic eam tradere, prout ea à me antea proposita fuit. Confessio Bohemica, Anglicana, Wirtenbergenfis, prima Helvetica, quatuor civitatum, Argenterati, Constantiæ, Memmingæ & Lindaviæ, hujus Prædestinationis nullam mentionem faciunt. Basiliensis & Saxonica non nisi obiter tribus solum verbis illam destringunt. Augustana sic de ea loquitur, ut annotatione aliqua eam opus habere ad præmonendos nos Genevenses iudicaverint. Helvetica postrema, cui ad stipulati sunt & subscripserunt magna pars reformatarum Ecclesiarum, sic etiam ipsa de ea loquitur, ut ego quidem optem

vis à nullo
Ecclesiarum
doctore appro-
bata fuit.

Hæc prædesti-
natio non con-
cordat enim
Harmonia
confessionum
Ecclesiarum
reformatarum

Hæc Prædesti-
natio pri-
mis sexcentis
post natum
Christum an-

videre,

videre, quam tandem ratione cum ea, quæ modo à me producta est, Prædestinationis doctrina subsistere possit; licet etiam eam Generensivæ & Sabaudicæ Ecclesiæ approbaverint.

Sexto; optimo iure sine contentione aut cavillatione in dubium vocari potest, utrum hæc doctrina concordet cum confessione Belgica & Catechismo Heidelbergensi; quod breviter demonstrabo. In confessione Belgica Art. 14. hæc leguntur: *Homo seipsum sciens & volens peccato & per consequens morti ac maledictioni subiecit, dum diaboli verbis & imposturis aurem præbens, &c.* unde concludo hominem non peccavisse necessitate aliqua ullius præcedentis decreti prædestinationis; quod cum hac, contra quam ago, Prædestinationis doctrina ex diametro pugnat. In Articulo deinde 16. in quo de æterna Dei electione agitur, hæc verba leguntur. *Deus se demonstravit misericordem, ex damnatione liberando & servando eos, quos in æterno & immutabili suo consilio, pro gratuita sua bonitate elegit in Iesu Christo Domino nostro, absque ullo operum ipsorum respectu; iustum vero, in illo suo lapsu & perditione alios relinquendo, in quem sese ipsi præcipites dederant.* quæ verba quomodo cum hac de Prædestinatione doctrina convenient, plane non video.

In Catechismo Heidelbergensi, quæstione 20. hæc leguntur: *Non omnibus qui in Adamo perierant, per Christum salutem reddi, verum ijs tantum, qui Christo vera fide inseruntur, eiusque beneficia amplectuntur.* Vnde concludo, Deum nullos homines præcise ad salutem prædestinavisse, quin ipsos in decreto suo tamquam

credentes intuitus sit: Quod cum primo itemque tertio capite hujus Prædestinationis pugnat. Similiter quæstione 54. hæc leguntur. *Credo Filium Dei, sibi ex universo genere humano æternum ad vitam æternam electum, per Spiritum suum & verbum, in vera fide consentientem ab initio mundi ad finem usque colligere: ubi electio ad vitam æternam & consensus in fide, iuxta se mutuo collocantur, idque sic ut postremum hoc priori non subordinetur; quod tamen juxta sententiam hujus Prædestinationis fieri debuisset, verbaque hoc modo collocari: Filium Dei sibi æternum ad vitam æternam electum, Spiritu & verbo suo vocare atque colligere, idque ut credant & in vera fide inter se consentiant.* Quæ cum ita sese habeant, nulla causa est, cur qui hanc de Prædestinatione sententiam amplectuntur & defendunt; aut tanto conatu contendant symmystis suis sive Ecclesiæ Christi eam obtrudere; aut in pessimam partem accipiant, si quid cum ea doctrina non congruens aut etiam pugnans cum ea, in Ecclesia aut Academia doceatur.

Septimo dico, quod hæc doctrina pugnet cum natura Dei, præcipue vero cum attributis naturæ illius illis, per quæ omnia operatur & agit; cum sapientia nempe iustitia & bonitate illius. Cum sapientia illius pugnat tribus modis: 1. quia tradit Deum decernere aliquid propter eum finem, qui nec bonus sit, nec bonus esse possit: Deum nempe creare ad perdendum in æternum, ad laudem suæ iustitiæ 2. Quia in eam tradit, Deum per hanc Prædestinationem hoc propositum sibi habere, ut laudem misericordiæ & iustitiæ suæ demonstret;

Hæc Prædestinatio pugnat cum Natura Dei.

Cum Sapientia Dei.

Hæc Prædestinatio non concordat cum confessione & Catechismo Ecclesiæ.

quam laudem tamen demonstrare non potest, nisi per actum misericordiae & iustitiae contrarium, cuiusmodi illud Dei decretum est, quod decreverit, ut homo peccet & miser fiat. 3. Quia ordinem duplicis sapientiae Dei, nobis in Scripturis patefacta, mutat & invertit. Statuit enim quod Deus præcise prædestinaverit homines servare per misericordiam & sapientiam verbo crucis Iesu Christi compræhensam, absque eo quod præviderit, impossibile esse ut homo ac quidem sua ipsius culpa per sapientiam in lege patefactam hominique in creatione infusam, servaretur, cum Scriptura contra dicat, *placuisse Deo servare credentes per stultam prædicationem*, id est, *per verbum crucis, postquam mundus Deum in sapientia ipsius per sapientiam non cognoverit*. Cum iustitia Dei pugnat, idque tam quatenus in Deo amorem iustitiae & odium peccati denotat; quam quatenus perpetua est & constans voluntas suum cuique tribuendi. Quoad prius hoc modo; quia statuit Deum singulares quosdam homines præcise velle servare & decrevisse servare absque ullo iustitiae aut obedientiae intuitu, unde sequitur, quod Deus tales homines magis amet quam iustitiam. Quoad alterum vero, quia statuit Deum velle creaturæ suæ miseriam inferre, quæ non potest nisi peccati poena esse, cum tamen creaturam non intueatur ut peccatricem ac proinde neque iræ aut poenæ ream; atque hoc modo simul etiam ponit, Deum & creaturæ dare velle quod creaturæ non est, & quod cum summo ipsius malo conjunctum est; quod etiam ipsum iustitiae adversatur. Itaque quoad hanc doctrinam, primum qui-

dem Deus sibi ipsi quod suum est, detrahit. Deinde vero id creaturæ tribuit, quod neque creaturæ quoque est, ad miseriam ipsius. Cum bonitate quoque Dei pugnat; bonitas enim, affectus in Deo est, bonum suum communicandi, quatenus id iustitia congruum esse iudicat & permittit. In hac vero doctrina Deo tribuitur, quod a se, nulla re extra se motus, summum creaturæ suæ malum velit, idque ab æterno ei præordinaverit sive conferre præstituerit, etiam priusquam quidquam ei boni conferre statuerit. Statuit enim hæc doctrina, Deum velle damnare, idque ut facere posset, velle creare; cum tamen creatio, primus bonitatis Dei egressus sit. Hæc quidem certè multum discrepant ab ea bonitate Dei, quæ non solum indignis, sed etiam malis atque poena dignis benefacit, quod ipsum in Patre nostro caelesti imitari iubemur.

Octavo, doctrina talis de Prædestinatione pugnat cum natura hominis, tam respectu ejus quod creatus est ad imaginem Dei cum agnitione Dei & iustitia; quam quod creatus est cum libero arbitrio; quinimo etiam hujus respectu, quod creatus est cum affectu & aptitudine ad vitam æterna fruendum. Triaque hæc ex hisce brevissimis verbis concludi possunt, *fac hoc & vires; quo die istud facies: morieris*. Horum nihil si homini adimatur, non potest quicquam præstare talis monito ad permovendum illum ad obedientiam. 1. Pugnat cum imagine Dei, consistente in cognitione Dei & sanctitate. Iuxta enim hanc cognitionem & iustitiam homo aptus & potens erat, etiamque tenebatur, Deum,

*Pugnat cum
Dei bonitate.*

1. Cor. 1. 21.

*Pugnat cum
Dei iustitia.*

*Hæc Præde-
stinatione pu-
gnat cum na-
tura hominis.*

*Rom. 6. 5.
Gen. 2. 17.*

*Respectu eius
quod conditus
est ad imagi-
nem Dei.*

nosse,

nosse, amare, colere, eique servire. Hac vero Prædestinatione interveniente imo præveniente, præordinavit ut homo vitiosus fieret etiamque peccaret; hoc est, ut Deum non noceret, non amaret, non coleret, eique non serviret; atque hoc modo non faceret, quod præstare secundum hanc Dei imaginem aptus erat & potens, etiamque tenebatur: quod æquipollet cum eo atque si quis diceret; Deum hominem ad imaginem suam in sanctitate & justitia creavisse quidem, sed præordinavisse & decrevisse tamé ut homo fieret impurus & iniustus, id est, imagini Satanæ conformis fieret. 2. Pugnatur cum libertate voluntatis, in qua & cum qua homo à Deo creatus est. Libertatis enim usum impedit obligando sive determinando voluntatem præcisè ad unum, ad hoc nempe aut aliud aliquid agendum; ut proinde Deus (quod tamen absit) alterutrius culpari possit, aut quod hominem cum voluntate libera creaverit, aut quod talem creatum, in usu libertatis suæ impediatur: in uno eorum incogitans existens, in altero mutabilis, in utroque vero tam homini quam sibi injurius. 3. Hæc prædestinatione homini injuriam infert, respectu ejus propensionis & capacitatis ad in æternum salute fruendum; quæ ipsi in creationi sua indita est. Cum enim hac prædestinatione prædefinitum sit, quod major pars hominum salutis particeps non fiet, in damnationem autem æternam incidet, idque jam ante quam decreverat eum creare aut hominem facere; privantur eo, ad quod desiderandum naturalem propensionem habebant sibi à Deo inditam, & quidem nullo suo præcedente peccato & merito, sed

simpliciter per hanc solummodo prædestinationem.

Nono, pugnat hæc prædestinatione è diametro cum actu creationis. 1. enim; creatio, communicatio est boni secundum proprietatem intrinsicam naturæ suæ; sed creatio ejusmodi, quæ hanc habet intentionem & mentem, ut via sit per quam reprobatio jam ante facta finem suum consequatur, non est communicatio boni. Bonum enim omne æstimari & iudicari debet ex mente dantis, ex finè ad quem sive propter quem datur. Intentio dantis hic fuisset damnare, quod non potest contingere nisi creaturæ: huius vero sive eventus creationis fuisset, æterna creaturæ perditio. quo casu creatio non esse communicatio boni alicujus, sed præparatio ad summum malum, etiam secundum ipsam creatoris intentionem & eventum rei; juxta id quod dicit Christus, *melius fuisset homini illi nunquam natum fuisse.*

II. Reprobatio est odii; atque ex odio oritur; creatio vero ex odio facta non est: creatio ergo via sive medium non est, pertinens ad executionem decreti reprobationis. III. Creatio actio Dei perfecta est, per quam suam sapientiam suam bonitatem & omnipotentiam declaravit. Creatio itaque in finem nullius alterius operis aut actionis Dei præcedentæ subordinatur. Sed potius actio illa Dei esse statuitur; quæ necessario omnes alias Dei actiones, quas aut decernere aut suscipere potest, antecedit atque antegrediatur, imo citra quam præconceptionem, nullius alterius actionis actualem susceptionem decernere potest, & citra cujus executionem nullum aliud opus ullo modo

Hæc prædestinatione ex diametro pugnat cum actu creationis.

Matth. 26. 24.

Respectu eius quod in eum libertate voluntatis creatus est

Respectu illius propensionis & aptitudinis quam habet ad fruendum æterna beatitudine.

absolvere potest. I V. Omnes actiones Dei, quæ ad damnationem creaturarum ipsius tendunt, alienæ Dei actiones sunt; quia Deus in eas propter aliam atque extraneam causam consentit. Creatio vero non est actio Dei aliena sed propria, imo nullam propriam Dei, ad quam per nullam aliam extraneam causam moveri potuit, cum prima sit Dei actionum, sine qua nihil præter Deum revera est; quum quidquid sit per hanc actionem existiterit. V. Si creatio via est & medium per quod Deus decretum reprobationis suæ vult exequi, magis vult actum reprobandi quam actum creandi; in idemque magis sibi placet in actione condemnationis quarundam creaturarum suarum innoxiarum, quam in actione creationis ipsarum. VI. Postremo, creatio non potest via sive medium esse reprobationis secundum absolutum propositum Dei: quum creatione perfecta homo permanere poterat in obedientia præceptorum Dei, & non peccare; ad quod Deus etiam sufficientes vires ab una parte & sufficientia impedimenta ab altera parte dederat atque posuerat; quod etiam ipsum ex diametro cum huiuscemodi prædestinatione pugnat.

Decimo, pugnat hæc prædestinatio cum *natura vite æternæ* & titulis quibus illa in Scripturis insignitur. Est enim atque vocatur, *hereditas filiorum Dei*: atqui illi soli sunt Filij Dei, secundum Doctrinam Evangelij, qui in *nomen Iesu Christi credunt*. Præterea vocatur, *merces obedientia & laboriosa charitatis premium eorum, qui bonam certamen militant & bene currunt, corona iustitia, &c.* nemini itaque Deus æternam vitam, ex absoluto suo decreto

citra omnino considerationem aut intuitum fidei & obedientiæ destinavit aut destinare constituit.

Vndecimo, pugnat etiam cum *natura æternæ mortis*, iisque nominibus quæ ei in Scriptura tribuuntur. Vocatur enim *stipendium peccatorum, pœna æternæ perditionis, quæ reprehendetur illis qui Deum non noverint atque Evangelio Christi inobedientes fuerint: æternus ignis qui præparatus est Diabolo atque Angelis eius; ignis qui consumet adversarios atque inimicos Dei*. Nemini itaque Deus æternam mortem ex absoluto aliquo decreto præparavit citra intuitum peccati & inobedientiæ.

Duodecimo, cum *propriitate & natura peccati pugnat*, idque duobus modis: 1. quia peccatum vocatur *inobediencia & rebellio*: quæ locum habere non possunt, ubi cui inevitabilis necessitas ad peccandum incumbit ex præcedente decreto Dei. 2. Quia peccatum damnationis meritoria causa est. Meritoria vero causa movet voluntatem Dei ad reprobandum secundum iustitiam, imo Deum, qui peccatum odio habet, movet, ut velit reprobare. Peccatum itaque causa inter media esse non potest, per quod Deus decretum sive voluntatem reprobationis exequatur.

Decimo tertio, pugnat hæc prædestinatio cum *natura gratiæ Dei*, eamque quantum in se est destruit; ut ut prætenditur, quod quam maxime idonea imo plane necessaria sit ad gratiam stabiendam; idque tribus modis: 1. quia gratia sic contemperata sit naturæ hominis, ut libertatem voluntatis in illo non aboleat, sed eam dirigat atque corrigat depravatam, hominique proprios suos motus permittat, cum contra hæc

Præde-

Hæc prædestinatio pugnat cum natura æternæ mortis
Rom. 6. 23.
2 Thes. 1. 8. 9
Mat. 25. 41
Heb. 10. 27.

Hæc prædestinatio pugnat cum natura peccati.
1. Ioan. 1. 3. 4

Hæc prædestinatio quantum in se est destruit gratiam de-

Hæc prædestinatio pugnat cum natura vite æternæ.
Tit. 3. 7.
Ioan. 1. 12.
Mat. 5. 12.
Heb. 6. 10.
Apoc. 2. 10.
1 Tim. 4. 7. 8

Prædestinatio talem gratiam introducat, per quam liberum arbitrium tollitur & exercitium illius impeditur. 2. quia gratia in Scriptura sic describitur ut *resisti ei possit, ut in vanum accipi possit, ut homo omittere possit quominus ei assentiatur, & ique cooperetur*, cum contra hæc prædestinatio dicat, quod gratia irresistibilis quædam vis atque operatio sit. 3. quia gratia ex prima atque præcipua intentione atque mente Dei ad bonum tendat illorum, quibus ea offertur, quique eam recipiunt. Cum contra hæc Prædestinatio hoc secum trahit, quod gratia quibusdam etiam reprobis offeratur, atque usque ad illuminationem intellectus & gustum cælestium donorum communicetur in hunc finem, ut quanto altius evadunt, tanto gravius ruant, majoremque perditionem mereantur atque accipiant.

Decimo quarto, doctrina hujus prædestinationis, in gloriam Dei injuria est, quæ non consistit in declaratione libertatis aut potestatis, neque in demonstratione iræ & potentia, nisi quousque illa per iustitiam subsistere potest, salvo semper Deo honore suæ bonitatis. Ex hac vero doctrina sequitur, *Deum auctorem esse peccati*, idque quadruplice argumento probari potest. 1. Quia ponit, quod Deus præcisè decreverit gloriam suam demonstrare per iustitiam punitivam & misericordiam, quosdam homines servando & alios damnando: quod, nisi *ingrediente in mundum peccato*, neque factum est, neque fieri potest. 2. quia hæc doctrina dicit, Deum, ut finem suum assequeretur, ordinavisse ut homo *peccaret & vitiosus fieret*, ex qua ordinatione necessario lapsus sit. 3. quia dicit, Deum

homini gratiam sufficientem & necessariam ad *evitandum peccatum* denegavisse aut subtraxisse, idque priusquam jam homo peccavisset; quod idem est cum eo, atqui si homini legem posuisset, quæ simpliciter ei impossibilis esset præstitit, pro ratione naturæ in qua creatus erat. 4. quia Deo circa hominem operationes tribuit, tam externas quam internas, tam mediatas intervenientibus alijs creaturis, quam immediatas, quibus positus homo *necessario debuerit peccare*; idque ea necessitate, quæ in scholis vocatur *necessitas consequentis*, & *rem ipsam antecedens*, quæ libertatem voluntatis in totum abolet. Atque hanc quidem actum Deo attribuit ex prima & præcipua ipsius intentione, citra ullam præscientiam propensionis, voluntatis aut actus a parte hominis. Ex hisce vero ulterius deducitur, *Deum verè peccare*; quia juxta hanc doctrinam ad peccatum moveatur per inevitabilem actum, idque ex proprio suo proposito & prima intentione, absque eo ut ad id ante moveatur peccato aliquo aut merito hominis præcedente. Concluditur vero etiam hinc, *Deum solum peccare*. Homo enim, qui per inevitabilem vim ad peccandum movetur, id est, ad perpetrandum actum aliquè prohibitum, dici non potest, ipse peccare, unde tandem etiam hoc sequitur, *peccatum non esse peccatum*, quum quod Deus facit, id peccatum neque esse neque dici possit. Præter hæc jam dicta etiam alio modo adhuc honorem Dei lædit, sed hæc in præsentiarum sufficienter licet.

Decimo quinto, Hæc doctrina ipsi quoque Iesu Christo Servatori ignominiosa est. Nam, 1. excludit illum a decreto prædestinationis,

Hæc Prædestinatio Iesu Christo Servatori ignominiosa est.

Act. 7. 51.
Cor. 6. 1.
Job. 12. 25.
Mat. 23. 27.
Luc. 7. 30.

Hæc prædestinatio injuria est gloriae Dei

Quia ex ea sequitur, Deum auctorem esse peccati, prout quatuor sequentibus argumentis probatur.

quæ finem prædestinat; dicitque homines prius prædestinatos ut seruentur, quam ille prædestinatus sit ut seruet; in tantum, ut non sit *fundamentum electionis*. 2. Negat, quod Christus *meritoria causa sit*, quæ amissam nobis salutem rursus impetraverit; ponendo illum subordinatam solum causam salutis, ejus nempe quæ jam ante præordinata sit, sicque ministrum solum & instrumentum quod salutem nobis applicet. Atque id revera plane congruit cum ea sententia, quæ statuit Deum præcise hominum quorundam salutem voluisse, idque *primo & supremo* quod fecit decreto, unde cetera omnia Dei decreta pendeant atque sequantur. quod si ita est, impossibile igitur fuit ut talium hominum salus amitteretur: proinde etiam necesse non fuit, ut merito Christi, qui ipsis salus salvator præordinatus est, repararetur & tamquam de novo recuperaretur & inveiretur.

Decimo sexto, hæc doctrina salutis etiam hominum *noxia est*. 1. Quidem, quia impedit tristitiam illam salutarem & secundum Deum de commisso peccato; quæ esse non potest in illis qui nullam peccati conscientiam habent. At vero conscientia hujuscemodi peccati plane in homine esse non potest, qui per inevitabilem necessitatem decreti Dei peccatum commisit. 2. Quia aufert piam sollicitudinem convertendi se à peccato ad Deum. Qui enim pure se *passivè* habet planeque *instar mortui*, non solum ad sentiendum excitantem & præsentem Dei gratiam, sed etiam ad ei assentiendum eique obediendum; quique sic per irresistibilem vim convertitur, ut non solum gratiam, quæ intus pulsat, non

possit non sentire, sed etiam ei necessario debeat assentiri, sicque se convertere aut potius converti; plane non potest in corde suo talem sollicitudinem in animum inducere aut concipere, nisi prius ante irresistibilem talem motum senserit; aut si quam sollicitudinem in animum inducet, ea frustranea erit atque nullius rei; vera enim sollicitudo esse non potest, quæ non nisi per vim irresistibilem in animo ingenerata est ex præciso proposito & absoluta intentione Dei ad salvandum. 3. Quia zelum & studium bonorum operum inhibet in convertis, quam statuit regenitos neque plus neque minus boni præstare posse, quam præsent. actus enim à gratia salutari, debet operari, neque id intermittere potest; ab eadem autem gratia non actus, non potest quicquam agere, sed id omittat, necesse habet. 4. Quia extinguit zelum ad precandum; quum oratio tamen efficax medium sit à Deo institutum ad impetrandum à Deo quidlibet boni, maxime vero salutem. Ex quo enim antea destinatum est *immutabili & inevitabili decreto*, ejuscemodi homines salutem adepturos, oratio nequaquam esse potest ad salutem impetrandum, sed solummodo cultus Dei: quia ex absoluto decreto prædestinationis suæ talem hominem decreverit servare. 5. Tollit saluberrimum timorem & tremorem, in quo iubentur salutem nostram operari. Satuit enim quod electus & credens non potest plena & tota voluntate peccare, sicuti impij peccant; neque vero etiam *totaliter aut finaliter* à fide sive gratia excidere. 6. Quia in homine desperationem gignit tam faciendi quod

Studium bonorum operum inhibet. Tit. 3. 14.

Extinguit ardorem precandi. Luc. 11. 1-2. &c.

Tollit timorem & tremorem in quo salutem nostram operari iubentur.

Phil 2. 12. Desperationem ingenerat quod

Hæc prædestinatio salutis hominum noxia est; quia impedimentum ponit doctori sceleratum Deum de peccato. 2. Cor. 7. 10.

Aufert piam sollicitudinem conversionis.

Apo. 2. 3.

quod officium nostrum postular, quam obtinendi in quod desiderium nostrum fertur. Quum enim docetur, gratiam Dei, quæ quidem ad boni aliquid faciendum necessaria est, maiori parti hominum ex præcise & absoluto Dei decreto denegari; idque propterea quod decreto præcedente æque absoluto decreverit salutem ipsis non conferre, sed vero damnare eos; vix potest quin cito accidat, ut qui sibi haud ita facile persuadet electum se esse, ex reproborum se esse numero statuat. Vnde non potest deinde non oriri desperatio quædam faciendi iustitiam & obtinendi salutem.

Decimo septimo, Hæc doctrina invertit Euangelium Iesu Christi: nam in Euangelio Deus postulat ab homine *resipiscenciam & fidem*; promittendo vitam æternam si homo se convertat & credat. Per hoc vero decretum Prædestinationis statuitur, Deum singularibus quibusdam hominibus præcise salutem velle dare, simul vero etiam iisdem ipsis resipiscenciam velle dare & fidem, & quidem etiam præcise per vim irresistibilem, propterea quod servare eos velit. In Euangelio denunciat Deus impietentibus & infidelibus æternam mortem: hæcque ming horum faciunt, ut eos ab infidelitate absterreat atque ita servet: per hoc vero decretum Prædestinationis docetur, Deum certis quibusdam hominibus gratiam ad conversionem & fidem necessariam dare non velle, propterea quod decreverit præcise eos condemnare. Euangelium dicit, *ita Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum dederit, ne quisquis credit in eum, vitam æternam habeat*: Hæc vero doctrina dicit, *ita Deus dilexit*

eos quos præcise ad vitam æternam elegit, ut ipsis solis Filium suum dederit, fidemque in ipsos per vim irresistibilem ingeneret. Ut vero totum hoc paucis verbis complectar, Euangelium dicit, *fac mandatum & obtinebis promissum, crede & vires*; Hæc vero doctrina dicit, *quoniam tibi volo dare vitam, propterea volo tibi dare fidem*: quæ vera est atque ipsissima Euangelij inversio.

Decimo octavo, pugnat hæc Prædestinatio cum ministerio Euangelij. 1. Non enim potest homo minister & cooperarius Dei esse, neque verbum per hominem prædicatum instrumentum gratiæ & Spiritus esse, si Deus cum, qui mortuus est in peccato, vivificet per *irresistibilem vim*, non magis quam creatura potuit esse instrumentum gratiæ in prima creatione aut administra resurrectionis ex morte corporis. 2. Quia per hanc Prædestinationem ministerium Euangelij respectu majoris partis auditorum constituitur *odor mortis ad mortem*, itemque instrumentum condemnationis ex ipso primo scilicet proposito Dei & præcisa ipsius intentione, citra intuitum præcedentis rebellionis. 3. Quia per hanc Prædestinationem statuitur baptisimus erga multos infantes credentium & fœderatorum Dei, reprobatos scilicet, administratus nihil plane obfigmare, sicque inutilis esse ex prima & præcisa intentione Dei, idque citra ullam culpam infantium; quibus administratur secundum mandatum Dei. 4. Quia facit quominus publicæ preces sicuti decet, Deo offerri possint, cum fide nempe & fiducia quod omnibus verbum audientibus profuturæ sint: cum inter eos multi sint, quos

Hæc doctrina ministerium Euangelij destruit.

Facit ut minister non sit cooperarius Dei; contra locum,

1. Cor. 3. 9. Facit ut ministerium Euangelij respectu majorum odor sit mortis, similiter atque absolute contra locum,
2. Cor. 2. 14. 15. 16.

Facit ut baptisimus cum multo fidelium liberis inutilis sit citra ullam infansuum culpam.

Facit ut preces pro multis cum fiducia offerri non possint.

1. Tim. 2. 1. 2. 3. 4. Aperta est ad negligentiam administrationis in Pastorum animi ingenerandam.

non modo non velit servari, sed quos absoluta æterna & immutabili voluntate, omnes omnino res & causas antegrediente, damnari velit; Apostolo interim, ubi preces & supplicationes pro omnibus hominibus fieri iubet, hanc rationem ei adiungente: quia hoc bonum & acceptum est coram Deo Servatore nostro, qui vult omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis pervenire. 5. Quia cum hac doctrina ita comparatum est, ut quam facillimè Pastores & Doctores segnes & negligentes in suo ministerio reddat: quasi diligentia omnis ipsorum nullis utilis esse possit nisi illis solum, quos Deus absolute & præcise vult servare, quique perire non possunt; omnis vero negligentia ipsorum nemini necere possit nisi illis solum, quos Deus præcise perire vult, & qui necessario perituri sunt & non possunt non perire.

Decimo nono, quia hæc doctrina evertit fundamentum tum Religionis universæ tum Christianæ Religionis in specie. Fundamentum Religionis universæ consideratum duplex Dei amor est, sine quo nulla Religio aut est aut esse potest: primus erga iustitiam est, unde odium peccati existit; alter erga creaturam est ratione præditam, & quidem in nostro nunc negotio, erga hominem; juxta dictum Apostoli Heb. 11. *Accedentem ad Deum credere oportet, Deum esse & remuneratorem esse eorum qui ipsam quaerunt.* Amor erga iustitiam in eo demonstratus est, quod vitam æternam non vult dare nisi ijs qui ipsam quaerunt. Amor erga hominem in eo consistit, quod vitam æternam ei dare vult, si se quaerat. Mutuus inter duplicem hunc amorem respectus, hic est: quod secundo

amori, qui in creaturas tendit, locus esse non potest, nisi quousque id prior amor permittit; ut proinde prior amor multo præstantissimus sit; secundo vero amori ubique locus sit, ubi prior impedimentum ei non ponit. Horum primum ex eo evidentissime comprobatur, quod Deus hominem quem quatenus creaturam amicit, propter peccatum nihilominus damnet; quod tamen nequaquam fieret, si hominem magis quam iustitiam amaret, magisque ab æterna hominis miseria abhorreret, quam ab inobedientia illius. Alterum vero hoc argumentum probatur: quod Deus neminem damnet nisi ob peccatum; tam multos vero homines salvet qui se à peccato convertunt: quod non faceret, nisi amori suo erga creaturas eousque locum dare vellet, quoadusque id iustitia juxta Dei iudicium maxime permittit. Hæc vero doctrina hunc ordinem invertit mutuamque hunc respectum; idque duobus modis. Vno, quum statuit Deum singulares quosdam homines velle præcise salvos facere, absque eo ut in proposito suo ullo modo obedientiam eorum intuitus sit; quo modo amorem Dei erga homines præponit amori erga iustitiam, statuitque quod homines quâ tales magis amet quam iustitiam, magisque abhorreat ab eorum miseria quam à peccato & inobedientia eorum. Altero, quum ex adverso asserit, Deum singulares quosdam homines velle præcise damnare absque ulla consideratione, in decreto suo, inobedientiæ ipsorum: quo modo amori erga creaturam detrahit quod ejus est, docetque quod Deus creaturam suam odio habeat, citra ullam causam

Hæc prædestinatio evertit fundamentum Religionis universæ.

Hebr. 11. 6.

aut necessitatem desumptam ab amore erga iustitiam & odio contra peccatum: quo casu verum non est, peccatum *primum* esse *obiectum* odij *solumque causam meritoriam* illius. Habent vero hæc res momenti habent ad evertendum fundamentum religionis, apte hac similitudine declarari potest. Dicit Filius, Pater meus iustitiam & æquitatem usque adeo diligit, ut me, quamquam dilectum suum filium, exheredaturus sit, si inobediens erga eum inveniatur; itaque in obedientiam debeo sedulo incumbere, si hæres esse illius volo. Alius filius dicit, Pater meus usque adeo me diligit, ut me præcise velit heredem suum habere; itaque opus non est ut ad obediendum ei operam dem: ex voluntate namque immutabili ipsius hæres ejus futurus sum. Imo vero potius me per *irresistibilem vim* ad obediendum sibi trahet, quam permissurus esset, si ne hæres essem. Atqui hoc tamen ex diametro pugnat cum hisce Iohannis verbis, *ne animum inducatis apud vos ipsos dicere Patrem habemus Abrahamum; dico enim*

Matth. 3 9. vobis Deum posse etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

Evertit fundamentum Christiana Religio in specio.

Christiana vero Religio etiam hæc duplici huic amori superinædificata est tamquam fundamento; sed qui tamen paullo aliter consideratur pro mutatione status hominis, qui creatus ad imaginem Dei in favore illius, culpa sua peccator, & inimicus Dei factus est. Amor erga iustitiam; cui Christiana Religio innititur, primum quidem iustitia illa est quam in Christo idque semel solum declarat; quod peccatum expiari non voluit nisi *sanguine & morte Filij sui*, neque illum admittere advocatum & deprecatorem, *quis sanguine*

suo adspersus esset. Deinde vero quam quotidie in prædicatione Evangelij ostendit, in qua declarat nemini se velle dare communionem Christi ejusque beneficiorum, nisi fe convertat & in Christum credat. Amor erga miseros peccatores, cui eadem Christiana Religio innititur, primum quidem ille amor est, per quem *Christum Filium suum pro ipsis dedit, & salvatorem constituit eorum qui ei obediunt*: deinde vero, per quem obedientiam postulavit, non secundum rigorem & severitatem pro summo suo jure, sed gratiose atque clementer; addita promissione remissionis peccatorum, siquidem homo lapsus respiscat. Cum hoc fundamento pugnat hæc doctrina duobus modis. Primo quidem statuendo, quod Deus peccatores quosdam in tantum amet, ut præcise eos servare velit, antequam amori suo erga iustitiam satisfecerit in Christo Iesu, atque id quidem etiam in ipsa præscientia sua ex proposito suo. Quinimo ipsum penitus & per omnia fundamentum evertit, docendo Deum velle ut iustitiæ suæ satisfiat, propterea quod tales velit præcise servare; quod aliud nihil est, quam amorem erga iustitiam in Christo monstratum subordinare amori erga hominem peccatorem, quem præcise servare vult. Secundo vero, docendo quod Deus quosdam peccatores præcise velit damnare citra considerationem impenitentiae; quum tamen amori erga iustitiam & odio adversus peccatum plenissime satisfactum sit in Christo Iesu, sic ut nihil jam sit quod impediatur quominus misericordiam ostendere possit erga peccatorem, quisquis tandem ille sit, præter conditionem penitentiae. nisi quis velit

dicere, quod etiam hac doctrina statuitur, Deum cum maiore parte hominem eadem imo maiore severitate velle agere, quam cum Diabolis & Angelis ejus egit; ut velit nempe Christum five Euangelium ejus non magis ipsis prodesse quam Diabolis; utque gratiæ ianua æque ipsis præclusa sit, idque juxta primum peccatum, atque malis Angelis præclusa est; quum tamen Angeli per se singuli in sua quisque persona ex propria sua malitia & voluntario actu peccaverint; homines vero nondum adhuc existentes in Adamo solum Parente suo peccaverint.

rum solum illis vitam æternam, qui ipsum quærunt, cæteris vero mortem æternam inficturum; fieri nullatenus potest ut *securus sit*. Si vero etiam credat, Deum vero remuneratorem esse eorum, qui ipsum quærunt; Deum quærendo nequaquam *in desperationem incidet*. Fundamentum quidem illius fidei, per quam homo firmiter credit Deum nemini vitam æternam daturum, nisi qui ipsum quærunt, illud est, quod Deus justitiam magis diligit quam hominem, quo solo securitas tollitur. Fundamentum vero hujus fidei, quod Deus certo renumerator erit eorum qui ipsum quærunt, illud est, quod Deus hominem usque adeo amet, nihil ut sit quod illum aut impediturum est, aut impedire etiam potest, quominus eum salvet, præter amorem erga justitiam. Qui tantum abest ut impediatur, quominus Deus remunerator sit eorum qui ipsum quærunt, ut potius id omnibus modis promoveat. Non potest igitur qui ipsum quærunt dubitare ullo modo, quod Deus sibi remunerator futurus sit. Atque hoc illud est quo *desperatio sive diffidentia* impeditur. Quæcum ita sint, duplex hic amor mutuusque hic inter illos respectus, quem exposuimus, fundamentum est Religionum, sine quo Religio nulla subsistere potest. Doctrina itaque, quæ cum mutuo hoc amore & mutuo hoc inter eos respectu pugnat, eadem operâ fundamentum Religionis omnis evertit.

Vigesimo atque ultimo, doctrina hæc de Prædestinatione à maiore parte Christianorum tam olim quam etiamnum hodieque rejicitur. Vt vero de superioris seculi temporibus

Hæc prædestinatio à maxima parte Christianorum creprobata est.

Ad intelligentiam vero ejus, quod duplex hic amor fundamentum sit omnis Religionis & quomodo id ita sit, idque cum mutuo tali ad se invicem respectu, sicuti diximus; utile est verba hæc Apostoli ad Hebræos paullo à nobis expendi diligentius: *Accedentem ad Deum credere oportet Deum esse & quod remunerator sit eorum qui ipsum quærunt*. Quibus in verbis duo jaciuntur fundamenta Religionis adversus duo ignita tela Satanæ, perniciosissimas Religionis pestes, quarum unaquæque per se potest illa omnem Religionem evertere atque extirpare penitus: harum una est *securitas*, altera *desperatio*. Securitas est, cum homo sibi persuadet, ut ut Deum non colat, quod equidem tamen non damnabitur, sed salvus fiet. Desperatio est, per quam sibi persuadet, ut ut Deum colat, quod equidem tamen remunerationem non adipiscetur. Vbi alterutra harum locum habet, ibi vero etiam rectus Dei cultus locum habere non potest. Vtramque verba Apostoli averunt. Si enim homo firmiter credat, Deum datu-

Pressior declaratio præcedat.

Heb. 11. 6.

nihil dicam; res ipsa loquitur Ecclesias Lutheranorum, Anabaptistarum, etiamque Papistarum, doctrinam hanc pro *erroneâ* habere. Imo Lutherus & Melanthon, ut ut in primo reformationis initio eam probaverint, tamen postmodum ab ea desciverunt. Ac de Melanthon quidem id clare apparet ex scriptis illius posterioribus. De Luthero vero idem statuunt qui se Lutheri discipulos vocant; qui tamen hac in re sententiam ipsium suam potius declaravisse plenius, quam à priore descivisse penitus contendunt. Philippus vero Melanthoni sententiam hanc non multum à Fato Stoicorum abhorre credit: prout apparet ex multis scriptis; maxime vero ex Epistola quadam scripta ad Casparum Peucerum; ubi inter alia hæc dicit: *Scribit ad me Lelius de Stoico fato usque adeo licet Geneva moveri, ut quidam in carcerem coniectus sit, propterea quod à Zenone differret. o misera tempora! doctrina salutis peregrinis quibusdam disputationibus obscuratur.* Daniæ etiam Ecclesiæ omnes aliam ab hac sententiam sequuntur; prout apparet ex scriptis Nicolai Hemmingij in libro de Gratia Vniversalis; dicentis, controversiam suam, quam cum adversarijs suis habeat, in hoc consistere, *utrum electi credant, an vero fideles electi sint.* Prius qui adferunt, eos indicat idem sentire cum doctrina Manichæorum & Stoicorum; qui posterius, cum Moysè, Prophetis Christo & Apostolis plane consentire. Præterea à multis, qui in hac nostra patria degunt, doctrina hæc iudicatur usque adeo male se habere, ut propter eam multi confirmant se cum Ecclesia nostra communionem habere neque posse neque velle; quidam vero se nostris

Ecclesijs adjunxerint quidem; sed non nisi cum Protestatione; quod huic doctrinæ assentiri non possunt. Non pauci vero etiam propter hanc doctrinam ab Ecclesijs nostris deseruerunt, qui antea idem nobiscum senserant: quidam vero etiam minati fuerunt se à nobis discessuros, nisi edocti fuissent quod Ecclesia sententiam ejuscemodi non habeat. Porro nullum est doctrinæ caput quod Papistæ, Anabaptistæ & Lutherani acris oppugnent, perque cuius latus Ecclesijs nostris gravius invidiam concilient, totamque adeo doctrinam in odium vocent: statuentes nullam tam sædam adversus Deum blasphemiam excogitari aut verbum proferri posse: quæ non possit bona consequentia ex hac Doctorum nostrorum sententia concludi.

Postremo vix ulla difficultas aut controversia in Ecclesijs hisce nostris toto hoc Reformationis tempore oborta fuit, quæ non ex hac doctrina originem traxerit: saltem cui doctrina hæc admixta non fuerit. Revocentur ad animum controversiæ Leidenses in negotio Coolbasij, Gondanæ in negotio Hermannij Herberis, Hornanæ in Cornelij Vviggeri, Medenblicenses in negotio Tacconij Sibrandi; & quod dixi, verum esse comperietur. Fuit hæc causa non postrema, quæ me movit ut ad hoc doctrinæ caput quam diligentissime attendere, daremque operam ne Ecclesiæ nostræ damni aliquid ex eo paterentur: crescente hinc Papatu, cuius destructionem tamquam regni Antichristici, pij omnes Doctores ex animo optare debent, omni studio quærere & quantum in se est, curare quam maximè.

Papistæ, Memonistæ, Lutherani potissimum ab hac doctrina Ecclesijs nostras invidiam vocant.

Nunquam in nostris Ecclesijs difficultas aliqua ebortata est, cui non hæc doctrina pars admixta fuit.

Scopus meus in examine Iuvis d. str. n. a. destructio nempe regni Antichristi.

A Philippo Melanthono.

Luthero.

Epistola Melanthoni ad Peucerum.

A Daniæ Ecclesijs.

Nicolaus Hemmingij.

Verum credamus quia sumus electi vel utrum ideo electi simus quia credimus

Multi in hisce Regionibus à Religione abhorrent propter hanc doctrinam.

Atque hæc illa sunt breviter quæ in hac de Prædestinatione doctrinam meditatæ sum, ex suis illam Auctoribus optima à me fide propositam; nihil ut ipsis affinxerim, quod ex eorum scriptis liquido probare non possim.

Quidam vero ex nostris Doctoribus doctrinam hanc de Prædestinatione Dei paulo aliter declarant; idque duobus diversis modis: quod etiam ipsum breviter percurram. Apud quosdam igitur eorum sententia hæc tenet.

I. Deum in sese æterno & immutabili decreto proposuisse ex universitate hominum minorem partem pro suo beneplacito, gratiæ & gloriæ suæ participes facere, ad laudem gloriôsæ gratiæ suæ: pro placito autem suo majorem partem præterire atque in natura ipsorum, quæ supernaturale nihil potest, relinquere, ac non communicare cum illis salutarem & supernaturalem gratiam, per quam natura ipsorum etiamnum adhuc integra firmari, aut corrupta instaurari possit, ad demonstrationem suæ libertatis. Postmo dum vero peccatores eos factos & mortis reos, æterna morte punire, ad demonstrationem suæ justitiæ.

II. Prædestinationem (quæ vox apud hosce specialiter pro electione accipitur & reprobationi opponitur) considerandam esse *respectu finis & mediæ ad finem tendentium*. *Respectu finis* qui est salus & illustratio gloriôsæ gratiæ Dei: considerari hominem communiter & absolute, qualis in natura sua est. *Respectu vero mediæ*, hominem considerari tamquam à se & in se periturum atque tamquam reum in Adamo.

III. In decreto de sine hocce gradus esse observandos; Dei *præscientiam*, per quam prædestinatos ante præcognovit. Deinde ejus *præfinitio-nem*, per quam salutem eorum, quos ante præcognovit, præordinavit; primo quidem eos eligendo ab æterno; deinde vero ipsis præparando, gratiam quidem in hoc seculo, gloriam vero in seculo futuro.

IV. Media ad executionem prædestinationis hujus pertinentia, ipsum *Christum esse*: Deinde vero *efficacem vocationem ad fidem in Christum*, unde oriatur iustificatio, tandem vero etiam *donum perseverantiæ* ad finem usque.

V. Reprobationem, quantum ad nostrum comprehendendi modum, duobus in actibus consistere, in *præteritione*, deinde in *prædamnatione*, illam omnes res & causas, quæ in rebus sunt aut ex illis existunt, antecedere, id est, nullum intuitum habere ullius peccati; & hominem solum intuitu communiter atque absolute.

VI. Ad executionem actus præteritionis, duo media præordinata esse; *derelictionem* in natura, quæ per se nihil supernaturale potest: & non *negationem* communicationis gratiæ supernaturalis, qua natura ipsarum firmetur integra aut instaretur corrupta.

VII. Prædamnationem res quidem omnes antecedere, nequaquam tamen sine præscientia causarum damnationis: quodque ea hominem intueatur peccatorem & damnationis reum in Adamo; atque propterea tamquam periturum ex necessitate justitiæ divinæ.

VIII. Media ad executionem hujus prædamnationis ordinata esse: primum, justam *desertionem*: camque esse

esse aut *explorationis*, qua Deus gratiam suam non confert, aut *pæna* cum Deus omnia salutaria sua dona ab homine aufert, eumque in potestatem Satanæ tradit: Secundum medium esse *indurationem*, quæque ex ea sequi solent; usque ad realem damnationem reprobat.

Alij vero sententiam suam declarant in hunc modum.

I. Deum, cum vellet ab æterno apud se decretum facere, quo certos homines eligeret & cæteros reprobare? Humanum genus intutum esse non solum ut *conditum*, sed etiam ut *lapsum & corruptum*, atque propterea maledictionis reum; ex lapsu & maledictione hac statuisse eum quosdam liberare & servare per gratiam suam gratis, ad declarationem suæ misericordiæ; cæteros vero in maledictione iusto iudicio suo statuisse derelinquere ad declarationem suæ iustitiæ; idq; citra omnem considerationem respicientiæ & fidei in illis, aut impunitiæ & infidelitatis in hisce.

II. Specialia methodice particulariter pertinentia tam ad executionem electionis quam reprobationis, *eadem ipsa esse* quæ in prima omnium sententia exposita sunt; exceptis illis medijs quæ electioni cum reprobatione communia sunt; quum hæc sententia lapsum hominis ponat non ut *medium* ad executionem præcedentis decreti prædestinationis præordinatum, sed ut id quod *proarsin* sive occasionem huic prædestinationis decreto faciendo præberet.

Vtraque hæc sententia, ut quidem extrinsecus præ se ferunt, in eo ad prima differunt, quod neque creationem neque lapsum causam mediam ponant præordinatam à Deo ad præcedentis decreti prædestinationis

executionem; quamvis quoad lapsum diversitas aliqua in sententijs horum percipiatur, cum secunda sententia electionem respectu finis præponat lapsui, sicuti etiam primam partem reprobationis, præteritionem scilicet; tertia vero sententia totam electionem & reprobationem non nisi post lapsum hominis inchoet. Inter causas verò, cur hisce visum fuerit doctrinam de prædestinatione hoc modo tradere, neque tam alte, atque primi fecerunt, ascendere, hæc non postrema fuit: quod præavere voluerunt, ne ex doctrina sua concluderetur, Deum *auctorem esse peccati*, idque ea probabilitate, qua quidam eorum, qui utrique huic sententiæ assensum præbuerunt, id è prima sententia conclusi posse indicaverunt. Verum enim verò si hæc sententias aliquanto penitus inspicere ac præcipuè quidem secundam & tertiam cum alijs eorundem Auctorum de Religionis nostræ capitibus sententijs collatas, probe examinare volemus, comperimus lapsum Adami iuxta sententiam eorum non posse non considerari ut medium necessarium ad executionem præcedentis decreti prædestinationis. Idque primo quidem, quantum ad secundam sententiam, ex duabus rationibus apparet in ea comprehensis. Prima harum est, quod in ea statuitur Deus per decretum reprobationis decrevisse homini gratiam negare, quæ necessaria erat ut per eam natura firmaretur, quominus per peccatum corrumperetur: id autem est, decrevisse gratiam eam non conferre, quæ necessaria erat ad peccatum evitandum, unde igitur necessario sequi debuit *transgressio hominis*, quippe lege ipsi posita. Est igitur lapsus

In hisce sententijs id datur operæ, ut lapsus Adami non statuat medium decreti prædestinationis subordinatum & subserviens sicque simul Deum auctorem peccati,

Quoad secundam sententiam ex duabus rationibus id apparet.

Prima.

Meum iudicium de duabus proximè præcedentibus sententijs.

hominis medium ordinatum ad executionem decreti reprobationis. Secundo, duæ hic partes statuuntur reprobationis, *preteritio & pradamnatio*, quæ duæ partes, juxta hoc decretum, necessaria inter sese mutuo copula connexæ sunt, & æque late patent. Omnes enim in collatione gratiæ *preteriti à Deo*, simul etiam *damnantur*, & quidem non alij; unde proinde concluditur, *peccatum necessario ex decreto reprobationis, id est, preteritionis sequi debere*; alioquin enim fieri potuisset, ut qui *preteritus* esset, non peccaret, ex eoque *damnabilis* non fieret: solo peccato meritoria causa damnationis existente; atque ita quidam *preteritorum* neque salvati neque damnati fuissent; quod magnum absurdum est. Hæc itaque sententia in *idem inconueniens enim prima* incidit; neque solum id non evitat; sed dum id evitare conatur, in apertam & absurdam contradictionem sui ipsius incidit; quom quoad hoc, *prima ubique sui similis sit*.

Tertia sententia hoc incommo- dum evitat quidem melius, nisi il- lius Patroni pro declaratione prædestinationis & providentiæ quippiam dicerent, ex quo etiam ip- o *necessitas lapsus* concludi posset; quæ tamen non nisi ex decreto aliquo prædesti- nationis oriri potest. Huc pertinet primum quidem descriptio *permissio- nis divine*, qua peccatum permittit: cujusmodi hæc est; *Permissio est subtra- ctio divine gratiæ, qua Deus (quum de- creta sua voluntatis per rationales crea- turas exequitur) aut voluntatem suam, qua vult illum actum fieri, creatura non patefacit; aut voluntatem creaturæ non flectit ad obediendum divine voluntati in eo actus*: quibus hæc adduntur: quod

ipsum si sit; peccat quidem creatura ne- cessario, sed tamen voluntarie atque li- bere. Si dicatur, quod hæc descri- ptio non quadret in *permissionem Dei*, qua peccatum Adami permittit; id quidem ita accipimus: nihilominus tamen ex hac descriptione sequitur, *quod cætera peccata necessario fiant*. Se- cundo vero huc pertinet, quod quid- dam contendunt declarationem glori- æ Dei, quæ necessario illustran- da est, sitam esse in *demonstratione mi- sericordiæ & iniustitiæ punitivæ*; at hoc fieri non potest, nisi peccatum & per peccatum miseria, saltem ad mi- nimum meritum quoddam miseriæ mundum ingrediantur; atque hoc modo etiam *peccatum* ex necessitate talis demonstrationis gloriæ Dei, *necessario* introducitur. Quum jam *lapsus Adami* ponitur esse *necessarius*; ac propterea, etiam *medium* ad execu- tionem præcedentis decreti præde- stinationis; simul etiam ipsa *creatio* ponitur tamquam *medium* serviens executioni ejusdem decreti. Lapsus enim creationem *necessario* sequi non potest, nisi per decretum præ- destinationis: quod inter creationem & lapsum non potest collocari, sed tamquam præcedaneum utriq; præ- ficitur; creationem ad lapsum ordi- nans; utraque autem, ad executionem unius ejusdemque decreti, ad de- monstrandum *justitiam* in punitione peccati, & *misericordiam* in remissione illius, alioquin enim, *quod creationem necessario sequi debuit, à Deo in creatione intentum non esset*: quod impossibile est. Sed posito, quod ex neutra harum duarum sententiarum *necessitas lapsus Adami* concludi possit; nihilo tamen minus omnes *præcedentes ar- gumentationes* contra sententiam pri- mam productæ; etiam contra has

Minim
vero etiam
per explicac
nem suam
eius, in quo
declaratione
gloria Des
sicam esse
bitantur.

Quidquid
tandem sit
rationes illo
propter quas
prima senten-
tia rejecta
est, etiam con-
tra hæc am-

Secunda
hæc est.

Utrum tertia
sententia hæc
incommodum
evitet.

Prout qui-
dam eam de-
clarant; ne-
quaquam: &
quidem ma-
xime per suâ
permissio-
nis descriptio-
nem.

valent, paulo solum aliter *s scopo suo accommodata*; prout apparet, si de eo collationem contingeret institui. Atque hætenus quidem cum eas sententias declaraverim, quæ circa articulum de prædestinatione in Ecclesijs nostris atque etiam in Academia Leidensi inculcantur, atque a me improbantur; simul vero etiam rationes meas produxerim, cur eo modo de illis iudicè; deinceps meam ipsius sententiam in medium profertur: quæ talis est, ut ego quidem arbitrer eam verbo Dei quam maxime conformem esse.

Primum & *absolutum Dei decretum* de homine peccatore servando, esse, quo decrevit Filium suum Iesum Christum ponere in Mediatorem, Redemptorem, Salvatorem, Sacerdotem & Regem; qui peccatum morte sua aboleat, amissam salutem obedientia sua impetret, & virtute sua communicet.

Secundum præcisum & *absolutum Dei decretum* esse, quo decrevit *resipiscentes & credentes* in gratiam recipere, eosque perseverantes ad finem usque, salvos facere in Christo, propter Christum & per Christum; *impenitentes vero & infideles* in peccato & sub ira derelinquere, atque damnare tamquam alienos à Christo.

Tertium Dei decretum est, quo decrevit *media* ad resipiscentiam & fidem necessaria, *sufficienter & efficaciter* administrare. hanc administrationem institui juxta *sapientiam Dei*, qua scit, quid misericordiam & severitatem suam deceat, itemque juxta *iustitiam* ejus, per quam paratus est, sapientiæ suæ præscriptum sequi atque executioni mandare.

Hinc sequi quartum decretum, quo decrevit *singulares & certas quasdam personas* salvare & damnare. Atque hoc decretum *præscientia Dei* innitur, quia ab æterno scivit, quinam juxta ejusmodi administrationem mediolorum ad conversionem & fidem idoneorum, ex præveniente ipsius gratia *credenturi erant* & ex subsequente gratia *perseveraturi*; quive vero etiam non erant *credenturi & perseveraturi*.

Hæc prædestinatio hoc modo exposita

I. Fundamentum Christianismi est, salutis & certitudinis de salute.

Hæc prædestinatio fundamentum salutis est. Summum Evangelij est.

II. Materies Evangelij est, imo ipsum Evangelium est: ex eoque, necessaria creditur ad salutem est, quantum ad duos priores articulos attinet.

III. Neque opus habuit ut à generali aut à particulari ullo Concilio examinaretur aut decerneretur, cum clare atque expresse totidem verbis in scripturis contineatur, neque ci ab ullo orthodoxo Doctore unquam contradictum sit.

Totidem verbum in Scriptura contenta, etique nemo unquam contradixit.

IV. Ab omnibus recte sententibus Doctoribus semper agnita doctaque fuit.

Quovis tempore approbata.

V. Congruit cum Harmonia omnium confessionum, quas protestantes Ecclesie ediderunt.

Consentit quæ etiam est harmonia protestantium Ecclesiarum.

VI. Optimè etiam congruit cum confessione Belgica & Catechismo; idque ita, ut si in Article decimo sexto confessionis vocabula hæc; quidam & alij, exponantur, fideles & infideles; sententia hæc in eo articulo multo clarissimè compræhensa sit: quæ etiam causa est, quod disputaturus aliquando in collegio publico-privato Academiae, thesin jusserim verbis

Itemque cum confessione & Catechismo hujus Ecclesiarum.

verbis ipsismet confessionis concipi. Cum *Catechismo* vero congruit argumento quæstionis 20. & 54.

Consentit cum natura Dei,

VII. Optimè consentit cum natura Dei, sapientia bonitate & iustitia illius: utpote quæ sit præcipua materies omniumque clarissima sapientiae bonitatis & iustitiae Dei demonstratio.

Cum natura hominis,

VIII. Consentit in omnibus cum natura hominis, quomocunque tandem illa consideretur, sive in primo statu creationis sive in statu lapsus, sive in statu instaurationis.

Cum actu creationis.

IX. Convenit cum actu creationis: confirmando, quod creatio ipsissima sit cõmunicatio boni ex intentione Dei atque secundum ipsum eventum: quod ex bonitate Dei oriatur, atque, quantum quidem ad continuationem sive conservationem illius attinet, ex amore proficiscatur, perfectumque & proprium Dei opus sit, in quo Deus sibi complacuit & per quod ea omnia habuit, quæ ad non peccandum necessaria erant.

Cum natura aeterna vita.

X. Convenit cum natura vita aeterna, & titulis, quibus ea in Scripturis decoratur.

Cum natura aeterna mortis.

XI. Convenit cum natura mortis aeterna & nominibus, quibus ea in Scripturis congnominatur.

Peccatum ipsissimam inobediensiam statuit atque meritoriam causam aeternae damnationis.

XII. Statuit peccatum vere inobedientiam esse, & causam meritoriam condemnationis; ex eoque optime convenit cum lapsu & peccato.

Per omnia consentit cum natura gratia.

XIII. Omnibus modis convenit cum natura gratia: omnia ei adscribendo quæ ei competunt, eamque optime cum iustitia Dei, cumque natura & libertate voluntatis in homine conciliando.

Ad declarandam gloriam Dei,

XIV. Quam maxime facit ad

declarandam gloriam Dei, ipsius iustitiam & misericordiam: ponitque Deum causam omnis boni & salutis nostræ; hominem vero causam peccati & damnationis suæ.

na gloria q maxime fit.

XV. Facit ad honorem Iesu Christi; ipsum ponens fundamentum prædestinationis, causam meritoriam & communicatoriam salutis.

Iesu Christi honorificae

XVI. Salutem hominum valde promovet; quinimo potentia & medium ad salutem est; tristitiam in homine procreans super peccato, sollicitudinem conversionis, fidem in Iesum Christum, studium ad bona opera, zelum in precibus: faciensque ut salutem nostram in timore & tremore operemur; desperationem vero, quousque necesse est, impedit.

Promovet hominum salutem.

XVII. Confirmat & stabilizat ordinem, juxta quem Evangelium prædicari debet; postulando primum quidem resipiscentiam & fidem, deinde vero promittendo remissionem peccati, gratiam spiritus & vitam æternam.

Ordinem Evangelij stabilizat.

XVIII. Stabilizat administracionem Evangelij eamque fructuosam reddit, quoad prædicationem, administracionem sacramentorum & publicas preces.

Virtutem & efficaciam conciliat Evangelio.

XIX. Fundamentum est Religionis Christianae: propterea quod in ea duplex Dei amor simul iungantur atque secum invicem convenienter conciliantur, amor scilicet Dei erga iustitiam, simulque erga homines.

Fundamentum Religionis Christianae est.

Postremo, doctrina hæc à majore semper parte Christianorum approbata est, atque etiamnum hodieq; à majore parte approbatur. Neque quicquam occasione dare potest à se abhorrendi, aut ullam contentioni in Ecclesia Christiana præbere ansam.

À majore parte Christianorum approbata est.

Nullam
intentionem
in se præ-
tere potest.
Atque in-
scrutabilia
Dei iudicia
non perveſti-
gat.

Vt proinde optandū esset, ne in hac materia procederetur ulterius; aut imperſcrutabilia iudicia Dei perveſtigarentur, saltem non ulterius, quam quousque in Scripturis clare ea patefacta sunt.

Hoc illud est, Nobiliss. & Potentiss. DD. Ordines, quod habui Celsit. vestris exponendum, quoad doctrinam de Prædestinatione; de qua magna est in Ecclesia Christi controversia. Nisi grave esset Celsit. vestris, haberem etiam alia quædam Celsit. vestris proponenda: quæ scilicet etiam ipsa ad declarationem meæ sententiæ faciunt, eundemque ipsum ad finem tendunt, cuius gratia à Celsitud. vestris iustus sum hoc in loco sistere me.

Declaratio
meæ sententiæ
super alijs Re-
ligionis arti-
culis.

Sunt nempe quidam præterea etiam alij Christianæ Religionis Articuli, qui magnam admodum cum doctrina de prædestinatione affinitatem habent, atque magna ex parte ab ea pendent, cuiusmodi sunt, *Providentia Dei, liberū hominis arbitrium; perseverantia sanctorum & certitudo salutis*: de his etiam ipsis si placet sententiam meam breviter referam.

Meæ sententiæ
de Providentia
Dei.

Providentiam Dei statuo esse solitum, continuum & ubique presentem Dei intuitum, secundum quem universe quidem curat totum mundum, particulariter vero omnes universè creaturas, nulla earum excepta; horsum, ut eas in essentia sua, qualitatibus, actionibus & passionibus suis conservet & gubernet, prout se decet atque ipsis congruum est, ad laudem sui nominis & salutem credentium. Nequaquam itaque Providentiæ Dei quidquam subtrahio eorum, quæ ei competunt; sed dico omnia eam conservare, regere, gubernare atque dirigere, quodque nihil plane calu aut fortuito contingat. Imo

vero etiam Providentiæ Dei subicio liberum arbitrium ipsosque rationalis creaturæ actus; sic ut nihil fiat sine voluntate illius, etiam eorum quæ contra voluntatem illius fiunt; observato solummodo discrimine quod est inter malos & bonos actus; dicendo, *Deum bonos actus velle & agere, malos vero liberè permittere*. quimmo vero perlibenter concedo, ut Providentiæ Dei etiam circa malos omnes omnino actus adscribantur, qui excogitari possunt; modo hoc solum caveatur, *ne inde Deus causa peccati esse statuatur*. Quod luculentè satis testatur sum in disputatione quadam de Iustitia & efficacia Providentiæ Dei in malo, Leidæ bis sub me disputata: in qua dedi operam, ut quotquot ex Scriptura concludere possem actus circa peccatum Deo competere, eos ipsi adscriberem: in eoque eo usque progressus sum, ut quidam ex eo occasionem sumpserint imponendi mihi, quasi Deum autorem peccati consitnerem: quod Amiterodami ex ijsdem illis thesibus pro suggestu pluries contra me productum fuit; sed quo jure, ex illis constare potest, quæ ad triginta & unum articulos falso mihi impositos (quorum antea mentionem feci) scripto respondi: nam eorum etiam hic unus erat.

Permitto ut
Providentiæ
Dei, quicun-
que excogitari
possunt actus
adscribantur
modo hoc ca-
veatur, ne pro-
pterea Deus
causa peccati
esse statuatur.
Quam ean-
dem causam
nomine Iuliano
debuerim.

De Libero arbitrio hominis ita sentio; hominem in primo statu creationis suæ ejusmodi notitia, sanctitate ijsque viribus instructum fuisse, ut verum bonum intelligere, æstimare, considerare, velle & perficere valuerit, prout quidem ei mandatum erat: sed hoc tamen non nisi cum auxilio gratiæ Dei: in statu vero lapsus & peccati; ex seipso & a seipso, quod quidè vere bonum est, neq;

De Libero ho-
minis arbitrio.

cogitare, neque velle aut facere posse; sed necesse esse, ut à Deo in Christo per Spiritum sanctum ipsius regeneretur & renovetur in intellectu, affectionibus sive voluntate, omnibusque viribus, ad id quod vere bonum est recte intelligendum, æstimandum, considerandum, volendum & faciendum. Hujus vero regenerationis sive renovationis participem factum, statuo eum utpote liberatum à peccato, posse bonum cogitare, velle & facere, sed tamen non nisi cum auxilio semper gratiæ Dei.

De gratia Dei. Quantum ad gratiam Dei: credo primo, eam esse gratuitum affectum quo Deus bene affectus est erga miserum peccatorem; secundum quem primo quidem Filium dat, ut qui credit in eum, vitam æternam habeat. Deinde vero in Iesu Christo & propter Iesum Christum eum iustificat & in eius filiorum adoptat ad salutem. 2. Eam esse infusionem omnium eorum donorum Spiritus sancti tam in intellectu quam in voluntate & affectibus hominis, quæ ad regenerationem & renovationem illius pertinent; ut sunt fides, spes, charitas, &c. sine hisce donis gratiæ idoneum non esse hominem, ut quiddam boni cogiter velit aut faciat. 3. Eam esse continuam assistentiam atque continuatum auxilium Spiritus sancti, secundum quod Spiritus sanctus hominem jam ante regenitum pulset atque excitet ad bonum, insinuando ei salutare cogitationes, inspirandoque bona desideria, ut sic bonum actualiter velit; quinimo etiam secundum quod deinde cum homine una velit atque operetur, ut homo quod vult, id etiam perficiat: Atque hoc modo gratiæ adscribo initium, continuationem atque consumma-

tionem omnis boni; etiam eousque, ut homo jam regeneratus sine hac præveniente & excitante sequente & cooperante gratia, bonum profusus neque cogitare, velle aut facere possit, ac ne quidem ulli tentationi malæ resistere. Vnde liquido apparet, me in gratiam plane initium non esse, atque qui Libero hominis sicuti de me spargitur, arbitrio nimium tribuam, tota enim controversia in eo solum est posita, utrum gratia Dei sit irresistibilis quædam vis. Hoc est; controversia non est de actionibus aut operationibus, quæ gratiæ adscribi possunt; cuiusmodi tam multas ego confiteor atque inculco quam quisquam unquam fecit alius; sed de modo solum operationis, utrum irresistibilis ea sit nec ne. Quantum enim ad hoc; juxta Scripturas credo, quod multi Spiritui S. resistunt, & gratiam oblatam repellunt.

Quantum ad Perseverantiam sanctorum, de ea sic sentio: eos qui Iesu Christo per veram fidem iuncti sunt, sicque Spiritus vivificantis illius participes facti sunt, sufficientes vires habere ad pugnandum cum Satana, peccato, mundo propriaque sua carne, atque ad obtinendum victoriam; sed tamen non nisi per assistentiam gratiæ eiusdem Spiritus; quinimo Iesum Christum per suum spiritum illis in omnibus tentationibus adistere atque auxiliarem manum præbere, &c. modo ad pugnam parati sint & operam ipsius implorent, sibi que ipsis non desint, eos à lapsu præservare, sic ut nulla astutia aut vi Satanae seduci aut ex manibus Christi trahi possint: sed utrum ijdem per negligentiam initium suæ in Christo existentia deserere non possint, presenti huic

Omnia gratia adscribitur licet, modo ne statuatir irresistibilis esse.

De perseverantia sanctorum.

huic mundo rursus adherere, à sana doctrina semel illis tradita deficere, bonam conscientiam amittere, gratiam irritam facere; id vero uti ex Scriptura diligenter inquiratur, utile esse arbitror, simulque etiam necesse fore, ut de eo in primo nostro conventu agamus. Ingenue tamen affirmo, nunquam me docuisse, quod vere credens aut totaliter aut finaliter a fide deficiat, si que pereat, quamvis non dissimulem esse loca Scripturæ quæ id videantur præ se ferre, ad quæ responsiones ejusmodi videre mihi non licuit, quæ sese mihi per omnia probaverint, quemadmodum etiam ab altera parte loca quædam adducuntur observatu etiam illa non indigna.

Quantum ad certitudinem salutis, statuo eum, qui credit in Iesum Christum, tam ex actione Spiritus sancti intus ipsum agentis & fructibus fidei, quam ex propria sua conscientia & testimonio Spiritus una cum ea testante, certum persuasumque posse esse atque etiam re ipsa certum esse, si cor suum se non condemnet, Filium se Dei esse & in gratia Iesu Christi stare, quinimo cum certa fiducia gratiæ Dei & misericordiæ in Christo ex hac vita migrare posse & coram tribunali gratiæ comparere, citra anxium timorem & terribilem metum, semper tamen orare debere, ut Dominus secum non ingreditur in iudicium. Sed cum Dominus major sit corde nostro & omnium conscientibus, homoque seipsum non iudicet: quinimo etiam quamvis nullius sibi ipsi conscientis, in hoc tamen non iustificetur, sed Deus sit qui ipsum iudicet: hanc certitudinem non audeo tanti facere, quanti est illa certitudo, qua scimus Deum esse, & quod Christus sit Salvator

mundi. Verumenimvero quousque tandem hæc certitudo se extendat, de eo etiam ipso in conventu nostro agi poterit.

Præter ea quæ jam dixi, multus sæpe etiam sermo fecit de perfectione fidelium sive regentorum in hac vita: spargorque ego de hac re aliter sentire quam decet, fereque ut Pelagiani; videlicet quod regenti in hac vita præcepta Dei perfecte servare possint: ad hoc vero respondeo, quod quamvis ita sentirem, propterea tamen pro Pelagiano haberi non deberem, neque ex parte neque in totum; modo videlicet hoc solum adjicerem, id ipsos posse per gratiam Christi, nequaquam autem citra eam: quod tamen fidelis præcepta Christi in hac vita perfecte servare possit, nunquam dixi, sed neque id negavi unquam, verum totum in medio semper reliqui: contentus illis quæ August. de hac re dicit, cuius promde etiam verba multoties in Academia adduxi: addito, nihil me habere amplius quod illis adjicerem. Ea autem hæc sunt: quatuor sunt quaestiones quæ in hoc negotio attendi possunt. Prima est utrum ullus unquam homo sine peccato fuerit, qui ab initio vitæ suæ ad finem illius usque non peccaverit. Secunda est, utrum unquam vel fuerit, vel sit, vel esse possit qui non peccet, hoc est, qui ad eam perfectionem in hoc seculo perveniat, ut non peccet, sed legem Dei perfecte impleat. Tertia est, utrum hominem in hoc seculo sine peccato esse possibile sit. Quarto, si homo sine peccato esse possit, cur talis nunquam sit. Ad primam respondet Augustinus, nunquam talem hominem fuisse aut futurum fuisse, præter Iesum Christum. Ad secundam, non putare se, quod ullus unquam homo ad perfectionem in hoc seculo pervenerit. Ad tertium,

Ita perfectio-
ne si loquar in
hac vita.

Augustini
se tenia de
hoc capite.

hominem talem esse posse per gratiam Christi & Liberum arbitrium. Ad quartam, hominem non facere quod per gratiam Christi possit; aut quia enim latet quod bonum sit, aut quia nullam oblectationem in eo ponit. Hinc apparet ipsum Augustinum, qui Pelagianicæ doctrinæ acerrimus adversarius fuit, in hac tamen sententia fuisse, quod homo in hoc seculo gratia Christi sine peccato esse possit. Imo vero dicit Augustinus: confiteatur Pelagius hominem sine peccato esse posse, sed non nisi gratia Christi, & pax erit. Sed Augustino hæc Pelagij visa fuit esse sententia, quod homo legem Dei præstare quidem eam possit suis propriis viribus; facilius vero per gratiam Christi. Quantum vero ab hac sententia absum, jam antea satis superque declaravi: quinimo hoc etiam dico, me hanc Pelagij sententiam pro hæretica habere, quæque ex diametro cum verbis Christi pugnet, sine me nihil potestis facere: imo vero etiam quod perniciofa sit & gloriam Christi gravissime lædat.

In eo, quod hæctenus de mea ipsius sententia in medium produxi, videre non possum quidquam tandem contineri, propter quod quisquam jure metuere possit, quominus compareat coram conspectu Dei, atque unde metui possit grave malum existiturum. Quam tamen nihilominus quotidie magis atque magis intelligam de me spargi, quod perniciosas sententias atque hæreses in sinu gestem, cogitare non possum quidnam id tandem esse possit, nisi forte quippiam tale in mea de divinitate Filij Dei & de iustificatione hominis coram Deo, sententia prætendant: prout etiam rescisco, de utroque hoc capite, maxi-

me post ultimam coram supremâ Curia actionem, multum sermonem haberi, multaq; iaci. Hæc nunc causa est, cur arbitrer nihil inconsultum me facturum, si vestris Celsitud. aperiam, quomodo hæc sese res habeat. Quantum ad divinitatem Filij Dei & vocabulum αὐτοῦ θεοῦ attinet, de quibus in Academia nostra, disputatū semel fuit; mirari satis non possum, quæ res aliquos moverit, cur me in hoc negotio suspectum facere aut habere voluerint: maxime cum nulla plane probabilitate suspicio hæc nitatur, tamq; longe ab omni ratione & veritate absit, ut notoriè calumniatorum esse dici possit, quidquid cum præiudicio mei nominis quoad hanc rem de me sparsū fuit. Contigit in disputatione quadam post meridiem in Academia celebrata, cum thesibus de Divinitate Filij ad disputandū proposita esset, ut studiosus aliquis objiceret, quod Filius Dei esset αὐτοῦ θεοῦ, ideoque suam essentiam à seipso non autem à Patre haberet: ad quod cum responderetur, vocabulum αὐτοῦ θεοῦ duobus modis accipi posse; quod significaret aut eum qui vere Deus esset, aut eum qui à seipso Deum esset: juxta priorē significationem, bene & recte Filio Dei attribui, sed non juxta secundam: Studiosus ille prosequens argumentationem suam, vehementer contendebat, juxta secundam maxime significationem Filio Dei competere; quodque essentia Patris non nisi improprie dici posset, Filio & Spiritui sancto communicata esse; recte vero & proprie, Patris, Filij & Spiritui sancti communis esse. id autē eo confidentius dicebat, quod hac in re D. Trelcat, Iuniorē piæ memoriæ pro se haberet, quippe qui de hac re in locis suis communibus eum ad modum

scripsisset.

De divinitate Filij Dei & de vocabulo αὐτοῦ θεοῦ. Quidquid hic adversus me scribitur notoriè calumniatorum est. Historica veritate totius huius rei.

1644. 15. 5.

Plenior declaratio circa alios articulos, idque ad omnino consentaneam a-molentiam.

scripsisset. Ad hæc ego tunc respondebam, hanc sententiam pugnare cum *verbo Dei & veterè tota Græca & Latina Ecclesia*: quæ semper docuisset, quod Filius Deitatem suam à Patre habeat per æternam generationem; addebam vero insuper etiam hoc, ex tali sententia necessario duos secum invicem pugnantes errores sequi, Trithemismum & Sabellianismum: id est, hinc necessario sequi, quod tres Dii essent, qui simul collateraliter divinam essentiam habent, citra hoc ut una, personaliter scilicet solum ab altera distincta, eam ab alia persona habeat, cum tamen pro unitate essentia in trinitate personarum defendenda, unicuique hoc semper fundamentum adhibitum fuerit, *progressus originis unius persona ab alia*, Filij scilicet à Patre. Hinc vero etiam hoc sequi, quod Filius Pater esset, ab eoque non nisi nomine solum tenus differat; quæ sententia Sabellij erat. Cum enim proprium Patris sit, *Deitatem suam à seipso habere*; aut ut rectius loquamur, *à nemine habere*; si eo sensu Filius dicatur *αὐτὸς ἐστὶν* & Deus à seipso, sequi, ut Pater sit. Hæc disputatio quaquaversum sparsa est, etiamque Amsterodamum pervenit: ubi à Ministro quodam, qui jam in Domino obdormivit, quomodo se hæc res haberet, interrogatus; totam hanc rem plane ut nunc, ei narra- bam, rogabamque eum, uti D. Trelcat. piæ memoriæ de hac re certior redderet, de sententia scilicet sua emendanda commonefaceret, simulque ut impertinentia hæc verba in locis suis communibus corrigeret: quod etiam aliquo modo recipiebat se facturum. Nequaquam igitur ego alicui hic culpæ affinis sum, qui veritatem defendi, & sententiam Catho-

licæ & Orthodoxæ Ecclesiæ; sed ille potius qui formulam loquendi usurpavit, quæ rei veritati quid derogaret. Sed meum hoc infortunium aut quorundam hic zelus est, ut dissidio aliquo oboriente, in me illico omnis culpa conjiciatur, atque si minus ego verax esse possim, quam quilibet alius; cum hac in re assentientem mihi habeam ipsum etiam D. Gomar. qui non diu post editos à D. Trelcatio locos ipsius communes; disputatione de Trinitate proposita, in suis thesibus ter D. Trelcatio ex diametro contradixerit; quod etiam ipsum Ministro illi Amsterodam. ostendebam, qui etiam id fatebatur. Hisce tamen non obstantibus nemo operam dedit, ut ab hac calumnia vindicaretur: prout quidem laboratum fuit, ut molli aliqua interpretatione D. Trelcat. excusaretur; ut ut ea tamen cum verbis ipsius non posset consistere ullo modo. Tantum pos- sunt favor atque zelus.

Mollior quæ adhibebatur interpretatio, ea hæc erat: quod Filius Dei dici posset *αὐτὸς ἐστὶν* sive Deitatem à se ipso habere *qua Deus est*, licet eam, *qua Filius*, a Patre habeat. Majoris explicationis gratia dicitur, quod Deus sive essentia divini considerari possit *absolutè & relatè*. quod *absolutè*, Filius eam a se ipso habeat; quod *relatè*, eam habeat a Patre. Sed hæc nova loquendi genera sunt & novæ opinioniones; quæque consistere etiam nullo modo possunt. Filius enim & quæ Filius & quæ Deus, Deitatem a Patre habet; tantummodo, cum Deus vocatur, quod a Patre sit, non exprimitur; sicuti vox Filij id connotat. atque essentia quidè Dei nullo modo considerari potest, quin dicendum sit eam Filio communicari a Patre. neque

Quod alius deliquit id mihi imponitur.

enim ullo diverso respectu dici potest communicata esse ei & non esse communicata ei, cum hæc contradictoria sint, quæ diverso respectu nullatenus conciliari possunt. Si eam à seipso habet, quatenus absolute ea consideratur, non potest illa ei communicari, si ei communicata est, quatenus relate ea consideratur, non potest eam absolute consideratam à se ipso habere. Rogabor forte utrum non fatear, duo hæc distincta inter se esse, Filium Dei esse & Deum esse. Vtique sane: sed cum ulterius proceditur, diciturque quod sicuti Filium Dei esse, significat à Patre essentiam suam habere, ita Deum esse, nihil aliud significet, quam essentiam suam à seipso habere aut à nemine, id vero pernego: simulque dico magnum hoc esse ἀμείγρητα, non solum in Sacra Theologia, sed etiam in naturali Philosophia. Nam, Filium esse & Deum esse optime inter se hæc conveniunt: à Patre vero essentiam suam habere eamque simul à nemine habere, contradictoria sunt seque mutuo perimunt. Sed ut hæc hallucinatio clarius apparere possit, observandum est bis terna quædam parallela juxta se posita, æquipollere, hæc scilicet:

Ab aeterno esse, Deus. divinam essentiam ab aeterno habens.

A nullo esse, Pater. divinam essentiam à nullo habens.

A Patre esse, Filius. divinam essentiam à Patre habens.

Vocabulum itaque *Deus* significat, quod veram divinam essentiam habeat: vocabulum vero *Filius*, quod eam habeat à Patre, unde recte & *Deus* & *Dei Filius* appellatur, sed quum *Pater* appellari non possit, dici etiam

non potest essentiam à se ipso aut à nullo habere. Equidem tamen in hoc incumbitur, hæc uti excusentur: dicendo, quod cum Filius Dei quæ Deus, dicitur essentiam suam à se ipso habere, id nihil aliud sit, atque si dicatur, divina essentia non esse ab aliquo. Sed si ita agere visum est, nihil tam prave dici poterit, quod non poterit excusari. Quamvis enim Deus & essentia divina non differant *συνδώς*, nequaquam tamen, quidquid de essentia divina prædicari potest, idem de Deo prædicari potest; quia nostro conceptus modo ea distinguuntur; ad quem tamen omnes loquendi modi exigi debent: cum propterea adhibeantur, ut per eos recte quid percipiamus. Idque hinc apparet, quod recte quidem dicimus, *Deum mortuum esse*. Item, *essentiam Dei communicari*, sed minimè, *Deum communicari*. Qui differentiam tenet inter *concretum* & *abstractum*, de quo inter nos & Lutheranos tam crebro disputatum fuit, facile intelligit, quam multa absurda consequerentur, si ejusmodi explicationes semel in Ecclesia Dei permitterentur. Nullo igitur modo tamquam bene dictum excusari potest, *Filium Dei ἀπόθεον esse*; neque vero etiam propria locutio dici esse, cum dicitur, *essentia Dei trium personarum communis esse*; impropria vero; cum ea uni ab altera *communicata* esse dicitur: atque hoc quidem quod dico, observari quam maximè velim, ut hinc apparere possit, quantum valeamus tolerare in eo, quem hæresios suspectum non habemus, & quam contra avide quidlibet arripimus ad eum gravandum, quem habemus suspectum: cujus quidem rei hoc exem-

Quod hic dico, diligenter notandum est.

exemplum minus est manifestum illud.

De Iustificacione hominis coram Deo mihi conscius non sum, aliud aut docuisse aut sentire, quam quod de ea sentiunt unanimiter Ecclesia reformatæ & Protestantium, optimeque cum sententia ipsarum congruit. Fuit quidem quantum ad hanc rem controversia quædam inter Iohannem Piscatorem Professore Theologia in Academia Nasovica, & Ecclesias Gallicas: eaque in hoc posita, utrum obedientia sive iustitia Christi qua fidelibus imputatur, atque in qua iustitia eorum coram Deo consistit, obedientia solummodo passiva Christi sit, ut statuebat D. Piscator; an vero præterea etiam ea iustitia activa illius sit, quam tota vita sua Legi Dei exhibuit, etiamque sanctitas illa, in qua conceptus est, ut statuebant Ecclesia Gallica. Sed ego nunquam huic me quæstioni immiscere aut iudicium illius assumere ausus fui; mecum statuens, posse eos, qui eandem Religionem profitentur, diversum alios ab alijs in hac re sentire, salva pace Christiana & unitate fidei: quod ipsum utrinque ipsimet iudicare videntur adversarij, alter alterum tolerantes, neque fraternitatem sibi invicem propterea renuntiantes: ut ut de eo in patria nostra quidam aliud iudicium ferunt. Præterea vero, quæstio moveretur de verbis Apost. Pauli ad Romanos Cap. 4. hisce videlicet, *Fides imputatur in iustitiam*; utrum nempe ea intelligi debeant proprie, sic ut ipsa fides, tamquam actus iuxta mandatum Evangelij præstitus, imputetur coram Deo in, sive ad iustitiam, idque ex gratia, cum non sit ipsamet iustitia legis: an vero sic intelligi debeant, ut iustitia Christi per fidem apprehensa nobis in iustitiam imputetur, id

est, figurate atque improprie? aut vero etiam sic, ut iustitia, in quam sive ad quam fides imputatur, sit fidei instrumentale opus, sicuti quidam adferunt. Ego priorem sententiam sequutus sum in thesibus de Iustificacione sub me disputatis; non quidem præcisè, simpliciter nihil omnino tamen alibi in Epistola quadam. Hanc ob causam iudicor de Iustificacione hominis coram Deo male sentire & male docere. Hoc vero quale sit, id suo tempore in collatione mutua liquere poterit. In præsentiarum vero breviter dico, credere me peccatores sola Christi obedientia iustos constitui: & quod iustitia Christi, sola meritoria causa sit, propter quam Deus credentibus peccatum condonet eosque pro iustis reputat; non aliter atque si legem perfecte implevissem. Quoniam vero Deus iustitiam Christi nemini imputat nisi fidelibus, statuo hoc sensu bene & proprie dici fidem homini credenti, in iustitiam ex gratia imputari: quatenus Deus Jesum Christum Filium suum proposuit tribunal gratiæ sive propitiacionem per fidem in sanguine ipsius. Sed quidquid hic sit, mea sententia non ulque adeo discrepat à sententia Calvinii, quem tamen nemo nostrum reprehendit atque male in hac re sentientem, quin paratus essem manus meæ subnotatione subscribere illis, qua in tertio Institutionum suarum libro de hac re dicit, *isque calvulum meum adijcere.*

Atque hi sunt, Nobiliss. & Potentiss. Ordines, præcipui Articuli, circa quos necesse esse iudicavi ut juxta mandatum hujus vestri confensus quid sententiam, declararem.

Sunt vero porro in confessionem Ecclesiarum Belgicarum & in Catechismum Heidelbergensem quædam etiam à me annotata; sed de his commode in synodo nostra agi poterit; quam primo

De iustificacione hominis coram Deo.

Controversia inter Professorem quendam in Comitatu Nasovico, & Ecclesias Gallicas.

Huius quæstionis me non intererone, quia circa hanc emulsus confessionis unitate alius ab alio divergentem sententiam sequi possim.

Quid hic in quæstionem vocetur.

Mea sententia.

Paratus sum, quidquid Calvinus lib. ino. sit 3. de hac re dicit, amplecti eoque subscribere.

primo quoque tempore *consensu vestro*, imo vero *evocatione vestra* speramus : id solummodo *Celsis. vestras* rogo , mihi uti liceat paucis aliquid dicere de *clausula* quadam, sub qua *Nobilissimi & Potentissimi Ordines Generales in Synodum nationalem* in hac Provincia consenserunt : quæ hæc est, ut in ea *Confessio & Catechismus Ecclesiarum Belgicarum* examini subji- cantur. Displicet vero multis hæc *clausula*, non solum quod necesse esse non putant , *Confessionem & Catechismum* examini subji- ci, sed quod neque id æquum esse arbitrentur. atque me quidem & alium præterea quen- dam magni nominis virum putant esse, qui id apud DD. *Ordines General.* procuraverimus. Sed neutrum horum jure aliquo. Quantum enim ad postremum attinet , tantum ab eo abest, ut nos illius auctores apud *Nobiliss. & Potentiss. Ordines Generales* extiterimus, ut jam ante annos undecim aut duodecim DD. *Ordines Suythollandia & Westphrisia* ad instantiam maximam *Ecclesiarum* , qua *Synodum nationalem* sollicitabant, tandem non aliter consulum judicaverint decre- to suo in eam consentire, nisi uti eâ in *Synodo Confessio Ecclesiarum Belgicarum* examini subjiceretur, nobis nihil aut consilio aut opere quidquam tale tunc connitentibus. Verum enimvero licet etiam id vel maxime fecissemus, nihil, nisi quod officij nostri est, fecissemus. Quum id *rationi consentaneum, æquum & in hoc re- rum statu, etiam necessarium* plane sit ut fiat.

Primo, ut coram toto mundo appareat, nos *soli Dei verbo* cum honorem habere (quod & decet) ut solum id *extra*, quinimo & *supra omnes disputationes* statuatur, omni exce-

ptione majus, omnique acceptione dignum.

Secundo, quod *hi libelli, scripta sunt ab homine profecta*: ac propterea *errorem aliquem in se continere possint* : unde & deceat inquiri, (debite nempe, id est, in *Synodo nationali*) utrum quid insit illis quod emendatione aliqua indigeat necne.

Primo videlicet utrum *hæc scripta cum verbo Dei ex omni parte consentiant*, tam quoad *verba & modum loquendi*, quam quoad *rectum sensum*.

Secundo, utrum quidquid *ad salutem creditum necessarium* est, in illis contineatur, ut consequenter salus adscribatur illis, quibus ea non competit.

Tertio, utrum non *nimis multa* contineat, multaque complectatur *creditu ad salutem non necessaria* ; idque ut salus juxta illam regulam non abudicetur illis, quibus ea com- petit.

Quarto, utrum in illis non usurpentur *verba sive formulæ loquendi* quæ *diversis modis intelligi* possunt, sicque occasione litibus præbere: ut, exempli gratia, in *confessione articulo 14.* hæc leguntur : *nihil fieri sine ordinatione Dei*. Si hac voce *ordinationis*, significatur *ordinare ut res aliqua fiat*, enunciatum hoc jam male se habet, ex eoque sequitur, *Deum auctorem peccati esse* : sin vero significatur, quidquid fit, *id ordinare ad bonum sive*, jam recte conceptum est.

Quinto, utrum in ijs *pugnantia se- cum invicem* non inveniantur: exempli gratia : Honoratus quidam in *Ecclesia vir litteras ad D. Iohannem Piscatorem Professore Herborne Nassoviorum* dedit, in ijsquæ illum hortatur, ut quoad doctrinã de *Justificatione*, perma-

permanere in sententia *Catechismi Heydelbergensis* velit ; citans hoc sine *eria loca*, quæ iudicabat cum sententia *Piscatoris* pugnare; *D. Piscator* vero respondit in sententia *Catechismi* prorsus permanere se ; pro probatione suæ sententiæ *decem aut undecim* ex eodem ipso *Catechismo* allegans *loca*. Ego vero sancte affirmo, non videre me quomodo inter se conciliari ea loca possint.

Sexto, utrum omnia in illis scriptis, etiam debito ordine digesta sint; prout quidem Scriptura postulat ea constitui.

Septimo, utrum etiam omnia quam appositissime ad continentendam pacem atque unitatem cum cæteris reformatis Ecclesiis constituta sint.

Tertia ratio est, quia *Nationalis Synodus* hoc fine celebratur; ad dispiciendum, nempe utrum omnia in Ecclesia recte sese habeant; huc autem præcipue omnium pertinet examen doctrinæ, tam ejus, quæ unanimes consensu admissa est, quam ejus, pro qua quidam Doctores contendunt.

Quarta ratio est, quia examen huiusmodi non solum hisce scriptis auctoritatem conciliabit, ex quo scilicet post maturum & rigidum examen aut comperientur cum verbo Dei congruere, aut juxta illud magis atque magis conformabuntur ; sed etiam in animis hominum pretium majus statuet Ministris: quippe qui veritatem in Scriptura patefactam percipientur tanti facere tamque charam habere, nulli ut labori parcant, quo minus doctrinam suam magis atque magis juxta eam conforment.

Quinta ratio, cur hoc tempore, si unquam alias, necessarium sit, ut quod dicimus fiat, hæc est. Quia primo quidem, inter Ministros multi sint,

qui meditationes quasdam habeant in aliqua eorum quæ hisce scriptis continentur, quas apud se continent & nemini patefaciunt ; idque, quod sperent de illis in *Synodo Nationali* agendum. Imo vero etiam quidam, quod hoc sibi promitteretur, persuaderi se passi sunt, quo minus ulla suarum meditationum in lucem proferrent.

Præterea *Nationalis Synodi* scopus hic erit, ut *Nobiliss. & Potentiss. DD. Ordinibus* placeat, *Ecclesiasticas* quasdam sanctiones auctoritate publica munire, juxta quas quisque teneatur in Ecclesia Dei se componere. Hoc ut ab *Illustriß. Celsitudinib.* impetrari possit, illique bona id conscientia exequi possint ; necessarium est, uti intelligant doctrinam in formulari unitatis comprehensam, verbo Dei consentaneam esse. Quæ causa movere nos debebat, cur ipsimet *Confessionis nostræ* examen coram *Celsiß. Ordinib.* etiam ultro præsentaremus, offerremusque, aut ostensurum nos eam verbo Dei consentaneam esse, aut eam conformem illi reddituros.

Sexta ratio est, ab exemplo sociorum *Confessionis Augustanæ, Ecclesiarum Helveticarum*, etiamque *Ecclesiarum Gallicarum*, quæ ante duos aut tres annos, *Confessionem* suam toto novo articulo locupletaverunt ; imo vero ipsa etiam *Confessio Belgica*, ex quo primum edita est, postmodum examini subijt, quibusdam demptis, quibusdam additis, quibusdam vero aliquo modo mutatis.

Alias rationes prætereo, quæ plures numero adferri possent ; quod iudicem hæc sufficere ; idque ad probandum quod clausula de examine & revisione ut loquuntur, recte & debite in instrumento consensu,

cujus modo mentionem fecimus, inserta sit.

Contra *hac rationes* non ignoro tamen produci vicissim *alias*; ac præcipue quidem, ut quæ maxime per ora circumfertur, omniumque solidissima esse iudicatur. (atq; ad quam necesse proinde esse duxi ut breviter aliquid à me responderetur) hanc videlicet, quod *doctrina Ecclesia* per hujuscemodi examen in *dubium* vocabitur; quod neque *deccat*, neque *debeat* fieri.

I. Quia hæc doctrina *suffragio* multorum *gravium* & *doctorum virorum approbata* sit, atque strenue adversus eos, qui se ei opposuerunt, *defensa* sit.

II. Quod *sanguine* tam multorum *mille martyrum* obfignata sit.

III. Quod ex eo *confusiones*, *scandala*, *destructio conscientiarum* intra *Ecclesiam*; *irrisiones* vero, *calumnia* & *criminationes* extra eam existituræ sint.

Ad hæc vero omnia respondeo, *primum* quidem, melius esse, ut odiosa hæc loquendi genera, qualia sunt, in *dubium* vocare, &c. non usurpentur, cum de *humano aliquo scripto* sermo est, quale errores in se completi potest. quo enim jure dici potest scriptum aliquid in *dubium* vocari; quod scilicet nunquam *indubium* fuit, neque nunquam tamquam *indubium* haberi debet.

Secundo, quod *approbatio Doctorum*, *defensio scripti* alicujus adversus adversarios, ejusdemque *sanguine Martyrum obfignatio*; nullam doctrinam *authenticam* faciant aut *extra dubium* omne collocent; cum *Doctores* & *Martyres errare potuerint*; quod in hoc argumento *inicias ire* non debemus.

Tertio, quod *discrimen* aliquod constitui debeat *inter ea* quæ *confessione* continentur. *Quadam* enim *eorum fundamentales Religionis Christiana* *articuli* sunt, alia vero *fundamento* *indiscantur* atque *absolute* per se *necessaria ad salutem non sunt*. Illa quidem *unanimes consensu reformatorum omnium approbata*, *efficaciterque* adversus omnes *contradictentes defensa* sunt: de his vero *ultra* *citroque* *inter se disputant*: suntque *inter hæc* quædam, quæ *specie* non omnino nulla *veritatis* ab adversariis suis oppugnantur. Illa quidem à *Martyribus* *sanguine* suo obfignata sunt, hæc vero *minime gentium*. Debetque quantum ad hanc rem *diligenter* observari, quidnam tandem *Martyribus* nostro tempore *propositum* fuit, atque propter quid *sanguinem suum* ipsi *fuderint*: quod si fiet, *invenietur* de eo quidem, de quo ego *iudico æquum* esse ut in *Synodo* conferatur, nemo unquam *inter eos* rogatus fuisse, atque proinde nemo id *sanguine suo* obfignavisse. Vt exemplum adducam; cum *quæstio* erat de 7. capite ad Romanos, dicebatur ab aliquo locus iste in *marginem Confessionis* citatus esse, idque eo sensu quem ille qui hoc dicebat *amplectebatur*: quodque *Martyres Confessionem sanguine suo obfignavissent*. Sed respondebatur; quod si vel maxime *tota historia* major *Martyrum* percurratur, prout quidem ea à *Gallis* edita est, depræhensum iri, nullum unquam *Martyrum* super eo *examinatum* fuisse, aut id propter *sanguinem suum* fuisse. In *summa*; *sanguis Martyrum* hoc confirmat, quod *in integritate & simplicitate conscientie* fidem suam *professi* sint; nequaquam

quaquam vero, quod *confessio* eorum *omni reprehensione* sive *exceptione maior sit*: nisi si à Christo in omnem *veritatem ducti* sint, ideoque errare non poterint.

Quarto, si *Ecclesia recte instituta* sit de eo *discrimine*, quod est semperque esse debet inter *verbum Dei & humana omnia scripta*; de ea itemque *libertate scripta humana omnia ad regulam verbi Dei exigendi*, quam *Ecclesia & Christiani omnes* habent semperque habituri sunt; nunquam in eo torquebit se, neque etiam offendetur propterea, si *scripta omnia humana* ad lapidem *Lydium verbi Dei* probari videbit; sed potius *latitiam* è *converso* ex eo concipiet multo maximam, quod *Deus* tales *Pastores & Doctores* sibi hic largitus sit, qui *suammet ipsorum doctrinam* apte & debite iustoque semper *observato ordine* ad *Lydium* illum lapidem *verbi Dei* exigant; idque ut omnibus modis cum eo congruere atque in minimis etiam quibusque cum eo consentire examullim possint.

Quinto, committi vero non debet quominus *doctrina semel recepta* examini subiciatur, ut ut etiam vel maxime metus esset, *inbas inde exsisturas, malevolos id iudicaturus, calumniaturus & criminaturus*, quinimo vero etiam in *rem suam* id quam *maxime versuros*: quasi scilicet qui id facerent; in sua sibi *Religione* non constarent satis; cum *Dei* id *mandatum* sit, *scrutimini & probate spiritus utrum ex Deo sint*. Si huiusmodi cogitationes *Lutherum, Zwinglium* atque alios inhibuissent, nunquam *doctrinam Pontificiorum* exploravissent atque *examini* subiecissent; neque vero etiam qui *Confessionem Augustanam* sequun-

tur, *consultum iudicavissent* eam de novo rursus *examini* subicere atque in quibusdam etiam *mutare* eam. Hoc vero factum nos laudamus, *statuimusque Lutherum* in exitu *vitæ suæ à Philippo Melanbone* monitum (prout id à nostris scribitur) ut *controversiam Eucharisticam de Sacramento Cæna* ad *concordiam* aliquam *maiores* revocaret, non recte fecisse quod id recusaret, inque *Philippum* id rejiceret, idque hæc ob *causam*, sicuti illum dixisse aiunt, ne ex eo *tota doctrina* in *dubium* vocaretur. Si vero porro ejusmodi rationes admitti debent, optimo jure id *Pontificij* aliquando *dedecrunt* operam, ut *impedirent* quominus *doctrina* tot centenis retro ab annis in *Ecclesiam* recepta, in *dubium* vocaretur, atque de novo *examini* subiceretur.

His vero opponitur: si *doctrina Ecclesiarum* toties de *novo examini* subicietur, quoties *Synodus Nationalis* celebrabitur, nihil unquam habitura est *Ecclesia*, in quo consistat cuique firmiter innitatur, iureque de ejusmodi *Ecclesie* dici poterit, quod *fidem anniversariam* habeant, *omnique doctrine vento* huc atque illic *circumferantur*. Sed *responsio* est, *prima* quidem, quod *Ecclesia* semper habeat *Moysem & Prophetas*, imo vero etiam *Evangelistas* atque *Apostolos*, id est, *totam Scripturam Veteris & Novi Testamenti*, quodque hæc quidquid ad salutem necessarium est *plene & clare* comprehendat. *Supra hanc Ecclesia fidem suā fundabit*, huic tamquam *immobili fundamento* innitetur: maxime cum eisdem, ut ut *Confessiones & Catechismos* habeamus, in hanc omnis tandem in *causis fidei & Religionis* *determinatio* resolvī debeat.

Secundò, quædam in Confessione, capita sunt certa atque indubia; de his nunquam quæstio movebitur nisi apud hæreticos. Sed vero quædam etiam in ea contenta, de eo genere sunt, ut plane utile sit de eis inter doctos & Dei timentes viros quam sæpissime conferri; idque hoc fine, ut quam proxime fieri potest, cum indubijs ea articulis conciliantur.

Tertiò, detur hæc opera, ut Confessio quam paucissimos habeat articulos, eosque, quam brevissimè conceptos ipsissimis plane Scriptura verbis proponat: omittantur omnes ampliores explicationes, probationes, digressiones, exaggerationes, amplificationes, exclamationes, solumque necessaria ad salutem in ea tradantur. Ita futurum est, ut propter brevitatem minus erroribus, minus obloquutioni, minusque examini obnoxia sit. In exemplum adhibeatur veteris Ecclesiæ praxis, quæ articulos, quos iudicavit creditu necessarios, quam brevissimis concepit verbis.

Verum enim vero quidam, inter Confessionem & Catechismum distinguunt, quantum ad revisionem, iudicantque, cum Confessio Ecclesiarum Belgicarum propria sit, atque etiam non ita multorum in manibus versetur; posse eam sine difficultate in Synodo reverendi atque examini subijci; sed cum Catechismus non solum noster sit, sed etiam & quidem præcipue Ecclesiarum Palatinarum, omniumque in manibus versetur; examen illius gravi cum periculo junctum esse. Sed ego respondeo, si quidem hoc volumus, ut Catechismus Heydelbergensis formula concordia sit inter Ecclesiarum Doctores,

cuique ipsi subscribere teneantur; necessarium etiam esse ut examini subijciatur. Nulla enim Ecclesia eo loco à nobis haberi debent, ut ullum scriptum ab ipsis compositum sic reciperemus, quin simul etiam libertatem servemus id examini subijcienti. Atque hanc præcipuam causam esse arbitror, cur Ecclesia diversarum provinciarum cum in fundamentalibus Christiana doctrina capitibus inter se consentirent, suas tamen quæque singulares Confessiones confecerint. Sed permittatur, ut Catechismus Heydelbergensis formula ejusmodi non sit, & concedatur libertas in explicatione illius qualis decet; & necesse non erit ut reverideatur atque examini subijciatur: onere scilicet subscriptionis sublato & moderata libertate in explicatione illius concessa.

CONCLUSIO.

Atque hoc est Nobiliss. Potentiss. Sapientissimi atque Prudentissimi Domini, quod habui Celsitud. vestris proponendum: simul etiam gratias ago Nobiliss. & Potentiss. huic Confessio. (cui post Deum agnosco me teneri omnium actionum mearum rationem reddere) quod clementer & patienter audire me gravatus non sit; Simul autem etiam sanctè affirmo, ex animo paratum me esse, ut de hisce omnibus alisque, de quibus controversia aliqua poterit existere aut accidere unquam, cum reverendis confratribus meis amicam & fraternam collationem instituum, quocumque tempore, ubicunque loci & quacunque tandem occasione, confessus hic id consultum esse iudicabit,

uti fiat. Polliceor vero etiam præterea, quod in omni collatione *æquum & flexilem* me præbebo, non minus paratus aliquid *disserere*, quam *docere*. Cumque in eo omni, de quo collatio institui poterit, *duo* attendenda venient, *primum* quidem, *utrum* id de quo quæritur, *verum sit*; deinde, *utrum necessarium creditum ad salutem sit*; de quo utroque ex *Scripturis* agi debebit; ego quidem sancte adfirmo atque deinceps solemniter ad id me obligo, nullum me *articulum*, ut ut eum vel maxime solidis argumentis probaverim Dei verbo consentaneum esse, fratribus meis aliter de eo sentientibus, obrusurum ad credendum, nisi clare ex *verbo Dei* probem, ac quidem equè clare ac veritatem adstruxi, simul etiam *necessarium esse ad salutem*, ut quisque *Christianus* id ita credat. Idem si parati erunt *fratres* mei facere, ut quidem mea fert sententia, haud facile *controversa* aut *schisma* aliquod inter nos exstiturum est. Illud vero etiam adjicio (idque ut *Nobiliss. huic confessui* gravibus nunc negotiis occupato atque distracto, unde scilicet *salus Patriæ* atque *Ecclesiarum reformatarum* ut quam maxime pen-

det, omnem metum a meaquidem parte qui impendere posset adiutum) necesse fore ut valde multa & magna sint quæ in *confratribus meis* non sim toleraturus: cum non sim qui alterius fidei dominer, sed *Minister* solum credentibus, in hoc, ut crescat in illis *cognitio*, *veritas*, *pietas*, *pax* & *laetitia* in *Iesu Christo Domino nostro*. Quod si vero *confratres mei* visuri non sint, quomodo me tolerare possint, atque aliquem mihi inter se locum concedere; minime tamen præterea, quantum quidem ad me attinet, *schisma* spero oriturum: cum quod Deus avertat, nimis multa inter *Christianos* gliscant *schismata*; inque hoc potius quisque incumbere debeat, ea ut minuantur atque aboleantur. Hoc vero casu, *animam meam* in patientia possidebo, meumque munus (victurus tamen, quamdiu Deo placebit vitam meam mihi prorogare idque *communis Christianismi* commodo) a me deponam; illius memor, SATFCLESIÆ SAT PATRIÆ DATVM.

FINIS Declarationis Belgico sermone, ab auctore habita & conscripta, postea Latine reddita.

A P O L O G I A

D. I A C O B I A R M I N I I

adversus

Articulos quosdam Theologicos *in vulgus sparsos, saltem in quorundam* in Belgio & extra Belgium *manibus versantes, quibus tum ille tum Adrianus Borreus Ecclesiastes Leidenfis novitatis & επεποδξίας in Religione, erroris & hæreseos suspecti redduntur.*

Incumferuntur nonnulli articuli ad Religionem Christianam pertinentes, & numero quidem viginti & undecim (sic enim intertexti sunt in scripto quodam mihi non ita pridem in manus tradito) partim mihi, partim Adriano Borreo, partim utriusque attributi: quibus illi, à quibus primum sunt disseminati, nos novitatis & επεποδξίας in Academiam & Ecclesiam Leidensem invectæ suspectos reddere, errorisque & hæreseos insimulare moliantur, tum ut studiosi & hominum vulgus à nobis ista nigrata nota adpersus sibi caveant, ne tabe ista venenata inficiantur, tum ut ij qui in Politia & Ecclesia rerum potiuntur, autoritatem suam tempestive interponant, ne malum ulterius glifcat, sed potius in ipsis suis primordijs exstinguatur, secus magnam veniat divina & concordia Politica & Ecclesiastica noxam illaturum. Non est nupera adeo illa disseminatio, sed & ante biennium septendecim ex istis ipsis 31. articulis ad manus meas

pervenerunt, iisdem prorsus verbis concepti, quibus in hoc, quo de impræsentiarum ago, scripto sunt enuntiati. Tacui autem & dissimulavi, arbitratus in ipsa herba emorturos articulos, destitutos veritate partim historica narrationis, quæ non suis autoribus adscribebantur, partim Theologici sensus, quo ipsi falsitas impingebatur. Sed res secus accidit: Durarunt enim & incrementum sumserunt quatuordecim aliorum ad priores septendecim adjectione, omniumque latiore, quam quæ antea facta erat, disseminatione. Quæ res effecit, ut ijs moderata responsione occurrendum putaverim, ne silentij diuturnitas confessionis instar habeatur, quod si alibi, præsertim in adpersa hæresi proclive est, in qua, quod jactatur, Hieronymus neminem vult esse patientem. Candore utar & conscientia, quod verum esse novi fatebor, & defendam; in quo hæsito, ignorantiam non dissebeo, quod falsum esse animus dicat negabo; & resellam. Dirigat mentem & manum meam Deus veritatis & pacis

pacis per Spiritum suum sanctum.
Amen.

Articulus I. & II.

1. *Fidem non esse Electorum propriam, scilicet Iustificantem.*
2. *Fideles posse à fide & salute finaliter desistere.*

Responsio.

Hi duo articuli ita inter se connexi sunt, ut priori posito necessario inferatur alter, & vicissim posito hoc inferatur prior ex mente eorum, qui hosce articulos cuderunt. Si enim *fides non sit propria Electorum, & perseverantia in fide & salute solis Electis conveniat, sequitur fideles non modo posse, sed & nonnullos à fide & salute excidere re ipsa. Et contra si fideles possint à fide & salute finaliter excidere: sequitur fidem non esse propriam Electorum, utpote quibus tribuunt isti, quod non possint non salvari. Ratio consequentiæ est, quia fidei & fidelium vox, ex ista hypothese, latius patet quam Electionis & Electorum. Compræhendit itaque etiam uonnullos non electos, hoc est, qui à fide & salute finaliter desiciunt. Non opus itaque fuit hic duos articulos condere, sufficiebat unum proponere; & si exaggeratio, non in re ipsa, sed in puris putis verbis consistens, quæ sita fuit, potuit secundus confectarij instar ex priore deduci. Patetigitur captatam esse articulorum multitudinem, ut in pluribus errare viderentur, quos gratis de hæresi suspectos esse vult nimis sedula fratrum curiositas.*

Sed ad singulos ut veniam, de

primo dico. Nunquam me, neque publicè neque privatim, dixisse, *fides non esse Electorum propriam*: adscriptus itaque hic articulus non suo auctori, & admissum *σφάμα* historicum.

Addo, Etiam si dixissem, defensionem præsto esse, Nam, ut omittam *Scripturas*, ex quibus prolixior esset istius rei disceptatio, partibus non sine verisimilitudine sententias suas inde tuentibus; *Patrum consensus* mihi hic pro scuto esset ad amolendam *no vitatem*; & *harmonia confessionum* ab Ecclesijs, quæ a Papatu secessionem fecerunt & Protestantium *Reformatarumque* nomine veniunt, conscriptarum, pro thorace uterem ad impactæ *ερεποδδξίας* jaculum avertendum. Ipsijs etiam *Belgica confessionis* & *Catechismi Heidelbergensis* trutinam hac quidè in re non extimescerem.

Ad *consensum Patrum* testandum veniant *Augustinus, Prosper*, & auctor libri de *vocatione gentium*. *Aug. Mirandum est multumque mirandum, quod filijs suis quibusdam Deus, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, non dat perseverantiam, cum filijs alienis tanta scelera dimittat, atque impartita gratia sua faciat filios suos.*

Prosper. Ex regeneratis in Christo Iesu, quosdam relicta fide & pijs moribus apostatav. à Deo, & impiam vitam in sua aversione finire, multis, quod dolendum est, probatur exemplis.

De *vocatione gentium*: *Deus ad obediendum sibi ipsum velle sic donat, ut etiam a perseverantia illam mutabilitatem, quæ potest nolle, non auferat. Alioquin nemo fidelium recessisset à fide.*

Harmonia confessionum sic serviret defensionem meam. Si dogma illud, quod fides sit Electorum propria, quod-

*Aug. de cor.
rept. & or.
ria, cap. 8.*

*Prosper ad
capitulum Gal.
resp. 7.*

*De vocatione
gentium lib.
2, cap. 9.*

que *fideles à fide & salute deficere finaliter non possint*, sit dogma ad salutem necessarium, tum non potest illa confessio quæ istud dogma non habet, aut quæ contrarium dicit, *cenferi consentire cum reliquis in negotio Religionis*. Vbi enim harmonia est, neque defectum, neque contradictionem esse fas est, in rebus ad salutem necessarijs. At confessio Augustana dicit, se damnare Anabaptistas, qui negant semel iustificatos, iterum posse amittere Spiritum Sanctum. Præterea Philippus Melanthon & qui illum sequuntur, & pleraque Ecclesia Lutheranorum sentiunt fidem etiam non electis contingere, & tamen pro fratribus illos agnoscere non veremur.

Confessio Belgica id ipsum dogma non habet. Ex Catechesi nostra circa controversiam elici nequit: Nam quod dicitur in articulo de Ecclesia; *Credo me membrum Ecclesie perpetuo mansurum*; Item: quæst. 1. *Ita me conferuat Deus, ut omnia salutis mea servare oporteat*, intelligenda sunt de fidelibus, quæ *fidelis est*: respondet enim Christianus, & *vere talis*; at nemo talis est nisi per fidem. Ergo *fides præsupponitur*.

Ad secundum articulum quod attinet, dico inter potentiam & actum distingui debere. Aliud est enim *fideles posse à fide & salute deficere*: Aliud *reipsa deficere*. Quod discrimen consueque se extendit, ut & antiquitas de ipsis electis & salvandis affirmare verita non sit, *posse illos non salvati*, non auferri ab ijs mutabilitatem, qua possunt nolle obedire Deo, quamquam certo crediderit tales nunquam fore damnandos reipsa. In hac ipsa re nostri doctores plerique discrimen ponunt. Nam dicunt *posse tales deficere*, si consideretur ipsorum natura propensa ad lapsum

& defectionem, si mundi & Sathanæ tentatio; at vero non fuerunt, ut excidant finaliter; quia Deus electos suos sit ante vita finem ad se reduiturus. Si quis dicat *fideles*, utpote electos, *deficere à salute finaliter non posse*, quia Deus decreverit eos salvare; respondeo, decretum de salvando non tollere possibilitatem damnandi, sed damnationem ipsam: *Salvari enim actu & posse non salvari contraria non sunt*, sed consentanea.

Addo igitur me inter ista duo huc usque ita discriminaffe, ut addita explicatione aliquando dixerim quidem, *fideles posse à fide & salute finaliter deficere*; at nunquam dixisse *fideles à fide & salute finaliter deficere*, ideoque & hic articulus adscriptus non suo auctori, & in veritatem historicam peccatum est.

Adjungo magnum esse discrimen inter hæc duo enuntiata: *Fideles possunt à fide deficere, & fideles possunt a salute deficere*. Hoc enim postremum rigide & accuratè examinatum vix admitti potest. Nam impossibile est *fideles*, dum *fideles* manent *à salute* deficere. Vinceretur enim Dei potentia, quam Deus statuit adhibere in *fidelibus salvandis*: & rursus impossibile est *fideles*, si *à fide* deficient & *infideles* fiant, non *deficere à salute*; scilicet si mancant *infideles*. Ideoque neque posita, neque sublata hypothesi illa enuntiatio accurate enunciari potest. Posita enim hypothesi, *perseverantia in fide*, non possunt *deficere*; sublata illa eadem, non possunt non *deficere*. Prius vero illud enuntiarum hypothesin nullā includit, ideoque ad illud simpliciter responderi potest, vel posse, vel non posse. Quæ de causa sic corrigendus fuit iste articulus. *Fideles possunt à fide finaliter deficere* vel potius: *Fideles nonnulli deficiunt*

deficiunt a fide finaliter : quo posito alterum illud necessarium inferri poterat; ergo etiam *deficiunt illi a salute.*

De *veritate istius articuli* idem dico, quod de priore dictum est: sunt enim inter se reciproca & consequentia *fidei esse electorum propriam*; & *fideles à fide non deficere finaliter.* Item *fidem non esse electorum propriam*; & *fideles nonnullos à fide deficere finaliter.*

Articulus III.

Dubium esse, an fides qua Abrahamus iustificatus dicitur, fuerit in Iesum Christum venturum: Non posse probari aliter illum intellexisse promissiones Dei, quam se futurum hæredem mundi.

Responsio.

Duo sunt hujus articuli *membra*, vel potius *duo distincti articuli*, qui nobis separatim singuli considerandi, ubi primum notavero hic nullam nobis *affirmationem* vel *negationem*, quæ *proprie hæreticum* faciunt, attribui, sed *puram putam dubitationem*, quæ *inscientiæ & infirmitatis conscientiam* arguit, cui per placidam instructionem tollendæ, non exagitantæ, laborare debent *qui scientiam verum sibi arrogans.* Ad *primum membrum* respondeo: Primo, *Nunquam hoc à me dictum esse*, imò *contrarium non semel publice & privatim docuisse.* Memini tamen me cuidam *ministro Leidenf,* quum *claritatem istius articuli jactaret* cum admiratione, quod inveniren-

tur qui *secus sentirent*, dixisse, *non ita facilem ipsi futuram istius probationem*, siquidem *adversarius fortis obtineret*, & ad *experientiam* provocavis quod etiamnum facio. Velim esse qui *idipsum tam planis argumentis* condoceret, ut nulli amplius iusta dubitandi superesset materia: cui sane rei longe utilius impenderetur labor *Theologi*, quam dubitationi *infirmorum* & non ed usque sibi fidendum publicandæ & exagge-

Secundo, Fidem in Iesum Christum bifariam accipi posse: vel secundum promissionem verborum & rerum typis, figuris, umbris involutam & sic propositam, vel secundum Evangelium clare manifestatum. Quod discrimen tantum est, ut ejus respectu dicantur *Judæi*, Gal. 3. v. 23. *Antequam venisset fides, sub lege detenti seu custoditi fuisse, conclusi in illam fidem, quæ erat revelanda & 2. Cor. 3. v. 13. dicitur: Quod filii Israel impediti sunt velamine Moysi faciei imposito ne intuerentur in finem eius quod volebant, id est legis, ut patet ex toto capite, & Rom. 10. v. 5. Christus dicitur finis legis ad iustitiam omni credenti.* Consideretur omnis descriptio *fidei Abrahami* ab Apostolo Rom. 4. *prolixè facta*; & adparebit in illa *Iesu Christi mentionem non expressè fieri*, sed illa *implicatione*, quam explicare non cuiusvis facile sit. Accedet, quod *fides in Iesum Christum metonymicè* nonnullis dici videatur, pro ea quæ est de *typis & figuris Iesum Christum præfigurantibus* & *adumbrantibus*; quamquam illi *unctus non sit intellectus* typorum istorum, nisi admodum *obscuris*, qualis *Ecclisiam infantilem*, juxta *æconomiam istam* reimporum à Deo sapienter usurpatam,

decere videatur. Conferatur illa *servitium*, sub qua *hæres quamdam infans est*, ab Apostolo esse dicitur. Gal. 4. v. 1. 2. 3. cum ista *servitute*, à qua per Domini *Spiritum liberari dicitur*, cuius *cor ad Dominum conversum est*. 2. Cor. 4. 16. 17. 18. & dubitatio illa potius *trepida conscientia iusto timori*, quam *propendenti in hæresin ingenio* ad scribenda adiudicabitur.

Ad alteram huius articuli membrum dico. Primo, id à me prolaturum non esse. Secundo, etiamsi dictum esset, reprehensionem non mereri, nisi apud illum; qui eo ipso & iudicii imbecillitatem & imperitiam suam esset proditurus. Minus accurati iudicij signum est id culpæ ab aliquo dictum, quod totidem verbis ab ipso Apostolo scriptum esse evinci potest. Si enim promissa est *hereditas mundi Abrahamo* istis verbis: *Eris pater multarum gentium*, quid mirum Abrahamum non aliter intellexisse *promissiones*, quam divinitus prolatae sunt? Imperitia iudicium est, quod conditores horum articulorum putarint *hereditatem istam mundi Abrahamo* promissam ad *animalem hanc vitam & carnalia beneficia* pertinere; cum mundus iste, de quo hic sermo fit, sit *mundus ille futurus*, ad quem pertinet *vocatio Gentium*, per quam *Abrahamus pater multarum gentium est factus*. Apparet hoc ex eo, quod *per iustitiam fidei*, cuius evincit *Gentes etiam esse participes*, dicatur *factus esse heres mundi*. v. 13. cap. 4. ad Rom. & ex cap. 3. Eph. a v. 11. ubi de *vocatione Gentium* agens, dicit illam pertinere ad *gratiam Evangelij*, & *communionem mysterij à seculis absconditi*, & iam *per Christum in lucem producti*, per quem *Deus omnia condidit*. Pertinet, inquam, illa *vocatio non ad sapientiam*, qua *mundum con-*

didi Deus, sed ad illam qua *Christum constituit sapientiam & potentiam ad salutem credentibus*, & qua *Ecclesiam condidit æternam duraturam*. Vide 1. Cor. 1. 21. 22. 23. & cap. 2. v. 6. 7. 8. & Eph. 3. loco citato. Si dicant; se etiam id vidisse, sed existimasse meam sententiam fuisse aliam; rege- ro non esse prudentes fingere sibi *adversarium stolidum*.

Articulus IV.

Fidem non esse effectum Electionis, sed necessarium requisitum in eligendis à Deo prævisum: Et decretum de danda fide præcedere decretum electionis.

Responsio.

Hujus etiam articuli duo sunt membra integra. In priore tria dicuntur, Primum, *fidem non esse effectum Electionis*. Secundum, *fidem esse necessarium requisitum in eligentis*, seu in *salvandis*. Tertium, *Hoc requisitum à Deo esse prævisum in eligendis*. Omnia ista rectè intellecta & explicata fateor meæ sententiæ esse consentanea, sed *postremum odiosum esse propositum*, quum nulla istic mentio fiat Dei, cuius beneficium & *donum fidem esse agnosco*. In singulis me explico. Ad *primum*; *Electionis* vox ambigua est: significat enim aut *Electionem* qua Deus statuit *fideles* justificare, *infidelibus & operariis* iustitia & salute reje- ctis, aut *electionem* qua statuit certas *particulares personas*, qua tales, sal- vare, & ut salvet, fide donare, *reie-* ctis alijs etiam singularibus personis, qua

qua talia sunt individua. Secundum postremum significatum accipitur ab ijs, qui istos articulos mihi impingunt; Secundum priorem ego accipio, iuxta Rom. 9. v. 11. *Non dum enim natus pueris, quum nihil fecissent boni vel mali, ut propositum Dei quod est secundum electionem, non ex operibus sed ex vocante firmum maneret, dicitur: est ei, maior seruet minori.* An recte accipiam nec ne, hic prolixius non disputabo; saltem constat, esse aliquod decretum Dei, quo statuit fideles iustificare, quod quia excludit a iustitia & salute infideles, merito *decretum secundum electionem vel cum electione dicitur*, utpote quod non omnes sui ambitu concludit. Et hoc decretum dico esse fundamentum Christianismi, salutis & certitudinis de salute: deque illo agi ad Rom. 9. 10. 11. capp. Et Ephes. 1. cap. De illo vero decreto, quo statuisse Deus dicitur singulares quasdam personas precise salvare, & ut salvet, fide donare, alijs a salute & fide reprobatis, quid in uniuersum sentiam, nondum dixi: quamquam factus sum esse aliquod Dei decretum secundum quod statuit media ad fidem & salutem administrare, prout novit tuam *instinam, & misericordiam & severitatem* decere. Vnde consequentiam manifestissima deducitur, *fidem illius electionis*, quâ Deus statuit fideles iustificare, effectum non esse. Ad secundum, istis sic explicatis concluditur, *fidem esse necessarium requisitum* a ijs qui salutis secundum electionem Dei erunt participes: seu conditionem à Deo prescriptam & requisitam, ut praestetur ab ijs, qui salutem sunt adepturi. Propositionis enim istae: *Hæc est voluntas Dei, ut quisquis credit in Eum, habeat vitam æternam: qui non credit con-*

diminabitur: non possunt resolvi nisi in istam etiam a Scriptura usurpata: *Crede & salvaberis*. Vbi, *crede* habet postulatam, *salvaberis*, iustitiam a promisso bono. Hæc autem veritas ita perspicua est, ut illam negare perversitatis sit aut extrema insensitæ. Si quis dicat, esse quidem conditionem, verum Evangelicam, & quam ipse Deus in nobis praestet, vel quod melius est, quam Deus praestare nos faciat gratia sua; ille non contradicit huic veritati, sed illam confirmat, addita explicatione, cuiusmodi sit conditio. Ad tertium dico, distinguendum esse inter conditionem, quâ requiritur, quâ praestatur, & quâ ut praestata videtur seu praevidetur; & propterea tertium illud membrum confusius esse propositum, qua confusione per illam distinctionem correctæ, nihil apparebit etiam in illo membro absurditatis. Praevisione enim seu visione naturæ & ordine rerum sequitur ipsam praestationem; praestatio habet suas causas in quas est resolvenda; & causatum illarum efficiens non est necessaria, nisi fides lege fidei & Evangelio sit praescripta & requisita. Quum itaque fides a Deo praevisa dicitur in salvandis, non tolluntur, sed potius ponuntur illæ causæ, sine quarum interventu fides non esset; inter quas primariam statuo Dei gratiam praevinentem, concomitantem, & subsequentem; & cum Fulgentio dico, illos fore salvos, seu illos esse predestinatos & electos, quos Deus praesevit gratia praevinentis. (Ego addo & concomitantis) auxilio credituros; & subsequentis perseveraturos. Ergo in isto membro nihil est præter ipsissimam veritatem. Alterum membrum est, decretum de danda fide præcedere decretum electionis. In quo explicando eandem distinctionem adhibeo, & dico, decretum

electionis, quo Deus fideles justificare & salvare statuit, *precedere decretum de danda fide*: Nam *fides* non est *necessaria*, imò *inutilis* sine isto decreto *prævio*: & *decretum electionis* quo statuit *hanc vel illam singularem personam* justificare & salvare, *posterius* est decreto, secundum quod statuit *administrare media ad fidem necessaria & efficacia*, hoc est, quod est de *danda fide*. Si quis dicat Deum *præius* velle *singularem aliquam personam præcisè salvare*, & quia id velit, velle eidem *fidem*, dare, eò quod *sine fide* salvari non possit; dico illum, *contradictoria* ponere, nempe Deum velle *citra fidei intuitum* aliquem præcisè salvare, & tamen secundum voluntatem Dei salvari illum *citra fidem* non posse. Ex voluntate Dei nobis revelata est, *neminem sine fide Deo placere aut salvari posse*: ergo nulla alia est in Deo voluntas, qua quempiã *citra fidei intuitum præcisè salvari* velit. Nam *contradictoria voluntates* in Deo poni non possunt. Si quis regerat, Deum *præius* velle *finem*, quam *media ad finem*: salutem autem esse *finem*; *fidem* esse *medium* ad salutem: Respondeo. Primo, *salutem* non esse *finem* Dei; sed *salutem & fidem* esse *bona* Dei, hoc ordine inter se ex voluntate Dei colligata, ut *fides salutem* præcedat respectu datoris Dei, & *recipia*. secundo, *fidem* *præius* esse *conditionem* à Deo *requisitam*, ut præstetur ab eo qui salvabitur, quam *medium* salutis obtinendæ: Nam ideo, quod Deus *salutem* dare non vult, nisi *credenti*, incitatur homo ut credere velit, quia novit in salute suum summum bonum positum esse. Homo ergo per *fidem* tanquam *medium* conatur pervenire ad *salutem* tanquam *finem*, quia novit se non nisi per *medium* illud ad *salutem* pervenire posse;

quam notitiam non habet, nisi ex illius voluntatis divinæ declaratione, quã *fidem* postulat ab ijs qui salvari volunt, hoc est, quã statuit *fidem conditionem* in obiecto, id est in *salvando requisitam*.

Articulus. V.

Nihil rerum contingentium dici posse necessario fieri respectu decreti divini.

Responsio.

Sententia mea de *necessitate & contingencia* est, nunquam illa *simul uni eidemque eventui* competere, loquor autem de *necessitate & contingencia* uniusmodi, non quæ sint diversi generis. Scholæ statuunt *necessitatem* aliam esse *consequentis*, aliam *consequentia*. *Consequentis* est, quando est ex causa rei antecedente. *Consequentia*, quando est ex principio conclusionis antecedente. Cum *necessitate consequentis* non potest consistere: & in unum eventum cadere *contingencia consequentis*: quemadmodum neque una *conclusio* potest esse *necessaria & contingens* ratione *consequentia*. Causa vero cur una res nequeat esse *necessaria simul & contingens*; hæc est, quod *Necessarium & Contingens* dividunt totam *Entis* amplitudinem. Omne enim *Ens* est vel *Necessarium* vel *Contingens*. Quæ autem dividunt totum *Ens*, illa non coincidunt in ullum *Ens*, secus non dividerent totum *Ens*. Differunt etiam *contingens & necessarium* integris essentis & tota definitione: nam *Necessarium* est, quod non potest non esse vel fieri; *Contingens* est quod potest non esse vel fieri. *Contradictoriè* scilicet ista oppo-

opponuntur, quæ oppositio est infinita, ideoque dividens semper verum à falso: ut, hæc res est homo vel non homo: non potest ulla res simul esse utrumque: ulla res inquam *unius essentia*. alioquin *Christus est homo ut ex Maria, non homo quâ ex Patre genitus ab æterno: sed istæ sunt dua res & dua natura*. Sed dicunt, unum eundemque eventum posse *diverso respectu esse necessarium & contingentem: Necessarium respectu primæ causæ, quæ est Deus, & contingentem respectu secundarum causarum*. Respondeo: Primo, quæ integris essentis differunt respectibus non coincidere. Secundo, *Necessitatem vel contingentiam eventus non ex una causa, sed ex omnibus simul iunctis esse æstimandam*: Si enim positis *decem causis*, ex quibus res non necessaria sed contingentem producit, una accedat ex qua res necessario conficiatur, tota illa res dicitur non contingentem sed necessario existisse. Positis enim illis causis omnibus non potuit res illa non produci, & existere. Fateor quidem rem illam distincte à mente nostra cum singulis suis collatam causis, diversam habere *respectivam relationem ad easdem*: sed quum nulla earum causarum sit *causa totalis istius eventus, sed omnes simul iuncta totalem faciant causam*, ex illa totali causa vel necessario vel contingentem facta esse statui & dici debet res ipsa. Quod vero res quæ *respectu secundarum causarum contingentem fit, necessario fieri dicitur respectu decreti divini*, id non modo perperam sed & imperite dicitur. Nam *decretum ipsum divinum, utpote interna Dei actio, rei causæ immediate non est, sed quidquid facit per potentiam facit, secundum cuius modum vel necessario vel contingentem res fieri dicitur*. Si enim Deus

statuit uti ad *executionem decreti sui potentia irresistibili*, seu tantum adhibere potentiam ut nihil illi resistere possit aut eam à perficiendo impedire, sequetur rem necessario existuram; *sed impij in peccatis perseverantes necessario peribunt*; Deus enim vi irresistibili illos in barathrum inferni dejiciet. Si vero statuit uti vi non irresistibili, sed cui resisti possit à creatura, tunc non necessario sed contingentem illa res dicitur fieri, quamquam Deus certo futuram præsciat, secundum infinitatem intellectus sui, quo novit quid quibusvis, sive necessario sive contingentem rem producturis causis positus futurum sit. unde etiam dicunt scholastici omnia fieri necessitate infallibilitatis, sensu certo, quamquam verbis male rem enunciatis. Nam infallibilitas non est affectus Entis, quod existit ex causis, sed mentis videns seu prævidentis, quid ex quibus causis sit futurum. Sed fero facile *catachresticam metalepsin* quum de re constat, quamquam velim enuntiationes nostras rerum naturis esse accommodatissimas.

Sed exemplis prolatis probare nuntur rem unam eademque *respectu decreti divini fieri necessario, quæ respectu causarum secundarum fit contingentem*. Ossa Christi inquirunt *frangi potuerunt & non potuerunt frangi; frangi potuerunt si naturam ossium quis consideret; certè enim fragilia fuerunt; non potuerunt frangi, si decretum Dei consideretur*. Respondeo me negare quod *respectu decreti divini non potuerunt frangi*. Deus enim non decrevit ut non possent frangi, sed ut non frangerentur: quod adparet ex ipsa rei administratione; non enim adhibuit *potentiam irresistibilem*, qua impediret ne possent frangi. Ossa Christi, qui

accedebant ad frangendum: sed leni suasionē effecit ne vellent ossa Christi frangere, argumento ducto ab inutili. Quum enim Christus jam, antequam ad crucem veniret crucifragi, exspirasset, frustraneam operam in frangendis cruribus sumere non voluerunt: frangebantur enim crura, ut mors festinaretur, ne in die festo manerent in cruce suspensi contra legem divinam. Et sanè major laus est sapientiæ divinæ, si id quod decrevit efficere novit, utens causis secundum naturam & motum, sive contingentem sive etiam liberum ipsarum; quam si adhibeat potentiam cui nulla creatura resistere possit: quanquam etiam id faciat quando ipsi visum est expedire. Nihil itaque arbitror à me peccatum esse, quum dixi: Nihil rerum contingentium: hoc est qua contingentiter sunt seu facta sunt, divi posse necessario fieri vel factum esse respectu decreti divini.

Articulus VI.

Omnia fieri contingentiter.

Responsio.

Hoc tam *insulsè* dicitur, ut qui mihi hoc dictum tribuunt, eo ipso declarent, se non videre quam multis *falsitatibus* id dictum laboret: imo non videre quod dicant. Nam si *contingenter* fieri dicitur, quod positis causis omnibus ad agendum requisitis potest *non fieri*, & contra *necessario* fieri, quod positis causis omnibus ad agendum requisitis; *non potest non fieri*; Et ego concedam positis nonnullis causis *non posse fieri quin res fiat & existat*, quomodo possum sentire, omnia fieri *contingenter*. Sed sefellit illos *propria* ipsorum *ignorantia*, à qua

liberari possent, si rectiora decenter audire vellent, & ex autore placide suas sententias intelligere. Dixi ego & docui, *necessarium*, quā *necessario esse vel fieri* dicitur, vel *absolutam vel relativam esse*. *Absolutam* qua res simpliciter *citra ullum respectum* ad positionem ullius causæ esse *vel fieri necessario* dicitur. *Relativam*, quando res dicitur *necessaria esse vel fieri* ad positionem alicujus causæ. Sic Deus *absoluta necessitate* est, & Deus *absoluta necessitate* seipsum intelligit & amat. *Mundus vero & omnia à mundo secundum absolutam considerationem contingentia sunt*, & *contingenter à Deo libere operante producta*. At verò posito, quod Deus *mundum vult condere potentia sua infinita*, cui ipsum nihilum instar materiæ præparatissimæ esse debet, & posito quod Deus *actus istam potentiam usurpat*, jam diceret *mundum non potuisse non existere ex ista causa*; & hæc est *relativa necessitas*, quæ dicitur ex hypothese *causæ antecedentis* positæ. Aliter me explico: duo hic consideramus *causam & effectum*: Si utrumque ponatur *necessario*, hoc est, si non modo *effectus* ponatur *necessario* posita causa, sed etiam *ipsa necessario* existat & *necessario* ponatur operari, jam *simplex est & absoluta istius effectus necessitas*. Sic *absoluta necessitas effectus divini*, quo *seipsum nosse & amare* dicitur; nam non potest non intellectus & voluntas divina operari. At hæc operatio non modo *interna Dei est*, sed etiam *ad interna*, tendens in objectum quod ipse est. Sed quidquid Deus faciat *ad extra*, id est, agens in objectum, quod est aliud ab ipso, sive hoc sit unitum ipsi in intellectu, inque id tendat *actu interno*, sive re ipsa, ab illo

illo separatum in quod tendat actus externo, id totum facit libere, & propterea totum hoc dicitur, *absolutè esse contingens*. Sic Deus libere decrevit mundum condere, & libere mundum condidit. Et hoc sensu omnia sunt contingenter, respectu decreti divini, quia ut ipsum decretum Dei ponatur, nulla est necessitas, utpote quod proficiscitur à pura & libera voluntate Dei. Aliter: *simplex & absoluta necessitas* alicujus effecti dicitur; quando causa necessario existit, necessario operatur, & ea potentia utitur ex qua res non potest non existere. Talis effectus cogitari non potest in rerum natura. Nam intellectio Dei, qua se ipsum intelligit, est quidem ex causa necessario existente & necessario seipsum intelligente, sed non à causa quæ potentia agendi utitur ad intellectiorem istam. Ex qua consideratione duplex est necessitas relativa alicuius eventus. Prima, Quando causa necessario quidem existens, sed non necessario operans, utitur potentia ad agendum cui resisti non potest. Sicposito, quod Deus, qui est necessarium Ens, velit mundum condere omnipotentia sua, necesse est, ut mundus existat. Secunda, Quando causa non necessario existens, necessario tamen operans ea efficacitate agit, cui resistere non potest materia seu subiectum, in quod operatur; sic stipula dicitur necessario vri ab igne, si in ignem coniciatur: quia necigenis potest suam urendi vim continere ne urat actu, neque stipula resistere igni. At quia Deus potest impedire ne ignis urat adnotam materiam ustibilem, ecce hæc necessitas dicitur respectu causa partialis & secundum naturam rerum istarum mutuamque inter istas affectionem tantum. Hisce sic explicatis

velim videre quid contradici possit. Utinam pro Dei potius solius necessitate, hoc est, *necessaria eius existentia*, & *necessaria actuum ejus ad intra proluone*; & *omnium aliarum rerum*, & *effectuum contingentia* pugnaremus, hoc magis ad Dei gloriam vergeret, cui gloria tribueretur eo modo tum *existentia necessaria*, hoc est, *æternitatis*, secundum quam purus actus est citra potentiam: tum *libera omnium aliarum rerum creationis*, qua bonitas ipsius summopere commendatur.

Articulus VII.

Deum futura contingentia decreto suo æterno non determinasse ad alterutram partem.

Responsio.

Sub æquivocationibus latens calumnia lædit tutissimè, quibus explicatis quia aperitur, robur amittit apud peritos. Determinationis vox ambigua est. Significat enim vel *determinationem* Dei, qua statuit ut aliquid fiat, talem, quæ posita qualicunque actione, motione, impulsu Dei: causa *secunda libera* manet quoad potentiam & usum potentia, ad agendum vel non agendum, adeo ut actionem suam, si velit, suspendere possit; vel talem, qua posita non manet libera causa *secunda*, saltem non ad usum potentia, ut actionem suam suspendere possit, posita actione, motione & impulsu Dei; sed ex qua fit, ut necessario in alterutram partem flectatur, ablata indifferentia ad alterutram partem; antequam actus ipse determinatus productus sit à creatura libera. Si priore modo vox determi-

determinationis intelligatur in posito articulo, absit à me ut talem determinationem Dei negemus. Scio enim Actor. 4. dici, *Herodem, Pontium Pilatum cum Gentibus & populis Israel coactos fuisse in unum aduersus Christum, ut facerent quacunq; manus & consilium Dei prædeterminaret;* (& prædeterminaret) *ut fierent;* sed scio etiam *Herodem, Pontium Pilatum, & Indeos idipsum libere fecisse, & posita prædeterminatione ista Dei, & omni Dei per potentiam ipsius actione, motione, impulsu, ad prædeterminationem illam exsequendam necessariâ, tamen potuisse istum actum à Deo prædeterminum, scilicet, crucifixionis Christi, ab ipsdem non produci, eosque liberos & inafficientes mansisse ad actum præstandum usque ad illud momentum temporis quo actum patrabant.* Legatur historia Passionis Domini, & animadvertatur quomodo res tota gesta sit, quibus argumentis *Herodes, Pontius Pilatus, Indai* moti sint, & quæ qualisque fuerit *argumentorum* istorum administratio; & constabit me verum dicere. Si vero secundo sensu sumatur vox determinationis, fateor me hoc axioma quo dicitur, *Deum futura contingentiâ* (intellige quæ à libera creaturæ voluntate patrantur) *decreto suo aeterno determinasse ad alterutram partem:* tanquam *falsum, absurdum, & multiplicis blasphemia præuium, abominari & execrari.* Ut *falsum*, quia Deus sic providentia sua administrat omnia, ut quum ipsi visum est creaturis uti ad sua decreta exsequendum, eis *naturam naturalesq; proprietates & usum earum non auferat, sed eis suos proprios motus peragere sinat:* scilicet providentia quæ creationi debet esse accommodata, ei directe adverbatur. Ut *absurdum*, quia contra-

dicens est in adjecto, *contingenter* aliquid fieri, hoc est, ita fieri, uti possit non fieri, & tamen idipsum sic esse determinatum ad alterutram partem, ut non possit non fieri id quod determinatum est ut fiat. Non sufficit ad tollendam contradictionem quod dicunt de non ablata libertate quod ad naturam creaturæ; nam ad contingentiâ & libertatem statuendam non sufficit ut adsit potentia quæ libere agere possit secundum naturam, sed requiritur ut usus illius potentia & libertatis nullo modo impediatur. Et quæ insania est potentiam libere agendi vel actionem suspendendi creaturæ in creatione conferre, & illius usum auferre quum jam usurpanda venit libertas: hoc est, concedere quum illius usus nullus est; at quum usus ejus & necessitas erit, tum libertatem in actu impedire. Videatur de hac re *Tertullianus* libro 2. aduersus *Marcionem* cap. 5. 6. 7. ubi rem illam & erudire & nervose petraçtat: cui ego in eo prorsus assentior. Ut *blasphemia multiplicis præuium.* Nam existimo nulla sophistica effici posse, ut ex illo dogmate de tali prædeterminatione non sequatur: *Primo*, Deum esse auctorem peccati, & *Hominem* immunem à culpa. *Secundo*, Deum vere & proprie & solum peccare; quia posita lege vetante istum actum, & prædeterminatione tali, qua actus ille non potest non patrari, sequitur Deum ipsum esse qui legem transgrediatur, utpote qui faciat ipse actum contra legem. Quamquam enim actus illic immediatè à creaturæ patretur, tamen ejus respectu peccati rationem habere nequit; quum ille actus posita ista prædeterminatione homini fuerit inevitabilis. *Tertio*, Deum homine peccatore & peccato ipsius

ipsius indignisse ad gloriam iustitia & misericordia suæ illustrandum. Quarto, Peccatum non esse peccatum. Quæ ab alijs ex isto dogmate deducta nondum vidi confutata: velim id fiat, saltem conatus ferius adhibeatur. Quod si factum fuerit, & ego demonstrare tunc non possum objectamenta illa non esse sublata, manus dabo & culpam deprecabor: quamquam ego istam sententiam istis consequentijs apud alios gravare non soleo, tantum fateri soleo, & quidem necessitate urgente, me sententiam istam non posse ab illis objectamentis liberare.

Articulus VIII.

Quibuscunque prædicatur Evangelium, ijs sufficientem dari Spiritus sancti gratiam, ut si velint, possint credere; alioqui lude-
ret Deus cum hominibus.

Responsio.

Ego illud enuntiatum istis verbis, aut prorsus æquipollentibus constans, nunquam, neque publicè, neque privatim protuli: quod fidenter affirmo, etiamsi contra testarentur plurimi; quia ego id ipsum nisi commodè explicatum non adprobo nunc, neque unquam adprobavi: quod docere possem scriptis super hæc re cum alijs collationibus habitis. Tria autem hic commodè explicari desidero. Primo, De discrimine, quod est inter illos quibus Evangelium annuntiat: cuius crebra est mentio in Scripturis; ut in hisce locis. Matt. 11. Pater ago tibi gratias

quod illa revelaris parvulis, & absconderis à sapientibus. cuius explicatio potest periri ex 1. & 2. cap. Epistolæ primæ ad Corinthios, & Matt. 10. v. 11. & 13. Exquirite quis in ea sit dignus: & si domus fuerit digna, veniso pax vestra super illa. Act. 17. 11. Indai Beraenses fuerunt generosiores Indais Thessalonicensibus 2. Thes. 3. v. 1. & 2. Orate ut liberemur à protervis & sceleratis hominibus, non enim omnium est fides, &c. Secundo, De datione gratiæ sufficientis, quid illa sit. notum enim est esse gratiam habitalem & assistentiam: jam phrasim illam sic accipi potest, atque si omnibus, quibus Evangelium annuntiat, gratia aliqua habitualis infunderetur, quæ aptos illos reddat ad fidem præstandam Evangelio, qui sentus à me non probatur. Sed quidquid de illa sufficientia dicitur, arbitror ascribendam assistentiam Spiritus sancti, qua ille assistit Evangelij prædicationi, tanquam organo per quod ille solet esse efficax in animis auditorum. Hæc autem assistentia Spiritus sancti operatio tam potest commodè explicari, etique sufficientia attribui, ut Pelagianismus quam longissimè evitetur. Tertio, De eo quod dicitur credere posse per illam gratiam sufficientem, si velint, quæ verba sic crudè pronuntiat in pessimum sensum & Spiritus minimè consentaneum trahi possunt, ac si potentiam illam datam porro quiescat Spiritus & gratia divina, expectans an homo sit rectè usus ista potentia, & creditur Evangelio: quum quicquid de ea re sentire & loqui vult, necesse habeat gratia suas & quidem potissimas partes tribuere in persuadendam voluntate, ut assentiri velit eis quæ prædicantur. Hæc explicatio facile me liberat hic à suspitione

hæreseos, & evincit non esse credibile, quod illis verbis usus sum, quæ ego non nisi addita *proba explanatione* admittere velim. Ad *rationem* huic *enunciato* additam quod attinet, nimirum, fecus Deum cum hominibus luserum; fateor illam à multis adversarijs usurpari adversus sententiam multorum ex nostris, ut eam *absurditatis* conyincant: & non sine causa: quod monstrari possit, siquidem ipsi, qui mihi hosce *articulos* tribuerunt visum esset sententiam suam super ista re, quam pectore clausam gerunt, aperte enuntiare.

Articulus IX.

Afflictiones temporales fidelium *non rectè dici* castigationes, *sed esse* pœnas pro peccatis. *Christum enim tantum* satisfecisse pro pœnis æternis.

Responsio.

Duplici & insigni mendacio hic articulus mihi attribuitur. Primum est in ipso articulo, alterum in ratione addita. De *piore*. Qui Theologiam à limine salutarunt, norunt afflictiones & calamitates hujus vitæ animalis esse vel pœnas, vel castigationes, vel probationes, hoc est, Deum illis immittendis vel intendere *punitiorem* propter peccata, quatenus jam perpetrata sunt, citra alium respectum: vel *castigationem*, ne in alia & similia deinceps incidant, vel *probationem* fidei, spei, caritatis, patientiæ & similibus insignium virtutum. Quis ita desipiens est, ut dicat, quod *virgis casti* sunt *Apostoli* in concilio *Indæorum*, pœ-

nam fuisse, quum ipsi exiverint *lasi*, Deum laudentes, quod *digni essent habitis*, qui pro Christi nomine *contumelia afficerentur*. An non est notum illud *Apostoli* 1. Cor. 11. 30. 31. 32. *Propterea inter vos sunt multi debiles & invalidi. & dormiunt multi. Etenim si nos ipsos dimicavimus, non indicaretur. Sed dum inaicamur à Domino, non doctus, corripimur, castigamur, erudimur, ne cum mundo condemnemur*. Apparet ergo non tantum *audacia* eorum, qui hosce articulos mihi tribuerunt, sed etiam *imperitia*, quod de illis & similibus locis ne cogitaverint quidem: si cogitarunt, qua mentis infania factum est ut mihi id ipsum adtribuerint, quod tam planis locis confutatur. Dixi aliquando, quum ageatur de *calamitatibus domui Davidis* inflictis propter factum ipsius adversus *Vriam*, & loca *Scripturæ*, quæ adferrebantur, magna verisimilitudine niterentur, ad probandum istas pœna rationem habuisse: non esse necesse ut in istas angustias nos conici ab adversarijs Pontificijs pateremur, ex quibus difficileter egredi possimus, cum verba videantur adversus illam sententiam facere, quæ dicit illas nullo modo pœna rationem habuisse: dici non incommode posse, quum peccatum mereatur pœnam æternam peccati gravitati convenientem, & simul: pœnam temporalem (siquidem & illam Deo visum est infligere, quod sepe non facit, ne in illis quidem qui in peccatis perseverant. Vide *Psal. 73.* & *Iob. 21.*) Deum remissa culpa, quatenus est meritoria pœna æterna, illam reservare, quoad pœnam temporalem: & doceri inde nullum patrocinium parari posse Pontificio dogmati de purgatorio, quod disputationis istius erat occasio. Ad rationem quod attinet, illa eodem mendacij crimine tenetur, & non minori *insulstrate* objecti, quod monstrat.

Primum enim affirmo nunquam hoc à me dictum esse, imò ne cogitatum quidem: sententia enim mea est: Christum esse Redemptorem & Salvatorem nostrum à peccatis, quæ mortem temporaneam & æternam merentur, eumque nos à morte æterna & temporali, quæ est corporis & animæ separatio, liberare. Mirum autem hoc mihi à viris cordatis tribui potuisse, quum Scriptura expresse dicat; Christum participem esse factum carnis & sanguinis, ut per mortem aboleret eum, qui mortis habet imperium, id est diabolus: ubi per mortem intelligitur aut sola mors corporis, aut etiam illa. Item, Christum apparuisse ut opera diaboli destrueret. Inter quæ & mors temporalis. Nam invidia diaboli intravit mors in mundum. Et alio loco: Per unum hominem mors, per unum hominem resurrectio mortuorum: qui homo est Christus. Et, Christum transfiguratum esse corpus nostrum humile, ut corpori suo glorioso conformetur, pro efficacitate qua potest sibi subicere omnia. Nimis oportet esse hospitem in Scripturis, qui negat nos Christi morte, à morte temporali redimi, & resurrectionis felicioris jus adipisci. Verum hoc dixi: nos à morte temporalis ipso actu non liberari, nisi per resurrectionem ex mortuis, per quam hostis extremus & mors abolebitur: ideoque distinctè hæc consideranda & docenda iudico, Christum morte sua statim ius quidem ademisse morti, quod in nos habebat, scilicet detinendi nos sub sua potestate; quemadmodum & ipse à vinculis mortis detineri nequijt; at ab ætuali eius dominio suo tempore nos liberatum, iuxta dispensationem Dei, qui anima priora, corpori posteriora tempora concedi voluit. Cæterum, fateor me certâ conscientia asseverare non audere, mortem temporalem, qua infligitur seu immititur sanctis, non esse

pœnam seu non habere respectum pœnæ, quum hostis appelletur destruentus per omnipotentiam Christi. Contrarium non evincitur eo argumento, quod nostra mors corporea sit transitus in vitam æternam, quia transitus est anima, non corpus, quod dum in terra sepultum manet sub Domino mortis detinetur. Neque eo quod sancti mortem corporis optant; optant enim dissolvi & esse cum Christo, quod fit secundum animam, corpore interea, sub dominio mortis & hostis sui manente, usque dum & illud animæ suæ iustus unitum cum ea simul glorificetur. Et opponi potest quod Christus Petro dicit; Alius te cinget & duceat quoniam non vis, significans quæ morte glorificaturus esset Deum. Non tantum ergo non verè, sed neque judiciosè satis hanc sententiam mihi impeerunt. Cujus infirmi iudicij duplex aliud signum hic animadverto. Unum, quod non distinguant inter gravitatem utriusque erroris eo, quo decet, modo. Nam longe gravius errat, qui negat Christum satisfecisse pro pœnis corporalibus, nempe, pro pœna mortis temporalis; quam qui dicit mortem corporis habere respectum pœnæ, quum sanctis immititur. Sed hic error proponitur, alter verò, ut ratio illi firmando adfertur; quum secus fieri debuerit iuxta utriusque erroris estimationem; scilicet, Christum tantum satisfecisse pro pœnis æternis, ideoque afflictiones temporales fidelium non rectè dici castigationes, sed esse pœnas pro peccatis. Alterum, quod illo argumento me utentem faciunt, cuius ego nullam agnosco vim ad probandum quod proponitur. Concedo enim Christum satisfecisse etiam pro pœnis temporalibus, Et tamen dico, verum esse posse, quod mors

eb. 18.

Joan. 3. 8

Cor. 15.
Phil. 3. 21.

1. Cor. 15.

Athen. 2.

Philip. 1:

Ioa. 2. 18.
9.

temporalis pœna respectum. habeat etiam *fidelibus* infligta. Vnde & *tertium* signum inconstantis iudicij se patefacit. Non vident enim quum ipsi sic argumententur; Christus liberavit nos à pœnis temporalibus, ergo mors nostra non potest habere respectum pœnæ: mihi æque promptum esset inde sic concludere: Ergo non est æquum ut *sancti moriantur morte temporali*. Mea argumentatio est à re ad rem; quia Christus tulerit *mortem corporis*, non esse *illam nobis tollerandam*: Illorum, a re ad respectum rei, quia Christus tulerit *mortem corporis*, illam nobis quidem infligi, sed non ut quæ pœna respectum habeat. Deus autem argumentationem a re ad rem aliquando ipso effectu comprobabit, sed quæ legitime instituetur; nimirum: Christus tulit mortem corporis: & secundo abstulit: quod apparet, quia resurrexit; ergo Deus mortem eandem a nobis auferet suo tempore.

Articulus. X.

Fideles in *V. Testamento* ante Christi ascensum in cœlum, fuisse in cœlo, non posse probari ex *Scriptura*.

Responsio.

Hoc nunquam publice docui, neque privatim dixi asseveranter. Verum recordor me aliquando cuidam verbi ministro, ex occasione concionis quam habuerat, dixisse, multa esse *Scripturæ loca*, quæ videntur id ipsum evincere: & nonnulla pro-

tulisse, adversus quæ parum proferebat; sed addidisse, arbitrari me id dogma non admodum utiliter nunc *Ecclesia* sic habenti proponi posse, quod diligentius examinatum: & verum compertum cum ejus utilitate & ad gloriam Christi doceri possit, ubi animi essent præparati: cujus etiam nunc sum sententiæ. De re autem ipsa nihil affirmo in alterutram partem. Video argumenta esse in *utramque partem*, tum *loca Scripturæ*, tum rationes ex ijs deductas, tum *sententias Doctorum*. Examinatis omnibus pro virili, herere me fateor, & dico mihi non liquere: In qua sententia quam plurimos *Doctorum* habeo mihi assentientes, præsertim nostri ævi. *Patrum* plerique animas patrum sub V. T. extra cælum statuunt, vel in inferno, vel in limbo, vel quocunque *alio loco*, extra cælum tamen existente, proprie sic dictum. Malo itaque de oculis cum *Augustino* dubitare, quum de incertis litigare. Neque opus est. Cur enim contendam jam hisce temporibus, quum *Christus* ascensu suo in cælum nobis prægressus viam & ingressum in illud nobis patefecit; quo loco fuerint *animæ patrum* temporibus V. Testamenti. Netamen, ut fieri solet, hinc mihi per consequentias calumnia struatur, quasi *papistica* de limbo sententiæ faveam, aut accedam ad eos, qui *animas dormire* aut dormisse arbitrantur, aut, quod pessimum est, cum ijs facere videar, qui dicunt *Patres porcorum* in *stær*, fuisse saginatos *citra spem vitæ melioris*: aperte quid de patrum statu ante Christi in cœlos ascensum sentiam enuntiabo. Inprimis statuo *animas humanas* esse *immortales*, hoc est, nunquam interituras. Inde statuo *animas non dormire*. Tertio,

Vide Hilan-
rium in
Psal. 2. &
102. Tertull.
lib. 4. adom-
su Marcio-
nem.
Item in lib.
de Anima.

Omnibus hominibus post hanc vitam aut felicem aut miseram statum esse expositum, in quem etiam, simul atque ex hac vita discedunt, ingreditur. Quarto, Animas patrum, qui in fide & expectatione Redemptoris diem suum extremum obierunt, ivisse ad locum quietis, gaudij & beatitatis. & benefica Dei præsentia potitas esse, simulatque ex corporibus excesserunt. Quinto, Vbi locus ille quietis fuerit, an in cælo proprie dicto, in quod Christus ascendit, an extra illud, definire non audeo. Si quis audeat, puto jubendum, ut rationes proferat, aut silentium illi imponendum. Sexto, Ad do, me arbitrari felicitatem illarum animarum non parum auctam Christi in cælos adscensu, & plene consummandam post corporum resurrectionem, & totalem totius Ecclesie in cælum introductionem. Scio ad probandum in cælo fuisse, produci Scripturæ loca quædam, nimirum. Eccles. 12. Spiritus redit ad Deum qui dedit illum, verum aut de omnibus id hominum qualiumcumque Spiritibus intelligendum est, & sic nihil ad rem, aut, si de solis bonorum intelligatur, non sequitur, redit ad Deum, ergo in cælum proprie dictum. Sed malim priore modo intelligi, de reditu ad Deum creatorem & conservatorem animarum, & iudicem vitæ anteaactæ. Enoch dicitur assumptus ad Deum, Elias raptus in cælum. Sed præterquam quod exempla sint extraordinaria, non sequitur Enochum, quia assumptus sit ad Deum, in cælum summum esse translatum: cæli enim vox latius patet: ita & de Helie. Vide Martyrem in 2. Reg. 2. v. 13. & Vatablum in eundem locum. Primitiæ dormientium Christus. 1. Cor. 15. quod verum non videtur, si Enoch & He-

lias corporibus suis immortalitate donatis in cælum supremum adscenderint. Lazarus delatus est in sinum Abrahæ, ubi solatio fruebatur. Sed sinum Abrahæ ipsum cælum significare non probatur: significatur Lazarum recollectum esse in sinum Patris sui Abrahami, in quo requiesceret in spe plenæ beatitudinis per Christum in cælis ipsis obtinendæ: qua de causa Apostolus post Christi in cælos adscensum, desiderat esse cum Christo, Matth. 8. Multi venientes ab oriente & occidente assidebunt cum Abrahamo, Isaac & Iacobo in regno cælorum. At inde non sequitur eos fuisse in cælo proprie dicto, antequam illi assideant qui ex gentibus advocandi sunt. Matth. 25. apparet tantum duo esse loca, unum destinatum pijs, alterum impijs. At inde non sequitur locum pijs destinatum semper fuisse cælum supremum: nunquam fuerunt plura loca, quia nunquam plures status, at non necesse est ut sint eadem loca circa mutationem; modo nunquam ponatur tertius ad duo priora accedens, salva manet ejus dicti auctoritas. Matth. 4. Merces piorum dicitur futura in cælis: Esto. Ergo statim post mortem sunt transferendi in cælum supremum. Non sequitur, quia notum Scripturam respicere in promissionibus istis ad tempus quod ipsum iudicium extremum sequitur: juxta id: Ecce venio, & merces mea mecum. Respondet sponsa: Etiam veni Domine Iesu. Eodem modo intelligendum est quod Lucæ 16. dicitur: Recipient vos in æterna tabernacula; nempe post iudicium extremum, saltem post Christum: qui debuit mansiones illas præparare suis. Act. 15. dicuntur patres eadem fide qua nos iustificati; fateor. Ergo semper fuerunt in cælo etiam ante Christum, ut

nos futuri sumus post Christum. Non sequitur. Sunt enim in glorificatione gradus, nec mirum si dicantur post Christum in cœlum ad^{scensum} beatiores & gloriosiores facti. At latroni dicit Christus: *Hodie mecum eris in Paradiso*. Resp. Primo non esse necesse, ut Paradisus intelligatur hic tertium cœlum seu sedes aeterna beatitatis: notat enim generatim locum facilitatis. Secundo, Chrysostramus dicit hunc primum fuisse, cujus anima in cœlum ingressa est: neque ivit ante Christum & antequam velum templi scissum esset.

Verum hisce locis opponitur admirabilis illa dispensatio Dei, secundum tempora Christum antegressa & illud insecta, discriminata: cujus dispensationis illustre exemplar fuit templum Hierosolymitanum, cujus pars externa per interpositum velum fuit separata & divisa ab illa, in qua Sacerdotes quotidie comparebant, & dicta fuit, *Sancta sanctorum*, distinctè contra hanc quæ *sancta* dicebatur. Heb. 9. 2. 3. per *Sancta sanctorum Cœlum* designatum fuit. Heb. 9. 24. Illud clausum fuit stante priore tabernaculo, usque dum in illud Christus per proprium sanguinem ingressus est. Heb. 9. 8. 12. Qui tanquam praeursor noster præire debuit, ut & nos possemus ingredi in ea quæ intra velum sunt. Heb. 6. 20. Ad quod ipsum necesse fuit ut nobis libertas daretur ingrediendi in sacrarium per sanguinem Iesu, ea via quam dedicavit nobis recentem & vivam, per velam, id est, per carnem suam. Heb. 10. 29. 20. Qua de causa Seniores, qui per fidem Deo placuisse testimonium adepti sunt, dicuntur non accepisse seu obtinisse promissum; quod Deus de nobis (qui Christum fecuti sumus) melius quiddam providerat,

ne sine nobis consummarentur, Heb. 11. 39. 40. Et hæc loca potissime efficiunt una cum ista dispensatione; ut sententiæ affirmanti patres fuisse in cœlo proprie dicto adscriptulari non possum. Quod ne tantepere in me reprehendant fratres nostri, opponam illis unum atque alterum ex receptis Doctoribus Ecclesiæ nostræ. Calvinus Instit. lib. 4. cap. 1. sect. 12. Quæ enim ob hoc unum Ecclesiæ dissideant, si altera citra contentum libidinem, citra perviciam asserendi, animas à corporibus demigrantes in cœlum convolare putet, altera nihil ausit definire de loco, cæterum vivere tamen domino certo statuatur videatur etiam Instit. lib. 3. cap. 25. sect. 6. Valde se torquent multi disputando, quem locum occupent (Anima,) & an celesti gloria iam fruantur nec ne. Atque solum & temerarium est de rebus incognitis alius inquirere, quam Deus nobis scire permittat. Ecce, ille dicit frivolum esse contendere, an animæ mortuorum jam fruantur gloria cælesti nec ne, & de eo contendendum non esse judicat. Et ego condemnor, saltem accusor, quod non ausim asserere Patrum animas ante Christum fuisse in cœlo, proprie dicto. Martyr ulterius progreditur, & affirmare audet non fuisse animas patrum ante Christum in cœlo proprie dicto in 2. Reg. 2. v. 13. Nunc vero si roger, ad quem locum Henochus & Helias translati fuerunt, dicam me simpliciter ignorare, quod à divinis literis id non tradatur. Si tamen verisimilis ratio sequenda sit, illos dicerem ad locum Patrum vel suum Abrahamæ fuisse perductos, ut ibi Christi resurrectionem expectantes una cum beatis patris agerent, ut postea cum illo iam resuscitato, supra cœlos attollerentur. Vbi notandum, quod de Henocho & Helia dubitet ubi sint, at asseverantèr dicit

CALVIN

MARTIN

dicit de ijs, qui sunt *in sum Abrahæ*, nempe, de patribus, illos cum Christo resuscitato supra caelos fuisse sublatos. Quod apparet ex eis, quæ paulo post addit: *Quod ad sublimem illum adscensum assinet, concedimus neminem illo esse poturum ante Christum. Henochus igitur & Helias ad patres ierunt, atque illic una cum eis Christum expectarunt, quem cum advenisset in caelum comitari sunt una cum cæteris. Videatur Bullingerus in Luc. 16. 23. Heb. 9. 8. 1. Pet. 3. 19.*

Ex quibus omnibus jam planum fecisse me arbitror, non tantum iustas dubitandi causas me habere, sed etiam si dixissem, quod hic mihi impingunt, ideo reprehendendum non fore: & quod majus est, tolerandum fuisse, licet simpliciter asseverassem animas patrum ante Christi in caelos adscensum in caelo non fuisse.

Articulus XI.

Dubium esse, an Fideles in Veteri Testamento intellexerint, Ceremonias legales fuisse typos Christi & beneficiorum ejus.

Responsio.

Non nemini me unquam id dixisse, imò non dixisse scio, quia necdum ausim dicere: sed dixi, quousque Veteres intellexerunt Ceremonias legales Christi typos fuisse, non inutiliter inquiri posse: saltem non intellexisse prout jam patefacto Euangelij mysterio intelligimus, mihi certum est, necputo esse, qui negare ausit. At velim fratres nostros operam

sumere probandi, quod fideles in V. T. id intellexerint. Sciunt enim ipsi non modo in dubium vocari à nonnullis, sed & fidenter negari. Experiantur & videbunt quam id futurum sit difficile. Loca enim quæ id probare videntur tam speciose ab adversarijs ipsis eripiuntur, ut qui non solet assentiri nisi bene probatis, facile ad dubitandum induci possit, an fideles sub V. T. istius rei notitiam habuerint: præsertim si cogitet, totam veterem Ecclesiam in infantili ætate fuisse. Gal. 4. 3. ideoque ut infantem sapuisse; cui an competat in istis corporalibus videre spiritualia, tanquam per ea significata, dispiciant, qui norunt id dictum; *Quum essem infans, ut infans sapiebam.* Inspiciantur & ipsa loca, quæ nos dicimus typicam habere significationem jam à Christo & Apostolis edocti, an tam sint plana, ut absque Mediæ prævia interpretatione ea intellecturi fuerimus secundum spiritualem intelligentiam? Quod Abrahamus dicitur *Vidisse diem Christi & gavisus esse*, interpretantur qui contrariæ sunt sententiæ *metonymice* intelligendum, quia *viderit diem Isaaci*, qui erat *typus Christi*; & propterea *eius dies, dies Christi*. Nullius certè alterius gaudij mentio fit in Scripturis, quam istius. Conferatur quod dicitur Rom. 4. pene per totum caput de *fide Abrahami*, & ejus *fidei obiecto*, & monstretur ex eo, quod Abraham in promissis istis, quæ fide apprehendit, Christum viderit. *Signum Iona* quis intelligeret ad Christi *triduanam* in terræ medio *mansionem* significandam institutam fuisse, nisi Christus id explicauisset? Et quid noxæ adfert illa sententia, quum, qui ita sentiunt, non negent *patres ista eadem*

eadem in fide infantili salvos esse factos, quemadmodum infans tam heres est paternorum bonorum, quam filius adultus. Si quis inde sequi dicat, salvos esse factos sine fide in Christum: Respondeo, fidem quæ in Salvatore Dei, salutemque ab illo promissam intuetur, & expectat redemptionem Israelis generali notione intellectam, esse fidem in Christum juxta dispensationem illius temporis: quemadmodum videre est ex istis locis, Genes. 49. *Salutem tuam vel salutare innum expectavi Iehova.* Et Luc. 2. de Simeone: *erat & ipse expectans consolationem Israelis: & ibidem: Anna loquebatur de eis omnibus, qui expectabant redemptionem in Iersalem.* Verum enimvero si consideremus fidem in Christum, quæ Novi Testamenti est, in illum esse tanquam in Regem Spiritualem & Cælestem, qui suis bona det cælestia passione & morte sua imperata, tunc major hic difficultas exurget. Quis plures de Messia promissiones accepit, quam David, aut plura de illo vaticinatus est? at tamen non immerito, quis dubitet, an David intellexerit Messiam fore Regem spiritualem & cælestem, quum ille, ubi cor suum effudisse videtur ad Dominum, ne verbo quidem eius sua intelligentia indicium præbeat, quod tamen magnopere ad magnificandum Iehovam, & fiduciam suam confirmandam pertinebat. Quæ ipsius Christi temporibus de Messia ejusque regno in toto Israele fuerit notitia, adparet non modo ex Pharisæis & toto populo, verum ex ipsis etiam Christi discipulis, quum jam integrum triennium & amplius cum eo conversati fuissent, & ex ipsius ore apertam regni cælorum mentionem sæpe audivissent: & quod magis mirandum est, Christo jam à

mortuis resuscitato idipsum nondum intellexerunt. Unde videtur horum alterutrum dicendum; aut notitiam, quæ antea fuit, paulatim perivisse, aut Pharisæos odio Iesu illam corrupisse. At neutrum verisimile videtur. Non illud: nam quo propiora fuerunt tempora Messie, eo fuerunt clariore Prophetia de eo, & manifestior illarum intelligentia: nec sine causa, quia tunc capit magis magisque esse necessarium, ut illa persona crederetur esse Messias, vel saltem adpropinquare tempus, quo illa fides esset necessaria. Non hoc: quia illud odium conceperunt Pharisæi ex ipsius predicatione & miraculis: at sub initium functionis suæ advocavit ad se discipulos illos duodecim. Scio esse, qui ex Rabinis ejus temporis multa proferunt de Spirituali regno Christi; sed ea suis autoribus relinquo, quia dijudicare mihi non est integrum. Mihi ipsi jam versanti in illa materia, & probare volenti per Prophetias antegressas regnum Christi Messie fore Spirituale, non parva difficultas oboritur, quum tamen plerisque consuluerim, qui de ista materia scripserunt. Experiantur qui hic dubitare non permittunt, & specimen exhibeant argumentorum, quibus id probari posse putant, etiam nunc illustrati lumine Novi Testamenti: spondeo, non tam sinistre judicatos de ijs, qui se hic habere fatentur. Hæc autem à me allata sunt, non ut negem sententiam fratrum hac in parte esse veram, multo minus ut confutem; sed ut doceam, ferendam esse imbecillitatem ejus, qui dogmatisten ea in re agere non audeat.

Articulus XII.

Christum pro omnibus & singulis mortuum esse.

Responsio.

Nunquam à me dictum est neque publice neque privatim sine adita explicatione, quam controversia, quae de ea re moventur, necessariam tegerunt. Ambiguitatem enim habet phrasis ista: nimirum: Aut pretium mortis Christi pro omnibus & singulis datum, aut omnibus & singulis applicari & communicari redemptionem illo pretio impetratam. Hanc sententiam ego improbo, propterea quod Deus peremptorio decreto statuerit, ut soli fideles redemptionis istius participes fiant: priorem sententiam qui repugnant, videant quomodo Scripturis respondeant dicentibus, Christum esse mortuum pro omnibus: Esse propitiationem pro peccatis totius mundi: iussisse peccatum mundi: Carnem suam dedisse pro mundi vita: Christum esse mortuum etiam pro illo, qui esca alterius perdi potest: Mercatum esse illos etiam qui ipsum abnegant, & exitum velox sibi acceperunt. 2. Pet. 12. 1. Qui ergo sic loquitur cum Scripturis loquitur: qui istam phrasin repudiat, audax est. & scripturarum suarum, non interpret. Qui vero illa loca convenienter analogia fidei explicat, officium sicut interpretis boni & Propetia in Ecclesia Dei. De interpretatione itaque est controversia, verba simpliciter adprobare debent, quia sunt Scripturae verba. Proferam unum aut alterum locum ex Prospero Aquitano, ut constet istam distinctionem etiam tunc usurpatam fuisse. Qui dicit quod non pro totius mundi redemptione Saluator

fit crucifixus, non ad Sacramentis virtutem, sed ad infidelium respicit partem, quum sanguis Iesu Christi pretium totius mundi sit: A quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captivitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eandem sunt servitutem re versi. Et alio loco: Quod ad magnitudinem & potentiam pretij, & quod ad unam pertinet causam generis humani, sanguis Christi est redemptio totius mundi: ita qui hoc solum sine fide Christi & sine regenerationis Sacramento pertransierunt, redemptionis alieni sunt. Quae etiam totius antiquitatis sententia est: quod velim a multis paulo diligentius consuetari, ne tam facile novationis crimen impingant illi, qui quidpiam proterit ipsis antea inauditum aut incogitum.

Articulus XIII. & XIV.

Peccatum originale neminem condemnaturum.

Omnes omnium Gentium infantes morientes sine peccatis actualibus salvos esse.

Responsio.

Hosce articulos D. Borreo tribuunt, quos ad augendum numerum duos tegerunt, quum unus sufficeret, ex quo alter necessario sequitur, etiam ex ipsorum sententia. Si enim neminem damnat peccatum originis, necesse est omnes salvos fore qui actualia nulla ipsi perpetrarunt, quales sunt infantes omnes sine discrimine, nisi quis medium inter salutem & damnationem ponat statum, eadem utilitua qua Pelagium dicit inter salutem &

1. Joan. 2. 1.
1. Joan. 1.
1. Joan. 6.
Rom. 14. 15.

Sen. 9. super
saga Gallorum

regnum cælorum distinxisse Augustinus. Borreus autem negat se unquam publice alterutrum docuisse; contulisse quidem privatim de ea re cum nonnullis Theologia candidatis, quod licere sibi arbitratur: imò & se sentire, inductum rationibus; quas libens examinari sstrarum subijcit, ut si istis confutatis rectius edoceri queat, sententiam mutet. Rationes hæ sunt. Prima, Quia Deus uniuersum genus humanum in reconciliationis gratiam assumeret, & cum Adamo omnibusque ejus posteris in eo fæderis gratia inuenerit, in quo remissionem peccatorum omnium pollicetur quotquot in illo fædere perstabunt, & aduersus hoc non prauertantur. Cæterum id non modo cum Adamo inuit, sed & postea cum Nocho redintegruerit, & postremum per Christum Iesum confirmauit & consummavit. Quumque infantes fæderis illud transgressi non sint, non videntur condemnationi obnoxij, nisi statuamus Deum illa conditione gratiosâ, sub qua tamen & ipsi ut fæderati comprehensi fuerunt, cum infantibus agere nolle, qui ante ætatem adultam ex hac vita discedunt; & propterea illorum conditionem multò esse peiorem quam adultorum, quibus exposita est remissio peccatorum omnium, non modo ejus quod in Adamo perpetrarunt, verum & illorum quæ ipsi perpetrarunt in proprijs personis: peiorem autem nulla ipsorum culpa aut merito, sed quia Deo sic visum fuit cum illis agere: unde sequeretur, Deum illos uelle condemnare ob peccatum commissum ante fæderis gratiosum promissum vel inuitum, perinde ac si ab illo fædere jam præcedaneo Dei decreto essent exclusi & reiecti, promissamque de Salvatore ad illos omnino non pertineret. Secunda, Quum Deus ipsi Adamo, qui in propria persona pec-

cavit & voluntate sua libera, peccatum illud condona uerit; nullam esse rationem cur Deus hoc peccatum infantibus impicare uoluerit, qui in Adamo peccasse dicuntur, quum nondum ipsi in proprijs personis existerent, ideoque nec peccare possent arbitrari proprio. Tertia, quod Deus sic uideatur cum infantibus rigidius agere quam cum ipsis diabolis. Rigor enim Dei aduersus Angelos Apostatas fuit summus, eo quod ipsi peccatum ab ijs perpetratum condonare noluit. Rigor idem aduersus infantes, qui propter Adami peccatum condemnantur. At eo maior, quod omnes Angeli in suis proprijs personis peccarunt, infantes in persona parentis prima ui Adami: quæ de causa Angeli ipsi in culpa, quod peccatum, quod uitare poterant, admisere; infantes non in culpa nisi qua in Adamo existentes eum uoluntate peccato & culpa inuolui sunt. Et hæ quidem rationes tanti sunt momenti, ut & ego putem qui contrarium statuunt illas confutare debere, antequam possint alicui notam hæreses impingere. Opponunt, scio, Antiquitatem, quæ sic iudicauit: at Antiquitatem opponere non possunt illi, qui hæc ipsa in re, ubi de salute infantium agitur, Antiquitatis iudicio stare nolunt. Nostri autem fratres ab Antiquitate recedunt hoc ipso in negotio bifariam. Primo, quod antiquitas statuit omnes infantes qui sine baptismo hinc discedunt, in damnatione futuros: qui uero baptizati ante ætatem adultam moriuntur, saluus fore: quod ab Augustino dorma catholicum esse asseritur, his uerbis: Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur morte præuenios, posse peruenire ad indulgentiam originalium peccatorum, si uis esse Catholicus. Hoc uero nostri fratres nullo modo concedunt, sed

De anima & eius orig. lib. 3 ad Vincens: Vitorom cap. 9.

Sed utrique parti contradicunt. Secundo, quod Antiquitas statuit baptismi gratiam peccatum originale auferre ab ijs etiam qui predestinati non sunt: iuxta illud Prosperii Aquitanici: qui dicit, quod ab his, qui non sunt predestinati ad vitam, non auferat percepta gratia baptismi originale peccatum, non est Catholicus. cui etiam sententiæ fratres nostri refragantur. Non videtur autem æquum, ut quando ipsis visum est, gravent à se dissentientes, eo quod à patribus dissentiant, & rursus, quando lubet, ipsi a patribus dissentiant in eadem materia. Verum ad ipsam Antiquitatis sententiam quod atinet, de condemnatione non baptizatorum propter solum peccatum originis; videntur ipsi & qui eos insecti sunt mitigasse tam duram sententiam, saltem mitigare conatusse: quum dixerunt hi, quod in omnium missima damnatione sint futuri, alij quoc non pœna sensus sed damni tantum sunt adficiendi: cui nonnulli addiderunt quod ista pœna ipsis infligenda sit: contra mortuum conscientia ipsorum: quamquam hoc ipsi sequatur ex eo, quod pœnam damni tantum passuri dicantur, non sensus: qui sensus est ubicunque mortuus est conscientia, hoc est, ubi vermis rodens non moritur. At videant qualis illa damnatio sit, quæ ob peccatum est; unde mortuus conscientia non existit.

Ex hisce sic tractatis adparet quid de articulo 14. sentiendum sit: saltem ita ex priore dependet ut separatus articulus à priore confici non debuerit, ab ijs qui statuunt nullam causam esse cur infantes pereunt, quam peccatum originale quod ab Adamo propagatum est in ipsos: Operæ pretium autem est videre quid ea de re senserit D. Fr. Iunius ante paucos an-

nos Theologia in hac Academia nostra Professor. Hic omnes infantes qui exsædere & elidere sunt servari affirmat: ex charitate autem præsumit eos, quos ad se infantes vocat Deus; & tempestive ex hac misera valle peccatorum eripit, potius servari. Quod ille autem vel affirmat iuxta doctrinam fidei, vel præsumit ex charitate, annon licet alteri citra hæresin sentire apud conscientiam suam: quam nulli omnino obtinuit aut persuadere studet? Nimis sane magna est ista ἀσφαλισία, & viris sapientibus indigna. Et quid quaso incommodi est ex ista doctrina? An quod inde consequatur infantes infidelium si salventur, extra Christum & extra ipsius interventum salvari? consequentiam istam negat Borreus, & habet D. Iunius istam in re sibi consentientem. Si dissentiant fratres, & putent hæc esse consentanea, tum necesse est omnes infidelium infantes condemnationem subire, infidelium dico, qui extranei sunt à sædere. Cujus rei non potest reddi aliaratio, quam quia sint infantes extraneorum à sædere: unde videtur contra inferri, omnes infantes eorum qui in sædere sunt salvari, siquidem in ætate infantili moriantur. Quod quia negant fratres nostri, ecce quale dogma ab ijs creditur, omnes extraneorum à sædere infantes damnari; & eorum qui nati ex parentibus sæderatis infantes moriantur, alios damnari alios salvari: quod dogma an inquam obtinuerit in Ecclesia Christi; peritis dispiciendum relinquo.

De Natura
& gratia
Ratione 28.

resper ad
p. Gallorū
vener. 2.

Articulus XV.

BOR. & ARM. Si Ethnici & à vera Dei cognitione alieni, *faciant ea quæ viribus naturæ possunt facere*, Deus non condemnabit eos, *sed remunerabit hæc ipsorum opera* majore cognitione, *quâ ad salutem perducantur.*

Responsio.

Nunquam id à me dictum est, neque à Borreo isto quidem modo & istis verbis, imò verisimile non est quemquam rerum sacrarum aliquotisque peritum tam inconcinne mentis suæ sensa enuntiaturum, ut ijs ipsis verbis mendacij suspicionem pariat, quibus sententiam suam enuntiat. Quis enim à vera Dei cognitione alienus aliquid facit quod Deo ullo modo acceptum esse queat? Necessè sane est ut bonum sit quadam saltem ratione, quod Deo placiturum est: necessè insuper est, ut, qui id patrabit, bonum esse sciat & Deo gratum: sine fide enim quidquid sit peccatum est, hoc est, sine certa notitia id bonum esse & Deo gratum. Hactenus ergo necessè est ut veram Dei noticiam habeat; quam etiam Gentibus tribuit Apostolus Rom. 1. v. 18. 19. 20. 21. 25. 28. & cap. 2. v. 14. 15. Citra hanc explanationem contradictio erit in hac enuntiatione: Qui vera Dei cognitione omnino destitutus est, ille potest aliquid præstare, quod Deus eiusque gratum habet, ut id remuneretur aliquo premio: quam contradictionem aut non vident hi fratres nostri, aut fingunt sibi prorsus stultos esse, quibus hanc sententiam at-

tribuunt. Deinde, quale & hoc est, si faciant ea quæ viribus naturæ possunt facere? An natura prorsus destituta gratia & Spiritu Dei, instructa est notitia veritatis, quæ dicitur in iniustitia derivari? cognitione eius, quod de Deo cognosci potest, æterna eius tum potentia, tum divinitatis; quæ instigare potest hominē ut Deum glorificet, & si non glorificet pro ut novit, omni exultatione spoliatur? Non arbitror ista talia natura, quæ sine gratia, & Spiritu Dei ad hæc mundana vergit tota, tribui posse citra falsitatem & iniuriam gratiæ divinæ. Si hæc isto modo habere se vident fratres nostri, quæ causa est cur tam facile id attribuant ijs, quos nosse deberent non omnino scientia rerum sacrarum esse destitutos? Si vero arbitrentur hominem viribus naturæ facere posse aliquid boni, non absunt à Pelagianismo, quem tamen alijs impingunt. Et iste articulus sic enuntiatus videtur indicare; quod arbitrentur hominem quiddam aliquid facere posse boni viribus naturæ, sed eo ipso non evasurum condemnationem, neque impetraturum remunerationem. Hæc enim attributa tribuntur subiecto in ista enuntiatione, & eo quod illa attributa subiecto isti non convenient ex ipsorum sententia, hoc ipsum enuntiatum hæresos insimulant. Si credant hominem à vera Dei cognitione alienum nihil boni facere posse, hoc ipsum prius fuit hæresos accusandum: si putent neminem viribus naturæ quidpiam Deo gratum facere posse, hoc ipsum erroris fuit deputandum, si quis affirmare auderet. Unde sequitur aut illos ipsos Pelagiana hæresis esse affines, aut ignorare quid prius, quid posterius reprehendendum & hæresos condemnandum sit. Apparet ergo illos additione ista aggravare errorem voluisse; sed incassum; quia per istam

istam additionem effecerunt ut negare possimus tale quidpiam à nobis *di-
ctum* vel *cogitatum* esse, & simul istam dederunt causam ipsos *Pelagiana
haereseos* insimulandi. Sic laqueo capitur incautus venator, quem ne-
xuit alteri. Longè ergo cautius &
rutilius fecissent, si citra *exagenerationem*
istam impегissent nobis *hanc senten-
tiam*, quam norunt *Scholasticis Theolo-
gis* esse usurpam, & postea impin-
gunt articulo 17. sed paulo aliter e-
nuntiatam: *Faciēti quod in ipso est, Deus
faciet quod in se est.* Sed & tum a-
tēda fuisse illorum *explicatio*, nempe,
Deum id facturum *ex congruo, non
ex condigno*; & non quia sic *meretur
factum* ipsorum, sed quia Dei *magnam
misericordiam* & *beneficentiam* deceat
id ipsum; quod tamen ipsum *Schola-
sticorum* dictum ego usurpare nollem
citra *additionem* horum verborum:
*faciēti quod in ipso est vi gratia divina
qua ipsi iam obtigit, huic Deus maiorem
gratiam largietur: iuxta dictum Christi:
Habenti dabitur; quo causam com-
plexus est, cur Apostolis datum esset
nosse arcana regni caelorum, alijs autem
datum non esset. Præter hunc locum &
capita 1. & 2. ad Rom. jam citata, in-
spiciatur quod de Cornelio Centurione,
Lydia purpuraria, & Bertheaensibus nar-
ratur in Actis Apostolicis.*

Articulus XVI.

*Opera irregenitorum placere
posse Deo, esse a occasione
& causam impulsivam, qua
Deus movebitur ad salutare
gratiam illis communicandam.*

Responsio.

Ante biennium aut circiter sparsi

fuerunt 17. articuli mihi attributi;
quorum *decimus quintus* sic habet: *Ope-
ra irregenitorum non posse quidem placere
Deo, esse tamen occasionem, qua Deus mo-
vetur ad gratiam salutarem illis commu-
nicandam: quod discrimen efficit ut
suspicer in isto 16. articulo negatiōem
omissam esse: nisi forte ab eo tempore
in peius progressus, hoc affirmavero,
quod tunc minus antax aut pudenter
hereticus negavi. Vt res habet, di-
co bonos illos viros neque sententias
nostras nosse, neque phrasas scire quas
usurpamus, neque, ut sciant, sensus
phrasum intelligere: unde mirum
non est illos multum aberrare à vero,
quum suis verbis nostris sententias
enuntiant, aut nostris verbis alios sen-
sus, suos nempe, affingunt. Hujus rei
manifestum specimen præbent in
hoc articulo: Nam primo vox Ir-
regenitorum duplici sensu accipi potest,
vel ut illos noceat, qui nullum spiritus
regenerantis vel ad regenerationem ten-
dentis, seu preparantis actum senserunt,
adeoque primo principio regenerationis
sunt destituti; vel ut significet eos
qui renascentur, & sentiunt actus spiritus
sancti vel ad preparationem vel ad ipsam
regenerationis essentiam pertinentes, ac-
tamen nondum regenti suat; hoc est,
eo quidem ad ducti sunt, ut peccata
sua agnoscant; de ijs doleant, liberatio-
nem desiderent & liberatorem monstra-
rum quaerant, actamen nondum illa
vi spiritus instructi sunt, quæ carō
aut vetus homo mortificatur, & ho-
mo in novam vitam reformatus; ope-
ra iustitia parare potens est. Secun-
do, placet aliquid Deo, vel ut initialis
actio ad initium conversionis pertinetis,
vel ut opus essentia sua perfectum, ut à
iam converso & renato perpetratum.
Sic placet Deo confessio, quæ quis se fri-
gidum, cachin, pauperem esse agnoscit,*

ideoque ad Christum confugit ut *collyrium, vestimenta, animum sibi coimant*: & *placens* Deo opera *ca. seruido* profecta. Videatur *Calvinus* inter *timorem initialem & filialem* distinguens: & *Eeza*, qui *dolorem contritionemque* ob peccata, non ad ipsas *essentiales regenerationis partes*, sed ad *præparatoria* pertinere arbitrat; ipsam vero *regenerationis essentiam in mortificatione & vivificatione* constituens. Tertio, *occafio & causa impulsiva* qua Deus *moveatur, non eodem modo* sumitur, sed *varie*. Nostro proposito *serviet* si *duos locos* protulero, ex *quo* uno collatione *distinctio* colligetur, nostro *scopo* conveniens & *sufficiens*. Matth. 18. v. 32. dicit Rex *totum debitum remisit tibi, quia rogasti me*. Genes. 22. v. 16. 17. dicit Deus Abrahamo: *Quando quidem fecisti rem hanc, quod non peperceris filio tuo, amico tuo, benedicendo benedicam tibi*. Qui hic *discrimen* non videt *impulsionis*, imò & *placencia*, illum valde *cæcum* in *Scripturis* esse oportet. Quarto, *Salvatoris gratia* vel pro ipsa *prima gratia* accidit, vel pro *secunda*, pro *præveniente* vel *subsequente*, pro *operante*, vel pro *cooperante*: pro *placente* vel *aperiente*, vel *ingrediente*. Hæc omnia nisi quis *commode* distinguat, & *verba sua* secundam *istas distinctiones* usurper; necesse est ut *impingat*, & *alios*, quorum *sententiam* non bene *intelligit*, *impingentes* faciat. Si vero quis *illa* diligenter *intueatur*, videbit quod *iste articulus* futurus sit *consentaneus*, *Scripturis* secundum *num sensum*; multum verò à *Scripturis diversus* secundum *alterum*.

Sumatur vox *irregentii* pro eo qui *tam renascitur* ut *nondum renatus*; *placencia* pro *initiali*; *impulsio* per *modum finalis* petitionis; & *salvatoris gratia* pro *secunda, subsequente, cooperante, ingredi-*

ente: & *constabit* bene *dici*; *dolorem serinum* ob peccata *eoque* Deo *placere*, ut *eo, secundum multitudine* misericordiarum *juarum* moveatur ad *gratiam* homini peccatori *facendam*. Ex hisce *ac* *appare* puto, quam *caute* locuenti sit, ubi *proclivis* est *lasis* in *hæresin*, vel in *hæresos* *suspicionem*: cuius *cartela* non omnino *negligentes* nos esse; pro *prudencia* sua, deberent *expendere* fratres nostri, quum non *ignorent* nobis *planissime* constare, quam *nostra dicta* *suavia* *interpretationi*, imò & *calumnia* sint *exposita* & *obnoxia*. Verum nî *multitudinem articulorum* quaesissent; potuissent *hanc* & *præcedentem* eodem *capite* *complecti*: ut & *sequentem*.

Articulus XVII.

Deus gratiam suam nemini negabit facienti quod in se est.

Responsio.

Hic *articulus* ita *præcedentibus* natura *nexus* est, ut qui *numm* *ex tribus* ponit, eadem *opera* *omnes* *affirmet*; qui *unum* *negat*, & *reliquos* *rejeciat*: Poterant ergo *supervacuo* *labori* *pepercisse*; & *numm* *hujusmodi* *trium* *loco* *convenientius* *ponere*: *Potest* *homo* *sine gratia* *auxilio* *boni* *aliquid* *præstare*, quod si *præset* *Deus* *id ipsum* *largiore* *gratia* *compensabit* *vel remunerabitur*. Verum *hujusmodi* *articulo* *semper* *crimen* *falsi* *impegissemus*; quare *tutius* fuit *aquivocationibus* *ludere*, ut *calumnia* *fraus* *non æquè* *facile* *omnibus* *innotesceret*. Cæterum ad *hunc articulum* *dico*; *iniquam* *nobis* *in* *mentem* *venisse* *istis* *verbis* *tam* *inconditis* *uti*, quæ *primò* *statim* *intuitu* *gratiam*

gratiam excludunt à principio conversio-
nis, quam nos facimus semper &
ubique precedantem, comitantem. *Subse-
quencem, & citra quam uos nullam omni-
no bonam actionem ab homine produci posse
afferamus; eoque ut ne Adami
quidem natura id ipsum sine gratia
divina tum infusum tum assistentis auxi-
lio tribuere audeamus; unde adparet
nobis per calumniam hoc imponi. Si
idem sentiant fratres, consensus est;
si vero arbitrentur, Adamum per na-
turam citra supernaturalia potuisse le-
gem sibi positam implere, non videntur
longe à Pelagio abire, quum Au-
gustini dictum illud sit ab ipsis fratri-
bus nostris receptum; supernaturalia
amissa, naturalia corrupta esse. Unde se-
quitur, quantum manit naturalium,
tantum mansisse potentia ad legem im-
plendam, posito, quod præmissum
est, Adamum per naturam suam potuif-
se Deo obtemperare, citra gratiam contra
naturam distingui solitam. Decla-
rant certe quum hoc nobis impin-
gunt, id tale à se judicari, quod in
nostrum sensum cadere possit, &
propterea non tantum in eo videre
se absurditatis, quantum vera inest
isti articulo, nisi putent nihil tam ab-
surdum excogitari posse, cui nos cre-
dendo & enuntiando non sumus ac-
commodi, & parati. Nos illum ar-
ticulum tam existimamus absurdum, ut
nulli rerum sacrarum perito facile
illum attributum simus. Nam quomodo
quis quod Deo gratum est,
quodque ille premio salutari vel gratia
ulterioris vel vite æternæ renumeraturus
est, præstabit sine auxilio gratia di-
vina? At iste articulus disertè facit
gratiam primam excludit, quum dicit,
facienti quod in se est. Nam si
intelligit id ipsum hoc sensu, facienti
quod potest per gratiam primam iam colla-*

tam sibi, tum neque absurdè dicitur id
ipsum, nempe de gratia prima benemeritis
ulteriorem gratiam Deus largietur, & fra-
tres declarant se per malevolum ejus,
quod ad li debuit, silentium, calumnia
fidem voluisse conciliare.

Articulus XVIII.

Deus sine externa Evangelij præ- D O R. &
L A R. M.
dicatione procul dubiò con-
vertit quam plurimos ad sa-
lutarem Christi cognitio-
nem, inter eos ubi nulla est ex-
terna predicatio, idque aut per
internam Spiritus sancti reve-
lationem, aut Angelorum
ministerium.

Responsio.

Nunquam id à me dictum est.
D. Borreus tale quidpiam dixit, at non
provisus idem: nempe, fieri posse ut Deus
Magos ab oriente venientes per Spiritus
sancti internam revelationem, aut Ange-
lorum ministerium instruxerit de Iesu, quem
veniebant adoratum. Illud vero pro-
culdubio, & quamplurimos, additamenta
sunt calumnia, & valdè audacis calum-
nia, impingentis quod verisimile non
est à nobis vel dictum vel cogitatum
esse, qui didicimus audaciam illam
quidvis strenue affirmandi, quàm ple-
rumque juniores & ijs qui ignorant
quantum nesciant, laborant, periculi
plenam esse in Ecclesia Christi. An
verisimile est, quæpiam cordatum
dicturum id proculdubio fieri in quam-
plurimis, cujus ne nuncum exemplum
producere posset rogatus? Quod nos
fatemur non posse. Controversiæ
enim obnoxii erit si produxerimus.

Quem-

Quemadmodum id quod *Zwinglianus* de salute *Socratis*, *Ansidis*, & similitum sentit: quos necesse est per *Spiritum sanctum* aut *Angelos* de salute instructos esse. Nam ut *scripturas* viderint, & ex ijs edocti sint, vix est verisimile. Deinde si fratribus nostris in mentem venisset dictum hoc Christi Act. 18. 9. 10. loquere *Paule, ne tacueris, etiam multus est mihi populus in hac urbe*, non facile nobis impigissent hunc articulum; qui ex illo dicto didicimus, Deum verbi sui prædicationem, externam mittere ad populos, quando ipsi visum est *quamplurimos* convertere ex illis. Tertio, si cogitassent & nobis illud usurpatissimum dictum probari: *Ordinarium conversionis medium & organum esse verbi divini per homines factam prædicationem*, cui propterea omnes obligati sunt; at *Spiritum sanctum seipsum illi non adstrinxisse*, ut extra ordinem operari nequeat, quando ipsi visum citra *interventum opera humanae*; non putassent nobis hunc articulum impingendum, saltem non pro erroneo habendum. Nam quod ad primum: quod *extraordinarium* est, id in *quamplurimos* non obtinet, sic enim *ordinarium* esse inciperet; Ad secundum, si *verbi per hominis factæ prædicationis* sit *ordinarium medium*, quo significatur esse & *aliquid extraordinarium*, idque ad stipulante *tota nostra Ecclesia*, imò ut *arbitror orbe Christiano toto*, tum sane *heresis* vel *error* non est, Deum etiam *citra hoc medium* nonnullos convertere: cui etiam *proculdubio* addi posset: si enim *dubium* est an *ulius* per *aliud medium extraordinarium* scilicet *salvetur*, quam per *humanam prædicationem*, *dubium* est an *verbi divini* ab *hominibus* facta *prædicationis ordinarius medium* dici necesse habeat. Quarto, *Quid periculi aut*

erroris etiam in hoc situm est, si quis dicat Deum *quamplurimos*, hoc est, *aliquam multos*, convertere per *Spiritum sanctum revelationem internam* aut *Angelorum ministerium*, modo id simul statuatur, neminem converti nisi per illud ipsum *verbum ejusque verbi sensum*, quòd Deus per *homines* mittit ad *populos*, quos sibi adjungere proposuit. Metuendum forte dicent, ne si *populus extrinsecus vocatorum* id credat, repudiata *externa prædicatione*, illam *revelationem internam* aut *Angeli alloquium* expectet. Sane, quemadmodum metuendum est ne panem adpositum edere nolit, qui intelligit *hominem non in pane solo vivere, sed in omni verbo quod exit ex ore Dei*. Sed cæsino, ne illum metum ex suis causis examinans ulterius progrediar, quòd fratres nostri me hac occasione prosectum nollent; dictum *sapienter* sat.

Articulus XIX.

Adamum ante lapsum non habuisse potestatem credendi, quia fide non erat opus, ideoque Deum non potuisse ab illo fidem exigere post lapsum.

Responsio.

Nisi nonnullorum *genius* mihi notus esset, jurarem *per calumniam* ipsis imponi, quod hunc articulum mihi adtribuunt, prout verba habent. Ego ne sentiam *Adamum ante lapsum non habuisse potestatem credendi*, & quidem *propter hanc causam*, quia *fide opus non fuerit*: Quis ignorat illud *Apostoli*: *Accedentem ad Deum oportet credere* (vel credidisse) quod *Deus sit & quod sit*.

fit remunerator quærentibus ipsum? Non arbitror ullum esse Mahometicum, vel Iudæum qui id ipsum asseverare audeat. Ignorare illum oportet quid fides sit uniuersè sumpta, qui hoc affirmabit. An quis diligere, timere, colere, honorare Deum, obedire ipsi potest sine fide, quæ omnium actuum, qui Deo præstari possunt ex ipsius voluntate, est principium & fundamentum? Audax & solida est illa calumnia. Sed arbitror addere illos voluisse, potestatem credendi in Christum; & sane addi hoc ipsum debuit. Nisi forte ita quis insaniat, ut dicat fidem omnem in Deum, esse fidem in Christum, peruersus hoc argumento, quia nunc nulla sit vera fides in Deum, quæ non sit in Christum. Dico itaque, affirmo & assevero, profiteor & doceo: Adamum ante lapsum non habuisse potentiam credendi in Christum, quia fide in Christum non erat opus, ideoque Deum non potuisse ab illo fidem istam exigere post lapsum; hoc, nimirum iure, quia Adamus potentiam illam credendi sua culpa amiserat: quæ est sententia eorum, qui hoc mihi impingunt; potuisse autem exigere, quia paratus fuit dare illa gratiæ subsidia, quæ necessaria erant & sufficientia ad credendum in Christum, ideoque & ipsam fidem dare in Christum. Sed quum ego hic tantum negem, fratribus affirmantibus incumbit probatio bonum trium, propositionis, scilicet, rationis additæ & conclusionis inde deductæ. Propositio est: Adam habuit ante lapsum potentiam credendi in Christum. Ratio est: quia fide ista illi opus fuit. Conclusio est: Ergo potuit Deus iure ab illo fidem istam exigere post lapsum. Propositionem sic à se positam: Adamus habuit ante lapsum insitam potentiam credendi Evangelio, scilicet ex hypothesi Evangelij, hoc est, ut ego interpre-

tor, si Evangelium ipsi annuntiatum fuisset; quidam vir doctus probare nititur hoc argumento. Quia quum nec mens cecitate, nec cordis obdurate, nec affectuum perturbatione (quæ impotentia credendi interna causa) laboraret; sed mens esset lucida & voluntas cum affectibus recta, potuit, si Evangelium Dei fuisset ei prænuntiatum, clare veritatem illius videre eamque probare, & corde illius bonitatem amplecti. Rationem istam non puto quenquam improbatum, ideoque illam ab ipsis probari non posulo. Velim tamen id dispici; si Adamo fides in Christum necessaria non fuerit, quorsum illi collata fuerit potentia credendi in Christum. Tertij vero probandi necessitas illis incumbit, quia id ipsum expressè dicunt, & quidem addita causa; quia Adamus illam potentiam sua culpa per peccatum amisit. Ego propter personæ respectum abstinēbo ab illius argumenti consutatione, non quia id irresistibile existimem: quod spero suo tempore adparituum. Pauca quædam proferam ad sententiæ meæ probationem. Primo ad propositionem. Adamum non habuisse ante lapsum potentiam credendi in Christum, probō. Primo, quia frustranea fuisset, nulla enim erat necessitas, nulla utilitas credendi in Christum: at Natura nihil frustra facit, multo minus Deus. Secundo, Quia Deus non potuit ab illo ante peccatum fidem in Christum postulare. Nam fides in Christum est in illum ut saluatorem à peccatis: debet ergo, qui credet in Christum, credere se esse peccatorem. At hoc antequam peccaret Adamus, erat falsum. Itaque Deus iubendo, ut Adamus crederet in Christum, iussisset illum credere mendacio. Non potuit itaque in actum produci illa potentia: quæ etiam ea de causa est

Tertio, Fides in Christum pertinet ad novam creationem, quæ peragitur per Christum qua Mediator est inter peccatores & Deum. quæ de caufa etiam secundus homo, imo & novus homo dicitur. Non mirum ergo potentiam credendi in Christum vi primæ creationis homini datam non fuisse. Quarto, Fides in Christum præscribitur Evangelio. At lex & Evangelium consue inter se opponuntur in Scripturis, ut per utrumque simul salvati nequeat homo; sed si per legem salvetur, non indigeat salvari per Evangelium; si per Evangelium salvari necesse habet, tunc per legem salvari non poterit. Quæ ergo potest excogitari caufa, ob quam Deus Adam, cum quo in primævo statu ante peccatum ex legalis fœderis formula agere voluit & egit, præter potentiam credendi in Deum iuxta legem, etiam potentiam credendi Evangelio & in Christum dederit? Si dicant unam fuisse eandem potentiam, concedam, sumta potentia voce generalissima notione & pro remotissima aptitudine, quæ est vis intelligendi & volendi, & simul communem omniumque mentibus impressarum notionum sententia. Negabo vero si quiddam aliud præter idipsum significet. Sapientia enim Dei Evangelio revelata multis parafanis præcellit sapientia per mundi creationem & in lege patefacta. Ad rationem. Quia opus non fuit Adamum credere in Christum in statu primævo. Hoc argumentum non refutabit, nisi quis dicat Deum potentiam homini infundere cujus nullus sit usus, imo & nullus usus esse potest, nisi homine ad illum statum redacto, in quem & Deus vocat ne inci lat, & incidere nequit nisi per prævaricationem mandati divini. Loquor autem semper de potentia credendi Evangelio & in Christum, distinctâ contra poten-

tiam credendi in Deum iuxta legis præscriptum. Ad conclusionem inde deductam quod attinet: illam unico tantum absurdo gravabo. Si ita res sunt, quod homo potentiam credendi in Christum habuerit in primævo statu, quum illi fides in Christum non esset necessaria, eademque illi ablata sit post lapsum, quum illi eadem necessaria esse caput, miram illam esse dispensationem Dei, sapientia divina ejusque bonitati prorsus adversam, quarum munus est de necessarijs providere ijs, qui ipsarum subsunt imperio & curæ. Desino plura, quia dogmatis istius absurditas non facile fidem inveniet, apud illos qui non ex præiudicio, sed ex Scripturis indicare didicerunt. Addo nunquam illud dogma in Ecclesia Christi obtrivisse, aut pro articulo ad fidem pertinente habitum fuisse.

Articulus XX.

Non posse probari ex sacris literis Angelos nunc esse confirmatos in suo statu.

Responsio.

Et huic articulo adspersa est calumnia, quanquam arbitrator ab illo inscio fictum, ex cuius narratione mihi iste imponitur. Non enim negavi idipsum ex Scripturis probari posse, sed quæsi visi negetur, quibus ille id argumentis ex Scriptura probaturus esset? Non ita sum temerarius, ut dicam ex Scripturis probari non posse, cujus contrarium ego non possum firmiter ex Scripturis condocere, etiam si mihi illa probatio certitudinem non ingeneraverit. Arbitrari enim debeo, alios esse qui id possint, quamquam ego id nequeam: quemadmodum & illi, cum quibus

quibus mihi aliquando sermo est, sic de se sentire debent, quod non continuo fieri posse negem, quod ab illis diffi- culter praesumitur in affimo: Nam ex colo- quio frequentiore, ex concionibus quas ha- bent ad populum de illorum in veritate noticia & Scripturarum intellectu profes- sibus iudicium fieri posse non igno- rant ipsi. Velim itaque illos operam sibi sumere probandi, de quo dubitare me non permittant. Scio quid Augusti- nus & alij Patres de statu Angelorum scrip- serint, de illorum beatitudine & confi- rmate eorum in bono, de certitudine, quâ sciunt se nunquam de statu suo lapsu- ros. Novi etiam Scholasticos hanc in partem propendere: sed quum argu- menta quæ producunt examino, non videntur mihi illud robur habere, ut alijs id credendum tanquam fides articu- lum præscribere merito & jure pos- sint. Locus Matthæi 22. 30. sed sunt ut Angeli Dei in celo, agit tantum de similitudine non nubendi & uxores non ducendi; non dicit Angelos Dei in celo iam esse beatos. Alter ille Mat. 18. 10. Angeli eorum in celis semper vident faci- em Patris mei qui est in celis: non lo- quitur de visione beatifica, sed de illa vi- sione qua distantes throno Dei insa il- lius expectant: quod ex scopo Christi adparet, volentis persuadere ne quis parvulis scandalum ponat, cuiusvisioni faciendæ servit affectus Dei non beati- ficus, verum ad insa excipiendum parvu- lis istis custodiendis comparatus. Locus Heb. 12. 22. Accessistis ad ierosalem ca- lestem & myriadas Angelorum, id non evincit necessario, Angelos esse nunc beatos & in bono confirmatos; quando- quidem ad civitatem illam caelestem etiam nunc pertinent; non beati nec in bono confirmati; nempe illi qui dicun- tur ad illam civitatem caelestem accessisse, qui adhuc in fide ambulabant, & per

anigma videbant. 1. Cor. 13. Ratio quæ adfertur: tunc fore Angelos infelicio- re conditione quam anima sint piorum iam beatitate cum Christo & apud Chris- tum fruente, non stringit: Nam An- geli sunt administratorij Spiritus in salutem illorum qui heredes erunt salutis aeternæ: quod ipsorum servitium durabit ad finem huius seculi: quum interea illi qui in Domino obierunt quiescant à labo- ribus suis. Apoc. 14. Neque fortior est illa, quâ dicitur Angelos si in bono confi- rmati non sunt posse excidere, & propte- rea semper necesse esse, ut metu tor- queantur lapsus sui, qui accidere potest: & tanto maiore metu, quanto clarius cognoscunt, in quod malum incide- rint Angeli apostata. Nam certi esse possunt de stabilitate sua, nempe fore ut non excidant, quamquam nec beati sint nec in bono confirmati consq; ut non possint excidere: vel certitudine tali quæ omnem dubitationem & metum exclu- dit, vel tali, quæ metum anxium & qui cum dolore est excludat, consistat vero cum timore & tremore, quo salutem ope- rari inveniatur, qui de salute nostra cer- tudinem fidei habere dicimur. Sed quid opus ingredi in istam diffinatio- nem, quæ neque ex Scripturis nisi diffi- culter decidi potest, & decisa utilitatem nobis exiguan, adferet: Id potius stu- deamus ut iam voluntatem Dei facien- tes; quemadmodum Angeli faciunt in cæ- lo, aliquando beatitatis aeternæ cum illis participes esse possimus: præsertim quum pauca admodum de Angelorum statu nobis perscripta sint, & fide accipien- da mandata.

Ethæc est responsio mea ad vi- ginti priores articulos partim mihi soli, partim etiam D. Borreo adtributos, in quibus nullus est, cuius contrarium sit ab Ecclesia Catholica creditum & pro articulo fidei habitum; nonnulli vero

ita sunt comparati, ut *contraria* illorum *novitatem* sapiant & *falsitatem* redoleant: præterquam quod plerique *per calumniam nobis* sunt impositi. Progredior ad *consolationem undecim* sequentium, ut videam, an *felicius* & *iudiciosius* in illis tum *mibi impingendis*, tum *errori vel hæresi deputandis* sint versati. Deus *mentem & manum* dirigat, ut cum *veritate conjuncta bonâ conscientia* proferam; ad *fratrum meorum quietem & tranquillitatem*.

Articulus primus.

Novum, Hæreticum, Sabellianum, imò blasphemum esse dicere Filium Dei esse *αὐτόθεον*: solum enim Patrem esse *αὐτόθεον*, non autem Filium & Spiritum sanctum.

Responsio.

Quanto cum timore, & quam sollicita conscientia dogma illud sublime de Trinitate personarum tractem, norunt plerique qui me norunt: quam non delecter *novas phrasas, Scripturæ & orthodoxæ antiquitati incognitas* in hoc articulo explicando aut excogitare ipse, aut ab alijs excogitatas usurpare, tota mea docendi ratio demonstrat: quâ etiam lubens feram *secus loquentes*, modo *sensum probum* intendant, testabuntur *auditores mei*: quæ præmitto, ne quis putet me de *voce ista licem* quassisse alijs movere, qui istam usurparant. Verum quum in *disputatione* quidam non modo *vox illa, sed & sensus*, quem ego credo & scio tota antiquitati, imò & *veritati Scripturarum* esse *contrarium*, mordicus & fidenter à quodam *juvene* defenderetur, non si-

ne *sententia verioris serâ improbatione*, coactus explicui, quid de *voce & de sensu vocis* sentirem. *Vocem dixi in Scripturis non contineri, attamen quia ab orthodoxis esset usurpata, tum ab Epiphanio hæres. 69. tum à nonnullis nostri seculi doctoribus, me illam non reverere*, modo recte accipiatur. *Duplici autem sensu accipi posse juxta Etymon*, ut vel significet, qui *vere & seipso Deus est*, vel qui *à se Deus est*: illo sensu dixi vocem tolerari posse, hoc sensu *contravenire Scripturis & orthodoxa vetustati*. Quum vero urgeret *Opponens hoc postremo sensu se vocem accipere*, & *Christum revera esse αὐτόθεον* id est, *Deum à seipso*, & *essentiam* quidem habeat *communem cum Patre, at à Patre non communicatam*, & eo fidentius id diceret, quia sciret se in eo D. Trellatium p. m. habere *assentientem*, ex cuius *institutione etiam sententiam istam* hausisse videbatur; dixi *novam esse illam sententiam, veteribus inauditam & incognitam* tum *Græcis* tum *Latinis*: imò verò *rigide examinatam esse hæreticam*, & *Sabellianæ sententiæ affinem*: quæ fuit, *Filium & Patrem non esse distinctas personas*; sed *unam personam diversis nominibus adpellatam*. Addidi & *prorsus contrariam hæresin ex illa sententiâ deduci posse, nempe Filium & Patrem esse duas diversas personas*, & *duos Deos collaterales*; quod blasphemum est. Probavi breviter hisce argumentis. Primo, *A se*, vel quod melius est, *à nullo esse, est proprium persone Patris*, at *Filius est à se* vel potius *à nullo*, ergo *Filius est Pater*. Hoc Sabellianum est. Secundo, *Si Filius habet essentiam cum Patre communem sed non communicatam à Patre*, est *Patri collateralis*; & propterea *duo Diji*: quandoquidem *tota antiquitas unitatem essentia in tribus distinctis personis unica hac explicatione defendit & salvavit*

salvavit, quod *Filius* habeat *essentiam* eandem numero à *Patre* sibi communicatam, *Spiritus sanctus* verò ipsam eandem à *Patre* & *Filio*. Hæc fuit tum temporis à me allata explicatio, in qua etiamnum persisto; Et dico me in eo *Scripturas* habere mihi *assentientes*, & totam antiquitatem, *Græcam* & *Latinam Ecclesiam*. Mirum ergo *fratres nostros* id ausos fuisse mihi tanquam *erroneum* impingere. In quo tamen non *syncre* faciunt, quum *vocem αὐτόθεν* non explicant, ejus *ambiguitatem* tollendo: quod omnino faciendum fuit, ne quis putet me *omni sensu* negare, *Filium esse αὐτόθεν*, & propterea non esse vere *Deum*; quod eo magis ipsis faciendum fuit, quia sciunt me semper *distinxisse ipsos sensus*, & unum admisisse, alterum rejecisse. *Quæ* res quum ita habeat, possem simpliciter hunc articulum mendacii arguere; propterea quod aliquo sensu fateor *Filium esse αὐτόθεν*, etiam *Spiritum s.* & non *Patrem solum*. Cæterum *justificandæ* isti phrasi, & sententiæ dicunt, quum *Filius* dicitur esse à se *Deus*, tunc hoc sensu accipiendum esse, quod *essentiâ* quam *Filius* habet à seipsa sit, hoc est, à nullo. *Filium* enim considerandum esse quâ *Deus* est & quâ *Filius*: quâ *Deus*, esse à seipsa, quâ *Filius*, esse à *Patre*. Vel in *Filio* considerari duo, *essentiâ* & *relationem*: secundum *essentiâ* esse à nullo vel à se, secundum *relationem* esse à *Patre*. Sed respondeo, *Primo*, non posse illo modo excusari illum, qui dicit *Filium* habere quidem *essentiâ* cum *Patre* communem, sed non *communicatam*, nisi *improprie* loquendo. *Secundo*, non esse idem, *Essentiâ* quam *Filius* habet esse à nullo, & *Filium*, qui *essentiâ* habet, esse à nullo. *Filius* enim nomen *persona* est, quæ *relationem* ha-

bet ad *Patrem*, & propterea sine illa *relatione* neque *definiri* neque *considerari* potest; *Essentiâ* vero *absolutum* quid est: & hæc duo ita inter se comparata sunt, ut *essentiâ* *Filij* *definitionem* non ingre liatur nisi in *obliquo casu*: nempe, *Filius* est, qui *essentiâ* *divinam* habet sibi à *Patre* *communicatam*: quod idem est, atque *Filius* est qui à *Patre* *genitus* est. *Generare* enim est *essentiâ* *communicare*. *Tertio*, *Respectus* illi duo, quâ *Deus* & quâ *Filius*, non eandem inter se habent *affectionem* vel *relationem*, quam habent hæc duo, à se vel à nullo esse, & à *Patre* esse, vel, à se, seu à nullo habere *essentiâ*, & à *Patre* habere: quod duplici ratione *evidentissima* commonstro. *Prima* est, *Deus* & *Filius* sunt *consentanea* & *subordinata*; nam *Filius* est *Deus*: à nullo vero esse & ab alio esse, à nullo habere *essentiâ* & ab alio habere, sunt *opposita*, & de eodem dici non possunt. *Secunda*, in illa collatione non conferuntur apte quæ conferenda sunt, neque *singulis suis parallelis*: & *αὐτόθεν* opponuntur. *Nata* bis *terna* hic consideranda sunt, nempe, *Deum* esse, *Patrem* esse, *Filium* esse; & *essentiâ* *divinam* habere illam à nullo, & habere à *Patre*. *Systæ* hæc sunt & *parallela*, *primo*, *Deum* esse & *essentiâ* *divinam* habere. *Secundo*, *Patrem* esse & habere illam à nullo: *Tertio*, *Filium* esse & habere illam à *Patre*. Sed in collatione, quam facit illa explicatio, hæc tanquam *parallela* erunt posita: *Deum* esse & *essentiâ* à nullo habere: quod si *rectè* sit, tum aut *solus Pater* *Deus* est, aut *tres* sunt *dij collaterales*. Absit autem, ut *his* qui dicunt *Filium* esse *αὐτόθεν*, hoc est, à se *Deum*, illam sententiâ impingam. Scio enim illos aliquando *commode* se explicare: sed quæ explicatio *phrasi* ipsi

*Prefatio in
Dialogo A-
phanasti*

non conveniat. Quâ de causa etiam
Beza Calvinum excusat, aperte con-
fessus, quod discrimen particularum, à
se & per se, non ita strictè observaverit.
dixi tantum, quid ex istis phrasibus &
sententia phrasibus istis conveniente
sequatur, & propterea à phrasibus hu-
jusmodi abstinentium esse. Abstin-
neo a probationibus, quas plurimas
ex scripturis & Patribus adferre pos-
sem; & si necessitas postulet, statim
producam; habeo enim illas a multis
annis in promptu.

*Esse ab aeterno --- Deus --- Habens
essentiam divinam.*

*A nullo esse --- Pater --- Habens essen-
tiam divinam à nullo,
quod alij dicant, à se.*

*A Patre esse --- Filius --- Habens es-
sentiam divinam à Patre.*

Hic verus est parallelismus, & qui,
si ullo modo invertatur vel transpo-
natur, in hæresin inciditur: adeo ut
mirer fratres consultum visum, ut
hujus rei ullam mentionem facerent, a
quâ rectius & prudentius abstinuis-
sent, si agra tritina illam pensitassent.

Articulus II.

*Summam blasphemiam esse ac-
cere Deum esse liberè bo-
num.*

Responsio.

Et hic propria sua dedecora ape-
riunt, quibus per me licuisset esse &
manere sepultis: verum quia & hu-
jus rei memoriam rescribant, dicam quo-
modo habeat. Disputatum est an
necessitas & libertas eonsue inter se
conciliari possint, ut aliquis dici pos-
sit necessario aut liberè unum eundemque

effectum producere, vocibus istis proprie
juxta suas strictas definitiones usurpatis,
quæ hæc sunt: *Necessario agit efficiens,*
qui positus omnibus ad agendum requisitus
non potest non agere vel actionem suam
suspendere. *Libere agit efficiens,* qui posi-
tus omnibus ad agendum requisitus potest
non agere, vel actionem suam suspendere.
Ego dixi id fieri non posse. Dixerunt
alij fieri posse, idque in hunc finem ut
stabilirent dogma, quo dicitur *Ada-
mus liberè quidem, sed tamen necessa-
rio peccasse: liberè respectu sui ipsius & se-
cundum naturam suam; necessario respec-
tu decreti divini.* Ego illam explica-
tionem, non admisi, sed dixi, *necessa-
rium & liberum non respectibus, sed inte-
gris essentijs differre, quemadmodum,
necessitas & contingentia, vel necessarium
& contingens, quæ quia dividunt totam
entis amplitudinem, coexistere non
possunt: non magis quam finitum &
infinitum.* Libertas autem ad *contingentiam*
pertinet. Ut hanc meam sententiam
infringerent, attulerunt instan-
tiam, seu exemplum, in quo necessitas &
libertas concurrerent, nempe Deum, qui
& necessario & liberè bonus est. Quod
ipsum dictum ita vehementer mihi dis-
plicuit, ut dicerem non procul abesse à
blasphemiam: in qua etiam vultu sententia
sum: & paucis sic probò falsitatem,
absurditatem, & in falsitate blasphemiam.
Illam: Qui naturali necessitate &
secundum ipsam essentiam &
naturam suam totum bonum est, in d' ipsum
bonum, summum bonum, primum bonum,
à quo omne bonum, per quem omne bonum,
in quo omne bonum, & cuius partici-
patione quæcumque boni quid habent,
bona sunt, magisque vel minus, bona,
prout in proprijs aut remotiora sunt,
ille non est liberè bonus: est enim
contradicens in adiecto, seu oppositum
in appposito. Deus autem est

naturali necessitate, secundum naturam totam & essentiam bonus, ipsum suum, primum bonum: à quo, per quem, in quo omne bonum, &c. Ergo Deus non est libere bonus. Istam. Libertas est affectus voluntatis divina, non essentia, non intellectus, non potentia: ideoque non natura divina in sua totalitate consideratur: & quidem effectus voluntatis, secundum quem fertur, in obiectum non primum, non adæquatum, aliud ab ipso Deo; qui & propterea posterior est ordine affectus voluntatis, secundum quem fertur Deus in obiectum proprium, primum & adæquatum, quod ipse est. Bonitas vero est affectus totius natura divina, essentia, virtus, intellectus, voluntatis, potentia, &c. Ergo Deus non est libere bonus, hoc est, non est bonus per modum libertatis, sed naturalis necessitatis. Adde, de multa re in rerum natura dici posse, quod sit libere, vel quod sit hoc vel illud libere, ne tum quidem quum homo id quod est, factus est, per actiones à libera voluntate profectus; ut nemo dicitur doctus libere, quantum eruditionem sibi comparavit studio à libera voluntate profectus. Blasphemiam isti dicto inesse probo. Quia si Deus libere bonus est (id est, non per naturam, & naturalem necessitatem) potest esse vel fieri non bonus: quemadmodum quod quis libere vult, potest non velle; quod quis libere agit, potest non agere. Consideretur disputatio inter Patres & Eunomium eiusque affectus: qui conabantur probare Filium non esse genitum ex Patre ab æternis, quia Pater illum nec volens neque nolens genuisset: sed referebant à Cyrillo, Basilio & alijs responsum: Patrem neque volentem neque nolentem, hoc est, non voluntate, sed natura genuisse Filium. Actionem generandi non

esse à voluntate, sed à natura. Si dicant, Deum etiam libere posse dici bonum: quia non sit coactè bonus: Respondeo, non modo coactionem, sed & naturam repugnare libertati: & utrumque tum naturam: tum coactionem esse causam integram, totalem, & sufficientem ad excludendam libertatem: neque sequitur, coactio non excludit libertatem ab ista re; ergo illa res id quod est, libere est. Lapis non fertur deorsum per coactionem, ergo per libertatem: Homo non vult felicitatem suam coactè, ergo vult illam libere. Indigna sunt ista que à viris obijciuntur: & quibus recusandis tempus & otium unpendam. Sic ergo Patres merito blasphemiam impegerunt dicentibus, Patrem voluntate sua seu volentem genuisse Filium, quia inde seletur habere principium in se creaturarum: quanto æquius imbrigitur blasphemiam dicentibus, Deum libere esse bonum: quum si sit bonus libere, etiam seipsum libere cognoscat, amet, & omnia porro libere faciat, etiam quum Filium gignit, & Spiritum spirat.

Articulus III.

Sæpe fieri ut creatura non omnino in malo obdurata, aeternam, quia peccato junctus sit, pattare nolit: nisi argumentis quibusdam & occasionibus, quæ velut incitamenta sunt ad illum patrandum, obiectis: istius quoque obiectiois administrationem pater Dei providentiam esse, qui incitamenta ista obijcit, ut opus suum per actum creaturæ efficiat.

Respon-

Responsio.

Martyr in Epistolam ad Rom. cap. 9. in illa verba: dices mihi quid adhuc conqueritur? fol. 206. b. Quum Deus destruit bonos, ut in suo auxilio, eosque relinquit in tā depravato statu, si postea obierint occasione, quibus animi irriteret, negare non potest, esse enim aliquo modo non tam propriè consam crumpentium actionem.

Nisi quidam nimia libidine carpendi ea, quæ à me proficiscuntur, incitarentur, nunquam sanè in animum suum induxissent hic mihi molestiam facessere. Quod ipsum tamen ipsi ignoscerem tanquam veritatis rigidis & severis examinatori- bus, si modo syncerè & citra calumniam quæ à me dicta, vel scripta sunt recitarent; hoc est, mea dicta, neque addendo neque demendo neque mutando aut perverse interpretando corrumperent. At videtur usque adeo nonnulli esse calumnia affecti, ut etiam ubi aperte de illa convinci possunt, illam tamen innocenti struere non vereantur. Cujus rei exemplum in hoc ipso articulo præbent luculentum. Nam quæ ego in Theſibus de Efficacitate & Inſtitia Providentia Dei in malo, anno 1605. mense Maio disputatis, Theſi 15. posui, hic citantur, at mutile & omiſſis ijs, quæ omnia à calumnia potenter vindicare poſunt. Sic enim habent verba theſeos 15. *Quum vero actus, quanquam potentia & voluntati creaturae permiſſus, potestati tamen eiusdem ademptus sit per legislationem, & propterea ſepenumero futurum sit, ut creatura non omnino in malo obdurata, actum, quia peccato iunctus sit, patrare nolit, niſi argumentis quibusdam & occasionibus, qua velut incitamenta sunt ad illum patrandum, obiectis: istius quoque obiectioſis adminiſtratio penes Dei providentiam eſt; qui irritamenta iſta obijit; tum ut exploret, an creatura peccando abſiſtere velit, etiam irritamentis incitata, quandoquidem exigua laus abſtinentia, ubi illa abſunt; tum ut, ſi creatura velit incitamentis cedere, ille ſuum opus per actum creature efficiat.* Hæc verba mea ſunt: Ex quibus illa poſuerunt, quæ apta videbantur ca-

lumnia ſtruenda, ea vero omiſerunt, & de medio abſtulerunt, quæ calumniam maniſteſſimè producit & conſtant. Ego enim adminiſtrationis iſtius, qua Deus argumenta, & occaſiones, & incitamenta, & irritamenta ad actum, qui peccato junctus, patrandum diſpenſat, duos poſui ſines, eosque nec collaterales; hoc eſt, pariter intentos; neque arcta inter ſe coniunctione nexos: verum quorum unum primò & propriè & per ſe intendit Deus, nempe explorat. onem creature, & quorum alterum, nempe, ut per actum creature ſuum opus efficiat, non intendit, niſi poſtquam prævidit creaturam iſtis incitamentis non obſtituram, ſed ceſſuram, idque libera voluntate ſua contra mandatum Dei, quod ſequi debebat & poterat: rejectis & repudiatis incitamentis iſtis & irritamentis argumentorum & occaſionum: Articulus vero iſte ſic mea verba proponit, atque ſi illum poſtremum ſinem ſolum & per ſe intendentem Deum feciſſem; omittens univèrſè primum illum: inde omittens conditionem præviam, ſub qua Deus poſtremum ſinem intendit per actum creature, nempe, ubi creatura vult iſtis incitamentis cedere. Duplex ergo eſt iſta calumnia: horum inventa, ut ex hiſce meis dictis concluderetur Deum authorem peccati a me poni: quod nuper quidam non eſt veritus ex iſtis ipſiſ verbis in publica concione citatis adverſus me concludere: Sed per calumniã, ut jã paucis docebo. Ratio, per quam ex iſtis verbis, quæ ex meis theſibus in iſto articulo citata ſunt, concludi poteſt, Deum eſſe authorè peccati, quod a creatura à Deo per argumenta & occaſiones incitata patrat, univèrſè triplex eſt: una, quod Deus præciſè intendat per actum creature, qui ſine peccato ab illa patrari nequit; opus ſuum efficere: quod in duplicè

Dei *præcisam* intentionem resolvitur; quarum una est, qua *præcisè* intendit hoc *sumum opus* efficere: altera qua *præcisè* intendit illud *opus* non nisi per *actum* creaturæ efficere, qui sine peccato à creaturâ patrari nequit. Altera ratio est, quod creaturâ per *obedièntiam* istorum *incitamentorum* & *irritamentorum* incitata ad *actum* illum *patrandum*, non possit non *actum* illum *patrare*, hoc est, posita illa *incitatione* tali non possit *suspendere actum* illum, per quem Deus intendit *efficere opus suum*, secus posset Deus *frustrari* intentione sua: unde nascitur *tertia ratio* ex istis duabus *exurgens*, quod Deus intendat per illa *incitamenta* creaturam *movere ad actum*, qui peccato *innatus* est, *patrandum*, hoc est, ad *peccandum*. Et hæc quidè omnia *vicentur aliqua probabilitate* concludi ex verbis sic positus, ut in *articulo* sunt recitata, propterea quod istius *administrationis* & *obedièntiæ* *nam* hic & *præcisus finis* statuatur, ut Deus per *actum* creaturæ *opus suum* efficiat. Sed *verba* illa quæ ego *inserui* & illi *omiserunt*, occurrunt *triplici* isti *rationi*, & *totum obiectamentum* illis *innixum* *rationibus* *consulant* *solidissimè*. Occurrunt *triplici* isti *rationi*. *Prima*, Negant enim Deum *præcisè* intendere *opus suum* per *actum* creaturæ *efficere*, quia dicunt Deum non ante intendere uti *actu* creaturæ ad *opus suum* *perficiendum*, quam *prævidit* creaturam istis *incitamentis* *cessuram*, hoc est, non *restituturam*. *Secundè*, Negant enim *posita* illa *incitamentorum obedièntione* *creaturam* *actum suum* *suspendere* non posse: quum dicant: tum, *ne si velit* creaturâ istis *incitamentis* *cedere*, ille *sumum opus* per *actum* creaturæ *efficiat*. Quid hoc est, *si velit* *cedere*: annò aperte *notatur* *libertas voluntatis*, quid, *posita obedièntione* ista *argumentorum* & *occasionum*,

potest tamen *voluntas* nolle credere? *Tertiâ*, Negant enim Deum intendere per illa *incitamenta* *movere* creaturâ ad *actum* *patrandum*, qui peccato *innatus* est, hoc est, ad *peccandum*: quia dicunt, Deum intendere *explorationem* creaturæ suæ, an Deo *obedire* velit etiam *incitamentis* istis *incitata*: quumque vidit illam *male cedere* istis *incitamentis*; quam Deo *obedire*, tunc intendit Deus (non *actum ipsum* creaturæ, id enim *necessè* non est, jam enim intendens *explorationem* *eventum* *obtinere actum* *patrati* ex *voluntate* creaturæ, sed) *opus suum* per *actum* *positum* *voluntate* & *culpa* creaturæ *efficere*. Apparet ergo *verba* ista, quæ *fratres mei omiserunt*, *calumnie* *obviam* ire quam *manifestissime*, & *solvere* *obiectamentum* istud *fortissime*. Quod etiam *alio modo* *commonstro*, ut *omnino iniquitas* hujus *obiectamenti* *adpareat*. Qui dicit Deum *creaturam suam* per *argumenta* & *occasiones* *peccandi* *explorare*, an *obedire* *ipso* velit etiam *incitata* *irritamentis*, ille aperte dicit, *creaturam* *posse* *istis* *incitamentis* *resistere*, & *non peccare*, alioquin non est *exploratio* *obedièntiæ*, sed *in necessariam* *inobedièntiam* *deiclio* & *impulsio*; deinde qui dicit Deum per illa *irritamenta* & *incitamenta* *explorare* *obedièntiam* *creaturæ suæ*, illo eo ipso *significat* *illas occasiones* & *argumenta* illa, quæ *objiciuntur* a Deo *explorationem* intendente, non esse *incitamenta* & *irritamenta* *peccandi* *ex fine* & *scopo* Dei; sed esse *incitamenta* *primo*. *Potentia* *juxta affectum* creaturæ, quæ *potest* *illis* *incitari* *ad patrandum actum* *peccato innatum*; *Secundo*, *Eventus*, eò quod creaturâ per illa *ad peccandum* *inducta* est, sed *propria culpa* sua, quia *debuit* & *potuit* *affectui* *ipso* *resistere*, & *irritamenta* illa *insuper* *habere* & *contemnere*. *Mirandum* *igitur* & *multum*

multum mirandum, quempiam rerum Theologicarum aliquomodo peritum, aulum fuisse mihi hanc calumniam ex istis verbis struere: mihi inquam, quem sciunt hac sola de causa nonnullis ipsorum sententijs & dogmatis accedere non auctere, quia existimem ex illis sequi, Deum esse authorem peccati: idque hac de causa, quod arbitrer illos ea docere, unde concludere possum bona & certa consequentia, Deum præcisè intendere peccatum creatura, inde sic administrare omnia ut posita illa administratione homo necessario peccet, & non possit ipso actu & re ipsa actum peccati omittere. Quæ dico, si docuerint ex sententijs suis non sequi, ista saltem de causa non patiar me ab illorum consensu in istis dimoveri. Legantur integra istæ Theses, & constabit quam sollicitè caverm ne quid dicerem, unde ista blasphemia ulla verisimilitudine deduci posset, & tamen nihil providentia Dei subtraherè, quod illi secundum Scripturas tribuendum esset. Cæterum ut jam prolixè probem rem ita habere, ut istis verbis docui; vix arbitror esse necessum, quum illam jam præmiserim explanationem. Faciam tamen idque brevissimè. Eva non tantum non obdurata in malo, sed ne mala quidem, ab eus fructus veniti abstinere voluit, quia peccato innatus erat, ut adparet ex responso quod dedit serpenti: Deus dicit, non comedetis ex ea. hoc autem facile illi fuit tanta fructuum copia: eaque exigua fuisset exploratio obedientia, si nullo alio argumento fuisset sollicitata à Tentatore. Factum igitur est ut præterea serpens illi argumentum suasionis objiceret, quo irriteret ipsam ad edendum, dicens, non morimini, sed eritis similes Deo. Hoc argumentum fuit irritamentum ad peccandum

ex serpe serpentis: sine quo vidit illam ad edendum permotam non iri serpens, quia audiverat illam ab actu abstinere velle eo quod peccato innatus erat. Quæro jam an Deo tribuenda sit administratio totius istius tentationis nec ne? Si negent, impingunt in providentiam, contra Scripturas & omnium nostrorum Doctorum sententiam: si fateantur, habeo quod dixi. At quis administrationis istius finis? Exploratio an Eva vellet abstinere ab actu etiam augmentis sollicitata, & à Satana irritata; ut laudem obedientia consequeretur apud Dominum & Creatorem suum. Exemplum fratrum Iosephi in margine Thesæ istius 15. citatum idem docet planissime, ut in Thesi monstratum est. Videatur exemplum Absolonis, qui patris sui concubinas incestravit. An non occasio illius actus perpetrandi fuit hæc, quod Deus illi in manum dedit concubinas patris ipsius, hoc est, potestati ipsius permisit eas? Argumentum, quo inductus est ut actum illum à quo natura abhorret, patraret, annon fuit consilium Achitophelis, cuius consilia habebantur pro oraculis? sine ulla dubitatione ita res habet. At quod Deus hanc totam rem administravit, apparet ex Scriptura, quæ dicit, Deum id fecisse. Videatur quod Deus inquit Deut. 13. Non obedietis verbis Prophetæ suademis cultum aliorum Deorum, etiamsi dederit signum, vel portentum quod re ipsa evenerit. Annon hæc prædixio signi confirmata eventu ipso argumentum est quod illi auctoritatem conciliare potest, & auctoritas conciliata incitamentum seu argumentum ad persuadendum id quod propheta iste suadebat? Et quid opus argumentis, incitamentis, irritamentis, si creatura ita ad actum, qui sine peccato patrari nequit, propendet, ut omnino sine nullo

argumento patiare velit alium istum? superledebit scilicet Tentator supervacuo labore. At quia Tentator novit creaturam alium istum patiare posse, nisi incitetur argumentis & occasiones offerantur, ille profert quidquid potest incitamentorum ut in peccatum pelliciat. Deus vero presidet hisce omnibus & providentia sua administrat omnia, verum longè alium in finem quam Tentator, nempe ad explorandum primò, inde, si ledere velit creaturam, ut per alium illum aliquid ipse efficiat. Si quid hic reprehendendum putent, circumscribant sic Dei ius & potentiam, ne possit alio modo explorare obedientiam creaturæ suæ, quam creando in quo peccari potest, & à quo iussit per legem abstinere: quod si etiam alio modo explorare possit, doceant quis ille sit præter argumentorum & occasionum obedienciam, & cur Deus etiam illo utatur præter illum præcedentem modum, quem dixi: Annon quia videt creaturam illo non aq̄ne fortiter ad malum sollicitari, & propterea exiguum esse à peccato abstinere, ad quod nulla alia incitamenta instigant? Perpendatur historia Iob, cujus patientiam tam variè exploravit Deus, & cui tot irritamenta fuerunt obiecta ut per impatientiam in Deum peccaret, & tota hæc res clarebiter evidenter. Deus dicit Satanæ: Vidisti servum meum Iobum, virum perfectum, timentem Deum & recedentem à malo? Respondit Satanæ. Quid mirum, quum tu illi tantopere benedixeris: Sed explora illum per afflictiones. Age, inquit Dominus, omnia eius in manu tua; tamen in illo ne immitas manum. Ecce, quid aliud voluit sibi verba ista, quàm, irrita illum ad maledicendum mihi? permitto tibi, quandoquidem putas, exiguam illi deberi laudem, quod me timeat bonis abundans. Fecit

Satanæ quod permissum erat: & nihil effecit, adeo ut Deus diceret: adhuc retinet Iob perfectionem suam, quamvis incitaveris me in eum. Quofacto quum Satanæ peteret ut sibi liceret irritamenta maiora ipsi adhibere, obtinuit id, & tamen nihil effecit: unde Deus glorificatus in Iob patientia ad Satanæ confusionem. Puto ista sufficere ad liberandum hæc mea verba ab omni calumnia & sinistra interpretatione. Si cognovero, quibus argumentis illi utantur ut hæc verba erroris convincant, dabo operam ut confutem, aut si nequeam, cedam veris.

Articulus IV.

Iustitiam Christi nobis non imputari ad iustitiam, sed tò credere nos iustificare.

Responsio.

Quid hic potissimè admirari ignoro, insitiam, an malitiam, an supinam negligentiam. Negligentia in eo est, quod non curant quomodo & quibus verbis sententias quas mihi tribuant enuntient, neq; operam dant ut meas sententias cognoscant, quas tamen reprehendere volunt. Insitia, quod non distinguant distinguenda, & opponant non opponenda. Malitia, quod mihi tribuunt quæ neque sentio neq; dixi, vel quod ita involvunt res, ut quod recte dictum est perverse dictum videri possit, ut sit locus calumnia. Sed ad rem ipsam. Quamquam in hoc articulo duæ tantum videantur esse distincte enuntiationes, tamen potentia tres sunt, quæ etià actu dissepandæ sunt, ut res intelligi possit. Una est, *Iustitia Christi imputatur nobis, Altera, Insitia Christi*

Christi imputatur in iustitiam. Tertia, *non credere imputari in iustitiam*: sic enim propriè loqui debuerunt ut mea verba retinerent: *iustificare* enim latius patet, quam *imputari in iustitiam*. Nam Deus *iustificat* & non *imputatur in iustitiam*. Christus *servus Dei iustus* *iustificat* multos cognitione sui. At qua hoc ita factis non imputatur in iustitiam. Iam quod ad primam adinet, nunquam dixi, *iustitiam Christi nobis non imputari*, imò contrarium dixi in *Theſibus* de iustificatione: *Thesi 10. Iustitiam qua coram Deo iustificamur commo- sensu imputativam dici posse, utpote quæ vel gratiosa Dei æstimatione iustitia sit, quum id nominis secundum rigorem iuris seu legis non mereatur: vel aliena cum sit, nempe Christi, nostra per gratiosam Dei imputationem fiat.* Alternatim quidem ista posui: at eo ipso declaro, me illam phrasin non improbare: *Iustitia Christi imputatur nobis, sicut enim nostram gratiosa æstimatione Dei, idem est quod nobis imputari: imputatio est enim gratiosa æstimatione.* Ne autem inde ansa quaeratur calumnia, dico me fatèri, *Iustitiam Christi nobis imputari: quia verba Apostoli. 2. Cor. 5. Christum fecit Deus pro nobis peccatum, ut nos essemus Dei iustitia in illo, id ipsum continere arbitror.* Alterum enuntiatum, *Christi iustitia imputatur ad iustitiam, mihi non probari dixi: & quidni liceat mihi phrasin repudiare, quæ in Scripturis non exstat, modo nullum verum sensum negem qui ex Scripturis probari possit.* Ratio autem cur illam phrasin repudicem hæc est. *Quidquid imputatur in iustitiam vel ad iustitiam vel pro iustitia, id ipsum non est ipsa iustitia strictè & rigide sumta: at Christi iustitia quam ille præstitit, Patri obediendo, est ipsissima iustitia strictè & rigide sumta. Ergo non imputatur in in-*

sticiam. Illa enim est vocis *imputandi* significatio, quemadmodum *Piscator* adversus *Bellarminum* de *iustificatione* a *zense* x. v. 4. cap. ad *Rom. 4.* bene observavit & probavit. Exemplo res potest clarescere. Si debitor *centum florenorum* solvat creditori *centum*, non recte dicitur creditor: *Ego imputo tibi hoc in solutum*: Alter enim dicit se ipse *imputationem* non curare. Vere enim solvisse, sive *astimet* sic creditor sive *non astimet*. At si *centum* debuit, *decem* numeret, tunc creditor reliquum condonans, dicitur jure potest, *ego imputo tibi hoc in solutum*, nihil amplius abs te postulabo. Hic *gratiosa est æstimatione* creditoris, quam etiam grata mente agnoscere debet debitor: qualem ego intelligo quoties de *imputatione iustitiæ* quæ *Evangelio* patefacta est loquor, sive dicatur *Christi obedientia nobis imputari* & sic *nostra coram Deo iustitia*; sive *fides dicatur imputari in iustitiam*. Dolui ergo latent in ista *confusione*. Si *negem* id enuntiatum, dicent me negare *Christi iustitiam nobis imputari: si affirmem*, incido in illud *absurdum* quod existimem *Christi iustitiam non esse ipsam iustitiam*. Si dicant vocem *imputandi* aliter accipi, probent exemplo (& ubi probaverint) quod ipsis difficile erit: nihil effecerint; nam *iustitia Christi nobis imputatur gratiosa æstimatione Dei.* Aut ergo *imputatur gratiosa æstimatione Dei in iustitiam*, aut non *gratiosa*; si *gratiosa imputatur nobis* (quod necesse est dici) & non *gratiosa imputatur in iustitiam*, tum adparet in ista *confusione* duorum horum axiomatum vocem *imputandi* necessario *ambiguum* esse intelligendam, & *duplicem sensum* habere. *Tertium enuntiatum est, si dem* seu *non credere imputari in iustitiam*, quæ mea verba sunt, verum illis *omissis*

omissis hæc substituerunt : *et credere nos iustificare : ex simplicitate dicerem , si putarem illos cap. 4. ad Romanos non legisse , in quo undecies ista phrasis usurpatur , fidem vel ipsum credere imputari in iustitiam . Sic enim v. 3. credidit Abraham Deo , & imputatum est illi in iustitiam , nempe , ipsum credere . Itaque non me sed Apostolum reprehendunt , qui ista phrasi toties in uno capite usus est : qui etiam ab altera phrasi non abstinet , nempe iustificari fide & ex fide cap. 3. & 5. ejsdem Epistolæ . Phrasin ergo reprehendere non debuerunt , sed sensum meum , si phrasin perversè explicem : quod ipsum videor facere , dicens non Christi iustitiam nobis imputari seu iustificare , sed fidem vel et credere : sed respondi id falsum esse , & utrumque me credere dixi , & iustitiam Christi nobis imputari , & fidem imputari in iustitiam : quæ quum illi opponant , id non ex meo , sed ex suo sensu faciunt , & propterea secundum suos sensus mihi calumniam struunt , quod est iniuriam . Sed inquit me illam phrasin , fidem imputari in iustitiam ut proprie acceptam intelligere , quum sit intelligenda figuratè . Hoc ergo didicimus erat , quia id solum vere dicere poterant . Ita sane sentio , & verba militans pro verborum sententiæ proprietate : si substitit figura , id probari debet ab iis qui dicunt .*

Articulus V.

Totum illud , quo comparemus coram Deo , nos iustificare : at non tantum fide , verum etiam operibus coram Deo comparemus : ergo non tantum fide , verum etiam operibus iustificamur coram Deo .

Responsio.

Qui eorum , quæ aguntur ignarus hunc articulum leget , præcul dubio arbitrabitur me in articulo de Iustificatione Pontificiorum partibus favere , eaque ex professo tueri : imo vero eo usque progressum esse impudentia , ut conclusionem statuere auidem directe Apostoli verbis contrariam , qui dicit : Colligimus ergo fide iustificari hominē sine operibus legis . At ubi intelliget unde iste articulus mihi impingatur , tū constabit illi de calumnia , & verborum meorum depravatione . Ego itaque nego me illum syllogismum fecisse , aut unquam conclusionem illā facere intendisse ; vel ea ponere , ex quibus illa conclusio deduci posset . Quæ defensio sufficeret æquis mentibus ad benigne interpretandum si forte quid dictum esset , quod occasionem dare potuit sinistro suspitioni . Sed operæ pretium erit ut adscribam verba mea ex disputatione quadam de Iustificatione , unde hic articulus desumptus est , ut appareat qua fide id factum sit . Thesis nona sic habet : Ex istis sic secundū Scripturas positis concludimus , Iustificatione pro actu iudicis usurpatam , aut parvam putā esse iustitia imputationem , ex misericordia de throno gratia in Christo propitiatore factam peccatoris , sed credenti : aut hominem coram Deo ex debito iuxta rigorem iustitia , citra ullam condonationem iustificari . Quod ipsum quia Pontificij negant , alterum illud concedere debent . Et hoc usque adeo verum est , ut Sanctorum nemo , quanta vis fide , charitate , spe prædictæ , operaque fidei , spei , charitatis quam præstantissima & plurima operatus , iustificationis sententiam à Deo indice relaturus sit , nisi ille tribunali severi iudicij relicto gratia thronū conscendat , & inde sententiam absolutionis pro illo pronuntiet , totumque illud bonum , cum quo

Sanctus ille comparet, gratiose pro iniustitia
 aestimet clemens & miserator Dominus:
 ut enim innocentissima vita, si citra mi-
 sericordiam iudicetur? Quod ipsum etiam
 fieri videntur Pontificij, qui opera Sancto-
 rum nisi sanguine Christi in ista coram in-
 dicio Dei consistere posse negant. Huc
 usque Thesis ista. An quispiam ar-
 bitrari posset ex illa Thesi hanc maio-
 rem juxta meam sententiam & propositum
 deduci posse: Totum illud quo compare-
 mus coram Deo, nos iustificat? quum di-
 cam, ne totum quidem hoc bonum, quod
 Pontificij tribuere possunt aut norunt etiam
 sanctissimis hominibus, apud Deum senten-
 tiam iustificationis impetrare posse, nisi ille
 ex misericordia de throno gratia ipsorum
 pro iniustitia aestimet gratiose? Quis non
 videt me per *συγχωρησιν* & concessio-
 nem hoc dare: Deum totum hoc bo-
 num, quo dicunt Pontificij sanctos coram
 Deo comparere, considerare & pro iniustitia
 aestimare: ut fortius illos confutem, ob-
 tinens ne illud quidem totum posse aesti-
 mari pro iniustitia nisi ex misericordia &
 gratiose? Malignitas hæc est, & violenta
 verborum meorum detorsio: ob
 quam mihi sane non parva datur
 occasio coram Deo de iniuria conqueren-
 di: sed contineo me, ne hoc animæ
 ipsorum sit detrimentum: malo Deum
 precari ut ipsis meliorem mentem conce-
 dere dignetur. Res ita habet, ac si quis
 Monacho aut Phariseo iactanti virtutes
 suas & opera, fidem, spem, dilectionem, obe-
 dientiam, voluntariam castitatem & simi-
 lia, diceret: O homo, nisi Deus severitati
 iudicij omnia de throno gratia sententiam
 absolutionis de te pronuntiet, totumque
 illud bonum tuum, quantumcumque est
 gratiose aestimet & sic pro iniustitia habeat,
 non poteris coram eo consistere aut iustifi-
 cari. Hanc ego dico mentem meam
 fuisse & coram Christo dico. Quisque
 autem optimus verborum suorum est in-

terpres. Sed esto; dixerim ego ista
 ex propria sententia; an ista propositio
 erat deducenda ex meis verbis? sic
 erat progrediendum secundum *την
 προταξιν*, dicitur. Enantiatum à me usur-
 parum breviter erat ponendum,
 quod tale: Nisi Deus totum hoc bonum,
 quo sanctus coram eo comparet gratiose pro
 iniustitia aestimet, non poterit ille coram Deo
 iustificari. Unde hæc deducetur affir-
 mativa: Si Deus totum hoc, quo san-
 ctus comparet, pro iniustitia gratiose aesti-
 met, tunc poterit ille coram Deo iustifi-
 cari, vel tunc coram Deo iustificabitur.
 Vox (totum) in negatione locum ha-
 bet; servit enim exaggerationi; at in
 affirmativa locum habere non debet.
 Sed habeat & istic locum: cur Fratres
 mei omiserunt ista verba, gra-
 tiose ex misericordia, de throno gratia,
 omissa severitate iudicij illud bonum pro
 iniustitia aestimet; & sola illa posuerunt:
 totum illum quo comparemus iustificat nos.
 Sanè non id est negare factum, sed
 quæ sit est calumnia ansa, sub aqni-
 vocatione vocis iustificandi, quæ aut ex
 gratia aut ex debito vel severo iudicio
 fieri potest: at ego à meis verbis hanc
 exclusi, illam solam inclusi. Hæc de
 propositione maiore sufficienti. Accedo
 ad assumptionem quam illi isti propositioni
 sue non meæ subjunxerunt, quæ
 ita habet: At non tantum fide sed etiam
 operibus coram Deo comparemus. Itane
 vero vos coram Deo comparere
 vultis fratres mei? Non sic David,
 dicens: Ne venias in iudicio cum servo
 tuo, quia non iustificabit se, vel iustificabi-
 tur coram te omnis vivens, quod Apo-
 stolus ita reddit: Ex operibus legis non
 iustificabitur ulla caro. Nisi forte dica-
 tis vos non operibus legis comparere
 coram Deo, sed operibus ex fide & cha-
 ritate factis. Velim mihi explicari
 a vobis, quid sit comparere fide, quid
 operi-

Psal. 143. 2.
Gal. 2. 16.

operibus: & an fieri possit ut quis *fide* & *operibus* compareat. Scio sanctos qui sistentur tribunali iudicii divini, & *fidem* habuisse & ex *fide* opera parasse. Sed arbitror illos comparere & stare coram Deo hac fiducia, quod Deus Filium suum Iesum Christum proposuerit propitiatorium per *fidem* in sanguine ipsius, ut sic ex *fide* Iesu Christi iustificentur per remissionem peccatorum. Non lego Christum esse constitutum propitiatorium per opera in sanguine ipsius, ut etiam ex operibus iustificemur. Ego sane sic comparere volo coram tribunali Dei, & gratiose ex misericordia de throno gratia indicari: secus scio me condemnatum iri: quod avertat clemens & miserator Dominus secundum magnam misericordiam suam; etiam a vobis, fratres mei, quamquam sic loquamini; sive ex vestro sensu, sive mihi illum tribuentes. Possent sic, si accusatio relatione vel re-
criminatione & non innocencia esset diluenda; etiam miras conclusiones facere, ex posita ista assumptione; sed nolo, ne paria referre videar: quamquam possem paulo majore verisimilitudine.

Articulus. VI.

Fidem non esse instrumentum justificationis.

Responsio.

Projectæ & profligatæ negligentia iudicium hic datur in articulo istius annuntiatione. Quis ita desipiat, ut universe neget *fidem* instrumentum dici posse, quum promissiones a Deo datas accipiat & apprehendat, & etiana illa ratione ad iustificationem concurrat? Sed quis vicissim audeat dice-

re, *fidem* in negotio iustificationis nullam aliam quam instrumenti respectum habere? Explicandum itaque fuisset, quomodo *fides* instrumentum sit, & ut instrumentum ad iustificationem concurrat. Saltem non est instrumentum Dei, quo Deus utitur ad nos iustificandos, quem tamen sensum verba illa rigide sumpta primum intendunt. Nam Deus est causa primaria iustificationis. Verum quum iustificatio sit mentis aestimatio, quamquam voluntatis iussu facta, non fit per instrumentum. Instrumentis enim utitur Deus volens & agens per potentiam suam. Deinde in istis verbis: *Crede in Christum, & remittentur tibi peccata tua;* vel, quod idem est, *& iustificaberis;* dico *fidem*, esse postulatam à Deo, & actionem credentis, quum postulato respondet. Sed inquit esse actum apprehensionis & acceptionis, itaque *fidem* istam habere rationem instrumenti: respondeo *fidem* ut qualitatem istic se habere ad modum instrumenti, sed ipsam acceptionem & apprehensionem esse actum, & quidem obedientie Evangelio prestitæ. Consideretur & illa phrasis toties ab Apostolo ad Rom. 4. usurpata, *fides imputatur in iustitiam*. An *fides* qua instrumentum, an vero qua actio? dissolvit quæstionem Paulus ex Genes. quum dicit: *Credidit Abraham Deo & imputatum est illi ad iustitiam*. Dissolvit res ipsa etiam ut a fratribus nostris explicatur. *Fides imputatur in iustitiam propter Christum, obiectum quod apprehendit*. Esto, at apprehensio Christi est propior quam instrumentum apprehendens, vel quo apprehenditur. Apprehensio autem est actio: itaque *fides* non qua instrumentum, sed qua actio imputatur in iustitiam, quamquam propter illum quem apprehendit.

Brevius. *Potentia sive qualitas quæ quid apprehenditur, & apprehensio ipsa respectum habet ad obiectum apprehendendum, illa mediatum, hæc immediatum. Hæc ergo verecundior metonymia, utpote quæ à propinquiore ducta: etiam nunc concessio, quod præstis ista, imputatur in iustitiam metonymice sit explicanda. Qui ergo dicit fidei actum imputari in iustitiam, non negat fidem ut instrumentum concurrere ad iustificacionem. Constat itaque ex hoc responsio, fratres nostros sine cura aut sollicitudine ulla huiusmodi articulos cedere, mihi impingere, quod etiam arbitror illos fassuros si examinentur, quomodo questiones illas novem, quas ante biennium consensu D. D. Curatorum Academia nostra; Professoribus Theologia offerre conati sunt, ut eorum responsum ad illas obtinerent, confecerunt. Gravitas decet vires Theologos, & seria sollicitudo requiritur ad tanta negotia conficiendum.*

Articulus VII.

Fidem non esse purum Dei donum, sed partim pendere à Dei gratia, partim à viribus liberi arbitrij: ut, si homo velit, possit credere aut non credere.

Responsio.

Nunquam dixi, nunquam cogitavi dicere, nunquam Dei gratia fretus, tam incondite & proinde sententiam meam de huiusmodi rebus enunciabo. Simpliciter dico, falsam esse istam enuntiationem: Fides non est purum Dei donum:

falsam & istam secundum rigorem verborum sumtam: Fides pendet partim à Dei gratia, partim à viribus liberi arbitrij; & istam sic enuntiatam: homo si velit potest credere vel non credere. Si putent me nonnulla sentire, ex quibus ista deducantur bona consequentia, cur mea verba non ponunt? In iustitia species est impingere alicui consequentias, quas quis ex ipsius dictis necit, ac si ille sic sentiret; & iniustitia maior si illæ consequentia ex dictis concludi nequeant bona consequentia. Experiatur itaque fratres mei, an ex ijs quæ ego doceo talia consuetudina deducere queant: sed necum experiantur, non ipsi inter se; vanus enim erit ille lusus sine lucro aut victoria: ut accidit pueris, quum solitalis ludunt de proprio corio. Sed ad hujus rei explicationem pertractandum esset de gratia divina & liberi arbitrij seu voluntatis humana concursu & concordia; quod quia prolixioris esset operæ, iam non aggrediar. Simili utar ad explicandū negotium, quod tamen multum fateor esse dissimile, sed dissimilitudine meæ sententiæ plurimum favente. Egeno & præ fame morituro dat dives Eleemosynam, unde se & suos sustentare possitan desinit esse donum purum purum, quia iste egenus manus extendit ad accipiendum? An commodè dicitur eleemosyna pependisse partim ex liberalitate dantis, partim ex libertate accipientis, quanquam non haberet illam nisi accepisset manus extendendo? An recte dicitur, quia semper paratus sit pauper ad accipiendum, illum posse habere eleemosynam vel non habere modo velit? Si ista dici nequeant, quanto minus de dono fidei, ad cuius acceptionem multo plures requiruntur divina gratia actiones. De hoc agendum erit, quænam

quænam gratia divina actiones requirantur ad homini fidem ingenerandam : si ego ullam omitam qua necessaria sit, vel qua concurrat, monstratur ex Scripturis & reliquis adiungam, nolimus facere injuriam gratia divina, illi quidpiam demendo quod ipsius est; sed videant fratres mei ne ipsi faciant injuriam iustitia divina, illi tribuendo quod ipsa respuit, imo & gratia divina, illam in aliud quiddam, quo gratia dici nequit, transfundendo : quale est, ut verbo significem quid probandum ipsis sit, gratiam ad salutem necessariam sufficientem, efficacem, esse irresistibilem, vel tanta agere potentia, ut illi a creatura libera resisti nequeat.

Articulus. VIII.

Sufficientem gratiam ad salutem Electis. & non Electis conferri: ut si velint possint credere aut non credere, salvari, aut non salvari.

Responsio.

Eadem & hic negligentia utuntur. Non curant nosse quid sentiam: non curant examinare quam verum sit quid sentiam, non curant quibus verbis enuntiant quod ego & quod ipsi sentiunt. Sciunt me vocem Electionis bifariam usurpare: pro decreto quo statuit Deus fideles insistere & infideles condemnare, quod ab Apostolo Rom. 9. v. 11. dicitur decretum secundum Electionem; & pro decreto quo statuit hoc vel illos populos & homines eligere ad media fidei cura illis communicandum, alios vero populos & homines preterire. Et

contra distinctionem istam ista mihi impingunt: cum ejus beneficio dicere possim. Sufficientem gratiam electis & non electis conferri, vel potius offerri: Et iustus: Sufficientem gratiam non offerri nisi electis. Offerri electis & non electis quia offertur infidelibus, sive credituri illi sunt, sive non credituri: offerri non nisi electis, quia eo quod ipsi offeruntur, desinunt esse ex numero illorum de quibus dicitur, permisit illos in viis ipsarum, & non sic fecit omni nationi. Et quis me cogit ut ego verba usurpem ex illorum præcepto, nisi probetur ex Scripturis, verba sic & non aliter esse, sumenda? Iam ad illa verba, ut si velint possint credere, aut non credere, salvari aut non salvari; dico illa posse bifariam accipi: ut si velint possint credere, nempe vel suis viribus, vel illa gratia excitati & adiuti: aut non credere; scilicet gratiam illam proprio libero arbitrio repudiantes eique resistentes: salvari aut non salvari: salvari per gratiæ admissionem & usum rectum, non salvari, per propriam malitiam repudiantem id, sine quo salvari nequeunt. Respondedo ad omnia. Nihil istis verbis qualitercunque intellectis enuntiant, quod non ipse Augustinus & qui eum secuti sunt, libentes pro vero sint agniture: imo vero, dico istis verbis ipsissimam Augustini sententiam enuntiant: qui tamen Pelagiana hæresis summus fuit oppugnator, & felicissimus isto seculo habitus expugnator. Sic enim loquitur Augustinus de Nat. & Gratia cap. 67. Quam ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi domino servientem, aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem adhortetur, conantem adiuvet, exaudiat deprecantem: Non tibi

14° Hor. 14°
Tsal. 147.

Aug. rom. 7.
de Nat. &
Gratia. cap.
67.

deputatur, ad culpam, quod in vicis ignoras; sed quod negligas querere quod ignoras: neque illud quod vult merata membra non colligis, sed quod volentem sanare contemnis. Liber de Vocatione Gentium Prospero adscriptus verisimilius quam Ambrosio; ita habet cap. 5. lib. 2. Adhibita semper est universis hominibus quædam superna mensura doctrina, quæ etsi parvioris occultiorisque gratia fuit, sufficit tamen sicut Dominus indicavit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium. Et cap. 9. ejusdem libri sub initium totam rem excedit, dicens: Gratia quidem Dei in nostris iustificacionibus principaliter preeminet, suscitando exhortationibus, monendo exemplis: reverendo periculis, incitante miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando & fidei affectionibus imbuedo: Sed etiam voluntas hominis subiungitur ei, atque coniungitur ei, quæ ad hoc prædictis est excitata præsidys, ut divino in se cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum quod superno semine concepit ad studium, de sua habens instabilitate si deficit, de gratiæ opitulatione si proficit: quæ opitulatio per innumeros modos sive occultos sive manifestos omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitia, quod autem à multis suscipitur & gratia est divina & voluntatis humana. Hæc non profero eo quod putem sententias Patrum standum esse aut mihi aut illis, sed ut crimen Pelagianismi in eo à me amoliat.

De Vocatione
Gentium lib.
2. cap. 5.
Ibid. cap. 9.

Articulus IX.

Fideles posse perfecte implere legem, & vivere sine peccato in hac vita.

Responsio.

Non dixi unquam; sed quum aliquando quidam in publica disputatione de Baptismo infantium per longam digressionem me eo curretur ad lucere, ut aut dicerem fideles posse perfecte implere legem Dei, aut non posse: Ego deflexi, allata sententia Augustini ex lib. secundo de peccatorum meritis & remissione contra Pelagianos; quam etiam hic adscribam, ut me à Pelagianismo defendam: quia animadverto homines meos etiam illa Pelagianica æstimare quæ nullo modo talia sunt. Sic igitur Augustinus: Qui dicunt esse posse hominem in hac vita sine peccato, non est ijs continuo incanta temeritate obstentum. Si enim esse posse negaverimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti vel misericordia qui hoc adiuvando efficit, derogabimus. Sed alia questio est utrum esse possit, alia utrum sit: alia si non sit cum esse possit, cur non sit: alia utrum qui omnino nunquam ullum peccatum habuerit, non solum quisquam sit, verum etiam potuit aliquando esse vel possit. In hac quadrupartita propositione questionum si à me queritur utrum homo sine peccato esse possit in hac vita: consistebat posse per Dei gratiam & liberum eius arbitrium, &c. Et alibi: Rectè quidem disputat (Pelagius) hoc ipso eos consistere non esse impossibile, quia hoc vel multi vel omnes volunt, sed hoc

Lib. 2. de
peccatorum
meritis & rem-
issio. cap. 6.

Lib. de Natu-
ra & gratia
contra Pela-
gianos. cap.
59. ca. 60.

hoc unde sit possibile consecratur, & pax est: Ipsa est enim gratia Dei per Iesum Christum, &c. Et paulo post: *Vtrum enim in hoc seculo fuerit, vel sit, vel esse possit aliquis ita in se vivens, ut nullum habeat omnino peccatum, potest esse aliqua questio inter veros profane Christianos.* Posse tamen esse, certe post hanc vitam, quisquis ambigit, desipit; sed ego nec de ista vita volo contendere: & cætera quæ sequuntur. Et cap. 69. *Eo quippe ipso quo firmissime creditur Deum iustum & bonum impossibilia non potuisse precipere, hinc admonetur & in facilibus quid agamus, & in difficultibus quid petamus: omnia quippe sunt facilia caritatis, &c.* Huic Augustini sententiæ non repugno: de tota autem re non contendo: puto enim tempus felicius & utilius impendi precibus ad impetrandum quod nobis desit, & moneri serui, ut quique proficere & ad metam perfectionis contendere conctur, quam huiusmodi aspirationibus. At dicent in Catechesi nostra quæst. 114. id ipsum tractari, & istic quæri: *utrum illi qui ad Deum conversi sunt præcepta Dei perfecte servare possint?* Responsonemque subiungi, *Minime.* Respondeo, me non contradicere, sed rationem negationis, quæ subiungitur, de actu esse, quum questio sit de potentia, & propterea nihil probari. Notum etiam, responsonem illam à nonnullis fuisse repudiatam, & postea fratrum interventu non nisi cum addita explanatione ab iisdem fuisse adprobatam. Verum & de hac re lubens cum fratribus conferam, quando commodum erit; Ipero nos facile confensuros.

Articulus X.

Disquiri posse, an Semipelagianismus non sit verus Christianismus.

Responso.

Dixi in quadam prælectione, facile fore, omnia, quæ non probantur nobis, prætextu Pelagianismi condemnare, si licet fingere *Semipelagianismum*, quadrantem Pelagianismi, adentem, quinuncem & sic deinceps. Et ad junxi, disquiri posse an *Semipelagianismus* non sit verus *Christianismus*: quo nolui Pelagiana doctrinæ patrocinari: sed volui significare posse aliquid ut *Semipelagianum* haberi, quod à veritate doctrinæ Christianæ non discedat. Quemadmodum enim si à vero discedatur magis magisque in falsitatem ruitur, ita a falsitate discedendo ad veritatem perveniri posse, quæ sæpe inter duo falsa solet esse media. Et sic res habet in Pelagianismo & Manichæismo, inter quas duas hæreses si quis mediæ viam inire potuerit, Catholicus erit, nec gratia cum Pelagianis, neque libero arbitrio cum Manichæis iniuriam faciens. Legantur Augustini ad utraque istas hæreses confutationes, & apparebit illum hoc ipsum agnoscere. Qua de causa factum est, ut adversus Manichæos scribentis verba à Pelagianis, adversus Pelagianos scribentis verba à Manichæis sepe prolata sint sententiæ suæ stabilientiæ causâ. Hoc itaque volui, & ut fratres mei intelligant quid velim, dico aperit, tam facile fore mihi nonnullorum ex ipsis sententiæ Manichæismi convincere imo & Stoicismi, quam illi nonnullis, quos suspectos habent Pelagianismi,

erroris istius verè poterunt convincere. Velim autem ab huiusmodi odiosis nominibus abstineri, quum nullo fructu usurpentur. Aut enim negabit qui accusatur sententiam suam esse eandem cum Pelagiana, aut si fateatur, dicit Pelagium ab Ecclesia male damnatum esse: præstaret ergo omissis nominibus de re ipsa conferre: nisi Pontificijs accedentes arbitremur in controversiam trahi non posse quod semel ab Ecclesia est iudicatum.

Articulus XI. & ultimus.

Non rectè dici in Catechismo propter innata peccata irasci Deum: quia peccatum originale pœna est; quod autem pœna est; propriè peccatum non est.

Responsio.

Accidit ante duos menses circiter, ut quidam Verbi Minister me accederet, collaturus, ut aiebat, de mea sententia, qua putabam Catechismum & Confessionem Belgicam in Synodo Nationali nostra examini subijciendam esse: de qua cum inter nos actum esset, & ego meam sententiam hoc syllogismo conclusissem: omne scriptum humanum, non ἀπίστον, non authenticum, non divinum, utpote quod errorem continere potest, examinari potest, imò & debet; quando id ordine & legitime fieri potest, nempe in synodo, ad quam illa scripta pertinent. At tale scriptum est Catechismus & Confessio nostra. Ergo. Cui ille nonnulla opponere quum fategisset, at à me

discussa essent clarissima veritatis luce: cæpit inquirere, quamam illa essent quæ adversus Confessionem & Catechismum haberem? Respondi, me nihil habere adversus ista, hoc enim fore præiudicij quod ego mihi non arripere: sed esse in istis scriptis, de quibus ego cum fratribus suo tempore in Synodo legitime & ordine conferre vellem, an usquequaque Scripturis sint consentanea, an vero ab ijs dissentiant: huic fini, ut si consentire comperirent post serium & severum examen, adprobarentur, & confirmarentur recentibus & novis calculis, aut si dissentire, corrigerentur quam fieri posset commodissime. Institit ergo, & petijt ut sibi aperirem de quibus conferre vellem, se id petere nulla alia causa, quam ut & ipse de istis serid cogitare posset. Ego petenti id ipsum negare univèrse non volui: cæpi igitur nonnulla in Confessione & præsertim articulum 14. proferte: Sed quum ipse hoc parvi facere se diceret, eo quod arbitraretur in Confessione facile aliquid inveniri posse, quod non usquequaque admissim responderet Scripturis, saltem quod ad phrasas, eo quod à paucis esset conscripta & quidem istis temporibus primis: & minimum periculi videret in eo, si Confessio alicubi corrigetur, quum populus illam in manibus non habeat; & de Catechismo urgeret acrius: Ego & in illo ipsi gratificari volens, nonnulla protuli, & inter alia Responsonem ad 10. Questionem, ubi Deus dicitur horrendis modis irasci tum ob innata nobis peccata, tum ob ea qua ipsi committimus, &c. & dixi duo in istis verbis disquiri posse. 1. an rectè diceretur in plurali numero,

innata

innata peccata : quo dicto , ille non expectata ulterius explicatione dixit : & sibi aliquando nonnullis studiosis *Catechesin* explicanti de hac ipsa *phrasi* incidisse cogitationem an proba esset ; sed eam hoc argumento defendisse , quod *plurali numero* uteretur *Catechesis* , propter ipsum *peccatum originale* , & propter *peccatum ab Adamo* perpetratum , quod *causa* esset *originalis* istius . Verum quum id *defensionis* *genus* indignum estimarem ulla confutatione , dixi præstare ut *ingenuè* agnosceret verba illa *emendatione* indigere , quam tali *defensione* uteretur : quibus dictis subjeci . 2. loco & alterum ; & hoc disquiri posse , an *Deus* propter *innatum* nobis *peccatum originale* irasceretur ; quum idipsum videretur in *pœnam* peccati *actualis* ab Adamo & à nobis in illo perpetrati , à Deo nobis *inlicitum* esse : fore enim *progressum* *infini- tum* ; si *Deus* propter *peccatum* *actuale* *Adami* iratus puniret nos illo peccato *originali* , & rursus propter illud nobis irasceretur & aliam *pœnam* infligeret , & simili de causa propter ipsam *secundo* *inlicitam* *pœnam* *tertio* irascerent : succedentibus sibi mutuo & sæpe *reata* & *pœna* sine interventu ullius *actualis* peccati . Ad quod cum ille regeret , esse tamen illud *peccatum* : respondi , me id non negare sed non esse *actuale* : & protuli cap. 7. ad Romanos , ubi de peccato agitur , quod omnem in non regentis *producit* *conscientiam* , significans , distinguendum esse inter *peccatum* *actuale* & illud quod esset *causa* aliorum peccatorum , & eo ipso *peccati* nomine adpellaretur . Hæc inter nos tum placide acta sunt , & hoc sine , & scio me id

alibi non dixisse . Hoc ipsum eodem die relatum fuit sive ab ipso , sive ab alio qui hoc ex ipso audierat , cuidam *docto viro* : ex cuius ore ego idipsum tanquam mihi objicientis audivi paucis diebus postquam hoc *colloquium* inter me & illum *Ministrum* habitum esset ; diverterat enim apud illum *Minister* ille . An æquum est ut quæ sic aguntur inter fratres *collationis* ergo , statim *dissimulentur* & publice tanquam *heretica* *proclamentur* ? Si hoc non est ipsum omnis *familiaritatis* & *amicitiæ* ius violare & *collationes* omnes de *articulari* *Religionis* abscindere & inhibere , fateor me nihil videre . Et isti sunt , qui con- queruntur quod ego cum ipsis *conferre* *debetis* ; quod placidè rogatus *sententiam* *dicere* *refuso* ; quod *animis* illorum *suspensas* *teneo* . Dico igitur breviter ad hunc *articulum* ; falsum esse me dixisse non rectè dici hoc in *Catechismo* . Avertè enim dixi me non ferre *preiudicium* : expectare velle *fratrum* *meorum* de hujusmodi , & alijs rebus , in *Catechesi* & *Confessione* *compræhen- sis* , *judicium* : ut sic rebus maturè & accuratè pensitatis , certi quid statui possit . Videtur autem hujusmodi *præcedanea* *collatio* eo ipso utiliter institui , ne quis *Synodo* in ea dispicienda & *judicanda* offerat , quæ per hujusmodi *privatam* *instructionem* intellexit difficultatem nullam habere . Recordentur fratres quid à *Snyd-hollandica* *Synodo* *Gorebomiana* rogati sint *Professores* *Theologia* in hac *Academia* nostra , & componant hoc inter se : Rogamur ut diligenter *Confessionem* & *Catechismum* *perlegamus* , & si quid *animad- versionem* *dignum* in ijs *inveniamus* ,

id *temporivæ & ordine significamus*; quod & ego pro mea parte pollicitus sum facturum. Annon horum utilis est *privata fratrum collatio*, ut quod per illam potest auferri, *Synodo discutendum non proponatur*? ille autem *Minister & ego à multis annis nos novimus, & fuerunt inter nos à multis annis litterarum commercia & de articulis fidei colloquia*: qua de causa arbitratus sum petenti hoc ipsum non denegandum, ut experirer an ille expedire negotium posset.

Et hæc quidem ad objectos articulos istos triginta & unum in præsentiarum respondere visum est: si cui eo ipso *satisfactum non est*, paratus sum cum quibusvis super illis ipsis & alijs ad Religionem Christianam pertinentibus ordine conferre, hoc sine ut vel *sententijs convenire possimus*, vel si illud obtineri ex *collatione nequeat, nos invicem seravimus*, ubi constiterit quousque singuli in Religionis negotio progrediamur, & quæ prebemus, quæ improbemus, & illa talia non esse de quibus *diversum sentire non liceat ejusdem Religionis professoribus*. Erunt fortè qui sugillabunt quod aliquando *dubitantes respondere videor*: quum *Doctorem & Professorem Theologia oporteat certum esse de ijs qua docet alios, & non sustinere sententijs suis*. Hic ego responsum volo. I. *Doctissimum etiam & in Scripturis versatissimum multa ignorare, & discipulum semper esse in schola Christi & Scripturarum*: qui autem multa ignorat, illum de omnibus, de quibus dicendi occasio & necessitas offertur, vel ab adversarijs, vel ab ijs qui ipsis sententiam per *privatam vel publicam collationem & disputationem* inquirere & cognoscere

volunt, *sine dubitatione respondere non posse*. Præstat enim ut de quibus certam scientiam non habet, potius dubitanter quam *affirmative pronuntiet*: & se ipsum *profectu quotidiano indigere significans, & nunc cum ipsis instructionem querere*. Puto enim neminem esse eo audeat progressum, ut se *magistrum dicat nullius rei ignarum*, & de nulla *proptus ve dubitare*. II. Non omnia, quæ in *controversiam veniunt, paris esse momenti, nonnulla esse talia ut de ijs neminem dubitare fas sit qui Christiani nomine ceteri velit*; alia vero esse non *eiusdem dignitatis & de quibus Catholica sententia tractatores inter se salva veritate & pace Christiana dissenserunt*. Quæ hic aguntur & de quibus ego *dubitantes respondere visus sum*, qualia sint, & an *absoluta necessitatis*, poterit etiam suo tempore discquiri. III. Hanc meam *responsonem non esse peremptoriam*: non quod quidpiam in ea *adversus conscientiam dixerim*, sed quod visum mihi non fuerit omnia, quæ dicere possem, *primo momento adferre*; *sufficere arbitratus sui illam & pluraquam sufficere ad obiectamenta ista nullis prorsus rationibus subnixi*, tum quod mihi illa verè non *impingerentur*, tum quod *adversus veritatem Scripturarum non venirent*. *Negatione simplici & postulatione probationis in plurimis potuissim totum meo munere defungi*; progressus sum ulterius, ut aliquo modo *satisfacerem, & porro, si necesse putarent fratres mei, ad collationem illos provocarem*. Hanc nunquam *detrectabo, modo legitime, atque ita, ut fructus inde sperari possit, instituat*. Si post illam *collationem compertum fuerit,*

fuerit, me vel quia ignarus sim
verum necessarium & quæ in Aca-
demia & Ecclesia doceri debent: vel
quia pravè sentiam de articulis in
quibus momentum aliquod positum
est ad salutis adeptionem & gloria di-
vina illustrationem, vel quia de ra-
tibus dubitem, quæ asseveranter tra-
di debeant & serio rigideque incul-
cari, munere Academico vel Ecce-
siastico indignum esse secundum
hanc miseram conditionem nostram
(quis enim dignus ad ista?) non
illibenter munus deponam & digniori
locum cedam. Monitos autem volo
fratres meos, præsertim inniores,
qui nondum eousque sensus habent
in Scripturis exercitatos, ut de om-
nibus certas sententias ex Scripturis
proferre possint, ne nimis sint au-
daces in asseverando cujus rationes
jussi difficulter proferre poterunt:
imo vero ut diligenter caveant, ne
ubi strenue affirmaverint, quod ego
in dubium voco citra contrariam as-
severationem & compertum fuerit
argumenta, quibus ego dubitationi meæ
iustificanda utor, fortiora esse, quam

quibus illi in ista sua affirmatione
nituntur, immodestia & arrogancia
crimen apud cordatos incurrant, &
eo ipso iudicentur loco, quem tanta
cum præsumptione tenent, indigni.
Decet enim Episcopum & Ecclesia
doctorem, non modo tenacem esse
fidelis sermonis, qui ad doctrinam faci-
tis, ut possit exhortari per sanam do-
ctrinam & contrahentes convincere,
sed etiam alienum ab auctoritate, ar-
rogancia & audacia; in quam facili-
ter incidit *isidorus*, qui per in-
experientiam nesciunt quanta difficultate
sanctur oculus interioris hominis ut
possit intueri solem suum; quibus su-
spiris & gemitibus fiat ne ex quantula-
cunque parte possit intelligi Deus; cum
quo labore verum inveniantur; & quam
difficile caveantur errores. Cogitent
nihil esse facilius quam non solum
se dicere sed etiam opinari verum
invenisse: sed quam res ipsa difficile
id sit; tunc demum se agnoscant, quum
serio studio de controversiis conferatur,
& ex rigido examine cuncta quæ in
utramque partem allata fuerint dissen-
sientur.

TITUM 1. 9. 7.1. Tim. 3. 6.
Ex Aug. ad
Epistolam
Manichæi
quam vocant
fundamentum.
Tom. 6. 2.

Questio-

Quaestiones numero novem, Nobiliss. DD. Curatoribus Academiae Leidensis exhibita à Deputatis Synodi, in hunc finem, ut ad eas à Professoribus S. Theologiae responderetur: cum D. I. Arminij ad eas Responsionibus, atq. Anterorematis ex adverso totidem alijs: mense Novembri anni 1605.

QVAESTIONES.

I.

Nū electio sit prior, an verè fides praevisa, ita ut Deus secundum fidem praevisam eligat suos?

II.

An inde sequatur Deum esse auctorem peccati, si dicitur auctorem suo decreto omnia & singula, etià pravae voluntates ad certos bonos fines determinasse, & regere?

III.

An peccatū originale hominem per se aeterna mortis reus faciat, etià nullo accedente peccato actuali: an verò eius reus Christi

RESPONSIONES.

I.

Aequivocatio in voce Electionis facit ut ad quaestionem non nisi per distinctionem responderi possit. Si itaque Electio notat decretum quod est secundum electionem de fidelibus iustificandis & salvandis: Dico Electionem esse fide priorem, utpote qua statuitur fides medium salutis adipiscenda: Si verò significet decretum, quo Deus statuit alicui salutem dare, tum fides praevisa prior est Electione; ut enim soli fideles salvantur, ita soli fideles ad salutem praedestinati. Scriptura verò nullam novit Electionem, quā Deus praecise & absolute statuerit aliquem salvare absque eo ut illum tanquam fidelem consideraverit: pugnaret enim ista Electio cum decreto quo statuit neminem nisi fidelem salvare.

II. Peccatum est transgressio legis: itaque Deus erit auctor peccati, si efficiat ut quis legem transgrediatur; quod fit vel negando sive adimendo id quod necessarium est legi praestanda, vel in peccatum impellendo. Iam verò si determinatio ista sit voluntatis jam existentis pravae, quum neque significet negationem seu ablationem gratiae, neque pravam impulsam in peccatum, sequitur inde non sequi; Deum esse auctorem peccati: Si verò determinatio notet decretum Dei, quo statuit ut voluntas pravae verò determinatio notet decretum Dei, quo statuit ut voluntas prava peccatum perpetraret, tum inde sequitur Deum esse auctorem

idem sit, quod; statuerit ut homo vitiosus fiat & peccet, quo via patefiat exsequendo absoluto decreto Dei de nonnullis ex ira damnandis & alijs ex misericordia salvandis?

III. Quae hac quaestione tanquam contraria opponuntur, facile inter se conveniunt. Nam potest originale peccatum reum facere mortis aeternae, & reus per Christum ab omnibus auferri; imò ut auferatur reus, necesse est antea reos factos esse. Sed ut ad singulas partes respondeatur; perversè dicitur peccatum originale reum facere, quum peccatum illud poena sit peccati actualis Adami, quum poenam praecedat reus, id est, obligatio ad poenam lege denunciata. Ad secundum membrum quod attinet, facillimè responderetur per distinctionem impetrationis & applicationis bonorum Christi. Quum enim solà fide constet participationis bonorum Christi, sequitur, si inter illa sit liberatio ab illo

QVAESTIONES OPPOSITAE.

I.

An decretum de danda alicui fide prius sit decreto, quo statuitur fidei ad salutem necessitas.

II.

An determinare & dirigere omnia & singula etià pravae voluntates ad certos bonos fines,

III.

An, si non nulli propter solum peccatum ab Adamo perpetratum, alij etiam propter repudiatum Euange-

Mediatoris beneficio ab omnibus & singulis hominibus sublatum sit? *veatu soles fideles ab illo liberari, utpote super quos ira Dei non mali- demmentur,*
net. *non sit duplex peremptorium decretum de damnandis hominibus, & duplex iudicium, unum legale, alterum Euangelicum.*

I V.

An opera nō feretur. Renatorū ex viribus naturæ profecta, ita Deo placeant, ut illi ad conferendum ipsi: gratiam supernaturalē & salutare

IV. Habenti dabitur, inquit Christus, non habenti etiam quod habet auferetur. Non quidem quod illa sit dignitas & praestantia uturpationis boni alicuius à Deo collati, vel secundum naturam vel secundum gratiam, ut Deus merito eius moveatur ad majora conferendum; sed quod illa sit Dei benignitas & liberalitas, ut quamquam indigna sint, tamen remuneretur illa largiore benedictione. Vox itaque placens quum sensum duplicem habeat, duplici modo responderi potest, vel affirmando, si sumatur pro eo quod est placitum habere, gratiam inuenisse in oculis eius, & habere sibi complacitum, vel negando, si sumatur pro eo quod est sua excellentia placere. Quamquam dici posset opera bona moraliter non tantum ex naturae viribus quam aliqua Sp. sancti operatione in illis praemiari.

moveatur.

V. Partes hujus quaestionis inter se opposita non sunt, imò conueniunt optimè, ita ut posterior pars esse possit velut redditiō ratio-

An Deus iure nis, cur Deus possit ab homine lapsō postulare fidem in Christum, quam suo nunc ab ex se habere non potest: potest enim postulare, quum statuerit homine dare gratiam sufficientem quā possit credere. Forte itaque sic corrigi lapsō, fidē potest quaestio. An Deus iure suo nunc ab homine lapsō fidem in Christum exigat, quam ex se habere non potest, etiamsi gratiam sufficientem exeat, quam quā credere possit, illi non det, neque dare paratus sit? Ad quam quaestione respondebitur per negationem: Deum non posse ullo iure re non potest: fidem in Christum postulare ab homine lapsō, quam ex se habere au verō omnibus & singulis qui praedica- tur Euāgelium det gratiā sufficientem, quā credere possit si velit. Neque video quid falsitatis in illa respon- sione sit, aut cui haeresi illa responso affinis sit. Non Pelagiana, quia Pelagius negabat praeter Evangelij predicationem ullam gratiam interuam requiri ad fidem, ingenerandam mentibus hominum. Quod amplius est, illa responso non impingit in doctrinam Augustini de Praedestinatione, quam tamen ipsam adstruere necesse non habemus, ut inquit Innocentius Pont. Romanus.

VI. Duplex quaestio duplicem responsonem postulat. Ad priorem respon- detur, fidem esse effectum Dei illuminantis mentem & cor obsequantis, ejusque parum donum.

V I.

An fides iustificans sit solius Dei vocā- tis, illumi-

Ad posteriorem respondetur cum distinctione Electionis; quae vox si dici queat, intelligatur de Electione ad salutem, quum illa sit fidelium iuxta quod à pura Scripturas, dici non potest fidem dari electis seu saluandis, sed eli- gi & saluari fideles. Si vero accipitur de decreto quo statuit variè offerentis ob-

I V.

An serius sensus peccati & timorinitialis ita placeant Deo, ut is moveatur ad peccata remittēdū, & timorē filiālē ingenerandū.

V.

An Deus iure ab illo homine possit postulare ut credat in Ies. Christum, pro quo decreto absoluto statuit ne Christus moreretur; & nisi gratiā ad credendū necessariā denegare eodem decreto statuit.

V I.

An id pu- rum donū

nantis, & voluntatē reformatis effectum & purum donū, idq; solis ab aeterno electis proprium?

quod solis illis confertur, quos elegit ad hoc, ut *verbum Dei audiant* & *offerunt*, *repudiari*
Sp. S. participes fiant.

potest: an vero voluntaria acceptio id doni nomine indignū faciat?

ET An fides detur salvandis, an verò fidelibus detur salus: an utrumque dici possit diverso respectu, & si sit, quomodo in istis decretis non sit circularis, in quo nihil prius & posterius est?

VII. An quilibet verè se delictis ac de beat de salute sua certus esse in hac vita.

VII. Quum electio ad salutem non tantum fidem sed & perseverantiam polliceatur, fieri nequit, ut qui credit, & credere se novit, de sua salute dubitet, nisi dubitet de ista voluntate Dei. At verò id ipsum, ut certus sit justificans de sua salute, non postulat Deus ut debitum, quod ipsi vel Christo præstandum est; sed est consequens promissionis istius, quā promittit credenti in Christum vitam aeternam.

an fides natura ordinatur? dat remissionem peccatorum, nec ne, & an quispiam ad aliam fidem adstringatur quam ad justificantem.

VIII. An verè fideles & electi fidem ad tempus amittant?

VIII. Quum electio ad salutem non tantum fidem sed & perseverantiam fide suo ambitu comprehendat, dicente Augustino, Deum elegisse ad salutem illos, quos vidit gratia prævenientis auxilio credituros, & subsequenti perseverantibus; non rectè fideles & electi velut pro istem sumuntur. Ergò, omisâ voce Electionis, respondeo fideles ita aliquando esse comparatos, ut inens incaliquamdiu nullum veræ fidei effectum producant, ne quidem actualem gratiam & promissionum Dei apprehensionem, nec fiduciam in Deum aut Christum; quod ipsum tamen necessarium est ad salutem impetrandum. De fide quo se obiverò, quā qualitas est & potentia credendi, dicit Apostolus, nonnullos amissâ bonâ conscientia circa fidem naufragium fecisse.

IX. An fideles sub gratia N. Testamenti possunt in hac vita legem Dei perfectè servare?

IX. Præstatio legis secundum mentem postulantis est æstimanda: qui cum aut rigide velit in summo perfectionis gradu illam observari, aut secundum tantum; respondebitur bifariam: nempe, non posse perfecte servari. Testam. N. Test. postulet secundum rigorem. Si verò postulet secundum, & vires sulet, ne collatæ sint proportionate postulato, quod dicendum est, quum Evangelico ro adversus fœdere postulet; respondendum est, posse perfectè servari. At quæstio de potentia non est tanti momenti, ut inquit Augustinus, modo quis fateatur per concupiscentiam gratiam Christi id fieri posse.

cium gratia fœderis istius respondens nec ne.

FINIS.

IACOBI ARMINII

S. S. Theol. Doct.

DISPUTATIONES,

Magnam partem S. Theologia complectentes,

PUBLICÆ & PRIVATÆ,

Quarum Index Epist. Dedicatoriam sequitur.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

DISPATCH

TO THE DIRECTOR OF THE NATIONAL BUREAU OF STANDARDS

WASHINGTON, D. C.

RE: [Illegible]

[Illegible]

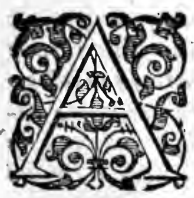
Amplissimis atque Prudentissimis Viris,

DD. P R A E T O R I

CONSVLIBVS & SCABINIS,

Magistratui inclytæ Reipubl. Leidensis dignissimo; Dominis atque Mœcenatibus suis colendissimis.

Prudentissimi atque Amplissimi Viri,

NNVS iam agitur octavus, cum Amplissimorum DD. Curatorum; unâque etiam auctoritate atque mandato vestro, in locum defuncti pia memoria Doct. Francisci Iunij, Reverendus parens noster, in Domino etiam ipse iam mortuus, in illustrem hanc Academiam vestram, ex Ecclesia Amstelodamensium florentissima, cui per annos xv. operam suam impenderat, evocaretur, nosque deinde etiam ipsi novem illius liberi, una cum matre afflictissima nunc nostra, atque triplice interea temporis etiam prole adhuc aucta, in eandem transmigravimus: ab eo vero tempore colendissimus noster Parens nihil prius habuit, quam ut omne suum tempus, industriam suam omnem atque operam in ornanda vestra Academia, atque officio suo, quâ maxime potuit & debuit fide, ritè obeundo collocaret. Atque hoc quidem quod de fide & diligentia ipsius dicimus, Vestris A. A. testatissimum est, quippe quorum sub oculis fides eius atque diligentia per totos v. l. annos militaverunt, sed vero minime etiam laetet eos, qui quamdiu suam Academia vestra debitum persolveret, aut non longe hic aberant, aut quotidianos, atque indefessos ipsius labores publicè privatimque coram intuebantur mirabanturque. Quantum vero ad industriam atque in docendo diligentiâ illius attinet, quam sine illius atque nostro merito, pro ineffabili sua liberalitate sigularem in illum Deus Opt. Max. contulerat, eam etiam ipsam Amplissimo Vestro suffragio semper ornavistis, cum ubicunque aut necesse erat, aut expeditabat, ingenium ipsius predicabatis, atque tum iudicij de eo vestri

laudatissimi, tum affectus ex eo vestri erga eum intimi significationes
 clarissimas atque luculentissimas, toto eo, quo vestris A. A. operam
 suam dependit, temporis tractu, eidem exhibebatis, nihil propmodum
 ut optaret ille unquam, quod non consequeretur: sed vero testatissima hæc
 etiam illis fuit, qui partim quotidianas ipsius lectiones magno admodum
 numero assidue frequentabant, jamque Ecclesijs quam plurimis eorum
 utilem admodum operam præstant, partimq, qui ad disputationes illius au-
 diendas, ex locis non raro etiam longinquiorebus, confluebant, atque
 acerrimum ipsius ingenium, sed maximè incredibilem ipsius in S. Scri-
 pturis peritum, quibus ille solebat invigilare propmodum semper solis,
 atque meliores vix sua annos impenderat, omnes demirabantur atque
 assiduum prædicabant, quinimo etiam constanter atque pertinaciter
 contendebant, ut quæ constaret ad disputandum proposita sub ipso, *De
 re* ab ipso met conscripta digestaque esse, ea sine ulla mora publici juris
 fierent, inque lucem hominum, bono publico etiam eorum, qui longius hic
 aberant, producerentur. Atque his quidem, difficulter satis parente
 nostro adsentiente, mos tandem tunc gestus est, cum quæ theses in collegio
 disputationum publicarum extarent, ab ipso totaem verbis descripta, de-
 signataque, atque sub illo postmodum disputata & excussa (quæ quidem
 nunc iterum, unâ solummodo, quæ de Resipiscencia est, additâ, vestri
 juris sunt) prælo subicerentur divulgarenturque. Verum enim vero Am-
 pliss. atque Prudentiss. Viri, ut studia labore sique optimi Parentis nostri
 Vestris A. A. exteris æque atque illis qui nobis proximiores sunt,
 magis etiamnum adhuc innotescant: ecce divulgamus Theses præterea
 etiam illas, quas domi suæ subcisivis atque extraordinarijs temporibus,
 prout se totum utilitati studiosæ juvenutis mancipaverat, in collegio
 disputationum suarum privatarum ultimo, etiam ipsasmet a se conscriptas
 & compositas, contendentibus illud obnixissime ab ipso studiosis, ad dispu-
 tandum proposuit: atque has quidem potius quam ulla alius, quæ etiam
 ipsa disputationibus ipsius privatis inseruiverunt, deque parentis nostri
 fide atque diligentia, in inventura Theologica informanda, abunde te-
 stari possunt, publici juris facimus, quod præter materiam subjectam, si-
 ve rem ipsam ab ipso fideliter accurateque pertractatam, quem præter-
 rea ordinem in systemate S. Theologie rectè constituendo pro suo quidem
 judicio parens noster, severus methodi arbiter, (qui hac quidem in re
 multum se diuque torserat, atque hoc sine fere omnibus quotquot extant S.
 Theologie synopticos tractatus cum magna admodum cura perreptave-
 rat) observari æbere arbitratus est, cum etiam ipsum in hisce Thesibus
 representare

representare aliquo modo animum suum induxerit, quod quam rectè adsequuntur sc. doctiores judicent, conatum certe suum circa hanc quidem etiam rem exercitij gratia demonstrare voluit. Utinam vero per Dei Opt. Max. voluntatem hocce Thesum theologicum corpus ad optatum finem perducere potuisset, quæ morte immatura preventus, nobis bonisque omnibus luctuosissima, interrumpere coactus est; (desiderari enim creduntur Theses propemodum adhuc viginti, aut paulo plures) equidem id nos Liberi illius afflictissimi, si quidquam in vita hac aliud, optavisset omnium maxime. At si quidem bono Deo, cui obui protervè non debemus, visum fuerat, ex misera hac lacrymarum valle in caelestem suam domum eum evocare; ut manum vero laboris atque innocentie suæ equos atque candidos aestimatores nactus fuisset, dentesque calumniarum, quos ex mandato, atque præscripto Jesu Christi unici Salvatoris nostri sine ullo remorsu patientissime ad bilem propemodum usque amicorum, quamdiu vita huic superfuit, tolerabat, saltem mortuus effugere potuisset; ac non esset non nemo; qui etiam de salute aeternæ Parentis nostri, quem in professione sua quidem miseriæ atque imbecillitatis, sed gratiæ rursum illius, quæ credentibus in Jesu Christo, salutis nostræ auctore, sola salutaris illuxit, inter juges atque ardentissimas preces quasi dormientem Deo animam suam placidissime reddidisset, coram cum multis alijs vidimus atq; testamur, non omnino (inquam) non nemo esset, qui non leviter addubitaret. Absit, absit, enim uti damnemus quisquam nostrum, quem Deus absolvit, & pro quo Jesus Christus in mundum venisse se & mortuum sese esse testatus est. O nos plus satis miseros, quod Parentem nostrum amiserimus tenere satis adhuc ætatis omnes; quorum natu inter nos maximus vix dum decimum septimum adhuc ætatis annum excessit. At hoc Deus noster avertat, ut qui in nomine solius Jesu Christi Deo animam suam in manus suas tradidit, salutis aeternæ compotes non fiant, aut spe vitæ beatæ excidant: istud vero potius nobis largiatur omnibus, ut charissimi Parentis nostri vestigijs fideliter atque ingiter insistentes, veritatemque cum pietate in integritate & sinceritate animi alacriter sectantes, ita Deo & bonis omnibus, vitam, studiaque omnia nostra probemus, sicuti reverendus noster Pater, dum vixit, se suaque omnia Vestris A. A., uti confidimus, probavit. quod quidem testantur cum alia innumera, & nunquam satis predicanda ab A. A. Vestris in illum profecta, quamdiu vixit, beneficia; ac vero multo adhuc magis illa, quibus charissimam Matrem nosstram, nosque adeo etiam omnes post mortem mox illius prosequanti estis, atque etiamnum adhuc

prolixè

prolixè prosequimini. Utinam is aliquando dies oriatur, quo paria referre vobis possimus pro innumeris hisce vestris in nos meritis: ut Deus nos juvet. Interea vero temporis, ut ne nullum prorsus gratis animi officium erga A. A. Vestras à nobis profectum exstet, quod primum licet, ex Bibliotheca Parentis nostri defuncti, sub auspicijs Amplissimi nominis vestri, hocce peculium atque reconditor depromimus, deprompturè postmodum ex eadem penu, suo quodque ordine & tempore, que ejusdem aut etiam alijs generis non pauca præterea etiam alia nobis reliquit, siquidem quod nunc damus, S. Theologiae alumnis non ingratum fuisse comperiemus. Minime verò sumus nescij, vile hoc esse munus, præquam sunt vestra in nos merita, ingratiissimi futuri hominum, id si diffiteremur, quinimo Parentis potius hoc nostri quam nostrum hoc munus esse. Verum enim vero, si Reverendus noster Parens, sicuti hujus laboris, atque harum vigiliarum suarum hæredes nos reliquit, ita quoque, cui Deus feliciter annuat, industria, pietatis & virtutis suæ hæredes aliquando nos relicturus est, dabimus pro virili operam, ut nostro officio nunquam defuisse deprehendamus, sed id tota vita nostra propositum nobis habuisse, ut quibuscunque fieri poterit modis, Vestras A. A. nobis decernamur, nosque vobis gratos semper præstemus. Deus Optimus maximus vos quam diutissimè incolumes, nobisque propitios servet, omnique benedictione supernè gubernationi vestra quam prolixissimè benedicat.

Vestris A. A. devotissimi

Liberi ꝑ ACObI ARMINII Veteraquinatus

ODE

ODE

IN

Commendationem presentis huius

LIBRI

& simul

AUCTORIS.

Ivinioris quem Sapientiæ
Virtus beavit, qui vice mutuâ
Beavit ipsam, jam tenebris,
Iam nebulis operosiozem.

Totque impeditis sensibus horridam,
Hæc scripta docti pignora pectoris
Sacrat futuro dona seculo

Arminius, Patriæque libat
Vixdum merenti. Sume tamen pias
Batave curas, sume recognitos
Lares Ichovæ, totque sacre
Palladis aureolos penates.

Hic vindicatum stat fidei suæ
Dium volumen, nec precium capit
Venalis illa ter superbi
Impia traditio Monarchæ.

Idola prisca sedibus excutit
Dolente Roma. Magnus in Ausonum
Terrâ Tyrannus Antichristi,
Nominaque & titulos reportat.

Tarpeia nutant culmina fortibus
Quassata telis, ringitur Italus
Sophista, nec resistere ausus
Purpureæ gemit ordo turbæ.

Hæc magna scripti portio. Quin Deum
Inustatis asserit ausibus,
Nullique concessum videri,
Qua docuit tamen ipse, monstrat.

Vt hic rebelles comprimat impetus
Potente nutu, crimina dirigit,
Sinatque facere, quod peractum
Non cupit, exposuit Professor.

Sic alma sensus Relligio pios
Ostentat orbi. Patria despicias
Insigne ceptum, quod repressum
Posteritas magis ingemiscet.

C. B. F. C.

INDEX
DISPUTATIONVM
Publicarum.

- I. De Auctoritate & Certitudine S. Scriptura.
 II. De Sufficiencia & Perfessione S. Scripturae contra traditiones.
 III. De Sufficiencia & Perfessione S. Scripturae contra Traditiones humanas.
 IV. De Natura Dei.
 V. De Persona Patris & Filij.
 VI. De Spiritu Sancto.
 VII. De primo primi hominis peccato.
 VIII. De Peccatis actualibus.
 IX. De Iustitia & Efficacia Providentiae Dei in malo.
 X. De Iustitia & Efficacia Provid. Dei in malo.
 XI. De libero hominis Arbitrio, eiusq; vivibus.
 XII. De Lege Dei.
 XIII. De Legis & Evangelij comparatione.
 XIV. De Officijs Iesu Christi.
 XV. De divina Praedestinatione.
 XVI. De Vocatione hominum ad salutem.
 XVII. De Resipiscencia.
 XVIII. De Ecclesia, eiusq; Capite.
 XIX. De Iustificatione hominis coram Deo.
 XX. De Libertate Christiana.
 XXI. De Pontifice Romano, & praecipuis qui illi attribuuntur titulis.
 XXII. Quae asseritur Ecclesias Reformatas à Romana Ecclesia secessionem non fecisse: easque recte facere, quod fidei cultusq; divini communionem cum eadem habere & profiteri detrectant.
 XXIII. De Idololatria.
 XXIV. De Invocatione Sanctorum.
 XXV. De Magistratu.

INDEX
DISPUTATIONVM
Privatarum.

- I. De ipsa Theologia.
 II. De Methodo quae Theologia informanda est.
 III. De Featitudine, sine Theologia,
 IV. De Religione.

- V. De Norma Religionis, Verbo Dei, & potissimum de Scriptura.
- VI. De Scriptura auctoritate & certitudine.
- VII. De Scriptura perfectione.
- VIII. De Scriptura perspicuitate.
- IX. De Sensibus & interpretatione Sacrae Scripturae.
- X. De Efficacia Scripturae.
- XI. De Religione strictius.
- XII. De Religione Christiana, & primum de voce eius, ratione.
- XIII. De Religione Christiana quod ad rem universe.
- XIV. De Obiecto Christiana Religionis, & primo de Deo, primario eius obiecto, & quod Deus sit.
- XV. De Natura Dei.
- XVI. De Vita Dei.
- XVII. De Intellectu Dei.
- XVIII. De Voluntate Dei.
- XIX. De varijs voluntatis Dei distinctionibus.
- XX. De Attributis Dei quae in voluntate eius consideranda sunt, & primo de ijs quae affectum in creatura rationalibus analogiam habent.
- XXI. De Attributis Dei, virtutum moralium, quae velut moderatrices sunt affectuum procedente disputatione consideratorum, analogiam habentibus.
- XXII. De Potentia Dei.
- XXIII. De Perfectione, Beatitate & Gloria Dei.
- XXIV. De Creatione.
- XXV. De Angelis in genere & specie.
- XXVI. De Creatione hominis ad imaginem Dei.
- XXVII. De Dominio Dei.
- XXVIII. De Providentia Dei.
- XXIX. De Fœdere Dei cum primis hominibus inito.
- XXX. Quomodo se homo gesserit in fœdere primo praestando, seu de peccato primorum parentum.
- XXXI. De Effectis peccati primorum parentum.
- XXXII. De necessitate Religionis Christianae.
- XXXIII. De Instantiatione hominis.
- XXXIV. De Persona Iesu Christi Domini nostri.
- XXXV. De Sacerdotali Christi munere.
- XXXVI. De Prophetia Christi.
- XXXVII. De Regio Christi munere.
- XXXVIII. De Statibus Christi tum humilitatis, tum exaltationis.
- XXXIX. De Voluntate & mandato Dei Patris & Christi, quo Religionem sibi ab homine peccatore praestari volunt & mandant.
- XL. De Prædestinatione fidelium.
- XLI. De Prædestinatione mediocum ad fidem.
- XLII. De vocatione hominum peccatorum ad Christum & salutis in eo participationem.

- XLIII. De Penitentia, qua responderet vocationi divinae.
 XLIV. De fide in Deum & Christum.
 XLV. De Vnione fidelium cum Christo.
 XLVI. De Communionem fidelium cum Christo, & quidem cum mortuis.
 XLVII. De Communionem fidelium cum Christo, quoad vitam illius.
 XLVIII. De Iustificatione.
 XLIX. De Sanctificatione hominis.
 L. De Ecclesia Dei & Christi: seu de Ecclesia post lapsum in genere.
 LI. De Ecclesia V. T. seu sub promissione.
 LII. De Ecclesia N. T. seu sub Evangelio.
 LIII. De Ecclesia Capite & Notis.
 LIV. De Ecclesia Catholica, eius partibus & respectibus.
 LV. De Potestate Ecclesia in dogmatibus tradendis.
 LVI. De Potestate Ecclesia in legibus ferendis.
 LVII. De potestate Ecclesia in iure dicendo, seu de disciplina Ecclesiastica.
 LVIII. De Conciliis.
 LIX. De Ministerijs Ecclesiasticis. N. T. & vocatione ad ea.
 LX. De Sacramentis in genere.
 LXI. De V. T. Sacramentis, Arbore vite, Circumcisione & Agno Paschali.
 LXII. De Sacramentis N. T. in genere.
 LXIII. De Baptismo & Pado-baptismo.
 LXIV. De Cæna Domini.
 LXV. De Missa Papali.
 LXVI. De falsis quinque Sacramentis.
 LXVII. De Cultu Dei in uniuersum.
 LXVIII. De præceptis cultus Divini in genere.
 LXIX. De Obedientia, formali obiecto præceptorum omnium diuinorum.
 LXX. De Obedientia porro mandatorum Dei in generali.
 LXXI. De Obiecto materiali præceptorum legis in uniuersum.
 LXXII. De Amore, timore, fiducia, honore Deo ab homine debitæ.
 LXXIII. De Actibus Obedientiæ singularibus, seu qui singulis præceptis præscripti sunt, seu de decalogo in uniuersum.
 LXXIV. De primo decalogi præcepto.
 LXXV. De secundo decalogi præcepto.
 LXXVI. De tertio decalogi præcepto.
 LXXVII. De quarto præcepto.
 LXXVIII. De quinto præcepto.
 LXXIX. De sexto præcepto.

IACOBI ARMINII DISPUTATIONES

DE

Nonnullis Religionis Christianæ capitibus, ab ipso compositæ.

THESIS PRIMA

DE

Authoritate, & Certitudine

S. Scripturæ.

Respon. BERNHERD. VEZEKIO.

I.

Authoritas Scripturæ nihil est aliud, quam dignitas secundum quam illa meretur, & fidem tanquam vera in verbis, & vera in sensibus, sive quid enunciet simpliciter, sive etiam promittat & minetur: Et ex fide obedientiam tanquam superior, quum quid mandat vel prohibet. De hac Authoritate duo quærentur. 1. Unde Scripturæ competat ista Authoritas. 2. Unde hominibus constet, vel constare possit, istam authoritatem Scripturæ competere. De qua duplici Quæstione ordine pertractabimus.

II. Authoritas dicti vel scripti cujuscunque ab ipso ejus Authore pendet, ut nomen Authoritatis indicat, & tanta est, quanta est veracitas & potestas, id est, *αὐθεντία* authoris. Deus autem est veracitatis infallibilis neque fallere, neque falli po-

stens, & potestatis irrefragabilis. i. suprema in creaturas. Ergo si ipse Scripturæ Author est, Authoritas Scripturæ à Deo solo, & tota pendet. Tota, quia est sufficientissimus Auctor, *αὐτὸς ὁ θεὸς ἡμῶν ἀπερὶ πάντων*: A solo, quia focum non habet, neque in veracitate loquelæ, neque in potestate juris: utpote à quo sit omnis in Creaturis veracitas & potestas, & in cujus veracitatem & potestatem omnis fides & obedientia tanquam in primam causam, & ultimum terminum resolvatur.

III. Hoc ipsum multis argumentis per totam Scripturam sparsis evincitur. 1. Ex inscriptionibus plethorumque librorum Prophetico-rum, & Apostolicarum Epistolarum: quæ ita habent. *Verbum Domini quod fuit ad Hoseam, Ioëlem, Amosum, Paulus, Petrus, Iacobus servus Dei & Apostolus Christi*. 2. Ex præmijs multarum Prophetiarum. *Sic dixit Dominus.*

B b 3

Dominus.

Joh. 5. 34.
16.
Rom 11. 34.
16
1. Cor. 7.
15.
Rom. 13. 1.

Hof. 1. 1.
Amos. 1. 1.
Rom. 1. 1.
Iacob. 1. 1.
1. Pet. 1. 1.
Exod. 5. 1.
2. Cor. 11.
23.
Exod 4. 1.
Act. 4. 29.
10.
Mat. 16. 17.
20.

7. Tim. 1. 15.
2. Pet. 1. 19.
Joh. 5. 39.
Heb. 6. 18.
Rom. 1. 5.
2. Cor. 10.
1. 6.
2. Cor. 13. 3.
12. 12.
Gal. 1. 1. 11.
13. 6c.

Gal. 5. 9.
1. Joh. 5. 9
1. The. 2. 19.
Rom. 3. 4.
Tit. 1. 2.
Psalms. 10. 1
6c.
Gal. 1. 1.
7. 2.

Exod. 10. Dominus. Quod accepi à Domino, hoc
 Mar. 17. 5. tradidi vobis. 3. Ex assententiâ divi-
 nâ, tanquam necessariâ & sufficien-
 tis ad conciliandam autoritatem
 dicendis, tum petitione ab ipsis Dei
 & Christi legatis, tum promissione
 à Deo & Christo facta. 4. Ex ipso
 Dei more qui legem suam enuncia-
 turus, sic præfatus est: Ego teborva sum
 Deus tuus. Et filio suo Autoritatem
 constabaturus, dixit: *Hic est Filius
 meus dilectus, hunc audite.* Facetur hoc
 ipse hominum consensus, cuius con-
 scij, *Minos, Numa, Licurgus, Solon,* leges
 suas, quo valerent, ad authores
 Deos, Deasve retulerunt.

I V. Hæc Autoritas cognita ob-
 ligat omnium eorum, ad quos ser-
 mo vel Scriptura dirigitur, conscien-
 tiam, ad digne accipiendum. Qui
 vero tanquam à Deo traditum acci-
 piunt, & approbant, divulgant, &
 prædicant, interpretantur & expo-
 nunt, à supposititis & adulterinis di-
 ctis, vel scriptis discernunt, & discrimi-
 nant, illi nihil autoritatis addunt
 dictis, vel scriptis, quâ tota illorum,
 sive singulorum, sive junctorum, au-
 thoritas sittantum humana, & divina
 ab humanis confirmari neque indige-
 ant, neq; possint. Sed totum illud
 approbandi, prædicandi, explicandi,
 discernendi munus, etiam ab ipsa
 tota Catholica obitum, restificatio
 tantum est, quâ se dicta vel scripta
 ista & sola quidem, pro divinis ha-
 bere & agnoscere declarat.

V. Non modo ergo falsa, sed &
 contradictionem implicantia, stul-
 ta, & blasphema sunt, huiusmodi di-
 cta Pontificiorum: *Ecclesia Scripturis
 est antiquior, & Scriptura non est An-
 thentica, nisi Ecclesia Autoritate.* Et,
*Omnis, quæ nunc est Scriptura, Autoritas
 ab Ecclesia Autoritate dependet necessa-*

rio. Et, *Scriptura non plus valitura
 essent, quam fabula Æsopi, vel aliud
 quodvis scriptum, nisi Ecclesia Assensu
 crederemus.* Argumentum verò quia
 Scripturâ antiquior sit Ecclesia, fal-
 sitate laborat Antecedentis, & in-
 consequentia. Nam Scriptura quo-
 ad sensus, imo & verba Antiquior
 est Ecclesia. Et tenetur Ecclesia
 prior, accipere posteriora dicta, &
 scripta Esaiâ, Hieremie, & c. Pau-
 li, Petri, simul ac illorum divina ver-
 itas argumentis juxta Dei iudicium
 sufficientibus est demonstrata.

V I. Eo vero ipso, quo Scriptu-
 ræ sunt divinæ, etiam sunt Canoni-
 cæ, ex modo & sine scriptionis: ut-
 pote regulam fidei, charitatis, spei,
 totiusque vitæ nostræ continentes.
 Sunt enim datæ ad doctrinam, redar-
 gutionem, institutionem, correctio-
 nem, consolationem, hoc est, ut nor-
 mæ sint veri & falsi intellectui no-
 stro, bonique & mali affectui, sive ad
 faciendum & omitendum, sive ad
 habendum vel carendum. Nam
 quemadmodum divinæ sunt, quia à
 Deo datæ, non quia ab hominibus
 acceptæ sunt: ita & canonicæ sunt
 & dicuntur activè, quia Canonem
 præscribunt, non passivè, quia pro
 Canone habentur, vel quia in Ca-
 nonem assumuntur. Imo vero tan-
 tum abest, ut Ecclesia illas authenti-
 cas vel Canonicas faciat, ut nullus
 hominum coetus Ecclesiæ nomine
 venire queat, nisi illas, quod ad sum-
 mam Legis & Evangelij, pro aut-
 henticis & canonicis habeat.

V I I. Altera quæstio est, quomo-
 do hominibus persuadeatur, Scri-
 pturas istas esse divinas: cui expli-
 candæ, nonnulla præmittenda sunt,
 quæ tractatum ab æquivocationi-
 bus liberent, & faciliorem reddant.

Iob. 15. 22.

24.

Iob. 8. 24

Gal. 1. 8. 9.

Eph. 2. 20.

1. Cor. 2. 14

Ioh. 1. 6. 7.

1. Cor. 5. 13.

1. Cor. 3. 36.

1. Thes. 2. 13.

Ecclesi. En-
 abis. de Ecclē-
 sia.Trib. de
 Hierar. Ec-
 les. lib. 2.

cap. 2.

Hof. de Au-
 thent. Scriptis.

lib. 3.

Deut. 27. 26.

Ps. 119. 105

Rom. 10. 17.

Matt. 2. 37

40.

2 Tim. 3. 16.

Rom. 1. 5. 4.

Gal. 6. 16.

1. Tim. 6. 6.

3. 4.

Rom. 16. 17.

Rom 10. 8. 9.

10. 14. 15. 17

Mat. 8.24 &
 1. Cor. 5. 9. 46.
 1. Cor. 5. 36.
 1. Cor. 12. 3.
 2. Cor. 2. 5.
 3. 7. 3. 9.
 Mat. 10. 20.
 2. Cor. 3. 11.
 12.
 Phil. 1. 19.
 16.
 2. Cor. 16. 19

1. inter Scripturam, quæ ut signum verbo, & scripture verbi constat, & sensum Scripturæ est distinguendum; eo quod haud pari momento, utriusque notitia & fides, sit necessaria, quum Scriptura sit propter sensum: & dispar sit probandi ratio, qua scriptioni & sensibus divinitas astruitur. 2. discernendum inter causam primariam Scripturæ, & instrumentales, ne eadem æstimetur necessitas credendi librum aliquem Scripturæ ab hoc vel illo amanuensi scriptum & à Deo profectum esse. 3. Sensuum istorum dispar est ratio, quum alij sint simpliciter ad salutem necessarij, utpote fundamentum & caput religionis continentibus, alij vero non nisi aliqua explanationis, probationis, amplificationis relatione illos attingant.

1. Cor. 13. 9.
 12.
 Gen. 15. 6.
 8. & Rom.
 4. 19. 20.
 Iud. 6. 36.
 37. 39.
 Heb. 11. 32.
 31.
 Ioh. 1. 2. 10.
 Iac. 2. 19.
 Ioh. 5. 35.
 Mat. 13. 2.
 Heb. 6. 11. &
 10. 32.
 Mat. 3. 12.
 Matth. 12.
 38. 39.
 Mat. 16. 1.
 Lu. 16. 10. 31.
 Mat. 2. 42.
 Ioh. 12. 37.
 Luc. 24. 17.
 44. 45.

VIII. 4. Fidei persuasio à Certitudine Visionis discriminanda est, ne quis hic pro fide, cui sufficit adversus tentationes prævalere, certitudinem postulet nulli obnoxiam tentationi. 5. Fides implicita, quæ Scriptura ista citra sensuum intellectum divina esse creditur, ab explicitâ, quæ sensuum aliqua, præsertim necessariorum, notitia constat: & ipsa notitia historica, quæ mentis tantum à σφάλμας habet, à salvifica, quæ præterea πνευματικὴ & πιστή, in qua acquiescit conscientia, continet, distinguenda venit, ut rectè judicari possit, quæ argumenta cuique fidei generanda necessaria & sufficientia sint. 6. inter argumenta Deo dùm, & quæ humana vanitas petere potest, distinguendum est: neque talia hic postulanda, quæ nulli non persuadent, quum ipsi Christo, per tot signa, prodigia, virtutes & Sp. Sancti distributiones doctrinam suam testato, fides

à multis sit denegata. 7. Argumentorum ad suasionem adhibitorum, lumen externum, ab interno Sp. S. testificantis lumine, discernendum est, ne quod huic tanquam fidei nostræ signaculo & arrhaboni competit, argumentorum robori, & fortis testificantium veritati adscribatur.

IX. 8. Distinguendum est inter illos, qui ipsum Deum, vel Christum, vel per se, vel per Angelos, vel per Prophetas, vel per Apostolos loquentem audierunt, quique primi libros sacros acceperunt: & inter eos, qui istos secuti, ex illorum traditione Scripturas habent. Prioribus enim miraculorum & prædictionum complementa in oculos ipsorum incurrentia, si dicitur & scriptis adstruere poterunt: Posterioribus vero narratio ut doctrinæ, sic & argumentorum confirmandæ isti adhibitorum proponitur in Scripturis, & ipsa argumentis suis adstruenda. 9. Præterea quidem inter veritatem Scripturæ, & ejus divinitatem fieri potest, ut per illius fidem à hujus fidem gradatim progressio fiat: at tamen disseparsio inter illa esse nequit: quia si Scripturæ veræ sint, divinas esse necesse est. Deniq; hic cogitandū, parvulis, humilibus, Deamittentibus, Patris voluntatem facere volentibus, revelari secreta Dei, & doctrinam Christi, quod ex Deo sit: contra, sapientibus mundi, superbis, consilium Dei adversus se spernentibus, vita æterna se indignos decernentibus, perversis & absurdis hominibus, Sp. S. resistentibus, secretum Dei & Evangelium Christi tectum esse & manere: imo vero scandalum, & stultitiam esse, quum per se sit sapientia & potentia Dei.

2. Cor. 1. 22.
 Eph. 1. 11. 14.
 Ioh. 4. 42.

1. Iul. 2. 7. 10.
 Heb. 2. 3.
 Ioh. 20. 39.

Eccl. 4. 7. 8.
 1. Cor. 1. 12.
 Ioh. 4. 39.
 40. 41. 42.
 1. Pet. 1. 21.
 Mat. 11. 25.
 Iac. 4. 6.
 Ps. 2. 14.
 Ioh. 1. 17.
 1. Cor. 1. 50.

27.
 Luc. 7. 30.
 Mat. 11. 46.
 Mat. 7. 51.
 2. Cor. 1. 4.
 1. Cor. 1. 5.
 24.

X. His præmissis videamus quomodo nobis persuadeatur, vel persuaderi queat, Scripturas V. & N. Testamenti esse divinas: saltem quoad essentialia ejus; Id est, Legis & Evangelij summam, sine cujus fide salus constare non potest. Huic suasioni faciendæ tria potissimum inferiunt. Testimonium hominum externum, Argumenta ipsis Scripturis insita, & Testificatio Dei interna: quorum illud, æstimationem & reverentiam Scripturis humanitus conciliando, fidem præparat, quæ in hæc duo posteriora verè divina resolvitur, & per illa perfectè absolvitur.

XI. Testimonium hominum eorumque professorum, (hostes omnitudo, etiam Mahumetanos, fecem religionis ex Judaicæ & Christiana corrupta, quin & Ethnica conflata amplectentes) duplex est: Iudæorum de veteris Testamenti, & Christianorum de totius Scripturæ doctrinâ, & libris testificantium. Illorum testimonio duo robur conciliant: Confessionis constantia in summâ miserâ, quum sola ejus abnegatione libertatis & dominiorum mundi participes esse possent: & Christianæ religionis odium, quæ sui ortum, amplificationem & confirmationem bona parte veteris Testamenti Scripturæ transferibit, tantâ fiduciâ, ut illius solius testimonio & judicio stare & cadere parata sit. Christianorum testimonium, eadem constantiâ notâ insignium, trifariam consideramus. 1. Ecclesiæ Catholicæ, quæ à principio sui ad hæc tempora Christianam religionem, ut divinam, professâ, istis libris suam religionem contineri, eosque à Deo profectos esse, testatur. 2. Singu-

larium primitivarum Ecclesiarum, quæ ab Apostolis fundatæ, tum totum vetus Testamentum, tum Epistolæ sibi suisve pastoribus, vel notis saltem inscriptas primò acceperunt, & successoribus suis, aliisque Ecclesijs eodem titulo tradiderunt: 3. Repræsentativæ, quæ dicitur, Ecclesiæ ex pastoribus & doctoribus constantis, qui linguarum & rerum divinarum peritia instructi examine factò iudicium suum pronuntiant, & populis sibi creditis adprobant: in quorum censu Romanum Pontificem infra infimum Pontificiæ Ecclesiæ parochum ipso doctiorem collocamus.

XII. Argumenta Scripturis insita sunt quatuor maximi momenti: doctrinæ genus, stili Majestatis, partium consensus, & doctrinæ efficacia, quæ singula pondus habent gravissimum, juncta vero cuivis, pertinaciæ Spiritu & præconcepta per inveteratam consuetudinem opinionione non exæcato, fidem facere possunt. Doctrinæ genus divinum esse probant. 1. Præcepta istis libris tradita: in quibus tres notæ divinitatis. 1. Actuum præscriptorum præcellentia, in suis ipsius abnegatione, & totus vitæ secundum Deum institutio. 2. Actuum nonnullorum mirabilis & stultitiæ instar ab animali humane æstimata insolentia, qui tamen securâ confidentiâ præscribuntur, ut: Nisi in Iesum crucifixum & mortuum credideris, condemnaberis si credideris, salveris. 3. Modus quo præstari postulantur, ut ex conscientia & charitate sunt, secus hypocriticos judicatum. II. In illo sanctitas, hoc isto omnipotentia, in hoc omnia purè divina conspiciuntur. III. Promissa &

Act. 26. 22.

2. Pet. 1. 19.

Act. 17. 11.

Apoc. 6. 9.

11. 11.

Matth. 16.

24. 25.

Rom. 8. 12.

13.

1. Cor. 1. 8.

24. 25.

v. 2. 14.

Joan. 8. 24.

Rom. 10. 9.

Deut. 6. 5.

1. Cor. 13. 1.

1. Cor. 13. 1.

1. Pet. 2. 19.

1. Pet. 2. 19.

minæ,

minæ, quæ duplex signum præferunt divini valoris, tum quod à nullo quam à Deo dari posse constat, tum quod ita comparata sunt, ut non nisi conscientiam præcepta, quibus adduntur, pro divinis habentis, movere possint. III. Admirabile justitiæ Dei, qua justitiam diligit & peccatum odit, & æquitatis, qua cuncta administrat, cum misericordia in Christo *ἀγαθὸν* temperamentum, in quo gloriæ Dei summa elucet, ubi tria notanda. 1. quod peccatorem, cuius ut creaturæ suæ ex amore misericordia tangitur, in gratiam recipere noluert, nisi reconciliatoris & mediatoris interventu. 2. quod ipsum filium suum charissimum ex se genitum & justitiæ perfectæ munere functum, deprecatorum & intercessorem admittere noluert, nisi sanguine suo adpersum. 3. quod illum ipsum solis fidelibus & respicientibus salvatorem constituerit; impœnitentibus ad omni spe veniæ & salutis exclusis. 4. Excellentissimum documentum, quo necessitas & sufficientia doctrinæ istius demonstratur, in eo positum, quod ipse Iesus non nisi per obedientiam & passionem in gloriam suam ingressus sit, idque pro solis fidelibus ipsi conformandis; & quod in cœlum receptus, præfectus domui Dei & Rex populi sui; vitæque æternæ dator sit constitutus.

XIII. Stili maiestatem evincunt. 1. Attributa quæ sibi arrogat Scripturarum autoritaturæ præstantia in omnificentiâ & omnipotentia; operationum excellentia, ut creatori & gubernatori omnium rerum; potestatis supereminentiâ, ut Regi regum, & Domino dominorum. 2. *Ἀγαθὸν πρὸς τὸν* favoris & odij,

spei & metus experts, quæ erga omnes, cuiuscunque status sint, eundem se declarat, tam regibus iubens, prohibens, promittens, minans, quam infimis; tam toti populo, quam singulis, ipsis etiam tenebarum Rectoribus, mundi huius principibus, Satanæ & Angelis ejus; atque ad eodoti creatorarum universitati. 3. Modus quo utitur in lege ferenda & facienda; quæ nullum aliud præmium habet, quam; ego Iehova sum Deus tuus. Nullum epilogum, quam; Ego Iehova locutus sum: Esto fortis, quia ego tecum sum, ne metue, quia ego te eripiam. Aut hæc vere sibi arrogat qui loquitur, & sic divina est oratio, aut stultissima est; (absit blasphemia) nullum est medium. Nullus autem in tota Scriptura apex est, qui illam à stultitia invicto argumento non eximat.

XIV. Consensus in omnibus & singulis Scripture patribus ejus divinitatem satis evidenter arguit, eo quod iste non nisi Spiritu divino adscribi posset: cui rei firmanda serviet. 1. Consideratio longissimi temporis, quo ista Scriptio duravit, à Mose nempe ad Iohannem, cui postrema revelatio authentica facta est. 2. Scriptorum seu Amanuentium & librorum multitudo. 3. Locorum in quibus scripti sunt, distantia, quæ vetuit ne inter se conferre possent Scriptores. 4. Denique & potissimum ipsa doctrinæ collatio, tum inter Mosen & Prophetas posteriores; tum inter V. & N. Testamentum instituta. Consensum, qui inter illos est, divinum esse, evincunt, sola Mosis de Messia, vocatione Gentium, reiectione Iudæorum, Oracula, cui interpretamentis, & singularium

Deut. 17. 15.

16.

1. Sam. 12.

25

Exod. 20. 3.

Ios. 1. 9.

Esai. 43. 5.

Iere. 1. 8.

Deut. 4. 5.

2. Cor. 5. 19.

Ephes. 2. 12

16.

Heb. 8. 5. &

9. v. 7. 11. 12

&c.

Heb. 3. 8. 19

Heb. 5. 9.

Lu. 14. 26.

Rom. 8. 29.

Heb. 10. 21.

22.

Heb. 4. 4.

15. 16.

Ioa. 17. 8. 8

Esa. 44. 7. 8

Esa. 41. 12.

25. 26.

Psal 50. 7.

Mal. 4. 4.

Iere. 28. 8.

Ioa. 5. 46.

Gen. 40. 13.

Deut. 2. 7.

Dan. 9. 29.

26.

Mal. 1. 10.

11.

Psal 2. &

23. 110.

112.

Mat. 1. & 2.

& 24. & 27

Luc. 1. 51.

70. & 24.

27. 44.

Psal. 118.

22. 23.

Mat. 21. 42.

Esa. 65. 1.

Apl. 11. 13.

7/4. 40. 7. 8.
Dan. 9. 8. j.
26.

circumstantiarum additamentis, quæ in Prophetis, & Psalmis inveniuntur, collata. De consensu, inter V. & N. Testamenti scripta, divinitate, testabitur vel sola, subita illa & inopinata quidem, sed ad miraculum usque consentiens omnium Oraculorum de Messia, Gentium ad illum aggregatione, Iudæorum infidelitate, & repulsa, legis denique cæronialis, primò per complementum juris, inde per vim faciendâ, abrogatione, sive verborû, sive rerû, personarum, factorum, eventuum typis prænuntiatorum, ad Iesu Nazareni personam, adventum, statum, officia, tempora accommodatio: quæ, etiam si vel de Veteris, vel de Novi, si singula sola extarent, dubitari posset: de utriusque sic consentientis divinitate, dubitationem omnem excludit: quum impossibile sit istum consensum à mente vel anglica, vel humana confictum esse.

XV. Efficacia denique doctrinæ, divinitatem Scripturæ potenter demonstrat, quam ponimus in deobus. In fide, quæ illi habita est in mundo, & in destructione reliquarum religionum totiusque regni Satani: cuius signa evidentissima duo fuerunt, Oraculorum obthuratio, & Idolorum ablatio.

Commendant hanc efficaciam. 1. ipse doctrinæ genius, qui citra vim divinam illi assistentem comparatus est ad repellendum omnes ab assensu sui, propter apparentem in illa absurditatem, & abhorrentem ab illa humani affectus concupiscentiam. Sic enim inquit, Nisi in te sum crucifixus credideris, & pro illo vitam profunderes paratus, perdes animam tuam. Personarum, per quas doctrina administrata est, paucitas, vilitas,

infirmitas secundum hominem: at secundum Deum invicta tolerantia, & lenitas, quæ tanta fuit in principe omnium, ut quibusdam doctrinâ suâ offensis ex discipulis familiaribus quæreret, num & ipsi vellent abire: 3. Hostium, qui se doctrinæ opposuerunt, multitudo, sapientia, auctoritas, potentia, amor in religiones patrias, & ex illo odium in istam novam doctrinam, exque illis furiosa Christianos, & doctrinam illorum extirpandi rabies. Imperium scilicet Romanum, sese ad trecentos circiter annos opposuit, reliquo mundo adjuvante, & Iudæis incitantibus: imo vero & ipse Satanas, qui thronum suum in imperio isto collocarat. 4. Infinita hominum, omnis generis, nationis, ætatis, sexus, conditionis, multitudo, qui huic doctrinæ fidem adhibuerunt, eamque morte per tormenta intolerabilia toleratâ, confirmarunt: quod neque ambitioni, neque furori, in tot & talibus, nisi per ambitionem insaniam adscribi potest. 5. Temporis brevitatis, quo magnam orbis habitabilis partem fulguris instar pervasit, adeo ut solus Paulus ab Hierosolymis ad Illyricum usq; omnia loca Evangelio Christi repleverit.

XVI. Hicce susceptionibus, quæ fidei quidem historicæ, at salvificæ ingenerandæ, solæ per se non sufficiunt, necesse est ut interior Dei per Spiritum sanctum suscipere accedat: quæ sita est. 1. In illuminatione mentis, ut probemus quæ sit voluntas Dei bona, accepta, perfecta, ut sciamus quæ Deus nobis est gratificatus, & Iesum Christum esse Dei scripturam, & potentiam. 2. In inscriptione Legum Dei in cordibus nostris, quæ constat studij & roboris

1. Cor. 4.
2. Cor. 12. 13
2. Tim. 4. 2
Ioh. 6. 67.
1. Cor. 1. 8.
Act. 4. 27.
1. Cor. 9. 2
Marc. 10.
18. 21.
Ioh. 16. 2.
Eph. 6. 12
Apoc. 10.
13.
Apoc. 8. 9.
10. 11.

Col. 1. 6.
Rom. 15. 19.

1. Cor. 2. 7.
Eph. 7. 13.

Rom. 11. 8.
1. Cor. 2. 12.
1. Cor. 10. 24.
1. Cor. 12. 5.
Heb. 8. 10.
1. Cor. 1. 21.
Eph. 2. 10.

1. Tim. 3. 15.
Zach. 13. 2.
Zeph. 3. 11.
Act. 16. 16.
17.
Esaie. 53. 2

1. Cor. 1. 6.
& Rom. 15. 19.

Luc. 8. 11.
Mat. 4. 13.
19.

ad præ-

ad præstandum infusione. 3. In promissionum Dei in cordibus nostris obfignatione, quo nomine signaculum & arrhabo hæreditatis nostræ dicitur, quo obfignamur in diem redemptionis. Ita scilicet idem ille, qui sacras Scripturas sanctis Dei hominibus inspiravit, qui constituit in Ecclesia Episcopos, Apostolos, Prophetas, Evangelistas, Pastores, Doctores, qui Verbum Reconciliationis in ore ipsorum posuit, author est fidei, qua ista doctrina in iustitiam, & salutem æternam adpræhenditur. Cujus testimonium, cum à testimonio spiritus humani distinguitur, & de ipsis rebus ad salutem necessarijs, non de verbis, litteris, aut scriptione esse dicitur, perversè faciunt Pontificij testimonia illa confundentes, & per Spiritus testimonium discretionem versus Apocryphi, re cum Canonicis Scripturis consentientis, à versu Canonico postulantes.

XVII. Iam vero ut vim trium istorum documentorum paucis complectamur. 1. de vi testimonij humani scripturas nostras Deo adscribentis, dicimus; nullius scripti quod in rerum natura vel exitit, vel extat, authorem tam luculentis testimonijs probari posse, quin illorum pondus longè infra istius dignitatem subsidat, tum quoad testium multitudinem, sapientiam, probitatem; tum quoad testimonij paritatem, constantiam, durationem. Cujus rei causa est, quod religio istis Scriptis comprehensa, quamplurimis populis, & quam diutissimè prædicata sit, quod ipsum non exiguum continet divinitatis ejus argumentum: quum æquissimum sit, ut Religio, quæ verè sola divina est, & quam Deus ab hominibus citra discrimen popu-

lorum vult recipi, in commune quoque omnibus prædicetur.

XVIII. 2. Argumenta, quæ Scripturis insita religionis in ijs præscriptæ divinitatem arguunt, tam plena & perfecta esse asseveramus, ut nulla pro ulla religionis defensione excogitari possint, quæ istis ipsis non sint, & excellentiore ratione, compræhensa. Imo verò tanti esse valoris, ut ijs ipsis tam fortiter Religionis Christianæ veritas adstruatur, quam ullis alijs probari possit, quod ulla omnino vel sit, vel esse possit vera Religio: adeo ut Religionem ullam veram esse, vel esse posse probare volenti, non minus compendiosa & facilis via sit per ista argumenta, quam per ulla alia, quæ à communibus notionibus deduci possint. Et quod mirandum est maximè, illud ipsum quod in Religione Christiana videtur absurdissimum, præbet de ejus divinitate documentum certissimum, posito quod verissimum est, illam persuasionem lenem in conscientijs, non per vim gladij introductam esse. Quo facit illa etiam ab Augustino usurpata olim argumentatio; si Religio Christiana miraculis, quæ in Scripturis narrantur, adstructa est, vera est; si non est, omnium maximum miraculum est, sine miraculis fidem invenisse. Debuit enim miraculorum extrinsecus abhibitorum vicem & vim præstitisse interna persuasio illius, qui miracula solus patrare potest. Et sic ipsa miraculorum, quæ olim doctrinæ probandæ facta sunt, narratio libris istis contenta, per doctrinæ examinatæ divinitatem, vera esse pulcherrima vicissitudine comprobatur.

Mat. 20.
18.
Eph. 4. 11.
2. Cor. 1. 19.
Rom. 8. 16.

1. Cor. 1. 22
2. Cor. 1. 12.
Luc. 9. 14. 15

Mat. 18.
19. 20.
Mar. 16. 19.
Rom. 10. 12.
14. 15. 20. 18

1. Pet. 2. 17.

XIX. 3. Spiritus sancti testificatio interna, quamquam soli illi, cui obtingit, nota est, tamen eum mutua sit inter veracitatem testantis, & rei probatæ veritatem relatio, potest ex rei probatæ naturâ, de testimonio ipso examen institui: quod tantum abest, ut Spiritui sancto ignominiosum aut ingratum sit, ut eo ipso illius, tanquam qui & interni testimonij, & externi verbi, quin & sensuû, de quibus testificatur utrumque, autor sit, veracitas undequaque inclarescat; quâ de causâ etiam iussit ut Spiritus probentur an ex Deo sint, probationis specimine addito. Tam itaque facile erit Spiritus sancti testimonium internum falsò jactantem confutare, quam facilè ipsa, cui additum se dicit, Religio destrui potest. Vnde apparet, testificationem illam Spiritus internam certiorando illi, cui fit, non convincendo alteri comparatam esse. Quare illi, qui istam inter causas, cur Scripturas pro divinis habent, numerant, principium petere insulse à Pontificijs dicuntur, quum nunquam illam convincendis alijs usurpent.

THESIS SECUNDA

DE

Sufficientia & perfectione S. Scripturæ contra traditones.

Ref. ABRAH. VLIET.

I.

Quam Scripturæ Veteris & Novi Testamenti perfectionem

attribuimus, non intelligimus perfectum illud cuius Apostolus. ^{1. Cor. 13. 10.} ^{1. Cor. 13. 23.} ^{Psal. 119. 8. 9.} ^{Rom. 7. 12.} Cor. 13. mentionem facit; proprium id enim futuræ vitæ, in qua Deus erit omnia in omnibus; neque absolutam quandam per integrum Scripturæ corpus & singulas eius partes æque sparsam qualitatem, quam adimere Scripturæ non potest, qui à Deo perfectissimo autore illam esse fatetur: neque etiam perfectionem talem, quæ omnia & singula sanctis viris aliquando divinitus inspirata, & per illos Ecclesiæ enunciata, qualiacunque illa sint, complectatur: Sed perfectionem ^{Rom. 7. 12.} ^{2. Tim. 3. 16.} relativam intelligimus, certi finis gratia, Scripturæ tanquam instrumento convenientem, secundum quam omnia, quæ ad salutem Ecclesiæ fuerunt, sunt, erunt necessaria perfecte comprehendit. ^{17.}

I. Ad hanc Scripturæ adstruendam tum ipsius rei veritate, de qua mox, tum necessitate certa compellimur. Citra illam enim ad alias Dei sive jam factis sive post futuras revelationes saluti integrè obtinendæ causa confugere cogemur; at inutili conatu, nisi indubitatis argumentis illarum divinitas adstruatur. Quod huc usque de ijs, quæ factæ dicuntur, eo modo commonstratum non est, & de ijs, quæ futuræ dicuntur, nunquam demonstrari poterit.

III. Ut verò hanc perfectionem Scripturæ solide & velut ex fundamento adstruere queamus, de revelationum divinarum perfectione univèrsim breviter videbimus: sic enim non modo errorem secus sentientium tollemus, sed & fontem ejus monstrabimus & occludemus. Est autem revelatio divina (pro actu,

actu, jam vocem illam usurpamus; non pro eo quod revelatur) tum interna, quam inspirationem cum Scriptura ipsa generali voce appellamus, tum externa per sermonis enuntiationem vel scriptionem. Iam vero Scripturis perfectio adimitur vel in ipsis vel in præcedaneis revelationibus hoc ordine & modo.

IV. 1. Negatur perfecta inspiratio facta Prophetis & Apostolis scripturarum administris, & asseritur novarum post illos revelationum necessitas & usurpatio. 2. Concessa ista perfectione, negatur sensum inspiratorum perfectam per verbum *αεσφοειν* enuntiationem fieri potuisse: diversam enim esse sensuum divinorum ad salutis nostre perfectam consummationem cognitum necessariorum rationem, quam alij serviant instruendis rudibus & infantibus in Christo, eorumque mentibus præparandis, alij perficiendis adultis, eorumque mentibus plena spiritus sapientia imbuendis & implendis: & illos quidem externo verbo patefieri & doceri posse; hos vero non nisi spiritus interno alloquio mentibus offerri & imprimi posse. 3. Concessa perfecta omnium sensuum divinorum inspiratione & enuntiatione, negatur Scripturis quidquid ad salutem necessarium inspiratum & enuntiatum est, perfecte contineri, quia neque Spiritui inspiratori, neque amanuensibus propositum fuerit omnia ista literis ad posteritatem consignare.

V. Tres istæ negativæ quum hunc inter se ordinem & respectum habeant, ut prioribus duabus vel altera earum adstructa, ponatur & tertia, & hac destructa tollantur

præcedaneæ, possemus solius tertiæ destructione defuncti satisfacisse videri, nisi causas erroris, ut diximus, tollere visum esset, & ansam præcidere adversarijs conquerendi; quod controversiam non ex ipsius natura, sed ad instituti nostri commoditatem & victoriam tractissemus. Quare tribus istis negativis hæc tria verissima enuntiatia affirmate opponimus. 1. Omnia, quæ ad salutem Ecclesiæ cognitu necessaria fuerunt, sunt, erunt usque ad seculi consummationem, Prophetis & Apostolis perfecte inspirata fuisse & revelata. 2. Omnia sic necessaria à Prophetis & Apostolis secundum istam inspirationem verbo *αεσφοειν* populis ipsis conceditis administrata & enuntiatia esse. 3. Eadem omnia ita necessaria plenè & perfecte illorum libris esse comprehensa.

VI. Ex qua deductione adparet, actus revelationis à sensibus revelatis distingui, & tamen differentibus revelationis actibus res subjectas & sensus convenire. Per distinctionem istam occurritur objectioni Spiritualium, internam Sp. sancti illuminationem semper necessariam urgentium, quod de actu non de rebus subjectis & sensibus novis concedimus: per convenientiam resistantur Pontificij Ecclesiam Scripturâ priorem affirmantes, quia scriptio verbi ante pronuntiati Ecclesiæ sit posterior; quod non sequitur, si ijdem sensus sint verbo scripto & pronuntiato comprehensi.

VII. Iam verò à prioris probatione ordientes brevitate causa, Revelationis sub V. Testamento factæ perfectione sepositâ; docebimus Apostolis omnia eo, quo diximus modo, necessario inspirata fuisse, &

nullam novam post tempora illorum inspirationem factam esse, neque porro futuram. Illud autem, 1. expressis Scripturæ locis. 2. rationibus inde deductis sic probamus.

Rom. 14. 26. Primus locus est: Spiritus S. vos docebit omnia quæ dixi vobis. Ex cuius parte prima propositum integrum obtinemus: quæ enim docet omnia nihil omittit docendum. Ex altera parte idem probatur, si constet Christum omnia Apostolis suis dixisse; quod probatur his verbis Christi; Omnia quæ audivi à Patre nota feci vobis. At qui in sinu Patris est omnia audivit patefacienda. Item; verba quæ tradidisti mihi tradidi eis.

Rom. 16. 13. VIII. Secundus locus est. Spiritus veritatis deducet vos in omnem veritatem: Cujus efficacia elucebit planius, si ab eodem Christo doceri nos patiamur illam veritatem, quæ non Apostoli modo, sed tota Ecclesia ad finem usque mundi sanctificabitur ex voto Christi.

1. Cor. 8. 10. IX. Tertius est. Nobis autem revelabit Deus per Spiritum suum, nempe sapientiam illam, de qua ibi est mentio. At ne quis putet sapientiam illam esse partialem & pro certo tantum tempore Ecclesiæ servientem, videat quæ isti sapientiæ ibidem tribuantur. Est sapientia ab æterno à Deo præfinita, & præfinita in gloria totius Ecclesiæ Catholicæ, hoc enim ex phrasi Apostolorum vox (nostram) significat. Est sapientia continens ea, quæ Deus præparavit diligentibus se universis, non tantum qui temporibus Apostolorum erant: Sapientia continens ipsas profunditates Dei, omnia illa quæ gratificatus est Deus Ecclesiæ (quæ alibi imperverſtigabiles opes Christi dicuntur.)

Sapientia quæ ipsa mens Christi, & cujus notitia mentis Christi cognitio dicitur: Sapientia cujus perfecti & Spirituales soli capaces dicuntur: ne ad præparationem rudiorum & infantium in Christo tantum facere videatur. Hæc loca sufficiant.

X. Rationes ex multis hæc sunt. 1. est, ex junctâ Christi Glorificati & Spiritus promissi Christoque glorificato dati; & ab eodem effusio consideratione. Ad Christi glorificationem ubertima Sp. sancti effusio differebatur; illo glorificato amplius differri non debuit: Christus dextera Dei exaltatus, adeptus est Spiritum promissum, & non ad mensuram, eundemque effudit tanta copia, quanta potuit effudi & ab hominibus capi, adeo ut tum expletum dicitur quod per Ioëlem erat prædictum. Spiritus ille, solius Patris & Christi Spiritus, nullius quam Christi causam ager, toto hujus seculi demensu, ut Christi contra mundum advocatus: ille à semetipso non loquitur, sed à Christo, & ea proferet quæ Christi sunt & à Christo accipiet, quare & Christum glorificabit. Unde sequitur, nullam fore novam post Apostolos inspirationem ad salutem necessariam, & purum humani cerebri commentum esse quod de distinctis Patris, Filij & Sp. sancti temporibus, revelationis respectu, dicitur. Ex hoc argumento tam firmiter & rei ipsius naturæ convenienter novæ omnes inspirationes refelluntur; ut doctrina, quæ contrarium statuit, se tueri non possit, nisi vel alium Christum, & alium Spiritum fingat; (quod notandum in Spiritualium, qui dicuntur; Summis Magistris) vel saltem Christi in terris vicariū plenaria potestate

1007. 38. 31

Ab. 2. 39.

Ioa. 3. 34. 59

Ioa. 2. 28.

Ab. 2. 10. 3.

Ioa. 16. 7. 1

Ioa. 16. 13.

140. 15.

1007. 7.

1007. 9.

1007. 10.

1007. 11.

Ephes. 8. 8.

1007. 16.

1007. 14. 15

potestate Ecclesiam administrantem Christo substituat: quod faciunt Pontificij.

XI. 2. Desumitur ex officio Apostolorum, cui fungendo, quia à Christo immediate sunt vocati, extra dubium sufficientibus donis sunt instructi, & propterea sufficienti notitia. Constituti autè sunt idonei ministri Novi Testamenti: cui, ut Testamento, nihil addi potest, & ut Novum, nec antiquabitur, nec abrogabitur; nulla ergo nova post illos inspiratio. Facti etiam sunt ministri spiritus; ergo inspiratione docti illos sensus, qui perfectissimis conveniunt, & non tantum sub lege & vetustate litteræ constitutus. Concreditum est illis ministerium justitiæ; at hoc omnium postremum, utpote quod cum vita æterna immediate conjungitur, & per justitiam etiam administratur. Dicuntur ijdem messores respectu Prophetarum, qui satores fuerunt; at hoc postremum munus in agro dominico obeundum. Nulla ergo post Apostolos nova administratio & propterea nulla nova inspiratio.

XII. 3. Ex temporis circumstantia, quo inspiratio facta est Apostolis, peritur: & quidem bifariam. 1. Fuit tempore Messie, quod ultimum dicitur, & ultimum quidem revelationis respectu. Et erit ultimas temporibus, effundam de spiritu meo, & Quando Messias venerit annuntiabit nobis omnia, & Extremis diebus hæc locutus est nobis in Filio, quorsum etiam Christus dicitur patefactus ultimis temporibus. 2. Fuit hoc tempus à Patre statutum quo hæres non amplius, ut infans, sub prædago esset, sed adultus ipse sub gratia & Spiritus sancti du-

ctu ageret, à quo tanquam spiritu libertatis illuminatus rectè faceret, gloriam Domini ut in speculo intueretur, & in eandem imaginem transformaretur ex gloria in gloriam. Nulla ergo post Apostolos nova inspiratio, nulla Ecclesiæ major perfectio.

XIII. Quartam præstabit nobis gloria & duratio doctrinæ Apostolis inspiratæ & concreditæ. Est enim gloriosissima, utpote Evangelium gloriæ Christi, qui est imago Dei, splendor gloriæ & character hypostaseos Patris, in quo placuit Patri ut omnis plenitudo inhabitaret, & plenitudo quidem. Deitatis corporaliter: præ cuius gloria, ut excellentiore, lex ne gloriosa qui sem fuit: unde ex pari sequetur, si doctrina excellentior in secula fuerit, neq; illam gloriosam futuram respectu illius gloriosioris. Duratio etiam hujus excludit alias: manet enim sine abolitione & prædicabitur in universa terra usque dum veniat finis; illius administris promittit Christus se adfuturum usque ad consummationem seculi.

XIV. Secundum thema in duo tributum membra distinctè probabimus. 1. tam illa quæ consummationi serviunt, quam præparationi enuntiari posse & enunciata esse à Christo & Apostolis. 2. Apostolos omnia quæ Ecclesiæ necessaria sunt & erunt perfectè docuisse.

XV. Primæ partis probationi hæc servient. 1. Filius, qui est in sinu Patris, id est, admissus in intimam secretorum Patris notitiam, exposuit sermone quæ apud Patrem vidit & audivit; at impium est sentire, quod illa tantum ad præparationem pertineant: imo quæ Apostoli viderunt

1. Cor. 14. 6.
Col. 2. 17.
Mat. 2. 23.

2. Cor. 3. 6.

1. Cor. 3. 9.

Mat. 4. 38.

1. Cor. 13. 7.
1. Cor. 4. 25.
Heb. 1. 1.
1. Pet. 1. 20.

1. Cor. 13. 7.

1. Cor. 13. 7.
18.

2. Cor. 4. 4.
Heb. 1. 1.
Col. 2. 19.
Col. 2. 2.
2. Cor. 3. 10.

1. Cor. 3. 11.
Mat. 2. 4.
Mat. 3. 20.

1. Cor. 13. 7.
1. 22.

1. Cor. 1. 8.

viderunt & audierunt, ea annuntiarunt, ut Ecclesia cum Patre & Filio communionem haberet: in communione autem illa ista est consummatio. 2. Sapientia, quam Apostoli acceperunt ex revelatione Spiritus profundorum Dei scrutatoris, ab illis enunciata est sermonibus quos docuit idem Spiritus sanctus. At illa sapientia perfectorum est & spirituali: ut vidimus antea.

Rom. 10. 8. X V I. 3. Verbum ex cuius fide iustitia & vita æterna obtinetur, non tantum est præparatorium, sed & consummatorium. At tale est verbum fidei ab Apostolis prædicatum; unde & Euangelium dicitur ministerium iustitiæ, sermo salutis, & potentia Dei ad salutem omni credenti. 4. Ministerium Spiritus & Novi Testamenti, quod pedagogico & nihil consummanti ministerio Moysis, literæ mortis & Veteris Testamenti opponitur, non servit præparationi, sed continet perfectionem. At hoc ministerium obierunt Apostoli; unde etiam ministri Novi Testamenti, & Spiritus dicuntur; omnemque hominem perfectum sistere in Christo Iesu. 5. Verbum illud quod dicitur semen incorruptibile, ex quo renascimur, & quod manet in æternum, non est tantum præparatorium. At tale est verbum, quod Euangelizarunt Apostoli.

X V I I. Alteri parti firmandæ hæc sunt. 1. Omne Dei consilium, hominibus adnuntiandum, continet omnia ad salutem necessaria. At Paulus adnuntiavit Ephesius omne Dei consilium. Ergo omnia necessaria, &c. 2. Per Euangelium Pauli servantur Corinthiis, siquidem id retineant prout acceperunt. Ergo omnia ad salutem neces-

saria prædicata Corinthiis. 3. Salus à Christo prædicari cœpta & ab ipso integrè prædicata, ab Apostolis, qui ipsum audierant, ad nos est confirmata. Ergo Apostolorum doctrina omnia perfectè continuit, quæ Ecclesiæ postulabat necessaria confirmatio.

X V I I I. Et ne quis cavilletur, Apostolos quidem docuisse omnia tum temporis necessaria, at non quæ ad finem usque mundi sufficiant ædificationi totius corporis Christi, addatur porro. 4. Qui Euangelizaverit præter id quod Euangelizarunt Apostoli & præter hoc quod acceperunt Ecclesiæ Apostolicæ is anathema est. Ergo nihil addi licet Euangelio Apostolorum usque, ad finem mundi: imò si quis addit, mutavit Euangelium Christi, in Iesu Christo, seu in mysterio Dei & Patris & Christi sunt omnes thesauri sapientiæ & cognitionis absconditi. At Iesum Christum & hoc mysterium integrè prædicarunt Apostoli. Iesus Christus factus est nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio; unde concludit Apostolus in huius folius cognitione gloriationem veram consistere. Ergo Apostolorum doctrina continet, quicquid Ecclesiæ necessarium, utile & gloriosum unquam erit ad sæculi usque finem. 6. Ecclesia tota Catholica ædificata est super fundamentum. Prophetatum & Apostolorum, & Apostoli dicuntur fundamenta coelestis Hierusalem, quæ est mater omnium nostrum. Ergo omnia, quæ toti Ecclesiæ ad consummationem usque necessaria erunt, prædicarunt Apostoli. 7. Verum est corpus Christi complementum eius, qui implet ad omnia & in omnia.

Hob. 1. 3.

Gal. 7. 8.

Col. 2. 3.

Col. 1. 25. 28.

1. Cor. 1. 30.

31.

1. Cor. 9. 14.

Eph. 1. 20. 21.

Apost. 27. 21.

Gal. 4. 10.

Eph. 4. 4. 5. 6.

Eph. 7. 1.

1. Cor. 10. 17.

omnia

Heb. 1. 8. omnia in omnibus; unus Spiritus,
Col. 1. 24. 25. una spes vocationis nostræ; unus
Heb. 11. 2. Dominus, una Fides, unum Baptif-
 ma, unus Panis, unus Deus & Pater
 omnium. Et Iesus Christus heri, ho-
 die idem & in secula. Apostoli autem
 hunc Deum, hunc Dominum, hunc
 Spiritum, hanc Fidem & Spem, hoc
 Baptisma, hunc panem perfecte præ-
 dicarunt, totumque illud corpus do-
 ctрина sua animant & vivificant ad
 finem usque seculi. Ergo non debet
Deut. 4. 8.
Item 2. 12 Ecclesia varijs & peregrinis doctri-
 nis circumferri.

Deut. 30. 10.
2. 12. 11. 14.
Deut. 28. 18
Iof. 1. 7. 8.
1. Cor. 4. 6.
Alto. 20. 27
 XIX. Restat ultimum thema,
 quod Scripturæ Prophetiæ & Apo-
 stolice perfectionem nobis com-
 mendat; cui stabiliendo hæc argu-
 menta producimus. 1. Id docent
 Scripturæ expressa testimonia, ve-
 tanta ne quid addatur ijs quæ præ-
 cepta sunt à Domino: quod autem illa
 testimonia de verbo scripto intelli-
 genda sunt, docent eadem Scripturæ
 planissimè, quare etiam Apostolus
 jubet ne quis sapiat supra id quod
 scriptum est: & qui Ephesijs omne
 se Dei consilium adiutiasse dicit,
 fatetur se nihil dixisse extra ea quæ
 Moses & Prophetæ futuræ prædi-
 xerunt.

4 Tit. 1. 1.
1. Tim. 28. 9
Ioan. 7. 0
Ioan. 5. 23.
 XX. Ex ipso objecto & ma-
 teria doctрина salutiferæ eadem per-
 fectio adstruitur: & quidem varijs
 modis. 1. a tota materia doctрина
 salutaris constat veritate quæ est se-
 cundum pietatem: at illam veritatem
 integre tradit Scriptura; Est enim de
 Deo & Christo quomodo agno-
 scendus & colendus sit. 2. b Tradit
 Scriptura perfecte doctринаm Fidei,
 Spei & Charitatis: at illis actibus
 continetur quidquid Deus à nobis
 postulat. 3. c Dicitur Scriptura Ve-
 teris & Novi Testamenti, eo quod

utrumque contineat integrè. At Te-
 stamento nihil addi potest, imo Te-
 stamentum prudentis Testatoris
 continet plenè voluntatem ultimam
 illius, tum secundum quam vult bo-
 na sua dispensari, tum secundum
 quam vult hæredes suos vitam suam
 instituire. At tota doctрина salutis
 constat descriptione beneficij Dei
 erga nos, & nostri erga illum officij.
 4. * partitio totius doctрина salutari-
 sis in Legem & Euangelium, tan-
 quam partes totius amplitudinem
 exhaurientes idem evincit, quum
 ambæ in Scripturis perfecte conti-
 neantur.

XXI. 3. Probatur id ipsum à fi-
 ne & efficacia totius doctрина salu-
 taris: quem finem si integrum inten-
 dit Scriptura & præstat perfecte, non
 est cur doctрина quocumque modo
 propositam Scriptura perfectiorem
 dicamus. Sed intencit integrum
 & præstat efficaciter. Hæc est do-
 ctрина ejus ut credamus nomini Filij
 ejus Iesu Christi & diligamus alij
 alios, & Hæc scripta sunt ut
 credatis, item, Hæc scripti vobis
 ut sciatu vos vitam æternam ha-
 bere, & ut credatis in nomen Filij
 Dei. Ab istis duobus mandatis tota
 Lex & Prophetæ pendet. Scruta-
 mini Scripturas, nam videmini vi-
 tam æternam in ipsis habere. Impe-
 diunt Scripturæ ne quis veniat in
 damnatorum locum, & impediunt
 citra ullius alterius dogmatis addi-
 tionem. Sapientem reddunt vi una
 Dei ad salutem per fidem & ad em-
 ne bonū opus perfecte instructum.

XXII. 4. Confirmat hoc ipsum
 mos loquendi sanctis Dei viris &
 Scripturis ipsis usitatus, secundum
 quem indistinctè Prophetas pro-
 scriptis Prophetarum, & sermonem

Ter. 31. 33. 34
&c.
C. 3. 38. 39
Gal. 4. 1. 2.
 * *Luc. 16. 16*
1of. 1. 8.
Luc. 1. 1. 2.
3. 4.
Rom. 1. 2. 3.
&c.
Mat. 26. 22.
23.
Rom. 10. 4. 5.
6. 7. 8. 9. 10.
1. Ioan. 3. 25.
Ioan. 20. 31.
1. Ioan. 5. 9.
10. 11. 12. 13.
Mat. 22. 37.
38. 39. 40.
Ioan. 5. 39.
Luc. 16. 29.
2 Tim. 3.
15. 17. 18.

Propheticum pro Scriptura Prophetiæ, & vicissim Scripturas pro Prophetis & Deo ipso usurpant, quo ipso significant sermonem Dei & Propheticum profusum unum esse cum Scripturis, & illum amplitudine sua hæc non excedere, quantum ad illa quæ necessaria sunt.

Mat. 26. 17.

Sic. Credis Rex Agrippa Prophetis? hoc est scriptis Prophetarum. Habent Moſen & Prophetas, id est, scripta Moſis & Prophetarum. Habemus firmiorem sermonem Propheticum, scriptis nempe illorum comprehensum; dicitur enim postea Scriptura Prophetiæ. Exorsus à Moſe & Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso aiunt. Et vicissim. Dixit Scriptura Pharaoni, Deus nempe per Moſen. Concluſit Scriptura omnia sub peccato. Et concluſit Deus omnes in contumacia, providens Scriptura ante Euangelizavit Abrahæ.

Lu. 16. 29.

2. Pet. 1. 19.

20.

Luc. 24. 27.

Rom. 9. 17.

Exod. 9. 17.

Gal. 3. 22.

Rom. 11. 32.

Gal. 3. 8.

Gen. 2. 1.

Iean. 5. 39.

Rom. 1. 3.

Lu. 24. 27.

XXIII. Postremo hoc addimus. Nullum potest proferri subiectum quod vel agnitione sola vel cultu insuper cohonestare debeat Ecclesia, Scripturis sanctis non comprehensum. Nullum etiam potest produci adtributum subiecto huiusmodi conveniens, (quod quidem de illo necessario est cognoscendum, vel illi ab Ecclesia præstandum) quod Scriptura isti subiecto non adtribuat; unde sequitur Scripturam omnia continere ad salutem Ecclesiæ & gloriam Dei cognitu necessaria. Multa quidem Pontificij de Maria, reliquis sanctis & Pontifice Romano dicunt & scribunt; at dicimus, illa objecta non esse vel agnitionis vel cultus ullius, quem illis præstare debeat

Ecclesia. Et quæ illis adtribuunt, talia sunt; ut secundum certum Scripturarum iudicium illis citra sacrilegium & inversionem Evangelij Christi adtribui non possint.

XXIV. Concludimus igitur, omnia quæ ad salutem Ecclesiæ necessaria fuerunt, sunt, erunt usque ad consummationem seculi, perfecte jam olim inspirata, enunciata, scripta esse; neque ullam revelationem seu traditionem, præter illas inspiratas, enuntiatas & Scripturis comprehensas, ad salutem Ecclesiæ necessariam esse: imò tam perfecte dicimus Scripturis comprehensum quidquid ad doctrinam veritatis pertinet, ut omnia quæ contra illam veritatem vel directe, vel indirecte veniunt, ex ipsis Scripturis solis luculentissime confutari possint. Quam asseverationem tanta religione & certitudine animi asserimus, ut simulatque probatum fuerit aliquid Scripturis non contineri, eo ipso nos statuamus illud ad salutem necessarium non esse: & ubi constiterit sententiam aliquam per Scripturas confutari non posse, illam hæreticam non esse eo ipso arbitremur. Quum itaque Pontificij fatagunt, ut per exempla articulorum, quos necessarios dicunt, at Scripturis non probari, & quos hæreticos censent, at Scripturis non confutari, Scripturæ totalem perfectionem destruant; hoc impetrant, ut neque necessarios illos, neque hos hæreticos esse certo concludamus.

XXV. Interea non negamus, quod Apostoli aliqua Ecclesijs tradiderint ad disciplinam externam, ordinem & ritus in illa usurpandos spectantia, quæ ab illis scripta non sunt,

2. Tim. 3. 16.

Mat. 4. 3.

Et c.

Mat. 23. 29.

Mat. 18. 28.

1. Cor. 11. 34.

sunt, aut saltem illorum libris, quos Canonicos vocamus, non comprehensa: verum illa doctrinae salutariae substantiam non concernunt, neque ad salutem sunt necessaria; neque perpetua & immutabilia, neque universalia, sed accommodata statui Ecclesiae praesentis & circumstantijs illius.

XXVI. Fatemur etiam Ecclesias vel singulas vel plures vel etiam omnes, siquidem convenire in unum queant, posse Canones quosdam rituales conficere ad ordinem & decorum illarum, & ad functionum aedificationi servientium dispensationem pertinentes; modo ne ritus illi verbo scripto sint contrarij, superstitiosi, praeter numero aut gravitate difficiles observatu, ne pars cultus divini aestimentur, aut Ecclesiae libertati prejudicent, cujus aequa in istis abrogandis, mutandis, ampliandis semper est potestas aedificationi serviens & non destructioni. Atque hoc sensu admittimus distinctionem Traditionum in scriptas & non scriptas, Apostolicas & Ecclesiasticas: & ordinis violatores esse dicimus, qui Ecclesiae Canonibus isto modo constitutis contraiverint, aut privata auctoritate reclamaverint.

THESIS TERTIA

DE

Sufficientia & perfectione S. Scripturae contra traditiones humanas.

Resp. DE COIGNEE.

Quia Pontificij pro traditionibus non

scriptis adversus totalem Scripturae perfectionem, tanquam pro aris & focis, decertant, ut dogmata multa Scripturae, ipsorum etiam confessione, non comprehensa obtrudere, & auctoritatem sibi irrefragabilem in Ecclesia usurpare possint: non abs re facturi videmur, si paucis The-sibus, quid de re ipsa traditionum divinarum & Pontificiorum sententia statuendum sit, secundum Deum pertractemus.

I.

Traditionis vox ex flexione actum tradendi; ex usu ad objecti circa quod actus versatur notationem ampliata, ipsam doctrinam traditam significat. Vtroque sensu acceptae epitheton divinae à causa ejus Deo adscribimus, ut contra humanam distinguamus; eamque excellenter divinam esse dicimus, quae actione simul & objecto divina est, quam definimus doctrinam divinam divino actu hominibus patefactam minus excellenter, quae ut ut objecto est divina, humana tamen est actu traditionis, quod respicit Apostolus Paulus, cum dicit: Ego ut peritus architectus fundamentum posui, alius autem superaedificat: Porro unusquisque videat quomodo superaedificet; & Petrus inquitens: si quis loquitur, loquatur ut eloquia Dei.

II. Traditio divina, tum objecti, tum actionis respectu, variè distribuitur, & objecti quidem: 1. secundum actiones, quas sibi postulat ab hominibus praestari, distinguimus in eam, quae fidei est cui spem jungimus, & quae ad mores pertinet. Ibi objectum credendum offertur, hic opere praestandum. 2. ex adjunctis actionis requisitae aliam necessariam dicimus

1. Cor. 2. 13.
3.

2. Pet. 1. 21

1. Cor. 3. 10.

1. Pet. 4. 11.

1. Joan. 3. 19.

Luc. 24. 27.

Mat. 1. 5.

Mat. 27. 23.

Mat. 9. 13.

Heb. 9. 10.

1. Jo. 4. 21. 23.

dicimus ad iustitiam & salutem, aliam necessariam supervenientem, 3. ex duratione temporis aliam perpetuam dicimus & immutabilem, aliam temporariam & mutationi, secundum auctoris ipsius institutionem, obnoxiam. 4. secundum extensionem, aliam universalem dicimus, quæ omnes fideles, vel omnium temporum, vel ejusdem sæculi obligat, vel particularem, quæ ad nonnullos spectat sive plures, sive pauciores, qualis est, quæ ceremonias legales, & Sacerdotium Leviticum respicit.

III. Respectu actionis distinguitur traditio. 1. ex subjecto in internam, & externam. Interna est, quæ fit menti per illuminationem & inspirationem Sp. S. ad hanc etiam referimus quæ fit sensibus internis per species sensibiles in imaginatione efformatas. Externa est, quæ fit per signa sensibus externis objecta, inter quæ verbum primas obtinet; cuius duplex est tradendi modus, enuntiatio viva voce facta, & scriptio. 2. ex causis in immediatam & mediatam. Immediata est, quæ à Deo proficiscitur citra hominis interventum; liceat enim jam nobis quæ per Angelos fit sub immediata censure, commodioris doctrinæ gratia; ne multas mediatas sibi subordinatas introducere cogamur. Mediatam est quæ à Deo ut præcipuo auctore per manus hominis peculiariter ad illam obeundam sanctificationi peragitur. 3. secundum dignitatem & auctoritatem distribui potest in primariam & secundariam, ut primaria sit, quæ per hominem quidem fit, sed inspiratione & directione Sp. S. ita edoctum & gubernatum ut non ipse sit qui loquitur, sed Spiritus Patris, qui

est in illo: non ipse clamans, sed vox clamantis Dei: non ipse scriba, sed amanuensis Sp. S. Secundaria vero quæ secundum institutionem quidem est Dei, sed à voluntate hominis proprio arbitrio traditionis actum administrantis.

IV. Traditio interna semper est & absolute ad hominis salutem necessaria. Nemo enim potest mentem Dei, quantumvis per externa signa patefactam, & comprobata, percipere, & fide certa apprehendere: nisi ex Sp. S. revelatione & ob-signatione interna. Externa necessitas est ex arbitrio divinæ voluntatis, sive illam universè consideremus, nam citra illam potest hominis mentem abundè instruere, sive secundum speciales modos: nunc enim vivæ vocis pronuntiatione, nunc scriptione, nunc utraque prout ipsi visum est, & qua ipsi visum est uti: illa eo ipso hominibus necessaria est; unde apparet inconsequens esse scripturam jam necessariam non esse, quia Deus olim citra Scripturas suam Ecclesiam viva voce instituerit.

V. Quanquam omnia dogmata à Deo sive viva voce sive scripto tradita divinam auctoritatem habeant, licet tamen inter ista distinguere, & secundum certos respectus majorem unis quàm alijs auctoritatem asserere. 1. Causa efficiens princeps discrimen facit, quæ quod dogma magis vult, majoris etiam facit esse auctoritatis, unde illud; miseris ordiam volo, non sacrificium. 2. administri qualitas majorem vel minorem doctrinæ conciliat auctoritatem: si per Angelos dictus sermo firmus est, quanto magis doctrina per Filium annuntiata. 3. objectum doctrinæ

Rom. 1. 26.
27.

Esa 69. 2.
ad Epp. 11.
17. 16.
1. Cor. 2. 9.
Rom. 10. 17.
1. Cor. 1. 20.
2. Thef. 2. 13.
Gen. 3. 9. & 12.
Gen. 12. 1.
2. 3.
Ezech. 1. 5.
& 1. 2. 3.

2. Sam. 23.
2. 1.
Mat. 10. 19
2. Tim. 3. 16

2. Pet. 1. 21.
1. Pet. 4. 11.
1. Cor. 2. 10.
ID

2. Cor. 1. 20.
1. 23.
8. Cor. 2. 7. 8
9. 10.
2. Cor. 8. 6.
2. Cor. 8. 9.
Ezed. 2. 4. 7.
1. Thef. 2. 13
Luc. 16. 29.

Mat. 9. 23.

Heb. 2. 2. 3.

doctrinæ idem facit, secundum quod nonnulla graviora legis præcepta, alia minima dicuntur: sic præcepta secundæ tabulæ cedunt primæ. Hac mente dixit Apost. fidus est sermo, & omni (in quo dicto notetur *eupe-* & acceptione dignus quod Iesus Christus venit in mundum ut peccatores servaret. 4. quo dogmæ ad finem totius doctrinæ propius & principalius facit, eò prævalet authoritate. Si ministerium mortis, & condemnationis est gloriosum, quanto magis vitæ & iustitiæ abundat gloria? 5. ipse tradendi modus addit authoritati pondus: quod enim antea voce traditum ne excidat, scripto mandat, & sic duplici actu alienæ memoriæ commendatum, præstantius ipse author indicat, quam quod sola vocis pronuntiatione contentus esse commendasse (observet hypothesis in qua partim voce & scripto, partim sola voce tradidisse præsupponitur) cui argumento robur addit doctrinæ scriptæ crebrior & magis sollicita commendatio.

V I. Hisce ita de re ipsa expositis ad controversiam, quæ nobis est cum Pontificijs progrediamur, eamque breviter perstringamus. Videtur autem ista tribus hisce questionibus contineri. 1. An omnis doctrina ad salutem Ecclesiæ, quæ fuit, est, erit necessaria jam tradita sit? An vero adhuc aliquid tale restet tradendum? & si tradita sit, quando postrema traditio facta sit? 2. Vbi illa dogmata quæ ad Ecclesiæ illius salutem credita & facta necessaria sunt contineantur; an in Scripturis solis, an vero partim in Scripturis partim in traditionibus à primo eorum auctore non scriptis? 3. Unde constare possit conscientijs fidelium

certò doctrinam aliquam esse divi-

VII. Ad primam ita habet sententia nostra; omnia dogmata ad salutem Ecclesiæ universæ necessaria jam ante mille & quingentos annos tradita esse, nullamque post Apost. tempora novi dogmatis ad salutem fidelium necessarij traditionem factam esse. Quod his argumentis adstruimus. 1. quia in Christo & Evangelio ejus omnis sapientiæ & cognitionis thesauri sunt absconditi. Christum autem & ejus Evangelium perfectè annuntiarunt Apost. Adeo ut Anathema dicatur illi, qui aliud Evangelium annuntiat, præter id quod Evangelizarunt Apost. & quod acceperunt Ecclesiæ: aliud autem annuntiat, qui aliquid illi addit tanquam ad salutem fidelium necessarium. 2. quia tota Ecclesia fundata est supra doctrinam Proph. & Apost. quod verum non est si aliqua doctrina per Proph. & Apost. non revelata necessaria sit ad ullius Ecclesiæ salutem. 3. quia Ecclesia tota Cath. unum est corpus constans ex particularibus Ecclesijs toti homogeneis ab uno spiritu animata & in omnem veritatem ducta, in unam spem ejusdem hæreditatis vocata, unum habens Dominum, unam Fidem, unum Baptismum, unum Deum & Patrem omnium, in ejusdem corporis & sanguinis Domini communione inque per unius panis & poculi participatio rem obtingata. 4. quia Iesus Christus heri & hodie idem est, & in secula. Unde infert Apost. nefas esse ut Ecclesia varijs & peregrinis doctrinis circumferatur.

VIII. Huic veritati quanquã Doctores nominalli Pontificij adimplulari

Mat. 23. 23
Mat. 23. 29
Mat. 23. 26.

1. Cor. 3. 9.

1. Pet. 3. 1. 2.

1. Tim. 4. 13
2. Pet. 1. 19.

Colof. 2. 3.

1. Cor. 20.
26. 17
Gal. 1. 8. 9.

Eph. 2. 20.
Act. 21. 24
Eph. 4. 5. 6.

1. Cor. 10. 15
& 17.
Heb. 13. 6. 9.

se profiteantur, exstant tamen dis-
 sensionis ab illa veritate iudicia satis
 manifesta in scriptis eorum, præser-
 tim Canonistarum. In primis Epi-
 theta Episcopi universalis, supremi
 Pastoris, Principis, Capitis, Spon-
 si, Perfectoris, illuminatoris Eccle-
 siæ Cath. sponsæ ipsius, Pontifici
 Romano attributa, istam traditi-
 onis limitationem non admittunt. In-
 de Authoritas gubernandi, iubendi,
 vetandi, leges figendi & refigendi,
 iudicandi; & condemnandi, solven-
 di & ligandi; immanis & infinita
 ipsi adscripta, & facta ab illo usur-
 pata, eandem circumscriptioem
 excludit. Accedit decretum, quo
 de necessitate salutis esse definitur,
 omnem humanam creaturam Pon-
 tifici Rom. subesse; item quo veteri
 latinæ versioni authentica authoritas
 tribuitur. Ne multa, pro communi
 argumento istius dissensionis habemus;
 quod non audent certum
 traditionum non scriptarum inire
 censum, & numerum statuere, ut
 potestatem sibi reseruent in quavis
 controversia traditionem producendi,
 & quo pro diversis Ecclesiæ sta-
 tibus alia dogmata necessaria esse
 nonnulli ex illis afferunt.

I X. Libentissimè autem fateamur
 traditionem, quæ secundariam
 appellavimus, ad finem usque mundi
 in Ecclesia duraturam, qua dog-
 mata per Proph. & Apost. illi
 concredita per illam porro Filij
 ejus administrantur. Qua de causa
 etiam firmamentum & columna ver-
 ritatis appellatur, sed secundariò post
 Apost. qui, propter primariam tra-
 ditionem, columnarum & fundam-
 entorum nomine prius quam Ec-
 clesia insigniuntur.

X. Ad secundam dicimus, scri-

pturam Canonicam veteris & novi
 Testamenti perfectè continere om-
 nia dogmata, quæ ad salutem fide-
 lium & gloriam Dei sunt necessaria.
 Patet, 1. ex testimonijs Scripturæ ex-
 pressis, verantis quidpiam addi ad
 illa quæ præcepta sunt (constat au-
 tem ex textu loqui Mosem de præ-
 ceptis scripto comprehensis) & ju-
 bentis ne quispiam fapiat supra id
 quod scriptum est. 2. ex ipsa materia
 dogmatum, idque variè. Continet
 doctrinam Legis & Euangelij in-
 tegrè. Item doctrinam fidei, spei,
 & charitatis perfectè. Tradit plenam
 Dei & Christi, in qua vita æterna
 posita est, cognitionem. Dicitur
 Scriptura veteris & novi Testam-
 ti & verè quidem; at Testamento
 nihil addi debet. 3. A fine, quem
 intendit & præstat. Hæc scripta
 sunt ut credatis, & credentes vitam
 habeatis. Scrutamini Scripturas,
 nam existimatis vitam æternam in
 ipsis habere. 4. Ab efficacia, quia suf-
 ficienter impedit citra aliam doctri-
 nam, ne quis veniat in locum tor-
 menti, hominem Dei sapientem
 reddit ad salutem per fidem, & ad
 omne bonum opus instructum. 5. ex
 usu loquendi Scripturæ usitato quæ
 per Prophetas, scripta prophetarum;
 per Prophetas & sermonem Prophe-
 ticum, Scripturæ Prophetiam intel-
 ligit; quod Deus dixit & fecit, Scri-
 pturam dixisse & fecisse narrat. Di-
 cit enim Scriptura Pharaoni, pro-
 videns Scriptura evangelizavit A-
 brahæ. Scriptura conclusit omnia
 sub peccato.

X I. Pontificij contra, non om-
 nia ad salutem necessaria Scripturis
 contineri, sed partim Scripturis,
 partim non scriptis traditionibus af-
 severant. Quam suam sententiam

tura

Extrav. De
 Major. &
 Obid. c. unã.

Synod. Trid.
 sess. 4.

1. Cor. 4. 6.

Ioan. 20. 31.
 Ioan. 5. 32.

Luc. 16. 29.

2. Pet. 1. 19.
 25. 21.
 Rom. 9. 17.
 Gal. 3. 18.
 Gal. 3. 22.

Tit. 3. 15.
 Gal. 2. 9.
 Apoc. 1. 14

tum ipsis Scripturis, tum testimonijs Pontificum, Conciliorum; Parum; Denique exemplis nonnullis allatis dogmatum necessariorum, attamen Scripturis non comprehensorum, adstruere nituntur. Quorum argumentorum robur singularim in ipsa instituta *synthesi* examinaturi jam præstructim dicimus: Loca Scripturæ ab illis horsum usurpari solita, aut à recto ipsorum sensu detorque-ri, aut propositum non concludere. Testimonia Pontificum, Concilio- rum, & Patrum; utpote hominum, nobis non præjudicare. Exempla allata aut ex Scripturis comprobari, aut ad salutem necessaria non esse: quam disjunctionem tantæ necessi- tatis esse arbitramur, ut posito quod ad salutem necessaria sunt, sequatur Scripturis comprobari posse, imo debere; & posito quod ex Scripturis comprobari nequeant, sequatur ad salutem necessaria non esse, tam im- motum & certum est nobis omnia dogmata ad salutem necessaria Scri- pturis contineri.

XII. Ad Tertiam respondemus.

Quemadmodum doctrinæ divinæ traditio alia primaria est, alia secun- daria: Ita quoque testificatio de do- ctrinæ divinitate primaria est & secunda. Primaria est ipseus Dei, cui propriè primò & pèr se compe- tit doctrinæ suæ testimonium per- hibere. Ille autem utitur testifica- tione duplici, una externa, quæ sen- sibus obijcitur illorum quibus do- ctrina proponitur, & præparativa est ad fidem doctrinæ, etiam non intellectæ faciendam. Altera inter- na mentibus imprimens verum do- ctrinæ intellectum, & indubiatam ad probationem ejusdem, quæ ne- cessaria, propria & immediata causa

est fidei istius, quam Deus verbo suo præstari postulat, & quæ sola est salutaris. Secunda est Ecclesiæ, quæ certior facta per primariam illam testificationem; quæ Dei est, de divinitate doctrinæ istius, & ob- signat quod Deus verax est, & testi- monium perhibet doctrinæ ab illo acceptæ, Deo gratum; Doctrinæ de- bitum; ipsi decorum & hominibus utile. Notandum autem hoc testi- monium Ecclesiæ non divinum; sed humanum esse; & minus illo priore; quod valeat tantum cordibus præparandis per quandam reveren- tiam doctrinæ concillatam; ut illi & ex anime per internam Dei te- stificationem assentiantur. Testi- monium Prophetarum, Apost. Eu- angel. Pastorum, Doctorum, *cuſp- yw* Dei, sub primario externo com- prehendimus, siquidem illi imme- diatè vocati sunt; ad secundarium, si mediatè per Ecclesiam. Pontificij qui internæ testificationi minus, se- cundariæ plus tribuunt quàm à no- bis explicatum est; meritò à nobis rejiciuntur.

XIII. His ita explicatis conce- dimus Apost. aliqua tradidisse Ec- clesijs ad ordinem, decorum & ritus in illis usurpandos pertinentia, que ab illis scripta non sunt, verum illa neque Legis, neque Evangelij con- cernunt substantiam; neque ad salu- tem sunt necessaria, neque immuta- bilia & perpetua, neque universa- lia, sed accommodata statui Ecclesiæ præsentis; & circumstantijs illius. Quia etiam damus, ut Ecclesiæ vel singulæ, vel plures de communi consensu, vel etiam omnes, siquidem convenire possent, Canones quos- dam rituales conficiant ad ordinem, decorumq; illarum, & ad munus

in il-

100. 5. 36 37.

1. Joan. 5. 7.

100. 3. 20

Heb. 2. 4.

1. Cor. 1. 6. 8.

100. 3. 330

1. Joan. 9. 9.

100. 5. 34. 36

100. 15. 26

27.

1. Cor. 11. 34.

1. Cor. 14. 40.

in illis necessariò obcondorum directionem, præsentì ædificationi fervientem. Verum huic observatis conditionibus. 1. ut ritus verbo scripto non repugnent. 2. ne superstitionem admixtam habeant, aut foveant. 3. ne pro cultu divino habeantur, & laqueum conscientijs injiciant. 4. ne numero plures sint, aut exercitio graviores quam ut facile observari possint. 5. ne Ecclesia sibi ipsi præcidat libertatem mutandi, addendi, demendi, prout arbitrabitur ædificationem præsentem postulare: quibus ritibus utiliter in Ecclesia constitutis non licet cuivis privata auctoritate reclamare, nisi inter inordinatos & pacis Ecclesiasticæ turbatores nomen suum censerit velit.

THESES QUARTA

DE

Natura Dei.

Resp. D. D. IACOBO ARMINIO pro gradu.

I.

Naturam Deo rectè tribui, tum ipsa rerum Natura & Scriptura Dei, tum sapientum populorumque consensus testatur.

II. Illa cognosci nequit à priori: omnium enim prima est & infinitis sæculis sola ante omnia. A Deo solo adæquatè cognoscitur, & per ipsam Deus: quia idem Deus quod illa. A nobis cognoscitur quadantenus, sed infinite inferius eo quod ipsa est;

quia nos ab illa per emanationem externam.

III. Cognoscitur autem à nobis vel immediatè per visionem claram ejus, sicuti est: hæc facie ad faciem dicitur; & beatorum propria est in caelis: vel mediate per imagines analogicas & signa, quæ sunt tum actiones Dei externæ & opera ex illis, tum verbum ipsum, quod ea parte, quæ Christum; imaginem: Dei inconspicui, & characterem hypostasios ipsius splendoremque gloriæ proponit, eo usque cognitionem nostram promovet, ut rectè facie gloriæ Domini in speculo intuentes, in eandem imaginem transformemur ex gloria in gloriam. Hæc per speculum in ænigmate dicitur; & viatorum peregrinantiumque à Domino propria est.

IV. Duplex autem est secundæ istius perceptionis, ex operibus Dei & verbo illius, modus. Primus est affirmationis (qui etiam causalitatis & per habitudinem principij à Thoma appellatur) secundum quem perfectiones simplices, quæ Creaturis insunt, ut à Deo productis, Deo tribuuntur analogice secundum similitudinem aliquam. Alter est negationis sive remotionis, secundum quem perfectiones secundum quid & imperfectiones omnes, quæ creaturis competunt, ut ex nihilo productis, à Deo remouentur. Affirmationis, quia est per habitudinem causæ & principij, ad cujus excellentiam nunquam assurgit affectus, supereminentiæ modus addendus est, secundum quem perfectiones quæ de creaturis prædicantur, infinite perfectiores in Deo intelliguntur. Modus iste licet positivus sit & affirmativus in se (natura enim Dei

necessario

Col. 2. 13. 21.
2. 23.
Ab. 11. 10.
18.
2. Cor. 14. 5.

1. Cor. 14. 37.
33.
2. Thes. 3. 6.

1. Joan. 3. 2.
Ps. 19. 1. 8.
Rom. 1. 20.
Rom. 10. 24.
17.
Col. 1. 15.
Heb. 1. 3.
2. Cor. 3. 18.

2. Cor. 5. 6.
Exod. 33. 20

Ps. 94. 9. 10
Mat. 7. 1.
Ej. 49. 15.

Ep. 55. 8. 9.
1. Cor. 15. 5.
Ej. 40. 15. 17
22. 25.

Gal. 4. 8.
2. Pet. 1. 4.
Arist. de
Rep. 1. 7. c. 1.
Cicero de
Nat. Deor.
Ej. 4. 4. 6.
Apo. 1. 8.
1. Cor. 2. 11.
1. Tim. 6. 26
1. Cor. 15. 9.
1. Cor. 23. 12.

necessario ut est ita cognoscitur) in positione non in negatione: tamen à nobis non nisi per negationem euntur potest eorum modorum, secundum quos creaturæ suarum perfectionum sunt participes, seu perfectiones in creaturis circumscribuntur: qui modi perfectionibus creaturarum additi, efficiunt, ut quæ sine illis considerata simplices perfectiones erant, secundum quod perfectiones sint, & eo ipso a Deo removendæ, unde adparet supereminentiæ modum ab affirmationis & negationis modo specie non differre.

Genes. 1.
Psal. 104. 29.
Psal. 148.
Act. 17. 28.

V. Porro in tota rerum Natura & Scriptura duo tantum reperiuntur substantialia, quibus omnis rerum perfectio continetur; Essentia & Vita; illa omnium creaturarum existentium, hæc nonnullarum tantum & perfectissimarum: ultra hæc duo mens humana nihil substantiale & comprehendere & ne cogitare quidem potest. Nam & ipsa terminis naturæ creatæ est, circumscripta, ut parsejus, quare ambitum totius excedere non valet. Vnde etiam in ipsa Dei natura hæc duo tantum momenta considerari a nobis possunt, Essentia & Vita.

Problemata nobis sunt.

An essentia corporea & vita vegetativa & sensitiva analogiam ad Dei essentiam & vitam habeant, licet minorem quam essentia spiritualis & vita intellectualis.

Et si habeant, quomodo corpus & sensus a Deo removeatur simpliciter.

Si non habeant, quomodo Deus istam talem essentiam & vitam producere poterit.

V. I. Vt utaque autem in Deo consideranda est, cum supereminentiæ

modo, id est, excellenter supra omnium creaturarum essentiam & vitam.

VII. Essentia Dei est, qua Deus est, vel primum Naturæ divinæ momentum, quo Deus esse intelligitur.

VIII. Quia omnis essentia, quæ est in superiore & inferiore rerum natura, distribuitur in spirituales & corpoream, quarum illa perfectionem notat simpliciter, hæc defectum ab illa perfectione: hinc corpoream a Deo secundum modum re-motionis separamus, & simul omnia illa, quæ corporeæ essentiæ, sive simplici sive compositæ, quæ talis, conveniunt: utpote magnitudinem, figuram, locum, partes, sive sensibiles sive imaginabiles, unde etiam sensibus corporeis sive externis sive internis percipi nequit, invisibilis, intactilis, unimaginabilis. Spiritualem vero illi ascribimus, & cum supereminentiæ modo, ut Spirituum Patri.

Itaque

1. Rejicimus Anthropomorphitarum dogma, & Pontificiorum intollerandum morem in effugienda Dei essentia usurpati solitum.

2. Quum Deo membra corporea in Scripturis tribuuntur, id fit ob similitudinem effectuum, quos creature non nisi illorum membrorum officio producere solent.

IX. Modus, quo essentia Dei supereminenter & est, & spiritualis est, supra omnium essentiarum, etiam spiritualium, excellentiam, negativè enunciari ut debet, ita primo & immediate unico verbulo potest, quod sit *diversus* & *non derivatus*, principij & causæ expers tum externæ tum internæ. Quum enim progressus in infinitum esse nequeat (licet

E enim

Deut. 4. 12.
1. Reg. 8. 27.
Luc. 24. 39.
Joan. 4. 24.
1. Tim. 1. 17.
Heb. 12. 9.

Deut. 4. 15. 16.
Rom. 1. 23.
Es. 40. 18.
Act. 17. 29.

Es. 43. 10. &
44. 9. 24. &
46. 9.
Apoc. 1. 8.
Rom. 11. 35.
36.
1. Cor. 8. 4.
16.
Rom. 9. 5.

Apoc. 1. 8. &
4. 8.
Dan. 6. 26.

Psal. 107. 27.
1. Tim. 6. 16.

enim nulla esset essentia, nulla scientia) unam esse oportet, supra & ante quam nulla sit alia. Illam autem Dei esse necesse. Cuicumque enim illa tribuetur, eo ipso Deus id erit.

X. Quia Dei essentia omnis causæ expers est: hinc primo existunt Simplicitas & infinitas Entitatis in Essentia Dei.

XI. Simplicitas est modus supereminens essentia Dei, quo omnis compositionis partiumque componentium, sive sensibilem sive intelligibilem expers est. Compositio- nis, quia expers causæ externæ: Partium componentium, quia causæ internæ expers. Non constat igitur Dei essentia ex partibus materiali- bus, integralibus, quantitativis, non ex materia & forma, non ex genere & differentia, non ex subjecto & accidente, non ex forma & formato (est enim ipsa sibi forma per se existens & se ipsa individuans:) non ex supposito & natura, non ex potentia & actu, non ex essentia & esse, unde Deus est sua ipsius essentia & suum esse, idemque in eo quod est & quo est; totus oculus, auris, manus, pes, quia totus videt, audit, ope- ratur, ubique est.

Itaque

Quidquid de Deo prædicatur ab- solutè, id essentialiter non acciden- taliter intelligitur: & quæ, ceu multa & diversa, de Deo prædicantur, in Deo multa non sunt sed unum, nostro tantùm considerationis modo, qui compositus est; ut multa & diversa discernuntur. Quanquam non incommodè dici possit, quod etiam formaliter ratione distinguantur.

XII. Infinitas Entitatis est mo- dus supereminens essentia Dei, quo illa omnis limitationis & termini

expers est: tum superius tum in- ferius; tum antè tum post; supe- rius, quia à nullo suum esse accepit: inferius, quia forma, quæ ipsa est, non limitatur ad capacitatem alicujus materiae, quæ ipsam recipiat: Ante, quia à nullo efficiente: Post, quia non est alius finis gratia. Intus verò terminatur essentia proprietate sua secundum quam est id quod est & non aliud; verum per hoc infinitati ejus non præscribitur: eo ipso enim quod sit suum esse per se sub- sistens, non receptum ab alio; ne- que in alio, distinguitur ab omnibus alijs, & alia re moventur ab eo.

Itaque

Quicquid de Deo absolutè prædi- catur, immediatè, primò, & citra causam de illo prædicatur.

XIII. Ex simplicitate & infini- tate essentia divina existunt, Infinitas ratione temporis, quæ Æternitas; & ratione loci quæ Immensitas dicitur; Impatibilitas, Immutabilitas, Incorruptibilitas.

XIV. Æternitas est modus supereminens essentia Dei, quo illa temporis expers est secundum ter- minum initij & finis; quia est Infinita Entitatis successione prioris & posterioris, præteriti & futuri; quia simplicis Entitatis quæ nunquam potentia sed semper actu est. Secun- dum illam igitur Esse Dei semper ipsius essentia universum, totum, plenum, indistans, fixe & in præ- senti adest, momenti instar quod partibus etiam intelligibilibus caret, & nunquam in fluxum progreditur; verum in seipso manet. Licebit ergo Æternitatem cum Boethio defini- re, vita nomine in essentia (bona illius vestigia) permutato, quod sit. In- terminabilis tota simul & perfecta essentia

Es. 43. 10.

Es. 44. 9.
Rom. 11. 3.
Prov. 16. 4.

Rom. 11. 35.
30.
Heb. 2. 10.
Es. 40. 12.
22.

Psa. 1. 9. 8. 9
20. 11. 12.

Jacob. 1. 17.

Gen. 21. 33.
Psa. 90. 1.
Es. 44. 6.
2. Tim. 1. 9.

Psa. 143. 3.

essentia possessio. Iure autem aliquo istam mutationem postulare posse videor, quia essentia in priore Naturae divinae momento consideranda venit quam vita, & aeternitas non essentiae per vitam, sed vitae per essentiam convenit.

Itaque

Quaecumque de Deo praedicatur absolute, illa ab aeterno illi conveniunt, tota simul, quaeque illi ab aeterna non conveniunt, certum est illa non absolute, sed per relationem ad creaturas de illo praedicari, ut Creatorem, Dominum, Iudicem esse universonum.

XV. Immenitas est modus supereminens essentiae Dei, quo illa loci expers est secundum spatium & terminum; spatium coextensum, quia est simplicis Entitatis, non habens partem & partem, itaque non partem extra partem terminum ambientem seu extra quem non sit, quia infinitae Entitatis: fuitque Deus ante omnia solus ipse sibi & mundus & locus & omnia: focus autem, quia nihil extrinsecus praeter ipsum.

XVI. Ex hac immensitate sequitur, positus jam creaturis & locis, quibus creaturae continentur, omni praesentia sive ubiquitas essentiae Dei, secundum quam tota illa est ubicunque creatura aliqua aut locus aliquis est, idque aequaliter puncti instar, quod totum adest toti peripheriae, & singulis partibus ejus, absque tamen circumscriptione. Discrimen siquod est, illud a voluntate, potentia & actione Dei est.

XVII. Impatibilitas est modus supereminens essentiae Dei, secundum quem illa passionis omnis expers est; eum quia nihil in illam agere po-

test, est enim Entitatis infinita, & causae externae expers; tum quia recipere nullius actionem potest; est enim simplicis Entitatis.

Itaque

Christus non est passus secundum essentiam Deitatis suae.

XVIII. Immutabilitas est modus supereminens essentiae Dei, quo illa mutationis omnis expers est.

Translationis de loco in locum, quia ipsa sibi finis est & bonum, & quia immensa est: Generationis & corruptionis, alterationis, incrementi & decrementi eadem de causa, quae est Impatibilis, unde etiam in Scriptura illi Incorruptibilitas attribuitur: imo ne motus quidem in illum cadit ex operatione; convenit enim illi, & soli, in operatione quietum esse.

XIX. Hi modi essentiae Dei ita proprii sunt Deo ut omni alij rei sint incommunicabiles, tum secundum ipsos aequè atque ipsa Dei essentia, cujusmodi sunt, sine qua communicari non possunt, nisi ipsam propriis essendi modis spoliata destrueretur velimus: tum secundum analogiam magis quam essentia; quia enim sunt supereminentes, nihil illis analogum esse potest.

Itaque

Christus non est ubique secundum humanitatem suam.

XX. Quum Vnum & Bonum sint generales Entis affectiones, eadem Deo quoque sunt tribuendae, sed cum supereminentiae modo, juxta mensuram simplicitatis & infinitatis essentiae ipsius.

XXI. Vnitas essentiae Dei est, secundum quam ipsa ita omnimodè una est, ut in se prorsus sit indivisibilis, secundum numerum,

1. Re. 8. 17.
Iob. 11. 8. 9.

Ps. 139. 8. 9.
Eph. 6. 1.
Ab. 17. 17.
28.

Ps. 101. 27.
Mal. 3. 6.
Iacob. 1. 17.

Rom. 1. 23.
Eph. 4. 8.

Gen. 1. 31.
Mat. 19. 17.

Deut. 4. 35.
1 Cor. 8. 4.

speciem, genus, partes, modos, &c.

XXII. Convenit etiam essentia Dei, quod divisa sit ab omni alio & in nullius alterius rei compositionem venire queat; idque nonnulli simplicitati, a unitate essentia; quidam utriusque adscribunt. Legimus autem Deo in Scripturis crebro sanctitatem adscribi; quæ plerunque separationem designat; forte itaque non incommode id ipsum, quo Deus ab aliis est ab alijs, Sanctitatis nomine appellari poterit.

Itaque

Deus non est anima Mundi, non forma universi, non forma inhærens; non forma corporis.

XXIII. Bonitas essentia; Dei & secundum quam ipsa summum & ipsum bonum est, essentialiter in se ipsa, ex cuius participatione omnia alia sunt; & bona sunt; & ad quam omnia alia tanquam ad summum finem sunt referenda. Hac ratione dicitur communicabilis.

XXIV. Hi modi & affectiones ita essentia; primò tribuuntur; ut per reliqua omnia, quæ in posteriore natura; divinæ momento consideranda veniunt, duci debeant, quod si sit, præsertim per ea quæ ad operationem Dei pertinent; tum per amplam utilitatem ex illis & earum cognitione ad nos redundabit; quam non præstant, si in hoc tantum natura; divinæ momento considerentur.

DE VITA DEI.

XXV. Vita Dei, quæ in secundo momento natura; divinæ consideranda venit; est Actus ab essentia Dei fluens, quo illa in se actuosa esse significatur.

XXVI. Actum ab essentia fluen-

tem dicimus: quia quum intellectus noster in natura Dei essentiam & vitam sub formis distinctis concipiat, & illam prius hac: cavendum ne hæc ut actus, ad illam accedens concipiatur, unitatis instar, quæ unitati addita facit binarium: sed ut actus ab illa fluens promovente se ad sui perfectionem, quemadmodum punctus suo fluxu se promovet in longitudinem; atque hæc tantum nostræ considerationis modo intelligi volumus, qui cogimur tenebrositas nostræ vocibus uti ad lucem illam inaccessam aliquo modo adumbrandam.

XXVII. Essentiam per vitam actuosam dicimus, quia omnes Dei actiones tum internæ, tum externæ; tum ad intra, tum ad extra, vitæ ipsius tanquam proximo & immediato principio sunt adscribendæ. Quæ enim vivit Deus Pater producit ex sua essentia Sermonem & Spiritum suum; Quæ vivit Deus, intelligit, vult, potest, facit omnia, quæ intelligit, vult, potest, facit. Unde quum beatitudo in actu consistat, vitæ illa proprie adscribitur, quæ etiam causa videtur, quod iuramentum præstati voluerit hisce conceptis verbis: Vivit Dominus.

XXVIII. Vita Dei est ipsamet essentia; ipsumque esse Dei; quia essentia divina, simplex est omnimodo, est infinita, & propterea æterna & Immutabilis: undè immortalitas illi tribuitur & quidè soli, quæ propterea nulli creaturæ communicari potest. Est immensa sine incremento & decremento; est una & indivisa, sancta & secreta ab omnibus rebus; bona & hinc communicabilis ipsa, & communicativa sui, tum per creationem, & conservationem,

Heb. 4. 12.

1. Tim. 1. 11.
Rom. 6. 23.
Ierem. 4. 2.

1. Tim. 1. 17.
2. Tim. 6. 16
Gen. 2. 7.
AR. 17. 23.
Rom. 8. 10.
11.
1. Cor. 15. 28.

tum

1. Is. 4. 17.
E. 6. 3.
Gen. 2. 3.
E. 1. 13. 2.
1. Pet. 2. 9.
1. Th. 5. 8.

Mat. 19. 17.
Iacob. 1. 17.
1. Cor. 13. 5.

Mal. 3. 6.
Num. 23. 19.
Th. 3. 22.
Hos. 11. 9.

Ps. 42. 5.
Hebr. 3. 12.
Rom. 14. 21.

tum per inhabitationem inchoatam in hoc seculo, consummandam in futuro.

XXXIX. Vita autē Dei tribus facultatibus actiua est. Intellectu, Voluntate, & Potentia propriē dicta. Intellectu objectum suum qualescunq; intus considerante, sive unum sit, sive unipitum ipsi in intellectu. Voluntate primum, summam, & *opis* suum objectum intus volente; reliqua extrinsecus. Potentia tantum extrinsecus operante, quæ etiam causa esse potest, quod illa propriē potentie nomine appelletur, utpote quæ in omnia sua objecta prius operari possit, quam re ipsa operatur.

DE INTELLECTU DEI.

XXX. Intellectus Dei est vite ipsius facultas natura & ordine prima, qua omnia & singula, quæ Entitatem qualescunq; habent, habitura sunt, habuerunt, habere possunt, ex hypothese haberent, omniumque & singulorum inter se ordinem, connexionem, respectusque varios, quos habent, aut habere possunt, distinctē intelligit, ne exclusi quidem illa Entitate, quæ rationis est, & in mente, imaginatione, enuntiatione tantum existit, vel existere potest.

XXXI. Intelligit ergo Deus seipsum: Novit omnia possibilis, sive illa sint in potentia Dei vel creature; in potentia activa vel passiva; in potentia operandi, imaginandi, enuntiandi: novit omnia quæ existerent posita aliqui hypothese, novit alia à se, necessaria, contingentia: bona, mala; universalis, singularis; futura, presentia, præterita, excellen-

tia, vilia: substantialia, accidentalia, omnis generis; actiones, passiones, modos & circumstantias omnium: externa dicta & facta; internas cogitationes, consultationes, consilia, decreta: Entia rationis, complexa, incomplexa. Quæ omnia junctim intellectui Dei tributa id efficere videntur, ut Deus infinita nosse merito dici queat.

XXXII. Novit Deus omnia quæ novit, non per species intelligibiles, non per similitudinem; (non enim opus est ut utatur abstractione & applicatione ad intelligendum) sed per suam ipsius essentiam, & solam, exceptis malis, quæ indirectè novit per opposita bona, sicut mediante habitu cognoscitur privatio.

Itaque

1. Seipsum totum novit & adæquatè; est enim totus ens, lux, & oculus; alia verò etiam tota, sed excellenter ut in ipso sunt & ejus intellectu, adæquatè ut in proprijs naturis.

2. Seipsum primò novit, & impossibile est, ut primum & per se intellectum à Deo sit aliud, quam ipsius essentia.

3. Intelligere Dei est ipsius esse & essentia.

XXXIII. Modus quo Deus intelligit non est successivus, qui est vel per compositionem & divisionem, vel per discursum; sed simplex & per infinitum intuitum. Itaque

1. Ab æterno novit omnia, nihil de novo. Nam nova illa perfectio aliquid adderet essentie ejus per quam omnia intelligit; vel intellectio excederet essentiam si nunc intelligeret, quod non intelligebat antea; quod fieri nequit, quum per essentiam omnia intelligat.

Rem. II. 33.

AB. 15. 18.
Heb. 4. 13.
Mat. 11. 31.
Psal. 147. 4
Eccl. 1. 21. 23.
Esa. 44. 7.
Mat. 10. 30.
Psalm 135.
1. Sam. 1. 7.
1. Reg. 8. 19.
Psalm 135.
Eccl. 40. 28.
Psalm 147. 5.

Psalm. 139
Psalm 94. 9
Psalm 13. 14

1. Cor. 1. 1.
Psalm 94. 9.

Hab. 4. 13.

1. Cor. 1. 1.
Ephes. 1. 4.

P/147.5.

2. Immensè novit omnia citra augmentum & decrementum rerum cognitarum & ipsius scientiæ.

I. 1. 17.

3. Immutabiliter cognoscit omnia non variate cognitione ejus ad infinitas rerum cognitarum mutationes.

Hob. 4. 13.

I. Reg. 8. 39.

P/34. 10. 17.

4. Vno & individuo actu cognoscit omnia, non distractus ipse in plurima, sed collectus in semetipsum: neque tamen confusus, nec universè & in genere tantum, sed distinctè & specialissimè seipsum in seipso, res in causis ipsarum, in ipsis, in essentia sua, in ipsis præsentem, in causis antecedentem, in seipso supereminenter.

P/1. 13. 1.

5. Et propterea quum Deo somnus, dormitatio, oblivio tribuitur, eo significatur tantum dilatio repetendarum de hostibus pœnarum, & solatii auxiliijque amicis præstandi procrastinatio.

XXXIV. Quanquam Deus uno & simplici actu intelligat omnia, tamen ordo quidam in objectis cognitionis non incommodè assignari potest, imò & debet nostra causa. 1. novit seipsum. 2. omnia possibilia, quæ ad tria velut genera referri possunt: ut Primum sit eorum, ad quæ potentia Dei immediate se extendere potest, seu quæ puro & solo ipsius actu existere possunt. Secundum illorum, quæ a creaturis, sive illæ existuræ sint sive non, ipsius conservatione, motu, auxilio, concursu, permissu existere possunt. sive illæ in hoc, sive in illo, sive in infinitis rerum ordinibus collocarentur, imò & quæ existerent a creaturis, si hæc vel illa hypothesis poneretur. Tertium illorum quæ Deus de actibus creaturarum vel sibi vel actibus convenienter facere potest.

I. Sam. 23. 11

I. 1.

Mat. 11. 21.

L. 18. 6.

E/1. 4. 4. 7.

P/1. 15. 18.

3. omnia Entia, sive illa ut futura, vel ut præterita, vel ut præsentia considerentur: atque horum etiam triplex ordo; Primus ordo est eorum, quæ puro ipsius actu sunt existitura, existant, existerunt; Secundus eorum quæ intervèntu creaturarum, vel ab ipsis vel per illas ipsius conservatione, motu, auxilio, concursu, permissu sunt existitura, existant, existerunt. Tertius illorum, quæ ipse de actibus creaturarum vel sibi vel actibus convenienter facturus est, facit, fecit. Quæ consideratio infinitæ est utilitatis in varijs doctrinæ Theologicæ capitibus.

P/139. 4.

Dno. 28.

XXXV. Sanctè Deus intelligit omnia, res prout sunt citra admixtionem considerans: unde non secundum personam & faciem judicare dicitur, sed secundum veritatem.

P/49. 9. 4.

I. The. 1. 4.

Rom. 2. 15.

XXXVI. Intellectus Dei certus est, neque unquam falli potest, adèd ut etiam futura contingentia certè & infallibiliter videat, sive illa videat in causis ipsarum, sive in ipsis. Nititur autem ita certitudo infinitate essentiæ Dei, per quam omnia intelligit præsentissimè.

I. Sam. 23.

11. 11.

Mat. 11. 21.

XXXVII. Intellectio Dei a nulla causa externa causatur, ne ab objecto quidem: quanquam si objectum futurum non sit; non sit quoque de eo futura Dei intellectio.

E/40. 19.

24.

Rom. 11. 34

35.

A/1. 27. 12.

23. 14. 25.

31.

A/1. 23. 11.

E/1. 17. 18.

E/1.

A/1. 2. 10.

12.

A/1. 26. 32.

Rom. 11. 33.

P/147. 5.

XXXVIII. Intellectio Dei quantumvis certa & infallibilis, necessitatem tamen rebus non imponit, imò potius contingentiam in illis stabilit. Quum enim illa non tantum sit rei ipsius, sed etiam modi rei; necesse est ut rem & modum rei, qualis est, cognoscat, & propterea, si modus rei sit contingens, non esse

esse contingentem; quod nequit fieri, si rei iste modus vel sola ratione intellectiois divinæ in necessarium mutetur.

XXXIX. Quum Deus tam varia per unum infinitum intuitum distinctè intelligat, meritissimo jure illi omniscientia vel omniscientia tribuitur, quæ tamen in Deo non secundum modum habitus, sed actus purissimi, est consideranda.

XL. Cæterum scientia Dei unica & simplicissima potest secundum varia objecta & respectus ad objecta aliquot modis distingui, in theoreticam & practicam, visionis & simplicis intelligentiæ.

XLI. Theoretica scientia est qua res sub ratione Entitatis & veritatis intelliguntur. Practica, qua sub ratione boni, & ut objecta voluntatis & potentiæ ejus considerantur.

XLII. Scientia visionis est qua se & omnia alia Entia novit quæ sunt, erunt aut fuerunt. Simplicis intelligentiæ, qua possibilia: illam alij definitam & determinatam; hanc indefinitam seu indeterminatam appellant.

XLIII. Dicunt insuper Scolastici scientiam Dei aliam esse naturalem & necessariam, aliam liberam, aliam mediam. Et naturalem quidem seu necessariam, qua Deus seipsum & omnia possibilia intelligit. Liberam qua novit omnia alia Entia. Mediam qua novit, si hoc sit, illud futurum. Illa præcedit omnem liberum voluntatis divinæ actum. Ista actum voluntatis liberum sequitur. Hæc postrema actum quidem voluntatis liberum præcedit, sed ex hypothesi illius aliquid futurum videt. Strictè

autem loquendo omnis Dei scientia necessaria est. Neque enim ex eo quod voluntatis liber actus objectum præstat intellectui, hinc libera est intellectio Dei: sed posito objecto qualicumque, necessario illud cognoscit intellectus divinus propter infinitatem essentiæ ipsius: posito itidem ex hypothesi objecto qualicumque, necessario intelligit Deus quid ex illo sit existiturum.

XLIV. Scientia libera & visionis, quæ & præscientia dicitur, qua Entia alia cognoscuntur, quam liberum voluntatis actum sequatur, non est causa rerum; deque illa vere dicitur, quod res non sint quia eas futuras novit Deus, sed quod futuras novit quia sunt futuræ.

XLV. Scientia Dei quæ practica, simplicis intelligentiæ, & naturalis seu necessaria dicitur, est causa omnium rerum per modum præscribentis & dirigentis, accedente voluntatis & potentiæ actione: quantum mediam illam intervenire necesse sit in rebus, quæ à libertate arbitrij creati pendent.

XLVI. Scientia Dei ita ipsi propria est, ut nulli rei creatæ communicari possit, ne Christi quidem animæ, quamquam lubentes fateamur Christum omnia illa scire, quæ ad officij functionem & beatitatem ejus perfectam requiruntur.

DE VOLVNTATE DEI.

XLVII. Voluntatis Dei nomine ipsa volendi facultas proprie, at figuratè nunc actus volendi, nunc objectum volitum significatur.

XLVIII. Voluntatem Deo rectè tribui tum essentiæ & intellectus

Dei

2/a. 8. 8.
E/a 37. 28.
& Ep. 10. 5.

P/104. 24.

I. Reg. 8. 19.
Mat. 24. 16.

Joan. 9. 39.
T/115. 3.

Dei ratio, tum Scriptura & hominum consensus testatur.

X L I X. Illa est vitæ Dei facultas altera, intellectum sequens & ex illo producta, qua Deus in bonum cognitum fertur. In bonum, quia ipsum est adæquatam voluntatis objectum. In cognitum, quia in id ipsum qua ens prius fertur intellectus, non tantum id qua ens cognoscendo, sed etiam quod bonum sit judicando. Unde illius actus est id, seu bonum voluntati, sibi congeneri, sive potius ex se natæ, offerre, ut & ille suo circa id ipsum officio & actu fungatur. Malum autem, quod culpæ dicitur, non vult Deus. Quia nullum bonum malo isti connexum magis vult, quam bonum; cui malitia peccati adversatur, nempe bonum ipsum divinum; quod omnia Dei præcepta clarissime demonstrant.

L. Bonum autem duplex est, summum & aliud à summo: ordo inter hæc est, ut hoc non sit cum illo, sed ab illo, per intellectum & voluntatem illius. Quare summum bonum est primum, potissimum & directum voluntatis divinæ objectum, infinita sc. ipsius essentia, quæ ab æterno infinitis ante existentiam alius boni seculis sola fuit, & propterea unicum Bonum: unde etiam non incommode dicitur & adæquatam divinæ voluntatis objectum dici potest. In quam quum intellectus & voluntas Dei suo singuli actu ferrebantur, tantam Entitatis & bonitatis plenitudinem in ea comperebant, ut ille communicationem ejus ad extra instituendum judicaverit, & quidem hoc modo ista communicationem hujusmodi adprobarit: unde existentia alius boni qualiscunque à summo, quod propterea vo-

luntatis Dei non nisi indirectum objectum dici potest; quod Deus vult propter illud summum, vel potius vult esse propter illud summum.

Itaque

Voluntas Dei est ipsamet Dei essentia, distincta tamen ab illa secundum formalem rationem.

L I. Actus quo voluntas Dei tendit in objecta sua est. 1. simplicissimus: nam ut intellectus Dei simplicissimo actu intelligit essentiam suam, & per illam omnia alia; sic voluntas Dei uno & simplici actu vult bonitatem suam & omnia in bonitate sua. Itaque multitudo volitorum non repugnat simplicitati voluntatis divinæ. 2. Infinitus, non enim movetur à causa externa ut velit, non ab efficiente alio, non à fine, qui extra ipsum sit; ne ab objecto quidem, quod non sit ipse. Imo volitio finis non est ei causa volendi ea, quæ sunt ad finem; quanquam velit ea, quæ sunt ad finem, ordinari in finem. Cui veritati non obstat, quod nonnulla voliturus seu facturus non esset, nisi actus aliquis creaturæ interveniret. 3. Æternus, quia nihil potest Deo de novo aut esse aut videri bonum. 4. Immutabilis, quia quod semel illi bonum fuit aut visum fuit, perpetuo illi tale est & videtur, & id, quo Deus aliquid velle cognoscitur, nihil aliud est quam ipsa immutabilis Dei Entitas. 5. Sanctus, quia Deus in objectum suum tendit tantum quia bonum id sit, non propter aliud, quod ipsi adjunctum, & tantum quia intellectus id bonum ducit, non quia adfectus in id inclinet citra rectam rationem.

L II. Quemadmodum simplex & æternus actus, quo omnia sua objecta

Triv. 1. 6.

Triv. 16. 4.

Eph. 4. 3. 7.
Eph. 1. 5. 6.
7. 8. 9.

Deut. 7. 7.
Mat. 21. 26.

Act. 17. 25.
Psal. 16. 2.

1. Sam. 2. 30.

Mal. 3. 6.
Rom. 11. 5.
1 Tim. 2. 15
Rom. 9. 11.
Rom. 12. 2
Ps. 119. 137.

Psal. 5. 5.

Mat. 19. 7.
Gen. 31.
Rom. 11. 36.

Pro. 8. 22. 3
34.

Apc. 4. 11.

objecta cognoscit intellectus divinus, ordinem ab ijs non exclusit, ita quoque ordinem quendam assignare licebit, secundum quem simplex & unus voluntatis Dei actus in sua objecta fertur. I. vult Deus essentialiter & bonitatem suam. i. seipsum: 2. vult omnia illa, quæ ex infinitis sibi possibilibus entibus per extremam sapientiæ suæ iudicium facienda iudicavit: & 1. quidem vult illa facere: Deinde erga illa facta affectus est voluntate sua, prout similitudinem aliquam habent cum ipsius naturâ. Tertium voluntatis objectum sunt illa, quæ æquum esse iudicat, ut a creaturis intellectu & libero arbitrio præditis fiant: & volitio circa hæc præcepto significatur, cui etiam includimus prohibitionem illius, quod ab eadem creatura fieri non vult. An consilia hic locum habere possint, discipulari permittimus, modo ne illa quæ consuluntur, velut supererogationis æstimentur.

Quartum voluntatis divinæ objectum est Permissio divina, qua creaturæ rationali permittit id facere, quod prohibuit, & omittere quod præcepit: quæ constat suspensione impedimenti efficacis, non debiti & sufficientis. Quintum voluntatis divinæ objectum sunt illa, quæ secundum infinitam sapientiam suam iudicat facienda de actibus creaturarum rationalium.

LIII. Est autem volitionis Dei causa nulla sit ab extra, tamen cum Deus ordinem velit esse in rebus, qui in eo potissimum situs est, ut aliæ sint aliarum causæ, catenus volitio Dei, ut fertur in illa objecta, est quasi causa sui ipsius ut fertur in alia; sic causa, cur alicujus condemnationem velit, est, quia vult ordinem justitiæ

suæ observatum in universitate Mundi. Neque propterea negamus, quin actus creaturæ aut omisio ejus hucusque occasio, vel causa esse possit volitionis alicujus divinæ; ut citra considerationem actus illius vel omissionis Deus ista tali volitione superfederet.

LIV. Deus per suam voluntatem, mediante potentia, omnium aliarum rerum causa est, ita tamen, ut cum per secundas causas agit vel cum illis vel in illis, modum proprium agendi ipsis divinitus inditum non tollat; verum eandem secundum modum proprium ipsarum suos effectus producere sinat, necessarias necessario, contingentes contingenter, liberas liberè, quæ ipsa contingentia & libertas causarum secundarum non impedit, quominus certo fiat, quod Deus per eas isto modo operatur; & propterea certa eventus futurius necessitatem non includit.

LV. Quanquam Deus uno & individuo actu velit omnia, quæ vult, potest tamen voluntas ejus, seu potius volitio, ex objectis ratione modi & ordinis, secundum quem in objecta fertur, distingui.

LVI. I. Voluntas in objectum suum fertur aut secundum modum naturæ, aut secundum modum libertatis: secundum modum naturæ tendit in objectum primum, *ἐκείνο* & naturæ adæquatam: secundum modum libertatis in alia omnia, hinc Deus naturali necessitate vult seipsum, liberè verò omnia alia. Quanquam actus posterior ordine adstrictus esse possit per liberum actum ordine priorem, quæ potest dici necessitas ex hypothesi, originem

ff habens

I. Sam. 2. 39.
Ier. 13. 7. 8.
Thi. 3. 37. 4.
Ez. 10. 5. 6. 7
Gen. 4. 5. 6.
8
A. 27. 29.
3.

Prov. 1. 6. 40

Gen. 1. 31.

Joan. 14. 23.

Levit. 20. 1. 2

Et c.

Nich. 6. 8.

Ab. 14. 16.

17.

Ps. 81. 13.

Esai. 5. 4.

Esai. 5. 5.

I. Sam. 2. 30

Gen. 22. 16

17.

Os. 2. 11. 21.

Joan. 6. 40

Deut. 7. 8.

2. Tim. 1. 13.

Apo. 4. 11.

habens partim ex libera volitione & actione Dei; partim ex immutabilitate naturæ ipsius. Non est injustus Deus, inquit Apostolus, ut obliviscatur laboriosæ charitatis piorum; quia liberè promisit illis remunerationem, & naturæ immutabilitas promissa rescindere non patitur.

L VII. Huic subjungendâ altera distinctio, secundum quam vult aliquid ut finem, alia ut mediâ ad finem. In finem tendit naturali appetitu voluntas, in mediâ per liberam electionem.

L VIII. Inde distinguitur voluntas Dei in illam, qua vult facere vel impedire aliquid, quæ beneplaciti dicitur vel potius placiti; & in illam, qua vult fieri vel non fieri aliquid à creaturis intellectu præditis, & voluntas Signi dicitur; hæc revelata est; illa partim revelata est, partim occulta est. Illa efficax est: utitur enim potentiâ, aut tantâ, cui resisti nequit, aut tali, cui certò scit nihil obstiturum: hæc inefficax dicitur & crebro illi resistitur, ita tamen ut cum hujus ordinem excedit creatura, ab illa in ordinem redigatur, fiatque de ijs voluntas Dei, à quibus voluntas Dei facta non est. Huic voluntati duplici opponitur voluntatis remissio, quæ permissio dicitur, eaque duplex; una, quæ permittit aliquid potestati creaturæ rationalis non circumferibendo actum lege, & hæc est opposita voluntati signi; alia, qua permittit aliquid potentiæ & voluntati creaturæ, non ponendo impedimentum efficax, & opponitur voluntati placiti & efficaci.

L IX. Quæ Deus vult facere, illa vel ex se vult non propter ullam causam extra ipsum positam, sive id

fit citra ullius actus à creatura profecti considerationem, sive ex actus creaturæ occasione sola, vel ob priorē aliam causam ex parte creaturæ positam, cujus distinctionis respectu dicitur aliquod opus proprium Dei, aliquod extraneum & alienum opus ipsius; quod etiam significavit Ecclesia his verbis; O Deus, cujus proprium est misereri semper & parcere.

L X. Distinguunt etiam nonnulli voluntatem Dei in antecedentem & consequentem; quæ distinctio respectum habet ad unam eandemque volitionem sive actionem creaturæ rationalis, quam si antecedit actus voluntatis divinæ, voluntas antecedens dicitur, si consequatur consequens. Verum illa antecedens, velleitas potius quam voluntas dicitur dicenda.

L XI. Ab ista distinctione non multum abcedit altera, secundum quam Deus nonnulla velle dicitur, quatenus secundum naturam suam absolute considerata bona sunt; alia verò quatenus spectatis etiam omnibus circumstantijs appetenda intelliguntur.

L XII. Vult etiam Deus aliqua in causis suis antecedentibus, hoc est, qua ratione causas eorum vult, ipsasque ita ordinat, ut effectus ex his consequi, & si consequantur, Deo per se placere possint. Alia non tantum in causis suis, verum etiam in seipsis vult. Cui coincidit distinctio voluntatis in conditionalem & absolutam.

L XIII. Denique vult Deus nonnulla per se aut per accedens; per se quæ bona sunt simpliciter & relativè; per accedens quæ respectu mala sunt, at talia bona sibi conjuncta

Hab. 6. 10. 11

Eze. 16. 4.

7. Ps. 115. 3.
Mar. 3. 35.
1. The. 4. 3.
Deut. 29. 29.
1. Cor. 2. 11.
12.
7. Ps. 33. 9.
Rom. 9. 19.
1. Sam. 17.
14.
Esa. 54. 5.
Mat. 2. 19.
40. 41.
Ahor. 5. 4.
1. Cor. 7. 23.

Mat. 14. 15.
Ez. 81. 13.

Deut. 7. 7. 8.
Rom. 11. 35.
Joan. 3. 16.
Exod. 3. 1.

1. Sam. 17.
17. 25.
Ez. 3. 31.
Ez. 28. 21.

1. Tim. 1. 4.

1. Tim. 1. 25.
Mat. 23. 37.
28.

Ezech. 33. 11.
Genes. 4. 7.
Joan. 6. 40.
Mar. 11. 25.
25.

2. Pet. 3. 9.

2°. 9. 9.
Psa. 50. 21.
Ierem. 23. 6.

juncta habent, quæ magis vult quam bona respectiva illis malis opposita; sic vult mala poenæ; quia mavult ordinem justitiæ servari in punitio- ne, quam impunitatem creaturæ pec- catricis.

1. An duæ volitiones Dei affir- mativè contrariæ in unum idemque & uniforme objectum tendere pos- sunt.

2. An una volitio Dei in objecta contraria tendere possit; problemata nobis sunt.

Thom. 1.
quæst. 20.

LXIV. In hoc divinæ naturæ momento consideranda veniunt illa Dei attributa, quæ ipsi in Scripturis sive propriè sive figuratè tribuuntur secundum quandam analogiam af- fectuum & virtutum moralium in nobis; qualia sunt Amor, Odium, Bonitas, Misericordia, Desiderium, Ira, Iustitia, &c.

LXV. Quæ affectuum analogiam habent, ad duo summa genera commodè referri possunt, ut unum sit eorum, quos primos sive præci- pios appellare possumus; alterum derivatorum à primis.

Prov. 15. 4.
Psalms 11. 7.
Iou. 3. 16.
Sap. 11. 25.
Psalms 5. 5.
Eccl. 12. 11
Deut. 25. 15.
Eccl. 1. 24.
Psalms 12. 5.
Deut. 28. 63.
Esa. 66. 4.

LXVI. Primitivi sunt Amor, cui oppositum est odium; & Boni- tas, & his connexæ Gratia, Beni- gnitas & Misericordia.

LXVII. Amor est affectus un- ionis in Deo, cujus objecta sunt Deus ipse & bonum Iustitiæ, Crea- tura & felicitas illius. Odium est affectus separationis in Deo, cujus objectum est injustitia & miseria Creaturæ. Cum autem Deus præci- pue amet se & bonum justitiæ, eod- emque momento iniquitatem o- dio habeat, creaturam verò ejusque beatitatem secundo amet, & isto momento miseriam creaturæ odio habeat; hinc fit, ut creaturam in in-

justitia pertinaciter perseverantem odio habeat & amet miseriam illius.

LXVIII. Bonitas est affectus in Deo communicandi bonum suum. Hujus primum objectum ad extra est nihilum, & adedò ne- cessario primum, ut illo sublato nulla ad extra communicatio esse queat. Hujus bonitatis progressus primus est in creaturam qua creatura est, secundus in creaturam quæ officium facit, ad communicandum bonum ultra remunerationem promissam, qui uterq; progressus com- modè Benignitatis nomine appellari potest. Tertius progressus est in creaturam, quæ peccavit & eo ipso miseriam obnoxia facta est; qui Mi- sericordia dicitur; affectus nempe subveniendi misero, nihil obstante peccato. Hosce progressus ita bonitati attribuimus, ut interea amori Dei erga creaturas suas quoque in illis partes concedamus.

LXIX. Gratia videtur bonita- ti & amori erga creaturas tanquam proprium adjunctum assistere, se- cundum quam Deus affectus est ad communicandum suum bonum a- mandumque creaturas, non ex me- rito aut debito, neque ut ipsi Deo aliquid accedat, sed ut benè sit il- li, cui bonum tribuitur, & qui a- matur.

LXX. Affectus orti à primis sunt speciales, utpote qui non circa bonum & malum in communi, ve- rùm speciatim circa illud quæ absens vel præsens est, versantur, hos dis- tinguimus ex nostræ consideratio- nis modo, quæ vel in concupiscibili vel in irascibili analogiam aliquam habent.

LXXI. In concupiscibili. i. de- siderium & quod illi oppositum est,

Apo. 4. 12.
Gen. 1. 31

Es. 61. 4. 50.

Rom. 5. 7.
Eccl. 16. 6.

Exo. 34. 6.
Rom. 5. 8.
2. Iou. 4. 7.

Psa. 16. 20.

Psa. 81. 24.
15. 16.

inde gaudium & dolore confide-
ramus. Desiderium in Deo ponimus.
affectum obtinendi opera iustitiae
creaturis intellectu præditis
præscripta, & dandi remunerationis
præmium; huic oppositus est affe-
ctus, secundum quem execratur ope-
ra iniustitiae & remuneratōis om-
missionem. Gaudium est affectus ex
rei convenientis præsentia; quales
sunt, fructio sui ipsius, obedientia
creaturæ, communicatio bonitatis
ipsius, & interitus rebellium & hos-
tium suorum. Dolor illi oppositus
est ex inobedientia creaturæ, miseria
eiusdem, & occasione data à popu-
lo suo blasphemandi nomen Dei
inter Gentes. huic affinis est pœni-
tentiæ, quæ nihil aliud est in Deo,
quam mutatio voliti vel facti pro-
pter actum creaturæ rationalis.

LXXII. In irascibili spem &
illi oppositam desperationem, con-
fidentiamque & iram ponimus, ne
metu quidem excluso, quem etiam
per anthropopathiam Deo tributum
legimus. Spes est attentæ boni ope-
ris à creatura debiti & per gratiam
Dei præstabilis expectatio, quæ fa-
cile cum præsentia Dei certa con-
ciliari potest. Desperatio est ex per-
tinaci iniquitate creaturæ abalienatæ à
vita Dei & obdurate in malo, quæ
posteaquam in dedoluit per cauterium
conscientiæ inustum, seipsam proter-
vye dedit, ad certatim patranda
impunitatem, omnem. Confidentiam
in Deo dicimus, quâ ille in-
venti spiritu bonum amatum & de-
sideratum prosequitur, & malum
exosum amolitur & repellit. Ira est
affectus depulsionis in Deo per pu-
nitionem Creaturæ legem ipsius
transgressæ, quæ creaturæ infert ma-
lum miseriæ pro iniustitia, & vin-

dictam sumit debitam sibi, tanquam
indicem amoris erga iustitiam, &
odij adversus peccatum. Hæc quum
vehemens est, furor dicitur.

LXXIII. Hosce affectus Deo
tribuimus propter effectus nonnul-
los ipsius illis analogos citra ullam
passionem, utpote simplici & im-
mutabili; & citra ullam inordinatio-
nem & recte rationis repugnantiam,
sanctæ enim versatur circa omnia
voluntatis sua objecta. Vsum vero
& exercitium illorum infinitæ Dei
sapientiæ subieimus, cuius est sin-
guis objectam, modum, finem, cir-
cumstantiasque præfigere, & decer-
nere, utri præ reliquis agendi partes
sint concedendæ.

LXXIV. Quæ in Deo analo-
giam habent virtutum moralium,
velut moderatricium istorum affe-
ctuum, sunt partim ad omnes affe-
ctus generales, ut iustitia; partim
speciatim nonnullos concernunt, ut
patientia, & quæ iræ sunt & pœna-
rum ex ira moderativæ.

LXXV. Iustitia est æterna &
constans in Deo voluntas suum cui-
que tribuendi: Deo ipsi quod ipsius
est, & creaturæ quod illius est. Hanc
in dictis & factis ipsius considera-
mus. In dictis omnibus veracitatem
& constantiam, in promissis fide-
litate. Factorum est duplex, dispo-
sitiva & remunerativa; illa est, se-
cundum quam Deus omnia in actio-
nibus suis ex sapientia sua ad æqui-
tatis ab illa vel præscriptæ vel mon-
stratæ normam disponit. Ista est
per quam Deus creaturæ secundum
opus ipsius ex pacto cum ipsa iusto
reddit quod ipsius est.

LXXVI. Patientia est, quæ bo-
ni amati, desiderati, sperati absen-
tiam, & mali exosi præsentiam tole-

ter. 10. 27.
& 12. 13.
Esa. 63. 6.

Exod. 32. 10.
1. 12. 13. 14.
Dru. 1. 2. 6.
17.

Psal. 11. 7.
2. Tim. 2. 13.
Nu. 23. 19.
Rom. 3. 4.
1. Tim. 5. 24.
Heb. 6. 10.
17. 18.
Psal. 45. 17.
2. Thes. 1. 5.
Apoc. 2. 23.

Esa. 5. 4.
Ecc. 18. 2.
Mat. 21. 33.
&c.

Esa. 48. 18.
19.
Psal. 5. 5.
ter. 5. 7. 9.

Esa. 63. 7.
Esa. 64. 14.
Prov. 1. 24.
25. 26.
Genes. 6. 6.
Ier. 18. 3. 7.
11.

D. ut. 32. 27.
Esa. 5. 4.
Lu. 15. 5. 7.

Ier. 13. 23.
Esa. 4. 8. 19.
Esa. 6. 3. 5.
Esa. 13. 13.
14.
Esa. 17. 4.
Ierem. 9. 9.
Deut. 32. 35.

Luce. 13. 6. 7. ranter suffert: parcens peccatoribus, tum ut iudicia misericordię & iustitię suę per illos exequatur, tum ut eos ad respicientiam perducatur, vel contumaces æquius & gravius puniat.

2. Tes. 3. 9. **LXXVII.** Irę & pœnarum moderatrics sunt, longanimitas, mansuetudo, facilitas ad ignoscendum, & clemencia. Longanimitas suspendit iram, ne properet ad depulsionem mali simul atque id meritum creaturę postulataverit. Mansuetudinem sive lenitatem adpellamus, quę iram temperat, ne nimia sit magnitudine, imò ne respondeat illius gravitas scelerum magnitudini. Facilitatem ad ignoscendum dicimus, quę irę moderatur, ne duret in seculum peccatorum merito convenienter. Clementia est, qua moderatur pœnas debitas, ut gravitate & diuturnitate sua inferiores sint multum peccati merito, & vires creaturę non exsuperent.

DE POTENTIA DEI.

LXXVIII. Potentię Dei nomine, non passiva potentia, quę in Deum purum actum cadere non potest; neque actus, quo Deus intus in se ipso ex naturę necessitate semper agit, intelligitur: sed potentia activa, quã extrinsecus operari potest, & quando visum est, operatur.

LXXIX. Illam describimus, quòd sit vitę facultas, intellectu & voluntate ordine posterior, quã Deus ex libertate voluntatis suę extrinsecus operari potest, quęcunq; liberè velle potest, & operatur, quę liberè vult, unde apparet potentiam esse velut principium exsequens id, quod voluntas imperat, dirigente

scientia, volumus autem impeditionem sub operatione comprehendensam.

Itaque

Potentiam generandi & spirandi ab hac excludimus, utpote naturaliter agentem & ad intra.

LXXX. Mensura potentię divinę est libera voluntas Dei, & adæquata quidem. Quidquid enim velle potest Deus liberè, id ipsum etiam facere potest, & quidquid facere potest, id ipsum liberè velle potest, & quidquid velle non potest, id quoque facere nequit, & quod non facere, id quoque non velle: facere autem quia velle, & non facere quia non velle. Facit enim quę facit, idèd quòd vult ita facere, non facit quia non vult: non contra. Vnde objectum potentię commodissimè ex objecto liberę voluntatis Dei circumscribi potest, imò & debet.

LXXXI. Et quidem hoc pacto. Quum voluntas libera innitatur voluntate secundum modum naturę se habente; & utraque intellectum habeat prævium, qui unã cum voluntate essentiam ipsam Dei pro fundamento habet; atque hinc illa tantum liberè possit velle Deus, quę essentię ipsius & naturali voluntati non sunt contraria, intellectuque ipsius tantquam entia & vera comprehendendi possunt; sequitur illa sola Deum posse, iandè & omnia; quum solis illis adstricta sit voluntas libera, & propterea etiam potentia Dei. Quumq; illa talia sint simpliciter & absolute possibilia, reliqua omnia impossibilia, meritò Deus dicitur facere posse omnia possibilia. Quomodo enim ens, verum, bonum esse possit, quod ejus essentię & voluntati naturali est

FF 3 contra-

contrarium, intellectuique incomprehensibile?

LXXXII. Et hæc quidem ita posita omnibus in confesso sunt, generatimque in scholis impossibilia describuntur, quæ contradictionem implicant. At in specie quæritur, quænam illa sint. Nos non nulla referemus. Deus Deum alium facere non potest, non mutari, non peccare, non mentiri, non efficere ut aliquid simul sit & non sit, fuerit & non fuerit, futurum sit & non sit futurum, ut hoc sit & non sit hoc, ut hoc sit & contrarium ejus, ut accidens sit sine subjecto, ut substantia mutetur in substantiam præexistentem, panis in corpus Christi, ut corpus sit ubique, atque hæc quum dicimus, non potentia ipsius injuriam facimus, sed ne essentia, intellectui, voluntati ipsius indigna tribuantur cavemus.

LXXXIII. Potentia Dei est infinita, non tantum quia omnia possibilia potest, quæ sunt innumera, adeo ut non possint tot numerari quin possit plura: sed etiam quia illi resisti nequit. Omnia enim creata ab illa tanquam à principio efficiente pendent, tum inesse, ut loquuntur, tum in conservari, unde merito illi omnipotentia tribuitur.

LXXXIV. Quum mensura potentia Dei sit voluntas libera ipsius, & Deus idèd aliquid faciat quia id facere velit, non potest ex omnipotentia Dei concludi aliquid futurum, nisi constet de voluntate Dei. De illa autem si constet, certum est id fore quod facere ille voluerit, etiam si menti creaturæ fieri non posse videatur: atque hinc locum habet, mentem captivandam esse sub fidei obsequium.

LXXXV. Distinctio potentia in absolutam & ordinariam sive æqualem, non tam respectum habet ad illam quam ad voluntatem, quæ potentia utitur ad nonnulla facienda, quum ea uti vult; non utitur, quando non vult; licet ea uti possit, si vellet, & si utetur, multò plura faceret per illam, quam facit.

LXXXVI. Omnipotentia Dei nulli rei create communicari potest.

DE PERFECTIONE DEI.

LXXXVII. Ex horum omnium, cum modo supereminentiæ consideratorum, simplici & infinito complexu existit perfectio Dei; non illa qua singula habet perfectissimè, nam hoc simplicitas & infinitas præsterunt, sed quæ omnia habet, quæ perfectionem aliquam notant, perfectissimè, potestque illa non incommodè describi, quod sit interminabilis tota simul & perfecta essentia & vitæ possessio.

LXXXVIII. Hæc perfectio Dei omnium creaturarum perfectione infinitè excedit, & quidem triplici nomine. Omnia enim habet, modo perfectissimo & non aliudè. Creaturæ autem quam habent perfectionem, à Deo habent, adumbratam ad archetypum illius: alia alijs majorem & quo majorem eò sunt Deo similiores & propinquiores.

LXXXIX. Ex hac perfectione mediante aliquo actu Dei interno existit Beatitudo ejus, & mediante aliquo respectu ejus ad extra, Gloria ipsius.

DE BEATITATE DEI.

XC. Beatitas est per actum intellectu-

*Id. I. 17.
Psal. 5. 5.
Num. 23. 19
2 Tim. 2. 13.
Phil. 4. 11.*

*Apoc. 1. 8.
Eph. 3. 20.
Matt. 3. 9.
Mat. 26. 53.
Rom. 9. 19.
Phil. 3. 21.*

*Dan. 3. 17. 18
Rom. 4. 10.
21.
Mar. 8. 2.
Luc. 1. 19. 10
34. 35. 36.*

Mat. 3. 9.

*1. Tim. 6. 15.
Iuda 4.*

Mat. 5. 28.

*Gen. 17. 1.
Exod. 6. 3.
Psal. 10.
1. Th. 17. 25.
Iacob. 1. 17.*

*Rom. 11. 35.
36.
1. Cor. 4. 7.
1. Th. 17. 28.
29.
2. Cor. 3. 18.
2. Pet. 1. 4.
Mat. 5. 28.*

*1. Tim. 1. 11.
6. 15.
Exod. 3. 18.*

Gen. 17. 1.

Pf. 16. 11.
1. Cor. 2. 9.
10.

intellectus, an etiam voluntatis? ita quidem nos arbitramur, & sic illam delineamus; quod sit Actus vitæ Dei, quo ille perfectione sua per intellectum plenè cognitâ, & per voluntatem summè amatâ fruitur cum acquiescentia in eadem.

1. Cor. 15. 28.

X C I. Dei beatitudo ita ipsi propria est, ut nulli creaturæ communicari possit. Est tamen ipse creatorarum intellectu præditarum bonum beatificum ratione objecti, & effector actus in objectum tendentis, inque eodem acquiescentis: Ex quibus beatitudo creaturæ constat.

Rom. 1. 23.
& 9. 5.
Psalm 8. 2.

X C II. Gloria est à perfectione cum respectu ad extra, & sic aliquo modo describi potest, quod sit Excellentia Dei supra omnia. Hanc Deus actibus externis variè manifestam facit.

Mat. 17. 2. §
Luc. 2. 0.
Exod. 16. 10
1. Reg. 8. 11.
Psalm. 19. 1.
Iuan. 2. 11.

X C III. Modi autem manifestationis duo potissimum in Scripturis nobis declarantur, unus per luminis splendorisque inusitati effulgentiam, vel per oppositam illi densam tenebrositatem. Alter per productionem operum perfectioni ejus & Excellentie convenientium. Hujus autem prolixiore disquisitione superfluentes, Deum gloriæ ardentibus votis supplices rogemus, ut quum nos ad gloriam suam formarit, instrumenta gloriæ suæ inter homines illustrandæ magis magisque facere dignetur, per Iesum Christum Dominum nostrum, splendorem gloriæ, & characterem hypostaseos ipsius, Amen.

THESIS QUINTA

DE

Persona Patris & Filij.

Resp. RETRO DE LA FITE.

I.

PATris nomen hîc non accipimus, prout aliquando in Script. sumitur, respectu adoptionis, secundum quam fideles in Filios sibi adoptavit Deus; neque respectu creationis rerum, secundum quam ipsa etiam Gentilitas Deum Patrem novit, & appellavit; sed hoc nomine significamus Deum secundum relationem quam habet ad Filium suum unigenitum, & proprium, qui est Dominus noster Iesus Christus, & sic describimus: Quod sit prima Persona in Sacrosancta Trinitate, quæ Sermonem suum, qui Filius ejus est, ex se genuit ab æterno, divinitatem suam illi communicando.

Gal 4. 6.

1. Cor. 17. 28.

Ephes. 1. 3.

I I. Personam esse dicimus, non quâ vox illa à personâ dicta est, & alterius representationem notat, sed quâ definitur subsistens individuum, incommunicabile, naturæ viventis, intelligentis, volentis, potentis, agentis; quæ singula Patri Domini nostri Iesu Christi in Script. S. tribuuntur. Subsistentia; qui est, qui erat, & qui venturus est. Vita; sicut me misit vivens Pater. Intelligentia; O profundas divitias, tum sapientiæ, tum cognitionis Dei. Voluntatis; Hæc est voluntas Patris. Potentia; Tua est potentia, ô Pater. Actio; Pater meus usque adhuc operatur;

Aboc. 1. 4.
Iob. 6. 53. 57.
Rom. 11. 13.
Iob. 5. 30.
Mat. 6. 13.
Iob. 5. 17.

operatur. De vocibus non contendimus. Illa talia Personæ nomine comprehendimus, quæ cum Patris conveniant, Personæ nomen illi denegari jure nequit.

III. Personam dicimus in SS. Trinitate, id est divinam, quod tantumdem nobis valet, atque si Deum diceremus. Quanquam enim Patris Deitas à plerisque, qui Filij in dubium vocarunt, agnita fuit; tamen ab illis negata est, qui Deum V. Testam. alium fuisse dixerunt, quam Novi, & Patrem I. Christi alium à creatore cœli & terræ esse affirmarunt. Hisce opponimus dictum Christi: Confitetur tibi Pater, Domine cœli & terræ. Illis hoc alterum ejusdem Christi: Pater ille meus est, qui me glorificat, quem vos dicitis Deum vestrum esse. Vtrisque simul illud totius Ecclesiæ Hierosolymitanæ: Tu es Deus, qui fecisti cœlum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt: Qui per os David pueri tui dixisti, &c. Et paulo post: Coacti sunt verè aduersus sanctum Filium tuum Iesum, quem unxisti.

IV. Primam ponimus in SS. Trinitate: sic enim docuit nos Christus, jubens baptizare in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. & primam non temporis, sed ordinis ratione; qui ordo fundamentum habet in eo, quod Pater fons est & origo totius divinitatis, & Filij ipsius principium, & causa, quod ipsa Patris vox significat. Hoc pia antiquitas illustrare conata est similitudine fontis & rivi, Solis & radij, mentis & rationis, radices & fruticis, & similibus. Hac de causa Pater dicitur ἀρχηγός, ἡγεμών, ἡγεμὼν a Patribus tribuitur.

Hinc etiam est quod Dei nomen sepe Patri in Scripturis peculiariter, & *ναὶ ἡγεμὼν* tribuitur.

V. Generationem activam illi tribuimus, etiam voce Patris comprehensam; cuius modum & rationem lubentes fatemur nos ignorare. Attamen, cum omnis generatio propriè dicta fiat per communicationem ejusdem naturæ, quam habet qui generat, rectè dicimus Patrem ex se genuisse Filium communicando illi Deitatem suam, quæ natura ipsius est. Principium ergo, quod generat, Pater est, principium quo generatio peragitur, natura est. Unde persona gignere, & gigni dicitur. At natura neque gignere, neque gigni, sed communicari. Quæ communicatio rectè intellecta cassam facit objectionem Antitrinitariorum Catholicis quaternitatem impingentium.

VI. Ab æterno genuisse dicimus, quia nec ante Deus I. Christi, quam Pater ejus, neque ante Deus simpliciter, quam Pater ejusdem. Ut enim mentem, quæ sit absque ratione, fingere non possumus, ita Deum animo concipere, qui sit absque Sermonis suo, nefas dicimus. Accedit ex sententia sanctæ veteritatis, & Catholicæ Ecclesiæ, quod cum generatio ista sit operatio interna, & ad intra, etiam ab æterno sit: Tales enim operationes omnes æternæ, nisi mutationi Deum obnoxium statueret velimus.

VII. Hactenus de Patre. Filius est persona secunda in SS. Trinitate, Sermo Patris, ab æterno a Patre genitus, & egressus per communicationem ejusdem Deitatis, quam Pater habet sine origine. Dicimus enim illum non per creationem: Omnia

Mat. II. 25
Iob 8. 54.

Mat. 4. 24.
25. 26. 27.

Mat. 28. 19.
Iob. 1. 26. 27

Ier. I. 126

Mat. 13. 190
Iob. 1. 1.
Math. 5. 2.
Iob. 7. 3.

Omnia enim per illum creata sunt, quæcunque creata sunt: Neque per adoptionem Filium factam esse; Omnes enim in illo adoptati sumus; sed per generationem à Patre egressum esse: Non per creationem ex non Entibus, sive ex increatis Elementis; non per adoptionem, quasi prius fuerit aliquid aliud, quam Filius: hoc enim nomen illi primum, & intimæ naturæ significativum est; sed per generationem, ut filium naturâ participem totius divinitatis Paternæ.

V. III. Personam dicimus Filium, eadem significatione, qua de Patre illam vocem prædicavimus antea. Est enim subsistens individuum, incommunicabile, dicente Ioanne; Sermo erat in principio; Et, Sermo erat apud Deum. Naturæ viventis: Ego vivo propter Patrem. Intelligentis: Filius qui est in sinu Patris enarravit nobis. Volentis: Et cuicumque voluerit Filius revelare. Ita & Filius quos vult vivificat. Potentis: Pro efficacitate qua potest sibi omnia subjicere. Agentis: E ego operor.

IX. Personam in SS. Trinitate, hoc est divinam, & Deum dicimus, quod cum Orthodoxa antiquitate quatuor argumentorum classibus distinctis probamus. 1. à nominibus, quibus adpellatur in Script. 2. ab attributis divinis, quæ illi adscribit Script. 3. ab operibus, quæ ab illo producta enarrat Scriptura. 4. Ex collatione locorum Scripturæ, quæ in veteri Testamento de Patre prolata, in Novo, Filio adpropriantur.

X. Ex nominibus quæ illi in Script. tribuuntur id patet, 1. quia Deus adpellatur, & non attributivè tantum, ut, Sermo est Deus: Qui est

Deus benedictus in secula; sed etiam subjective: Deus manifestatus in carne. O Deus, Deus tuus te unxit oleo letitiæ: Imo & magnus Deus. 2. Filij vox idem evincit, præsertim quatenus illi ista propriè & unice comperit, juxta id quod dicitur proprius, & unigenitus Filius Dei: quas voces tantundem valere dicimus, ac si naturalis esset appellatus. 3. Quia vocatur Rex Regum, & Dominus Dominantium; Item Dominus gloriæ. Quæ nomina longè fortius evincunt quod volumus, si cum V. T. Scripturis conferantur, ubi eadem illi, qui Iehovah dicitur, attribuuntur. 4. Ex nomine λόγος pia antiquitas idem adstruxit, quod sermonem *ἀερόφωνος* & propria subsistentia carentem significare non potest, propter ea quæ illi in Scripturis tribuuntur: Dicitur enim fuisse in principio; & fuisse apud Deum: Esse Deus: Et per illum creata esse omnia, &c.

XI. Attributa Dei essentialia Filio Dei tributa in Script. hoc etiam declarant planissimè. 1. Immensitas: Pater, & ego ad illum veniemus & mansionem apud illum faciemus. Ut Christus inhabitet per fidem in cordibus vestris. Ego vobiscum sum ad consummationem seculi. 2. Æternitas: In principio erat Sermo. Ego sum *α*, & *ω*, primus & novissimus. 3. Immutabilitas: Tu autem Domine permanes; Tu idem es & annui non deficient. 4. Omniscientia etiam illi tribuitur: scrutatur enim renes & corda: Novit omnia. Videt cogitationis Phariseorum. 5. Omnipotentia: Pro efficacitate qua potest sibi subjicere omnia. Cui autem propria Dei essentialia tribuuntur, illi divina natura adimi nequit;

Joh. 1. 12.
Eph. 1. 5. 6.

Joh. 1. 1.
Joh. 6. 57.
Joan. 1. 18.
Mat. 11. 27.
Joh. 5. 26.
Phil. 3. 2. 10.
Aph. 1. 17.

Joh. 1. 1.
Rom. 9. 5.
2 Tim. 1. 16.
Heb. 1. 9.
Th. 2. 15.

Rom. 8. 30.
Joh. 1. 18.
Ap. 17. 14.
Ap. 19. 16.
2. Cor. 2. 8.
1. Joh. 9. 3.
1. Joh. 24. 8. 10.

Joh. 14. 26.
Eph. 3. 17.
Mat. 28. 10.
Joh. 1. 10.
Apo. 1. 11. &
2. 8.
Heb. 1. 11. 12.
Phil. 2. 21.
Apo. 2. 13.
Joh. 11. 17.
Mat. 12. 25
Joh. 5. 23.
Apo. 5. 12.

citra contradictionem. Majestas denique & gloria patri æqualis illi competit: Ut omnes honorent Filium, sicut honorant Patrem. Sessorii throni & Agno benedictio, & honor, & gloria, & robur, in secula seculorum.

XII. Opera divina idem adstruunt, quæ ipsi tribuunt. 1. Rerum omnium creatio: Omnia per ipsum facta sunt. Per quem, & mundum, seu secula condidit. Unus Dominus Iesus per quem omnia. At quæ omnia? Eadem omnia, quæ ex Patre esse dicuntur 2. Rerum omnium conservatio: Sustinens omnia verbo suo potente: Pater meus usque adhuc operatur, & ego operor. 3. Miraculorum patratio: Quæ operatus est per Spiritum suum; qui spiritus à Christo accepisse dicitur ea, per quæ glorificaturus est Christum. In quo profectus prædicavit spiritibus olium immorigeris. Qui Spiritus ita proprius est Christo, ut Apostoli miracula edere dicantur in nomine, & virtute Christi. 4. Adstantia opera ad salvationem Ecclesie pertinentia, quæ ab eo, qui purus homo est; patrari non possunt.

XIII. Quartum argumentorum classem nobis suppeditat collatio locorum, quæ in V. Test. tribuuntur Deo, qui Iehovam se appellat, & in Novo Filio Dei Domino nostro Iesu Christo attribuantur; quorum, quia numerus ingens est, recitatione prolixiore superfluentes pauca ex multis proferemus: Num. 21. Dicitur populus loquutus contra Dominum, & perisse ab ignitis serpentibus. 1. Cor. 10. inquit Apostolus: Ne tentemus Christum, sicut quidam eorum tentaverunt & perierunt

à Serpentibus. Locum Psalm. 68. de Dei ascensu in altum; Apostolus Ephes. 4. de Christo interpretatur. Quod Psal. 102. de vero Deo dicitur, id Heb. 1. Christo accommodatur. Visionem Esaiæ cap. 6. descriptam interpretatur Iohan. Euang. cap. 12. de visione gloriæ Christi. Esai. 8. Iehova dicitur futurus dominus Israël in laqueum, & offendiculum. Et Simeon Lucæ, 2. Paulus Rom. 9. 1. Pet. 2. dicunt Christum positum esse in ruinam multorum, in lapidem offensionis, & petram scandali infidelibus, & immorigeris.

XIV. Personam secundam dicimus, iuxta ordinem nobis à Christo monstratum. Filius enim est à Patre, ut pote à quo exivisse dicitur. Filius vivit propter Patrem, & Pater dedit Filio habere vitam in seipso. Filius intelligit à Patre, quia Pater demonstrat Filio opera, quæ ipse facit, & quæ Filius vidit apud Patrem in sinu ejus existens illa testatur; & enarrat nobis. Filius operatur à Patre, quia Filius a semetipso non potest operari, nisi viderit Patrem operantem, sic Filius a seipso non loquitur, sed Pater, qui in ipso manet, facit opera. Quæ etiam causa est, quod Filius jure merito omnia ad Patrem, tanquam ad illum a quo ipse omnia, quæ habet, acceperit, referat: & cum in forma Dei effect rapinam non duxerit esse æqualem Deo, sed exinaniverit se forma servi accepta, Patrique obediens factus sit ad mortem usque crucis.

XV. Ab æterno autem genitum dicimus. 1. quia egressus ejus a diebus seculi est, & egressus, qui est ex Patre; quem si quis de alio, quam generationis, interpretari volet, necesse est ut

Ps. 68. 192
Ephes. 4. 8.
Ps. 102. 26.
Heb. 1. 10.
Esaiæ 6. 9.
Ioh. 12. 40.
Esaiæ 8. 14.
Luc. 2. 34.
Rom. 9. 33.
1. Pet. 2. 6.

Mat. 28 192

Ioh. 6. 81.
Ioh. 5. 19.
Ioh. 1. 18.
Ioh. 3. 13.

Ioh. 5. 19.
Ioh. 19. 14.
Ioh. 17. 7.
Phil. 2. 6.

Mat. 5. 21

Ioh. 1. 3.
Heb. 1. 2.
1. Cor. 8. 6.
Hebr. 1. 3.
Ioh. 5. 17.

Ioh. 16. 14.

1. Pet. 3. 19.

Num. 21. 6.
1. Cor. 10. 9.

est ut istum generationis egressu posteriore faciat, & sic quoque generationis æternitatem stabilizat.

2. quia, cum Filius æternus sit, ut ante monstravimus, & non ante fuerit quam Filius esset, Filio autem competat generari, hinc rectè illum ab æterno genitum esse dicimus.

3. Quum λόγος in principio fuerit apud Patrem, necesse est, nisi collateralē Patri λόγος statuere velimus, ut & in principio fuerit à Patre, & quidem prius secundum naturæ ordinem à Patre, quam apud Patrem. At à Patre non est, nisi secundum modum generationis; secus alio modo à Patre λόγος erit, alio Filius, quod impingit in ipsius Filij æternitatem ante a nobis adstructam. Ergo λόγος generatus ab æterno.

X V I. Ex hisce positis videmus inter Patrem, & Filium convenientiam esse, & distinctionem. Convenientiam, ratione unitus ejusdemque naturæ & essentia, secundum quam Filius in forma Dei esse dicitur, Patrique æqualis, & juxta Nicenæ Synodi decretum ὁμοῦσι Patri, non ὁμοιωσι, quia comparatio rerum in essentia, non ad similitudinem vel dissimilitudinem, sed ad paritatem, vel imparitatem referenda est, juxta ipsam rerum naturam, & veritatem. Distinctionem secundum modum existendi vel subsistendi, quo uterque habet divinitatem; Pater enim illam habet a nullo, Filius a Patre sibi communicatam; secundum illam, Filius unum cum Patre dicitur, secundum hanc, alius a Patre, secundum utramque verò Filius & Pater ad dilectos suos venire, & mansionem apud ipsos facere per inhabitantem in eis Spiritum

utriusque, quem Filius illis mittit a Patre. Cujus communionem nobis quoque Deus Domini nostri Iesu Christi, Pater omnis consolationis largiri dignetur, in Filio dilectionis suæ: Amen.

THESIS SEXTA

DE

Spiritu Sancto.

Resp. IACOBO MAHOTIO.

Cum de Deo Patre & Filio præcedente disputatione tractatum sit, requiritur ordo ut de Spiritu Sancto nunc agamus.

I.

Spiritus vox significat primò, propriè & adæquate, rem actu primò & essentia subtilissimam, & simplicissimam, actu verò secundo & efficacia maxime activam, hoc est, potentem & actuosam, unde etiam accidit ut distinctè & oppositè accipiatur, nunc pro vi & potentia per se subsistente & hypostatica, nunc pro vi alicui rei secundum modum qualitatis vel proprietatis inhaerente. Potentiæ subsistenti vox illa prius & propriè competit; inhaerenti posterius & per transitivam communicationem.

II. Deo verò imprimis & verè tribuitur, tum quia secundum essentiam actus purus est & simplicissimus, tum quia secundum efficaciam maximè activus est, ad agendum promptissimus & potentissimus, hoc est, primum & summum Ens, primumque & summum

Gg 2 agens.

Phil. 1. 9.

Phil. 2. 6.

Joh. 10. 30.
Joh. 5. 31.
Joh. 14. 23.
Rom. 8. 9. 11
Joh. 15. 20.

Joan. 3. 8.
Phil. 1. 10. 4.
Luc. 1. 35.
2 Reg. 2. 9.

Joan. 4. 12.

agens. Singulari verò proprietate tribuitur virtuti hypostaticæ, quæ in Deo est, & quidem sæpe cum ad ditamento, Spiritus elohim, Spiritus Iehovæ, Spiritus Sanctus; quo significatur hunc esse, per quem Deus Pater & Filius omnia in cælo & in terra operantur, eumque non modo in se sanctum esse, sed & sanctificatorem omnium, quæ illo modo sancta sunt & dicuntur. De Spiritu hac postrema significatione accepto nunc nobis sermo est.

III. Quem nobis non definire, id enim nefas est, sed describere aliquo modo, secundum Scripturam hæc ratione liceat, quòd sit persona in sacrosancta & individua Trinitate subsistens ordine tertia, quæ à Patre emanat, & à Filio mittitur, & propterea Spiritus ab utroque procedens & secundum hypostasim distinctus ab utroque, infinitus, æternus, immensus, & eisdem cum Deo Patre & Filio divinitatis. Quam definitionem secundum partes suas ordine pertractabimus.

IV. Quatuor autem hic consideranda veniunt, & firmis rationibus adstruenda: 1. quòd Spiritus Sanctus sit *hypostasis* & Persona, non aliquid secundum modum qualitatis & proprietatis, pura bonitatis, misericordie, patientiæ, in Deo inexistens. 2. quòd sit persona à Patre & Filio procedens, ideoque ordine tertia in Trinitate. 3. quòd sit à Patre & Filio secundum hypostasim distinctus. 4. quòd sit infinitus, æternus, immensus, & eisdem cum Patre & Filio divinitatis, hoc est, non creatura, sed Deus.

V. Primum probatur ab illis attributis, quæ ipsa hominum universalitas rei subsistenti & quam sub per-

sonæ notione concipit, solet tribuere illa enim omnia Spiritui Sancto competere dicimus, sive actu primo, sive actu secundo, personæ sint convenientia. Ex ijs quæ actu primo rei subsistenti & personæ conveniunt concludimus: Cui essentia, seu existentia, vita, intelligentia, voluntas, potentia convenit, id merito persona dicitur, aut nihil omnino in rerum naturâ personæ nomine appellari potest.

At Spiritui sancto convenit. 1. Essentia seu existentia. Est enim in Deo, & à Deo emanat, à Filioque mittitur; Secundò vita, incubat enim aquis ut gallina pullis, estque auctor vitæ animalis & spiritualis omnibus viventibus; Tertiò intelligentia, scrutatur profunditates Dei; Quarto, voluntas, nam distribuit sua dona prout vult; Denique potentia, quâ Propheta alijque sancti, & ipse aded Messias instruitur & corroboratur.

VI. Id ipsum secundò probatur ex ijs quæ Personæ actu secundo tribui solent; istiusmodi enim actiones Spiritui sancto tribuuntur, quæ nulli rei præterquam subsistenti & personæ competere solent; quales sunt creare, conservare, vivificare, scientia, fide, charitate, spe, timore Domini, fortitudine, patientiâ aliisque virtutibus intruere, irruere in Samsonem, recedere à Saule, Requiescere per Messiam, supervenire & obumbrare Miriam, mittere Prophetas, constituere Episcopos, descendere corporea specie tanquam columbam super Christum, & similes operationes: Accedant & metaphoricæ locutiones, quæ illi passiones tribuunt nulli rei præterquam subsistenti & Personæ convenientes, quales significantur istis locis. *Efundam*

Gen. 1. 2.
Esaie 11. 2.
Esaie 6. 10.
Mat. 12. 28.
Luc. 11. 20.

Mat. 28. 19
Iean. 1. 26.
Esaie 25.
Iean. 14. 16.
1. Cor. 2. 10.
1. Cor. 12.
Genes. 1. 2.
Psa. 139. 7. 8.

1. Cor. 12. 6.
Iean. 14. 26.
Gen. 1. 1.
Iob 31. 4.
Ioa. 3. 9. 6.
Rom 8. 2. 14.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 12. 14.
Mich. 3. 8.
Eph. 3. 16.
Esa. 11. 2.

Iob 33. 4.
& Ps. 104.

Iud. 13. 6.
1. Sam. 16. 14.
Esa. 11. 2.
Luc. 1. 35.
Esaie 61. 1.
Act. 20. 28
Luc. 3. 22.

de Spiritu meo super omnem carnem, Ioël. 2. Flavit in eos & dixit: Accipite Spiritum Sanctum, Ioh. 20. Traces fecerunt Spiritum S. Esai. 63. 10. Ne tristitia afflicte Spiritum, Eph. 4. 30. Blasphemate & loqui adversus Spiritum. Match. 12. 31, 32. Spiritum gratia contumelia afflicte, Heb. 10. 29.

VII. Horum etiam faciunt illi Scripturæ loci, qui Spiritum S. eadem serie Patri & Filio connumerant, qualis ille est, qui in Patris, Filij & Spiritus S. nomen baptizari iubet, tres in celo testificari dicit, Patrem, Sermonem & Spiritum. Eundem Spiritum, eundem Dominum, eundem Deum sicutates efficere, ministeria institere, dona effundere declarat; gratiam Domini Iesu, Charitatem Dei, & communionem Spiritus sancti fidelibus precatur. Absurdum enim foret duobus *ὁμοῦσιν* seu personis eadem serie & ordine qualitatem seu proprietatem inexistentem adnumerare.

VIII. Secunda pars tria membra continet, quorum primum, processio nempe Spiritus Sancti a Patre, probatur ijs locis, quibus Spiritus Dei & Patris & Spiritus qui ex Deo est appellatur, a Patre emanare, egredi, dari, effundi, mitti, paterque per illum agere & operari dicitur. Secundum, processionem scilicet a Filio similia loca probant, quæ illum Spiritum Filij nuncupant, a Filio dari, mitti, accipere & propterea Filium glorificare dicunt; addito etiam alicubi dationis modo, quæ afflatio vel inspiratio dicitur. Tertium, quod sit persona ordine non gradu nec tempore tertia, apparet præcipuè ex eo quod Spiritus Patris & Filij, & a Patre Filioque mitti & dari dicitur, Paterque &

Filius per illum operari: quin etiam ex ordine in Baptismi institutione usurpato; Baptizantes in nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

IX. Distinctionem verò eundem a Patre & Filio, non secundum nomen tantum, sed & secundum hypostasin, quæ tertia definitionis positæ pars est, probant omnia illa loca quæ præcedente thesi alio sine fuerunt allata, & inter alia hæc id ipsum expressè affirmantia. Ego rogabo Patrem & alium Consolatorem dabit vobis. Consolator ille Spiritus Sanctus quem mittet Pater in nomine meo; Cum venerit Consolator ille quem ego mittam vobis à Patre. Spiritus Domini lehorus super me, eo quod unxit lehorus me, aliaque innumera, adeo ut miranda sit Sabellij cæcitas, quod in tam clara luce excutire potuerit.

X. Denique, infinitatem Spiritus Sancti probat ejus tum omniscientia, quæ etiam profunditates Dei scrutari dicitur, omniaque nosse quæ in Deo sunt: tum ejus omnipotentia, qua cuncta creavit & conservat, & secundum quas Spiritus Scientiæ & virtus altissimi dicitur. Æternitatem illi astruit tum rerum omnium creatio: quidquid enim est ante omnia quæ facta sunt, id æternum est; tum tituli quibus insignitur; virtus enim altissimi & digitus Dei nuncupatur: Qui tituli rei principum temporis habenti comperere nequeunt: Inmensitatis ejus argumentum luculentissimum est, quod nemo a Spiritu Dei fugere posse, Spiritusque Domini in sanctis omnibus tantum in templo habitare dicitur.

XI. Ex quibus omnibus liquidò apparet Spiritum S. equalem esse cum Patre & Filio divinitatis, Deique nomine verè insignitendum. Qui enim

Mat. 28. 19
1. Cor. 5. 7
1. Cor. 12. 4
1. Jo. 14. 26
2. Cor. 13. 13

1. Jo. 14. 26
Ioël. 2. 28
Gal. 4. 9
1. Jo. 14. 26
1. Jo. 14. 26
1. Jo. 14. 26

Mat. 28. 19.

Ioan. 14. 16.
Ioan. 14. 26.
Ioan. 15. 26.
Esai. 61. 1.

1. Cor. 2. 10.
11.
Iob. 6. 13.
Iob. 31. 4.
Luca. 1. 35.

Luc. 1. 20.
1. Cor. 6. 15.

enim creatura non est, & tamen vere subsistit, ille Deus sit necesse est, & qui ex Deo est, & a Patre egreditur, non per emanationem externam, neque per creationem virtute divina alia intervenientem factam, sed per emanationem internam ipse virtus Dei existens, quo jure Dei vocabulo spoliabitur? Cum enim dari, effundi, mitti dicitur, non id divinitatis diminutio est, sed originis ex Deo, processusque à Patre & Filio, missionisque ad officium significatio. cujus rei indicium est quod & ipse cum plena potestate secundum voluntatem suam divina dona distribuere, parique cum Patre Deo, & Filio Domino auctoritate dona dare, ministeria instituire & operationes efficere dicitur.

XII. Atque hæc de Sacrosancta & individuâ Trinitate doctrina mysterium continet, omnem humanum & angelicum intellectum longissimè exsuperans, si secundum internam, quæ in Patre, Filio, & Spiritu Sancto est unitatem, relationemque quæ inter eosdem est originis & processus consideretur: At verò si œconomix & dispensationis illius, quâ Pater in Filio, & uterque per Spiritum Sanctum salutem nostram perficit, ratio habeatur, admirabilis est dulcedinis, & exuberantissimos fructus fidei, spei, charitatis, fiduciæ, timoris, obedientiæ producit in cordibus fidelium ad laudem Dei creatoris, Filij redemptoris, & Spiritus sancti sanctificatoris, illius charitas, istius gratia, hujus communicatio sit nobiscum & cum omnibus sanctis: Amen.

Basilii Everfor. 3.

Quæ necessitas est, si dignitate & ordine est Spiritus, tertium etiam ipsum esse naturâ? Dignitate equidem irradit fortassis pietatis doctrina: Natura vero terra uti, neque ex sanctis Scripturis didicimus, neque ex præditiis velut consequens colligere possibile est. Sicut enim Filium ordine quidem secundus est, quia ab illo est, & dignitate, quoniam principium & causa ut sit ipse, Pater est, & quoniam per ipsum processus & accessus ad Deum & Patrem: natura autem non amplius secundus est, quoniam Deitas in utroque una est: Ita nimirum & Spiritus sanctus, etiam sequitur Filium, & ordine, & dignitate, ut omnino etiam concedamus, non tamen verisimiliter velut aliena existens natura.

Nazianz. Orat. 3. de Theolog.

Ut Compendio dicam, in distinctis est imparibilis Deitas, & velut in tribus solibus mutuo sese complexis una lecta temperatura. Quare quum ad ipsam sive deitatem, sive primam causam, sive monarchiam respexerimus, unum quiddam animo concepimus. Rursum quum ad ea, in quibus est Deitas, quaque ex ipsa prima causa existunt, illinc pari gloria sine ulla temporis ratione promanantia converteret, tria quadam adoranda comperio.

THESIS

THESIS SEPTIMA

DE

Primo primi hominis peccato.

Resp. ABRAHAM. APPART.

I.

Vfus do-
ctrix.
Gen. 9. 22.

Gal. 2. 16.

1. Pecca-
tum ip-
sum.

Rom. 5. 19.

Rom. 5. 15.
87. 88.

Q Vum de hoc primo malo in-
quiritur, non idē agitur ut
cum impio Chamo nuditatem *περ-
πολασαν* reſectam indignē traduca-
mus; verum ut illo accurate cognito,
tāquam lēthalis morbi cauſa in-
uentā, medicam manum implore-
mus ſtudioſius. Quatuor autem
potiſſimum in ejus diſquiſitione tra-
ctanda videntur. Primum erit de
ipſo peccato. Alterum de ejus cau-
ſis. Tertium de gravitate. Quartum
de effectis illius.

II. Peccatum autem hoc com-
modiſſime ab Apoſtolo inobedien-
tia & offenſa ſive lapſus appellatur.
Inobedientia: Quum enim lex illa
adverſus quā paratum eſt, ſymbo-
lica fuerit, data ad teſtificandum
hominem eſſe ſublegem Deo, & o-
bedientiam ejus explorandum, ejuſ-
que præſtatio futura erat manifeſta
devotæ ſubmiſſionis & debitæ o-
bedientiæ profeſſio; ſanē ejus transgreſ-
ſio non poteſt commodiorem quam
inobedientiæ nomine inſigniri, con-
tinentis in ſe ſubjectionis negationem
& obedientiæ renunciationem.
Offenſa ſeu lapſus; quia quum homo
antē in ſtatu integritatis conſtitutus,

inoffenſo pede in via mandatorum
Dei incederet; hoc factō in ipſam
legem inapegerit, & à ſtatu integri-
tatis deciderit.

III. Eſt itaque peccatum hoc
transgreſſio legis de non edendo
fructu arboris ſcientiæ boni & mali
à Deo hominibus primis latē, libe-
ra hominis voluntate, ex deſiderio
ſimilitudinis Dei, per Satanæ ſer-
pente abuſi ſuſiionem perpetrata,
propter quam homo in offenſam &
iram Dei incidit, mortis utriuſque
reum ſe fecit, juſtitiaque & ſancti-
tatis primævæ, in quibus bona pars
imāginis Dei conſiſtebat, privatio-
nem meruit.

IV. Cauſa peccati iſtius efficiens
duplex eſt. Immediata & propin-
qua una, altera remota & mediata.
Illa eſt homo ipſe, libera ſua volun-
tate citra ullam neceſſitatem vel in-
ternam vel externam, legem ſibi
propoſitam, comminatione & pro-
miſſione ſancitam, obſervari ſibi
poſſibilem, transgreſſus. Iſta eſt dia-
bolus, qui invidens gloriæ diviniæ
& ſaluti hominum à legis iſtius
transgreſſionem hominem ſolicita-
vit. Inſtrumentalis eſt ſerpens, cu-
jus lingua abuſus eſt Satan ad pro-
ponendum homini iſta argumen-
ta, quæ illi perſuadendum conveni-
entia putabat, forte ex ſe ipſo con-
jecturam faciens, qui iſdem argu-
mentis ad peccandum fuiſſet pel-
lectus.

V. Argumenta iſta, quæ cauſæ
intus moventes & *απειραπειρινη* di-
ci poſſunt, duo fuerunt. Vnum di-
rectè ſuadens, deductum ab utili,
quod inde conſecutus erat homo,
ſimilitudinem nempe Dei. Alterum,
diſſuaſionis argumentum à
comminatione Dei deſumptum,

remoycus,

Ged. 2. 17.
Rom. 5. 19.
Gen. 3. 5. 6.
Gen. 3. 3. 4.
Gen. 3. 23.
2. 4.
R. m. 5. 12.
15.
Luc. 19. 29.

2. Cauſæ
illius.
Gen. 3. 6.
Rom. 5. 19.
Gen. 2. 17.
Gen. 2. 9. &
3. v. 23. 24.
Iov. 8. 44.
Gen. 3. 1. &
2. Cor. 11. 3.

Gen. 3. 4. 5.

Gen. 3. 5. 6.

Gen. 3. 4.

removens, ne timor pænæ desiderio similitudinis prævalens ab esu hominem prohiberet. Quorum hoc quanquā propositionis ordine priores obtineat, posteriores tamen efficientiæ partes obtinuisse arbitramur. Hisce argumentis iungi possunt duæ qualitates fructui arboris istius à creatore indite, sensus hominis blandè afficerè & allicere apte, quæ significantur hisce verbis, *quod bona esset arbor ad vescendum, & desiderabilis oculis*. Verum hoc discrimen est inter argumenta illa & hæcæ qualitates, quod illa proposita sint à diabolo ad persuadendum peccatum; quæ talæ; qualitates illæ à Deo inditæ ad esum tantum suadendum, siquidem citra peccatum obiri possent.

VI. Cause *αὐτοῦ ἑαυτοῦ*, sed per accidens, fuerunt tum affectus erga similitudinem Dei homini ab ipso Deo insitus, sed certo ordine & modo usurpandus. (Imago enim & similitudo Dei gratiosa, ad quam homo erat conditus, tendebat ad imaginem Dei & similitudinem gloriosam) tum affectus naturalis erga fructum boni saporis & iucundi aspectus animali vitæ conservandæ & recreandæ convenientem.

VII. Verum omnium & singularum illarum causarum efficacitati ut resistere debuit, ita quoq; potuit homo ad imaginem Dei conditus, ac propterea agnitione Dei, vera sanctitate & iustitia præditus; extra operantes repellendo & rejiciendo; intus impellentes in ordinem cogendo & legi spirituique Dei subjuciendo; quod si fecisset, tentatio ista ex qua victor discessisset, illi in culpam violatæ legis imputata non fuisset.

VIII. Deo autem nullo modo

culpa istius peccati transcribi potest, neque ut efficienti neque ut deficienti causæ. Non ut efficienti, quia neque per hominem hoc perpetravit, neque ullam homini vel intus vel extra adhibuit actionem, qua illum ad peccandum incitaret. Non ut deficienti, quia nihil ad vitandum hoc peccatum & legem præstandam necessarium negavit aut abstulit homini sed sufficienter illum ab omnibus eò requisitis instruxerat, & instructum conservabat.

IX. Intercessit autem permissio divina, non qua actum illum juri & potestati illius permisit, ut potuerit illum citra peccatum patrare, (illa enim legislationi est contraria,) sed qua illum liberæ voluntati & potentiæ hominis permisit. Illa autem permissio non est gratiæ necessariæ & sufficientis ad legem præstandam negatio seu ablatio, (illa enim legislationi iuncta Deo peccati efficientiam adscriberet;) Sed est suspensio alicujus efficientiæ Deo tum secundum jus tum secundum potentiam possibilis, quæ usurpata peccatum actu impediret; quod impedimentum efficax vulgò appellatur. Hoc autem impedimentum Deus præstare non tenebatur, utpote positus peccato illis impedimentis quæ hominem à peccando dimovere & deterrere poterant & debebant, nempe imaginis sui communicatione, legis positione, pænæ comminatione & præmij pollicitatione.

X. Hujus permissionis causa, quanquam in illorum numero censeri possit, quæ Deus nobis occulta esse voluit, tamen à nobis modeste & reverenter Dei actiones inspicientibus, duplex statui posse videtur, una est a priori, altera posteriori. Illam

Genes. 1. 6.

2 Cor. 1. 18.

Gen. 26. 27.
Colo. 3. 10.
Eph. 4. 24.

Genes. 3. 7.

Psalm 1. 5.
Levit. 19.

Genes. 2. 17.

Ejac. 5. 4.

Deut. 29. 2.

advers.
Mart. lib.
2. cap. 1.

Illam Tertulliani verbis enunciabimus, *si semel homini permiserat arbitriū libertatem & digna permiserat, utiq; fruendas eas ex ipsa institutionis auctoritate permiserat: fruendas autem quantum in ipso, secundum ipsam, id est secundum Deum, id est in bonum: Qui enim adversus se permittet aliquid? quantum vero in homine secundum motus libertatis ipsius.* Alteram verbis Augustini profereamus. *Non sine re bonus fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene.*

XI. Materia peccati istius est esus ipse de fructu arboris scientiæ boni & mali, qui sua natura indifferens est, & homini in tanta copia fructuum bonorum & variorum facile evitabilis. Unde mira Dei benignitas & comitas elucet, qui obedientiam creaturæ suæ experiri voluit in actu quem facillime omittere potuit citra naturæ noxam, imò & citra voluptionis detrimentum. Quod ipsum Deus significasse videtur, quum præceptum hoc modo proponeret: *Ex omni arbore horti comedendo comedes. At de arbore scientiæ boni ac mali non comedes.*

XII. Forma vero peccati illius est ipsa appetitio, quæ actui isti competit qua lege vetitus est. Qui respectu quia actui isti adhæsit ab eo tempore quo Deus illum lege circumscriptis, effecit ut actus omittendus fuerit. Majus enim erat malum morale, quod illi per Dei prohibitionem adhærebat, quam bonum illud naturæ fuit quod actui inerat per naturam. Erat etiam in homine imago Dei, secundum quam magis abhorere debebat ab actu illo, quia peccatum illi adhærebat, quam per naturalem affectum inclinari ad actum ipsum, quia bonum aliquod

ipsi junctum esset.

XIII. Finis peccato isti poni non potest. Malum enim per se finem non habet, utpotè qui semper boni rationem habet. Actus autem finis sunt, tum ut homo similitudinem Dei assequeretur in scientia boni & mali, tum ut sensui gustus & visus satisfaceret. Similitudinem autem illam non est arbitratus se consecuturum per peccatum quæ tale, sed per actum quæ naturalis est. Terminum autem habet quem illi divina determinatio circumposuit, eumque duplicem, unum naturæ peccati convenientem secundum se veritatem Dei, alterum peccatum transcendentem, imò illi contravenientem secundum gratiam & misericordiam Dei.

XIV. Ex hisce ita pertractatis 3. Gravidium fieri potest de gravitate peccati istius, quæ in hisce quatuor ti. potissimum videtur posita. 1. quod sit transgressio legis non particularis, sed universè obligationem hominis erga Deum contestantis & obedientiam explorantis: cujus contemptus fœderis cum Deo, initi & obedientiæ ex fœdere debitæ renunciacionem in se habet. 2. Quod homo in statu integritatis constitutus & tam excellentibus agnitionis Dei, justitiæ & sanctitatis dotibus à Deo ornatus, id peccatum perpetravit. 3. Quod cum tanta esset non peccandi, isto præsertim actu, facilitas, tamen à peccato illo non abstinuerit. 4. Quod loco sanctificato in typum paradisi cœlestis, illud peccatum admisit. Sunt nonnulla alia quæ hoc peccatum adgravare possunt, verum quia illa cum plerisque alijs peccatis communia habet, non attingemus.

Euseb. cap.
100.

Gen. 2. 16.
17.

1. Joan. 3. 4.

Dan. 3. 2.

Gen. 35. 6.

Rom. 9. 20.

25.

Gen. 17. 14.

Gen. 1. 2. 6.

27. &

Col. 3. 10.

& Eph. 4.

24.

Gen. 2. 16.

17.

Gen. 2. 15.

16. & 3.

ver. 6. 23.

& Apoc.

2. 7.

4. Effecta peccati.

I. Ios. 3. 4.
Gen. 3. 11.
Gen. 3. 16.
I. 7. 18. 19.
23. 24.
Gen. 2. 17.
Rom. 5. 23.
Luc. 19. 26.
Rom. 8. 14.
15.
I. Cor. 1. 12.

X V. Effectus peccati istius proprius & immediatus fuit inuicinis offensio. Quum enim peccati forma sit transgressio legis, illa primo & immediate impingit in ipsum legislatores, & impingit eam offensione illius, ut pote qui voluerit in legem suam non impingi: unde iustam iram accipit, quæ est peccati secundum effectum. Ex ira vero sequitur illatio pœnæ, quæ hic duplex est: 1. reatus mortis utriusque. 2. privatio sanctitatis & iustitiæ illius primæ: quæ quia erant effecta Spiritus sancti inhabitantis in homine, permanere non debuerunt in homine, qui ex favore Dei exciderat, & iram illius incurrerat. Spiritus enim ille favoris & benevolentia Dei est signaculum.

XVI. Totum vero hoc peccatum non est proprium primorum hominum, sed commune totius generis & omnium posterorum, qui tum temporis cum peccabant isti in lumbis illorum erant, & postea naturali propagationis modo secundum primævam benedictionem ab illis descenderunt. Omnes enim in Adamo peccarunt. Quare etiam quidquid illatum est pœnæ parentibus primis, etiam posteritatem omnem pervasit & urget, adeo ut omnes filij iræ sint natura, rei condemnationis, & mortis tum temporariæ tum æternæ, denique vacui originariæ illius iustitiæ & sanctitatis: Quibus malis oppressi manebunt in æternum, nisi ex illis liberentur per Iesum Christum: Cui sit gloria in secula.

THESIS OCTAVA

Peccatis Actualibus.

Resp. CASPARO WILTENS,

V T Theologi & Philosophi propter vocabulorum penuriam sæpius synonyma distinguere & voces latiore vel strictiore significatione accipere coguntur, quam earum natura & etymologia paritur: sic in hac materia. Peccatum *Actuale* quantum etiam peccato: primo Adami competat, tamen vulgò distinctionis accuratioris gratia pro eo tantum sumunt, quod homo ex naturæ suæ corruptione ab eo tempore quo ratione uti novit perpetrat, & definiunt. *Cogitatum, dictum, factum, contra legem Dei, vel cogitati, dicti, facti, lege illâ mandati omissionem.* aut brevius, *Peccatum est transgressio legis, quod Ioannes, unâ voce composita dicitur explicavit.*

II. Nam cum lex sit præceptiva boni, & prohibitiva mali, necessarium est, non tantum actionem, sed & actionis neglectiorem pro peccato censeri: unde oritur prima peccati distinctio, in *Commissionis*, quum actus prohibitus perpetratur, ut furtum, homicidium, adulterium, & *Omissionis*, cum ab actu præscripto abstinetur, ut si quis magistratui honorem debitum non exhibeat, pauperi pro facultatibus nihil largiatur. Et cum Lex sit duplex, alia lex operum,

I. Ioan. 5. 46

Rom. 3. 27

operum propriè lex dicta, & lex fidei, quæ est Euangelium gratiæ Dei, hinc peccatum est vel quod contra Legem committitur, vel quod contra Euangelium Christi. Quod contra Legem committitur, iram Dei in peccatores provocat, quod contra Euangelium, efficit ut ira Dei super nos maneat, illud merendo pœnam, hoc ne remittatur pœna impediendo.

III. Deinde peccatum aliud est *per se*, aliud *per accidens*. *Per se* peccatum est omnis externa vel interna actio lege prohibita, vel omnis actionis lege mandata neglectio. *Per accidens* peccatum est vel in necessarijs & lege adstrictis, vel in adiaphoris. In necessarijs, vel quando actus lege præscriptus non cum debitis circumstantijs præstatur, quale est elemosynam dare ut lauderis ab hominibus, vel quando actus lege prohibitus non ex debita causa & in iustum finem omittitur; ut si quis iram ad tempus cohibeat ut vindictam exerceat crudeliorem. in adiaphoris, cum quis ijs utitur cum scandalo infirmorum.

IV. Dividitur etiam peccatum ratione objecti personalis in quod peccatur, estque vel in Deum, vel in proximum, vel in nos ipsos, iuxta id quod dicitur ab Apostolo, *Gratia Dei salutaris illaxis omnibus hominibus, ut abnegata impietate, & mundanis cupiditatibus temperanter, & iusta, & pie vivamus in presenti seculo: ubi temperantia ad ipsum hominem, iustitia ad proximum, pietas ad Deum commode refertur, quæ etiam comprehensa dicimus in istis duobus præceptis, Dilige Deum super omnia, & proximum sicut te ipsum. Ut ut enim in decem præceptis tantum*

quod Deo & proximo debemus præscribi videatur; tamen id ipsum ejus est naturæ; ut præstari nequeat ab homine, quin & ille sibi tribuat quod sibi debet.

V. Distribuitur præterea peccatum ex causa, in peccatum *ignorantia, infirmitatis, malitia, & negligentia*. *Ignorantia* peccatum est quando quis id quod facit ignorat esse peccatum: sic Paulus persecutus est Christum in Ecclesia ipsius; *Infirmitatis* quando ex metu qui etiam in fortem virum cadit, vel ex aliquo alio vehementiore affectu & animi perturbatione aliquid paratur; sic & Petrus abnegavit Christum, David a Nabale offensus, ad illum ejusque domesticos occidendos profectus est; *Ex malitia*, quando destinato animi proposito & deliberato consilio aliquid admittitur; sic Iudas negavit Christum, & sic David curavit occidendum Uriam; *Negligentia*, quando quis à peccato circumfidente præoccupatur antequam de facto apud se dispiciat, quale dicitur Pauli adversus Ananiam Pontificem, siquidem in eo peccasse dicitur.

VI. Affinis est distributio peccati in id quod est *contra conscientiam*, & quod *non est contra conscientiam*. *Contra conscientiam* est quod ex malitia & deliberato animo perpetratur, conscientiam vastans, & eousque Spiritum S. (si à sanctis perpetretur) contristans, ut à solita sua functione ducendi illos in rectam viam, & exhilarandi illos in conscientijs testificatione sua interna, desistat. & illud *contra conscientiam* dicitur, quanquam latè sumpta illa voce etiam peccatum quod ex infirmitate, certè tamen & ad factum applicatè scientiâ præeunte paratur,

Heb. 2. 13.

Mat. 6. 2.

Rom. 14. 15.
21.

Tit. 2. 11.

1. Tim. 1. 3

g. Math. 26.
70.h. 1. Sam. 25.
13. 21.i. Mar. 26.
14. 15.k. 2. Sam. 11.
15.l. Gal. 6. 1.
Heb. 12. 1.

m. Act. 23. 3

n. Psal. 52. 13

contra conscientiam dici possit. Peccatum *non contra conscientiam* est, vel nullo modo, quod ex ignorantia iuris patratum non affectata seu quaesita, ut qui scire negligit quod scire potuit: vel saltem non primo modo id, quod est ex precipitantia, cuius causa est vehemens: & non praevisitata, quale est praeperum iudicium Davidis in Mephibosethum productum ab accusatione Sibae gravissima & incidente in id tempus quo David fugiebat, quod verisimilitudinem attulit mendacio. Quod tamen semel patratum contra conscientiam non est, id tale evadit si saepius patretur & homo negligat corrigere.

VII. Adjungi potest divisio peccati ex causis cum respectu ad objectum reale circa quod peccatur: estque vel cupiditas carnis, vel concupiscentia oculorum, vel fastus vitae, id est, vel voluptas speciatim dicta, vel avaritia, vel superbia, quae ex uno fonte proprii amoris, sed inordinari provenientes, tendunt distinctim in bona huius animalis vitae, haec in honores, ista in divitias, illa in ea quibus sensus externi per se oblectantur; ex quibus oriuntur illa carnis opera quae ab Apostolo ad Galat. 5. 19. 20. 21. enumerantur, forte excepta idololatriâ; de qua tamen an non ad unam ex istis causis referri possit disquiri potest.

VIII. Dividitur etiam peccatum in *Veniale & Mortale*: sed illa distributio non est ex natura ipsius peccati deducta, sed per accidens ex gratiosa Dei aestimatione. Nam omnne peccatum est sua natura mortale, hoc est quod mortem meretur: nam generatim dicitur de peccato quod stipendium illius mors sit,

quae etiam inferretur, siquidem Deus vellet cum servis suis intrare in iudicium. At verò quod peccatum veniale dicitur, ex eo est quod Deus illud non vult imputare seu statuere peccatum fidelibus, sed condonare; quamquam hoc discrimine ut de nonnullis expressam poenitentiam postulet, super alijs contentus sit hoc dicto, *9 Errores quis intelligit? ab ocul. 9 Ps. 19. 13. tis meis munda me Domine.* Neque hic tantopere est metuendum ne ex peccati aggravatione in desperationem incidant homines, quam ut in negligentiam & securitatem ex ejus extenuatione; tum quia homo magis in hanc quam in illam propendet, tum quia semper praesens est dictum illud, *Nolo mortem morientis.* *1. Cor. 13. 32*

I X. Neque idè quod omnis peccati stipendium mortem dicimus, paria facimus cum Stoicis peccata: praeterquam enim quod id multis Scripturae locis confutatur, etiam diversitati objectorum in quae peccatur, causarum ex quibus peccatur, & legis in quam peccatur advertatur. Quin & poenarum in ipsa morte aeterna disparitas id ipsum falsum esse evincit. Gravius est delictum in Deum quam in hominem, quod elata manu fit quam quod per errorem, quod contra legem verentem quam praecipientem: & gravior poena futura Chorazitarum & Bethsaiditarum, quam Tyriorum & Sidoniorum. Avertere quidem isto dogmate suo conati sunt homines, a peccando Stoici, sed conatu non modo frustraneo, verum etiam damno: so quum de homine a peccato in rectam viam reducendo serio deliberant.

X. Fx

2. Sam. 16
3. 40

1. Sam. 2.
25.

Mat. 10. 13

Reg. 6. 13

Ex lib. 1. 16. X. Fit etiam in Scriptura mentio peccati *ad mortem*, quod speciatim sic dicitur quia omnibus qui id perpetrarunt mortem certam reipsa inferi; & peccati *non ad mortem* quod illi opponitur: cum quo pari vassu incidit divisio peccati in *remissibile* & *irremissibile*. Peccatum *non ad mortem* & *remissibile* dicitur quod & potest habere resipiscentiam subsequenter & sic remitti, & multis per poenitentiam succedaneam est remissum, quale illud est quod in filium hominis admitti dicitur. *Ad mortem* vel *irremissibile* est quod nunquam habet poenitentiam subsequenter, vel cuius auctor ad poenitentiam revocari nequit; quale est illud quod *peccatum* vel *blasphemia in Spiritum Sanctum* dicitur: de quo dicitur neque in hoc neque in futuro seculo remittendum, qua de causa & pro illo peccato non dicit orandum esse Iohannes.

XI. Quanquam autem propria peccati in Spiritum S. ratio & natura difficillimæ sit cognitionis, tamen illos sequi malumus qui id quàm gravissimè definerunt, quam qui sex ejus species statuendo *irremissibile* coacti sunt explicare in nonnullis speciebus pro eo quod est *difficiliter* & *raro* remitti, vel, *ex se mereri ut non remittatur*. Cum illis itaque dicimus peccatum in Spiritum S. perpetrari, cum quis divinæ veritati, & quidem Evangelicæ, cuius fulgore sic perstringitur ut ignorantiam causari nequeat, tamen definitam munitiam resistit, in hoc ut resistat. Quod peccatum non idè in Spiritum S. dicitur quod non sit in Patrem & in Filium, quomodo enim non peccet in Patrem & Filium qui in Spiritum utriusque peccat? sed quia adversus operationem Spiritus sancti,

convictionem nempe veritatis per miracula, & mentis illuminationem committitur.

XII. Causa verò cur peccatum illud irremissibile dicitur, & qui id commisit ad poenitentiam non possit renovari, non est Dei impotentia, quasi per absolutissimam suam omnipotentiam isti homini poenitentiam ad vitam dare & sic blasphemiam istam remittere nequeat: sed cum alicubi necessum sit ut sistat misericordia Dei, terminis ipsius justitiæ & æquitatis secundum præscriptum sapientiæ circumscripta, quod Deus illum qui tam horrendum flagitium perpetravit, & spiritum gratiæ contumelia affectit, prorsus indignum æstimet cui convertendo suam benignitatem & ejusdem Spiritus S. operationem occuper, ne vilem illum habere videatur & ipse homine peccatore imo tanto peccatore indigere.

XIII. Causa efficiens peccatorum actualium est homo ex libera sua voluntate. Causa *causativa* est propensio nostra originalis in id quod legi divinæ est contrarium, quam per carnalem generationem ex primis nostris parentibus contraximus. Causæ *causative* sunt objecti & occasiones quæ ad peccandum sollicitant. Materia seu materiale est actus secundum naturam boni rationem habens. Forma seu formale est legis transgressio seu *inobediencia*. Fine caret, quia peccatum *inobediencia* est, quod aberrat à scopo. Objectum est commutabile bonum ad quod homo cum inclinat deserto incommutabili bono, peccat.

XIV. Effecta verò peccatorum actualium sunt calamitates omnes & miseræ hujus vitæ, tum mors

temporaria, denique mors æterna. In obduratis verò & excæcatis etiam præcedentium peccatorum effectus sunt peccata consequentia.

THESIS NONA

DE

Iustitia & efficacia Providentiæ Dei in malo,

Resp. RODOLPHO de ZYLL.

I.

INter causas & prætextus quibus humana tum ignorantia inducta, tum perversitas abusa est ad negandam providentiam Dei, non postremum obtinet locum mali, hoc est, peccati in mundum egressus, & mire fertilis exuberantia. Quum enim Scriptura duce & natura teste statuendum sit Deum esse bonum, omniscium, potentissimum, idque omnibus, qui aliquam divinitatis conceptam animo notionem habent sit persuasissimum; ex eo concludebant illi, malum sub his tribus divinae majestatis conditionibus evenire non potuisse, siquidem Deus omnia providentia sua administraret, & de malo secundum illas naturæ suæ proprietates curare vellet: ideoque cum eveniret tamen, omnino providentiam Dei negandam esse. Præstare enim otiosum Deum & rerum mundanarum, præsertim quibus libertas arbitrij creaturæ rationalis intervenit, negligentem statuere, quam bonitatis, sapientiæ, potentiæ decus illi adimere. At neutrum necesse esse,

& tria illa majestatis supremæ decora una cum providentia Deo salva esse posse, commodo efficacitatis Dei circa malum explicatio docebit.

II. Cui paucula fundamenti vice præstruenda de ipso malo. 1. quid sit propriè peccatum. 2. quod possibile fuerit illud perpetrari à creatura rationali & quomodo. 3. quod summum malum dari nequeat, quod nempe cum summo bono ex æquo contendat, ut Manichæi statuebant; contigui omnium malorum, quæ excogitari possunt, summum est ipsum, de quo agimus, peccatum: & si strictè loqui liceat, unicum & solum, reliqua enim non mala, sed alicui mala.

III. Peccatum propriè est aberratio à norma, quæ norma est equitas in mente Dei præconcepta, & menti creaturæ rationalis per legislationem expressa, juxta quam fas est ut illa vitam instituat; quare etiam unico verbo sed composito à Iohanne definitur: *ἀνομία* .i. legis transgressio: sive illa præceptiva sit boni, sive mali prohibitiva, unde malum commissio- nis adversus hanc, vel omissionis adversus illam legem perperatum. In peccato autem duo consideranda veniunt: ipse actus qui boni naturalis rationem habet; sub actu autem & cessationem ab actu comprehendimus: & *ἀνομία* quæ mali moralis vicem obtinet. Actus materiale, *ἀνομία* formale peccati dici potest.

IV. Peccatum verò à creatura rationali perpetrari potuit: nam quæ creatura deficere a summo bono potuit, & affici erga minus bonum, actumque quo isto potiri posset: Qua rationalis intelligere potuit, & secundum Deum sibi vivendum esse,

Mat. 10. 18.
Psal. 147. 5.
Apoc. 4. 8.
Rom. 1. 20.

I. Joan. 3. 4.

Psal. 34. 15.

esse, & quæ illa æquitas esset, secundum quam vitæ ejusque actiones speciatim instituerentur. Quæ creatura rationalis, lex illi à Deo poni potuit, imò ex æquo & justo debuit, quæ veraretur à summo bono deficere, & actum illum quamvis naturaliter bonum patrare. Modus in arbitrij libertate, creaturæ rationali à Deo tributa, positus est, secundum quam legi debitum obsequium præstare potuit auxilio gratiæ, vel ejus limites vi propria transgredire.

V. Quum verò summum malum dari nequeat, hinc claret, quamquam malum bono sit contrarium, tamen boni, quod summum est universum ordinem excedere non posse, quin ab illo ipso summo bono in ordinem redigi, & sic ad bonum dirigi possit; propter istius boni sapientiam infinitam, qua novit quid de malo fieri possit, & potentiam, quæ potest hoc de malo facere quod de illo fieri posse novit. Fac itaque peccatum universi creati ordinem excessisse, ipsius tamen creatoris & summi boni ordine circumscribitur. Ex quibus omnibus positis, quum appareat providentiam Dei intercedere non debuisse, quo minus malum à creatura libera patraretur, sequitur etiam ex malo in mundum ingresso, & eoque ingresso, ut totus mundus in malo jaceat, providentiam Dei destrui non posse. Quod latius porro demonstrabimus, ipsam providentiæ Dei circa malum efficientiam pertractantes.

VI. Efficientia Dei circa peccatum, quum in illo ut dictum, actus vel cessatio ab actu, & *arbitria* consideranda sint, concernit tum actum ipsum tum vitiositatem ejus: &

quidem sive principium peccati, sive progressum illius, sive denique extremum ejus & consummationem intueamur. Efficientia quæ circa initium consideratur, vel impeditio vel permissio est: cui addimus administrationem argumentorum & occasionem ad peccatum incitantium: Quæ circa progressum directio & determinatio; quæ circa finem & terminum punitio & remissio. De concursu Dei quando quidem ille ad actum tantum est, quæ actus & naturaliter bonus, agere supersedebimus.

VII. Prima Dei circa malum efficientia est impeditio vel impedimenti positio, sive illud sufficiens sit, sive efficax. Convenit enim bono ut malum, quantum fas esse novit, impediatur. Impedimentum autem ponitur, vel potestati, vel potentia, vel voluntati creaturæ rationalis, quæ tria etiam in impediente consideranda. Impedimentum potestati positum est, quo actus aliquis potestati creaturæ rationalis adimitur, ad quem præstandum illa affectum habet, & vires sufficientes; quæ circumscriptio fit ut creatura actum illum sine peccato patrare nequeat, eaque fit per legislationem. Sic circumscriptus est de arbore boni & mali, cum estus aliarum concederetur; & hæc impeditio est peccati qua tale: & à Deo ponitur creaturæ rationali, quæ illi jus est & potestas in illam.

VIII. Impedimentum potentia positum est quo efficitur ne creatura actum, ad quem præstandum affectionem habet & vires, citra hoc impedimentum, sufficientes, patrare possit: Illud autem ponitur quatuor modis. I. est per efficientiam

& vi-

Jerem 51. 32a

33.

Gen. I. 17.

1. Reg. 19.
2. Reg. 4.
1. Reg. 13. 4.
Rom. 6. 6.
2. Chron. 25.
18.
Mal. 5. 17.
2. Sam. 4. 4.
Ionn. 8. 59.
Mat. 23. 10.

& vitæ, quæ fundamentum sunt potentia, ablationem. Sic impedita Hierosolymorum expugnatio, & Helæ ad Achaziam abductio, isticenties & octoagies mille viris ab angelo cæsis, hæc bis quinquaginta ab igne consumptis. 2. est per potentia ablationem vel diminutionem. Sic impeditus Ieroboam ne Prophetam Dei apprehenderet, per arefactionem manus ipsius. Sic impeditur peccatum ne uominium exerceat in hominem, cum corpus peccati eneruatur & aboletur. 3. est per potentia maioris vel saltem æqualis oppositionem. Ita impeditus Vzzia ne suffiret Iehovæ obstitentibus Sacerdotibus: ita & caro impeditur ne faciat quod vult, quia spiritus concupiscit aduersus carnem, & ille qui in nobis est, est fortior quam ille qui est in mundo. 4. est per objecti subductionem. Sic impediti sæpè Iudæi ne Christo nocerent, quia subduxit se è medio illorum, sic Paulus per tribunum Iudæis, qui in necem ipsius conspiraverant, creptus est.

IX. Impedimentum ponitur voluntati, cum argumento aliquo ei persuaderetur ne velit patrare peccatum. Argumenta autem quibus voluntas movetur ad hæc tres classes referimus. Aut enim sumuntur ab impossibili vel difficili, aut ab injucundo, incommodo, inutili vel damnofo etiã; aut denique ab inhonesto, injusto, indecoro. 1. argumento impediti Pharisei & Scribæ sapius, ne manus violentas Christi injicerent: existimabant enim illum à populo defensum iri qui illum ut Prophetam estimabant. Eo lem modo impediti Israelitæ ne ad amatores suos, falsos Deos, abirent, sepivit enim Deus sepeam, & viam ad

illos spinis sepivit, ne semitas suas consuetas invenire possent: sic sancti à peccando absterrentur, quum vident impios in vijs iniquitatis & perditionis lassari. 2. argumento fractus Iosephi impediti ne illum occiderent quum per venditionem illius finem suum assequi possent: sic Iob impeditus ne peccaret oculis suis, quia sciebat quæ esset portio Dei desuper, & hæreditas excellis in illos qui oculos adulterio plenos habent. 3. argumento impeccatus Iosephus, ne se adulterio turpi commacularet, impeditus David ne manum suam mitteret in unctum Domini.

X. Sequitur permissio peccati quæ impediti contraria est, non illi tamen, quæ actus potestati creaturæ rationalis adimitur per legis lationem, sic enim idem actus peccatum esset & non peccatum, peccatum qua vetitus, non peccatum quæ isto modo permissus i. non vetitus; verum isti quæ potentia & voluntati creaturæ impedimentum ponitur. Est autem permissio non unius vel alterius impedimenti, quod potentia vel voluntati objici potest, sed omnium simul impedimentorum suspensio, quæ Deus novit, si adhiberentur, peccatum reipsa impeditura, quod necesse est, quia ab uno tali peccatum impeditur. Peccatum itaq; permittitur potentia creaturæ, quum Deus nullum istorum impedimentorum, quorum antea mentionem fecimus thesi 7. adhibet. Qua de causa ista permissio hæc actibus Dei permittentis constat: continuatione essentia & vitæ creaturæ, conservatione potentia ejusdem, cura ne major vel æqualis saltem potentia opponatur, denique objecti, in quod peccatum committitur,

titur, oblatione. Permittitur etiam voluntati, non quod nulla à Deo impedimenta objiciantur voluntati à peccando absterrendæ idonea, sed quod videns illa ipsa, quæ proponuntur, nihil effectura, alia quæ in arcanis sapientiæ suæ & potentia thesauris habet non adhibeat. Quod in passione Christi tum potentia tum voluntatis eorum qui eum ad mortem poscebant respectu, planissimè apparet. Neque inde sequitur, illa impedimenta frustra adhiberi, quanquam enim non sequantur eventus istis impedimentis convenientes, fines tamen suos obtinet Deus potentissimè, eo quod non sequantur eventus qui debebant.

XI. Fundamentum istius permissionis est tum libertas arbitrij, cum qua creaturam rationalem condidit Deus, quam constantia ipsius rescindi non patitur, ne mutabilitatis insimuletur Deus; tum infinita ipsius sapientia & potentia, qua novit & potest ex tenebris facere lucem, & ex malo bonum producere. Et propterea permittit Deus id quod permittit, non incius virium & affectus creaturarum rationalium; novit enim omnia: Non invitus, potuisset enim creaturam non producere quæ esset liberi arbitrij: non impotens impediendi, vidimus enim quot modis & potentiam & voluntatem creaturæ impedire possit: non otiosus seu negligens ejus quod agitur, quia antequam fiat jam varias circa id actiones obivit, & ut post videbimus, argumenta & occasiones objicit, determinat, dirigit, punit & remittit peccatum: sed quidquid permittit id consultò & volens permittit, voluntate immediatè versante circa permissionem, permissione

verò ipsa circa peccatum, qui ordo citra periculum inverti nequit.

XII. Quæ hic generatim de impeditione & permissione peccati diximus per differentias ejus nonnullas explicemus distinctius. Peccatum. 1. distinguitur ex causis in ignorantia, infirmitatis, malitiæ & negligentia peccatum. Impedimentum ponitur peccato ignorantia per revelationem divinæ voluntatis: infirmitatis, per Spiritus S. corroboracionem, adversus mundi & Sathanæ machinationes, quin & carnis nostræ imbecillitatem: malitiæ per lapidei cordis ablationem, carneique dationem, & inscriptionem legis Dei in illo: negligentia per sanctam sollicitudinem & timorem Dei excitatum in cordibus fidelium. Ex quibus facile liquet quorum actuum suspensione permissio peccatorum cujusque generis conset; permisit Deus Paulo legis præpostero zelatori ut Christum ex ignorantia persequeretur, usque dum Filium suum ipsi retegeret, quo facto ex persecutore factus est Pastor: sic permisit Petro Christum amanti at plusculum de se confidenti, ut per infirmitatem illum abnegaret, quem majore vi spiritus instructus confessus est intrepide usque ad mortem. Sauli, quem in irâ suâ Regem dederat Israëlitis, permisit, ut ex malitia Davidem, de cujus integritate convictus erat, persequeretur, Ionathane filio ipsius frustra obsistente: Davidi multis victorijs potito, & otium adepto, cum negligentius ageret, permisit, ut se turpi adulterij crimine commacularet.

XIII. Distinguitur deinde peccatum secundum respectum duplicis legis, præcipientis nempe bonum

Joan. 18. 6.
Mat. 14. 16.
1. Cor. 9. 6.

Rom. 2. 11

Gen. 1. 2. 3.
2. Cor. 4. 6.

Pf. 119. 107.
Eph. 3. 10.
6. 11.
12. 13.
Ez. 11. 19.
1. Cor. 3. 3.
Mat. 14. 38.
1. Cor. 3. 2. 40.

Gal. 1. 13. 14

Mat. 26. 70.
Mat. 5. 41.
Joan. 2. 19.
Osa. 33. 18.
1. Sam. 9. 10.
1. Sam. 1. 40.
18. 19.

1. Sam. 11.

& vetantis malum; contra hanc peccari potest, vel committendo actum, vel non debita causa & sine omitendo; contra illam vel omitendo actum, vel non debito modo, causa & sine committendo. Hisce etiam impeditio & permissio Dei aptari potest. Impeditiuit Deus, ne fratres Iosephi illum occiderent, at permisit ut non debitâ causâ & sine illi parcerent; cum enim vendere possent, cuius occasio ipsis divinitus oblata erat, inutile sibi arbitrabantur occidere illum. Sic Absalon impeditus sequi consilium Achitophelis sibi utile Davidi noxium, non quia iniquum sed quia damnosum esse existimabat, perstitit enim in proposito persequendi patrem, quod & opere explevit. Biliamum impeditiuit Deus ne malediceret Israëli, effecitque ut illi benediceret, at sic ut perversâ mente ab illa abstinuerit & hanc obierit. Hujus tum impeditio tum permissionis rationes aliquo modo intelligemus, si in peccato actum & *ἀνομιαν* distinctè considerantes, utriusque impeditioem & permissionem applicuerimus.

XI V. Quanquam autem actus & *ἀνομιαν* in peccato uno inseparabiliter juncta sint, & propterea neutrum sine altero impediti vel permitti possit, mente tamen distingui possunt, & impeditio permittioque nunc hujus nunc illius respectu potissimum fieri à Deo, & facta à nobis considerari, non sine magna sapientia Dei commendatione & nostro emolumento. Impeditiuit Deus ne fratres Iosephum occiderent, non quâ peccatum erat, quia permisit ut in eadem mente persistentes illum venderent, sed quâ actus: nam illo Iosepho vitam ademissent, cui Deus

parciturum volebat. Permisit ejusdem venditionem non qua peccatum potissimum, sed quâ actus, quia per venditionem qua actus est, finem suum obtinuit Deus. Impeditiuit Deus ne Helias ad Achaziam abduceretur interficiendus, non qua id peccatum erat, sed qua actus: ex fine id apparet & impeditioem modo; Ex fine, quia voluit parciturum vitæ Prophetæ sui, non ne Achazias in Deum peccaret; ex modo impeditioem: quia consumpsit bis quinquaginta viros ad illum comprehendendum emissos, quod signum fuit iræ divinæ adversus Achaziam & illos, qua non peccatum ut tale, sed ut actus alteri futurus noxius impediti solet, ex gratia verò impediti ut tale. Permisit Deus ut Sathan & Chaldei Iobo noxam adferrent, non qua id peccatum erat, sed qua actus, volebat enim Deus servi sui patientiam explorare, & ad Satanæ confusionem patefacere, hoc autem fit per actum, quo ut tali, noxa inferebatur Iobo. Impeditus est David ne manus violentas Sauli inferret, non qua actus erat, sed qua peccatum; id patet ex argumento quo impeditus abstinuit, absit à me, inquit, ut manus mittam in unctum Domini; hoc argumentum à peccato, ut tale, absterret: liquet etiam ex fine impeditioem, voluit n. Deus ut David per afflictionum tolerantiam ad regnum perveniret, veluti Christi veri Davidis typus. Permisit Deus ut Achab Nabothum interficeret, non qua actus sed qua peccatum erat actus ille; Nabothum enim alia ratione ad se transferre potuit Deus, sed voluit Achabum mensuram scelerum suorum implere Deus, sibi que & suis exitium accelerare. Impeditus est

Abime.

Genes. 37. 16
27.

1. Sam. 17.

Num. 23.

Iob. 1. & 2.

1. Sam. 24. 7

Genes. 37.
27. 27.

1. Reg. 1.

1. Reg. 21.

Abimelech ne Saram Abrahamæ uxorem vitaret, tum qua actus erat, tum qua peccatum. Noluit enim Deus ut se Abimelech isto crimine commacularet, eo quod in integritate cordis fecisset, voluit etiam parcere famulo suo Abrahamo, cui indelebilis dolor ex vitiatione uxoris suæ illatus fuisset tanquam ex actu. Permissit Deus ut Iudas nurum suam Thamar cognosceret, tum qua actus, tum qua peccatum, quia voluit Deus ex Iuda nasci filium suum, & simul declarare, nihil tam esse inquinatum quod non in illo sanctificaretur. Non enim abs re dicit Mathæus Iudam ex Thamar & Davidem ex uxore Vriæ genuisse filios, ex quibus perpetua serie natus est Christus.

X V. Quum verò actus, quantum potentia & voluntati creaturæ permissus, potestati ejusdem ademptus sit per legislationem, & propterea sæpenumero futurum sit, ut creatura non omnino in malo obdurata, actum quia peccato junctus sit parare nolit, nisi argumentis quibusdam & occasionibus, quæ velut incitamenta sunt ad illum parandum, objectis; istius quoque objectionis administratio penes Dei providentiam est, qui irritamenta ista objicit, tum ut exploret an creatura à peccando absterere velit, etiam irritamentis incitata, quandoquidem exigua laus abstinentiæ ubi illa adsunt, tum ut, si creatura velit istis incitamentis cedere, ille suum opus per actum creaturæ efficiat, non necessitate impulsus, quasi opus suum citrà actus creaturæ interventum producere nequeat, sed voluntate multiplicis suæ sapientiæ illustrandæ permotus. Sic argumenta, quibus fra-

tres Iosephi incitati sunt pro sua malitia, ut fratrem suum è medio sui sublatum vellent, & occasiones quibus illum è medio sui auferre poterant, illis dispensatione divina oblata sunt, partim mediato hominum actu intercedenter, partim immediato ipsius Dei. Argumenta fuerunt accusatio Iosephi, quâ fratrum prava facta patri detegebat, amor Iacobi peculiaris erga Iosephum, & somnij immissio immisque narratio, quibus fratrum animi odio & invidia adversus illum accensi sunt. Occasiones fuerunt tum missio Iosephi ad fratres à patre facta, tum Ismaëliitarum in Ægyptum proficiscentium, isto temporis momento, quo de illo tollendo deliberabant, oblatio. Et hæc quidem circa initium peccati consideranda sunt, circa progressum peccati jam permissi incitavit directio & determinatio.

X V I. Directio peccati est actus providentiæ divine, quo Deus peccatum sapientissimè & potentissimè dirigit quò vult, pertingens ab extremo ad extremum fortiter & disponens omnia suaviter. In ista directione considerandus terminus à quò & ad quem: quum enim dirigit peccatum quo vult, intelligitur illud abducere ab eo, quo illud tendere non vult. Est autem directio illa duplex, in objectum & finem. Directio in objectum est, quando peccatum, quod permittit, non pro arbitratu creaturæ in quodvis objectum quacunque ratione obvium & obnoxium injuriæ peccati ferri patitur, sed in certum objectum à peccante aliquando vel prorsus non petitum, vel saltem non præcisè petitum dirigit. Quod Scriptura generatim enuntiat his verbis: Cor hominis excogitat viam

Gen. 20. 6.

Gen. 38. 18.

Matt. 1. 3.

Gen. 17.

Sap. 8. 1.

Ecc. 10. 23.

Gen. 31. 10.

Prov. 16. 9.

Prov. 21. 2.

suam, Iehova autem dirigit gressum ejus. Speciatim vero de corde Regis: Rivi aquarum cor Regis in manu Domini, ad omne quod vult inclinatur illud. Cujus illustre exemplum habemus in Nabucadnezare, qui cum apud animum suum constituisset populos sibi subigere, ac dubitaret utrum in Ammonitas moturus esset, an verò in Iudæos, Deus ita administravit divinationes illius, ut statueret ire adversus Iudæos omnis Ammonitis.

XVII. Directio in finem est, quando peccatum quod permittit, non cuius fini, quem intendit creatura, servire patitur, sed in illum finem usurpat, quem ipse vult, sive creatura illum intendat (quod si faceret tamen à peccato non excusaretur) sive alium imò & prorsus contrarium: novit enim Deus ex tenebris & noxa peccati educere lucem gloriæ suæ & emolumentum suarum creaturarum. Sic quod cogitaverunt fratres Iosephi in malum ipsius, hoc Deus convertit in bonum, non modo Iosephi, sed integræ familiæ Iacobi, & totius regni Ægyptiaci. Satanas afflictionibus Iobo immixtis conatus est illum adigere ad blasphemiam: at Deus ijs ipsi patientiam servi sui exploravit, & per illam de Satanâ triumphavit: Rex Assyriorum statuerat perdere & excindere gentes multas, at Deus suum opus executus est per illum missum ad gentem & populum furoris sui. Neque mirum Deum usurpare actus, quos creaturæ sine peccato non perpetrant, in fines sibi placitos, quia id iustissimè facit, & triplici ratione. I. enim Dominus est creaturæ quam peccatricis, utpote quæ per peccatum non magis se eximere Dei

dominio potuit, quam se ipsam in nihilum redigere. 2. quia ut creatura affectu & potentia à Deo instructa actus istos perpetrat, etsi non sine peccato, utpote vitios. 3. quia creatura serra est in manu creatoris & intentionem primi agentis causæ instrumentaria non attingunt.

XVIII. Determinatio est actus providentiæ divinæ, quo Deus permissioni suæ modum ponit, & peccato terminum, ne pro arbitratu creaturæ vagetur in infinitum. Modus iste & terminus ponitur per præscriptionem temporis, & magnitudinis determinationem: Præscriptio temporis vel puncti est sive momenti, quando fiat, vel durationis quamdiu: momentum temporis determinat Deus, quum peccatum, cui patrandum affecta est creatura, non illo tempore permittit fieri, quo vellet quidem creatura, sed ut alio tempore fiat sapienter & fortiter administrat. Studebant Iesum præhendere Iudæi, sed nemo iniecit manum in illum, quia nondum venerat hora ejus; ubi vero tempus adisset à Patre præfinitum, inquit Christus, hæc est hora vestra & potestas tenebrarum. Durationi ponitur modus, quando spatium temporis quo peccatum permixtum durare poterat, accidit & circumscribitur ut sicut sese. Sic Christus, nisi decurtati fuissent dies isti non fieret salva omnis caro. Verum hic quoque vel actus quæ talis, vel peccati quæ tale, habetur ratio. Actus durationi ponitur terminus hisce locis: Non requiescet virga iniquitatis super sortem iustorum, ne mittant iusti ad iniquitatem manus suas: Novit Dominus peccatos è tentatione eripere. Peccati durationi ponitur terminus hisce locis: Sepiam

Esai. 21. 19.
20. 21. 22.

Esai. 15.

Genes. 9.
20. 21.

Iob 1. 11. 12.
21. & 29.
10.
Esai 10.

Iob. 7. 30.

Lu. 22. 53.

Matt. 24.
22.

Pf. 125. 3.

2. Pet. 2. 9

Septiam viam tuam spinis ne amatores tuos invenias: Tunc dices vadam & revertar ad virum meum priorem. Præteritis ætatibus sivit Deus gentes suis ipsarum vijs incedere. Nunc verò denuntiat omnibus ubique hominibus ut respiciant.

XIX Magnitudini peccati ponitur modus, quum Deus non permittit peccatum excrescere & vires majores sumere. Hoc etiam tum actus, tum peccati respectu. Actus respectu, ut in hisce Scripturæ locis: Permisit Deus, ut hostium furor insurgeret adversus Israëlitas, sed non est passus ut deglutiret eos: Tentatio vos non cepit nisi humana: Premimur at non coarctamur, persecutionem patimur at non deserimus, dejectionem at non perimus. Diabolo permisit Deus, primum, ut in illa, quæ Iobi erant, manum injiceret, ipsum verò non attingeret; deinde, ut corpus quidem illius attingeret, at vitam illi non adimeret: Non disperdum illos per manum Sisac, sed faciam ut sint ei servi. Respectu peccati permisit Deus, ut David apud annum suum statueret, Nabalem & omnes ejus domesticos gladio interficere, & rectâ ad illum contenderet, sed non permisit ut effunderet sanguinem innocentem & manus ipsius fervaret ipsum. Permisit eidem Davidi, ut ad Achis confugeret & stultitiam simularet, at non permisit ut cum ejus exercitu adversus Israëllem pugnaret, vel ipsi Achis exercitui ista fraude usus noxam inferret; neutrum enim sine scelere insigni patrare potuisset. Quanquam & illa determinata, ut actus, per quos noxa inferri illis poterat, quibus Deus damnum illarum volebat.

XX. Propter illam incitamen-

torum & occasionum oblationem, directionem & determinationem Dei permissioni peccati additam, dicitur Deus, quæ ab hominibus malis & Satanâ perpetrantur, mala ipse facere. E. g. Non vos huc memisistis, inquit Ioseph fratribus suis, sed Deus; quia illi venditione peracta securi erant, quò abducendus & quid de illo futurum esset, Deus autem in Ægyptum abduci & vendi curavit, ibidemque per somniorum interpretationem evexit. Iobus Deum abstulisse dicit, quod Satanæ instinctu & opera ablatum erat: tum quod ille commendatione Dei in Iobum instigatus sit pro suâ malitiâ, tum quod nocendi potentiam adeptus non amplius effecerit quam Deus determinavit. Sic Deus fecisse dicitur quod Absalom fecit: quia potissime partes in actionibus, isti apotelesmati producendo adhibitus, Dei fuerunt. Accedit huc, quod quum sapientia Dei norit, si per talem incitamentorum & occasionum oblationem, directionem & determinationem rem totam administret, certò & infallibiliter existurum quod sine scelere à creatura perpetrari nequit; & voluntas ipsius discernat administrationem istam, liquidius pateat cur Deo factum hujusmodi tribuatur.

XXI. Sequitur denique punitio & remissio peccati, quibus actibus providentia circa peccatum jam factum versatur, quâ tale est, non quâ actus. Punitur enim & remittitur peccatum quâ malum est quia malum. Punitio peccati est actus Providentiæ Dei, quò peccato reppenditur pœna secundum justitiam Dei illi debita. Punitio illa vel futuram sæculum concernit, vel in

Num. 2. 6.
A. 14. 16.
A. 17. 30.

Psal. 124.
2. 3.

1. Cor. 10.
13.
2. Cor. 4. 8.
9.

Iob 1. 12.
6. 2. 6.
2. Par. 12.
7. 8.

1. Sam. 25.
21. 26.
31.

1. Sam. 17.
12. 6. 27.
2. 29. 6. 7.

Gen 45. 8.
Gen. 37. 25.
28. 6.
40. 12.
13. 6.
41. 19.
Iob 1. 6. 2.

2. Sam. 12.
11. 12.
2. Sam. 15.
6. 16.

hujus mundi sæcula incidit. Illa est totius hominis æterna à Deo separatio. Quæ in hac vita inferri solet, duplex est, corporalis & spiritualis. Quæ corpus attingunt variæ sunt, sed enumeratu proposito nostro non necessariæ. At spiritualis pœna diligenter consideranda, quæ sic pœna est peccati, ut & insequentium aliorum sit causa ob malitiam ejus cui infligitur. Illa est privatio gratiæ & traditio in potestatem mali. Privatio gratiæ pro duplici gratia, habituali nempe & assistentiæ, duplex est: una ablatio gratiæ est per excæcationem mentis & obdurationem cordis. Altera est ablatio assistentiæ Spiritus S. qui intus succurrere solet infirmitati nostræ, & foris Satanæ & mundi furores reprimere, adhibito etiam angelorum bonorum ministerio & custodia. Traditio in potestatem mali, est vel in reprobam mentem & efficaciam erroris, vel in desideria carnis & cupiditates peccati, vel denique in potestatem Satanæ principis mundi, qui potenter agit in filijs contumaciæ. Quum vero ex ista punitione multa alia existant peccata, & quidem tum secundum certam Dei scientiam, quâ novit, si ita puniat, fore, ut illa inde existant, tum secundum propositum ipsius, quo statuit ita punire, ut propter graviora inde commissa peccata severius puniat, istæ in Scripturis existunt locutiones: Ego verò indurabo cor Pharaonis, ut non dimittat populum, neque audiet, vos, & mittam manum meam in Misraim. Item, & non audiverunt Filij Eli vocem patris sui, quia volebat Dominus occidere illos. Item, & non acquievit Amazia responso Ioas Regis Iehudæ, quia à Deo erat ut traderet eos

in manum, quia quæ siverunt Deos Edom. Hæc consideratio distinguit gubernationem Dei circa peccata, quatenus illa vel circa induratos, vel non induratos versatur.

X XII. Remissio peccati est actus Providentiæ Dei, quo reatus peccati condonatur, & pœna peccato secundum illum debita aufertur. Hæc remissio ut hominem ante inimicum in gratiam Dei restituit, ita quoque facit ut administratio Dei circa illum porro gratiosa sit, quantum æquitas & justitia postulat: immunis nempe per illam est à pœnis istis spiritualibus, superiore thesi memoratis; à corporalibus quantum non immunis, tamen ijs non afficitur ex ira Dei ut punientis peccatum, sed tantum ex affectu declarantis se peccatum odisse, & porro castigantis ne in illud incidatur: quâ de causa omnino alia est circa istum hominem providentiæ gubernatio, ab ea, quæ fuit ante remissionem impetratam.

X XIII. Ex ijs quæ huc usque tractavimus, arbitramur liquido constare, neque idèò quod mala ingressa sunt in mundum ipsam providentiam, neque ejus circa eadem gubernationem negandum esse. Neque potest Deus propter illam injustitiæ reus peragi, non tantum quia in optimos fines omnia administraverit, piorum nempe castigationem, explorationem & manifestationem, improborum punitionem & patefactionem, & gloriæ suæ illustrationem; fines enim soli actionem non justificant: sed multo magis quod ea administrationis forma usus sit, quæ creaturas suos motus & actus, non sponte modo, sed & liberè peragere sinit.

E/c. 9. 10.

Rom. 8. 26.

Heb. 1. 14

Psal. 91. 11.

Rom. 1. 28.

2 The. 2. 9.

10. 11.

Rom. 1. 24.

2 Cor. 4. 4.

Psa. 51. 11.

12. 13.

2. Sam. 12.

11. 12. 13.

Psal. 119.

17

1. Cor. 11.

22.

Psal. 52. 2.

2. 3.

Exod. 4. 21.

6. 7. 4.

E. Sam. 2.

25.

3. Par. 25.

20.

THESIS DECIMA

DE

Iustitia & efficacia Providentiæ Dei in malo.

Resp. GERARDO ADRIANI.

I.

MAli, quod culpæ seu delicti dicitur, consideratio multos inducit, ut Providentiam Dei circa Creaturas intellectu & libera voluntate præditas earumque actiones negarent, & duplici de causâ. 1. quod putarent Deum, eo quod bonus & iustus, omniscius & omnipotens est, peccatum omnino impediturum fuisse ne fieret, siquidem Providentia sua creaturas rationales, earumque actiones curaret. 2. quod Providentiæ divinæ non aliam circa peccatum administrationem animo conciperent, quam quæ Deum ipsum culpæ involveret, & creaturam, tanquam efficientiæ ipsius irresistibili actu ad peccandum impulsam, crimine eximeret. Quâ de causâ cum fides Providentiæ Dei prorsus sit necessaria, cui bonas suæ gubernationis pars adimitur, si creaturas rationales earumque actiones curare negetur, conabimur paucis Providentiæ divinæ circa malum efficientiam explicare, & simul commonstrare ex illa Deo nullam injustitiam aut peccati maculam adspergi posse, imo contra plurimum fervire iustitiæ Dei commendandæ.

II. In peccato autem tum actus, sub quo & omissionem actus complectimur, tum *avopía* consideratur: ille boni naturalis rationem habet, & materiale peccati, hæc malum morale est, & formale peccati dicitur: utriusque intuitus, ubi de efficientiâ Dei circa peccatum agitur, est necessarius. Versatur enim circa actum quâ actus est, & qua contra legem prohibentem fit, & circa omissionem actus qua talis, & qua contra legem præcipientem est. Consideranda autem est illa efficientia. i. circa initium peccati, ejusque primum in corde creaturæ rationalis conceptum, & conatum, exque conatu perpetrationem: deinde circa peccatum consummatum. Efficientia Dei circa initium peccati est, vel impedio, vel permissio & permissioni addita tum argumentorum & occasionum ad peccatum incitantium administratio, tum concursus immediatus ad actum producendum. Circa progressum peccati est ejusdem directio & determinatio. Circa peccatum consummatum versatur punitio vel remissio.

III. Prima Dei circa peccatum efficientia est impedio vel impedimenti positio, quod tum efficientiæ, tum objecti ratione triplex est. Efficientiæ quidem: est enim aut efficacitatis sufficientis quidem, sed quæ actu peccatum non impedit: aut efficacitatis tantæ, ut ei resisti non possit, aut efficacitæ taliter administratæ per sapientiam Dei, ut impediatur peccatum re ipsa secundum eventum, & certò secundum præscientiam Dei, quanquam non necessario & inevitabiliter. Objecti vero respectu etiam triplex est: nam ponitur impedimentum vel potestati, vel potentiæ,

Matth. 17.
21. 23.
Joan. 18. 6.
Gen. 20. 6.

Mat. 10. 11
Ps. 147. 11
Aboc. 4. 8.
Mal. 2. 17.
Gen. 3. 14.

Luc. 12. 21.

tentiæ, vel voluntati creaturæ ratio-
 nalis. Quod potestati ponitur, est
 quo actus aliquis potestati creaturæ
 rationalis adimitur, ad quem præ-
 standum illa affectum habet, & vi-
 res sufficientes: hæc fit per legisla-
 tionem, quâ fit ut creatura actum il-
 lum sine peccato patrare non possit.
 Impedimentum potentiæ positum
 est, quo efficitur ne creaturæ actum,
 ad quem præstandum affectum habet
 & vires circa hoc impedimen-
 tum sufficientes, patrare possit: illud
 autem ponitur quatuor modis. 1.
 essentiæ & vitæ, quæ potentiæ fun-
 damentum sunt, ademptione. 2. per
 potentiæ ablationem vel diminu-
 tionem. 3. per potentiæ majoris vel
 saltem æqualis oppositionem. 4. per
 objecti, in quod actus tendit, subduc-
 tionem. Impedimentum ponitur
 voluntati, cum aliquo argumento ei
 persuadetur, ne velit patrare pecca-
 tum, si ve id argumentum deluma-
 tur ab impossibili, vel difficili, si ve
 ab injucundo, incommodo, inutili,
 damnoso, si ve denique ab injusto,
 inhonesto, indecoro.

I V. Permissio peccati contraria
 est impeditiõni, non illi, qua actus
 adimitur potestati creaturæ per le-
 gislationem, sic enim actus idem
 peccatum esset, & non peccatum,
 peccatum quâ vetitus, non pecca-
 tum quâ permissus creaturæ potesta-
 ti, id est, non vetitus; verum isti im-
 peditiõni, qua potentiæ & volunta-
 ti creaturæ ponitur impedimentum.
 Quæ permissio est omnium impedi-
 mentorum suspensio, quæ Deus no-
 vit si adhiberentur peccatum re ipsa
 impeditura, quod necesse est, quia
 ab uno tali impediretur peccatum.
 Itaque permittitur potentiæ creaturæ
 cum Deus nullum istorum im-

pedimentorum, quorum thesifertia
 mentio facta est, adhibet: quâ de
 causa permissio ista hocce actus Dei
 vel iunctos vel præcedentes habet.
 Continuationem essentiæ & vitæ
 creaturæ, conservationem potentiæ
 ejusdem, curam ne major vel æqualis
 saltem potentia opponatur, deni-
 que objecti, in quod peccatum com-
 mittitur, oblationem. Permittitur
 etiam voluntati, non suspensione
 omnis impedimenti voluntati, à
 peccando absterrendæ idonei, sed
 non adhibitione eorum quæ re ipsa
 essent impeditura, qualis fieri nequit
 quin Deus in sapientiæ & potentiæ
 suæ thesauris plurima habeat.

V. Fundamentum istius permis-
 sionis est, tum libertas arbitrij, quam
 creaturæ rationali indidit Deus crea-
 tor, & cuius usum creaturæ isti ad-
 imi non patitur constantia toris:
 tum infinita ejus Sapientia & Po-
 tentia, qua scit & potest ex malo bo-
 num producere. Et propterea per-
 mittit Deus id quod permittit, non
 inscius virium & affectus creatura-
 rum; novit n. omnia: non invitus, po-
 tuisset enim creaturam non produce-
 re, quæ esset liberi arbitrij, & posset
 productam abolere: non impotens
 impediendi; qui possit id omnifcio &
 omnipotenti tribui: non otiosus
 spectator, nec negligens ejus quod
 agitur: quia etiam antequam fiat va-
 rias circa id actiones obit, & porro
 intentum in id oculum habet ad di-
 rigendum, determinandum, pu-
 niendum, remittendum: sed quid-
 quid permittit id consulto & vo-
 lens permittit, volitione immédia-
 tæ versante circa permissionem,
 permissione vero ipsa circa pecca-
 tum: qui ordo citra noxam divinæ
 justitiæ & veritatis inverti nequit.

VI. Quæ

Gen. 1. 16.
17.

1. Reg. 19.
2. Reg. 1.
1. Reg. 13. 4.
Rom. 6. 6.
2. Chron.
26. 8.
Gal. 5. 17.
Joan. 8. 59.
Mat. 21. 46.
Hof. 2. 6.
Genes. 37.
26. 27.
Genes. 39.
8. 9.

Exo. 9. 16.
Joan. 18. 6.
Mat. 16. 20.
1. Sam. 20.
31. 32.
Mach. 1. 20

Gen. 1. 2. 3.
2. Cor. 4. 6.
1. Sam. 23.
11. 12.
Apo. 4. 11.
1. Cor. 18. 6.
Psal. 94.
9. 10.

Psal. 81.
12. 13.

Psal. 5. 5.

VI. Quæ sic generatim de impeditioe & permissione peccati diximus, per nonnullas peccati differentias distinctius explicanda sunt.

1. distinctio peccati ex causis, in ignorantia, infirmitatis, malitia, & negligentie peccatum, horum facit: nam impedimentum ponitur ignorantia peccato, per revelationem divinæ voluntatis: infirmitatis, per Sp. S. corroborationem: malitiæ per lapidei cordis ablationem, carnisq; dationem, & inscriptionem legis Dei in illo: negligentie per sanctam sollicitudinem excitatam in cordibus fidelium. Ex quibus facile liquet, quorum actuum suspensione permissio peccatorum cuiusq; generis istius constet. **2. distinctio peccati secundum respectum legis præcipientis bonum & vetantis malum etiam hic locum habet: nam contra vetantem peccatur vel committendo actum, vel non debita causa & sine omittendo: contra præcipientem vero, vel omittendo actum, vel non debito modo, causa & sine committendo.** Hisce etiam impeditio & permissio Dei aptari potest. Nam impediti sunt fratres Iosephi illum occidere, at non inducti ut debita causa & sine illum actum ommitterent. Absalom impeditus sequi consilium Achitophelis sibi utile, Davidi noxium, sed non abstinuit ab illo iustâ causâ & sine bono. Bileamum impeditivus Deus ne malediceret Israëlî, effecitque ut illi benediceret, at sic, ut pravo animo ab illa abstineret & hanc pronunciaverit.

VII. Hujus tum impeditiois, tum permissionis rationes & causas rectius perspiciemus, si in peccato actum & *arropia* distinctè conside-

rantes, utrique impeditioem & permissionem applicuerimus. Etsi enim actus & *arropia* in peccato inseparabiliter juncta sunt, ideoque neutrum sine altero permitti vel impediri possit, mente tamen distingui possunt: & impeditio permissioque nunc hujus vel illius tantum, nunc unius potissimum, nunc utriusque respectu fieri à Deo potest, & facta à nobis considerari. Impeditivus Deus ne Helias ad Achaziam abduceretur interficiendus, non qua id peccatum erat, sed qua actus: ex fine id apparet, & modo impedimenti: ex fine, quia voluit paritum vitæ prophete, non, ne Achazias in Deum peccaret: ex modo impedimenti, quia consumpsit bis quinquaginta viros ad illum comprehendendum missos, quod fuit signum iræ divinæ adversus Achaziam & illos, quâ non peccatum ut tale, sed ut actus alteri futurus noxius impediri solet, ex gratia vero impeditur ut peccatum.

Permisit Deus venditionem Iosephi, cum impeditivus occisionem, non tam qua peccatum erat venditio, quam qua actus, per illam enim qua actus finem suum obtinuit Deus. Impeditivus autem Deus ne David manum inferret Sauli, non tam qua id erat actus, quam qua peccatum: apparet ex argumento quo inductus David, abstitit à me ut manum meam mittam in unctum Domini. Permisit Deus ut Achab Nabothum occideret, potius qua id erat peccatum, quam qua actus, nam sic implevit Achab scelerum suorum mensuram, & pœnam sibi accelaverit; potuisset autem Deus Nabothum alia via ad se transferre. Cæterum Abimelechus impeditus est à vitanda Sara,

2. Reg. 10.

Genes. 37.

Gen 50. 20
Ps. 11. 17.1. Sam. 14.
1. Reg. 22.

Gen. 20. 6.

Psal 119.
106.
Ephes. 3. 16.
Ter 11 23.
Eccl. 31. 15.
Jer 32. 40.

Genes. 37.
26. 27.

2. Sam. 17.

Num. 23.

set indelebilis dolor Abrahamo dilecto ipsius, tum quia peccatum, noluit enim ut Abimelech se isto crimine commacularet, eo quod in integritate cordis fecisset. Permissit contra Deus, ut Iudas nurum suam Thamaram cognosceret, qua actus, voluit enim ex Iuda nasci Christum, & qua peccatum, nam voluit declarare, nihil esse tam inquinatum, quod in Christo non queat sanctificari: Non enim frustra dixit Matth. Christum esse Filium Iudææ Thamar, sicut & Davidis ex Uriæ uxore. Quæ res diligenter à nobis pensata, servit tum gloriæ sapientiæ Dei illustrandæ, tum utilitati nostræ, si sollicitè in conscientijs nostris observemus, à quibus actibus & quo respectu impediamur, & qui actus nobis permittantur.

VIII. Præter istam permissionem, alia est Providentiæ Dei circa peccati initium efficientia, nempe administratio argumentorum, & occasio, quæ ad actum, qui sine peccato à creatura patrari nequit, incitant, si non ex intentione Dei, saltem secundum affectum creaturæ & non raro secundum eventus, qui inde existunt. Objiciuntur autem argumenta ista vel menti, vel sensibus tum externis tum internis: & hoc quidem vel mediata creaturarum operâ interveniente, vel immediata actione Dei. Finis Dei in ista administratione est, tum ut exploret an creatura à peccando abstinere velit, etiam irritamentis incitata: quandoquidem exigua laus est abstinentiæ, ubi illa absant: tum, ut si creatura istis invitamentis cedere velit, ille suum opus per actum creaturæ efficiat, non impulsus necessitate, quasi opus suum citra operam creaturæ

nequeat perficere, sed ex desiderio multiformis suæ sapientiæ demonstrandæ. Considerentur argumenta, quibus Iosephi fratres pro ipsorum malitia incitati sunt, ut fratrem suum à medio sui sublatum vellent: scilicet, accusatio Iosephi, qua fratrum facta patri detegebat, amor Iacobi peculiaris erga Iosephum, somnij divini immissio, & narratio: item occasiones, missio Iosephi ad fratres à patre facta & Ismaëliitarum in Ægyptum proficiscentium commoda oblatio.

IX. Ultima Dei circa peccati initium efficientia, concursus ejus est, qui necessarius est ad actum omnem producendum, cum nihil omnino entitatem ullam habere possit, nisi à primo & summo ente immediatè illam producente. Est autem concursus Dei non influxus illius immediatus in causam secundam, seu inferiorem, sed actio Dei immediatè influens in effectum creaturæ, sic ut effectum idem una & eadem totali actione à Deo simul & creaturâ producatur. Qui concursus quantum sit positus in puro puro arbitrio Dei, ejusque libera dispensatione, tamen illam nunquam denegat creaturæ rationali & liberæ, quando ejus potentiæ & voluntati actum permittit. Contradictoria enim sunt permittere potentiæ & voluntati creaturæ ut actum patret, & concursum suum, sine quo actus patrari nequit, denegare. Cæterum iste concursus est ad actum, quæ talis, non quæ peccatum est: & propterea ejusdem effectus simul est effector, & permissor Deus, & permissor prius quam effector: si enim creatura actum talem perpetrare noluisse, influxus Dei per concursum in illum

Gen. 38. 18.

Matth. 1.

2. Sam. 12.

11. 13.

16.

21. 21. 23.

3. Sam. 11.

I. 6. 1.

Psa. 21. 1.

Ps. 105. 25.

Esb. 1. 6. 2.

Esa. 10. 5.

6. 7.

Genes. 37.

illum actum non fuisset: neque debet Deus ideo, quod actum illum creatura sine peccato patrare non potest, concursum suum illi ad eum parandum propensæ denegare: fas enim est, ut creaturæ obedientia exproletur, & ut ab actu illicito abstinere creatura & obediendi desiderio, non ex defectu concursus requisiti: quia hoc respectu abstinetur ab actu qua naturale bonum est; at vult Deus ab eo abstinere, qua morale malum est.

X. Et hæc quidem circa initium peccati consideranda sunt: circa progressum peccati incidit efficientia Providentiæ divinæ duplex, directio & determinatio. Illa est Providentiæ divinæ actus, quo peccatum sapienter, iuste, & potenter dirigit, quod vult, pertingens ab extremo ad extremum fortiter & omnia disponens suaviter: in directione etiam continetur abductio ab eo, quo illud intendere non vult. Est autem directio illa duplex, in objectum, & finem. In objectum & quando peccatum quod permittit nõ pro arbitratu creaturæ, in quodvis objectum quacunq; ratione obvium, & obnoxium injuriæ peccati ferri patitur, sed in certum objectum, à peccante aliquando vel prorsus non petium, vel saltem non præcisè petium, dirigit. Cujus illustre exemplum habemus in Nebucadnezare, qui populos subigere paratus, divina divinationum ipsius administratione, potius in Iudeos quam in Ammonitas movit. Directio in finem est, quando peccatum quo l permittit, non cuivis fini, quem intendit creatura, servire patitur, sed in illum finem usurpat, quem ipse vult, sive creaturam illum intendat, quo tamen à peccato non

excusaretur, sive alium, imo prorsus contrarium propositum habeat: huc faciunt Iosephi in Ægyptum venditio, Iobi tentatio, Regis Assyriorum in Iudæam expeditio.

XI. Determinatio peccati est actus Providentiæ divinæ, quo Deus permissioni suæ modum ponit & peccato terminum, ne pro arbitratu creaturæ vagentur in infinitum. Modus iste & terminus ponitur per circumscriptionem temporis, & magnitudinis determinationem. Circumscripção temporis est, quando spatium temporis quo peccatum permittum durare poterat, accidit ac circumscribitur, ut sese sistat. & hic quoque actus qua talis, & peccati qua tale habenda est ratio. Actus durationi ponit terminum Deus, cum virgam iniquitatis auferat à iustis, ne quid indignum se committant, & cum pios è tentatione eijpit: Peccati durationi ponit terminum, cum sepiet vias Israëlitarum, ne amplius committant idololatriam, quum denunciat gentibus ut respiciant, quas sicut in suis ipsarum vijs incedere præteritis ataubus. Magnitudini peccati ponitur terminus, quum Deus non permittit peccatum excrecere & majores vires sumere. hoc etiam tum actus vel peccati respectu: illo respectu impedit Deus, ne furor hestium quem insurgere permiserat, deglutiret Israëlitas: ne tentatio plusquam humana caperet Corinthios: ne Diabolus in vitam Iobi manum mitteret: ne Rex Ægypti Sillac perderet Iudæos, sed tantum sibi in servos subiceret. Peccati respectu impedit Deus, ne David Nabalis & domesticorum ejus sanguine se inquinaret, quod facturum se juraverat, & quo jam

Gen. 50. 10.
21.
Iob 1. & 2.
Esa 10. 5.
6. 7.

Matth. 24.
22.

Ps. 135. 5.
2. Pet. 2. 9.

Hes. 2. 6. 7.

Ast. 14. 16
17. 30.

Esa. 124.
2. 3.

1. Cor. 10. 13
Iob. 1. & 2.
2. Par. 12.
7. 9.
1. Sam. 25.
22. 26.
1. Sam. 27.
2. & 10.
6. 7.

Prov. 15. 9.
Pro. 24. 1.

Eccl. 11. 19.
20. 21.

contendebat: item, ne idem David cum exercitu Achis, ad quem confugerat & apud quem stultitiam simulaverat, egrederetur ad pugnam, vel ad perendum populum suum, vel ad noxam inferendam Achis exercitui, quorum neutrum sine scelere poterat: quanquam & sic peccatum qua actus impeditum videatur.

XII. Propter illam permissionem Dei, permissionique additam argumentorum & occasionum oblationem, directionem & determinationem, quin & concursum, dicitur Deus quæ ab hominibus & Satana perpetrantur mala, ipse facere: misisse Iosephum in Ægyptum; abstulisse Iobo bona sua; palam & coram sole fecisse quod David clanculum perpetraverat adversus Uriam. Et quidem hisce de causis. 1. Quia potissimæ partes, in actionibus, quæ ad tales effectus producendos, adhibita fuerunt, ipsius Dei sunt. 2. quia effectus & eventus, qui ex omnibus istis, tum à creatura perpetratis actionibus resultant, non tam intentioni ipsarum creaturarum, quam Dei proposito respondent. 3. Quia sapientia Dei novit si huiusmodi administratio ab ipso adhibeatur, certo existiturum quod sine scelere à creatura perpetrari nequit: & quia istam administrationem voluntas eius decernit. Quarta addi potest, quod Deus, qui causa est universalis, fortius influit in effectum quam creatura, cuius omnis efficacia à Deo dependet.

XIII. Sequitur denique efficientia Providentiæ divinæ circa peccatum jam consummatum, quæ consistit in punitione & remissione illius. Et hæc efficientia versatur circa peccatū

quæ tale est: punitur enim & remittitur peccatum quæ malum & quia malum. Punio peccati est actus providentiæ Dei, quo peccato penditur poena secundum iusticiam Dei illi debita: Punio illa vel est huius, vel seculi futuri: hæc est totius hominis æterna à Deo separatio, & in stagno ignis afflictio. Quæ in hac vitâ inferitur, corporalis est vel spiritualis: quæ corpus tangunt & statum vitæ animalis variæ sunt: sed enumeratu nostro proposito non necessaria. At spiritualis poena diligenter est consideranda, quæ sic poena est peccati præcedentis, ut & insequentium aliorum sit causa, per malitiam ejus cui infligitur. Estque privatio gratiæ, & traditio in potestatem mali: privatio autem vel habitualis gratiæ, vel assistentis. Illa est per excæcationem mentis, & obdurationem cordis: hæc est ablatio assistentiæ Spiritus sancti, qui intus succurrere solet infirmitati nostræ, & foris Satanæ mundique tentationes à dextris, & sinistris reprimere, adhibito etiam bonorum angelorum ministerio & custodia: Traditio in potestatem mali, est vel in reprobam mentem & efficaciam erroris, vel in desideria carnis & cupiditates peccati, vel denique in potestatem Satanæ principis mundi, qui potenter agit in filijs contumaciæ. Quum vero ex ista punitione multa alia existant peccata, & quidem, tum secundum certam Dei scientiam, qua novit, si ita puniat, fore ut illa inde existant, tum secundum propositum ipsius quo statuit ita punire, hinc iste veniunt sententiæ: ego indurabo cor Pharaonis; & non audierunt filij Eli vocem patris sui, quia volebat Dominus occidere illos:

Matth. 25.
14.
Ap. 10. 15.

Es. 6. 9. 10.

Rom. 8. 14.
Heb. 1. 14.
Tsa. 91. 11.
Rom. 1. 28.
2. Th. 2. 9.
10.
Rom. 1. 24.
2. Cor. 4. 4.

Exod. 4. 21.
7. 6.
1. Sam. 2. 25.
1. Par. 25. 20.

Gen. 45. 8.

Iob 1 & 2.
2. Sam. 12.
1. 12.
2. Sam. 16.
Esai. 10. 5.
6. 7.

2. Sam. 23.
11. 1. 13.

illos : item , non acquievit Amazia responso Ioas Regis Israël , quia à Deo erat ut traderet eos in manum , quia quæſiverunt Deos Edom . Hæc consideratio distinguit Dei gubernationem circa peccata , quatenus illa vel circa induratos , vel non induratos versatur .

X I V . Remissio peccati est actus Providentiæ Dei , quo reatus peccati condonatur , & pœna peccato secundum illum debita aufertur : hæc remissio ut hominem ante inimicum in gratiam Dei restituit , ita quoq; facit ut administratio Dei circa illum porro gratiosa sit , quantum æquitas & iustitia postulat : immunis nempe per illam est à pœnis spiritualibus superiori theli memotatis : à corporalibus quantum non immunis est , tamen ijs non afficitur ex ira Dei ut punientis peccatum , sed tantum ex affectu declarantis se peccatum odisse , & porro castigantis ne in illud recidatur . Quâ de causâ omnino alia est circa istum hominem Providentiæ gubernatio , ab ea quæ fuit ante remissionem impetratam . Quæ consideratio utilissima est ad ingenendam homini sollicitam curam & sedulum studium obtinendi à Deo gratiam , quæ non modo sufficiat ei impostero à peccatis præſervando , sed & sic juxta gratiosam Dei providentiam administraretur , prout congruum novit Deus , ut ipso actu à peccato custodiat .

X V . Et hæc efficientia divini providentiæ est circa peccatum , quæ nullius iniustitiæ potest insimulari . Nam quod impeditiorem atrinet , illa à Deo adhibetur , quæ suâ naturâ sufficiens est ad impediendum , & quâ creatura à peccato impedi de-

beret , etiam actu impediretur , nisi ipsa obſisteret & gratiæ deesset : non tenetur autem Deus omnibus modis sibi possibilibus uti ad peccatum impediendum . Permissio autem peccati causa adscribi non potest : non efficiens , quia est suspensio efficientiæ divini : non deficiens , quia præſupposuit homini adesse potentiam non patrandi peccatum per auxilium gratiæ divini quæ aut præsto est , aut si deest , ipsius hominis culpa præsto non est . Objectio argumentorum & occasionum peccatum non efficit , nisi per accidens : taliter enim administratur , ut creaturam motus suos & actus non sponte modo , sed & liberè peragere sinat : liberum autem est Deo creaturæ sue obedientiam isto modo explorare . Non magis concursui divino iniustitia adscribi potest , nam nulla est ratio , cur Deus debeat concursum suum actui isti , qui propter præceptum positum sine peccato à creatura patrari nequit , denegare , quem concessurus erat creaturæ ad eundem actum , si lex posita non fuisset . Directio & determinatio difficultatem non habent . Punitio & remissio manifestam habent æquitatem , etiam illa punitio quæ execrationem & obdurationem continet , cum illa non nisi propter magnum meritum & bene deploraram creaturæ contumaciam infligi à Deo soleat .

Rem. 1. & 2.
Eſaie 54.
Mat. 18.
21. 23.

Genes. 2. 16.
17.

Eſa. 6. 7.
Rom. 1.
2. Theſ. 1.
9. 10. 11. 18

Psal. 51. 11.
12. 13.

2. Sam. 12.

11. 12. 3.

Ps. 119. 67.

1. Cor. 11.

32

Psal. 32. 1.

2. 3.

 THESIS VNDECIMA

DE

 Libero hominis Arbitrio
 ejusque viribus.

Resp. PAVLO LEONARDI.

I.

Arbirij vox propriè significat mentis sive intellectus, tum facultatem, qua mens de aliqua re sibi proposita judicare potest: tum ipsum judicium à mente secundum istam facultatem peractum. Transfertur autem à mente ad voluntatem propter arctissimam, quæ inter illas est, unionem. Libertas arbitrio tributa propriè affectus est voluntatis, quamquam radicem suam habeat in intellectu & ratione. Illa generatim considerata varia est. 1. est ab imperio præcipientis & obligatione obedientiæ præstandæ. 2. ab inspectione cura & gubernatione superioris. 3. à necessitate, sive illa sit à causa externa cogente, sive a natura intrinsecus ad unum absolutè determinante. 4. a peccato & dominio illius. 5. a miseria.

II. Ex istis libertatis modis duos priores soli Deo creatori competunt, cui etiam propterea *omnipotenti* tribuitur; Creaturis verò ut vote imperio & providentiæ Dei subjectis competere non possunt. Quare quum de libero hominis arbitrio agimus, istorum modorum nulla hic nobis est consideratio. Reliqui verò ho-

mini competere possunt, imò & certo respectu conveniunt: & illa quidem, quæ est a necessitate, quia a natura inest voluntati, ut proprium ejus attributum, ita ut non sit futura voluntas si non sit libera; semper illi convenit. Quæ a miseria est libertas, conveniebat homini recens condito & nondum in peccatum lapsus, rursus conveniet, quando corpore & anima in cœlestem beatitatem transitus erit. Sed de istis etiam duabus nulla hic nobis est quæstio. Restat ergo ut de illa libertate dispiciamus, quæ est a peccato & dominio illius, de qua hodie potissima est controversia.

III. Quæritur igitur, an & quousque homini inest arbitrij libertas a peccato & dominio illius, vel potius quæ sunt totius hominis vires ad bonum intelligendum, volendum, faciendum. Ad quam quæstionem ut commodè respondeatur, tum boni objecti distinctio, tum statuum hominis diversitas consideranda est. Bona homini objecta triplicia sunt; naturalia, quæ cum multis alijs creaturis habet communia: animalia, quæ illi ut homini conveniunt: & spiritualia, quæ & cœlestia seu divinâ merito appellantur, illique ut naturæ divinæ participi sunt consentanea. Status item triplex, primæ integratiss, in quo a Deo per creationem est constitutus: insecute corruptionis, in quem per peccatum lapsus a priore est destitutus: denique renovatæ justitiæ, in quem per gratiam Christi est restitutus.

IV. Quia verò ad nostrum propositum magni momenti non est, dispicere quæ vires sunt liberi arbitrij ad bona naturalia & animalia intel-

intelligendum, volendum & faciendum, iſtis omiſſis de bono ſpiritu-ali, quod vitam hominis ſpiritualem & quam ſecundum Deum vivere tenetur, concernit, conſiderabimus; inquirentes ex ſcripturis, quas homo, dum in via eſt hujus animalis vitæ vires habeat ad bona ſpiritu-alia, quæ ſola verè bona ſunt & Deo placen-tia, intelligendum, volendum, faciendum. Cui inquisitioni directricem operam præſtabit triplicis, de quo ante, ſtatus conſideratio, varia- ta ſcilicet virium iſtarum ratione ad ſtatuſ cujuſque immutationem.

V. In ſtatu primæ integritatis habuit homo mentem clara lucis & veritatis cœleſtis de Deo ejuſque operibus & voluntate, quantum ad ſalutem hominis & gloriam Dei ſufficiebat, intelligentiâ præditam, eor juſtitia & ſanctitate vera ſalutari- que boni amore imbutum; vires denique abun- tẽ inſtructas ad legem ſibi a Deo poſitam perfectè præſtan- dam. Quod tum ex deſcriptione imaginis Dei, ad quam conditus dicitur, tum ex lege ipſi divinitus lata & promiſſionis comminationiſque appendice addita, denique ex analogi- a ejuſdem imaginis reſtitutione in Chriſto comprobari poteſt.

VI. Non fuit autem in hoc ſtatu ita conſervatus, quin objecta boni alieniſque ſive inferioris & animalis hanc vitam, ſive ſuperioris & ſpiritualem concernentis ſpecie, ad illud inordinate & illegitime intuentium & deſiderandum moveri, & ex deſiderio præpoſtero erriſſi- ſſum ab obedientia ſibi præſcripta deficere proprio ſuo, ſpontaneo, quin & libero motu potuerit; imo vero a lumine mentis ſuæ & ſummo ſuo bono, quod Deus eſt, averſus, vel

ſaltem in illud non eo quo decuit modo, & præterea in bonum inferius mente & corde converſus, præceptum ſibi ad vitam datum transgreſſus eſt; quo factò ex inſigni iſto ſtatu in conditionem inſœlicitiſſimam, quæ ſub dominio peccati eſt, ſe præcipitavit. Cui enim quis obedit & a quo devictus eſt, huic ſervus eſt addi-ctus.

Rom. 6. 16.
2. Pet. 2.
19.

VII. In hoc ſtatu liberum hominis arbitrium ad verum bonum non modo vulneratum, ſauciatum, infirmatum, inclinatum & attenuatum eſt, ſed & captivatum, perditum, amiſſum; viresque ejus non modo debilitatæ, & caſſæ, niſi adjuventur a gratia, ſed & nullæ niſi excitentur ab eadem; dicente Chriſto, ſine me nihil poteſtis facere. Cuius loci verba ſingula diligenter ponderans Auguſtinus, ita inquit: *Non dicit ſine me parum poteſtis facere, nec dicit ardui aliquid ſine me non poteſtis facere, vel diſſulter ſine me poteritis, ſed nihil ſine me poteſtis. Nec dicit ſine me non poteſtis perſe-cre, ſed nihil poteſtis facere ſine me.* Hoc ipſum ut dilucidius pateat, ſingulatim mentem, ſed & uſuſque voluntatem, & potentiam contra illi diſtinctam, quin & iſtam vitam hominis non renati conſiderabimus.

VIII. Mens hominis in iſto ſtatu cæca eſt; ſalutari Dei ejuſque voluntatis cognitione deſtituta, non capax illorum, quæ ſunt Spiritus Dei; juxta Apoſtolũ, animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei; ubi animalis non a corpore animali, ſed ab ipſa anima nobiliſſima hominis parte dicitur, itaque in tenebris ignorantie obſcra, ut inſipientie & vanitatis, titulis inſignia- tur, homines ipſi obtenebrati mente, amantes & ſtulti quin & tenebre,

1. Cor. 2. 14.

Rom. 1. 21.
22.
Eph. 4. 17.
18.

appcl-

Gen. 1. 16.

27.

Gen. 2. 17. 9.

Eph. 4. 14.

Col. 1. 10.

Tit. 3. 3.
Ephes. 5. 8.
Rom. 1. 21.
1. Cor. 1. 18.

appellentur. Quod verum est non modo quum ex veritate legis, illi aliquo modo inscripta per *Adversitas* conclusiones est fabricatura, sed etiam cum veritatem Evangelij sibi extrinsecus oblatam simpliciter apprehensione offerre excipitur. Stultitiam enim esse iudicat quæ Dei sapientia excellentissima est. Qua de causa id ipsum quod hic dicitur non de practico tantum intellectu & singulari approbationis iudicio, sed de theoretico etiam & generalis estimationis intelligendum est.

IX. Mentis cecitatem sequitur affectuum & cordis perversitas, secundum quam id, quod verè bonum est & Deo gratum, odit & averfatur, malum verò amat & prosequitur. quam perversitatem *Apostolus* luculentius describere non potuit quam illis verbis: Affectus carnis inimicitia est adversus Deum. Legi enim Dei non subjicitur, nam ne potest quidem. Ergo qui in carne sunt Deo placere non possunt. Qua de causa cor ipsum hominis fraudulentum & perversum, incircumcisum, durum & lapideum dicitur frequentissimè; cuius figmentum tantum malum est ab ipsa adolescentia, ex quo egrediuntur male cogitationes cædes, adulteria, &c.

X. Mentis cecitati & cordis perversitati respondet ex æquo virium omnium impotentia, ad id quod verè bonum est præstandum, & malum, quo decet, modo, fini, causa, omittendum. Cui impotentia describendæ, serviunt hæc Christi dicta: Arbor mala non potest bonos fructus facere. Quomodo potestis bona loqui cum sitis mali. Item, quod ad bonum Evangelio propriè præscriptum pertinet: Nemo potest

Mat. 7. 18.
Mat. 12. 31.

Mat. 6. 44.

venire ad me nisi Pater traxerit illum. Et quod *Apostolus* ait: Affectus carnis non potest subijci legi Dei: Ergo homo in quo ille dominatur non potest quod lex jubet præstare. Item, cum essemus in carne, affectus peccatorum vigeabant seu operabantur in nobis. Hæc omnia faciunt omnia loca, quibus homo in hoc statu existens dicitur sub potestate peccati & Sathanae in servitutem redditus & captivatus esse.

XI. Accedat ad hæc consideratio totius vitæ hominis in peccato constituti, cuius luculentissimas descriptiones nobis exhibet Scriptura, & constabit nihil de homine in hoc statu verius dici quam illum in peccatis profusum mortuum esse. Iungantur testimonia Scripturæ, quibus beneficia Christi per Spiritum ejus menti & voluntati hominis adeoque toti homini collata describuntur. Non potest enim planius liquere quibus bonis homo per peccatum spoliatus sit, quam ex ingenti bonorum cumulo quæ per Spiritum sanctum obtingunt credentibus; quando quidem omne id nature deesse intelligitur, quod Spiritus sancti opera homini præstium & communicatum esse Scriptura testatur. Quare si ubi Spiritus Dei est ibi demum libertas sit & vere liberi sint ij soli, quos Filius liberaverit, sequitur arbitrium nostrum à lapsu primo liberum non esse, ad bonum nempe, nisi à Filio per Spiritum ipsum liberetur.

XII. At verò longè alia est ratio liberi arbitrij hominis in tertio statu constituti. Quum enim in mente illius nova lux & agnitio Dei Christique & voluntatis divine accensa sit, in corde novi affectus, incli-

Rom. 8. 7.

Rom. 7. 5.

Rom. 6. 20.

2. Tim. 2. 26.

Rom. 3. à v.

10 ad. 9.

1. Cor. 6. 9.

10. 4.

Gal. 5. 19.

20. 21.

Ephes. 2. 2.

3. Ibid. 4.

1. 18. 19.

Tit. 3. 5.

1. Cor. 3. 17.

Joan. 8. 36.

inclinationes & motus cum lege Dei congruentes excitati & novæ vires ipsi ingeneratæ sint, fit, ut liberatus è regno tenebrarum & jam lux factus in domino verum & salutare bonum intelligat : ut lapidei cordis duritie in carneam mollium mutata, & ique lege Dei secundum foedus gratiæ inscripta; id quod bonum, iustum & sanctum est, amet & amplectatur, & ut potens in Christo factus, bonum cognitum & amatum Deo jam cooperans prosequatur, & ipse opere præstare incipiat: hoc autem quicquid est, cognitionis, sanctitatis & virium à Spiritu sancto ipsi ingeneratur. Qui propterea Spiritus Sapientiæ & intelligentiæ, consilij, & fortitudinis, scientiæ & timoris Ichove, gratiæ & fidei ac optionis in filios & sanctificationis appellatur, cuique actus illuminandi, regenerandi, renovandi, confirmandi in Scriptura tribuuntur.

XIII. Duo autem hic observanda. Primum, quod opus illud regenerationis illuminationisq; non uno momento perficiatur, sed per quotidiana incrementa indies promoveatur & promoveatur. Vetus enim noster homo crucifixus est, ut enervetur corpus peccati, & internus renovetur quotidie. Qua de causa in regentis, quam diu in hoc mortali corpore degant, raro adversus Spiritum concupiscit. Unde fit, ut non sine resistentia & lucta bonum peragant, & a malo desistant: imò verò etiam accidit, ut vel ex ignorantia, vel ex infirmitate & nonnumquam ex malitia peccent; utinam Moyses, Aaron, Barnabæ & Petrus & Davide est videre. Neque accidit modo; sed etiam in perfectissimis, locum habent dicta ista:

In multis labimur omnes, & non est homo qui non peccet.

XIV. Alterum est, quod sicut initium ipsum primum omnis boni, ita quoq; progressus, continuatio & confirmatio, ipsaque in bono perseverantia non a nobis, sed a Deo est per Spir. sanctum. Qui enim cœpit opus bonum in nobis, perficiet in adventum Christi: & virtute Dei custodimur per fidem: Deus absolutos reddit, stabilis, roborat, fundat. Imò verò si contingat renatos in peccatis labi, non respiscunt, neque resurgunt, nisi a Deo vi ejusdem Spiritus resuscitentur & ad pœnitentiam renoventur. Quod exemplis Davidis & Petri probatur firmissimè. Omne igitur bonum donum cœlitus descendit a Patre luminum, cuius vi mortui excitantur ut vivant, lapsi resuscitantur ut resurgant, cæci illuminantur ut videant, nolentes incitantur ut velint, infirmi confirmantur ut stent, volentes adjuvantur ut operentur & Deo cooperentur. Cui sit laus in Ecclesia per Iesum Christum in omni ætatis sæcula sæculorum, Amen,

August. contra 2. Epist. Pelag.
lib. 2. c. 9.

Hominis propositum bonum adiuvat quidem subsequens gratia, sed nec ipsum esse nisi præcederet gratia. Sicut quoque h. vultis, quod dicitur bonum, quamvis quum esse cepit adiuvetur gratia, non tamen incipit sine gratia, sed ab illo inspiratur, de quo dicit Apostolus, Gratias autem Deo, qui dedit idem, studium pro vobis in corde Titus: Si studium quisque ne pro alijs habeat, Deus dat, ne pro seipso habeat quis alius est dantis.

Jacob. 3. 2.
1. Reg. 8.
46.

Phil. 1 6.
1. Pet. 1. 6.
1. Pet. 3 20.

Iaco. 1 17.

Ephes. 5. 8.

1. Cor. 3 15.

Esaï II. 2.
Zach. 12. 10.
2. Cor. 4. 13.
Rom. 8. 16.

Rom. 6. 6.
2. Cor. 4. 11.

Gala. 5. 17.

Bernhardus de Libero Arbit.
& gratia.

Quid igitur agit (ais) liberum arbitrium? Breviter resp. n. les. Salvetur. Tolle liberum arbitrium, non erit quod salvetur. Tolle gratiam non erit unde salvetur. Opus hoc sine duobus effici non potest. Vno à quo sit, altero cui vel in quo sit. Deus author est salutis: liberum arbitrium tantum capax, nec dare illam nisi Deus, nec capere valet nisi liberum arbitrium.

THESIS DVODECIMA

DE

Lege Dei.

Resp. DION. SPRANCKHVYSEN.

I.

LEX universè definitur, vel *ex fine*, Ordinatō rectę rationis ad commune & singulare bonum omnium & singulorum subordinatorum, ab eo lata qui totius communitatis & in ea singulorum curam habet: Vel *ex forma* & Efficacitate sua; Ordinatio præcipiens quid faciendum & omitendum sit, lata ab eo, qui jus habet postulandi obedientiam, obligans creaturam rationis & libertatis usu pollentem ad obedientiam, sancta promissione præmij, & denunciatione poenę. Et in *Humanam* & *Divinam* distinguitur: hæc *Deum*, illa *hominem* authorē habet, non quidem quod ulla lex ab homine lata proba sit, quæ non sit ad Deum authorem omnis boni referenda: sed quia ho-

mines ex lege Divina deducunt præcepta accomodata situi cui præsumt, secundum conditiones & circumstantias illius particulares. Nos impræsentiarū de *Lege Divina* agemus.

I I. *Lex Divina* potest considerari vel ut *sermone in situ* mentibus hominum est impressa, vel ut *sermone foras* prolato enunciata, vel denique ut *scripto* comprehensa. Qui modi Legislationis non integris objectis differunt: sed in eo discriminantur, quod primus fundamenti cuiusdam instar est reliquis: posteriores verò, quod ad ea, quæ præcipiuntur & verantur, latius se extendant. Nos de *Lege Dei* quæ scripto est comprehensa tractabimus: quæ etiam *Mosis Lex* appellatur, eò quod Deus eo mediatore usus est ad illam Populo suo Israëlítico tradendam. Illa autem est triplex juxta objecti varietatem, hoc est operum patrandorum, Vna *divina* sive *Moralis*, altera *legumina* sive *Ceremonialis*, tertia *indicialis* vel *Forensis* dicitur.

I I I. *Lex Moralis* (quæ per totam Scripturam V. & Novi Testamenti sparsa & summatim in decalogo comprehensa est) est ordinatio præcipiens ea, quæ Deus per se grata habet, & ab omnibus hominibus semper & ubique præstari vult & vetans contraria. Hęc itaq; est perpetua & immutabilis videndi norma, expressa imago interni conceptus divini, secundum quem ut creatura rationalis vitam suam totam semper & ubique instituat, fas & æquum esse judicat legislator Deus. Illa breviter *dilectione Dei & proximi*, continetur; si-
ve partim ijs officijs quæ ad amorem, honorem, timorem, & cultum Dei pertinent; partem ijs quæ proximis, superioribus, inferioribus, paribus debemus; quorum complexu etiam illa

Rom. 2. 13.
15.
Gen. 2. 17.
Exod. 34. 19

Mal. 4. 46
Gal. 3. 19.
Exod. 20.
& disinceps.

1. Sam. 15.
22.
Amo 5. 21.
21. 23.
24.
Msch. 6. 6.
7. 8.
Matth. 22.
36. 37.
Mal. 1. 6.
Rom. 12.
& 13. &
14.
Tit. 2. 11. 12.

illa comprehenduntur, quæ quisq; sibi præstare tenetur.

IV. *Vsus legis moralis* varius est secundum varios status hominis. *Primarius* & à Deo per se intentus juxta amorem ipsius erga justitiam & creaturam suam, erat *ut homo per illam vivificaretur*, hoc est illam præstaret & ex ejus præstatione justificaretur, & præmio per illam promisso ex debito afficeretur. Et hic usus primævo hominis status fuit accommodatus, quum peccatum nondum in mundum ingressum esset. *Vsus sub statu peccati est*, ordine primus adversus hominem peccatorem, tum ut illum de transgressione & ream arguat, iraque & condemnationi Dei subiciat, tum ut eundem de impotentia peccato resistendi legique se subijciendi convincat. *Insequens illum est*, siquidem Deo visum misericorditer & gratiosè cum homine peccatore agere, erga peccatorem, tum ut illum sic convictum & subditum condemnationi Dei ad gratiam desiderandam & querendam compellat, & sic ad Christum liberatorem vel promissum vel datum confugere cogat. Servit præterea lex in hoc statu tum Deo, ut hominem sub ejus ductu saltem ab externo opere peccati & sceleribus formidine pœnæ, & promissione præmiorum temporalium cohibeat: tum peccato; in homine carnali & sub lege existente inhabitanti & regnanti, ut incendat peccati desiderium, peccatum augeat, & operetur omnem concupiscentiam. Illud fit ex bonitate Dei & amore erga generis humani societatem animalem: hoc ex malitia peccati regnantis & dominantis.

V. *Tertius usus legis*, Moralij erga hominem iam spiritum Dei & Christi renatum conveniens statui gratiæ est, ut sit

perpetua regula vita secundum Deum eiusque spiritum instituenda: Non ut per illam justificetur homo, quia horum per carnem impotens & inutilis facta est, etiam si tantum unicum ab homine peccatum perpetratum esset: sed ut Deo pro gratiola redemptione & sanctificatione gratias agat, bonam conscientiam servet, vocationem suam & electionem firmam efficiat, alios suo exemplo Christo lucrifaciat, diabolum confundat, impium mundum condemnet, & per viam bonorum operum ad cœlestem hæreditatem & gloriam contendat, Deumque glorificet ipse & alijs glorificandi Deum occasionem & materiam subministrat.

VI. Ex hisce usibus facile colligere est, quousque lex Moralij inter fideles & sub gratia Christi constitutos obtineat & quousque abrogata sit. 1. *Abrogata est, quod ad vim & usum iustificandi atinet*. Nam si data fuisset lex quæ posset vivificare vere ex lege esset justitia. Causa cur id nequeat, est quia per carnem infirmata est, ob quam Deus gratiosè cum hominibus agere volens, promissionem dedit & ipsam Christum, ut hæreditas ex promissione & fide Christi obtingere credentibus, Lex autem superveniens promissionem, que irritam eam reddere potuit: fuit enim sancita autoritate; neque promissioni adjungi aut superaddi, ut ex utraque juncta justitia & vita contingeret. 2. *Abrogata est quoad maledictionem & condemnationem*. Christus enim sub lege & maledictione factus, redemit nos à lege & ejus maledictione, & sic adempta lex est peccato, ne virtus ejus sit ad condemnandum. 3. *Abrogata est & adempta peccato, quatenus per illam occasioem*

Ti. 116. 12.
13.
1. Tim. 1. 9.
2. Pet. 1. 10.
1. Pet. 3. 1.
Iob. 1 & 2.
Heb. 11. 7.
Rom. 2. 7.
1. Cor. 6. 10.
Mat. 5. 16.
Gal. 3. 12.
Rom. 8. 3.
Gal. 3. 16.
17. 8. 22.

Gal. 3. 10.
11. 12. 13.
1. Cor. 15.
55. 56.
Rom. 7. 4.
5. 6.
Rom. 7. 4.
1. Tim. 1. 9.
Gal. 4. 18.

Rom. 2. 13.
& 10. 5.
& 4. 4.

Rom. 3. 19.
20. & 7.

Gal. 2. 16.
17.

1. Tim. 1. 9.

Rom. 6. 12.
13. 14.
& 7.
vers. 5. 8.
11. 13.

Tit. 3. 8.
Iacob. 2. 8.
Rom. 8. 3.

natum, per eandem omnem concupiscentiam operabatur in homine carnali, in quem dominum exercebat peccatum. 4. Abrogata est quoad dultum, quo hominibus urse ad bonum faciendum & abstinendum a malo, metu poena & spe premij temporalis. Fideles enim & renati sunt mortificati legi in corpore Christi, ut sint alterius nempe Christi, cuius Spiritu porro ducantur & agantur in novitate vitæ, secundum charitatem, & regiam libertatem: unde apparet illum quod ad obedientiam Deo præstandum abrogatam non esse, quoniam illa ipsa secundum *Exod. 24* non secundum strictum rigorem sub gratia Christi & Evangelij postulatur.

VII. Lex Ceremonialis est, quæ continet præcepta de cultu Dei externo, data Ecclesiæ Israëliticæ, & temporibus, quibus Ecclesia Dei ut infans sub *ἐπιτροπῇ* & veteri Testamento fuit, accommodata: instituta tum ad significandum, præfigurandum, obsignandum tum ad *ἐπιτάξιν* in conventibus & actibus Ecclesiasticis observandum: illi fini serviebant, Circumcisio, Agnus Paschalis, Sacrisificia, Sabbatha, adspersiones, ablutiones, mundationes, consecrationes, dedicationes, verum animatarum. Hinc dicitur sacerdotum, Levitarum, Cantorum, Iamitorum functiones, functionumque vices, & circumstantiæ locorum & temporum, quibus singulæ actiones sacræ peragendæ erant.

VIII. Vsu Legis istius Ceremonialis fuit. 1. ut populum veterem sub spe & expectatione promissorum honorum contineret: quem usum præstitit per varios personarum, rerum, actionum, eventuum typos, figuras umbras, quibus tum peccata, veluti chirographo nobis adverso, obsignata sunt, ut in-

telligeretur necessitas promissionis factæ; tum expiatio & promissa bona eminus ostensa sunt, ut promissio certo implenda crederetur: & hoc respectu, quum illorum typorum & umbrarum corpus & expressa forma ad Christum pertineat, Ilex illa merito pædagogus ad Christum dicitur. 2. ut populum Israëliticum, tanquam Deo peculiari nomine sanctificatum, à reliquis gentibus discerneret, & tanquam paries intergerimus discerninaret; ita tamen ut & extranei per circumcisionem ad illius communionem admitterentur. 3. ut in isto operoso cultu occupati, neque cultus alios ipsi comminiscerentur, neque ab alijs populis usurpatos assumerent: atque ita ab Idololatria & superstitione puri conservarentur, ad quam propensissimi fuerunt, & occasiones undique à populis tum vicinis, tum in medio illorum habitantibus offerebantur.

IX. Hæc lex est per Christi crucem, mortem, resurrectionem, ascensionem in cælos, & missionem Sp. Sancti abrogata, per umbratum à Sole depulsionem, & corporis in earum locum subingressum, quod typorum omnium est justum complementum. At gradus sunt in abrogatione considerandi. Primo momento abrogata est quoad necessitatem observandi, & observationis utilitatem, omni iure obligandi simul & simul illi adempto: quo ipso viva esse desijt, & mortua est: Deinde facta ipso fuit abolenda, quod factum est partim per doctrinam Apostolorum inter fideles, qui paulatim intellexerunt Christum esse finem Legis, & ejus quod aboleretur; ideoque volentes ab usu ejus Legis abstinerunt; partim per potentiam Dei in destructione Ierolymorum, & Templi ubi sedes erat

Eph. 2. 14
15.
Exod. 12.
18. 2. 10.
44.

Deut. 12.
Deu 31 16.
27. 28. 29.

Col. 2. 17.
12. 14. 17.
Heb. 8 1. 2.
3. 4. 5. 6.
Gal. 4. 9. 10.
1. Cor. 7. 19.
& 9. 19.
20.
2. Cor. 2. 13.
14. 15. 16.

1. Tim. 5. 3.
4.
2. Cor. 2 8.
1. Tim. 2. 12.

Gal. 4. 1. 2. 3.
Heb. 8 5.
& 10. 1.
Col. 2. 14.
Fals. 7. 4.
Col. 2. 11.
1. Cor. 5. 7.

1. Par. 14.
& 25.
& 26.

Heb. 10. 1.
2 3.
Heb. 7. &
9. & 10.
Col. 2. 14.
Heb. 9. 8. 9
10
Col. 2. 17.
Heb. 10. 11.
Gal. 3. 24.

1. 2. 3. 4.
5. 6. 7. 8.
9. 10. 11. 12.

erat Religionis, & locus cultibus illis exercendis destinatus, adversus contumaciam infidelium Iudeorum.

A quo tempore mortiferæ esse cæperunt Ceremoniæ, quæ intermedio illo spatio tolerabiles fuerunt, ipsorum etiam Apostolorum iudicio, sed inter Iudæos tantum modo ne gentibus imponerentur, quod novæ institutionis instar erat æstimandum.

X. *Lex iudicialis* est quam Deus per Moſem populo ſuo Iſraëlitico, cuius peculiari ratione rex erat, præſcripſit, continens præcepta de forma gubernationis politica in civili ſocietate uſurpandæ, ad bonum tum animalis vitæ, tum etiam ſpiritualis, per conſervationem & exactionem cultus externi, & diſciplinæ externæ in lege Morali & Ceremoniâli mandata procurandum, utpote de *Magiſtratus, Contractibus, Bonorum diſiſionibus, Iudicijs, Pœnis &c.* Hæ leges commodè ad duo genera referri poſſunt. Aliæ juris communis ſunt, quoad ſubſtantiam ipſarum, quantum ſecundum nonnullas circumſtantias illi rei publicæ ſint peculiareſ; aliæ ſimpliciter ad jus ſingulare pertinent.

XI. *Uſus huius legis* etiam triplex ſuit. *Primus ut totus ſtatus populi Iſraëlitici certa norma publica æquitalis & iuſtitia ordinaretur*, eſſetque ut Civitas benè & apte ſibi ſecundum omnes & ſingulas partes per commiſſuras & nervos præceptorum iſta lege præſcriptorum coagmentata & pariter conjuncta. *Alter ut populus iſte ab alijs populis, qui ſuis proprias Leges habebant, etiam hac lege diſcriminaretur*: a deo voluit Deus ut ubicunque id ſecundum rectum ipſarum & hominis naturam fieri poterat, populis iſte

ſuus nihil cum alijs commune haberet. Et hi duo uſus ad præſentem Iſraëliticæ Reipub. ſtatum pertinebant. *Tertius ad ea quæ futura erant reſpexit, & ſuit typicus*; totus enim ille ſtatus & totum Regnum, regni que adminiſtratio, & adminiſtrationis principes, Iudices, Reges Chriſtum, regnumque ejus, & ſpiritualem ejus adminiſtrationem a ſumbrarunt: quo reſpectu etiam hæc Lex præ ſagogus ad Chriſtum dici poteſt.

XII. *Hæc Lex quatenus in Chriſtum reſpexit abrogata eſt univerſè.* Nullum enim jam regnum, nullus populus, nulla adminiſtratio ſervit ad Chriſtum, ejuſque regnum vel adminiſtrationem typicè figurandam. Regnum enim illius, quod regium cœlorum eſt, & non de hoc mundo, advenit jam, & ille venit in regnum ſuum. Quantum verò ad ejuſ ſimplicem obſervationem attinet, illa neque verita eſt, neque præſcripta ulli populò, nec abſoluta neceſſitate ſervanda vel omittenda. Excipiuntur quæ communis juris ſunt, & naturali æquitate fundata. Illa omnino obſervari neceſſe eſt, ubique & ab omnibus. Et quæ, quod ad ipſam ſubſtantiam & ſinem præcipuum attinet, in Chriſtum reſpiciunt, illa nulli populo licet uſurpare.

COROLLARIUM.

Doctrina Pontificiorum de Conſilijs & operibus ſupererogationis divinatorum præceptorum perfectioni derogat.

L I 3 THE-

Ab. 16. 3.
& 21.
verſ. 28.
22. 23.
24. &c.
Gal. 2. 3.
11. 12.
Exod. 21 &
22. & 21.
&c.

Plalm. 2.
Eccl. 3. 4. 23.
24.

Matth. 3. 2.
Matth. 16.
28.

Joan. 18. 36.
Matth. 11.
12.

Deut. 17. 1.

Dan. 1. 1.
2. & 6.
17.

Num. 12. 3.

 THESIS DECIMATERTIA

DE

Legis & Euangelij comparatione.

Resp. PETRO CYNÆO.

I.

QUM Lex dupliciter considerari debeat, tum ut primitus hominibus in primæva integritate constitutis lata est, tum ut per Moſen data & peccatoribus poſita eſt (quo reſpectu Veteris Teſtamenti ſeu fœderis nomen ſortita eſt in Scripturis) commodè poterit cum Euangelio (quod Novi Teſtamenti nomine appellatur prout Veteri id oppoſitum) juxta hunc duplicem reſpectum conferri: & quidem tum convenientiæ, tum differentiæ ratione, quanquam convenientiam communiter citra iſtud diſcrimen conſiderare haud incommodè poſſumus, ne bis idem repetere cogamur.

II. Convenit igitur Lex, tum ut primum lata Adamo, tum ut poſtea per Moſen data cum Euangelio. 1. generali authoris unius conſideratione. Eſt enim Deus unus idemque author utriuſque, qui Legem tulit ut Legiſlator, Euangelium verò protulit ut omnis gratiæ & miſericordiæ Pater, unde & illa Lex Dei & hoc Euangelium Dei sæpe nominantur. 2. Generali ratione materiæ, utraq; enim doctrina conſtat mandato obedientiæ, & remunerationis

promiſſione. qua de cauſa nomen habet 7777 utriq; etiam in Scriptura communiter tribuitur. 3. Fine generatim conſiderato: qui eſt gloria ſapientiæ bonitatis, & juſtitiæ Dei. 4. Subjeſto per ſpeciales reſpectus non diſcriminato, hominibus enim & Lex poſita, & Euangelium patefactum eſt. Eſaie 2. 3.

III. Eſt præterea convenientia aliqua Legi, prout Adamo lata eſt, cum Euangelio propria; à qua Lex, ut per Moſen data eſt, excluditur. hæc ſita eſt in præſtationis poſſibilitate. potuit enim Adam ijs viribus, quas in creatione acceperat, Legem præſtare, cum auxilio Dei. Secus illi in culpam imputari tranſgreſſio non poterat. inſcribitur etiam Euangelium in cordibus fœderatorum Dei, ut conditionem illo præſcriptam implere poſſint.

IV. Differentia verò inter Legem, ut primum lata eſt, & Euangelium, in hiſce potiſſimum conſiſtit. 1. in ſpeciali authoris reſpectu. Nam Deus Legem tulit citra reſpectum in Chriſtum, ut benevolus quidem creaturæ ſuæ integræ, ſed ex juſtitiâ ſtriſta poſtulans obedientiam, & promittens mercedem, peccataque denuntians, Euangelium verò patefecit ut gratioſus & miſericors in Chriſtum ſuum reſpiciens. ex juſtitiâ miſericordiâ temperata poſtulans & promittens. 2. In ſingulari materiæ ipſius ratione. Lex enim dicit, *Hoc fac & vives.* Euangelium verò, *ſi crederis ſervaberis,* & hoc diſcrimen eſt non modò in poſtulado. (unde & illa operum, Euangelium verò Lex fidei appellatur) verum etiam in promiſſione. quanquam enim utrobique vita æterna promittatur, Euangelio tamen ut

Rom 10. 5.

Rom 3. 27.
2. Tim. 1. 10.

ex

Genſ. 2. 17.
Eſa. 10 2.
Rom. 1. 1.

ex morte & ignominia, Lege verò ut ex naturali felicitate conferenda. præterea in Evangelio remissio peccatorum, ut vitæ æternæ præcedanea annuntiat; cuius nulla mentio in Lege: quia nec ipsa remissio necessaria non peccatori, nec illius annuntiatio utilis futura quanquam peccaturo.

V. Differunt insuper in modo remunerationis. Operanti enim secundum Legem merces fuisset data ex debito, & transgredienti pœna illata ex severitate strictæ justitiæ. Credenti verò merces datur ex gratia; incredulo verò condemnatio debetur secundum justitiam *ἐπιμετρία* in Christo temperatam. 4. Discriminantur speciali subjecti intuitu. Lex enim lata homini integro, & in favore Dei jam tum constituto: Evangelium verò homini peccatori, & in gratiam Dei, quia verbum reconciliationis est, reducendo. 5. Finis peculiari respectu differunt. Lege n. illustratur sapientia, bonitas, & justitia Dei stricta Evangelio verò sapientia Dei longè illustrior, bonitas cum gratiosâ misericordia juncta, & justitia in Christo temperata.

VI. Discrimen verò inter Legem, quatenus per Moysen data est, & Vetus Testamentum appellatur, & Evangelium, quâ Novi Testamenti nomine venit, in hisce sequentibus juxta Scripturas situm est. 1. in distincta proprietate institutoris Dei. Vetus enim pactum fecit ut iratus peccatis, quæ sub priori fœdere manebant inexpectata. Novum verò instituit ut reconciliatus, vel saltem reconciliationem illo ipso fœdere peracturus in Filio dilectionis suæ & sermone gratiæ. 2. in modo institutionis respondente utri-

que instituentis conditioni. Nam Lex lata cum signis planissimis iræ, & horrendi judicij divini adversus peccata & peccatores. Evangelium verò cum indicij certis benevolentia, *ἰουδαίας* & amoris in Christo. unde Apostolus. Non accessistis ad contractabilem montem, & incensum ignem ac turbinem & caliginem & procellam: sed ad montem Sion. 3. in materia mandatorum, & promissionum. mandata enim ejus pleraque carnalia fuerunt, continentia Chirographum contrarium nobis: promissiones verò pleraque corporales, & terrenam hæreditatem, veteri homini convenientem, spondentes: Evangelium verò spirituale, mandata continens spiritualia & promissionem hæreditatis cœlestis, novo homini congruentis. quanquam terrena bona adjunctamentorum instar polliciat quærentibus primo regnum Dei & justitiam ejus.

VII. Quartam differentiam ponimus in mediatore seu intercessore. Veteris enim Testamenti mediator est Moyses; Novi Iesus Christus: Lex per servum data est; Evangelium verò per ipsum Dominum patefactum. Lex per Moysen data est; gratia & veritas per Iesum Christum. Lex data in manu mediatoris; qui Moyses est, juxta id quod dicitur alibi; & Christus Novi Testamenti mediator dicitur. Quintum discrimen esto in sanguine ad confirmationem utriusque Testamenti adhibito; Vetus fœdus sancitum est sanguine animalium: Novum verò pretioso sanguine Flij Dei: qui etiam propterea sanguis Novi Testamenti appellatur. 6. Differunt loco promulgationis. Vetus enim promul-

Heb. 12. 18.

19. 20.

21. 22.

23. 24.

Heb. 7. 16.

Col. 2. 14.

Heb. 10. 1.

1. b. 4. 21.

23.

Heb. 8. 6.

Ephes. 1. 3.

Mat. 6. 33.

Gal. 3. 19.

Heb. 9. 15.

Heb. 3. 5.

et 6.

Jo. v. 1. 17.

Gal. 3. 19.

Levi 26. 46.

Deut. 5. 26.

Heb. 9. 15.

Eph. 2. 4. 5.

Heb. 9. 18.

19. 20.

Heb. 9. 14.

Mat. 26.

28. 3. 4.

Exo 19. 18.

Eph. 2. 7.

Mich. 4. 3.

Gal. 4. 2. 4.

et c.

Heb. 12. 18.

et c.

Rom. 4. 4.

Job. 3. 19.

Iob. 9. 41.

Gen. 2. 17.

2. Cor. 5. 19.

1. Cor. 1. 20.

21. 23. 24.

Eph. 1. 8.

Rom. 3. 24.

25. 26.

Heb. 9. 5.

2. Cor. 5.

17. et c.

Eph. 2. 16.

17.

mulgatum est de monte Sina. Novum verò ex Sion & Hierusalem exivit. quod discrimen Apostolus etiam adnotat plamissimè.

VIII. Septima differentia sumetur à subjectis, tum quibus lata, tum quibus inscripta sunt. Lex Vetus lata est Veteri homini: Novum Testamentum Novo homini institutum. unde & Augustinus arbitratur Veteris & Novi appellationem sortita esse duo ista Testamenta. Lex Vetus inscripta est tabulis lapideis: Evangelium vero inscriptum in tabulis carnis. Octavum discrimen est in adjunctis; idque dupliciter. 1. Lex Vetus egena est, & impotens vivificandi. Evangelium vero continet impervestigabiles opes Christi, & potentia Dei est ad salutem cuivis credenti. 2. Lex Vetus onus fuit importabile, quod neque patres illorum ferre potuerunt. Evangelium vero jugum & onus Christi continet, quod suave est & leve.

IX. Novum discrimen sumetur ab effectorum diversitate. Vetuse enim Testamentum est Littera occidens, Ministerium mortis & condemnationis, Novum est Spiritus vivificans, Ministerium Spiritus, Iustitiæ, & vitæ. Vetus pactio generabat ad servitutem, Agaris instar: Nova pactio gignit ad libertatem, ut Sara. Lex intravit ut abundaret peccatum; & iram operatur: Sanguis verò Novi Testamenti Evangelio exhibitus, expiat peccata, & meliora loquitur quam Abel. Vetus Testamentum est Chirographum, quo peccata obsignantur. Evangelium verò est prædicatio libertatis, & sermo Crucis, cui Chirographum affixum est, & eo ipso è medio sublaturum. Decima differentia statuetur

in tempore tum promulgationis utriusque, tum durationis: Vetus Testamentum promulgatum, quum Deus populum Israëliticum educeret ex Ægypto. Novum verò novissimis & postremis temporibus. Vetus Testamentum usque ad Christum durare debuit, & postea abrogatum est. Novum vero manet in æternum. utpote sancitum sanguine Sacerdotis, qui ex vi indissolubilis vitæ per sermonem iuramenti constitutus est Sacerdos, & per Spiritum æternum Deo se obtulit. ex hoc postremo discrimine forte Veteris & Novi appellationis ortum duxerunt.

X. Ne quis verò arbitretur Patres, qui sub Lege & Vet. Test. vixerunt, gratiæ fideique & vitæ æternæ exsortes fuisse; sciendum etiam tum promissionem Adamo factam de femine mulieris, & de femine Abrahami, cui promissio facta est, & in quo benedicendæ erant omnes nationes, exstitisse, & fide à sanctis patribus acceptam fuisse. Quæ promissio quum à Theologis sub Ver. Testamentum nomine latè sumpto comprehendatur, & ab Apostolo *Ἀγγελικὴ*, quin & in plurali, junctâ voce promissionis, *Ἀγγελικῶν ἢ ἐπαγγελίας* appellatur, breviter etiam videamus, quatenus pactum hoc promissionis & Testamentum Novum, sive Evangelium sic excellenter dictum, tanquam promissionum complementum & *ἐπαγγελία*, inter se convenient & differant.

XI. Conventientiam ponimus in ijs quæ substantiam utriusque concernunt. Nam. 1. ad efficientem causam quod attinet, utrumque ex purâ putâ gratiosâ Dei misericordia in Christum respicientis sancitum est.

Exo 31. 18.
1e. 31. 53.
2. Cor. 3. 30.

Gal. 4. 9.
1. & 3. 21.
Ephes. 3. 8.
Rom. 5. 10.
Act. 15. 20.
Matth. 11.
1. 9. 30.

2. Cor. 3.

Gal. 4. 23.
24.
Rom. 5. 20.
Rom. 4. 15.
Matth. 26.
Heb. 9. 14.
15. &
12. 24.
Col. 2. 14.
Eph. 6. 1. 1.

1. Cor. 4. 7.
Heb. 8. 8. 9.
Gal. 3. 19.
Heb. 7. 18.
2. Cor. 3. 10.

Heb. 7. 16.
28.
Heb. 9. 14.

Gen. 3. 15.
Gal. 3. 6.
Act. 3. 15.

Gal. 3. 16.
Ephes. 2. 12.

Gal. 3. 16.
17.
Heb. 9. 15.

Gen. 15. 6.
Rom. 4.
Eph. 1. 11.

est. 2. una eademque utriusque materia, Fidei sc. obedientia utrobique; requisita & vitæ æternæ hæreditatis promissa per iustitiæ fidei imputationem, & gratiosam in Christo adoptionem. 3. unum objectum, Christus; quem promissum Patribus in Scripturis Prophetis Deus exhibuit Evangelio. 4. Vnus finis, laus gloriæ Dei gratiæ in Christo.

5. utrumque pactum in initum cum hominibus eadem ratione formali vestitis, nempe cum peccatoribus, ipsique non operantibus, sed credentibus in eum, qui iustificat impium. 6. Idem utrobique Spiritus est ob signans utriusque veritatem in mentibus fœderatorum. Quum enim adoptio & hæreditas competat etiam Patribus in Vet. Test. Spiritus, qui adoptionis est, & arrhabeo hæreditatis illis negari nequit. 7. Conveniunt effectus. utraque enim Pactio generat filios ad libertatem. In *Isaac enim vocabitur tibi semen, & Nos fratres non sumus ancilla filij, sed libera, & secundum Isaac filij promissionis.* Utraque iustitiam fidei administrat, & ex illa hæreditatem. Utraque gaudium spirituale excitat in cordibus fidelium. Denique & in eo conveniunt quod utraque per iuramentum Dei est confirmata, neutra abolenda, sed prior per posteriorem complenda.

XII. Differentia autem est in accidentalibus nonnullis, quæ nihil derogat unitati substantiali, & primo quidem circa accidens objecti. Nam promissione offertur Christus venturus. Evangelio vero jam exhibitus. unde etiam secunda differentia circa accidens fidei in objectum requisitæ, ut enim præsentia & præterita clarius cognoscatur

quam futura; sic fides in venturum Christum obcurior fuit fide quæ Christum præsentem intuetur, quibus addatur discrimen tertium, quod Christus cum beneficijs suis jam olim Israëlitis subtypis, & umbraculis propositus fuit, in Evangelio vero revelata facie inspicendus offertur, rerumque ipsarum veritas & corpus exhibetur. Quæ administrationis varietas quantum exhibet discrimen in ipso hærede. Israëlitarum enim gentem hæredi parvulo comparat Apostolus, qui præditore & pedagogo indigebat. Fideles vero sub Novo Test. hæredi adulto. unde quantum deducitur discrimen, quod hæres parvulus, tantumquam nihil afferens a servo, sub æconomica Legis ceremonialis servitute deunebatur; à qua liberati sunt, qui post temperis tutelam a Patre præfinito expirationem in Christum crediderunt. Huc statui hæredes parvuli suus quoque Spiritus accommodetur, & sextum dabit discrimen: quod hæres Spiritu adoptionis actus quidem fuit, sed, quia infans servitutis Spiritu contempnato; hæres vero adultus Spiritu adoptionis in solidum, excluso servitutis illo. Septima differentia est in vocatorum numero ad communionem utriusque. Promissio terminis Israëliticæ Reip. conclusa fuit, à quâ Gentes alienæ etiam extraneæ fuerunt à pactis promissionis. Evangelium vero omni creaturæ quæ sub cælo est, sublata macerâ, annunciatum est.

XIII. Possunt vero hæc ipsa, Lex, Promissio, & Evangelium, alio quodam ordine, vel ut opposita inter se, vel ut sibi subordinata, considerari. Excludit ergo Legis ut

Heb. II. 12.
Num. 14. 17
Ecb. 10. 10.
Gal. 3. 16.
2. Cor. 3. 13.
Io. n. 1. 9.
Col. 2. 17.
Gal. 3. 12-26.

Gal. 4. 26

Gal. 4. 2. 30

4. 30

Rom. 8. 15.

Gal. 4. 6.

Eph. 2. 11.
12. 13. 17.
Mos. 28. 19
Mar. 16. 13
Col. 1. 13.

Rom. 9. 4.
Heb. 15. 8.
Act. 19. 10
Act. 15. 32

Rom. 4. 2. 3.
Rom. 9. 8.
11. 30.
31. 32. 33.

1. Cor. 4. 13.
Rom. 9. 4.
Gal. 1. 18.
Rom. 8. 15
Eph. 1. 14.
Rom. 9. 7.

Gal. 4. 31.
28.

Rom. 4. 13.
Ioan. 8. 6.
Luc. 2. 10.
Gen. 12. 6.
Luc. 1. 37.

Heb. 6. 13.
14. 17.
& Heb. 7.
10. 21.
Mal. 3. 1.
1. Ioan. 1. v. 1.
2. & 4. 14.

Adamo lata fuit, conditio, faciendæ promissionis & Evangelij annuntiandi necessitatem; & vicissim illius faciendæ & huius annuntiandi necessitas, declarat hominem Legi sibi datæ non obtemperasse. Iustificatio enim simul ex gratia & debito fieri nequit: neque gloriationem simul admittere & excludere. Promissionem etiam præire decuit Evangelio, & ipsam vicissim Evangelio compleri, ut enim, tantum bonum dari non decuit nisi desideratum; ita quoque frustrari fas non fuit desiderium expectantium. Nec minus æquum ut factâ promissione lex œconomicè repeteretur, quo promissionis gratiæ necessitas appareret, & de illa convicti ad ejus præsidium confugere compellerentur: qui usus Legis etiam servit Evangelio per fidem recipiendo. Durante etiam promissione voluit Deus alias insuper & præsertim Ceremoniales adlere præceptiones, quibus peccatum obsignaretur, & promissionis complementum præsignificaretur; quo existente illæ abrogarentur tanquam munere suo defunctæ. Deniq; ipsa Moralis Lex tum promissioni, tum Evangelio jam per fidem acceptis servire debuit, instar normæ, ad quam fideles vitam conformarent. Faxit autem Deus ut hanc admirabilem ipsius œconomiam magis magisque ex Verbo ipsius intelligere queamus, ad gloriam ipsius, & nostri omnium in Christo aggregationem.

THESIS DECIMAQUARTA,

DE

Officijs Iesu Christi Domini nostri.

Resp. PETRO FAVERIO.

I.

QUum officia omnia certi finis gratia instituantur & imponantur, ideoque mediorem instar habeant, ad finem istum obtinendum: commodissima de officijs Christi tractandi ratio erit, si illam ad nominis, quo adpellatur, notionem exegerimus. Dicitur enim Iesus Christus vocabulis personæ secundum sensum ijs significatum etiam *ἡγουμένω* competentibus: quorum prioris finis, posteriore officiorum ratio ad finem facientium comprehenditur.

II. Vox Iesus Salvatorem significat, *σωτήρ*. Græcis. Salvare autem est à malis tutum præstare, vel curando ne ingruant, vel si invaserint auferendo, & ex consequente, contraria bona conferendo. Inter mala autem, duo pessima; peccatum & ejus stipendium mors æterna: Inter bona etiam duo momenti maximi, justitia & vita æterna. Salvarur itaque modo eximio est, qui à peccato & morte æterna malis maximis ijsque jam adjacentibus & urgentibus liberat, justitiamque & vitam confert, Ob hunc salvandi modum nomen Iesu huic nostro juxta Angeli inter-

interpretationem convenit. Decebat enim talis salvandi modus hujus personæ, quæ Filius Dei proprius, naturalis & unigenitus est, excellentiam: quum salvationes aliæ à servis Mose, Iosua, Othoniele, Gedeone, Iepthe, Davide, perfici potuerint.

III. Vox Christus, unctum notat משיח Hebræis Unctio antiquitus in V. T. oleo fiebat, quod quia secundum naturalem efficientiam tum fragrantia reddebat corpora, tum agilia, accommodum erat duabus rebus supernaturalibus significandis: quarum una est, personæ ad munus aliquod divinum obeundum sanctificatio & consecratio, altera adoptatio, seu donorum ad illud necessariorum collatio. utraque autem ista actio propriè & per se competit Spiritui Sancto, Sanctitatis & omnium donorum auctori & datori. quocirca decuit, ut qui *רוח קדוש* משיח dicebatur, Spiritu sancto, & quidem præ omnibus confortibus suis ungeretur, hoc est, Sanctus sanctorum fieret, & non tantum aliquibus Spiritus sancti donis, sed ipso toto Spiritu sancti menturam donaretur. Cæterum quum servator dicatur per unctionem, inde adparet illum nobis hæc considerandum esse ut servatorem mediatorum, qui sit constitutus à Deo Patre & ipsi subordinatus, ideoque nobis non modo secundum naturam humanitatis, de qua antea, sed & secundum modum salvandi propior quod plurimum facit nobis in fide & spe contra tentationes confirmandis.

IV. Ad salvationem nomine Iesu significatam duo distincti & subordinati actus pertinent; tum necessario ad illam requisiti, tum sufficienter illius integram vim comple-

xi. Vnus est, redemptionis à peccato & morte aterna, iustitiæque & vitæ imperatio & acquisitio. Alter est acquisitæ salutis communicatio seu distributio. Secundum priorē & tum dicitur Christus salvator noster merito: secundum posteriorem efficaciam. Secundum illum est mediator pro hominibus constitutus in ijs quæ apud Deum peragenda sunt: secundum hunc est mediator vicem Dei gerens in ijs quæ apud homines peragenda sunt: unde apparet duo officia ad salvandum esse necessaria, Sacerdotale & Regium, illud salutis acquisitioni, hoc communicationi destinatum: quia de causa Salvator ille & Sacerdos Regius est & Rex sacerdotalis, Melchisedech nempe, Rex Salem & Sacerdos altissimi: sicut & populus ejus, Sacerdotium Regale, & Regnum Sacerdotale.

V. Quia vero Deo sapienti & iusto visum est non salvare nisi credentes, neque sane fas sit quemquam salutis Sacerdotio Christi partem fieri, nisi qui illum pro Sacerdote suo & Rege agnoscat, & agnitio Christi, fideisque in illum per verbi prædicationem tanquam ordinatum à Deo medium cordibus hominum ingeneretur vi Spiritus sancti; hinc etiam munus Propheticum ad salvandum est necessarium, & oportet perfectum Salvatorem, Prophetam, Sacerdotem & Regem esse, hoc est omni ratione secundum quantum cupiamus merito illud amplum nomen tribui possit. Habemus itaq; Iesum hoc est Salvatorem, excellentissima & perfectissima notione Christum, appellatum, quia unctus sit à Deo in Prophetam, Sacerdotem

M m 2 & Re-

Mat. 1. 21.

Esā 11. 20.
Tpsal. 45. 8.

Ioh 3. 34.
1. 14.

Ioh. 5. 1.

Ioh. 7. 2.
2. Pet. 2. 5.

Mat. 17. 5.
Psal. 110. 4.
Tpsalm. 2. 6.
Ioh. 13. 37.

& Regem. De quibus singulis officijs quatuor ordine erunt pertractanda. 1. Quod omnia ista & singula munia Christo nostro competant. 2. Qualitas munerum istorum. 3. Functiones ad singula pertinentes. 4. Eventus.

V I. Messiam Patribus in **V. T.** promissum Prophetam futurum, dixit Moses. Prophetam vobis suscitabit Dominus. Et Esaias. Dabo te in fœdus populi, & in lucem Gentium, ut aperias oculos cæcorum. Et, Iehova ab utero vocavit me, posuit os meum tanquam gladium acutum, prædicta etiam fuit vocatio illius ad munus propheticum ob signatio per unctionem, Spiritus Domini super me, eo quod Iehova unxit me, Item instructio vocati & ob signatio per dona necessaria. Requiescet super eum Spiritus intelligentiæ, & sapientiæ: denique & assistentia divina promissa. In umbra manus suæ abscondit me, in pharetra sua abdidit. Atque hæc quidem res publice nota fuit, non modo Iudeis, sed & Samaritanis, ut patet ex muliere dicente. Quum Messias venerit, ille nobis annuntiabit omnia. Ipse autem Iesus noster testatur prædictiones illas in se impletas esse, seque à Deo prophetam in mundum missum esse: sic inquitens lecto loco ex Esaiâ: Hodie impleta est Scriptura hæc, audientibus vobis. Et ego ad hoc natus sum, & veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: testatus est & ipse Deus de cœlo quum illi à Iohanne jamjam baptizato cœlos aperuit, Spiritum sanctum super illum dimisit, eumque voce commendatitia velut inauguravit.

V I I. In Prophetici muneris

qualitate consideranda venit excellentia, tum vocationis, instructionis, & assistentiæ divinæ, tum doctrinæ ab ipso propositæ, secundum quæ omnem longè excedit omnium prophetarum dignitatem. Missio enim illius triplici peculiari signo à Deo comprobata est, cœli apertione, Spiritus sancti in corporea specie super illum demissione, & voce ipsa Patris ad illum delata. Instructio qua didicit quæ docere debuit, non fuit per somnia, non per visiones, non per internum vel externum Angeli alloquium neque per communicacionem ore ad os, quæ tamen ipsa visione gloriæ & faciei Dei fuit destituta; sed per claram Dei visionem, & intimum intuitum secretorû Patris. Filius enim qui in sinu Patris est, ipse annuntiavit nobis, & quæ audivit & vidit loquitur, ipse in cœlo existens. Assistentia Spiritus, tam illi fuit prompta, & ad quævis momenta præsto, ut ipse velut possessione & usu Dominus, pro arbitrio Spiritu usus sit, quotiescunque ipsi visum fuit. Doctrinæ vero excellentia in eo sita est, quod non legem, neque quâ ut potentia ad salutem operanti idque ex debito, neque quâ peccati est & condemnationis signaculum: non *in præceptis* quo iustitia & salus credenti promissa est ex gratia, sed Euangelium annuntiavit, juxta id: Ad Euangelizandum pauperibus misit me quod gratiam & veritatem exhibuit, ut continens finem legis & promissionis complementum.

V I I I. Functiones ad Propheticum Christi munus pertinentes sunt, doctrinæ propositio, ejusdem confirmatio, & pro felici successu præcatio: quas omnes Christus obivit, potentissimè & fidelissimè. *doctrina*

Luce 4.

Numer. 12.

Iohan. 1. 18.
Iohan. 3. 32.Rom. 4. 7.
Col. 2. 14.
Gal. 3. 17.
18. 19.
Esaiæ 61. 1.
Mat. 11. 5.
Rom. 10. 4.
Rom. 1. 10.

Genes. 18. 1.

Ez. 42. 5.
Ez. 49. 1. 3.Psal. 61. 1.
Ez. 1. 1. 2.Luc. 4.
Iohan. 18. 57.

Mat. 3. 16.

nam,

nam proposuit maxima sapientia ; cui resistere non potuerunt adversarij, ardentissimo zelo erga gloriam Dei patris sui & salutem hominum, citra respectum personarum, & inusitata alijs doctoribus etiam ipsis Prophetis autoritate. 2. doctrinæ addita est sua confirmatio, non modo per Scripturas V. Testamenti, sed etiam per omnis generis signa, quibus doctrinæ alicujus divinitas adstrui potest. 1. per scientiæ, quæ Deo propria est, declarationem, qualis est cordium inspectio, aliorumque arcanorum revelatio, & futurorum prædictio. 2. per potentiam soli Deo competentem, quæ monstrata est in signis, prodigijs & virtutibus. 3. per summam tolerantiam, qua & mortem crucis volens subivit pro veritate Dei, ut confirmaret promissiones Patrum, testatus apud Pontium Pilatum veram professionem. denique & preces adhibuit frequentissimas & ardentissimas, cum gratiarum actione devotissima. quâ causâ sæpe in loca solitaria concessit, ubi noctes integras precando consumpsit.

IX. Eventus Prophetici muneris Christi, quatenus illud in propria persona quum in terris versaretur, obivit, fuit quum paucorum instructio, tum à plurimis etiam primoribus facta relectio: ille eventus est secundum ipsius doctrinæ naturam & meritum: iste pro accidens & malitia hominum utriusque; meritionem facit ipse apud Esaiam, non sine querela dicens. Ecce ego & pueri quos dedit mihi Iehova, in signa & potentia in Israël à Iehova exercituum. Et, in vanum laboravi, inaniter & vane fortitudinem meam consumpsi. Quia autem repulsa illa serri non potuit sine infirmorum

scandalo, huic Deo occurrere visum est sapientissimè & potentissimè, tum per prophetiam, quæ hanc ipsam futuram præuntiavit, inquires: Lapis, quem reproboverunt adificantes, factus est in caput anguli, tum per prædictionis complementum quod factum est per resurrectionem Christi ex mortuis & ad dexteram Dei collocationem: qua Christus caput & fundamentum factus est anguli, qui duos muros, Iudæorum scilicet & Gentilium conjunxit, juxta id Prophetæ Esaiæ; Leve est ut sis mihi servus, ad suscitandas tribus facob, etiam dedi te in lucem Gentium, quo significatur fructus prophetiæ Christi per legatos ipsius administratæ.

X. In Sacerdotali munere Christi eadem veniunt consideranda. Primum est: Messiam olim promissum fore Sacerdotem: Iesumque Nazarenum esse Sacerdotem. Illud probatur. 1. Expressis Vet. Testamenti scripturis; & nomen Sacerdotis & rem nomine significatam Messiæ tribuentibus Nomen, tu es Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Rem ipsam, Vere languores nostros ipse tulit, vulneratus est propter prævaricationes nostras. Iehova coniecit in illum iniquitates omnium nostrum. Quum posuerit sacrificium pro delicto anima ejus videbit semen, ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus oravit. 2. argumentis: tum ex collatione dignitatis personæ & sacerdotij. Est enim, Messias Filius Dei primogenitus, & præcipua Sacerdotij dignitas & præfectus domui Patris: propterea pertinere ad illum Sacerdotij excellentia in domo Dei, quæ coelum est, administrandi; id enim templo

Tsal. 118.

E/4.49.6.

Psal. 110. 4.
E/53. 4. 5.
6. 10. 11.
12.
Rom. 4. 15.Psal. 2. 7.
E/89. 28.
Gen. 49. 10.Hob. 3. 6.
E/10. 21.
Hob. 9. 24.

Sacerdotij loco proprie est figuratum, præcipue intima ejus parte quæ Sacerdum sanctum vocatur. Tum ex natura populi, cui præpositus est Messias, deducis: qui populus est Regnum Sacerdotale, & Regale Sacerdotium, Iesum vero Nazarenum esse Sacerdotem, pro axiomate habet fides Christiana, ex Novo Testamento apertissimis scriptis: ubi & titulus & omnia ad munus Sacerdotale pertinentia ipsi tribuuntur. Pater enim honorem illum ei contulit, sanctificavit eum & consecravit, & quidem per passiones, ut fidelis & misericors esset pontifex, & compati posset ijs qui tentantur; aures illi perfodit, seu corpus ei aperavit, ut haberet quod offerret, & ex mortuis resuscitatum in caelis ad dexteram suam collocavit; ut perpetuo illic, pro nobis intercederet.

X I. De natura vero & propria Sacerdoti Messiae qualitate loquitur Scriptura V. Testamenti: non esse illud secundum ordinem Levi. Sic enim David in persona Messiae. Sacrificium & oblationem noluisti, aures perfodisti mihi; holocaustum & sacrificium pro peccato non postulasti: tunc dixi, ecce venio, in volumine libri scriptum est de me, ut faciam voluntatem tuam Deus mi. Volui; & lex tua in medio viscerum meorum. Noluisti; scilicet, sacrificia quæ secundum legem ritu Levitico offeruntur. Esse autem secundum ordinem Melchisedech: Tota autem natura Sacerdotij istius distinctius explicatur in Nov. Test. præsertim in epistola ad Hebræos, præstructa primum Sacerdotij Messiae excellentia supra Leviticum. idque per dissimilem collationem utriusque. 1. Sacerdotium Leviticum

erat typicum & umbratile; Messias vero est reale & verum, & corpus ipsum rerumque expressam imaginem continens. 2. In Sacerdotio Levitico, Sacerdos & victima subiecto differebat. Leviticus enim Sacerdos alienas hostias offerebat. Messias vero & Sacerdos est & victima, nam seipsum obtulit, & per proprium sanguinem ingressus est in caelum & hoc quidem qua est. Sacerdotium expiatorium: quæ vero est Eucharisticum (totam enim sacerdotij amplitudinem continet) offert quidem Messias hostias, ab ipso secundum personam distinctas, atamen tales, quæ caro sunt à carne ejus, & os de ossibus ejus, ex Spiritu ipsius desuper renatæ. 3. Differunt modo institutionis & confirmationis. Leviticum institutum est per Legem mandati carnalis. Messias vero secundum Legem spiritualis mandati, & vim indissolubilis vitæ: illud sine juramento institutum est, hoc per juramentum, quo corroboratum est præ illo. 4. differentia est in tempore institutionis, illud prius institutum est, hoc posterius, illud temporibus Veteris, hoc N. Testamenti, illud cum Ecclesia esset infans, hoc quum esset adulta, illud tempore servitutis, hoc libertatis.

X II. Quantum discrimen est in personis Sacerdotio fungentibus. illic erant sacerdotes ex tribu Levitica, homines infirmi, mortales, peccatores, & propterea pro se & suis peccatis offerre necesse habentes; Messias vero est ex tribu Iuda, infirmus quidem in diebus carnis suæ, at ex mortuis excitatus immortalis, & indissolubili vita præditus; innocens, pius, impollutus, segregatus à peccatoribus, qui propterea non

Heb. 9. 14.
Heb. 9. 12.
Heb. 10. 14.
& 9. 26.
Eph. 5. 30.

1. Pet. 2. 5.

Heb. 7. 16.

Heb. 7. 20.
21.
Heb. 7. 28.

Heb. 7. 28.
Heb. 5. 3.
Heb. 7. 14.
Heb. 5. 7.

Heb. 7. 26.
27.

Exod. 19. 6.
1. Pet. 2. 9.

Heb. 5.
Heb. 2. & 5.
Heb. 2. 10.
Heb. 2. 18.
Psal. 40. 7.
Heb. 10. 1.
& 8. 3.
Rom. 8. 34.

Psal. 110. 4.
Heb. 1. 5. 6.
Psal. 40. 7.
&
Heb. 10. 6.
7. 8. 9. 10.

Psa. 110. 4.

Heb. 10. 5.

necesse haberet pro seipso offerre. 6. differentiam licet notare in fine institutionis. Leviticum institutum est veteri fœderi sanciendo, Messia vero sacerdotium confirmando novo: Vnde & Novi Testamenti mediator, & meliõris fœderis sponsor dicitur, quod melioribus promissis sancitum est. 7. differunt efficacitate. Nam Leviticum est inutile & inefficax, non potens auferre peccata, manebant enim sub veteri fœdere, non sanctificare aut consummare cultores in conscientia, sanctificat enim tantum ad carnis puritatem. At Messia Sacerdotium efficax est: abolevit peccatum, æternam redemptionem obtinuit, consecrat Sacerdotes, & sanctificat in conscientia cultores, & qui per Messiam accedunt ad Deum salvos facit. 8. differentiam ponimus cum Apostolo in duratione: Leviticum abrogari debuit, & abrogatum est, Messia vero durat in æternum, cuius differentia tot habemus causas, quot antea indicavimus differentias.

XIII. Nona qualitas Sacerdotij Messia distincta à Levitico Sacerdotio est, quod Messias semel in fine seculorum seipsum obtulit & unica hostia consecravit in perpetuum qui sanctificantur. Levitici vero Sacerdotes per singulos dies, menses, annos, easdem hostias iterato offerebant. 10. Proprietas Sacerdotij Messia est ejus natura, ut de uno ad alium non transeat. Messias enim neque successit alteri, neque successorem habuit post se ullum. Quum Leviticum Sacerdotium de Patre in Filium transierit. Cui jungimus undecimam differentiam, quod Messias fuerit unicus sui ordinis, Melchisedech enim typus illius fuit, assi-

mulatus illi, at nullò modo æquiparatus; Levitici vero plures facti sunt Sacerdotes, eo quod mors prohiberet eos manere: interque eos majoris, minoris, paris dignitatis nonnulli: 12. & ultimam distinctionem ex loco deducimus, ubi utrumque administrabatur. Leviticum enim in terra, & certo quidem loco illi propriè assignato est administratum, messia vero quanquam in terra cœperit, in cœlo tamen est consummatum.

XIV. Actiones ad Sacerdotale Christi munus pertinentes sunt oblatio, & intercessio. Iuxta illa loca omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, ut offerat dona & hostias pro peccato, & semper vivens ut intercedat pro nobis. Oblationis duo nobis describuntur actus, unus qui in terrâ peractus est, traditio corporis sui in mortem, & sanguinis effusio: quo actu & consecratus est seu consummatas, & cœlum sibi apperuit, nam debuit intrare in cœlum per proprium sanguinem, & per velum quod est caro ipsius: & caro quidem sanguine, id est vita sua restituta, & in mortem pro mundi vitâ data, quamquam inde in vitam resuscitata. Alter est presentatio sui ipsius sic sanguine proprio adpersi coram vultu Patris in cœlo: ejusdemque sanguinis oblatio: cui adjungenda est istius sanguinis adpersio super conscientias fidelium, ut mundata ab operibus mortuis serviant Deo vivo. Intercessio est secundus actus Sacerdotij Messia, quæ & precationem Christi pro nobis continet & simul defensionem seu patrocinium nostrum adversus accusationem, quæ nobis ab adversario intentatur: cuius inter-

Feb. 9. 15.
Heb. 8. 6.

Heb. 10. 11.
Heb. 9. 9. 10

Heb. 9. 12.
Heb. 9. 14.

Heb. 8. 13.

Heb. 10. 12.
& 14.
Heb. 7. 27.
& 9. 25.

Heb. 7. 14.
25.
Heb. 7. 3.

Heb. 7. 3.

Heb. 7. 13.

Heb. 9. 14.

Heb. 5. 1.
Heb. 7. 25.

Heb. 9. 14.
& 10. 29.
I. cor. 6.
Heb. 9. 14.
25. 26.
Heb. 10. 22.

Heb. 7. 25.
Rom. 8. 34.
1. Ioh. 2. 1, 2.

intercessionis vis, quia in sanguine ex parte sua est, quo & ipse Christus & nostræ conscientiæ adpersæ sunt, dicitur sanguis Christi meliora loqui quam sanguis Abel, qui vindictam clamat apud Deum adversus fratricidam.

X V. Quartum est de apotelesmatis. Officium autem Sacerdotale ad generale salvandi apotelesma concurrere apparet ex eo, quod Christus dicitur per consecrationem quæ per passiones facta est, auctor salutis factus, cognominatus Pontifex secundum ordinem Melchisedech. Item, Christus propterea quod in æternum manet perpetuum habet Sacerdotium, unde & servare prorsus potest qui per ipsum accedunt ad Deum. Particularia autem apotelesmata ex functionibus Sacerdotilibus provenientia juxta duplicem actum oblationis & intercessionis distinctè considerata, hæc sunt potissimum. Oblationis, Reconciliatio nostri cum Deo Patre, remissionis peccatorum, æternæ Redemptionis & Spiritus gratiæ impetratio, venæ patentis ad expiationem peccati, ad adersionem apertio, maledictionis ablatio, justitiæ secularis & vitæ æternæ, quin & Ecclesiæ, cui ista omnia bona communicentur, summæque super omnia in cælo & in terra potestatis acquisitio: & ut verbo dicam, totius juris in vitam æternam, & quæcunque ad illam tum dandam, tum accipiendam sunt necessaria, adeptio. Intercessio obtinet, ut reconciliari ab ira fieri serventur: preces gratiarum actiones atque adeo totum cultum rationalem quem justificati Deo præstant, offert Deo fragranti odore sacrificij sui persulum, & accusatio-

nis quam Satan fidelibus intentat, jacula excipit & amolitur. Et hæc quidem omnia bona ex Sacerdotali Christi functione proveniunt, quia verum pretium redemptionis Deo pro nobis obtulit, quo ipsius justitiæ satisfecit, & medium se inter Patrem, ob peccata nostra merito iratum, & nos interposuit, & placatum nobis reddidit. Eventus vero per accidens est, ex conculeato Filio Dei & sanguine scæderis profanato, major contaminatio & acerbioris supplicij meritum.

X V I. Neque vero merito & satisfactioni Christi, quæ illi tanquam Sacerdoti, & victimæ conveniunt, repugnat, quod Deus ipse dicitur mundum dilexisse & Filium suum dedisse, in mortem tradidisse, mundum sibi in Christo reconciliasse, nosque redemisse, & peccata gratis remittere. Nam duplex in Deo considerandus est amoris affectus, unus erga creaturam, alter erga justitiam, qui habet junctum odium adversus peccatum. Vtrique isti amoris voluit Deus satisfacere. Amori erga creaturam & peccatricem satisfecit, quum Filium dedit, qui mediatoris partes perageret: amoris vero erga justitiam & odio adversus peccatum satisfecit, quum Filio imposuit mediatoris munus per sanguinis sui effusionem & mortem obeundum: eumque admittere noluit intercessorem pro peccatoribus nisi proprio sanguine adpersum, in quo expiatio peccatorum fieret. Rursus satisfecit amoris erga creaturam quum peccata remittit, & gratis remittit, quia & amore erga creaturam remittit: quamquam imposita Filio plaga, in qua pax nostra fuit, amoris suo erga justitiam jam satisfecerat. Nam illa

Heb. 13. 14.

Heb. 1. 10.

et 5. 9.

10.

Heb. 7. 24.

29.

2. Cor. 5. 19.

Heb. 9. 12.

Rom. 3. 24.

25.

Zach. 1. 31.

Gal. 3. 13.

Dan. 9. 24.

Mat. 10. 28.

Phil. 2. 6. 7.

8. 9. 10.

Rom. 5. 9.

2. Pet. 2. 9.

Rom. 8. 34.

1. Tim. 2. 6.

Mat. 20. 18.

Heb. 10. 29.

Ioh. 3. 16.

Rom. 4. 29.

2. Cor. 5. 19.

Luc. 1. 68.

Rom. 3. 24.

Heb. 2. 10.

et 5. 8. 9.

Heb. 9. 12.

plaga non est effectus, ut Deus creaturam suam amaret, sed ut non obstante amore erga justitiam, ex amore erga creaturam peccata remitteret, & vitam æternam largiretur. Quo respectu etiam rectè dici potest, Deum sibi ipsi satisfecisse, & seipsum placasse in Filio dilectionis suæ.

XVII. Restat regium munus. In quo primo considerandum Messiam secundum promissionem Regem fore, & Iesum Nazarenum Regem esse. Suscitabo Davidi germen justum, & regnabit Rex. Et, Servus meus David erit Rex super illos. Vnctione autem constitutus est Rex. Ego unxi Regem meum super montem Sion meum, unde & nomen Messiaë illi propria quadam ratione competit. Neque Regem tantum fore, sed & inter Reges exitimum. Oleo lætitiæ unxit te Deus tuus, præ consortibus tuis. Primo-genitum Regibus ponam eum, excelsum regibus terræ. Imo & Regum omnium dominum. Et nunc Reges & iudices terræ osculemini Filium. Incurvabunt se ei omnes Reges. Instruendum etiam omnibus ad regni administrationem necessarijs. Deus iudicia tua Regi da. Virgam fortitudinis tuæ emittet Iehova è Sion. Conteres eos virga ferrea. Spiritus Iehovæ requiescet super illum. Et Deum perpetuò illi adstiturum. Manus mea cum eo firma erit, etiam brachium meum roborabit illum. Iesum vero Nazarenum fecit Deus Dominum & Christum Regem regum, & Dominum dominantium, potestate illi data in cælo & in terra, & auctoritate in omnem carnem, ut omne genu se illi flectat. Instruxit etiam illum verbo & Spiritu, tan-

quam medijs ad regnum administrandum necessarijs. Et angelos illi ministrans dedit ad exsequendum mandata eius. Perpetuo etiam illi adstitit, utpote in dextera eius collocato, usque dum ponit inimicos ejus scabellum pedum ipsius.

XVIII. De qualitate Regni Messiaë verbo dicimus, id spirituale esse, non hujus sed futuri mundi, non terrenum sed cæleste. Tale enim prædictum est fore Regnum Messiaë. Tale etiam esse dicimus Regnum Iesu Nazareni. Primum probamus. 1. Quia David & Salomon regnumque utriusque typi fuerunt Messiaë & Regni ejus. Nam Messias David appellatur, & quæ de Salomone dicta sunt, in Messiam competunt, justius omnia, quæ excellentia sunt, & nonnulla in solum. At terrena & carnalia sunt typi rerum spiritualium & cælestium, non sibi homogenearum. 2. De Messia prædictum est, quod sit moriturus & resurrecturus & sic visurus semen, at resurrecturus in vitam spirituales. Ergo Rex futurus spiritualis, nec & Regnum ejus spirituale. Messie Sacraetium prædictum est fore spirituale, & venum non typicum. Ergo & Regnum tale erit, inter quæ est mutua analogia. Juxta id, vos estis Regnum Sacerdotale. 4. Quia lex Moïsi fuit abroganda, utpote carnalis at secundum illam administratus Sacerdotium & Regnum Israël. Ergo Messiaë Regnum debet secundum aliam legem administrari, eamque excellentiorem, idèoque spirituales. At qualis lex talis Rex & Regnum. 5. Quia gentes fuerunt vocandæ ad participationem Regni Messiaë, & totæ accessuræ una cum Regibus suis, qui &

Eccl. 37. 25.
2. Sam. 7.
12. & c.
Isa. 72. 12.
& c.
Psal. 12.
Psa. 10. 12.
Es. 53. 10.
Psa. 110. 4.
Isa. 50. 6. 7.
8. 9.
Exod. 19. 6.
Ier. 31. 31.
52. 53. 34.
Es. 110. 3.
4. & c.
Ej. 117. 10.
11.
Psa. 110. 3.

Ter. 23. 5.
Eccl. 37. 24.

Psal. 2. 6.

Psal. 45. 8.
Psal. 89. 28.
Psal. 132.
Psal. 72. 11.
Psal. 72. 1.
Psal. 110. 2.
Psal. 2. 9.
Esa. 11. 2.
Psal. 89. 22.
Mat. 2. 36.
Ap. 17. 14.
Mar. 28. 18.
Ioh. 17. 3.
Ait. 2. 33.
Heb. 1. 6. 14.
1. Cor. 15. 25.
Psal. 10. 1.

mansuri sunt Reges, & tamen voluntarie Messiaē servituri, deque eo glorianturi & beatitatem suam in eo collocaturi. Quod fieri nequit nisi Messiaē Regnum sit spirituale. 6. Quia Iudæi fuerunt rejiciendi propter rebellionem, & à Messia nolente illos habere pro populo, nulloque ipsius Messiaē, sed ipsorum tantum Iudæorum malo. Quod est indicium Regis & Regni spiritualis. 7. Concludi id ipsum potest ex Regni Messiaē excellentia, amplitudine, duratione, administrationis modo. Iesu vero Nazareni Regnum esse spirituale & cœleste dixit ipse. Credite, appropinquavit enim Regnum cœlorum. Et Regnum meum non est de hoc mundo. Quod porro monstrari potest in omnibus quæ ad Regnum illud pertinent. Rex enim non amplius secundum carnem noscitur. Spiritualis enim factus est, per resurrectionem, & Dominus de cœlo. Subditi illius sunt, qui de Spiritu illius renati jam sunt secundum animam, aliquando etiam corpore spirituales futuri, illi confirmandi. Lex Regni est spiritualis. Euangelium Dei scilicet, & præscriptio rationalis & spiritualis cultus. Bona etiam spiritualia, remissio peccatorum, Spiritus gratiæ & vita æterna. Modus etiam administrandi, & media omnia spiritualia. Quamquam enim illi etiam omnia temporalia sint subdita, illa tamen administrat prout novit spirituali & supernaturali vitæ conducere.

XIX. Actiones ad Regium Christi munus pertinentes, vocatione & iudicio generatim comprehenduntur, quas si paulo distinctius considerare libeat, quadripartitas ponere licet. ut i. sit Vocatio. 2. Legislatio.

3. Bonorum communicatio, & malorum amotio. 4. Iudicium postremum & universale. Vocatio est prima functio qua Christus Rex vocat homines ex statu vitæ animalis & peccati ad participationem gratiosi fœderis quod sanguine suo confirmavit. Non enim invenit subditos in rerum natura, sed quemadmodum illos sibi acquirere debuit per Sacerdotium, ita & per verbum suum, debet illos ad se vocare, & spiritu suo adducere tanquam Rex. Vocatio illa habet duas partes, præscriptum resipiscentiæ & fidei: & additam promissionem, cui sua etiam est subnexa comminatio. Legislatio quam distincte consideramus, est altera functio Regij muneris Christi qua jam vocatis & ad participationem gratiosi fœderis adductus, subditisque suis iam factis, præscribit porro, piæ, justæ & sobriæ vivendi regulam, etiam addenda promissis & minis; cui addenda est Spiritus S. actio, qua idonei redduntur ad officium faciendum. Tertia actio est bonorum sive ad hanc animale, sive ad spiritualem vitam sint necessaria vel conducibilia, communicatio, & malorum oppositorum averrancatio, non ex stricto iudicio, sed secundum certam dispensationem hujus vitæ temporari convenientem: juxta quam & super malos æque atque super bonos pluit, & iudicium Dei sæpe ab ipsa ejus domo incipit. Quarta & ultima est iudicium illud ultimum & universale, quo Christus tanquam iudex univerforum à Deo constitutus sententiam justificationis electis suis pronuntiaturus, eoque vita æterna donaturus est, adversus reprobos verò sententia con-

Mal 1. 10.
Esa. 65. 2.
1. 6c.

Mal. 4. 17.
Leu. 18. 36.

Rom. 8.
2. Cor. 15.

Rom. 12. 8.
Iou. 4.

Es. 63. 10.
Tsa. 110. 1.
2. 3.
Ephes. 3. 17.
Marc. 1. 14.
15.
Matt. 28.
19. 20.
Tit. 3. 8.

Matt. 5. 45.
1. Pet. 4. 17.
Matth. 23.

condemnationis prolata eos æternis poenis afficiet.

XX. Hisce functionibus facile est sua apotelesmata, quæ ex ipsis functionibus secundum naturam ipsarum existunt, subungere, & simul eventus ex malitia hominum Christum Regem repudiantium provenientes. Inter illa sunt ipsa resipiscentia & fides, adeoque ipsa Ecclesia, ejusque ad Christum caput associatio. Obedientia mandatis Christi præstita, & benedictionum in spatia hujus vitæ incurrentium participatio, & à malis immunitas; denique vita æterna. Inter hosce sunt excæcatio, obduratio, in reprobum sensum, inque potestatem Satanz traditio, peccati imputatio, morsus conscientiz in hac vita, & multorum malorum sensus, denique ipsa mors æterna. Quæ omnia Christus ut omniscius, omnipotens, & inflexibilis iudex, boni scilicet amator, & peccati osor infert, cuius oculos latere non possumus, potentiam efugere nequimus, rigorem flectere non valemus. Quæ ut nobis serviant ad filialem & terum Dei Christianique iudicis timorem ingenerandum, faxit Deus per Filium suum Iesum Christum in vi & efficacia Spiritus sancti. Amen.

THESIS DECIMAQUINTA,

D E

Divina Prædestinatione.

Resp. WILHELMO BASTINGIO.

I.

Decretum hoc Prædestinationem vocamus. Græcè *αἰετοῦσις* à Verbo *αἰετέω*, quod significat, determinare, constituere, decernere aliquid anteaquam illud agas. Secundum hanc generalem notionem Prædestinatio Deo tributa, erit Decretum ejus de omnium rerum gubernatione, quam Providentiam appellare solent Theologi. Minus generali notione considerari solet, quatenus in genere circa creaturas rationales servandas vel damnandas spectatur, puta Angelos & homines. Strictius de hominum prædestinatione sumitur, & tunc etiam dupliciter usurpari consuevit: alias enim ad utrosque tum Electos, tum Reprobos accommodatur, aliàs ad solos electos restringitur, & tunc oppositam habet Reprobationem: Nos hoc postremo significatu, quo illana ubique fere Scriptura usurpat, de Prædestinatione agimus.

1. Pet. 2. 28.
1. Pet. 1. 26.

Rom. 8. 29.

II. Prædestinatio itaque, ad rem quod attinet ipsam, est Decretum Beneplaciti Dei in Christo, quo apud se ab æterno statuit fideles, quos fide donare decrevit, justificare, adoptare, & vita æterna donare ad laudem gloriosæ gratiæ suæ.

Ephes. 1.
Rom. 9.

Rom. 9. 11.
Ephes. 1. 16.

III. Genus Prædestinationis

Nu 2

Decre-

Decretum ponimus, quod *αἰώνιον* & *βωλεῖν τὸ θελήματι* & *θεῖ* Scriptura appellat, & Decretum non Legale, secundum quod dicitur, qui fecerit ea homo vivet in illis: sed Evangelicum, cuius his est sermo. Hæc est voluntas Dei ut orinis qui videt Filium & credit in illum habeat vitam æternam, & propterea Decretum hoc est peremptorium & irrevocabile, quia Evangelio continetur totius consilij Dei de salute nostra extrema patefactio.

IV. Causa est Deus secundum beneplacitum seu benevolam affectum voluntatis suæ. Et Deus quidem ut jus habens tuta de hominibus creaturis suis & presertim peccatoribus; tum de bonis suis statuendi prout vult, secundum Beneplacitum voluntatis suæ, quo motus in se & apud se decretum illud fecit. Hoc beneplacitum non modo excludit omnem causam, quam ab homine sumere potuit aut sumere fingi potuit: verum etiam amolitur quicquid in homine vel ab homine erat, quod Deum justè permovere poterat, ne decretum illud gratiosum faceret.

V. Decreti illius Fundamentum ponimus Iesum Christum, Mediatorem Dei & hominum, in quo Patri bene est complacitum, in quo Deus mundum sibi reconciliavit, non imputans ipsis peccata illorum, quem Deus peccatum fecit, ut nos effemus Iustitia Dei in illo: per hunc debuit Iustitia secularum adduci, adoptio acquiri, Spiritus gratiæ & fidei impetrari, vita æterna comparari, omnisque benedictionum spiritualium plenitudo præparari: quorum communicatio, prædestinatione erat discernenda. Hic

etiam caput constitutus est à Deo omnium illorum, qui istorum bonorum communionem sunt divina Prædestinatione accepturi.

VI. Decreto isti Æternitatem tribuimus, quia Deus nihil in tempore facit, quod ab æterno facere non decreverit. Nota enim sunt Domino Deo nostro omnia opera sua ab ævò, & elegit nos in Christo antequàm jacerentur fundamenta mundi: secus Deo mutatio impingitur.

VII. Objectum seu Materiam Prædestinationis duplicem ponimus: tum res divinas, tum personas, quibus illarum communicatio est hoc decreto prædestinata. Res illæ ab Apostolo generali vocabulo: Benedictionum spiritualium appellantur: quales sunt in hæc vitâ Iustificatio. Adoptio in Filios, Spiritus gratiæ & adoptionis, denique post hanc vitam, vita æterna: quæ omnia gratiæ & gloriæ nominibus comprehendi solent & enunciari in scholis Theologorum. Personas circumscribimus voce fidelium, quæ peccatum præsupponit: nam in Christum non credit nisi peccator, & qui se peccatorem agnoscit. Inde benedictionum illarum plenitudo, earumque facta in Christo præparatio, non nisi peccatoribus necessaria erat. Fideles autem dicimus non qui tales proprijs meritis aut viribus erant futuri, sed qui Dei beneficio gratuito & peculiari in Christum erant credituri.

VIII. Forma est ipsa bonorum istorum fidelibus decreta communicatio, fideliumque in mente Dei præexistens & præordinata ad Christum caput istorum relatio & ordinatio: cuius fructum percipiunt ex reali & actuali cum Christo capite

Ephes. 1. 22.
Et cap. 5.
23.
Heb. 5. 9.

Act. 19. 18.

Ephes. 3. 4.

Ephes. 1. 4.
Rom. 8. 24.
10.

Ephes. 1. 6.
10. 1. 12.
Gal. 4. 6. 7.
1oh. 3. 15. 16.

Mat. 9. 13.
11. 28.

Rom. 9. 32.
Gal. 2. 26.
Mat. 11. 25.
Mat. 13. 11.
1oh. 6. 44.
Phil. 2. 9.

2. Tim. 1. 9.
10.
1oh. 1. 16. 17.
1oh. 17. 11.
12. 22.
23. 24.

Ephe. 4. 13. suo unione, hic gratiosum per unionis inchoationem & provectionem, in futura vita gloriosum per unionis perfectam consummationem.

IX. Finis Prædestinationis est Laus gloriôsæ gratiæ Dei, quum enim gratia seu gratuitus Dei Amor in Christo Prædestinationis causa sit, æquum est ut illi eidem omnis istius actus gloria cedat.

X. Hoc autem Prædestinationis Decretum est secundum electionem, ut inquit Apostolus, quæ Electio cum necessariò inferat Reprobationem, hinc Prædestinationi contraria opponitur Reprobatio, quæ etiam Abiectio dicitur, descriptio ad damnationem, & constitutio ad iram.

XI. Illam autem ex lege contrariorum definimus Decretum iræ seu severæ voluntatis Dei, quâ ab æterno statuit infideles, qui culpa sua & iusto Dei, iudicio credituri non sunt, ut extra unionem Christi positos, condemnare ad mortem æternam, ad declarandam iram & potentiam suam.

XII. Quanquam fide in Iesum Christum peccatorum omnium remissio impetretur & peccata non imputentur credentibus: tamen Reprobi non tantum infidelitatis, per cuius contrarium poterant evadere pœnam reliquis peccatis commertitam, sed etiam peccatorum adversus legem perpetratorum pœnam pendunt exitij æterni à facie Domini & potente gloria ipsius.

XIII. Vtrique huic decreto tum Prædestinationis tum reprobationis sua subiungitur exequutio, cuius actus eo ordine peraguntur, quo in decreto ipso & à decreto sunt ordinati: objectaque tum decreti tum

exequutionis sunt, eadem prorsus uniformis, sive eadem ratione formali vestita.

XIV. Hujus doctrinæ ita ex Scripturis tradite magnus est usus. Servit enim gloriæ gratiæ Dei adstruendæ, afflictis conscientijs solandis, impijs percellendis & securitatis illorum excutiendæ. Adstruit autem gratiam Dei, cum totam laudem Vocationis, Iustificationis, Adoptionis & Glorificationis nostræ solius Dei misericordiæ transferribit, ademptam viribus, operibus & meritis nostris. Consolatur conscientias cum tentatione luctantes, quando illas de gratiosa Dei in Christo ab æterno ipsis decreta & in tempore præstita, æternumque duratura benevolentia certiores reddit, eamque non ex operibus, sed ex vocante firmam ostendit. Valet ad terrendos impios, quia docet irrevocabile esse decretum Dei de infidelibus, & qui veritati non obtemperant; obediunt autem mendacio, æterno exitio adjudicandis.

XV. Et propterea non modo intra privatos parietes & in scholis, sed etiam in cœtibus sanctorum in Ecclesia Dei sonare debet hæc doctrina: hæc tamen cautione observata, ut extra Scripturas nihil de illa doceatur, modo Scripturis usitato proponatur, & ad eundem finem, quem Scriptura illam tradens propositum habet, referatur, quod nos fecisse cum bono Deo arbitramur, cui

Sit gloria in Ecclesia per Christum
Iesum in omnes ætates seculi
sanctorum, Amen.

Ephe. 4. 13.
15.

Ephe. 1. 6.

Rom. 11. 36.

Rom. 9. 6. 11.
Rom. 11. 1.

Jud. 4.
1. Thef. 5. 9.

Iob. 3. 18.
Luc. 7. 30.
Iob. 12. 37.
38. & 39.
40.
2. Thef. 2.
10. 11.
Rom. 9. 2. 2.

Rom. 2. 11.

Iob. 8. 14.
Iob. 9. 4.
2. Iob. 1. 9.

Psal. 115. 3.
Psal. 33. 9.
14.

Ephe. 1.

Rom. 8. 39.
30.
1. p. 1.
Esa. 54. 8.
1. Cor. 1. 9.

Rom. 9. 11.
Heb. 3. 1.
1. 18.
19.
2. Thef. 2.
14.

Ecclesiastici 3.

Potentia Dei magna est, sed ab humilibus gloriam consequitur; difficiliora quam quibus par sis, inconsiderate ne queras, & qua tuas superant vires ne stultè exquiras. Que tibi mandata sunt a Deo ea sanctè meditare: neque enim opus est tibi qua sunt arcana oculis cernere. Que non necessaria sed supervacanea sunt orationi tue, ea curiosè ne tracta. Nam plura, quam intellectus humanus capiat, demonstrata sunt tibi.

THESIS DECIMASEXTA

DE

Vocatione hominum
ad salutem.

Resp. IACOBO BONTEBAL.

I.

Titulus tria continet. Vocationem, Homines, Salutem. Vocationis vox actum notat totum & integrum omnibus suis sive essentialibus sive integralibus partibus constantem, quæcunque necessariæ sunt ad hoc ut vocationi divinæ ab hominibus responderi possit. Homines considerari possunt duplici respectu; vel ut in statu animalis vite positi citra peccatum; vel ut peccato obnoxii, quales hic consideramus. Salus synecdochicè continet etiam quidquid ad salutem seu vitam æternam obtinendam necessariam est ex ordinatione Dei, præter vocationem

Prov. 1. 24.
Mat. 11.
20. 21.
Mat. 23. 37.
Gen. 2. 16. 7
Mat. 5. 13.
Luc. 19. 9.
2. Cor. 6. 2.

ipsam quâ vocamur ad salutem.

I I. Vocationem dīnīm, Gratiosam actionem Dei in Christo, qua homines peccatores, reos condemnationis & sub dominio peccati constitutos ex animalis vitæ conditione & mundi hujus inquinamentis & corruptelis evocat per verbum & Spiritum suum ad Christi, regni-que ipsius, & bonorum ejus communionem, ut cum illo tanquam capite suo uniti vitam, sensum, motum, omnisque spiritualis benedictionis, plenitudinem ex ipso percipiant ad Dei gloriam & ipsorum salutem.

I I I. Causa efficiens hujus vocationis est Deus & Pater in Filio: qui filius & ipse ut Mediator & rex Ecclesiæ à Patre constitutus vocat per Spiritum sanctum, qua ille Spiritus Dei est datus Mediatori, & Spiritus Christi Regis & capitis Ecclesiæ, per quem Pater & filius operantur adhuc. Hæc autem vocatio sic administratur per Spiritum, ut & ipse Spiritus sanctus effector vocationis sit, nam ille constituit in Ecclesia Episcopos, mittit doctores, donis eos instruit, assistit illis, verboq; auctoritatem & efficaciam conciliat & præstat.

I V. Causa *αὐτοῦ* est gratia, misericordia & φιλανθρωπία salvatoris Dei; qua ille affectus est ad succurrendum miseriæ hominis peccatoris, illique felicitatem æternam impartendi. Causa vero dispositiva est sapientia & justitia Dei, qua novit quomodo deceat vocationem istam administrari, & vult illam pro ut fas est dispensare, unde factum est decretum voluntatis de administratione & modo ejus.

V. Causa *αὐτοῦ* Deum extrinsecus movens est Iesus Christus per

2. Tim. 1. 9.
Mat. 11. 28.
2. The. 2. 9.
10.
Gal. 1. 4.
2. Pet. 2. 10.
Rom. 10. 14.
15. 16.
1. Pet. 3. 19.
Genes. 6. 3.
1. Cor. 1. 9.
Gal. 2. 10.
Eph. 1. 3. 6.
2. The. 2.
13. 14.

1. The. 2.
12.
Eph. 2. 17
& 4. 11.
11.
Apost. 3. 20.

Ican. 5. 76
Heb. 3. 7.
Act. 13. 2.
Act. 20. 28
1. Cor. 12. 4.
7. 9. 11.
Heb. 2. 40.

1. Tim. 1. 9.
1. Cor. 10.
17. 18.
2. Tim. 1. 9.
2. Cor. 5.
28. 29.
30.

per obedientiam & intercessionem suam. Instrumentalis vero est verbum Dei sive prædicatione sive scriptione administratum ope a hominum: quod fit ordinariè, sive citra operam humanam, intus menti & voluntati propositum à Deo immediatè, quod est extraordinarium. Et verbum quidem tum legis tum Evangelij partitis operis sibi subordinatum

VI. Materiam seu subjectum vocationis sunt homines in animali vita constituti, mundani, naturales, animales, carnales, peccatores, alienati à vita Dei, mortui in peccatis; & propterea indigni qui vocentur, & inepti ad respondendum vocationi nisi dignatione gratiosa Dei digni æstimentur, & potenti ejus operatione apti redduntur ad vocationi obtemperandum.

VII. Forma vocationis in ipsa Verbi & Spiritus sancti administratione sita est, quam Deus sic instituit, ut se & justiciam suam misericordiam in Christo temperatam decere novit; semper sibi plenam liberamque reservans potestatem, non omnes modos sibi secundum sapientiæ & potentiam thesauros ad conversionem hominum possibiles usurpandi, & paribus imparem, imparibus verò parem gratiam præstandi, imò verò & pejoribus majorem adhibendi.

VIII. In omni verò vocatione terminus à quo & ad quem considerandus venit. Terminus à quo vocantur divina vocatione homines, est tum status vitæ animalis, tum peccati & miseriam propter peccatum; nempe ex reatu & condemnatione. Deinde ex servitute & dominio peccati. Terminus ad quem

est primo status gratiæ seu boni supernaturalis & omnis benedictionis spiritualis in hac vita communio in Christo, in quo plenitudo est gratiæ & veritatis; deinde status gloriæ & consummata ipsius Dei fructio.

IX. Finis proximus vocationis est ut vocati Deo & Christo vocati per fidem respondeant, & sic Dei fœderati per Christum fœderis novi Mediatorem fiant: fideles verò facti & fœderati Deum & Christum ament, timeant, honorent, colant, obedientiamque in justitia & sanctimonia veritatis præceptis divinis præstent in omnibus, & hac ratione vocationem & electionem suam firmam faciant.

X. Finis remotus est salus Electorum & gloria Dei, cujus respectu ipsa ad gratiam vocatio medium est à Deo ordinatum, sed ex ordinatione Dei necessarium ad salutis communicationem, responsio vero qua vocationi paretur, conditio est ad finem istum consequendum etiam ex Dei ordinatione requisita & necessaria. Gloria Dei summè sapientis, boni, misericordis, justis, & potentis in ista tum gratiæ tum gloriæ suæ communicatione tam clarè elucet, ut Angelorum & hominum mentes merito in admirationem rapiat, & linguas in laudem & celebrationem Dei resolvat.

XI. Vocatio partim externa partim interna est. Externa est per ministerium hominum verbum legis & Evangelij proponentium, qui ea de causa Dei cooperarii, plantatores, rigatores, ædificatores, ministri per quos Ecclesia credit, nuncupantur. Interna est per operationem Spiritus sancti mentem illuminantis & cor afficientis, ut seriò attendatur

*Ephe. 1. 3. 4.
1. Cor. 1. 14.
16.
Rom. 8. 18.
29. 30.*

*Prov. 1. 24.
Heb. 3. 7.
Apo. 3. 20.
Ephe. 2. 11.
12. 13.
Tit. 1. 8.
Deut. 6. 4. 5.
1. Cor. 3. 2. 8.
30.
Luc. 1. 7. 4.
75.
2. Pet. 1. 10.*

*Phil. 1. 14.
Ephe. 1. 6.*

*Prov. 1. 24.
2. 26.
1. Cor. 13. 4. 6.
Luc. 7. 30.*

*Apo. 4. 8.
10. 5. 9.
8. 9. 10.*

*1. Cor. 1. 6.
6. 8. 9.
2. Cor. 2. 3. 5. 6.*

*Mat. 16. 14.
1. Cor. 3. 3.
1. Pet. 1. 12.*

ijs que dicuntur, fidesque verbo adhibeatur. Ex utriusque concursu, vocationis efficacia existit.

2. Cor. 1. 3. 5. 6.

XII. Illa autem distributio non est generis in species, sed totius in partes, seu totalis vocationis in partiales actiones ad unum apotelesma concurrentes: quod est obedientia vocationi; præstiti; unde vocatorum & vocationi respondentium cæteris Ecclesia dicitur; que ipsa eodem modo in visibilem & invisibilem, visibilem quæ ore confitetur, & invisibilem que corde credit, distinguitur: ut & homo in externum & internum.

1. Pet. 1. 23.

2. 5.

Rom. 10. 14.

15. 16. 17.

2. Cor. 3. 3.

4. 5. 6.

1. Cor. 15.

1. 2. 3. 4.

XIII. Cavendum autem ne cum spiritualibus & Enthusiasticis verbum quod ministerio hominum proponitur, preparatorium tantum existimemus, a Spiritu verò verbum aliud, quod consummatorium sit, intus adhiberi credamus; sive quod idem est, ne arbitremur Spiritum, sua interna actione in aliam Dei Christique agnitionem mentem illuminare, quam quæ verbo extrinsecus proposito continetur, aut cor & animum alijs sensibus afficere, quam qui ex ipso eodem verbo proponuntur.

XIV. Eventus vocationis per accidens, & à Deo per se non intentus, est sermonis gratiæ repulsa, consilij divini contemptus, resistentia Spiritui sancto facta; quæ propriam causam & per se habet, malitiam & duritiam cordis humani: hunc verò eventum & alius eventus non raro subsequitur, iustū Dei verbi & vocationis suæ contemptum, Spirituique suo sancto factam injuriam vindicantis, iudicium; exque eo nata mentis excecatio & cordis obduratio; inque reprobam sensum &

potestatem Sathanæ traditio.

XV. Ceterum quum Deo nostro opera sua nota sint ab ævo, Deusque nihil faciat in tempore quod ab æterno facere non decreverit, hæc quoque vocatio secundum Dei decretum æternum instituitur & administratur: sic ut quicumque vocatur in tempore ab æterno prædestinatus sit ut vocetur, eoque statu, tempore, loco, modo, efficacia vocetur, quibus vocari prædestinatus est. Secus executio à decreto variabit, quod Deo citra noxam mutabilitatis & mutationis impingi nequit.

Ab. 13. 12.

Eph. 3. 5. 6.

9. 11.

1. Cor. 1. 18.

1. Tim. 1. 9.

THESIS DECIMASEPTIMA

DE

Resipiscencia.

Resp. HENRICO NIELLIO.

Proximis disputationibus de Fide & Iustificatione ex sese actum est, series huc usque observata postulat, ut de Resipiscencia, sine qua neque agnoscere cum Christo habere, neque ipsi iustitia participes fieri possumus, agamus.

I.

RES ista de qua in præsentiarum Ragimus tribus vocibus nunciari solet, *Resipiscencia*, *Pœnitentia*, *Conversionis*. Primæ responderet Græca vox μετανοια, alteri μεταμενεια, tertiæ ἐπιστροφή. Hebraei vocem תשובה sæpissimè in hoc negotio usurpant In Biblijs respondentem tertiæ. Est vox תשובה que secundam exprimit. Sunt autem voces.

Ab. 13. 4. 6.

Luc. 7. 30.

Ab. 7. 51.

1. The. 3. 2.

2. Cor. 4. 4.

Psa. 81. 12.

130.

Ez. 63. 10.

Es. 6. 9. 10.

1. Cor. 12.

37. 38.

39. 40.

Sunt autem voces istæ secundum rei essentiam & naturam synonymæ, at singulæ formalem conceptum peculiarem significant: illa intellectus est, ista affectus, tertia actus ex utroque existentis, imò verò intellectû, affectû, & ex utroque actum ulteriorem complectens. Illa significat mentis post aliquod factum mutationem, & illius post factum malum in melius mutationem; ista cordis post factum dolorem, & quidem post factum malum, dolorem secundum Deum, non secundum mundum, quamquam & sic vox ista in scriptura aliquando usurpetur. Tertia notat conversionem ad aliquod undeaversio facta erat; & hæc illam quæ est à malo ad bonum, à peccato, à Sathana, à mundo ad Deum. Prima comprehendit improbationem mali & approbationem boni oppositi. Altera dolorem de malo præterito & affectum desiderij erga bonum contrarium. Tertia averisionem à malo cui adhæsit, & conversionem ad bonum à quo abalienatus erat. Sunt autem hi tres conceptus secundum ipsam rerum naturam & Dei præscriptum ita inter se connexi, ut neque resipiscencia, neque pœnitentia, neque conversio vera & recta sit, nisi unaquæque illarum reliquas duas sibi junctas habeat, vel ut præcedaneas, vel ut subsequentes.

II. Secundum istam conceptuum variorum distinctionem variæ factæ sunt definitiones unius ejusdemque rei secundum essentiam, Puta *Resipiscencia est mutatio mentis & animi à malo in bonum ex dolore secundum Deum profecta*. Et, *Est dolor post peccatum perpetratum propter offensum Deum, & ex dolore mutatio totius animi à malo in bonum*. Item, *Est vera ad Deum vita*

nostra conversio, à sincero serisque timore Dei profecta, quæ carnis nostra veterisque homini mortificatione & spiritu vivificatione consistat. Quorum nullam improbamus, quia re & essentia inter se conveniunt, & naturam rei sufficienter ad veram pietatem declarant. Plenior autem definitio talis dari potest. *Resipiscencia, Pœnitentia, Conversio est actus totius hominis, quo peccatum universè consideratum, intellectus improbat, affectu odit, & quæ à se perperatam, dolet totaque vita sua fugit: & iustitiam intellectus probat, affectu amat, totaque vita sua persequitur: & sic à Sathana mundoque se avertit & ad Deum convertit eiq; adhæret, ut Deus in ipso & ipse in Deo maneat.*

III. Actum hominis dicimus ut distinguamus à Regeneratione quæ Dei actus est. Habent quidem nonnulla communia & æstima, tamen revera secundû naturam suam, quam habent peculiarem, distincta sunt, licet secundum subjectum non sint dissepata. Addimus totius hominis: est enim illius secundum animam, eamque totam & omnes facultates illius, & secundum corpus, quâ illud animæ unitum organum & instrumentum nutui & imperio animæ subjectum est: utpote totam hominis vitam, quæ rationalis est, & in peccatum Deumque tendere, & ab utroque averti apta nata est, concernens; quæ intellectu, affectu, sensu, motu comitans, omnibus illis junctum quamquam subordinatè, ad resipiscenciam, pœnitenciam, conversionem concurrat. Intellectus officium suum facit; tum generali æstimatione, tum particulari adprobatione & improbatione. Affectus, quâ *improbat*, amando, odio habendo, dolendo, gaudendo:

1. Reg. 16. 37
Eccles. 32. 1. 2.

qua *ἠμωσθησθε*, irascendo, zelando, indignando, timendo, sperando. Sensus tum interni tum externi aversione sui ab objectis non decentibus & conversione ad convenientia: Motus denique linguæ. manuum, pedum & aliorum corporis membrorum ab illicitis & inexpedientibus amotione & ad licita & expedientia applicatione.

I V. Objectum Resipiscentiæ est malum injustitiæ seu peccati, tum universè, tum quâ ab ipso resipiscente patratum est, consideratum; & bonum justitiæ. Illud ordine, hoc dignitate prius est. Ab illo incipit resipiscentia, in hoc desinit & quiescit. Potest objectum etiam paulò aliter considerari. Nam quum ad Deum converti jubemur, à quo averſi eramus, etiam Deus objectum conversionis & Resipiscentiæ est, quâ peccati malorumque osor, & justitiæ justorumque amator, & resipiscentibus bonus summumque bonum, contra in peccato perseverantibus severus vindex & certa pernicius. Huic objecto ex adverso opponi potest aliud objectum personale, Diabolus. A quo per Resipiscentiam discessio facienda est. Cui addi potest objectum ipsi succenturiatum, Mundus, cujus princeps dicitur, tum quâ argumenta in se continet Sathanæ apta ad seducendum, divitias, honores, voluptates: tum quâ & ipse personæ instar Diabolo servit; utroque modo homines ad se trahens, & unitos apud se detinens: à quo etiam avertere nos jubemur. Imo vero & ipse homo objecti Dei oppositi vicem obtinere potest, à quo separationem ipse homo facere jubetur, ut non secundum hominem sed secundum Deum vivat.

V. Causa Resipiscentiæ efficiens primaria est Deus, & Christus quâ Mediator per Spiritum utriusque. Causa *προηγυμένη* est bonitas, gratia & *φιλοστοργία* Dei creatoris & redemptoris nostri, amantis salutem creaturæ suæ & divitias misericordiæ suæ declarare desiderantis in salute miseræ creaturæ suæ. Causa *καταρτιωτική* per modum meriti, est obedientia mors, & intercessio Christi; & per modum moventis ad misericordiam, misera conditio peccatorum, quos Diabolus laqueis iniquitatis captivos tenet, peritorum merito suo secundum conditionem Legis, & necessariò, secundum voluntatem Dei Evangelio patefactam, nisi resipiscant.

V I. Causa proxima, minus tamen principalis, est homo ipse conversus & convertens sevi & efficacitate gratiæ Dei & Spiritus Christi. Causa *προηγυμένη* ad resipiscendum incitans, est status miser peccatorum non resipiscendum, scilicetque & beatus sorum qui resipiscunt, cognitus, sive ex lege vel Mosis vel naturæ, sive ex Evangelio, sive ex propria experientia, sive etiam ex aliorum exemplis qui per impœnitentiam in gravissimas plagas incidere, & per Resipiscentiam multorum bonorum participes facti fuerunt. *Προηγυμένη* intus movens est tum peccati conscientia & sensus miseræ ex timore offensi numinis, cum desiderio liberationis ab utroque: tum fides & spes gratiosæ Dei misericordiæ & veniæ.

V I I. Causæ instrumentales quibus Deus ordinariè utitur ad nostri conversionem & nos ad Resipiscentiam sollicitatur & adducimur: sunt Lex & Evangelium: quorum tamen

1er. 31. 10.
Eccl. 36.
2c. 16.
Ab. 5. 35.
Ab. 17. 31.
Rom. 1. 22.
32.
Esa. 53. 5.
1. Cor. 1. 32.
2. Cor. 5.
21.
1oh. 3. 15.
1. Cor. 1. 6.
vers. 3.
1. Cor. 1. 14.
1er. 3. 14.
Pf. 119. 71.
& in Proo-
pheta
passim.
Rom. 6. 27.
Rom. 16. 5.
Ab. 2. 37.

Ephe. 4. 5.
5. cap.
Rom. 6. 13.
19.
Pfal. 14.
15.
Eccl. 8. 23.
Mila. 5. 7.
Zach. 1. 3.
Deut. 6. 5.
Ephe. 4. 27.
1. Cor. 4. 7.
1oh. 12. 31.
14.
10.
Luc. 4. 5.
6.
1. 1oh. 2.
15. 16.
Rom. 6. 7.
Ephe. 4. 22.
Col. 3. 9.
1. Cor. 1. 10.
11. 1. Cor.
1. Cor. 1. 10.
1. Cor.

in hoc negotio distincta sunt munia, ita ut Evangelio potiores in eo partes competant, Lexque ei inferviat. In primis enim ipsum Resipiscentiæ mandatum Evangelicum est, eique addita venit promissio & æterni exitij peremptoria comminatio, nisi resipiscat homo, ad Evangelium propriè pertinet. Lex vero resipiscentiæ necessitatem evincit, hominè de peccato & ira offensi numinis convincendo, ex qua convictione dolor quidam nascitur & pœnæ metus, qui servilis initio sui, ex solo ad Legem respectu, progressu fit filialis ex intuitu Evangelij. Ex illis porro per loco motiva rectionem abstinentia quædam externa ad operibus malis, & patratio externæ cujusdam justitiæ etiam non hypocritica existit. At quum Lex ultra mortis & literæ administrationem non procedat, Evangelij rursus hic opera necessaria est quod Spiritum administrat, cujus illuminatione, inspiratione & corroborratione gratiosa & efficaci, ipsa resipiscencia partibus suis essentialibus & integralibus absolvitur & perficitur. Imo vero & ipsa de peccato convictio ad Evangelium aliquo modo pertinet, quatenus ipsum peccatum adversus præceptum tum de fide tum de resipiscencia patratum est.

VIII. Sunt & causæ ad Resipiscentiæm adjuvantes aliæ, partim ab ipso Deo adhiberi solite, partim à resipiscentibus usurpata. Deus enim interdum crucem & afflictiones immittit, quibus velut stimulis ad Resipiscentiæm excitat & invitat: aliquando contrarijs benedictionibus visitat, ut bonitate & lenitate invitatos ad pœnitentiæm adducat. Quas ipsi usurpant resipiscentes,

sunt vigiliæ, jejunia, aliæque corporis castigationes, imo & præces (quarum ardori excitando etiam reliquæ ab hominibus usurpatae ferviunt) ad resipiscentiæm impetrandam & præstandam efficacissimæ. Potest inter hæc adjuvantes & antecedentes instrumentales hæc esse relatio, ut hæc illis ferviant quatenus ad Legis & Evangelij servatam & assiduam meditationem exsuscitant, & rectum utriusque intellectum magis magisque a gratia Dei impetrant.

IX. Forma Resipiscentiæ est ipsa rectione aversionis à malo & conversionis ad Deum & justitiæ, conformata ad normam præscripti civini, & informata à certa fide & spe misericordiæ divinæ, & à sincera ipsius aversionis & conversionis intentione. Quâ rectione cum pœnitentiæ Saulis, Achabi, Iudæ, desinita fuerit, hoc nomine ceteri non merentur. Quum autem rectionis istius sit mens resipiscents conscientia est, non est necesse ut anxie & sollicitè examinet, an intensivè, vel extensivè, vel appetitivè tanta sit, quantum justitiæ rigor postulare posset.

X. Fructus Resipiscentiæ qui & finium rationem habere possunt, sunt peccatorum remissio ex parte Dei, secundum fœderis gratiosi conditionem in Christo propter obedientiam ejusdem & per fidem in illum: Et ex parte nostra bona opera quæ resipiscentiæm decent quæque Deus in Christo creavit ut fideles & resipiscentes in ijs ambulent. Finis ultimus est gloria Dei Redemptoris justi simul & misericordis in Jesu Christo Domino nostro, resultans tum ex gratiosa efficaci actione Dei resipiscentiæm dantis & nos ad se

Mat. 3. 7.
Marc. 1. 4.
Luc. 24. 47.

Rom. 7. 13.
& 20.
Rom. 7. 7.

Mat. 3. 5.
Mat. 7. 17.
Ecc. 2. 14.
& 699.

Mat. 1. 6. 16.
Job. 16. v. 25

1. Cor. 11. 3.
Jer. 31. 18.
Psa. 80. &
Es. sere to.
in passim.

Tsal. 116.
Rom. 2. 4.
Rom. 5. 3. 2.
Rom. 12. v. 17.

1. Sam. 15.
2. 21.
1. Reg. 2.
2. 27.
2. Sam. 21. 7.

Luc. 24. 47.
Act. 5. 31.
Rom. 3. 24.
Mat. 3. 5.
Luc. 3. 8.
1. Cor. 16. 9.

convertentis, tum ex ipsa actione resipiscientium, quâ à peccatis se avertentes & ad Deum convertentes, ambulant in novitate vitæ omnibus diebus vitæ suæ: & resultans secundum ipsissimam resipiscentiæ intentionem.

XI. Partes resipiscentiæ ut ex antecedentibus abunde liquet, juxta terminos ejus duos, tum à quo incipit, tum in quem tendit & definit, duæ sunt, Aversio à Diabolo & peccato, & Conversio ad Deum & justitiam, indissolubili nexu inter se conjunctæ, sed illa ut præparativa ad hanc, hæc ut perfecta illius. Pontifici autem tres pœnitentiæ (qua voce præ cæteris in hoc negotio delectari videntur) faciunt partes. Contritionem cordis, Confessionem oris & satisfactionem operis, de quibus dicit breviter dicimus. Primum, si ut partes pœnitentiæ apud Deum necessariæ accipiuntur, Contritionem nullam tantam esse posse vel intensive vel appetitive quæ vel ulla meritosa sit vel impetratoria remissionis peccatorum: Confessionem oris, ne quidem quæ Deo sit (modo cordis adfic) necessariam esse ad accipiendam remissionem, multò minus quæ homini ulli sit etiam Sacerdoti: Satisfactionem quâ vel pro peccato vel pro pœna, etiam minimis, Dei justitiæ satisfiat, nullam esse, præter obedientiam passionis Domini nostri Jesu Christi. Iterum, Si accipiantur ut partes istius Pœnitentiæ, quam qui scandalo Ecclesiam læsit, coram Ecclesiâ obit, ut illis satisficiat ejusque edificationi serviat, tunc sane voces illæ commodum sensum habere possunt & distributio illa Ecclesiæ utilis esse.

XII. Contrarium Resipiscentiæ

est Impœnitentia & pertinax in peccatis perseverantia: cujus duo sunt gradus, unus pœnitentiæ dilatio, alter finalis impœnitentia ad mortem usque. Hæc certam habet æterni exitij expectationem, etiam secundum misericordissimam Dei in Christo & Euangelio patefactam voluntatem; ne quis sibi persuadeat tandem ipsos Diabolos, & homines vita in impietate defunctos misericordiam Dei experturos. Illa mirum in modum est periculosa, idque triplici de causa. Primò, quia in Dei potestate & manu est, vel unius horæ dilationem finalem impœnitentiam facere, quum penes illum dominium sit vitæ & mortis nostræ. 2. quia peccandi consuetudine per quotidiana exercitia introductâ homo fit ἀναγώνιος & conscientia νικῶνται. 1. Tim. 4. 2. μένος. 3. quia porta gratiæ justo Dei judicio propter malitiosam in peccatis continuationem oclusa, non patet exitus Spiritui, necessario resipiscentiæ auctori. Vnde resonet semper in auribus nostris ista vox, Heb. 3. 7. 8. Hodie si vocem ejus audieritis ne obdurate corda vestra. Et illud Apostoli. Operamini salutem vestram in timore & tremore, quia Deus est qui efficit in vobis velle & perficere pro beneplacito. Quod utinam nobis benignè largiatur Deus Pater misericordium in Filio dilectionis suæ per Spiritum sanctum utriusque, cui sit laus & gloria in secula. Amen.

COROLLARIA.

Non rectè dicitur lapsis post Baptismum Pœnitentiam esse secundam post naufragium tabulam.

Perperam facere qui exemplo Dei

P. 4. 14. 15.
Jerem. 4. 1.

Act. 4. 12.
He. 10. 10.
1. 14.
1. Cor. 1. 30.

1. Tim. 4. 2.

Heb. 3. 7. 8.

Psal. 94. 4.

Phil. 2. 12.

13.

Dei peccata non nisi poenitenti remittentis, detrectant condonare fratri, nisi culpam fassus & deprecatus fuerit.

THESIS DECIMOCTAVA

DE

Ecclesia ejusq; capite.

Resp. GERH. HELMICHIADE.

Quum nihilominus sit rectam de Ecclesia Dei eiusque Capite fidem tenere, & magna sit inter Orthodoxos & Pœniticos ea de re controversia, non abs re saltem videntur, si paucis thesisibus de Ecclesia & eius Capite pertractemus.

I.

Ecclēsia nomen est Græcum origine, usurpatum in Veteris Testamenti Græcâ versione pro Hebræo קְהָל & proprie significat cœtum evocatorum, ex ipso vocis Ety-mo & ex usu frequentissimo sacra-rum literarum, citra distinctionem paucitatis aut multitudinis ad cœtū illum pertinentium. Nunc n. om-nem evocatorum universatē signifi-cat, nunc insignem multitudine, nunc paucos & unicâ familiâ com-prehensos; idque propter unam es-sentialem rationem omnium, quæ quum æque competat paucorum, multorum, & omnium conventui, etiam ex æquo nomen Ecclēiæ parti-cipant, hoc solum discrimine, quod cœtus constans ex pluribus major Ecclesia dicatur, at non magis Ec-

clesia, juxta Logicorum axioma, Substantia non magis & minus re-cipit.

II. Secundum hanc generalissi-mam notionē definitur Ecclesia Dei, cœtus à Deo evocatorum ex naturâ ipsorum in supernaturalem dignita-tem adoptionis Filiorum Dei ad gloriam ipsius, & vocationi Dei re-spondentium. Actus enim vocatio-nis, ut à Deo vocante profectus & à vocatis convenienter receptus, con-summat Ecclesiam ipsius. Sub hac definitione comprehenduntur etiam Angeli qui electi dicuntur in Scri-ptura, sive considerentur ut cœtus ab hominibus separatus, sive ut ad unam Ecclesiam cum hominibus pertinentes. Secundumquam no-tionem Ecclesia omnium maximè Catholica dicitur. At omissis An-gelis de quorum vocatione parè lo-quitur Scriptura, de Ecclesia quâ ex hominibus constat videbimus: illi duplici respectu hic nobis conside-randi, secundum statum primævum in quo conditi sunt ad imaginem Dei, & ratione lapsus ab illo statu in corruptionem & miseriam.

III. Hominibus in primo statu consideratis, quia non tantum creati erant ut hoc essent quod erant, sed ut porro in statum feliciorē eve-herentur, convenientem imagini Dei qua insigniti Patrem suum ut Filij referebant, convenit evocatio quâ ex naturâ & naturali felicitate vocati sunt ad participandum fru-ctum adoptionis divinæ, per obser-vationem Legis ipsius positæ, & pro-missione vitæ beatæ per Sacramen-tum arboris vitæ ob signatâ mortisq; comminatione sancitæ. Vnde illi Ecclesia Dei fuerunt, non sanguine Christi redempta, neque Spiritus

1. Tim. 5.
21.

Psa. 58. 18.

Iud. 14. & c.

Apoc. 5. 11.

Heb. 12. 22.

Gen. 1. 27.

Luc. 3. 38.

Gen. 2. 9.

12.

Deut. 23. 2.
Iud. 20. 2.

A. 20. 28
Eph. 1. 22.
A. 2. v.
al. 47.
Rom. 16. 5.

regeneratione, vel novâ creatione reformata, sed creatione Dei primavâ instituta & vocatione secundum fœdus Legale informata.

IV. Hæc Ecclesia ante lapsum actu constitit ex primis parentibus Adamo & Eva tantum, potentia vero complexa est totum humanum genus quod illorum lumbis inclusum naturali propagatione ex illis proditurum erat, idque ordinatione Dei constanti & perpetua, secundum quam fœdere cum parentibus inito omnes illorum includit posteros, siquidem parentes in isto persistierint. Et hoc respectu Ecclesia ante lapsum Catholicæ nomen sortiri potest, verum cum fœderi isti, promissio remissionis peccatorum adnexa non fuerit, hanc ubi Legem transgressi sunt, quæ in obedientiæ experimentum posita erat, à fœdere exciderunt, & desierunt esse Ecclesia Dei, expulsâ ab arbore vitæ & Paradiso, Symbolis vitæ æternæ & domicilij illius, factique sunt filij iræ natura.

V. Quare si denuo Ecclesia ex hominibus colligenda fuit, evocanda illa fuit ex statu illo peccati & miseræ, ac fuit colligenda ex decreto gratiosæ misericordiæ Dei, quare & evocationis modum adhibuit statui isti convenientem, novi nempe & gratiosi, prout illa vox in Evangelicis scriptis usurpatur, fœderis institutionem: quod sanguine Mediatoris Christi Filij Dei unigeniti sancitam remissionem peccatorum exhibet & Spiritum gratiæ per fidem in illum. Ad cujus participationem vocati sunt diversimodè secundum temporis Oeconomiam sapientissimè à Deo distributam, prius per

benedicti, quum hæres destinatione constitutus infans esset, quare etiam ad tempus sub Legis Oeconomicè repetitæ Pedagogia derivendus erat, inde quum secundum tempus à Deo Patre præstitutum hæres adultus esset, per plenam illam in Evangelio manifestationem.

VI. Hæc vero Oeconomica distinctio & diversitas modi evocationis duplicem & substantia diversam Ecclesiam non facit. Unus enim idemque homo infans est & adultus, non nisi ætatis, & qui secundum ætatem est perfectus rationem distinctus. Dicitur autem tota Ecclesia ante & post Christum unus hæres, unus etiam novus homo dicitur tota Ecclesia ex Iudæis & Gentibus collecta, & Iudæis non tantum qui post Christi adventum fuerunt, sed etiam qui ante, quum Gentes erant sine Christo alieni à Republica Israël & extranei à pactis promissionis. Una etiam est civitas Dei cœlestis Hierusalem, mater omnium qui benedicuntur cum fidei Abraham, & secundum Isaac promissionis filij sunt. Una domus Dei fundata in lapide angulari Christo, qui positus est fundatione fundatissima non modo per Apostolorum sed & per Prophetarum prædicationem, ad quam etiam Abraham, Isaac & Jacob pertinent, quin & ipse Moses secundum promissionis dignationem filius, quamquam servus in domo ratione economica Legislationis in manu illius administratæ.

VII. Hic cœtus unius hæredis & novi hominis unius civitatis & domus Dei nominibus, eo quo dictum est modo insignitus, amplissima significatione latissimo ambitu Ecclesia Catholica dicitur ex

Matt. 11. 11
12. 13.

Gal. 4.
Eph. 2. 11.
13. 14. 15.

Gal. 4. 26.
27. 28.

Eph. 3. 20.
21. 22.
Heb. 1. 15.
& 26.

Heb. 3. 4.

Heb. 11.
Heb. 12. 22.
23. 24.

homi-

Gen. 17. 7.
Rom. 5. 12.
24.

1er. 11. 33.

Genes. 13.

1er. 31. 33.
Matt. 26.
28.

Heb. 9. 15.
Gal. 3. 25.
& 4. 9.

Gen. 3. 15.
Rom. 1. 2.
Gal. 2. 16.
3.

hominibus collecti, continens omnium temporum à promissione seminis mulieris, ad finem mundi omniumque locorum homines ad gratiæ Dei participationem & cultum illius gloriæ evocatos, & vocationi oblectos: & in duo membra integralia toti homogenea & similiaria singula distribuitur: In Ecclesiam nempe quæ ante Christum fuit & in illam quæ post, de quarum convenientia & distinctione quia prolixioris esset operæ, hic non agemus: imo omitentes peculiarem illius ante Christum considerationem, de Christiana sic speciatim dicta porro videbimus, non tamen cum expressa illius exclusionem.

VIII. Ecclesiam itaque Christianam nobis definire liceat, cœtum fidelium, qui vocatione Dei salutari & statu corruptionis in dignitatem Filiorum Dei per Euangelium vocati, & Christo tanquam viva membra capiti per veram fidem insiti sunt ad laudem gloriosæ gratiæ Dei. Quæ definitio ut generalis, omnium cœtui fidelium sive exiguus sit sive magnus competit, etiam Catholicæ continentis universitatem fidelium à Christi in regnum suum adventu, usque ad consummationem sæculi, quam Catholicam propriè describimus, si hæc pauca verba adjecerimus, fidelium universorum ex omni lingua, tribu, populo, natione & vocatione evocatorum, &c. Vnde apparet Ecclesiam Catholicam nulla re ad substantiam Ecclesiæ pertinente differre à particularibus, sed sola tantum amplitudine: quod diligenter adversus Pontificios est notandum.

IX. Causa Ecclesiæ efficiens, tum procreans per regenerationem, tum conservans per quotidianam educa-

tionem, deniq; & consummans per illum ad se immediatam adunationem, est Deus & Pater in Filio suo dilecto Iesu Christo per Spiritum Christi Redemptoris & Capitis Ecclesiæ. Instrumentum ponimus Euangelium quod est semen incorruptibile ex quo renascitur Ecclesia: unde & illi, quos ministros statuit Euangelij Deus, causæ instrumentariæ & cooperarij Dei appellantur, quorum alij sunt fundatores alij superædificatores. Et fundatores quidem multarum Ecclesiarum particulariter per prædicationem vivâ voce factam, omnium vero Ecclesiarum & totius Catholicæ per scripturam & nobis consignatam: quo nomine tota Ecclesia Christi Apostolica dicitur.

X. Actionem hujus causæ Ecclesiam procreantis & conservantis, evocationem appellavimus: quæ vox primo includit terminum à quo & ad quem, inde medium per quod ab uno ad alterum tenditur. Terminus à quo, est status peccati & miseriæ, in quo statu peccator sine Lege existens acquiescit, & blanditur sibi, quem peccator sub Lege existens per præviam vocationem à Spiritu Legali & Servitutis administratam averfatur, liberationem ex illo desiderans. Terminus ad quem est dignitas adoptionis Filiorum Dei qui etiam respectu desiderij evocatorum, finis illorum commodè appellari potest. Medium per quod tenditur ab uno termino in alium fides est in Christum, per quam, dignitatem illam adipiscimur, & ex regno tenebrarum in regnum lucis & Filij Dei transferimur, ex decreto prædestinationis divinæ.

XI. Hinc facile apparet quam

hujus

Gen. 1. 14.
Heb. 11. 40.

Mar. 5. 15.
16.
Mat. 4. 31.
1. Pet. 2. 9.
1. Pet. 5. 10.
Rom. 8. 19.
R. m. 6. 5.
Ephes. 3. 17.
et 5. 30.

2. Tim. 1. 9.
1. Pet. 1. 12.

1. Pet. 1. 25.
25.

1. Cor. 3. 10.
Rom. 15.
v. 18. 19.
20. 21. 1.
Ephes. 2. 20.

Mat. 9. 11.
et 11. 2. 28
Rom. 7.

1. Cor. 1. 12.
Gal. 1. 13.
A. P. 16. 17.

Gal. 2. 19.
16. 11.
Mat. 9. 9.
13. 6. 11.
v. 28.
Rom. 8. 28.
29. 30.
Hebr. 5. 9.

huius evocationis materiam statuimus, circa quam illa versatur, & in qua operationem suam exerceat. Remota sunt peccatores, illis enim solis necessarius est via illius ingressus. Propinquior sunt peccatores peccata sua ex Lege agnoscentes, statumque suum deplorantes & redemptionem expectantes. Proxima sunt fideles, qui soli vocantur in communionem Iesu Christi & participationem hereditatis, quam ille suis, sanguine suo, acquisivit, & cuius dispensator constitutus est ijs qui ipsi obtemperant. Vocatio enim ut ut actu perfecta est, quum à vocante est profecta, effectus tamen relativus requiritur ad hoc ut vocati nomine Ecclesiæ censerī possint. Quare ab Ecclesia excludimus, Infideles, Apostatas, Hypocritas, Hæreticos qui Christum caput non tenent. Non Baptizatos externo Baptismo aquæ, Excommunicatos sententia Ecclesiæ, & Schismaticos distinguimus & secundum variam distinctionem vel ad Ecclesiam pertinere vel non pertinere affirmamus.

XII. Formam Ecclesiæ quia illa est de genere relatorum, necessariam in relatione constituimus & quidem in relatione disquiparantiæ, ut jurent nomina relata quibus appellatur. Dicitur enim Corpus, Sponsa, Civitas, Domus, relate ad Caput, Sponsulum, Regem & Herum seu Patrem familias. Relatio autem inter ista relata in tribus posita est sive momenti sive gradibus. 1. Vnionem. 2. Ordinationem. 3. Communicationem. Forma itaque Ecclesiæ in unione est cum Capite Sponsio est Rege suo, quæ fit per Spiritum illius & Ecclesiæ fidem. In subordinatione illius sub Capite Sponsio & Rege suo

Eph. 1. 8.
Eph. 6. 116
12.
Heb. 12. 104
Apos. 3. 216
14. 13
AB. 16. 14
per

quam requirit perfectio & virtus Capitis & necessitas utilitasque Ecclesiæ. In influenza vitæ sensus & motus à Capite benevole procedente & ab Ecclesia percepta feliciter.

XIII. Finis Ecclesiæ summus est illius gloria, cuius gratiosa evocatione Ecclesia est quod est. Et gloria quidem quam ille perficit in actionibus suis gratiosis erga Ecclesiam, illam creando, conservando, promovendo, denique consummando. Cui merito subordinatur gloria quam illi tribuere jubetur, tribuetque Ecclesia ut complementum illius per omnes seculorum ætates. salus Ecclesiæ quum sit donum Capitis & Regis, illius Ecclesiæ finis esse non potest, quamquam finis sit Ecclesiæ quum illa intendit fide sua, & quam atlequi ut beata sit coram Deo adnititur.

XIV. Iam vero secundum actus Dei erga Ecclesiam quatenus vel omnes vel aliquos percepit, distinguit ipsa. Quæ percepit creationis & conservationis actum tantum, in via esse dicitur & militans appellatur, utpote cui adhuc sit cum peccato, carne, mundo & Sathana conflegendum. Quæ insuper consummationis particeps facta est, in patria esse dicitur & triumphans nuncupatur, quæ devictis hostibus quiescit à laboribus suis quæ cum Christo regnat in cælis. Huic parti militanti in terris, etiam titulus Catholicæ attribuitur quatenus omnes particulares militantes suo ambitu complectitur. In Purgatorio neque Ecclesiam ullam neque quicquam Ecclesiæ statuimus. Est enim illud vera Vtopia & inter omnes celebratissima.

XV. Hinc quum evocatio Ecclesiæ fiat intus per Spiritum, foris

Eph. 1. 12.
Rom. 11. 36.
1. Pet. 2. 9.
Eph. 3. 21.
& 5. 20

Eph. 6. 116
12.
Heb. 12. 104

Apos. 3. 216
14. 13

AB. 16. 14

per

per verbum prædicatum, & vocati intus respondeant fide, foris professione fidei, prout qui vocantur internum & externum hominem habent; hinc Ecclesia ratione eorundem vocatorum distinguitur in visibilem & invisibilem ab adjuncto externo & accidente. Invisibilem qua credit corde ad justitiam, visibilem qua consistitur ore ad salutem. Et hæc visibilitas & invisibilitas, non magis aut minus, toti Ecclesiæ Catholicæ quam singulis particularibus Ecclesijs convenit: quod in Catholica Invisibilis dicitur, quia in unum locum non potest convenire & sic exponi visui, id horsuin non pertinet. At vero quia plures vocati quam electi, & multi vocati Deum ore profitentur se scire, factis vero negant, de quorum tamen corde solus Deus indicat, qui solus novit qui sunt sui, hinc tales propter promissionem ad Ecclesiam visibilem pertinere judicantur, quamquam æquivocè, quum ad invisibilem non pertineant, & internam communionem cum Capite, que forma est Ecclesiæ, non habeant.

XVI. Deinde, quum Ecclesia ex hoc mundo, qui totus in malo situs est, colligatur, & sæpè per administratos, qui præter verbum Dei etiam aliud verbum annuntiant, quumque illa constet ex hominibus deceptioni & lapsui expositis, quin etiam ex deceptis & lapsis; hinc Ecclesia distinguitur respectu doctrinæ fidei in Orthodoxam & hæreticam; respectu cultus divini, in Idololatricam, & Deum Christumque ejus rectè colentem; respectu morum secundâ Legis tabula præscriptorum, in puriorem vel impuriorem; ubi etiam gradus sunt animadvertendi, secundum quos una magis est heret-

tica, idololatrica, impura quam altera: de quibus omnibus rectum secundum Scripturas judicium est ferendum. Hic quoque Catholicæ vox usurpatur de ijs Ecclesijs, quæ nec hæresi exitiali laborant, neque Idololatricæ sunt.

XVII. Quare inversa & præpostera est quæstio, qua quæritur, an Catholica Ecclesia errare possit: quum potius quærendum sit, an cætus qui errat sit Ecclesia. Ut enim fides est prior Ecclesia, & Ecclesia illud nomen obtinet quia fidelis, sic cætui alicui nomen Ecclesiæ admittitur eatenus quatenus aberrat à fide; si tamen quis urgeat illam quæstionem, dicimus illa nihil aliud rogari, quam an futurum sit ut uno aliquo tempore nullus sit toto orbe terrarum cætus hominum rectè in Christum & Deum credentium: cui facile respondetur per negationem eo quod Ecclesia in terris nunquam sit totaliter defectura, sed ad finem usque mundi sine temporis interruptione colligenda, quamquam non semper ex iisdem locis & populis. Secus Christus in terris regnum aliquod non habebit, & non dominabitur in medio inimicorum, usque dum ponantur illi scabellum pedum ipsius.

Et huc usque de Ecclesia ipsa; de Capite paucis videamus.

XVIII. Capitis Ecclesiæ conditiones sunt, ut omnia ad Ecclesiæ vitam & salutem necessaria perfectissimè in se contineat, ut debitam habeat ad Ecclesiam Symmetriam & convenienter ipsi unitum & cum illa ordinatum sit, ut denique virtutem suam vitam, sensum & motum Ecclesiæ suppeditet. Hæ autem conditiones soli Christo conveniunt:

i. Cor. 4. 16.

Rom. 10. 9.

Mat. 10. 16.

Tit. 1. 16.

2. Tim. 2. 19

Joan. 15. 19.

Mat. 15. 9.
2. Cor. 11. 5.
Gal. 3. 1.

Mat. 18. 21.

Apoc. 2. 5.
Psa. 110.
v. 1. 2.Colo. 1. 19.
Joan. 1. 16.
Eph. 1. 22.
et 5. 25.
Rom. 8. 9. 10
11. 12.

inhabitat enim in illo omnis plenitudo, & ex plenitudine ejus omnes accipimus. Ille est quem Pater constituit Caput super omnia ipsi Ecclesie, qui dat salutem corpori suo quod est Ecclesia. Cujus Spiritu Ecclesia animatur, sentit, movetur. Neque hoc tantum de interna communicatione intelligendum est, sed etiam de externa administratione: *Matth. 28.* Ille enim est, qui verbum suum & Spiritum emittit, qui ministerium in Ecclesia instituit, qui Apostolos, Evangelistas, Pastores & Doctores ministerio isti præficit, unde & Pastorum Princeps dicitur, qui ministerio adhsit, per signa, prodigia, virtutes & varias Sp. Sancti distributiones, qui Ecclesiam suam adversus hostes defendit, & illius etiam temporarium bonum procurat, quousque judicat internum & æternum illius bonum postulare.

XIX. Quare neque Apostolo Petro neque Pontifici Romano illud nomen secundum ullam considerationem adaptari potest; non secundum internam communicationem, concedunt ipsi Pontificij; non secundum externam administrationem, sic probamus de Petro. 1. Petrus ipse constitutus à Christo est Apostolus, eadem constitutione qua dicitur Christus constituisse Apostolos. Ergo reliqui Apostoli à Petro non constituti, quod Paulus expressè de se negat, quum dicit se neque ab hominibus neque per hominem Apostolatam adeptum. 2. Petrus est Synpresbyter. Ergo non Princeps Presbyterorum. 3. Petro conceditum est Evangelium circumcissionis ut Paulo præputij pari jure & autoritate, quare etiam sibi dextras dederunt invicem societatis.

4. Petrus à Paulo fuit reprehensus, quod non incederet lecto pede secundum veritatem Evangelij. Non fuit idoneus cui totius Ecclesie administratio committeretur. 5. Iacobus, Cephas, & Ioannes parigradu ab Apostolo Paulo collocantur, imo & ab Ecclesijs habiti citra differentiam, columnæ. 6. Fundamenti novæ Hierusalem inscripta sunt nomina. 12. Apostolorum, singulis singula citra ullius eminentiam. 7. Paulus dicit se nihilo inferiore esse summis Apostolis. Ergo nec Petro qui inter illos. 8. Paulus dicit se plus laborasse quam reliqui omnes, quod verè dicere non potest, si Petro totius Ecclesie administrandæ cura incubuit, eamque per Paulum & alios administraret. Quæ Pontificij pro primatu Petri objiciunt in ipsa disputatione examinabuntur.

XX. Hinc sequitur nec Pontifici Romano illum titulum competere; quidquid enim illi competit juris & dignitatis, hoc a Petro illi derivatum esse dicunt, utpote qui in Petri cathedram & functionem successerit. At vero dato non concessio quod Petro primatus administrationis, in totam Ecclesiam concessus fuerit, inde tamen non sequitur, jus aliud in Romanum Pontificem devolutum esse: antequam enim illa hypothesi hoc Thema concludi possit, ista sunt præstructum probanda. 1. Ius illud fuisse non personale sed successivum. 2. Alligatam fuisse successionem istam alicui Cathedræ, ut qui in illam succederet, isto jure potiretur, & quidem irrefragabiliter quocumque modo ad istam Cathedram pervenisset. 3. Petrum Romanum Episcopum fuisse & in functione istius Episcopatus Romæ di&es-

*Ibidem.*2. Cor. 12. 13.
3. Cor. 15. 30.

Matth. 28.
39
Act. 2. 32.
Eph. 4. 11.
6. 12.
1. Pet. 4. 5.
Marc. 16.
20.
Act. 4. 30.

Eph. 4. 17.
6. 11.
1. Pet. 1. 1.

Gal. 1. 1.

1. Pet. 5. 1.
Gal. 2. 7. 8. 9.

discessisse è vivis. 4. Ex eo quod Petrus in Episcopus Romani functione Romę mortuus sit, primatum illum Romanę Cathedrę alligatum fuisse. Hęc igitur probanda illis & quidem argumentis indubitatis, quum doceant de necessitate salutis esse, ut omnis homo subfit Pontifici Romano.

In quo, a quo, per quem, & propter quem omnia consistunt, sit laus & gloria ab æterno in æternum.

THESIS DECIMANONA,

DE

Iustificacione Hominis coram Deo.

Resp. ALARDO DE VRIES.

Quum crebra fiat in Scripturis mentio Iustificacionis, eiusque doctrina magni ad salutem sit momenti, & non parum hodie sit controversa, non abs re futurum videmus, si de illa Cōsuetudinē ex Scripturis inspiciamus.

I.

Qum Iustificacionis vox a iustitia deducta sit, ex hujus notione illius significatio commodè derivabitur. Iustitia propriè sumpta rectitudinem significat, vel convenientiam cum recta ratione. Eaque vel ut qualitas, vel ut actus consideratur; qualitas inhærens in subiecto; actus productus ab efficiente. Iustificacionis vox actum denotat, qui in eo occupatur, ut vel personę alicui

iustitię qualitatem intundat, vel acquirat; vel de persona ejusque actibus iudicium faciat, & sententiam pronunciet.

II. Iustificatio igitur secundum qualitatem, si sit acquisitio iustitię, est actio ejus, qui iustitię habitum sibi crebris actionibus comparat, nempe creaturę rationalis. Si sit iustitię infusio, est actio ejus qui iustitię habitum creaturę rationali infundit, nempe Dei, vel creatoris, vel Regeneratoris. Iustificatio circa personam actusque ejus occupata, est actio iudicis mente sua factum factique authorem æstimantis, & iuxta æstimacionem iudicium facientis & sententiam pronuntiantis, scilicet hominis Dei sapientiam & iustitiam, principis causam subditi, Pharisię seipsum, Dei factum Phineasi, & Publicani iustificantis.

III. Ex qua istarum vocum necessaria distinctio apparet, Bellar. quum statum controversię inter ipsum & nos de hoc dogmate existentis, hisce verbis proponit; An iustitia, qua formaliter iustificamur, sit inhærens an imputativa; & æquocationem admittere & adversarium sibi fingere, quem non habet. Æquivocatio in eo est, quod iustificacionis vox, circa inherenter iustitię occupatę, infusionem iustitię significat, circa iustitię imputativam verò, mentis æstimacionem, iudicium & sententię dictionem. Adversarium fingit, quia nemo negat, formam quã quis intrinsecus iustus est & dicitur, iustitię habitum seu qualitatem inherenter esse; negamus autem vocem iustificacionis in disputatione Paulinã ad Romanos contra Gentes & Iudęos, & ad Gal, contra falsos fratres, imò & à

Eph. 4. 24.

Eph. 5. 23.

Matth. 23.

*19.
P. a. m. 81.
Luc. 16. 15.
P. a. m. 105.*

*31.
Luc. 8. 14.*

*Trafat. ad
lib. de Iu-
stificato*

*Extra v. g.
de Maur.
& Obed.*

*Psal. 11. 7.
Eph. 6. 14.
Phil. 1. 11.
1. Ioan. 3. 7.*

Iacobo, isto sensu accipi. Quapropter statuendum est, aut de justificat. pro actu iudicis accepta, inter nos controversi, aut controversiam nostram cum ista Paulina nihil commune habere.

IV. Est itaque justificatio coram Deo, quâ ille coram Dei tribunali constitutus, à Deo, ut à iudice, iustus, & iustitiæ præmio dignus censetur & pronuntiatur, unde & ipsa præmij remuneratio sequitur consequentis necessitate. Verùm quia tria hic consideranda veniunt, homo iudicandus, Deus iudex, & lex secundum quam iudicium peragendum est: quæ singula variè considerari possunt, etiam iuxta ista ipsam justificationem variare necesse est. Nam homo considerari potest, vel ut iustitiæ operibus functus, sine peccato, vel ut peccator. Deus ut throno insidens rigida & severa iustitiæ; vel throno gratiæ & misericordiæ. Lex est operum vel fidei; quorum quia singula singulis *obnoxia* sunt, & mutuo sibi respondentia, ad duas species seu formas oppositas justificatio revocari potest; quarum una ex lege, in lege, vel per legem, ex operibus legis, operantis & legem facientis, ex debito & non ex gratia, dicitur. Altera verò, fidei, ex fide, per fidem, peccatoris sed credentis, gratis facta, ex gratia, non ex debito, sine operibus legis appellatur.

V. Cæterum cum lex, cuius in quæstione de justificatione mentio fit, duplex sit; Moralis nempe & Ceremonialis, (Iudicialis enim hic in considerationem non venit) videndum, quo modo & sensu utriusque justificatio vel tribuatur vel adimatur. Legi morali tribuitur justificatio, eo quod opera præscripta

Deo per se & in se grata sint, & ipsa strictè & rigide sumpta iustitia, adeò ut qui ea fecerit, eo ipso citra absolutionem vel gratuitam imputationem iustus sit; qua de causa illi justificatio non adimitur, nisi eo quod præstita non sit. Vnde & justificatio ex illa sic definiiri potest, quod sit, quâ homo legis moralis iustitia citra transgressionem functus, coram tribunali severæ iustitiæ Dei constitutus, iustus à Deo & vitæ æternæ præmio dignus, in se, ex debito, secundum legem, citra gratiam censetur & pronuntiatur, ad ipsius salutem, & iustitiæ tum divinæ, tum humanæ gloriam.

VI. Legis verò ceremonialis longè alia est ratio. Nam neque opera eius Deo per se grata sunt, ut ipsa iustitiæ nomine venire possint; neque illum respectum habent, ut absolutio à peccatis contra legem morale patriis, per illa obtineatur, vel ipsa gratiosè in iustitiâ imputentur. Qua de causa illi, non quia præstita non sit, sed simpliciter propter ipsius, non carnis peccatricis impotentiam, justificatio adimitur in Scripturis. Est tamen usus ejus ad justificationem duplex secundum duplicem ejus, tum in legem moralem & peccata adversus illam patrata, tum in Christum & fidem in illum respectum. Iuxta priorem, est chyrographum ob signas debita & peccata. Iuxta posteriorem, continet umbram & typum Christi, bonorumque futurorum, id est, iustitiæ & vitæ. Secundum hunc, Christum typicè monstravit: secundum illum confugere ad eundem compulset per fidem in illum.

VII. Et hæc causa est, cur Apostolus Paulus toti legi simul & semel justificationem adimat; quanquam

Rom. 2. &
3. & 4.
Gal. 2. &
3. & 5.
Ficib. 2.

Rom. 1. &
Lnc. 8. 14.

Rom. 2. 13
& 3. 23.

Phil. 4. 3. 2.
Heb. 4. 16.
Rom. 2. 27.
Rom. 2. 5.
& 9. 5.
11.
Gal. 2. &
3. & 5.

3. Sen. 18.
21.
Apost. 1. 21.
22. 23.
Rom. 10. 5.

Rom. 4. 4.
& 3. 27.
Eph. 3. 8. 9.

Mich. 6. 7. 8.
Col. 2. 16.
29. 21.

17. 13. 38.
Heb. 9. 100.

Col. 1. 14.
17.
Heb. 10. 1.
Gal. 2. 16.
Gal. 3. 21.
22. 23.
24.

Rom. 3. 20.
19.
Gal. 2. 16.
Iam. 5. 24.

diver-

diversis de causis, quas semper commemorare necesse non est. Fidei verò justificatio tribuitur, non quod illa sit justitia ipsa, quæ rigido & severo Dei judicio opponi possit, quanquam Deo grata, sed quod ex judicio misericordiam triumphans supra iudicium, absolutionem à peccatis obtineat, & gratiose in justitiam imputetur: cuius rei causa est, tum Deus justus & misericors, tum Christi obedientia, oblatione, & intercessione sua secundum Deum ex beneplacito & mandato ipsius. Illa verò sic definiti potest, quod sit justificatio, quæ homo peccator, sed fidelis, coram tribunalis gratiæ quod in Christo Iesu *in aemulâ* erectum est, constitutus, à Deo, justo & clemente iudice, justus & justitiæ premio dignus, non in se, sed in Christo, ex gratia, secundum Evangelium, censetur & pronuncietur ad laudem justitiæ & gratiæ Dei, ipsiusque iustificati salutem.

VIII. Hisce duabus justificationis formis, junctim & oppositè consideratis, competit; primò, sic adversus esse, ut ambæ simul uni subiecto convenire nequeant. Nam qui per legem iustificatur, per fidem justificari neque potest, neque indiget; & qui per fidem iustificatur, illum per legem justificari non potuisse certum est; ita illa hanc excludit præcedenter per causam, hæc illam consequentia conclusionis. Secundo, componi inter se non posse, neque per unionem confusam, neque per mixtionem: sunt enim formæ perfectæ simplices & in puncto individuo discretæ, ita ut unius atomi additione ab una ad alteram transeat. Tertio, quod alterutra hominem justificari oporteat, aut à justitia,

& propterea à vita excidere. Evangelium enim est postrema revelatio, in qua justitia Dei patefacta est ex fide in fidem, & post illam alia nulla est expectanda.

IX. Ex istis sic secundum Scripturas positus concludimus, justificationem pro actu iudicis usurpata, aut puram putam esse imputationem justitiæ, ex misericordia de throno gratiæ in Christo propitiatore factam peccatori, sed credenti: Aut hominem coram Deo ex debito juxta rigorem justitiæ citra ullam condonationem justificari. Quod ipsum quia Pontificij negunt, alterum illud concedere debent: & hoc usque adeo verum est, ut sanctorum nemo, quantavis fide, charitate, spe præditus, operaque fidei, spei, charitatis, quam præstantissima, & plurima operatus, justificationis sententiam à Deo iudice relaturus sit, nisi ille tribunali severi iudicij relicto, gratiæ thronum conscendat, & inde sententiam absolutionis pro illo pronunciet, totumque illud bonum, cum quo sanctus ille comparat, gratiosè pro justitia æstimet clemens & miserator Dominus. Væ enim innocentissimæ vitæ, si citra misericordiam iudicetur. Quod ipsum etiam fatent videntur Pontificij, qui opera sanctorum, nisi sanguine Christi tincta, coram iudicio Dei consistere posse negant.

X. Vnde porro deducimus: Si justitia, quæ coram Deo iudice iustificamur, formalis vel qua formaliter iustificamur, (sic enim loquitur Bellar.) dici possit, justitiam formalem, & qua formaliter iustificamur, nullo modo inhærentem dici posse, sed juxta Apostolicam phrasin commodo sensu imputativam posse

Ps. 143. 2.
Rom. 3. & 4

Act. 13. 39.

Rom. 3. 24.
25. 25.
Rom. 1. & 4.
5. 7. & 9.
6. 10. &
11.

Rom 14. 15.
Rom. 11. 6.

Rom 4. & 5.
Rom 9. 30.
31. & 32.
Rom. 10. 3.
4. 5. 6.
Gal. 3. 10.
1. Cor. 13. 10.
Heb. 1. 10.

Rom. 1. 16.
17.
Gal. 1. 6. 7.
Rom. 3. & 4

T/ps. 32. 5.
2. 5.
T/ps. 143. 2.
1. Cor. 1. 7.
8. 10. 10.
1. Cor. 4. 4.

appellari, utpote quæ vel gratiosa Dei æstimatione iusticia sit, quum id nominis secundum rigorem juris seu legis non mereatur, vel aliena cum sit, nempe Christi, nostra per gratiosam Dei imputationem fiat. Næque est cur ab illa voce tantopere abhorreant, quum Apostolus Rom. 4. ubi hujus articuli seu argumenti sedes est, undecies eadem voce utatur, & quum gratiosæ æstimationis Dei eadem sit efficacia ad salvandum, quæ esset severæ & rigidæ, siquidem homo legem perfectè sine ulla transgressione præstitisset.

XI. Et quanquam Bellarm. justificationis vocem confundendo, fidem informatam & informem distinguendo, inter opera legis, & vi Spiritus sancti à renatis facta discernendo, iisque mercedem non adscribendo nisi quia illa gratuito promissa sit, & ijs promissa, qui jam in statu gratiæ & adoptionis filiorum constituti sunt, quo ipso & jus illis in hæreditatem cœlestem habere fateatur, concedendo præterea mercedem ipsam operis dignitatem excedere, & ipsam totam hominis iudicandi vitam rigido examini subtrahendo; Romanæ Ecclesiæ sententiam sic explicare conetur, ut sententiæ Apostoli consona esse videatur, (saltem ne aperte in illam impingant;) tamen quum Ecclesia Romana dicat, bona opera sanctorum divinæ legi pro statu hujus vitæ planè satisfacere, vitamque æternam verè promereri; nosque quum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Iesu, qui pro peccatis satisfecit, conformes fieri, operaque Sanctorum, orationem, jejunium, eleemosynam, & alia satisfactoria esse pro pœna temporalis, etiam pro

omni pœna, & quod amplius, pro reatu ipso, adeoque peccatorum esse expiatoria, quum Missæ sacrificium dicat esse propitiatorium pro peccatis & pœnis vivorum & mortuorum, quum denique nonnullorum opera supererogatoria, eousque extollat, ut etiam alijs ad salutem sint utilia: dicimus illius doctrinam directè contra Apostolicam pugnare.

THESIS VICESIMA,

DE

Libertate Christiana.

Resp. ENGELBERTO SIBELIO.

I.

Libertas in genere est status, secundum quem quis est sui juris, & alteri non obligatus; cui opponitur servitus, secundum quam quis sui juris non est, sed obnoxius alteri, vel ad agendum quod præcipit, omitterendumque quod vetat, vel ad patiendum quod infligit. Libertas Christiana dicitur præcipuè ab auctore Christo, qui illam comparavit, tum etiam à subjectis, quia Christianis, id est, in Christum credentibus, competit. Præsupponit autem servitutem; quia Christus non fuit necessarius nisi ijs, qui *metu mortis per omnem vitam obnoxii erant servituti.* Heb. 2. 15.

II. Libertas Christiana est status ille plenitudinis gratiæ & veritatis, in quem à Deo per Christum constituti, & per Spiritum S. obsignati sunt fideles; constans partim liberatione à servitute peccati & legis, tum

verè

verâ tum œconomicâ, partim adoptione in jus filiorum Dei & missione Spiritus Filij in corda eorundem; cujus finis est laus gloriosæ Dei gratiæ in Christo, & salus credentium sempiterna.

III. Causa efficiens est Deus Pater, qui offert, Filius mediator qui confert, & Spiritus sanctus qui intus eam obsignat. Προνομήνη est gratia & φιλαυθρία Dei in Christo. Προκαταλήθη est ἀντίδοτον & satisfactio Christi. Obsignans & conservans est Spiritus sanctus arrhabo & testis in cordibus fidelium. Instrumentum est duplex: unum ex parte Dei exhibentis, Evangelij sermo; alterum ex parte hominis est fides in Christum. Materia circa quam est tura peccatum, & lex, peccati virtus; tum jus filiorum Dei, & spiritus Christi.

IV. Forma consistit in liberatione ex servitute spirituali peccati & legis, tum vera, tum œconomica, & donatione juris filiorum Dei, & missione Spiritus S. in corda credentium. Subiectum sunt omnes fideles à tyrannide peccati & legis exempti, & per gratiam adoptionis à Deo propter Christum in filios assumpti. Fins summus est laus gloriosæ Dei gratiæ; subordinatus salus fidelium. Effectus sive fructus duplex est; primus servit consolationi, alter admonitioni, ut à peccato liberi, servi fiamus justitiæ.

V. Quia verò libertas illa opponitur servituti, quæ illam præcessit, ideò de servitute ista prius dicendum, ut facilius constet ratio libertatis huius. Sciendum autem primum hominem liberum à Deo conditum esse, sed illum libertate sua, ab usum eandem amisisse, servumq;

factum illius, cui obedivit, id est peccatum, tum quò ad reatum condemnationis, tum quò ad Dominum; quæ vera est servitus & summa miseria. Hanc excepit servitus Œconomica, inducta à Deo per legis moralis repetitionem, & ceremonialis positionem. Servitus sub lege morali fuit rigida illius exactio, quâ homo ad desperationem illius præstandæ adductus, tyrannidem peccati dominantis agnosceret. Servitus sub lege ceremoniali fuit condemnationis obsignatio, qua homo de reatu convinceretur, & sic per hanc & illam ad Christum confugeret, qui à reatu & dominio peccati liberaret.

VI. Iam videamus, quomodo fideles ab hac servitute per libertatem Christianam vindicentur: restrictâ consideratione ad Ecclesiam N. Test. cui integra illa libertas competit: omissis fidelibus V. T. Quamquam & illis per promissionem seminis benedicti, & fidem in illud, liberatio a vera servitute, & jus filiorum Dei Spiritusque adoptionis competat; sed Spiritu servitutis œconomicæ contemperatus.

VII. Illam libertatem quatuor gradibus circumscribimus. Primus gradus consistit in immunitate à reatu & condemnatione peccati, quod sanguine Christi expiatum est, in cujus fide remissionem peccatorum obtinemus, & justificationem ab ijs, a quibus per legem Mosis absolvi non potuimus. Secundus est in liberatione a Dominio & tyrannide peccati inhabitantis, eò quòd vis illius per Spiritum Christi inhabitantem mortificata, & enervata est, ne amplius dominetur ijs; qui sunt sub gratia. Vtraque autem ista libertas

Col. 1. 12. 13.

Rom. 8. 36.

Gal. 5. 1.

2. Cor. 3.

17. 18.

Luc. 1. 78.

Rom. 5. 6.

Et seqq.

Et cap. 8.

2. 3.

Rom. 8. 15.

16.

Eph. 1. 13.

14.

2. Cor. 5. 19.

1. Cor. 1. 12.

Rom. 5. 2.

Gal. 3. 26.

Gal. 3. 13.

Gal. 4. 6.

Gal. 3. 26.

Eph. 1. 14.

Rom. 6. 21.

Hebr. 6. 18.

19. 10.

Rom. 6. 18.

19. 10.

21. 22.

2. Pet. 2. 16.

Gen. 3. 15.
& cap.
11. 6.
Heb. 11.

Gal. 4. 2.
12. 2.

Rom. 6. 14.

libertas ex eo est, quod peccatum in carne Christi sit condemnatum, & propterea nec jus habeat condemnandi, neque imperandi.

V III. Tertium gradum ponimus in temperamento rigoris istius, quo Deus Legis moralis observacionem postulavit in primo statu, & inde postulare potuit, si eodem modo cum hominibus agere voluisset; & actu ipso, sed œconomico postulavit à populò V. Testamenti. Quod horribili ista legis latione in monte Sinai indicavit. Nos verò accessimus ad montem Sion, & N. Testamenti mediatorem Christum, cuius jugum facile est & onus leve, eò quod Christus jugum exactiois fregit, & Deo visum fuit secundum *immediatam* agere in Novi Testamenti pactione.

I X. Quartum gradum statuimus in vindicatione à servitute œconomica legis ceremonialis; quæ quatuor sub V. T. respectus habuit. 1. Enim fuit signaculum condemnationis, & debiti nostri Chyrographum, Gal. 3. 21. Hebr. 10. 3. 4. 2. Symboli ac tessera, quâ populus Iudaicus à reliquis omnibus gentibus usque ad Christi adventum discerneret. Gen. 17. 1. 3. 14. 3. Typica adumbratio Christi, & præsignificatio beneficiorum ejus. Hebr. 9. 9. 10. & cap. 10. 1. 4. Denique fuit tanquam miles præfidiarius, prædagogus & tutor, quo Ecclesia in infantili ætate sub elementis mundi in spe promissi & venturi Messie custodiretur, & in fidem illius, & ad illum deduceretur, ut Paulus Gal. 3. in fine, & princip. cap. 4. docet.

X. Primum respectum sublatum esse oportet, sublatâ condemnatione peccati, cuius erat signaculum. Illam

vero per Christum esse abolitam, thesi 7. docuimus. Consequens igitur est, hanc quoque finem suum natum esse; quod Paulus docet Coloss. 2. 14. ubi inquit: *Christum, delictio, quod adversum nos erat, rituum Chyrographo, illud cruci affixum è medio sustulisse suoque sanguine perfudisse & obliterasse.* Secundo quoque respectui amplius locus superesse non potest, postquam gentes, quæ olim erant longinqua propinqua facta sunt per sanguinem Christi. Ipse enim est pax nostra, qui ex utraque fecit unum, & intergerini parietis septum solvit: inimicis, id est, lege præceptorum, quæ in ritibus posita est, per carnem suam abolitis; ut ex duobus illis condere, in semetipso unum novum hominem, faciens pacem, &c. Tertius respectus consistebat in typis & umbris Christum cum ipsius beneficijs præfigurantibus; qui nullâ ratione stare potest, postquam jam corpus ipsum est exhibitum. Coloss. 2. 17. Quartus denique respectus post adventum Christi est inutilis. Quando enim hæres ad adultam ætatem pervenit, non amplius præside, prædologo & tutore indiget, sed ipse hereditatem administrare, & sibi ipsi suo iudicio in rebus potiendis præire & sufficere potest, sic postquam Ecclesia ex annis infantie excessit, & adultam in Christo ætatem est ingressa, non amplius cultui Mosaiico sub egenis mundi elementis subest, sed ductui Spiritus Christi est subiecta, Roman. 8. 15. Galat. 4. 4. 5. 6. 7.

Gravis ergo est error phariseorum & Ebionitarum, quo legis ceremonialis observacionem cum Evangelio, à Christianis etiam gentilibus coniungendam esse statuabant.

XI. Huic quarto gradui libertatis Christi

Cap. 8. 3.

Ex d. cap.

15. 18.

Gal. 4. 24.

25.

Eph. 2. 3.

Mtch. 4. 2.

Hebr. 12.

18. & c.

Mat. 11. 30.

Eph. 2. 15.

14.

Christianæ adnectimus liberum rerum indifferentium usum & exercitium: quam tamen libertatem Deus duplici lege circumscriptam esse voluit; quod & suæ gloriæ, & Ecclesiæ saluti consuleret; lege videlicet charitatis & fidei. Lex fidei præscribit, ut de legitimo rerum indifferentium usu recte sis instructus, & sufficienter confirmatus. Lex charitatis ædificationem proximi sive infirmi, sive confirmati, procurare jubet. Exempla habes Roman. 14. 1 Cor. 8. 9. & cap. 10. 27. 28. 29. &c. Actor. 16. 3. Quo etiam pertinet, ut ritibus in Ecclesia receptis insistas, ne importunâ mutatione Ecclesiæ vel schisma, vel molestias apportes.

1. *Graviter ergo errant, qui in abstinentia huius libertatis, privatam suam commodum & utilitatem adificationi proximi anteposunt.*

2. *Graviter errant, qui hæc libertate vel ad faciendam carnis libidinem, vel intempestivo zelo ad contemptum & offendiculum fratrum infirmorum, abutuntur.*

3. *At omnium gravissimè errant, qui vel rebus adiabornæ necessitatis culum assurgunt, vel res adiabornæ esse fingunt, quæ minimè tales sunt.*

XII. Fortè non utiliter & quinrum libertatis gradum hinc addemus, nempe immunitatem à legibus judicialibus sôri Israëlitiici. De qua tenendum, leges politicas Mosis continere. 1. jus politicum commune naturæ. 2. jus singulare genti Iudeorum accommodatum. Ius nature commune notiones universales iustitiæ, æquitatis, honestatis complectitur. Ius singulare, quæ genti Iudeorum proprium, eatenus certis determinationibus secundum personas, quarum bono est sancitum, res

& negotia, de quibus est sancitum, & circumstantias, cum quibus est sancitum, est definitum. Unde de immutabilitate & mutabilitate harum legem iudicium fieri debet. Immutabile est, quicquid secundum principia universalialia nature, & rationem communem legis moralis, ad commune bonum vel iudicando, vel vetando, vel munerando, vel puniendo, est ordinatum; proinde ad hoc se Christiana libertas non extendit. Mutabile est, quicquid juris singularis particularem respectum habet. Non ergo tenentur Christiani hinc legibus, quæ sunt determinatæ iure singulari ad modum reipub. Iudaicæ, hoc est personarum, actionum, & finis, sive boni particularis. Quæ verò ex his legibus mixti sunt generis; in his tò *ἡ ἀκρίβεια τοῦ νόμου* est distinguendum. Quicquid morale, obligat & permanet vel ratione communi, vel analogia: quicquid politicum, quo ad singulares determinaciones non astringit.

*Improbamus ergo *ἡγεμονίας* Monetarij & Carolostadij, qui magistratum Christianum necessitati observandarum legum particularium forensium Mosis, in iure dicendo alligant.*

XIII. Libertatem istam ex servitute peccati & legis, cui pax conscientie adnexa est, sequitur jus filiorum Dei & missio Spiritus adoptionis in corda fidelium. Ius illud in eo consistit, quod constituti sunt hæredes Dei & cohæredes Christi, quod non pertinet tantum animarum immortalitas beata; sed & liberatio corporum à vanitate, & servitute interitus in libertatem Filiorum Dei, quæ etiam adoptionis nomine venit, & redemptio corporum nostrorum dicitur.

Rom. 14.
v. 5. 14
& 13.

Gal. 1. 13.
Rom. 14. 3.
& 10.

Rom. 8. 15.
Gal. 4. 1. 6.

Rom. 8. 19.
Rom. 8. 21.
Rom. 8. 23.

dicitur. Vnde etiam ij, qui filij resurrectionis erunt, filij Dei dicuntur. Spiritus vero adoptionis mittitur in corda filiorum Dei, utpote Filij Spiritus existens, ut sit arhabo, sigillum & primitiæ istius hæreditatis, quo certi reddimur, quòd, quã vita nostra cum Christo in Deo abscondita sit, una cum Christo gloriose patefacto manifestandi simus & nos gloriosi: & sic libertas gloriæ in æternum duratura excipiet hanc gratiæ libertatem, quam in Christo Domino nostro per fidem in sanguine ipsius hic obtemus.

CVI SIT LAVS IN SECVLA.

Coronidũ loco queritur.

- I. Vtrũm libertas à servitute peccati, & servitute œconomica uno eodemque, an verò duplici actu sit peracta? Prius dicimus.
- II. Vtrũm Idolothytis vesci liceat? Distinguimus.

THESIS VICESIMAPRIMA

DE

Pontifice Romano, & præcipuis, qui ipsi attribuantur, titulis.

Resp. IOHANNE MARTINIO.

I.

DE Pontifice Romano, aliquot jam seculis nihil humile nec mediocre, sed omnia grandia & præ-

cellentia senserunt & loquuti sunt, quotquot ejus notitiam habuerunt; ita postulante sublimi illo dignitatis gradu in quem evehctus fuit. Eaque ipsa tam diversa imò adversa, ut mirabile sit tam variantia & contraria de uno eodemque judicia & eloquia inter Christianos, saltem professionistenus, reperiri: alij enim titulis honestissimis cum non ornant modo, sed & onerant; quum illum sponsum, caput, fundamentum Ecclesiæ Catholicæ, vicarium Dei & Christi in terris, dominum universi populi Christiani absolutum quod ad spiritualia attinet, in temporalibus verò quatenus ad spiritualia ordinata sunt, & principem pastorem & Episcoporum appellant: alij verò prorsus contrarijs illum dehonestant, adulteri & lenonis Ecclesiæ, pseudo prophetæ, destructoris & everforis Ecclesiæ, adversarij Dei & Antichristi, servi mali & perversi, qui nec Episcopi munere fungitur, nec nomine dignus sit. Nos hisce postremis accedentes, prioribus titulis indignum dicimus, & hocce meritisimo jure ipsi tribui asserimus: quod paucis thesibus commostamus.

II. Sponsus & Maritus Ecclesiæ Catholicæ unus est singularissimã unitate, secus Ecclesia adultera est; illius propria sunt, quod Ecclesiam dilexit, seipsum pro eã exposuit proprio sanguine sibi illam acquisivit, ex propria carne & ossibus per Spiritum regenerationis illam fabricavit, sanguine & spiritu suo illam sanctificavit & mundavit, ut sisteret illam sibi sanctam, inculpam & gloriosam: quod arhabeone sui Spiritus, velut annulo maritali, eam sibi desponsam obsignavit, sua bona

Eph. 1. 25.

26. 27.

1A. 20. 28

2. Cor. 1. 22.

22.

Rom. 8. 9.

15. 16.

Eph. 5. 23.

1A. 4. 12.

Ap. 22. 17.

2. Cor. 11. 2.

bona illi ad vitam & salutem necessaria & sufficientia communicat; quod Ecclesia in illum respicit, ab eo solo omnia bona petit, expectat, accipit: quod Apostoli Ecclesiam illi tanquam virginem puram uni viro sustendam præparant. At hæc soli Christo competunt; Pontifex verò Romanus non est Christus, ergo neque sponus vel maritus Ecclesiæ Catholicæ: neque potest ulla inter Christum & Pontificem Romanum, etiam optimè habentem, major fingi propinquitas, quam quæ amici sponsi, & parinyphi nomine significatur.

III. Caput Ecclesiæ unum est, secus Ecclesia monstrum erit. illius propria sunt; internâ Spiritus, & fidei copulâ cum Ecclesia unitum esse: Ecclesiam sibi subjectam & subordinatam habere: omnia Ecclesiæ ad vitam & salutem necessaria perfecte in se continere, Ecclesiæ vitam, sensum, & motum Spiritus sui efficacîâ inspirare; Ecclesiæ totius omniumque & singulorum ejus membrorum malis affici, imò in ipsâ Ecclesia persecutionem & afflictiones pati tanquam in proprio suo corpore, ipsique subvenire; in ipsius persona Ecclesiam unâ excitatam, unaque in cœlis collocaam esse, quæ etiam propterea suum in cœlis *caput* habet. At hæc omnia soli Christo conveniunt; Pontifex autem Romanus non est Christus: ergo neque caput Ecclesiæ: nec potest ulla inter Christum & Pontificem Romanum propinquitas fingi, quæ non membri alicujus in corpore, vel officij membro alicuj competentis nomine significetur: nec major ipsi dignitas sub Christo capite convenire, quam quæ Apostoli, Prophe-

tæ, Evangelistæ, Doctoris, Pastoris, Episcopi, potestatis, doni sanationum, opultationis gubernationis vocibus comprehenditur. Et illæ omnes dignitates membris corporis Ecclesiæ attribuantur; ergo ob nullam earum nomen Capitis Pontifici competit.

IV. Fundamentum Ecclesiæ Catholicæ unum est, quia est una domus Dei & Christi. illius propria sunt, suâ vi stare, neque ulli fundamento inniti: totam domum ex duobus populis Iudæorum & gentilium illi tanquam angulari lapidî inædificatis constantem, vi sibi insistenti sustinere, adversus omnia quæ extrinsecus, sive desuper, sive ab inferis, sive à lateribus, à dextris, à sinistris ingruere possunt, immobile persistere, non nutare, non mergi, non labi: omnibus vivis lapidibus, qui illi inædificati sunt, immediatum fulcrum & stabilimentum esse; cui qui credit, non pudefit, qui verò non credit, sed immorigeris est, impingit, conquassatur & perit. Et hæc omnia & singula soli Christo conveniunt; Pontifex autem Romanus non est Christus: ergo neque est fundamentum Ecclesiæ. Cæterum metonymia, qua Prophetæ & Apostoli dicuntur fundamenta Ecclesiæ; & sancti superstructi super fundamento Prophetarum & Apostolorum; nihil illis ultra tribuit, quam quod fuerint cooperarii Dei in ponendo hoc fundamento Christo, & totâ domo illi inædificandâ. Inter hos verò & Petrus fuit, nulla præ reliquis Apostolis prærogativa pollens, sed Paulo, licet non potestate, at inædificationis amplitudine, inferior.

V. Vicarius Dei generalis sive

lib 3 29.

Extrav. de
maser &
obedientia
c. 8.
Ioh. 17. 15.
1. Cor. 6. 17.
19.

Ephe. 3. 17.
5. 24. 25.
Gal. 2. 20.
Heb. 4. 15.
1. Cor. 9. 4. 5.
Ephe. 2. 6.
Phil. 3. 20.

Rom. 12. 4.
5. 6. 7. 8.

2. Cor. 12.
4. 5. 6.
& per 10.
tum caput.

1. Tim. 3. 15.
Heb. 3. 6.
Ephe. 2. 20.
21. 22.
1. Cor. 16. 24.
Esa. 28. 16.
1. Pet. 2. 5.
5. 6.

Ap. 21. 14.
Ephe. 2. 20.

1. Cor. 9. 5.
6. 7. 8. 9.
11. 22.

1. Co. 15. 10.

universalis est, qui omnia Dei nomine, iussu, autoritate in caelis & in terris administrat: huic necesse est ut competat. I. potestas, minor quidem ratione dispensationis, quam illius est, qui ipsum constituit, attamen illi proxima, & à nulla alia quam Dei dependens; adeò ut & *αὐτοκρατωρική* & *παλιερατωρική* non immeritò dici possit: II. Scientia potentiaque necessaria ad administrandum omnia; quæ non potest divina minor esse; oportet enim illam ad omnia & singula extendi; & quidem immediatè, si internam efficacitatem gubernationis consideremus. Et hic vicarius Dei solus Christus est, utpote cui uni ista conveniunt; Pontifex vero Romanus non est Christus, ergo non universalis Dei vicarius; ne in Ecclesia quidem, quia eadem illius ratio, quæ totius universi. Vicarius Christi universalis eodem modo erit, qui Christi causam agit, omniaque eius nomine & autoritate administrat potentia & sapientia purè divinà. Et hic Spiritus Christi est, advocatus ejus, Spiritus sapientiæ & virtutis Dei; qui Christi nomine constituit Apostolos, Prophetas, Doctores, Episcopos, agitque & regit credentes, incredulos vero convincit & condemnat: Pontifex Romanus ille Spiritus non est, neque illum accipit sine mensura: Neque potest ulla succensuriam esse Pontificis Romani sub Christo potestas, quam particularis, utpote Spiritu non nisi secundum mensuram donationis Christi præditi, etiam cum optimè habet: eaque non qua Christus Sacerdos est, nam id munus vicarium non admittit; sed qua Rex & Prophetam summus est; & tantum quate-

nus externam alicujus partis regni & populi Christiani administrationem, sive per doctrinam, sive per regimen concernit, internæ ipsi Christo interea in solidum remanente, & Spiritu illius.

VI. Dominium cœli & terræ, sive in universam Ecclesiam (hæc enim separari nequeunt) divinam donatione competit in illum solum, qui dixit omnia mihi tradita sunt à Patre meo; omnia quæ Pater habet mea sunt: mihi est data potestas in cœlo & in terra, profecti ergo docete omnes gentes; quemadmodum dedisti illi autoritatem in omnem carnem, ut quotquot dedisti ei, det eis vitam æternam; quem collocavit Deus ad dexteram suam in cœlis, longè supra omne imperium, potestatem, dominium, & nomen quod nominatur in hoc & in futuro seculo; qui dicitur principium seu principatus, primogenitus ex mortuis, ut in omnibus primas teneat; in quo Ecclesia completa est; qui est caput omnis imperij & potestatis; in cuius vestimento & femore scriptum est nomen, Rex regum, & Dominus dominantium; at ille est solus Christus; Pontifex autem Romanus non est Christus. Discrimen plenariæ potestatis quoad spiritualia & temporalia, tum plenitudini potestatis, tum subordinationi spiritualium & temporalium contrarium est & confictum ob defectum potentiæ, qua ad temporalia sibi subijciendum destituitur Pontifex, etiam istis in populis, ubi spiritualium potestatem obtinuit.

VII. Princeps Episcoporum, Apostolorum, Prophetarum, Evangelistarum, Pastorum, Doctorum unus est, secus non unus in Ecclesia

monar-

Job. 6. 12.
26. 27.
Eph. 17. 2. 12

1. Cor. 15. 17.
Apo. 2. 23
Phi. 1. 21.
Gal. 2. 20.

Job. 1. 6. 7.
& 11. 14. 15
Apo. 20. 28.
Apo. 13. 1.
Rom. 8. 14.

Rom. 12. 3.
Eph. 4. 7.

1. Cor. 3.
5. 6. & 7.

Mat. 11. 27
Job. 17. 10.
Mat. 28. 18.
Job. 17. 2.
Eph. 4. 23.

Coloss. 1. 12.
& 2. 10.

Ap. 19. 16.

1. Cor. 12.
4. 1. 5.
& 7.

monarchia & dictator, quod monarchicus status & regimen postulant, sed dum viri obtinebunt principatum, illius propria sunt, Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, Doctores, & omnes Episcopos in Ecclesia instituere, sanctificare, ad opus ministerii segregare, illis dicenda & agenda præscribere, eisdem donis necessariis & sufficientibus instruere, munere fungentibus præsentem vi Spiritus & gratiæ suæ adesse, efficaciam functioni concedere, ad rationem reddendam adigere, facta & omissa singulorum dispungere, & pro ratione administrationis præmium vel pœnam retribuere: Hæc vero soli Christo competunt; a Pontifice Romano non est Christus; ergo neque princeps Episcoporum: sed si quæ illius etiam optimè habentis partes sint in hoc munere, alio nomine appellari nequit, quam Episcopi, Pastoris, Doctoris, reliquos omnes Episcopos pro sympathyteris agnoscere debentis, citra ullam potestatis, quæ ad muneris essentiam pertineat, imparitatem.

VIII. Quum igitur Pontifex Romanus honorificentissima illa Christi nomina sibi attribuat vel attribui volens patiat; blasphemiam in illis sita nec exhorrescens, nec ullo indicio displicere sibi testificans, sequitur illum se Christi loco constituere, & Christo summè contrarium esse: neque excusat illa explicatio quod caput & fundamentum ministeriale sit, quod omnia ista sibi attribuat sub ipso Christo, velut à Deo & Christo ad istam dignitatem per gratiam euecto. Protestatio enim est facta directe contraria: tan-
topere Dei & Christi aduersarius

est tetrior, quanto magis se ut Dei & Christi auctoritate munitum ostentat. Illu tenim est sub amicitia simulatione veras inimicitias exercere, & sub ministerii lucis & iustitiæ larvato schemate, regni tenebrarum & iniustitiæ negotium agere. quæ etiam ipsa de causa posteriora illa nomina, quæ thesi prima posuimus, in illum iure merito competere asserimus: quod sigillatim porro monstramus.

IX. Et primò quidem adulteri & lenonis Ecclesiæ. Adulter est Ecclesiæ, tum professione publica, & mutua utriusque; eò quod ille Ecclesiam sponsam suam appellat; illa vero neque arrogantiam istius nominis repudiat, neque invidiam vertitur: tum reipsa: spirituale enim cum Ecclesia adulterium exercet, & illa vicissim cum eo. Iubet scripta apocrypha pro divinis & canonicis haberi, veterem Bibliorum vulgata latinam versionem pro authentica ubique suscipi, & nullo prætextu rejici, interpretationes suas scripturarum indubitata fide recipi, traditiones non scriptas pari affectu & reverentia cum verbo Dei scripto venerari, leges ad fidem & mores pertinentes figit & refigit, iisque conscientias alligat: indulgentias plenarias & remissionem peccatorum omnium ex plenitudine potestatis pollicetur & offert: seipsum supra omne visarium effert, & seu Deum quendam adorandum cultu religioso proponit. Et in hisce omnibus habet sibi obscundantem Ecclesiam fraudibus suis deceptam. Adulter itaque est Ecclesiæ. Leno vero est Ecclesiæ, quia illi variorum spiritualium adulteriorum cum varijs Maritis, Angelis, Maria, sanctisq;

Eph. 4. 4
5. 10. 11. 12
Mat. 23.
18. 19.
10.
Rom. 11. 3.
2. Cor. 2. 5. 6
Mat. 23.
10.
Marc. 16. 20
1. Cor. 3. 6.
1. Pet. 5. 4.
Mat. 25.
19. n. quæ
ad. 0.

1. Pet. 5. 10

alijs demortuis; cum imaginibus Dei, Christi, Spiritus S. crucis, Angelorum, Mariæ, Sæctorum; cum pane in eucharistia, alijsque rebus inanimatis exercitorum, & porro exercendorum, author, suasor impulsor & conciliator est.

Eph. 9. 15.

X. Pseudoprophetæ nomen illi competit: (quem scriptura eandem nominat capiti oppositam:) sive id generali notione accipiat, sive singulari ad certam & determinatam personam restricta. Generali notione, sive significet eum qui mendacium docet citra arrogationem nominis Prophetæ, sive eum qui se falso Prophetam jactat; quæ propria videtur vocis significatio. Nam primo plurima falsa dogmata in Ecclesiam partim innoxia ipse, partim innoxia, quum mysterium tantum ex legitatis perageretur, propugnat, statuminat, propagat. qualia sunt, de scripturarum sine traditionibus insufficientia ad omnem veritatem necessariam probandam, & falsitatem confutandam: quod subesse Pontifici Romano omni humanæ creaturæ omnino sit de necessitate salutis, quod panis eucharistie transubstantietur in corpus Christi: quod Christus quotidie in missa à sacerdote offeratur in sacrificium propitiatorium pro peccatis vivorum & mortuorum, quod homo partim fide, partim operibus coram Deo iustificetur, quod sit purgatorium, in quod ingrediantur animæ nondum satis purgatorum, quæ inde liberantur precibus, suffragijs, vigilijs, elemosynis, indulgentijs, &c. Altero sensu; quia dicit se Prophetam esse, qui, ob perpetuam Spiritus S. cathedræ affixam adhsistentiam, errare in rebus ad fidem & mores perti-

2. Pet. 2. 1.
1. Thim. 1. 6.Entra v. de
maior &
obediens.
Tit, 8.

nentibus, non possit. singulari verò notione; quia Pontifex Romanus est ille pseudopropheta, qui edit signa coram bestia: ex cuius ore tres impuri spiritus similes ranis procedunt, qui non incommodè per caudam draconis intelligitur tertiam partem stellarum cæli trahentem.

XI. Everfor vero & destructor Ecclesiæ merito nuncupatur: quum enim Ecclesia per fidem doctrinæ Prophetarum & Apostolorum innixam lapidi angulari Christo superstructa, porro per fidei obsequium in recto numinis cultu & studio sanctimonix crescat magis magisque, & adolescat in domino, coagmentata in unum corpus per vinculum pacis & concordix; Pontifex Rom. quadruplici modo illius se everforum demonstrat. Primò fidem pervertendo: quod facit. I. Scripturæ Propheticæ & Apostolicæ apocryphos libros & traditiones non scriptas addendo II. Seipsum Christo unico fundamento alterum fundamentum conjungendo: III. Plurima falsa dogmata veris admiscendo: IV. Vera nonnulla auferendo, vel falsis interpretationibus corruptendo. Secundò cultus divini sinceritatem adulterando; quod facit, tum per additamentum ad personas, quæ solæ secundum Deum & præscriptum ejus colendæ sunt, inde per modi invocationem, qui expressè à Deo vetitus est. III. per superstitionem vanarum, anilium, ridicularum introductionem; denique per singularem devotionum, separatarum fraternitatum, & commentiarum Religionum Francisci, Dominici, &c. institutionem: Tertio sanctimonix & morum integritatem vitando: quod ipsum hisce potissimum actibus

Apoc. 19. 20.
Apoc. 16. 18.
Apoc. 12. 14Eph. 2. 20.
21.
2. Pet. 2. 5. 6
Eph. 4. 3.

perfi-

perficit; I. faciles modos obtinendi remissionem peccatorum & plenarias indulgentias comminiscendo; II. Præcepta nonnulla consiliorum nomine indigetando. III. Quamplurimos ab obligatione debiti sui solvendo. IV. Ad ea, quibus capiendis & præstandis non quivis est idoneus obligando. V. Exempla pessima omnis nequitæ in orbem Christianum invehendo. Denique concordia & unitatis vinculum rumpendo; quod hisce potissimum actibus & artibus perficit. 1. quum potestatem sibi, quam nullo jure habet, in alios arrogat. 2. quum multa dogmata falsa pro veris, non necessaria pro necessarijs credenda obtrudit. 3. per excommunicationes & bruta fulmina, quibus & in immeritos, & suæ diœcesi non subditos debaccharur. 4. Quum dissidia inter principes & republicas magistratusque & subditos suscitât, aut aliunde nata fovet, auget, continuat.

XII. Adversarij porro Dei & Antichristi nomen ipsi competere evidentissimâ ratione monstratur. Prius enim illi Apostolus tribuit, quum appellat illum hominem peccati, filium perditionis, adversarium & efferentem se supra, vel contra omne id, quod dicitur Deus aut *εἰς τὴν θεότητα*, ita ut in templo Dei tanquam Deus sedeat, præ se ferens se esse Deum; qui ex collapsio imperio Romano exurget, ejusque vacantem dignitatem occupabit. Hæc enim de Pontifice Romano sola intelligenda esse & intelligi posse asserimus. Antichristi vero nomen illi competit excellentissimè; sive particula *ἀντι* oppositionem, sive unius rei pro altera substitutionem, & quidem non ab eo qui potestatem habet subordi-

nandi, ritè & legitimè factam, sed talem, qua quis vel à seipso, vel ab alio per vim & fraudem subordinatur, significet. Nam & æmulus est Christo ejusque adversarius, quum se sponsum, caput, fundamentum Ecclesiæ, potestatis plenitudine donatum jactat, & tamen partes Christi se agere vicemque ejus in terris obire profitetur: proprij compendij causa, in manifestum Ecclesiæ Christi dispendum. Nomen autem Christi prætexere necesse habuit, ut sub Christi nomine reverentiam sibi apud Christianos conciliaret, quam obtinere nequisset, si se aperte vel Christum, vel adversarium Christi professus esset.

XIII. Præterea dicimus Pontificem Romanum, quamquam servum se servorum Dei vocet, tamen *ἡγεμονία* servum illum malum & perversum esse, qui, cum videret Dominum suum tardare, cœpit verberare conservos suos. Pontifex enim Romanus non modo in conservos suos, hoc est Episcopos Ecclesiæ Dei, sed etiam in ipsos Imperatores & Reges, quorum ante agnoscebat ipse imperium & dignitatem, dominatum & tyrannidem usurpavit. Quem ut sibi acquireret, & magis magisque auget & constabiliret, omni instrumentorum Satanicorum genere usus est, sophistica hypoërysi, mendacijs, æquivocationibus, perfidia, perjurijs, violentia, veneno, armis, adeo ut merito dici possit bestia illi formidabili, quæ pardo, urso, leoni similis est, & qua Romanum imperium significatum est, successisse, ejusque imaginem animasse, & effecisse, ut quicumque imaginem bestia non adorarent, occiderentur.

1. Tim. 3.
10. 11.

1. Cor. 1. 5.
5. 13. 28.
Eph. 4. 11.

Gal. 2. 7. 8.
9.
2. Th. 11. 12.
16. 17.

XIV. Ex hisce denique omnibus quamquam facile liqucat, Pontificem Romanum Apostoli, Prophetæ, Euangelistæ, Pastoris, Doctoris, & universè Episcopi nomine indignum esse; tamen & hoc peculiari argumento à proprijs illorum attributis & muneribus deducto, liquere potest illa ipsa ex scripturis veteris & N. T. præsertim epistolis Paulinis ad Tim. & Tit. inquirentibus. Neque valet effugium, quod quis per alium tanquam vicarium facit, hoc per se facere videtur. Nam solus Christus est, qui istorum tanquam ministrorum vicariâ operâ utitur, & munera talia sunt, quæ ab ipsis, qui nominibus istis insigniuntur, obiri debent. Rectè ergo in Pontificem Romanum competit, quod Deus minatur per Zachariam, se excitatum pastorem stultum, & pastorem idolum, qui ovium curam non geret, pinguium tamen carnes comedet, & ungulas earum confringet. Faxit Deus ut Ecclesia ab Antichristi fraudibus & tyrannide liberata, Pastores nanciscatur, qui illam in veritate, charitate, & prudentia pascant, ad ipsarum ovium salutem, & & summi Pastoris gloriam, Amen.

COROLLARIA.

- I.** Religiosæ sapientiæ est Curiam Romanam ab Ecclesia, in qua Pontifex sedet, interstingere.
- II.** Pontificem Romanum etiam optimè habentem pro capite Ecclesiæ, seu universali Episcopo, ne humano quidem seu positivo jure esse agnoscendum; eamque agnitio-
nem non tam unitati in Ec-

clesia conservandæ & licentiæ diversum de Religionis articulis sentiendi, loquendi, docendi, impediendæ, quam libertati necessariæ & verbo Dei consentaneæ auferendæ, & tyrannidi introducendæ servivisse hætenus, & naturâ suâ servire.

THESIS VICESIMA

SECUNDA.

quæ assertur,

Ecclesias Reformatas à Romana Ecclesia secessionem non fecisse: easque rectè facere, quod fidei cultusque divini communionem cum eadem habere & profiteri detrectant.

Resp. IACOBO CYSING.

Ecclesias reformatas à Romana Ecclesia secessionem non fecisse: Easque rectè facere, quod fidei cultusque divini communionem cum eadem habere & profiteri detrectant.

Y.

FERT animus ad Dei gloriam, conscientiarum imbecillium tranquillitatem, & animarum errantium directionem.

directionem, paucis commonstrare: Cœtus illos qui Ecclesiarum Reformatarum seu protestantium titulum præ se ferunt, à Romana Ecclesia secessionem non fecisse: eosque ipsos rectè, hoc est sapienter, piè, iustè, & modestè facere, quod fidei cultusq; cum eadem Ecclesia Romana communionem habere & profiteri delectant.

II. Ecclesiæ Romanæ vocabulo intelligimus, non Cœtum illum hominum, qui muris urbis Romæ conclusus Christianam fidem proficitur; quamquam illa sola sit propria istius nominis interpretatio: non Romanam curiam ex Pontifice & Cardinalibus ipsi iunctis constantem: non Ecclesiam repræsentativam in concilio præside Pontifice Romano congregatam, neq; ipsum Pontificem Romanum sub istius vocis involucro suam potestatem venditantem: Sed Cœtum Christianorum olim pene per universam Europam dispersum, iam verò contractiorem factum, in quo Pontifex Romanus, sive ut caput Ecclesiæ sub Christo quidem, sed supra Concilium œcumenicum constitutus, sive ut primus Episcopus Concilio universali minor, totius Ecclesiæ inspector & curator, sedet: qui cœtus fidem cultumque se Deo & Christo præstare proficitur secundum Canones in Concilio Tridentino comprehensos, sive eos approbet, eò quod à Synodo Tridentina, quæ errare non potuerit, sint conscripti, sive quod Scripturis sacris Patrumque doctrinæ consentaneos arbitretur circa Concilij Tridentini respectum.

III. Ecclesias Reformatas appellamus: Cœtus illos fidem Chri-

stianam proficentes; qui Pontificis Romani quæcumq; præsidatum improbant, & fidem cultumque se Deo & Christo præstare proficentur, secundum Canones, quos singuli in Confessionibus suis, vel Catechesibus comprehenderunt, & idè tantum illos approbant, quod sacris Scripturis consentaneos esse arbitrantur, quamquam primitivæ Ecclesiæ & patribus suum quemdam locum, sed sub Scripturis, concedant.

IV. Secessionem facere dicitur Ecclesia, non quæcumque ab alia Ecclesia separatur, neque quæ ab ea, cui unita fuit, quovis modo disjungitur: sed quæ ab ea, cui antea unita fuit, ipsa prior volensque dissidium facit ea in re, secundum quam antea unum fuerunt: unde necesse est, ut quatuor istæ conditiones concurrant in ea, quæ jure merito dici poterit secessionem fecisse. Vna prærequisita tanquam necessariò præcedanea, tres reliquæ requisitæ tanquam insitæ & secessioni innexæ. 1. est ut antea unita fuerit, cui addenda explicatio ejus rei in qua unio consistit. 2. ut separatio facta sit, & quidem in eo, secundum quod antea unita fuit 3. ut prior secessionem fecerit. 4. ut volens secesserit. Quæ conditiones omnes in disceptatione præsentis controversiæ de dissidio inter Romanam Ecclesiam & Reformatas diligenter considerandæ erunt.

V. Verum isti quæstioni secundum istas circumstantias tractandæ alterius cujuspiam est præstruenda explicatio, nempe, qua in re generatim consistat, tum unio Ecclesiarum tum separatio. Ecclesiarum, quatenus Dei in Christi Ecclesiæ sunt; unio consistit in hisce, ut

habeant unum Deum & Patrem, unum Dominum Iesum Christum, unam fidem, seu unam fidei doctrinam, unam spem vocationis suæ, hoc est unam hæreditatem promissam & speratam, unum Baptisma, unum Panem & Vinum: & ut uno Spiritu cum Deo & Christo per vinculum fidei & charitatis copulata sint. Hoc est, ut consensu fidei secundum veritatem, & concordia voluntatis secundum charitatem, unum sint inter ipsas: non aliter quam multa membra ejusdem corporis inter se unum sunt, eo quod omnia cum capite unita sunt, unde per Spiritus vinculum, vita, sensus, & motus in singula derivatur: & quam multi liberi in eadem familia inter se unum sunt; quia omnes vinculo consanguinitatis & charitatis parentibus suis connexi sunt. Sunt enim omnes Ecclesiæ particulares magni illius corporis, quod Ecclesia Catholica dicitur, membra, majora, minora, prout amplæ fuerint ipsæ: & in familia illa, quæ Domus Dei dicitur, sorores: juxta illud Cantici, soror est nobis parvula. Nulla Ecclesia in terris alterius Ecclesiæ mater est, ne illa quidem ex qua Doctores exierunt, qui alias Ecclesias fundarunt: Nulla etiam Ecclesia in terris est totum corpus capiti Christo unitum.

V I. Ex ista unionis inter Ecclesias descriptione & per similia explanatione juxta scripturas facta, liquet duorum mediõrum intervntu opus esse a l Ecclesiis inter se convinciendas. Primum medium est, ipsum vinculum quo uniantur: Secundum est, Deus & Christus cum quo immediatè unite, porrò inter se uniantur mediatè. Prima enim &

immediata relatio est inter quamvis Ecclesiam particularem & Christum; altera & mediata inter ipsam & aliam ipsi congenerem. Vnde duplex ordo hïc statui potest secundum quem conjunctio ista considerari potest; unus, si à Christo initium fiat, & illud vinculum interveniat, quod ab illo exiens in Ecclesiam quamque tendit, eamque ipsi adunat: ubi primùm constituendus est Christus tanquam caput & ipsissimum centrum unionis: secundò Spiritus qui ab illo exit hinc & inde: Tertiò Ecclesia Corinthiaca, Romana, Philippensis, quarum unaquæque Christo per Spiritum ab illo exeuntem, & in istas tendentem, inque ipsis manentem adunatur. Alter ordo est, si ab Ecclesiis initium fiat, & illud vinculum interveniat, quod ab illis exiens in Christum tendit, illamque ei convincit: ubi primo collocandæ Ecclesiæ Corinthiaca, Romana, Philippensis: inde ponatur fides ab utraque exiens. Tertiò Christus, in quem fides tendit omnium & singulas Christo connectit. Charitatis vinculum, quia illa mutua est, à Christo exit in Ecclesiam quamlibet, & ab Ecclesia qualibet in Christum: verum istic non sistit, sed pergit ad Ecclesiam congenerem, ita tamen ut illam amet in Christo & propter Christum; secus conspiratio est sine Christo, vel etiam adversus Christum.

V I I. Ex unionis ratione separatio illi contraria est æstimanda, quæ non nisi per unionis analysim & resolutionem fieri aut explicari potest, oportet itaque quamvis Ecclesiam particularem separari prius à Deo & Christo, quam separari possit ab Ecclesia sibi congenerem &

con-

1. Cor. 10.
16. 17.
Eph. 4. 15.
Phil. 2. 20.

R. 12. 3.
1. Cor. 12.
22. 13.

Eph. 1. 22.
23. & 1.
1. Cor. 4. 33.
Apo. 5. 23.

Cant. 3. 2.
Gal. 4. 26.
Act. 8. 1. 4.
& 13. 1. 2.
Hib. 12. 22.
23.

1. Cor. 12.
13.
Eph. 4. 3.
Rom. 12. 5.
1. Joan. 17. 21.
Eph. 2. 11.
12. 13.
& 4. 16.

Eph. 2. 18.
Eph. 5. 23.
Rom. 8. 9.
1. Joan. 3. 24.
1. Joan. 4. 13

1. Joan. 2. 24.
Eph. 3. 17.

Eph. 5. 21.

1. Cor. 15.
12. 19.

concorpore: & prius vinculum fidei vel charitatis discendi, quam à Deo & Christo, & sic ab alia Ecclesia disjungi queat. Cæterum quum Spiritus Christi, fides quæ creditur & charitas invisibilia sint, ad ipsam internam Christi & Ecclesiarum unionem & communionem pertinentia, fieri nequit ut secundum illa de unionem aut separationem Ecclesiarum æstimatio aut iudicium fiat ab hominibus. Quæ de causa necesse est externa quædam & in sensu ineurentia, quæ internis illis analogia quadam respondeant, in medio poni, ut iudicium de unionem Ecclesiarum cum Christo & inter ipsas, deque opposita separationem fieri queat à nobis. Illa sunt verbum & verbo adnexa signa visibilia, quibus Christus cum Ecclesia sua communicat: & fidei cultusque professio & charitatis per externa opera exercitium, quibus Ecclesia quævis suam cum Christo & cum alia Ecclesia unionem & communionem testatur. Cui sua opponitur separatio, consistens in eo, ut Christus cancellabrum suum auferat, & Ecclesiæ inter se fidei professione variant, charitatisque requisite munia omittant, & odia exercent.

VIII. Cæterum quia Ecclesiæ Dei & Christi, etiam quæ à Prophetis & Apostolis, institutæ sunt, paulatim deficere possunt, imò & deficiunt nonnunquam, à fidei veritate, à cultus divini integritate, & à prima sua charitate; vel addendo ad dogmata fidei, ad id quod colitur, & ad modum ritusque; quibus colitur: vel detrahendo, vel denique rectum fidei sensum invertendo, quod colitur, non ut fas est considerando, & ad modum legitimum cultus in aliam formam transmutando: & ta-

men à Deo & Christo adhuc pro Ecclesijs & populo Dei agnoscantur, etiam tum quum Iehovam in vitulis colunt, imò vero Iehovam & Baalim simul colunt, quum filios quos Iehovæ generaverunt Molocho per ignem offerunt, quum ad fidem in Christum legales ceremonias adungi, resurrectionem in dubium vocari patiuntur: agnoscantur, inquam, saltem secundum externam communicationem per verbum & signa sacramentalia, eo quod candelabrum suum nondum auferat, librum repudii nondum mittat. Hinc fit ut unio inter tales Ecclesias, aliquid adhuc Dei & Christi, & aliquid ex Spiritu mendacii, & idololatricæ habentes, duplex sit: una illorum respectu, quæ adhuc reliqua habent ex prima institutione per Prophetas & Apostolos facta; altera eorum quæ postea per falsos Doctores & Pseudopphetas, imò & per Pseudopphetam illum insignem, hominem peccati, filium perditionis investa sunt. Quamquam enim sermo istorum ut gangræna defascat, impedivit tamen Dei bonitas & gratia ne integram Christianæ fidei doctrinam absumeret. Et huic postremæ unioni non minus sua ex adverso respondet separatio, quam sua priori isti est opposita. Itaque cum de separationem Ecclesiarum sermo est, diligenter dispici debet, quid illud sit secundum quod separatio facta est.

IX. Istis sic *Sermonis* præmissis ad quæstionem nostræ Hypothesin veniamus, & quidem juxta conditiones, quas necessario illi Ecclesiæ tribuendas diximus, quæ merito dici poterit secessionem fecisse ab alia Ecclesia. Ad primam, quam ut

Gal. 3. 1. 2. 3.
& 6. 9.
1. Cor. 15.
Apo. 2. 1. 6.
Esa. 30. 16.

Esa. 29. 17.
Rom. 10. 15.
1.
Rom. 10. 10.
13.
Ioan. 13. 35.

Apo. 2. 5.
2. Pet. 13. 8.
2. 10.

1. Cor. 11. 3.
Gal. 1. 6.

Apo. 2. 9.
1. Cor. 2. 11. 13.
2. Reg. 16. 3.
1. Reg. 18. 21.
Eccl. 10. 10.

Gal. 3. 1. 2. 3.
& 6. 9.
1. Cor. 15.
Apo. 2. 1. 6.
Esa. 30. 16.

2. Tim. 2. 17

præcedentem prærequiri diximus, fatemur: Ecclesias, quæ jam Reformatarum nomine se insigniunt, ante illam Reformationem cum Romana unum fuisse, cumque eâ communionem fidei cultusque, & charitatis officium habuisse: imò verò partem illius, prout Thesi 2. à nobis definita est, fuisse; sed duo expressè & distinctè addimus, 1. unionem & communionem illam fuisse ut inter pares, collaterales, sorores, membra: non ut inter inferiores & superiorem, filios & matrem, membra & caput; hoc est, ut in Scholis Philosophicis loquuntur, relationem inter illas fuisse æquiparantiæ, in qua unum relatorum non magis fundamentum est, quam alterum: Ideoque parem fuisse utrinque obligationem, quamquam Pontifex Romanus sedens in Cathedra quam Apostolicam vocat & Romæ esse dicit, Ecclesiam Romanam matrem & caput reliquarum Ecclesiarum esse affirmat. 2. Unionem & communionem illam partim secundum ea, quæ Dei & Christi erant, fuisse, partim secundum ea, quæ defectio- nis, quam Apostolus venturam prædixit. Dicitur enim filius perditionis sessurus in Templo Dei. Quatenus ergò veræ fidei doctrina in illis sonabat, quatenus Deus & Christus colebantur & charitatis officia legitimè exercebantur, una fuerunt Christi patienter tolerantis & ad pœnitentiam invitantis Ecclesia: quatenus vero fides variis additamentis, distortis interpretamentis fuit interpolata, cultus divinus per varias Idololatrias & superstitiones depravatus, & signa benevolentis in communicatione partium Idolis immo- latarum exhibita fuerunt, caremus

unionem secundum Spiritum defectionis & communionem iniquitatis fuisse.

X. Ad separationem verò ipsam Reformatarum Ecclesiarum à Romana quod attinet, de illa bipartitè tractandum erit, propterea quod separatio Ecclesiarum tum fidei cultusque, tum charitatis respectu fieri solet, quemadmodum antea vidimus, quæ separationes eousque distinctæ habentur ab ipsis Ecclesiis, ut quæ secundum fidem & cultum separatata est, Hæretica & Idololatri- ca, quæ secundum charitatem, schismatica dicatur. Prior itaque quæstionis pars erit: An Ecclesia, quæ Reformata nunc dicuntur, ab Ecclesia Romana secundum fidem & cultum secessionem fecerint. Ad quam, respectu ad secundam conditionem habito, respondemus: fateri nos secessionem factam esse respectu fidei & cultus. Testatur enim res ipsa differre multis dogmatibus ad fidem pertinentibus, differre & cultu divino. At negant Reformata se differre à Romana secundum articulos fidei quos ex traditione adhuc habet Apostolica, aut secundum cultum quem divinitus præscriptum adhuc usurpat Romana Ecclesia: quod breviter sic probat. 1. enim præterquam quod verbum Dei normam unicam veritatis statuit, etiam articulos symbolo Apostolorum contentos, prout à quatuor primis universalibus Conciliis sunt explicati, in vero & recto sensu approbare: quin & illa, quæ Ecclesia prisca adversus Pelagium decrevit, certa & rata se habere profiteretur. 2. Quia Deum & Christum in Spiritu & veritate colit eo modo, iisque riti- bus, qui verbo Dei sunt præscripti: Sepa-

Gen. 3. 3.

1. Cor. 12. 13.

13. 17.

Extrav. lib. 1.

Tit. 3.

2. Thes. 2. 3.

4.

Apost. 2. 20.

31.

Apost. 2. 14.

20.

Separationem ergo factam esse fate-
tur in iis, quæ Romana Ecclesia non
ut Ecclesia Christi, sed ut Romana
& Pontificia habet, in iis verò quæ
Christi habet, manere unionem.

XI. Ad tertiam conditionem
quod atinet, negant Reformatæ se
prios fecisse secessionem; quod ut
commodè intelligi possit, quum se-
paratio consistat in variatione fidei
& cultus, initium illud variationis
dupliciter sumi posse dicunt. Vel à
temporis Apostolis vicino, quin &
in Apostolorum tempora incidente,
quum mysterium *divinus*, hoc est
iniquitatis, vel potius exlegitatis (de-
tur venia verbo significantiori) per-
agi cœpit, quod mysterium postea
revelatum, & quæ ex legitas postea
in apertum producta est ab homine
peccati & filio perditionis, qui eo
ipso *divinus* & revelatus dicitur:
Hunc Reformatæ Pontificem Ro-
manum esse dicunt. Vel à tempo-
ribus Wiclefi, Hussi, Lutheri, Me-
lancthonis, Zuinglii, Oecolampa-
dii, Bucerii, Calvinii, quum multi
cœtus hominum variis in locis Eu-
ropæ à Pontifice Romano primum
clam inde palam discedere cœpe-
runt. Ab illo priore puncto dicunt
Reformatæ defectionis & secessio-
nis initium faciendum esse & se unâ
cum Romana moderna defectionis
à sinceritate fidei Apostolicæ &
Romanæ, quam in Romana Eccle-
sia sui temporis commendat Apo-
stolus, & à cultus divini integritate,
reas fuisse fatentur & dolent. Ab
altero defectionis & secessionis ini-
tium faciendum esse dicunt Ponti-
ficii, nullius defectionis culpa se te-
neri affirmantes.

XII. Hic est cardo totius con-
troversix, hic ergo pos figendus. Si

verè statuunt Reformatæ defeccio-
nis initium, tum illarum à Romana
moderna separatio, non est ab Ec-
clesia Christi secessio, sed separatio-
nis antea factæ terminus, & ad ve-
ram puramque fidem, cultumque
Dei syncerum, hoc est ad Deum &
Christum, Ecclesiamque primiti-
vam & verè Apostolicam, imò &
ad Romanam antiquam pura puta
regressio & conversio. Sin contra
initium defectionis rectè statuitur à
Pontificiis, tum verè secessionem
fecerunt Reformatæ à Romana Ec-
clesia, & ea quidem, quæ hæctenus
in sinceritate Religionis Christia-
næ perstiterit. Hæc autem contro-
versia est eius naturæ, ut quum dis-
crimen consistat in eo potissimum
quod Romana addidisse veris falsâ,
Reformatæ veris detraxisse dicantur
ab adversaria parte, Romanæ tan-
quam affirmanti illa vera esse, quæ
addidisse de suo dicitur, probatio in-
cumbat: Quamquam Reformatæ
probandi partes non defugiant, mo-
do ex puris puris Scripturis rem agi
& decidi permittat Romana: Quod
quia non concedit Romana, sed
aliud verbum Dei non scriptum
producit, ecce rursus probandi ne-
cessitatem sibi imponit, tum quod
sit aliquod Dei verbum non scriptû,
tum illud ipsum, quod profert, ver-
bum Dei esse.

XIII. Dicunt denique Refor-
matæ, quod quarta conditio habet,
se non volentes, hoc est non proprio
instinctu, motu, arbitrio, sed ægrè &
dolenter discessisse; causamque in
Deum & culpam in ipsam Roma-
nam Ecclesiam, seu prius in Roma-
nam Curiam & Pontificem, inde in
Ecclesiam Romanam quatenus Pô-
tificem & Curiam Romanam audit,

Apo. 18. 4.
i. Ioan. 5. 21.

& illis ad servitia quævis presto est, conjiunt: In Deum: quia ille iustus suos populus è Babylone matre fornicationum exiret, & ab Idolis sibi caveret. In Romanam sive Curiam sive Ecclesiam, quæ triplici ratione protestantes Ecclesias à se abegit. 1. Mixtione veneni letiferi in poculum Religionis, unde dogmata ad fidem & cultum Dei pertinentia propinabat: quæ junctum habebat duplex mandatum, tum prohibitivum, ne quis ex puris puris fontibus Israelis hauriret de aquis Salvatoris; tum præceptivum, ut omnes ex isto poculo abominationum biberent. 2. Excommunicatione & Anathematis: per illam, à sui communione exclusit, per istos, diris omnibus devovit, suorumque satellitum rabiei in prædam & necem exposuit, quotquot ex poculo sic mixto lethale virus bibere detrectarent. 3. Tyrannide & variis persecutionibus non modo institutis, sed & exercitiis adversus eos, qui conscientias suas inquinare turpi illa abominatione nollent. Quam verò dolenter & ægrè discesserint, vel potius abigi se passæ sunt, dicunt se tribus manifestissimis indicis declarasse. 1. Seriis monitis scripto & viva voce propositis, quibus necessitatem Reformationis, eiusque modum & medium Concilium liberum demonstrarunt. 2. Precibus & supplicationibus, quibus conventum ejusmodi flagitarunt, vel hoc saltem fini, ut communi studio disquiretetur, an non aliquid abusu & corruptionis in Ecclesiam irreperit, corrigendum, ubi comperum esset. 3. Diuturna patientia, qua Tyrannidis omne genus in se usurpatæ tolerarunt. Quibus omnibus

Apo. 17. 4.

Apo. 13. 15.
86. 17.

Apo. 17. 6.

nihil impetratum est aliud, quam ut corruptelæ & abusus auctoritate plenaria Pontificis & Curie Romanæ constabilirentur.

XIV. Et hæcenus de separatione secundum fidem & cultum. Secundum charitatem verò nullo modo secessionem se fecisse à Romana Ecclesia dicunt Reformatæ: Cuius testem in conscientiis suis Christum invocant, & his signis se illud hæcenus condocessisse existimant. 1. Doctrina sua tum viva voce tum scriptis toti mundo exposita, quæ errores Romanæ Ecclesie ex verbo Dei detegunt & populos in errore versantes ad conversionem sollicitant. 2. Precibus & gemitibus, quibus divinam Majestatem sollicitare non desinunt, ut miserum populum suum ab Antichristi deceptione & Tyrannide liberatum, filio suo Iesu Christo in solidum subiciat. 3. Amica & leni conversatione, quæ multis in locis etiam ubi rerum potiuntur, erga Pontificiam Religionem addictos utuntur, dum nec vim illorum conscientias inferunt, nec minis ad ullius fidei professionem cultusve exercitium adigunt, sed fidem cultumque, quem mens illorum approbat, Deo, privatim saltem, adferre permittunt: solo utentes gladio spiritali, ut Hæresi & Idololatria interfectis homines etiam hic secundum corpora salvi, in diem Domini æternum salvari possint: impedimentum publicorum conventuum, hominumque ad audiendas Reformatorum conciones per multas pecuniarias compulsio, sic administrari possunt, ut charitatis officia esse queat evinci. Quæ severius imò & sævius in se suosque conqueruntur patratæ Pontificii, illa aut per tumultu licon-

licitiamque militarem, quorum ipsi plerumque auctores partim merito partim exemplo præcedaneo fuerunt: aut propter delicta in statum Reipublicæ commissa, non propter Religionem, dicunt illis illata esse. Concludimus ergo Reformatas Ecclesias à Romana nec quoad fidem & cultum, nec quoad charitatem, secessionem fecisse, quatenus Romana aliquid Christi habet: quatenus verò à Christo adversa est, de separatione gaudent & gloriantur.

XV. Restat propositi nostri pars altera, quæ sic habet: Ecclesias Reformatas rectè facere quod fidei cultusque divini communionem cum Romana habere & profiteri detrectant: quod ex antecedentibus quidem generatim colligi potest, at hic specialius deducendum est, ut constet quibus potissimum in rebus fidei cultusque divini corruptela apud Romanam Ecclesiam consistat ex Reformatarum sententia. Triplex huius detrectationis causa est. 1. variorum hæreses. 2. multiplex Idololatria. 3. immanis Tyrannis, ab Ecclesia Romana approbata & usurpata. De hæresibus primum, sed breviter, quia omnes enumerare prolixioris esset operæ. Prima, eaque non in articulum aliquè sed in ipsum principium fidei impingens est, qua statuitur: Aliud esse verbum Dei præter id quod veteris & novi Testamenti Canonicis libris est consignatum, eiusdem cum illo ad vera stabilendum & falsa confutandum potestatis & necessitatis: cui additur: verbum Dei secundum sensum sanctæ matris Ecclesiæ. 1. Romanæ intelligendum esse. Sensus autem ille est, quem Romana Ecclesia versione latina vetere & vulgata, Confessio-

nibus, Catechismis, Canonibus, præsententi necessitati vel sententiæ pro tempore currenti accommodatè explicavit, & porro explicatura est.

Quod antichristiani regni primum est fundamentum directè oppositum primo regni Christi fundamento, quod est immota veritas & perfectio doctrinæ Prophetis primum, inde Apostolicis scriptis comprehensa.

XVI. Accedit ad hanc proxime hæresis alia, & ipsa principio fidei adversa, quæ Pontifex Romanus totius in terris Ecclesiæ princeps, caput, sponsus, universalis Episcopus, & Pastor constituitur: in quo omnem scientiam veritatis in scinio pectoris sui possidet, perpetuam habet Spiritus Sancti assistentiam, ita ut errare in præscribendo, quæ fidem & cultum divinum concernunt, non possit: qui spiritualis ille homo est, qui omnes & omnia iudicat, ipse à nemine iudicandus, cui omnes Christi fideles de necessitate salutis subesse oportet, cuius decretis & præceptis, non secus quam ipsius Dei & Christi, simplici fide & cæca obedientia assentiri & obsequi quemque Christianum decet. Et hoc est alterum regni Antichristiani fundamentum, ex adverso oppositum fundamentum regni Christi secundo, quod Deus posuit, quum Christum filium suum Regem, Sponsum, Caput, Pastorum Principem, & unicum Magistrum Ecclesiæ suæ constitueret.

XVII. Particulares & alicui articulo fidei contravenientes, aut circa gratiam Dei nobis in Christo factam, aut circa nostrum erga Deum & Christum officium versantur. Quæ circa gratiam sunt, aut in ipsum Christum eiusque officium, aut in beneficia

beneficia, aut in signa obſignantia impingunt. In Chriſtum ipſum, Panis & Vini in corpus eius & ſanguinem tranſubſtantiatio, cui nexa eſt eiufdem in multis locis præſentia. In officium ſacerdotale, quoad oblatione, imprimis impingit Miſſæ ſacrificium, eidem tranſubſtantiationi inædificatum, in quo Hæreſium eſt cumulus. 1. quod corpus & ſanguis Domini iſtic offerri dicuntur in ſacrificium. 2. verè & propriè propitiatorium. 3. incruentum tamen, pro peccatis, pœnis & ſatisfactionibus, non modo vivorum ſed & mortuorum: cui adhæret vel ſubſternitur purgatorium & quicquid illi nixum eſt. 4. quotidie decies centies millies. 5. à Sacerdote homine peccatore. 6. qui ſuis precibus illi gratiam acceptionis apud Deum conciliat. Quoad interceſſionem, quum Maria, Angeli, & Sancti demortui, mediatores & interceſſores conſtituuntur, qui non modo precibus ſuis ſed & merito aliquid impetrent. In regium munus peccatur, quum iidem etiam diſpenſatores & datores bonorum eſſe creduntur. In beneficia impingitur tum iuſtificationis tum ſanctificationis. In illam, quum fidei & operibus ſimul tribuitur, quorſum faciunt iſta: quod bona opera ſanctorum divinæ legi pro ſtatu huius vitæ plenè ſatisfaciunt, vitam æternam verè promereantur, ſatisfactionia ſint pro pœna temporali, pro omni pœna, pro reatu ipſo & peccatorum expiatoria: Imò verò & nonnullorum conſue ſuperogatoria, ut quum plus præſtent quam teneantur, aliis ad ſalutem ſint meritoria: quod denique homines quum ſatisfaciendo pariuntur pro peccatis,

Chriſto Ieſu qui pro peccatis ſatisfecit, conformes ſiant. In ſanctificationem, quum homini naturali citra gratiam Dei, opera præparatoria, quæ Deo grata ſunt & ex congruo majorum donorum meritoria, tribuunt. In ſigna gratiæ variè impingunt, illa multiplicando, Baptiſmum variis additamentis inquinando; Coenam altera parte mutilando & in privatam miſſam tranſmutando. Quæ in officium noſtrum erga Deum & Chriſtum impingunt, quum cultum divinum potiſſimum reſpiciant, & Idololatriam ſecum junctam habeant, commodè ad ſecundam cauſam referentur.

XVIII. Secundam cauſam eſſe diximus multiplicem Idololatriam, quæ in Romana Eccleſia viget: tum primi generis adverſus primum præceptum, quum colitur, adoratur, invocatur quod colendum non eſt; tum ſecundi generis adverſus ſecundum præceptum, quum in imagine colitur, quod colitur, ſive colendum, ſive non colendum ſit. Primi generis Idololatriam committit cum animatis & inanimatis rebus. Cum animatis, Angelis, Maria virgine, & ſanctis demortuis, templa tis fundando, altaria erigendo, cultus certos, cultuumque ritus, & collegia virorum & mulierum per quos, feſtoſq; dies quibus obeantur, inſtituendo, in neceſſariis invocando, dona & ſacrificia offerendo, eos provinciis, urbibus, pagis, vicis, domibus, certorum donorum diſpenſationi, inorborum curationi, malorum ablationi, imò & immiſſioni præſciendo, denique per nomen illorum iurando. Quin & cum ipſo Pontifice Romano, titulos, poteſta-

potestatem, actus, Christo soli convenientes, ipsi tribuendo, & ab ipso ea quæ Christi & Spiritus eius sunt petendo. Cum inanimatorum Crucis & Pane Domini, cum reliquiis Sanctorum sive veri, sive falsis & fictis. Secundi generis Idololatria est, quæ Deum, Christum, Angelos, Mariam & Sanctos reliquos in imagine colunt, ipsasque imagines honore & cultu prosequuntur, vestibus, auro, argento, gemmis ornando, in templis editiore loco & super altaria collocando, humeris per plateas circumferendo, capita aperiendo, osculando, genua flectendo: denique easdem vel saltem ad eas, tanquam ibi presentius Numen sit, invocando. Distinctiones cultus in *λατρείαν, δηλοσίαν, παρεδολείαν*, potestatis in superiorem & subordinatam seu ministerialem, imaginationis in eam, qua quid alicui ut Deo & Christo, & qua non ut Deo & Christo præstatur, imaginis & rei figuratæ; & dogma transubstantiationis: tum figmenta esse dicimus, maximæ cultorum patri vel non intellecta, vel cum colunt, non cogitata, tum protestationes continere, quæ factis directè sunt contrariæ. Et hæc sola causa thesi probandæ est sufficientissima.

XIX. Tertia causa est Tyrannis, quam Romana Ecclesia adversus illos, qui istis Hæresibus assentiri & Idololatrias approbare, per conscientiam non potuerunt, usurpavit, & quamdiu Pontificem Romanum eiusque curiam audiet; usurpatura est. Tanti sceleris reatu quia obstringere se verentur Reformatæ, ne sanguis tot mille sanctorum & fidelium Christi martyrum; qui testificati sunt sermonem Domini, & stolas suas in sanguine Agni laverunt, su-

per ipsas veniat, fidei cultusque; communionem cum Romana profiteri meritò detrectant. Nam præterquam quod professio ista satis apertam persecutionis illius approbationem habitura esset, (præsertim protestatione nulla præmissa, quam ipsam Pontifex nunquam admitteret) etiam ipsa Doctrina Pontificia, cum populi adstipulatione, eorum quos pro hæreticis habet per brachium seculare punitionem stabilis: adeo ut politicorum & tepidorum, imò & Atheorum nomine infamantur, qui cætera Pontificæ Doctrinæ addicti, isto zelo in hæreticos non feruntur. Quod utinam Reges, Principes, & Respublicæ serio consulerent, ut hac saltem parte protestentur se à communionem Pontificis, Curiaque Romanæ discedere. Accedit quod ista ipsa Tyrannis indicii manifesti instar est, quod Pontifex Romanus sit pravus ille servus, qui Domino juxta ipsius mentem tardante, brachiarum, inebriari, & conseruos suos verberare cœpit.

THESIS VICESIMA

TERTIA.

DE

Idololatria.

Resp. IAPHETO VIGERIO.

I.

SVMmus diabolicæ perversitatis
Scopus semper fuit atque etiamnum
S est, ut

eſt, ut ipſe tanquam Diabolus pro Numine habeatur & colatur, quo nihil in Deum verum eſt contumelioſius; vel ut omni numinis cogitatione & mentione ſublata mera & ſine ſubſtantia obtineat, & ſublata ſcientia, in omne genus flagitiorum ſerantur homines. Verum quum idipſum propter penitus impreſſam humanis mentibus numinis, & quidem boni, notionem, efficere nequit, & ſcietur Deum verum ſolum pro Deo haberi & coli velle, idque ſine imagine, conatus eſt perſuadere hominibus, ut ſigmentum aliquod ſui cerebri vel creaturam quampiam pro Deo haberent & colerent, ſaltem ut verum Deū in imagine colerēt. Qui conatus illi feliciter olim ſucceſſit, & utinam hoc tempore inutilis eſſet, ut nos ſcendi tantum cauſā, quid Idololatria ſit, & qualis olim apud Iudeos & Gentiles obtinuerit, diſquirere poſſemus citra ullam moneſtā & cautele curam. Verum quum illa, pro dolor! in ipſo orbe Chriſtiano longē lateque dominetur, nos paucis hiſce theſibus tum ſcendi, tum etiam cavendi & dehortandi cauſa, de eadem, cum bono Deo, pertractabimus.

II. Ab Etymo itaque vocis incipientes, dicimus *εἰδωλόν* generatiū ſignificare ſimulachrum & imaginem quamvis; ſive illam mens conceperit, ſive manus effluerit, tam rei non exiſtentis quam verē exiſtentis. Ex uſu vero Scripturæ & ſacrorum ſcriptorum ſignificat. I. Imaginem Numini, ſive vero ſive falſo, repræſentando & honorando affictam. II. Omne Numen falſum, ſive illud ſit purum putum cerebri humani ſigmentum, ſive res aliqua exiſtens inter Creaturas Dei: & ſic

vera ſecundum abſolutam eſſentiam; quia eſt aliquid; falſa quoad relativā, quia non eſt Numen, quod tamen eſſe fingitur, & pro quo habetur *Αγγελοι*, habere generali notione eſt ſervire, famulari *עבד* Hebraicè. At in Scriptura & apud Eccleſiaſticos ſcriptores uſurpatur propriè de cultu & ſervitio religioſo: qualia ſunt, amorem, honorem, timorem divinum exhibere, ſpem & fiduciam collocare, invocare & pro acceptis beneficijs gratias agere, juſſis ſine exceptione obedire, per nomen ejus jurare.

III. Idololatria itaque, quod ad vocem, eſt Idoli ſervitus, quod ad rem, eſt quando cultus divinus alij quam vero Deo exhibetur: ſive id fiat per erroneum mentis iudicium, quo quod Deus non eſt pro Deo habetur, ſive fiat ſola cultus iſtius talis præſtatione, quamquam qui illud exhibet norit id Deum non eſſe, & proteſtetur ſe id pro Deo non habere, quum proteſtatio ſit contraria factō. Evincit hoc, quod non nullorum Deus venter eſſe dicitur, Avaritia, Idololatria, & Avari Idololatræ appellantur. Tantum vero ab eſt, ut iſta opinio ſeu ſcientia, qua id pro Deo non habet, ab Idololatria excuſet eum qui adorat, genuſcctit, invocat, ut potius quia invocat, adorat, genuſcctit, id dicitur pro Deo habere, quod ſecundum ſuam opinionem non habet pro Deo. Et ligno ex cuius una parte focum & furnum calefecit, ex altera Deum fecit, dicere, libera me, quia Deus meus es tu, item pater meus es tu, & lapidi, tu me genuiſti.

IV. Idololatria porro eſt duplex. 1. generis, quando id quod Deus non eſt, pro Deo habetur & colitur,

Exod. 20. 3.
4. 5.
Deut. 33.
17.
1. Cor. 10.
20.

Mat. 3. 10.
Deut. 5. 6.
Mal. 1. 6.
Pſal. 37. 3.
Pſa. 50. 15.
Deut. 6. 13.

Eſa. 12. 8.
Gal. 4. 8.
Exo. 32. 4. 8.

Phil. 3. 19.
Coloſſ. 3. 5.
Eph. 5. 5.

1. Cor. 10.
19. 20.

Eſa. 44. 16.
17.
1. Cor. 2. 27.

Exo. 20. 3.
4. 5.

Exod. 20. 9.
Aſ. 7. 4. 1.
Pſa. 115. 12.
1. Cor. 8. 21
2. Cor. 8. 4.
1. Tho. 1. 9.
Coloſſ. 3. 5.
Deut. 6. 13.

colitur. 2. quando id quod pro Deo habetur, sive verè sive falso, imagine corporea efformatur & in imagine vel ad imaginem colitur. Illa prohibetur primo præcepto, his verbis. *Non habebis Deos alios vel Deum alium coram me, vel prater me.* Hæc secundo præcepto, *Non facies tibi ullam similitudinem, non incurvabis te eis, neque coles ea.* Unde apparet etiam aliter & triplici quidem modo variatam considerari posse Idololatricam. Primus modus est, quum verus Deus in imagine colitur; alter est quum falsus Deus colitur; tertius ex utroque mixtus, quum falsus Deus in imagine colitur. Primus secundo levior est, iuxta id. *Achabo leve fuit ambulare in peccatis Ieroboam* (qui Iehovam coluerat & colere docuerat in Vitulis) *abijit & servavit Baal incurvavitque se ei.* Tertius pessimus, duplici constans mendacio, & divinitatis affectu cui non competit, & assimilata, cui non est similis: quo postremo dicebat Varro metum numinis ademptum & errorem additum mortalibus.

V. In prohibitione, ne alium Deum præter Iehovam habeant, utitur Scriptura tribus vocibus ad alium Deum significandum: una est יהוה altera הוה tertia אלהי prima generatim alium Deum significat, secunda extraneum, tertia alienum & peregrinum. Quamquam autem voces istæ non sic sunt oppositæ, ut non coincidunt aliquando, & indiscriminatim de Deo non vero usurpentur, tamen ex collatione illarum, prout in Scripturis usurpantur, colligitur alium Deum sub triplici differentia concipi posse. Aut enim ipsi cultores primi eum commenti sunt: Aut a patribus suis acceperunt; aut ab alijs populis assumpserunt: quod postremum fit vel aliqua necessitate, de qua David conqueritur, quum dicit: *Expellunt me ne adhaream hereditati Iehova, dicendo, vade & servi dys alijs vel alienis.* Vel suasionem, quæ emacmodum inclinatum est Cor Salomonis ab uxoribus ad colendum Deos alienos; vel pura pura voluntatis electione, qualiter Amasias assumpsit Deos filiorum Seir, postquam venisset à cædendo eos. In gradibus istis Scriptura statuit discrimen maioris & minoris delicti. Cum enim Ieroboamus sæpe accusetur, quod fecerit peccare Israelem & ad augendum crimen Idololatriæ, dicantur Israelitæ Deum ad zelum commovisse propter extraneos Deos, quos non noverunt neque coluerunt patres ipsorum; apparet gravius esse peccatum, Deum sibi commisisse, quam acceptum à patribus Deum alium colere. Quumque ad ignominiam Iehovæ maxime faciat alienorum populorum Deos ad cultum assumere, quo ipso & Dignissimi Iehovæ præferri videntur, & religio illorum populorum legi Iehovæ; id ipsum longe est gravissimum.

VI. In præscriptione secundi præcepti, ne quod pro numine habetur in imagine colatur, etiam sollicitè cavet Scriptura, ne quod ab humana mente inventiri possit effugium, aut latibulum. Materiam enim quod attinet, vetuit ne ex auro, argento, metallorum præstantissimis, & propterea ex ullo metallo, vel ex ligno aut lapide fierent. Formam omnem prohibet, sive imago referat rem existentem, tum Cælestem, Solem, Lunam, Stellas, tum terrestrem & subtertanam hominem, quadrupes, volatile, piscem, serpentes

1. Sam. 26.
19
Reg. 11. 45
2. P. r. 25.
14.

1. Reg. 12.
30. &
14. 16.
Dant. 2. 16.

1. Cor. 2. 16
12. 15.

1. Cor. 20. 13.
Eph. 4. 4. 12.
13.
1. Cor. 2. 27.
Eph. 20. 40
Dant. 4. 17
18.

Ex. 11. 6.
1. Cor. 10. 7.

1. Reg. 16.
13.

1. Cor. 40. 10.
20.
1. Cor. 10. 14.

Exo 20. 4.
Eph. 31. 11.

Dant. 32.
16. 17.

serpentem; sive rem non existentem, verum ex formis diversis ab insana humani cerebri vanitate compositam, nempe semivirumque bovem, semibovemque virum: Et, ut desinat in piscem mulier formosa supernè. Modum faciendi omnem prohibet, sive fiat per fusionem, sive per sculpturam, sive per picturam, quum dicit universè, non facies tibi ullam similitudinem: addita causa, generatim omnem materiam, omnem modum efformandi excludente. *Non enim vidistis ullam imaginem de quo locutus est Iehova ad vos in Horeb è medio ignis: Cavete igitur diligenter animabus vestris, &c.*

VII. Modum verò cultus, & actiones ad illum pertinentes quod attinet, vix quidquam ejus excogitari, & Idolis, hoc est, tum ipsis falsis Dijs tum falsorum, & veri Dei imaginibus, præstari potest, quod Scriptura non disertè dicat Deo exosum esse, ne quis ignorantia sue prætexere quid possit. Nam honorè & servitium omne illis adimit, qualitercumque præstari queat sive templa, excessa, lucos ælificando, altaria erigendo, imagines super altaria collocando, sive sacrificia offerendo, suffitus a-tolendo, idolothyta edendo, genua flectendo, osculum figendo, & humeris gestando. Spem quoque & fiduciam in illis collocari prohibet, in invocationem, preces, gratiarum actiones ad ea dirigi vètat, timeri & per ea jurari non vult, eo quod æque ad opitulandum atq; ad nocendum sunt impotentia. obedientiam illis præstari non permittit, quia sculpsit est doctor mendacij & vanitatis, & falsi dij ea sæpè à cultoribus suis postulant, à quibus tota natura creata & increa-

ta, Dei & hominis abhorret.

VIII. Cæterum quia humanum ingenium valde & proclive & idoneum est ad excogitandum & inveniendum excusationes, imo & justificationes in peccatis, præsertim in peccato Idololatriæ: cui prætextus bonæ intentionis ad honorandum numen ideo facilius patrocinetur, quod conscientia non equè arguat cultum, vel falso numini præstitum, vel vero in imagine exhibitum atque cultus omnittendam omissionem, & peccatum adversus regulas æqui & boni, quod inter homines obtinet, commissum; operæpretium erit quid de eo judicij Deus faciat, considerare, cujus judicio stare & cadere nos oportet. Initium fiat ea specie, quæ verum numen in imagine colitur: ut Iehova in vitulo Aaronis, & in vitulis Ieroboami. Hoc suum judicium Deus verbo & facto suo manifestavit, & verbo primum declarationis, quid tum de ipsa efformatione imaginis, tum de cultu sentiat. Efformationem dicit esse transmutationem gloriæ incorruptibilis Dei in similitudinem bovis comedentis herbam, hominis, volucrum, quadrupedum, reptilium. Cultum vero præstari dicit non Deo, quem per imaginem representare voluerunt, sed ipsi Vitulo & efformatæ Imagini. Sic enim inquit, *fecerunt sibi vitulum fuscilem, adorarunt illum & sacrificaverunt ei*, Et Stephanus, *fecerunt vitulum per illos dies & obtulerunt sacrificium Idolo*. quæ de causa etiam imagines istas vocat deos aureos & argenteos, Deos alios & constatiles. Inde verbo comminationis, quo vituli Aaronici cultoribus & Ieroboamo ejusque posteris excidium denunciat. Facto verò

Exod. 32. 4. 5.
2. Reg. 18. 2.

Psal. 106. 20
Rom. 1. 23.

Exod. 32. 8.
1. Reg. 12. 32.

Act. 7.
Exo. 32. 31.
1. Reg. 14. 19.
Exod. 32.
9. 10.

2. Par. 13.
17.
Exod. 32. 28.
Rom. 1. 24.
26. 27. 28.

Jer. 10. 39. 14
Ex 8. 1. 0. 21

Deut. 4. 15.
17.

Exo. 20. 5.
1. Reg. 11. 7.
Ez. 12. 31.
32. 33.
2. Reg. 17.
16.
Ez. 8. 11.
2. Reg. 25. 2.
1. Reg. 19.
18.
Ez. 45. 20.
Psal. 115. 8.
Iere. 105.
Ierem. 5. 7.

Jer. 29. 8.
Ez.
Levit. 18. 21

1. Pet. 4. 3.
2. Cor. 4. 4.
Apo. 2. 13.

non modò istam comminationem implevit, tum Ieroboamum, ejusque posteritatem excidendo , tum multa Israëlitarum millia occidendo: sed & alia horribili pœna excæcationis & in sensum reprobû traditionis, in similes peccatores animadvertendo.

IX. Et hoc est judicium Dei de ista Idololatriæ specie, quæ committitur cum intentione colendi Deum, qui verè Deus est. Videamus quam severum sit adversus illam, in qua colendi intentio est in id, quod verè Deus non est, in Deum alium, Molochum, Baalim, Chamofum, Baalpeor, & similes falsos Deos, quamquam pro Dijs habitis à suis cultoribus. Hujus sui judicij indicia etiam verbo & facto edit Deus manifestissima, & verbo declarationis duo maxime insignia, 1. quod factum hoc interpretatur desertionem Dei, defectionem à vero Deo, & conjugalis pacti perfidam per spirituale adulterium cum alio viro dissolutionem, Deique ipsius ad zelotypiam provocationem. Alterum, quod hoc adulterium dicit committi cum Dæmonij & Diabolis; Sic enim cecinit Moses celebratissimo cantico suo: *sacrificaverunt demonijs non Deo, Dijs quos non noverant; & Pfaltes: sacrificaverunt filios suos & filias suas Dæmonijs: cum nempe de femine suo transire faciebant Moloch per ignem.* Quibus succinit Apostolus: *que immolant gentes, non Deo, sed Dæmonijs immolant.* Sive quia Dæmon aliquis in istis simulachris latitaverit: sive quod ista sacra ex voluntate & præscripto Dæmonum obiverint, vel appetè, per oracula, responsa, & carmina vatum, vel occultè per instituta mundi, id est, impiorum; quorum Princeps, & inter

Dent. 29.
17. 18.
Dent. 32. 15.
16. 18.

Dent. 32. 17.
Psal. 106.
37. 38.
Levit. 18. 2.
1. Cor. 10. 20
Amos lib. 6.
Aug. de civ.
8. 23.

quos thronum suum habere dicitur Satanas. Comminationes poenarum, earumque executiones per totam sacram scripturam passim describuntur.

X. Ista sic ex Scripturis explicata si ad *Antropias* & *Hydrocias*, quæ in pontificia Ecclesia usurpantur, applicentur, clarebit illam duplicis supra dictæ idololatriæ crimine ream teneri. Prioris ream se facit, eo quod panis in Eucharistia, Mariæ, Angelis & Sanctis demortuis, reliquijs crucis Christi & Sanctorum, denique rebus consecratis, divinum cultum exhibet: posterioris quod Deum, Christum, crucem Christi, Mariam, Angelos & Sanctos in imagine colunt: quæ singula monstrabimus, & effugijs, per quæ, quum constricti tenentur Idololatriæ, erere conantur, oclusis, confirmabimus quam brevissimè.

XI. Et primò de Sacramento Eucharistiæ, cui à Catholica Ecclesia Romana Latriæ cultum, qui vero Deo debetur, in veneratione adhiberi, & adorationem præstari, quamquã ut sumatur, à Christo sit institutù, dicit Synodus Tridentina, altera parte nos liberans: cui nos subjungimus, altera parte suscepti muneris fungentes; at latriæ cultus Sacramèto Eucharistiæ adhiberi nequit citrà Idololatriam: ne in usu quidem ipso Eucharistiæ quia panis manet panis quoad substantiam suam, neque transubstantiatur in corpus Christi per consecrationem. Nam Eucharistia sic desineret esse sacramentum, de cujus essentia est re externa consistare: & Christi corpus de novo esse inciperet, nihil enim potest mutari in id quod antea existit. Multo minus extra usum: quia etsi legitima conse-

13. 18.

consecratio vim haberet transsubstantiandi, illegitima tamen transsubstantiare nequiret: omne enim jus consecrationis ab institutione divina pedet; consecratio autem ad adorandum non ad sumendum, extra finem institutionis est; itaq; inefficax: propterea committit Cathol. Ecclesia Pontificia Idololatriam, quæ Sacramento Eucharistiæ latræ cultum, qui vero Deo debetur, adhibet.

XII. In Cultu quem Mariæ, Angelis & Sanctis demortuis præstant Pontificij, Idololatriam ab ipsis committi dicimus, & duplici modo: qua adorando & qua invocando. Adorando quidem, quum omnes & singulos altaribus, missis, ferijs, vigilijs, jejunijs, imaginibus, candelis, oblationibus, suffibus votis, peregrinationibus, genuflexionibus venerantur: quæ omnia ad λατρεία pertinent, & cultum divinum, sive vero Deo ex ipsius voluntate, sive falsis Dijs ex hominum superstitione exhibitum. Invocando, quum ad illorum orationes, opem & auxilium (ut loquitur Synodus Tridentina) confugiunt, quumque pro acceptis beneficijs gratias illis agunt. Ad orationes vero illorum confugiunt, tanquam Intercessorum, Mediatorum, Patronorum, Advocatorum qui intercedunt. 1. Affectu pio, quo capiunt vota precantium ipsos impleri. 2. Meritis suis gloriosis & sanctissimis, quæ suffragantur ijs, qui ipsorum orationes supplici prece exposcunt. Ad opem verò & auxilium illorum confugiunt tanquam ad auxiliares, præservatores, custodes gratiæ & gloriæ, hoc est bonorum omnium largitores, liberatores in necessitatibus, quos etiam appellant vitam, salutem, tutelam, spem, præsi-

dium, refugiū, solatiū; imo unicam spem tutum propugnaculū: qui tituli soli Deo & Christo competunt, tanquam summæ excellentiæ, sapientiæ, benevolentiæ & potentiæ decora-menta, quibus excogitari illustriora nequeunt, ut ex scripturis manifestum est, ubi isti tituli Deo & Christo leguntur adscripti, quum summus invocationis & adorationis honos ipsis à Sanctis exhibetur. Et quamquam turpitudinis istius Idololatriæ sit foedissima, tamen immane quantum aggravatur redditione cause, quam isti suo facto prætendunt, quæ nihil in Deum & Christum contumeliosius fingi potest. In Deum quidem, quum dicunt patrem cælestem dimidium regni sui dedisse beatæ virgini cælorum reginæ (quam etiam dominam Mundi, stellam maris, portum salutis & Deum appellant:) eumque, quum habeat justitiam & misericordiam, illa sibi retenta, hanc virgini matri concessisse exercendam, & propterea à foro justitiæ Dei ad forum misericordiæ matris ejus esse appellandam. In Christum, eo quod dicunt, Christum non solum advocatum esse, sed & judicem cuncta discussurum, ita quod nihil remanebit inultum: propterea Deum nobis providisse de Advocata, quæ mitis & suavis est, in qua nihil invenitur asperum: quæ etiam illa de causa appellatur thronus Christi, in quo quievit.

XIII. In reliquijs crucis Christi & Sanctorum venerandis Idololatria se commaculare Pontificios, tum actus adorationis tum invocationis illis præstando, probatur, partim ex ipsorum confessione, partim ex ipso exercitio actuum religiosorum, quos illis exhibent. Con-

Pfal. 46. 1. 2.
Psalm. 189
23.
Psalm. 36.
10.
Psalm. 62. 23.
Esa. 45. 20.
Abbr. 4. 120.

Gab. Biel.
in oan miss.
le 80.

Anton.
pag 4.
Tit. 15.
cap. 14.

Mat. 26. 25.
1. Cor. 10. 16
& 11. 25.

1 Reg. 10. 19
2. Reg. 17. 3.

Jeff. 25.
Lombard.
lib. 4. dist.
25.

fessionem edit Tridentina Synodus, quum dicit, Sanctorum reliquijs venerationem & honorem deberi, easque & alia sacra monumenta à fidelibus utiliter honorari, atque eorum opis impetrandæ causa sanctorum memorias non frustra frequentari. Accedit Doctor Angelicus qui omnia benè de Christo scripsisse creditur. Ait enim cruci Christi adorationem patriæ est præstandam propter contactum membrorum Christi: quæ causa Aronux sufficiens est, ut non modo crux Christi, sed & omnia eius aloreantur, clavi, lancea, vestimenta & sacra etiam tabernacula, quibus accinit Ecclesia; ecce lignum, crucis, crucem tuam adoramus Dominè. Factis idipsum declarant variis, quum reliquias tum crucis Christi, tum sanctorum auro, argento, gemmis oriant, linteamine byssino & holoserico involvunt, magna pompa in processionibus, siue gratiarum actionis siue rogationum causa institutis, circumgestant, in altaribus collocant, dona & anathemata ante illas suspendunt, spectandas, osculandas, genuflexione adorandas offerunt, & adorant, cereos ante illas accendunt, thura illis adolent, templa & altaria per illarum præsentiam consecrant, & sanctificata æstimant; festos dies iis instituant, missis in illarum honorem celebrant, cum hac opinione quod factæ super altari, in qua reliquie positæ sunt, sanctiores & efficaciores sunt: quod peregrinationes ad illas obeunt, tanquam a mulera & præservativa gestant, ægrotis imponunt, sudaria sua, corollas & alia eius generis earum artactu sanctificant ut eidem fini serviant: quod gratiam & virtutem divinam illis inesse exi-

stimant, quam invocationibus & aliis cultibus apud illas quærent; utuntur iis ad Diabolos malosque spiritus fugandos, & omnia faciunt, quæ gentiles Idololatriæ suorum reliquijs exhibuerunt. Quibus omnibus accessit turpissima illusio, reliquiarum sc. multiplicatio & alienarum substitutio Vnde natum dixerunt, *multorum corpora honorari interra, quorum anima cremantur in inferno.*

XIV. Quartum specimen partim eiusdem Idololatriæ, partim plusquam Gentilis superstitionis præbent, tum in dedicationibus & consecrationibus templorum, altarium, vasorum & ornamentorum ad illa pertinentium, utpote crucis, calicis, patinarum, linteaminum, stolarum, thuribulorum, item in consecrationibus Cerei paschalis, aquæ lustralis, Salis, olei Chrismatici, Campanarum, Cerearum puparum, quos Agnos Dei vocant. Cœmitemporum & similibus rerum; tum in rerum sic consecratarum usu: precantur enim in consecrationibus ut Deus illas res gratia, virtute & potentia instruat ad corporalia & spiritalia mala pellendum, & contraria bona largiendum, iisque ut talem gratiam & virtutem habentibus utuntur, & cultum religiosum præstant. Eius rei pauca hæc proferimus indicia: quod visitationibus templorum sic consecratorum peccatorum remissionem adscripserunt. Ex formulis etiam consecrationum super cruce consecranda hæc usurvantur: *Dignetur domine benedicere hoc lignum crucis, ut sit remedium salutare generi humano, sit soliditas fidei, bonorum operum profectus & redemptio animarum, tutela contra secula jacula inimicorum.* Supra aqualustrali, ista, *Exorcizo te*

Cal. cerei.

Sess. 25.
 Sum. p. 3.
 quæst. 25.

An. par. 3.
 Sini. 2. 6. 8.

Creatura aque ut fias aqua exorcizata, ad effugendam omnem potestatem inimici & ipsum eradicare & explantare valeas cum angelis suis apostolicis, &c. In consecratione salis, ista est. Exorcizo te Creatura salis, ut efficiaris sal exorcizatum in salutem credentium, ut sis omnibus te sumentibus sanitas anime & corporis, &c. Item, dignare Domine hanc creaturam salis benedicere & sanctificare, ut sit omnibus sumentibus salus mentis & corporis & quicquid ex eo taurum vel adpersum fuerit, caveat omni immunditia, omni que impugnatione spiritualis nequitia. Consecratis verò, quos vocant, Agnis Dei, tribuunt, quod omne peccatum frangunt & angunt, ut sanguis Christi, & secundum istam opinionem utuntur iisdem rebus, spem fiduciamque in iis tanquam ista tali vi præditis collocantes.

X V. Quod verò secundum Idololatriæ genus in cultu imaginum committant ex propria ipsorum confessione, consecrationum formulis, & praxi quotidiana ipsorum evincitur. Confessio est in Synono Tridentina que dicit, *Imagines Christi, deipara virginis & aliorum sanctorum in templis præferri habendas & retinendas,isque debitum honorem & venerationem impartendam, ita ut per imagines quas osculamur & coram quibus caput aperimus & procumbimus Christum adoremus, & sanctos quorum illa similitudinem gerant, veneremur; Id quod secunda Nicæna Synodi decretis sancitum est. Videantur istius Synodi acta & apparebit adorationem & invocationem illam stabilitam, Idololatriam puram putam esse. Accedit Thomas & doctorum caterva qui sentiunt eodem cultu afficiendas Imagines, quo prototypa coluntur, quæ repræsentant. Formulæ consecrationum idem declarant.*

Sic enim Mariæ imago consecratur: *Sanctifica Deus hanc formam beatæ virginis ut tuis fidelibus salutaris auxilii operam ferat tonitrua aut fulmina si invaluerint, nocentia celerius expellantur, pluviarum quoque inundatio, aut civilium bellorum commotio seu paganorum devastatio ad præsentiam eius concrimantur. In Consecratione imaginis Io. Bapt. hæc sunt verba: Sit hæc imago Daemonum sancta expulsio, Angelorum advocatio, fidelium protectio, eiusque in hoc loco vigeat potenter intercessio. In praxi quotidiana plerique actus tum adorationis, tum invocationis præstantur imaginibus, quos antea ipsis Sanctis exhiberi diximus, & plerumque illos ipsos actus exhibent sanctis ad imagines illorum vel in imaginibus, raro mentis puro intuitu ipsos sanctos inspiciendo, cum hac opinione, quod ille honor ad ipsa prototypa pertineat, & propterea preces ad illos fusæ citius faciliusque exaudiantur.*

X V I. Et hosce quidem cultus, hæc servitia, hosce tum adorationis tum invocationis actus se sacramento Eucharistiæ, Mariæ, Angelis, & Sanctis demortuis, reliquiis, rebusque consecratis, & imaginibus istis exhibere non negant Pontificii, saltem negare nisi per manifestum mendacium non possunt: Attamen ab Idololatria se excusant obtentu quarundam exceptionum, & distinctionum, quas eius valoris esse existimant, ut eosdem actus, qui ab aliis præstiti, vere sunt Idololatriæ, ab ipsis tali mente & animo patros ab Idololatria eximant. Exceptiones hæc sunt: Prima, Secundum triplicem excellentiam, divinam, humanam & mediam, triplicem esse honorem: & hic distinctio adfertur

1. Reg. 8.

Eos. 25.

λατρείας, δουλίας, & ιεροδουλείας, cui adnecti potest quod dicunt, actus plerisque, ad cultum istum pertinentes esse analogos. Secunda est ex intentione eorum qui cultus illos exhibent. Tertia est in discrimine intercessionis & dationis, id est, Mediationis. qua funguntur sancti & qua Christus. Quarta, in distinctione imaginis & Idoli.

XVII. Primi effugii tria membra sunt. Ad primum respondemus, primo, Scripturas aliam à divina, quæ media dicatur, excellentiam non agnoscere, quam quæ est secundum functiones, grauias, dignitates, per quas creaturæ rationales, aliis aliæ diuino præscripto, præstant & ministrant; Homines quam diu in hac vita animali versantur, Angeli usque ad mundi finem. Et propterea nullum creaturæ præstitum, præter eum qui illis superioribus in hac terra existentibus exhibetur, & quidem Scriptura approbante, ab idololatria purum esse. Secundo mediam illam excellentiam & ei attemperatum cultum a Scriptura rejicit, quum angelorum dampnat, *ἑρμῶν* & *ἑζεχιᾶν* laudat, quod reuoluntur, quod illi suffragis adoleuerunt, fregerit & combusserit. Ad secundum: distinctionem, *ἡμεῖς* & *ὁ θεός*, hic frustraneam esse. Nam cum *ἡμεῖς* cultum vult dicat apostolus, Deo vero soli, qui Genes culpatur, quod illum præstiterit, iis qui natura non sunt Di. Et vox ipsa generatim sumpta significat seruitium, quod solis illis, cum quibus nobis, secundum Deum est, negotium præstari debet, vob licet potest, idque ex lege vel communi charitatis mutua, vel particularis respectus inter eos quibus, inter ipsos

est negotium; At cum iis de quibus hic agitur (augelos excipio) nullum est nobis negotium secundum Deum neque ulla lege iis ad seruitium obstricti sumus. Ad tertium dicimus, primo sacrificare, suffragia templa, altaria edificare, votere, festa, jejunia, peregrinationes instituere, per nomen iurare, cultus esse non analogicos, sed univocos & soli vero Deo debitos; At multi eorum, imò omnes à pontificiis præstantur aliis rebus quam vero Deo. Secundo, ipsam *εὐσεβείαν*, quæ hominibus propter analogicam cum Deo similitudinem legitime tribuitur, ita Deo propria censeri, quum religiosa est, ut totus cultus diuinus illa sola designetur, Christus illam Diabolo & Angelus sibi abjudicet, hoc argumento, quod Dei propria sit.

XVIII. Secundum effugium est, ex distincta colentium intentione, quo ad omnis generis idololatrias ipsis impactas à se amolendum uentur. In prima: dicunt circa cultum Sacramenti Eucharistia se non panem sed verum Christi corpus intendere sacrum afficere. In secunda: se cultum quem præstant creaturæ, etiam diuinum, non ut Deo exhibere; hoc est, hoc sine ut illi opinionem concilientialem, qualis reuera in solam Dei maiestatem competit. In tertia: se creaturæ honorem exhibendo non in illa sistere, sed ut Deus in illa & per illam glorificetur. In quarta: se non ipsam imaginem, verum præter ipsam honorare. Respondemus ad omnes distinctiones, primo, factum ubique intentioni esse contrarium, & id ipsum reuera fieri ab illis, quod intentione sua vitare se velle profitentur. Secundo, Iudicium Dei illorum intentioni esse

1. Reg. 19. 8.
Mat. 9. 10.
Apoc. 19. 10.

7/a. 82. 1. 6.
Iob. 10. 5.

Col. 2. 8.
2. Reg. 18. 4.

Gal. 4. 8.

Gal. 5. 13.
Ephes. 6. 5. 6

Greg. de Val.
lib. 2. c. 1. &
3.

esse adversum, qui non ex intentione factum interpretatur, sed ex facto de intentione iudicat, & facto tali intentionem ipse convenientem adhibuit, quamquam, qui facit, de contraria sua intentione protestatur. Claret ex his locis; *Reverunt vitulum fufilem, adoravunt enim & sacrificaverunt ei, dixeruntque, isti Dii tui Ifrael, qui eduxerunt te ex Aegypto. Et incurvat se fufpilisuo, adorat & dicit: Libera me, nam Deus meus es tu. Et sacrificaverunt Dæmonis non Deo.* Tertio addimus; si illæ distinctiones valeant, nunquam Gentiles aut Iudæos Idololatriæ admiffæ accusari potuiffent: iisdem enim illi omnes cultus suos sive vero, sive falso Deo, sive summo, sive inferioribus, sive imagini exhibitos iustificare poterunt. Intentio enim illorum nunquam opera digitorum fuorum timuit, sed eos, ad quorum imaginem facta, & quorum nominibus consecrata sunt; nunquam angelos, dæmones, minores Deos honoravit, nisi ut rediret in honorem summi Dei; nunquam illis conciliare voluit existimationem, qualis in solam summi Dei majestatem competit, nunquam falsum Deum coluit.

X I X. Tertia exceptio tendit speciatim ad Invocationem Mariæ & Sanctorum iustificandam. Dicunt enim se illos invocare, non ut primos auctores & datores bonorum: neque ut Christum, quem constituit Pater summum Sacerdotem, & cui omnem potestatem dedit in cælo & in terra: verum ut amicos & iuxcessores quidem & datores, sed Christo subordinatos. Respondemus, primò ex iis quæ dant, ipsos *ιδωλον* convinci posse. Invocatio enim, quam præstant Mariæ virgini

& Sanctis, *δουλος* cultum esse fatentur. At faciunt ex Maria & Sanctis Idola, tum ante quam illos invocent per hæresin, & falso illis tribuendo quod intelligant preces, intercedant pro peccantibus, affectu & merito; & donent postulata: tum cultum invocationis tanquam talibus exhibendo. Hic enim modus est, quo ex verè existente Idolum fabricatur.

Cui argumento robor accedit ex eo, quod etiam si scirent rogata, affectu pio intercederet & ut spiritus administratorii darent postulata, tamen eo quod cum potestate non darent, invocandi non essent. Secundo, subordinationem sub Christo verbi ponere, re ipsa destruere, & collateralitatem introducere; quod si verum est, tum eo ipso etiam sunt Idololatriæ: quia cultus quem pater filio suo exhiberi vult, *λατρεία* est; vult enim ut omnes honorent filium sicut & Patrem. At tollitur subordinatio, & collateralitas introducitur, primò universè, quum dicuntur omnes per merita sua intercedere & impetrare bona, & sic impetrata dispensare; quæ duæ notæ sunt eversæ subordinationis & investæ collateralitatis. Secundo speciatim inter Christum & Mariam, ut pater primo ex nominibus quibus illam invocant, Reginam cæli; Dominam mundi, salutem, portum, præsidium, refugium, solatium appellantes, quæ iure matris imperare potest redemptori; quæ voces Christum subordinant. Secundo ex causa, cur invocandam dicunt; tum ut advocatam, quia cum Christo non modo homo & advocatus sit, sed etiam Deus & Iudex, qui nihil inultum dimittit, ipsa tanquam nihil aspectum habens, tota misis & suavis

2 ad. 12. 9.
Es. 44. 17.
Deut. 32. 17.

2 ad. 1. 2.
in 1. 1. 2.

1 ad. 5. 23

8. 2. 20
8. 2. 21

2. 4. 10

2. 7. 10
2. 2. 24

IN XES.

intercedere inter ipsum, & peccatores debeat: tum ut bonorum largitricem, quia pater dimidium regni sui ipsi dederit, hoc est misericordiam suam administrandam, cum ipse sibi iustitiam reservet, & omnis gratiæ plenitudinem in ipsam contulerit, ut ex ejus plenitudine hauriant omnes; quod nihil est aliud quam ipsam in locum Christi illo turbato collocare.

XX. Quartum effugium est distinctio inter Imaginem & Idolum: quod imago sit rei veræ, idolum falsæ similitudo: quam quum explicat fallaciam committit Bellarminus, rem falsam interpretans, quæ cum sit Ens, non est id quod esse fingitur, nempe Deus. At hoc discrimen falsum esse evincunt plurima in scripturis loca. Imago, quam Rachel surripuit patri suo, idolum dicitur. At tuit imago hominis. Vitulum fusilem vocat Stephanus idolum, & erat Imago facta ad representandum verum Deum. Vituli Ieroboami erant simulachra Iehovæ: attamen appellantur à Græcis Interpretibus & Latino, Idola. Simulachrum Michæ vocatur Idolum, & fuit tamen Iehovæ positum. Inter Idola muta, ad quæ abreptos ait Corinthios Apostolus, erant statuæ hominum, forte quadrupedum, reptilium, avium; quod etiam rerum non existentium, difficulter probaret Bellarminus. Quapropter si Idolum est quod nihil est, hoc est sine re & mente sonus, hoc ipsum discrimen, quum sit purum purum humani cerebri commentum, vanissimum imo verissimum idolum est: qualia etiam sunt omnes illæ distinctiones & intentiones Idolis Idolorumque cultibus nefarijs stabilendis, excogitatæ

ab Ecclesia malignantium, à matre fornicationum, quæ instar mulieris fornicantis comedit, deinde abstergit os suum, & dicit, non sum operata iniquitatem.

COROLLARIUM.

Pontificem Romanum esse Idolum, & qui illum pro eo, quem ipse & sui cum venditant, habent & honorem ei exhibent quem postulat, eo ipso Idololatras esse ex scripturis fortibus argumentis probari posse.

THESIS VICESIMA

QUARTA,

DE

Invocatione Sanctorum.

Resp. IACOBO AD PORTVM.

I.

SANCTOS appellamus, tum ex hypothesis Pontificiorum, quos Rom. Pontifex sua canonizatione in album Sanctorum retulit; tum ex rei veritate, qui Christi sanguine aspersi, & Spiritus Sancti, qui omnis sanctitatis fons est, characteribus signati, vitæ sanctimonia, quæ ex spiritali cum Christo coalitione emanat, in hac vita claruerunt, nunc autem corpore mortui in cælis cum Christo secundum animam vivunt; quales fuerunt olim Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, & similes. Invocatio Sanctorum, est qua ad illorum suffragium, patrocinium,

Prov. 30. 10

Bellar. lib. 1. de Beat. Sancti ca. 8. 1. Pet. 1. 2. Job 14. 4. & 5.

Apost. 14. 35

Gen. 31 14.
Ab. 7. 48.
2. Reg. 12.
28.
Hef. 4. 17.
& 18 31.

1. Cor. 12. 2.
Rom. 1. 23.

auxilium confugitur, opis implo-
randæ, impetrandæ, & obtinendæ
gratiâ.

II. Triplici autem ratione invo-
cari illos statuunt Pontificii. 1. ut
precibus, & suffragiis intercedere
dignentur; 2. ut per, & propter me-
rita sua impetrèt quæ petuntur; 3. ut
ipsi dent beneficia quæ postulantur.
Nam tribus hisce respectib. induunt
Sanctos defunctos Pontificii, quod
ut Deo propinquiores, accessum ad
illum & ad Christum habeant libe-
riorem, quàm fideles in hac vita su-
perstites; quod operibus superero-
gationis in vita patris meriti sint
ut Deus ipsorum preces exaudiat;
quod denique à Deo constituti sint
administratores bonorum quæ ab
illis petuntur: & sic Mediatores, &
merito, & efficacia inter Deum, imò
inter Christum & fideles viventes
statuuntur.

III. Hisce tamen omnibus ne-
cessitatem invocandi Sanctos, super-
struere non sunt ausi Pontificii, di-
cunt tantum bonum, & utile esse
suppliciter illos invocare, & impiè
illos sentire, qui negant Sanctos in-
vocandos esse: nisi fortè postremis
istis verbis, quæ ambiguum habent
sensum, necessitatem voluerint in-
nuere. Negat enim Sanctos invo-
candos esse, tum qui dicit, non esse
necessarium, tum qui dicit non esse
licitum ut invocentur; illum sen-
sum habent verba rigidè sumpta,
istum si oppositè sumantur ad ante-
cedentia. Bellarminus etiam, cum
titulum hunc posuisset, Sanctos esse
invocandos, subjunxit hanc the-
sin; Sancti piè, & utiliter à viven-
tibus invocantur. Verum quia ver-
sutissimum illud conciliabulum sepe
verborum ambiguitate ludit, vel co-

actum propter suorum coryphæo-
rum dissensiones, vel perverse inge-
niosum propter adversarios, quo-
rum ictus alioquin nulla specie e-
vadere posset. Nos de Invoca-
tione Sanctorum quærimus, tum
an necessaria sit, tum an licita, & u-
tilis?

IV. Ad primum quod attinet,
dicimus Pontificiis vel assentienti-
bus, vel dissentientibus, non esse ne-
cessarium, ut fideles in hac vita exi-
stentes, Sanctos, qui in cœlis cum
Christo conversantur, invocent.
Quumque necessitas illa vel secun-
dum officium sit, quod præstate teneantur
fideles superstites sanctis vi-
ta functis, & cum Christo viventibus;
vel secundum finem, cuius
obtinendi causâ invocatio, tanquam
medium necessarium, statuatur;
Nos neutro modo dicimus neces-
sariam esse invocationem Sancto-
rum.

V. Non ratione officii; quia in-
vocatio Sanctorum à Deo neque
præcepta, neque promissione aut
comminatione ulla sancita, quod ta-
men necesse esset, siquidem ex offi-
cio fidelibus in hac vita existentibus,
obeunda esset. Non ratione
medii; quia neque merita neque in-
terveniens administratio Sanctorum
necessaria sunt ad impetrandum, &
obtinendum bona quæ petuntur
precibus fidelium in hac vita. Secus
enim Christi meditatio, & admini-
stratio, aut non est sufficiens, aut im-
petrari nequit nisi Sanctis defunctis
intercedentibus; quorum utrumque
falsum est; & qui Sanctorum pri-
mus ingressus est cœlum, ille nulla
priori Sancti intercessione indiguit,
aut usus est.

VI. Quum itaque necessarium

Synod. Tri-
dent. sess. 25.
c. p. 2.

Idem, r. de
beat. Sanctis.
c. p. 29.

non sit, ut fideles hic viventes, Sanctos cum Christo regnantes, invocentur, etiam atque etiam Pontificiis videndum est, si quidem ullo bono conscientiae studio tenentur, an non praestabilius sit illam invocationem omittere, quam praestare, etiam si disputari possit, an licita sit nec ne, de quo postea videbimus. Nos id ipsum affirmamus duplici nexi ratione. Primo, cum quicquid non sit ex fide, id est ex conscientia certo permissa, Deo gratum esse id quod praestatur, peccatum sit, & propterea sine peccato omitti possit, de quo vel tantillum dubitetur, an licitum sit, quum non necessarium esse sit competentum, sequitur potius omittendam esse invocationem, quam praestandam. Secundo cum ipsi Pontificii fateantur: tantum discrimen esse inter cultum *Aegyptius* & *Israeliticus*, ut idololatram committat, qui illo colit eum, cui hic tantum debetur; & populo idiore & devoto erga sanctos, difficillimum sit istud discrimen sine ullo errore semper observare, periculum est, ne in idololatram incidant. Sanctos invocantes, quae ratio etiam militat contra invocationem Sanctorum, quantum probatum esset, licitam illam esse.

V. II. Deinde quaeritur, An invocatio Sanctorum licita sit, & utilis? Vel, ut Tridentina Synodus; An bonum, & utile sit sanctos invocare? Vel juxta Bellarminum: An pie, & utiliter invocentur Sancti? Nos negativam tenentes, dicimus, neque pium, neque utile esse, ut invocentur Sancti. Quod probamus, primo generatim, deinde speciatim secundum particulares respectus juxta quos Pontificii Sanctos invocant, & invocari posse statuunt.

VIII. Generatim non esse pium, sic probamus. Quum nulla actio per se, & proprie pietatis seu *virtutis* nomine venire possit, nisi quae à Deo praescripta est; cuius solius sermone, & institutione actio quavis sanctificatur, secus communis futura, & certum sit invocationem Sanctorum à Deo praecipiam non esse, sequitur eandem piam dici non posse. Dicitur quidem actio aliqua pia per metalepsin, quia suscipiatur actionis pie praestanda gratia; At illud hic locum non habet. Non esse utile, eodem demonstramus argumento; quia omnis cultus religiosus à Deo non praescriptus, est inutilis, dicente Deo, & Christo, Frustra me colunt docentes doctrinas, & mandata hominum. At invocationem sanctorum dicunt Pontificii esse cultum religiosum.

IX. Speciatim id ipsum probamus secundum respectus, quibus induuntur Sancti à Pontificiis quum invocantur. Primum dicimus, Sanctos non posse pie, & utiliter invocari, ut datores bonorum. Quia Sancti non sunt à Deo constituti bonorum sive celestium, sive terrestrium dispensatores. Hoc enim est officium Christo datum, cui subdiciunt Angeli tanquam famuli in ista administratione. Imò verò etiam Angulorum instar subordinatam suam operam hic Sancti praestarent Christo ex Dei iussu; tamen propterea invocandi non essent. Ad hoc enim requiritur plena dispensandi potestas, quae distribuat prout vult; Angeli vero tantum ministerialem, & instrumentalem operam hic Christo praestant; quae de causa nec illos ut datores bonorum invocare licet. At sancti ministerialiter,

1. Tim. 10. 1.
Eph. 29. 13.
Mat. 15. 9.

Lib. 1. de
beat. Sancti.
cap. 19.

& instrumentaliter operam Christo Angelorum instar præstare nequeunt, nisi dicamus & illos ascendere & descendere Angelorum more. Ergo quum neque potestatem habeant dandi bona, neque potentiam, sequitur eos nec piè, nec utiliter invocari posse ut bonorum datores.

X. Secundo, non possunt piè, & utiliter invocari, tanquam qui meritis suis à Deo exauditionem impetrent, quia Sancti neque sibi, neque alijs quicquam mereri potuerunt. Necessè enim habuerunt dicere eum Davide, Bonum nostrum non adte. Et cum omnia facerent non modo humiliter, sed & veraciter profiteri, servos se inutiles esse; quin & pro peccatorum remissione veraciter Deum orare, ne intret in iudicium cum servis suis. Piè ergo allegari non potest, quod falso Sanctis attribuitur, neque utiliter alijs impendi, cujus sufficientia ipsis Sanctis defuit.

XI. Denique non possunt piè & utiliter invocari, ut ipsi tanquam amici nostri preces suas cum nostris jungant, aut precibus suis pro nobis apud Deum intercedant; quia Sancti in cœlis ignorant singulares necessitates, & preces fidelium in terra degentium. Quod enim de speculo Trinitatis dicitur, commentum est vanissimum, & eo confutatur, quod Angeli videntes faciem Patris, dicuntur ignorare diem iudicij. Quod de revelatione divina, circulum habet inanem, & ridiculum: Quod de explicatione, quæ fiat vel per Angelos vel per animas recens defunctorum, ejusdem est vanitatis; quum Scriptura ne verbulo quidem illorum indiciorum faciat mentionem, citrà quam religio

nobis est in rebus tanti momenti quidpiam recipere tanquam verum, aut agendum suscipere tanquam piùm, & utile.

XII. Addimus denique, Pontificios per Sanctorum invocationem Christo injurios esse, & propterea illam sine sacrilegio non usurpare. Et injurios quidem duplici ratione. Primò, quia officium Mediatoris, & Advocati nostri Christo soli à Patre mandatum, & collatam potestatem, cum Sanctis communicant. Neque excusantur eo quod dicunt, Sanctos esse Christo subordinatos. Eo enim quod merita Sanctorum allegant, & illos ut datores bonorum invocant, subordinationem tollunt, & collateralitatem statuunt. Secundò, quia multum detrahunt benevolò isti Christi in suos affectui, propensissimæ misericordiæ, & animo ad commiserandum promptissimo; quæ luculentissimè nobis in Scriptura proponuntur, ut indignitatis propriæ consideratione non absteriti, cum fiducia & libertate accedamus ad thronum gratiæ, & misericordiam imploremus ad opportunum auxilium.

XIII. Neque quum Sanctos invocandos esse negamus, omnem illis venerationem, ut calumniantur Pontificij, adimimus. Fatemur enim illorum memoriam grata celebratione venerandam esse. Venerationem autem hisce terminis circumscribimus; commemoramus primò cum gratiarum actione dona eximia, quæ in illos collata sunt, & ipsos laudamus quod donis illis in exercitijs fidei, spei, & charitatis fideliter usi sint. Secundo imitamur, quantum in nobis est, exempla illorum, & ipso opere demonstrare

2. Tim. 2. 9.
Rom 8. 34.
1. Joan. 2. 19.

Heb. 4. 26.

Psal. 16. 1.

Luc. 17. 10.
Psal. 32. 6.

Psa. 143. 2.

1. Cor. 6. 16.
2. Cor. 8. 16.
2. Cor. 12.
10.
Mat. 18. 20.
Mat. 18. 20.

conamur, conuersationem, quam sanctam habuerunt in hoc mundo, gratam nobis esse, similitudinem illorum affectantibus. Denique felicitatem, qua fruuntur cum Christo apud Deum, illis gratulamur, & eandem nobis cum animi deuotione precamur, sperantes & confidentes eadem nos per sufficientissimam Christi intercessionem potituros, per quam soli & ipsi ejsdem participes facti fuerunt.

COROLLARIUM.

An Pontificij in Sanctorum invocatione idololatriam committat? Affirmatur.

THESIS VICESIMA

QVINTA:

DE

Magistratu,

Resp. IOANNE LE CHANTRE.

DE origine & etymo vocis non anxie solliciti, dicimus sensum illius ex usu duplicem esse: aut enim in abstracto ipsam potestatem & functionem significat, aut in concreto illum qui constitutus est functionis istius cum potestate administrator. At quia consideratio abstractiva simplicior est, & concretivæ normam ponit, hinc in ejus descriptione primo & potissimum versabimur.

II. Magistratum itaque in ab-

stracto definimus: Potestatem supereminentem administratricem, vel functionem cum potestate supereminente in hoc à Deo institutam & conservatam, ut homines in societate communi vitam tranquillam in verapietate & iustitia degere possint, ad ipsorum salutem & Dei gloriam. Ad cuius definitionis latorem explicationem, tum objectum, tum causas hujus functionis externas, efficientem & finem; & internas, materiam & formam considerabimus, ex quibus reliqua derivabimus.

III. Objectum functionis istius est multitudo hominum, qui animantia sociabilia sunt, & multis inter se secundum naturam & gratiam indigentia & communicationis nexibus devincti, in societate communi viventium. Quod objectum etiam finem comprehendit, nempe illos quorum bono institutus est Magistratus. Unde & potestas hæc publicæ nomen merito obtinet: utpote quæ primo, immediate & principaliter versatur circa statum & conversationem totius populi & universæ societatis, secundario vero circa cuiusq; membri statum & bonum, quamquam & totius universitatis, & singulorum in illa bonum per se intendat.

IV. Causa efficiens tum instituens, tum conservans, est Deus ipse: in quo potestas merè *αὐτὴν ἑαυτοῦ*, voluntas optima, & potentia maxima, tanquam institutionis & conservationis principia consideranda sunt. Potestas nititur creatione & ex ea, domini jure, quod Deus in omnia creata præsertim in homines habet. Voluntas instituendi est ex quadruplici ejus amore, nempe ordinis inter omnia creata; inde ipsorum hominum, tum eorum qui præficiuntur alijs,

Rom. 13. 10.
2. 3.
1. Tim. L. 2.
1. Pet. 1. 11.
Prov. 29. 4.
Psalm. 72.
Isa. 45. 2. 2.
23.

Num. 11. 12.
2. Par. 1. 9.
10.
Rom. 12. 4. 5.
1. Cor. 12.
12. 13.
2. 4.
E. G. 1. 4. 2.
Num. 11. 12.

Rom. 11. 12.
Joan. 19. 10.
11.
Psalm 24. 8.
1er. 27. 2. 6.

1. Cor. 14. 15.
2. Cor. 9. 8.
2. Reg. 16.
17.
1ed. 2. 169
173

1. Cor. 19. 10.
11.
Eph. 1. 21.
Rom. 13. 2.

2. Chron. 34. 31. 32. Psal. 3. 2. 12. 1. Sam. 10. 26. & II. 7. Ios. 1. 85.

alijs, tum præsertim subditorum, tertio obedientiam erga legem suam, denique illius submissiõnis quam naturâ pares præstant, ijs qui puro Dei arbitratu sunt superiores. potentia vero, eaque maxima, horum etiam necessaria fuit, tam propter affectum excellentiæ, quæ in hominibus est, quam propter infinitæ multitudinis potentiam, & usurpata est a Deo per internam necessitatis istius ordinis in cordibus hominum impressiõnem, & per externam ejusdem de- fensionem.

V. Finis institutionis est bonum universitatis & singulorum in illa, tum animale ut pacatè vivant, tum spirituale, ut hic Deo vivant, in cœlis eo fruantur ad gloriam actoris Dei. Cum enim homo secundum duplicem vitam, animale nempe & spirituale, utriusque boni sit indigens, & imaginis Dei natura utriusque capax; & due potestates, collaterales stare non possunt, cumque bonum animale ad spirituale dirigatur, & vita animalis spirituali sit subordinata, nefas est, duo illa bona, & eorum procuratiõnem, vel recipi, vel administratiõne summæ potestatis dissepārare. Si enim sola vita animalis, ejusque bonum curatur, excudum est illa administratio: Si vero ad illum statum perducta sit libertas hominum, ut sola spiritualis vita obtineat, tunc hæc potestas non est amplius necessaria.

VI. Materia, ex qua consistit ista administratiõ, sunt actiones ad illud finem præstandam necessariæ, quas tribus hinc classibus comprehendimus, ut prima sit *regenda*, sub qua & curam legis morales secundum utramque tabulam complectimur, & positionem legum subordinata-

rum, respectu ad locos, tempora, personas, quibus illius immota legis observatio curetur melius, & societates variæ ad certos respectus restringæ gubernentur rectius, nempe Ecclesiastica, Civis, Scholastica, Domestica, Secunda continet vocatiõnem ad munera succenturiata, & curationem omnium actionum, & rerum qua universæ societati sunt necessariæ. Tertia sit malorum omnium vel ex societate si interna sunt, eradicatione, vel a societate si externa sint, depulsiõ, etiam bello si opus sit, & salus societatis id postulet.

VII. Forma est ipsa Potestas, secundum quam illæ ipsæ functiones cum auctoritate soli Deo subditæ & præeminente quicquid humanum est, administrantur. Hæc enim Spiritum & vitam inspirat & efficacitatem præstat illis, functionibus: quæ Potestas per jus gladii enunciat, quo defendantur boni, & mali absterreantur, coercerentur, puniantur, omnesque ad officium præscriptum adigantur. Cui potestati tanquam summæ servit potestas tributæ, vectigalea, aliaque onera subditis imperandi, quæ sunt nervorum instar, quibus auctoritas & potentia ad functiones istas necessaria continetur & stabilitur.

VIII. Quamquam autem istius Potestatis usus ante peccatum non fuerit, eo quod duplicem tantum essent homines qui unicam potestatem habebant, tandem arbitrarij & in propria hominum iustitias, locum habitum suum, neque a peccati ingressu ortam esse, ad eum ex natura hominis, qui animal sociale est, & ab officio deviare poterat, ex finibus ipsius potestatis, ex causis que Deum ad illam instituendam moverunt, ex ipsa

1. Pet. 2. 14. 2. Par. 19. 7. 8. 9. 10. 11. Num. 11. 13. Prov. 20. 2. 8. Psal. 10. 1. 8. 1. Tim. 2. 2.

1. Tim. 2. 2. Rom. 13. 4. Num. 11. 12. 13. Gen. I. 26. Coloss. 3. 10. Mat. 26. 14. 1. Cor. 4. 33. Mat. 6. 33. Gal. 2. 20. 1. Cor. 15. 32.

Rom. 13. 1. Psal. 82. 6. Lament. 4. 2. Rom. 13. 4. 5

Rom. 13. 6.

Exod. 18. 18. 19. 20. 2. Par. 17. 6. 7. 8. 2. Reg. 13. 4. 5. & 6. Dem. I. 13. 15. 16. Exod. 18. 21. 22.

01. 21. 00. 22. 1. 00. 2. 00. 2.

ex ipsa lege naturali & morali, denique ex potestatis ipsius in cordibus hominum impressione evincere posse putamus: si quidem aliqua hominum multitudo ante peccatum propagata fuisset.

IX. Hęc autem Potestas eadem semper est secundum naturam functionis & prerogativam auctoritatis, neq; variatur aut differente numero illorum quibus potestas illa est concedita, in Monarchia, Aristocratia, Democratia, aut differentia modi quo potestas datur, id est, sive immediate à Deo, sive humano jure aut more per successionem, hereditatem, electionem, obtingat, nisi accesserit limitatio ad certas conditiones restricta ab illo, vel illis qui jus potestatem illam conferendi habuerunt. Etiam illa utrobique eandem vim habet: neque licet illi qui potestatem accepit, sub pretextu quod conditiones illæ aut conscientia suæ contraveniant, aut suo statui; imo & ipsi societati noxiæ sint, conditionibus rescissis majorem potestatem sibi assumere.

X. Cum Potestatis istius finis sit bonum universalitatis, seu totius societatis hominum ad eandem civitatem pertinentium, hinc sequitur civitatis principem ipsa civitate minorem esse, & hujus commoda non modo illius commodis anteferenda, sed & cum detrimento ejus, imo & vitæ dispendio redimenda. Quamquam vicissim tota civitas vitam, salutem, dignitatem Principis, tanquam patris patris, omnibus viribus, legitime tamen, defendere teatur.

XI. Ex eo etiam, quod hæc potestas à Deo sit instituta & certis legibus stricta, concluditur non lice-

re illi, qui cum ista potestate est, adversus Deum se erigere, & leges ipsius legibus contrarias ferre, vel populum sibi commissum ad actus à Deo vetitos compellere, vel ab actibus à Deo prescriptis impedire. secus si faciat, reddendum sibi Deo ratione & populum magis obediendum Deo quam sibi strictum esse, novebit.

Duplex tamen hic populo adhibenda est cautio. 1. ut actiones præstandas ab oneribus tolerandis distinguat. 2. ut certus sit Principis mandatum jussu divino contravenire: secus præcipiti judicio inobediens committet in principem, cui eain re sub Deo ordinatè obedire potuit.

XII. Functiones istas, quas ut huic Potestati essentielles posuimus, non sunt Principis arbitrio subjæctæ, ut vel univèrsæ illas, vel unam illarum trium negligere possit: quod si faciat, indignum se facit nomine Principis, & satis illi esset dignitatem deponere quam cessatorem esse in functione. Attamen distinctio & hic duplex est adhibenda. 1. inter cessationem ab ipsa functione, & vitium functioni adveniens. 2. inter cessationem & impeditionem, ne illa munia in Republica obeantur: hæc enim præproperum exitium afferret societati, cum illa, modo alijs ea munia obire permittat, consistere Respublica potest.

XIII. Concludimus porro ex auctore institutionis, ex fine, & usu muneris, ex functionibus ad illud pertinentibus, & ipsa supereminente potestate cum natura Christianismi collatis, homini Christiano Magistratum bona conscientia suscipere & gerere licere: imo vero neminem isti muneri fungendo aptiorem esse: & quod amplius est, neminem

V u omnia

Genes. 3. 6.
1. Tim. 1. 2.
1. Reg. 10. 9.
Ecod. 10. 12.
15.

Jes. 32. 12.
1. Tim. 2. 2.
1. Pet. 2. 13.
Jud. 20.
1. Sam. 16.
12.
2. Sam. 1.
1. Reg. 11.
12.

1. Reg. 14. 9

Eccl. 34.
2. 4.
1. Sam. 12.
2. 3.
1. Sam. 8. 2

2. Sam. 16. 3

Deut. 7. 18.
19.
1. Reg. 11.
28. 19. 30.

1 Reg. 17. 2.
Dan. 6. 7. 10.
Psal. 82. 1. 2.
Act. 4. 19
Mich. 6. 16.
1 Reg. 22. 5.

Psal. 81.
1. 2. 5. 6.
Eccl. 1. 3. 30.
3. 6.

Act. 10.
31. 48.
Ecod. 2. 1.

omnia eius munia ritè & plenè præstare posse, quam Christianum: quo tamen non negamus apud alios populos legitimum Magistratum esse.

X I V. Denique quia ista Potestas esse supereminens, asseveramus omnem animam illi subiectam esse de iure divino, siue Laicus sit, siue Clericus, Diaconus, Presbyter, Episcopus, Archiepiscopus, Cardina-

lis, Patriarcha, Pontifex denique ipse Romanus, ita ut mandatis eius parere, tribunal agnoscere, sententiam expectare, punitioni subesse debeat: à qua obedientia & subiectione ipse quidem Princeps quempiam eximere & immanem habere potest, quanquam in onerum ferendorum ratione prærogativam aliquibus tribuere possit.

Rom. 13. 1.
2. Pet. 2.
13. & 5. 1.
1. Cor. 16.
10. 11.
1. Tim. 2. 2.
10. 1.
2. Reg. 2.
26. 27.
Rom. 13. 5.

F I N I S.

IACO.

IACOBI ARMINII
DISPUTATIONES

PRIVATÆ,
D E

Plurisque Christianæ Religionis Capitibus, Incoatæ potissimum
ab Auctore ad corporis Theologici informationem.

THESIS PRIMA

D E

Ipsa Theologia.

I.

heologicas Disputatio-
nes denuo cum bono
Deo suscepturis, pauca
de ipsa Theologia præ-
libanda sunt:

II. Theologiæ voce non concep-
tum seu sermonem ipsius Dei,
quod etymon permittit, sed de Deo
rebusque divinis intelligimus, se-
cundum vulgarem usum eius.

III. Illa definiri potest doctrina
vel scientia veritatis quæ est secun-
dum pietatem, à Deo revelatam ho-
mini ut Deum divinaque noscat, in
illum credat, & ex fide amorem,
timorem, honorem, cultum & obe-
dientiam illi præstet, & vicissim
beatitatem ab illo ex eius unione
expectet & obtineat, ad Dei glo-
riam.

IV. Objectum doctrinæ illius
seu scientiæ proximum & immédia-
tum non est, ipse Deus, sed officium
& actio hominis quam Deo præsta-

reteneret: Qui Deus propterea in
Theologia ut objectum illius officii
considerandus est.

V. Qua de causâ Theologia non
theoretica scientia seu doctrina est,
sed practica, actionem postulans to-
tius hominis, secundum omnes &
singulas partes eius, eamque præ-
stantissimam, excellentiæ objecti re-
spondentem quantum fert captus
humanus.

VI. Unde sequitur, doctrinam
istam non esse expressam ad exem-
plar scientiæ naturalis, quæ Deus se-
ipsum novit, sed ad exemplar notio-
nis illius, quam Deus de præscri-
ptione istius officii, & omnium ad il-
lud requisitorum, apud se ab omni
æternitate, volens concepit.

THESIS SECUNDA

D E

Methodo qua Theolo-
gia informanda est.

I.

Constitutum est à Philosophis
Methodi & Ordinis Magistris,
V u 2 ut scien-

ut scientiæ Theoreticæ ordine compositivo, practicæ vero resolutivo tradentur, idque secundum ipsarum scientiarum naturam & finem, qua de causa quum Theologia sit scientia practica, sequitur illam Methodo resolutiva esse tractandam.

II. Initium igitur in hujus doctrinæ tractatione faciendum à fine ejus de quo tum quod sit, tum quid sit breviter prælibandum: inde medium ad finem adsequendum totâ tractatione docendum: cui finis adæptio est subjungenda, inque ea tractatio tota finienda.

III. Secundum hunc enim ordinem tum ipsa tota doctrina, tum omnes ejus partes ex fine præcipuo suo tractabuntur, & singula capita illum locum obtinebunt, qui ipsis competit secundum principalem respectum, quem habent ad totum suum, & ad finem totius.

IV. Etsi autem facilè nobis placeant omnes tractatus quibus Theologiæ corpus explicatum est, modo secundum veritatem in præcipuis saltem & fundamentalibus cum Scriptura ipsa conveniant, & omnibus suam lubentes laudem cum gratiarum actione tribuamus, tamen licet nobis ordinis tantum inquirendi causa, & accuratioris tractationis ergo, quid desideremus explicare.

V. Imprimis ordo quo Theologia in Deum & actiones Dei tributa pertractatur inconueniens esse videtur: neque placet partitio in *παρολογικῶν* & *θεεργαστικῶν* præmissâ doctrinâ de principiis, fine, & efficiente: neque illa usque quaque commoda videtur, qua præmissis principiis, verbo Dei & ipso Deo, pro partibus ponuntur, causæ salutis nostræ, ideoque opera & effecta Dei,

& subjectum ejus, nempe homo: ut neque partitio Theologica scientiæ in cognitionem Dei & hominis: neque illa quæ de Deo & Ecclesia agi dicitur neque ista quæ de Deo, de motu creaturæ rationalis in Deum, & Christo agendum præstruitur: ut nec ista, quæ de Deo, de creaturis, & præcipuè de homine & lapsu ejus, de reparatione per Christum, denique de Sacramentis & vita futura agendum præscribitur.

THESIS TERTIA

DE Beatitudine, sine Theologia.

I.

Theologiæ finis est Beatitudo hominis, eaque non animalis seu naturalis, sed spiritualis & supernaturalis.

II. Illa consistit in fruitione, cujus objectum est Bonum perfectum, summum, sufficiens, quod est Deus.

III. Fruitionis istius fundamentum est vita, intellectu & affectu intellectuali prædita.

IV. Causa *Causæ* fruitionis est unio Dei, qua vita ista tantopere perficitur, ut quibus illa unio obtinet, naturæ divinæ & vitæ æternæ participes dicantur.

V. Medium fruitionis est intellectio & affectus: & intellectio non per speciem, aut imaginem, sed per visionem claram, quæ facie ad faciem dicitur: & affectum isti visioni convenientem.

VI. Causa beatitudinis est ipse
Deus

Deus; unione scilicet homini, id est, videlicet desiderata, amandum, possidendum, & sic fruendum datus homini.

VII. Causa *causam* est bonitas & iustitia Dei remunerativa, quæ præviam habet sapientiam Dei.

VIII. Causa executrix est potentia Dei, quæ anima dilatur ad capacitatem Dei, & corpus animale transformatur & transfiguratur in Spirituale.

IX. Finis, seu eventus, seu consequens est duplex, gloriofa Dei sapientie, bonitatis, iustitie, potentie, quin & perfectionis universæ demonstratio, & illius à beatis glorificatio.

X. Adjuncta ejus propria sunt, quod æterna sit, & talis cognita à possidente, quod simul & impleat omne desiderium, & semper desideretur.

THESIS QUARTA

DE

Religione.

I.

Omissa disputatione an Deus possit hominem beatum reddere per sui unionem citra intervenientem actum hominis: dicimus Deo visum fuisse non beare hominem nisi officio aliquo secundum voluntatem Dei præstito, quod beatitudinæ æterna remunerari statuit Deus.

II. Et hæc voluntas Dei æquissima est nixa fundamento iustitiæ & æquitatis secundum quas fas videtur ut Creator à Creatura sua ratione prædita actum in Deum tendentem

postulet; & vicissim qua tenetur creatura rationalis in Deum auctoritatem & beneficium dominum suum tendere.

III. Hunc actum oportet esse totius hominis secundum singulas ejus partes; secundum animam eamque totam & singulas ejus facultates, & secundum corpus. qua illud est animæ nutum instrumentum, capax & ipsum, mediante anima, beatitudinis: oportet etiam ut actus ille sit omnium quæ ab homine proficisci possunt præstantissimus & velut continuus, aded ut quisvis alij actus qui ab homine patrantur per voluntatis aliquem interventum, secundum istum & normam ejus debeant prestari.

IV. Officium illud quanquam, secundum totam essentiam & omnes partes ejus vix unico nomine appellari possit, Religionis tamen voce non incommode nuncupamus: quæ vox tria suo ambitu complectitur, actum ipsum, actus obligationem, & obligationem secundum Deum, propter quem actus ille præstandus est. Sic tenemur parentes honorare propter Deum.

V. Religio ergo est actus ille quem Theologia nostra informat, quæ propterea objectum Theologicæ doctrinæ merito dicitur.

VI. Modus illius non humano arbitrio sed præscripto Dei definitur: nam verbum Dei est norma & amissis ejusdem, quod verbum cum hodie non nisi in Scripturis V. & N. Testamenti habeamus, Scripturas istas dicimus esse Canonem, secundum quem Religio est conformanda: de qua Scriptura jam porro agemus quantum requiritur ut illum pro Religioni Canonem habeamus.

VII. Religioni contraria est tum impietas, id est, neglectus & contemptus Dei; tum *εὐπροσέα* id est, modus Religionis ab homine confectus. Hypocrisis non toti Religioni, sed ejus integritati opponitur, cum corpore tantum id peragitur, quod à toto homine præstari debet.

THESIS QUINTA

DE

Norma Religionis verbo Dei, & potissimum de Scriptura.

I.

QUUM Religio sit hominis erga Deum officium, necesse est ut à Deo præscribatur certo verbo ipsius, sic ut constet homini se prescripto isto tanquam à Deo profecto obligari, vel saltem constare possit & debeat.

II. Verbum illud vel *ενδοξαστος* est vel *εὐπροσέα*, illud menti hominis interna inscriptione (sive in creatio sit, sive superinfusio) insitum, hoc foris prolatum.

III. Verbo insito Deus homini Religionem præscripsit, tum persuadendo illi intus quod coli ab homine debeat & velit, inde universæ cultum sibi placitum menti ejus patefaciendo, dilectione Dei & proximi constantem, denique remunerationem cordi ejus obligando. Quæ interna patefactio fundamentum est omnis externæ revelationis.

IV. Adhibuit Deus verbum

εὐπροσέα, primò ut quod insitum erat repeteret, in memoriam revocaret, ejusque exercitium urgeret. secundo, ut alia insuper illi præscriberet, quæ in quadruplici videntur posita differentia? Aut enim legi naturali homogenea sunt, quæ insitis facile superstrui, at non aequè facile ab homine inde deduci poterant: aut talia videri poterant, at quæ visum est Deo circumscribere, ne ex insitis conclusiones fierent voluntati Dei universæ, vel pro isto tempore repugnantes: aut purè purè positiva sunt cum istis insitis communionem non habentia, generali quanquam Religionis debito innixa: aut denique pro aliquo hominis statu illi sunt convenientia, præsertim in quem homo per lapsam a primævo inciderat.

V. Verbum illud externum vel enuntiatione vel scriptione cum homine communicat Deus: neutri communicationis modo neque secundum totam Religionem, neque secundum partes ejus alligatus, sed nunc hoc, nunc illo, nunc utroque utens pro arbitrio. Enuntiatione primum usus est; inde scriptione, adversus corruptelam & oblivionem medio certiore. In quâ etiam finivit, sicut jam verbum Dei infallibile non alibi quam in Scripturis habeamus; quæ propterea instrumentum Religionis commodè appellantur.

VI. Illæ Scripturæ V. & N. T. libris continentur, qui Canonici dicuntur. V. Mosis, Iosue, Iudicum & Ruth; 2. Samuelis, 2. Regum, 2. Chronicorum, Ezra & Nehemie, 2. x. capita Hesteræ, xv. Prophetarum libri, 3. majorum, 12. minorum, Iobi liber, Psalmorum, Proverbia

verbia, Ecclesiastes, Cantica, Daniel, Lamentationes Ieremiæ. Hi sunt V. Test. Novi, sequuntur IV. Evangelistæ, Actorum I. XIII. Epist. Pauli, & I. ad Hebr. Iacobi I. Petri II. Ioannis tres, Iudæ I. & Apocalypsis Iohannis. quorum alij indubitate habiti pro authenticis, de nonnullis verò aliquando dubitatum fuit: sufficiente tamen illorum numero, de quibus nunquam dubitatum fuit.

VII. Causa primaria istorum librorum Deus est in Filio suo per Spiritum sanctum. Instrumentales sunt sancti Dei homines, qui non proprio arbitratu sed acti & inspirati à Spiritu liberos istos consignerunt, sive verba illis inspirata fuerint, sive dictata, sive ab illis divina directione administrata.

VIII. Materia Scripturæ seu objectum est Religio, ut jam dictum est. Forma essentialis & interna est vera voluntatis Dei de Religione significantia; externa est forma seu character sermonis, qui contemperatus est dicentis dignitati, & naturæ rerum & hominum capacitati accommodatus.

IX. Finis est instructio hominis ad ipsius salutem & Dei gloriam. Instructionis totius partes, doctrina, redargutio, institutio, correctio, consolatio, comminatio.

THESIS SEXTA

DE

Scripturæ auctoritate & certitudine.

I.

Verbi divini, quod Scripturis V. & N. Testamenti comprehen-

sum est, auctoritas est tum in veracitate totius narrationis, omniumque enunciationum, sive de rebus præteritis fiat, sive de presentibus & futuris; tum in potestate mandatorum & prohibitionum, quæ eodem continentur.

II. Auctoritas utraq; non potest aliunde pendere quam a solo Deo præcipuo verbi istius auctore, tum quia illa verax est citra falsitatis suspcionem, tum quia potestatis irrefragabilis.

III. Qui de causa sola notitia verbi, quod divinum sit, obligat ad credendum, & obediendum, atque ita fortiter, ut obligatio illa nulla externa auctoritate augeri possit.

IV. Ecclesia qualicumque modo seu respectu considerata nihil huic auctoritati firmandæ facere potest: nam & ipsa isti verbo omnem suam auctoritatem debet, & Ecclesia non est nisi jam ante verbo isti tanquam divino fidem adhibuerit, & obedientiam sponderit. Quare auctoritatem Scripturæ ab Ecclesia suspendere ulla ratione, est negare Deum esse sufficientis veracitatis & supremæ potestatis, ipsamque Ecclesiam esse Ecclesiam.

V. Varijs autem modis probatur verbum hoc divinitus esse profectum, vel signis verbi enuntiationi adhibitis, qualia sunt miracula, prædictiones, divinæ apparitiones; vel argumentis ipsi verbo infitis, qualia sunt res ipsæ, stylus & character sermonis, consensus in singulis & omnibus partibus, & ipsius verbi efficacia: Denique interna ipsius Dei per Spiritum sanctum testificatione. Quibus omnibus secundariam probationem addimus, testi-

monia-

monium illorum qui illud verbum pro divino acceperunt.

V I. Hujus postremi testimonij vis & efficacia tota humana est, & tanti momenti quanta est sapientia, probitas, constantia testiura. Et propterea auctoritas Ecclesia nullam aliam fidem quam humanam facere potest, quæ præparatoria esse potest ad divinam ingenerandam. Ergo Ecclesiæ testimonium non modo non est solum quo nobis certitudo Scripturæ confirmatur, sed ne præcipuum quidem, imo vero omnium maxime imbecille.

VII. Nulla argumenta excogitari possunt ullius verbi divinitati adstruendæ, quæ huic verbo justissima ratione non competant; & nulla vicissim excogitari possunt quæ hujus divinitati destruendæ vel probabili ratione servire possunt.

VIII. Quanquam ad salutem necessarium absolute non sit, credere hunc vel illum librum esse ejus Scriptoris cujus titulum præfert, tamen id ipsum certioribus argumentis adstrui potest; quam illa sunt quæ ulli alij Scriptori suum opus arrogant.

IX. Scripturæ eo ipso quod Divinæ sunt, sunt Canonicae, quia continent regulam fidei, charitatis, spei, & omnium actuum nostrorum internorum & externorum. Non ergo indigent auctoritate humana ut Canonem vel pro Canone recipiantur: imò respectus inter Deum & creaturas postulat, ut ejus verbum sit norma vitæ creaturis.

X. Dicimus ad Scripturarum N. & V. Testamenti divinitatem adstruendam, hanc disjunctivam irrefutabiliter valere: Scriptura aut est divina, aut (absit dicto blasphem

mia) omnium scriptorum stultissima, sive ab homine, sive a malo Spiritu profecta esse dicatur.

COROLLARIUM.

I. *Affirmare quod Scriptura auctoritas pendet ab Ecclesia, eò quod Ecclesia sit Scripturis antiquior, est mendacium, stultiloquium, contradictionis multiplicis implicatio, denique blasphemia.*

II. *Auctoritas Pontificis Romani ad testificandum de Scripturarum divinitate minor est cuiusvis Episcopi ipso sapientioris, melioris, constantioris.*

THESIS SEPTIMA De Scripturæ perfectione.

I.

Scripturæ sacræ perfectionem appellamus omnium illorum quæ Ecclesiæ scitu, creditu, factu, speratu ad salutem necessaria fuerunt, sunt, erunt, comprehensivam.

II. Hanc adversus inspirationes, visiones, somnia, & quosvis novos entusiasticos defensorum, dicimus nullam ullius rei ad salutem vel cuiuspiam singulari homini, vel Ecclesiæ necessarie inspirationem, post tempora Christi & Apostolorum in terris versantium factam esse, vel homini ulli vel cætui hominum cuicunque, quæ res non sit in Scripturis facris plene & perfectissime comprehensa.

III. Dicimus etiam nullum dogma ad salutem necessarium ex illis ipsis Scripturis deductum esse posterioribus seculis, quod ab ipso Christianæ Ecclesiæ initio non fuerit explicite cognitum & creditum.

Ab ascensu enim Christi in cœlos adula fuit Ecclesia Dei, quæ crescere quidem potuit in notitiâ & fide rerum ad salutem necessariorum, sed novorum Articulorum accessiones capere non potuit: hoc est, crescere potuit in hæc qua creduntur capita Religionis, non in hæc qua creditur.

IV. Quæcumque postea accesserunt interpretationum & probationum vicem obtinent tantum, quæ ipsæ etiam non modo cum Scripturis pugnare non debuerunt, sed ex ipsis Scripturis deumendæ fuerunt, tunc auctoritatem habere non debebant, sed potius errori vicinæ iudicari: tanta enim est non propositionum modo, sed & explicationum & probationum in Scripturis comprehendens perfectio.

V. Quædam etiam cum iuris enuntiati iudicandi via est, si dispiciatur an ejus subjectum & prædicatum vel expresse vel æquipolenter in Scripturis contineatur: si alterutrum non contineatur, saltem ut non necessarium ad salutem rejici potest, sine ullo salutis dispensio: tale autem esse potest prædicatum, ut isti subjecto tributum sine dispensio salutis recipi non possit. E. G. Papa Romanus est caput Ecclesiæ, Maria est mediatrix gratiæ.

THESIS OCTAVA,

DE

Scripturæ perspicuitate.

I.

Perspicuitas Scripturæ est ei tanquam signo competens qualitas,

secundum quam apta est ad conceptus, quorum signa sunt verba Scripturæ comprehensa, clare patefaciendos ijs, quibus illa secundum benevolentiam Dei providentiam administratur.

II. Illam Scripturæ competere ex causa ejus & sine probatur. In causa consideramus sapientiam & bonitatem auctoris: qui secundum illam scivit, & secundum hanc voluit sensa mentis suæ bene enunciare. In sine est necessitas eorum ad quos Scriptura dirigitur, qui sine notitia ista salutem adsequi nequeunt ex decreto Dei.

III. Perspicuitas illa distinctè consideranda venit tum objecti tum subjecti ratione. Neque enim æquæ omnia & omnibus perspicua sunt, sed in Epist. Pauli nonnulla difficilia sunt, & Evangelium rectum est ijs qui pereunt, in quibus Deus hujus sæculi mentes excæcavit.

IV. Illi vero sensus quorum notitia & fides simpliciter est ad salutem necessaria, ita plane in Scripturis patefacti sunt, ut etiam à simplicissimis, modo usu rationis polleant, percipi possint.

V. Sed illis tantum perspicui sunt qui Spiritus S. lumine collustrati oculos habent ad videndum, & mentem ad intelligendum & discernendum. Color enim quantumvis lumine satis collustratus non videtur nisi ab oculo qui videndi velut lumine interno præditus est.

VI. Verum & in ijs quæ ad salutem cognitum & creditum sunt necessaria, distinguenda est lex ab Evangelio, præsertim ea parte quæ de Iesu Christo crucifixo est & resuscitato. Nam legis opus etiam gentiles alieni à Christo inscriptum habent

habent cordibus suis (quanquam id salutare non sit nisi accidente illuminatione & inspiratione Dei interna) at sermo de cruce animali homini stultitia & scandalum, sine Spiritus revelatione non percipitur.

VII. Sunt autem in Scripturis nonnulla ita difficilia intellectu, ut & perspicacissima ingenia in ijs intelligendos toto vitæ cursu habeant quod laborent: Sic Deo temperant illas, ut neque inutiliter legi, neque cum fastidio repelli possint infirmities lectæ & relectæ.

THESIS NONA,

DE

Sensibus & interpretatione Scripturæ sacræ.

I.

Sensus legitimus & genuinus S. Scripturæ is est, quem author ipsius Spiritus sanctus intendit, qui ex verbis ipsis sive propriè sive figuratè acceptis, colligitur, id est, grammaticus, ut loquuntur, sensus.

II. Ex hoc solo sensu efficacia argumenta peti solent ad dogmatum probationem.

III. Propter vero rerum corporarum, carnalium, animalium, terrenarum, & hujus vitæ analogicam cum rebus spiritualibus, cælestibus, futuris & æternis similitudinem, fit ut iisdem Scripturæ verbis duplex & uterque certus, & ab auctore intentus sensus subsit, quorum unus typicus alter typo figuratus seu allegoricus appellatur: ad quem allegoricum etiam anagogicum, tanquam

pari modo ad typicum collatum, referimus.

IV. Ab hisce sensibus æthiologicus & tropologicus qui dicuntur non differunt, quum ille causam reddat sensus grammatici, iste accommodationem ejus contineat, ad circumstantias personarum, loci, temporis, &c.

V. Interpretatio Scripturæ tum verba ejus tum sensum respicit.

VI. Interpretatio verborum est vel singulorum, vel conjunctorum; & utraq; vel eorum in aliam linguam translatio, vel per alia verba ejusdem linguæ explicatio.

VII. Translatio ita adstricta esto, ut si originalis sermo ambiguitatem habeat, ille in quem transfertur eandem retineat, aut si fieri nequeat, marginali adscriptione compensetur.

VIII. In explicatione quæ per alia verba fiet, danda opera ut ex ipsa Scriptura verba explicantia petantur; quorum utilissima erit synonymiæ & phraseologiæ observatio.

IX. In sensuum interpretatione conandum ut sensus & normæ sanctorum sermonum conveniat, & scopo seu intentioni authoris isto loco sit accommodatus: quo præter verborum intellectum facit locorum aliorum Scripturæ sive similium sive dissimilium collatio, & ipsius contextus diligens intuitus; in quo potissimum occasio, finis, antecedentium & consequentium connexio, circumstantiæ etiam personarum, temporum, locorum adnotabuntur.

X. Quum Scriptura non sit private seu propriæ explanationis, conabitur Scripturæ interpres ut sensus in illa habeat exercitatos, quo interpretatio Scripturæ, quæ prophetiæ nomi-

nomine in Scripturis venit, ab eodem Spiritu proficiatur qui ipsam prophetiam Scripturæ primitus inspiravit.

XI. Nullius vero vel hominis vel Ecclesiæ (Prophetas *vel iſta* & Apostolos excipimus) tanta est auctoritas, ut suam interpretationem populo pro authentica obtrudere possit: semper iudicio eius cui proponitur subjecta est hucusque, ut non nisi quatenus robore argumentorum firmata est, illam recipere teneatur.

XII. Qua de causa neque patrum consensus, qui difficulter monstrari potest, neque Pontificis Romani auctoritas pro norma interpretationis recipi debent.

XIII. Neque volumus licentiam investam, qua cuius sive prophetæ sive idiotæ, liceat interpretationes qualvis, sive ab uno Prophetæ, sive à pluribus factas sine causa rejicere, sed libertatem prophetandi in Ecclesia sartam tectam cupimus: quam ipsam iudicio tum ipsius Dei, tanquam vitæ & necis potestatem habentis, tum Ecclesiæ seu præsulum eius ligandi & solvendi potestate præditorum, subijcimus.

THESES DECIMA,

DE

Efficacia Scripturæ.

I.

QUUM de vi & efficacia verbi Dei sive pronuntiatii sive scripti agitur, semper Spiritus sancti præcipuam & concurrentem efficacitatem illi adjungimus.

II. Objectum efficaciam illius est homo, sed vel ut subjectum in quo efficacia operetur, ut objectum circa quod efficacia ista versetur considerandum.

III. Subjectum illius efficaciam in quo est homo secundum intellectum & affectum, tanquam capacitate sive activa sive passiva præditus. Secundum intellectum, quo verbi sensa intelligere & pro veris sibi que bonis apprehendere potest: secundum affectum quo in verum & bonum monstratum appetitu ferri, id ipsum amplecti, & in eo acquiescere potest.

IV. Efficacia ista non est tantum præparatoria, qua intellectus & affectus præparentur ad aliud insuper verum & bonum apprehendendum, quod verbo isto externo non comprehenditur, sed est consummativa qua intellectus & affectus humanus sic perficiuntur, ut in hac vita ulteriorem perfectionem obtinere nequeat homo. Ergo rejicimus illos qui Scripturam litteram mortuam dicunt, & servire tantum homini præparando ut internum aliud verbum capere possit.

V. Ista efficacia, in Scripturis ter binis actibus pulchre circumscriptur. Primum docendi quod verum est, refutandi quod falsum est. Secundum, adhortandi ad bonum, dehortandi à malo, & corripiendi si præter aut contra officium factum fuerit. Tertium, consolandi Spiritum contritum, & comminandi elato.

VI. Efficacia objectum circa quod est idem homo ante tribunal iudicii divini constitutus, ut secundum verbum illud sententiam vel justificatoriam vel condemnatoriam reportet.

THESIS VNDECIMA

DE

Religione & ejus principijs Scripturâ V. & N. Testamenti comprehensis generatim egimus, jam strictiùs de Religione agendum.

I.

QUum Religio officium hominis erga Deum contineat, necesse est illam fundari in mutua relatione quæ inter Deum & hominem est: quam si variari contingat, modum quoque Religionis variari necesse est, manentibus semper actibus ad Religionis cujusque substantiam pertinentibus, notitia, fide, amore, timore, fiducia, metu, obedientia.

II. Prima inter Deum & hominem relatio est ex hujus ad imaginem Dei creatione, secundum quam Religio ipsi præscripta est lege illa comprehensa, quæ mentibus hominum est impressa, & postea decem præceptis per Moysen repetita: cui Deus probandæ obedientiæ causa adjunxit symbolicam legem de fructu arboris scientiæ boni & mali non edendo.

III. Per peccatum hominis alia introducta inter Deum & ipsum relatio est, secundum quam homo condemnationi Dei obnoxius, gratia restorationis indiget: quam si Deus præstet homini, jam etiam in

illo actu, præter creationem, fundanda est Religio homini præscribenda. Qui actus quum peccati agnitionem & gratiarum pro liberatione actionem postulet, adparet hic Religionis modum variari oportere: quemadmodum etiam ex Dei instituto variatus est reipsa.

IV. Hanc variationem Deo sic administrare visum est, ut non statim istam gratiam plenè exhiberet, sed aliquantisper hominem sub reatus obfignatione contineret addita tamen promissione gratiæ suo tempore exhibendæ: undè discrimen existit Religionis à Mose populo Israëlítico præscriptæ, & à Christo suis tradite: quarum illa veteris Testamenti & *επιταγή* hæc N. est & Euangelij, illa Iudaïca, hæc Christiana appellatur.

V. Utramque istam Religionem vel Religionis modum multis actibus differre docet clarissimæ legis ceremonialis sub Mose usurpatio, & ejusdem sub Christo abrogatio: verum cum hoc tempore Christiana Religio obtineat, & illa nobis sit obbeunda, de hac porro agemus, ita tamen ut & illius primæ & istius Iudaïcæ suis locis mentionem interjicimus, quatenus illa Christianæ Religionis explicationi servire possit & debet.

VI. Nolumus autem illud discrimen eousque extendi, ut ijs qui sub V. Test. prædagogia, & *επιταγή* fide Deo serviverunt salutis sine Christi interventu adeptio attribuat. Nam à tempore primæ promissionis obtinuit illud: Nullum nomen sub cælo datum est in quo oporteat homines salvari quam nomen D. nostri Iesu Christi.

VII. Hinc apparet *ἀθέλοντες* & falsum

falsum esse illud dictum à nonne-
mine veterum usurpatum: Homines
primum lege Nature, inde lege Mo-
sis, denique lege gratiæ Salvatos esse:
quin & hoc; Confusionem Religio-
nis Iudaicæ & Christianæ qualem
Mahumed inexit, dispensationi
Dei prorsus esse contrariam.

THESIS DVODECIMA.

DE

Religione Christiana, &
primum de voce ejus-
que ratione.

I.

DE Religione Christiana porro
tractaturi, primum quæ nomi-
nis sit ratio expediemus, inde rem
ipsam Religionis istius ordine con-
siderabimus.

I. Religio Christiana, quam
heresin Nazaræorum vocabant Iu-
dæi, à Iesu Nazareno, quem Deus
unicum Magistrum constituit no-
bis, & Christum ac Dominum fecit,
nomen sortita est.

III. Duplici autem ratione no-
men illud ei competit, à causa, & ab
objecto. A causa, quia Iesus Chri-
stus, ut doctor à Deo datus, illam
Religionem præscripsit, tum sua vo-
ce quum in terris versaretur, tum
per Apostolos in universam terram
emissos. Ab objecto, quia ipse idem
Religionis illius secundum Deum
objectum est jam exhibitus & plenè
seu perfectè manifestatus; quum
antea à Mose & Prophetis tantum
ut venturus promitteretur & præ-
nunciaretur.

IV. Et doctor quidem reliquis
omnibus doctoribus, Mose, Pro-
phetis, imò & Angelis ipsis præcel-
lentior, tum modo perceptionis,
tum doctrinæ eminentia. Modo
perceptionis, quia ille in sinu Patris
existens, & ad omnium Patris se-
cretorum intimam visionem admis-
sus, Spiritusque plenitudinis dona-
tus, vidit & audivit coram quæ lo-
quitur & testatur: illi vero secun-
dum modum certum Spiritu dona-
ti, vel per visionem vel per somnia,
vel per alloquium ore ad os, vel
Angeli interveniu perciperunt quæ
alijs enunciare debebant: qui ipse
Spiritus etiam Christi Spiritus di-
citur.

V. Doctrinæ excellentia supe-
rior fuit, quia ipsius Deitatis pleni-
tudinem, totamque & postremam
patris de salute hominum voluntate
simul & semel hominibus pate-
fecit: aded ut nihil ad finem usque
seculi neque secundum rem neque
secundum expositionis claritatem
addi queat aut opus sit.

VI. Ab illius Religionis fide &
professione professores illius Chri-
stiani dicti sunt Act. 11. 26. & 1.
Pet. 4. vers. 16. cuius nominis ex-
cellètia ut competere alicui verè pos-
sit, non sufficit ut Christum Docto-
rem & Prophetam divinitus dictum
agnoscat: sed necesse est ut illum
etiam tanquam objectum eiusdem
doctrinæ religiosè agnoscat & co-
lat: quanquam illa notitia & fides
huic sit præcedanea & ab illa sola
aliquando nonnulli in Christum
credidisse dicantur.

THEISIS DECIMA

TERTIA,

DE

Religione Christiana
quod ad rem
universè.

I.

QUUM omnis Religionis quibusvis variata modis obiectum Deus sit, etiam huius obiectum Deum esse necesse est. At præterea eiusdè obiectum est Christus secundum Deum, utpote à Deo & Patre constitutus Rex & Dominus universi, & caput Ecclesiæ suæ.

II. Qua de causa in Religionis Christianæ tractatu ordine hæc nobis sunt consideranda. Primò, obiectum ipsùm in quod fides & cultus religiosus tendere debet. Secundò causa propter quã fides & cultus obiecto præstari possit & debeat. Tertio ipse fidei & cultus actus, modusque utriusque secundum præscriptum Dei & Christi. Quarto, salus ipsa, quæ ut promissa & desiderata causæ impellentis vim habet, ut obrenta præmium est præstitæ Religionis, unde Dei Christique gloria exurgit sempiterna.

III. Homo vero cui Religio ista præstanda est, peccator est, sed cui peccatorum remissio & reconciliatio iam impetrata est, ut distinguitur etiam hac nota à Religione Iudaica, quam etiam peccatoribus præscripsit Deus, sed tum temporis quum remissio peccatorum nondum

erat impetrata: qua de causa & modus Religionis tum alius fuit, præsertim quoad ceremonialia.

IV. Hæc Religio, quod ad omnia quæ in illa consideranda diximus, est omnium Religionum præstantissima, seu potius modus Religionis præstantissimus. Obiectum enim excellentissimo modo in illa proponitur, adèd ut nihil illius mens humana percipere possit quod istius Religionis doctrina non exhibeatur. Omne enim bonum suum Deus cum illa explicuit, & in Christo intuendum dedit.

V. Causa propter quam Religio isti obiecto præstari possit & debet est omni modo efficacissima, adeo ut nihil excogitari possit cur alicui Numini Religio præstari debeat & possit, quod in efficacitate illius causæ non sit modo præcellenti comprehensum.

VI. Actus ipse fidei & cultus, modo maxime insigni requisitus & præstandus, salusque ex actu isto existens maxima & gloriosissima, tum quod Deus se plenius & perfectius videndum præbèbit quam si per aliam Religionis formam salus impetrata fuisset, tum etiam quod Christum, qui frater hominum est, caput in æternum sunt habituri & conspecturi qui salutis particeps erunt, quo ipso in salutis adeptione & possessione ipsis quodammodo Angelis sumus futuri superiores.

THEISIS DECIMA

QUARTA,

DE

Objectio Christianæ Religionis;

ligionis ; & primo de Deo , primario ejus objecto, & quod Deus fit.

I.

Religionis Christianæ objectum est , in quod fides & cultus hominis religiosi tendere debet. Illud objectum est Deus & Christus ejus. Deus principaliter, Christus subordinatè sub Deo ; Deus per se, Christus ut à Deo Religionis illius objectum constitutus.

II. In Deo primario Christianæ Religionis objecto tria ordine consideranda. Primo, Natura Dei, cujus ea est excellentia & bonitas, ut Religio illi honestè & utiliter præstari possit. Secundo, Actiones Dei propter quas illi Religio præstari debeat. Tertio, Voluntas Dei, qua vult sibi præstari Religionem, & præstantem ipse remunerari, contraque negligentem punire.

III. Tractatum de natura Dei præmitti oportet Religionis omnis primum & summum axioma, Deum esse : sine quo inane est quicquid de natura Dei inquitur, utpote quæ nullam existentiam habens purum putum phantasma sit futura conceptus humani.

I V. Deum esse quanquam omni creaturæ rationali significatum ejus vocis percipienti, deque isto si significato cogitanti notum sit, tamen argumentis varijs demonstrari potest ; & primò ab axiomaticis nonnullis theoreticis, quæ propterea quod terministanum : intellectis vera esse cognoscuntur, notionum insitarum nomine appellari merentur.

V. Primum axioma est: Nihil esse aut esse posse à se ipso ; sic enim esset simul & non esset, seipso prius & posterius esset, sui que ipsius causa & effectus esset. Ergo oportet unum aliquod ens esse necessario præexistens, unde ut à causa prima & suprema ortum ducunt omnia reliqua. At hoc est Deus.

VI. Secundum axioma est: Omnem causam efficientem primariam suo effecto præstantiorem esse. Unde sequitur, quum & mentes omnes creatæ sint in ordine effectuum, unam aliquam esse supremam & sapientissimam mentem, à qua originem habent. At hæc est Deus.

VII. Tertium axioma est: Nullam vim finitam aliquid facere ex nihilo, & naturam primam esse ex nihilo factam : secus enim ab efficiente mutari neque potuit neque debuit. Et sic ex illa nihil fieri potuit. Unde sequitur, aut omnia quæ sunt esse ab æterno & entia prima, aut unum esse ens primum ; & hoc est Deus.

VIII. Probat idem axioma practicum, seu conscientia quæ omnibus creaturis rationalibus inest, in benefactis excusat & exhilarat, in malefactis excusat & cruciat, etiam in ijs quæ in nullius creaturæ notitiam venerunt aut venient unquam, quod manifesto indicio est aliquem judicem supremum, qui requireret & judicabit. At ille est Deus.

IX. Quintum argumentum nobis suppeditat ipsa rerum existentium magnitudo, perfectio, multitudo, varietas, concordia, quæ clamat ab aliquo & ab uno esse omnia ista ; non autem à multis. At hic est Deus.

X. Sextum argumentum est ab ordine qui in rebus est, & ab ordinata omnium ad finem dispositione & di-

& disfectione, etiam earum rerum quæ rationis exsortes propter finem agere, aut saltem finem intendere non possunt. Omnis autem ordo ab uno est: & directio in finem à sapiente & bono. At hic Deus est.

XI. Septimum argumentum suppeditat societatis Politicæ, Ecclesiasticæ, & œconomicæ inter homines conservatio, quæ in tanta Saturanæ & malorum hominum perverfitate & rabie stabilis esse non posset, nisi ab uno præpotente facta recta præstaretur. At ille est Deus.

XII. Octavum argumentum fumimus à miraculis quæ & facta esse credimus, & fieri videmus, quorum ea est magnitudo ut totam creati universi vim & potentiam longissimè excedant. Ergo necesse est causam esse quæ ipsum universum ejusque potentiam superet. At ista est Deus.

XIII. Prædictiones rerum futurarum & contingentium, earumque accurata & stricta impletio nonum suppeditat argumentum, utpote quæ à nullo quam à Deo proficisci potuerunt.

XIV. Accedit denique perpetuus & universalis omnium populorum consensus, qui instar legis, imo oraculi divini habendus est.

COROLLARIUM.

An ex motu qui in mundo apparet, & ex eo quod quicquid movetur ab alio movetur, concludi possit Deum esse, propter vivorum doctissimorum dissensiones, disquiri permittimus.

THESIS DECIMA

QUINTA.

De Natura Dei.

I.

DE Deo primario Theologiæ objecto duo cognoscenda, tum natura ejus, seu quid; vel potius qualis sit Deus; tum quis sit, sive cui ista natura tribuenda sit: ne quid insulsum vel inconveniens Deo tribuatur, neve Deus alius vel alienus pro vero habeatur. De priore primo aliquot disputationibus pertractabitur.

II. Naturam Dei cum in ipsa cognoscere non possimus, ex analogia naturæ quæ in rebus creatis, & potissimum in nobis ipsis est ad imaginem Dei conditis, aliquo modo assequi possumus; addito semper analogiæ illi modo eminentiæ secundum quem Deus intelligitur perfectiones rerum creatarum infinite excedere.

III. Cum in tota rerum natura, & in homine ejus compendio, duo tantum considerari possint essentialia, sive subjecto dissepata, sive in eodem subjecto ordine quodam inter se connexa & subordinata, essentia scilicet & vita: naturam Dei quoque secundum duo ista naturæ momenta intuebitur. Nam quatuor isti gradus, esse, vivere, sentire, intelligere, qui à multis ponuntur ad duo ista momenta restringuntur, quum vivere ipsum sentire & intelligere in se complectatur.

IV. Essentiam Dei primam naturæ divinæ momentum esse dicimus, quo Deus purè & simpliciter esse intelligitur.

V. Illam (cum tota rerum natura secundum essentiam in corpus & Spiritum distribuatur) spirituales, esse dicimus, & ex illa Deum Spiritum; eo quod fieri non possit ut primum

primum & summum Ens sit corporeum. unde non immerito, quis admittetur, transcendentem Dei vim & plenitudinem, qua etiam corporea nihil illi analogum habentia, creare possit.

VI. Essentia Dei nullum attributum vel revelationem & puro mentis conceptu ab illa distinctum, addi potest, sed tantum modus supereminentia, secundum quem omnes omnium rerum perfectiones in se completi & excedere intelligitur, tribui potest; qui uno verbo exprimi potest, quod essentia sit *αὐτάρκεια*.

VII. Unde sequitur illam esse simplicem & infinitam; inde æternam & immensam; denique immutabilem, impatibilem, incorruptibilem, eo modo quo publicis thesibus demonstratum est à nobis.

VIII. Cumque unum & bonum cum ente reciprocetur, & generales sint omnis entis affectiones, etiam dicimus essentiam Dei unam esse, & Deum unum secundum illam, & propterea bonum, imò summum bonum; ex cuius participatione omnia tum quod sint, tum quod bona sint, habeant.

IX. Hæc essentia, ut ipsa pura est ab omni compositione, ita & in nullius rei compositionem venire potest: quod an sanctitatis nomine in Scripturis appelletur, quæ separationem denotat, disquiri permittimus.

X. Hi modi supereminentia eo ipso quod tales sunt, nulli rei sunt communicabiles: iique in vitam Dei & vitæ facultatibus considerati; infinitam in Theologia utilitatem habent, & religionis veræ non minimum sunt fundamentum.

THESIS DECIMA

S.E.X.T.A.,

D.E.

Vitâ Dei.

I.

Vitam, quæ in secundo momento naturæ divinæ consideranda venit, Deo competere non solum evidens est natura sua, sed & omnibus aliquem Dei, conceptum habentibus per se notum. Multò enim incredibilis est aliquid inane & mortuum esse Deum; quam nullum esse Deum: Et à posteriori probatur faciliè. Quum enim quicquid præter Deum est à Deo sit, necesse est, quum in creaturis multa sint quæ vitam habent, etiam Deo vitam tribui. Deum esse substantiam vivam, vitamque illi competere non tantum eminenter, sed & formaliter, quum vita simpliciter sit perfectio.

II. Verum, cum vita sumatur aut in actu secundo, & sic dicit operationem; aut in actu primo principali & radicali, & sic est ipsa natura & forma rei viventis: hanc Deo per se tribuimus primò & adæquate, adeò ut ipse sit sui ipsius vita, non habens illam ab unione alterius rei; id enim est imperfectionis, sed iocum existens quod illa ipse vita & vivus actu primo, seu vivificans actu secundo.

III. Vita Dei est ergo simplicissima, sic ut re ab essentia non distinguatur, & secundum modum conceptionis nostræ, quo ab essentia distinguitur, aliqua ratione describi potest, quod sit actus ab essentia Dei

Y y

ducens,

fluens, quo illa in se actuosa esse significatur: & primum actione reflexa in ipsum Deum, inde in alia objecta, propter vitæ in Deo abundantissimam copiam & perfectissimam activitatem.

IV. Vita Dei non tantum actionis ad intra & ad extra fundamentum est & principium proximum & adæquatum, sed etiam omnis fruitionis, quâ ipse Deus in se beatus dicitur: quæ causa esse videtur cur Deus potissimum secundum vitam se à falsis Diis & mortuis idolis distingui voluerit, sed & per nomen suum jurari hac concepta formula, vivit Dominus.

V. Quumque essentia Dei sit infinita & simplicissima, æterna, incompatibilis, immutabilis, incorruptibilis, etiam vitam eius cum istis essendi & vivendi modis considerare debemus. qua de causa illi per se immortalitatem tribuimus: & ad agendum fruendumque, inque agendo & fruendo promptissimum, potentissimum, indefatigabile, & insatiabile, (sic loqui fas est) desiderium, robur, gaudium.

VI. Hæc vita duabus facultatibus intellectu & voluntate in ipsum Deum, tribus verò, accedente nimirum ad illas potentia, actuosa est in alia: fruitioni verò accommodatæ sunt intellectus & voluntas, & quidem principaliter, prout in ipsum Deum, secundario, & quia sic ipsi per abundantiam bonitatis placet, prout in creaturas tendunt.

THESIS DECIMA

SEPTIMA,

De Intellectu Dei.

I.

In intellectus Dei est vitæ eius facultas natura & ordine prima, quæ Deus vivus omnia & singula quæ entitatem qualemcumque quovis modo habent, habitura sunt, habuerunt, habere possunt, ex hypothesi haberent, omniumque & singulorum inter se ordinem, nexum, respectum distinctè intelligit, etiam entia rationis quæ in mente, imaginatione, enuntiatione existunt, vel existere possunt.

II. Novit Deus omnia, non per species intelligibiles, non per similitudinem, sed per suam ipsius essentiam & solam; exceptis malis, quæ indirectè novit per opposita bona; sicut mediante habitu cognoscitur privatio.

III. Modus quo intelligit est per simplicem & infinitum intuitum, non per compositionem & divisionem, non per discursum, secundum successionem quidem ordinis non temporis.

IV. Successio ordinis in objectis divinæ cognitionis est huiusmodi. Primò, Novit seipsum totum & adæquate, & hoc intelligere est ipsius esse. Secundò, Novit omnia possible in perfectione essentia suæ, ideoque omnia impossible. In possibilem intellectu hic ordo est, ut primò noscat quæ primo & solo ipsius actu existere possunt: secundò, quæ à creaturis, sive existuræ sunt sive non, ipsius conservatione, motu, auxilio, concursu, permixtu existere possunt: tertio, quæ de actibus creaturarum vel sibi vel à ceteris convenienter facere potest. Tertio, Novit omnia Entia, etiam juxta eundem ordinem, qui in pos-

in possibilem scientia est monstratus.

V. Intellectus Dei certus est & infallibilis, adeo ut etiam futura contingentia certo & infallibiliter videat, sive illa videat in causis ipsarum, sive in ipsis. Nititur autem ista infallibilitas infinitate essentiae Dei, non ipsius immutabili voluntate.

VI. Intellectio Dei à nulla causa externa causatur, ne ab objecto quidem: quamquam si objectum futurum non sit, quoque futura de eo Dei intellectio.

VII. Intellectio Dei quantumvis certa necessitatem rebus non imponit, sed potius contingentiam in illis stabilit. Quum enim & rem & modum rei noscat, si modus rei contingens est, necesse est ut talem noscat, & propterea contingens maneat etiam respectu scientiae divinae.

VIII. Scientia Dei secundum objecta distingui potest, & primo in theoreticam, qua res sub ratione entitatis & veritatis intelligit, & practicam, qua sub ratione boni, & ut objecta voluntatis & potentiae suae considerat.

IX. Secundo, scientia Dei alia est, simpliciter intelligentiae, qua se, omnia possibilem, omniumque entium naturam & essentiam intelligit. Alia visionis, qua suam & omnium aliorum entium existentiam vidit.

X. Scientia Dei qua suam essentiam & existentiam, omnia possibilem, omniumque entium naturam & essentiam intelligit, simpliciter necessaria est, utpote ad perfectionem scientiae ipsius pertinens. At vero quae non vit entium aliorum existentiam, ex hypothese necessaria

est, nempe si habeant, habuerint, vel habitura sint existentiam. Posito enim objecto qualicumque, necesse est ut hoc in scientiam Dei cadat. Illa omnem liberum actum voluntatis divinae praecedat, haec sequitur, ideoque à scholasticis illa naturalis, haec libera dicitur.

XI. Scientia quae novit aliquid futurum si hoc sit, media est inter illas duas: praecedens quidem actum voluntatis liberum quoad intelligentiam, sed non nisi ex hypothese illius aliquid futurum sciens secundum visionem.

XII. Scientia libera & visionis, quae & praescientia dicitur, causa rerum non est, at scientia quae practica est, simpliciter intelligentiae & naturalis dicitur, seu necessaria causa est omnium rerum per modum praescribentis & dirigentis, accedente voluntatis & potentiae actione. Media illa intervenire debet in rebus quae à libertate arbitrij creati pendunt.

XIII. Ex objectorum varietate & multitudine, medio & modo intelligentiae & visionis adparet, Deo merito infinitam scientiam, & omniscientiam tribui, eamque secundum objecta, medium & modum sic Deo esse propriam, ut nulli rei creatae possit competere.

THESIS DECIMA

OCTAVA,

DE

Voluntate Dei,

I.

Voluntas Dei trifariam dicitur. Primo, ipsa volendi facultas. Y y 2 Secun-

Secundò, Actus volendi. Tertio, Objectum volitum. Prima significatio est principalis & propria, sequentes duæ secundariæ & figura.

II. Describi potest, quod sit vitæ Dei facultas altera, à vita ulterius tendente per intellectum flæns, quâ Deus in bonum cognitum fertur. In bonum, quia hoc est adequatum omnibus voluntatis objectum. Incognitum, non modo quâ Ens est, sed etiam qua bonum: sive re ipsa sit, sive in intellectu divina tantum: utrumque autem monstrat intellectus. Malum .i. quod culpæ dicitur simpliciter & absolute non vult Deus.

III. Bonum duplex est, summum & à summo. Illud est primum, immediatum, principale, directum, *directum* & adequatum divinæ voluntatis objectum. Hoc secundarium & indirectum, in quod non nisi illo mediante tendit.

IV. Voluntas Dei in objecta sua hoc ordine fertur. Primò, vult se ipsum. Secundò, vult omnia illa quæ ex infinitis sibi possibilibus per extremum sapientiæ suæ iudicium faciendâ iudicavit. Et primò quidem illa vult facere ut sint, deinde in illa affectus est voluntate sua, prout similitudinem aliquam habent cum ipsius natura, vel vestigium aliquod illius. Tertium voluntatis objectum sunt illa quæ æquum esse iudicat ut à creaturis intellectu & libero arbitrio præditis fiant: cui includitur prohibitio eius quod non vult fieri. Quartum divinæ voluntatis objectum est promissio ipsius, illa potissimum qua creaturæ rationali permittit facere quod prohibuit, & ommittere quod præcepit. Quintò vult illa quæ secundum sapientiâ suam

iudicat faciendâ de actibus creaturarum rationabilium.

V. Volitionis Dei causa *causa* extra Deum nulla est, nec finis ullus extra ipsum. creaturâ autem eiusque actio vel passio *causa* causa esse potest, sine qua Deus ista volitione superferederet.

VI. Omnium vero aliarum rerum causa est Deus per intellectum & voluntatem suam, mediante potentia: ita tamen, ut, cum per creaturas, vel cum illis, vel in illis agit, modum proprium agendi vel patiendi ipsis divinitus inditum non tollat, sed eisdem secundum modum proprium ipsarum suos effectus producere, & Dei actiones in se recipere sinat, vel necessario, vel contingenter, vel liberè: quæ contingentia & libertas, ut incertam Dei præscientiam non faciunt, ita à Dei volitione, certa que, quoad intellectum Dei, eventuum futuritione non tolluntur.

THESIS DECIMA

NONA,

De Variis voluntatis Dei distinctionibus.

I.

Quamquam voluntas Dei una & simplex sit, potest tamen ex objectis suis ratione modi & ordinis secundum quem in objecta fertur, variè distingui, quarum distinctionum magnus in torâ Scriptura, multisque eius locis explicandis est usus.

II. 1. Voluntas Dei fertur in obje-

objectum suum vel secundum modum naturæ, vel libertatis; illius ratione tendit Deus in objectum suum primum *vincens* & adæquatum, hoc est, in seipsum: secundum modum libertatis in alia; & in omnia alia libertate exercitii, in multa libertate specificationis; quia non potest odisse res quatenus similitudinem aliquam Dei habent, id est, bonæ sunt; quanquam amare eas necessario non teneatur, quum possit eas ubi visum est in nihilum redigere.

II. 2. Voluntas Dei distinguitur in eam quæ vult præcisè aliquid facere, vel impedire, vel qua vult aliquid fieri vel non fieri à creaturis rationalibus, illa voluntas beneplaciti vel potius placiti dicitur, hæc signi. Hæc revelata est, sic enim postulat usus: illa partim revelata, partim occulta. Illa utitur potentia vel irresistibili, vel sic accommodata objecto & subiecto, ut effectum sit fortitura, quanquam secus accidere possit. Huic voluntati duplici opponitur voluntatis remissio, id est, permissio duplex, una opposita voluntati signi, altera placiti: illa est qua permittit aliquid creaturæ rationalis potestati non circumscribendo actum aliquem lege: hæc est qua permittit aliquid potentia & voluntati creaturæ non ponendo impedimentum quo actus reipsa impeditur.

IV. Quæ Deus vult facere, illa velle se vult, non propter ullam causam extra se positam, sive id sit citra ullius actus à creatura perpetrati considerationem, sive ex actus creaturæ occasione solâ, vel ob præcedentem causam à creatura datam; cuius distinctionis respectu opus aliquod proprium Dei dicitur, ali-

quod extraneum & alienum. Quæ vero vult fieri in duplici sunt differentia: Et enim vel Deo in seipsis grata sunt & accepta, ut moralia opera: vel per accidens & propter aliud placent, ut ceremonialia.

V. 3. Voluntas Dei est peremptoria, vel cum conditione. Peremptoria, quæ strictè & rigidè obtinet, ut, qui non credit in Dei manet super illum, qui credit salvus erit. Evangelii nempe vox quæ continet postremam Dei revelationem, item Samuelis ad Saulem; projecit te Iehova ne sis Rex super Israël. Cum conditione est, quæ adnexam habet conditionem sive tacitam, Niveve subvertetur intra 40. dies: maledictus qui non permanet in omnibus; videlicet, nisi per Christum liberetur a maledictione, quod Gal. 3. exprimitur. Hierem. 18. 7. 8. 9. 10.

VI. 4. Voluntas Dei alia est absoluta, alia respectiva. Absoluta, quæ vult simpliciter aliquid citra respectum ad volitionem vel actionem creaturæ, qualis est de fidelibus salvandis. Respectiva, qua vult aliquid cum respectu ad creaturæ volitionem vel actionem, Eaque est vel antecedens, vel consequens. Antecedens quæ vult aliquid cum respectu ad sequentem volitionem vel actionem creaturæ, ut, Deus vult omnes homines salvari si creantur. Consequens est, quæ vult aliquid cum respectu ad antecedentem volitionem vel actionem creaturæ, ut, melius fuisset homini isti per quem filius hominis traditur, si natus non fuisset, utraque dependet ex istâ absoluta, & secundum illam regulatur.

VII. 5. Vult Deus nonnulla quatenus secundum naturam suam absolutè considerata bona sunt. Sic

vult eleemosynam: & homini benefacere quatenus creatura ipsius est: Vult & nonnulla quatenus spectatis omnibus circumstantijs bona intelliguntur. Secundum hanc impio dicit, quare sumis nomen meum in os tuum? Sic dicit ad Heli, abfit à me ut domus patris tui coram me maneat in seculum: contemnentes me contemnentur, & honorantes me honorabo. Non multum abit hæc distinctio ab antecedente proximo.

VIII. 6. Vult Deus nonnulla per se aut per accidens. Per se, quæ bona sunt simpliciter & relative. Sic vult salutem homini obedienti. Per accidens, quæ respectu aliquo mala sunt, at bonum sibi junctum habent, quod magis vult Deus, quam bona respectiva malis illis opposita. Sic vult mala pænæ, qua mavult ordinem justitiæ servari in punitione quam inap unitatem creaturæ peccatricis, quamquam illa bono esset creaturæ.

IX. 7. Vult Deus aliqua in causis suis antecedentibus, hoc est, secundum quod causas eorum vult, easque ita ordinat ut effectus ex his consequi possint: qui se consequuntur Deo per se placere possunt. Alia vult in seipsis: quæ distinctio non discedit, substantiam quod attinet, ab illa qua voluntas in absolutam & respectivam distincta est.

COROLLARIA.

I. An due volitiones Dei affirmativæ contraria in unum idemque & uniforme obiectum tendere possint. N.

II. An una volitio Dei, nempe formaliter una, in obiecta contraria tendere possit? Resp. posse in obiecta physice contraria:

non posse in obiecta ethici contraria.

III. An Deus aliquid extra se ipsum, & quod à libera e in voluntate profusciatur, tanquam finem velit. N.

THESIS VICESIMA,

DE

Attributis Dei quæ in voluntate ejus consideranda sunt, & primò de ijs quæ affectuum in creaturis rationalibus analogiam habent.

I.

IN voluntate divina considerari debent illa Dei attributa, quæ ipsi in Scripturis sive proprie, sive figuratè tribuuntur, secundum quandam analogiam affectuum & virtutum in creaturis rationalibus.

II. Quæ affectuum analogiam habent ad duo summa genera referri possunt, ut primum contineat eos affectus qui simpliciter circa bonum vel malum versantur, qui primitivi dici possunt, alterum comprehendat eos qui circa bonum & malum qua absens vel præsens est versantur, & dici possunt derivati à primis.

III. Primitivi sunt amor, cui oppositum est odium & bonitas: & his adnexæ gratia, benignitas, & misericordia. Amor bonitate prior est in obiectum quod Deus ipse est: Bonitas amore prior in obiectum quod aliud est à Deo.

IV. Amor

IV. Amor est affectus unionis in Deo. cujus objecta sunt tum Deus ipse & bonum justitiæ, tum creatura, vel secundum imaginem, vel secundum vestigium tantum Deum referens, & felicitas illius. Fertur autem affectus ille vel ad fruendum habendumque, vel ad benefaciendum. Ille dicitur amor complacentiæ, hic amicitæ qui in bonitatem incidit. Complacet sibi Deus in naturæ suæ perfectione, quare & seipso fruitor. Complacet etiam sibi in effectibus suis ad extra productis; tum actibus, tum operibus, quæ sunt perfectionis istius specimina, & evidentiæ *παραδείγματα*; quare & istis aliquomodo frui dici potest. placet etiam ipsi justitiæ à creatura præstita; quare ad illam habendam affectus ejus extensus est.

V. Odium est affectus separationis in Deo, cujus objectum primum est injustitia; secundarium, miseria creaturæ. Illud ex amore complacentiæ, hoc ex amore amicitæ. Quum autem Deus proprie se amet & bonum justitiæ, eodemque momento iniquitatem odio habeat, creaturam vero ejusque beatitatem secundariò amet & isto momento miseriam creaturæ odio habeat: hoc est, à creatura averruncatam vult; hinc fit ut creaturam in injustitia perseverantem odio habeat & amet miseriam illius.

VI. Odium autem collaterale amori non est, sed ab amore necessario fluens; quum amor non in omnia quæ intellectui Dei obijciuntur, tendat vel tendere possit. Competit ergo Deo actu primo, estque in Deo ponendum ante ullam rei odio dignæ existentiam: qua posita actus odij inde existit naturali necessi-

tate, non libertate voluntatis.

VII. Amor autem cum totam voluntatem Dei non expleat, adjunctam habet sibi bonitatem, quæ & affectus in Deo communicandi bonum suum. Hujus objectum primum ad extra est nihilum: & adeò necessariò primum, ut illo sublato nulla ad extra communicatio esse queat. Actus ejus est creatio. Secundum objectum est creatura, qua creatura, & ejus actio dicitur conservatio seu sustentatio, creationis veluti continuatio. Tertium est creatura officium faciens ex præscripto Dei, & ejus actio est evedio ad statum digniorem & feliciorem, communicatio nempe boni majoris quam quod per creationem obtinuit creatura. Vterque hic progressus bonitatis nomine commode & benignitatis *רחמים* Hebraice appellari potest. Quartum objectum est creatura non faciens officium, seu peccatrix, & eo ipso miseræ obnoxia juxta judicium justum Dei, & ejus actio est liberatio à peccato per peccati remissionem & mortificationem. & hic bonitatis progressus misericordiæ nomine adpellatur, quæ est affectus subveniendi misero, nihil obstante peccato.

VIII. Gratia est quoddam bonitatis & amoris adjunctum, quo significatur Deum affectum esse ad communicandum suum bonum amandumque creaturas, non ex merito aut debito, aut ulla causa extrinsecus impellente, neque ut ipsi Deo aliquid accedat, sed ut bene sit illi cui bonum tribuitur & qui amatur, quæ etiam liberalitatis nomine appellari potest: & secundum hanc Deus dives dicitur bonitate, misericordia, &c.

I X. Affectus ab illis orti, & qui circa bonum vel malum grā absens vel præsens est versantur, considerantur ut analogiam habentes vel in ijs qui in concupiscibili animæ nostræ parte sunt, vel in irascibili.

X. In concupiscibili est primum desiderium & quod illi oppositum est. Secundo, gaudium & dolor. Desiderium est affectus obtinendi opera iustitiæ à creaturis rationalibus, & dandi remunerationis præmium, quin & pœnam inferendi si contumaces sint. Huic est oppositus affectus secundum quem execratur opera iniustitiæ & remunerationis omissionem. Gaudium est affectus ex rei convenientis præsentia, quales sunt, fructio sui ipsius, obedientia creaturæ; communicatio bonitatis ipsius & interitus rebellium & hostium suorum. Dolor illi oppositus est ex inobedientia creaturæ, miseria ejusdem, & occasione data à populo suo blasphemandi nomen Dei inter Gentes. Huic affinis est pœnitentia, quæ nihil aliud est quam mutatio voliti vel facti propter actum creaturæ rationalis, vel potius desiderium mutationis illius.

XI. In irascibili spes est, & opposita desperatio, confidentia, & ira, etiam metus adfirmative spei oppositus. Spes est attentæ boni operis à creatura debiti & per gratiam Dei præstabilis expectatio, quæ facile cum præsentia Dei certa consiliari potest. Desperatio est ex pertinaci malitia creaturæ gratiæ Dei se opponentis & Spiritui sancto resisteat. Confidentia est qua Deus ingenti Spiritum bonum desideratum prosequitur, & malum exosum repellit. Ira est affectus depulsionis in Deo per punitionem creaturæ le-

gem ipsius transgressæ, quæ creaturæ infert malum miseriæ pro iniustitia, & vindictam sumit debitam sibi, tanquam indicem amoris erga iustitiam, & odij adversus peccatum. Hæc quum vehementer est furor dicitur. Metus est ex malo quod Deus averfatur imminente.

XII. Horum affectuum nonnulli Deo per se competunt ut simpliciter perfectionem in se continent; alij, qui videntur imperfectionis quidpiam habere, illi tribuuntur *ἀσπραπαλῶς* propter effectus nonnullos ipsius analogos effectibus creaturarum, citra tamen ullam passionem, utpote simplici, & immutabili, & citra ullam inordinationem & rectæ rationis repugnantiam, usum verò & exercitium illorum infinitæ Dei sapientiæ subjicimus, cujus est singulis objectum, medium, finem, circumstantiaque præfigurere, & decernere, cui præ reliquis agendi partes sunt concedendæ.

THESES VICESIMA

PRIMA,

DE

Attributis Dei virtutum
moralium, quæ velut
moderatrices sunt affectuum præcedente
Disputatione consideratorum, analogiam
habentibus.

I

Illæ autem generatim omnibus
affectibus præfunt, aut speciatim

non-

nonnullos concernunt Generalis est iustitia, quæ universalis (scilicet legalis) dicitur: de qua vetus dicitur, quod virtutes omnes in te contineat: speciales sunt, iustitia particularis, patientia, & quæ iræ castigationumque & pœnarum sunt moderatrices.

II. Iustitia Dei universaliter considerata, est virtus Dei, qua omnia rectè & decenter, juxta id quod ipsi convenire dicat sapientia ipsius administrat: quæ una cum sapientia omnibus illius actionibus, decretis, factis præest; & secundum quam Deus iustus & rectus dicitur, via ejus æqua, & iustus in omnibus vijs suis.

III. Iustitia Dei particularis est, qua suum cuique convenienter tribuit: Deo quod ipsius est, & creaturæ quod illius est: quam tum in factis Dei, tum in dictis consideramus ipsius. Decretorum ratio hic diversa non est; quia quicquid facit aut dicit, secundum decretum suum æternum facit aut dicit. Et hæc quidem partim amoris erga bonum obedientiæ; partim amoris erga creaturam & bonitatis moderamen continet.

IV. Iustitia in factis hoc ordine considerari potest: ut prima sit in communicatione boni, seu secundum creationem primam, seu secundum regenerationem: altera est in præscriptione officij seu legislatione, quæ constat postulatione facti, & promissione præmij, pœnæque; comminatione: tertia est in iudicio de factis, quæ retributiva est, tum communicativa præmij, tum vindicativa. In omnibus istis Dei magnanimitas; in communicatione, promissione & remuneratione etiam liberalitas & magnificentia confide-

randa sunt; & commodè partim ad distributivam, partim ad commutativam iustitiam referri possunt.

V. Iustitia in dictis etiam triplex est: veritas, qua semper enunciat prout res habet. cui opponitur mendacium: sinceritas & simplicitas, qua enuntiat prout intus concipit, secundum animi sui sensum & propositum, cui opponitur hypocrisis & cordis duplicitas: & fides, qua constans est in servandis promissis & communicationibus, cui opponitur inconstantia & perfidia.

VI. Patientia est, quæ boni, id est, obedientiæ præscriptæ quam amat, desiderat, sperat, absentiam & mali, quod vetat, præsentiam, tolerantiam suffert: parcens, peccatoribus, tum ut iudicia misericordiae & severitatis suæ per illos exsequatur, tum ut eos ad resipiscentiam adducat, vel contumaces æquius & gravius puniat. Et hæc quidem videtur amorem erga bonum iustitiæ temperare.

VII. Iræ & castigationum, pœnarumque moderatrices sunt longanimitas, mansuetudo, seu lenitas, clementia & facilitas ad ignoscendum.

VIII. Longanimitas est virtus, qua Deus suspendit iram, ne properet ad mali depulsionem simulatque id ipsum creatura peccatis suis merita fuerit.

IX. Mansuetudo est virtus, qua Deus mediocritatem servat circa iram in vindicando, ne illa vehemens nimis sit: imò verò ne gravitas illius respondeat scelerum magnitudini.

X. Clementia est virtus, qua Deus castigationes & pœnas creaturæ debitas, etiam tum quum eas infligit, ita temperat, ut gravitate &

diuturnitate sua peccatorum magnitudinem non exæquent : imo ut vires creaturæ non exsuperent.

XI. Facilitas ad ignoscendum est virtus, qua Deus se creaturæ exorabilem præbet, & iræ modum ad terminum figit, ne peccatorum merito convenienter in æternum duret.

COROLLARIA.

An iniustitia Dei permittat ut creaturam rationalem non peccatricem destinet æterna morti? N.

An iniustitia Dei permittat, ut creatura in peccatis perseverans salvetur? N.

An iniustitia & misericordia non possint commodo aliquo sensu ut quodam respectu opposita considerari? Aff.

THESIS VICESIMA

SECUNDA,

DE

Potentia Dei.

I.

Potentiam Dei consideraturi, ut passivam, quæ in Deum ut purum actum, cadere non potest, negamus; ita eam, quæ internis actibus, idque ex naturæ necessitate occupata est, omittimus: eamque solummodo examinandam in præsentem exhibemus, quæ agendi vi constat, & qua Deus extra se, & operari potest, & quando visum est operatur.

II. Estque hæc vitæ facultas, qua ille præeunte intellectu, qui monstrat & dirigit, & voluntate quæ imperat, extrinsecus operari potest, quæcunque libere velle potest, & operatur quæcunque libere vult.

III. Mensura potentie divinae

est libera voluntas & quidem adæquata; sic ut objectum potentie commodissime ex objecto liberae voluntatis Dei circumscribi ac limitari possit, imò & debeat. Quicquid enim sub voluntatem ejus cadere nequit, nequit etiam sub potentiam, & quicquid illi subest, etiam subest, isti.

IV. Voluntas autem Dei solum illud velle potest quod essentiae Dei (quæ tum intellectus ipse, tum voluntatis fundamentum est) non adversatur, hoc est, nihil nisi ens, verum, bonum. Vnde neque aliud potest ipsius potentia. Rursus, cum sub hoc quod non adversatur divinae essentiae, comprehendatur quicquid simpliciter & absolute est possibile; & Deus hoc totum velle possit; sequitur Deum posse ome possibile.

V. Impossibilia Deo sunt, quæ involvunt contradictionem, ut facere Deum alium, mutari, peccare, metiri, efficere ut aliquid simul sit & non sit, fuerit, non fuerit, &c. ut hoc sit, & non sit hoc, ut hoc sit & contrarium ejus, ut accidens sit sine subiecto, ut substantia mutetur in substantiam præexistentem, panis in corpus Christi, ut corpus sit ubique, &c. quæ partim impotentie est posse facere, partim insanie velle facere.

VI. Est autem infinita Dei potentia, idque non eo tantum, quod omnia possible potest, quæ profecto innumera sunt, adeo ut non possint rot numerari, quin possit plura, tanta ponderari quin possit majora; sed etiam quia illi resisti nequit. Omnia enim creata ab illo tanquam à principio efficiente pendent, tum in esse, tum in conservari: unde illi merito tribuitur omnipotentia.

VII. Quæ

VII. Quæ nulli creaturæ potest communicari.

THESIS VICESIMA
TERTIA,

DE

Perfectione, beatitate, &
gloria Dei.

I.

Sequitur jam ex omnium, quæ hæcenus Deo tributa sunt, cum modo supereminentiâ considerationum simplicium & infinito complexum resultans Dei perfectio, non qua singula habet perfectissimè (nam hoc simplicitas & infinitas præstiterunt) sed qua omnia habet quæ perfectionem aliquam simpliciter notant perfectissimè: potestque illa non incommodè describi, quod sit interminabilis tota simul & perfecta essentia & vitæ possessio.

II. Atque hæc Dei perfectio triplici nomine omnem creatam perfectionem infinite excedit, siquidem habet primò omnia. Secundo modo perfectissimo. Tertio, non aliudè. Creaturæ autem, ut à Deo perfectionem ex participatione habent adumbratam ad archetypum illius, ita consequenter nec omnem habent, nec modo perfectissimo: sed tamen aliæ aliis habent majorem, & quo majorem, eo Deo sunt similiores & propinquiores.

III. Ex hac perfectione Dei, mediante aliquo actû interno, existit eius beatitudo, & mediante aliquo respectu eius ad extra, gloria ipsius.

IV. Beatitas est actus vitæ Dei, quo ille perfectione sua per intellectum plenè cognita & per voluntatem summè amata fruatur cum acquiescentiâ in eadem. Itaque est per actum intellectus & voluntatis: & intellectus quidem attingentis objecti essentiam, sed cuius actus circa objectum non esset actus felicitatis, nisi id, ut esset actus felicitatis, à voluntate haberet perpetuo intuitum objecti beatifici desiderante, & in eodem acquiescente.

V. Est autem hæc beatitudo ita Deo propria, ut nulli creaturæ communicari possit. Est tamen ipse creaturarum intellectu præditarum bonum beatificum ratione objecti, & effector actus in effectum tendentis, inque eodem acquiescentis, ex quibus beatitudo creaturæ constat.

VI. Gloria est excellentia supra omnia, quam ipse actibus externis variè manifestam facit.

VII. Modi autem manifestationis duo potissimum nobis in Scripturis declarantur: unus per luminis splendorisque inusitati effulgentiam, vel per oppositam illi densam tenebrositatem: alter per productionem operum eius perfectioni & excellentie congruentium.

VIII. Et hæc naturæ divinæ descriptio primum omnis Religionis fundamentum est: ex perfectione enim ista & beatitate Dei, concluditur religionis actum Deo dignè & utiliter exhiberi posse, in cuius rei notitiam per gloriæ manifestationem deducimur.

Thesis de Patre & Filio, itemque de Sp. Sancto, sanctâ & indivisibâ Trinitate, candidus Lector ex precedentibus Dissertationibus publicè hic supplere poterit.

THESIS VICESIMA,

QUARTA.

DE

Creatione.

I.

DE Deo, qui primum est Religionis Christianæ objectum, egimus; de Christo, qui juxta Deum alterum est eiusdem Religionis objectum, ageremus: at nonnulla præmittenda, sine quibus nec Christo esset Religionis objectum, neque necessitas Religionis Christianæ intelligeretur: imò verò causa primum explicanda est propter quam Deus jus habet Religionem ullam ab homine postulandi; unde etiam Religio ex vi istius causæ & juris præscripta, denique eventus qui existit, unde necessitas constituendi Christum Salvatorem & Christianam Religionem orta est, quam & Deus ex voluntate sua usurpavit, qui jus suum quod per creationem obtinet in hominem per peccatum hominis non amisit, & affectum suum erga hominem peccatorem & miserum non omnino deposuit.

II. Quumq; Deus sit objectum Religionis Christianæ non modò ut creator, sed etiam ut recreator, quo posteriore respectu etiam Christus qua constitutus à Deo Salvator, Religionis Christianæ objectum est; necesse est ut de creatione primæva, & quæ illi secundum naturam juncta sunt, & post illam ex hominis factò existerunt, primum agamus, antequam tractare incipiamus de recrea-

tione, ubi primum est Christi tanquam Mediatoris consideratio.

III. Creatio est actio Dei externa qua Deus verbo & Spiritu suo omnia propter semetipsum ex nihilo produxit.

IV. Efficiens primaria est Deus Pater per sermonem & spiritum suum. causa impellens, quam in definitione particula [propter] indicavimus, est ipsa Bonitas Dei, secundum quam affectus est ad bonum suum communicandum. Ordinatrix est sapientia, executrix potentia, qua usa est voluntas libera ex effectu bonitatis, secundum sapientiæ præscriptum justissimum.

V. Materia ex qua Deus omnia creavit, trifariam consideranda est; vel primà omnium unde omnia universè sunt producta, inquam etiam propterea reduci & relabi possunt omnia, est ipsum Nihilum, quod mens nostra per *acquiescentiam* omnis entitatis ut materiam primam considerat: illud enim solum capax est primæ Dei communicationis ad extra: nam in materiam coævam neque jus haberet Deus formam suam introducendi, neque agere potens esset, utpote æternam & mutationi nulli obnoxiam: vel secunda, unde omnia corporea jam secundum suas formas separatas distincta; & hæc est chaos rudis indigestaque moles ab initio condita: vel tertia, quæ sunt tum elementa ista simplicia & secreta, tum nonnulla, corpora composita, unde reliqua sunt producta; ut ex aquis reptilia volatilia, pisces, ex terra reliqua animantia, arbores, fructices, virgulta, ex Adami costa mulier, ex semine, specierum perpetuatio.

VI. Forma est ipsa rerum omnium

omnium ex nihilo productio, secundum archetypum in mente Dei sine ulla propria entitate (ne quis mundum idealem fingat) præexistens informata.

VII. Ex Materie & formæ intuitu primo elucet creationem esse actionem immediatam solius Dei, tum quia creatura quæ est finitæ virtutis in nihilum operari non potest, tum quia materiam informare formis substantialibus nequit. Secundo, liberè productam non necessariò, quia Deus nec obligatus fuit nihilo nec indigus formarum.

VIII. Finis, non qui Deum ad creandum movit, Deus enim ab extremo non movetur, sed qui ex ipso creationis actu continetur & immediate resultat, imò vero ipse auctus essentia continetur, est sapientiæ, bonitatis, & potentiæ divinæ demonstratio, Quæ enim proprietates divinæ ad agendum concurrunt, illæ in actione elucet natura sua: Bonitas, in ipsa communicatione, sapientia in modo, ordine, & varietate, potentia in eo, quod tot & tanta ex nihilo sint producta.

IX. Finis, qui cui dicitur, est bonum ipsarum creaturarum, & præsertim hominis, ad quem plerumque aliæ creaturæ, velut ipsi utiles, referuntur, juxta institutionem creationis divinæ.

X. Effectum creationis est mundus hic universus, qui cæli & terræ, aliquando etiam maris, tanquam extremorum omnia complectentium nominibus venit in Scriptura. Hic mundus totum aliquid est perfectum & absolutum, neque defectum habens ullius formæ, quæ relationem ad totum aut partes ejus habere possit, neque ulla forma redundans

quæ nullam relationem ad totum & ejus aliquas partes habeat. Estque unum quid, non unitate indivisibili, sed secundum connexum & coordinationem mutuæque relationis adfectum, constans partibus non modo secundum locum & situm, verum etiam secundum naturam, essentiam, & existentiam peculiarem distinctis: quod necesse fuit non modo perfectionem Dei aliquomodo in varietate & multitudine adumbrandum, sed etiam ad commonstrandum quod non necessitate naturali, sed libertate voluntatis mundum condidit omnipotens.

XI. Totum autem hoc universum in tres creaturam rerum classes secundum Scripturas quàm optimè distribuitur: in creaturas merè spirituales & invisibiles quales Angeli; in creaturas purè corporales; denique in creaturas una sui parte corporales & visibiles, altera spirituales & invisibiles; quales sunt homines.

XII. Ordinem in creatione hunc observatum arbitramur, ut primò spirituales creaturæ, id est, Angeli conditi sunt; inde corporales & quidem juxta seriem sex dierum, non simul & uno momento: denique homo & corpore & Spiritu constans, & quidem corpore prius formato, inde anima inspirata creando, & creata inspirando; ut quemadmodum in Spiritu capit, ita in Spiritum finiat creationem Deus, ipse Spiritus immensus & æternus.

XIII. Hæc creatio fundamentum est illius juris quod Deus ab homine Religionem postulare potest, quod ipsum certius & plenius intelletur, ubi de ipsa primæva hominis creatione speciatim pertractaverimus. Qui enim non est creator omnium,

omnium, ideoque non omnia sub suo imperio habet, ei non potest tuto credi, neque certa spes & fiducia in illum collocari, non solus timeri: qui actus ad Religionem pertinent.

COROLLARIA.

I.

Mundus neque conditus est ab aeterno, neque ab aeterno creari potuit. quamquam Deus ab aeterno instructus fuerit illa potentia qua mundum condere potuit & postea condidit; quamquam quoque nullum temporis momentum a nobis concipi possit, quo mundus creati non potuerit.

II. Qui creationem accuratè mente sua concipit, necesse est ut præter plenitudinem sapientiae, bonitatis, & potentiae divinae, duplicem concipiat sive privationem sive vacuitatem; unam secundum essentiam & formam, qua erit instar infiniti Nihili, quod infinitarum formarum capax est; alteram secundum locum, qua erit instar infiniti vacui, quod plurimorum mundorum potest esse receptaculum.

III. Unde & hoc sequitur, tempus & locum separatas creaturas non esse, verum rebus ipsis concreari, vel potius ad rerum creationem simul existere, non absoluta sed relativa entitate, sine qua res creata nulla concipi aut cogitari possit.

IV. Creatio hac omnium actionum divinarum externarum & creatoris intentione, & actu seu re ipsa prima est, & actio in se perfecta, non alteri principaliori inserviens tanquam medium illius, quamquam nonnullas creaturas Deus fecerit, qua praeter hoc quod per creationis actum facta sunt, etiam apta sunt ulterius promoveri, & ad statum excellentiorem evahi.

V. Si quod obiectum creationis ponatur, nullum convenientius poni posse vi-

detur quam ex omnibus possibilibus illa qua actus creationis ex non esse ad esse producta sunt.

THESIS VICESIMA

QUINTA,

DE

Angelis in genere & specie.

I.

Angeli sunt substantiae merè spirituales, ad imaginem Dei conditæ, tum ut creatorem suum agnoscerent, diligerent, colerent, beatique cum illo viverent; tum ut certa munia circa reliquas creaturas ex mandato Dei obirent.

II. Substantias dicimus adversus Sadducæos, alioque, contententes Angelos nihil aliud esse, quam vel bonos, aut malos animorum motus; vel exercitia potentiae adjuvandum, aut nocendum: quod cum tota Scriptura pugnat, uti actiones (quæ sunt suppositorum) apparitiones, & nomina quæ ipsis tribuuntur satis superque demonstrant.

III. Merè Spirituales addimus, ut ab hominibus specie opposita disjungamus, & naturam significemus. Ac quamvis compositio ex materia & forma non cadit in Angelos, tamen eos absolutè esse compositas substantias adserimus, & primum quidem ex esse & essentia, deinde ex actu & potentia; tertio denique ex subiecto & accidente inhærente.

V. Cæterum quoniam creaturæ sunt, finitæ sunt, ac metimur eos loco, tem-

tempore, & numero. Loco quidē, non quod in eo sint *συναίμας*, hoc est, occupent & replent certum spacium locale suæ substantiæ commensuratum, sed *νοητικός*, hoc est, existant in loco sine ullius spacij localis occupatione ac repletionē, quod scholastici appellant definitivē in loco esse. Verum ut multis in locis simul esse possunt, sed modo in uno sunt, modo in alio, ita non sine tempore moventur, licet vix perceptibili. Tempore metimur illos sive evo, quia principium habent essendi, & totum suum ævum quo durent successivē habent, per partes præteriti, præsentis, & futuri, non autem totum eodem momento & indistanter sibi præsens. Numero denique, qui licet in sacra pagina non sit definitus, ac proinde nobis incognitus, Deo vero notus: est ramen longe maximus, qui nec minuitur nec augetur, cum nec generentur nec intereant.

V. Ad imaginem Dei conditos dicimus, appellantur enim filii Dei: quam imaginem dicimus partim constare iis, quæ ad naturam eorum pertinent, partim iis quæ sunt doni supernaturalis. Ad naturam pertinet, tum spiritualis essentia tum facultas intelligendi, volendi, & potenter agendi. Ad supernaturale donum, lux notitiæ in intellectu, & illam sequens rectitudo seu sanctitas voluntatis. Immortalitas doni quidem est supernaturalis, sed quod Deus illis conservare statuit quocunque modo erga Deum se gerant.

VI. Finis subnectitur duplex, ut thronum Dei, tanquam apparitores circumstantes, ad divinæ majestatis gloriam, tum Deum perpetuo laudent & celebrent: tum Ministeria

sibi à Deo injuncta ad eius nutum velocissimè exsequantur.

VII. Inter Angelos ordinem quemdem esse, ex ipsa Scriptura didicimus, quæ Angelos & Archangelos nominat, & ipsi Diabolo Angelos suos attribuit. At quæ & qualis sit illa in ordines & varios gradus distinctio lubantur ignoramus. Arbitramur etiam positos certis Angelorum ordinibus, verisimilius esse Deum ad eadem Ministeria diversi ordinis Angelos usurpare, quam singulis distinctis Ministeriis distinctos ordines præficere: quanquam secus sentientes non sine ratione sic sentire putemus.

VIII. Angeli ad Ministeria injuncta obeundum, sæpe corporibus induti apparuerunt, quæ corpora non ex nihilo, sed ex præexistente materia sibi ipsis formarunt & adsumpserunt, non unione essentiali, neque personali, sed locali, quia tunc extra illa corpora non fuerunt, & secundum rationem instrumentalem, ut iis uterentur ad actiones injunctis commode peragenas.

IX. Itaque nec vivificavit ista corpora, neque per illa viderunt, audierunt, gustarunt, olfecerunt, tetigerunt, phantasmata conceperunt, &c. sed illas tantum actiones per eorum organa produxerunt, quæ ab inhabitante, seu potius inexistente Angelo, tanquam motore secundum locum perfici potuerunt. Quæ de causa fortè non incommode affirmatur, verè humana corpora, quæ anima vivificans & informans inhabitat, à corporibus istis adsumptis, humano judicio discerni posse.

X. Præscripsit etiam Deus Angelis legem certam, ex qua vitam secundum Deum, non secundum se ipsos

ipfos instituerent, cujus observatio-
ne beati essent, aut transgressione æ-
ternum miser, citra ullam spem ve-
niæ. Visum enim Deo est cum An-
gelis secundum strictam justitiam
agere, neque omne suum bonum in
illis ad salutem producendis expli-
care.

XI. An vero unus obedientiæ
actus beatitatis, æternæ fuit impe-
tratorius, quemadmodum unus ino-
bedientiæ actus æterni exitij fuit
meritorius, non decidimus.

XII. Ex Angelis nonnulli le-
gem sibi positam sunt transgressi, id-
que propria culpa ipsorum, quum
ista gratia qua erant instructi, &
qua Deus ipsis adstebat, & adsi-
stere paratus erat, legi obedire, &
in integritate sua persistere potue-
rint.

XIII. Hinc facta Angelorum
in bonos & malos Divisio, quorum
illi sic dicuntur quia in veritate per-
sisterunt, & domicilium suum serva-
runt: isti vero mali dicuntur, quia
in veritate non steterunt & domici-
lium suum deseruerunt.

XIV. Boni autem dicuntur
non tantum secundum habitum in-
fufum, sed etiam secundum actum
quem præstiterunt, & secundum
confirmationem inhabitualem boni-
tate, cujus causam ponimus in gra-
tiæ augmento, & sancto illorum
proposito quod conceperunt, partim
ex intuitu pænæ, quâ Angeli apo-
statae affecti sunt, partim ex sen-
su auctæ gratiæ. An etiam ex per-
fectâ beatitudine cui nihil addi pos-
sit, non negamus propter doctorum
consensum, quanquam rationes
adferri posse videantur in contra-
rium.

XV. Angeli mali dicuntur, pri-

mo malitiâ æquali, inde & habitua-
li, & obfirmatione in ista: unde
delectantur facere quicquid in con-
tumeliam Dei & exitium proximi
rendere posse arbitrantur. Obstina-
tio vero ista in malo, partim ex ira-
ti Numinis intuitu, & inde nata ma-
la conscientia, partim ex propria il-
lorum malitiâ ortum ducere vide-
tur.

XVI. De peccati vero ab An-
gelis perpetrati specie, quodnam il-
lud fuerit adseverare nihil audeamus:
superbiæ tamen crimen fuisse pro-
babiliter affirmari posse dicimus, ex
eo quod hominem argumento ab
excellentiâ desiderio ad peccandum
solicitaverit.

XVII. Quum Deus Angelorum
bonorum opera uti vult, non
modo ijs viribus & facultatibus quas
ipsis contulit, sed etiam auctis ab
ipso uti potest dici: at vero, ut Di-
abolus quorum operam usurpat ma-
jore scientia & potentia instruere
dicatur quam ex creatione & pro-
pria experientia habent, contrave-
nire veritati arbitramur.

COROLLARIA.

- I. *An Angeli boni dici possunt inter se
aliquando salva caritate quam Deo, si-
bi invicem, & hominibus debent, con-
tendere, disqui s permittimus.*
- II. *An indiguerint Mediatore, & an
Christus Mediator sit Angelorum? N.*
- III. *An omnes Angeli sint unius speciei?
verisimilins existimamus quam contra-
rium eius*

THESIS VICESIMA SEXTA,

DE

Creatione hominis ad Imaginem Dei.

I.

Homo est Creatura Dei ex corpore & anima rationali constans, bona & ad imaginem Dei condita, & quidem secundum corpus ex præexistente materia, nempe terra, liquore aqueo & æthereo perfusa, & secundum animam ex nihilo, per insufflationem Spiritus in nares ipsius.

II. Illud autem corpus incorruptibile fuisset, potuissetque non mori ex gratiâ Dei, si homo non peccasset, eoque moriendi necessitatem sibi accersivisset. Et quia futurum erat animæ receptaculum, varii atque excellentibus organis instructum est à sapiente creatore.

III. Anima verò admiranda profus est naturæ, si ipsius ortum, substantiam, facultates, habitumque consideres. Ortus: nam ex nihilo est, creata infundendo, & infusa creando, corpore ad eam recipiendam rite præparato, ut materiam tanquam forma informaret, & nativo vinculo cum corpore unita, cum eo unum componeret *ἐπιστάθμῳ*. creata, inquam à Deo in tempore, prout quotidie adhuc novas in singulis corporibus animas creat.

VI. Substantiæ: quæ simplex est, immaterialis & immortalis: simplex inquam, non respectu Dei,

constat enim ex actu & potentia, esse & essentia, subjecto & accidentibus, sed respectu Materialium & Compositorum. Immaterialis, quia per se subsistere, & à corpore separata, sola operari potest. Immortalis, non quidem à se, sed per sustentantem Dei gratiam.

V. Facultatibus: quæ duæ sunt, Intellectus, & Voluntas, prout objectum animæ duplex est. Intellectus enim apprehendit Ens & verum, tum universale tum singulare naturali & necessariâ, adeoque uniformi actione: voluntas verò propendet ad bonum; sed vel secundum modum naturæ, ad bonum universale; & id quod summum est, vel secundum modum libertatis ad alia omnia.

VI. Deniq; habitibus: qui sunt primò sapientia, quâ intellectus verum & bonum supernaturale tum felicitatis, tum justitiæ clarè & sufficienter intelligebat. Secundò justitia & sanctimonia veritatis, quâ voluntas apta erat & prompta sequi id quod sapientia ista jubebat faciendum, & monstrabat desiderandum. Quæ justitia & sapientia originalis dicitur. tum quia homo ab origine suâ illam habuit, tum quia si homo in integritate perstitisset, posteris quoque eius communicata fuisset.

VII. In his autem omnibus mirificè relucebat Imago Dei; quam dicimus esse similitudinem, qua homo creatorem suum referebat, & secundum inodum capacitatis suæ exprimebat. In anima, inquam, secundum substantiam & facultates eius & habitus: in corpore, quanquam id proprie ad imaginem Dei conditum dici nequeat, qui purus est Spiritus, tamen aliquid divinum est,

tum in eo quod, si homo non peccasset, nunquam fuisset moriturum, & quod capax est specialis incorruptibilitatis & gloriæ de qua est 1. Cor. 15. tum quod excellentiam aliquam & majestatem præ se fert supra reliqua animantium corpore: Denique quod instrumentum sit admirabilibus actionibus & operationibus accommodum. In tota denique persona, secundum excellentiam, integritatem & dominium in alias creaturas ipsi collatum.

VIII. Partes istius Imaginis sic distingui possunt, ut nonnullæ homini dicantur naturales, aliæ supernaturales, nonnullæ essentialis ipsi, aliæ accidentales. Animæ naturale est & essentialis esse Spiritum; & vi intelligendi & volendi tum secundum naturam, tum secundum modum libertatis esse præditam. Supernaturale verò & accidentale notitia Dei rerumque ad salutem æternam pertinentium, & voluntatis secundum illam notitiam Rectitudo & Sanctitas. Immortalitas hucusque est animæ essentialis ut mori nequeat nisi esse desinat: sed eo supernaturalis & accidentalis, quia ex gratia est assistentiâ conservationis, quam Deus animæ præstare non tenetur.

IX. Immortalitas verò corporis tota est supernaturalis & accidentalis: potest enim illi corpori auferri, & corpus in pulverem, unde sumptum est, reverti. Excellentia præ aliis animantibus, & aptitudo ad varias effectiones producendum illi est naturalis & essentialis. Dominium in creaturas, quod toti homini quæ ex corpore & anima constat, competit, partim, ut secundum naturam excellentiam illi conveniens, partim, ut

gratioso dono in illum collatum considerari potest. cuius rei signum hoc esse videtur, quod nunquam illi in universum adimatur hoc ipsum, quanquam varietur & secundum gradus & partes augeatur & minuat.

X. Atque ita creatus est homo, ut Deum creatorem suum agnosceret, diligeret, coleret, & cum eo beatus in æternum viveret. Cuius creationis actu Deus gloriam sapientiæ bonitatis, & potentia suæ planissime exhibuit.

XI. Ex ista hominis descriptione apparet hominem, tum aptum esse ad Religionis actum Deo præstandum, siquidem ille ab ipso postuletur; tum capacem remunerationis, quæ Religionem Deo præstantibus, decenter obtingere, & pænæ, quæ illam negligentibus justè infligi potest: & propterea Religionem ab ipso jure merito, secundum istum quidem respectum postulari posse. Et hic est potissimus respectus secundum quem de hominis ad imaginem Dei creatione in S. S. Theologia est pertractandum.

XII. Præter istam imaginem Dei & respectum ad supernaturalia & spiritualia, etiam considerandus venit status vitæ animalis, in quo primus homo conditus & constitutus fuit juxta Apostolum 1. Cor. 15. Quod animale prius est inde quod spirituale: qui status fundatur in naturali corporis & animæ unione, & in vitâ quam anima naturaliter vivit in corpore; ex qua unione & vita est, ut anima corpori suo procurret ipsi bona, vicissim corpus animæ præsto sit ad officia ipsius naturæ & desiderii congrua. Secundum hunc statum mutuus est respectus inter homi-

hominem & bona huius mundi, qui efficit ut homo ea desiderare, & iis sibi comparandis operam, quam necessariam & convenientem arbitrat, impendere possit.

THESIS VICESIMA SEPTIMA,

DE

Dominio Dei.

I.

EX creatione competit creatori Dominium in omnia ab ipso creata: quod propterea primum est, à nullo alio vel alius dominio dependens: ideoque summum quo nullum majus est, & absolutum quod in totam creaturam est, secundum ipsam totam & partes omnes singularisque eius, omnesque respectus qui inter creatorem & creaturam sunt: & propterea perpetuum, nempe quamdiu creatura existet.

I I. Est autem dominium Dei creatoris jus, & potestas illius in creaturas, secundum quam illis sibi proprias habet, iis imperare, uti, & de illis facere potest, quicquid ratio creationis, & æquitas illi innixa permittit.

I I I. Ius enim ulterius extendi non potest quam causa illa, ex qua totum illud jus est, & unde dependet, patitur: quâ de causâ non convenit huic juri Dei vel ut creaturam suam alteri addicat, qui pro arbitratu in illam dominetur, ita ut neque Deo cogatur reddere sui dominatus rationem, & creaturæ injuriæ capaci omne malû inferre possit citra crea-

turæ ipsius traditæ meritum, aut saltem non in aliquod creaturæ istius bonum: vel ut creaturæ actum imperet, cui præstando vires neque habuit neque habere potest sufficientes & necessarias: vel ut ea utatur ad peccatum in mundum introducendum, quo per eius punitionem vel remissionem gloriosius evadat, vel deniq; de illâ faciendi quicquid secundum absolutam suam potentiam de illa facere potest, scilicet, æternum punire vel affligere citra peccatum.

I V. Potestas illa prout in creaturas rationales est (quorum respectu potissimum de dominio & potestate Dei agitur) secundum usum considerari potest bifariam, vel ut *δευσιτικῆ*, vel ut *βασιλικῆ* seu *παιδικῆ*. Illa est, qua utitur citra ullam boni, quod creaturæ utile aut salutare sit, intentionem: hæc est, quando etiam creaturæ ipsius bonum intendit. Et hac postrema utitur Deus ex bonitatis & sufficientiæ suæ abundantia usque dum creaturam ob eius perversitatem indignam æstinet, cui regio & paterno imperio præsit.

V. Hinc est quod Deus aliquid imperaturus creaturæ rationali, neque omne quod jure posset exigit, & suasionibus utitur per argumenta utilitatem & necessitatem ipsarum spectantia.

V I. Inò verò, & contractum seu fædus ineat cum creatura, idque horsum ut creatura non tam ex debito, quam ex spontanea, libera & liberali obedientia Deo serviat: juxta naturam fæderationum quæ stipulationibus constant & promissionibus: unde Deus legem suam sæpe fæderis nomine insignit.

V I I. Hæc tamen adnexa est

semper isti fæderationi conditio, ut homo fæderis immemor, & dulcis illius imperii contemptor, semper dominatu illo verè dominico, stricto, & rigido urgeatur, in quem incidit iure qui alteri parere recusat.

VIII. Unde existit duplex Dei jus in creaturam rationalem, unum quod ipsi competit ex creatione, alterum ex contractu: illud innitens bono, quod accepit creatura à creatore suo, hoc innitens beneficio majori quod accipiet creatura à Deo conservatore, promotore, & glorificatore.

IX. Adversus quod duplex jus si contingat creaturam peccare, jam Deo, Domino, Regi & Patri suo jus eo infortribuit ipsam ut creaturam peccatricem tractandi, & debitas pœnas inferendi; & hoc justitium est, quod ipsius creaturæ in Deum maleficio innititur.

THESIS VICESIMA

OCTAVA,

DE

Providentia Dei.

I.

Providentiam Deo competere tum natura ipsa Dei, & rerum ipsarum, tum Scriptura, quin & experientia evidenter ostendit.

II. Providentia autem non notat aliquam Dei proprietatem, non qualitatem, sive potentiam, sive habitum: sed actum, qui non ad intra, neque internus est, sed ad extra & externus: circa objectum aliud à Deo, idque non ut Deo ab æterno

in intellectu ipsius unitum, sed ut separatum, & re ipsa existens.

III. Estque actus intellectus practici, seu voluntatis intellectu utentis, non unico momento peractus, sed per momenta durationis rerum continuatus.

IV. Et definiiri potest, intuitus Dei sollicitus, ubique potens & continuus, secundum quem totum mundum & singulas creaturas, earumque actiones & passiones curat, se decenter, & illis convenienter in bonum ipsarum creaturarum, præsertim piorum hominum, & perfectionis divinæ declarationem.

V. Objectum eius posuimus tum mundum univèrsam, quatenus unum quid est ex partibus multis inter se certa relatione affectis, & ordinem ad se invicem habentibus, tum singulas creaturas, earumque actiones & passiones: servato discrimine bonitatis quæ in ipsis est, primò secundum naturam ex creatione, secundò juxta gratiam ex donorum supernaturalium communicatione, & ad dignitates evectione; Tertio juxta rectum tum naturæ, tum gratiæ usum: quæ tamen duo posteriora etiam providentiæ actui adscribimus.

VI. Regula providentiæ secundum quam actus suos producit, est sapientia Dei, monstrans quid Deum deceat, vel secundum bonitatem, vel secundum severitatem ipsius, vel secundum amorem ipsius erga justitiam, vel erga creaturam, semper secundum æquitatem.

VII. Actus providentiæ ad eius executionem pertinentes sunt tum conservatio, quæ videtur versari circa essentias, qualitates, quantitates, tum Gubernatio, quæ actibus & passio-

passionibus præsidet : cuius actus præcipui sunt motus, auxilium, concursus, permissio ; illi tres ad bonum se extendentes , sive naturale , sive morale : hæc ad malum tantum pertinens.

VIII. Hisce actibus, excepta permissione, exsequendis servit universè & semper ipsi Dei potentia speciatim & aliquando ipsæ creaturæ. Unde actus providentiæ vel immediatus, vel mediatus dicitur. Quando utitur creaturis, tunc ipsi motus suos naturæ ipsarum convenienter agere permittit, nisi ipsi præter ordinem quid agere videantur.

IX. Deinde, qui iuxta quendam certum naturæ vel gratiæ tenorem peraguntur, ordinarii dicuntur : qui præter vel supra, vel etiam contra ordinem istum usurpantur, extraordinarii dicuntur : conclusi tamen semper terminis decentiæ & convenientiæ, de quibus in definitione diximus.

X. Gradus in providentia ponuntur, non secundum ipsum intuitum, neque secundum præsentiam, vel continuitatem ; sed secundum sollicitudinem & curam (quæ tamen segura est) quæ maior est de homine, quàm de bobus ; major circa fideles & pios, quàm circa impios.

XI. Finis providentiæ actuumque ipsius omnium est tum perfectionis divinæ, utpote sapientiæ, bonitatis, justitiæ, severitatis, potentie declaratio ; tum bonum universi, præsertim hominum electorum.

XII. Quum verò Deus nihil faciat vel permittat intempore, quod non ab æterno decreverit vel facere vel permittere, hinc decretum illud

quoque providentiæ, eiusque actionibus præficitur, ut internus actus externo.

XIII. Effectum, seu consequens potius, ipsi Deo competens est præscientia ipsius : quæ partim naturalis & necessaria, partim libera dicitur : & libera quidem, quia sequitur actum liberæ voluntatis divinæ, sine quâ objectum illius non esset : Naturalis & necessaria, quatenus, posito per actum voluntatis divinæ objecto isto, id ipsum ignorari à divino intellectu nequit.

XIV. Præscientiam istam sequitur aliquando prædictio, quum Deo visu in creaturis significare rerum eventus antequam fiant : Sed neque prædictio, neque præscientia ulla rei futuræ necessitatem infert : quum natura & ordine re futura sint posteriores. Res enim non fit quia præcisa, aut prædicta est, sed quia futura est præcitur & prædicatur.

XV. Imò verò neque ipsum decretum, secundum quod providentiam eiusque actus administrat dominus, necessitatem rebus futuris infert : cum enim actus Dei internus sit, in re ipsa nihil ponit ; Sed secundum modum potentie, quâ Deo uti visum in rerum administratione, vel necessariò vel contingenter fiunt & eveniunt res.

THESES VICESIMA
NONA,
DE

Fœdere Dei cum primis
hominibus inito.

I.

Quanquam Deus pro jure & potestate suâ in hominem à se ad imaginem suam conditum obedientiam illi in omnibus ad quæ præstandum vires habebat, aut gratia Dei habiturus erat in illo statu idoneas, præscribere poterat: tamen, ut obedientiam voluntariam & liberalem, quæ solum illi grata est, ab homine eliceret, contractum & fœdus cum illo inire voluit, quo obedientiam postulavit, & vicissim præmium promisit, addita poenæ denuntiatione, ne omninò inter pares res agi videretur, atque si homo Deo omninò obstrictus non esset.

II. Qua de causa lex Dei sæpissimè fœdus dicitur, eò quod duabus illis partibus constat, præscripto scilicet operis, & promisso præmii, cui adjungitur poenæ denuntiatio ad significandum jus Dei in hominem quod non omninò remisit, & hominem magis ad obedientiam incitandum.

III. Hanc obedientiam præscripsit Deus primum lege menti hominis indita & impressa, qua ipsius naturale ergà Deum & proximum, proptereaquæ & erga seipsum officium continetur, qui est amoris cum timore, honore, cultu erga superiorem. Cum enim virtus vera consistat in adfectuum ordinatione, quorum primus, potissimus, & à quo alii dependent est amor, illius ordinatione tota lex continetur. Quumque obedientia esse non videatur ubi quis totam suam voluntatem sine ullo vel minimo renisu exsequitur; Hinc ad explorandam obedientiam præscribendum fuit id à quo aliquo adfectu abhorrebat homo, & vetan-

dum in quod aliquo adfectu ferebatur. Ordinandus itaque amor nostri, qui, ut homo secundum hominem vivat prima & proxima causa est.

IV. Huic legi aliam visum Deo est adjungere, Symbolicam. Est autem Symbolica lex quæ præcipit vel vetat actum aliquem Deo per se neque gratum neque ingratum, id est, indifferentem; huic fini serviens ut experiatur Deus an homo obedientiam ipsi præstare velit ea sola de causâ quia visum est Deo postulare illam, etsi nulla alia ratio excogitari possit cur Deus legem illam tulerit.

V. Lex illa Symbolica hîc fuit prohibitiva actus alicuius ad quem homo naturali aliqua inclinatione propendebat, nempe de arbore scientiæ boni & mali comedere, quam pulchra esset adpectu & desiderabilis ad comedendum. Actus indifferentis præscriptione non videtur æquè commode obedientiam explorare potuisse.

VI. Inter utramque obedientiam hoc discrimen esse videtur, quod illa vera & ipsissima Deo grata sit obedientia, quam qui præstat secundum Deum verè vivere dicitur: hæc autem non tam sit obedientia quam professio externa de obedientia lubenter præstanda, & propterea recognitio seu recognitionis Symbolum, quo quæ se Deo subesse fatetur & lubenter subesse declarat: non secus atque vazallus Domino obedientiam præstat pro illo adversus hostes ipsius decertando, quam se ipsi dare lubenter fatetur, munusculum exiguum quotannis illi offerendo.

VII. Ex qua collatione apparet,

ret, obedientiam legi Symbolicæ præstitam longè esse inferiorem ea quæ præstatur naturali, at verò inobedientiam præstitam Symbolicæ non minus esse gravem, vel gravio- rem etiam: quia eo ipso proficitur homo se subesse nolle, & ne in aliis quidem obedire & majoris momen- ti & difficilioris operæ.

VIII. Præmium quod legis ipsius summæ, & cuius præstatio per se Deo grata est obedientiæ respon- det (ex equo observata quæ inter Deum & hominem est analogia & differentia) est ipsa vita æterna, to- tius voluntatis & desiderii nostri impletio: præmium verò quod legi Symbolicæ observationi respon- det, est fructuum Paradisi libera fructio, & potestas edendi de arbore vitæ, cuius esu in pristinum rigorem semper erat restituendus homo. Fuit autem hæc arbor vitæ Symbolum vitæ æternæ, quâ positurus erat ho- mo si ab illa abstinendo obedi- entiam professus esset, & legi morali verè illam præstitisset.

IX. Arbitramur, si primi homi- nes in integritate per obedientiam utriusque legi præstitam permansis- sent, Deum eodem pacto cum eo- rum posteris acturum fuisse, nempe legis moralis cordibus inscriptæ, & alicuius symbolicæ vel ceremonialis obedientiam præstando, quanquam de arbore scientiæ boni & mali id- ipsum affirmare speciatim non au- deamus.

X. Sic quoque, si perstitissent in obedientia utriusque legis, certis temporibus à vita animali per in- termediam mutationem animalis, mortalis, corruptibilis corporis, in spirituale, immortale, incorrupti- bile, ad immortalem & beatam vi-

tam in cælis agenda transferen- dos fuisse homines verisimile pu- tamus.

COROLLARIUM.

An Eva à Deo immediatè, an vero per Adamum præceptum hoc Symbolicum de arbore scientiæ boni & mali acceperit dis- quirere permittimus.

THESIS TRICESIMA,

Quomodo se homo ges- serit in fœdere primo præstando, seu de pec- cato primorum paren- tum.

I.

Fœdere hoc à Deo cum homini- bus inito, hominis erat secun- dum conditiones & leges fœdere il- lo præscriptas vitam perpetuò for- mare, & instituire, siquidem præ- mia promissa ex utriusque condi- tionis præstatione obtenturus esset, & in pœnas inobedientiæ debitas & denuntiatas non incursumus. Id quamdiu fecerit ignoramus, at non perseverasse in obedientiâ ipsa S. literæ testantur.

II. Fœderis autem illius viola- tionem dicimus fuisse transgressio- nem legis symbolicæ positæ de non edendo fructu arboris scientiæ boni & mali.

III. Causa illius efficiens fuit homo, voluntatem suam ad obje- ctum illud vetitum determinans, & poten-

potentiam ad faciendum applicans. Causa verò externa movens per se & principalis fuit Diabolus, qui aggressus foemina (quam imbecilliorē putabat viro, & cui si persuasisset, facilè viro persuasum iri) argumentis falsis usus est ad persuadendum. Vnum deductum ab utilitate boni ex actu isto consequuturi: alterum ex remotione prohibentis, nempe negatione poenæ insequuturæ. Instrumentalis, Serpens, cuius lingua abusus est ad argumenta, quæ vellet, proponenda. Per accidens fructus ipse, qui oculis desiderabilis & sapore delectabilis videbatur. Occasionalis, Lex Dei, quæ actum natura sua indifferentem, ad quem homo adfectum & vires habebat interdicto suo circumscriptis, ne sine peccato perpetrari posset.

V I. Causa interna seu *interior* fuit duplex affectus in homine, tum superior erga similitudinem Dei, tum inferior erga fructum desiderabilem, oculis delectabilem, & ad vescendum bonum. Vterque à Deo per creationem inditus, sed certo modo, ordine, tempore usurpandus. Immediata & proxima fuit voluntas hominis, quæ præeunte & monstrante intellectu se ad actum applicuit. Atque hæc sunt causæ quæ ad efficiendum hoc peccatum concurrerunt, quibus omnibus ut per imaginem Dei resistere potuit, ita per positionem legis debuit. Nulla itaque harum, neque si qua alia in genere causarum detur, necessitatem homini intulit. Non externa, sive Deum aut quid ex Deo, sive Diabolum, sive hominem consideres.

V. Non Deus. Ille enim quum summum bonum sit, nil nisi bonum agit, eoque causa peccati efficiens

dici non potest, neque deficiens, quum quæ ad hoc peccatum evitandum sufficientia & necessaria erant adhibuit. Neque quid in Deo. Non intellectus aut voluntas Dei, quæ præcipit quæ iusta sunt, facit quæ bona, & permittit quæ mala sunt. Atque permissio hæc tantum est cessatio ab actu tali qui actum hominis revera impediturus esset, nihil extra se efficiendo, sed efficientiam aliquam suspendendo. Itaque causa esse non potest. Non Diabolus. Ille enim tantum consului, non impulit, non necessitate a legit. Non Eva. Hæc enim exemplo tantum præire potuit, aut aliqua ratione allicere, non cogere.

V I. Non interna, sive naturam communem consideres, quæ ad unum tantum bonum serbatur, sive particularem, quæ communi ad amissim respondebat: neque quid in natura particulari, hoc enim intellectus foret: at hic suasionem & consilio agere potest, non necessitate. Voluntate igitur libera, motu proprio à Deo permissio, à Diabolo persuaso, peccavit homo.

V I I. Materia peccati illius fuit esus de arbore. Actus sua natura quidem indifferens, per legis autem positionem vetitus, & potestati hominis subtractus, à quo facilè homo abstinere potuit etiam sine iactura voluptatis. In quo mira Dei bonitas apparet, explorantis an homo ipsius imperio subesse vellet in rem tam facilè vitabili.

V I I I. Forma fuit legis positæ transgressio, sive actus edendi, qua vetitus: qua enim vetitus erat ordinem actuum licitorum & bonorum excefferat, ac potestati hominum ademptus erat, ne citra peccatum exerceri posset.

IX. Finis peccati nullus fuit, boni enim semper rationem induit. Homini vero finis propositus, sed non obtentus fuit, ut tum affectui superiori erga imaginem Dei, tum interiori erga fructum satisfaceret. Diaboli vero finis fuit, hominis a Deo suo averfio, & ex hac in exilium & mali societatem pertractio. Permissio verò Dei respectum habuit ad antecedentem conditionem creationis, quæ liberi arbitrii homines fecerat, & ad actus Deo gloriosos, qui inde existere poterant.

X. Gravitas peccati illius ex his potissimum claret: primo, Quod fuerit transgressio legis ejusmodi quæ erat posita ad expiorandum, an homo Deo vellet esse tributus, & complura alia peccata gravia secum vehabat. 2. Quod a Deo tam insignibus donis cumulatus homo id perpetrare ausus fuerit. 3. Quod cum esset tanta à peccato abstinendi facilitas, tam facile se induci passus sit, & in tanta rerum copia affectui suo non satisfecerit. 4. Quod loco sanctificato & typo cælestis paradisi id perpetraverit sub oculis pene ipsius Dei, qui familiariter ipso versabatur.

THESES TRICESIMA,

PRIMA,

DE

Effectus peccati primorum parentum.

I.

Effectus peccati, quod patrarunt Adam & Eva de fructu vetito vescentes primus & immediatus est

tum Numinis offensio, tum Reatus: Offensio exposita prohibitione; Reatus ex adjecta ejus sanctione per denuntiationem pænæ, si prohibitionem negligerent.

II. Ex offensione Numinis ejus ira nascitur ob violatum mandatum, in qua violatione triplex causa iusta exanimescentiæ. 1. Potestatis ejus seu juris derogatio. 2. Ejus erga quod afficiebatur denegatio. 3. Volitionis per mandatum significatæ contemptus.

III. Ex reatu & ira divina sequitur pœna, cujus æquitas ex reatu est, indictio ab irâ. Verum illam antegressa est tum conscientie offensa, tum timor irati Numinis & metus pænæ, quorum signum fuit, quod inde exiit fuga & absconditio à facie Domini deambulantis in horto ad auram diei, & uocantis hominem.

IV. Causa fugæ & absconditionis istius adjuvans fuit agnitio propriæ nuditatis, & pudor de illa, cujus illos antea non pudebat: quæ ipsa & conscientie vellicandæ, timorique & metui isti excitando vel augendo servire videtur.

V. Cum conscientia offensi Numinis Spiritus gratiæ intus habitans consistere nequit: ideoque discessit ille ad perpetrationem peccati, & cordis proprii condemnationem. Quare etiam ducere hominem desijt Spiritus Dei bonus, & de favore Dei intus cordi ipsius testificari. Quod ipsum jure, cum prava conscientia, accusante, testificante, convincente & condemnante, magnæ pænæ loco habendum est.

VI. Præter illam pœnam statim institutam duplici alteri pœnæ obnoxij facti sunt, morti scilicet temporali, quæ est animæ à corpore

separatio, & æternæ, quæ est totius hominis à Deo summo ipsius bono separatio.

VII. Vtriusque iudicium fuit illorum ex paradiso ejectio. Hujus, quia paradysus erat typus & figura cælestis domicilij, in quo summo & plena viget beatitas, & relucet majestatis divinæ. Illius, quia in illo horto fuit arbor vitæ plantata, cujus fructus comestus per se aptus erat ad vitam animalemi homini continuandam, citra interventum mortis. Quæ arbor & Symbolum vitæ cælestis ereptæ hominibus & motis, æternæ securitatis indicium fuit.

VIII. Accessit pœna viro & fœminæ peculiariter inflicta. illi, quod ex sudore vultus sui pane suo vesci debuit, & terra in ipsius opere maledicta tribulos & spinas prolatura. Huic, quod varijs conceptus & partus sui doloribus fuit obnoxia, Viro inflicta pœna circa studium conservandi individua, & fœminæ circa perpetuationem speciei.

IX. Quoniam verò ratio fœderis à Deo cum hominibus primis in hęc fuit, ut si ipsi in favore Dei & gratia per præcepti istius & aliorum observacionem permanerent, ad posteros dona in illos collata transmitterentur, eadem gratia divina, quæ illi obtigit: si vero illi eorum se indignos facerent per inobedientiam, posteris quoque ipsorum ijs carerent, & contrarijs malis obnoxij essent: Hinc accidit, ut omnes homines qui naturaliter ex ipsis propagandi fuerint morti temporali & æternæ obnoxij evaserint, & dono isto Spiritus sancti sive justitiæ originali vacui: quæ pœna privatio imaginis Dei & peccatum originale appellari solet.

X. An vero præter carentiam justitiæ originalis aliqua contraria qualitas constituenda sit, tanquam peccati originalis pars altera, disquiri permittimus: quanquam arbitramur verisimilius illam solum carentiam ipsum peccatum originis esse, utpote quæ sola sufficit ad quævis peccata actualia committendum & producendum.

XI. Disputatio an peccatum originis per animam an per corpus propagetur, inutilis nobis videtur, ideoque & altera ista, an anima sit ex traduce nec ne, ad hanc rem haud necessaria videtur.

THESIS TRICESIMA

SECUNDA,

DE

Necessitate Religionis Christianæ.

I.

NVlla homini cum Deo citra Religionem unio est: nulla Religio citra præscriptum & institutionem Dei, quam utpote illius sive creationis, sive insuper etiam restitutionis, jure prout visum est, variare potest. Ita ut quomodocumque illam instituat, hominem semper ad observandum obliget, eique ex obligatione observandi necessitatem imponat.

II. Modus autem religionis (nam quo ad substantiam, quæ in Dei notitia, fide, amore, &c. consistit; semper eadem est, nisi ad substantiam referendum videatur, quod Christianam Religionem Christus ut objectum ejus ingrediatur) non mutatur nisi mutata inter Deum homi-

hominemq; illi unendum relatione; & hæc mutata variatur scilicet, præsupposito quod homo adhuc Deo unendus sit.

III. Relatio prima (& quæ Religionis primæ fundamentum fuit primum) inter Deum & hominem fuit, illum quidem ut creatorem, hunc verò ut creatum ad imaginem Dei & integrum: unde Religio relationi illi superstructa rigida strictaq; fuit iustitiæ & obedientiæ legalis. At mutata illa relatio est, nempe per peccatum hominis, non jam integri Deoque accepti, sed transgressoris & damnabilis. Vnde post peccatum aut nullus homini sperandus ad Deum ejusque unionem aditus fuit, violato scilicet abrogatoque cultu Dei, aut Deo per hominis gratiosam restitutionem nova sui ad illum fundanda fuit relatio, novaque super illam relationem instituenda fuit Religio. Id quod & fecit misericors Deus ad laudem gloriosæ suæ gratiæ.

IV. Sed quum Deus non sit restitutor peccatoris nisi in Mediatore expiante peccata, Deum placante, peccatorem sanctificante, nisi, inquam in uno illo Mediatore Dei & hominum homine Iesu Christo, noluit gloriosissimus Deus solus citra mediatorem illum aut fundamentum esse inter ipsum & restitutum ab ipso peccatorem, aut objectum esse Religionis, quam relationi illi (ad suum restituentis honorem & æternam restituti felicitàtem) superstrueret. Placuit enim Patri per Christum reconciliare sibi omnia & per hunc restituere, tum quæ in cælis, tum quæ in terra sunt. Placuit etiam patri ut omnes honorent filium prout honorant patrem. adeo ut non

honoret patrem quisquis non honorat filium.

V. Vnde post ingressum peccatum nulla hominum à Deo salus, nisi per Christum, nullus salutaris cultus Dei nisi in nomine & respectu Christi; qui Christus peccatorum, sed in ipsum credentium salvator est, adeo ut sine Deo sit quisquis sine Christo est & sine Christo quisquis sine fide, sine cultu, & Religione Christi est: sine cuius sive promissi, typisque adumbrati, sive exhibitivi clareque annunciati fide ac spe, neque antiquitas salva fuit, neque salvi sumus nos.

VI. Qua de causa cum primi fœderis transgressio necessitatem contineat Religionis alterius constituendæ, eaque non accidisset, si fœdus illud in initum non fuisset, apparet ea quæ de fœdere primævo & eius transgressione ab hominibus primis facta tractantur in Scriptura, occasionem continere restitutionis à Deo per Christum faciendæ, & propterea in Christiana Religione sic tractanda esse. Quod ex ipsa forma narrationis à Mose factæ facile concluditur.

VII. Estque Deus Religionis Christianæ objectum, tum ut creator, tum ut restaurator in Christo filio dilectionis suæ; quæ nomina rationem contineat, cur Deus Religionem postulare ab homine possit; qui factus est à Creatore creatura, & à Restauratore nova creatura. In quo objecto etiam considerandum quod velit esse glorificator hominis qui illum ex peccati merito & miseria ad æternam felicitàtem perducat. Quæ tria nomina, Creatoris, Restauratoris, Glorificatoris potissima

argumenta continent quibus homini Religio persuadetur.

VIII. Cæterum quia visum Deo est restaurationem illam facere per filium suum Iesum Christum Mediatorem; hinc etiam filius Dei, qua constitutus à Deo Christus & Dominus, objectum est Religionis Christianæ Deo subordinatum, quamquam ille in terra, ut sermo patris sui, in patre ab æterno existens considerari & possit & debeat.

THESIS TRICESIMA

TERTIA,

DE

Instauratione Hominis.

I.

CUM Religionis Christianæ objectum sit Deus non tantum quæ creator, sed etiam & propriè qua restaurator humani generis: creationis tractatione defuncti, de restauratione porro agemus: utpote quæ alteram in se contineat causam, cur Deus jure merito ab homine & peccatore Religionem postulare possit.

II. Restauratio illa est hominis peccatoris & per peccatum æternæ & temporariæ morti peccatique dominio obnoxij restitutio, & nova seu secunda creatio.

III. Causa *αἰγιουμένη* est gratiosa Dei misericordia, qua peccatum condonare & creaturæ suæ miseriæ succurrere voluit.

IV. Materia circa quam est homo peccator, & propter peccatum iræ Dei & peccati servituti obnoxius; quæ in se continet causam

αἰγιουμένη misericordiæ illius gratiolaræ, sed per accidens, ex eo quod Deus delectatus est misericordiâ, cum alioquin peccatum sit per se & propriè causa *αἰγιουμένη* & meritoria iræ & damnationis.

V. Formam sub generali quidem restitutionis, seu reparationis, seu redemptionis notione concipere possumus: at explicatam dare non possumus nisi sub duabus particulâribus actionibus: quarum altera est peccatorum remissio, vel in gratiam receptio, altera hominis peccatoris ad imaginem Dei renovatio seu sanctificatio, quibus ipsa in Filium Dei adoptio continetur.

VI. Finis primus est laus gloriose gratiæ Dei quæ ex ipsa, & simul cum ipsa restitutionis seu redemptionis actione existit: alter est ut sic reparati piè justè & sobriè vivant in hoc sæculo, & in altero beatam felicitatem obtineant.

VII. Visum autem est Deo hanc misericordiam in restituendo homine citra declarationem justitiæ suæ, quæ justitiam diligit & peccatum odit, non exercere, ideoque & constituit ut modus peragendæ restaurationis esset per Mediatorem inter ipsum & hominem peccatorem intervenientem, quæ sic obiretur, ut verò constaret ipsum peccatum odisse & justitiam amare, deque jure suo nihil velle remittere nisi ejus justitiæ satisfactum esset.

VIII. Huic mediationi peragendæ constituit Filium suum unigenitum Mediatorem inter ipsum & homines, & Mediatorem quidem per sanguinem & mortem ipsius, omnino nolens ut sine sanguinis effusione & interventu mortis ipsius testatoris esset remissio, aut Testam-

menti

menti novi, quod remissionem & legis divinæ in cordibus inscriptionem promittit, confirmatio.

IX. Quæ causa est quod Iesus Christus restaurationis istius Mediator, postquam à Patre factus est Christus & Dominus caputque Ecclesiæ est constitutus, sit objectum alterum Deoque subordinatum Religionis Christianæ. Ita ut per illum ad Deum accedendum sit religionis illi præstandæ causâ, & illi una cum Deo patre religionis officium præstandum, quo spiritum utriusque nullo modo excludimus.

THESIS TRICESIMA
QUARTA.

DE

Persona Iesu Christi
Domini nostri.

I.

QVia Dominus noster Iesus Christus objectum secundarium est Religionis Christianæ, de eo porrò ut tali aliquot disputationibus pertractandum est. Imprimis autem personam ipsam qualis in se est considerare necesse habemus.

II. Personam hanc esse dicimus Filium Dei & Filium hominis, duplici natura constantem, divina & humana, impermixtè, inconfusa, inseparabiliter unitis, non secundum habitudinem vel inhabitationem tantum, sed unione quam veteres rectè *κoinωνισμὸς* appellarunt.

III. Divinam naturam eandem habet cum Patre per internam &

æternam communicationem.

IV. Humanam naturam habet ex virgine Maria per operationem Sp. Sancti, qui supervenit & obumbravit eam semen illius fecundando, ut ex eo promissus Messias supernaturali modo nasceretur.

V. Constat autem secundum humanam naturam ex corpore verè organico, & anima verè humana, quæ corpus vivificavit, & in hoc similis est reliquis personis seu hominibus, adeoque omnibus essentialibus & naturalibus proprietatibus tum corporis tum animæ.

VI. Ex unione ista personali existit idiomatum seu proprietatum communicatio non realis, ac si quæ divinæ naturæ propria sunt effusa essent in naturam humanam, sed verbalis, innixa tamen unionis ipsius veritati, & arctissimam utriusque naturæ conjunctionem significans.

COROLLARIUM.

Vox αὐτοθεῖος quatenus significat Filium Dei essentiam divinam à se habere, filio Dei tribui secundum Scripturas & Ecclesiæ tam Græcæ quàm Latinæ sententiam non potest.

THESIS TRICESIMA

QUINTA,

DE

Sacerdotali Christi
munere.

I.

QVanquam persona Christi propter excellentiam dignissima sit

fit quæ cultu & hõnõre afficiatur, tamen, ut secundum Deum Religionis objectum esset, duo alia ex voluntate Dei fuerunt necessaria: primum, ut munia nonnulla obiret in gratiam hominum ad salutem æternam illis comparandam: secundum, ut illi Dominium à Deo in omnia, & quidem plena salvandi & damnandi potestas daretur, cum expresso mandato, ut omnes illum honorarent tanquam patrem & omne genu illi se flecteret ad gloriam Dei patris.

II. Vtrumque simul Salvatoris & Mediatoris nomine comprehenditur. Salvatoris quidem, quatenus finem comprehendit utriusque: Mediatoris, qua modum denotat finem præstandi. Salvandi enim actus quatenus Christo tribuitur, salutis notat acquisitionem & communicationem: Mediator verò est hominum apud deum in impetranda salute, & Dei apud homines in partienda. De priore nunc agemus.

III. Mediator hominum apud Deum & Salvator per salutis impetrationem & acquisitionem (quæ & per modum meriti ab orthodoxis appellatur) est Sacerdos à Deo constitutus, non secundum ordinem Levi, sed Melchizedechi, qui sacerdos fuit altissimi, & simul Rex Salem.

IV. Sacerdos hic ex natura veri non typici sacerdotis simul & sacerdos & victima fuit in una persona, quod propterea nonnisi ex vera & solida obedientia erga Deum munus imponentem ex præstare potuit.

V. In Sacerdotio Christi consideranda tum preparatio ad munus, tum ipsa muneris functio. præpara-

tio est sacerdotis & victimæ. Sacerdos præparatus est, vocatione seu impositione muneris, sanctificatione & consecratione personæ per Spiritum S. & per obedientiam & passionem, etiam aliquo respectu per resurrectionem ex mortuis. Victima etiam præparata per separationem, per obedientiam (oportuit enim & sanctam victimam esse) per mactationem.

VI. Functio muneris consistit in oblatione seu præsentatione sacrificij corporis & sanguinis sui & intercessione apud Deum. Benedictio, quæ etiam sacerdotalis muneris erat in V. T. hic commodius ad ipsam salutis communicationem referretur: ut & Reges leguntur in V. T. benedixisse.

VII. Apotelesmata muneris sacerdotalis, reconciliatio cum Deo, redemptionis æternæ impetratio, remissio peccatorum, Spiritus gratiæ, & vita æterna.

VIII. Et hoc quidem respectu Sacerdotium Christi fuit propitiatorium: at verò, quia & nos beneficio illius constituti sumus sacerdotes, qui per ipsum Deo gratiarum actiones offeramus, hinc ille etiam est sacerdos eucharisticus, quatenus nostra sacrificia Deo patri offert, ut illa manibus ipsius oblata accepta habeat pater.

IX. Ex illis quæ hucusque dicta sunt constat, Christum in munere suo sacerdotali neque successorem ullum, neque vicarium, neque socium habere, sive consideremus oblationem tum propitiatorii sacrificij, quod de suo tantum obulit, tum eucharistici, quod & de nostro, sive intercessionem.

COROLLARIA.

I. Collationem sacerdotii Christi & Melchizedek vel precipue vel ullo modo in eo consistere, quod Melchizedek panem & vinum obtulerit, cum occurreret Abrahamo à cade Regum redeuntis, Negamus.

II. Sacrificium Christi propitiatorium esse inuentum contradictionem implicat secundum scripturas.

III. Christus vivus nullibi quam in celo patri representatur. Ergo non offertur in Missâ.

THESIS TRICESIMA

SEXTA,

DE

Prophetiâ Christi.

I.

Prophetia Christi dupliciter consideranda venit, vel quatenus in propriâ persona illam obivit in terris conversatus, vel quatenus per Ministros suos administravit sedens in cœlis ad dextram Patris. Nos de ea secundum priorem rationem agemus in præsentî.

II. Objectum prophetiæ Christi proprium non fuit lex, quanquam illam explicuerit, & à pravis corruptelis vindicaverit; neque *improbia*, quamvis & illam patribus factam confirmavit, sed Evangelium & ipsum N. T. vel regnum cœlorum & iustitia eius.

III. In hac prophetiâ Christi consideranda tum munus impositio, tum functio. Impositio habet sanctificationem, instructionem, in-

augurationem, assistentiæ promissionem.

IV. Sanctificatio est, quâ ad hoc munus à Patre jam ab ipso momento suæ conceptionis per Spiritum est sanctificatus (unde & natum se dicit, ut testimonium perhiberet veritati) & quidem excellentiore longè modo, quam Ieremias & Ioannes sanctificari dicuntur.

V. Instructio est donorum ad prophetiam obeundam necessario collatio, quæ constat Sp. Sancti copiosissimâ in illum effusione & super illum mansione; & Spiritus quidem sapientiæ, intelligentiæ, consilij, scientiæ, timoris Domini, & fortitudinis: quo Spiritu factum, ut & omnia quæ essent docenda, vellet docere secundum Deum & auderet, contra omnia impedimenta sufficienter & abundanter instructa mente, & adfectu tum concupiscibili tum irascibili.

VI. Instructio autem à rebus cognitu necessarijs dicitur in S. Scriptura facta per visionem & auditum, per intimam secretorum Patris intuitionem: quæ significatur phrasi, quâ dicitur esse in sinu patris & in cœlo.

VII. Inauguratio facta est per Baptismum, quem illi Ioannes contulit, ubi vox à Patre cœlitus delata & Spiritus tanquam columba corporea specie super ipsum descendens, fuerunt tanquam litteræ fiduciariæ, quibus illi tanquam legato Patris est adserta docendi potestas.

VIII. Cui jungenda est perpetua Spiritus sancti assistentia, hoc ipso signo columbæ, super ipsum requiescentis & manentis promissa, ut munus tam arduum animos è administraret.

I X. In functione consideranda doctrinæ propositio, conformatio, eventus.

X. Doctrinæ propositio facta est, tum rebus ipsis tum personis convenienter. Personæ ipsius & eorum quos docebat cum gratia & auctoritate, nullius hominis faciem accipiendo, cuiuscunque status aut conditionis esset.

X I. Confirmatio facta est, tum per sanctimoniam doctrinæ admissim respondentem, tum per miracula, futurorum prædictiones, cogitationum & aliorum secretorum revelationes, denique per ipsam mortem acerbissimam & contumeliosissimam.

X II. Eventus fuit duplex, unus doctrinæ ipsius naturæ respondens, paucorum ad ipsum conversio, sed citra ipsius talem notitiam, qualem doctrina postulabat: habebant enim in cogitationibus de regno externo restituendo. Alter ex pravitare auditorum, doctrinæ & doctoris repulsa, & crucifixio, & interfectio. Vnde de ipso conqueritur Esaias 94. se in vanum laborasse, & frustra consumpsisse fortitudinem suam.

X III. Quod ipsum cum Deus futurum præciverit, certum est illum voluisse ut hæc prophetia serviret Christo per passiones ad Sacerdotale & regium munus capeendum & administrandum consecrando. Et sic prophetia Christi quatenus ab illo per Apostolos & alios ipsius servos est administrata, medium fuit per quod Ecclesia ipsius ad fidem adducta & salvata est.

COROLLARIUM.

Christi anima nullam scientiam

acceperit à deo immediate in illam operabilem ultra Spiritus sancti interventum, quæ scientia hominis animæ, disquiri permittimus.

THESIS TRICESIMA SEPTIMA,

DE

Regio Christi munere.

I.

QUUM Christus per passiones consecratus factus sit author salutis omnibus temperantibus ipsis, ad salvandum verò non tantum bonorum impetratio, cui servit Sacerdotale munus, sed & communicatio requiratur: oportuit illum regia dignitate insigniri, & Dominum super omnia constitui, cum plena potestate salutem, & quæ ad illam necessaria sunt, impariendi.

II. Regium Christi officium est munus Mediatorium, quo ille omnium quæ in cælo & in terra sunt Dominus, & peculiariter Rex caputque Ecclesiæ constitutus à Patre, omnia, illamque Patris nomine gubernat ad Ecclesiæ salutem & Dei gloriam. De quo videbimus accommodatè ad Ecclesiam, quia ista consideratio nos potissimum concernit.

III. Functiones ad regium munus pertinentes hæc esse videntur. Vocatio ad participationem regni Christi: Legislatio; bonorum in hac vitâ ad salutem necessariorum collatio, & malorum illis oppositorum averruncatio: denique iudicium & quæ illi adnexa sunt.

IV. Vocat-

IV. Vocatio est prima functio regii muneris Christi, qua homines peccatores vocat ad resipiscentiam & fidem Euangelio habendam; proposito præmio de participatione regni, & comminatione addita æterni exitii à facie Domini.

V. Legislatio est secunda functio officii regii Christi, qua fidelibus officium ipsorum præscribit, quod Deo & Christi tanquam capiti & principi suo ipsi velut subditi præstare tenentur, addita sanctione per præmia & pœnas, quæ statui regni istius spiritualis proprie conveniunt.

VI. Inter bona quibus communicandis scivit tertia functio muneris Christi regii, non tantum numerus remissionem peccatorum, & Spiritum gratiæ: intus testificantem cordibus nostris quod lumen filii Dei, sed etiam omnia quæ ad officium præstandum necessaria sunt, utpote illuminatio, bonarum cogitationum & desideriorum inspiratio, corroboratio adversus tentationes, & omnino legis Dei in cordibus nostris inscriptio: præterea ex bonis animalis huius vitæ quantum salutem fidelium suorum conducere novit. Mala verò quibus avertendis functio hæc præficiet istis bonis contraria intelligenda sunt.

VII. Iudicium est extremus actus regii muneris Christi, quo de universis omnium hominum ad tribunal suum ante citatorum & constitutorum cogitatis, dictis, factis, item & omiſſis justè & citra respectum personarum sententiam dicit & exequitur irresistibiliter per præmiorum justam & gratiosam, pœnarumque debitam retributionem, quæ in vitæ æternæ largitione, &

mortis æternæ inflictione consistit.

VIII. Apotelesmata istis functionibus respondentia sunt. 1. Collectio Ecclesiæ seu ædificium templi Iehovæ: quæ collectio constat vocatione gentium, & reductione seu restauratione Iudæorum per fidem qua responderetur vocationi divinæ. 2. Est obedientia mandatis Christi præstita ab his qui crediderunt Domino, & per fidem cives regni cælorum facti sunt. 3. Est adeptio remissionis peccatorum, & Spiritus S. aliorumque bonorum ad salutem facientium, & liberatio à malis in hac vita instantibus. Denique est resurrectio ex mortuis, & vitæ æternæ participatio.

IX. Media quibus Christus regnum suum administrat nobis potissimum in Ecclesia consideranda sunt, tum verbum, tum Spiritus sanctus, quæ separari non debent. Nam Spiritus ipse vivit verbo aut sensibus verbi orationis eius externæ prædicatione: & verbum solem citra Spiritus sancti illuminationem & inspirationem est insufficientem. Christus verò hæc duo non separat nisi culpa verbum repellentium, & Spiritui sancto resistentium.

X. Eventus apotelesmatum oppositi sunt, jugi abjectione, peccati imputatio, Spiritus sancti negatio vel ablatio, & traditio in potestatem Satanae, in reprobam mentem, & duritiem cordis, præter mala temporalia, mors denique æterna.

XI. Ex hisce apparet propheticum munus quo Ecclesia per verbum colligitur, deberet regi muneris esse succenturiatum, ideoque eius administratos rectè Apostolos & servos Christi appellari, tanquam illos

in orbem terrarum in quem potestatem habet emittentis; & verbum in ore illorum ponentis: cuius etiam assistentia perpetua necessaria est, ut verbum fructum naturæ suæ convenientem proferre possit.

XII. Munus hoc Regium ita Christo sub Deo Patre proprium est, ut nullum ne quidem subordinatè in illius consortium admittat, tanquam illo velut capite ministeriali usus. Quæ de causa Romanum Pontificem se caput & sponsum Ecclesiæ quanquam sub Christo appellantem, Antichristum esse dicimus.

THESIS TRICESIMA OCTAVA,

DE

Statibus Christi tum humilitatis, tum exaltationis.

I.

Circa impositionem & executionem officiorum Christo competentium duo status eius considerari solent, requisiti ad hoc ut Salvatoris nomen secundum Dei voluntatem gerere possit, & rem nomine significatam ipso facto præstare. Vnus est humilitatis, & secundum carnem animalis; alter est gloriæ secundum Spiritum, & Spiritualis.

II. Ad priorem pertinent hi dei nostræ Articuli, *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, sepultus, descendit ad inferos, ad posteriorem isti, Resurrexit, ascendit ad caelos, sedet ad*

dextram Dei Patris, unde venturus est ad iudicium.

III. Passio Christi continet omnium generis contumelias & cruciatus tum animatum corporis, quos partim furor hostium ei intulit, partim immediata ipsa Patris castigatio. Hosce postremos dicimus non animalis vitæ bono, sed Spiritualis vitæ esse contrarios. Initium autem passionum istarum ducimus à captivitate ipsius: nam quæ ante ipsi acciderunt ~~et~~ potius fuisse putamus, quibus exploraretur, an præscius ferendorum, & quidem præscientiam experimentalem, tamen voluntaria obedientia promptus foret ad alia tolerandum.

IV. Crucifixio habet modum occisionis, qui modus docet Christum pro nobis maledictionem esse factum, ut nos per illius crucem à maledictione legis liberaremur. Hæc enim tota causa videtur cur Deus maledictum pronuntiavit qui penderet in cruce, ut intelligeremus Christum divinam potius dispensatione quam humana opera in crucem actum, maledictum ab ipso Deo nostra causâ censeret.

V. Mors Christi fuit vera animæ ipsius à corpore separatio, & secundum effectus, & secundum locum: quæ quidem ex crucifixione, & præsertim ex crurifragio sequuta fuisset: Quæ de causâ meritò à Iudæis interfectus fuisse dicitur: sed à Christo ipso est præoccupata, ut declararet se potestatem à Deo Patre accepisse animam suam & vitam deponendi, & volentem mortuum esse. Illud ad confirmationem veritatis ab ipso tanquam prophetâ annuntiatur, hoc ad Sacerdotalis muneris rationem pertinere videtur.

VI. Sepul-

VI. Sepultura Christi habet rationem certæ mortis, eiusque in sepulchro mansio significat illum sub Dominio mortis fuisse usque ad resurrectionem, quem statum notari putamus per existentiam Christi apud Inferos, cuius initiū fuit descensus ad Inferos, ut sepelitus mansionis in sepulchro. Hæc interpretatio firmatur tum cap. 2. Act. tum consensu V. Ecclesie quæ in Symbolo fidei alterutrum tantum illorum habuit, aut, descendit ad inferos, aut sepultus est: Si quis tamen alium esse sensum Articuli putet, *descendit ad inferos*, non refragamur, modo ille cum Scripturis & analogia fidei consentiat.

VII. Atque hic status necessarius fuit tum ut Patri suo obedientiam præstaret, tum ut tentatus in omnibus sine peccato tamen compati posset is qui tentantur; denique ut per passionem consecraretur in Sacerdotem & Regem, & in gloriam suam intraret.

VIII. Status verò gloriæ & exaltationis continet tres gradus, Resurrectionem, Ascensionem in cælos, & sessionem ad dextram Patris.

IX. Initium gloriæ fuit liberatio à vinculis inferni & ex mortuis resuscitatio, qua corpus eius mortuum & in sepulchro positum, delectis mortis in eo effectibus, animæ redunitium, & in vitam reductum est, non hanc animalem sed spiritua-lem; quanquam ex vi abundante animalis vitæ munia obire potuerit quamdiu post resurrectionem in hac vita cum Discipulis ad fidem resurrectioni adhibendum commorari eum necesse fuit: quam resurrectionem non Patri modo per Spiritum sanctum, sed etiam Christo ipsi tri-

buimus, qui potestatem habuit suam animam resumendi.

X. Assumptio Christi in cælum habet progressum exaltationis ipsius. Cum enim in terra munus injunctum administrasset, & corpus adeptus esset non animale, terrenum, corruptibile, carnale, & ignominiosum; sed spirituale, cæleste, incorruptibile, & gloriosum, & alia munia salutis hominum procuranda necessaria in cælo & de cælo obunda essent, fas fuit ut eò exheretur, & isthic porrò donec ad iudicium veniret permaneret. *Vnde dogma*

Pontificiorum de Transubstantiatione, & Ubiquitarianum de Consubstantiatione vel corporali corporis Christi in, eum, sub pane presentia reseruitur.

XI. Exaltatio Christi ad dextram Patris habet exaltationis illius supremum gradum. continet enim summam gloriam & potestatem Christo ipsi à Patre communicatam. Gloriam, quod adsideat Patri in throno maiestatis, tum quod ipsi regium munus collatum sit cum pleno imperio in cælo & in terra super omnia & in omnia creata, tum quod ipsi dignitas collata fungendi porrò muneris Sacerdotalis in ista actione quæ in cælis à Sacerdote cælis factò sublimiore peragenda erat.

XII. Ratione Sacerdotii fuit status ille necessarius, quia debuit in cælo coram Patris vultu comparere sanguine suo adpersus, & intercedere pro fidelibus; ratione regii quia debuit de cælis verbum (ecce prophetiæ administrationem regio muneris subordinatam) & Spiritum mittere, omnia in nomine Patris de solio maiestatis administrare, & imprimis Ecclesiam, bona promissa verbo & Spiritu obsignata confere-

rendo obtemperantibus ipsis, & mala inferendo immorigeris, postquam Dei patientiâ abusi fuerint tamdiu quam iustitia tolerare potuit. Cuius administrationis postremus actus erit iudicium universale quod expectamus. Veni Domine Iesu.

THESIS TRICESIMA

NONA,

DE

**Voluntate & mandato
Dei Patris & Christi
quo Religionem sibi
ab homine peccato-
re præstari volunt &
mandant.**

I.

Pater ista quæ Deus in Christo & Christus ex mandato Patris fecit ad humani generis quod per peccatum perierat redemptionem, quo uterque Religionem sibi ab homine peccatore præstari meruit, & præter hoc quod Pater Christum Servatorem & Caput constituit cum plenâ potestate & potentia salvandi per Sacerdotalis & regii muneris administrationem, propter quam potestatem dignus est Christus qui religione colatur, & remunerari cultores potens ne frustra colatur, requireretur ut voluntas Dei Patris & Christi accederet quo Religionem sibi præstari vellent & juberent, ne Religionis præstatio *ἐνεργησεν* esset.

I I. Hoc mandatum Deus per

modum fœderis proponi voluit, id est, per mutuam partium contrahentium stipulationem & promissionem, & quidem fœderis nunquam abrogandi aut interitari, quod propterea novum dicitur, & sanguine Iesu Christi tanquam Mediatoris est sancitum.

III. Qua de causâ quia Christus constitutus est à Patre Princeps & Dominus cum plena possessione omnium bonorum ad salutem necessariorum, etiam Testamentum dicitur: propterea quod ille etiam ut Testator mortuus est, & morte suâ ratam fecit promissionem testamentariam antea factam, de obtinenda hæreditate æterna per remissionem peccatorum.

IV. Stipulatio ex parte Dei & Christi est Deum fore Deum & Patrem in Christo, si Christum nomine & mandato Dei Dominum & Salvatorem agnoscat, hoc est, in Deum per Christum, & in Christum credat, & utrique amorem, cultum, honorem, timorem, & integram ex præscripto obedientiam præstet.

V. Promissio ex parte Dei Patris & Christi est, Deum fore Deum & Patrem, Christum verò fore Salvatorem per Sacerdotalis & regii muneris administrationem, illorum qui fidem & ex fide obsequium Deo Patri & Christo præstabunt, hoc est, gratam habituros Religiosi officii præstationem, idque remuneraturos.

VI. Vice versa hominis peccatoris est, se in Deum & Christum crediturum, & ex fide obsequium sive obedientiam præstiturum: stipulatio verò ut Deus memor pacti & testimonii sui sancti esse velit.

VII. Chri-

VII. Christus ab utraque parte intervenit, à parte Dei stipulationem proponit, & promissionem sanguine suo confirmat, quin & ratam fore cordibus illorum persuadet & obsignat: ex parte vero hominis peccatoris promittit se Spiritus sui efficacia effecturum ut homo præster promissa suo Deo, vicissim à Patre postulat ut promissi sui memor talibus remissionem peccatorum omnium & vitam æternam largiri dignetur. Imò verò intervenit, officium ab homine præstitum Deo representando, & odore fragrantiae suæ gratum Deo acceptumq; reddendo.

VIII. Adhibentur etiam signacula externa quæ Sacramenta appellata sunt à veteribus Latinis, quæ ex parte Dei obsignant promissionem ab ipso factam: ex parte verò hominum obligationis illius qua se Deo obstrinxerant sunt chirographa; ut omni modo nihil desideretur quod ad fœderis & pacti consensu partium initi naturam & rationem ullo modo facere posse videtur.

IX. Ex hisce omnibus apparet Christianæ Religionis perfectio sufficientissima & excellentia præ cæteris eximia, quamquam & verè esse fingantur. Sufficientia in eo est, tum quod officii illius ab homine peccatore præstandi necessitatem evincit prorsus esse absolutam, & nullo modo remissibilem, quo securitati carnis via præcluditur, tum quod adversus desperationem fortissimè munit, tum peccatores ut ad pœnitentiam adducantur, tum officium facientes ut spe certa futurorum bonorum in cœpto fidei & bonorum operum cursu perseverent. Quæ duo sunt mala maxima in omni Religione cavenda.

X. Excellentia hæc præ cæteris est, quod omnia ista Christi Mediatoris, Sacerdotis & Regis intervenitu peragantur: in quo quamplurima argumenta nobis proposita sunt tum firmandæ necessitati illius præstationis, tum confirmandæ spei, & desperationi auferendæ, quæ in nullâ alia Religione commonstrari possunt. Quæ de causa non mirum est, Christum dici Dei sapientiam & potentiam Evangelio patefactam ad salutem fidelium.

COROLLARIUM.

Nullas preces nullumque officium à peccatore præstitum Deo gratum esse nisi respectu Christi, & tamen populum rectè fecisse optando & Deum precando, ut Deus Regi Messia & Regni ipsius progressui benedicere vellet.

THESIS QUADRAGESIMA

DE

Prædestinatione fidelium.

I.

QUUM hucusque actum sit de objecto Religionis Christianæ, scilicet de Deo & Christo, & de rationibus formalibus cur illis utiliter Religio præstari possit & debeat, inter quas postrema est voluntas Dei & mandatum eiusdem præscribentis Religionem per fœderis pactioem cui subnecti oportebit de vocatione hominum ad fœderis istius participationem: non incommodè hic interferemus de Prædestinatione

natione tum quâ statuit Deus secundum istud præscriptum cum hominibus agere, tum qua decrevit vocationem istam & media ad illam administrare, & prius de priore.

I I. Prædestinatio illa est decretum Beneplaciti Dei in Christo, quo apud se ab æterno statuit fideles iustificare, adoptare, & vita æternâ donare, ad laudem gloriosæ gratiæ suæ, imò ad declarationem iustitiæ suæ.

I I I. Hæc prædestinatio est Evangelica & propterea peremptoria & irrevocabilis: cumque Evangelium sit purè putè gratiosum, etiam hæc prædestinatio gratiosa est iuxta benevolum affectum Dei in Christo. Gratia autem illa excludit omnem causam quæ ab homine excogitari potest potuisse proficisci, quâ Deus moveatur ad Decretum istud faciendum.

I V. Christum autem ponimus fundamentum istius prædestinationis & causam meritoriam eorum bonorum quæ isto decreto fidelibus destinata sunt. Amor enim quo Deus homines præcisè ad salutem amat, & secundum quem præcisè illis intendit vitam æternam dare, non est nisi in Iesu Christo filio dilectionis, qui non tantum efficaci communicatione, sed & merito dignissimo causa salutis, non tantum dispensator reparatæ salutis, sed & impetrator & reductor perditæ. Non satis ergo Christo tribuitur, cum executor dicitur Decreti jam antea facti, & citra considerationem ipsius tanquam in quo Decretum fundatum est.

V. Materiam illius prædestinationis duplicem ponimus, tum res divinas tum personas quibus illarum communicatio est prædestinata.

Res illæ sunt benedictiones Spirituales gratiæ & gloriæ nominibus appellari solitæ. Personæ sunt homines fideles credentes, scilicet in Deum iustificantem impium, & Christum ex mortuis resuscitatum. Fides autem præsupponit peccatum, nempe quæ in Christum est Mediatorem inter Deum & homines & ipsam quoque peccati agnitionem.

V I. Formam ponimus in ipsa actione internâ Dei præordinantis fidelibus hanc cum Christo capite unionem & communionem beneficiorum ejus. Finem vero in laude gloriosæ gratiæ Dei, quæ cum causa sit istius decreti, æquum est ab illa celebretur, quanquam Deus illam ipsam usurpando eandem illustraverit & glorificaverit iustitiæ etiam ipsius hic mentio incidit, utpote cuius interventu datus est Christus Mediator & postulata fides in illum, utpote citra quem Mediatorem Deus misereri non voluit, neque citra fidem in illum salvare.

V I I. Cum autem hoc prædestinationis Decretum sit secundum electionem, quæ necessariò includit reprobationem, & de hac videntum est, quam oppositè definimus Decretum iræ seu severæ voluntatis Dei, quo ab æterno statuit infideles & impenitentes condénare ad mortem æternam, ad declarandam potentiam & iram suam, ita tamen ut infideles non tantùm propter infidelitatem, sed & propter reliqua peccata à quibus per fidem in Christum liberari poterât ista pœna adficiantur.

V I I I. Vtrique huic Decreto sua subiungitur executio, cuius actus eo ordine peraguntur quo in Decreto ipso à Deo sunt ordinati, objectaque tum Decreti tum executionis sunt

sunt eadem prorsus & uniformia, sive eadem ratione formali vestita, quamquam in Decreto ut in mente Dei per intellectum considerata, in executione ut aetalia existentia.

IX. Hæc prædestinatio est fundamentum Christianismi, salutis, & certitudinis de salute & de illa agitur ad Rom. 8. 28. 30. & cap. 9. & sequentibus, etiam ad Ephesios. 1.

THESIS QVADRAGESIMA

PRIMA,

DE

Prædestinatione medi- orum ad fidem.

I.

POSTquam actum est de Prædestinatione qua Deus statuit fidei in se & in Christum ad salutem obtinendam necessitatem, secundum quam fides præscribitur præstanda tanquam officium ab homine peccatore Deo & Christo debitum, sequitur ut agamus de Prædestinatione qua statuit Deus media ad fidem administrare.

II. Quum enim actus ille fidei non sit in potestate hominis naturalis, carnalis, animalis, peccatoris, cumque nemo præstare possit nisi per gratiam Dei, omnis autem gratia Dei secundum voluntatem Dei administratur, & voluntatem quam apud se ab æterno habuit; est enim actio interna; hinc necesse est ut sit aliqua prædestinatio in mente & voluntate Dei præconcepta juxta quam gratiam illam seu media ad illam dispense.

III. Prædestinationem autem illam definire possumus quod sit Decretum Dei æternum quo apud se sapienter & juste constituit media ad fidem hominibus peccatoribus ingenerandam necessaria & sufficientia sic administrare ut novit misericordiam & severitatem suam decere ad nominis sui gloriam & fidelium salutem.

IV. Hujus Prædestinationis objectum sunt tum media fidei ingenerandæ, tum homines peccatores quibus illa aut dare aut non dare decrevit, quænam immodum præcedentis fuit fides ipsa in præconceptione mentis Dei existens.

V. Causa *αὐτοματὴν* ad Decretum faciendum impellens est tum misericordia tum severitas Dei: sapientia verò modum præscribit quæ justitia administrat, ut misericordiam tribuatur quod ex eoque ipsi debetur, & severitatis quoque ratio habeatur interea, secunda quam minatur Deus se famem verbi missurum in terrâ.

VI. Materia est mediolorum dispensatio concessa vel negata. forma est ipsa ordinata dispensatio secundum quam his conceditur illis negatur, vel hoc & non illo pacto conceditur vel negatur.

VII. Finis cuius gratia & qui ipsi administrationi eo ipso momento conjunctus est, est misericordiam Dei & severitatis sapientiamque & justitiæ declaratio. Finis cui, sequens ex administratione est fidelium salus. Eventus est condemnatio infidelium & nonnullorum gravior condemnatio.

VIII. Media autem destinata propria & *ειδικὰ* sunt verbum & Spiritus, quibus etiam jungi possunt bona

bona & mala huius animalis vitæ, quibus Deus ad eundem finem utitur, de quorum natura & efficacitate in ipsa vocatione, ubi usurpantur, agemus.

I X. Hisce tribuimus duo epitheta, necessitatem & sufficientiam, quæ ipsis secundum Dei voluntatem & naturam competunt, quæ etiam simul jungimus. Necessitas iam inest, quia sine iis fidem concipere non potest peccator: Sufficientia, quia frustra adhibentur si non sufficiant, quam tamen sufficientiam non necesse habemus ponere in primo momento quo usurpari incipiunt, sed in toto progressu & complemento.

X. Ista media nemini Deus destinat propter vel secundum merita ipsius, sed ex purâ putâ gratia; nemini etiam denegat nisi iustè propter præcedentia peccata.

THESIS QUADRAGESIMA SECUNDA,

DE

Vocatione hominũ peccatorum ad Christum & salutis in eo participationem.

I.

VOCATIO ad communionem Christi & beneficiorum eius, est gratiosa actio Dei quâ homines peccatores reos condemnationis & sub dominio peccati constitutos, ex animalis vitæ conditione ex mundi

huius inquinamenti & corruptelæ evocat per verbum & Spiritũ suum ad vitam supernaturalem in Christo per pœnitentiam & fidem consequendam, ut in illo tanquam capite suo à Deo destinato & ordinato uniri, & beneficiorum eius communionem frui queant, ad gloriam Dei & ipsorum salutem.

II. Causa efficiens huius vocationis est Deus & Pater in Filio, quâ Filius & ipse ut Mediator & Rex à Deo Patre constitutus vocat per Spiritum sanctum, quâ ille Spiritus Dei est datus Mediatori, & Spiritus Christi Regis & capitis Ecclesiæ, per quem Pater & Filius operantur adhuc. Hæc autem vocatio sic administratur per Spiritum ut & ipse Spiritus auctor eius rectè appelletur: nam ille constituit in Ecclesia Episcopos, ille mittit Doctores, ille donis illos instruit, adssistit eis, & verbo vim & auctoritatem conciliat.

III. Causa ~~consequens~~ est gratia, misericordia, & *φιλανθρωπία* Dei, quâ ille adfectus est ad succurrendum miseræ hominis peccatoris, illicque beatitatem impertiendum: causa verò dispositiva est ipsa sapientia Dei & iustitia quâ novit quâ ratione deceat vocationem istam administrari, & vult eam prout fas est dispensare. Vnde factum est Decretum voluntatis de administratione & modo eius.

IV. Causa instrumentalis vocationis est verbum Dei sive prædicatione sive scripture administratum opera hominis, quod fit ordinariè: sive citra operam humanam intus menti & voluntati propositum à Deo immediatè, quod est extraordinarium: & verbum quidem tum legis

legis tum Evangelij partitis operis sibi subordinatum.

V. Materia vocationis sunt homines in animali vita constituti, mundani, naturales, animales, peccatores.

VI. Terminus à quo vocantur est status tum vitæ animalis, tum peccati & miseræ propter peccatum, nempe à condemnatione & reatu, deinde à servitute & dominio peccati.

VII. Terminus ad quem est status gratiæ seu boni supernaturalis & omnis benedictionis Spiritualis communicatio, quarum plenitudo in Christo capite est, item potestas & vis, quin & affectus communicandi.

VIII. Finis proximus vocationis est ut Deum & Christum ament, timeant, honorent, colant, obedientiamque in iustitia & sanctimonia veritatis iuxta præscriptum verbi divini præstent vocanti Deo, & hac ratione firmam faciunt vocationem & electionem suam.

IX. Finis remotus est salus vocatorum, & gloria Dei & Christi vocantis, quæ posita sunt in unione Dei & hominis. Qua enim Deus se unit homini & unire se homini paratum dicit, gloriam suam illustrat Deus: qua homo Deo unitur salutem obtinet homo.

X. Vocatio ista tum externa est, tum interna. Externa per ministerium hominum verbum proponentium: interna per operationem Spiritus sancti illuminantis & cor afficientis, ut attendatur iis quæ dicuntur, fideique verbo adhibeatur. Ex utriusque concursu efficacitas vocationis existit.

XI. Illa autem distributio non

est generis in species, sed totius in partes, hoc est, totalis vocationis in partiales actiones ad unum pariter ἀποπέλασμα concurrentes, quod est obedientia vocationi præstita; unde vocatorum & vocationi respondentium cætus, Ecclesia datur.

XII. Eventus vocationis per accidens, est sermonis gratiæ repulsa, consilij divini contemptus, resistentia Spiritu sancto facta; quorum propriam causam & per se habet malitiam & dunticm cordis humani; cui non raro adiungitur justum Dei verbi sui contemptum vindicantis iudicium, exque eo nata mentis exæcatio & corais obduratio inque reprobum sentum, & potestatem Satanæ traditio.

THESIS QUADRAGESIMA

TERTIA,

DE

Pœnitentiâ qua respondetur vocationi divinæ.

I.

QVUM Deo visum sit in salutis negotio agere cum homine per rationem fœderis, id est, per stipulationem seu postulationem & promissionem, etiam vocatio ad participationem fœderis respicit, utrimque & seorsim instituitur, ut homo præstet postulatum seu præscriptum Dei quo obtineat promissum eius. Respectus autem mutuus inter ista duo hic est, ut promissum argumenti

instar sit, quo Deus utitur ut ab homine postulationem suam obtineat; postulari verò præstatio vicissim cōditio sit sine quâ homo promissum à Deo obtinere nequit, & per quam certò certius obtinet promissum.

II. Vnde apparet primum omnium quod istam vocationem excipit esse fidem, qua creditur, si quis postulatum præstet promisso potiturum; si verò non præstet, promissis cariturum, imò verò contrariis malis afficiendum, juxta naturam fœderationis divinæ, ubi nulla promissio est sive comminatione illi contraria: quæ fides fundamentum est cui obedientia vocationi Dei præstanda innititur, & propterea fundamentum Religionis.

III. Istius verò obedientiæ partes universè tres constituuntur à Theologis. Prima est pœnitentia, vocatio enim est peccatorum ad justitiam; Secunda, est fides in Christum, & in Deum per Christum; vocatio n. fit per Evangelium quod est verbum fidei: Tertia, est observatio mandatorum Dei, in qua consistit sanctimonia vitæ, ad quam vocantur fideles & sine qua nemo videbit Deum.

IV. Pœnitentia est dolor & peccatis agnitis, & contracto per peccatum mortis debito & servitute peccati cum desiderio liberationis. Vnde liquet ad pœnitentiam concurrere, unum velut antecedens, alterum ut consequens, tertium ut illius naturam propriè & plenissimè complexum.

V. Quod antecedentis instar est, agnitio est peccatorum, quæ duplici constat notitia, generali qua quid sit peccatum universè & ex præscripto legis cognoscitur: particulari, qua peccatum perpetratum esse ex me-

moria factorum tum patratorem tum omissorum, eorundemque ad legem examine agnoscitur. Hæc agnitio junctam habet duplicis meriti conscientiam, damnationis seu mortis, & servitutis peccati, peccati enim stipendium mors est, & qui peccat servus est peccati. ista agnitio vel interna est animi, vel etiam externa & confessio appellatur.

VI. Quod naturam pœnitentiæ intimè complectitur est dolor ipse de peccato perpetrato & merito illius, qui tantò major est quanta peccati agnitio clarior est & amplior: à qua etiam generatur mediante duplici timore pœnæ non modo corporalis & temporalis, sed etiam spiritalis & æternæ; & Dei quo timeatur judicium tam boni & justi Numinis quod per peccata offensum est: & hic timor rectè initialis dici potest; & spem aliquam huic timori annexam esse credimus.

VII. Quod sequitur est desiderium liberationis à peccato, hoc est, à condemnatione peccati & à Dominio illius, quod tanto est maius quanto maior est agnitio miseriæ & dolor ob peccatum.

VIII. Huius pœnitentiæ causa est Deus per verbum & Spiritum ipsius in Christo: Est enim pœnitentia non ad desperationem sed ad salutem tendens: at talis non potest esse nisi respectu Christi, in quo solo liberationem à peccati condemnatione & dominio obtinere potest peccator. Verbum autem quo utitur initio verbum legis est, non tamen sub conditione legali ipsi propria, sed adnexa Evangelii prædicationis, cuius prima vox est, liberationem expositam pœnitentibus. Spiritus autem Dei non immerito Spiritus Christi

Christi dici potest qua ille Mediator est, primum urgens hominem verbo legis, inde gratiam Evangelii ostendens: quorum verborum connexio sic concinnè facta & securitatem aufert, & desperationem prohibet, quæ sunt perniciës Religionis & animarum.

IX. Satisfactionem quam Pontifici tertiam pœnitentiæ partem faciunt non agnoscimus, quanquam non negemus eum quem verè pœnitet, proximo, adversus quem peccasse fatetur, conaturum satisfacere, & Ecclesiæ quam scandalo læsit. Deo verò nullo modo ab homine per ullam pœnitentiam, dolorem, contritionem, eleemosynarum dationem, voluntariam pœnarum susceptionem & illationem satisfieri potest: Quod ipsum si præscriberet Deus perpetuo angore Gehennæ imminenti torqueri conscientias necessum esset, non minus quàm si nulla gratiæ promissio peccatori facta esset. Illam verò quam descripsimus pœnitentiam si vera sit Deus dignatur gratiosa à peccato & miseria liberatione, quæ fidem habet subsequenter, de qua sequenti disputatione agendum erit.

COROLLARIUM.

Pœnitentiæ eque quoad ipsam, neque quoad signa eius externa Sacramentum est.

THESIS QVADRAGESIMA QVARTA,

De Fide in Deum & Christum.

I.

DE prima parte obedientiæ quæ præstatur vocationi Dei superiore disputatione egimus, sequitur altera, quæ obedientiæ fidei dicitur.

II. Fides universè est adensus veritati adhibitus, & divina divinitus revelatæ. Fundamentum quo fides divina nititur est duplex, unum extèrnum & extra mentem, alterum internum in mente. Externum est ipsa veracitas enuntiantis Dei, qui nihil falsum enuntiare potest. Internum duplex est, tum communis notio qua Deum veracem esse novimus, tum notitia qua verbum illud Dei esse agnoscimus. Ea pro duplici revelationis modo duplex est, legalis & Evangelica, quarum hæc præsentis considerationis, tenditque in Deum & Christum.

III. Fides Evangelica est adensus animi à Spiritu sancto per Evangelium in peccatoribus & peccata per legem agnoscentibus, deque iisdem pœnitentibus productus, quorum certò sibi persuasum habent, Iesum Christum à Deo constitutum esse authorem salutis obtemperantibus ipsi, & suum quoque si in ipsum crediderint, tum in illum tanquam talem credunt, & per eum in Deum tanquam Patrem benevolum in ipso, ad salutem credentium & gloriam Christi & Dei.

IV. Objectum fidei est tum Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, tum ipse Christus hic ab illo constitutus auctor salutis obedientibus sibi.

V. Forma est adensus ipsi tali objecto adhibitus, qui non per discursum ex principis natura notis acquisitus est: sed supra naturæ ordinè

infusus, qui tamen per quotidiana precum, mortificationis carnis, & bonorum operum exercitia confirmatur & augetur. Notitia est fidei antecedens: prius enim conspicitur filius quàm credatur in illum. Fides autem consequens: per fidem enim fiducia collocatur in Christum, & per eum in Deum.

V I. Auctor fidei est Spiritus sanctus quem Filius mittit à Patre tanquam Advocatum & Vicarium suum, qui ipse causam in mundo & contra mundum agat. Instrumentum est Euangelium seu verbum fidei, continens sensum de Deo & Christo, quem Spiritus intellectui proponit & persuadet.

V II. Subjectum in quo est animus, non tantum quatenus ille obiectum hoc ut verum, sed etiam ut bonum agnoscit, quod vox Evangelii declarat: quare non modo ad intellectum theoreticum, sed etiam ad affectivum & practicum pertinet.

V III. Subjectum cui, vel obiectum circa quod est homo peccator & peccata agnoscens & pœnitens: est enim fides illa necessaria ad salutem credenti, at non necessaria non peccatori. Et propterea nemo nisi peccator Christum pro Servatore suo agnoscere potest. Est enim Salvator peccatorum. Finis quem nos nostro bono intendimus est salus natura. At finis summus est gloria Dei per Iesum Christum.

COROLLARIUM.

An fides Patrum sub pœntis promissionis eadem sit quoad substantiam attinet cum nostra sub N. T.? Affirm.

THESIS QUADRAGESIMA

QUINTA,

DE

Unione fidelium cum Christo.

I.

CVM Christus sit constitutus à Patre salvator credentium, qui omnia bona sua quæ à patre impetravit, & obedientia sua & actu ipso obtinuit, in cœlum ad dextram patris exaltatus fidelibus communitur: communicatio autem bonorum per communicationem esse nequeat nisi ubi præcessit ordinata & apta inter eum qui communicat & quibus communicatur unio, hinc necesse est ut de ipsâ Christi nobiscum unione primum agamus, utpote quæ & primum & immediatum effectum est fidei quâ in illum tanquam unicum salvatorem creditur.

I I. Huius ipsius rei veritas unionisque necessitas significatur nominibus quibus Christus relatione quadam ad fideles insignitur; qualia sunt capitis, sponsi, fundamenti, vitis, & similia. Unde vicissim fideles appellantur membra in corpore ipsius, quod est tota Ecclesia credentium, sponsa Christi, lapides vivi ipsi inædificati, palmites sive rami, quibus etiam vocibus arctissima inter Christum & fideles unio significatur.

I I I. Quam definire seu describere possumus spiritualem eamque arctissimam, & propterea mysticè essen-

essentialem conjunctionem, quâ fideles ab ipso Deo patre & Iesu Christo per Spiritum Christi & Dei ipsi Christo immediate, & per Christum Deo connexi unum cum ipso & cum patre sunt, & omnium bonorum eius participes, ad suam salutem & Christi Deique gloriam.

IV. Auctor unionis & Deus pater, qui filium suum caput constituit Ecclesiæ, cumque Spiritu donavit citra mensuram, & filio suo aduat fideles: & Christus qui à patre spiritum illum adeptum cum fidelibus communicat, ut illi per fidem adhaerentes unus spiritus sint. Administrati sunt Prophetæ, Apostoli & alii dispensatores mysteriorum Dei, qui Christum fundamentum ponunt & ei sponfam adducunt.

V. Partes utiendæ sunt tum Christus ipse, quem Christus constituit caput, sponsum, fundamentum, vitem, &c: deditque ei omnem perfectionem cum potestate plenariâ & mandato eandem communicandi, tum homo peccator ideoque destitutus gloria Dei, attamen fidelis & Christum pro salvatore agnoscens.

VI. Vinculum unionis est tum ex parte credentium, tum ex parte Dei & Christi considerandum. Ex parte credentium, ipsa fides in Christum & Deum, per quam datur Christus habitare in cordibus nostris. Ex parte Dei & Christi Spiritus utriusque qui ex Christo ut capite constituto fuit in credentes, ut illos tanquam membra ipsi aduniat.

VII. Forma unionis est ipsa ordinata harmonica & ubique sibi consentiens per juncturas, secundum mensuram donorum Christi idoneè subministratas, compactio & coagmentatio, quæ secundum varias

ante allatas similitudines appellatur variè: respectu capitis & membrorum, incorporatio: fundamenti & domus illi superstructæ, inædificatio: sponsi & sponsæ, carnis & ossium participatio, seu caro ex carne, os ex ossibus Christi: vitis & palmitum, seu oleæ & ramorum, insitio & implantatio.

VIII. Finis proximus & immediatus est communio partium inter se unitarum, quæ ipsa quoque effectum est consequens ex unione istâ, sed activè intellecta prout à Christo fuit; passivè verò prout in fideles influit, & ab illis recipitur: cuius rei causa est quod relatio sit disquiparantia, ubi fundamentum est Christus omnia possidens & nullâ re indigens: Terminus fidelis omnium egens. Remotus est salus fidelium æterna, & gloria Dei & Christi.

IX. Cæterum non modò bona sua Christus cum fidelibus sibi unitis communicat, verum etiam propter istam arctissimam unionem æstimat bona & mala quæ fidelibus inferuntur sibi quoque fieri: unde commiseratio erga suos & certum subsidium; ira verò in affligentes quæ manet super illos nisi resipiscant; & beneficentia erga eos qui vel potum aquæ frigidæ alieni suorum in nomine ipsius dederint.

THESIS QUADRAGESIMA SEXTA,

De Communione fidelium cum Christo, & quidem cum morte illius.

I.

VNio fidelium cum Christo ad communionem cum eo tendit, quæ finem & fructum omnem unionis in se continet, & immediatè ex ipsa unione fuit.

II. Communio cum Christo est quâ fideles ipsi uniti omnia quæ ipsius sunt cum eo habent communia, servata tamen distinctione quæ inter caput & membra est, inter eum qui communicat & qui participat, qui sanctificat & qui sanctificantur.

III. Communio illa secundum Scripturas bipartito consideranda. Aut enim est communio mortis ipsius, aut vitæ. Christus enim dupliciter sic considerandus est, aut secundum statum in corpore carnis ipsius quod crucifixum, mortuum, sepultum est; aut secundum statum gloriosum & novam vitam in quam resuscitatus est.

IV. Mortis communio est quâ ipsi complantati similitudine mortis, ejus vim & omnia ex illâ promanantia beneficia participamus.

V. Complantatio illa est veteris hominis nostri seu corporis peccati in & cum corpore carnis Christi crucifixio, mortificatio, & sepelitio; quibus gradibus corpus carnis Christi est abolitum, quod etiam suo modo corpus peccati dici potest, quatenus Deus illum pro nobis peccatum fecit, eiq; peccata nostra in corpore ipsius perferenda dedit super ligno.

VI. Vis & efficacia mortis Christi consistit in abolitione peccati & mortis, quin & legis, quæ chirographum adversus nos est, & vis peccati quâ peccatum nos occidit.

VII. Beneficia quæ mortis Christi efficacia per communionem

cum illa fidelibus contingunt sunt hæc potissimum. Primum, Ablatio maledictionis quam per peccatum meriti eramus, quæ includit aut adnexam habet reconciliationem nostri cum Deo, redemptionem perpetuam, remissionem peccatorum, justificationem.

VIII. Secundum est, liberatio à dominio & servitute peccati, ne peccatum amplius vires suas in crucifixo, mortuo, & sepulto nostro corpore peccati exerceat ad obtinendum desideria sua per obedientiam quam illi in corpore nostro peccati secundum veterem hominem præstare soliti sumus.

IX. Tertium est, liberatio à lege tum quâ illa chirographum fuit adversus nos; consistens in institutis ceremonialibus; tum qua rigidus exactor debiti nostri, ac inutilis & inefficax propter carnem nostram, & corpus peccati, secundum quod carnales eramus, quamquam ipsa spiritalis esset. Denique & qua peccatum malitia sua & perversitate lege ipsa ab usum est ad nos seducendos & occidendos.

 THESIS QUADRAGESIMA

SEPTIMA,

DE

 Communione fidelium
cum Christo quoad
vitam illius.

I.

Communio cum vita Christi, est qua illi conformatione vitæ ipsius

ipſius inſiti , totam vitæ ipſius vim & omnia beneficia ex illa promanantia participamus.

II. Confirmatio noſtri cum vita Chriſti, eſt vel huius vel futuræ vitæ. Huius vitæ, eſt reſuſcitatio in novam vitam, & noſtri in Chriſto capite in cœleſtibus collocatio quoad Spiritum. Futuræ vitæ, eſt reſuſcitatio noſtri in novam vitam ſecundum corpus, & in cœleſtibus collocatio quoad totum hominem.

III. Hinc conformitas noſtri cum Chriſto ſecundum eundem duplicem reſpectum; hic reſurrectio noſtri in vitam ſpiritualem, & converſatio in cœlis ſecundum ſpiritum: poſt hanc vitam reſurrectio corporum, eorumque cum Chriſti corpore glorioſo conformitas & fruitio cœleſtis beatitatis.

IV. Beneficia ex vita Chriſti promanantia partim in ſpacia huius vitæ inciſunt, partim in futuræ vitæ tempora.

V. In ſpacia huius vitæ inciſentia ſunt, adoptio noſtri in filios Dei & Spiritus ſancti communicatio: quæ communicatio tria in ſe complectitur beneficia particularia. Primo, Regenerationem noſtri per mentis illuminationem & cordis renovationem. Secundo, Perpetuam Spiritus ſancti aſſiſtentiam ad excitandum & cooperandum. Tertio, Teſtificationem eiſdem cum cordibus noſtris quod ſimus filii Dei, quo nomine Spiritus adoptionis dicitur.

VI. In ſpacia vitæ futuræ inciſentia ſunt conſervatio à futura ira & vitæ æternæ datio, quanquam conſervatio illa ab ira videri poſſit continuata actio, hic cæpta & pro-

veſta, ſub tempus verò iudicii extremi conſummata.

VII. Sub conſervatione ab ira non ineptè etiam comprehenditur continua juſtificatione à peccatis per interceſſionem Chriſti, qui in ſanguine ſuo eſt propitiatio pro peccatis noſtris, & advocatus noſter apud Deum.

THESIS QUADRAGESIMA

OCTAVA,

DE

Iuſtificatione.

I.

Beneficia ſpiritalia quæ fidelibus ex unione Chriſti per communionem mortis & vitæ ipſius in hac vita contingunt, commodè ad juſtificationis & ſanctificationis beneficium referti poſſunt, utpote quibus duobus tota promiſſio novi fœderis comprehenditur, quo Deus promittit ſe peccata remiſſurum, & leges ſuas in cordibus fidelium fœderatorum ſuorum inſcripturum.

II. Iuſtificatione eſt actio Dei Iudicis juſta & gratioſa, qua de throno gratiæ & miſericordiæ hominem peccatorem ſed fidelem, propter Chriſtum Chriſtice obedientiam & juſtitiam à peccatis abſolvit, & juſtum cenſet, ad juſtificati ſalutem, & juſtitia gratiaque divine gloriam.

III. Actionem Dei iudicis eſſe dicimus, qui licet ut ſupremus legiſlator de lege ſua diſpenſare poterit, & re ipſa diſpenſaverit, tamen non ex abſoluta infinitæ poteſtatis plenitudine diſpenſationem adminiſtravit,

stravit, verum inter justitiæ limites se continuit, quam duplici modo demonstravit. Primo, quod non nisi præeunte reconciliatione & satisfactione per Christum in sanguine ejus peracta; secundo, quod non nisi peccata sua agnoscens & in Christum credentes justificare voluit.

IV. Gratiösam & misericordem ætionem dicimus non respectu Christi, ac si pater ex gratia contra strictam & rigidam justitiam distincta Christi obedientiam acceptasset pro justitia, sed nostri respectu, tum quia Deus ex gratiosa misericordia erga nos, Christum pro nobis peccatum & nobis justitiam fecit, ut nos essemus Dei justitia in illo, tum quia in fide Evangelij communionem Christi, illumque per fidem propitiatorium posuit.

V. Causa meritoria justificationis est Christus per obedientiam & justitiam suam, qui & propterea merito causa *æque gratiæ* dici potest; idemque Christus in obedientia & justitia sua est causa justificationis nostræ materialis, quatenus Deus Christum nobis in justitiam dat, ejusque justitiam & obedientiam nobis imputat: cujus duplicis causæ meritoria scilicet & materialis respectu, obedientia Christi justitiam dicitur.

VI. Objectum justificationis est homo peccator, talem se cum dolore agnoscens, & fidelis, credens nempe in Deum qui justificat impium, & in Christum traditum propter peccata nostra, & resuscitatum propter justificationem nostri, qua peccator justificatione ex gratia indiget, qua fidelis justificationem ex gratia obtinet.

VII. Fides est causa vel actio

instrumentalis qua Christum nobis in propitiationem & justitiam a Deo propositum apprehendimus, juxta præscriptum & promissum Evangelij, quo dicitur, qui crediderit justificabitur & servabitur, qui non crediderit condemnabitur.

VIII. Forma est ipsa gratiosa æstimatio Dei, qua Christi justitiam nobis imputat, & fidem nobis in justitiam imputat, hoc est, peccata nostra nobis fidelibus propter Christum fide apprehensum remittit, justosque in illo censet; quæ æstimatio junctam habet adoptionem in filios, & collationem juris in hæreditatem vitæ æternæ.

IX. Finis cujus gratia est justificati salus: actio enim illa pergitur bono ipsius hominis qui justificatur. Finis qui ex justificatione existit citra ullum Dei justificantis commodum, est justitia & gratia divinæ gloria demonstratio.

X. Effecta justificationis hujus excellentissima sunt pax cum Deo, & conscientia tranquillitas, gloriatio sub spe gloriæ Dei in afflictionibus, & in Deo ipso, certa que vitæ æternæ expectatio.

XI. Sigillum justificationis externum est baptismus, internum est Spiritus Sanctus, una cum corde nostro testificans nos esse filios Dei, & clamans in cordibus nostris *Abba pater*.

XII. Hanc vero justificationem considerare habemus, tum circa initium conversionis, quando omnia peccata antecedentia condonantur, tum per totam vitam, propterea quod Deus pollicitus est remissionem peccatorum fidelibus, *federatis suis* quoties resipiscunt, & vera fide ad Christum propitiatorem & expiatorem confu-

confugiunt: finis verò & complementum erit sub exitum vitæ, quum misericordiam suam ab omnibus per totam vitam perpetratis peccatis absolventem invenire dabit vitam in fide Christi finientibus, declaratio verò & manifestatio erit in futuro iudicio universalis.

XIII. Contraria justificationi est condemnatio, & contrarietate immediata, sic ut inter duo illa nullum medium excogitari possit.

COROLLARIA.

I. Fidem & opera ad iustificationem concurrere est impossibile.

II. Fidem non rectè dici causam formalem iustificationis, & quando isto nomine à nonnullis nostræ professionis Doctoribus appellatur, tum formalis causa abusive ab illis dicitur.

III. Christum non esse promeritum ut fidei dignitate & merito iustificemur, multo minus ut operum merito iustificemur, quin meritum Christi iustificationi ex operibus adversatur, fidesque & meritum in scripturis opponuntur.

THESIS QUADRAGESIMA

NONA,

DE

Sanctificatione hominis.

I.

Sanctificationis vox notat actum quo aliquid ab usu communi separatur, & usui divino consecratur.

II. Vfus communis, de cuius sanctificatione agimus, est vel secundum naturam ipsam, qua anima-

lem vitam vivit homo, vel secundum corruptionem peccati, qua peccato vivit, eique obedit in concupiscentiis ipsius. Vfus divinus est cum homo secundum Deum vivit in conformitate sanctitatis & iustitiæ in qua conditus est.

III. Hæc ergo sanctificatio respectu termini à quo est vel ab usu naturali, vel ab usu peccati: terminus ejus ad quem est usus supernaturalis & divinus.

IV. Quum verò de homine peccatore agitur, tunc sanctificatio definitur, quod sit actus gratiofus Dei quo hominem peccatorem, sed fidelem, repurgat ab ignorantia tenebris, à peccato inhabitante & concupiscentia ejus, & Spiritu scientiæ, iustitiæ & sanctitatis imbuat, ut à vita mundi separatus, & conformis Deo factus, vitam Dei vivat ad laudem iustitiæ & gloriolæ gratiæ Dei, & salutem ipsius.

V. Hæc ergo sanctificatio in duobus istis consistit, in mortificatione veteris hominis, qui secundum desideria corruptus, & Vivificatione novi hominis, qui secundum Deum conditus est in iustitia & sanctiionia veritatis.

VI. Sanctificationis auctor est Deus pater sanctus ipse, in filio suo, qui sanctus est sanctorum, per Spiritum sanctificationis. Instrumentum externum est verbum Dei internum fides verbo prædicationis præstita: non enim sanctificat verbum qua prædicatum tantum, nisi accedat fides qua purificantur corda.

VII. Objectum sanctificationis est homo peccator, sed fidelis: peccator, quia per peccatum contaminatus & vitæ peccati addictus inemptus est ad serviendum Deo vivo:

E e e

fidelis,

fidelis, quia per fidem in Christum Christo, in quo sanctitas nostra est fundata, unitus, illique conformatione mortis & resurrectionis ejus complantatus & junctus est: unde peccato moritur, & ad novam vitam excitatur.

VIII. Subjectum est propriè anima hominis, & primo mens que illuminatur, depulsis ignorantie tenebris: inde affectus seu voluntas, qua à dominio peccati inhabitantis liberatur, & Spiritu sanctitatis perfunditur. Corpus neque quoad essentiam, neque quoad qualitates internas mutatur: sed cum sit pars hominis Deo consecrati & instrumentum animæ conjunctum, ab anima sanctificata inhabitante peccati usus ademptum servitio Dei adhibetur, ut integer noster spiritus, anima, & corpus inculpate in diem Domini nostri Iesu Christi servetur.

IX. Forma est in ipsa repurgatione à peccato, & conformatione cum Deo in corpore Christi per spiritum ipsius.

X. Finis est ut homo fidelis Deo consecratus in Sacerdotem & Regem, illi serviat in novitate vitæ, ad nominis divini gloriam & salutem ipsius.

XI. Quemadmodum in V. T. sacerdotes ad cultum Deo præstandum accessuri sanguine adspergi solebant: ita & sanguinis Iesu Christi, qui sanguis est N. T. huic rei servit, nobis scilicet ab ipso constitutis sacerdotibus adspargendis ad servendum Deo vivo. Quo respectu adspersio sanguinis Christi, quæ præcipuè servit peccatis expiandis, & justificationis causa est, etiam ad sanctificationem pertinet. Illic eni

servit adspersio peccatis perpetratis abluendis, hic hominibus remissionem peccatorum adeptis sanctificandis, ut porro cultum Deo & sacrificia per Christum offerre possint.

XII. Illa sanctificatio uno momento non perficitur, sed peccatum à cujus dominio per crucem & mortem Christi liberati sumus, per quotidiana detrimenta magis ac magis enervatur, & interior homo renovatur indies magis magisque, dum mortificationem Christi in corpore nostro circumferimus, & externus homo corrumpitur.

COROLLARIUM.

An & quomodo mors corporis sanctificationis perfectionem & complementum adferat, disquiri permittimus.

THESIS QUINQUAGESIMA,

DE

Ecclesia Dei & Christi:
seu de Ecclesiæ post
lapsum in genere.

I.

CVm per fidem, quæ prima est officij nostri erga Deum & Christum pars, ex unione & communionem Christi beneficia justificationis & sanctificationis obtineverimus, per quæ beneficia tum ex filijs iræ & servis peccati filij Dei & servi justitiæ constituti sumus, unde & fas est ut parenti nostro & Domino obedientiam & cultum præstemus: tum potentiam & fiduciam nacti

nacti sumus obedientiam & cultum istum præstandi, sequeretur jam ut de obedientia & cultu tanquam altera parte officij nostri ageremus.

II. Verum cum multi sint qui per ista beneficia filij & servi Dei facti sunt, qui inter se per eandem fidem & Spiritum Christi uniti sunt tanquam membra in uno corpore, quod Ecclesia dicitur, cujus sæpè in Scripturis mentio fit: Videtur de hac Ecclesia primitus agendum, utpote quæ à fide ista ortum ducens, omnes illos complectitur quibus cultus Deo & Christo præstandus præscribitur.

III. Deinde cum Deo visum fuerit certa signa instituere, quibus tum communitio fidelium cum Christo & inter ipsos, & participatio beneficiorum istorum; tum illorum vicissim erga Deum & Christum officium gratitudinis obfignetur: videbitur & de istis signis agendum fore antequam ad ipsum cultum Deo & Christo debitum progrediamur. Et quidem de Ecclesia primo.

IV. Quæ vox notat universæ cætum evocatorum, non tantum actum & jussum evocantis, sed & obsequium respondentium vocationi, sic ut apotelesma ipsius actus ea voce concludatur.

V. Definitur autem cætus evocatorum è statu vitæ animalis & peccati à Deo & Christo, per verbum & Spiritum utriusque, ad vitam supernaturalem secundum Deum & Christum in agnitione & cultu utriusque; vivendum, ut utriusque participatione æternum beati sint, ad gloriam Dei per Christum, & Christi in Deo.

V I. Causa efficiens istius evocationis est Deus pater in filio suo

Iesu Christo, & Christus ipse per Spiritum tum Patris, tum Filij quæ Mediator est & caput Ecclesiæ, sanctificans & regenerans Ecclesiam ad novam vitam. Causa impulsiva est gratiorum beneplacitum Dei Patris in Christo, & Christi amor erga illos quos sibi sanguine suo acquisivit.

V II. Causa exsecutrix gratiosi istius beneplaciti Dei in Christo, quæ & hoc respectu secundum dispensationem administra dici potest, est spiritus Dei & Christi per verbum Dei & Christi quo foris postulat vitam secundum Deum & Christum, addi à promissione præmij & comminatione pœnæ; & intus mentem illuminat in notitiam istius vitæ, & nos afficit amore & desiderio istius vitæ, totique homini vim & potentiam tribuit vitam istam vivendi.

V III. Materia circa quam sive objectum vocationis sunt homines animales & peccatores, qui secundum naturam quidem capaces sunt instructionis à spiritu per verbum accipiendæ, at secundum vitam hujus mundi & statum peccati, obrebrati mente & ab alienati à vita Dei; qui status postulat ut à prædicatione legis qua illa peccatum arguit & de peccato convincit initium prædicationis fiat, & sic ad prædicationem gratiosi Evangelij progressus fiat.

IX. Forma Ecclesiæ sita est in mutua Dei Christique vocantis, & Ecclesiæ illi obedientis relatione, secundum quam Deus in Christo per spiritum utriusque illi vitam supernaturalem sensum & motum influit, illa vicissim vivificata & sensu motuque affecta vivere & incedere

secundum Deum incipit, & in expectatione promissorum bonorum.

X. Finis evocationis illius est, qui & Ecclesie summum bonum continet, beatus Ioseph unione Dei in Christo perfecta & consummata: unde resultat gloria Dei Ecclesiam unientis sui & beatificantis, quæ ipso unitionis & beatificationis actu declaratur, & porro gloria eiusdem Dei quæ illi laus, honor, & gloria canitur ab Ecclesia in secula seculorum.

XI. Ex actu evocationis illius & forma Ecclesie inde existente, apparet inter homines seu cætam qua homines sunt, & qua evocati & vocationi obsecundantes distinguenda esse; adeoque distinguendum ut cætus cui nomen Ecclesie aliquando competebat, ita deficere possit ab isto obsequio, ut Ecclesie nomen amittat, Deo candelabrum suum auferente, & libellum repudii immorigeræ & adulteræ uxori mittente, unde constat vanam esse gloriationem pontificiorum de eo quod Ecclesia Romana errare non possit & deficere.

THESIS QVINQVAGESIMA PRIMA,

DE

Ecclesia V. T. seu sub promissione.

I.

QUUM Iesus Christus sit heri, hodie, idem & in secula, & imus angularis lapis, cui Ecclesia tum à Prophetis tum ab Apostolis ædificata est superstructa, ca-

pitque omnium qui salutis erunt participes: tota Ecclesia isto sensu Christiana dici potest: quanquam isto nomine peculiariter veniat Ecclesia quæ post ipsius actuale in cælos ascensum colligi coepit.

II. Quanquam autem una sit Ecclesia respectu fundamenti ipsius, & eorum quæ substantiam ipsam concernunt, tamen quia Deo visum est diversimodè illam administrare, ratione illius potest distingui Ecclesiam quàm commodissimè in Ecclesiam quæ temporibus V. T. fuit ante Christum, & in eam quæ temporibus N. T. & post Christum exhibitum.

III. Ecclesia ante adventum Christi sub dispensatione V. T. est, quæ per verbum promissionis de semine mulieris & semine Abrahami, & de Messia venturo, ex statu peccati & miseræ evocata est ad participationem iustitiæ fidei & salutis, & fidem isti promissioni habitam, & per verbum legis ad cultum Deo in fiducia misericordiæ in hoc semine benedicto & Messia promisso obtinendæ præstandum, infantili ipsius Ecclesie ætati convenienter.

IV. Verbum promissionis principio generalissimè, & obscurius, procedentibus verò seculis specialius & distinctius propositum est, eoque magis quo tempora adventus Messie in carne propinquiora fuerunt.

V. Lex quæ isti vocationi servit, fuit tum moralis tum ceremonialis (forensis enim hic in considerationem non venit) & utraque tum qua vivâ voce tradita, tum qua per Moysen scripto comprehensa & proposita, quo posteriore respectu de ea potissimum agitur in Scripturis tum V. tum N. Testam.

VI. Lex

V I. Lex moralis isti officio servit duplici modo, primo necessitatem gratiosæ promissionis demonstrando, quod facit de peccatis adversus legem, & de infirmitate præstandi legem convincendo: cui finis rigidæ & strictæ proposita est & ut sic proposita consideratur, juxta id, qui fecerit ea vivet: & maledictus omnis qui non manserit in omnibus. Secundo *invenit* observacionem eius ad fœderatis promissionis postulando.

V II. Ceremonialis, quanquam ipsius observatio Deo per se & propter se grata non sit, tamen duplici nomine observanda præscripta est, tum ut de reatu peccatorum & maledictione convinceret, & sic gratiosæ promissionis necessitatem declararet; tum ut sub spe promissionis per typicam rerum futurarum præfigurationem confirmata fidei contineret: Isto respectu peccatorum, hoc verò gratiæ & remissionis signaculum fuit.

V III. Consideranda itaque est Ecclesia istius temporis tum qua hæres dicitur, tum quâ infans, vel secundum ipsam substantiam sui, vel secundum tempori isti convenientem dispositionem & œconomiam. Secundum illum respectum fuit sub promissione seu fœdere promissionis, secundum hunc sub lege & sub V. T. quo respectu populus ille servilis dicitur, & hæres infans non differens à servo, quemadmodum respectu promissionis populus liber ex libera natus, & secundum Isaac recensitus in semine, cui facta est promissio.

I X. Secundum promissionem est populus spontaneus, secundum V. T. populus carnalis: secundum

illum respectum spiritualium & cœlestium bonorum hæres; secundum istam spiritualium & terrenorum præsertim terræ Canaan & bonorum eius: secundum illum respectum Spiritu adoptionis donatus fuit, secundum hunc Spiritum habuit servitutis contemperatum durante promissione.

X. Horum respectuum aperta consideratio, fœderisque promissionis & legis seu V. T. commoda collatio & oppositio, plurimorum in Scriptura locorum interpretationi servit, qualioquin difficiliter imò verò vix explicari possunt.

COROLLARIA.

I. Quia V. T. abrogari debuit, propterea non sanguine Testatoris aut Mediatoris, sed animalium brutorum fuit consummandum.

II. V. T. in Scripturis nunquam pro fœdere gratiæ usurpatur.

III. Confusio promissionis & Vet. Test. in Theologia Christiana obscuritatem parit, & non unius erroris causa est.

THESIS QVINQVAGESIMASECUNDA,

DE

Ecclesia N. Test. seu sub Evangelio.

I.

Ecclesia N. T. est, quum à confirmato per sanguinem Christi Mediatoris N. T. seu ab eiusdem in cœlos ascensu, ex statu peccati per
Ecc 3; ver-

verbum Euangelii planè manifestati, & Spiritum Christi ætatis adultæ hæredibus convenientem, evocari cœpit ad participationem iustitiæ fidei, & salutis per fidem Euangelio habitam, & ad cultum Deo Christoque præstandum in unitate Spiritus eiusdem, & porro evocabitur eodem modo ad finem usque mundi, ad laudem gloriosæ Dei & Christi gratiæ.

II. Causa efficiens est Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, qui jam se planissimè Iehovam & Patrem D. N. I. C. manifestavit, & ipse Christus ad dextram Patris e-vectus, & plena potestate in cœlo & in terrâ, quin & verbo Euangelii & Spiritu S. citra mensuram donatus. causa *αὐτοῦ* est gratia & misericordia Dei Patris & Christi, ipsaque Dei iustitia, cui jam in Iesu Christo plenissimè ex beneplacito Patris est satisfactum, & quæ clarè in Euangelio est manifestata.

III. Spiritus Christi est causa secundum œconomiam ministra, quatenus Vicarius Christi est, & de eo quod Christi est accipit, ad Christum glorificandum per evocationem istam in Ecclesia ipsius; cum plenâ tantum potestate administrandi omnia prout vult. Qui utitur verbo Euangelii posito in ore servorum suorum immediatè vocationem ipsam peragente, & verbo legis sive scripturæ sive mentibus insitæ: Euangelio tum antecedenter ut locus illi fiat, tum consequenter ubi fide receptum est serviente.

IV. Evocationis istius objectum sunt non modo Iudæi, sed & Gentiles, ablato per Christi carnem & sanguinem pariete intergerino qui Gentes à Iudæis distinguebat antea,

id est, citra discrimen omnes homines communiter, & promiscuè, verum peccatores re ipsa existentes, sive se tales agnoscant quibus prædicatio Euangelii statim exhibetur, sive ad agnitionem peccatorum sint adducendi.

V. Hæc Ecclesia propterea quod adulta est, & propterea tutore & curatore non indiget, libera est à servitute legis œconomica, & regitur Spiritu plenâ libertatis, nullo modo Spiritu servitutis contemperato, & propterea libera est ab usu legis ceremonialis, quatenus illa ob signandis peccatis serviebat, & Chirographum erat adversus nos.

VI. Eadem quoque revelatâ facie gloriam Domini velut in speculo intuetur, ipsamque habet rerum cælestium expressam imaginem, & Christum imaginem, invisibilis Dei, characterem hypostaseos Patris & splendorem gloriæ eius, ipsumque corpus futurorum quod Christi est; & propterea non indiget lege umbram habente futurorum bonorum: quâ de causa ab eadem lege ceremoniali, quâ typicè Christum & bona futura præfigurabat, libera est.

VII. Ecclesia N. T. nullam omninò quoad verbum ipsum seu Spiritum toto suo decursu mutationem sensit, sentit, aut sentiet usque ad finem huius mundi: extremis enim temporibus loquutus est nobis in Filio, & per illos qui ipsum audiverunt.

VIII. Hęc eadem Ecclesia peculiari sensu & distincto contra Ecclesiam quæ fuit sub V. T. Catholica dicitur, quatenus per universum orbem terrarum diffusa est, & omnes omninò nationes, tribus, populos, lin-

linguas complexa est ambitu suo : quam universalitatem Iudæorum plærorumque rejectio non impedit, cum & ipsi aliquando magno numero & velut agmine facti ad eandem sint accessuri.

IX. Ecclesiæ quatenus fuit à temporibus Iohannis usq; ad Christi in cælos adscensum, statum, inconsistentem & velut inter medium inter promissionis & Euangelii, seu V. & N.T. statum non malè aut incommode appellare possumus.

X. Quà de causâ Iohannis Ministerium utrique tum Prophetarum tum Apostolorum Ministerio interponimus, tum neutri planè & omnimodò conformem : unde & major dicitur Propheta, & minor minimo in regno Dei.

COROLLARIUM.

Iohannis baptisma hucusque cum Christi baptismo unum fuisse ut ille restaurari non debuerit.

THESIS QVINQVAGESIMATERTIA,

DE

Ecclesiæ Capite & Notis.

I.

Quamquam caput & corpus unius naturæ sint, & secundum naturam unum propriè *ὁ φ. 176.* *ἄπορ* constituent, tamen is qui secundum naturam Ecclesiæ caput est, cum eâ naturâ communionem ha-

bere non potest, est enim creatura eius.

I I. Sed visum est Deo, qui & caput Ecclesiæ est secundum naturam, & creator illius, Ecclesiæ dare caput filium Iesum Christum hominem factum, per quem etiam Ecclesiam condere voluit, novam scilicet creaturam, ut arctior inter Ecclesiam & caput ipsius esset unio, & liberior fidentiaque communicatio.

III. Capitis autem Ecclesiæ ad ipsam triplex est respectus. I. Ut caput omnia in se perfectissimè contineat, quæ ad vitam & salutem eius sunt necessaria & sufficientia. II. Ut Ecclesiæ, suo corpori aptè sit ad unitum per commissuras & compages Spiritus & fidei. III. Ut caput perfectionis suæ virtutem illi influere possit, & illa eandem ab illo accipere secundum ordinem præordinationis & subordinationis aptè sibi juxta utriusque differentiam respondentis.

IV. Hæc autem tria soli Christo competunt, imò verò nullum illorum trium est, quod ulli personæ vel rei præterquam Christo convenit: quare ille solus est caput Ecclesiæ, cui Ecclesia immediatè secundum internam & ipsissimam essentiam coheret.

V. Nemo verò illi secundum istum respectum vicarius esse potest: non Petrus Apostolus, non Pontifex aliquis Romanus, imò verò ne quidem secundum externam administrationem Ecclesiæ quempiam inter homines vicarium habere potest, & quod amplius est, non Ministrum universalem qui vicarii nomine minor sit.

VI. Non tamen diffitemur illos qui

qui ab illo capite Ministri constituti sunt, functiones illas obire quæ ad munia capitis pertinent; propterea, quod ipsi visum sit, mediante hominum opera Ecclesiam suam sibi congregare, eamque gubernare.

VII. Hæc verò Ecclesia nulli quam capiti suo secundum internam essentiam nota, etiam alijs innotescit per signa & indicia quæ originem suam ex ipsissima ejus interna essentia habent, siquidem vera non fucata sint & specie fallentia.

VIII. Signa hæc sunt fidei veræ professio, & vitæ secundum Spiritus præscriptum, & instinctum institutio quod ad externas actiones attinet, de quibus solis judicare possunt homines.

IX. Hæc notas dicimus esse Ecclesiæ extrinsecus bene habentis: At fieri potest ut sola fidei professio per publicam verbi prædicationem & auditum, per Sacramentorum administrationem & usurpationem, per preces & gratiarum actiones in ea obtineat, & vita ipsa tota à professione degeneret, & denique Christum, quem scire verbo profiteretur, factis neget; quo casu non desinit esse Ecclesia quantisper Deo & Christo visum est illam eiusque mores tolerare, eique libellum repudii non mittere.

X. Accidit verò ut & in ipsa professione falsa veris incipiat admiscere, & Iehovam simul & Bahalim colere: tunc sanè ejus conditio pessima & proxima excidit, & jubentur omnes qui illi adherent eam deserere, hucusque saltem ne abominationum eius participes fiant, seque inquinamenti idololatriæ continent, imò verò matrem suam accu-

sare quod metentrix sit, & mariti scædus violaverit.

XI. In qua defectione non illi qui deserunt, sed quæ justè deferitur causa dissidii est, quia ipsa prior à Deo & Christo defect, cui omnes fideles & quæcumque particulariter adherere individuo nexu necesse est.

XII. Pontifex Romanus Ecclesiæ caput non est, & quia se caput Ecclesiæ jactat eo ipso nomen Antichristi illi merito competit.

XIII. Notæ Ecclesiæ quas Pontificii venditant, antiquitas, universalitas, duratio, amplitudo, successio doctorum non interrupta, conspiratio in doctrina, præter hæc quas posuimus consuetæ sunt, quia accommodantur præsentis statui Ecclesiæ Romanæ.

THESIS QVINQVAGESIMA QUARTA,

DE

Ecclesia Catholica, eius partibus & respectibus.

I.

Ecclesia Catholica est cætus fidelium universorum, ex omni lingua, tribu, populo, natione & vocatione evocatorum: qui vocatione Dei salutari ex statu corruptionis in dignitatem filiorum Dei per verbum fœderis gratuiti vocati, & Christo tanquam viva membra capiti per veram fidem insiti fuerunt, sunt & erunt ad laudem gloriose gratiæ Dei.

Vnde

Vnde apparet Ecclesiam Catholicam nulla re ad substantiam Ecclesie pertinentem differre à particularibus, sed sola tantum amplitudine.

II. Quemadmodum autem ratione materie (quæ omnes complectitur qui unquam vocationis salutaris participes, & in familiam Dei adiecti fuerunt, sunt, erunt) Catholica dicitur Ecclesia: sic à forma (quæ consistit in mutua relatione Ecclesie Christum tanquam caput suum & sponsam fide complectentis, & Christi Ecclesiam sibi tanquam corpus & sponsam ita arcè unientis per Spiritum suum, ut ipsius Christi vitæ vivat Ecclesia, & participes eius omniumque eius bonorum fiat.) Ecclesia dicitur una & sancta.

III. Una, quod sub uno Deo & Patre qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis, velut unum corpus, uni capiti Christo Domino per unum Spiritum sit adunata per unam fidem eodem verbo habitam eandem spem hæreditatis eiusdem, mutuamque charitatem coagmentata sit in templum sanctum & habitaculum Dei in Spiritum. Quare tota hæc unitas spiritualis est, quanquam qui adunati sunt partim corpore, partim Spiritu consent.

IV. Sancta, eo quod beneficio Sancti sanctorum ex mundo immundo sit segregata, sanguine eius à peccatis lota, Dei præsentia & gratiosa inhabitatione decorata, denique per Spiritum sancti sanctificationem vera sanctitate ornata.

V. Cæterum Ecclesia hæc, licet unum sit, secundum actus tamen Dei erga eandem, quatenus vel omnes vel aliquos percepit, distin-

guitur. Quæ percepit creationis suæ & conservationis actum tantum, in via esse dicitur, & militans appellatur; utpote cui adhuc sit cum peccato, carne, mundo, & Satana confligendum. Quæ insuper consummationis particeps facta, & in patria esse dicitur ea triumphans nuncupatur, quæ devictis hostibus quiescit à laboribus suis, quæque cum Christo regnat in cælis. Huic parti militanti in terris etiam titulus Catholice attribuitur, quatenus omnes particulares militantes suo ambitu complectitur.

VI. Distribuitur autem Catholica secundum partes ipsius in multas particulares Ecclesias, siquidem illa multis cæribus consistet secundum locum diffinis & distinctis. Illæ autem particulares Ecclesie, ut nomen Ecclesie habent, ita quoque rem nomine significatam & integram definitionem habent, simularum partium instar, quæ totius nomen & definitionem participant, & sola tantum universitate Catholica consistit à singulis particularibus, nulla prorsus alia re quæ ad essentiam Ecclesie pertinet. Vnde facile intelligitur quomodo intelligi queat, cum particulares Ecclesie singulæ errare queant, tamen Catholica errare non possit; hoc nempe sensu, quod nunquam sit futurum tempus quo non sint futuri aliqui fideles qui in fundamento Religionis non errent. Verum ex hac interpretatione apparet, ex eo quod Catholica dicitur isto sensu ab errore immunis esse, concludi non posse, ullum cærum, quantumvis magnum, errore exemptum esse, nisi sit in illo unus vel plures qui ita ducti sint in omnem veritatem ut errare nequeant.

VII. Hinc cum evocatio Ecclesiæ fiat intus per Spiritum, foris per verbum enuntiatum, & vocati iustus respondeant fide, foris professione fidei, prout qui vocantur internum & externum hominem habent: hinc Ecclesia ratione eorundem vocatorum, distinguitur in visibilem & invisibilem, ab adjuncto externo accidente: invisibilem qua credit corde ad iustitiam, visibilem qua confitetur ore ad salutem. Et hæc visibilitas aut invisibilitas non magis aut minus toti Ecclesiæ Catholicæ, quam singulis particularibus Ecclesiis convenit.

VIII. Deinde quum Ecclesia ex hoc mundo, qui totus in malo situs est colligatur, & sæpe per administratos qui præter verbum Dei etiam aliud verbum annuntiant, quumque illa constet ex hominibus deceptiōni & lapsui obnoxiiis, quin etiam ex deceptis & ex lapsis: hinc Ecclesia distinguitur respectu doctrinæ fidei in orthodoxam & hæreticam, respectu cultus divini in idololatricam, & Deum Christumque eius rectè colentem: respectu morum secunda legis tabula præscriptorum in puriorem vel impuriorem; ubi etiam gradus sunt animadvertendi secundum quos una magis est hæretica, idololatræ, impura quàm altera: de quibus omnibus rectum secundum Scripturas iudicium est ferendum. Sic quoque Catholicæ vox usurpatur de iis Ecclesiis quæ nec hæresi extitanti laborant, neque idololatræ sunt.

THESIS QUINQVAGESIMA
QUINTA,

DE

Potestate Ecclesiæ in
dogmatis tradendis.

I.

Ecclesiæ potestas secundum varia Objecta considerari potest varè. Versatur enim vel circa dogmata tradenda, vel circa leges ferendas, vel circa conventus agendas, vel circa Ministros instituendos, vel denique circa jurisdictionem.

II. Ecclesiæ (sive illa universè consideretur, sive secundum partes) potestas in dogmatis instituendis, vel primum tradendis nulla profusa est. Est enim sponsa Christi, & propterea vocem sponsi sui audire tenetur non ipsa sibi normam volendi, credendi, faciendi, sperandi, præscribere potest.

III. Tota verò eius circa dogmata potestas est in traditorum à Deo Christoque dispensatione & administratione, quam necessario præcedit dogmatum divinatorum humilis & pia acceptio, quæ efficit ut nomen semel acceptum merito conservit.

IV. Quemadmodum acceptio & custodia dogmatum vel secundum verba, vel secundum rectum sensum considerari potest, ita etiam acceptorum & custoditorum dogmatum traditio vel secundum verba est, vel secundum rectum sensum distinguenda.

V. Se-

V. Secundum verba traditio est, quando ipsissima verba quæ accepit sive scripto sive viva voce à Deo tradita, sine alia additione, diminutione, mutatione, transpositione profert, sive ex archivis ubi scripta divina recondidit, sive ex sua memoria qua viva voce tradita cum cura fideliter conservavit: sancte testificans illa ipsa esse quæ accepit divinitus pura & sincera, & vel ipsa morte testificationem istam confirmare parata, quantum varietas exemplarium in ipsis originalibus linguis translatorum in alias linguas permittit, quæ tamen fundamentum eousque non concernit, ut de eo propter istam varietatem dubitari possit.

V. I. Traditio secundum sensum est dogmatum verbis divinis propositorum & comprehensorum latius explicatio & applicatio, in qua se intra verbi ipsius traditi terminos continere debet, nullam particularem dogmatis vel loci interpretationem proferens, quæ toti fundamento non innitatur, & ex aliis locis comprobari nequeat: quod cavebit diligentissime si quam maximè ipsius verbi traditi vocibus inhæreat, & quantum fieri potest ab exoticis vocibus absteineat.

V. II. Huic potestati adnexum est jus dogmata à quovis Spiritu proposita examinandi & dijudicandi, ubi etiam normam verbi quod certo constat divinum esse, & ut tale receptum est usurpabit, & quidem solius, si examen & iudicium rectè facere velit, & ab errore immunis esse. Si tamen qualiacunque scripta humana pro regula usurpaverit non erit ei lux matutina & propterea in tenebris palpabit.

V. III. Cavere autem Ecclesia

debet tum ne verba sibi divinitus tradita à quopiam abscondat, eorumve lectione aut meditatione cuiquam interdicit: tum ne cum suis verbis dogmata divina certis de causis enuntiat, quempiam ad illorum susceptionem vel approbationem compellat, nisi sub hac conditione quatenus sensui divinis verbis comprehenso consentanea sunt: Denique ne quempiam prohibeat dogmata verbis Ecclesiæ proposita legitime examinare volentem. Quicquid enim horum fecerit arrogatæ sibi, & præter fas jus & equum usurpatæ potestatis crimen effugere non poterit.

COROLLARIUM.

Commentum est Pontificiorum de Spiritu sancto sic assistente Ecclesiæ ut in iudicio de authenticis scriptis faciendo, & recta sensuum divinatorum interpretatione errare non possit.

THESIS QVINQVAGESIMA SEXTA,

DE

Potestate Ecclesiæ in legibus ferendis.

I.

Leges quæ Ecclesiæ præscribi possunt, aut ut præscriptæ considerari possunt duplices sunt, notabili discrimine & doctrina insigni inter se discriminatæ, tum secundum materiam, actus nempe qui præscribuntur, tum secundum finem cuius gratia præscribuntur, denique secundum vim & necessitatem obligationis.

Eff 2

II. Aliæ

II. Aliæ enim ipsam vitæ secundum Deum & Christum instituentem essentiam & actus fidei, spei, charitatis necessarios concernunt, eaque necessariæ & primariæ seu principales, & velut fundamentales ipsius regni Dei dici possunt. Aliæ verò actus quosdam secundarios & succenturiatos, circumstantiaq; actuum principalium respiciunt, quæ omnia ad illorum priorum commodiorem facilioremq; observationem faciunt; qua de causa positivæ & inservientes dici mereantur.

III. Ad leges necessarias & ipsius fidei, spei, charitatis actus essentialiter concernentes ferendas neque jus habet Ecclesia, neque ulla necessitate adstringitur. Illud enim Dei & Christi est propriissime, & tam prolixè à Christo est usurpatum ut nihil ad fidei, spei, charitatis actus pertinere possit essentialiter, quod ab ipso plenissime prescriptum non sit.

IV. Tota igitur Ecclesiæ potestas in ferendis legibus secundi generis posita est, de quarum tum positione tum observatione videntium est.

V. In huiusmodi legum præscriptione ad hæc sequentia oculos intendere intentoque habere debet Ecclesia. Primo, ut actus quos præscribet aut vetabit sint mediæ & adiphori, sua natura neque boni neque mali; qui tamen utiles esse possint pro circumstantiis personarum, temporum, locorum, actibus præscriptis commodè observandis.

VI. Secundò, ut leges huiusmodi verbo Dei non sint adversæ, sed illi potius conformes sint, sive ex iis quæ generatim verbo Dei præscripta sunt juxta circumstantias jam

dictas deducantur, sive iis quæ verbo Dei præscripta sunt exsequendis tanquam media apta existimantur.

VII. Tertio, ut ad politiam Ecclesiæ externam benè ordinandam & decorè administrandam potissimum referantur: Deus enim non confusions sed ordinis auctor est & amator, & decori ubique habenda est ratio, potissimum in Ecclesia que domus Dei est, quam minimè decet in se quippiam inordinatum aut indecorum habere vel committere.

VIII. Quarto, ne auctoritatem sibi sumat per leges suas conscientias ad actus à se prescriptos obligandi, si enim invadet jus Christi, nempe, præscribendi necessaria, & libertatem Christianam infringendi, quæ immunis esse debet ab eiuſmodi laqueis.

IX. Quintò, ne sibi ipsi adimat ullo facto, vel promissione simplici, vel juramento, sive per vivam vocem, sive per manus subscriptionem potestatem ipsas leges abrogandi, ampliandi, minuendi, mutandi, de qua ipsa potestatis suæ perpetuâ duratione non inutile esset si sub finem legum ipsa Ecclesia protestaretur, subjuncta clausula quam Magistratus in politicis positivis legibus usurpare solet.

X. Ad observationem verò quod attinet, cum jam latæ sunt, hucusque tum singuli tum omnes qui in Ecclesia sunt obstringuntur, ut neque per contemptum, neque cum scandalo aliorum transgredi illas liceat: & ipsa Ecclesia non ita vilem habeat observationem illarum ut illas per contemptum & cum scandalo aliorum violari permittat, sed trans-

transgressores tales tanquam inordinatè & indecore se gerentes notabit, monebit, corripiet, arguet, & ad faniorem mentem reducere conabitur.

COROLLARIUM.

An non utile sit restanda potestati & libertati Ecclesie: aliquando mutationem quandam in legibus Ecclesiasticis facere, ne diuturna illa & citra ullam mutationem facta observatio opinionem necessaria observationis pariat.

THESIS QVINQVAGESIMASEPTIMA,

DE

Potestate Ecclesie in iure dicundo, seu disciplina Ecclesiastica.

I.

CVM nulla societas quantumvis rectè instituta & bonis legibus informata diu consistere possit, nisi certa jurisdictionis seu disciplinæ ratione in officio contineantur, vel ad officium adigantur qui ad illam pertinent; etiam in Ecclesia, quæ domus, civitas, regnum Dei est, huiusmodi disciplinam vigere & exercere necesse est.

II. Hanc autem vitæ Spirituali non animali accommodatam esse decet, & Ecclesie qua talis edificandæ, confirmandæ, amplificandæ, & exornandæ, conscientisque diri-

gendis inservire citra vim corpori aut rei statuique vitæ animalis ulla parte noxiam, nisi forte Magistratui videatur pro potestate sibi à Deo concessa, etiam alia ratione peccantem ad resipiscantiam adigere; cui nihil præjudicamus.

III. Est autem disciplina Ecclesiastica actio Ecclesie, qua secundum potestatem à Deo & Christo institutam sibi que datam, & ex conscientia impositi muneris usurpandam, omnes & singulos qui ad Ecclesiam pertinent; si in peccatum manifestum lapsi sunt, reprehendit & admonet ut resipiscant, aut, si in peccatis pertinaciter perseverant excommunicat, ad Ecclesiam totius bonum, salutem ipsius peccatoris, eorum qui extra sunt lucrificationem, & Dei ipsius Christique gloriam.

IV. Objectum huius disciplinæ sunt omnes & singuli qui Ecclesie per baptismum insiti capaces sunt disciplinæ istius ad sui correctionem. Causa seu formalis conditio cur disciplina in illos exercenda sit, sunt peccata ab illis admissa, sive illa doctrinam concernant fidei & hæreses sint exitiales & perniciosæ, sive mores & reliquos vitæ Christianæ actus.

V. Oportet autem ut peccata ista externa sint & manifesta, nota scilicet & rectè nota iis à quibus disciplina administrabitur, hoc est, ut constet esse peccata secundum leges Ecclesie à Christo latas, & quod sint perpetrata. De internis enim solus Deus iudicat.

VI. Forma administrationis esto cum omni mansuetudine & discretionem, cum zelo etiam, & aliquando cum severitate & rigore aliquo, si sic postulet usus. Intentio autem

fit salus eius qui peccavit, & totius corporis Ecclesiæ ad gloriam Dei & Christi.

VII. Disciplinæ istius executivum positum est tum in admonitione, tum in castigatione seu punitione, vel in censura quæ fit verbis tantum per reprehensionem, adhortationem, comminationem, vel quæ fit privatione nonnullorum ad communionem sanctorum, & salutarem cuiusque fidelis in corpore Christi exædificationem extrinsecus pertinentium.

VIII. Admonitiones sunt accommodatæ, primò personis quæ peccarunt, ubi notandum discrimen ætatis, sexus, conditionis cum omni prudentia & discretione. Secundò, ipsis quæ sunt perpetrata peccatis, graviora enim sunt alia aliis. Tertio, modo quo perpetrata sunt peccata, qui hic speciatim est considerandus.

IX. Nam peccata alia sunt clandestina, alia publica, sive illa offensam tantum habeant in Deum, sive etiam conjunctam cum illa injuriam in proximum: secundum quem posteriorem respectum peccatum privatum dicitur, à privato nempe in privatum admissum, quale intelligit Christus Matth. 18. cuius etiam arguendi modus isthic præscribitur.

X. Peccatum clandestinum est quod clam paucis consciis est perpetratum: huic clandestina competit correptio ab iis facienda qui illius consciis sunt: adhiberi tamen poterit ad conciliandam reprehensioni auctoritatem aliquis ex Ecclesiæ antistitibus, qui tamen id ipsum ad collegas referre nullo modo poterit, sed clam habere debet.

XI. Publicum peccatum est quod plurimis consciis patratum est: quo nomine an illud appellari possit quod clam quidem patratum est, ad multis innotuit vel culpa eius qui ipsum commisit, vel aliorum qui id sine necessitate divulgaverunt dispici permittimus.

XII. Peccata autem publica ad huc sunt in aliquo discrimine. Nam aut alicui Ecclesiæ parti nota sunt, aut toti vel pene toti Ecclesiæ: pro hoc discrimine etiam variari debet admonitio. Si parti Ecclesiæ notum sit peccatum, sufficit coram ipso senatu Ecclesiastico, aut coram pluribus quibus innotuit admoneri & corripi peccatorem: Si toti Ecclesiæ, coram omnibus arguendus est, hoc enim facit tum ad pudorem eius qui peccavit, tum ad perterrefaciendum alios ne ipsius exemplo peccent. Quanquam pudori alicuius consuli possit cum moderamine aliquo, nempe si peccator peccandi consuetudine non tenetur, sed à peccato præoccupatus fuerit.

XIII. Quam correptio ista eò tendat ut peccator à peccando desistat, necesse est, si id primâ admonitione non obtinetur, aliquoties iteretur admonitio dum corrigatur peccator, aut contumaciam declarat. Vtrum verò dum spem præbet correctionis quam tamen opere ipso non præstat ex iudicio & voto Ecclesiæ, ad punitionem venire utile sit, dissensio est inter Doctores: Sed illa non tam certis regulis terminari posse videtur, quam res ista discretioni præfulum Ecclesiæ esse permittenda.

XIV. Si vero spretis monelis omnibus contumaciter in peccatis perseveret peccator, postquam jam patientia

patientia necessaria erga eum usa est Ecclesia, ad punitionem deveniendum est, quæ est excommunicatio, exclusio nempe contumacis à communione sacrorum & ipsius Ecclesiæ, quam exclusionem publicam comitabitur commercij ipsius & familiaritatis vitatio; à singulis Ecclesiæ membris curanda, quoad necessitas officiorum illi vel ab omnibus secundum generalem vocationem, vel à nonnullis secundum singularem obligationem debitorum permittit.

Subditus enim non liberatur ab obligatione erga principem propter excommunicationem principis.

Non uxor à debito quod marito præstare tenetur.

Non liberi ab eo quod parentibus debent, & sic in alijs similibus.

X V. Hanc excommunicationem nonnulli esse putant a solo usu cænæ: alij eam duplicem esse putant, minorem & majorem, exclusionem partialem a non nullorum sacrorum usu: majorem ab omnium simul & tota fidelium communione: Alij verò minore rejecta nullam aliam quam majorem illam agnoscunt; cum nulla illis videatur esse causa cur magis ab hac quam illa communione rejici debeat contumax peccator, qui se indignum fecit ut illum in Ecclesia & conventu Sanctorum locum obtineat. Nos sententiam non interponimus, sed rem judicio doctorum & piorum discutiendam permittimus, ut communi consensu ex Scripturis statuatur quod ipsis maximè est consentaneum, & ædificationi Ecclesiæ accommodum.

COROLLARIA.

Vbi manifestus Schismatis metus est excommunicatione abstinentum est.

An non & ubi metus est persecutionis ab excommunicationem exstima? Arbitramur.

THESIS QVINQVAGESIMA

OCTAVA,

DE

Concilij.

I.

Concilium Ecclesiasticum est cætus virorum nomine Dei congregatorum de rebus ad Religionem & Ecclesiæ bonum pertinentibus, secundum verbum Dei consulentium & definitivum ad Ecclesiæ salutem & Dei gloriam.

II. Cætus hujusmodi indicendi potestas est penes ipsam Ecclesiam: quæ si sit sub ditione Magistratus fidelis & Religionem profitentis, vel publicè illam tolerantis, tum potestatem hanc Magistratui transferribimus: sine cujus convocazione illegitimum concilium esse sustinuerunt protestantes de nullitate Concilij Tridentini Ecclesiæ. Si verò Magistratus neque fidelis sit, neque publicè tolerans Religionem, sed hostis & persecutor, tunc illi qui in Ecclesia præsident isto munere fungentur.

III. Occasionem hujusmodi conventui præbent vel mali nonnulli qui Ecclesiæ noxam inferunt, sive sint in Ecclesia sive extra eam; vel ipsa perpetua Ecclesiæ quamdiu in terris

terris est constitutio. Quum enim obnoxia sit errori, corruptelæ, defectioni à veritate doctrinæ, integritate cultus divini, morum probitate & concordia Christiana, ad hereses, idololatriam, morum corruptelam, & schismata, utile est conventum huiusmodi institui: non tamen ut si quod corruptelarum ingressum esse manifestò constet, id corrigatur, sed etiam ut inquiratur an non aliquid ingressum sit, quum inimicus homo zizanias spargat dormientibus hominibus penes quos est agrum Domini curare.

IV. Conventum hunc virorum esse dicimus (fœmina enim in Ecclesia taceto, nisi extra ordinem divinitus vocata) quos hæc dicimus insignitos esse, oportere. Primò, ut sint potentes in Scripturis & sensus in illis exercitatos habeant. Secundò, ut pii sint, graves, prudentes, moderati, veritatis divinæ & pacis Ecclesiasticæ amantes. Tertio ut liberi sint, & nulli vel personæ, vel Ecclesiæ, vel confessioni ab hominibus conscriptæ, sed soli Deo & Christo ejusque verbo obstricti.

V. Sive Ecclesiastici illi sint sive Politici; imprimis Magistratus ipse summus, & viri publico in Ecclesia & Republ. munere fungentes: deinde etiam privati; ne quidem exclusis ijs qui quippiam aliud statuunt quam communis sententiæ habet, modo istis donis sint instructi. Eosque, tales non modo deliberativam sed & decisivam sententiam dicere posse arbitramur.

VI. Objectum circa quod versabitur Concilium sunt res ad Religionem & Ecclesiæ, quæ talis, bonum pertinentes; quæ duobus summis capitibus comprehenduntur; ut **primarium sit ipsa doctrina fidei,**

spei, charitatis; secundarium verò, ordo & politia Ecclesiæ.

VII. Norma secundum quam deliberatio instituenda & definitio faciendæ est, unica & sola est verbum Dei, penes quem absolutum est in Ecclesia dominium. In rebus vero ad ordinem & *virtutem* Ecclesiæ pertinentibus, licet præ sentem Reipubl. & Ecclesiæ statum introspicere, & secundum circumstantias locorum, temporum, personarum deliberationem & decisionem peragere: unum modo caveatur, ne quid verbo Dei adversum statuatur.

VII. Quia vero omnia ordine peragi debent in huiusmodi concilijs, necesse est aliquem toti concilio præsidere. Si Magistratus summus adsit, ipsi id munus competit: verum potest ille hoc officij mandare alteri sive Ecclesiastico sive politico viro, imò & ipsi concilio negotium hoc committere, modo ipse curet ut omnes & singuli in officio contineantur, ne tumultuose peragantur iudicia. Utile autem est ut Episcopus aliquis constituatur qui preces & gratiarum actiones obeat, agenda proponat, sententias exquirat, colligat, quantum quidem ille ut Ecclesiasticus hæc obsecundis aptior est.

IX. Locus huiusmodi conventibus destinandus est qui maximè commodus sit omnibus ad Synodum accessuris; nisi forte Magistratui summo videatur illum deligere locum qui ipsi commodissimus sit. Locus tutus esse debet ab insidijs; salvus conductus omnibus procurandus necessarius, ut liceat ipsis sine noxa accedere & discedere, quantum per ipsam Dei legem licet, contra quam nullius vel maximi cætus est vel tantula auctoritas.

X. Auctoritas conciliorum absoluta non est, sed dependens ab auctoritate Dei. Qua de causa nemo simpliciter ijs quæ in concilio statuta sunt adsentiri tenetur (nisi illi intersint qui errare nequeunt, & indubitata ejus rei habent Spiritus sancti *πικρήρια* & testimonia) sed potest unusquisque, imo vero tenetur quæ in concilio conclusa sunt ad normam verbi Dei exigere: & si comperiat consentire, adprobare, sin minus improbare: hac tamen cautione ne facile rejiciat quod unanimiti tam multorum piorum & doctorum consensu statutum est, sed diligenter dispiciat, an Scripturas pro se satis clare pronunciantes habeat, tum illorum consensui assensum suum præbeat in Domino.

XI. Conciliorum necessitas simplex non est, quia potest Ecclesia de necessarijs instrui sine illis. Magna tamen illorum est utilitas, si in nomine Domini instituta secundum illius verbum omnia examinent, & constituant id quod communi consensu juxta illam normam visum fuerit pronuntiandum. Quum enim oculi plus videant quam oculus, & Dominus exaudire soleat preces multorum inter se consentientium in terrâ, verisimilius est veritatem per concilium aliquod multorum doctorum & piorum hominum ex Scripturis inventum & confirmatum iri, quam unius alicuius opera privatim apud se id ipsum negotium agentis.

XII. Vnde etiam concilii alicuius auctoritatem majorem esse dicimus quam cuiusvis hominis qui isti concilio interest; etiam Romani Pontificis; cui nullum aliud jus tribuimus in ullo concilio quam

cuiusvis Episcopo; etiam tum cum ille: veri Episcopi munus obit fideliter tantum abest ut sine illius jussu, præsidatu, directione, concilium cogi & haberi nequeat.

XIII. Concilium nullum potest successoribus suis præscribere, quominus illi rursus de eo dispiciant, de quo antea in conciliis præcedentibus actum & definitum est: quia res Religionis in præjudicatum non venit. Neque potest concilium ullum se jurejurando adstringere ad ullum aliud verbum quam ad Dei verbum observandum: multo minus potest ipsum positivæ leges facere, ad quas aut seipsum aut ullum hominem juramento obstringat.

XIV. Liceat etiam œcumenico posteriori concilio in dubium vocare quod præcedente œcumenico constitutum est, quia œcumenica concilia etiam errare possunt: neque tamen inde sequetur Ecclesiam Catholicam errare, hoc est, omnes fideles *καθολικῶς* errare.

THESIS QVINQVAGESIMA NONA,

DE

Ministeriis Ecclesiasticis

N. T. & vocatione ad ea.

I.

Ministerii voce designamus officium seu munus publicum *ὑπηρετικόν*, superiori subserviens, & hic quidem Deo & Christo quæ Dominus est & caput Ecclesiæ. Ecclesiasticum ab objecto suo dicitur
G g g quod

quod est Ecclesia, & à politico quod circa Rempubicam civilem est, distinguimus.

I I. Est autem munus publicum à Deo certis hominibus demandatum Ecclesiam colligendi, collectam curandi, & ad Christum caput eius perque illum ad Deum adducendi, ut beatam vitam consequatur ad Dei & Christi gloriam.

III. Quum autem Ecclesia constet ex hominibus animalem vitam viventibus, & ad spiritualem, quæ superior est, & velut finis alterius esse debet, in illa degendam vocatis, duplex munus pro necessitate tum animalistam spiritualis vitæ in Ecclesia obeundum est: unum, quod propriè, per se, & immediatè circa vitam Spiritualem, eiusque initium, progressum, & confirmationem versatur; alterum, quo animalis vita sustentatur, & propterea per accidens & mediatè ad Ecclesiam pertinet. Illud semper necessarium est per se, hoc nonnisi ex hypothesi, siquidem sint qui alià sustentatione indigeant, & illis hæc ipsa non contingat per ordinem aliquem in civitate constitutum: quo casu semper durare debet, citra illam non necessarium. De illis propriè agimus, de hoc nihil ulterius dicturi.

IV. Munus vitæ Spirituali accommodatum consistit in hisce tribus actibus. Primus est, institutio veritatis quæ est secundum pietatem; Secundus, intercessio apud Deum; Tertius, regimen seu gubernatio institutioni isti accommodata.

V. Institutio consistit in veritatis, quæ credenda, speranda, facienda continet; propositione, explicatione, confirmatione, falsitatis con-

futatione, adhortatione, correptione, consolatione, comminatione: quod verbo tum legis tum Evangelii peragitur: cui functioni adjungimus Sacramentorum eidem fini servientem administrationem.

VI. Intercessio consistit in precibus, & gratiarum actionibus pro Ecclesia & singulis eius membris ad Deum offerendis, per Christum unicum advocatum & intercessorem nostrum.

VII. Gubernatio Ecclesiæ in hunc finem usurpatur, ut in totâ Ecclesia omnia decorè, ordine, & ad ædificationem fiant, & singula eius membra in officio contineantur, seynes incitentur, debiles confirmentur, devii reducantur, contumaces puniantur, respiscentes recipiantur.

VIII. Munia ista non semper eodem modo sunt imposita, neque iisdem rationibus administrata. Sub initium enim nascentis Ecclesiæ Christianæ, non nullis immediatè illa à Deo & Christo imposita sunt, & ab iis quibus imposita sunt, citra allegationem ad certas Ecclesias administrata. Vnde & Administrati dicti sunt Apostoli, tanquam legati Christi per universum orbem terrarum ad universas creaturas: quibus Evangelistæ additi sunt tanquam *σύνεργος*. Inde mediatè vocati Pastores & Doctores, Episcopi & Presbyteri, qui certis Ecclesijs fuerunt præfecti. Illi ad tempus duraverunt, & successores non habuerunt: Hi ad finem usque mundi durabunt perpetua successione: quamquam non negemus, quin, cum Ecclesia alicui primum colligenda est, unus homo integram terram docendo peragere possit.

IX. Hæc munia ita sunt comparata,

parata, ut una persona omnia illa simul obire possit, quanquam & sic postulante Ecclesiæ utilitate, & donorum diversitate varie in varios distribui possint.

X. Vocatio ad munia Ecclesiastica talia est vel immediata vel mediata: de illa non agemus. Hæc est actus divinus à Deo & Christo per Ecclesiam administratus, quo hominem ab usu animalis vitæ & communi separatum sibi consecrat, & ad munus pastorale obeundum amandat ad salutem hominum & gloriam suam. In qua vocatione, tum ipsam, tum ejus efficientem, tum objectum considerare debemus.

XI. Actus vocationis constat prævio examine electione & confirmatione. Examen est diligens inquisitio & probatio, an persona de qua agitur apta sit obeundo munere, quæ aptitudo consistit in rerum verarum & necessariorum notitia & adprobatione, vitæ probitate, facultate communicandi cum alijs quæ novit ipsa; quæ facultas loquelam ipsam & loquendi *κατασκευασ* continet: prudentia, moderatione animi, patientia laborum, infirmitatum, injuriarum, &c.

XII. Electio est personæ legitimè examinatæ & probæ comperta ordinatio, qua ipsi munus obeundum imponitur: cui sæpe addi solet publica quædam per preces & manuum impositionem, quin & per jejunium præmissum, inauguratio, & velut in ipsius muneris administrationem missio: quæ confirmatio dicitur solet.

XIII. Efficiens primaria est Deus & Christus, & Spiritus utriusque qua Christi causam agens in Ecclesiâ; à qua causa tota vocationis

auctoritas dependet. Ministra, est ipsa Ecclesiâ, in qua numeramus Magistratum ipsum Christianum, Doctores cum reliquis Presbyteris, & populum ipsum. ubi verò Magistratus non est qui hanc rem curare velit, isthic Episcopi seu Presbyteri cum plebe istud negotium peragere possunt & debent.

XIV. Objectum est persona vocanda, in qua requiritur Ecclesiæ causa aptitudo illa de qua dictum est: & propter ipsam testimonium bonæ conscientiæ: quo adprobat modestè judicium Ecclesiæ & conscius sibi est quod sincero Deitimore & solius Ecclesiæ ædificandæ studio hoc ipsum munus capeffit.

XV. Forma vocationis essentialis est ut omnia agantur secundum regulam verbo Dei præscriptam. Accidentaliter, ut decenter & convenienter secundum particulares respectus personarum, locorum, temporum, & reliquarum circumstantiarum.

XVI. Vbicunque hæc conditiones servantur omnes, legitima est vocatio, & omni ex parte proba: sin aliqua defuerit, actus vocationis quidem imperfectus est, sed rata nihilominus est habenda vocatio, dum vocatio Dei manet conjuncta foris aliqua testificatione ipsius, quæ quia varia est definire non possumus.

COROLLARIUM.

Vocationes in Pontificia Ecclesia non fuerunt nulla, quamquam contaminata & imperfecta: & primi reformatores ordinariam vocationem & mediatam habuerunt.

THESIS SEXAGESIMA

DE

Sacramentis in genere.

De Ecclesia, eius potestate, ac verbi Ministerio egimus hactenus; sequitur ut de signis illis agamus, quæ Deus verbo suo appendit, quibusque fidelem fœderatorum suorum cordibus ingeneratam obfignat & confirmat. Vocantur enim hæc signa vulgò Sacramenta: voce Scripturis quidem non usitata, atramen tamen propter consensum Ecclesiæ non rejicienda.

I.

Est autem vox hæc ab usu militari ad usum sacrum translata: sicut enim milites Imperatori suo per Sacramentum tanquam per solenne iuramentum consecrabantur; ita etiam fœderati horum signorum perceptione tanquam publico iuramento Christo obstringuntur. Sed quia eadem vox vel relatè sumitur idque vel propriè pro signo, vel metonymicè pro signato; vel absolutè, idque synecdochicè pro utroque: nos de propria significatione hic agemus.

II. Est igitur Sacramentum signum ac sigillum sacrum & visibile à Deo institutum, quo promissionem gratiosam verbo propositam, fœderatis suis obfignat; eosque vicissim ad officii sui præstationem adstringit. Itaque non aliæ nobis hæc promissiones proponuntur, quàm verbo patefactæ sunt.

III. Signum & sigillum dicimus, tum ex usu Scripturæ Genes.

17. 1. Rom. 4. 11. tum ex ipsius rei

naturâ, quia nimirum hæc signa præter speciem externam quam sensibus nostris inferunt, aliud faciunt in cogitationem venire. Neque nuda tantum sunt signa significantia, sed *Cæcydis* & sigilla, quæ non mentem, sed & cor ipsum afficiunt.

IV. Sacrum dicimus duplici respectu; tum quia à Deo datum est, tum quia ad usum sacrum datum est. Visibile dicimus, quia de natura signi est ut sit sensu perceptibile; quod enim tale non est, signum dici nequit.

V. Auctor horum signorum est Deus, qui solus est Ecclesiæ Dominus & Legislatores, cuius est leges præscribere promissa facere, eaque obfigmare iis quibus ipsi visum est signis; quæ tamen gratiæ obfignandæ ita sunt accommodata, ut eam per analogiam quandam significant. Naturalia itaque signa non sunt, quæ ex sua natura totum illud significant, quod significant; sed voluntaria, quorum significatio tota pendet ab arbitrio instituentis.

VI. Materia est ipsum externum elementum à Deo creatum, ideoque eius potestati subiectum, & aptum natum ad obfignandum quod Deus eo obfignatum vult secundum sapientiam suam.

VII. Forma interna Sacramentorum (cum sit *en taw æds ri*) in relatione consistit, & est conveniens illa analogia & similitudo inter signum & rem signatam; quæ spectat tum repræsentationem, tum obfignationem & exhibitionem signati ex auctoritate & arbitrio instituentis. Ex arctissima hac signi cum signato analogia variæ sunt in Scriptura & Sacramentis usitatæ figuratæ locutiones, sicut cum nomen

rei signatæ signo tribuitur, ut, Pactum meum in carne vestrâ Genes. 17. 13. & vice versâ, ut, Pascha nostrum immolatum est. 1. Cor. 5. v. 7. vel cum signo tribuitur proprietas rei, ut, qui bibit de aqua ista non sitiet in æternum Ioh. 4. 14. vel contra, ut, hoc est Corpus Matt. 26. 26.

VIII. Finis Sacramentorum est duplex, proximus & remotus: proximus est promissionis in fœdere factæ obsignatio: remotus, tum fidei fœderatorum confirmatio, & per consequens Ecclesiæ, quæ ex illis constat, salus; tum Dei gloria.

IX. Illi quibus Sacramenta à Deo instituta & usurpanda sunt, fœderati Dei sunt, iique soli & omnes; quibus tamdiu illorum usus concedendus est, quamdiu à Deo fœderatorum nomine censentur; licet ipsi peccatis suis repudiationem meruerint.

X. Hæc autem Sacramenta pro vario hominum statu sunt consideranda: vel enim ante lapsum instituta fuerunt, & sunt fœderis operum; vel post lapsum, & sunt fœderis gratiæ Sacramentum fœderis operum unicum fuit, scil. arbor vitæ. Fœderis gratiæ sunt, vel quatenus in fœdus promissum spectant, & infantes abhuc Ecclesiæ & sub pædagogia constitutæ sunt, qualia fuerunt Circumcisio & Pasca: vel quatenus jam ad fœdus confirmatum spectant, & sunt Ecclesiæ Christianæ & adultæ; qualia sunt Baptismus & Cæna. De quorum singulorum inter se convenientia & discrimine commodius in cujusque tractatione agetur.

COROLLARIUM.

Sacrificia & Sacramenta, licet in non-

nullis conveniant; nullo tamen modo confundenda, quia hæc ab illis nullis respectibus differunt.

THESIS SEXAGESIMA

PRIMA,

DE

V. T. Sacramentis, Arbore vitæ, Circumcisione, & Agno Paschali.

I.

Arbor vitæ à Deo creata & instituta fuit in hunc finem, ut homo in legis divinæ obedientia persistens, eius fructu vesceretur, tum ad vitam hanc animalems adversus omnem defectum qui ex senio vel alia causa incidere poterat conservandam continuandamque, tum ad promissionem vitæ beatoris & melioris designandam: illi inservivit ut Elementum à Deo creatum, isti ut Sacramentum à Deo institutum: illi præstando apta fuit per naturalem vim & potentiam illi inditam, huic idonea fuit propter similitudinem & analogiam quæ est inter vitam animalems & spiritualems.

II. Circumcisio est signum fœderis Dei cum Abrahamo in initio ad obsignandum promissionem de semine benedicto ex illo nascituro, de benedicendis in illo omnibus gentibus, illoque Patre multarum gentium, & hærede mundi per justitiam fidei constituendo; quodque

Deus illius & feminis eius, post illum Deus esse vellet, administrandum in illo membro, quod est generationis instrumentum ordinatum in sexu virili, apta omnino inter signum & rem signatam analogia.

III. Illo signo omnes masculi ex Abrahamo oriundi octava à natiuitate ipsorum die insigniendi fuerunt expresso Dei mandato, addita comminatione fore ut è populo suo eius anima excinderetur qui circumcisis non esset ista die.

IV. Quauquam autem fœmellæ in ipsarum corpore non circumcidebantur, interea tamen eiusdem fœderis & obligationis participes erant, quia in viris censebantur, & à Deo pro circumcisis habebantur. Igitur non opus fuit ut Deus aliud quoddam institueret remedium tollendæ à fœminis nativæ corruptioni peccati, ut Pontificii affirmare audent, præter & contra Scripturas.

V. Et iste primus est respectus circumcisionis ad *ἰκασίαν* perti- nens. Alter est quod obstringebantur circumcisi ad totius legis à Deo latæ, & potissimum ceremonialis obseruationem. Poterat enim Deus fœderatis suis præscribere legem pro arbitrato suo, & signo fœderis jam ante instituto & usurpato obligationem eius seruandæ ob- signare, & hoc respectu pertinet circumcisio ad V. T.

VI. Agnus paschalis erat Sacramentum à Deo institutum ad ob- signandam liberationem ex Ægypto, eiusque memoriam singulis annis stato tempore renouandam.

VII. Præter hunc usum seruit etiam Christo vero agno, qui peccata mundi esset laturus & ablaturus,

typicè adumbrando, qua de causa etiam illius usus abrogatus fuit Christo in cruce passo & immolato, quod ad jus atinet; postea vero cum destructione urbis & templi re & facto abrogatus.

VIII. Arboris vitæ Sacramentum incruentum fuit, in reliquis duobus Sacramentis sanguinis effusio erat, convenienter diversitati status fœderatorum Dei: illa enim instituta fuit ante peccatum ingressum in mundum: hæc posteriora, post peccatum ingressum, quod non nisi sanguine iuxta decretum Dei expiatur eo quod peccati stipendium mors sit, & vita animalis in sanguine sita sit iuxta Scripturam.

IX. Transitus sub nube & per mare, Manna, & aqua ex petrâ signa Sacramentalia fuerunt, sed extraordinaria, & quædam Sacramentorum N. T. quasi præludia, quamquam significationis & ob signationis obscurissimæ, quum res illis significatæ & ob signatæ verbo expressè non sint declaratæ.

COROLLARIA.

I. Verisimile est Ecclesiam à primæua post lapsum promissione & reparatione ad Abrahami usque tempora Sacramenta sua habuisse, quamquam illorum expressa in Scripturis non fiat mentio.

II. Que illa fuerint affirmare audacius esset; si tamen quis dicat, primum fuisse oblationem infantis recens nati coram Domino eo die quo mater purificabatur à partu: alterum verò esum sacrificiorum & adspersionem sanguinis eorundem, probabilitate non caret.

THESIS SEXAGESIMA
SECUNDA,

DE

Sacramentis N. T. in
genere.

I.

Sacramenta N. T. sunt, qua fœderi seu T. Novo morte & sanguine Mediatoris illius & Testatoris confirmatio, obfignando instituta sunt.

II. Quamobrem talia esse oportuit quæ apta essent confirmationi jam factæ significandæ & obfignandæ, hoc est, quæ sanguinem jam fufum & mortem Mediatoris intervenisse declararent & obfignarent.

III. Nulla itaque in N. T. sacramentis effusio sanguinis fieri debuit: neque ulla tali re constare debuerunt, quæ vitæ in sanguine existentis particeps sit vel fuerit. Expiato enim jam peccato & remissione plenè impetrata per sanguinem & mortem Mediatoris, nulla amplius sanguinis effusio fuit necessaria.

IV. Instituenda tamen fuerunt antequam ipsa fœderis N. per sanguinem Mediatoris & mortem Testatoris confirmatio fieret: tum quia institutio & obfignatio Testamenti ipsam mortem testatoris antecedere debet, tum quia ipse Mediator eorundem particeps esse debuit, ad consecrandam ea in sua persona & obfignandam magis communionem quæ inter nos & ipsum est.

V. Cæterum cum nulla re convenientius significetur & obfignetur

communio sacrificii in mortem oblata pro peccatis quam sanguinis adspersione & ipsius sacrificii esu & sanguinis potu (siquidem sanguinem bibere licuisset) hinc quoque nulla signa convenientiora fuerunt quam aqua, panis & vinum, quum ipsius sanguinis adspersio & esus corporis fieri non possent, & potus sanguinis insuper erferi non deberet.

VI. Sacramentorum N. T. vis & efficacia ultra significationis & obfignationis actum non progreditur: neque ulla rei signatæ per ista exhibitio esse aut fingi potest, quæ istis ipsis actibus intermediis non peragatur.

VII. Et propterea sacramenta N. T. à sacramentis in V. T. usurpatis non differunt, quod illa gratiam exhibeant, ista verò significant vel præfigurent.

VIII. Sacramenta N. T. extra ipsum usum, cuius causa instituta sunt, rationem sacramentorum non habent: neque profunt iis qui sine fide & resipiscentia iis utuntur: adultis nempe à quibus fides & resipiscentia postulantur De Infantibus aliud est iudicium, quibus ex parentibus fidelibus nasci sufficit ut in fœdere censeantur.

IX. Sacramenta N. T. instituta sunt ut durent ad finem usque seculi: & duratura sunt usque ad finem seculi.

COROLLARIUM.

Sæclarum in Religione Christiana diversitas non excusat omissionem usus sacramentorum: quamquam vehementia animum cuiusque sectæ legitimam & sufficientem causam præbere possint populo
nr ab

ne ab usu sacramentorum cum ipsis participandorum abstineant merito & circa peccatum.

THESIS SEXAGESIMA

TERTIA,

DE

Baptismo & Pædo- baptismo.

I.

Baptismus est initiale N. T. sacramentum, quo scæderati Dei à Ministro Ecclesiæ in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti aqua tinguntur ad ablutioem spiritualem quæ per sanguinem & spiritum Christi fit, inque corpus Christi in-
sitionem significandam, & ob-
signandam; quo baptizati Deo patri & filio eius per spiritum sanctum in
peculium consecrati communio-
nem cum utroque habeant, & ipsi
serviant omnibus diebus vitæ suæ.

II. Auctor institutionis est Deus Pater in Filio suo N. T. Mediatore per Sp. æternum utriusque. Primus eius administrator fuit Iohannes, Christus verò confirmator, tum eum a Iohanne accipiendo, tum postea per discipulos suos administrando.

III. Prout autem baptismus signi & rei signatæ respectu duplex est, alius aquæ, alius sanguinis & spiritus, ille externus, iste internus, sic & materia for-
que duplex esse debet; externa & terrena externi, interna & cœlestis interni.

IV. Materia baptismi externi est

aqua elementaris, apta secundum naturam ad id quod immundum est purgandum: unde etiam apta ut Deo serviat ad significandum & ob-
signandum sanguinem & spiritum Christi, qui sanguis & spiritus Christi est res signata baptismi externi, & materia interni. Applicatio verò tum sanguinis tum spiritus Christi, & utriusque effectus, est res signata per aquæ istius applicationem, & applicationis effectus.

V. Forma baptismi externi est, ordinata illa secundum institutionem Dei administratio, quæ consistit in his duobus. 1. ut is qui baptizatur hac aqua adspargatur. 2. ut ista adpersio fiat in nomine Patris, Filii, & Sp. sancti. Cui analogæ est interna tum sanguinis tum spiritus Christi ab ipso solo Christo facta adpersio & communicatio, quæ interna baptismi interni forma dici potest.

VI. Finis primarius baptismi est ut sit confirmatio & ob-
signatio communicationis gratiæ in Christo secundum N. scæderato quod Deus pater nobiscum in Christo & propter illum iniit. Secundarius, ut sit initiationis nostræ in visibilem Ecclesiam symbolum, & expressa nota obligationis, qua nos Deo Patri & Christo Domino nostro obstricti sumus.

VII. Objectum huius baptismi non est reale sed personale tantum, omnes scilicet scæderati Dei, sive illi adulti sint, sive infantes, modò ex scæderatis vel scæderato nati sint; tum quia illis ablutio in sanguine Christi est promissa, tum etiam quòd per spiritum Christi in corpus Christi inferantur.

VIII. Baptismus hic quia est
initiale

initiale sacramentum, non est sæpius iterandus; & quia est sacramentum N. T. non est mutandus, sed permanebit usque ad finem huius seculi: denique quia est signum confirmans promissionem, eamque obligans, ineptè dicitur per illum conferri gratiam, alio scilicet collationis actu, quam qui fit per significationem & oblationem: immediatè enim collatio gratiæ per aquam fieri nequit.

THESIS SEXAGESIMA

QUARTA,

DE

Cœna Domini.

I.

CVM de sacramento initiationis Baptismo superiore Disputatione actum sit, sequitur, ut jam de confirmationis sacramento, cœna agamus.

I I. Eam sic definimus: Cœna Domini est N. T. sacramentum à Christo immediatè in usum Ecclesiæ ad finem usq; seculi institutum, in quo legitima panis & vini externa administratione, sumptione, & fructione mors Domini adnuntiatur, interna corporis & sanguinis Christi sumptio fructioque significatur, & arctissima illa unio sive *ἁρμόνία*, qua sumus cum Christo capite nostro conjuncti oblatione confirmaturque propter Christi institutionem, & analogicam signi ad rem signatam relationem: fideles autem suam erga Deum gratitudinem, & obligationem, communionem inter

ipsum, & ab aliis omnibus discriminationem profitentur.

III. Auctorem huius sacramenti Christum constituimus: ille enim solus Dominus & caput Ecclesiæ à patre fuit constitutus, jus habens sacramenta instituendi, & hoc ipsum quod per sacramenta significatur & oblatione, efficaciter præstandi.

I V. Materia est panis & vinum, quæ secundum essentiam non mutantur, sed manent quod ante fuerunt, neque secundum locum corpori a ut sanguini copulantur, ita ut corpus sit vel in, vel sub, vel cum pane, &c. neque in usu cœnæ separari possunt, ut laicis pane porrecto, calix denegetur.

V. Formam ponimus in relatione & arctissima unione, quæ inter signa & rem signatam, & utriusque ad fideles communicantes respectum, qua unum quoddam sunt analogia & similitudine. Ex hac relationis conjunctione duplex signorum in hoc cœnæ sacramento usus enascitur: prior, ut repræsentent; posterior, ut repræsentando obliquent nobis Christum cum suis beneficiis.

VI. Finis est duplex. unus, ut fides nostra erga promissionem gratiæ à Deo factam, & Christi morte & resurrectione confirmatam, ac de nostræ in Christum institutionis veritate & certitudine magis magisque corroboretur: alter, ut 1. fideles gratitudinem & obligationem suam erga Deum testentur mortis Christi recordatione; secundo, ut charitatem inter se foveant, 3. ut hac notâ ab infidelibus secernantur.

 THESIS SEXAGESIMA

QUINTA,

DE

Missâ Papali.

I.

O Missis variis Missæ, quæ adferuntur, significationibus, hic eam consideramus, qua Pontificii dicunt eam esse externum & propriè dictum sacrificium expiatorium, in quo sacrificuli Christum patri suo pro vivis & mortuis offerunt; quodque adferunt fuisse celebratum & institutum ab ipso Christo cum celebraret & institueret cœnam suam.

II. Primò dicimus hoc sacrificium falsò cœnæ Dominicæ institutioni tribui: non enim instituit Christus sacrificium sed sacramentum: quod apparet ex institutione ipsa, in qua ne quicquam quidem, saltè externum, Deo offerre jubemur. Concedimus tamen in cœna, ut in omnibus actionibus juberj aut debere esse internum illud sacrificium, quo fideles Deo preces, laudes, & gratiarum actiones offerunt. Vnde cœna dicta fuit *divina*.

III. Secundo, huic sacrificio repugnat sacrificii Christi natura, veritas & excellentia. Cum enim sacrificium Christi sit unicum, expiatorium, perfectum, infiniti valoris; cumque Christus semel oblatus fuerit, & unica sui oblatione consumaverit in perpetuum sanctificatos se-

mel, ut testatur scriptura: certè, nec ulli alii sacrificio, nec huius Christi sacrificii repetitioni locus ullus relictus est.

IV. Accedit, quod nefas sit existimare Christum offerri posse, aut debere ab hominibus, aut ab ullo alio, quàm à seipso: ille enim solus est & victima, & sacerdos, quippe qui solus vere sanctus, innocens, sine labe, & segregatus à peccatoribus.

V. Ex his omnibus satis patet non opus esse, imò impium esse, si nunc offeratur ab hominibus hostia expiatoria pro vivis & mortuis. Adde, quod stulte est ignorantie, existimare mortuos aut egere aliqua oblatione, aut posse illa remissionem peccatorum consequi, qui ante mortem eam non fuerunt consecuti.

VI. Præter tres istos enormes errores in Missa patratos, in sacrificio, in sacerdote, in iis pro quibus offertur sacrificium; quartus omnium turpissimus, & cum idololatria conjunctus admittitur, quod illud ipsum sacrificium ab ipso offerente, & illis, pro quibus offertur, adoratur, & cum pompa circumgestatur.

COROLLARIUM.

In hisce verbis, Missa est sacrificium expiatorium, representativum & commemorativum, oppositum est in opposito, & clara contradictio.

THE-

THESIS SEXAGESIMA
SEXTA,
DE
Falsis quinque Sacramentis.
I.

CVM tria ad sacramenti essentiam constituendam necessario requirantur, nempe, institutio divina, signum externum visibile, & gratiæ invisibilis ad salutem æternam pertinentis promissio: sequitur id ipsum sacramenti nomine venire non posse, quod in uno istorum deficit, vel cui unum istorum deest.

II. Confirmatio ergo Pontificia sacramentum non est, quamquam externa crucis signatio in fronte christianis, & chrismatis unctio adhibentur: nam ista signa, a Christo instituta non sunt, neque sanctificata ad aliquid salutaris gratiæ significandum vel obsequandum, neque promissa gratia usurpationi aut receptioni istorum signorum adnexa.

III. Pœnitentia quidem actus est à Domino præscriptus omnibus in peccatum lapsis, habens promissionem remissionis peccatorum: at quia nullum in ea ex præscripto divino externum signum, quo gratia significetur & obsequetur, existit; idcirco sacramenti nomine appellari nequit. Actus enim sacerdotis pœnitentem absolventis ad annuntiationem Evangelii pertinet, ut & injunctio illorum operum, quæ satisfactoria à Pontificiis male dicun-

tur, nempe jejunii, precum, elemosynarum, afflictionis animi, &c.

IV. Vinctio, quæ extrema à pontificiis dicitur, quia non nisi animam agentibus adhibetur, nullas jam profus vires habet, neque unquam à Christo instituta est ad promissionem gratiæ spiritualis signandam. Itaque sacramenti nomine venire nequit.

V. Ordo seu institutio, confirmatio, inauguratio alicuius personæ ad munus aliquod Ecclesiasticum obeundum, sacramenti nomine etiam venire nequit, tum quia ad singularem & publicam tum nonnullorum in Ecclesia vocationem, non ad omnium communem pertinet; tum quia licet à Christo instituta sit, tamen non ad gratiæ gratum facientis seu salutaris, sed tantum ad gratiæ gratis datæ, ut loquuntur, obsequationem pertinent quæcunque signa externa in illa adhiberi possint.

VI. Matrimonium inter virum & fœminam, quanquam similitudine quadam cum conjugio spirituali, quod inter Christum & inter Ecclesiam est, conveniat: tamen neque significando huc illud à Domino institutum est, neque ullam gratiæ spiritualis promissionem adjunctam habet.

THESIS SEXAGESIMA
SEPTIMA,
DE
Cultu Dei in universum.
I.

PRior officii nostri erga Deum & Christum pars fuit verus de Deo & Chri-

& Christo sensus, seu vera in Deum & Christum fides: altera est rectus utriusque cultus.

II. Hæc pars variis nominibus appellatur. Apud Hebræos עבודת & יראת אלהים cultus & timor Dei: Græcè ὁμιλία, προσέβια, ἡμερία, λατρεία, εὐσεβία, ἡσυχία, τιμή, φόβος, ἀγάπη & ὁσιε: apud Latinos, pietas, cultus seu cultura Dei, veneratio, honos, observantia.

III. Definiri generatim potest: quod sit observantia ex fide vera, conscientia bona, charitate non ficta Deo Christoque juxta Dei voluntatem nobis patefactam & cognitam, ad utriusque gloriam, cultoris salutem, & aliorum ædificationem præstanda.

IV. Genus exprimimus voce observantiæ, quia illa expressam continet nostræ mentis & utilitatis in Deum, Deique voluntatem, intentionem, quæ huic officii nostri erga Deum parti vitam ex parte inspirat.

V. Objectum idem est, quod totius Religionis, & primæ eius partis, fidei nempe, Deus & Christus: in quo eadem rationes formales considerandæ, quas generatim de Religionem agentes explicuimus.

VI. In efficiente, sed colente, quem hominem Christianum dicimus, requirimus fidem veram in Deum & Christum, conscientiam bonam, utpote sanguine & spiritu Christi per fidem sanctificatam & purgatam; & charitatem synceram, sine quibus nullus Deo cultus præstari potest ipsi gratus & acceptus.

VII. Materia sunt ipsæ particulares actiones in quibus cultus Dei consistit: sed hæc informat ipsa

Dei voluntas & præscriptio: non enim vult Deus coli arbitrio creaturæ, sed juxta placitum & præscriptum suæ voluntatis.

VIII. Finis præcipuus est gloria Dei & Christi: minus præcipui, ipsa salus cultoris, & aliorum hominum ædificatio, tum ut ad Christum adducti magis in illa adolescant & crescant.

IX. Forma est ipsa observantia conformata ex omnium istorum apta convenientia, ad objecti nempe colendi dignitatem, præstantiam & meritum, ex tali colentis dispositione, juxta tale præscriptum, ex intentione finis istius: quorum unum si desit, vitiata est observantia, & propterea Deo ingrata.

X. Neque tamen propterea omitterendus est cultus à Deo præscriptus, etiamsi homo, cui præscribitur, nondum illum ex huiusmodi animo in istum finem præstare possit.

THESIS SEXAGESIMA

OCTAVA,

DE

Præcepti cultus divini in genere.

I.

DE cultu Dei acturis commodissima via videtur esse & ratio, si mandatorum Dei, quibus cultus ille præscribitur, ordinem sequamur, omniaque & singula consideremus. Illa enim ipsum colentem instruant & in-

& informant, & cultus materiam, formam, & finem præscribunt.

II. In præceptis cultum Dei præscribentibus tria generatim consideranda. 1. Fundamentum illorum quo jus & auctoritas iubentis nititur & æquitas ipsius præcepti. 2. præceptum ipsum. 3. sanctio per promissiones & comminationes. Illud præfatio est præcepti, hæc appendix dici potest, medium est ipsa præcepti essentia.

III. Fundamentum seu præfatio continens iubentis auctoritatem exque ea æquitatem præcepti, est commune totius Religionis & propterea etiam fundamentum fidei, puta, ego Iehova sum Deus tuus &c. ego Deus omnipotens seu omnifufficiens sum merces tua magna valde. Ego sum Deus tuus & feministiui: unde non modo concluditur, ergo diliges Iehovam Deum tuum; ergo ambula coram me integrè; sed etiam, ergo crede in me. Verum de eo hic non agendum, quum in præcedaneis pertractatum sit.

IV. Reliqua esse dico præceptum & præcepti sanctionem seu appendicem. Neque enim existimandum est præcepti duas esse partes, quarum una postulat præstationem actus vel omissionem, altera poenam; sed posteriore partem, quæ appendix dicitur, horsum facere, ut Deus in priore desiderio suo potiat, benefactorum si obtineat, puniturus si non obtineat.

V. Ad præcepta quod attinet, antequam ad singula veniamus, primò generatim videndum, quid in omni præcepto considerandum veniat.

VI. Imprimis autem objectum cuiusvis præcepti duplex est, unum formale, aliud materiale, seu unum formaliter requisitum, aliud materialiter. Illud ubique & in omni præcepto uniforme est, hoc verò distinctum.

VII. Objectum formale seu formaliter requisitum, est ipsa pura puta obedientia citra respectum ipsius rei, vel actus, in quo vel circa quem obedientia fit præstanda. Et hanc licet nobis cæcam appellare, eo excepto, quod habeat præcedaneam hanc unicam notitiam, quæ scitur Deum id ipsum præscripsisse.

VIII. Objectum materiale seu materialiter requisitum est actus ipse specialis seu singularis, in cuius vel præstatione vel omissione obedientia fit a est.

IX. Ex objecto formali deducitur actus, in quo obedientiam sibi præstari Deus vult per illius patrationem, esse eius naturæ, ut aliquid in homine sit, quod ab illo patrando abhorreat: & actum, cuius omissionem Deus præscribit, esse eius naturæ, ut aliquid in homine sit, quod ad illum patrandum affectum sit, secus neque illius præstationem, neque huius omissionem obedientiam dici posse.

X. Vnde porro sequitur actus istius patrationem & omissionem procedere à causa, quæ naturam hominis erga actum veritum affectam, & à præscripto actu abhorrentem superet & cohibeat.

 THESIS SEXAGESIMA

NONA,

DE

 Obedientia, formali ob-
 jecto præceptorum
 omnium divi-
 norum.

I.

Obedientia, quæ formale ob-
 jectum est omnium præceptorum
 divinorum omnibusque præceptis
 præscribitur, proprie & adæquate
 præscribitur voluntati, secundum
 modum libertatis se habenti, hoc
 est, qua libera est, ut voluntatem se-
 cundum modum naturæ se haben-
 tem, hoc est, affectum moderetur
 juxta obedientiam præscriptam.

II. Libertas ista est vel contra-
 dictionis seu exercitii, vel contra-
 rietatis seu specificationis. Secun-
 dum libertatem exercitii moderatur
 voluntas affectum, ut actum ali-
 quem potius patret, quam ab eo ab-
 stineat, vel contra secundum liber-
 tatem specificationis moderatur vo-
 luntas affectum ut actu tali potius in
 hoc quam in illud objectum ten-
 dat.

III. Ex hoc formali objecto om-
 nium præceptorum, eiusque rati-
 one sic considerata, nascitur omni-
 um præceptorum prima distributio,
 eaque formalis, in præcepta jubentia
 & vetantia. i. quibus vel commis-
 sio vel ommissio præcipitur.

IV. Præceptum vetans ita ob-

stringit, ut nunquam patrare liceat
 id, quod vetitum est: malum enim
 non est faciendum ut eveniat quod
 bonum est, quæ tamen sola esset ra-
 tio cur præstari aliquando liceret,
 quod prohibitum est.

V. Præceptum jubens non æquè
 obstringit rigidè, sic ut quoque vel
 momento præstandum, quod jube-
 tur, id enim fieri nequit, quamquam
 non sit hominis arbitrio relictum,
 quando sit præstiturus nec nè, sed
 secundum occasiones & necessitates
 oblatas eius præstatio sit admini-
 stranda. Sic non licebat Danieli
 triduum abstinere ab invocatione
 Dei.

VI. Quando præceptum vetans
 & jubens directè contraria sunt, sive
 secundum actum, diliges Deum,
 non odio habebis eum, odio habe-
 bis mundum non diliges eum, sive
 secundum objectum, diliges Deum,
 non diligas mundum, odio habebis
 mundum, non habebis odio Deum;
 tum transgressio legis vetantis gra-
 vior est quam jubentis, quia plus re-
 cedit ab obedientia; & commissio
 mali vetiti includit omissionem bo-
 ni præcepti.

 THESIS SEPTVAGESIMA,

 Porrò de obedientiâ
 mandatorum Dei
 in generali.

I.

Q Via obedientiam præstare in-
 ferioris est, hinc ad illam præ-
 standam requiritur humilitas
 quæ

quæ generatim considerata qualitas est, qua quis aptus natus est ad submittendum sese alii, eiusque iussa capeffendum & exsequendum: & hic quidem ad submittendum se Deo.

II. Obedientia partim internum, partim externum actum respicit: utriusque præstatio ad integram, veram, & synceram obedientiam requiritur. Deus enim spiritus est & cordium inspector, qui totius hominis tum interni tum externi obedientiam postulat, affectuum cordis, & membrorum corporis. Externus sine interno hypocrisis est: Internus sine externo incompletus est, nisi impediatur homo ab externo sine culpa sua præsentem.

III. Cui penè coincidit quod à Scholasticis Theologis dicitur, præstare præceptum vel secundum substantiam actus tantum, vel etiam secundum qualitatem & modum requisitum: quo sensu etiam dixisse Lutherus videtur, adverbium salvare & damnare.

IV. Ad obedientiam integram veram & synceram, imò ad obedientiam interni hominis, affectuum cordis, modique legitimi præstandam requiritur gratia & concursus Dei specialis. Ad externum verò actum corporis & substantiam actus tantum præstandam, anne revelatio & auxilium Dei, quod generale vocatur, & isti speciali opponitur, contraque illud distinguitur, sufficiat, disquiri permittimus.

V. Gratia illa specialis quæ movet, excitat, impellit, urget, ad obediendum, quamvis intellectum & affectum hominis moveat physice, adeo ut illius sensu non possit non affici homo; tamen consensum non

efficit seu elicit, nisi moraliter, hoc est, per suasionis modum & libera volitione hominis interveniente, quæ libera volitio non coactionem modo, sed & omnem antecedentem necessitatem & determinationem excludit.

VI. Concursus verò ille specialis sive auxilium gratiæ, quod & gratia cooperans & concomitans dicitur à gratia illa excitante, movente, quæ præveniens dicitur & operans, neque egerere neque efficacia differt, sed eadem est continuata, tantum cooperans sive concomitans dicitur, ob concursum voluntatis humane, quem gratia operans & præveniens à voluntate elicit. Hic concursus non denegatur illi cui gratia excitans adhibetur, nisi excitanti resistat homo.

VII. Unde concluditur, hominem regitum plus boni posse præstare, quam præstare & plus mali posse omittere, quam omittat, & propterea gratiam efficacem neque eo sensu, quo secundum Augustinum accipitur, neque quo secundum nonnullos nostros Doctores, ad obedientiam præstandam esse necessariam, quod ipsum cum Augustini doctrina optime consentit.

COROLLARIUM.

Coactio libertatem agentis circumscriptis tantum, non tollit: eaque ipsa circumscriptio non fit nisi mediante sensu interveniente inclinatione naturali: magis ergò naturalis inclinatio contraria est libertati, quam coactio.

THESIS SEPTVAGESIMA

PRIMA,

DE

Objecto materiali præceptorum legis in universum.

I.

Quemadmodum obedientia purè putè, & velut in abstracto considerata, est objectum formale omnium præceptorum legis divinæ; sic actus in quibus obedientia præstanda præscribitur, sunt objectum materiale præceptorum eorundem.

II. Qua de causa actus isti tum demùm legi conformes & secundum legem præstiti dicuntur, cum obedientia istas informaverit, hoc est, cum ex obedientia seu obedientianimo & studio patrati fuerint, quod studium obediendi necessariò præcedaneam habet certam notitiam quod actus illi à Deo præscripti sunt, juxta dictum Apostoli: quidquid non fit ex fide peccatum est.

III. Vnde apparet bonam intentionem ad actum justificandum non sufficere, nisi præcesserit mandatum Dei & mandata notitia: quanquam sine bona intentione nullus actus etiam à Deo mandatus per se placere possit. Volumus autem sub actionibus etiam omissionem comprehensam intelligi.

IV. Bonum ergo opus universè hæc conditiones requirit. 1. ut sit præscriptum à Deo. 2. ut homo

certò notitid à Deo præceptum esse. 3. ut animo & studio obediendi Deo fiat, quod sine fide in Deum fieri nequit; accedere huc debet conditio specialis ad Christum Evangeliumque eius pertinens, ut ex fide in Christum fiat, quandoquidem nullum opus in Deo gratum est post peccatum in statu gratiæ, nisi in Christo & per fidem in illum.

V. Actus autem, qui lege præscribuntur, aut sunt per se & in sua natura indifferentes, aut in se habent aliquid cur Deo placeant aut displiceant, præscribantur ab eo aut vententur. Quæ illos præscribit lex positiva, symbolica, ceremonialis dicitur: quæ istos lex moralis & decalogus, etiam lex naturæ dicitur. De hisce postremis agemus porò.

VI. Actus materiales, in quibus obedientia lege morali præstanda præscribitur, sunt vel generales, & ad totius legis omniumque & singulorum præceptorum observationem pertinentes: vel speciales & singulis decalogi præceptis peculiariter præscripti.

VII. Generales sunt Amor, honor, timor Dei & fiducia in illum: speciales in singulorum præceptorum peculiari explicatione tractantur.

THESIS SEPTVAGESIMA

SECUNDA,

DE

Amore, timore, fiducia, honore Deo ab homine debitis.

I. Actus

I.

Actus isti generales vel in primo actu vel in secundo considerari possunt. In primo affectuum nomine veniunt; in secundo, proprium actuum nomen sibi retinent. Propter arctam vero inter affectum & actum secundum unionem & naturæ convenientiam eodem nomine affectus & actus appellantur amoris, timoris, fiduciæ, honoris.

II. Amor Dei est actus officiosus hominis, quo sciens volens unionem sui cum Deo, legisque divinæ obedientiam omnibus rebus aliis anteponeit, cui subijcitur odium separationis & inobedientiæ.

III. Timor Dei est actus officiosus hominis quo sciens volens offensam Dei in transgressione mandatorum eius positam, iram eius, censuram, & sinistram de se existimationem ante omnia exhorrescit & fugit, ne ab eo separaretur.

IV. Fiducia in Deum est actus officiosus hominis, quo sciens volens in Deum solum recumbit, ab eo omnia certo sperans & expectans quæ salutaria sibi sunt, quibus & malorum amolitionem comprehendimus.

V. Honor Dei est actus officiosus hominis, quo sciens volens Deo debitum ipsius excellentibus virtutibus factisque præmium retribuit.

VI. Objectum horum omnium actuum, prout lege præscripti & officiosi sunt, primum est ipse Deus: quibuscunque enim aliis rebus isti actus præstandi sunt, propter Deum, & ex ipsius jussu præstandi

sunt, secus boni verè dici non poterunt.

VII. Ratio formalis objecti, cur nempe isti actus Deo præstari possunt & debeant, sunt sapientia, bonitas, justitia, & potentia Dei, actusque secundum eas & per eas ab illo præstiti: quæ autem ad simplices actus postulandos priores vel posteriores partes obtineant prædisquiri permittimus.

VIII. Causa immediata istorum actuum est homo, secundum intellectum, affectum, & libertatem voluntatis suæ, non qua homo animalis, sed quæ spiritualis, & ad vitam Dei reformatus.

IX. Causa præcipua est Spiritus sanctus, qui & affectus amoris, timoris, fiduciæ, honoris infundit homini per actum regenerationis, & ad actus secundos excitat, movet, incitat gratia excitante, cumque ipso homine ad eisdem producendos gratia cooperante concurrat.

X. Forma actuum istorum est, ut ex fide secundum legem Dei fiant. Finis ut ad salutem ipsorum operantium, Dei gloriam, & aliorum lucrifactionem, confirmationemque perpetrentur.

THESIS SEPTVAGESIMA TERTIA,

D E

Actibus obedientiæ singularibus, seu qui singularis præceptis præscripti sunt, seu de decalogo in universum.

I.

Actus obedientiæ speciales decalogo, singulisque præceptis præscribuntur: quare ipse decalogus nobis ex ordine considerandus est.

II. Decalogus commodè distribuitur in præfationem & præcepta. Præfatio hisce verbis comprehensa est: *Ego Iehova sum Deus tuus, qui eduxi te ex Ægypto domo servitutis.* Arbitramur enim præfationem istam potius ad totum Decalogum quam ad primum præceptum pertinere: quamvis de re adeo exigua contendere non arbitremur consultum.

III. Præfatio continet argumentum suasionis generale, cur populus Israeliticus Iehovæ obtemperare debeat, idque duplex, unum ductum à iure fœderationis, alterum à particulari beneficio insigni recens illi præstito. Illud continetur hisce verbis, *Deus tuus*: istud sequentibus, *qui eduxi te ex terra Ægypti*, cuius beneficii commendatio est ex descriptione addita, quod Ægyptus fuerit illis domus servitutis: illi exaggerando servitutis miseriæ quæ illis acciderunt in memoriam revocare poterunt.

IV. Quamquam argumentum hoc *Deum tuum*, etiam ad creationem respicere possit, idque beneficium comprehendere, tamen speciatim intendi fœderis cum isto populo pactationem verisimilius est.

V. Ex hac præfatione commodè deduci possunt actus, isti generales de quibus præcedenti disputatione actum est, amor, timor, fiducia, honor Dei; quia enim Iehova est Deus

ipforum, qui ipsos ex Ægypto liberavit, idcirco etiam amandus est, timendus, honorandus, & fiducia in illum collocanda, tum merito, tum utiliter.

VI. Generatim autem nonnulla observanda ad omnium simul præceptorum rectam præstationem; qualia sunt:

VII. Lex Dei integram oris, cordis, operis, id est, externam & internam obedientiam requirit: Deus enim totius hominis Deus est; animæ & corporis, & præcipuè cor intuetur.

VIII. Explicatio præceptorum Decalogi à Mose, Prophetis, Christo & Apostolis petenda est, & sufficienter haberi potest, adeo ut nihil necessarium cogitari possit quod ex V. & N. Test. scriptis hauriri non possit.

IX. Ex fine propter quem datum est uniuscuiusque præcepti sententia est sumenda, eaque omnia eo includi iudicanda sunt, sine quibus præstari præceptum nequit: propterea etiam unum & idem opus ad diversa præcepta referri potest, quantum ad diversos fines spectat.

X. In affirmatione negatio, & in negatione affirmatio opposita videtur comprehensa esse, quia non tantum à malo abstinendum, sed etiam boni efficientiam postulat Deus: quamquam ratio reddi possit cur nonnulla negativè, nonnulla affirmativè enuntiaverit Deus.

XI. Actiones homogeneæ & cognatæ eodem præcepto jubentur aut vetantur, genusque species, & species una cognatas sibi alias complectitur, nisi causa iusta sit cur secus sit statuendum.

XII. Effectus in causa sua, & causa

causa in effectu suo, si conversio est necessaria & secundum naturam, non ex accidenti iubetur & prohibetur.

XIII. Relativorum uno præscripto, vel verito etiam alterum præcipitur vel vetatur, quia se mutuo ponunt & tollunt.

XIV. Si contingat duorum præceptorum observationem præstari simul non posse, eius habetur ratio quod momenti majoris est, & cuius præstandi justiores pluresque causæ sunt.

THESIS SEPTVAGESIMA QUARTA,

DE

Primo Decalogi præcepto.

I.

Decem Decalogi præcepta commode in præcepta primæ & secundæ tabulæ distribuuntur, & primæ tabulæ ea præcepta tribuuntur, quæ officium nostrum erga ipsum Deum in immediatè præscribunt, qualia sunt quatuor: Secundæ tabulæ ea præcepta quæ hominum erga homines officia continent, & eique sex postrema attribuantur.

II. Respectus hic inter utriusque tabulæ præcepta est, ut ex amore erga Deum eiusque respectu, amorem & officia amoris erga proximum præstemus; & si contingat ut necessario officium vel erga Deum vel erga proximum sit deferendum, Deus proximo præferatur, intellige

in his quæ sunt cultus non ceremonialis; alioquin valet illud, *volò misericordiam, & non sacrificium.*

III. Primum præceptum est, Non erit tibi Deus alius coram facie mea, vel contra faciem meam.

IV. Hoc præcepto negativo tanquam præcedaneum quid & prærequisitum includi seu præsupponi hoc adfirmativum, *me Iehovam habebis pro Deo tuo*, certissimum est, idque ex præfatione ipsa in immediatè sequens. *Ego Iehova sum Deus tuus*: Ergo, *Sim ego Iehova Deus tuus*, vel, quod idem est, ergo, *habe me Iehovam pro Deo tuo.*

V. Habere autem pro Deo est tum intellectus tum affectus seu voluntatis, denique & effectus ex utroque seu singulis existentis.

VI. Alius Deus est quicquid humana mens comminiscitur cui divinitatem (sive essentia sit & vita, sive proprietates, sive opera, sive gloria) soli vero Deo convenientem & propriam attribuit.

VII. Sive autem res cui divinitatem attribuit homo sit aliquid existens vel creatum, sive aliquid non existens & purè purè imaginarium, & figmentum cerebri, perinde est, divinitas enim illius alius Dei tota in attributione humana est radicaliter, essentialiter, virtualiter, nullo modo in eo cui attribuitur. Hinc illa phrasia in Scriptura; *post cor sunt fornicari*.

VIII. Potest autem Deus hic alius sub triplici differentia juxta Scripturas concipi. Aut enim ipsi habentes primum illum commenti sunt, aut à parentibus illum acceperunt, aut denique ab aliis populis acceperunt, quum neque ipsi neque partes eorum illum cognoverint: idque

postremum fit vel coactione, vel suasionem, vel libera & spontanea voluntatis electione.

IX. Hac de causa alius ille Deus verè idolum dicitur, & actus quo alius Deus habetur idololatria, si-ve illa mente, æstimatione, agnitione, fide; si-ve affectu, amore, timore, fiducia, spe; si-ve aliquo externo effectu honoris, cultus, adorationis, invocationis patretur.

X. Peccati huius enormitas apparet ex eo, quod appellatur desertio à Deo, desertio vivi fontis, & effossio cavernarum quæ aquam non habent: perfida conjugii sacrosancti desertio, & pacti connubialis violatio: imò quod dæmoniis sacrificare dicuntur Gentiles quicquid Deo se offerre putant in ista Dei ignorantia & ab alienatione à vitâ Dei.

XI. Causa cur dæmoniis servire dicantur, quamquam secus arbitrentur homines, hæc est, quod Sathan sit totius idololatriæ fons, caput, & origo, & omnis cultus qui impenditur alii Deo auctor, suavor, impulsor, approbator, defensor: unde & summus idololatriæ gradus est, cum quis Satanam ut Sathanam, & se pro Sathana gerentem & venditantem pro Deo habet, vel divinitatem illi tribuit.

XII. Quanquam autem Gentiles Angelos si-ve Dæmonas non ut summum Deum coluerunt, sed ut Minores & Ministros illius, quorum interventu cum summo Deo communicarent; tamen cultus quem illis exhibuerunt fuit idololatria, qui cultus iste nulli quàm Deo vero debebatur: non pertinet autem ad definitionem idololatriæ ut quis cultum soli vero Deo debitum alii

præstet tanquam Deo; sufficit enim si illum pro Deo habeat, cultum divinum illi attribuendo, etiamsi mente existimet illum non esse Deum illum supremum. Non excusat crimen, sed aggravat, si sciens quis divinum cultum præstet ei quem scit ipsum Deum non esse.

XIII. Quumq; Christus, quia à Patre Rex & Dominus sit constitutus, & omne iudicium acceperit sit honorandus ut Pater, omneque genu ei incurvandum, & ipse quoque invocandus ut Mediator & caput Ecclesiæ, adeo ut nemini illum honorem citra idololatriæ crimen præstare possit Ecclesia: hinc Pontificii Mariam, vel Angelos, vel sanctos homines adorantes & velut donorum datores & administratores, vel ut intercessores per merita sua invocantes, idololatriæ crimen admittunt.

XIV. Imò vero cum panem in cœna adorant, & ipsum Pontificem pro eo quem se venditat accipiunt & habent, idolatriæ peccatum perperant.

THESIS SEPTVAGESIMA

QUINTA,

DE

Secundo Decalogi præcepto.

I.

Præceptum secundum constat mandato & sanctione eius, à descriptione Dei ad puniendum transgressorem prompti & potentis, &

bene-

benefaciendum obedienti valde propensi, quo comminatio pænæ & promissio præmii consequenter includitur.

II. Mandatum ipsum negativum est, vetatur factum Deo displicens his verbis: Non facies tibi sculptile, nec ullam imaginem eorum quæ sunt in cælo sursum, neque eorum quæ sunt in terra deorsum, neque eorum quæ in aquis sub terra: non incurvabiste illis, neque coles ea.

III. Summa præcepti est, nequis ullam imaginem sculptam, fulam, pictam, aut quovis alio modo factam, sive archetypon habeat rem existentem, sive fictam, Deum vel creaturam, sive archetypon suum referat secundum realem aliquam convenientiam, sive tantum ex institutione & opinione adoret, aut cultu divino proæquatur: vel, quod idem est, ne id quod Numinis loco habet & colit, sive vere sive falso, in ulla vel ad ullam imaginem adoret vel colat.

IV. Quemadmodum ex collatione huius præcepti, & aliorum Scripturæ locorum, ubi Deus imagines quasdam confici jubet, apparet, non vetari ipsam quarumvis imaginem consecrationem, modo ad cultum non prostituantur, ita ex huius eiusdem præcepti aliorumque illi collateralium sive analogorum comparatione constat, imaginem ad Deum repræsentandum nullam confici debere, quia hoc ipsum nihil aliud sit quam mutare gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem rei corruptibilis: quicquid enim effingi potest visibile est, & ideo corruptibile: quod generatim affirmare cum Scriptura non veremur, quanquam cum eadem & ex eadem

sciamus Christum nunc secundum corpus incorruptibilem esse.

V. Distinctio duplex hic à Pontificiis adhibetur, Archetypi & imaginis, deinde imaginis ipsius quæ ex tali materia confecta est, & qua imago est, hoc est, relata & apta ad repræsentandum archetypon: unde porro deducunt intentionis in colendo distinctionem qua cultor vel in archetypon solum, non imaginem, vel sicutiam in imaginem, non tamen in illam qua ex tali materia est, neque in illam principaliter, sed relate ad archetypon intuetur. Nos non negamus mentem hominis eiusmodi distinctionem confingere posse.

VI. Sed cum procumbentes ante imaginem illa distinctione se excusare à transgressione huius præcepti moliantur, Deum ipsum mendacii arguunt, & ipsius mandatum irrident, mædaciæ arguunt, quia cum Deus dicit procumbentem ante imaginem dicere ligno & lapidi, *Th Pater memes*, illi dicunt, hoc illum non dicere ligno & lapidi, sed archetypo, nempe Deo: irrident Deum & mandatum eius, quia per illam distinctionem fit ut nemo unquam, quanquam imagines quasvis adorans, reus iustius præcepti violati agi possit, nisi secundum suam ipsius opinionem judicaverit illud lignum verè Deum esse, & propterea se verè & re ipsa Deum effecisse, quod ut ratione utenti eveniat impossibile est.

VII. Sed excusationem suam ista distinctione nitentem ex parte annihilant, cum dicunt imaginem eodem honore & cultu, sive *λατρείας*, sive *δουλείας*, sive *ὑπερδουλείας* affici quo ipsum archetypon: neque extendit se excusatio per istam distinctionem cum ipsum Deum

imagine representant, quia id simpliciter veritum est ne fiat.

VIII. Dicimus ergo Pontificis secundum iudicium Dei, & ipsas expressas Scripturas, recte tribui quod effingant essentiam Dei, cum illum in forma senis cana barba præditi & solio insidentis repræsentant, etiamsi expressis verbis dicant se scire Deum non habere corpus, & protestentur se hanc formam non ipsius essentia repræsentandæ effinxisse, sed tantum repræsentandæ comparitioni eius Prophetis aliquando factæ, & significandæ præsentia ipsius hanc similitudinem instituisse: est enim protestatio contraria factis, cum facta natura id sunt non quod nos ea esse fingimus, sed quod Deus Legislator ea esse dicit. Ille autem dicit se assimilari, sibi similitudinem fieri, se statui aureo vel argenteo sculptili esse similem.

IX. Omnes illas imagines de quibus diximus, tum Dei tantum ad representandum positas, tum aliarum rerum sive verarum sive fictarum ad cultum expositas, dicimus recte tum secundum eymon vocis, tum secundum usum scripturarum *etiam* dici, & distinctionem inter idola & simulacra sive imagines à Pontificis usurpatam ex specu horrendæ idololatriæ productam esse.

X. Quo præcepto vetantur imagines ullæ ad cultum divinum confingi aut institui, eodem alia si jam factæ sunt & ad cultum expositæ tolli jubentur, adhibita hac duplici cautione. 1. ut fiat præcedanea commoda & sufficiente doctrina. 2. ut ab iis. penes quos in Republica & Ecclesia potestas est.

XI. Quæquam honos talibus imaginibus, vel nummi per tales

imagines exhibitus, ipsi Deo vero sit ignominiosus, tamen & qui imagines quæ recte factas & legitime ad cultum propositas arbitrat, contumelia afficit, ipsum numen quod colere præsumit contumelia afficit, & *etiam* se declarat.

XII. Afirmatio negativo toti præcepto opposita strictè & directè hic esse videtur, ut Deum, quia Spiritus est, pura mentis cogitatione & abstractè ab omni imaginatione colamus.

XIII. Sanctio præcepti comminationem includens, hæc est: Ego enim Ichova Deus tuus, Deus Zelotes sum, visitans iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem in his qui oderunt me; hoc est, nisi meo huic præcepto obtemperaveritis, sentietis me esse honoris mei æmulum, neque passurum impunè ut ille alteri detur, aut ut gloria mea sculptilibus communicetur.

XIV. Altera pars sanctionis continet promissionem his verbis: Er ego Ichova sum Deus, faciens misericordiam in mille diligentibus me, & custodientibus præcepta mea; hoc est, si huic meo præcepto obedieritis, sentietis me misericordia usurum erga vos, & erga liberos vestros in mille simam generationem, siquidem & illi me amaverint.

XV. Fit autem mentio posteriorum, ut eo magis excitentur homines ad obedientiam, cum non tantum suo, sed etiam posteriorum suorum bono & malo sint obtemperaturi vel transgressuri.

XVI. Ex collatione præcedentis præcepti & huius, apparet duplicem esse idololatriam, unam quæ falsum

falsum & fictitium numerus colitur, alteram qua verum vel falsum numerum in imagine, per imaginem, vel ad imaginem colitur; quæ tamen ipsa imago aliquando falsus & alius Deus dicitur, quod & hic significare videtur Deus, cum argumento à zelotypia sua ducto ab huius præcepti violatione deterrere studet.

COROLLARIUM.

Pontificiorum idololatriam citra exaggerationem Iudeorum & Gentilium idololatria æquiparari posse. Si excipiantur, quod neque liberos suos per ignem traduxerint, neque vivos homines sacrificaverint: Respondeo Horrendam tyrannidem in trucidatione tot mille martyrum idololatria apud illos vigentis firmande causa exercitam, si non secundum facti speciem, saltem secundum peccati gravitatem, traditioni liberorum per ignem, & vivorum hominum oblationi ex æquo comparari posse.

THESIS SEPTVAGESIMA

SEXTA,

DE

Tertio præcepto Decalogi.

I.

Constat hoc præceptum ut & præcedens, mandato, & sanctione eius per pœnæ comminationem. præceptum negativum est, prohibens factum Dei displicens, his verbis, *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.*

II. Ratio summa & finis præcepti est: Quia Deus totus sanctus sit, & nomen eius plenum majestatis, sanctè illud & reverenter esse usurpandum, nulloque pacto commune habendum aut contaminandum.

III. Nomen Dei generalissima notione hic accipitur, pro omni verbo quod ad Deum vel divina significandam ex instituto Dei usurpatur.

IV. Assumere seu sumere nomen Dei est illud verbum in os sumere & lingua eloqui, propriè: si quis synecdochicè sub eo etiam facta comprehendere velit, quibus Deus vel divina minis religiose tractantur, per nos licet, & putamus à præcepti sensu non recedi. Nos vero in explicatione propriæ sumptionis persistimus.

V. Particula, in vanum, variè accipitur, pro eo quod est temerè & sine justa causa: per frustra & nullo utili fine, pro mendaciter, falsè, simulatè, incogitanter, &c. unde longè lateque etiam hæc prohibitio se diffundit.

VI. Sed forte non incommode ad duo summa capita seu genera omnis sumtio nominis Dei in vanum reduci poterit: ut primum genus complectatur usurpationem nominis Dei, quum illius mentio omninò facienda non est, hoc est, in dicto vel facto, cui Deus nominis sui mentionem intervenire non voluit: vel quia licitum non sit, vel quia minoris momenti.

VII. Secundum verò genus complectatur usurpationem nominis Dei non rectam, quum scilicet in officio aliquo nostro ubi licite usurpari potest, vel etiam debite ex præscripto Dei usurpari debet, non vere usurpatur.

VIII. Ha-

VIII. Huiusmodi officia sunt Adoratio & Invocatio Dei; Verbi ipsius aut rerum divinarum Enarratio & Prædicatio, Iuramenta, &c. In hisce usurpatur nomen Dei in vanum tripliciter, vel hypocriticè, quum non ex toto corde sincère usurpatur; vel dubitante conscientia, quum non certa fide quod in eo usurpari fas sit, usurpatur: vel etiam contra conscientiam, ut quum ad testimonium dandum mendacio usurpatur.

IX. Comminatio est in hisce verbis: Nam non relinquet Iehova eum impunitum, qui nomen eius vanè seu in vanum usurpaverit: qua persuadere nititur, ne quis hoc nomen usurpare audeat: cuius tantò major est necessitas, quantò minor est peccati istius æstimatio inter homines.

THESIS SEPTVAGESIMA

SEPTIMA,

DE

Quarto præcepto.

I.

Præceptum hoc continet duas partes; mandatum & rationem eius. Mandatum verò proponitur i. paucis verbis, in delatius explicatur. Propositio est in hisce verbis; **Memento** ut diem Sabbathi sanctifices; explicatio in istis; **Sex dies operaberis &c.** Ratio vero hisce comprehenditur: Nam sex diebus s. ii. Deus cælum & terram &c.

II. In præcepti propositione

notentur 1. ipse actus præscriptus; qui est sanctificatio. 2. cura anxia & sollicita de actu isto non omittendo, quæ expressa est isto verbo, **memento**, & ne obliviscere. 3. objectum, quod dicitur, **diem Sabbathi** vel **septimus**, septimus nempe in ordine dierum, quibus creatio cæpta & perfecta est; qui Sabbathum dicitur ab eo, quod tunc Deus quievisset & homini erat quiescendum.

III. Explicatio continet duo.

1. Concessionem, ut sex dies impendant operibus ad animale vitam eiusque sustentationem pertinentibus, quæ concessio continet mandati æquitatem. 2. Mandatum de quiescendo ab illis operibus septimo die, cum enumeratione eorum quos quiescere oporteat. Non tu modo, sed & filius tuus, servus, ancilla, iumentum, advena quiescent, quotquot nempe sunt in tua potestate quiescere facies.

IV. Ratio continet in se duo argumenta: quorum prius est ipsius Dei exemplum, qui septimo die quievit ab operibus suis. Posterius benedictio, & sanctificatio Dei qua septimum diem voluit separatim à reliquis diebus, & sibi suoque cultui destinatum.

V. Sanctificare septimum diem est illum ab usibus communibus & ad animale vitam pertinentibus separare, & Deo actibusque ad Deum resque divinas vitamque spirituales pertinentibus consecrare: quæ sanctificatio variis actionibus constat.

VI. Quousque abstinencia ab operibus ad animale vitam pertinentibus extendenda sit, utilissimum consideratu arbitramur, & quamquam

quam nihil præcisè præscribimus, tamen licentiam talia opera patrandi quam maxime restrictam velle-
mus, & ad paucissima necessaria restrictam. Non enim dubitamus quin variè apud Christianos Sabbathum viole-
tur, non abstinendo ab iis, quæ aliis diebus licita sunt.

VII. Actiones ad sanctificationem sabbathi pertinentes duobus generibus concludi posse arbitramur, ut aliæ sint per se & primo ad Dei cultum pertinentes, Deoque in ipsis gratæ & acceptæ. Aliæ istis actibus præstandis subordinatæ, & horum servientes ut illæ actiones Deo ab hominibus quam optimè præstari possint, quales sunt quæ ad institutionem fidelium in officio suo pertinent.

VIII. Huiusmodi autem sanctificatio non tantum privata & domestica esse debet, sed etiam publica & ecclesiastica. Vult enim Deus non tantum à singulis privatim agnosci, coli, invocari, laudari, sed etiam ab omnibus simul junctis in Ecclesia magna, ut hac ratione non modo singulorum, sed & totius universitatis Deus & Dominus esse agnoscat.

IX. Cæterum quia homini huic animali vitæ nimis intento facile obrepat negligentia Dei & divinorum, hinc necesse fuit memoriam hominibus reficari, hac voce, memento: &c.

X. Iam vero quod ad diem septimum attinet qui sanctificari juberetur; in eo id morale & perpetuum est, ut dies septimus hoc est, unus ex septem cultui divino consecraretur, neque fas sit ulli homini ullo tempore, quum sex dies animalis vitæ operibus impenderit, septimum in iisdem

omnibus aut eodem modo continuare.

XI. At vero quod ad diem illum inter septem, qui dies sex quibus Deus creationem perfecit, insecutus est, attinet, eius sanctificatio non est perpetuæ institutionis & necessitatis: sed mutari ille in alium diem potuit, & suo tempore, ut mutaretur fas fuit: nempe in diem, qui Dominicus appellatur, propterea quod nova creatio tunc per resurrectionem Christi ex mortuis in Christo capite nostro peracta erat, & novum populum novum quandam sabbatissimum inchoare æquum erat.

XII. Ratio illa, quæ ab exemplo Dei qui quievit die septimo, creatione nempe perfecta, desumpta est, usque ad novæ creationis tempus duravit, ideoque illa cessante, aut saltem ad illam secunda ex nova creatione accedente, non mirum fuit diem illum in sequentem quo resurrexit Christus, mutatum fuisse ab Apostolis. Christo enim non amplius in carne ambulante, neque secundum carnem noscendo, nova facta sunt omnia.

XIII. Benedictio vero & sanctificatio Dei ab illo die Sabbathi in Dominicum translata esse intelligitur, eo quod omnis sanctificatio ad novum mundum pertinens, in Iesu Christo, qui vere sanctus sanctorum est, & in quo omnia sanctificantur in æternum, versatur.

XIV. Ratio, qua Deus postea populo suo sabbathi observationem suasit: quia esset in signum inter Deum & populum ipsius, quod Iehova esset sanctificans illos, etiam ad tempora N.T. accommodari potest, & sabbathi observationem illis persuadere.

XV. Si quis diem dominicum à reliquis diebus nullo modo distinguendum putaverit, aut illum libertatis Evangelicæ declarandæ causa in alium diem vel Lunæ vel Martis transmutaverit, saltem pro schismatico in Ecclesia Dei habendum arbitramur.

THESIS SEPTVAGESIMA

OCTAVA,

DE

Quinto præcepto.

I.

Hoc præceptum primum est secundæ tabulæ. Continet autem præceptum ipsum, tum præcepto additam promissionem. Finis præcepti est ut ordo quidam sit inter homines secundum quem hi superiores, alii inferiores sint, qui in præstatione mutua officiorum ad societatem tuendam necessariorum imperandi, & parendi consistit.

II. Præceptum præscribit actum, & addit objectum, cui ille actus præstandus sit. Actus voce honorandi continetur; Objectum hisce vocibus, patrem tuum & matrem tuam: unde apparet iuxta relatorum naturam, hanc legem omnibus iis præscriptam, qui relativè patri & matri oppositi sint.

III. Honorandi vox quàm aptissime usurpatur ad eminentiam significandam: honorem enim excellentiæ præmium est, eiusque præstatio signum cognitionis: & vox illa comprehendit omnia officia quæ

superiori ab inferiore debentur, vel significationis suæ ambitu, vel ut finis, omnia ad illum necessaria.

IV. Tria autem præcipue isto vocabulo continentur. 1. ut reverentia exhibeatur ipsorum personis. 2. ut obedientia præstetur ipsorum præceptis. 3. ut gratitudo ipsis præstetur, in collatione omnium ad vitæ præsentis conservationem necessariorum, cum respectu ad dignitatem personæ & officii eorum.

V. Reverentia consistit tum in præstatione illorum actuum qui illorum supereminentiæ & nostræ sub illis submissionis continent confessionem: tum in tolerantia vitiorum & morum, conniventiaque ad illos, & verecundâ eorundem obtectione, benignâque excusatione.

VI. Obedientia posita est in prompta & liberali præstatione eorum quæ præscribunt, & omissione eorum quæ prohibent; quæ non tantum propter iram seu metum poenæ, verum etiam propter conscientiam præstanda est, idq; non tam ut ipsis quam ipsi Deo, cuius vicem gerunt, obtemperetur.

VII. Gratitude, quæ continet collationem rerum illis ad usus vitæ secundum dignitatem necessariorum, extendere se debet non tantum ad tempus quo munere isto funguntur, verum etiam per totam vitam, etiam si obtingat illos per senium aut alia causa ad munus obeundum ineptos esse.

VIII. Officiis inferiorum superiorum officia analogæ sunt, ut gravitatem moderatam & decorum in omni vita publice & privatim præstent, in præcipiendo justitiam & æquitatem servant, in gratitudine postulanda modum non excedant.

At de

At de hisce particulatim agetur in loco de Magistratu.

I X. Objectum vocibus patris & matris enuntiatur, quibus omnes illi comprehenduntur, qui supra nos positi sunt in humana societate: sive in politica, sive in ecclesiastica: sive in scholastica, sive in domestica: sive tempore pacis, sive tempore belli: sive ordinario, sive extraordinario munere fungantur, sive in perpetuum, sive tantum ad aliquod tempus, quantumvis breve, cum autem ista potestate sint.

X. Omnes autem illi aptè & non citra justas causas hic parentum nomine exprimuntur, quod blandum & amenum est, & idoneum maxime tum ad significandum affectum, quem superioribus erga inferiores inesse par est, tum ad officii erga illos præstandi æquitate inferioribus efficacissime persuadendam. Ad dicitur quod prima inter homines societas sit domestica, & unde reliquæ proveniunt per incrementa generis humani.

XI. Eminentia autem istius gradum non amittunt superiores quovis peccato, aut vitio sitate sua: unde & hoc honoris, reverentiæ, obedientiæ & gratitudinis officium præstandum superioribus etiam naturalis & potestate sua abutentibus: caveatur modo ut Dei semper apud nos partes ponores sint, & sic detur Cæsari quod Cæsaris est, ne Deo auferatur aut non tribuatur quod ipsius est.

XII. Cui ipsi cautioni triplex alia cautio necessariò adjungenda est. 1. ne quis erret in judicio, quo hoc vel illud Dei esse & non Cæsaris sibi persuadet. 2. ut rectè discernat inter id quod agere vel tolerare

jubetur, & si gerere, an actio sit circa rem vel objectum suæ potestati subditum nec ne. 3. Ne sub titulo libertatis; non obediendi in hoc vel isto, arroget sibi jus superioris; aut in ipsum superiorem insurgendi potestatem sive ad vitam sive ad dominatum tantum ipsi eripiendum.

XIII. Promissio verò huic præcepto addita continetur hisce verbis ut sis longævus super terram quam Dominus Deus tuus daturus est tibi: quibus promittitur primariò quidem Judæis fidelibus præceptum hoc præstantibus longævitas vitæ in terra Canaan: Secundariò verò etiam ipsis gentilibus fidelibus mandatum facientibus vitæ presentis duratio. Denique typicè talibus promittitur vita æterna seu cœlestis, cuius terra Canaan typus fuit.

THESIS SEPTVAGESIMA

N O N A,

D E

Sexto præcepto.

I.

Constituto per quintum præceptum ordine in humana societate, per mutua superiorum & inferiorum officia imperandi & parendi, jam Deus cavet omnibus iis quæ ad vitam in ista societate degendam necessaria sunt, vitæ singulorum, propagationi speciei, bonis ad vitam necessariis, & famæ: addens decimum præceptum post finem, quo concupiscentia certarum rerum prohibetur.

II. Sextum præceptum per verba hæc, *Non occides*, conservacionem vitæ animalis & incolumitatem corporum pro scopo habet, utque illa facta tecta sit, curat.

III. Summa autem præcepti est, ne vitam alterius aut corporis eius incolumitatem, imò neq; nostram, vel reipsa lædamus, sive fraude sive violentia usi, vel voluntate eius læsionem optemus: accedat, ne huiusmodi nostram voluntatem iudicio ullo externo significemus.

IV. Vnde apparet homicidij nomen non appellandum si quis casu (ut Scriptura loquitur) securi & manu sua lignum in sylva ferientis, excidente aliquem interficiat, neque si ad defensionem vitæ suæ cogatur, vim sibi ab altero illatam, cum illius periculo repellere.

V. Iubetur vero hoc præcepto ut vitam proximi, imò & nostram, legitimis modis & rationibus conservare, & ab omni injuria tueri studeamus.

VI. Causa vero hujus præcepti universalis & ubique & semper valens est hæc: quod homo ad imaginem Dei, quæ hic præcipuè notat immortalitatem, conditus est: cui addi potest naturæ similitudo, &

quod omnes ex uno sanguine originem trahimus. Causæ vero particulares multæ adferri possunt quæ statui hominum spiritali conveniunt, utpote quod à Christo pretio redempti sint, corpora eorum habitaculum Spiritus sancti sint, quod omnis sint corporis unius mystici membra sub uno capite, &c.

VII. Reservat vero Deus sibi interea de cujusvis hominibus vita disponendi jus pro arbitratu: unde sunt mandata magistratibus facta de occidendis transgressoribus, & mandatum Abrahæ datum de interficiendo filio suo.

COROLLARIUM.

Homicidij perpetratio cum bona conscientia consistere nequit; nisi de eo remissio per particularem penitentiam &c. impetrata fuerit.

Paullo post hanc disputationem peractam 31. Julij, secuta est Collatio Hagiensis, quæ habita est in confessu Illust. Ordd. à qua Auctor statim ingravescente morbo lecto affixus, tandem 19. Octobris placidè in Domino expiavit.

F I N I S.

IACO.

IACOBI ARMINII

S. S. Theol. Doctoris eximij,

amica cum

D. FRANCISCO IVNIO

DE

PRÆDESTINATIONE

per litteras habita

Collatio.

Faint, illegible text, possibly a title or header.

Illustribus, Nobilissimis, Magnificis

D. D.

O R D I N I B V S

P R O V I N C I Æ

V L T R A I E C T I N Æ,

Dominis nostris honorandis.

V I N divina planè misericordia factum sit, ut cum restituta patriæ nostræ libertate, excussoque jugo tyrannidis Ibericæ, Ecclesiæ quoque Iesu Christi his locis ab idololatria repurgatæ fuerint, neminem putamus esse, qui si aliqua pietate tactus in res patrum, ac majorum ætate gestas oculos conjiciat, dubitare queat.

Preferat enim Remp. dudum dira servitus, omnique servitute gravior tyrannis conscientiarum, qua omnibus qui non præfinitò ad formulam Concilii Tridentini loquerentur, crederent, viverent, post exquisitissima tormenta, certum igni, aqua, gladio, recte, exitium inferebatur, nisi maturè deserta patria bonisque omnibus mallent nudi atque extorres inter ignotos vivere, & quam à suo Principe non poterant, ab aliis Principibus clementiam experiri. Sævum diu fuit, permittente ita Deo, in innoxia civium capita, nulla sexus, nulla ætatis, nulla ordinis habitatione. Sacras scripturas legisse; solum Deum religiosè coluisse; Christum, qui in cœlis ad dextram Patris regnat, negasse paucorum verborum obmurmuratione ex pane creati, atque ita sub speciebus panis adorandum esse; dixisse, peccata mortalium solo illius sanguine deleri, neque ullo igni subterraneo aut indulgentiis purgari; edictum aliquod Ecclesiæ Romanæ minimum violasse, carnes die Veneris gustasse, aut aliud levius commisisse, capitale erat. Nulla ferè est honestior in patria nostra familia, quæ non istius

istius flammæ scintillas experta sit. Iamque aded omnia sursum profum miscenda videbantur, quum respiciens afflictam Patriam nostram è cælo Deus, Vos excitavit Illustres, Nobilissimi, Magnifici Domini, in quorum Diœcesi, inque inbe Metropolitana, conjuncti atque uniti Patriæ nostræ Proceres, capita quædam sanctæ libertatis in Rep. & Ecclesia servanda decreverunt. Et fuit quidem illud de Religione caput tunc temporis, radius conceptum; neque enim patebantur initia illa accuratorem omnium partium restaurationem, vigente adhuc magna ex parte Papatu, armisque circumtrepidibus: Sed heroica virtus vestra, nihil secius, inter tubas & crepitus armorum pro vita & incolumitate civium susceptorum, semper hoc sibi in ipso Marte propositum habuit, ut posset aliquando depositis armis pacis studia cum Religionis Apostolicæ puritate conjungere.

Simulatque ergo concessum vobis divinitus fuit spacium respirandi, reportata ab hoste Hispano cum duodecennalibus induciis præclara illa confessione à vitæ libertatis atque *αὐτονομίας*, retulistis vos protinus ad primas illas curas constituendæ tranquillitatis Ecclesiasticæ. Sciebatis enim muneris vestri esse omniumque adeo *ἐν ὑπεροχῇ ὄντων*, dare operam, ut cives *ἡρέμον ἔ ἡσύχιον βίον ἀγάγωσιν ἐν πίστι θεοσεβείᾳ καὶ σεμνότητι*. Videbatis etiam, non in vicinis tantum, sed in vestra etiam Republica, id nuper præcisissis quorundam actionibus consilijisque effectum esse, ut titulo reformationis, pauci aliquot inquieti, sibi que pariter atque aliis molesti homines, *κυρότητα ἀφαιρῶντες, δόξας δὲ βλασφημῶντες*, novam quandam hierarchiam, non eam quidem idololatricæ aut superstitionis, sed conscientiarum tyrannidis invehent; & quod ipsi optimum ac verissimum judicarent, id aliis protinus Viris bonis, etiam cum gravissimorum suppliciorum comminatione præscriberent, abutentes ad hanc rem credulæ plebis facilitate, & paucorum quorundam doctorum nostrorum autoritate: Quum autem res ista certum Ecclesiæ schisma, tristem civibus calamitatem, & funestam Reip. Christianæ labem esset illatura, neque adhuc copia ulla Synodi generalis daretur; exististis vos primi, qui ad Reip. & Ecclesiæ vobis commissæ conservationem, formulam quandam regiminis Ecclesiastici ante hos annos sex conceptam, justistis in lucem protrahi, ut quibus ea partibus brevior videbatur, suppleretur; quibus laxior, truccaretur; quibus mutila,

corri-

rigeretur, atque emendaretur; ad exemplum (quo ad eius fieri poterat) institutionis Apostolicæ, ut ita habita in rebus in differentiis ratione indolis civium vestrorum, vestriq; politeumatis, omnia fierent, *εις οικονομικὸν ἕκαστῃς κατὰ φύσιν*.

Sed meditantes ista tristis quidam perculit casus, qui, parum abfuit, quin turbatis consiliis omnibus, totam vobis Rempublicam, & cum Republica Ecclesiam vosque ad eos subvertisset: hoc agente Diabolo, ut salute posthabita excussoque imperio cives mutuis factionibus in sua invicem viscera sævirent. Quæ mala simul atq; cælesti potius quam humanâ providentiâ per vos & confæderatos vobis Belgicæ Proceres composita atque consopita sunt, relapsi estis protinus ad pristina illa pacis & pietatis consilia, formulamque regiminis Ecclesiastici concepistis, qua quidem omnibus pacem Israël exoptantibus nihil videtur salubrius, nihil ad concordiam firmitus hoc quidem tempore potuisse exoptari.

Qui exultimant pacem aliter fieri non posse, quam si conceptis, minutatim de rebus singulis formulis ac decretis, edicatur postea, ut qui secus sentiunt communionem excludantur, non possunt quin necessitatem rerum credendarum in infinita capita dirimant, ad eam ut Christianus aliquis de fide sua interrogatus, vel indicem decisionum talium consulere cogatur, vel alioqui Bibliothecam adire & auctores suos evolvere, priusquam certi quicquam possit respondere: quod quidem malum quum in Scotia ante complures annos zelotarum quorundam studio invaluisse, postea Serenissimi Magnæ Britannicæ Regis autoritate & divinâ prudentiâ emendatum est. Vt enim amplificandi & probandi capita plura habeant pastores atque Episcopi, quam habeat plebs; tamen credendi & sanctè vivendi paria sint oportet, & quidem numero pauca, formâ simplicissima. Vult enim Deus necessaria omnia exposita esse, ad eam ut ab eorum perceptione neque per imbecillitatem corporis, neque per varietatem occupationum retrahatur quisquam, neque per difficultatem obscuritatemque abiterreatur. Sole & Luna nihil magis est necessarium, nihil tamen magis expositum hominum usibus: Deus ipse, qui alioqui lucem habitat inaccessibleem, ita mentibus nostris & sensibus sese ingerit, ut nihil rerum creaturarum videri possit, quod non de ipso testetur, eiusque sapientiam, bonitatem, & iustitiam prædicet. Deinde, quum abstrusiora scientiarum non nisi longo tempore, multis laboribus

atque vigilis, parari possint, voluit Deus necessaria fidei dogmata paucis capitibus comprehensa, per Apostolos suos Ecclesie proponi, ut qui in illis consentirent, Christiani, Catholici, Orthodoxi audirent, etiamsi in minutiis quibusdam probationum, alius forte aliud iret. Causas plures collegit adversus Gentes Thomas, earum tamen unam quia id meretur, subjici nus, *Quia inquit, investigationi rationis humana plerumque falsitas admiscetur, propter debilitatem intellectus nostri in judicando, & phantasmatibus permixtionem; & quia apud multos in dubio remanent ea que sunt verissima & demonstrata, dum vim demonstrationis ignorant, & precipue quum vident a diversis qui sapientes dicuntur, diversa doceri; inter multa etiam vera que demonstrantur immiscetur aliquando aliquid falsum quod non demonstratur, sed aliqua probabili vel sophisticaratione adseritur, que interdum demonstratio reputatur; ideo oportuit per viam fidei fixa certitudine ipsam veritatem de rebus divinis hominibus exhiberi.* Hac ergo lege fidei manente, ut preclare a Tertulliano scriptum est, cetera jam disciplinae & conversationis, admittunt novitatem correctionis, operante scilicet & proficiente usque in finem gratia Dei. Apostoli brevi Symbolo omnia credenda complexi sunt: Deus ipse agenda, Decalogo: Christus petenda orationis formulam a se precepta: Quis ille est, qui supra Deum, Christum, Apostolos sapere audeat, & vel suis decisionibus Ecclesiam onerare, vel injectis spinosis questionibus piorum animos conturbare, & unitatem Ecclesie convellere? Si cui tantum vel animi est vel otii, meminerit, Fidei esse credere que non videas, & assentiri iis quorum causas ignores: Divina sacro mysteriorum velo, tegi; nostrum esse actionem ad fidem adjungere, & ferre in aliis omnia, que pietatem non laedunt. Nunquam tam bene orbi Christiano fuit, quin quum in necessariis, hoc est, in paucis omnes convenirent; in reliquis, hoc est, in multis alii ab aliis dissentirent, salva etiam Ecclesie unitate. Nullum dari seculum potest quo hoc non licuerit: nullus Ecclesiasticus scriptor qui non & ab aliis & a seipso interdum recedat; aded, ut qui hodie sententiam aliquam extra illa necessitatis capita velit defendere, facile inventurus sit inter antiquos quem suae opinioni obtendat. Proinde bene illi de genere humano mereri videntur, qui in sancta & religiosa opinandi libertate unitatem concordiamque Ecclesie sitam esse judicantes, hominum animos necessariis adstringunt,

gunt, à disputandoque retrahunt ad studia vivendi : & ut Sociates sapientiam è cœlo revocatam in urbibus primus collocavit, ita ipsi Christianam plebem ab altercatione ad mores & vitam revocant : etsi enim jucundi sunt disputantium labores, tamen agentium, hoc est Deo obtemperantium, & laudabiliores sunt, & fructuosiores.

Ac perpetua quidem hæc Patris nostri IACOBI ARMINI dum vixit vota fuisse, perpetuasque contentiones, omnes qui eum norunt, facillè testari possunt : nos sanè sæpè vidimus illum noctes diebus hæc talia meditantem continuasse. Neque verò fuisset illi difficile, ingenium adversus Ecclésiæ hostes armare, & Bellarminum aliquem, aut totam simul phalangem Pontificiam impetere; sed quum judicaret, quædam ab illis non malè doceri, quædam non rectè à nostris, non putavit sibi aut in agro alieno cum noxiis herbis bonas fruges evellendas, aut in proprio zizania quæ arenarum superfeminator atque interpolator Diabolus substituerat, pro utili & salutari segete venditanda.

Et initio quidem, qui erat illius candor, sperabat haud magnam rem laboris futuram : nam quum alios ex suo ingenio metiretur, credebat humanitate, prudentia, ratione manifestâ eo perducì posse fratres suos, ut vel errores commonstratos agnoscerent ipsi ultrò, atque emendarent; vel si veritatem (ut fit) vinceret pertinacia, saltem paterentur alios eam, quod initio etiam licuerat, profiteri. Frustra. Multi enim vel hoc ipsum pro crimine habuerunt, quod in ea quæ ipsi, ipsorumque antesignani poluerant, ausus fuisset anquiterere. Caput autem & veluti fons unicus omnium quos ille culpabat errorum, est præposterè concepta de divinâ Prædestinatione opinio : hoc enim caput ita ut à Calvino conceptum est, judicabat non tantùm à ratione omni, sed etiam à natura ipsius Dei & sacris literis esse alienum; ipsis quinetiam moribus omnique religioni aded adversum, ut si quis ex illius sententiæ tenore vitam suam institueret, non posset ullo modo ad salutem pertinere. Quid enim mundum aut carnem cum omnibus voluptatibus illecebris, & lenociniorum irritamentis fugiat is, qui credit certoque sibi persuasum habet, non posse se salute sua excidere; sed tam esse necessarium ut salvetur etiam post peccatum, quam necessarium est, ut Deus decretum suum non frangat? Quid pietati, justitiæ, sanctitati, quarum studium nunquam non

acerbim est, & per se horridum, operetur; qui certo statuat, non quidem se esse in numero illo absolutè resectorum quia id sciat, sed esse posse, licet id nesciat? Ac fatebatur quidem sæpenumerò parens noster, fieri posse; ut D. Calvinus & Lutherus in sententiam illam, quam ipse oppugnabat, religione aliqua scripturarum perducti essent; sed quum & illæ ipsæ scripturæ non rectè ab ipsis essent intellectæ, & tota ab ipsis dissentiret antiquitas, Græca pariter ac Latina, & pietati noxia esset illa ipsa credulitas, & religionem omnem everteret, putabat ille sine ullo pacis publicæ dispendio ea à se proponi posse, quæ & scripturis consona & Dei naturæ convenientia, & pietati instillandæ idonea, & si admittæ essent pacem ac concordiam cum sanctimonia allatura esse iudicabat. Imprimis verò etiam illud pium ipsius peccus percellerat, quod posita illa absoluta decretorum mediiorumque ad fines suos subordinatorum necessitate, videbat fieri non posse, quin & causa peccati Deus ille optimus & sanctissimus statueretur, & in clementissimum numen sub titulo justitiæ, summæ crudelitatis infamia transcriberetur. Fertur quondam Tiber. Cæsar virginem quandam strangulari voluisse. Cur? quia ita libebat. Sed quum vetaret id patriæ mos, quo non licebat intemeratam occidere, misit virginem ad lenonem, & decreto suo viam ipse sternens stupratam occidi iussit. Suetonius,

Immatura puella, quia more tradito nefas esset virgines strangulari, vitata prius à carnifice, dein strangulata sunt.

Cap. LXI.

Ignosce, ô bone Christe, Ecclesiæ tuæ doctoribus, qui de Deo ad exemplum Tiberii docere, loqui, scribere, non verentur,

Deum homines hoc consilio condidisse, ut non tantum labi possent; sed etiam ut reipsa laborerentur; quippè quum non nisi hac ratione pervenire potuerit ad fines illos principales.

Piscator
adversus
Schafsmann.

Calvini sententiam horridiorem quum posset deferere, maluit incruscare D. Iunius; itaque subjectam prædestinationis constituit non hominem quem nondum Deus creare decreverat, neque eundem creatum cum præscientia lapsus: sed creatum, quatenus is naturalibus donis à Deo instructus, ad supernaturale bonum evocabatur: quæ quidem sententia Thomæ sit an non sit, parum refert; certè conitat à D. Iunio in Academia Lugdunensi propositam ac defensam; non multo pauciora habere absurda quam habeat illa D. Calvinii.

Hanc sententiam postquam apud se excussisset pater noster, eamque invenisset non iis iuxta firmitatis quæ animo ipsius satisfacere: visum ipsi fuit tum de ea ipsa, tum de priore illa Calvinii collationem cum D. Iunio (cum quo illi haud ita pridem sermo de divina providentia fuerat, & quidem optato successu) instituere. Brevi itaque ad eum exarato scripto, selectis aliquot argumentis hoc evincere conatus est, utraque illa sententia, præter alia incommoda, necessitatem peccati introduci; ac proinde ad tertiam quæ creationem & lapsum supponeret deveniendum esse. Hoc si obtinisset, animus ipsi erat altius progredi, & tandem decretum de salvandis fidelibus, condemnandis infidelibus, proponere. Respondit ad illud scriptum Iunius, sed non secundum expectationem querentis: quandoquidem partim communem objecti rationem ponendo (quod pænè *ἀκατάληπτον*) partim verba auctorum flectendo ex pluribus unam sententiam conflare conatus esset, contra eorum qui singulas tuebantur mentem. Viso ergo hoc responso constituerat pater noster Collationem præscindere. Verum, cum intelligeret postmodum, hoc ipsum responsum à Convictoribus auctoris transcriptum passim per manus studiosorum volitare, contra quam initio convenerat, imò & in lucem forte edendum: movit hoc eum ut brevissimam adorna- ret Replicam, & ad D. Iunium mitteret. Eam Replicam per sexennium integrum apud se habuit D. Iunius, antequam à Deo ex hac vita evocaretur, & tamen ne verbo quidem attigit. Post mortem verò illius pater noster eam auxit & amplificavit, in eam quam nunc exhibemus modum. Non est ab eo quaesita victoria, sed veritas. Habuit D. Iunius laudes suas, quas ille ipse qui eum nuper tantopete extulit, ut putarit adversus vivum neminem hircere ausurum fuisse, nondum satis capit. Utinam verò viri illius ad exceptionem istam responsum videre licuisset. Haberent forte viti graves & docti quod amplius judicarent de summa rei. Hoc sanè effectum putamus, ut cuilibet deinceps manifestum futurum sit, ad multa, imò ad pleraque, responderi non potuisse: & si ulterius in collatione progressum fuisset, ad incitas omnino Iunium redigendum fuisse; & vel sententiam mutaturum, quod est candoris; vel pertinaciam proditurum fuisse, quod ab illius moribus erat alienissimum. Hanc ergo Collationem, quia & præcipuum S. Theologiae caput explicat, qualis enim Prædestinatio, talis Religio:

& quia inter duos excellentes doctrina viros instituta est : & ingentibus votis hæcenus diu multumque expetita, suale amicorum paternorum quum in lucem edere decrevissemus, & patronus aliquis huic operi quæreretur, inscriptimus vobis ILLUSTRES ET MAGNIFICI PROCERES, quorum & moderatio Christiano orbi jam pridem nota fuit, & nuper constitutis decretis Ecclesiasticis magis adhuc emicuit; & adfectus in patrem nostrum tantus dum vixit fuit, ut vel illius memoria partem aliquam luctus nostri dolorisque leniamus. Adhibuistis illum aliquando vivum ad componendas controversias in Ecclesiis vestris natas; adhibete nunc defuncti consilium ad pietatem Religionemque veram civibus vestris cum veritate instillandam. Ita vos

ILLUSTRES, NOBILISSIMI, MAGNIFICI DOMINI, Iesus Christus æternus Dei Filius patriæ conseruet, vestrisque consiliis benedicat. Datum Lugd. Batav. 8. Mart. Anno ultimi seculi c. l. o. c. xiiii.

Ill. & Nob. Magnificentiæ vestre addictissimi,

D. IACOBI ARMINII THEOLOGICI Liberi orphani novem.

Ad Lectorem.

Hæc hic, amice Lector, duorum gravissimorum Theologorum modestam de divina Prædestinatione disputationem; non quæ omnes circa hoc doctrinæ caput disputationes expediat, sed quæ præcipuas saltem eius sententiæ quam amplexus fuit, (l. Vir, D. Franciscus Junius. Calvinii Paradoxa ad vivum hic non resecantur, sed tantum quatenus placitis Iunianis sunt adfinia: plenius enim ea persecutus est Arminius libello adversus Perkinsum; plenissimè, libro singulari quo Theses quædam inopinatè D. Francisci Gomari de hoc argumento examinantur.

Sicut autem liberalis fuit & ingenua hæc duorum virorum veritatis causa instituta Agælis, ita jucundum imò & utilem tibi futurum existimo

existimo illius conspectum. Erit omnino operæ pretium videre, quam blandè atque humaniter Junium compelleret prior Arminius: quam distinctè res suas proponat, quam clarè explicet, quanto cum iudicio ordinet, quam nervosè confirmet. Rursum, quam graviter respondeat Arminio Junius, quam curiosè omnia examinet, quam spetiosè distinguat, quam callide quedam declinet, quam dextrè dissimulet. Denique, quam detracto omni schemate postea nudam veritatem proferat Arminius, & in medium quasi Solem educat, quibusquæ lacertis tela in se torta retorqueat. *Magnum sine dubio fuit D. Junii nomen apud multos, sed Arminii apud quosdam non minus: ille fama apud exteros clarebat; hic apud suos: In illo eruditio multiplex; in hoc cum philosophia notitia, exacta etiam viguit Theologia cognitio; indefesso studio ardentissimæque ad Deum vocis comparata. Ille multa scire voluit; hic se defunctum iudicabat, si hoc unum sciret quod profitebatur Scripturam sacram. Ille in iudiciis liberior; hic scrupulosus; & lentus. Uterque tamen pacis & concordie amans, sed diversis consiliis. Ille quum suam sententiam proposuisset, reliquis quantumvis dissidentes ad eam inclinare & steterere conabatur; hic quum omnes religiosè examinasset, solam illam amplectebatur, quam veram esse iudicabat. reliquis ita rejeclis, ut concordie satis consultum existimaret, si positio consensu fundamentali, in cætera liberè disquirere liceret. Ità factum est, ut illius sententiam in tanta nominis celebritate sequantur pauci, huius multi: Sed potest forte condonari D. Junio, quod causam istam agat frigidiuscule, nam quum nondum plene sciret quamnam esset D. Arminii de Prædestinatione sententia, non tam videtur potuisse responsiones suas dirigere ad Arminiana ista oppugnanda, quam ad sua defendenda: Quod ipsum tamen quam solidè fiat, ex lectione ipsa iudicabis. Accipe interea Collationis istius S Y N O P S I N, & ex ea cognosce quid ab utroque præstitum sit. Vale.*

Proœmium Iacobi Arminii.
 Proœmium Fr. Junii ad responsionem
 suam,

I.

Arminius tres sententias de Prædestinatione recenset.

Junius sententias illas composuit, duas distinctiones præmittit.

Arminius sententias illas tres distinguit. Ostendit eas non differere solo loquendi modo.

Et distinctiones duas Junianas examinat.

II.

Arminius proponit trium sententiarum discrimen.

Junius reprobationis vocem docet triplici significatu accipi, & peccatum esse ab Arminio in eius vocis æquivocatione.

Arminius ostendit se reprobationis vocem usurpassè significatione Junio ipsi familiari.

III. Pro-

III.

Proponitur sententia D. Calvini ab Arminio.

Iunius negat eam esse Calvini, suamque pro Calviniana commendat.

Arminius probat eam esse Calvini, Iunianam verò à Calvini mente alienam esse ostendit.

IV.

Proponitur sententia Thomæ, quam Iunius sequitur.

Iunius negat eam esse Thomæ.

Arminius demonstrat, eam, ut Thomæ non sit, tamen à Iunio propositam in Theſibus publicè disputatis.

V.

Proponitur sententia B. Augustini. Eam Iunius conatur cum prioribus conciliare.

Arminius discrimen huius à prioribus urget.

VI.

Examinatur prima sententia quæ est Calvini.

D. Iunius postquam discernit de mente illius sententiæ, de convenientia eius cum secunda & tertia, de fundamentis quibusdam ad illius sententiæ defensionem necessariis, examinat postea D. Armini argumenta.

1. Quod dixerat, Deum non posse decrenre illum actum misericordiæ aut iustitiæ suæ circa eum, quem nondum decrevit fore, aut quem considerat quidem ut creatum, sed in partibus naturalibus.

II. Quod dixerat ex eo esse consequens, ut Deus sit autor peccati. Tandem proponit quæstiones duas, Vnam, quomodo peccatum sit liberum, quum voluntas sit à Deo? Alteram, Cur Deus voluntatem homini indiderit?

Arminius I. probat fideliter à

se expositam auctorem sententiam. II. Fundamenta Iuniana expendit, de essentia Dei. De causis actionum divinarum.

III. Examinat responsiones Iunianas ad argumenta à se prolata. Ad primum. Ad secundum. IV. Excipit leviter distinctiones Iunianas V. Etiam alias, quas ab eius sententiæ auctoribus dixerat inventas, & quas Iunius prætererat, ut sunt,

1. In peccato aliud, esse actum eius, aliud eius vitiositatem.
2. Decretum Dei ponere quidem necessitatem, sed non ponere coactionem.
3. Distinguendum esse decretum, ab executione decreti.
4. Aliud esse in hac causa decretum efficax, aliud permissivum.
5. Actum necessarium quidem esse respectu decreti, contingentem vero respectu naturæ humanæ.
6. Deum non tam destructum omnem creaturæ quærere in reprobatione, quam suam gloriam.

VII.

Transit Arminius ad sententiam Thomæ.

D. Iunius ait se exoptasse ut pleritum argumentis priorem sententiam Arminius si fieri potuisset, oppugnasset.

Arminius negat priore à Iunio soluta esse, additque tria insuper nova argumenta.

VIII.

Sententiam Thomæ tribus quæstionibus comprehendit Arminius.

Iunius illas agnoscit, sed distinguit vocem pura naturalia: & vocem reprobationis in sensu catachrestico rejicit.

Armi-

Arminius explicat vocem pura naturalia : & pro reprobatione substituit vocem prædammationis.

IX.

Proponitur prima quæstio. An objectum electionis & non electionis sint homines in puris naturalibus considerati ? Arminius id negat.

Iunius explicat sententiam, & dicit hominem à Deo consideratum fuisse communitè, citrà rationem peccati ut causa.

Arminius ostendit statum quæstionis callidè mutatum. Quæri enim, an peccatum sit condicio præexistens in objecto eligendo aut non eligendo. Esse autem probat.

X.

Probatur, in electione non considerari hominem à Deo in puris naturalibus. 1. quia talis homo nunquam fuit à Deo creatus. 2. quia Deus non diligit & eligit nisi post peccatum.

Iunius distinguit illud pura naturalia, Deinde probat imaginem Dei fuisse homini naturalem. Posteriorem verò rationem negat.

Arminius prius illud argumentum vindicaturus docet quid sit naturale, quid supernaturale: tum quæ partes imaginis Dei naturales fuerint, quæ supernaturales in Adamo. Inde refutat ea quibus probaverat Iunius bona illa fuisse naturalia: denique ostendit quo actu Dei hanc aut illam imaginis partem habuerit Adam. Postea asserit secundum suum argumentum.

XI.

Probat idem, 1. ex eo quod dica-

mur electi in Christo. 2. quod electio facta ex gratia.

Iunius perplexatur; & ad 1. negat Christum esse tantum mediatorem peccatorum: ad 2. dicit, gratiam ab Arminio accipi secundum quid, quum intelligenda sit simpliciter.

Arminius argumenta sua duo vindicat, & proprio docet, Mediatoris voce non esse intelligendum alium quam reconciliatorem. Pro posteriore, Non intellexisse se gratiam aliam quam quæ peccatori fit.

XII.

Probatur idem in præteritione, ut quæ etiam præsupponat peccatum.

Iunius præteritionis definitionem culpæ triplici nomine: Tum negat Syllogismi minorem. Et fulcrum eius primum. secundum. Postea ratione, autoritate, exemplo probat, præteritionis causam non esse in homine.

Arminius docet, illud, de definitione, quæsitum esse, se enim non definivisse. Respondetque ad tria illa. postea minoris suæ argumentum primum defendit. Et secundum. Dein, diluit ea quæ Iunius à ratione, autoritate, exemplo, attulerat. Postremum, ostendit actum negativum quo homo permixtus est labi in peccatum, non posse vocari actum præteritionis. denique defendit argumentum suum secundum.

XIII.

De præparatione gratiæ eiusque negatione, docetur, eam non versari circa homines in puris naturalibus consideratos.

Iunius statum huius questionis aliter format.

Arminius formatum à Iunio admittit.

XIV.

Arminius quod dixerat, probat, 1. ex eo quod homo non fuerit creatus ita à Deo in puris naturalibus, sed in gratia supernaturali. 2. ex eo, quod Lex homini data est, quæ præstari sine gratia supernaturali non potuit.

Iunius priori membro dicit responsum à se ad propositionem X. ad posterius, negat particularem illam legem de arbore scientia boni & mali, ad omnes homines pertinuisse. Argumenta Arminij quibus ille oppositum probaverat, conatur refellere; primum, secundum, tertium & quartum.

Arminius prius membrum docet vindicatum fuisse a se adfertione propositionis decimæ. Secundum jam confirmat in lege symbolica. Vbi etiam reliqua sua adferit.

XV.

Probatur idem ex eo quod gratia quæ prædestinatione homini præparatur, sit Evangelica.

Iunius illud de gratia Evangelica refert ad gratiam conservationis, non ad gratiam restaurationis.

Arminius urget, gratiam Evangelicam esse primò de restauratione hominis peccatoris.

XVI.

Probatur idem ex eo, quod relictio hominis in statu naturæ, sine gratiæ supernaturalis adiectione, causâ fuisset peccati.

Iunius responderet, gratiam supernaturalem non fuisse debitam.

Arminius reponit, debitam fuisse.

XVII.

De præparatione ad pœnam sic præteritorum, negat Arminius illorum pœnas ita à Deo fuisse præparatas.

Iunius adfirmat fuisse.

Arminius perstat.

XVIII.

Probat sententiam suam Arminius, 1. ex eo quod ita statuatur peccata necessaria, 2. quod pœna spiritualis illis destinetur, qui à præmio spirituali antecedente Dei decreto fuerunt repulsi.

Iunius prius illud negat sequi. De posteriore dicit, neminem à premio spirituali repulsum fuisse antecedente Dei decreto.

Arminius prius argumentum defendit ipsis Iunij verbis. Secundum ait niri hypothesi Iunianæ in Thesis expressæ.

XIX.

Probatur idem hoc argumento, Deus ita concipiendus est decernere, sicut exequitur: At exsequitur in peccatorem, Ergo.

Iunius distinguit, & eligit quidem ac præseriri à Deo dicit hominem, damnari vero peccatorem: itaque quod dicitur, Prædestinationem nihil actu ponere in prædestinato, ille interpretatur, nihil supponere. Negat etiam verum esse, gratiam Dei non communicari nisi peccatori.

Arminius explicat phrasin Scholasticam: & ostendit, gratiam prædestinatione præparatam non dari nisi peccatori.

XX.

Ostenditur sententiæ Iunianæ fulcra infirma esse. 1. illud, de necessariâ declaratione liberalis gratiæ & bonitatis divinæ: hanc enim dicit in creatione apparuisse. 2. illud, de necessaria declaratione iustitiæ

justitiæ divinæ: nam hæc aliter manifestari potuit. 3. illud, de natura providentiæ; negat enim esse conveniens, ut ea permittat, ut quisquam à summo fine deficiat.

Iunius ea conatur confirmare.

Arminius sua explicat, Iuniana efficaciter evertit.

XXI.

Arminius sententiam Iunianam cum Calvinii sententia conferens, ostendit utrimque introduci necessitatem peccandi.

Iunius id negat.

Arminius distinctè probat. Primum in sententia Calvinii, ubi etiam refutat ea quæ sententiæ Calvinii excusandæ & defendendæ allata sunt. Postea in sententia D. Iunii.

XXII.

Ostenditur imò, sententiam secundam quæ Iunii est, minus esse prebabilem quam sit prima.

Argum. I. Quia fingit objectum, quale nullum fuit unquam.

Iunius huic argumento responsam à se ait ad propositiones VI. & X.

Arminius responsiones illas à se quoque excussas dicit.

XXIII.

Arg. II. Quia illud copulat inter se decreta heterogenea.

Iunius contra, decreta ait rectè inter se coherere.

Arminius contrarium evidenter ostendit.

XXIV.

Arg. III. Quia hiatus relinquit inter decretum præteritionis & probationis, quem Calvinus supplet.

Iunius negat opus esse medio decreto.

Arminius ostendit non posse ex præteritione ad prædamationem rectè perveniri, nisi intercedente decreto positivo necessarii peccati.

XXV.

Arg. IV. Quia est inconveniens, ut quæ concipiat homines aut non consideratos in Adamo recens creatos; aut non omnes consideratos; aut diversimodè consideratos.

Iunius ut elusteret, docet, creationem esse naturalem, prædeterminationem supernaturalem; itaque mirum non esse, si aliter illa, aliter hæc considerentur.

Arminius negat id esse consequens.

XXVI.

Arg. V. Quia introducit decretum æquivocum, & sub conditione tantum divisionis certum.

Iunius id negat.

Arminius mentem suam explicat, & efficaciter confirmat.

XXVII.

Sententia B. Augustini quæ tertia erat intacta relinquitur ab Arminio, & cur?

Iunius eam dicit cum duabus illis prioribus consentire.

Arminius ostendit non convenire; & concludit.

F I N I S.

IACOBI ARMINII
amica cum
D. FRANCISCO IVNIO
DE
PRÆDESTINATIONE
per litteras habita Collatio.

*Clarissimo viro D. D. FRANCISCO IVNIO,
Fratri in Christo debita observantia mihi colendo*

IACOB. ARM. salutem dicit.

Vir Clarissime, & multis mihi nominibus venerande,

*Præmissi
I. Arm. ad
primum suum
Scriptum, quo
dubitationem
suam super
veritate dog-
matis de
Prædestina-
tione, quomo-
do hætenus
varie expli-
catum fuit,
aperienti, et
viriorem à F.
Iunio instru-
ctionem desi-
derat.*

Vi sententijs aliorum suum assensum non tribuunt, iudicio quidem certo id facere videntur sibi, & alijs videri volunt: sed alienæ sententiæ ignorantio sæpiusculæ ejus rei est causa, quam tamen in se minime agnoscunt. Ego doctorum hominum tum nostri, tum antiqui seculi sententijs de Prædestinationis & Reprobationis decreto astipulari hætenus certa anima persuasione non potui. Causam istius ut iudicio certo adscribam non patitur meæ imperitiæ conscientia: ut ignorantia, vix fert opinio quædam mea, qua illorum sententias mihi percepisse videor. Hæsitavi itaque hucusque; adsentiri metuens sententię alienæ meo animo non plene persuasæ; & adseverare non audens eam, quam veriolem quidem habui, at doctiorum calculis nondum approbatam.

Quare necessarium mihi putavi ad animi tranquillitatem cum doctoribus super hoc decreto conferre, ut experiret an illorum docta opera dubitationem mihi & ignorantiam eximere posset, & scientiam certitudinemque menti meæ ingenerare. Et feci quidem hoc jam antea apud æquales nonnullos, & alios qui sunt in auctoritate; at (ut verum fatear) inutili mihi, aut etiam damno eventu. Quare ad te confugiendum mihi putavi: quem partim ex editis scriptis, partim ex aliorum relatu talem novi, ut absque metu certum mihi ex te fructum liceat sperare.

Respon-

Responſio

FRANCISCI IVNII.

Doctiſſ. Viro

IACOBO ARMINIO

Domino & fratri Chariffi-
mo ſalutem.

*Proemium
Reſponſionis
Iuniana, quo
Iunioris ſi-
lenij cauſam
adfert, qua-
ſionem ſuper
quis conſuli-
tur grauiſi-
mam eſſe, ſe-
que pro mo-
dulo ſuare-
ſpoſurum
ſeſtatur.*

Diturni ſilentij cauſam, obſer-
uande frater, mihi Tertullianus
attulit, quem à me ſuſceptum fuiſſe
jam diu non ignoras: Interea lute-
ras tuas in pēgmate collocavi è re-
gione adſpectus mei, ut mei erga te
officij recordarer quàm primum
poſſem, & ad argumentum poſtula-
tionis tuæ attenderem. Ac certam
quidem grauiſſimæ unius quæſtio-
nis explicationem à me deſideras:
qua in quæſtione quod veritatis eſt
novit plenè Dominus: quod ſatis
eſt expreſſit in verbo ſcripto, quod
ſecundum Deum utrique conſuli-
mus: quod ſentis, & non ſentis aper-
tè enuntias: quod ſentio per me ape-
riri cupis: ut ex hac mutua con-
greſſione & communicatione illu-
ſtremus gratiæ divinæ veritatem.
Faciam pro menſura, quàm mihi
admeſus Dominus, quod poſſum;
& myſterij huius auguſtiſſimi quic-
quid video indicabo, ſive ex verita-
te, ſive ex ſpeculo opinionis videro:
ut quod Dei eſt habeas mecum;
quod non videmus quæras mecum,
ſi quæri in verbo poteſt: quod meæ
opinionis eſt, ſi melius videris, a-
manter & fraternè retegās, & ſaluta-
ri monitu revoces in veritatis viam.
Nihil hic *περὶ τῆς ἀποστολικῆς ἐπιτομῆς* dicam,
quia ad rem ipſam malo tranſ-
currere, [quæ magis facit *αὐτὸς ἐκ τῆς ἐπιτομῆς*

μὴ τὴν χεῖρας, quàm Apoſtolus præ-
cipit. Omnes pietati & veritati ſtu-
dere iudico: ſed non omnes pro-
pterea in pietate veritatem omnem
vident. Cognoscimus omnes ex
parte, atque ex parte prophetamus:
& Spiritus veritatis de die in diem
deducit nos in omnem veritatem.
Partem veritatis percipimus; par-
temque tradimus: reliquam ſuis mo-
mentis ſpiritus veritatis daturus eſt
petentibus. Det igitur ille utrique
noſtrum τὸ ἀποστολικὸν καὶ ἀποδοκί-
μου ἀποστολικόν. Huius autem collationis
fraternæ uſum ut melius percipiamus
uterque, & nihil mihi impru-
denti (ut conferentibus plerumque
fit) excidat, ſequar ipſa litterarum
tuarum veſtigia; verbum de verbo
exſcribens, & diſtinguens in quæ-
dam veluti capita locos ſcriptionis
tuæ: eiſque ſubjiciam eodem ordi-
ne ſententiam meam de ſingulis, ut
ad omnia quid ſentiam, quid non,
& quibus fundamentis & rationibus
ſententiam perſpicuè videre poſſis, &
ſecundum Deum ſtatuerè ex modo
reſponſionis meæ. Hic ergo primus
locus ſcriptionis tuæ, ubi te dicen-
tem recognoſcas licet.

I.

*Prima propoſitio ARMINII
ex diſtinctione IVNII.*

Video itaque, Vir clariffime, tres
in univerſum eſſe de iſto Arti-
culo ſententias, quæ ſuos habent ad-
ſtipulatores inter doctōres Eccleſiæ
noſtræ. *Vna* eſt, quæ Calvini & Be-
zæ dicitur; *altera*, Thomæ & Secta-
torum: *tertia*, Auguſtini & eorum
qui illum imitantur. Omnes in eo
conveniunt; quod pariter ſtatuant:
Deum æterno & immutabili decreto

*I. Cor. 13.
Iob. 16.*

*Dicit ſe di-
ſtincturum
ſcriptum Ar-
minii in capi-
ſa, ſive propo-
ſitiones quæſi-
dam.*

*Enumeratur
tres diverſe
de prædiſtina-
tione ſententi-
æ, ſinguleque
ad auctores
ſuos referuntur:
tur: oſtenditur
turque in quo
conveniunt
omnes.*

M m m 3

ſtatuiſſe

statuisse certis hominibus, cæteris præteritis, dare vitam æternam supernaturalem, eaque media iisdem præparatio quæ ad vitam istam consequendam sunt necessaria & efficacia.

F. IVNII ad primam propositionem responsio.

Plures in speciem inveniri posse quæ diversas sententias.

VARIAS sententias si quis accumulare velit, plures in speciem habiturus est: sed hæc sunt sane virorum facile principum in ratione docendæ veritatis hujus sententiæ. In quo autem convenire omnibus inter se prædicas, duo sunt explicatione & animadversione (nisi me animus fallit) dignissima. Vnum est, id quidem, quod ais, esse verissimum; *Deum æterno & immutabili decreto statuisse certis hominibus dare vitam æternam supernaturalem*: sed vitam illam æternam non hic esse primò & per se opus divinæ prædestinationis illius, quin potius secundariò & per consequens & *υιοθεσίας* consecrariam. Demonstrat Apostolus Ephes. 1. *αθεωρησας ημῶς εἰς υιοθεσίαν ἀπὸ χεῖρ ἑἰς αὐτὸν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν*, &c. Et paulo post, vers. 9. *ὡς ἀπέθετο ἑἰς υἱονομίαν τοῦ πατρὸς καὶ υἱονομίαν τοῦ υἱοῦ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ χεῖρ*, &c. Et Rom. 8. 17. *εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ τοῦ χεῖρ* &c. Non ignoras autem, si pro differentia ponitur aliquis effectus, definitionem rei vitiosam esse. Prædestinatio, si propria ejus differentiam spectes, Scriptura teste, *εἰς υιοθεσίαν* est, in filiationem (ut ita dicamus) sive adoptionem filialem, cujus effectus & consequens æterna vita. Sic verum est prædestinari nos ad vitam, sed

propriam prædestinari ad *υιοθεσίαν* singulari gratia cælestis patris. **Q**ui utramvis ponit, alteram supponit: sed priorem illam in tractatione communi semper & omnino poni necesse est. Quamobrem hujus totius argumenti expeditior fore videtur ratio, si hoc ordine salutare illud prædestinationis divinæ decretum observemus: Deum prædestinavisse nos ad adoptionem filiorum Dei in Christo *εἰς αὐτὸν*, ejusque adoptionis viam & terminum æterno suo decreto præfixisse: viam quidem gratiæ, nos in officio deducendis vocatione & justificatione nostri; terminum verò vitæ, quam adsequemur perfecta glorificatione nostra, Rom. 8. quæ duo gratiæ illius effecta sunt, & nostræ adoptionis consequentia *ἀψυδοσίαν*. Verum igitur dicitur omninò, cum Deus ad vitam illam certos homines prædestinavisse dicitur: sed in ratione docendi nec fatiscit videtur dici, nec satis commode, nisi *υιοθεσία* in Christo gratuita, velut prior justificatione & vita ac gloria substernatur. Alterum adhuc animadversione mihi quidem videtur habere opus, cum Deum dicis, *ea media hominibus iisdem præparasse, quæ ad vitam istam consequendam sunt necessaria & efficacia*. Hæc enim etsi dicuntur verissimè, tamen certa cautione distinguuntur, & religiose accipi necesse est. Opus prædestinationis divinæ est (ut ita dicam) filiatio nostra, quod Deus nobis est pater, & nos filios adjungit sibi per gratiam. Quicquid autem Deus ad hanc *υιοθεσίαν* consummandam in nobis ordinavit; id respectu *υιοθεσίας* illius nostræ non medium, sed necessarium adjunctum est, aut consecrarium. Illa ipsa æterna vita est consecraria adoptionis

ptionis nostræ *εις αὐτὸν*. Respectu
verò adjunctorum & consequen-
tium inter se alia aliorum media ap-
pellari possunt; ut vocatio medium
justificationis dicitur, & justificatio
glorificationis nostræ. Rom. 8. Ve-
runtamen utut media sint, secundum
quid plæraque sunt necessaria & ef-
ficacia, non per se atque simpliciter;
nam si per se simpliciterque essent
necessaria & efficacia, æquè in om-
nibus pijs & electis necessaria essent
& efficacia: non sunt autem plæra-
que ejusmodi; cum etiam infantes,
& qui hora suprema veniunt vocati
à Domino, sine illis vitam æternam
consequuntur. Atque hæc per occa-
sionem dicta: alioquin de re omni-
nò convenit.

Replica I. ARM. ad Responsio-
nem F. IUNII.

Clarissimo Vro

D. D. FRANCISCO IUNIO,

fratri in Christo debita re-
verentia colendo.

Vir Clarissime, & multis mihi nomi-
bus venerande,

LEgi tuum scriptum & relegi,
eaque qua potui diligentia
excussi, singulas ejus partes
cum meis propositionibus
accuratè, pro virtutem modulo, con-
ferens, ut certius de veritate rei, quæ
inter nos agitur, judicare possim.
Dum autem singula judicij luce ex-
pendo, animadvertere mihi videor
pleraque meas propositiones & ar-
gumentationes tua responsione non
refutari: quare audio calamum in

manus sumere, & aliquid commen-
tari, quo, quid in ista responsione
desiderem, significem, & meas ra-
tiones propugnem. Omnino autem
mihi persuadeo T. R. non ægrius id
laturam, quam priore meo scripto
usurpatam libertatem tulit, mihi que
si quæ correctione indigere, & re-
futatione digna videbuntur eadem
caritate indicaturam: ut ego verita-
tem, quam in simplicitate cordis
quæro, tua fideli opera intelligere
queam, & alijs ad gloriam Dei &
ipforum salutem, quantum usus pos-
tulabit, explicare. Spiritus ille ve-
ritatis mihi adsit, mentemque & ma-
num ita dirigat, ut à veritate nullibi
aberraret: si tamen quid exciderit ve-
ro ipsius sensui minus consentaneum,
id non dictum non scriptum
haberi volo.

*Replica ARMIMI, sive conside-
ratio responsionis ad primam
propositionem.*

TRes ego in priore meo scripto
posui nostrorum doctorum de
Prædestinationis & Reprobationis
decreto sententias diversas, non con-
trarias: plures fortè adferri possent,
sed non æquè inter se, & ab alijs dis-
crepantes. Singulæ enim illæ illu-
stribus notis & rei ipsius, de qua
agitur, essentiam naturamque con-
cernentibus, distinguuntur. Primo
decreti objecto (Homini) diversum
modum & rationem formalem in-
duunt, dum illa condendum, ista
conditum, hæc lapsum Deo decer-
nenti offert. 2. Proprietates divinas
aut alias, aut alio modo consideratas,
decreto isti accommodant. Nam
prima misericordiam & justitiam si-
bi objectum suum præparantes, tertiam
eamdem

*Ut ut plures
possunt esse
sententia de
Prædestina-
tione: tamen
has tres ma-
ximè inter se
& ab alijs
discrepare.*

*Proximum
Replica Ar-
minij, quo si-
bi videtur in-
diciat, plerof-
que argumen-
tationes suas
responsionibus
Iunij non re-
suscitari, ideoque
se eas de novo
reperiturum
ac firmaturum
quo accuratè
illis ad eas
respondatur.*

easdem proprietates ut inveniuntur suum objectum præparatum introducit: secunda gratiam quæ generis vice est ad illam misericordiam, præficit Prædestinationi; & libertatem gratiæ non electioni (seu præteritioni); preparationi verò pœnæ justitiam. 3. Actibus certis inter se differunt. Prima sententiæ actum creationis decreto isti tribuit, & lapsus hominis eidem decreto subordinat: secunda & tertia creationem præmittit; tertia etiam lapsum hominis decreto præsupponit, statuens decretum electionis quod ex misericordia fluit, & reprobationis quod ex justitia administratur, locum habere non posse nisi circa hominem ut peccatorem consideratum, & propterea ut miseriam meritum. Vnde apparet me non immerito sententiæ istas disseparasse, quæ notabili aliquo discrimine inter se separantur atque discriminantur. Cæterum istos nostros Doctores modo tantum docendæ ejusdem veritatis discrepare, mihi fors facilius, quam ipsis auctoribus eorumque asseclis persuaseris. Beza enim multis locis acriter contendit, quod Deus prædestinans & reprobans hominem non ut conditum, nedum ut lapsum, sed ut condendum considerat, idque vult nomine Massæ, Rom. 9. 21. significatum, gravioraque absurda secus sententibus impigit. E. G. Dicit illos, qui Deo decernenti hominem ut conditum offerunt, imprudentem Deum statuerent, qui hominem antea creavit, quam de postremo ejus fine apud se quippiam constitutum habuerit. Qui vero ut lapsum, his crimen impingit negatæ providentiæ divinæ, citra cujus decretum & ordinationem peccatum in mundum in-

traverit ex illorum talium sententiâ. Facile autem patior, imo laudo, si quis sententiâ Doctorum potius conciliare studeat, quàm magis disseparare, modo id fiat per commoddam sententiarum in specie diversarum explicationem, non per eandem immutationem, additionemve ab ipsis sententijs dissentientem. Secus qui facit, nec optato conciliationis potitur fructu, & depravatæ sententiæ lucrum adipiscitur, apud ipsos auctores *malam gratiam*. Quod ad duo illa attinet quæ animadvertenda putas in explicatione convenientiæ istarum sententiarum, in priorè tibi assentio, in altero non multum dissentio. Immediatè enim Prædestinatio est in adoptionem, & per illam in vitam: sed cum ego sententiæ alienas hic proponam, eas mihi corrigendas non putavi. Lubens tamen correctionem accipio: quanquam parum aut nihil faciat ad hanc controversiam. Imo puto eam facere ad stabiliendam sententiam meam. Nam adoptio in Christo non peccati modo tanquam conditionis in objecto requisitæ postulat positionem, sed & alterius cujusdam rei, de qua mihi in priorè meo scripto agendum non putavi. Ista autem res est fides in Iesum Christum, citra quam nemini reipsa contingit adoptio, & citra cujus considerationem nemini adoptio præparatur prædestinatione divina, Ioh. 1. 12. Adoptantur enim fideles, non donantur fide adoptati: præparatur adoptio credituris, non præparatur fides adoptandis, quemadmodum justificatione præparata est fidelibus; non fides justificatis. Hunc ordinem nobis infinitis locis demonstrat Scriptura. Quo vero sensu vocatio-

*Ad animad-
versiones Lu-
nis.*

*Adoptionem
in Christo non
modo peccat-
um, sed &
fidem in
Christum re-
quirit.*

*Auctores
istarum sen-
tentiarum
non solum
modo,
sed ipsi sen-
tentis dissi-
dere.*

nem & justificationem viam adoptionis appelles, non plene capio. Potest enim via adoptionis dici, quod ducet ad adoptionem, & illud per quod adoptio tendit ad suum terminum. Posteriore modo mihi viam accipere videris, ex eo quod justificationem posteriorem adoptione facis, & viam appellas gratiæ nos in officio deoventis vocatione & justificatione nostræ. In quibus duo non indigna antmadversione. Primum est, quod vocationem adoptioni subnectis tanquam præcedentiæ, quod ego de integra vocatione dici posse vix arbitror. Est enim peccatorum & infidelium vocatio ad fidem in Christum. Est vocatio fidelium ad conformitatem Christi & communionem cum Christo. Illam priorem Scriptura præcedentem facit adoptionem. Posterior est ad ipsam adoptionem, quæ conformitati & communioni cum Christo includitur. Alterum est quod adoptionem justificatione priorem facis: quam utramque ego fidelibus simul obtingere puto temporis respectu, at naturæ ordine justificationem prius adoptione. Adoptatur enim justificatus, non justificatur adoptatus. Quod ordinem impetrationis bonorum illorum à Christo factæ, tum imputationis eorundem bonorum à Deo in Christo factæ declarat. Prius enim impetravit Christus remissionem peccatorum, quam adoptionem, natura inquam: & prius imputatur iustitia quam filiatio. *Quum enim inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filii eius, reconciliati vero adoptamur in filios.* Consideremus quæ isti opponuntur, imputationem inquam peccatorum & non adoptionem: ex

hisce clarè illum ordinem videre est. Peccatum causa est exclusionis à filiatione per modum meriti; Imputatio peccati causa eiusdem exclusionis per modum iustitiæ peccatum pro merito punientis. Quod secundo loco de meritis obicitur, illa auctoribus quorum sententiam refero, dicitur quæ Deus tum Prædestinationis decreto subordinavit, tum executioni præordinavit, non per quæ, seu quorum respectu ipsa Prædestinatio est facta, sive ad *gloriam*, sive ad vitam. An vero ista tana, sive adjuncta, sive coniectaria, sive media, seu quovis alio nomine appellentur, tantum faciant ad consequendam iam destinatam aliquibus *gloriam*; an vero in ipsa ad filiationem prædestinatione a Deo considerata sint tanquam necessaria prædestinandorum adjuncta utilissimum puto consideratu.

II.

2. *Propositio* ARMINII.

Differunt autem inter se: quod prima homines Deo electi & prædestinanti, etiam prætereunti & reprobanti (quamquam illa non ita distinguat commode) offert nondum conditos, sed condendos: altera ut conditos qui tunc, sed in puris naturalibus consideratos eligenti & prædestinanti, ut ex natura supra naturam evahendos; prætereunti, ut in eadem natura consideratos, reprobanti, ut in peccatis sua culpa merfos: tertia ut lapsos in Adamo, & in massa corruptionis & perditionis jacentes tum eligenti & prædestinanti, tum prætereunti & reprobanti.

*Differentia
istiusmodi
debet existimari*

*Adoptio vultu
et ordine
in se fitiorum
nem sequitur.*

*Responsio IV N I I ad secundam
propositionem.*

IN hac sententiarum (quæ ἐπι-
ταφνωτὸς non ἐπιταφνωτὸς) enarratione
te quodammodo falli suo ordine
demonstrabimus. Sedulo a. vita-
tum velim unum homonymum in
hac causa, in verbo reprobandi, &
verbali reprobationis. Tribus mo-
dis hoc dicitur: uno communi, duo-
bus singularibus. Commune signi-
ficatum est, cum ea voce non electio
seu præteritio & damnatio compre-
henditur, quomodo Calvin. & Beza
frequenter acceperunt: ita tamen ut
interdum distinxerint. Singularis si-
gnificationis modus est cum electio-
ni opponitur, & non-electioem si-
ve præteritionem latinè ex forensi
usu designat, quomodo ex commu-
ni Latinorum usu sumpserunt Pa-
tres. Modus præterea singularis est,
cum reprobatio pro damnatione ac-
cipitur, quemadmodum à te, mi Fr.,
animadverto in toto hoc scripto ac-
cipi. Primus modus οὐκ ἐπιταφνωτὸς est,
secundus ὁδὸς, tertius μετανοητικός:
addo etiam καταρτητικός merito dici
posse, si ad justam membrorum ho-
rum distinctionem attenderit. Ego
secundum omnino probo, & serva-
turus sum in universa hac tracta-
tione.

*Replica ARMINII, sive con-
sideratio Respons. ad 2. pro-
positionem.*

Differentiam, non contrarieta-
tem inter illas sententias posui,
eamque ex meo sensu jam ante ex-
posui. Nolo autem operosus esse in
istius comprobatione: hoc enim

operam do, ut una aliqua ex positis,
vel aliqua alia mihi fors incognita
sententia adprobetur. Reprobatio-
nis autem vox utut homonyma sit,
à me tamen homonymas non est u-
surpata: & si esset, penes me tamen
eius rei culpa non esset, cui vox illa
ex sensu eorum & usu quorum sen-
tentias retuli fuit usurpanda, præci-
puè autem ex tuo sensu, cum quo
mihi super hoc Articulo erat insti-
tuta collatio, ista voce usus sum. In-
spexeram enim varios tuorum scri-
ptorum locos, inque iis postremo
significatu, quem hic κατὰ τὴν ἀλήθειαν ap-
pellas, vocem illam abs te comperi
usurpatam. Aliquos adferam, ex
quibus T. R. cognoscat me ista vo-
ce ex tuo perpetuo sensu usum esse.
Sic enim habent notæ tuæ ad Epi-
stolam Iudæ fol. 27. 6. Propria re-
probationis causa est homo ipse per
suum ipsius peccatum in peccatis
morens. Sic in Axiomatis sacris de
Nat. & Grat. refutationi libelli Puc-
ciani præmissis, axiom. 44. 45. 46.
47. 48. & præcipuè 49. & 50. quo-
rum verba hic ponam, axiomat. 49.
Neque verò præteritio causa est re-
probationis sive damnationis, sed
antecedens solum illius. Causa ve-
rò efficiens illius propria quidem &
interna est peccatum creaturæ, acci-
dentaria verò exterioraque iustitia
Dei. Axiom. 50. Reprobatio itaq;
(ut rem perspicuè distinguamus)
aut latiore significato accipitur aut
augustiore & proprio suo. Latiore,
si totam rationem consilii divini in-
de à præteritione velut principio
antecedente, ad damnationem usque
velut finem consequentem, interve-
niente causa propria damnationis,
id est, peccato, respexeris. Angu-
stiore vero eaq; propria, si effectum
pecca-

*Probat Ar-
minius se vocem
reprobationis
eo sensu usum
esse, quo ma-
ximè sumus
in suis scriptis
usurus.*

*De significa-
tione triplici
reprobare.*

» peccati duntaxat. Addi possent & illa quæ axiomat. 51. dicuntur. In Theſibus de prædeſtinatione à Codæo ſub te diſputatis Theſi 14. Præparationi gratiæ contraria eſt præeritio, præparationi gloriæ contraria reprobatio vel pænæ præparatio. Præparatio a. pænæ eſt actus quo Deus ſtatuit punire creaturas, &c. Theſi 17. item Theſi 18. propter peccata reprobandis ex neceſſitate juſtitia. Hic a. propriè iſtis vocibus uti voluiſſe videris: quod & planius ſignificas in Theſib. de Electione à Treſcario filio ſub tuo præſidio diſputatis Theſ. 12. Quod ſi Electioni ſtatuitur contraria (ut ſit) reprobatio, figuratè dicitur, id eſt, aut ſynecdochicè aut catachreſticè. Synecdochicè, ſi pro toto ordine contrario prædeſtinationi; Catachreſticè, ſi pro non-electione ſumatur. Nam non-electio eſt primus terminus conſilii divini ex ſola voluntate eius. Reprobatio rei ultimi executioni proximus ex hypothefi cauſarum antecedentium. Unde apparet me iſto ſignificatu vocem illam uſurpaſſe, qui proprius à te appellatur. Quid verò ego de eadem voce euiſque uſu iudicem, paucis dicam. Reprobandi verbum ex uſu latini ſermonis propriè ſignificare non electionem, ſi electio ſine reprobatione non conſiſtit, omninò puto. At illud mihi nunquam à ſcriptura videtur pro actu tantum negativo, nunquam etiam pro actu circa non-peccatorum verſante uſurpatum. Si quando Auguſtinus & alii ex patribus pro præeritione, non-electione ſeu actu negativo uſurpant, tum pro derelictione in peccato & maſſa Corruptionis id accipiunt, ſeu pro propoſito non

miſerendi: miſerendi voce pro vindicatione à peccato & miſeriâ actuali uſurpata. Calvinus & Beza ferè ubique pro ſola præparatione pænæ, aut pro utroque acta uſurpant.

III.

3. Propoſitio ARMINII.

Prima ſententia ſic habet, Deum ab æterno ſtatuiſſe gloriam ſuam per miſericordiam & juſtitiam illuſtrare: quæ quia actu exerceri non poſſunt niſi in peccatores, decreviſſe apud ſe condere hominem ſanctum & innocentem, id eſt, ad imaginem ſuam, ſed mutabiliter bonum, qui labi & peccare poſſet: ordinaviſſe quinque ſeriem, quod hæc ratione viam ſuis æternis conſiliis patefaceret, id eſt, ut miſericorditer aliquos ſervare poſſet, & alios juſte condemnare ex propoſito æterno ſuo, ad miſericordiæ in illis & juſtitia in iſtis declarationem.

Prima ſententia explicatio.

Reſponſio IVNII ad 3. ARM. propoſitionem.

Hæc ſententia non ſatis planè videtur enunciata: nam etiam Calvinus ipſe Inſtitutionum lib. 3. diſerte verba Pauli adſcit Eph. 1. Prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum in ſeſe, &c. eaque explicat ſervato ordine quem prop. 1. deſtrinximus. Deus ergo ab æterno ſtatuit gloriam ſuam per adoptionem horum, & præeritionem ſeu non-adoptionem illorum ſapientiffimè illuſtrare, etiam adhibita miſericordia & juſtitia ſua. Eo poſito optimè conceditur enunciatum illud, Deum ſtatuiſſe gloriam

*Exiſtimat
tamen præ
mam ſenten
tiam non ſatis
plene ab Ar
minio enun
ciatam.*

suam per misericordiam & iustitiam illustrare, si intelligatur commodè. Sed hoc postea summatim explicabitur. Illud verò concedi non potest, nec putem simpliciter à Calvino aut Beza dictum, *miseri cordiam & iustitiam actu nisi in peccatores exerceri non posse*. Nam primum (ut hæc distinctè explicemus *ὅτι ἐργὴ ὠφέλιμος*) peccatores actu, habitu, aut potentia sunt. Actus sumus, ex quo vitiositas naturæ nostræ opera sua protulit: habitu fuimus in utero & ab utero; antequam opera carnis ederemus. Potentia fuit Adam quodammodò antelapsus, quem habitum illum sanctum suum ponere potuit, & se peccato (ut fecit) mancipare. Sic etiam miseri actu, habitu, aut potentia sunt, qui aut miseras perferunt, aut habitum earum induerunt, aut in eum possunt incidere. Et si hi peccatores & miseri, non re, sed ratione; non plenè, sed quodammodo *εἰς π* & comparatè solum dicendi, ut Ioh. 4. 13. *En, servus servus non crediturus esset firmiter, Angelis, inquam, suis appositurus lucem*, &c. Itemque Iob. 5. *Quam rem optimè Augustinus vidit lib. contra Priscillian & Origenem. cap. 10. concludens hac sententia elegantissima sermonem suum, cuius enim participatione iusti sunt, eius comparatione nec iusti sunt*. Secundò autem falsum est, *miseri cordiam nisi in peccatores exerceri non posse*: nam & omnes creaturæ, etiam Angeli de cælo secundum naturam suam comparati cum Deo, miseri sunt, quia nec eius comparatione iusti: & quia devenire in miseriam possunt natura sua (quod certè miserum est posse; ut contra, non posse miserum esse, beatissimum) miseri sunt potentia. Proinde qui eas à miseria

*De miseria
possibilibus
miseri cordiam
ab ea vindicari
ex tenentibus
Iustis.*

possibili vindicavit electione sua, fecit eis misericordiam: cuius respectu Angeli fuerunt electi à Paulo dicti, 1. Tim. 5. *Quin etiam (ut in transitu moneam) ne misericordia latius quidem dicta angustius, supponit miseriam necessariam, si ad principes linguas Hebræam & Græcam, quibus viri Dei scripserunt, attenderis. Hebræi duabus vocibus expresserunt חסד & רחמים: neutra vox ad miseriam propriè respicit, ac necessariò. Græcorum ἔλεος nec illud supponit necessariò, si ad usum communem Scripturæ adverteris: nam etiam liberis suis hæc parentes præstant quamvis foelicibus, & à miseria liberis. Tertio autem nihilo verius est illud *Iustitiam non posse nisi in peccatores exerceri*. Nam iustitiam exercet, qui suum cuique tribuit: Deus autem non esset planè futurus iustus, nisi tunc iustis, quam iniustis suum tribueret. Nam & in Adamum, si permansisset iustus, exercuisset iustitiam Deus; tum premium suum in natura tribuendo ipsi analogum iustitiæ illius, tum supernaturale illud, & potentia suæ gratiæq; analogum, quod symbolo arboris vitæ homini adumbraverat. Potuit ergo etiam in non-peccatores iustitiam exercere Deus. At de iudicio mortis ratio diversa est. Cætera ex his, quæ modò fuerunt dicta, commode intelligimus. De ordinandi verbo in propositionem sextam dicturi sumus.*

*De miseria
cordiam voco
ex usu He-
bræorum &
Græcorum.*

*Iustitiam à
Deo exerceri
posse etiam in
non-peccato-
res, & iustos.*

Replicæ ARMINII, siue consideratio responsionis ad 3. propositionem.

EGO sententiam Calvinii & Bezae istis

*Sententiam
primam quo*

est solvitur
Beza.

istis verbis benè & plenè à me explicatam esse, pluribus locis ex scriptis illorum desumptis docere poterò. Licet enim aliquando adoptionis mentionem faciant, & non-adoptionis, quæ illi *diversis iniquis* est opposita, tamen ita sententiam suam non proponunt, ut abs te est explicata propos. 1. & hisce verbis: *Deus ergo ab æterno statuit gloriam suam per adoptionem horum & preteritionem seu non-adoptionem illorum sapientissime illustrare, etiam adhibita misericordia & justitia sua.* Dupliciter enim istis verbis ab illorum mente aberratur. Primum quòd illi gloriæ Dei illustrationem non statuunt immediate fieri per adoptionem horum & non-adoptionem illorum seu preteritionem; sed per declarationem misericordiæ & justitiæ, quæ explicatur per actus adoptionis seu electionis, & non-adoptionis seu reprobationis. Et videtur hic ordo servandus ex norma apostolice; gloria Dei consistit in declaratione proprietatum Dei, proprietates Dei per actus illis convenientes illustrantur. Secundò, *Misericordia & justitia* non dicuntur ab illis adhiberi etiam ad prædestinationis & reprobationis decretum. Illa enim verba significant Deum, secundum alias suæ naturæ proprietates, adoptionem horum & non-adoptionem aliorum decrevisse, ad gloriæ suæ illustrationem, quo facto etiam misericordiam & justitiam adhibuerit, ad decretum illud exsequendum, & quidem ex conditione mutationis objecti. At hæc illorum mens non est: sed quam ego posui: nempe, Deum statuisse *per misericordiam & justitiam illustrare gloriam suam: quoniam eandem gloriam Dei neque agnoscit neque celebrari posse nisi cum mi-*

Non benè &
plenè à Junio.

sericordia & justitia declaratur: illam autem misericordiam statuunt causam propriam adoptionis, justitiam vero causam non adoptionis seu reprobationis, utriusque vero illustrandæ voluntatem statuum causam totalem prædestinationis, id est, electionis & reprobationis: in hæc enim partes seu species illi prædestinationem distribuunt. Minus ergo istis verbis attribuitur in isto decreto misericordiæ & justitiæ, quam illi auctores istis proprietatibus tribuendum arbitrantur, & in explicatione totius sententiæ tribuunt. Nec illud ab illorum sententiâ juste eximitur, quod misericordiæ & justitiæ exerceri nisi in actu peccatorum non possunt. Apertissime enim hoc dicunt, ne justitiæ quidem vocem ad puniendam restricta, quam tamen ego intelligo ut ex sexta mea propositione pater, & omninò ab illis intelligi puro. Pauca autem loca ex multis adferam. Beza adversus calumnias Nebulæ ad art. 2. Deus hominem))
conditurus ad gloriam tum miseri-))
cordiæ tum justitiæ declarandam, si-))
cut rei exitus declaravit, condidit))
Adamum ad suam imagineam, id est,))
sanctum & innocentem; quia bonus))
quum sit non potest ab eo victosum))
quid creati. Vitiosus autem fiat opor-))
tet quorum constituit misereri, tum))
quos juste constituit condemnare,))
&c. Ex quo loco ego verba desumsi,))
quibus illam sententiam enuntiavi.))
Et Beza idem lib. 1. quest. & resp. fol.))
126. in 8. Deus quum ab æterno))
decrevisset, ut ex eventis intelligi))
potest, in humano potissimum ge-))
nere gloriam suam patefcere, quæ))
partim in exercenda misericordia,))
partim in odio adversus peccatum))
demonstrando posita est, hominem))
condidit intus & foris integrum, rectam))

Eusdem sententia auctores apertissime statuerunt, ut in actu peccatorum exerceri non possit: quoniam probatur ex Beza.

intelligentia ac voluntate præd-
 tum, sed mutabilem. Nec enim
 ipse summe bonus quidquam mali
 condere potuit aut voluit, & tamen
 nisi in illum ingressum esset in mun-
 dum neque misericordiæ neque ju-
 dicio locus fuisset relictus. In collo-
 quio Mombelgartensi omnium planissime.
 Nos inquit idem Beza, hæc princi-
 pia ponamus. Deum tanquam sa-
 pientissimum opificem, cuius sa-
 pientia infinita est, quum constituiv-
 set mundum, imprimis autem ho-
 minem creare, certum finem propo-
 situm habuisse, &c. Propositum e-
 nim Dei æternum & immutabile
 omnes causas ordine quoque ante-
 grediens fuit, quod in semetipso ab
 æterno decrevit omnes homines ad
 suam gloriam condere. Dei autem
 gloria neque agnoscitur neque cele-
 bratur, nisi eius iustitia & miseri-
 cordia declaratur. Quapropter æ-
 ternum & immutabile decretum fe-
 cit, quo certos aliquos homines,
 mera gratia ad vitam æternam, quos-
 dam vero iudicio ad æternam dam-
 nationem destinavit, ut in illis mi-
 sericordiam, in his vero iustitiam
 suam declararet. Hunc finem quum
 Deus in creatione hominum pro-
 positum habuisset, necesse fuit eum
 etiam cogitare de via & ratione, quâ
 ad illum finem pervenire potuerit,
 ut eius misericordia pariter & iusti-
 tia manifestaretur. Quum enim
 misericordia præsupponat miseriam,
 nec misericordiam locus esse aut ea
 declarari possit, ubi non est miseria,
 idem hominem ita creari oportuit, ut
 in eo locus misericordiæ Dei esse
 potuerit. Quod sine præcedente
 miseria fieri non potuit. Sic cum
 iustitia præsupponat culpam, sine
 qua iustitia exerceri nequit (ubi

enim non est culpa, ibi etiam iustitia,
 locum non habet,) ideo hominem
 quoque ita creari oportuit, ut serva-
 ta natura aptus esset, in quo Deus
 iustitiam suam declarare posset. Iu-
 stitiam enim suam in homine decla-
 rare non potuisset, nisi eum ad æ-
 ternam damnationem destinasset.
 Proposuit ergo Deus, &c. Hæc à
 Iacobo Andræa edita quidem sunt,
 sed à D. Beza agnita, cum in re-
 sponse sua ad illud Colloquium
 non conqueratur sibi alienam sen-
 tentiam affingi. Videt ergo tua di-
 gnitas me istis proprietatibus obje-
 ctum proprium ex illorum mente
 adaptavisse, quam suam sententiam
 proculdubio ex Scripturis se desum-
 sisse putant: in qua hoc certum est,
 Deum iuste punire non posse nisi
 peccatorem, in qua illi iidem auto-
 res misericordiæ vocem ita negabunt
 usurpatam, ut Deo attributa vindic-
 cationem à miseria possibili signifi-
 cet; utpote quæ ex illorum mente
 ubique vindicationem designet a
 miseria, quam peccator meritus est,
 Deusque aut iuste infligit, aut ex
 iustitia infligere potest. Verum enim-
 vero nolim magnopere contendere
 fieri non posse ut misericordia circa
 non miseros actu exerceatur, iisque
 quæ ea de re dicta sunt abs te facile
 ad stipulari possim, si hunc habeant
 sensum quem meis verbis enuntia-
 bo: nempe, quod omnes creaturæ
 etiam Angeli & Homines cum Deo
 comparati miseri sunt, miseria sum-
 pta pro non felicitate, non pro eò
 quod privative opponitur felicitati,
 sed quod contradicenter: quemad-
 modum neque illa ratio plus con-
 cludit. Dei comparatione nec iusti
 sunt, ergo eius comparatione nec
 felices. Terna enim sunt quæ se
 singula

*Quomodo
 misericordia
 vix Deo at-
 tributa à di-
 ctis auctori-
 bus intelliga-
 tur.*

*Posse miseri-
 cordiam pro
 vindicatione
 à miseria pos-
 sibi non par-
 si recte expli-
 cetur, &c.*

singula consequuntur. Iustus, iniustus, non justus; felix, infelix seu miser, non-felix. Ex iustitia felicitas, ex iniustitia miseria, ex non-iustitia non-felicitas concluditur. Creaturæ autem qua tales, cum Deo conferri possunt, tum ratione termini à quo sunt, tum ratione eius ad quem sunt productæ à Deo. Ratione huius Angelis & Homines sunt, iusti sunt, felices sunt, ratione illius nec sunt, nec iusti sunt, nec felices sunt; quia illa habent ex nihilo, & propterea in nihilum possunt reverti: at eius ratione non possunt dici iniusti, nec miseri; eo quod terminus unde producti sunt, contradicenter non privativè oppositus est termino, ad quem divina bonitate perverunt: quod brevius dici potest, quia sunt à potentia producti ad actum, quæ potentia & actus contradicentia sunt non privantia. Iam verò quia ex potentia & actu constant, non modo fieri potest, ut deserente eos divina sustentatione in nihilum recidant, sed necesse est, ut si ab ea deserantur, in nihilum revertantur. Fieri insuper potest, ut persistentes divina conservatione qua sunt, sibi tamen permitti & in manu consilii sui constituti, ex iustitia, quam actu primo habent, actu secundo non vivant, sed quid illi contrarium patrent, & per hoc actu iniusti & peccatores sint, talesque facti iniustitiæ habitum induant, habitum quippe iustitiæ per illum actum aut effectivè aut demeritoriè expulso; unde primo merito, deinde actu, denique & habitu miseri evadant. Iam vero si impediuntur à Deo ne istam miseriam mereantur, id est, ne peccent & actu miseri fiant, non video cur ille actus non possit mise-

ricordiæ adscribi, quum ex affectu præveniendi miseriam sit productus, qui affectus etiam ad misericordiam pertinet. Hæc quidem ita habere fateor, & propterea simpliciter verum non esse, quod misericordia locum habere non possit nisi in actu peccatores. At hoc notari velim, misericordiam eo sensu Calvino & Beza non usurpari, imò si misericordia ita sumta in locum eiusdem, ut à Calvino & Beza sumitur, intellectæ substituat, jam totam rationem & descriptionem illius decreti fore immutandam. Ad id quod misericordia isto tuo modo intellecta non venit in considerationem, ubi de prædestinatione hominum agitur: illa enim homini à Deo præstita non est, utpote qui a miseria possibili Dei prædestinatione non est vindicatus. Denique & hoc considerari velim, respectum inter misericordiam hoc & illo modo intellectam eiusmodi esse, ut utraque ad salutem hominis concurrere non queat. Si enim misericordia vindicans a miseria possibili locum habet, tum isti, quæ ab actuali miseria liberat, locus esse non potest, utpote præcepta isti vel præclusa potius per illam priorem actus sibi proprii occasione; si contra ab actuali miseria liberans est necessaria, tum altera illa actu sibi proprio supersedit, atque ita prior illa hanc posteriorem excludit causaliter & effectivè, hæc illam priorem consequenter, non succedens illi munere suo defunctæ, sed estans actus sui necessitate illam priorem homini defuisse. De iustitia autem, quod illa locum habere possit & exerceri in non-peccatores est verissimum. Est enim remuneratrix non iniusti modo

Sed nec ita usurpam esse à dictis autoribus in hac de hominum prædestinatione materia, nec adeo potuisse.

Misericordiam illi qua vindicat à miseria possibile, cum illa qua vindicat à miseria actuali simul ad salutem hominum concurrere nequeunt.

Iustitia remunerans bonum opus potest exerceri in non peccatores, sed

*Austitia mi-
sericus de qua
hic pr-
prio
fermo, non
est.*

modò sed & boni operis. Ex hisce vero ita abs te consideratis, quis impediatur quominus concludatur, peccati necessariam existentiam quam ex necessaria misericordiae & iustitiae declaratione concludi non posse, quum utraque certo modo considerata etiam circa non peccatores exerceri possit. Unde ordo prædestinationis à Calvino & Beza constitutus profusus evectur.

Cæterum ut misericordia à miseria possibili vindicans & iustitia virtutem remunerans miseriae & peccati actualis existentiam non desiderent, tamen certum est misericordiam à miseria actuali liberantem & iustitiam punientem exerceri non posse nisi in actu miseros & peccatores. Calvinus autem & Beza ubique hoc postremo modo misericordiam & iustitiam accipiunt, ubi de prædestinationis & reprobationis decreto agunt. Quumque misericordia & iustitia priore modo usurpatæ locum in prædestinatione & reprobatione hominum non habeant, sed tantum prout posteriore significato accipiuntur, potuit tractatus de misericordia à possibili miseria vindicante, & de iustitia bonum opus remunerante omitti, ubi de prædestinatione & reprobatione hominum agitur; quamquam non diffitear considerationem istam utilitates suas non exiguas habere.

Sed quoniam in misericordiae & iustitiae considerationem ingressi sumus, paulisper in illa, si vacat & lubet, perseveremus, utramque cum altera ad huius quod agimus, negotij illustrationem comparantes: & primo quod ad objectum utriusque, deinde quod ad ordinem quo circa

suum singulæ objectum versantur.

Misericordia & iustitia, illa à miseria possibili vindicans, hæc bonum opus remunerans, in uno eodemque objecto locum habere possunt, ut apparet in electis angelis, qui à miseria possibili vindicati sunt, & boni operis remunerationem ex divina benignitate obtinuerunt. Illa vero eadem misericordia cum iustitia puniente locum habere in eodem objecto nequit. Quod enim dignum est iustitiæ punientis actu illud à miseria possibili non est vindicatum. Misericordia vero à miseria actuali liberans in eo similis est misericordiae alteri, quod cum puniente iustitia ejusdem objecti respectu non concurrat; an vero cum iustitia bonum remunerante alterius misericordiae instar locum habere queat & quomodo discipendum est. Videmus sanè in Scripturis mercedem boni operis promitti iis, quibus misericordia in Christo obugit, & re ipsa præstari, se illa remuneratio, ut ut iustitiæ sit, tamen non est iustitiæ profusus isto modo considerata, quo consideratur iustitia bonum opus secundum promissionem legis ex debito remunerans: illa enim remuneratio est ex gratia Dei in Iesu Christo, qui nobis à Deo factus est iustitia & sanctificatio. Iustitia ibi remunerans ex debito, legalis dici potest, hic vero mercedem dans ex gratia, Evangelicæ nomine non incommode appellari potest; cuius cum misericordia, vindicante ab actuali miseria, temperamentum mirabili modo factum est à Deo in Iesu Christo Sacerdote & sacrificio expiatorio nostro. Objectum itaque iustitiæ punientis essentialiter & materialiter, aliud est ab objecto mis-

*Et primo
quidam de
obitio utriusque.*

*Discursus
super mis-
ericordiam &
iustitiam.*

miseriçordiæ utroque modo consideratæ, & iustitiæ bonum opus remunerantis. Objectum vero misericordiæ vindicantis a miseria possibili aliud est ratione formali ab objecto misericordiæ a miseria actuali liberantis. illud enim est creatura iusta & in statu creationis suæ considerata; hoc creatura peccatrix & a primævo statu in miseriam suam culpa demersa. Ex hac vero duplici tum misericordia tum iustitia priores a prædestinationis & reprobationis hominum decreto amandandæ sunt, nempe, misericordia a miseria possibili vindicans, & iustitia bonum opus ex promissione legali remunerans, posteriores vero decreto isti præficiendæ, misericordia liberans a miseria actuali prædestinationi, iustitia puniens reprobationi.

Iam ordinem videamus secundum quem in suum objectum tendunt singulæ per se & inter se comparatæ. Misericordiæ præveniens miseriam, & iustitia bonum opus remunerans secundum legem in unum subjectum tendentes, hoc ordine utitur, ut misericordia suo prius munere fungatur, iustitia inde suas partes obeat. Impeditio enim peccati & exinde miseriæ, ipsum bonum opus anteit, ergo & boni operis compensationem. ita quoque misericordia a miseria actuali liberans præcedit iustitiam bonum opus ex gratia remunerantem. Ipsa enim misericordia non modò reatum & dominum peccati aufert, sed & iustitiæ habitum ingenerat credenti, per quem opus bonum mercedè ex gratia compensandum produçitur. De misericordia autem ab actuali miseria liberante, quæ est prædestinationis administratrix, & iustitia

puniente quæ est reprobationis causa, quid faciemus iudici? utramque dicemus eodem momento in suum objectum tendere, ac illam naturæ ordine præcedentem faciemus. Quamquam enim qui eligit eo ipso quod eligit reprobatur non electus, tamen electionis actus naturæ ordine antecedit, quemadmodum affirmatio naturæ prior est negatione. Unde concludimus (cuius postea mentionem faciemus) necesse decretum relinquendum: hinc in manu consilii sui, & permittendi lapsum, ad decretum reprobationis non pertinere, quum id decreto prædestinationis sit prius & antiquius.

Velim hunc ordinem paulo diligentius & ulterius considerari, aperiet enim nobis viam nonnulla alia ab hoc negotio, quod tractamus, minimè aliena penitus cognoscenda. Si misericordiæ dantis gratiam & vitam priores sunt partes in hoc decreto: iustitiæ vero negantæ gratiam & inferentes mortem posteriores secundum naturam, licet non tempore, tum etiam atque etiam videndum, an decreti huius objectum satis accuratè & adæquatè explicetur nomine peccatoris; an non & aliud quoddam sit addendum quod objectum ita circumferat, ut decreto ex tali misericordia & iustitia factò adæquetur, cumque eo retro vicissim commet, quæ est natura objecta adæquati & potentiæ in objectum tendentis suum, proprium, & alienor. Si quis existimet iustitiæ in peccatum & peccatorem priores partes esse quam misericordiæ, & natura prius esse peccato reddere pœnam debitam, quam eandem condonare peccatori; illum velim ad duo quedam diligenter attendere.

Primum est, quod iustitiæ quatenus decreto reprobationis, sive præteritionis & prædamnationis præficiatur, duplex actus attribuitur à plerisque tractatoribus huius materiæ, & quidem rei naturæ convenienter: quorum prior est negativus alter affirmativus, & quidem hoc ordine ut negativus præcedat affirmativum. Unde sequitur si ille negativus posterior est naturæ ordine affirmativo actum prædestinationis, ut est, misericordiam præcedentes esse: non ab illa est actus affirmativus prædestinationis qui actum negativum reprobationis antecedit. Secundum est, quod pœna, peccato debita, per hoc decretum nemini destituitur nisi quatenus per misericordiam non auferenda: atque hac ratione licet iustitia suo jure pœnam postulet à peccatore, tamen pœnam illam iuxta decretum prædamnationis, quod per iustitiam factum est, non exigit quæ debita est peccatori, sed quæ per misericordiam actum non est condonanda: alioquin omnes in universum homines essent prædamnati, quum omnes pœnam illam sint commeriti. Unde porro & hoc considerari debet, an iustitia quæ est administratrix decreti reprobationis sive prædamnationis sit Lege an Evangelio patefacta, legalis rigoris, an temperata aliqua misericordia & patientia. Si misericordia administratrix prædestinationis est Evangelio patefacta, ut est; videtur exiis quæ dicta sunt, & iustitiam illi misericordiam oppositam, tanquam naturæ ordine præcedenti, Evangelio patefactam esse. Si quis hæc considerationes vanas & inutiles esse existimat, ille sciat non inutile esse quod in Scriptura de legali ju-

stitia dicitur. Qui fecerit ea viverit illis. Et maledictus omnis qui non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro legis ut faciat ea. item quod de Evangelica iustitia dicitur. Qui credit in Filium habet vitam æternam. Et qui non credit in Filium condemnatus est. Hæc ego intelligentibus latius consideranda proponere volui, iudicii postulans suspensionem, usque dum rem accurate pensaverint.

I V.

4. *Propositio* ARMINII

Secunda sic habet. Deum ab æterno ex hominibus in puris naturalibus consideratis, statuisse aliquos ad supernaturalem felicitatem evehere, iisdemque media supernaturalia, quæ ad illam consequendam sunt necessaria, sufficientia & efficacia ordinasse, ad laudem gloriosæ suæ gratiæ: alios verò præterire, & in sua natura relinquere, & iisdem media supernaturalia, præsertim efficacia non impartiri, ad declarandam libertatem bonitatis suæ; eosdem verò præteritos, quos in origine sua non perstituros, sed sua culpa defecturos prævidit, reprobasse, id est, pœnam iis preparasse ad declarationem iustitiæ suæ.

reprobationis, ac provide utram iustitia reprobationis ad ministrat in Evangelio patefacta sit, ideoque obiectum utriusque alio quam simpliciter peccatoris nomine designari dicitur?

Secunda sententia quæ est Thomæ explicatio.

Responsio IV N N I ad 4. *Propositionem.*

Hæc sententia non enuntiatur auctorum quam præcedens illa: nam primum non memini hæc verba apud Thomam aut alios legere: secundo, si qui dixerunt, non ea mentii dixerunt, ut in propositionem sextam

In hac explanatione est aliquid desiderari.

Ex præcedentibus discursibus datur considerandum, an non misericordia prædesti-

sextam demonstrabitur. Sed felicitatis supernaturalis nomine intellige *τὴν ἡθροῖαν*, adoptionem filiorum Dei cum adjunctis suis & consecrariis omnibus. post illa verba, *ad declarandam libertatem bonitatis sue* addes, si placet, & perfectionem *πολυμερῆς* sapientiæ suæ. Verbum reprobandi fuitur *καταρτησιμῶς*, ut ante fuit à nobis observatum. Distinctis rebus voces aliter distingui malim.

Replica ARMINII, sive consideratio Respons. ad 4. propositionem.

Secunda sententia enunciationem ex Iam Theibus desumptam esse.

SI hanc secundam sententiam æque convenienter auctorum menti enuntiavero, atque illam præcedentem, bene res habebit: at hoc metuo, quandoquidem non æque indubitanter mihi huius cognitionem attribuo. Videor mihi tamen eius explicationem ex Theibus tuo patrocinio disputatis, in quibus stilum & modum tractandi tuum agnosco, desumisse: sic enim thesi 10. earum quæ *respondente Cod. deo* sunt disputatæ habetur. Perlo-
 » næ (altera nempe pars materiæ præ-
 » destinationis ut est thesi 7. eiusdem
 » de prædestinatione disputationis)
 » sunt creaturæ ex natura (quæ nihil
 » supernaturale, aut divinum potest)
 » supra naturam elevandæ, & ad re-
 » rum divinarum participationem
 » transmittendæ supernaturali virtute
 » Dei. Eadem verba etiam habentur
 thesi 4. decimæ disputationis Theologica, in qua de hominum tantam prædestinatione agitur, ut est prima thesi, ne quis putet ista de angelorum & hominum prædestinatione

communiter dicta ita enuntiarî generatim debuissè, quæ postea singulis speciebus pro ipsarum modo attribuerentur; angelis nempe electis ex natura sua in qua à Deo creati sunt, electio; hominibus vero electis electio ex corrupta natura, in quam corruptionem sua culpa lapsi sunt. Si tamen ita res hæc est intelligendâ, jam inter nos hoc quidem respectu nulla est discrepantia. Ex illis autem verbis tuarum thesium constare puto homines *in puris naturalibus* consideratos esse materiæ prædestinationis, seu eius objectum adæquatum. Homines *in puris naturalibus* appello, tam quibus nihil *supernaturale* aut *divinum* est tributum, tum qui nondum in peccatum sunt lapsi. *In puris naturalibus* consideratos appello, qui, etiam si haberent *vel supernaturale & divina, vel peccatum*, tamen cum illis non considerantur ab eo, qui statuit se actû aliquo circa istos occupare; quod tantumdem valet, ac si quis diceret, nec *supernaturalia* aut *divina*, nec *peccatum* considerantur fuisse vice rationis formalis in objecto. Iam ex illis verbis ita concludo.

Homines in natura quæ nihil supernaturale aut divinum potest, considerati, sunt objectum seu materia prædestinationis.

Quæ inde etiam probatur, primo quæ ad prædestinationem sive electionem.

At homines in puris naturalibus considerati, sunt homines in natura quæ nihil supernaturale aut divinum potest, considerati, vel potius sunt idem definitione.

Ergo homines in puris naturalibus constituti sunt objectum & materia prædestinationis, nempe ex sententia thesibus tuis comprehensa.

*Major est in theſi. Si enim voluntas Dei ſeu decretum de evehendis hominibus ex tali natura ſupra naturam eſt prædeſtinatio, tum ſequitur homines in iſta tali natura conſideratos eſſe putam putam materiam prædeſtinationis; quandoquidem actus Dei, tum *internus* qui eſt *decretum de evehendis hominibus nonnullis*, tum *externus*, qui eſt *iſta eveſtio*. ſeparatus ab ipſo objecto (quod fieri debet ſi objectum purum putum conſiderare velimus) relinquit nobis homines in *pura natura*, quæ nihil *ſupernaturale* aut *divinum* poteſt. Si dicatur iſtis verbis ſtatim peccati non excludi, quum etiam peccatores ex natura corrupta evehantur; reſpondeo primo, hanc non poſſe eſſe verborum illorum mentem, tum quia opus non eſt ut de tali natura dicatur, quod ſupernaturale & divinum nihil poteſt, intelligitur enim hoc ex ipſo adjecto, dum corrupta dicitur. tum quia in definitione præteritionis theſi 15. ille actus quo natura integra aliquarum creaturarum non firmatur attribuitur præteritioni, quæ præteritio eſt creaturarum nonnullarum in natura ipſarum relictio. Secundo, hic æquivocationem eſſe in definitione, & decretum illud æquivocum & ſub conditione diſiſionis tantum certum eſſe, de quo poſtea. *Minor eſt vera*, conſtat enim ex antecedente & conſequenti inter ſe reciprocantibus & æquipollentibus.*

Quæ vero prædeſtinationis ſunt ibi enuntiantur hiſ verbis; ſupra naturam evehendæ, & ad rerum divinarum participationem transmittendæ ſupernaturali virtute Dei, quæ res divinx ſunt *gratiæ* & *gloriæ*: ut eſt theſi 9. Cum hiſce mea verba, quibus ſecundam ſententiam deſcripſi,

conſentire non eſt dubium, ſi vero ab iſtis diſſentire videbuntur alicui, propterea quod in tuis theſibus gratia & gloria conjungantur, mea verò verba ita intelligi queant, atque ſi gloriam primò deinde gratiam hominibus prædeſtinatione præparatam ſignificare voluiſſem, ille ſciat me id noluiſſe indicatum, voluiſſe tantum ſimpliciter totum id quod prædeſtinatus, ex prædeſtinatione obinet iſtis verbis explicare.

Ad ſecundam partem venio quæ eſt de præteritione, de ea ita habentur hæc theſes. Præteritio eſt actus divini placiti, quo Deus ab æterno ſtatuit quasdam creaturas in natura ipſarum relinquere, ac non communicare cum eis ſupernaturalem gratiam, qua firmetur earum natura integra, aut corrupta iſtauretur, ad declarationem libertatis bonitatis ſuæ. & axiomata Theologica de natura & gratia. axiom. 44. Huic conſilio electionis in Chriſto opponitur æternum conſilium non-electionis ſive præteritionis, ſecundum quod alii præteriti ſunt velut in natura ſua relinquendi. Mea verò verba ſunt hæc: alios vero præterire ſtatuit & in natura ipſarum relinquere, & iſdem media ſupernaturalia præſertim efficacia non impartiri ad declarandam libertatem bonitatis ſuæ. Hæc mea cum tuis qui conferet, videbit unam eandemque diverſis iſtis vocibus ſententiam enuntiatam, Gratia enim ſupernaturalis & media ſupernaturalia idem ſignificant, gratia qua firmatur integra aut reſtauratur corrupta eſt illa, quam ego vocibus mediorem efficacium deſcripſi. Efficacia enim media aut firmant integrum aut reſtaurant corruptum; ſicut ſufficientia ſunt

Demde quoad præteritionem

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

» sunt quæ firmare & restaurare pos-
 » sunt. Finis porro ille quem ego po-
 » sui expressus est thesi tua secunda ad
 » laudem gratiæ gloriosæ suæ, & se-
 » cunda thesi 10. disputationis, ad lau-
 » dem gratiæ suæ gloriosissimæ, &
 » thesi 15. disputationis de prædesti-
 » natione à Coddæo defensæ, finem
 » præteritionis posuisti declarationem
 » libertatis bonitatis divinæ, nullo alio
 » addite, non improbo tamen
 quod hic addi vis, perfectionem *π*
λοποιου sapientiæ suæ. Licet libertas
 bonitatis & perfectio sapientiæ non
 possint eodem momento circa actus
 prædestinationis & præteritionis
 versari. Sapientiæ enim priores
 sunt partes in commonstrandis mo-
 dis omnibus possibilibus illustrandi
 gloriam Dei, eoque qui maximè
 gloriæ Dei conducere queat. Boni-
 tatis vero eiusque libertates poste-
 riores sunt in modo isto eligendo &
 de potentia (ut ita loquat) in actum
 producendo.

Ad tertiam partem idem dico de
 reprobatione nempe seu pænæ præ-
 paratione, quod & illam rectè ex
 tua mente explicavi. ita enim defi-
 nitur reprobatio seu pænæ præpa-
 ratio Thesi 17. Est actus divini pla-
 citi, quo Deus ab æterno statuit ad
 declarationem suæ iustitiæ punire
 creaturas quæ in origine sua non
 fuerunt periturae, sed à Deo origi-
 nis auctore factæ & vitiositate sua
 defecturæ. Eadem verò verba ego
 attuli, nisi quod i addidi, *Eisdem ve-*
ro præteritos, quorum additione id fe-
 ci quod ordo divisionis ex personis
 à me institutus postulabat: non e-
 nim alii sunt quibus pœna est præ-
 parata, quam præteriti, licet non
 quia præteriti, sed quia peccatores
 futuri prævisi sunt, iis pœna sit præ-
 parata.

Quare adhuc mihi persuadere
 non possum sententiam illorum ma-
 lè à me explicatam esse: si in se-
 quentibus hoc videro fatebor aper-
 tè: quanquam hæc res tanti non sit
 momenti.

Hoc enim opto, ut vel illa prima
 vel hæc secunda, vel alia quavis,
 qualiscunque sententia ex Scriptu-
 ris, perspicue & solide comprobetur,
 & ab omnibus objectionibus
 accuratè defendatur. De verbo *re-*
probandi antea dictum ad responsio-
 nem secundam, quo ego in posterum
 uti paratus sum ex posteriore tua
 mente, prout illam hoc tuo rescripto
 explicuisti. Fortè in priore etiam
 scripo ita usurpassem, si illud tibi
 isto modo usurpatum in scriptis tuis
 comperissem; scio enim æquivoca-
 tionem erroris semper genericam
 fuisse, eamque ab omni seria dispu-
 tatione procul abigendam.

V.

5. Propositio ARMINII.

Tertia est, Deum ex humano
 genere lapsò, & in perditionis
 corruptionisque massa jacente, sta-
 tuisse alios ex gratia liberare, ad de-
 clarationem suæ misericordiæ; alios
 verò in eadem massa relinquere; aut
 saltem ob finalem impœnitentiam
 damnare, ad illustrandum tum li-
 bertatem gratiæ suæ gratuaræ erga
 vasa gloriæ & misericordiæ, tum ju-
 stitiam erga vasa dederis & iræ.
 Has ego sententias non idèò recen-
 seo, ut te eas doceam, sed ut tu vi-
 deas, an ego eas bene perceperim,
 & si qua aberrem, dirigas & ducas.

Tertia sen-
tentia, qua
est Arminii,
explicatur.

Denique, quo
ad reprobationem seu
pænæ præparationem.

*Responsio IV N I I ad quintam
propositionem.*

*Sententiam
hanc cum pri-
ma & secun-
da per omnia
convenire se-
cundum lu-
men, prater-
quam in una
aliqua et cum
falsis quæ ad
rem proprie
non videtur
pertinere.
Iacob. h.*

Hic sententiæ cum prima & secunda per omnia convenit, si illud unum exceperis, quod hic electio & reprobatio hominum facta dicitur post conditionem lapsus & peccati nostri, illic citra lapsus & peccati contemplationem.

Neutrum verò mihi ad rationem electionis & reprobationis propriè simpliciterque videtur admodum pertinere, cum in solo prædestinante omnes causam electionis & reprobationis positam esse uno consensu fateantur. Nam sive integrorum electionem & reprobationem factam, sive lapsorum peccatorumque fuisse affirmaveris, non in hominibus causa ulla fuerit, qui per omnia æquales in statu secundum naturam æquales, sed in sola voluntate ac libertate eligentis Dei, qui hos ab illos discrevit, & adoptavit sibi per gratiam *benignis* (ut Iacobus loquitur) vel secundum propositum voluntatis suæ. Sed tamen circumstantia est observata digna, de qua ex Scripturis postea suo ordine iudicium nostrum adferemus, quia futurus est proprius de hac re dicendi locus.

*Replica ARMINII sive con-
sideratio Responf. ad proposi-
tionem quintam.*

*Circumstan-
tia peccati in
materia præ-
destinationis
locum habet,
ut qualitates
in objecto
iustitiam.*

Circumstantia peccati & lapsus magnum omninò in hac re tota habet pondus, non quidem ut causæ, sed ut qualitatis in objecto requisitæ; citra cuius considerationem non puto electionem aut reprobationem à Deo factam aut fieri potuisse, qua de re postea latius agemus. Et multi sunt viri eruditi & in Scripturis sacris non inexercitati, qui Deum à peccato excusari non posse dicunt, nisi hominem in isto suo decreto ut peccatorem considerarit. Quod vero objecti rationem formalem propriè ad rationem decreti istius pertinere negas, ob id, quod in prædestinante omnes uno consensu causam decreti positam esse fateantur, id duplici de causa probare non possum. Primo, quod objecti ratio formalis ad actus alicuius definitionem necessario requiritur, & non tantum actus causa. Secundo, quod fieri possit, ut causa illius actus eius sit naturæ, ut actu isto suo in objectum illud quod ponitur influere non possit nisi ista & tali ratione formali sit indetum: quod ego hic locum habere arbitror & postmodum comprobabitur. Neque ulla est ratio cur quis libertati Dei prædestinantis præscribi dicat, nisi circumstantia peccati dicatur decreto isti ne essetino præstruenda.

Ceterum, quia crebra hoc toto scripto libertatis divinæ mentio est facta, non erit abs re, si paulo latius de illa pertractemus, eique suos ex Scriptura terminos secundum ipsum Deum ponamus. Libertatis subiectum est voluntas, objectum, actus. Illius respectu, est affectus voluntatis secundum quem voluntas libere tendit in suum objectum, huius respectu, est potestas & dominium sui actus. Hæc libertas primo & principaliter Deo inest, creaturis rationalibus per communicationem à Deo factam. Circumscribitur autem libertas; vel, quod idem est, efficitur ut actus aliquis non sic in

*Cuius consi-
deratio omni-
no ad decreti
rationem
pertinet.*

*Nec Dei
prædestinatio
libertati quic-
quam derogat*

*Luculentus
& utilis de li-
bertate divina
discursus.*

poten-

potestate agentibus modis. Naturali & interna necessitate, externa vi & coactione, & legis positione. Deus à nemini cogi potest ad actum, à nemine ab actu impediri, quare illa circumscriptio speciei libertas Dei non adstringitur. Lex etiam Deo poni nequit, est enim ipse summus & supremus legislator: Sed ipse potest se à stringens actu aliquo suo. Curre duxo in mino cause sunt que non sunt ut actus aliquis in Dei potestate non sit: prior est ipsa Dei natura, cui quod repugnat si impliciter est *adversum*. Altera est actus aliquis Dei antecedens cui alter hic actus repugnat. Prioris exempla sunt. Deus mentiri nequit, est enim natura verax: peccare nequit, aut injustitiam committere, est enim ipsa justitia. Posterioris exempla sunt. Deus efficere nequit ut non fuerit quod præteritum est, antecedente enim suo actu effecit, ut illud tum esset, si jam faciat ut non fuerit destruet suam potentiam & voluntatem: Deus non potest non Davidi dare semen quod ipsius throno insidet; pollicitus enim id est Davidi, & per juramentum. Non potest oblivisci laboriosæ caritatis præstitæ in sanctos quo minus illam suo præmio remuneret, promissit enim remunerationem. Si quis igitur inquirere vult an actus aliquis sit liberi arbitrij & potestatis divinæ, ille videre debet annon ipsa Dei natura illum actum circumscribat: & si ab illa non adstringatur; an non aliquo Dei actu antecedente ejusdem libertas sit circumscripta: si compertis neutro modo actum circumscriptum esse, tum concludet actum illum potestatis divinæ esse; at non statim inde sequetur actum illum à

Deo præstitum esse vel præstitum iri, quia actus qui pendet ex libera voluntate Dei, ab illo suspendi potest ne fiat. Notandum etiam hoc loco quod Deus multa possit per potentiam suam absolutam que non potest jure; punire potest non peccatorem per potentiam suam, quis enim obstitere? at non potest jure, pugnat enim cum justitia Dei. Potest quidem Deus de suo facere quod vult, at non potest velle facere de suo quod jure facere non potest. Nam voluntas illius circumscripta est terminis justitiæ. Neq; creatura ita est in potestate Dei creatoris, ut de illa facere possit jure, quidquid de illa facere posset absoluta sua potentia: potestas enim Dei in creaturam non nititur infinitate essentiæ Dei, sed communicatione ista qua nostram nobis finitam essentiam communicavit. Quæ hoc permittit Deo ut nobis adimat esse quod dedit citra ullum nostrum meritum, ut vero miseriam infligat citra nostrum meritum non permittit. Miserum enim esse, pejus est quam non esse, quemadmodum beatum esse, melius est quam esse. Et propterea non eadem est libertas inferendi miseriam citra culpam creaturæ, atque auferendi essentiam sine culpa præcedente. Aufert enim Deus quod dedit, & potest de suo facere quod vult, at miseriam inferre nequit, quia hucusque creatura non est Dei. Non potest igitur hic figulum ex massa informi creare hominem ad dedecus & condemnationem, nisi hominem se antea dignum poena & dedecore fecerit sua prævaricatione.

Non omnia iure possit Deum in creaturas suas, quæ per absolutam potentiam.

Quo propria fundamentum nitatur ius Dei in creaturas.

Causa dicitur per quam actus aliquis Dei circumscriptus & adstringitur; ea, cuiusque illi stratio per exempla.

VI.

6. Propositio ARMINII.

Rationes ob
quas Armi-
nius adstru-
it sententia
negueat.

Prima sententia mihi displicet: tum quia puto Deum non posse voluntate illustrandi gloriam per misericordiam & justitiam punientem versari circa hominem nondum conditum, immò ne circa eum quidem qui est conditus & in puris naturalibus consideratus. In qua mea sententia te (ut puto) præeuntem habeo, qui de prædestinatione agens nusquam misericordiam, sed ubique gratiæ mentionem facis, quæ misericordiam transcendit, ut locum habens in creaturis, in origine sua naturali persistentibus; cum misericordiam coincidat, circa peccatorem occupata; tractans verò de præteritis & reprobatis, in his solis justitiæ meministi. Deinde quia ex ista sententia necessario statuitur Deus auctor lapsus Adami, & peccati: à quo non excusatur per distinctiones actus & vitiositatis in actu, necessitatis & coactionis, decreti & executionis, decreti efficacis & permissivi, ut hoc ab illius sententiæ auctoribus sententiæ ipsorum consentaneè explicatur: neque per diversum respectum decreti divini & naturæ humanæ: neque per additionem finis, quod nempe totum id fiat ad illustrationem gloriæ divini, &c.

Responsio IVNII ad 6. Propositionem.

Enumeratio
non rationem
tria præmis-
sione aliunde

TRia hic mihi sunt ponenda ordine, antequam ad ipsas argumentationes veniam. I. de mente

primæ illius sententiæ. 2. de convenientia ejus cum secunda & tertia. 3. de fundamentis pauculis ad hujus quæstionis evidentiam necessarijs. Prima igitur illa sententia si bene explorabitur, animadvertemus certè auctores illius hominem contemplari non simpliciter & solum ante creationem, &c. Sed communiter secundum universam rationem ejus & omnium temporum. Nam etsi actum electionis & prædestinationis (ut qui in Deo est) æternum statuunt de homine creando, tamen objectum illius, id est, hominem indiscretè communiterque prædestinatum docent, Deumque in actu prædestinationis totam simul rationem hominis contemplatum, prout variè sunt partes in executione illius æterno decreto informatæ. Sic Beza manifestè in Ephes. 1. 4. Christus, inquit, proponitur nobis ut mediator: Ergo corruptio ordine causarum præcedat necesse est in Dei proposito, corruptionem autem creatio in justitia & sanctitate, ut infra. 4. 24. ut sibi Deus tum ad eos per misericordiam servandos, quos in Christo elegerat, tum ad eos justè puniendos, qui in iniquitate concepti permanerent, aditum patefaceret, &c. quæ disertè ponit vers. 4. & 5. Sic primam illam quam statuis, & secundam, & tertiam simul complectuntur auctores illi.

1. Mens prima sententia.

2. Habet autem hæc illorum sententia cum secunda & tertia quoque convenientiam; immo eadem est omnino in hac re, quamvis specie videatur secus, si à varios eorum respectus attenderis. Nam quod hi communiter respiciunt hominem in prædestinationis & electionis reprobationisq; argumento, id auctores secundæ

Convenientia illius cum secunda & tertia.

secundæ sententiæ, quicumque illi sunt, respectu causæ ad conditionem hominis antè peccatum restrinxerunt; idque eo sine solum, ut in prædestinatione causam electionis & reprobationis in solo prædestinante esse (quod verissimum est) ostenderent. Proinde cum electionem hominis factam esse antelapsum illius asserunt, non excludunt æternitatem decreti illius; sed tantum id satis habuerunt, ut ætergiam prædestinationem, id est, electionem reprobationemque confirmarent à Deo factam, citra rationem peccati: quam rem non obscure exemplo Iacob & Esau Apostolus demonstravit. Rom. 9. Sic modo loquendi magis quam rei substantia primi à secundis differunt. Qui verò tertiæ sententiæ adherent, ij non ad causam electionis reprobationisque propriè respectant cum illud dicent; sed ad ordinem seriemque causarum, ex quibus damnatio consequuta est: quam damnationem multi jam olim cum reprobatione, id est, non electione vel præeritione confundentes, doctrinam prædestinationis impiam clamitabant, & Dei servos criminabantur: quemadmodum ex multis Augustini scriptis & Fulgentio constat luculentissimè. Vel unicus ille Augustini libellus, quem inscripsit ad duodecim articulos falso sibi impositos, rem explanat commodissimè. Neque secundani ergo, neque tertiani primam sententiam convellerunt, sed potius ejusdem argumenti partes certo respectu distinctas diverso modo tradiderunt. In summa rei non usque adeo (ut multi autumant) videntur dissentire; sed partibus exequutionis (quas omneis decretum respicit) suas cir-

cumstantias quasdam non sanè ineptè ratione decreti tribuerunt.

3 Iam ad fundamenta quædam hujus doctrinæ veniamus præstruenda, quorum iudicio stabilatur veritas ipsius, & quæ contra videntur facere, dissolvantur. Ea autem quatuor capitibus mihi quidem videntur discludi posse: De essentia Dei, de Scientia, de actionibus illius, & de earum causis; quæ singula breviter hic recenserebimus. *Primus locus* hic esto ex Malachia, Deus sum, non mutor; & ex Iacobo, in Deo non esse transmutationem, nec ullam mutationis umbraculum, & multis consimilibus. Fundamenti hujus certissima est veritas; ex quo superstruitur conclusionis hujus necessitas inevitabilis, in Deo nihil accedere, decedere, aut converti re aut ratione ulla: prout etiam habere se naturam æternitatis Philosophi ipsi statuerunt: Deus autem æternus est: denique omnis motus expertem esse Deum essentia, quia immortalis est: Potentia, quia actus purus & simplicissimus: intellectu, quia omnia sunt in oculis eius exposta, Heb. 4. ca. que videt omnia & singula æternum intuitu uno: voluntate & consilio; non enim est homo qui mentitur, aut filius hominis quem perneat, sed idem semper est; opere denique quia res creatæ sunt, quæ variant, permanente Domino invariabili, formamque & conceptum æternum habente in sese immutabilem eorum omnium que in tempore sunt, & fiunt mutabiliter. *Secundus est*, intellectus æterni & immutabilis, & infiniti scientiam æternam & immutabilem & infinitam esse, quæ sciat *τὸ πρῶτον πρῶτος, & τὸ δεύτερον δεύτερος* æternum, immutabiliter, & infinite.

3 *Fundamenta quædam ad evidentiorem huius quæstionis necessitatem, que 4. his notantur 1. de essentia Dei.*

Num. 13.
Heb. 13.

2. de i. lius
scientia.

Omnis boni scientiam habet Deus etiam *περὶ τῶν καλῶν*, omnis mali *περὶ τῶν κακῶν* omnis denique ordinis in universitate (quæ ex summis, mediis, infimis, bonis, malisque constat) *ἐπιγινώσκων* secundum modum divinum ipsius. Est enim triplex omnis Scientiæ modus, si cum re scita comparabitur pro modo scientis atque cognoscentis: inferior, æqualis & superior vel superemiens: quod perspicuum est ex visis similitudine. Video solem, sed inferior est luce illius lux ad spectus mei: cognosco res naturales, sed ut noctua lucem solis, inquit Aristoteles. Hic inferior modus, qui nusquam in Deo est; in Deo solum æqualis est scientia, aut supereminens divino modo, nam sui æqualem scientiam habet: est quod scit esse se, & scit adæquatè sive æquiparatè, quod est: omnia alia scit supereminente modo, & habet sibi ab æterno præsentissima; si non, essent absurda duo gravissima, ut alia taceam; unum, quod aliquid Deo accideret, æternitati autem nihil potest accidere: alterum, quod scientia non competere Dei univocè, ut principio omnis scientiæ. Id autem natura ipsa perdocet, in omni genere unum aliquid esse, quod vocant univocum, à quo cætera æquivocè: quemadmodum (exempli causa) quæcumq; calent, ab igne calent, hic ignis est calidus univocè, cætera æquivocè. Deus est sciens univocè cætera æquivocè: nisi quis fortè eousq; desipiat, ut scientem supra Deum dare voluerit, quod est blasphemum. *Tertius locus* est, actiones Dei in ipso quidem æternas esse, naturæ sive essentiæ, intellectus, voluntatis, potentiæ, & si qua sunt eiusmodi, ab ipso vero extra ipsa

3. De illius actionibus.

veluti fluere secundum ipsius vel secundum creaturæ modum, convenienter decreto æterno ipsius; sed suo ordine & temporario. Secundum modum ipsius triplex est actio: creationis, providentiæ, qua immediata est, & gratiæ salutaris.

Hic enim citra opus creaturæ ulius multa à Deo proficiuntur. Quæ vero mediatè in natura & gratia præstare dignatur Deus, ea secundum creaturæ modum Deus ut principium universale agit, atque (ut ait Augustin. lib. 7. de civit. Dei cap. 30.) Sic administrat omnia quæ creavit, ut etiam ipsa proprios exercere & agere motus sinat. Sunt autem proprii motus, alii naturæ & instinctus ex natura, qui ad unum certum & destinatum aliquid feruntur singulariter: alii voluntatis in natura rationali, qui ad varia sive bona sive mala feruntur: bona, Deo commovente; mala vero, Deo movente solum quod naturæ est, & sinitente quod voluntatis est. Ex quo optimè & sanctissime illud constitui potest, omnes effectus & defectus in natura & in voluntate omnium omnino generum à Dei providentia esse: Verum tamen ita, ut (quod agebat Plato) creatura velut proxima causa in culpa sit, *θεὸς ἴσθι ὁρίων ὑπὸ τῆς γένηται*. *Quartus locus* est, primam & summam causam usque adeo universalem esse ut nulla insuper causa eius dari aut cogitari possit: quæ si ab alia pendeat ratione ulla, nec prima nec summa esse poterit: sed aliam priorem superioremve aut æqualem dari oportebit: sic neutra simpliciter prima aut summa futura esset. Tum alias omneis causas, aut ut principia esse, aut à principio, ut principia esse naturam,

4. De illarum causis.

& vo.

& voluntatem; à principio esse causas medias, naturales à natura, & à voluntate voluntarias. Harum modum à Deo duplicem esse constitutum, necessarium & contingentem. Necessarium quidem, qui se aliter habere non potest, atque hic semper bonus, qua necessarius: Contingentem verò, qui se habet, *ἢ πῶς ἔτυχε*, sive bonus sive malus. Sed hic triplex cautio prudenter observanda: prima, ut teneamus hos causarum modos ab ipsis rebus esse, & in ipsis esse pro ratione principiorum, à quibus proficiscuntur (nam de immediatis Dei actionibus non dicimus, quæ supra hæc principia sunt, ut ante annotavimus) naturaliter, & voluntariè. Secunda, ut hos modos utrosque à Deo esse, non autem in Deo statuamus: nam modus in Deo non nisi divinus est, id est, & necessarium hunc & contingentem omnibus modis superans; cum Deo nec aliunde obveniat necessitas, nec ulla contingentia, sed essentialia sunt omnia in Deo, & divino modo. Tertia denique, ut istos modos à Deo sic influere creatis rebus statuamus, ut nihil eorum recipitur & quasi refluat ad Deum. Est enim principium universale, Deus: ad quem si quid horum reflueret, jam ex facto principium esse desineret. Achnius quidem rei causa manifesta est ex naturalium documentorum comparatione: quia tota hæc res non à potentia naturali simpliciter, qua naturalis est, sed à rationali potentia Dei profecta est. Etenim ea potentia naturalis est conditio, ut semper unum & idem fundat in suo genere; & si quid extra se gignit, gignat simile ex necessitate naturæ, aut contingentia diffi-

mile: Pyrus pyrum, bos bovem, homo hominem: nempe pro ut unius cuiusque rei in natura est forma unica. At rationalis potentia, quæ omnium formarum capax, opus est omnimodum: ad quod tria in agente oportet concurrere, scire, posse, velle. Modus autem eorum quæ rationalis potentia efficit, non à scientiæ aut potentia modo informatur; sed à voluntatis modo, opera, quæ in scientia & potentia velut radice virtualiter informata sunt (ut loquuntur) actualiter informantis; idque libertate voluntatis, ac non necessitate naturæ. Quod in rebus divinis exemplo si placet illustrari, hoc esto: persona Patris natura genuit personam Filii, non voluntate: Deus creaturas voluntate, non naturagennit: Itaque Filius unum est cum Patre; res creatæ à Deo diversæ sunt; eæque omnium generum, graduum, conditionumque, fusæ à potentia rationali eius voluntariè ad demonstrandam omnimodam sapientiam ipsius. Non est autem novum, quæ à natura sunt reciprocari atque refluerè, quia adæquata sunt multa, multa nimirum essentialia: At quæ à voluntate sunt, ea aut reciprocari aut adæquari est inauditum. Quod si hoc in natura est verum, ut profecto est, quanto magis in Deo credi necesse est, si cum rebus creatis comparabitur? Hæc à me copiosius, mi frater, poni oportuit, ut certis quasi cancellis determinari possint facilius sequentia. Ais, *» At argu- m-ntum Arminii, prima- » contr. a seu- tentiam Calvinii, quod Deus » non possit* primam sententiam tibi displicere, quia putas Deum non posse voluntate illustrandi gloriam per misericordiam & justiciam punientem ver- fari circa hominem nondum conditum. Addis ad amplificationem,

per miseri
eo: d. am &
suffusa
per antem
versari c. res
h. m. remon-
dum cond-
tum.

immò ne circa eum quidem qui est conditus & in puris naturalibus consideratus. Ut alter alterum intelligamus, quod dicitur *versari circa hominem*, accipio pro eo quod est vulgò, habere objectum, sive pro objecto hominem. Hoc autem, mi frater, quod putas, quam sit verum, si placet, immò quia placet & petis, expendamus. Ego vero ex primo fundamento quod ante posui (ca quate non dissentire confido) statuo hominem nondum conditum, conditum, lapsum, &c. denique hominem communiter: utcumque accipiam, objectum esse potentiae, scientiae, voluntatis, misericordiae, & iustitiae Dei: nam si hoc non datur, omnino sequiturum est ergo, aliquid esse extra providentiam communiem, & praedestinationem singularem filiorum Dei non objectum Deo; ergo Deo aliquid accidere, si potentiae, scientiae, voluntati, &c. aliquid insuper accidit, quia potentia scientia, voluntas Dei est, aut Deus, aut divinus, id est, infinitus actus. Aeternitas quicquid videt, si non aeternum videt, desinit esse aeternitas, naturam aeternitatis amittit. Infinitas, si non infinita infinitè videt, si partibus desinitur, desinit esse infinitas: apud Deum aeternitatemque illius non est, fuit, aut erit, sed esse permanens atque perdurans totum simul & interminabile. Creatura in natura rerum est quidem in tempore, sed Deo supra omne tempus & ab aeterno in aeternum, modo unico, id est, divino praesentissima: neque tantum ipsa, sed etiam omnes affectiones ipsius, undecumque sint. Dices fortasse hoc principium in confesso esse (ut loquuntur) simpliciter, sed hic secundum quid aliam

Hominem
communitè
consideratum
esse Deo pra-
designanti.

Omnia futu-
ra Deo esse
praesentissima

rationem esse; nempe quia agitur de misericordia & punitione, quae non nisi ex antecedente miseria & peccato vere statui possunt. Atqui tam haec, mi frater, quam illa sunt Deo praesentissima; non dico naturali modo, qui praeterfluit; sed divino, qui aeternus est, & supra naturam omnibus modis eminens. Qui secus putans, in profecto periclitantur ipsam Dei simplicissimam aeternamque essentiam convellere. Praeterea diximus in propo. 3. miseriam & peccatum actu, habitu, potentia in rebus creatis considerari; item simpliciter aut comparate: In Deo vero (quem etiam Aristotelis nobis ἀπλῶς τὸ ἐνέργειαν esse concedit) misericordia & iudicium sunt aeterno actu, ac non temporario; qui omnibus modis miseriam & peccatum hominis ante omnia tempora contempletur, non accidentariè recipit in tempore. Postremo (ut fontem rei aperiamus) tota haec cogitatio inde proficiscitur, quod non satis animadversa est ab iis qui ita putant, ratio fundamenti. 3. quod antè jecimus. Cum enim omnis actio aut interna sit, aut externa, aut utroque modo conjuncta simul: Interna in Deo est velut in opifice: externa est in creatura suo tempore & loco, velut in operè: quemadmodum in mente structoris domus est, informata ante, quam opere sit exstructa (ut loquuntur) materialiter. Cum vero utraq; actio conjuncta est, & sit ex ea opus numero unum, quod vocant δυνάμεισμα, tum verò internus illi actus quasi formale, externus materiale est; nihil in Deo temporarium, actus solum aeternus est in Deo, nam internus est: non ergo temporarius: quemadmodum ex contrario omnia extra Deum tempora-

Affiones
omnes Dei
sunt esse
aeternae.

poraria; externus igitur actus est temporarius, nam extra Deum est. Quid ergo statuis? inquires: Deumne per misericordiam & justitiam punientem versari circa hominem nondum conditum, aut conditum quidem, sed in puris naturalibus consideratum? Equidem quicquid illud est, quod de homine prælicari potest, verè & sanctè prædicari agnosco posse. Verum tamen lenius & convenienter Christi & Apostolorum verbis, duo enuntiarî posse vi teo; quæ si qui non expriment interdum, omnino tamen intelligunt: prius est, non modum & eventum solum consequentem (quem finem dicunt nonnulli κατὰ γενεάς) in hac quæstione ponendum esse, puta misericordiam & justitiam punientem; item vitam & mortem æternam; sed fontem ipsum & genus, puta gratiam non-gratiam, adoptionem vel filiationem, ὑποψιας, & non adoptionem, quæ est reprobatio, ut propos. 2. diximus. Posterius est, non singularem ullum sed communem hominis respectum in electionis argumento poni oportere, ut eum nondum conditum, constitutum, lapsu, &c. tamen in conceptu Dei omni ex parte intelligamus presentissimum: adeo ut in electione hac concurrant gratia in hominem simpliciter, & misericordia in lapsum ac peccatorem ex gratia; in reprobatione verò, non gratia adoptionis, & non misericordia. Hec si commodè dicuntur, non video, quæ ratione pia mens offendi possit. Ait enim Christus, *Benedictos Dei Patris esse, qui hereditario percipient regnum præparatum sibi à constitutione mundi.* Et Paulus: *Deum Patrem benedixisse nobis omni benedictione spiritali in superælestibus in Christo; prout elegit nos in ipso*

ante constitutionem mundi, ut simus sancti & imculpati coram ipso in charitate, cum prædestinavit nos in ὑποψιας per Iesum Christum in sese ex beneplacito voluntatis suæ, ad laudem, &c. Quid? an nullus ergo respectus singularis est? Respondeo, propriè in argumento electionis & reprobationis, (nam de damnatione locus diversus est) nullus respectus est singularis hominum secundum causam; sed tota discretio nostri à reprobis ex pura pura Dei voluntate est: Deus qua homines, sive nondum conditos, sive conditos, sive lapsos, ac potius omnia simul communiter coram ipso, per omnia tamen æquale inter se natura & forte, discretivè disparavitque; hos eligendo & prædestinando in adoptionem filiorum Dei; illos sibi ipsis & naturæ suæ donando, ac non evocando in adoptionem filiorum Dei, quæ gratuita est, nec nisi gratiæ adscribi potest. Atq; hæc gratia secundum se unica, modo sit duplex in electos, nam aut est gratia simpliciter, si hominem etiam ab æterno citra contemplationem lapsus respexeris, quæ gratia cū Angelis hominibusq; electis communicata est; aut gratia est conjuncta misericordia, vel est misericordia gratiosa, cum ad singularem lapsum & peccati respectum descenderis: Angelos enim gratia, nos & gratia & misericordia affecit Deus: nisi etiam ad potentialem miseriam (de qua propos. 3. dictum) & misericordiam respexeris: Hoc enim sensu opus divinum gratiæ misericordia est, & merito dici potest. Quid autem hic est quod in Deo reprehendi possit? quid negari à nobis? Deus omnes donavit natura humana: bona est donatio. certos ex eis donavit

Mat. 25.

Ephes. I.

adoptionis gratia & misericordia: hæc donatio melior. neutram debuit, utramque præstitit; illam omnibus; hanc certis hominibus. Sed allud est, dixerit fortasse quispian, reprobatio, aliud iustitia puniens, de qua loquimur, atque damnatio. Bene est: ergo de reprobatione inter nos convergit: de iustitia puniente & damnatione videamus. Certe quemadmodum vasa misericordiae, quæ præparavit Deus ad gloriam, ut demonstraret divitias gloriæ suæ, sunt ab æterno ipsi præsentissima, divino & incomprehensibili modo, sine motu ipsius vel mutatione ulla, sic etiam *vasa iræ coagmentata ad exitium, ut demonstraret iram suam, & notam faceret potentiam suam*, Rom. 9. v. 22 sunt æternum oculis eius exposita divino modo. Vt vasa ergo à Deo sunt; nam figulator est omnium: ut iræ vasa, a se sunt & peccato suo, in quod ruunt voluntate sua. omnes hac *natura filii iræ sumus*, Ephes. 2. non autem prima conditione nostra. Affirmat Moses Genes. 1. *vidit Deus, inquit, omnia quæ fecerat: ecce autem erant bona valde: quod bonum est, non odit Deus bonus; omnia ex creatione fuerunt bona; ergo ex creatione nihil omnium odit omnino Deus; alienum odit, non autem suum: nostro lapsui & vitio irascitur, non creationi suæ. Ex creatione vasa sunt: ex labie sunt iræ vasa, & coagmentata ad interitum, ut iustissimum labis & vitiositatis consecrarium: cum Deo enim ne diversatur quidem malum*, Psalmo 5. Quemadmodum est in notitia Dei bonum electorum, quos afficit misericordia: sic in notitia Dei est (ut Esaias loquitur) aliorum malum: hoc ex quo scivit,

odit & damnavit. Scivit autem, & præcivit ab æterno: oditigitur æternum & damnat, etiamque prædamnavit. Quæ autem ratio est propositionis illius, eadem quoque ratio est alterius, ad amplificationem additæ, imo e circa hominem quidem versari Deum, quæ est conditum, & in partibus naturalibus consideratus. nam eodem planè modo consequitur, de hoc, ut de illo; & non es nescius a toto in modo (ut vocant) sive communi ad particulare affirmationes universales sequi optima consequentia. Hominem communiter in electione & reprobatione respexit Deus ab æterno; ergo & nondum conditum, & conditum & lapsum, & si quid præterea est quo exprimamus quod volumus. In causa, inquam, electionis & reprobationis hominem respexit simpliciter, quocumque cum respectu vestias: In causa damnationis peccatorem, quem Christo non dedit per electionem gratiæ, & quem ab æterno peccatorem videret. Rectè itaque sancti illi viri electionem & reprobationem hominis ab æterno factam statuerunt: alii nondum conditi hominis, alii nondum lapsi, alii denique etiam lapsi: quia in quavis conditione spectes, homo citra considerationem benefacti & peccati electus aut reprobatus est. Nez vero eos inter se pugnare hoc dicto probari potest, nisi difertis verbis ostendatur aliarum conditionum negatio. Sic enim se habet consensus omnium communis enunciatio: In qua si quis positionem unius remotionem alterius esse affirmaverit, in veritatem naturalis Logicæ & communem usum impegit. Quod si communiter causa electionis & reprobationis ita se habet, omnino sequi-

Ad amplificationem argumenti ad idem, quod ne quidem circa hominem conditum, & in partibus naturalibus consideratione misericordia & iustitia puniente potuerit versari Deus.

sequitur eos qui hominem nondum conditum electum esse aiunt, verissime dicere; quia à Deo electi sunt interno actu, antequam externo essent: qui vero conditi electionem affirmant, eos externi actus principium, vel primum modum respicere: & sic deinceps. Hæc autem omnia nonde actu illius sunt per se, sed de conditione actus quæ nihil facit ad substantiam illius. Dicis, *in hac sententia me tibi præve, qui de prædestinatione agens nusquam misericordiam, sed ubique gratia mentionem facio, quæ misericordiam transcendit, &c.* Ego verò, mi frater nec ita lenis unquam, ut cæteras partes posito nomine gratiæ viderer excludere, nec video quomodo ex ea voce id concludi possit. gratia genus est misericordiæ; non excludit speciem. gratia viam (ut ita dicam) omnium temporum cõpletur: ergo & misericordiæ. neque illi qui misericordiam nominant, posita specie tollunt genus, aut parte posita excludunt totum reliquum: neque nos posito genere negamus speciem, aut toto posito parte illius furcillamus. Vtrumque ex Scripturis est, quæ respectu totius & singularium partium eius prædicant gratiam, & certo respectu misericordiam: sed neutrum tollunt alterius affirmatione. Demonstrarem locis, nisi te pro peritia & intelligentia tua id mecum jam agnoscere planè considerem. Prædestinatione ex gratia est: eadem gratia, quæ prædestinationem sanctorum peperit, eadem misericordiam capit: quod paulo ante satis (opinior) declaravimus. Gratiæ simpliciter meminimus in causa simplicis prædestinationis, id est, simpliciter communiterque enuntiatur. Misericordiam

etiam prædico in ratione hominis miseri, qua simpliciter, qua comparatè dicti. Addis *me tractantem de præteritis & reprobatis in his solis iustitia meminisse.* Primum, si placet, tollamus homonymiam: deinde rem expediemus paucis. Homonymiam propositione secunda exposuimus: reprobatos aut communiter dicimus, aut singulariter; si communiter accipis, rectè sit iustitiæ mentio, ut mox declarabimus; si singulariter, aut reprobatum & præteritum pro iisdem accipiuntur, quæ propria est significatio, aut reprobatum pro damnatis dicuntur, quod est catechresticum. Priore significatio accipere te non arbitror: posteriori si accipis (ut facis) certe quod dicis est verissimum, me tractantem de solis damnatis iustitiæ meminisse. Id tantum improbo, quod copulative scribis de præteritis & reprobatis, id est, damnatis. Nam etsi iisdem subiecto sunt, & omnes præteriti damnati sunt, & damnati præteriti; tamen alia est eorum ratio, quæ præteriti sive reprobatum; alia, quæ damnati. Præteritum vel reprobatio non fit sine iustitia, sed non est a iustitia, ut a causa ipsius: damnatio cum iustitia & a iustitia est. Electio & reprobatio vel præteritum opus est voluntatis liberæ a sapientia Dei: damnatio vero est necessariæ voluntatis a iustitia Dei: nam Deus se ipsum negare non potest. 2. Tim. 1. iustus iudex, ut iniustitiam puniat necesse est, & iudicium faciat. Psalm. 7. Hoc, inquam, opus est σοφουσινης sapientiæ Dei, quod iis creaturis, quibus principium viarum suarum indidit, puta voluntatem liberam, utrumq; usum illius ostenderit, bonam & malum, & eventa usus illius in utramvis

par-

Ad allegatum ab Armo
conferimus
Iunii.

partem confectaria. Quapropter tum in Angelis sapientia sua, tum in hominibus viam utriusque usus, sine ullo vitio aut culpa sua ordinavit: Opus vero iustitiæ & quod iniustos damnat. Itaque etiam verè illud dicitur, præteritos à Deo damnari; sed quia damnandi, non quia præteriti sive reprobati. Iam ad argumentationem tuam venio: qua affirmas, ex illa sententia necessario statui Deum auctorem lapsus Adami & peccati, &c. Equidem non video argumentum, quo hæc conclusio efficiatur necessario, si illam sententiam commodè (ut par est) acceperis. Et si non dubito, quin ad verba illa tua respexeris, quibus in enuncianda prima sententia usus es, ordinasse quin etiam, ut idem homo laboretur & vitiosus fieret, quo hac ratione viam sui æternis consilijs patefaceret, id est, ut misericorditer aliquos servare posset, &c. Hæc tua igitur, nisi me animus fallit, argumentatio: Qui ordinavit, ut homo laboretur & vitiosus fieret, auctor est lapsus & peccati: Deus ordinavit ut homo laboretur & vitiosus fieret: Deus ergo auctor est lapsus & peccati nostri. At huius argumentationis negatur propositio, quia equivoca: etenim ordinandi verbū in vulgo quidem, sed tamen κατάχρηστικός, accipitur pro eo quod est simpliciter & absolute decernere, voluntate (ut loquuntur) determinante, & probante factum: quæ κατάχρηστος in re forensi est frequentissima: Nobis vero, qui in hoc argumento religiose proprietatem vocum tenemur observare, ordinare nihil est aliud, quam ordinem in factis disponere, & rebus singulis pro modo ipsarum. Aliud est decernere facta simpliciter, aliud ordinem factorum decer-

nere in re quaque pro modo ipsius. Prius immediatum est, posterius inde à principio ad finem media respicit in rebus omnibus ad ordinem pertinentia. Priore significato negatur simpliciter assumptio: est enim a vero alienissima, cum nullius mali (de malo culpa dico) auctor unquam sit Deus. Posteriore significato negatur propositio: est enim a vero discrepans; nec ratione ulla est necessarium, ut qui ordinem in factis disponit, & rebus singulis pro modo ipsarum, idem sit factorum auctor. Aliud est faciens, aliud factum, aliud utrunque ordinans. Qui facit malum facinus, is auctor est mali: qui ordinem disponit in faciente & facto malo, is non auctor est mali, sed mali ordinator bonus ad bonum. Hoc vero ut intelligatur; adhibendum est fundamentum quantum, quod ante statuimus. Ex eo causam hanc totam circumscribemus in hunc modum: vitium omne, causæ proximæ, non remotæ aut summæ semper est adscribendum. In catena annulus, qui rumpitur, vitium facit: in ἀνομασία quæ aberrat rota, hæc demum in culpa est, non superior aut inferior ulla. Cum autem causæ omnes aut principia sint, aut à principiis (hic autem principia velut rotæ sunt, quibus versantur causæ a principiis fluentes) Deus principium universale omnis boni; naturæ, principium rerum naturalium; & voluntas rationalis, moralium principium ad bonum aut malum liberè ἐπιτιμώτερος. Hæc tria principia suo proprio motu agunt actiones suas, & causas medias fundunt singula pro ratione ipsorum, & ordinant; Deus quidem divinus, natura naturali, voluntas electivo modo.

Ad argu-
men-um Ar-
min-um se-
cum-
dum, ex sen-
tentia Ca vi.
ni se, in Deum
esse Auctorem
lapsus Ada-
mi & pecca-
ti.

Verbum ordi-
nare non signi-
ficare apud
Auctorem hu-
ius sententiæ
decernere fa-
cienda, sed
ordinem in
factis dispo-
nere.

modo. Deus divino modo fudit naturam; natura hominem suo; voluntas suo & proprio actiones morales & voluntarias suas. Iam vero si voluntas fundit morale sive bonum, sive malum, de suo fundit: quod ne naturæ quidem ipsi ut causæ tribui potest, licet natura voluntatem in homine ingeneret; quia voluntas (ut ut a natura sit) principium proprium rerum moralium ac singulari-
 re est in natura a Deo institutum. Quod si huius culpa ne in naturam quidem ipsam cudi potest, quo jure, obsecro, imputetur Deo, qui per modum & medium naturæ voluntatem homini indit? Respondeo itaque cum Augustino libro adversus articulos falso sibi impositos, Artic. 10. *Non casus timentium, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prædestinatio Dei aut excitavit, aut suavit, aut impulit, sed plane prædestinavit iudicium suum, quo unicuique retributurus est, prout gessit, sive bonum sive malum; quo iudicium futurum non esset, si homines Dei voluntate peccarent.* Pergit amplius ibidem artic. 11. dicens: *Si Diabolo objiceretur, quod talium facinorum ipse auctor, ipse esset inceptor; puto quod aliqua ratione hac se posset exonerare invidia, & talium scel- lerum patratores de ipsorum voluntate evinceret: quia nisi delectatus sit furore peccantium, probaret tamen se non intulisse vim criminum. Quæ ergo insipientia, quæve dementia definitur ad Dei referendum consilium, quod nec Diabolo in totum adscribi potest? qui in peccantium flagitiis illicetiarum adiutor, non voluntatum credendus est esse generator. Nihil ergo talium negotiorum Deus prædestinavit ut fieret, nec illam animam in super-
 nequitæque vitæ, ad hoc ut taliter viveret, præparavit: Sed talem futuram*

non ignoravit, & de tali se iuste iudicatum esse præservit, &c. Quod si nec naturæ, nec Diabolo imputari potest, quanto minus Deo creatori sanctissimo atque sapientissimo? qui (ut idem ait lib. 6. *ἡσθητικῶν*) *non omne quod præscit, prædestinat. Mala enim tantum præscit, & non prædestinat: bona vero & præscit, & prædestinat.* Bonum autem illud a Deo est, quod ordinatione sua disponit ordinem in bonis & malis: si non, otiosa plurimum futura est (quod abest) providentia Dei. malum non vult Deus, sed ordinem vult & servat etiam in malo. A voluntate hominis accessit malum: a Deo ordinatio est universalis atque singularis providentiæ ipsius, etiam quæ lumine mala sunt, disponens, & in ordinem cogens sapientissimè. Hic duplex mihi fertur hæc quæstio commovebitur: prima, quomodo hi motus proprii voluntatis dicantur esse, cum voluntatem ipsam. 1. motuum voluntarium fontem a natura esse, naturam a Deo factam; secunda, cur Deus voluntatem hanc quasi in agna libertatis constitutam hominibus indiderit? Ad utrumque respondebo paucis. Ad primum; certe voluntas a natura est, natura a Deo; sed non tamen minus voluntas principium motuum horum dicenda est, quam natura principium dicitur naturalium. Utraque principium est actionis suæ; licet utraque a summo principio Deo. Aliud est essentiam rei describere, aliud ortum ipsius. Quæ est essentia naturæ atque voluntatis? ut illa motuum naturalium sit principium, hæc spontaneorum. Qui ortus? universorum Deus fons unicus atque universalis est. Nec absurdum est, principium a principio

*Malum est
 & proprio
 in creatura,
 cuiusque
 voluntate
 libera*

*Duplex
 quæstio.*

*Respo
 sio ad
 primam.*

esse: nam etsi principium, quod aliunde principium ducit, ratione ortus principium dici non debet, tamen ratione actus principium essentialiale propterea esse non desinit. Est principium per se, Deus: est principium a principio, natura & voluntas nostra: Et hoc tamen utrumque principium est, proprios suos motus habens. Neque vero est, cur hæc Philosophica quisquam esse existimet: naturalia sunt; naturalia autem a Deo sunt. Verum tamen si naturam audire nolumus, audiamus veritatem Dei, Christum dicentem de Diabolo, Ioan. 8. *cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater illius.* Hic pater, & generator dicitur mendacii, hic ex propriis loqui. Ecce tenemus ortum & actum peccati in Diabolo ex Christi verbis. Ortus ab ipso est: pater enim & generator est peccati. Actus ab ipso est consimiliter: nam ex propriis loquitur. Quid his verbis obsecro, evidentius? Quapropter Augustinus in eadem responsion^a, artic. 6. optimè concludit; *Sicut ergo prævaricatoribus Angelis non indidit Deus illam, quæ in veritate non steterunt, voluntatem; ita nec hominibus hunc affectum, quo Diabolum imitarentur, inseruit. Mendacium enim de proprio loquitur: & liber à mendacio non erit, nisi cum veritas libera verit.* Nempe voluntatem liberam, id est, *Arbitrii* essentialiam illam Adamo dedit: motus fuit Adami proprius & nostrum singulorum est. Quomodo proprius, cum a Deo sit datus? R. *Quæcumque a Deo data sunt, aut lege juris communis data sunt, aut proprietatis atque mancipii: voluntatem dedit Angelis hominibus lege mancipii & proprietatis: Propria igitur est,*

& motus proprii illius. Ita (inquit Augustinus libro de Genes. ad litt. imperf. cap. 5.) *species naturæque ipsas & facit & ordinat: privationes autem specierum defectusque naturarum non facit, sed ordinat tantum.* semper igitur Deus iustus, nos autem iniusti.

Ad 2. cur Deus hanc voluntatem, & huiusmodi indidit? Respondeo, opus fuit summæ bonitatis & sapientiæ in universitate naturæ. Quid bonitatis & sapientiæ fontem obstruamus ingratis animis, qui jam ingratis animis abusi sumus? bonitatis fuit, quod imaginem suam in utraque natura, tum superiore, Angelorum, tum hac inferiore, speciei hominum indidit: quod cum cætera in natura rerum instinctu communi naturæ, aut sensu moveantur, quasi obscuro vestigio Dei; hi sola libertate propriæ voluntatis, eiusque rationalis, principium viarum suarum penes se habuerunt a Deo ex sola bonitate eius. Sapientiæ fuit, quod has ipsas species imagine sua præditas cum aliis tam multis condidit, & supra alias; ut perfectissimum suæ gloriæ speculum, quoad eius in rebus crentis fieri potuit, existeret. Sed cur fecit eiusmodi, libertate mutabili? nempe imaginem suam fecit, non se ipsum. Unica est essentialis imago Dei Patris, Dominus Iesus Christus, Deus unus, æternus, & immutabilis cum Patre & Spiritu sancto. Quisquis es qui hoc objicis, au tis serpentem insuffrantem tibi, quod Evæ occinuit olim in perniciem nostram. Satis esto tibi, quod factus es ad imaginem Dei; non perfectionem divinam habens, sed perfectionis illius imaginem. Perfectionis divinæ est propria immutabilitas: Hanc Deus natura

Responsio ad secundam.

habet;

habet; creatura imaginem illius habuit communicatione quadam à Deo penes se, depositam penes voluntatem suam: sed abiecit voluntate propria, quicumque lapsus est, sive Angelus, sive homo. Ne plura, tota hæc quæstio à Marcione est, quam totam copiosissime ac nervosissimè Tertullianus bona parte lib. 2. adversus Marcionem persecutus est, inde à cap. 5. cuius lectio tibi, confido, satisfactura est. Subjicis tandem a necessitate conclusionis illius non excusari illos, per distinctiones actus & virtutis in actu, necessitatis & coalitionis, decreti & executionis, &c. Ego vero te, mi frater, existimo ex his quæ modò dicta sunt, satis pro tua pietate prudentiaque videre, qua in re fallat argumentatio. Peccatorem enim Deus non facit, sed ordinar, ut cum Augustinus loquar: peccatoris vero ordinar malum factum, non jubendo ut faciat singulariter atque simpliciter, sive decernendo; sed ordinem suum & jus infinitæ providentiæ suæ in ipso malo, quod proprium est creaturæ, vindicando sapientissimè. Triumphare cum sapientiam Dei hoc modo oportebat, cum suum ordinem in creaturæ suæ inordinatione propria & voluntaria ostenderet. Hanc inordinationem & alienationem a bono, proprio liberæ voluntatis motu, non Dei instinctu, creatura paravit sibi. Libertas autem ista arbitrii, inquit Tertullianus lib. 2. adver. Marcion. cap. 9. non ei culpam suam respuit à quo data est, sed à quo non ut debuit administrata est. Quæ cum ita sint, nihil necesse est, ut de singulis illis distinctionibus dicam, quæ suis locis fortasse valere possunt: mihi quidem ad hanc argumentationem propriè

non videntur pertinere, nisi aliæ argumentationes, quas ex scripto tuo videre non possum, adferantur. Deinde omnes potius communiter ad quæstionem de providentia pertinent, quam ad hunc locum singulariter. Non placet autem quod aiunt, extra lineas. Hic vero fortasse dixerit quispiam: Ergo judicia Dei a contingentia pendere: & fundari contingentibus, si ad hominem, quæ peccator, & ad peccatum ipsius respexerint. Negatur consequens: nam contra ea ipsa quæ nobis sunt contingentia, a Dei ordinatione pendunt, secundum ortum & actum ipsorum. Ortum: nam & modum contingentem æquè ac necessarium statuit in natura Deus. actum verò, in rebus bonis agentem; in malis vero cessantem, quæ malæ, non qua ordinantur singulari providentia eius. Non ergo sunt Deo contingentia, utcumque sint nobis: quemadmodum quæ causæ inferiori contingunt, ea nullo jure superiori adscribi possunt. Sed hanc rem jam ante fundamento quarto satis, opinor, expressimus. Quamobrem ad alia transire sumus.

Contingentia non esse Deo, sed nobis.

Replica ARMINII, sive consideratio Respons. 6.

MENS primæ sententiæ ea est quam ego propositione tertia explicavi. In vero isto objectum communiter & indiscretè, in vero discretè & certa circumstantia vestitum Deo prædestinanti & reprobanti offerat, non magnopere laboro: de eo enim mihi quæstio non est hoc loco. Si tamen & hoc paucis agere liceat, dicam, accurate hanc

Mentem primæ sententiæ esse eam quæ expressè tertia propositione sit.

De Genes. ad lit. imperf. cap. 5.

Ad distinctiones ab Armo ut in validas excusanda sententia prima revocatas.

rem pensitanti, videri non posse ob-
jectum communiter & indiscretè
consideratum esse decernenti Deo,
ex sententia auctorum primæ sen-
tentix. Taliter enim objectum con-
sideratum est decernenti Deo, qua-
le tum fuit, quum nullum adhuc
Dei decernentis internum actum
circa se, nullum etiam exsequentis
actum externum in se recepisset.
hoc enim purum putum objectum
dicitur, vacuum ab omni alia con-
sideratione, quæ objecto per actum
causæ circa id versantis accidere po-
test. Quum vero juxta sententix
primæ auctores creationis actus ad
executionem decreti, de quo agi-
mus, pertineat, hinc certo certius
pater hominem, qua condendus est,
objectum prædestinationis & re-
probationis esse. Si tamen quis var-
ius & multiplices decreti istius ac-
tus consideret, non dubium quin
alii ex illis huic, alii isti hominis
statui sicut accommodandi & appli-
candi, atque hoc sensu communem
& indiscretam objecti consideratio-
nem admisero. Verum omnes isti
actus ex uno primario juxta istius
primæ sententix auctores, depen-
dent, nimirum quo Deus statuit in
una informis istius massæ, uade hu-
manum genus condendum erat, parte
gloriam misericordix, in altera
vero decus suæ justitiæ declarare, at-
que illud ipsum est quod dixi mihi
in prima illa sententia dupliciter: ne-
que adhuc dum mihi persuadere
possum, ullum existare in tota Scri-
ptura decretum quo Deus statuerit
gloriam suam per misericordiam &
justitiam in horum salute & illorum
condemnatione illustrare citra la-
psus prævisionem.

Et quadragesima Locus quem citas ex Beza in

1. Ephes. v. 4. planè docet me nul-
lam istis auctoribus injuriam in ex-
plicanda illorum sententia fecisse,
nam & in eo dicit, Deum sibi per
creationem & corruptionem ho-
minis aditum patefessionem ad ex-
quendum quod ante decreverat.

Ad convenientiam illarum sen-
tentiarum quod attinet, fateor omnes
in eo consentire, quod decretum
hoc Dei ab æterno sit factum, ante
omnem objecti qualiscunque &
qualitercunque considerati actua-
lem existentiam. *Nota enim sunt Do-
mino Deo nostro omnia opera ipsius ab
ævo. Act. 15.* Et omnes in uni-
versum Dei actus interni æterni sint
necesse est, nisi mutabilem Deum
statuere velimus; sed ita tamen ut
alii aliis ordine & natura anteed-
cant. Fateor insuper & in hoc con-
venire, quod nulla sit in prædestina-
to vel reprobo causa, cur ille præ-
destinatus sit hic reprobus; quod-
que illa causa posita sit in Dei solius
pura voluntate. At dico, quod alij
alijs altius conscendant, & decreti
actus ulterius extendant. Nam *Ter-
tiani* negant Deum ullo prædestina-
tionis reprobationisque actu versari
circa hominem *ut nondum lapsum* con-
sideratum, & *Secundani* ajunt Deum
circa *non conditum* istius decreti actu
non occupari. *Primani* vero aperte
dicunt & contendunt Deum primo
actu istius decreti circa hominem,
non conditum, sed, *condendum* versari:
Distinxi itaque illas sententias ex
objectis, prout unaquæque homi-
nem Deo in primo momento actus
prædestinationis & reprobationis
versanti objecit, liberum quippe ab
omni actu Dei prædestinantis & re-
probantis, tum interno, quo aliquid
de homine decreverit, tum externo,

*proposse. di-
ctum est con-
firmari verbis
Beza.*

*Esse quidem
aliquam inter
primam sen-
tentiam &
reliquas duas
convenien-
tiam, sed in
objecti qual-
ificatione ma-
ximum inter
eas manere
discrimen.*

quo

quo aliquid in homine effecerit, quod etiam purum putum objectum dici potest, nullum adhuc respectum ab actu decernentis æterno, nullamque formam ab externo actu adeptum. Quando vero jam aliquo Dei actu respectum aliquem vel formam accepit, jam non purum objectum est, sed objectum habens circa se aut in se aliquem Dei actum, quo ad ulteriorem actum recipiendum preparatur, ut & paulò ante dictum est. Quod vero existimas illos suam istam sententiam exemplo Jacob Elau Rom. 9. rectè comprobare, de eo postea videbimus.

Ad illa quæ tanquam fundamenta præstruis huic doctrinæ & responsioni ad meas argumentationes, pauca liceat mihi sive annotare sive quærere. *Ad primum locum* de Essentia Dei. Deus ita est immutabilis essentia; potentia, intellectu, voluntate, consilio, opere denique, ut tamen creatura mutata alius illi creaturæ fiat voluntate, applicatione potentia, & opere, quam fuit eidem creaturæ perseveranti in statu primævo; causæ tribuens quod causæ debetur, sed absque ulla sui mutatione. Deinde si immutabilis Deus, ergo motum liberi arbitrii, quo semel dedit homini frui & uti ex animo ipsius, non circumscriptis aut determinavit in unam partem decreto aliquo suo, ut in istam necessario inclinet, in alteram vero, stante illo decreto inclinare actu non possit. Tertio, Deus formam & conceptum æternum & immutabilem habet eorum omnium, quæ mutabiliter ab hominibus fiunt, sed naturæ ordine sequentem multos alios conceptus, quos Deus habet, de iis quæ & ipse facere & hominibus permittere voluit. *Ad se-*

cundum locum de scientia Dei. Dei scientiam æternam immutabilem & infinitam esse, sequè extendere ad omnia tum necessaria tum contingentia, ad omnium quæ facit ipse vel mediate vel immediate, & quæ fieri ab aliis permittit, mihi est persuasissimum: at modum, quo contingentia futura, & præsertim ea quæ liberi arbitrii creaturarum sunt, quæque permittit decrevit non ipse facere, certo sciat, non capio, ne ista quidem mensura qua ab aliis peritioribus illam intelligi existimo. Scio esse qui dicant, omnia ex æternitate Deo esse præsentia, & modum, quo Deus futura contingentia certo & infallibiliter novit esse hunc, quod illa contingentia Deo coexistant in *Nunc* æternitatis, adeoque sunt in ipso indivisibili & infinito *Nunc* æternitatis complectente totum tempus. Quod si ita est, non difficile est nosse quo pacto Deus futura contingentia certo & infallibiliter sciat. Contingentia enim non repugnant certitudini cognitionis nisi qua futura, non autem secundum quod præsentia sunt. At ista ratio non exhaurit omnes difficultates, quæ incidere possunt circa istarum rerum considerationem. Nam Deus etiam ea quæ contingere possunt, nunquam autem contingent & propterea Deo non coexistant in *Nunc* æternitatis, novit futura, nisi impediantur; ut apparet ex 1. Samuele 23. de *civibus Keilam Davidem* tradituris in manum *Saulis*, quod tamen factum non est. Ergo etiam ex causis contingentibus videtur certa esse cognitio futurorū, si illæ causæ completæ sint & non impediantur. At quomodo causæ completæ erunt illorum actuum qui pendent ex arbitrii libertate,

De fundi-
mentis a lun.
præstruit s;
primo quidem
ad locum de
essentia Dei-

Ad se-

quibus etiam eo ipso momento quo hoc elegerunt, liberum fuit non eligere, vel aliud præ illo eligere? Quare si quando per otium licebit, velim ut tua reverentia & hæc & quæcunque ad illam quæstionem faciunt, suo more accuratè pertractet: scio multis hoc gratum & acceptum fore, operamque istam non inutilem futuram in Domino. Æterna dicitur Dei scientia, at non omnium scitorum æqualiter. Nam absolutè æterna est Dei scientia, quæ Deus novit seipsum & in seipso omnia possibilis: at qua futura entia novit est æterna quidem tempore, at natura posterior actu aliquo voluntatis Dei de illis, etiam in nonnullis posterior actu aliquo voluntatis humanæ præviso. Et in universum hic mihi videtur ordo esse scientiæ divinæ ad objecta sua varia comparatæ, ut Deus cognoscat.

Vnde apparet æternitatem scientiæ Dei non negari ab illis, qui aliquid ab humana voluntate dependens illi præstruunt ut prævisum.

An in omni genere aliquid sit univocum à quo cætera sint æquivocè.

Hoc autem non capio quomodo verum sit, quod in omni genere aliquid sit univocum, à quo cætera sint æquivocè. Putavi hætenus, quæ sub eodem genere sunt, esse univoca aut saltem analogæ: æquivoca autem cum univocis sub idem genus non comprehendit, neque logicum neque metaphysicum, multo minus physicum. Deinde univocum æquivoci causam esse non posse putavi. Nihil enim simile. Quod si simile, ut inter causam & effectum; jam non æquivocum, sed analogum. Sic quæ ab igne calent, non univocè neque æquivocè, sed analogice calere dixerim. Deus scit univocè, nos analogicè. Quod illi fatentur qui proprietates aliquas naturæ divinæ nobis secundum analogiam communicabiles statuunt, inter quas etiam scientiam numerant. Ad tertium. Actiones Dei in ipso sunt æternæ quidem, at servato ordine aliæ aliis prioris natura, quin & necessario præcuntes: an eodem ordine quo fluunt extra ipsum, non facile dixerim: scio autem esse qui ita statuerint, inter quos nonnulli *Georgium Schwinium* p. m. recensent. Nonnullæ etiam actionum internarum in Deo sunt natura posteriores prævisione actus alicuius ex voluntate creaturæ dependentis. Sic decretum de mittendo filio ad redemptionem humani generis, est posterius prævisione lapsus hominis. Etsi enim Deus lapsum hominis impediturus fuisset, nisi scivisset se illi restaurando remedium facile adhibere posse, (quemadmodum nonnulli sentiunt)

Ad tertium locum de Actionibus Dei.

Ordo obiectorum in mente divina.

1. Seipsum.
2. Omnia possibilis.
3. Omnia quæ actu creationis sunt existitura.
4. Omnia quæ per actum creaturarum, & præcipuè rationalium sunt existitura.

quæ facere ipse potest.
Quæ fieri possunt ab illis, quæ ipse facere potest.

5. Quæ ipse facturus est

Vel motus per ista creaturarum, & potentissimum rationalium, effecta:
Vel saltem occasione ab istis accepta.

tamen

tamen decretum certum de remissione contra lapsum adferendo per missionem filii, à Deo non est factum, nisi prævisio morbo, id est, lapsu. Modus quo Deus tanquam universale principium in creaturas suas & præsertim rationales influit, cumque natura & voluntate creaturæ concurrat ad agendum, ille mihi probatur qualiscunque sit, qui non inducit determinationem voluntatis creaturæ ad unum ex contrariis vel contradicentibus; si quis modus inducat, non video quomodo ille consistat cum Augustini dicto abs te citato, quod Deus ita administrat omnia quæ creavit, ut etiam ipsa proprios exercere & agere motus sinat. Neque cum dicto Platonis, quo Deus *expers omne culpa* statuitur. Velim plane & solidè explicari, quomodo à Dei providentia omnes effectus & defectus in natura, & voluntate omnium omnino generum sint, & Deus tamen à culpa immunis sit, culpa omni (si qua sit) in proximi causa residente. Si quis existimet Deum à culpa eximi quia remota sit causa, creaturam vero qui proxima sit culpæ affinem esse (si quid peccatum) ille tibi rationem rectam tenere non videtur, cur aliqua causa in culpa sit aut culpæ expers, sed de illo etiam latius postea. Ad quartum. Universalis causa non habet causam supra se, & prima summæque causa ab alia causa non pendet, ipsi enim termini istam in se rationem concludunt: sed fieri potest ut universali primæ & summæ causæ occasio producendi certi alicuius effectus ab alia causa præbeatur, quem extra istam occasionem prima causa nec proponeret in se producendum, neque produceret actu extra se, imo neque proponeret

seu decernere producendum neque producere posset. Tale est decretum de damnandis nonnullis, & damnatio ex illo. Quæ vero de modis causarum necessariorum & contingentium dixisti, facile adprobo, ut & illa quæ de distinctione naturalis & rationalis potentia differuisti. Certum a. habeo nihil ex istis præmissis adversus meam sententiam aut ea quæ ad destructionem primæ sententiæ à me allata sunt deduci posse.

His ita positis, venio ad considerationem responsi tui ad meas argumentationes. In priore argumentatione mea subtraxi misericordiæ eruenti à peccato & miseria, & iustitiæ punienti hominem consideratum ut nondum conditum, persisto in sententia: neque enim quidquam video allatum quod illam infringat & me ab illa dejiciat. Non enim isto pacto subtrahitur homo providentiæ Dei communis, non prædestinationi singulari; sed providentiæ ex misericordia & iustitia ita administratis consideratæ, & prædestinationi ex istis causis decretæ. Non valet, a. argumentatio ab eo quod est κατὰ π ad id quod est ἀπλως. secundum quod consideratæ providentiæ subtrahitur, non simpliciter ita etiam prædestinationi. Quod etiam tua prudentia videt me respondurum, ideoque triplex aliud responsum attulit: at nullum eorum meæ argumentationi noxium. Nam quod ad primum, fateor peccatum & misericordiam Deo ab æterno fuisse præsentissima, atque ut præsentia fuerunt, ita misericordiæ & iustitiæ circa illa locum fuisse: at ista quam impugno sententia non statuit illa præsentia misericordiæ & iustitiæ, tanquam prævisâ, sed ex decreto miseri-

*Consideratio
responsi tui
ad primam
argumentationem
meam At.
nisi.*

*Ad quartum
verum de cau-
sis actionum
Dei.*

miseritiam & iustitiam illustrandi inducit necessitatem existentie peccati & miseriam, ut per illorum actualem existentiam decreto ex misericordia & iustitia facto locus ipso actu esse posset. *Quod ad secundum*, concedo etiam misericordiam à peccato & miseria potentiâ vindicanti locum esse posse in eo qui actu neque peccator neque miser sit, sed de misericordia ita considerata hic non agimus : & certum est misericordiam & iudicium in Deo actu æterno esse, sed actu primo, at actu secundo Deus eas proprietates ex mente autorum istius sententiæ intellectas exercere, nisi circa peccatorem & miserum actu, non potest. *Denique* quod de actione Dei interna & externa & conjuncta dicis, non magis meam argumentationem convellit : Nam neque actio interna, quæ est decretum Dei de gloria per misericordiam & iustitiam punientem illustranda, neque actio externa, quæ est declaratio actualis eiusdem gloriæ per misericordiam & iustitiam, neque utraque conjuncta locum habere potest circa hominem non peccatorem & non miserum. Scio quidem illis qui hanc sententiam tuentur, tantum inter actionem internam & externam, id est, ut illi loquuntur, inter decretum & eius executionem, esse discrimen, ut Deo decernere liceat salutem ex misericordia & mortem ex iustitia non peccatori, at actu non salvate ex misericordia nisi peccatorem, neque damnare posse actu ex iustitia nisi peccatorem. Verum ego illud discrimen nego : quin imo ajo, Deum, quod facere non potest actu externo, nec velle posse neque decernere actu interno, adeoque unum & inf-

dem circumstantiis vestitum esse objectum internæ & externæ actionis : sive illud Deo sit præsens ratione intellectus ipsius æterni & obijciatur eius decreto, sive re ipsa sit in sua actuali existentia & obijciatur executioni decreti.

Quare adhuc aliter de illa sententia statuere non possum, quam quod probari non possit cum Scriptura sentientibus & loqui desiderantibus. Cæterum *illa duo* quæ lenius & convenienter Christi & Apostolorum verbis enuntiari posse putas, non faciunt ad sententiam illam primam explicandam, sed additamenta sunt, quibus illa sententia plurimam immutatur, & quæ minime agnoscent illius sententiæ adtipulatores; quod satis planum fecisse me arbitror in enarratione sententiæ eiusdem ad responsionem tertiam, & jam rursus vel uno verbo demonstrari potest. Illa enim quæ tu modum ponis & eventum consequentem prædestinationis & reprobationis, illa eadem isti primæ sententiæ auctores causam dicunt esse & præcipuam decreti eiusdem, & finem, hec utin postremum, quem dicunt esse gloriam ex misericordiam & iustitiæ declaratione. Deinde nullam illi gratiam agnoscunt in prædestinatione, quæ non sit misericordia, & rectè, nam gratia quæ in hominem simpliciter est, non est ex electione : nullam etiam agnoscunt non-gratiam seu non-misericordiam, quam iustitia puniens non comprehendat. ut ut est, ego hic adversus sententiam ita explicatam non ago, non quia illam omni ex parte probō, sed quia istam quam Calvinus & Beza esse dico, hic examinandum summi; de alia post videbo.

Carptim

Unum atque
istam omnium
sanctis vestitum
esse obijci-
tum decretis

*Ad loci
Scripturæ à
Iunio ut con-
sentanes huic
sententiæ al-
logata.*

Carptim autem ea quæ isti sententiæ ita explicatæ hic consentanea adferuntur considerabo. *Scriptura loca* ex Matthæi 25. & Ephes. 1. allata, quibus docetur Deum ab omni aternitate ex beneplacito voluntatis sua nonnullos elegerisse ad adoptionem, sanctimoniam, & regni participationem, tantum abest ut communem considerationem probent, ut contra ex illis planissimè peccati tanquam conditionis in objecto benedictionis & electionis requisitæ respectus concludi possit. In priorè loco, benedicti vocantur ad regni participationem quod Deus illis ab æterno paravit: sed in quo, & per quem? annon in Christo & per Christum? ita sanè, ergo præparatum peccatoribus, non hominibus communiter & citra peccati respectum consideratis. *Iesus enim dicitur, quia populum suum salvat à peccatis.* Locus Ephes. primo longè planius idem dicit, ut postea latius comprobabitur, quando illo loco ex professo utar ad sententiæ, quæ peccatum ponit conditionem in objecto requisitam, comprobationem. Respectum singularem hominum ego non polui secundum causam, quod semel monium volo, sed secundum conditionem in objecto requisitam, nempe peccatum & misericordiam, quæ adhuc requiro. Quod gratia vocem à misericordia distinguo secundum rem ipsam & significationem vocum est: at huic loco non necessarium. Nulla enim est gratia homini ex prædestinatione facta, ut nec ulla prædestinationi prævia quæ non sit conjuncta misericordia. Angelis quidem gratia affecit Deus, non misericordia eruciente à peccato & miseria, nos misericordia afficit, non gratia quæ contra misericordiam di-

*Notetur dis-
crimine inter
respectum ho-
minum secun-
dum causam,
& secundum
conditionem
in objecto re-
quisitam.*

stinguitur. Loquor de prædestinatione. Exque illa misericordia facta est adoptatio, quare non ex hominibus in primævo statu consideratis, sed ex peccatoribus: quod etiam apparet ex stylo Apostolico, qui non vasa gratiæ & non gratiæ, sed misericordiæ & iræ appellat electos & reprobatos. Quod vasa sunt, id habent æqualiter & communiter ex creatione, sustentatione, & ex gubernatione divina; quod vasa ira digna eamque promerita & filii iræ, ut est Ephes. 2. eo etiam inter se non discriminantur. At quod hi vasa iræ sunt, id est, ad iram destinata, ex merito quidem suo, at ex Dei iudicio justo iram illis inferre volentis: alii vero non iræ vasa sunt sed misericordiæ ex gratia Dei peccatum illis condonare & iram meritis parcere volentis; hoc ex discriminante utrosque Dei voluntate sunt; quæ discretio post peccatum initium habet, sive actum Dei internum sive externum consideremus. Unde apparet eos non idcirco vasa iræ esse quia labem contraxerunt, cuius iustissimum consecrarium est ira, nisi accedat Dei voluntas: quæ hoc iustum consecrarium respectu omnium vitiosorum, veli necessarium esse consecrarium eorum respectu, quibus solis negat condonare, quod iuste potest punire in omnibus, & condonare statuit ceteris. Quod ad amplificationem additur, iisdem argumentis stabilitur. Iustitiæ enim punientis locus non est nisi in peccatore, misericordiæ istius, de qua agimus, actus nullus esse potest nisi in miserum: at homo in puris naturalibus consideratus, nec peccator est nec miser, ergo illa iustitia & misericordia locum circa illum non

*Consideratio
responsi ad ist-
ud quæ a per
amplificatio-
nem est addi-
tum.*

habent. Vnde videt tua reverentia prædestinationis, ex illis proprietatibus & ita intellectus factæ, objectum esse non posse hominem communiter consideratum, utpote quæ circumstantiam peccati & miseriæ in suo objecto postulat, qua circumstantia homo ad determinatum statum restringitur, & à communi consideratione secluditur. Scio quidem, si communis consideratio admittitur, tum nullam ex singularibus illis excludi: at novit etiam tua dignitas, si singularis aliquis respectus præcisè ponitur, tum communem illum excludi. At quod in causa electionis & reprobationis nulla sit benefacti aut peccati consideratio, non omnino concedendum puto. Benefacti non est, utpote quod nullum fuit: peccati non est ut causæ cur hic reprobetur non ille, sed ut causæ meritorie cur illi reprobari posset, & conditionis in objecto requisitæ, quod sæpissimè monui, & porro sæpe data occasione dicendum erit. Quousque vero dissentiant istæ sententiæ paucis est annotatum ad responsionem primam. Quando autem dicitur Deus elegisse vel nondum conditum, vel conditum quidem, at non lapsum, vel lapsum, id intelligendum norunt omnes, non qua tales reipsa sunt homines, sed qua tales considerati. omnes. n. fatentur Deum ab æterno elegisse homines antequam conditi essent, actu nempe interno. at actu externo nemo dicit hominem electum antequam conditus esset; quare conciliatio istarum sententiarum respectu actus interni & externi non fuit facienda: quum utriusque actus unum idemque sit & eodem modo consideratum objectum. Et diversæ sunt

quæstiones, quando electio facta sit, & qualiter considerato.

Autoritate tui consensus mea dicta stabilire volui, an ignoranter, ex his iudicium fiat. Præparationi pænæ ex iustitia, quam ego ex tuis thesibus etiam reprobationem appellavi, subjicis hominem *ut peccatorem* consideratum, eaque peccatum *presupponis* ex tua mente: at *prima sententia*, peccatum isti eidem decreto *subordinat*. Præteritionem quam illa eadem prima sententia *iustitiæ punienti* tribuit, tu *libertati* bonitatis divinæ tribuis, *punitentemque* iustitiam ab ea *excludis*, quum *subjectum* præteritionis status hominem *nondum peccatorem*. Prædestinationem sive electionem quam *prima sententia misericordie* adscribit ut contra gratiam distinguitur, tuæ theses jam ante citatæ respons. 2. & 4. *gratia* assignant, & quidem *simpliciter dicta*, quandoquidem hominem considerant in *natura*, in qua est *conditus*; *gratia* vero, qua *misericordia* est conjuncta subjicis *hominem peccatorem*, eique peccatum *presupponis*: sententia vero prima illi *peccatum subordinat*. quorum utrumque simul fieri nequit. itaque in eo mihi adsentiri visus es, quod electionem *misericordie* non tribuis nisi qua homo ut *miser* consideratur, & præparationem pænæ *iustitiæ* non adscribis, nisi qua homo ut *peccator* consideratur. Respondes, gratia posita ut genere misericordiam ut speciem non excludi, & misericordia posita ut specie gratiam ut genus non excludi: fateor, at dico primo gratiam ut genus poni non posse, nam gratia qua genus nullius actus causa poni potest, actus inquam singularis, qualis est prædestinatio. Deinde aliam esse hic rationem gratiæ & mise-

Recte allegatum ab Arm. consensum Iunii.

Exceptio.

Responsio.

& misericordiæ quàm generis & speciei: oppositè enim dicuntur ut species gratiæ. gratia nomine generis adpellata pro gratia quæ hominem respicit ut conditum, misericordia nomen ex objecto suo facta pro gratia quæ hominem respicit ut peccatorem & miserum. Ex illa priore si homo prædestinatus dicitur, hæc posterior locum habere non potest, si ex ista, misericordia nempe, jam illam priorem locum non habuisse certum est, alioquin hac opus non fuisset. Ex utraque conjunctim prædestinatio facta dici non potest. Quare rectè conclusi ex unius speciei positione alteram tollens. Si homo ex *integra natura* evahendus est in supernaturalem gloriã, hoc est *gratia simpliciter sumta* & ut contra *miseriçordiam distinguitur*; si ex *corrupta*, hoc *gratia cum misericordia conjuncta*, id est, *miseriçordia proprium opus est*. Gratia simpliciter sumta & misericordiæ opposita hoc non potest, misericordia ad illud non est necessaria. Prædestinatio autem est ex tali gratia quæ & potest efficere quod proponitur prædestinatione, & necessaria est ad illud efficiendum. Quod copulative scripsi de præteritis & reprobatis, id feci quia subiecto unum sunt. At non ratione: fateor: & hoc expressi quum dixi in his solis, id est, reprobatis, id est, *damnatis non præteritis* iustitiæ meministi. Propositione autem secunda mea significavi aliam præteritionis aliam vero prædamnationis, quam ibi reprobationem appellavi, rationem esse ex mente eorum quibus secundam sententiam adscripsi. Homonymia reprobationis repositione secunda explicata est, & *omnis culpa à me remota*, qui

illa voce ubique ex tua mente usus sum. Ex illis vero quæ sequuntur apertè apparet te à primæ sententiæ auctoribus dissentire. Tu enim prædamnationem à iustitia esse dicis, præteritionem verò seu reprobationem cum iustitia quidem sed non à iustitia: at primæ sententiæ autores reprobationis qualitercunque sumptæ, sive synecdochicè, sive propriè, sive catachresticè, causam iustitiæ adscribunt, hoc est, & præteritionem & prædamnationem à iustitia esse dicunt. At quomodo electio & præteritio liberæ voluntatis opus est, damnatio vero necessariæ voluntatis à iustitia Dei? Putavi hætenus cum nostris Theologis totum hoc decretum à liberrima Dei voluntate institutum esse, atque eadem mihi adhuc sententia vera esse videretur, juxta ductum, *miserere cuius miseror: & Cuius vult miseretur, & quem vult indignat*: utroque actu æquè liberè fungente Deo. Si enim necessarium est ut Deus peccatum punire velit, quomodo non punit illud in omnibus peccatoribus? si punit in aliquibus in aliis vero non, quomodo necessariæ voluntatis? distinctionem enim illam inter personas æquè pœnam meritas, quis non liberæ Dei voluntati adscribat? postulet iustitia pœnam propter peccatum, sed ab omnibus peccatoribus æqualiter citra discrimen: si discriminatio est, illa est à libera voluntate pœnam postulantibus ab his, illis vero peccatum condonantis. At necessarium fuit ut puniretur saltem in aliquibus. Si negem post Christi satisfactionem, quomodo probabitur: Scio *Thomas* & alios ex Scholasticis dicere, bonitatis divinæ & providentiæ rationem postulare ut nonnulli ad

*Ex verbis
Iunio probatur
ipsum à
prima sent. au-
toribus dis-
sentire.*

De scholasticorum dogmate, quo fiunt necessitate punitionem peccati, saltem in aliquibus.

vitam eligantur, alii permittantur in peccatum ruere, & inde in pœnam mortis æternæ: liberum autem esse Deo decernere quibus vitam & quibus mortem velit obtingere. at rationes illorum mihi videntur refutari posse ex iis ipsis, quæ alibi de pretio redemptionis nostræ à Christo persolato dicunt. Ajunt enim pretium istud sufficiens esse pro omnium hominum peccatis, at si justitiæ divinæ necessitas postulat ut aliqui peccatores damnentur, jam pretium illud pro omnibus sufficiens non est. Iustitia enim pretium illud accipientis postulat necessario, ut aliqui redemptionis sint expertes, ista ergo conditione ab offerente oblatum est, ut justitiæ necessitati semper sua illa restaret aliunde postulanda satisfactio, & ab aliis præstanda. Neque est quod hoc postremum scholasticorum dictum, quod tamen à Patribus sunt mutuati, quiscquam rejiciendum putet, planis enim & expressis Scripturæ testimoniis comprobari posset, si opus esset.

Iam ad argumentationem meam secundam veniamus. illa hæc fuit. Sententia, ex qua Deus necessario auctor peccati statuitur, omnibus Christianis est repudianda, imo & hominibus omnibus: nemo enim mortalium quem Deum æstimat, malum arbitratur. At ex sententia Calvinii & Bezæ Deus necessario auctor peccati statuitur. Ergo repudianda. Minoris probatio constat his illorum verbis, quibus dicunt, Deum ordinasse ut homo laberetur & vitiosus fieret, quo hac ratione viam suis æternis consiliis patefaceret. Nam qui ordinat ut homo labatur & peccet, ille peccati auctor est. Hæc mea argumentatio firma est, neque per

tuam responsonem debilitata. Est enim *ordinandi* quidem vox æquivoca, nam significat proprie ordinem in factis disponere, & rebus singulis pro modo ipsarum, quo significatu à scholasticis penè semper usurpatur. Sed sumitur etiam nonnunquam pro eo quod est simpliciter & absolute decernere voluntate determinantefactum. Sed quid tum? an continuo, quia ego voce illa usus sum quæ est æquivoca & variè usurpatur, æquivocationem commisi? Non puto: nisi probetur quod ego voce illa vario significatu usus sum in mea probatione. Secus rarissima sit proba argumentatio, quam propter rerum multitudinem & inopiam verborum creberrime cogamur uti vocibus diversum significantibus. Æquivocatio autem dicitur quando vox aliqua in eadem argumentatione aliter atque aliter usurpatur. At ego in propositione mea & in assumptione eodem sensu vocem istam accepi, & sic libero meam argumentationem ab æquivocatione. Dico hoc ex ipsa etiam liquere. Nam addita illa, *ut homo laberetur*, significant *ordinandi verbum* utrobique accipi pro eo quod est *facta simpliciter decernere*, vel potius pro eo quod est facienda simpliciter decernere: non posse autem accipi, ob illa eadem adjuncta, pro eo quod est ordinem factorum decernere.

Iam syllogismum paucis ponamus ut responsonem tuam ex adverso conferre queamus.

Qui ordinavit ut homo laberetur, & vitiosus fieret, auctor est lapsus & peccati.

Deus ordinavit ut homo laberetur & vitiosus fieret.

Ergo Deus est auctor peccati.

Argumentatio ipsa secundum Arm. Syllogisticè proposita, cum consideratione Responsionis ad eam.

Negas

Salvatio secundæ argumentationis Armin. ex prima sententia Deum necessario statuis auctorem peccati.

Negas propositionem, si ordinandi verbum sumitur pro ordinem in factis disponere. Negas assumptionem si idem verbum pro eo quod est facta seu facienda simpliciter decernere usurpatur. Rectè sanè; & ego tibi in eo assentior. Sed qui si idem verbum in propositione significet facta seu facienda simpliciter discernere: tum sanè vel te quoque fatente vera erit propositio. Secus vana est distinctio vocis, si falsa sit propositio quocunque modo vox sumatur. At vox illa in propositione sumitur pro eo quod est facienda simpliciter decernere ut fiant, quod declarant ipsa verba: *qui ordinavit ut homo laboretur*. Iam assumptio inquis falsa est, si vox eodem significatu quo in propositione usurpatur; & sic non sequitur conclusio. Respondeo non hoc inter nos quæri an assumptio ista vera sit nec ne, voce ordinandi pro facienda decernere usurpata; sed an hoc illi dicant qui bus primam illam sententiam attribui. Quod si illi hoc dicant & propositio illa vera sit, tum sequitur ex illorum doctrina, & te mihi consentiente, quod Deus sit auctor peccati. Fateris enim peccati auctorem esse illum, qui ordinat ut peccatum fiat, voluntate simpliciter decernente & determinante. At *Calvinus* & *Beza* id dicunt planis & apertissimis verbis, nullius indigis explicationis, & istam explicationem vocis *ordinandi*, quam tu propriam dicis & ego agnosco, nullo modo admittentibus. Velim autem doceri, quomodo peccati fiendi necessitas pendere possit ab ordinatione & Decreto Dei, aliter quam per modum causæ sive efficientis sive deficientis: quæ deficientis in efficientem reducitur, quan-

do deficientis efficientia necessaria est ad vitandum peccatum. Ipse *Beza* fatetur incomprehensibile esse quomodo Deus possit esse extra culpam & homo culpæ obnoxius, si homo Dei ordinatione & necessario est lapsus.

Hoc itaque faciendum fuit; illorum sententia fuit liberanda ab istius absurdi consequentia; quod ego illi mea argumentatione impingo. Necesse vero non fuit doceri quomodo Deus peccatum ordinaverit, & quod peccati auctor verè non sit. Assentior enim tibi utrobique, tum in explicatione istius ordinationis, tum in eo quod Deus peccati auctor non est. Quin & ipse *Calvinus* & *Beza* apertè negant Deum auctorem peccati esse licet ordinationem peccati talem definiant qualem vidimus: at non commonstrant quomodo hæc duo inter se convenire possint. Quare velim planè & perspicuè commonstrari, quod Deus ex illa ordinatione auctor peccati non statuitur, vel sententiam commutari; quandoquidem multis est scandalo, imo causa à nobis secedendi nonnullis, quamplurimis se nobis non conjungendi. Omnino autem mihi persuasum deo & te istam consequentiam videre, sed male sententiam virorum istorum commoda explicatione liberare ab absurda & blasphema consequentia, quam illi istam impingere. Candoris certe hoc est & benevolentia, sed nulli bono usurpata, eo quod glossa, ut loquuntur, contraria est textui, ut cuivis inspicienti & textum cum glossa conferenti est manifestum.

*Non fuisse
necesse doceri
à Iunio Deum
non esse aucto-
rem peccati;
sed; hoc ab-
surdum non
sequi ex posi-
tione prima
scateantia*

Duæ porro istæ quæstiones, quas tibi objicis, mihi negotium non fa-
cessunt, quam res ita explicatur.

Gaudiotamen perpulchra tua & elegante istarum quaestionum tractatione. Ego verò adversus sententiam Calvinii & Bezæ quaererem : *Quomodo hi motus voluntatis proprii & liberi dicantur, quum voluntatis actus Dei decreto ad unum sit determinatus ?* Deinde : *Cur Deus homini voluntatem indiderit, cuius libertate illam uti sui ipso actu noluerit ?* Hæ enim quaestiones necessario sunt solvendæ illis autoribus, nisi sententiam suam indefensam deferere velint. Apparet ergo ex his meam argumentationem non fallere, sed firmam immotamque manere, propterea quod omnia, quæ attulisti, præter meam argumentationem sunt, quæ non voluit ex mea mente concludere Deum esse peccati autorem (absit à me istius blasphemix abominandæ vel cogitatio) sed ex Calvinii & Bezæ sententia id necessario consequi : quod (fidenter dico) abs te non est confutatum : neque omnino confutari potuit, quum ordinandi verbum aliter quam illi usurpes, atque eo sensu, secundum quem etiam si Deus peccatum ordinasse dicatur, nihil minus quana Deum autorem peccati esse concludi poterit.

Dixi insuper sententiam Calvinii & Bezæ qua statuunt Deum ordinasse ut homo laboretur, & vitiosus fieret, non posse excusari quominus Deus per illam peccati auctor constituitur, per distinctiones *actus*, & *vitiositatis in actu*, *necessitatis & coactionis*, *decreti & exsequutionis*, *decreti efficacis & permissivi*, ut hoc ab illius sententiæ autoribus sententiæ ipsorum consentaneè explicatur, neque per *diversum respectum decreti divini & naturæ humanæ seu hominis*, neque per *additionem finis*, quod nempe tota ista

ordinatio fiat ad gloriæ Dei illustrationem. Videris mihi, vir reverendæ, non vidisse quorsum ego hæc attulerim, non enim novam aliquam argumentationem adferre volui contra sententiam primam, sed objectionem meam antecedentem firmare volui per refutationem illarum solutionum, quæ à defensoribus illius primæ sententiæ adferri solent, adversus objectionem, qua illorum sententiæ impegi quod Deus inde auctor peccati statuatur. Illi enim ut à sua sententia crimen illud repellant, nunquam respondent illud quod abs te allatum est ; id enim si faciant à sententia sua resistit necesse est, quæ omnino mutatur, si verbum ordinandi, quo illi utuntur, significet non peccatum decernere faciendum, sed ordinem in facto statuere, quem admodum tu vocem illam explicas. Sed ut doceant ex sententia ista sua non sequi, quod Deus peccati auctor sit, adferunt hæc quæ ego posui, & diligenter ex variis illorum scriptis acquisivi ; quod omnino mihi faciendum fuit antequam illorum sententiæ crimen illud impingerem. Si enim ullam illius sententiæ explicationem, ullam distinctionem invenire potuissim, qua sententia illa potuisset ab illo crimine excusari, conscientiæ meæ fuisset sententiam illam ista consequentia non gravare. Tua distinctio vocis ordinandi, difficultatem quidem tollit, sed ita, ut una eademque opera sententiam tollat ex qua ego illam sequi demonstravi. Fac ut primæ sententiæ autores dicant Deum non alio sensu peccatum ordinasse quam quo tu illud verbum proprie accipiendum docuisti, & quod volo, obtinero, fateborque distincti-

*Quaestiones
due ab Au-
toribus prima
sententiæ ne-
cessario solven-
dæ ; nisi eam
indefensam
relinquere
velint.*

*De distinctio-
nibus quibus
suam senten-
tiam lenienter
& excusans
Calvinus &
Beza, deque
necessitate
earum addu-
cendarum
removenda-
rumque ab
Arminio.*

distinctionibus illis opus non esse ad talem sententiam excusandam. Quid ita? ordinandi enim vox tuo sensu usurpata præsupponit peccati perpetrationem; ex illorum sensu perpetrationem peccati præcedit & ponit. ordinavit enim Deus ut homo laberetur. & vitiosus fieret, non ut de lapsu & vitioso faceret quod ordo sapientiæ, bonitatis & iustitiæ divinæ postularet. Nulla ergo hic est evagatio extra lineas. Dicis omnes illas distinctiones potius communiter ad quætionem de providentia pertinere. ergo & peccati ordinatio ad providentiam communiter pertinet. Quod si sententiæ primæ auctores ordinationem peccati prædestinationi di. inæ adscripserint; quid mirum & distinctiones illas ad eandem adduci? Nullum ergo hic meum peccatum, qui distinctionum istarum mentionem feci. Contra, peccassem si omissis illis distinctionibus crimen hoc impegissem illorum sententiæ, quam illi per istas distinctiones liberate ab illo objectamento solent.

Quum vero per tuam explicationem illorum sententiam ab isto objecto crimine non liberaveris, & ego dixerim, istas distinctiones ad sententiæ excusationem & defensionem non valere, non erit inutile, si paucis id demonstravero, non tui causa, qui aliter sentis de ordinatione peccati, sed illorum, qui sententiam illam primam tenent, propterea quod putant illam per hæc distinctiones commodè defendi posse.

Prima distinctione ita utuntur. In peccato duo sunt actus & vitiositas. Actus Deus autor est per suam ordinationem, non vitiositatis in actu. distinctionem primò considerabo,

deinde responsonem ex illa. Distinctio illa vulgata quidem est, & veritatem aliquam præ se ferre videtur, ad diligentius examinanti apparerebit facillè eius ex bona parte falsitas. Non enim est generalis omni in universum peccato congrua. Imprimis omnia peccata adversus leges vetantes perpetrata, quæ commissio- nis dicuntur, hanc distinctionem respiciunt. Nam ipsi actus lege verantur, & propterea ipsi actus si perpetrentur peccata sunt. Est enim peccati ratio formalis, adversus legem perpetratum esse. Verum quidem est actum illum qua actus est peccatum non esse, si lex illi posita non sit, sed tum neque actus est habens vitiositatem. Absit lex, actus naturaliter bonus est; pone legem actus ipse malus est, utpote vetitus, non aliquid in actu quod *inopia* seu vitiositas dici possit. Exemplo rem declarabo. Esus vetiti fructus, si hominis arbitrio, quo ad jus, fuisset relictus, nullo modo peccatum esset, neque peccati pars, neque aliquid in peccato; at actus idem lege vetitus non potest non esse peccatum si perpetretur, ipse, inquam, actus, non aliquid in actu quod vitiositatis nomine appellari possit. Actus enim ille fuit simpliciter factus illicitus per legis positionem. Verbo effecero, si petiero mihi demonstrari in isto actu vitiositatem ab ipso actu distinctam. Locum autem habet illa distinctio in actibus qui secundum præceptivam legem perpetrantur, at non cum debito modo, ordine & fine. Sic qui eleemosynam dat ut laudetur, bonum actum malè facit, estque in illius facto actus & vitiositas actus, secundum quam ille actus peccatum dicitur. At peccatum quod

distictio in actu.

*Remota pri-
ma distinctio.
ne qua est
actus & vi-*

quod homo perpetravit initio, ex ordinatione Dei fuit peccatum commissio. Ergo ab illa distinctione alienum. Hoc fundamento jacto, jam etiam eversa est ipsa responsio ex distinctione illa. Sed age & illam videamus. Deus, inquit, auctus autor est per ordinationem suam, non vitiositatis. Imo ajo ego Deum, ordinasse actum illum non qua actus est, sed qua vitiosus.

Ordinavit enim ut per illum gloria misericordiae & justitiae illustraretur, misericordiae inquam condonantis & justitiae punientis; at illa illustratur non per actum qua actus est, sed qua peccatum est & actus vitiosus. Non enim actus qua talis indiget remissione, sed qua vitiosus, neque actus, qua talis, meretur poenam, sed qua vitiosus. Ergo gloriae per misericordiam & justitiam declaratio est ex actu qua vitiosus, non qua actus, ergo ordinatio quae finem habuit illustrationem gloriae istius, non fuit actus, qua talis, sed qua vitiosus, & peccati qua est peccatum & *avovisa*. Inutilis ergo est ista distinctio ad repellendam objectionem quam ego illi sententiae impiegi. Addo amplius ad rei lucem. Si Deus efficaciter determinat voluntatem ad materiale peccati, seu ad prava objecta, quauquam dicatur non determinare voluntatem ad volendum malum sub ratione mali, tamen constituitur author peccati: quia nec ipse homo vult malum sub ratione mali, nec Diabolus sollicitat ad malum sub ratione mali, sed sub ratione delectabilis; & tamen dicitur simpliciter inducere ad malum.

Secunda distinctio est necessitatis & coactionis, ista hoc modo utuntur.

Si Dei decretum, quo ordinavit ut homo laboretur, hominem ad peccandum cogeret; tum fanè Deus per illud decretum peccati autor esset, & homo immunis à culpa: at decretum illud non cogit hominem, necessitatem tantum imponit, ita ut non possit non peccare; quæ necessitas illi libertatem non admittit: ergo homo quum libere peccet stante decreto, sui lapsus causa est, Deo extra culpam existente. Consideremus distinctionem & usum illius.

Necessitas & coactio differunt tanquam genus & species. Nam necessitas etiam coactionem sub se comprehendit. Est que necessitas duplex, alia ab interna, alia ab externa causa: alia naturalis, alia violenta. Necessitas ab externa causa & violenta coactio dicitur, sive illa contra naturam sive adversus voluntatem fiat; ut quum lapis in altum projicitur: & fortior imbecillioris manu abutitur ad alterum verberandum. Illa altera necessitatis nomine generali, sed ad specialem intelligentiam contracto appellatur. Est ergo inter hasce duas species aliqua convenientia; quatenus idem participiant genus: & aliqua discrepantia, qua singularæ propriam formam habent. An vero eousque differant, ut coactio sola libertati sit contraria, non illa altera necessitas; & qui cogat ad peccatum sit peccati causa, non ille qui necessitat citra coactionem, jam videndum est. Hoc enim illi dicunt qui distinctione ista utuntur Libertate primum. Illa opponitur directe necessitati in genere coactionis, tam naturali quam coactivæ; utraque enim inducit actus inevitabilitatem, quæ inevitabilitas libertatem tollit. Libere enim agit causa quæ

que actum suspendere potest. Dicunt nonnulli libertatem cum naturali necessitate optime consistere exemplo Dei qui & naturæ liberè bonus est. Bona verba. A. Deus libere bonus est? hoc à blasphemia non multum abest. Deo bonitas sua est naturalis & intima, sine qua Deus esse potest, non ergo libere inexistit. Scio libertatem aliquam complacentiæ dici à Scholasticis, at contra ipsam libertatis naturam & definitionem. Iam de peccato. peccati causa est qui necessitat ad peccandum qualicumque necessitationis actu, sive externo, sive interno: sive interna suasioni, motioni, ductu, cui necessario obedit voluntas; sive externa violentia adhibita, cui resistere non valet voluntas licet velit; quamquam tunc non sit futurus actus ille voluntarius. Imo gravius ille peccat qui isto actu utitur quam hoc; nam ille hoc facit ut voluntas creaturæ consentiat in peccatum, iste minime; licet ille consensus non sit voluntatis qui se habet secundum modum voluntatis liberæ, sed qua se habet ut naturâ; quo solo modo Deus voluntatem ita movere potest, ut necessario moveatur, hoc est, non possit non moveri. Atque isto pacto, voluntas ut natura consentiens in peccatum immunis est à culpa. peccatum enim, qua peccatum, est à voluntate liberâ & secundum modum libertatis suæ in obiectum tendente. Lex enim non naturæ sed voluntati; non voluntati qua se habet secundum modum naturæ, sed secundum modum liberæ voluntatis, est lata. Vana itaque hæc distinctio est & inefficax ad liberandum illam primam sententiam ab obiecto criminis. Si quis pertinacius

tuervelint, unum eundemque actum libere & necessario patari posse, diversis respectibus, nempe respectu causæ primæ ordinantis necessario, at respectu causæ secundæ, libere & contingenter. Ille sciat contingentiam & necessitatē non respectibus, sed integris essentiis dissentire, tamque entis amplitudinem dividere, & propterea coincidere non potest. Necessarium est quod non potest non fieri; contingenter sit, quod potest non fieri. Ecce contradicentia, ut nullo modo eidem actui tribui possunt. Voluntas libere tendit in obiectum suum, quando à potentia superante non est determinata in unam partem. at determinatione illa facta per decretum aliquod Dei, non amplius dici potest libere in suum obiectum tenere: et non enim iam principium est sui actus dominium & potestatem habens. Sed offensa Christi (hoc est, à exemplum adferunt) an non, eius libertaturæ ut frangi potuerunt? & tamen frangi non potuerunt obiectum Dei. Respondeo, sublata determinatione frangi potuerunt: at omnia illa per decretum Dei, frangi omnino non potuerunt, hoc est, non statum fuit ut integra maderent, non contingens. Ergone Deus offam naturam mutavit? non in opem. Iniecit tantum ne actus obtractionis adhiberetur offibus natura sua fragilibus, qui actus adhiberi potuisset imò & adhibitus fuisset, si Deus decreto suo & actu ex decreto prævertisset. Iam enim posuere spiritum suum dominus, quum omnium frangendorum causa advenire, milites ad crucem & crucifragium accelerandæ mortis causa tum usque abatur. Ne prolixior sim, non retinebo omnes

objectiones: persuasum autem habeo ex his quæ posita sunt omnes refutari posse.

Tertia distinctio est decreti & executionis. hac ita utuntur. Licet Deus ab æterno decreverit quosdam homines morti à dicitur, & quo hoc posset, ordinaverit ut in peccatum laberentur; tamen illud suum decretum non exsequitur, actu ipsos condemnando, nisi postquam ipsi homines culpa sua vitiosi facti fuerint; & propterea immunitis à culpa. Respondeo. Exsequutionem peccato succedaneam non excusare à culpa illum, qui decreto quo ordinavit ut peccatum fieret quod postea puniret; imo qui decrevit & ordinavit ut peccatum fieret, ille peccatum perpetratum iuste punire non potest: non enim potest esse ultor rei factæ, cuius faciendæ fuit ordinator: non potest esse ordinator poenæ quicquid fuit ordinator. Et rectè Augustinus, *Deus sanas criminum non ipsa imina ordinare novit*, ordinare ut fiat. Et jam ante demonstrat hominem sua culpa vitiosum non fieri, si Deus ordinaverit ut laberetur vitiosusque fieret.

Quarta distinctio est decreti efficacis & permissivi quæ distinctio rectè explicata omnem difficultatem tollit, sed tollit etiam sententiam, qua Deus dicitur peccatum ordinasse ut fieret. Sed utores primæ sententiæ per decretum permissivum suam illam sententiam stabilire nituntur. Dicunt enim Deum non efficere sed dæmonere & ordinare peccatum; dunt decreto efficaci non fieri sed decreto permissivo ordinari: verum decretum permissivum ita explicatur, ut cum efficaci

coincidat. remissionem enim interpretantur actionem voluntatis divinæ, quæ creaturæ rationali illam gratiam non dat quæ ad peccatum vitium est necessaria. Hæc actio contra legem positivam, plenam in se peccati causam comprehendit. Qui enim legem fert impossibilem præstitit citra gratiam; & gratiam denegavit illi, cui lex posita est; ille causa est peccati per modum removens prohibens necessarium. Sed de illo etiam postea.

Alioqui si permissivum decretum rectè explicetur, certum est illum qui peccatum permittere decrevit, nullo modo peccati causam esse; versatur enim voluntate sua circa remissionem suam, non circa ipsum peccatum. Neque consentanea sunt hæc duo: Deus permittit peccatum volens; & Deus vult peccatum: ibi enim permissio est objectum voluntatis, hic ipsum peccatum. Potius contra sequitur, Deus permittit peccatum, ergo non vult peccatum. Qui enim vult aliquid, non permittit id ipsum: est enim permissio signum remissæ voluntatis. Ergo nec illa distinctio sententiam primam excusat.

Quinta distinctio est decreti divini & naturæ humanæ, qua ita utuntur. Peccatum si decretum divinum consideres, necessario quidem fit; sed si naturam humanam in utramque partem æque liberam & flexibilem respicias, contingenter fit & liberè: & propterea illi tanquam causæ proximæ omnis culpa transferenda. De hoc jam antea egimus in secunda distinctioe & sufficienter refutavimus.

Sed eadem distinctioe aliter etiam utuntur, per diversum respectum finium,

Remotio tertia distinctiois, quæ est decreti & executionis.

Remotio quarta distinctiois, quæ est decreti efficaciis & permissivi.

Remotio quinta distinctiois, quæ est decreti divini & naturæ humanæ.

Etiam cum respectu diversorum finium.

finium, quos Deus suo decreto propositos habet, & qui homini peccanti propositi sunt. Deus enim, inquit, suo decreto intendit suam gloriam illustrare, homo verò suæ cupiditati satisfacere: & licet homo idem faciat, quod divinitus est decretum, non tamen idè facit quia decretum est, sed quia ita fuit eius voluntas. Resp. primò, finem bonum actionem in se illicitam non comprobare, seu bonam reddere: non enim facienda mala ut eveniant bona. Malum autem est ordinare peccatum ut fiat. Secundò, & hoc à Dei decreto esse, ut homo faciat id quod Deus vetuit, ut satisfaciat suæ cupiditati, & propterea hominem à culpa excusari. Tertio, licet decreti divini impletio non sit finis qui hominem moveat ad peccandum; tamen illa eadem est causa quæ hominem leni, tacito & imperceptibili motu, efficaci tamen, peccare faciat: seu potius, actum illum præstare quem Deus ut fieret decrevit, qui tum respectu hominis peccatum dici non potest.

Postrema demique excusatio est, ab additione finis; qua sic utuntur. Hoc decretum Dei non ita enuntiare solemus, quod Deus statuerit nonnullos homines æternæ morti & condemnationi addicere, sed addimus; quo ipsius iustitia, ad nominis ipsius gloriam, illustrari possit.

Respondeo, additionem illam non negare quod positam est (stabilitur enim per redditionem causæ) & additionem finis etiam optimi non iustificare actionem, quæ in se formaliter bona non sit, quod & ante dictum est. Ex his ergò apparet, quod illæ excusationes frivolæ sunt, neque valere possunt, ad defenden-

dam sententiam, quæ statuit Deum ordinasse ut homo laboretur & vitiosus fieret, quo ita viam sibi patefaceret ad executionem decreti, quod ab æternò de illustranda sua gloria per misericordiam & iustitiam apud se conclusit & proposuit.

Si quis putet ullam aliam vel distinctionem vel explicationem adferri posse, qua sententia illa excusetur & defendatur, me lubentissimo id fiet. Sed videat ille ne sententiam immutet, aut aliud quid addat ipse sententiæ nullo modo contentaneum.

Objicis tibi sub finem responsionis septimæ: Ergo judicia Dei à contingentiis pendent & fundantur contingentibus, si ad hominem qua peccator & ad peccatum ipsius respexerint. Quæ obiectio quia etiam adversus meam sententiam, qua peccatum in objecto decreti Dei præstituendum arbitror, facit, est mihi considerata diligentius. Iudicia Dei multa super peccato fundari planissimum est ex Scripturis, quæ tamen eadem ex peccato pendere dici nequeunt. Aliud enim est peccatum itatuere obiectum & occasionem iudiciorum divinorum, aliud id ipsum causam facere eorundem.

Iudicium quod Deus facit de peccato, libere facit, neque id pendet à peccato, posset enim suspendere, posset in eius locum aliud substituere; at fundatur tamen in peccato; quia citra peccatum ita iudicare non posset. At peccatum est contingens seu factum contingenter. Ergo Dei iudicia fundantur in contingentibus. Neq̃ consequens. Nam Dei iudicia fundantur in peccato non qua contingenter factum, sed qua certo

*Indignum
Dei quod facit de peccato, non quod contingenter fit, sed qua certo prævisum.*

*Remittit
facta à deo
non sive
excusationi,
ab additione
finis Deo pro
positi.*

& infallibiliter à Deo prævisum. Intercedit ergo visio Dei inter peccatum & iudicium : quare iudicium fundatur in visione Dei certa & infallibili. Deinde quod est, quatenus est, necessarium est. Dei autem iudicia fundantur in peccato jam factò & existente. In tua vero solutione, velim mihi explicari quomodo quæ contingentia sunt à Dei ordinatione pendeant, sive secundum ortum sive secundum actum; ordinationis voce sumpta pro eo quod est faciendū decernere, non pro eo quod est ordinem in factis statuere: ita enim vox ista hoc loco est sumenda. Nam licet modum contingentem in natura statuerit Deus, tamen ex eo non sequitur ipsa contingentia ortum habere ab ordinatione Dei. Causa enim libera & actus sui domina actionem contingentem suspendere potest pro arbitrio, vel producere, ita quoque de actu: quare nec illud intelligo, quomodo contingentia, quæ talia sunt, propterea quod modum contingentem statuit in natura Deus, Deo non sint contingentia. peccatum nullo modo nullius respectu est necessarium. Ergo peccatum Deo quoque est contingens, hoc est, à Deo consideratur ut contingenter factum, licet visione certa & infallibili, propter infinitatem scientiæ divinæ, neque paria sunt causæ superiori contingere aliquid, & aliquid vere contingens à superiore considerari ut contingens. Notum enim est Deo nihil accidere, nihil contingere, est in immutabilis, est simplicissimus, est sui ipsius esse & essentia. At scientia Dei res considerat quales sunt, licet visione rerum omnium naturam longe excedente.

*Causa superior
visibilis quid
dam contingit,
sed tamen ve-
re conueniens
est ab illa ut
talia confide-
ramus.*

VII.

Propositio 7. ARMINII

Rationes alias cur mihi ista sententia non satisfaciat, nunc non adferam, quia video te alio modo & ratione dogma illud tractare: Quare ad Thomæ sententiam, cui (ut puto) tu quoque tuam ad sensum tribuisti, & firmamenta ex Scripturis adhibuisti, veniam; & aperte quid in ista desiderem, significabo. Quam libertatem, ut ne ægrè feras rogarem, nisi de tua voluntate rectius mihi constaret.

*Transitio ad
confiderat. 2.
sententiam. quare
videtur sequi
lumen.*

Responsio IVNII ad 7. Propositionem.

Rationes quidem alias, quæcumque eæ sint, maluissimè adferri quam reticere, ut eadem opera (si possem) rem totam absolverem: cupio enim sine ulla dissimulatione tibi constare iudicium meum, & fieri satis expectatione tuæ. Veruntamen ex ijs quæ hactenus diximus, & deinceps dicturi sumus, spero te visurum pro tua prudentia, aut quid ego de rationibus illis faciam iudicij, aut quid sit in quo animus tuus conquiescat (quod faxit Dominus) ex sententia nostra. Thomæ sententiam conjungo alteri: non sequor. Sed quid, & quomodo ex verbo Dei statuam in hoc argumento, & quid in ea desiderem, verba scripti tui eodem ordine percurrans, breviter & paucis, si Deus volet explicabo.

*Secundum
sententiam
alteri coniu-
gere non sequi
dicit Iunius.*

Replica

Replica ARMINII, sive consideratio Responsi ad propositionem 7.

SIquidem putarem te primam illam sententiam prout ab autoribus ipsis explicatur, Scripturæ consentaneam existimare, omni modo conarer illam tibi mentem evellere: at video te illam sententiam ita explicare, ut multum illam immutes; unde mihi persuadeo, te sententiam illam, nisi secundum istam tuam interpretationem intelligatur, Scripturis minimè consentaneam judicare. Et, mi frater, liceat mihi tua bona venia id repetere, quod toto tuo responso nondum liberaisti illam sententiam à meo objectamento. Manet enim firmum, Deum autorem peccati statui si dicatur ordinasse ut homo laboraret & visiosus fieret, quo viam sibi patefaceret, ad declarandam gloriam suam ista pacto, quo iam ante aeterno decreto constituerat. Ne tamen quispiam existimet pollicitationem istam meam vanam fuisse, ecce aggrediar sententiæ istius, quæ hominem ut nondum conditum seu condendum prædestinanti Deo pro objecto offert, per alia etiam argumenta refutationem. Vtus sum duobus argumentis ad illius confutationem. Vnum est à priore, alterum à posteriore sive ab absurdo consequente. A priore fuit hoc. Quia prædestinatio est voluntas Dei de illustranda sua gloria per misericordiam & justitiam: at illa voluntas locum non habet in nondum conditio sive condendo. A posteriore sive absurdo consequente fuit hoc. Si Deus ordinavit ut homo laboraret & vi-

Nullum esse suo responso non liberasse primam sententiam ab absurdo impaeto.

Prius superiora tamen duo, etiam super alia argumenta contra ad.

iosus fieret, quo illi voluntati exsequendæ viam patefaceret; tum sequitur illum esse peccati autorem per ordinationem illam. De illis hætenus satis actum: Adfero tertium Argumentum. Prædestinatio est pars providentiæ administrantis & gubernantis humanum genus; ergo posterior natura actu creationis, vel proposito creandi. Si posterior actu creationis vel proposito creandi hominem, jam homo prædestinationis objectum non est, consideratus ut nondum conditus.

QUARTUM adjungam. Prædestinatio est præparatio supernaturalium bonorum, ergo præcedit communicatio naturalium, & propterea creatio in natura, sive actu, sive in Dei decreto.

QUINTUM accedat. Illustratio sapientiæ Dei per creationem prior est illustratione sapientiæ Dei quæ est administratio prædestinationis. 1. Cor. 1. 27.

Ergo creatio prior prædestinatione, in proposito Dei. Si creatio prior, ergo homo prædestinanti consideratus ut existens, non ut condendus.

Ita quoque de bonitate & misericordia, quatum illa prior in creatione erga nihilum demonstrata; hæc posterior in prædestinatione erga id quod nihilo posterius est, illustrata est.

Horsum etiam omnia adferri argumenta possunt, quibus comprobatur peccatum esse conditionem in objecto prædestinationis requisitam.

V III.

8. *Propositio ARMINII.*

TRia itaque in ista sententia considerabo. 1. an Deus ab æterno

fero Arminii.

I.

II.

III.

Tribus quæ Arminii sunt.

completitur
Arminius.

æterno ex hominibus in puris naturalibus consideratis alios elegerit ad supernaturalem felicitatem & gloriam, alios non elegerit, sed præterierit. 2. an Deus is, quos elegerit, id est, hominibus ex natura supra naturam evehendis, & ad rerum divinarum participationem transmittendis ex proposito electionis, præparaverit ista media, quæ ad supernaturalem felicitatem consequendam sunt necessariæ, sufficientia, & efficacia; alios vero præterierit, id est, ista media statuerit cum eis non communicare, sed eos in natura ipsorum relinquere. 3. an Deus homines illos præteritos in peccatum lapsuros prævidens reprobaverit, id est, pœna æterna afficere decreverit.

Responsio IVNII ad 8. Propositionem.

HÆc igitur nobis esto linea, ad quam decurremus in sequentibus. In puris naturalibus si qui dicunt, non excludunt supernaturalia, quæ cum Adamo communicavit Deus, sed peccato (quod supervenit postea) & naturalibus corruptis opponuntur. diversitate respectus mihi videntur falli, qui hæc verba accipiunt secus. Cæterum reprobandi verbum hic positum est (ut ante observavimus) tertia significatione, quam catachresticam esse dicebamus, sed de eo satis. Ad locos illos ordine veniamus.

Replica ARMINII sive consideratio Respons. ad propositionem 8.

PVra naturalia ego tum supernaturalibus, tum peccato & natu-

Pura naturalia & super-

ralibus corruptis opposuis. Illa enim ad horum exclusionem; dicta putavi: nec iniuria: sive vim ipsarum vocum, sive earundem usum apud Scholasticos consideremus: habentque pura naturalia respectum ad supernaturalia quæ excludunt, tanquam transcendencia puritatem, & ad peccatum corruptionemque, quam similiter excludunt, tanquam puritatem corruptentia. Reprobationis voce licet ex sensu isto, quem theses tuæ & alia tua scripta habent, usus sim; tamen ab ea in posterum desinam, (si meminisse poterit) & præteritionis sive non-electionis vocibus, pro eadem utar, nisi quando utrumque actum Synecdochicè una voce comprehendere volo. Preparationis pœnæ vel prædamnationis illius loco substituiam, ut est à me usurpata.

naturalibus
e: ascendem-
istibus & peccato corruptis
pens opponit
ab Arm.

IX.

Propositio 9. ARMINII.

IN prima quæstione non id in dubium voco, an Deus ab æterno aliquos homines elegerit ad salutem, aliquos vero non elegerit, sed præterierit: id enim certum puto ex planis Scripturæ verbis: sed emphasis in subjecto electionis & non-electionis; an Deus eligendo & non-eligendo versatus sit circa homines in puris naturalibus consideratos Hoc ego hæcenus pro vero accipere non potui.

Quod ad primam quæst. negat. Arm. Licetum præ. destinando versatum circa homines in puris naturalibus consideratos.

Responsio IVNII ad nonam propositionem.

Diximus propositione sexta, etsi ratio contemplandi hominis ex certis rationibus distingui potest ac debet

Peo pura naturalia excluduntur tantum respectu peccati

ut causa in
hac materia
censet Iunius.

debet; tamen auctores primæ sententia communitè hominem à Deo consideratum in causa electionis & reprobationis statuisse: auctores vero secundæ non illud commune exclusisse universè, ratione illa singulari apposita; sed tantum id sibi voluisse, nihil ad causam electionis reprobationisque facere supervenientis peccati contemplationem, prout dicti Apostolus, *antequam fecissent bonum aut malum*, Rom. 9. ac proinde voces illas in *puris naturalibus*, nihil aliud quam rationem peccati, quod supervenit postea, in electionis causa excludere. Hoc si bene observabitur, hic status quaestionis propriè illi non adversabitur. Qui enim statuit, hominem nondum conditum, nondum lapsum, & lapsum à Deo fuisse consideratum in causa electionis & reprobationis, is certè & hoc dicit, & illa. Quæstio igitur propriè non est hæc, utrum Deus in eligendo, & prætereundo sive reprobando versatus sit circa homines in *puris naturalibus*, id est, citra contemplationem peccati simpliciter, ut peccatum; sed hæc quæstio solum futura est, utrum versatus sit in hac causa circa homines citra ullam contemplationem peccati, ut causæ. Nos hoc negamus, & negamus auctore Domino. Neque aliud sibi voluit Augustinus ipse, cui tertia sententia adscribitur, ut copiosissimè *idem libro 1. quaest. ad Simplicianum* explicavit, quod enim de *Iacobo & Esau* dicitur, aut idem quoque in causa *Adami & Evæ* intelligendam est, aut diversa futura est electionis & reprobationis ratio: quod certe absurdum est. Antequam igitur *Adam & Evæ* producti essent, fecissentque aliquid boni vel mali,

jam fuisse electionem Dei ex proposito gratiæ, eodem argumento planè statuimus; quæ electio & personæ & causas omnes à personis, vel in personis positas præcefferit. Atque hoc esse verissimum, auctoritate, ratione, & exemplo confirmatur. *Auctoritate*, Rom. 9. Ephes. 1. & alibi: Ratione nam 1. electio in Christo facta est; non in creaturis, aut conditione ulla, vel ob conditionem illarum. 2. In confesso est apud omnes (quod tu ipse postea ex parte agnoscis, licet diverso sensu) prædestinationem & reprobationem nihil in prædestinato aut reprobato ponere, sed in prædestinante solum, ut affirmat Apostolus Rom. 9. *non ex operibus, sed ex vocante*; &c. Et quemadmodum *Augustinus* ibidem exponit luculentissimè, nec opera, nec fidem, nec voluntatem prævisam docens in causa esse, ex illa Apostoli argumentatione. 3. Pro creatio filii in natura est a parente solum; multo magis à Deo (cuius proprium est causam esse principiumque omnis boni) adoptio filiorum ipsorum solum, non ab ulla ipsorum contemplatione futura est. Postremo idem exemplum Angelorum demonstrat, quorum hi electi appellantur, illi non electi sunt. Ac eorum quidem qui electi citra considerationem ipsorum operum electi sunt, qui vero non electi præteriti sive reprobati citra considerationem operum non electi, &c. sunt. Nam sicut de hominibus ipsis optimè *Augustinus* ibidem arguit, si quia *præsciebat Deus futura Esau opera mala, propterea eum prædestinavit, ut serviret minori; propterea prædestinavit & Iacob, ut ei major serviret, quia futura eius bona opera præsciebat: & falsum est*

Auctoritate;
Ratione;

Exemple.

jam

Quod ipsum
verum esse
probat.

iam quod ait, non ex operibus: profecto & de Angelis eadem ratio. Horum enim miseriam possibilem (ut ita dicamus) curavit Deus electionis beneficio: illorum non curavit præteritionis vel reprobationis officio. Quomodo autem? nempe prædestinando in adoptionem filiorum angelos electos, qui filij Dei appellantur, Iob. 1. & 2. & 38. Illos non prædestinando. Filios illos sibi genuit non natura, sed voluntate Deus; quæ voluntas æterna est, & præcessit ab æterno illorum existentiam, quæ temporalis est. Quid filius conferat ad genituram sui? non est enim: quid Angelus? si non confert angelus: quid homo? utrisque certè Augustinus ibidem communi iure illud Pauli intonat, 1. Cor. 4. quis te discernit? quid autem habes quod non acceperis? &c. Respexit igitur hominem communiter Deus; non invenit causam in homine: quia causa *quod dicitur* sive *temporalis* istius à sola voluntate est & gratia ipsius. Quod si quis peccatum dicat esse præteritionis seu reprobationis causam, ne sic quidem obtinebit. Nam primum immota manet Augustini illa argumentatio, quam modo adduximus, ex præscitorum operum comparatione: deinde, cum ex æquo sint à natura peccatores homines coram Domino, de tribus hisce unum oportuit: aut omnes ob peccatum rejici, velut communi causa; aut omnibus illud condonari; aut causam alibi quam in peccato statui, ut facimus. Postremo, quis nos discernat, nisi Deus ex proposito electionis suæ? Stat igitur illud, Deum in causa electionis & reprobationis ab æterno factæ hominem communiter consideravisse; ita ut ipse à se, non ab homi-

ne causam huius atque illius habuerit. Verumtamen argumenta quæ hic adferuntur, æquum, strictim expendamus, licet huic sententiæ propriè non adferentur.

Replia ARMINII, sive consideratio Responsionis ad propositionem 9.

Autores primæ sententiæ quomodo hominem consideraverint, puto liquere satis ex iis, quæ ad responsum propos. 6. dicta sunt. Quod vero autores secundæ sententiæ ratione illa singulari apposita non excluderint commune illud, vix fit mihi verisimile. Qui enim electioni præteritionique ex suis causis factæ peccatum supervenisse dicit, peccatum excludens non tantum à causa electionis & præteritionis, sed & à subjecto & conditione in illo requisita, ille negat universe hominem ut lapsum consideratum esse eligentem & prætereunti: & si id neget, negat etiam hominem communiter consideratum esse decernenti Deo. Alioqui accipio quod dicitur. Peccatum causam electionis præteritionisque non esse, rectè tamen intellectum, ut hic accipi puto, nempe, peccatum non esse causam cur Deus aliquos eligat, alios prætereat, modo peccatum statuatur causa, cur Deus aliquos ex hominibus ad suam imaginem cõditos præterire possit. In isto consensus est inter nos, in hoc dissentimus, si dissentimus: Quare non est ista quæstio; An Deus veritatus sit hoc suo decreto circa homines citra contemplationem peccati ut cause, causæ inquam cur eligeret hos, illos præteriret. Nam & hoc Augustinus fatetur, qui tamen peccatum isti decre-

De modo autorum primæ sententiæ factis esse dictum

Autores secundæ sententiæ non statuerent hominem communiter consideratum esse decernenti Deo.

decreto præsupponit, ut conditionem in objecto requisitam. Sed hæc est quæstio: An peccatum sit conditio requisita in objecto circa quod Deus eligendo & præterendo versabitur, nec ne. Quemadmodum apparet ex argumentis à me allatis: quæ non probant peccatum esse causam illius decreti, sed conditionem in objecto requisitam. Augustinus ait & ego illi adsentior in eo. Videamus loca, *Lib. primo ad Simplicianum*, peccatum excludit ut causam cur eligat aut reprobet Deus, includit ut causam cur possit præterire & reprobare, sive ut conditionem in objecto electionis & reprobationis requisitam. Posteriori doceo eius verbis (de prioribus nihil est opus ut doceam, nam in eo est consensus inter nos) *Non odit Deus Esau hominem, sed odit Deus Esau peccatorem*, & paulo post: *Quia ergo Iacob dilexit, unquid peccator non erat? sed dilexit in eo non culpam, quam debebat, sed gratiam, quam donabat*, &c. paulo post: *odit enim Deus impietatem. Itaque in aliis eam punit per damnationem, in aliis admittit per justificationem*. Rursus: *Vna est enim ex Adam massa peccatorum & impiorum, in qua & Iudei & gentes remota gratia Dei ad unam pertinent conspersorem*. Si dicas Augustinum non de præteritione agere, respondeo, Augustinum nullam nosse præteritionem, quæ non sit prædamnatio, præteritioni enim odium præficit causam, quemadmodum amorem electioni. Inde verò ex Augustini sententia concludo, id quod de Esauo & Iacobo dicitur, in causa Adami & Evæ intelligendum non esse. neque inde sequitur diversam esse futuram electionis & reprobationis rationem; nisi antea probatum fuerit Deum electione circa

Adamum & Evam ut in primævo statu consideratos versatum esse, quod ego toto hoc meo scripto nego. Discrimen autem apertum est inter Esauum & Iacobum, & Adamum & Evam. Nam illi nondum nati potuerunt consierari ut peccatores, erant enim ambo in peccato jam concepti; si nondum conditi, ut tales considerari non potuerunt, nullo enim modo tales erant: imo ne tum quidem quum jam producti essent a Deo, & in prima origine integri perstarent. Ergo ex eo concludi nequit electioni & personis & causis omnes a personis vel in personis positas præcessisse. Non enim præcessit peccatum, in quo Iacob & Esau jam tum concepti erant. Fateor tamen, peccatum illud causam non fuisse, cur unum amaret, alterum odio haberet, unum eligeret, alterum reprobaret Deus, sed fuisse conditionem in objecto decreti istius requisitam. Argumenta vero illa quæ adfers meæ causæ non nocent. Non enim excludunt peccatum ab objecto illius decreti ut conditionem in eo requisitam, neque ut causam sine qua illud decretum non sit factum, sed tantum ut causam propter quam reprobatus sit unus, altero electo.

Hoc apparet ex 9 ad Rom. Nam Esau & Iacob tum erant concepti in peccato, quum ista verba ad Rebeccam ex divino oraculo fierent. Ibidem quoque electi & reprobati vasa iræ & misericordiæ dicuntur, quibus nominibus extra considerationem peccati appellari non possunt. Non dicam jam, quod vere possum, Iacobum & Esau non in ipsis, sed ut typos considerari: illum ypum filiorum promissionis, qui iustitiam

T t t ex fide

Argumenta à Inno allata non efficiunt causam Antinoniam, sed eam eorum reprobare, quod ex illo versu eo fide ratione singulorum consistuta ostenduntur.

Questio hæc proprie esse hanc an peccatum sit conditio requiritur in objecto eligendo & præterendo.

Peccatum esse causam reprobationis.

Quod probatur ex Augustino.

ex se in Christum quærunt, hunc utypum filiorum carnis, qui ex lege iustitiam sectantur. quæ res latiorum explicationem desiderat huic loco non adeo necessarium. *capit. 1. ad Ephes.* idem manifeste dicit, quia electionem factam dicit in Christo, quia ex gratia per quam habemus redemptionem in sanguine Christi, &c.

Rationes istæ adversus istum statum non militant quem posui, imo potius illum firmant. Nam primo electio facta est in Christo, ergo peccatorum quod postea latius tractabitur. Secundo prædestinatio & reprobatio nihil ponunt in subjecto. Ergo quale subjectum accipit gratiam, tali & eodem modo considerato præparata est gratia. Peccator autem accipit & solus gratiam prædestinatione præparatam: Ergo & soli peccatori gratia est prædestinatione præparata, sed & de hoc postea uberius. Tertio, Homines non generatione sed regeneratione sunt Filii Dei, hæc præsupponit peccatum: Ergo adoptio facta est ex peccatoribus. Exemplum Angelorum hic nihil probat. Est enim dissimilis ratio electionis reprobationisque illorum & hominum, ut ipse multis locis fateris. illorum enim salus curata est gratia conservationis & confirmationis, hominum gratia restaurationis. Angelos sibi genuit filios ex gratia illa, homines sibi genuit filios ex gratia ista. Ergo Deus hominem respexit non communiter sed ut peccatorem, de quo nobis quæstio est, licet causam cur illum adoptaret hunc præteriret, in homine non inveniret, de quo nulla nobis est controversia. Quare etiamnum hæc inter nos quæstio

Deum in prædestinationis actu homini natura non respexit communitè.

manet. An Deus circa hominem in puris naturalibus consideratum suo prædestinationis & reprobationis decreto sit versatus, an vero circa eundem ut in peccatis consideratum. Ego hoc ajo, illud nego, & sententiæ meæ fundamenta multa posui: quæ vero abste adversus illa sint allata jam ordine considerabo.

X.

Proposio ARMINII 10.

Primo universim. 1. quia homo nullus unquam in puris naturalibus à Deo est conditus, quare nec unquam ita considerari in decreto Dei potuit: utpote quod a mente quidem est materialiter & potentiæ ratione; actum vero suum formalem habet a voluntate, & quo decreto Deus statuit actu circa hominem aliquando versari. Quare utut mente distingui possit inter naturam & supernaturale donum, homini in ipsa creatione inditum, tamen id non venit hoc loco in considerationem. Conditus enim est primus homo, & in eo omnes homines ad imaginem Dei: quæ imago Dei non est natura in homine, sed supernaturalis gratia; non habens respectum ad felicitatem naturalem, sed supernaturalem vitam. Esse autem imaginem Dei in homine supernaturalem gratiam, ex imaginis Dei descriptione patet. Est enim juxta Scripturam Colof. 3. agnitio congruens imagini ejus, qui ipsum condidit, Ephes. 4. iustitia & sanctimonia veritatis, conveniens novo homini, qui secundum Deum conditus est. Accedit, quod omnes in universum Patres videntur in hac sententia esse; quod

Rationis negationis supra dicta generalis respectu electionis & reprobationis simul, quæ duo hic allegantur. 1. quod homo sic non sit conditus. 2. quod dilectio Dei cum electione erga homines non habeat locum, nisi post peccatum.

quod homo primus fuerit conditus in gratia, sic Catechesis nostra quæst. 6. 2. quia nulla invenitur in Scripturis dilectio Dei cum electione, seu voluntas erga homines diversimodè se habens, aut diversimodè se habens Dei actus; nisi post ingressum peccatum in mundum, aut à Deo ut ingressum consideratum.

*Responsio IVNII ad Io.
propositionem.*

ANtequam de argumentationibus dico, tollenda nobis est una homonymia, quæ hic incidit & sæpius occurrere solet, cum de puris naturalibus agitur. Naturalia à natura appellantur: est autem natura duplex: Ergo & naturalia. duplicem naturam dico; quia una hæc mundi corporalis nostri est, puta ceterior atque inferior in rebus elementaribus & materiæ posita, quam Philotophorum Physica exponit: altera mundi spiritualis illius, puta ulterior atque superior, in rebus spiritalibus & immateriatis consistens, quam tradit iuxta Metaphysicam. A priori natura habemus corpus, quia sumus animalia: à posteriore habemus spiritum, quia rationales sumus. quam rem ipse vidit Aristoteles lib. 2. de generatione animalium, cap. 3. dicens mentem solam *ἄνευ ἰσχυρίων*, extrinsecus accedere in corpus naturale, & solam divinam esse: nihil enim cum actione eius communicare actionem corporalem. Hinc fit ut tribus modis naturalia considerari oporteat, communiter: Physicè ratione corporis, secundum essentiam, potentiam, actiones, & passiones ipsius: & Metaphysicè ratione animæ intelligentis, secundum

essentiam & esse ipsius; & Compositè ratione illius personalis unionis, quæ est in homine, velut subiecto ex utraque natura composito. Singulariter verò hæc eadem distinguenda pro naturæ integræ & corruptæ modo. Pura igitur hominis naturalia dicuntur ea omnia, quæ his modis ad naturam hominis pertinent, excluso peccato, quod post ingressum est. Iam ad membra singula veniamus. *Primum* ais, homo nullus in puris naturalibus unquam est conditus. Si intelligis sine supernaturalibus, equidem hoc unde probari possit (est) multi affirmant, nescio. Scriptura non dicit usquam. Non ignoras autem quod in scholis dicitur, non valere argumentationem ab auctoritate negativè: non legitur, non est igitur, deinde ordo ipse creationis contrarium probat quodammodo, cum primum ex limo corpus conditur, post anima inspiratur: utrum enim probabilius; animæ, cum creatur, eodem momento supernaturalia indita, an creatæ superaddita? Ego ut corpori animam sic animæ supernaturalia magis superve-nisset dixerim. Illud si Deus in re naturæ fecit; cur in causa gratiæ, quæ singularior est, non fecerit? Postremo nec illud sequi poteram, si homo non est conditus in puris naturalibus, sed cum donis supernaturalibus, gratiam ergo creationis esse; ergo & dona supernaturalia fuisse factura communia generis. Hoc consequens falsum esse evincit naturæ definitio, & supernaturalium ratio. Quid n. aliud est natura, quam principium ordinatum à Deo motus & quietis? &c. si supernaturalia hoc principio ordinata sunt, iam naturalia sunt; supernaturalia esse desinunt.

Quædam dicuntur pura naturalia.

Ad primum Aristoteles tenuerit Arminius quæ per obit hominum in puris naturalibus Deo de reneris considerari non esset.

Vndi, & quæ modis solentur naturalis in hominibus secundum Iuvium.

Præterea supernaturalium ratio est eiusmodi, quum nec naturalia sint, ut comunia non sunt: nam quæ hominum omnium communia sunt, naturæ sunt: supernaturalia verò sunt personalia, nec in hæredes transeunt. Agnosco Adamum & Evam accepisse dona supernaturalia, sed sibi, non hæredibus; neque per se ad hæredes transmissuros, nisi instituto communi aut singulari gratiæ. Quod si ita est, profecto & homo sine supernaturalibus est, licet ille primus non fuerit sine eis conitus, uttu vis; & sine eis rectè consideratur à nobis; & multo magis sine eis considerari à Deo potuit. Immo verò, mi frater, hominem Deus in puris naturalibus contemplatus est, cui supernaturalia conferret decreto suo. Potuit ergo ita considerari in decreto Dei. Naturam contemplatus est, cui fieret gratiam; naturam hominem, cui conferret supernaturalia decreto suo. Quid? nonne voluntatis actus singularis fuit hominem condere; & singularis alter, eundem augere supernaturalibus? Qui actus etiam si fuissent simul tempore (quod mihi non videtur necessarium, propter eas rationes quæ modo adductæ sunt) non tamen esse simul natura possent, cum unus naturalis, & supernaturalis alter appelleretur. Scio te de imagine Dei dicere postea: sed mox videbimus eam nihil ad hanc causam (quod putas) facere. Interea hoc te semper meminisse velim, hæc omnia, ut vera essent (quod negamus) tamen illi doctrinæ non adversari, quæ hominem communiter à Deo consideratum in hoc decreto asserit. Quæ sequuntur de materiali & formali ratione decreti Dei, relinquo in me-

dio: quia non pendet ex eis vis arguenti. Ad confirmationem transeo. *Conditum est, inquis, primus homo, & in eo omnes homines ad imaginem Dei.* Concedo & credo, *qua imago Dei non est natura in homine, sed supernaturalis gratia, non habens respectum ad felicitatem naturalem, sed supernaturalem vitam.* Quid ais, amabote, mi frater? Hoc olim dixit Origines: hoc prisca Ecclesia in Origine constante sententia, & consentientibus votis reprehendit, Epiphanio, Hieronymo & aliis relictibus. Ego vero non credo cum Origine sentire, adversus sapientis illius Ecclesiæ suffragia, sed decipit te una aut altera, quam non animadvertisti, æquivocatio. Quamobrem agedam exponamus atque enubilemus veritatis face. Prior æquivocatio est in naturæ; posterior in supernaturalium appellatione. De priore paulò ante diximus, est enim natura hæc inferior corporum elementarium, est illa superior spirituum; est denique humana nostra ex illa utraque constituta in subjecto composito, ab utraque natura fuso: Atque hæc ipsa duplex, integra & corrupta. Posterioris illud est, quod supernaturalia dicuntur, modo quæ supra hanc naturam inferiorem sunt, & sunt naturæ superioris, spiritalis, vel Metaphysicæ: modo quæ supra illam quoque Metaphysicam superioremque sunt, id est, propriè atque immediatè divina: modo verò, quæ supra conditionem huius naturæ nostræ corruptæ sunt, quia nobis non contingunt, nisi ex supernaturali gratia, quamvis naturæ integræ illius fuerint. Corpus ab hac natura est, exempli causa: huius comparatione supernaturalis est anima nostra: Rursum anima nostra à natura

De imagine Dei in homine no.

De natura & supernaturalium appellatione.

superiore

superiore est, in qua Angeli: huius comparatione & illius divina omnia sunt supernaturalia, ut quæ universitatem naturæ huius & illius superent. Iam vero *imago Dei*, inquis, *non est natura in homine; sed supernaturalis gratia*: id est, (ut arbitror) non est naturæ, sed gratiæ; vel non a natura, sed à gratia. Hic tu mihi, mi frater, revoca priorem homonymiam. Imago Dei non est à natura, hac inferiore puta, dicitur verissime: At imago Dei non est a natura superiore illa, falso dicitur. Quid enim est natura? principium ordinatum à Deo, motus & quietis in subiecto naturali suo. In superiore illa natura est principium ordinatum à Deo, motus & quietis in subiecto naturali suo, secundum modum ipsius. Ponetibi genera motus ante oculos, quæ in hac natura accidunt, generationem, corruptionem, incrementum, diminutionem, alterationem, & transitum localem, quem *φωσφω* vocant. Discrimen illud comperies, quod huius inferioris naturæ subiecta hos experiuntur motus secundum essentiam ipsam & alia omnia, id est, secundum materiam, formam, & accidentia: illius vero superioris subiecta, secundum essentiam minime experiuntur motus, se tantum secundum esse; utramque autem naturam res divinæ superant infinito ac divino modo, quod omnis sunt motus expertes omnino. Mortale est corpus: unde, nisi ab inferiore natura? immortalis anima nostra: unde nisi a superiore? utraque vero natura a Deo ordinata, opus suum sic immediatè faciens, ut per utramque mediatè operetur Deus omnia quæ naturæ sunt. Est autem imago Dei a natura supe-

riore, per quam mediatè operatur Deus in Adami filiis, ex quo naturam communem instituit in Adamo parente nostro. Id quidem verum est, gratiam supernaturalem esse, qua Adamo imaginem suam iniecit Deus; quemadmodum & per eandem gratiam effecit creationem totam: non enim naturæ per naturam, sed per se dedit principium Deus: sed ex quo natura est, id quod per naturam est, speciei & in dividuis per naturam ingeneratur. Id licet primo ortu a gratia sit; tamen jam essentia sua a natura est, & naturale dicendum est. Imago autem Dei est speciei, & jam in dividuis per naturam ingeneratur. Est igitur naturalis. de eius definitione postea videbimus. ante enim voces illas declarari opus. cum ais *imaginem Dei non habere respectum ad felicitatem naturalem sed supernaturalem vitam*. Purgemus homonymia, sic de rebus melius dicturi sumus. Felicitas naturalis aut est huius naturæ, qua habemus corpus, aut illius, qua Spiritum: aut utriusque, qua subiectum ex natura utraque compositum. Ad hanc felicitatem omnem imago Dei respectum habet naturaliter; corporis ut instrumenti essentialis & conjuncti sui; spiritus, tanquam subiecti essentialis sui; hominis denique totius, tanquam subiecti personalis: si negas, quid est, obsecro, in natura tota, quod non *ἀγαθὸν ἰδιόφικτον*, suum bonum appetit? Est autem suum bonum sua cuique felicitas. Si in hac natura lapis, pecus, animal hoc facit, in illa Spiritus & intelligentes formæ; hoc certe nullo jure homini & imagini Dei in homine denegari potest. Addis *habere respectum ad supernaturalem vitam*: id autem est, gratiæ vitam,

vitam, ut ostendat juncta omnia. Si ad eam solum intelligis respicere, negamus exclusionem: si ad hanc & illam conjunctè, hoc vero nos asserimus, & tibi dicenti subscribimus, imaginem Dei in homine ad utramque felicitatem, naturalem & supernaturalem respicere: per naturam naturali, per gratiam supernaturali modo. Hoc amplius jam exponerem, nisi prius id quod agitur, quid sit, constare oporteret. Quod tu ipse optime animadvertens transis ad definitionem illius, ut probes sententiam tuam. *Esse autem imaginem Dei, inquis, supernaturalem gratiam, ex imaginis Dei descriptione patet. In bona pace tua negare mihi liceat, cum potius ules iudicium meum. Subjicis, est enim juxta scripturam Celos. 3 agnitio congruens imagini eius, qui ipsum condidit, Ephes. 4. Iustitia & sanctimonia veritatis conveniens novo homini, qui secundum Deum conditus est.* Agnosco verba Apostoli, & credo, sed metuo, mi frater, ut a verbis & a mente aberes illius. In priore loco non dicit imaginem Dei esse agnitionem congruentem imagini, &c. sed *novum hominem renovari*, dicit in *cognitionem secundum imaginem eius qui condidit eum*. Subjectum est homo, unicus substantia, sed prius vetus, jam novus. Huic subjecto infertur cognitio vetus, inest nova. Secundum subjectum cognitio una, sed modo differens: nam homo vetus & novus una intelligentia intelligit, prius vetere, post modum renovata. Qui ergo modus cognitionis istius? nempe secundum imaginem Dei. Hic modus cognitionis & intelligentiæ nostræ: Prior secundum imaginem Adami prioris illius, qui filios, genuit ad suam similitudi-

nem, Genes. . . posterior, secundum imaginem Adami posterioris, Christi & Dei creatoris nostri. Imago Dei non dicitur cognitio esse, sed cognitio secundum imaginem Dei renovari in nobis dicitur. quid ergo cognitio? Actus imaginis Dei, quid imago Dei? fons & principium actus formaliter inferens actum, sive habitum istum imaginis. Nam utrovvis modo accipias, mea nihil refert. Animadvertite, quaeso, te ipsum appello iudicem, utrum hæc conveniens dici jure possit descriptio. Imago Dei est agnitio congruens imagini Dei. Immo vero hæc ipsa descriptio negat imaginem Dei esse alterutrum: aut agnitionem, aut imaginem Dei, siquidem agnitio est congruens imagini Dei. Hæc tu pro tua prudentia melius intelligis, quam a me scripto enarrari possint. Ad alteram venio. *Imago Dei est iustitia & sanctimonia veritatis conveniens novo homini, qui secundum Deum conditus est.* Hic vero plus aliquid quam ante dicis. Verum tamen necdum satis agnovo illa, de qua ante dixeras, membrum veritatis est: Est enim veritas in mente nostra. Hic & veritatem, & iustitiam, & sanctimoniam statuis. Sed vicemus quid dicat Apostolus: dicit nempe, *novum hominem esse qui secundum Deum creatur in iustitia & sanctimonia veritatis.* Non contendam quod multi interpretantur *secundum Deum*, quasi diceret Apostolus, virtute Dei agentis in nobis. Accipio quod sentis, illa verba, *καὶ ἴδω*, idem sibi velle, atque si dixeris, ad imaginem Dei vel secundum Dei imaginem. Hic tamen nonne vides, mi frater, eundem ordinem, quem modo indicavimus a Paulo servatum esse: & sub-

jectura

jectum, principium, & actus sive habitus inde informatos distingui commodissimè? Subiectum est homo, qui idem vetus, novus: Principium est imago Dei, quæ eadem vetus, nova, & ex corrupta integrascens: Actus sive habitus ex eo principio informati sunt, iustitia, sanctimonia, veritas. Iustitia, sanctimonia, veritas, non sunt imago, sed imaginis. Redeamus, si placet, ad principium illud, quod tradiderunt Patres, *naturalia corrupta esse, & supernaturalia sublata*. Hinc certè nullo negotio conluseris: Iustitia, sanctimonia, & veritas non sunt sublata: non igitur supernaturales. Et rursum, eæ corruptæ sunt: naturales igitur. Si enim sublata essent, nulla earum principia in nobis à natura essent: sunt autem: natura igitur, & corrupta sunt ipsa, & quæcumque ab iis principium ducunt. De imagine vero Dei eadem ratio. Imago Dei non est sublata: non igitur supernaturalis, & contra, hæc corrupta est: naturalis igitur. Nusquam enim reddi in Scripturis dicitur, sed renovari solum. Probationem de Scripturis adfero, cum unum dixerò: Iustitia, sanctimonia, veritas, non est nisi in imagine Dei: in homine est aliqua iustitia, sanctimonia & veritas: igitur in homine est aliqua imago Dei. Moses certè Genes. 1. nihil aliud narrat, quam primam naturæ constitutionem de subiecto vel specie unaquaque factam. Narrat, autem *hominem ad imaginem Dei factum*. Hæc igitur naturæ humanæ constitutio. *Quod si naturæ, ergo imago Dei universè ad speciem humanam pertinet*; cum naturalia eo ipso à personilibus differant, quod communia sunt. Idem

Genes. 5. 3. Adam genuit Sethum ad similitudinem suam, ad imaginem suam: fuit autem Adam factus ad similitudinem Dei: Sethum ergo genuit ad Dei similitudinem. Atquò differunt imago Dei & imago Adami, dixerat quispiam: & à Mose discernuntur. Differunt quidem; sed modo, non essentia sua: nam Imago Dei fuit in Adamo Dei integra, in Setho per Adamum deformata; imago tamen utraque. Eadem vero ratione hæc imago in specie hominis reliqua secundum corruptionem, imago terreni: secundum instaurationem, imago cœlestis appellatur. Sed quia modo solum, ac non essentia diversa est; instaurationi & renovari, non ingenerari aut creari dicitur, ut ante observavimus: utpote quæ non essentia, sed modo & gradu differat. Item Genes. 9. *qui effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis illius effunditur, quoniam ad imaginem suam fecit hominem Deus*. Si non esset imago Dei in posteris Adami qui occiduntur, inepta & aliena foret Moysis argumentatio. Est autem iusta & gravis argumentatio, sive Moysis, sive Dei. nam si ita dixeris, Occisor eius quem Deus fecit ad imaginem suam per hominem occidi debet: hominem hunc, illum qui occiditur, Deus fecit ad imaginem suam: Ergo per hominem occiditor: optima est consequentia. Cum enim homo sit factus ad imaginem Dei; eius occisorem occidi, & quidem per hominem occidi, æquum est. Sin autem verteris in hunc modum ad verbum, *quoniam ad imaginem Dei fecit hominem*, videlicet homo, etiam magis confirmabitur interpretatio. Sed nusquam memini ita Scripturam loqui, homo fecit hominem: nec mi-

Item quia universè ad speciem humanam pertinet.

Denique quia dicitur in nobis renouari, & instaurari, non creari aut ingenerari.

Imago Dei in homine naturalis est secundum naturam; quia corrupta nunc est tantum non sublata:

nec mihi probari potest. Atque hæc, opinor, suffecerint, ut videas, mi frater, imaginem Dei inesse homini naturaliter. Quid ergo est imago Dei? jam enim tempus est, ut *ἐὰν ἴδῃς ἀναστροφὴν αὐτῶν καὶ ἴδῃς αὐτῶν ἰδίᾳ*. Declarabo Patrum orthodoxorum verbis. Tertullianus ex Latinis primus audiatur, lib. 2. advers. Marcion. cap. 9. Inprimis tenendum, inquit, quod Græca Scriptura signavit, adflatum nominans, non Spiritum (*πνεῦμα* non *πνεύμα*) quidam enim de Græco interpretantes, non recognoscata differentia, nec curata proprietate verborum pro adflatu spiritum ponunt, & dant hæreticis occasionem spiritum Dei delicto infuscandi, id est, ipsum Deum: & usurpata iam questio est. Intellige itaque adflatum Spiritu minorem esse, etsi de Spiritu accidit, ut aurulam eius, non tamen Spiritum. Nam & aura vento rarior; & si de vento aura, non tamen ventus aura, capit etiam imaginem Spiritus dicere statim: nam & ideo homo imago Dei, id est Spiritus; Deus enim Spiritus: imago ergo Spiritus, aflatus. Porro Imago veritati non usquequaque adequabitur: aliud est enim secundum veritatem esse, aliud ipsam veritatem esse. Sic & adflatum cum imago sit Spiritus, non potest ita imaginem Dei comparare, ut quia veritas, id est, Spiritus, id est, Deus, sine delicto est, ideo & adflatum, id est, imago non debuerit admisisse delictum. In hoc erit imago minor veritate, & adflatum spiritus inferior, habens illas utique lineas Dei, qua immortalis anima, qua libera & sui arbitrii, qua præscia plerumque, qua rationalis, capax intellectus & scientia: tamen & in his imago, & non usque ad ipsam vim divinitatis, sic nec usque ad integritatem à delicto, quia hoc soli Deo cedit, id est, veritati; & hoc soli imagini non licet: sicut enim imago **omni** omnibus lineas exprimat veritatis, vi

Testimonia
veterum de
immagine Dei.

tamen ipsa caret, non habens motum; ita & anima imago Spiritus solum vim eius exprimere non valuit, id est non delinquendi felicitatem: Ceterum (Cid est aliquis) non esset anima, sed spiritus, nec homo, qui animum sortitus est, sed Deus, & quæ sequuntur. Ambrosius hexæmetri libro 6. cap. 7. post multa concludit in hunc modum, quam enim dabit homo commutat omnem pro anima sua? in qua non exigua suspensio, sed totius humane universitatis substantia est. Hæc est per quam ceteris ferarum aviumque dominavis animantibus: hæc est ad imaginem Dei, corpus autem ad speciem bestiarum: in hac prius divina imitationis insigne, in illo cum feris & belluis vile consortium, &c. Item in Psalm. 118. term. 10. quod secundum imaginem est, non est in corpore, nec in materia, sed in anima rationali: ibi operatur, ibi ostenditur homo ad similitudinem & imaginem Dei, ubi insitit, ubi sapientia, ubi omnis forma virtutis assumitur, & similia multa. Nec aliter Augustinus lib. 1. de Genes. contra Manich. cap. 17. & alibi passim. Hieronymum adduco postremo loco, quia idem planè sentit, & scribit contra Originem, communi cum Epiphano & Græcis Patribus argumento. Basilium dicerem, nisi ex eo scires Ambrosium desumpsisse. Quid Chrysostomum dicam, Nazianzenum, Nyssenum, Cyrillum, Theodoretum? unus Damascenus omnium illorum Epitomarius rem declarat accuratissimè in eo libello, quem inscripsit *ἐπι τῆς κατὰ τὴν γενέσασθαι καὶ εἰκόνα θεῶν*. Itemque altero, qui est de duabus in Christo voluntatibus. dicit enim *κατὰ τὸ λογικὸν καὶ νοερὸν καὶ ἀσπύρεσιον, καὶ τὸ θηϊνὸν τὸν ἐν λόγῳ, καὶ ἀσβάλλειν πνεύμα, καὶ τὸ δερικόν, κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ ἀγγέλοι, & οἱ ἀγγελοποι καὶ*

ἔχει ἐκείνα. ἔτι δὲ καὶ ἐν ἀδελφότητι οἱ
 ἀδελφοί, &c. ubi essentialia & ad-
 juncta diligentissimè comportavit.
 Concludam itaque una illius adver-
 sus Manichæos argumentatione. Isti,
 inquit, homines ignorant fieri non posse,
 ut natura ulla naturæ actione, aut effectio-
 nem producat, cuius facultatem non acce-
 perit secundum naturam. exempli causa,
 nulla avis volare potest, nisi facultatem
 volandi secundum naturam acceperit; neq;
 terrena bestia ingredi potest, nisi accepe-
 rit secundum naturam ingrediendi facul-
 tatem. Sic etiam & homo non potest agere
 aut velle, nisi secundum naturam faculta-
 tem illam, quæ ἡδονικὴ & ἐπιθυμητικὴ
 dicitur, accepisset: neque enim potest in-
 telligere, nisi facultatem νοητικὴν à natura
 acceperit, neque videre, neque aliud quid
 agere. ac propterea omni natura actiones
 naturales insunt, & simul insunt, quæ
 vero sub voluntatem aut actionem cadunt,
 ea non insunt simul. quod ex fundamen-
 to brevitatibus causa deinde infert, ho-
 minem autem intelligere, ratiocinari,
 velle, & supra res creatas cæteras
 exercere multa, quæ divinitatem sapi-
 ant: Ergo homini facultates ines-
 se, quarum respectu factus ad imagi-
 nem & similitudinem Dei in Scri-
 pturis pronücietur. Hic igitur illa est
 imago Dei in anima nostra: cuius
 essentialia partes tum ipsæ aliquod
 divinitati per naturam simile ostend-
 unt, tum percipiendæ supernaturali
 gratiæ per naturam & gratiam con-
 junctæ sunt idoneæ, quod mox decla-
 rabimus. *Subjicis enim, omnes in uni-
 versum Patres videntur in hac sententia esse,
 quod homo primus conditus fuerit in gratia.
 Sic & Catechesis nostra quæst. 6. Nemi-
 nem profectò orthodoxorum, novi,
 qui aliud sentiat: nec alia est iusta Ca-
 techeseos intelligentia. Sed falli vide-
 ris ἀπὸ τοῦ ὄντος, & distincta conjungere.*

Non enim id sibi volunt, hominem,
 primum fuisse conditum cum gratia
 id est, creationis opere naturam &
 gratiam supernaturalé accepisse: sed
 hoc illud est quod volunt, hominem,
 qui primus cõditus est, fuisse cū gra-
 tia, id est supernaturali gratia à Deo
 auctum esse: quod jam ante in hac
 ipsa propositione tradidimus. Quid
 ergo? non habuit supernaturalé gra-
 tiam in creatione? Si gratiam accipis
 pro benevolentia Dei, habuit gratiã;
 si pro donis supernaturalibus colla-
 tis, non habuit à creatione aut vi
 creationis quæ sunt supernaturalia;
 cum creatio sit principium naturæ,
 vel primus terminus illius, superna-
 turalia vero toto genere ab ea diffe-
 rant: sed habuit in creatione, id est,
 in primo illo statu creationis, in quo
 fuit Adam, donec in peccatum labe-
 retur. Jam vero ut rem facilius in-
 telligas, utamur Solis illius si-
 militudine ad imaginis diviniæ de-
 clarationem. Lunæ sua est imago es-
 sentialis, & relata vel accidentaria al-
 tera. Quæ essentialis, habet suam
 lucem aliquam; sed quæ, nisi respectu
 ad solem habeat, tenebrescit:
 quæ relata, habet lucem scenerati-
 vam à sole, prout respicitur ab eo, ac-
 que in eum respicit. Sic etiam im-
 aginis Dei in homine duplex fuit ratio
 inde à creatione. Nam homo
 suam habuit essentialem lucem in
 anima constitutam, quæ tanquam
 imago Dei micat inter res creatas
 omnes: habuit & relata, quæ res-
 piciebatur à Deo, & respiciebat in
 eum. Essentialis illa imago, natura-
 lis est; respectiva (ut ita dicam) ex
 parte supernaturalis fuit: nam ad
 Deum per naturam conjunctam
 gratia respexit proprio & libero
 voluntatis motu; ad illam per
 gratiam

*Distinctio
 Essentialis &
 Respectiva
 imaginis.*

gratiam (nam quæ Dei naturalis secundum nos actio?) respexit Deus. Essentialiorem ex peccato corruptam habemus, non amisimus planè: illam relatam amisimus: sed restituit hanc Christus ut renovemur secundum Deum ad ipsius imaginem, & essentialis ipsa reformetur, quum naturalia corrupta, supernaturalia amissa essent, ut ante diximus.

*Adsecundum
rationem
Arm. qui
probat homi-
nem Deo de-
cernenti non
fuisse conside-
ratu in puris
natura sibi.*

Sequitur. 2. Quia nulla invenitur dilectio Dei cum electione, seu voluntas erga homines diversimodè se habens, aut diversimodè se habens Dei actus, nisi post ingressum peccatum in mundum, aut à Deo ut ingressum consideratum. Equidem si hoc darem, non tamen eo everteretur eorum sententia, qui hominem communiter à Deo consideratum pronunciant, ut antè ostendimus. Sed tamen, quid si auctoritate, ratione, exemplo assertionem hanc confutavero? Auctoritatem habes Rom. 9. *Nondum enim natus pueris, quum nihil fecissent boni vel mali, ut præstitutum Dei secundum electionem, non ex operibus, sed ex vocante maneret, dictum est ei, maior serviet minori: sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Quid enim sibi illa tria volunt? nondum natus pueris; tum, cum nihil fecissent boni vel mali; item, secundum electionem non ex operibus, sed ex vocante. Esto sanè, inquires: sed hæc de natura in peccato jacente dicuntur. Atqui secernit tam studiosè omnem rationem peccati, & soli vocationi Dei vocantis omnia fert accepta, ut tu ipse, mi frater, si voles attendere (vis autem) facile sis ab axiomate illo deducendus. Huic auctoritati certè omnem ratiocinationis speciem submissurus es. Ephes. 1. elegit nos in Christo ante iacta fundamenta mundi, prædestinavit nos*

*Impugnatur
hæc ratio re-
pensione su-
perius adu-
cta auctori-
tis ex Scrip-
turis.*

*sis: quod per se per Iesum Christum in se. E-
lectio amoris singularis est; quum
elegisse in Christo dicitur, omnis
ratio nostri tollitur: prædestinatio
& personas præcedit, & causas ab
ipsis. Quin hoc sibi volunt præstendi
& prædestinandi verba. Rom. 8. Chri-
stus ipse soli benedictioni Patris sibi
tribuit, quod possessores & possessio
regni sunt constituti a iacto funda-
mento mundi. Math. 25. In pec-
cato, an ante peccatum? contempla-
tione peccati, an citra contemplationem
illius? cur hoc potius, quàm illud,
obsecro? imo cur non potius illud,
cum omnia dicantur in Deo vocante
posita? His rationes accedant. Item ratio.*

1. quæcumque rationes absurdi huc comportantur, eas animadversurus es (si propius expendis) tam ad illam interpretationem, ac potius ad illam magis, quam ad hanc pertinere. Quapropter non sic declinanda absurda, sed potius piè, & commodè amovenda. 2. nego contemplationem peccati ad rationem adoptionis filialis pertinere. Naturam appello testem: si pater gignit filios, antequam exploret aut observet conditionem illorum? Sed hæc genitura, inquires voluntatis, ac non naturæ est: Recte: sed tamen soli voluntati Dei tribuitur, non ulli conditioni nostræ. Omnis conditio nostra excluditur, etiam peccati: sola voluntas Dei, solum propositum in causa statuitur. Aequales in natura, æquales in peccato sola voluntate discernit Deus: quos nec in natura simpliciter, nec in peccato consideratos, sed communiter in Christo filios adoptaret sibi. Ut natura gignuntur filii sine consideratione conditionis ipsorum, ita voluntate suos ab æterno adoptavit Deus. 3. Quod

Quod sapientiæ & gratiæ Dei magis convenit, id potius à Deo factum, & à nobis credendum est, quam quod minus. Magis autem sapientiæ & gratiæ illius convenit, ut filios sine ulla contemplatione qualitatis ipsorum adoptaverit sibi, quam ut ex contemplationis hypothesi: alioqui natura Deo perfectius ageret, in qua parentes sine contemplatione ista procreant liberos. Illud ergo & Deo convenientius, & magis à nobis capiendum fide. Exemplum (si placeat) Angelorum assumemus ad rei confirmationem. Quicumque filii sunt Dei, electione sunt filii: Angeli sunt Filii Dei, Iob, 1. & 2. & 37. ergo electione sunt, ut affirmat Paulus. 1. Tim. 5. electos vocans. Sunt autem electi, citra contemplationem peccati ipsorum; ut qui non peccaverint, sed permanserint in sua origine. Est igitur dilectio Dei cum electione citra rationem considerationemque peccati; quod negare videris assertionem tuam. Fortasse dixeris, id de homine tantum à te dici: Ego vero respondebo, dilectionem & electionem de utroque dici, Angelo & homine, idque ratione communi; cum Deus imaginem suam in utroque collocaverit: cuius fit electio. Certissimus autem locus ille est ex Topic. 2. Si id, quod duobus inter se collatis pari ratione inesse videtur, uni non inest, nec alteri inerit: Electioni Angelorum non inest conditionis ipsorum, aut operum ulla contemplatio: igitur nec hominum electioni inest. Quod si diversa est aliquo modo Angelorum hominumque conditio, non eo sequitur diversam rationem illorum electionis esse: præsertim cum eius rei una sit ratio cuius respectu eli-

guntur. Hæc enim est imago Dei, quam secundum propositum voluntatis suæ conservatam insinuatamve, ad se evocavit, & sibi adiunxit Deus, immutabiliter in Christo substitutam τὰ πάντα ἀκαταμάχιστα, & quam in communi loco naturæ suæ collocaverat, unde propria voluntate defecerunt damnandi iudicio eius. Exemplum præterea nullum adferri potest: quia cætera omnia creata disparis rationis sunt. Carent enim Dei imagine, qua electionis objectum propriè determinatum est. Exemplo igitur Angelorum, non alio illo natura electionis divinæ ex hominibus factæ declarari potest. Sic autem se habuit Dei electio, non ut Angelos peccatores à non peccatoribus, qua peccatores, primum leceverit; sed ut eos non peccatores, qua electos ante & prædestinatos eis ὑποτίτας, ab aliis qui sua voluntate fuerant peccaturi, sola voluntate sua & gratia distingueret. Quid ergo facit, ut de hominibus aliam rationem divinæ electionis excogitari putemus oportere?

Replica ARMINII, sive consideratio Responsionis ad propositionem 10.

Naturalia ego apello, quæ ad substantiam ipsam & existentiam hominis pertinent, sine quibus homo nequit esse homo; qualia sunt anima & corpus & totum ex iis compositum cum omnibus naturalibus proprietatibus, affectionibus, passionibus, &c. *Supernaturalia* appello, quæcunque Deus homini super illa naturalia addidit, quæ quidem ad perfectionem hominis faciunt, verum non qua animalis sed

Quorum naturalia, & quorum supernaturalia ab Arminio vocantur.

qua spiritalis, non ad naturale sed ad supernaturale bonum acquirendum. *Præ naturalia* dico hoc loco quæ supernaturale nihil adjunctum habent. Sensus ergo mæorum verborum est, quod homo non est in puris naturalibus absque supernaturalibus conditus. Neque hic magnopere contendo an illa supernaturalia habeat ex ipso creationis actu, an ex superinfusionis actu alio, sed hoc tanquam mæ causæ nec noxium nec utile in medio relinquo. Verum omnino statuo & affirmo, Deum decrevisse hominem condere talem natura, qualem creavit; sed cui supernaturalia nonnulla adderet; utpote quem non id tantum esse voluit quod erat natura, sed quem ulterius in feliciorum statum, sui nempe participationem, promovere voluit, ad quam nisi supernaturalibus donis ornatus pervenire non potuit. Quod autem nego hominem conditum in puris naturalibus & propterea cum supernaturalibus conditum dico, eo non volui significare, actum quo supernaturalia illa sunt communicata esse creationem (nam propositione 26. mea illam gratiam superinfusam appellavi) sed Deum ab actu communicandi suum bonum cum ista parte primæ materiæ vel nihili, unde hominem creavit, noluisse desistere, idque ex decreto æterno suo, donec etiam supernaturalia illi contulisset. Quare & observandum mihi putavi loquendi modum Scripturæ usitatum, quæ dicit, *hominem conditum ad imaginem Dei & similitudinem*, quæ imago & similitudo Dei etiam supernaturalia dona in se complectitur. Quod si verum est, ut ego contendo, tum homo conditus est cum supernaturalibus. Et

enim conditus ad imaginem Dei, quod verbum condendi indistinctè toti imagini tribuitur, absque discretionem eius quod in imagine est naturale homini, & quod supernaturale. Labet huc adscribere Hieronymi Zanchii verba, qui libro primo de hominis creatione cap. 1. ita loquitur de hoc eodem negotio. *Mihi placet sententia eorum qui cum spiraculo vite aiunt etiam inspiratum fuisse à Deo, & transfusum quidquid habuit Adamus cælestis lucis, sapientia, rectitudinis, & aliorum cælestium donorum; quibus Deum referebat, tanquam vera eius imago. Enit enim talis creatus, ut Scriptura docet, dicens, factum eum esse ad imaginem Dei: & Salomo Eccles. 7. Deus fecit hominem rectum. Non fuit autem talis cum solum corpus fuit formatum, Ergo cum incita anima factus est in animam viventem, id est, homo vivens, tunc fuit factus rectus, iustus, &c. eoque simul cum anima, radi quoque divini sapientia, iustitia, bonitatis fuerunt infusi.* Huc usque Zanchius; qui apertè determinat, quod ego in utramque partem indecisum reliqui: idque duplici de causa; sciebam enim id inter doctos disputari, & videbam causæ mæ nihil inde accedere vel decedere. Illa vero supernaturalia, quæ illi concessa sunt, ad posteros transmittenda accepit, ex eodem instituto, ex quo supernaturalia accepit, gratiæ sanè, non ut illa vox quoque denotat principium naturalium, nam ex gratia latè sumta etiam naturam accepimus, utpote indebitam: sed ut contra naturam distinguitur, & ut est principium supernaturalium. Quare id concedere possum, Deum hominem in natura contemplatum, cui faceret gratiam, naturalem hominem cui conferret supernaturalia: sed

Item qua sint pura naturalia.

sed contemplatum decreto administratorie creationis, non decreto prædestinationis, de quo nobis agitur; cui faceret gratiam sufficientem ad supernaturalem felicitatem, non efficacem, de qua nobis quaestio. cui conferret supernaturalia in postero citra exceptionem ex instituto gratiæ sub conditione transferenda, non quæ prædestinatorum essent propria, & certo infallibiliterque illis conferenda, de quibus nobis esse controversia. Quapropter hæc meæ sententiæ non aduersantur; committitur enim in illis fallacia Elenchi. Hoc autem velim tuam Reverentiam semper recordari, me de gratia prædestinationis decreto præparata, & non alio, perpetuo sermonem facere. Probavi autem hominem non esse in puris naturalibus conditum; eo sensu, quo jam dictum est, sine supernaturalibus, siue illa actu creationis siue superinfusionis habere dicatur; & probavi hoc argumento ab imagine & similitudine Dei, ducto, ad quam homo est conditus. Quod meum argumentum validum est, siue imago Dei significet tantum supernaturalia dona homini à Deo collata, ut Catechesis nostra & confesso, & nonnulli Theologorum nostrorum de imagine Dei loquuntur; siue naturam ipsam cum supernaturalibus, quæ mea est sententia: secundum quam id quod dixi, imaginem Dei in homine non esse naturam sed supernaturalem gratiam, intelligi volo, id est, non esse solam naturam absque supernaturalibus, quod sufficit meo argumento. De naturalibus enim non est quaestio; & propterea siue illa sint imaginis, ut ego puto, siue non, ad rem quaestionis non facit: modo

supernaturalia imaginis Dei, ad quam homo est conditus, definitione comprehendantur, obtinui quod volo. Ita quoque verba mea sequentia accipi velim, nempe, imaginem non habere tantum respectum ad naturalem sed etiam ad supernaturalem felicitatem, quod si verum est, ut ipse fateri videris, effeci quod contendo. Ego vero *imaginem Dei* ad quam homo est factus, accuratè definire non volui, quia hoc opus non erat proposito meo: sufficiebat monstrasse quod etiam illa *agnitio iustitiæ* & *sanctimonia* ad imaginem Dei pertinebant. siue in iis imago tota, siue pars consisteret. Nam ad propositum meum utrumque æqualiter facit, qui probare institui hominem non *sine supernaturalibus* esse creatum, & propterea decreto prædestinationis considerari non potuisse, ut in *puris naturalibus* sine supernaturalibus creatum.

Cæterum antequam ad istius meæ argumentationis defensionem venio, de tribus mihi, circa quæ bonæ tuæ responsionis pars occupatur, paulo latius dicendum est. Primum, quæ naturalia quæ supernaturalia appellem, paulo latius quam ante feci, explicabo. Secundò, de imagine Dei dicam, & quænam siue naturalia siue supernaturalia illa in se & sui Definitione complectatur. Tertio, Qua Dei actione tum hæc tum illa habeat homo.

De primò. *Naturalia* appello illa, quæ ad naturam hominis, siue qua homo esse nequit homo, pertinent, quæque ex principiis naturæ fluunt, & ad felicitatem naturalem, tanquam finem & terminum suum, natura sua comparata sunt; qualia sunt corpus, anima, utriusque compositio,

*Salvationi
prima ratio
iis et a præ
sentantur ab
Arimnia.*

*Quæ natu-
ralia, & quæ
supernaturalia
appelles.*

& compositum ex utroque, eorumque naturales proprietates, affectiones, functiones, passiones: sub quibus etiam morales compræhendo, quæ aliquando contra naturales distinguuntur. *Supernaturalia* appello, quæ pars hominis non sunt, neque ex naturæ principis fluunt, sed ad naturæ illius augmentum & perfectionem naturalibus superadduntur, comparata ad felicitatem supernaturalem, & Dei creatoris supernaturalem participationem, in qua illa felicitas consistit. Inter hæc huiusmodi est affectio: quod naturalia capacia sunt supernaturalium ex dispositione Dei, supernaturalia ad naturam augendam, ornandam perficiendam, adeoque supra ipsam evehendam vicissim ordinata. Quare absque homonymia sub naturalium nomine complexus sum, tum corpoream tum spiritalem naturam & ex utraque constantem. Semel monendum est: Vocum homonymias tum notandas & explicandas esse in disputatione, quum uno sensu sumtæ ad rem faciunt, altero minime; quum secundum unum sensum vera est oratio, secundum alium falsa: At quando vera est oratio & ad rem pertinet quocunque modo sumatur, tum explicatione homonymias non est opus. Ita hic vides: ego per naturalia intelligo, & quæ inferiori naturæ id est corpori, & quæ superiori naturæ id est animæ competunt, & quomodocunque sumas, argumentatio mea æque firma est & valida. Videbimus postmodum exempla explicatæ homonymias æque in-necessariæ.

Quibus in rebus consistat. Ad secundum de imagine Dei in homine duo mihi consideranda

sunt, tum quibus in rebus illa consistat, tum quæ illarum naturales sint & quæ supernaturales dicendæ. Primo, dico imaginem Dei in homine complecti omnia illa quæ aliquid divinæ naturæ in homine repræsentant, quæ partim homini sunt essentialia partim accidentalia, in Deo autem omnia essentialia: quorum tamen omnium imagines Deus homini noluit esse essentialia, quem ea conditione creare voluit, ut non esset tantum quod erat, sed ut fieri posset quod non erat, & deficere ab eo quod erat. Essentialia voco animam inque ea intellectum, & voluntatem voluntatisque libertatem, & reliquas affectiones, actiones, passionesque quæ ex iis necessariò fluunt. Accidentalibus appello tum morales virtutes, tum agnitionem Dei, iustitiam & sanctimoniam veritatis, & si quæ aliæ sunt proprietatum Dei, in isto momento naturæ ipsius considerandarum, in homine expressæ imaginis, quarum Petrus, nomine *divinæ naturæ* compræhensarum, fideles dicit esse *participes*. Secundò, Hæc omnia ego non puto nomine naturalium venire posse, sed cognitionem illam, iustitiam & sanctimoniam veritatis supernaturalia esse puto, & isto nomine appellanda. Qua in re an te assentientem habeam, dubito. Dicis enim illa esse naturalia uno loco huiusmodi responsionis, & argumenta adfers probandæ isti sententiæ, & alio loco eiusdem responsionis fateris Adamum dona supernaturalia habuisse, licet non ex actu creationis: per quæ supernaturalia nescio quamnam intelligere quæas præter ista ab Apostolo Colof. 3. & Ephes. 4. commemorata. Videris tamen ea quæ supernaturalia agnoscis.

imago Dei in homine, item quæ illarum naturales sint, & quæ supernaturales.

agnoscis, explicare nomine imaginis reflexivæ. Verum si ego tuam sententiam rectè percipiam, si ve non, dicam quæ ad meam stabilendam facere puto, & ad tuam, ut à me est intellecta, infirmendam. Probo itaque illa esse supernaturalia. Primo, ex Coloss. 3. & Ephes. 4. Quæcunque ex regeneratione per spiritum Christi habemus, sunt supernaturalia: at agnitionem Dei, justitiam & sanctimoniam veritatis ex regeneratione per spiritum Christi habemus: ergo sunt supernaturalia. Si quis dicat, nos illa non in solidum habere ex regeneratione, sed tantum eorundem corruptorum renovationem, id quo pacto probetur non video. Phrases enim Apostolicæ secus docent. Nam qui *indueri* debet *novum hominem*, ille non est vestitus novo homine aut ulla eius parte. Ad *novum* autem *hominem* pertinent *justitia & sanctimonia veritatis*. Deinde qui *renovari* debet ad *agnitionem*, illius non agnitio renovatur, quæ corrupta est, sed intelligentia illustratur agnitione nova, quæ per tenebras veteris hominis fuit expulsa. Et hæc ego tantum volui in mea demonstratione, non definire imaginem Dei in homine. Quod vero in ista mea explicatione à mente Apostoli aberrem, videre nondum possum. *Agnitio enim Dei* isto loco à me citato dicitur *imago Dei ipsa*, & *secundum imaginem Dei*. Neque hæc inter se pugnant, aut absurda æquè sunt atque ut illa vis videri *imago*, inquis, *Dei est agnitio congruens imagini Dei, ergo imago Dei negatur esse alterutrum, si ve agnitio si ve imago*. Nego sequi, si recte illa definitio sumatur, nempe hoc pacto:

Imago Dei in nobis per Spiritum

regenerantem recreata, est agnitio Dei congruens imagini Dei, in qua initio sumus creati. Duplex enim hic imaginis respectus, qua recreatur in nobis per Spiritum Christi, & qua olim increata est per Spiritum Dei. Eaque cognitio non tantum modo sed toto genere differt à cognitione veteris hominis: neque ipsa renovari dicitur, sed *homo renovari* dicitur in illam. Fateor autem me non capere, quomodo agnitio sit actus imaginis Dei, & imago ipsa fons & principium illius actus, id est, cognitionis. Putavi enim huc usque hominem ad imaginem Dei creatum dici, si ve in imagine, hoc est imaginem Dei factum, propterea quod mente, voluntate, agnitione Dei, justitia, sanctimonia denique ipsum Deum archetypon referat. In altero dicto ex Ephes. 4. non ponitur, *veritatem, justitiam, & sanctimonia*, sed duo tantum, *justitiam & sanctimoniam*, quibus attribuitur *veritas*, hoc est, sinceritas, puritas, simplicitas. Et agnitio membrum illius veritatis non est, sed donum in intellectu seu mente hominis increatum quemadmodum justitia & sanctimonia voluntati seu potius affectui hominis sunt ingenerata.

Secundo, Probo eadem esse supernaturalia, hoc pacto. Illa secundum quæ sumus & dicimur *participes divinæ naturæ & Filii Dei*, sunt *supernaturalia*: at secundum *agnitionem, justitiam & sanctimoniam* sumus & dicimur *participes naturæ divinæ & Filii Dei*: Ergo sunt supernaturalia. Maior probationis non est indiga. Minor patet ex 2. Pet. 1. vers. 1. 2. 3. 4. inter se collatis. Tertio, Media illa quæ commensurationem habent ad *supernaturalem felicitatem*, sunt super-

Probat Armin. agnitionem Dei, justitiam & sanctimoniam veritatis in homine supernaturalia esse, quod dicitur in 1. Cor. 2. 14. Prima.

Tertia.

pernaturalia. At talia sunt *agnitio Dei, iustitia & sanctimonia*. Ergo supernaturalia.

Quarto, *Causæ immediatæ actuum supernaturalium* sunt supernaturales. At *agnitio Dei iustitia & sanctimonia* sunt causæ immediatæ actuum supernaturalium. Ergo *supernaturales*.

Venio nunc ad probationes tuas, quibus probare contendis *imaginem Dei esse naturalem in homine*, & qualitates illas *agnitionem iustitiam & sanctimoniam naturales non supernaturalis esse*.

Primum argumentum tuum est. Supernaturalia sunt ablata, naturalia corrupta: At veritas, iustitia, sanctimonia sunt corruptæ, non sublata: non igitur supernaturales, sed naturales. Probatur *assumptio*. Nam principia eorum sunt in nobis à natura: non essent si sublata essent. Respondeo; ut *maiores* concedam: *minor* mihi nullo modo est verisimilis, ne per additam quidem illam rationem. Dico enim agnitionem illam quæ est secundum pietatem, iustitiam illam, & sanctimoniam, de qua Apostolus, non corruptas, sed sublatas esse; nullaque earundem in nobis post lapsum manere principia. Fateor principia & semina virtutum moralium, quæ analogiam quandam & similitudinem habent ad istas spirituales virtutes, in nobis manere post lapsum, quin & ipsas virtutes morales, licet, per peccatum corruptas. Hæc similitudo fallere potest non accurate inter hæc & illas spirituales virtutes discriminantem. In hac sententia mea, qua statuo illa dona esse ablata, habeo præeuntem Catechismus nostrum quæstione 9. his verbis: *Homo se & omnem posteritatem divinis*

illis donis orbavit. Quæ autem sint illa divina dona, explicatum est quæstione sexta præcedente, nempe, *iustitia & sanctitas*. Nescio an etiam tuam Reverentiam hic mihi habeam assentientem. Sic enim in thesibus de originis peccato abs te anno 94. disputatis, thes. 18. *Nam ut in Adamo integritatis humana forma fuit iustitia originalis, in qua est à Deo conditus, sic corruptionis forma ac potius deformitas fuit iustitia illius vacuitas*. thes. 19. *ac illam quidem formam scriptura imaginem & similitudinem Dei nominat*, &c. thes. 20. *Hanc vero formam scriptura imaginem & similitudinem Adami nominat*. Si ego ista rectè intelligo, puto ex illis planè sequi, iustitiam originalem fuisse sublata, & propterea supernaturalem esse juxta regulam: *supernaturalia ablata; naturalia corrupta*. Habeo etiam mihi ad stipulantes plerosque Patres, fors omnes. *An brosius* de Helia & jejuni cap. 4. *operus erat Adam virtutum velamine priusquam prævaricaretur, sed tanquam exilus prævaricatione vidit se nudum, quia indumentum quod habebat amiserat*: & planius distinguens inter ablationem supernaturalium & naturalium corruptionem, sic inquit in Lucam lib. 7 in cap. 10. *Lucæ. Qui sunt isti latrones, nisi Angeli noctis & tenebrarum, &c. Hi ante dispoliant, quæ accepimus indumenta gratia spiritalis, & sic vulnera inferre consueverunt*. *Augustinus* de Trinitate lib. 14. cap. 16. *Homo peccando iustitiam & sanctitatem veritatis amisit propter quod hæc imago, deformis & decolor facta est; hanc recipit cum reformatur & renovatur*. Item cap. 11. lib. 14. de Civitate Dei. *liberum arbitrium amissum dicitur*. Ut hoc concludam, velim intelligere quæ sint illa spiritualia quæ ablata sunt

Quarta.

Ad rationes
Iuris quibus
constat præ-
bere imagi-
nem Dei in
hominis esse
naturalem.

Ad primam
inde ductam
quod non sit
ablata, sed
corrupta.

sunt seu amissa, si non sint *agnitio* Dei, *justitia, sanctimonia*.

Alterum argumentum est, quidquid convenit speciei, id est naturale. At imago Dei convenit speciei. Ergo est naturalis. Resp. *Maior* non est universè vera. Convenit enim aliquid speciei vel communicatione per naturam & naturalia principia, vel ex instituto gratiæ. Quod illo modo convenit est naturale, non quod isto. Ad *minorem* quod attinet, dico Imaginem convenire speciei partim per naturam, partim ex instituto gratiæ, ergo imago Dei est partim naturalis partim supernaturalis in homine, secus si concluderis ex particulari universale intuleris, quod fieri nequit. Si maiori propositioni addatur quid unde ita expleatur: Quidquid est speciei, & individuis per naturam ingeneratur id est naturale: Iam illam concedo totam. At assumptio tum tota vera non erit. Imago enim Dei tota per naturam non ingeneratur; nam illa eius pars quæ est in *veritate & justitia & sanctimonia* non ingeneratur per naturam; sed communicatur per actum gratiæ ex instituto gratiæ. At communis esse imago non potest, si non sit naturalis. Nam naturalia eo quod communia sunt, differunt à personalibus; (à supernaturalibus dicendum fuit, de his enim quæstio.)

Infantia.

Responsio. Respondeo, aliquid esse commune dupliciter; vel secundum naturam simpliciter, vel ex instituto gratiæ sub conditione. Imago Dei communis est partim secundum naturam & simpliciter, in iis quæ hominis sunt secundum essentiam ipsius, & quæ à natura illius separari non possunt; partim ex instituto gratiæ sub conditione, in iis, quæ non ad

essentiam sed ad perfectionem supernaturalem hominis faciunt. Illa omnibus hominibus simpliciter ingenerantur; hæc posteriora sub conditione, si nempe principium speciei universale & individuum principiale integra illa sibi servaverit. Imago ergo tota communis, sed partim per naturam, partim ex instituto gratiæ: per naturam illa pars quæ naturalis dicitur: ex instituto gratiæ illa pars quam ego supernaturalem appello. Et hoc est illud, quod dicit Scriptura: *Sethum ad imaginem & similitudinem Adami genitum*, non similitudinem Dei. Genitus enim est ad imaginem Dei, non qua illam integram cum Adamo communicavit Deus, sed qua illam Adamus sibi servavit: Servavit autem sibi non integram: ergo non integram communicavit. Non integra autem & integra non modo tantum & gradu differt, sed & essentialibus nonnullis illius imaginis partibus, quas habet integra, & quibus caret non integra imago: quas habuit Adamus ex integra communicatione Dei, quibus caruit Sethus ex defectiva communicatione Adami.

Tertium, tuum argumentum est. *Ad tertiam inde duclam, quod non au- casur immolte ingenerari, aut creati, et renovari.*

Imago Dei non dicitur in nobis ingenerari aut creari, sed instaurari & renovari; ergo non est amissa seu ablata, sed corrupta. Resp. Antecedentis rigidè sumpti neutra pars vera est; sed commodè explicari utraque pars vera est, sed neutra meæ causæ noxia. Doceo quod ad illud, nempe neutram partem veram esse. Nos enim dicimur in *Christo nova creatura*; dicimur *creati ad bona opera*. Petit David ut *animum mundum creet in se Deus*. Nullibi dicitur imago Dei in nobis instaurari &

renovari; sed nos *renovari in agnitionem convenientem imagini Dei: renovari spiritu mentis nostræ: dicimur & transformari per renovationem mentis nostræ.* Si tamen quis commodè explicet, utrumque verum est, sed apprimè conveniens sententiæ meæ, quod ita doceo. Imaginis Dei in nobis partes sunt duæ respectu nostri. Una nobis essentialis, altera accidentaria. Essentialis est anima mente, affectu & voluntate prædita. Accidentaria est agnitio Dei, iustitia, sanctitas veritatis, & similia dona gratiæ spiritalis. Illa non dicitur ingenerari aut creari in nobis, non enim amimus illam, sed instaurari, & renovari in nobis quia reformata & corrupta est. Hæc non dicitur restaurari aut renovari in nobis, tum quia subjecti defectu locum non habet in nobis, tum quia corrupta & deformata non est; sed dicitur ingenerari & increari (nam nos novæ creaturæ accessu eius dicimur) quia formæ instar est, cuius introductione essentialis illa instauratur & renovatur. Hunc sensum Apostoli verba planè designant, quibus non ipsa agnitio renovari dicitur, sed nos qua imaginis Dei, quæ nobis essentialis est, participes *renovari* dicimur in *agnitionem*, tanquam in novam formam, *secundam imaginem Dei* quæ nobis accidentaria est. Vtrumque ergo verum. Imago enim Dei in nobis restauratur & renovatur, nempe mens & voluntas nostræ, affectusque animæ nostræ: & imago Dei in nobis ingeneratur & increatur nempe agnitio Dei, iustitia & sanctitas veritatis. Illa huius subjectam est, hæc forma illi divinitus ingenerata. Et propterea firma manet argumentatio Moïsis homicidam occidi iubentis: In

homine enim etiam post peccatum manet imago Dei, quæ illi est essentialis, seu pars illa quæ ad essentialiam hominis pertinet: licet pars illi quæ accidentaria est per peccatum sit ablata.

Sequitur nunc de actu Dei, quo imaginis & hanc & illam partem habemus. Illum actum ego non distinxî; tum quia phrasin scripturæ usurpare volui; quæ *creationis* voce utitur ad significandum actum quo imaginem & similitudinem Dei in se habet homo: sic enim dicit: *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, &c: *creavit Deus hominem ad imaginem suam*: tum quia utrumque æqualiter meo proposito serviebat. Verum si res accuratè pensetur, distinguendos illos actus puto, alterumque *creationis* voce, qua naturalia habet, alterum *superinfusionis*, qua *supernaturalia*, rectè appellari. Est enim duplex in homine vita, animalis & spiritalis. animalis qua secundum hominem, & spiritalis qua secundum Deum vivit. illius principium est anima in homine intellectu & voluntate prædita; huius Spiritus Dei eximias illas agnitionis iustitiæ, sanctitatis dotes animæ communicans. Verisimile est non eodem actu utriusque vitæ tam diversæ principia homini indita esse, sed diverso. Cæterum quocumque modo, sive duplici actu sive unico actu ista habeat homo, meæ sententiæ non interest, modo constet, tum hæc, tum illa habere hominem, antequam actu prædestinationis circa illum versetur Deus: habere inquam respectu considerationis diviniæ. Quod ego omnino statuo, quia illatum naturalia tum supernaturalia toti speciei sunt collata: illa

111. Quod est
Dei & illam
& hanc ima-
ginem divina
partem habet
tum.

Imaginem
Dei in homi-
ne partes duæ,
una essentialis,
altera ac-
cidentaria.

Illam in nobis
post peccatum
renovatur,
hæc ingenera-
tur sua crea-
tura.

simpli-

simpliciter, hæc sub conditione, si principium speciei ista sibi servaret. Hinc concludo: Si collata speciei, ergo collata decreto providentiæ, ut hæc contra illam distinguitur: si collata sub conditione, jam non collata decreto prædestinationis, quod sub conditione nullum donum confert.

Hinc jam constat meam argumentationem firmam esse. Si enim homo ea conditione à Deo est creatus, ut naturalia non sola, sed etiam supernaturalia haberet, sive eodem actu creationis, sive alio superinfusionis, (de quo ego nunquam contendi) hinc consequitur, Deum prædestinationis & reprobationis actibus, qui homines discriminant, non potuisse circa homines ut in *puris naturalibus* consideratos versari. Verum & hoc postea fateri videris, quod homo etiam supernaturalia habuerit in primævo statu, sed ex augmento supra naturam, non ex actu creationis quæ principium est naturæ. Hoc accipio, & inde concludo: Quia illa, quæ primus homo habuit, omnes eius posterius in eo habuerunt, (totum enim quod ille erat, & nos eramus in illo, ut est thesi 40. disputationis de peccato originis antea citatæ) illa ex natura, hæc ex instituto gratiæ; hinc sequitur Deum non potuisse versari decreto de quo agimus, circa hominem in *puris naturalibus* consideratum. Imo nec circa hominem ut cum supernaturalibus consideratum. talis enim præteriri non potuit, vel saltem præteritus non est, nisi prævisio quod supernaturalia illa sua prævaricationis & peccato esset amissurus.

Quod dicit ista, ut ut vera sint, non adversari tamen illi sententiæ

quæ hominem considerat communiter; illud momentum haberet, si probatum esset hominem communiter considerari posse decernenti Deo, aut consideratum esse. Sed hæc mea argumenta etiam adversus illam sententiam valere existimo. Si enim Deus non potuit hominem considerare in *puris naturalibus*, si non in *supernaturalibus*, si non *extra peccatum*, habens illum pro objecto actus prædestinandi & reprobandi: Iam quoque eundem *communiter* considerare non potuit. Communis enim consideratio exclusa est per necessariam alicuius circumstantiæ particularis, quæ sit ratio formalis objecti, considerationem: extra quam rationem formalem hominem considerare non potuit Deus isto decreto circa hominem versatus. Deinde, quum excludatur circumstantia quam communis consideratio sub se comprehendit, quomodo potest communis consideratio nihilominus locum habere?

Quæ de *essentiali* & *respectiva* imagine dicit, si hunc sensum habeant; quod essentialis imago veritatem & justitiam & sanctimoniam comprehendat, & tamen tota sit naturalis homini, quemadmodum ex nonnullis abste allatis colligi posse videtur; tum aperte dico me illa probare non posse, quin contrarium me probasse existimo. Si vero essentialem imaginem appellas, omne id quod homo secundum imaginem Dei habet sibi essentialia: concedo. Sic *respectiva* complectetur, quæ ego *supernaturalia* appello & *accidentaria*. At quia hæc, præmissis iis quæ posui, ad sententiæ meæ destructionem non faciunt; pergo ad alteram argumentationem meam.

Ad distin-
dionem essen-
tialis & re-
spectiva imago-
nis.

Sequitur hunc
primam ratio-
nem, sive argu-
mentationis
substantio.

*Salvatio se-
cunda argu-
mentatiōis.*

Illa ita habet. Quia nulla invenitur Dei electio cum electione; seu voluntas Dei erga homines diversimodè se habens, aut diversimodè se habens Dei actus, nisi post ingressum peccatum in mundum, aut à Deo ut ingressum consideratum. Hæc ratio si vera est; evertit etiam sententiam, quæ dicit hominem communiter consideratum. Si enim nulla est Dei electio & reprobatio de hominibus nisi post ingressum peccatum, jam homo non communiter, sed cum circumstantia peccati præcisè est consideratus. Sed *au-*

*Ad tria illa
qua in contra-
rium allegata
sunt à Iuano,
& primo qui-
dem ad aucto-
ritatem.*

Authoritas ex tribus locis Scripturæ est desumpta Rom. 9. Ephes. 1. Matth. 25. Nullus mihi adversatur: qui non nego ab æterno factam electionem & reprobationem, non dico peccatum causam esse decreti, sed conditionem tantum in objecto requisitam. Locus ad Romanos 9. mihi non adversatur. Primo, quia *Iacob & Esau* jam tumerant concepti in peccato quum illa verba *Rebecca* dicerentur ut ex textu apertè liquet. Quod autem *nec bonum nec malum fecisse* dicuntur, id intelligendum de eo quod ipsos discriminaret, quemadmodum multis locis ab Augustino explicatur. Secernit ergo Apostolus omnem rationem peccati, scilicet, qua essent discreti, non illius cuius æqualiter ambo rei erant. Secundo. Quia *vocationi Dei* vocantis, omnia tribuit, quæ ex *miseriordia* est, & erga solos peccatores administratur. Tertio, *Quia propositum Dei quod ex vocante firmum est, non ex operibus, est propositum gratiosum in Christo, de cuius promissione dicitur Rom. 4. v. 16. quod firma sit toti semini ex fide & per gratiam: fide nimirum Christi*

seu in Christum, quæ solis peccatoribus convenit: qui enim non peccavit, non indiget fide in Christum, cum per legem contingere possit iustitiam & inde vitam. Hæc ita ad locum illum responsa sunt, ac si de propriis *Esau* & *Iacobi* personis extra typum intelligendus esset. Verum longe alius illius loci est sensus, quemadmodum comprobari posset si necessitas id postularet. Venio ad locum ex 1. capite ad *Ephesios* citato: ille tantum ab est ut meæ sententiæ sit contrarius, ut postea ex eodem loco firmiter meam sententiam sim comprobaturus. Dicitur enim *electio facta ab æterno*: ego idem fateor. Dicitur *facta in Christo*: ego ad stipulor. Dicitur *facta ad adoptionem filiorum per Christum*: ego consentio. sed nihil video ob stare hæc, quominus & hoc verum sit, quod peccatum sit conditio in objecto electionis & reprobationis requisita. Tollitur nostri ratio qua causæ electionis nostræ. Præcedit prædestinationio personas respectu actualis existentia ipsarum, non qua à Deo considerantur. Prædicat causas ab ipsis re ipsa existentes, sed non ut ab æterno à Deo prævisas: quanquam in prævisione Dei non sunt ut causæ prædestinationis, sed ut conditio in objecto requisita. Matth. 25. dicuntur *benedicti Patris possessuri regnum ipsis* ex mera Dei benedictione *preparatum*: sed *benedictione in Christo*, quæ tollitur *maledictio* quam illi ipsi benedicti erant commerti jam tum in præscientia Dei, antequam in Christo benedicerentur: sed *regnum, quod illis preparatum est sanguine Christi, regnum* ad quod evchuntur ex ignominia & servitute peccati. Si considerasset tua dignitas quid illud sit quod

in controversia est, nunquam putasset sibi istos locos, puto, adversus me usurpandos.

Secundo, ad rationes,

Rationes illæ non magis sententia meæ nocent pugnant enim contra sententiam quæ peccatum decreti causam facit, non contra eam quæ vult peccatum esse conditionem in objecto requisitam. Venio ad singulas. Ad *primam* dico, quod sententia mea nullius absurdi est præcedanea aut confessoria, donec commonstretur. *Secunda* & *tertia* ratio immutant statum quæstionis. Excludunt enim peccatum ab isto decreto ut causam ob quam Deus adoptaverit sibi filios, seu ex qua id decretum fecerit; de quo non est quæstio. Dico igitur ad *secundam*; quod hic agatur de adoptione in Christo facta, quæ nemini contingit nisi per fidem in Christum, ad quam non gignimur sed regnimur à Deo. Unde probatur quod sit peccatorum, & ex peccatoribus æqualibus in peccato, non ex hominibus æqualibus in natura. Ad *tertiam* respondeo. Primo, Ex verbo Dei judicandum quid sapientiæ & gratiæ Dei magis minusve conveniat. Secundo, Sapientiæ & gratiæ Dei æquè convenire dico, ut sibi filios adoptet ex non peccatoribus, atque ex peccatoribus, & viceversa, si ita velit. Extra propositum enim est quod dicitur de contemplationis hypothefi. Tertio, Sapientiam & gratiam, secundum quam Deus filios sibi ex hominibus adoptat, esse *sapientiam illam occultam quam præstierat, Deus ante secula in gloriam nostram, quam nemo principum seculi huius cognovit, qua sapientia est Christus lesus crucifixus, quæ scandalo est Iudeis*; & gratiam esse misericordia

jectam: gratiam quæ fit peccatori; quæ est in Christo. Quæ sanè longè illustrius facit ad Dei gloriam, quam gratia quatenus contra misericordiam distinguitur: & tanto quidem quanto indignior est illa qui malè meritis est, quam qui nihil sit promeritus neq; boni neq; mali.

Exemplum Angelorum antea commonstratum est non simile sed dissimile esse. Deus enim alio modo curare voluit salutem hominum quam Angelorum. Ergo diversa ratio prædestinationis horum & illorum. Posuit Deus in utrisque imaginem suam, sed diversa conditione, nempe in Angelorum nonnullis conservandam, in nullis restaurandam; in hominum nullis conservandam, in aliquibus restaurandam. Temperavit Deus, ut Augustinus ait, ita Angelorum & hominum naturas, ut in iis primum commonstraret quid posset liberum illorum arbitrium, deinde quid gratiæ suæ beneficium; gratiæ conservantis in Angelis, gratiæ restaurantis in hominibus. Commonstravit in Angelis quantum illa gratia valeret, nempe; gratia contra misericordiam distincta. Commonstravit in hominibus quantum hæc valeret, nempe, gratia misericordia juncta, utrumque ex proposito æterno suo. Quia ergo in hominibus facit quod in Angelis non facit, & in Angelis quod in hominibus non facit, & quidem ex decreto prædestinationis: hinc concludo, aliam esse rationem divinæ prædestinationis de Angelis, aliam de hominibus. Nulla igitur est dilectio Dei cum electione circa homines citra contemplationem peccati. De Angelis nobis quæstio non fuit; & ego in mea ratione expressè hominum

Tertio ad exemplum Angelorum

mentionem feci: quare, quod de Angelis probatur, nihil ad rationis meæ refutationem facere potest.

XI.

Propositiō ARMINII II.

Secundo, ad electionem quod attinget. 1. Electio facta dicitur in Christo, qui mediator ordinatus est peccatoribus, & Iesus factus, non ut salvaret aliquos in pura natura sua consideratos, sed populum suum à peccatis ipsorum. Hic præordinatus dicitur, & nos in illo: & ille ordine nature & causarum prius quam nos: ille ordinatus salvaret, nos salvandi. In tali autem Christo & ita considerato, ut illum nobis Scriptura describit, considerari non potuit homo in puris naturalibus constitutus. Ergo multò minùs in illo eligi. 2. Electio facta dicitur ex gratia, quæ contra naturam dupliciter distinguitur, tum puram & *ἀπλῶς* consideratam, tum ream & corruptam. Illo modo accepta significat bonitatis progressum ad bonum supernaturale creaturæ eius à natura capaci imperitendum: hoc modo, bonitatis ulteriorem progressum ad bonum supernaturale communicandum cum homine reo & corrupto, quæ misericordiæ etiam nomine in Scripturis appellatur. Atque hoc posterioris significatu gratia in Apostolicis scriptis, meo iudicio, accipitur: præsertim ubi de electione, justificatione, sanctificatione, &c. agitur. Quod si ita est, tum electio ex gratia non est facta ex hominibus in pura natura, sed in peccato consideratis.

Responsio IVNII ad II. Propositionem.

Facta quidem est electio à Deo Patre in Christo Mediatore: sed Mediatorem solum peccatoribus ordinatum esse, id vero non est simpliciter verum. Non ergo valet consequentia. Deinde vero, ut daremus veram esse, tamen nihil adversus eos efficeret, qui hominem communiter in electione respici pronunciant. Mediatorem vero non esse peccatoribus solum ordinatum (ut nihil de illa mediatione dicam, quæ in creatione & natura Christo tribuitur: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est: in ipso vita erat, & vita erat lux hominum, &c. Ioan. 1. per quem Deus condidit secula, Heb. 1. &c.) unico argumento demostro evidentissimè.

Quibuscumque Christus est caput in æternum à Patre datus, eorum est Mediator: Angelis & hominibus datus est à Patre caput: ergo horum & illorum Mediator est. Angeli autem non peccaverunt: non ergo Mediator solum peccatoribus ordinatus. Singula, si placet, excutiamus, ut rem amplius teneamus. Caput quum dicimus, tria consideramus ex natura comparatione; ordinem, quo re ipsa, & dignitate, atque auctoritate primas tenet in toto corpore: perfectionem, qua omnes sensus & interiores, & exteriores in sese ut fons eorum, & motus principium, continet: virtutem denique qua virtus omnis, sensus, motus, & tota gubernatio in alia membra ab eo solet influere. Secundum rationem hanc est quidem Christus caput rerum creaturarum omnium

*Ad primam
rationem
Armi. legas
Iunius Christi
solum peccato-
ribus: vult
esse ordina-
tum in Me-
diatorem.*

*Rationes ad-
d. Ita, quod
etiam Ange-
lorum sit Me-
diator, quia
cum istis illor-
um est ead-
em.*

communiter; caput, inquam, naturæ superioris, inferioris, & eorum omnium quæ in natura sunt: sed nos universalem rationem hanc transcendimus, quum caput datum in æternum contemplamur. Æternitatis secundum Deum capaces sunt Angeli & homines: utrisque Christus est caput in æternum à Patre datus, non solum ut in æternum sint (quod naturæ spiritualis est) sed etiam, idque speciatim per gratiam, ut in æternum hæredes sint æternæ gloriæ, tanquam filii Dei, hæredes Dei, & cohæredes Christi. Hi per *ἡμετέρας* gratiæ in Christo Iesu omnes ad unum finem, gloriam puram divinam videndam, fruendam, atque prædicandam, à Deo sunt ordinati, & corpus ex eis Christi mysticum, Ecclesia cœlestis constituta. Denique ut animalis caput illud est, unde virtus, sensus, motus influit in membra corporis, in tota hac vita; si: in tota illa æterna vita corpus in se sentia à Christo capite suo vegetatur; & membra singula eo immutabilitatem vitæ, id est, æternitatem obtinent, quod subsistant in capite suo Christo, extra quem alioquin essent diffluxura. Qua autem ratione Christus Angelorum & hominum caput, eadem Mediator est: nam ut caput, adjungit sibi eosdem, quos, ut Mediator, adjungit Patri. Quod Christus caput & Mediator est, re unum & idem est; ratione solum diversitas intervenit, quia caput ratione nostri ad ipsum dicitur. Mediator vero ratione nostri ad Patrem. Atqui, Angelos non redemit Christus, ut redemit nos. Certum id quidem est: sed Mediator & Redemptor inter se differunt, ut genus & species. Chri-

stus Angelis Mediator conservacionis est, confirmationisque; nobis vero & redemptionis Mediator est, & conservacionis ex quo redempti sumus. Sic utrisque Mediator, quamvis modo differente, dicitur. Vera igitur est illa propositio nostra; quibuscunque Christus est caput in æternum à Patre datus. eorum & Mediatorem esse. Angelis autem & hominibus datum esse à Patre caput, proinde & Mediatorem docet Apostolus Colof. 1. quum de Christo dicit, *est imago Dei in visibilis, puta Deum Patrem sermone & opere*, maxime eis quos sibi dedit Pater, representans, ut Caput & Mediator ipsorum; *primogenitus omnis creatura*, nempe, quam prædestinavit *eis ἡμετέρας* & genuit Deus per gratiam, ut filij sint ipsius: nam *ἡμετέρας* est comparatio, & sic accipiendus locus. Deinde vero explicans utrumque illud attributum subdit, primum quidem cõmuniter. *Nam in eo condita sunt omnia quæ in cælis sunt, & quæ in terra, visibilia & invisibilia* (hæc autem exponit, ut *ἀρξὶς ἀρχαῶν* larvam adimat, quos epistola illa expugnavit) *sive throni, sive dominia, sive imperia, sive potestates, hæc omnia per ipsum & in ipsum condita sunt, estque ipse ante omnia, & omnia in ipso consistuntur*, deinde vero singulariter, respectu corporis gloriosi, cujus proprium Caput & Mediator est, & *idem est caput corporis Ecclesia qui est principium*, confirmatione gratiæ: redemptione vero *primogenitus ex mortuis*, quorum omnium communis finis, *ut sit inter omnes ipse primas tenens*. Causa, decretum Patris, prædestinantis Filium adoptandis Filiis, *quoniam libuit Patri, ut omnis plenitudo in eo inhabitaret*, ex qua habent Angeli & hauriunt, & *ut per eum omnia*

reconciliaret sibi, facta pace per sanguinem crucis eius, &c. Evidentius exponit cap. 2. quum deterrens ab Angelorum cultu specie Philosophiæ dicit, nam in eo habitat omnis plenitudo Deus corpus corporaliter, & estis in eo completi, qui est caput omnis imperii & potestatis, nimirum Angelicæ, ad cuius cultum sollicitabantur illi. Nam de omni sollicitante ad Angelorum cultum ibidem postea affirmat, eum non retinere hoc caput (Angelorum autem caput dixerat) ex quo totum corpus per commissuras & connexus suppeditatum & compactum augetur Dei augmento. Idem Ephel. 1. Quæ cum ita sint, omnino statuendum est, Mediatorem ordinatum esse peccatoribus; at non solum illis, cum & Angelorum sit Mediator, qui in origine sua perstitit; Redemptorem vero peccatoribus solum ordinatum esse. Atque hoc ipsum altero quoque modo possumus exprimere, si dicamus. Mediatorem ordinatum esse, tum ijs qui peccare poterant, ne peccarent; tum ijs qui peccaverant, ut salvi fierent à peccatis ipsorum. Eodem pertinet uterque interpretationis modus. De nomine Iesu eadem ratio. Sed quid multis opus est? Dicimus Mediatorem & stantibus & lapsis ordinatum esse, Redemptorem non nisi lapsis: stantibus, ut persistant, lapsis ut resurgant & persistent. Ex eo sequitur, servato planè eodem argumentationis genere, quum electio facta in Christo dicatur, Deum igitur hominem communiter nondum conditum, nimirum in sese, & conditum in natura, stantem & lapsum respexisse: id autem est, etiam in pura natura sua consideratum: quod negas. De sequentibus eadem ratio. Ad argumentationem secun-

dam venio. Electio, inquis, facta dicitur ex gratia: Gratia dupliciter dicitur, quum natura opponitur; & posteriore significato accipienda est in hoc argumento: Ergo non est facta ex hominibus in pura natura consideratis, &c. Nonne vides, mai frater, in hac argumentatione non valere consequentiam à non diviso ad divisum, ut vocant, & æquivocationem esse? In propositione gratia dicitur communiter, in assumptione oppositè: in illa simpliciter secundum essentiam ipsius; in hac secundum quid; nempe, secundum differentes objecti modos, qui nihil faciunt ad essentiam gratiæ. Quin potius ita argumentabimur? Electio est ex gratia: gratia ad eos respicit, quos statuit; & quos restituit in bono vindicatos a malo: Electio ergo eosdem respicit. Quod enim dicitur communiter, id natura & ratio postulant communiter accipi, nisi restrinxerit subiecti prædicative necessitas, aut adjuncti determinatio. Electionem autem communiter dici, demonstrat Angelorum & hominum comparatio luculentissimè. Dicis, posteriore significato gratiam accipi in scriptis Apostolicis in hoc argumento & consimilibus. Rectè; sed hoc non fit restrictione nominis gratia, quæ in Deo & à Deo omnia complectitur, sed xarà τῆς, restrictione objecti: in objecto restrictio est, puta homine, non in adjecto. Quid? si rusticus famulo mandaverit, ut agrum colat, qui ager primo tempore sit purgandus, tum arandus, deinde conferendus, &c. an colendi verbum propterea ad unum quid restrinxerit? Generale manet, ac commune, quod generale est, sive commune, neque propter rationes singulares objecti enervatur illius gene-

Ad secundam rationem Arm. dicitur lumen cum argumentari à non diviso ad divisum.

Cum gratia natura communiter opponitur hoc fieri restrictionem ob eam.

Sim le à natura agri.

gene-

Christum Mediatorem Angelis ordinatum esse, ut persistens sicut hominibus ut resurgant.

generalitas. Non valet igitur, ut vides, ex vitiosa argumentatione ducta consequentia: nec dictum simpliciter ad id quod *contra* restringendum.

Replica ARMINII, sive consideratio Responsionis ad propositionem II.

Argumenta hæc duo ut firmissima sunt, ita immota manent ad tuas responsiones. Monstro quod ad prius. Illius vis & robor in eo consistit, quod electio hominum in Christo facta dicitur, ut Mediatore inter Deum & homines peccatores, hoc est reconciliatore & redemptore: unde ita conclusi.

Quicumque in Christo ut Mediatore inter Deum & homines peccatores, id est, reconciliatore & redemptore, electi sunt, illi considerati sunt eligenti Deo ut peccatores.

At omnes homines, qui in Christo electi sunt, sunt electi in Christo ut Mediatore inter Deum & homines peccatores, id est reconciliatore & redemptore.

Ergo omnes homines, qui in Christo electi sunt, considerati sunt eligenti Deo ut peccatores.

Major plana est. Nam primò non peccatores reconciliatore & redemptore non indigent. Electio autem est actus summoperè necessarius iis qui eliguntur. Secundo, Quia Christus ipse non est à Deo consideratus ut Mediator redemptionis, nisi qua talis ordinatus est iis, qui peccaverunt. Prævisio enim peccati in Deo ordine præcessit decretum, quo ordinavit Filium suum Mediatorem, qui apud Deum pro hominibus constitutus offerret victimas pro peccatis.

Tertio, Quia electio hominum à Deo non fit nisi in Mediatore ut per sanguinem suum æternam redemptionem nactus.

Minor patet. Quia Christus Mediator hominum apud Deum non est, nisi qua Reconciliator, Redemptor & Advocatus peccatorum: Mediator inquam, qui Mediationis suæ actu salutem præstat iis, quorum est Mediator. 1. Tim. 2. 5. & 6. Heb. 8. 6. & sequentibus Heb. 9. 15. Hebr. 12. 24. Hinc sequitur *conclusio*: quia veræ præmissæ, & tribus tantum terminis constantes, formaque legitima dispositæ.

Iam videamus, quæ opponantur. Christus non est solum peccatoribus ordinatus Mediator, inquis. Non ergo valet consequentia. Esto verum antecedens, inde tamen non sequitur meam consequentiam non valere. Nam ego in meis præmissis hoc non dixi, Christum solum peccatoribus esse ordinatum Mediatorem, neque hoc agitur inter nos, quorum Christus in universum sit Mediator; & quibus modis. Sed de Christo egi, qua hominibus speciatim ordinatus est Mediator, illis autem non est ordinatus Mediator nisi qua peccatores: nam est ordinatus Mediator ad tollendum peccata mundi. Hoc ergo agitur quomodo hominum sit Mediator. Est ergo hic fallacia ignorationis Elenchi commissa, & à dicto secundum quid ad dictum simpliciter. Ego enim ago de Mediatione Christi secundum quid, nempe qua pro hominibus illam suscepit, tu de Mediatione eius simpliciter & universum considerata agis. Recte autem sejungis considerationem mediationis, quæ Christo in creatione &

Ad ea quæ in contrarium add. eorum.

Questiones hic non esse quor. in Christi sui universum sit Mediator, & quæ modis, sed de Christo qua hominibus ordinatus est Mediator.

Salvatio prima rationis Arm. Specie. his contra secundam sententiam respondentis electionem. Mediatoris voce enim intelligitur hic alius quam Reconciliator sive redemptor.

natura tribuitur: illa enim est prorsus alterius generis & modi. Nam secundum illam est Mediator Dei ad creaturas; secundum hanc creaturarum apud Deum: illa est omnium creaturarum, hæc earum tantum, quæ ad imaginem Dei sunt factæ: illa tendit ad boni creati & naturalis communicationem cum creaturis omnibus instituendam; hæc ad boni infiniti & supernaturalis participationem creaturis rationalibus præstandam. Probas non tantum peccatoribus ordinatum esse Mediatorem; sed citra ullam necessitatem. Non enim hoc inter nos agitur. Probandum tibi fuit esse Mediatorem hominum, non peccatorum; quod scio te nolle, utpote aliter ex Scripturis edoctum. Videamus tamen argumentum. Angelis etiam est ordinatus Mediator: at Angeli non peccaverunt: ergo constitutus est Mediator non tantum peccatoribus. Possim concedere totum: nihil enim facit contra me; qui non dixi Christum universè ordinatum Mediatorem non nisi peccatoribus. Restrinxim enim Mediationem ejus ad homines, ad salutis illorum opus, ad modum quo ipsdem salus comparata est. Vnde, si verum est hoc, ut est, concludo argumentationem meam firmam & immotam manere, qua probavi, in Christo ut hominum Mediatore apud Deum non nisi peccatores electos esse. Velim tuam Reverentiam id perpetuo meminisse, nullam nobis de electione Angelorum, aut Mediatione qua illi salvati sunt, controversiam esse, sed de hominum tantum electione & reprobatione nobis agi, deque modo mediationis quo illi salutem consequuntur: sic

enim animadvertet, quæ generatim sumpta vera non sunt: eadem ad speciale hominum causam applicata verissima esse. Quare non opus est, ut considerem ea quæ de Christo ut Mediatore Angelorum dicuntur. Si tamen & circa id mihi bona tua venia liceat occupari; petam probationem istius propositionis qua dicis. Christum eorum esse Mediatorem quibus caput à Patre est datus. Puto enim mihi causam, id postularum tuum negandi non deesse. Nam Philip. 2. dicitur Christus nomen supra omne nomen accepisse, adeò ut etiam cælestia ipsum adorare teneantur; Propterea quod quum in forma Dei esset ad mortem usque crucis se demiserit. Vbi videmus causam cur caput sit constitutus etiam cælestium, hanc esse, quod Mediatoris munere pro hominibus apud Deum sanguine suo & morte sit functus. Si Mediator esset Angelorum, non rectè ista causa allegaretur, cur Angelorum quoque caput sit constitutus, sed illa mediatio fuit causæ loco adducenda. Hunc enim mihi duo ista capitæ & Mediatoris nomina ordinem & respectum habere videntur, ut hoc prius, illud posterius Christo conveniat, & quidem illud capitæ propter hoc Mediatoris. Mediationis enim actu jus sibi acquirit dominii, cuius possessionem illi tradit Pater, quum capitæ illum titulo insignit. Quod etiam vult illa distinctio in scholis Theologicis usurpata: Christus est Mediator merito & efficacia. Merito prius, inde efficacia. Nam merito suo comparat sibi populum, bona illi beando necessaria & jus potestatemque bona illa populo suo impartiendi; unde fluunt tituli Capitæ, Salvatoris, Ducis, Principis, Domini

Si autem accuratus consideratur, posse proi probationem ad adorandum, imo eam negari.

Argumentum à Mediatione Angelorum non facere contra Arminium.

Domini : secundum quos pro efficacitate sua in populam suam influit bonorum illorum actualis communicatione, quæ merito mortis suæ obtinuit. Hebræorum 2. dicitur **Christus** : *Non Angelos sed semen Abrahæ assumpsisse*. Si jam id valet quod nostri dicunt, hanc assumptionem factam ut pro illis, quoniam naturam assumpsit, mediationis munus obire possit : videt tua dignitas inde concludi posse : **Quum Angelos**, id est, naturam Angelicam non assumerit, pro iis mediatione functum non esse. Adde quod nostri Theologi sæpissime dicunt; Mediatorem Christum non esse nisi qua medius est inter Deum & homines : quod interpretantur de humana natura in unionem personalem à λόγῳ assumpta, ut hac ratione medius esset, participando cum Patre ratione divinitatis, nobiscum quoad humanitatem. Et hinc dicitur **Εμmanuel** duplici sensu; prius quod sit Deus & homo in unitate personæ, inde quod talis existens Deum & homines munere Mediationis conjunxerit. Non autem est medius inter Deum & Angelos. Adde quod Heb. 5. 1. dicitur; *omnis Pontifex ex hominibus assumitur & pro hominibus constituitur in iis quæ apud Deum (agenda sunt.)* At Christus ex Angelis non est assumptus, ergo pro Angelis non est constitutus in iis quæ apud Deum pro Angelis agenda sunt. Imò fidenter dico, nihil esse quod Angelorum causa aut pro Angelis fiat apud Deum mediationis alicuius opere. Adjungo aliud. Mediator non debet minor esse natura, quam illi pro quibus Mediatione fungitur. At Christus secundum naturam suam humanam morti obnoxiam minor est

Angelis. Heb. 2. v. 9. Ergo non est Mediator Angelorum. Denique, ut concludam, dico. Angeli sunt ministratorii spiritus, qui ministerii causa mittuntur propter eos qui hæredes erunt salutis. *Angelus non subiecit Deum mundum futurum, sed Christo Iesu primò, secundario omnibus fratribus ipsius, quorum ipse naturam in se sanctificavit & ad dignitatem illam secum evexit.* Ergo Christus non est Mediator Angelorum. sed inquiet aliquis; an ergo Christus nullo modo Mediator Angelorum dici potest? Respondeo. Mediatore dici dupliciter; vel creaturarum apud Deum, vel Dei ad Creaturas. Angelorum nego Mediatorem apud Deum esse Christum. Sed Mediatorem Dei esse ad Angelos non diffiteor. Hoc enim cum capitis ratione coincidit, quod nomen fateor Christo respectu Angelorum competere, licet ratione diversa ab ea, qua caput est hominum fidelium. Vnio enim quæ inter Christum est & homines fideles arctior est & strictior, quam illa quæ inter eundem est & Angelos, propter humanæ naturæ consubstantialitatem, à quo Angeli sunt alieni. Sed de his satis; quæ sive ita habeant sive non, nihil argumentationi meæ neque accedit neque decedit, omninò autem mecum facis, quum dicis, Redemptorem lapsi tantum ordinatum esse. Inde enim concludo propositum meum. Ergo in Redemptore non nisi lapsi electi sunt. Homines enim non sunt electi ut starent sed ut resurgerent & perstarent, ut recte adnotasti. At quomodo concludere potes, quum electio facta sit in Christo, electio inquam hominum in Christo Redemptore, (ita enim ista sunt sup-

*Redemptor
Lapsi tantum
ordinatus
est.*

*Vnde sequitur
Deum homi-
nes non com-
muniter, sed
lapsos tantum
respexit elec-
tione sua.*

*Salvatio se-
cunda rationis
Arm. specia-
lis contra se-
cundam, en-
tentiam, en-
spicientis
electionem.*

*Negat Arm.
se argumenta-
ri à non diviso
ad divisum.*

*Ratio illa
sylogistica
proposita.*

plenda) hinc sequi, quod Deus hominem communiter, nondum conditum, nimirum in sese; & conditum in natura itantem, & lapsum respexisse. Ego inde contrarium concludi posse & debere arbitror. Ergo Deus electione sua non respexit nisi lapsum. Electione enim respexit in redemptorem, & Redemptor non est nisi lapforum.

Quod ad posterius argumentum atinet, eadem est forma responsionis. Non utor voce *gratia* æquivoce, non utor ea indivisè & divisè simul. Fateor illam usurpari dupliciter, pro *gratia* conservationis & restaurationis; fateor usurpari pro *gratia* indivisè & simpliciter sumpta, & pro *gratia* distinctè, discretè & divisè accepta, hoc est, pro *gratia* aut conservationis aut restaurationis. Sed quid hoc ad rem? an quia voce generali & æquivoce utor, statim æquivocationem committo? At ego illam hic ubique eodem modo accepi, pro ea ex qua homines nonnulli sunt electi. Illa est *gratia* qua restauratio eiq; media sunt præparata, non qua conservatio ejusque media sunt destinata. Hæc enim *gratia* hominibus non est facta.

Ex illa sola salutem obtinent, quotquot ex hominibus salvantur. In propositione erga *gratia* dicitur oppositè, & in assumptione dicitur oppositè, nec hic nec ibi communiter, ut ex hoc syllogismo potest clarere.

Quicumque electi sunt ex *gratia* restaurationis, quæ misericordia est conjuncta, quæ circa peccatores tantum locum habet. illi eligenti ut peccatores sunt considerati.

At omnes homines, electi, sunt electi ex *gratia* restaurationis quæ

misericiordiæ est conjuncta, quæ circa peccatores tantum locum habet. Ergo omnes homines electi sunt eligenti considerati ut peccatores. *Gratia* utrobique dicitur secundum quid, respectu hominum, nec hic nec ibi communiter seu simpliciter. Imo communiter & simpliciter usurpari nequit, ubi de electione sive Angelorum sive hominum distinctè & oppositè agitur. Nam *gratia* simpliciter accepta nec hi nec illi electi, aut salvari: sed utriusque *gratia* distinctè usurpata: Angeli *gratia* conservationis, homines *gratia* restaurationis.

Quando a. universim & indistinctè de electione agitur, tum de *gratia* ut eius causa, univèrse simpliciter & indistinctè est agendum: generi enim generalia sunt tribuenda, quæ postea speciebus singulis pro illarum modo applicentur. Quare argumentatio illa tua est extra controversiam nostram. Electio est ex *gratia*; *gratia* eos respicit quos statuit & quos restituit in bono vindicatos à malo. Electio ergo eosdem respicit. Non enim agimus de electione in genere & simpliciter, quod si sit, *gratiæ* vox ex *ἡγάπη καρδίας* generatim fuisset usurpanda: sed agimus de electione hominum: quare *gratiæ* vox generalis restringenda fuit ad *gratiam*, ex qua homines sunt electi. Ergo præter propositum dicitur, *gratia* respicit quos statuit, hæc enim, de qua agimus, *gratia* non respicit quos statuit: nullum enim hominum *gratia* statuit, restituit tantum circa quos est occupata. At dicis unam esse essentia *gratiam*, tum quæ statuit, tum quæ restituit, distinguuntur tantum & restringi ratione objecti:

*Argumentationem istam
& quicquid
dicit de gratia
simpliciter &
indistinctè
sumta præter
propositum
est.*

Quid

Quid si hoc concedam ! nihilominus firma erit mea conclusio. Nam nobis de objecto & ratione eius formali est quaestio, cuius ratione gratiam restringi & distingui dicis. Illa autem restrictio objecti tantū valet, ut gratia, quam unam dicis essentia, aliter se explicare & applicare debeat objecto peccatori, quam non peccatori; imo & alios suos actus in illo curando adhibere, quam in isto.

Quare etiam in adjecto est restrictio, sed consequenter ex necessitate restricti objecti. Illa autem distinctio sufficit ad concludendum quod volo.

Non enim est quaestio de objectis electionis essentia inter se diversis, sed de objecti, quod unum idemque est essentia, diversa consideratione, diversaque ratione formali. Simili illustrabo. Iustitia in Deo est una essentia, suum nempe cuique tribuens: obediēti quod ipsius est ex divina promissione, & peccatori quod ipsius est ex comminatione. Ex eo autem, quod iustitia objecto applicat retributionem poenae, necessario colligitur objectum illud poena dignum, & propterea peccato obnoxium esse, ita quoque gratiae res habet. Gratia itaque una est quidem essentia, at modo variatur: una est secundum principium & finem; at secundum progressum, gradus & media diversificatur; una est simpliciter & communiter accepta, opposita accepta & distincte duplex est, saltem respectu actuum oppositorum & distinctorum. Ego autem tota hac mea argumentatione gratiam accepi, secundum quid, quatenus modo, progressu, gradibus & mediis variatur, & quatenus opposita sumitur & divisae. Nulla ergo hic commissa æquivocatio, nulla argu-

mentatio facta à non diviso ad divisum, nulla fallacia à dicto simpliciter ad id quod est secundum quid. At hæc omnia ut vera essent, nihil tamen adversus eos efficerent, inquis, qui hominem communiter in electione respici pronunciant. Imo hæc eadem argumenta probant hominem communiter in electione respici non posse, saltem consideratum non esse. Si enim communiter consideratus, tum gratia communiter sumta est electus. Objectum enim commune communem postulat causam. At non est electus gratia communiter sumta, sed opposita, distincte; divise sumpta, est electus. Ergo non communiter consideratus homo, sed restrictive cum circumstantia peccati, item: Si communiter consideratus homo tum electus in Mediatore communiter & indistincte considerato. Sed non est electus in Mediatore communiter verum distincte, qua Redemptor, considerato. Ergo non communiter consideratus in electione, sed restrictive cum circumstantia peccati, quod erat probandum. Similitudo agri colendi huic sententiae non contradicit, imo suffragatur. Si enim rusticus filio agrum colendum tradat, qui veribus sit obsitus, & propterea culturam postulet purificationem junctam, tum colendi vox licet universe sumta non restringatur ad purificationem; tamen applicata ad istum talem agrum necessario includit actum purgandi. Vnde sequitur. Si ager iste coli nequit nisi per actum purificationis, ergo spinis & sentibus obsitus esse, cui analogum, si homo salvari nequit nisi per actum restorationis, ergo peccatorem esse: peccatorem enim solus

*Ad simile
à cultura agri*

*Cum in obio
no est restrictio,
de necessitate
fuit in ad-
iecto quoque
restrictionem
esse.*

*Illustratio à
simili sumpta
à iustitia
divina.*

restaurari capax, & gratia illa sola idonea restaurandi est.

XII.

Propositio ARMINII 12.

*Alia ratio
Arm. secta-
lis contra so-
cruam sen-
tentiam, re-
spiciens non
election nisi
ve præteri-
tionem.*

Tertio ratione non-electionis seu præteritionis. Non-electio seu præteritio est actus divini placiti, quo Deus ab æterno statuit cum hominibus quibusdam non communicare supernaturalem felicitatem (sed dare illis felicitatem tantum naturalem seu animale[m] si naturæ convenienter vixerint.) At huiusmodi actu Deus non versatur circa homines, ut in puris naturalibus consideratos. Ergo Deus non præterit quosdam homines in puris naturalibus consideratos. Minoris veritas ex eo est. 1. Quia nulla est huiusmodi naturalis felicitas, quæ sit tamquam finis hominis, & illius extremum. Non actu: nullus enim unquam aut ita felix fuit, aut est: Neque potentia propinqua ex decreto Dei; sive absolute considerato, nullus enim hominum animaliter beatus erit; sive conditionaliter, neque enim Deus sub conditione ulli homini huiusmodi felicitatem destinavit; esset enim sub conditione obedientiæ: ac illam Deus remuneratur felicitate supernaturali. 2. Quia peccatum est causa meritoria actus divini placiti, quo alicui statuit denegare beatitudinem spiritalem seu supernaturalem per sui unionem & inhabitationem: Esaia. 59. *iniquitates vestre determinant inter vos & Deum vestrum.* Neque potest illa negatio felicitatis, homini nempe facta, aliter quam ut poena considerari, quam necessario præcedit peccatum

*Aug. de
Peccator.
meritis lib. 1.
cap. 19.*

actu, & eius destinationem peccati futuri prævisio. Ista argumenta etiam ad reliquas quæstiones valere possunt.

Responsio IVNI ad Propositionem ARMINII 12.

Definitio non electionis seu præteritionis (quam & relictionem Augustinus vocat) minime iusta est; tribus nominibus. 1. Quia differentia quæ ponitur, inest ut accidens. Si enim differentia inest ut accidens, non est bona definitio. Est autem electionis & reprobationis differentia essentialis eo, quod *ἡ ἐκλογή ἐστὶν τοῦ θεοῦ ἐκείνους ἐκείνους πατέρας*, cuius consecrarium accidens est felicitas supernaturalis, Ephes. 1. Rom. 8. Deinde quia definitum non refertur ad priorem finem, sed ad posteriorem, quod vitiosum est. Prior finis est adunatio cum Deo *δι' ἡμετέρας*, posterior vero felicitas, & quidem accidentarius, ut modo diximus. Tertio quia redundat definitio: additur enim, quod positio est, cum tamen definitum sit puræ negationis; quum ais, *sed dare illis*, &c. Quod etiam vitiose & falso additur; non enim dat istud non electio seu præteritio, sed supponit amplius, Deum non dare iis, quibus id iam est datum. Atque hæc de majore. Minor negatur: nam Deus in hoc actu hominem respicit communiter; ergo & hoc modo in communiter respicit. Sic falsam vides argumentationem totam. Ad minoris confirmationem duabus argumentationibus uteris. Prior confirmat eam definitionis partem, quam definitionis esse negavimus: itaque nihil ad

*Ad primam
Ad istius
rationis ad
imam respon-
des Iuvius
præteritionem
definitionem
ab Arm. pos-
itam respicit
nomine ve-
tiosam esse*

*Deinde negat
minorem.*

*Ad confir-
mationem il-
lius præterito-*

nos:

nos: Verumtamen quia occasionem præbēs, licebit de quibusdam submonere. Negat *ullam huiusmodi felicitatem esse naturalem, quæ sit tanquam finis hominis, & illius extremum.* Si de natura hæc corrupta dicis, fateor: nam arbor mala non edit fructum bonum, multo minus bonum acquirit suum. Si de natura integra, ut primum in Adamo fuit, nego. Naturæ enim integræ sua fuerat futura naturalis felicitas, licet in supernaturali per Dei gratiam post absorbenda, ut ita loquamur: Atque hæc fœlicitas tanquam naturalis finis hominis integri, & illius extremum naturale fuit. Quid? nõnne res naturales omnes suum bonum appetunt? Cum autem natura nihil per se appetat, quod non sit (stultum est autem appetere quod non est, ne potentia quidem; at natura, sapientissimi artificis opus, non est stulta) omninò sequitur bonum rei cuiusque potentia in natura esse, si id res non assequitur; quemadmodum si assequitur, actus est. Quod si rerum naturalium omnium hæc conditio est, vide, obsecro, mi frater, quam verè illud de homine dici possit, eum felicitate naturali, & sine naturali carere, cum omnia in natura se aliter habeant. Non potuit certè natura in illo præstantissimo officio cæcivisse, in aliis omnibus pervidisse. Atqui nunquam fuit, inquis. Fateor: nam A iam in ipsa via corrui, sed futura fuit. Immo nec potentia fuit, ais, Falsum; nam Deus sub conditione viæ tenendæ eam. Adamo destinaverat. Probo ex Dei ipsius verbis Genes. 2. *qua die comederis ex fructu arboris istius moriendo morieris.* Quid est mors, nisi privatio est? quæ privatio? nisi habitus. Privatus ergo

est Adam. vita naturali, & felice illa constitutione ipsius, quam in Hædæne obtinebat; alioquin in ea permansurus feliciter, si in officio permansisset, donec promissionem in eo complevisset Deus supernaturalis vitæ, quam arbor vitæ in horto Edenis adumbrabat. Ex contrario enim sequitur, si non comedisset, non fuisse moriturum; sed vivum videntemque in superiorem vitam migraturum. At, inquis, *obedientiam felicitate supernaturali remuneratur Deus.* Remuneratur quidem, sed non ea solum. Coniunctè verum est, exclusivè falsum: nam utraque felicitate remuneratur: Nam etiam hoc tempore, quo plurimum à conditione naturali Adami absumus, pietati facta est *promissio presentis & futura vitæ*, 1. Tim. 4. Fefellit te, opinor, duplex cogitatio, finis, & modi. Finem unicum esse putavisti hominis, supernaturalem illum. Atqui certissimum est illud, quod ajunt, subordinata non pugnare. Est finis naturalis. Ut natura ista subordinata est Deo, ita naturalia divinis atque supernaturalibus. Finis naturæ nostræ, qua naturalis, hic est, ut proxime accedat Deum; supernaturalis est, ut homo adunetur Deo.

Ad illum per naturam poterat Adam contendere: ad hunc per gratiam ab illo evelli. Modum vero nullam posse rebaris contingere, quo utraque felicitas simul concurreret. At duo spectari in causa hæc oportuit, unum felicitatem naturalem esse præstructam supernaturali, alteram, substructam esse. Præstructa est illi, & prævia. Adam nisi iam felix in natura, siquidem integer mansisset, felicitatem alteram non attigisset: felicitas natura futura fuisse

fuiſſet illi, quia proxime ſupernaturalẽ accēſſiſſet. Cum autẽm felicitatem ſupernaturalem ex factõ inivifſet, tum ſubſtructa ei fuiſſet naturalis felicitas, & in ſupernaturali ſupra quam conſummata. Si perfectio perfectioni additur, non tollitur minor, ſed minori accreſcit; ut ignis igni, facultas vegetativa ſenſitivæ, & uraque rationali. Minor in majore, tanquam in principio ſuo conquieſcit; & amplius ab ea perficitur, quo amplius, ſua eſſe deſinit, & fit perfectionis alterius. Ita futurum eſt in reſurrectione mortuorum, & vita æterna. Natura hominis & perficietur, & gloriſicabitur ſupra naturæ modum. Ita perfectionem naturę obtinebit, ut in divina illa, & ſupernaturali perfectione conquieſcat: denique natura non abolebitur, ſed ſupernaturali modo veſtietur, ut de corpore dicit Apoſtolus. 1. Cor. 15. ſed hæc *μαρτυρος*. Poſterior argumentatio ſic eſto, peccatum eſt cauſa meritoria illius actus negativivi. Homo in puris naturalibus non habet peccatum: nec cauſam igitur meritoriam, & per conſequens, Deus non habuit ullam actum illius negativivi cauſam. Conceditur totus proſyllogiſmus: negatur conſequens, quia inſert ex particulari: nam id verum quidem eſſet, ſi actus negativivi Dei eſſet ex cauſa meritoria ſolum; ſed hoc poſtulatũ eſt à vero alieniſſimum. Omnis actus negativivi cauſa aut in Deo, aut in creatura eſt. Huius actus igitur eadem ratio. Non eſt autẽm huius actus cauſa in creatura: In Deo igitur Proſyllogiſmus nemo negaturus eſt. In ſola Dei voluntate cauſa eſt, cur non ſis Apoſtolus, cur non vivas ætatem Adami aut Meruſchelachi: in homine cauſa eſt iniquitas, cur à Deo abſit,

Ad confirmacionem poſteriorum.

& Deus ab illo; nempe eo reſpectu quo Eſaias locutus eſt. Nam alioquin non ſola iniquitas in cauſa eſt, ſed & voluntas Dei: qui, ſi velle, iniquitatem ut nubem tolleret, hominemque admoveret ſibi. Non eſſe huius actus cauſam in creatura probo, ut ante propoſ. 10. dictum eſt. Prima auctoritate Chriſti Matth. 25. & Pauli Rom. 8. & 9. & Ephel. 1. Secundo, ratione: nam etiam ipſum peccatum primum non eſt, niſi ab actu negativivi Dei, cujus negativivi actus in cauſa eſſe peccatum non poteſt: nam idẽm non poteſt eſſe ſui ipſius cauſa & conſequens. Electio autẽm & non electio antevortunt etiam peccatum primum, ut ante demonſtravimus: Itemque actus poſitivivi & negativivi Dei præcedunt omni creaturæ actui, ſive bono, ſive malo. Etenim nullus malus actus eſt, quin & negativivi Dei præceſſerit ſinentis malum. Peccavit Adam, & Eva: certe non ſine actu negativivi Dei, quamvis nullum ab eis peccatum fuiſſet negationem illam promeritum. Quæ ergo cauſa illius negativivi actus, niſi voluntas Dei liberrima. In ſequentibus vero peccatis, eſto ſane & cauſa meritoria à nobis, peccatum; & cauſa libera voluntas Dei: nam & peccata, cum vult, delet; Poteſt enim; & non delet, quia non vult. Quorum autẽm delet peccata, non poteſt eorum peccatum, quamvis cauſa meritoria, actum Dei negativivum efficere. Videt igitur, mi frater, eſſe quidem peccatum cauſam meritoriam negativivi illius actus, ſed nec unam, nec ſolam, nec ſemper; proinde non neceſſariam. Quid autẽm ex accidente non neceſſario colligas? Tertio exemplo

Probat Tertio de Arbitrate, ratione exemplo præteritum non eſſe in homine.

exemplo Angelorum : nam quid bonos continuit à malo , & in bono confirmavit ? Actus Dei positivus, nempe, ipsius *electio* ex electione ; nam electi sunt. Quid malos non continuit à malo , in quod ruerunt propria voluntate ? Actus Dei negativus ex non electione sive præteritione , quam & relictionem Augustinus vocat. Et illud ipsum actus electionis est , quod hi in bono fuerunt confirmati adversus malum ; & illud reprobationis , quod isti dimissi sunt , qui de proprio (ut Christus loquitur Ioan. 8.) mendacium dicerent , atque peccatum committerent. Etsi hic semper & in sequentibus te velim meminisse , indignum esse factum , ut in locum finis proprii atque proximi sufficiatur remotum consequens , aut eventus (qui finis etiam suo modo dicitur) felicitas supernaturalis. Proprium & proximum esse dici , peccatum esse meritorem causam divini illius actus negativi , quo non adoptat in filios per Christum sibi homines reliquos : Nam adoptionis conlectaria est felicitas. Hoc vero , mi frater , vel natura ipsa dici à nobis vetat. Deus filios sibi parit voluntate sua , non qualitate ipsorum , sive bona , ut Angelos electos ; sive mala , ut nos. In Christo omneis respicit , non autem in ipsis , ut Christus sit *primogenitus inter multos fratres*. Rom. 8. Naturales filios gignit per parentes natura sine ratione qualitatis ipsorum : & adoptivos non gignat Deus sine ratione ipsorum ? Sibi totum ingenturus natura vindicet , gratia particulam ? Deus meliora. Eiusdem generis & illa propositio est , non posse illam *negationem felicitatis homini factam aliter quam ut pœnam considerari*.

Primum enim hic male agitur de negatione felicitatis , ubi de negatione adoptionis agitur ; qui proprius est atque proximus electionis terminus , ut antè diximus. Hæc non est primò & per se propositio. Deinde verò si de adoptione agitur , falsa est enunciatio ; nam pœna non est propriè negatio adoptionis illius : prævia quidem pœnæ est , quia & peccati : sed non continuo pœna. Quis enim antecedens idem esse dicat cum suo consequente , eoque remotissimo ? Sin autem de felicitate (ut censet) dicitur , neque est vera enunciatio ista universè : nam negatio quidem felicitatis propter peccatum consideratur , ut pœna peccati ; sed negatio felicitatis propter ordinem voluntarium , aut solam voluntatem , non est pœna. Adamo integro negabat felicitatem supernaturalem Deus , donec ordinem viæ præstituta complevisset. Non fuit Adamo pœna. non est privato homini pœna , quod non sit Cæsar : non igitur negatio felicitatis est pœna per se , sed per accidens solam , qua ex peccato creaturæ consequitur (ut aunt) finaliter. Eadem securi & illud cæditur quod ais , *negationi illi felicitatis necessario precedere peccatum actu*. Nam verum quidem illud est de negatione felicitatis finalis , ut vocant : nos autem agimus de negatione principii , ex quo felicitas , id est , gratiæ , & adoptionis gratiæ in Christo Iesu. Itaque ut hoc tibi concedamus , negationi isti præire actu peccatum ; tamen & hoc addendum esset , peccato præire particularem relictionem Dei in principio & progressu peccati ; particularis autem relictionis istius fundamentum non electionem seu præteritionem &

& reprobationem esse, quam non causam peccati, sed antecedens esse agnoscimus; quemadmodum nec illud verum est universaliter, quod dicis, eius actus destinationem peccati futuri prævisio præcedit. Nam peccati futuri prævisio & antecedens est, & consequens negationis divinæ illius: quia actus ille divinus (ut vocant) negativus anteit peccato faciundo, sequitur verò infelicitate finali ex peccatis hominum obstruenda, ut ante ostensum. Atquæ hæc solutiones ad sequentia quoque optimè possunt accommodari.

Replica ARMINII, siue consideratio Respons. ad propositionem 12.

Demonstrare se siue probare voluisse ARM. dicit, non explicare; ac promittit non fuisse opus ac curata definitione.

Definitio & demonstratio sine distinguuntur. Nam alia est ad explicandum hæc ad probandum. illa tractandæ quæstioni simplici adhibetur, hæc compositæ: Ego autem non explicare hic sed probare institui. Quare definitionis argumento mihi eousque usurpandum putavi, quò ad probationem eius faceret quod ego probandum sumferam. quæ causa est, quod de non-electionis seu præteritionis definitione ad normam artis accommodanda non laboravi. Si enim quod pono *κατὰ τὸν* verum est, etiam si ad veritatem *κατὰ ὄλγ* non pervenerit, sufficerit mihi ad probandum, quod proposui. Quare etiam substitutis illis, quæ tuæ Reverentia pro meis substituenda putat, manebit nihilominus firmæ meæ probatio: & propterea non videtur propositio nostro ista correctio necessaria fuisse. Est mihi tamen aliquid ad illud

dicendum. Generatim, quod tua prudentia animadvertere potuit me hic distinctè agere de prædestinatione qua est ad gloriam, non qua ad gratiam & de præteritione, qua alicui gloria illa non præparatur, non qua Deus statuit non communicare gratiam. Hoc patet ex propositione octava mea: Quare abstinendum mihi fuit ab iis quæ sunt generalia ad gratiam & gloriam. Inter illa generalia est adoptio in filios, cui inchoandæ & provehendæ gratia est præparata & consummandæ gloria. Quemadmodum ipse tu in hac responsione alicubi dicis.

Ad Titum correctione respondetur primo generatim.

Singulatim ad ista quæ corriguntur, dico. *Ad primum*: In adoptione sita est differentia essentialis electionis ad gratiam & gloriam simul, & reprobationis ab utraque in non adoptione. Ergo non est illa differentia electionis ad gloriam tantum, neque hæc reprobationis ad gloria tantum: Differentia enim generis speciei differentia esse nequit. Ergo mihi hic nulla fuit adoptionis mentio faciendæ, nisi genus in specie contra legem *κατὰ ὄλγ* docere voluissim. *Ad secundum*: Ego finis nullius memini in illa meæ non-electionis definitione, vel potius in parte definitionis quam posui. Integram enitè ponere non studui. Nam supernaturalis felicitas seu gloria non est finis electionis, sed materia: quam tu materiam in thesibus tuis benedictionis nomine comprehensam in gratiam & gloriam partiris: Scio autem felicitatem supernaturalem non communicari nobiscum nisi per antecedentem adunationem nostri cum Deo: quod significari hac eadem propositione meâ his verbis, *denegare felicitatem*

Deinde singulatim ad ea qua corriguntur à Titio. Ad primum

Ad secundum

super

supernaturalem per sui unionem & inhabitacionem. At consideretur definitio præteritionis in thesibus tuis usurpata. Præteritio est actus divini placiti quo Deus ab æterno statuit quasdam creaturas in natura ipsarum relinquere, ac non communicare cum iis supernaturalem gratiam quæ firmetur earum natura integra aut corrupta instanter, ad declarationem libertatis bonitatis suæ. Vocibus istis, in natura ipsarum relinquere, comprehenditur etiam exclusio à supernaturali felicitate, aut non. Si non, insufficientis est definitio. Puto autem te & illam comprehendere voluisse, alioquin theses sunt imperfectæ, utpote quæ agant de prædestinatione qua gratia & gloria præparatur electis, nullibi autem agant de actu negativo quo Deus gloriam non vult non-electis, nisi istis verbis. Quamquam & istis verbis ex tuo sensu ea comprehendendi non potest præteritio, quia Deus alicui gloriam non vult: Nam definit præteritionem quæ est contraria præparationi gratiæ: ut est thesi 14. præparatio autem poenæ est actus affirmativus, quo vult poenam peccatori, gloriæ non negative sed affirmative oppositam. Quare cum vellem præteritionem seu non electionem, quæ est actus quo Deus alicuius non vult gloriam, describere, visum est aliquo modo vestigiis tuis insistere, qui in definitione præteritionis nullibi exclusionis ab ipsorum & ab adunatione Dei meministi. Ad tertium. Quæ per parenthesis interjecta sunt, explicationis causa addita esse patet, non eodem ordine & ratione venire in definitionem, qua ista alia. Sed & illa non video vitiose aut falso dicta, quamquam isto modo, quo tu vis,

relata ad definitionem illam. Notant enim non actum affirmativum sed negativum, emphasique est in signo exclusionis (tantum.) Dare velle felicitatem naturalem est actus affirmativus, sed tantum dare velle est actus negativus, excludit enim aliam felicitatem quam dare non vult. Et quis est actus quo Deus nonnullis voluit tantum felicitatem naturalem, nisi præteritio seu neglectio. Si relinquere in natura est actus negativus, secus enim male abs te ad definitionem non-electionis adfertur, quæ est prædestinationi opposita negative: non video quomodo hæc verba, dare tantum felicitatem supernaturalem actum negativum non designent. Si ita resolvas, ut duos hic actus distinguas, unum quo dare statuit Deus naturalem felicitatem; alterum, quo tantum dare illam & non aliam; tum fateor priorem illum utpote affirmativum ad hoc præteritionis decretum non pertinere. Sed de illa felicitate nunquam nobis actum est: itaque facile intelligi potuit, me ista verba ita sumere, ut notant actum negativum, non dandi aliam felicitatem quam naturalem. Quum vero illa scriberem cogitavi de voce relinquendi usurpanda ad imitationem tui, sed incommodam putavi, quia præsupponit dationem factam, & ego felicitatem naturalem nondum datam putavi, sed dandam si obedienter viveret homo. In quo & te mihi assentientem habeo, ut patet ex responsione tua ad propositionem meam tertiam sub finem. Perstat ergo definitio, & nihil in illa culpandum quod non exemplo tuarum thesium possit excusari, quas ego mihi in perpetuo hoc tractatu habui

ante oculos. Quod ut planius adpareat, lubet parallelas tuam & meam definitionem opponere. Præteritionem qua negatur gratia tu ita definivisti. Præteritio est actus divini placiti, quo Deus ab aeterno statuit quasdam creaturas in natura ipsarum relinquere, ac non communicare cum eis supernaturalem gratiam, qua firmetur earum natura integra, aut corrupta instauretur, ad declarationem libertatis bonitatis suæ. Præteritionem qua negatur gloria si ad normam illius definitionis analogicè definiamus ita habebit. Præteritio est actus divini placiti quo Deus ab aeterno statuit quasdam creaturas in natura ipsarum relinquere ac non communicare cum eis supernaturalem felicitatem seu gloriam, qua naturalis illarum felicitas aut absorbeatur & absolvatur, aut ignominia in gloriam supernaturalem transmittetur ad declarationem libertatis bonitatis suæ. Ex qua definitione ego id posui quod sufficiebat meo proposito; nulla fraude, quum reliqua illis adjuncta nec prosint nec obsint argumentationi meæ. Quare major argumentationis meæ vera est, etiam si non sit vera ut definitio perfecta & reciprocè. Nam & ex propositione *et pariter* vera probari conclusio potest, juxta dictum de omni & nullo. Venio ad *minorem* quam duobus argumentis probavi. *Primum argumentum* abs te non refutatur, quia mutilum proponitur, ideoque mutatur in alium statum. Non enim nego homini naturalem felicitatem præparatam, sed addidi, quæ sit finis & hominis extremum, quibus verbis significavi non esse præparatam illam solam, sed & illam, verum cum hac conditione ut absorbeatur à successura supernaturali. Explicationem quam addo, ita intelligi volo; *Nempe*,

felicitatem naturalem nec actu nec potentia homini contingere posse, quæ sit finis hominis & ipsius extremum. Deus enim homini promittit sub conditione obedientiæ non naturalem solam, sed & supernaturalem: In qua re cum te mihi assentientem habeam; hinc ita concludo propositum meum. Deus nulli homini in prima natura considerato voluit solam beatitudinem neutralem tanquam extremum & finem hominis, exclusa supernaturali felicitate. Ergo Deus neminem in prima natura consideratum præterit. Sive n. præteritio dicatur actus quo Deus non vult cuiquam supernaturalem felicitatem, sive quo vult tantum naturalem felicitatem, quæ ego coincedere puto, ad meum propositum æqualiter facit. Antecedens probatio. Omnes enim homines in Adamo considerantur æqualiter sive in primæva natura, sive in statu peccati, nisi accedat discretio per voluntatem Dei. Discretionem autem factam ratione primi status nego, & negationis primam rationem tu stabilis, quum dicis felicitatem homini utramque præparatam. Deinde quod Deus sua providentia homini præparavit, id eidem non negat per præteritionem electioni oppositam, nisi ex prævisione quod homo providentiæ ductu ad illud non sit perventurus, sed sua sponte & libere deflecturus. Præparavit autem Deus primo homini & in eo omnibus supernaturalem felicitatem; dedit enim illi media ad illam comparandam sufficientia; accedente adiutorio gratiæ divinæ (si tamen hoc est necessarium in isto statu) quod illi non negat, nisi prius ab eo fuerit desertus. Quod vero opinaris me duplici cogi-

*Salvatis
argumentis
primi, quo
minor proba-
ta fuit.*

cogitatione finis nempe & modi fal-
 sum esse, & ac si nem unicum ho-
 minis fuisse existimasse; in eo, mi
 frater, falleris; nam verba mea id per
 se non ferunt: in quibus ego apertè
 inter sine subordinatos distinxì,
 quum mentionem feci felicitatis natu-
 ralis, quam negavi esse finem &
 extremum hominis. Ergo concessi
 felicitatem naturalem homini com-
 petere: secus illis verbis additis opes
 non fuisset, sed non competere *ut fi-
 nem & extremum hominis*, hoc est, quo
 nihil ulterius homini contingeret.
 Qui fateatur homini competere natu-
 ralem felicitatem sed non *ut finem
 & extremum hominis*: an non ille *dup-
 licem finem* hominis agnoscit, unum
 subordinatum, nempe felicitatem
 naturalem, & alterum postremum,
 qui sit finis & extremum hominis,
 nempe felicitatem supernatura-
 lem? Non puto autem verè dici
 posse, felicitatem esse finem & ex-
 tremum hominis. Reliqua quæ de
 ordine, qui est inter felicitatem natu-
 ralem & supernaturalem, disseris,
 approbo ut verè & eruditè dicta,
 sed ut ipse fateris *περὸν* sunt, & ad
 rem ipsam argumentationis meæ
 non faciunt. *Posterior argumentatio*
 mea etiam firma manet, sed rectè
 disponatur, hoc pacto: Actus divini
 placiti quo Deus statuit alicui homi-
 ni denegare beatitatem spiritualem,
 seu supernaturalem, est ex causa me-
 ritoria quæ est peccatum. At præter-
 itio talis actus. Ergo præteritio
 est ex peccato tanquam ex causa me-
 ritoria. Ratio maioris: quia illa negatio
 non potest aliter quam pœna considerari: at
 istam necessario præcedit peccatum
 tanquam propria illius causa, secun-
 dū modum meriti. Vnde sequitur,
 Deum isto actu versari circa homi-

nem non posse in puris naturalibus
 extra peccatum consideratum. Bre-
 viter majorem & ejus rationem
 confirmabo, deinde tuam respon-
 sionem examinabo. Majorem pro-
 bo. Quod enim providentia Dei
 homini sub conditione præparavit,
 hoc illi præteritio non negat nisi
 conditione non præstita vel violata.
 Supernaturalem autem felicitatem
 Deus homini præparavit provi-
 dentia sua, &c. Deinde locus
 Esaiæ plane indicat Deum Iudæos
 deserturum non fuisse, nisi id ini-
 quitate sua meriti essent. Ratio-
 nem majoris probo. Quidquid est
 contra bonum felicitatis homini ut
 ad imaginem Dei condito præpa-
 ratum, promissum, & propterea ex
 conditione debitum, illud non po-
 test aliter quam ut pœna considera-
 ri. At negatio felicitatis supernatu-
 ralis est contra bonum felicitatis
 homini ut tali præparatum: nam est
 illi ut tali præparata etiam felicitas
 supernaturalis. Ergo illius negatio
 est pœna. Deinde nullus est Scri-
 pturæ locus, fidenter dico, ex quo
 doceri possit illam negationem ali-
 ter consideratam esse aut considerari
 posse, quam qua pœnæ rationem
 habet. Si pœna, ergo non præpara-
 ta nisi peccatoribus. Statutum enim
 nobis est: ex veritate, justitiam pun-
 nientem locum nisi circa peccatores
 non habere. Nunc ad responsio-
 nem tuam: Meus syllogismus non
 intulit ex particulari.

Est enim actus ille Dei negativus, *Ad hunc sa-
 sponsum*
 de quo nobis agitur, ex causa me-
 ritoria solum hoc est, non est nisi ex
 illa causa, & ille actus Dei non esset,
 si illa causa non esset. Particula (sola)
 non valet ad exclusionem voluntatis
 Dei. Nam certum est peccatum non

*Salvatio ar-
 gumenti sè-
 cundi quo
 minus probata
 fuit.*

esse causam pœnæ actu, nisi qua intercedit voluntas Dei, peccatum punire iuxta meritum volentis, alioquin potest peccatum tollere, & pœnam condonare. Et quomodo tibi in mentem venire potuit, illum qui peccatum statuit causam meritoriam pœnæ, voluntatem Dei excludere voluisse; quam ipsa ratio causæ meritoriz aliam insuper causam postulet, quæ meritum expendat, & pro merito pœnam inferat. Fateor non omnis actus negativi causam esse in homine, sed neque ego hoc dixi: quorsum enim id in genere disputarem extra oleas? de actu præteritionis seu non-electio- nis ago, qua Deus homini negat supernaturalem felicitatem, huius ego causam ita in homine & ab homine esse dico, ut nisi illa sit, actus ille nunquam sit futurus. At probas huius actus causam non esse in homine. Primo, auctoritate, deinde ratione, denique exemplo. *Ex auctoritatibus* adnotatis id probari nego. *Deceatur* quomodo illæ sint antecedentia unde hoc consequens deducatur. Iam ante etiam ad illas auctoritates pro necessitate rei est responsum.

Ratio quam adfers id non magis probat. Peccatum primum, inquis, non est nisi ab actu negativo Dei; & Actus positivus & negativus Dei præcedunt omni creaturæ actui; & nullus malus actus est quin & negativus Dei præcesserit sinentis malû. Concedo hæc omnia recte intellecta. Sed à genere ad speciem non valet affirmativa, nisi universale signum accesserit. Multi actus negativi Dei præcedunt peccati actui: ergo etiam actus negativus præteritionis, nego sequi. At de isto actu con-

trovertitur. Peccatum primum est ab actu negativo Dei, sed non ab actu præteritionis. Actus positivus & negativus præcedunt omni creaturæ actui; sed non actus electionis & præteritionis. Imo, inquis, Electio & non-electio anteverunt peccatum primum. Qua actu existens, fateor, qua prævitum à Deo nego. Sed de isto antea actum. At voluntas Dei liberrima est etiam huius negativi actus causa. Quis negat? Liberum enim est Deo vel punire peccatum vel condonare, neutrum necessarium etiam perpetrato peccato (intellige ubi in Christo reconciliatus est mundo) at neutrum possibile nisi perpetrato peccato. Liberrima Dei voluntas est causa creationis, causa glorificationis, & causa condemnationis. At creat non existentes; glorificat existentes & creatos, quin vocatos quoque & iustificatos; condemnat non nisi peccatores & in peccatis hinc decedentes. Liberram ergo Dei nihil præscribitur etiam si peccatum isti actui Dei negativo præcedaneum & necessario faciamus. Vides ergo, vir reverende, peccatum esse causam meritoriam, quæ illum Dei actum negativum necessario præcedit: Et propterea rectè me ex causa necessario præeunte collegisse, Deum non esse actu illo præteritionis negativo circa non peccatorem versatum *Angelorum exemplum* hic est dissimile, verbo hoc monstro. Actus Dei negativus, inquis, ex non-electione sive præteritione, quam & relictionem Augustinus nominat, malos Angelos non cõtinuit à malo. At, inquam, actus Dei negativus quo homo à malo non est impeditus, sed labi permissus in peccatum, non est

Probatum tribus rationibus actum negativum quo homo permissus labi in peccatum non esse præteritionis.

actus

Ad auctoritatem, rationem, exemplum quibus Iunius conatur probare causam præteritionis non esse in homine.

actus præteritionis, sed actus negativus providentiæ, ut contra prædestinationem & præteritionem distinguitur. probò duabus rationibus. **Quia** si ex actu negativo præteritionis, jam omnes homines sunt præteriti, omnes enim peccaverunt. **Deinde** si ex actu negativo præteritionis, tum peccaverunt immedicabiliter absque spe veniæ & remissionis, instar Angelorum qui peccaverunt. **Tertiam** addo, quod actus aliquis electionis præteritioni eodem momento oppositæ & hic locum habere debet aliquorum hominum respectu, qui nullus hic est, neque esse potest; utpote omnibus sub ista præteritione comprehensis. Magnam est discrimen inter actum negativum quo Deus reliquit hominem in manu consilij sui, & actum negativum præteritionis, quod hic considerandum est. Neque ad rem mihi magnopere facere videtur, quod loco non adoptionis ut finis proprii & proximi posui remotum consequens non felicitatem supernaturalem. Nam præter id quod adoptio in thesibus tuis jam sæpe citatis, formæ non finis occupat locum, dico Deum actu negativo quo non vult alicui homini adoptionem, non nisi circa peccatores versari posse; saltem versatum esse.

At parit, inquis, Deus sibi filios voluntate sed ex hominibus peccatoribus. In Christo ipsos respicit non in ipsis, ais. Ergo ut peccatores, inquam, non in ipsis, qua causam habentibus in ipsis cur ipsos respiciat, sed in ipsis, qua indigis ut in Christo tali Mediatore considerentur. **Adoptivos** gignit Deus sine ratione ipsorum, dicit: sine ratione ipsorum fateor, qua moveatur Deus ad gignendum illos, non

absque ratione illorum, qua necessaria est illis non generatio sed regeneratio. **Gratia** vindicat sibi totum in generatione, sed magis vindicat sibi totum in regeneratione. Deum autem sibi filios gignere ex hominibus, generationis voce aliter quam pro regeneratione accepta, puto esse ἀθέλογος & contra Scripturam; agimus autem de adoptione ex prædestinationis decreto.

Ad rationem qua propositionem syllogismi mei firmatam veniamus. Dixi, in illa, non posse negationem illam felicitatis supernaturalis aliter quam ut pœnam considerari. Negationem felicitatis dixi, non adoptionis. Ego enim hic de negatione gloriæ, non de negatione gratiæ; ad istam autem pertinet non adoptio, vel solam, vel etiam ad istam. At velim doceri quomodo negatio adoptionis facta homini ad imaginem Dei condito, rationem pœnæ non habeat, & propter peccatum facta non sit. Dicis quidem illam pœnæ præviam esse, quia & peccati. Ego utrumque nego. Affirmanti incumbit probatio. at ego licet negans rationem meæ negationis reddam, ut declarem causæ meæ bonitatem. Qui ad imaginem Dei conditus est, ille gratia creationis est Filius Dei, ut Lucas dicit 3. cap. v. 38.

Adam autem fuit Dei, videlicet, Filius, non genitus, sed factus, ut habet marginalis annotatio Testamenti Bezæ. Et quod creationis dono quis habet, id non adimitur ei, nisi præcedente peccati merito ex justitia Dei. Felicitas supernaturalis sive illa detur sub conditione obedientiæ legis, sive juxta conditionem fœderis gratiæ, semper hæreditatis nomine est censenda: at illa

Salvatoris
tatis qua
proposito
Memoris se-
cundi argu-
ments proba-
ta sunt ab
Arm.

promissa est Adamo sub conditione obedientiæ Ergo Adam tum fuit consideratus ut Filius Dei. Non ergo potest illi filiatio denegari nisi propter peccatum & inobedientiam. Sed ego de felicitatis negatione egi. Dicitis autem illum univèrse consideratam pœnam non esse; quia illa quæ est propter ordinem voluntarium Dei non est pœna. At velim ego doceri, aliquam negationem felicitatis supernaturalis esse propter ordinem voluntarium Dei citra peccati considerationem. Probas. Adamo Deus felicitatem supernaturalem negabat, donec ordinem viæ præstituta complevisset. Et hoc non fuit Adamo pœna. Respondeo. Æquivocè dici negationem felicitatis supernaturalis. Alia enim est finalis gratia felicitatis, alia temporalis. Vna est peremptoria, altera est sub conditione. De qua nos agimus finalis est & peremptoria. Nam prædestinationis & præteritionis decretum est peremptorium, & quod alicui ex illo decreto præparatur vel negatur, hoc finaliter fruetur vel carebit. At tu agis de negatione temporali, donec ordinem viæ compleat ex norma iustitiæ divinæ, & de negatione sub conditione, si ex præstituto Dei non vivat: quæ negatio est iustæ providentiæ divinæ, ut contra prædestinationem & præteritionem distinguitur. Imò illa tua negatio, non potest nisi catachrestice dici. Quomodo enim ille dicitur alicui negare felicitatem, qui illam sub conditione promissit? Concedis autem negationi finalis felicitatis præter peccatum. Ego subsumo. At præteritio seu non-electio est negatio felicitatis finalis. Ergo peccatum

præter peccato præteritioni. Addendum dicitis, peccato præteritio particularem relictionem Dei in principio & progressu peccati, cujus relictionis fundamentum est non-electio, præteritio & reprobatio. Concedo peccato præteritio relictionem Dei, qua in manu consilij ipsius hominem relinquit: sed illa non est particularis respectu principij. Adamum enim & in eo omnes homines relinquit ista relictione quare nec præteritio illius fundamentum esse potest. Omnes enim relictus in principio peccati. Respectu vero progressus peccati, potest particularis dici; aliquos enim inde eximit & alios relinquit in peccato: & huius fundamentum potest dici non-electio seu præteritio, qua nonnulli relinquuntur in progressu peccati, aliis ex peccato liberatis per electionem gratiam Dei illi præteritioni directe oppositam. Vnde sequitur, nec id rectè dici, quod præteritio seu non electio sit peccati antecedens. Quum tantum progressus peccati jam perpetrati sit antecedens, imò & causa per negationem prohibentis progressum peccati, gratiæ. Quod vero distinctionem actus negativi quæ non valet alicui felicitatem supernaturalem præcedat peccati prævisio, id univèrse verum est. Actus enim præteritionis non anteit peccato faciendum, ut jam sæpe est ostensum: ex actu enim negativo discriminante inter homines non est peccatum, quod omnibus hominibus est commune: sed ex actu negativo communi. Præteritio est actus negativus non communis sed discriminans inter homines. Ergo præteritio non est actus præcedaneus peccato. Atque ita probationes meæ adversus tuam

tuam responſionem firmatæ ſunt; quare etiam ad reliquas quæſtiones decidendas valere poſſunt.

XIII.

Propoſitio ARMINII 13.

NVnc vero quod ad præparationem illi oppoſitam attinet, non quæritur an Deus aliquos tantum, qualitercumque conſideratos dignetur gratia ſalutari, aliquos vero eadem non dignetur: id enim ex Scripturis multis locis eſt mañeſtiſſimum. Sed quæſtio eſt, an prædeſtinationis & præteritionis illi oppoſitæ actu Deus verſetur circa homines in puris naturalibus conſideratos: id mihi certo perſuadere hæcenus, neque ex Thoma, neque ex aliorum Thomæ aſſentientium ſcriptis potui. Obſtant autem huiuſmodi rationes.

Reſponſio IVNII ad 13. Propoſitionem ARMINII.

ANte ſtatuiſmus electionem Dei & non-electionem circa hominem verſari communiter, & veriſſimum eſt. Tum in puris naturalibus ambigüè dici. Quapropter non eſt nobis quæſtio, utrum verſetur circa homines in puris naturalibus (ut accipis) conſideratos ſolum, ſi quis ad rem propius attenderit: Sed hæc potius eſt quæſtio, utrum etiam circa homines ita conſideratos verſetur. Nos affirmamus: Immo etſi modo dicendi à prima ſententia difſert; tamen re convenire cenſemus maximè; quandoquidem hic ſingularis reſpectus neque à Thoma, ne-

que ab aliis adjectus eſt, ut excludantur præcedentia; Sed tantum ut excludatur in hoc argumento conſideratio peccati, ut cauſa. Verumtamen de argumentationibus, pro ut adferuntur, age videamus.

Replica ARMINII, ſeu conſideratio Reſponſionis ad propoſitionem 13.

Hominem communiter conſideratum obiectum eſſe decreti de quo agimus, nondum mihi ex hac reſponſione claruit, imo multis argumentis per occaſionem allatis probavi communem illam conſiderationem locum non habere, & porro aliis argumentis id data occaſione probabitur. De quæſtionis ſtatu ut hic proponitur litem non moveo tibi. Eſto hæc quæſtio, utrum Deus etiam verſetur prædeſtinationis & reprobationis decreto circa homines in puris naturalibus conſideratos. Huius ego negativam ſuſtineo. Affirmativa tibi non placet tantum, ſed ita mihi in illam inclinare videris ex theſibus & aliis ſcriptis tuis, ut etiam alterius illius affirmativam poſuiſſe mihi videaris. Si enim prædeſtinans & præteriens non conſiderat hominem ut peccatorem; ergo conſideravit ut conditum in iis quæ ex conditione habebat, vel non conditum ſed condendum. Sed hæc valeant. Ego ubique nego, & adhuc nego Deum prædeſtinationis & præteritionis actu etiam circa illos ut in puris naturalibus conſiderantur verſari, ſed dico tantum verſari illo decreto circa homines ut in peccatis conſideratos. De differentia autem primæ & ſecundæ ſententiæ jam aliquoties nobis dictum.

Negat Arminius illud Iunio de homine communiter conſiderato, ſequens illud multæ argumentis ſubinde conſuſe taſſe dicit.

ſtatum quaſt. eius ut à Iunio ponitur ad rem cuius que negativam contra eum ſuſtinet.

Altera quaſtio circa ſententiam conſideranda, de præparatione gratia cuius demque negatione.

Iunius ſuum illud communiter reſp. ſit. Quæſtiõ hic dicit, an Deus præparatione à ſiã, &c. Verſetur, etiam circa homines in puris naturalibus conſideratos.

XIV.

Propositiō ARMINII 14.

*Primum argu-
mentum
Arm. q. 10
probat Deum
preparatiōis
gratia & il-
lius negatiōis
non fuisse ver-
satum circa
hominē in
puris natura-
libus consi-
derat.*

PRimum, quia Adamus & omnes in eo homines sunt conditi in gratia supernaturali; quare nemo in puris naturalibus considerari potuit. Probatur antecedens. Primo, quia omnes ad imaginem & similitudinem Dei in Adamo conditi: illa autem est gratia supernaturalis, ut dictum est. Secundo omnibus lata est lex, quæ Adamo est data: quod inde patet, quia omnes in Adamo peccarunt, & transgressionis rei sunt facti. Lex autem illa sine gratia supernaturali præstari non potuit, quod probō ex legis subiecto, ex appendice eius, ex instigatore transgressionis, ex instigationis modo. Lex requirebat obedientiam erga Deum, ut homo non secundum hominem, sed secundum Deum viveret; quæ vita est, non animalis sed spiritualis, cuius causa in homine est gratia supernaturalis. Appendix fuit comminatio mortis corporalis & spiritualis, corporis & animæ. Spiritualis pœna, & non tantum animali, sed & spirituali bono opposita, addi non debuit ex æquitate regula legi sine gratia supernaturali præstabili; præsertim cum eadem lex observata non posset supernaturale bonum seu spirituale adferre, utpote quæ potuerit sine gratia supernaturali præstari. Iniquum autem videtur, quod transgressio legis potuerit mereri mortem æternam & spiritualem, præstatio autem non potuerit à Deo ex pacto divinæ bonitatis & iustitiæ obtinere vitam æternam & spiritualem.

Instigator fuit Sathanas, cuius scopus fuit hominem per transgressionem in mortem non corporis modo, sed & animæ detrudere; & cui homo resistere, nisi per gratiam supernaturalem non potuit. Modus tentationis ineluctabilis homini fuit, gratia supernaturali destituito.

*Responsio IVNII ad propo-
sitionem 14. AR-
MINII.*

ANtecedens illud, nempe Adamum & omnes in eo homines fuisse conditos in gratia supernaturali, ambiguum est: deinde probari non potest, & expositum antè propos. 10. negatur consequens, & est ambiguum. De utroque autè cum fuerit actum; Ad probationes venio. Probationem ab imagine Dei ibidem confutavimus, & supernaturalem non esse per se ostendimus; licet relationem & ordinationem ad supernaturalem gratiam habuerit, non ex natura essentiæ suæ, sed ab instituto gratiæ. Ergo negatur, ut antè. Secundæ probationis maior non sine distinctione accipienda est: nam lex Adamo data alia fuit communis, alia particularis. Communis, id est, naturalis, & quæ cum naturali conjuncta, omnibus data est; particularis minime. Fuit autem lex particularis, ne comederet de fructu arboris scientiæ boni & mali. Non est credibile eam legem, quæ particularis fuit instituti, fuisse datam communiter: non credibile, si omnes in integritate permanissent, in Eden venturos ad eam arborem, ut probarentur eorum obedientia.

Id denique Scriptura non dicit.

*Negat Iunius
& antecedens
& consequens
argumenti &
probationem
antecedentis
primam à se
confutari
dicit.
Ad maiorem
secunda pro-
batōnis.*

Minorem de lege communi concedimus, non eo quod lex naturalis esset; sed quod natura ipsa hominis, & lex naturalis ipsius ad gratiam erat ordinata. Naturale, qua naturale, in potentia hominis fuit; quod ordinatum & relatum ad gratiam, præstari non potuit sine supernaturali gratia. De lege singulari falsa est Minor: Nam actus simpliciter naturalis est comedere de aliquo fructu, vel non comedere. Fuit penes hominem simpliciter potestas comedendi & abstinendi ab eo fructu ex facto; licet non fuerit utrumque penes eum instituto & ordinatione illa juris particularis à Deo dicti. Falsa igitur est in hac causa minor, tam enim potuit nolle, non attingere, non vesci fructu, quam facere contra; idque naturali potentia (quæ tum integerrima fuit) in re naturali. Ad stabiliendam minorem hanc probationes quatuor adferuntur: Omnes (ut uno verbo dicam) id modum legis communis pertinentes. De singulis ordine absolvam paucis. Prima ad modum legis communis pertinet, qua & naturalis est, & ad gratiam ordinata. Concedimus ergo veram esse affirmationem de lege communi: de particulari, negamus, qua Deus obedientiam in re particulari, atque simpliciter naturali sive animali exigebat. Naturalis potentia fuit à fructu illo abstinere, aut edere; naturalis voluntatis fuit experimentum mali & mortis, quam Deus prænuñciaverat, fugere. In re naturali simpliciter hominis obedientiam probavit Deus, & in eadem miser obedientiæ Dei renunciavit propria voluntate, non ulla necessitate. Non habuit, quod jure quæreretur, quum in re præfa-

cili secundum naturam, ultro obedientiam debitam non præstiterit Domino, & verbo illius Eva verbum serpentis, Adam uxoris verbum prætulit, quod Deus exprobravit.

Dixeris fortasse, at si gratia adstitisset, non fuisset commissurus. Quid? an ergo etiam in re naturali, & simplicissimè quidem naturali, semper gratiam desideres, aut incules cessantem? Propterea naturam dedit Deus, ut in re simpliciter naturali Adam uteretur virtute naturali sua. Dedit quod satis est; plus satis postulas. Absolvam Tertulliani verbis lib. 2, advers. Marcion. cap. 7. *Si semel homini permisit arbitrii libertatem & potestatem, & digne permisit, utique fruendas eas ex ipsa institutionis auctoritate permisit; fruendas autem, quantum in ipso, secundum ipsum, id est secundum Deum, id est, in bonum, (quis enim adversus se permittat aliquid?) quantum vero in homine, secundum motus libertatis ipsius. Quis enim non hoc præstat ei, cui quid semel frui præstat, ut pro animo & arbitrio suo finatur? Igitur consequens erat, ut Deus secederet à libertate semel concessa homini, id est, ut contineret in semet ipso præscientiam & potentiam suam, per quas intercessisse potuisset, quo minus homo male libertate sua frui aggressus in periculum laberetur. Si enim intercessisset, rescidisset arbitrii libertatem, quam ratione & bonitate permisit. Denique, puta intercessisset, puta rescidisset illum arbitrii libertatem, dum revocaret arbore, dum circumscriptorem colubrum à congressu semina arces: nonne exclamaret Marcion. O Dominum futilem, instabilem, infidelem, rescidentem qua instituit! Cur permisit liberum arbitrium, si intercedit? cur intercedit, si permisit? eligat ubi semet ipsum erroris notet, in institutione,*

an in rescissione, & qua sequuntur. Quod dicitur spiritualis vita causam in homine gratiam supernaturalem esse, id certe verissimum credimus atque profiteamur: Sed alius tamen spiritualis vitæ in Adamo, atque in nobis modus, in quibus hanc vitam efficit sola supernaturalis gratia, cum Adam imaginem Dei integram & incorruptam cum gratia illa habuerit, ac proinde spirituales vitam utroque, naturali & supernaturali modo. Sed hæc loci alterius. Secunda probatio à legis appendice eodem modo se habet planè. Hæc videtur esse argumentatio; Si Deus in causa electionis & reprobationis versatus esset circa homines in puris naturalibus consideratos (eadem puta ambiguitate, eademque hypothefi, quam supra negavimus) non instituitset pœnam spirituales; nec tantum animalia, sed & spirituali bono oppositam in transgressores legis sine gratia supernaturali præstabilis, nam ex regula æquitatis est (quod legibus duodecim cavebatur) ut noxæ pœna par sit. Deus autem pœnam instituit eiusmodi: non ergo versatus est circa homines in puris naturalibus consideratos. Hoc primum, quod in conclusione est, à nobis non dicitur. Sed esto, de antecedente maioris nihil dicam: jam sæpe dictum, negatur consequens. nam vera esset propositio, si & noxæ sive maleficia, & pœnæ ex facto solum (quod lex vetat) & specie illius æstimarentur. Iam autem alia multa sunt, ex quibus maleficiorum gravitas iustissimè taxari solet: Auctor legis, auctor criminis, objectum, finis; circumstantiæ. Auctor legis; nam gravior est legis auctoritas ab imperatore, quam à tribuno latæ; à

Deo quam ab homine. Auctor criminis; sive imperans, sive reus. Nam gravius est crimen quod per duellis suaserit, quam quod Dominus aut Pater. Quod & in reo itidem verum est. Objectum; nam gravius est in parentem peccare, quam in ignotum; in se & familiam suam, quam in externum; in Deum quam in hominem. Finis; nam gravius est, si sine levissimo, aut nullo contra legem veneris, quam necessario; si indignissimo & impio, quam digno & bono. de circumstantiis quid dicam? Hæc iudicio meo satis. Ecce autem qui legem Dei transgreditur, in hæc incurrit omnia; quorum vel primum unicum sufficit ad spirituales pœnam iustissimè infligendam. Tu Deum legislatorem contempnas? quod si secundum adjeceris, tu perduellem, hostem publicum Dei & generis tui, atque publici audias? Tu recens Dei opificium, & colonus Paradisi, reus Dei mandatum præterfiliis? Si tertium, tu in te, in tuos, in Deum irruas; non imprudens, quia præmonitus? &c. nonnetibi, mi frater, hæc causæ videbuntur capitalissimæ? nonne corporali pœna & spirituali dignæ? quæ autem in lege communi ratio, hæc eadem quoque in particulari tenenda est. Lex fuit particularis, eaque in re naturali, quam homo præstare potuit naturaliter, ut ante diximus. Hic eo indignus fortasse dixeris de re naturali pœnam supernaturalem interrogari: Sed primum attende ad ea omnia, quæ modo dicebamus. Transgressus est homo legem Dei, à quo recens beneficia naturæ & gratiæ acceperat, & cui debeat omnia ut Imperatori summo. Transgressus est suafore Diabolo, publico & conjugatissimo.

tissimo Dei, universitatis, & generis humani hoste; cui aurem vel semel advertere, Deo rennnciare est. Transgressus est homo recentissimum opificium Dei, omnis boni naturalis & supernaturalis hæres, colorus paradisi, alumnus cœli, omnium dominus, solius Dei servus, & cætera. Transgressus est homo, vim sibi, & peccatum mortemque & mala omnia sibi & suis adferens, Deum in sese dehonestans, de venturo malo præmonitus à Deo veritatis, & cum animo suo præcius. Transgressus est in re levissima, facillimaque, & minima, quum totius mundi realiter commodis abundaret; idque sine indignissimo & plane impio, ut tamquam Deus effect sciens boni & mali: qui autem in re minima fidelis & obsequens non fuit, quomodo fuisset futurus in magna? Transgressus est belluino modo, ventri & cupiditati serviens, ad omnia cœlestia & mundana cæcus, præterquam ad fomitem concupiscentiæ oculorum sibi nefariè oblatum; ad omnia surdus, præterquam ad vocem Diaboli. Hic si alias circumstantias placeat percurrere, Deus bone, quot & quantâ justissimæ damnationis, quamvis severissimæ, existent argumenta! Multis modis profecto infinita labes, quæ casum infinitum attulit: Quod si quis hic mihi dixerit, indignum fuisse hominem de re tam exigua condemnari; is à me vicissim audiat hæc duo: primum indignum fuisse hominem in re tam exigua summi illius principis & auctoris naturæ, gratiæ, & salutis suæ mandatum transgredi: secundo non esse rem exiguam, quæ ad professionem debiti obsequii in rebus naturalibus, atque ad viam iustam bono-

rum supernaturalium percipiendorum fuit ordinata. Voluit Deus Adamum hoc signo profiteri suum religiosum & voluntarium obsequium in rebus naturalibus; voluit eum hac via ad res supernaturalis capessendas ordine contendere. Hoccine exiguum videbitur, ubi Dei voluntati, omnibusque bonis naturalibus & supernaturalibus in re tantilla resistitur? Sed ulterius veniam Vtrum, amahote, mi frater, iustus hanc poenam homini irrogatam putas in corruptione considerato, quam in puris naturalibus? Id enim sibi vult tua argumentatio. Ego verò contra affirmare non dubitaverim. Dico Adamum gravius peccavisse quod integer peccavit, quam si in peccato positus. Factum in homine simpliciter attende; indignius esse, scio, pronuntiabis, quod homo in statu integritatis se peccato mancipat, quam si in statu peccati in peccatum prolabatur. Iustus ergo est, Adamum in isto peccato considerari à Deo ut integrum, quam secundum corruptionem, quæ supervenit postea. Hoc ad veritatem justitiæ Dei facit. Quod autem adiciis, *Iniquum autem videtur, quod transgressio legis potuerit mereri mortem æternam & spiritualem*, &c. id equidem à te pronuntiari miror. Non enim ignoras Dei legem, sive communem, sive singularem, esse viæ præsentis ordinationem, secundum quam & Deum colimus hic officium facientes, & illuc ad metam gratiæ supernaturalis ferimur. Quemadmodum autem viator, cui Dominus modum viæ præscripserit, si à præscripto discedit, eadem opera & viæ & metam renunciat per se maleficio suo; si manserit in via, officium facit: ita

de Adamo iudicium fieri necesse est. Viator infelix viæ renunciavit: nonne ergo & metæ, quam Deus daturus erat per gratiam? si mansisset, certe fuisset metam assequutus gratia, non merito. Cur autem? quia viam non tenendo servus viam & vitam amittit, ut causa propria mali sui: at viam tenendo assequitur vitam, ut viæ consequentem. Vtrique, morigero, & immorigero, proposita est vita, ut consequens per gratiam, non ut meritum. Hoc modo assequitur moriger gratiam, immoriger sibi est causa ipse, cur non assequatur gratiam, cuius viam proprio facto abdicat. Tertiæ probationis, quæ est ab instigatore transgressionis, & quartæ a tentationis modo, eadem ratio. Tertia est hæc: non potuit resisti Diabolo sine gratia supernaturali: *lex ergo sine gratia supernaturali præstari non potuit.* Et quarta: *Modus tentationis ineluctabilis fuit homini gratia supernaturali destituito: lex ergo sine gratia supernaturali non potuit præstari.* Primum, ut dem utrumque de communi lege, ut ante distinximus; tamen de illa singulari merito negari potest, quæ rem naturalem in naturæ potestare propriè simpliciterque positam imperaverat: tamen enim naturale est, non comedere, quod est malum natura aut instituto, quam naturale est id comedere, quod bonum. penes hominem fuit non peccare: nam penes hominem fuit non edere naturæ facultate. Secundo autem distinctio nobis adhibenda est ad utramque harum argumentationum partem, etiam de lege Dei communi sumptam, in eo quod supernaturalis gratia dicitur. Nam quemadmodum in natura triplex est opus providentiæ, sustentare

rem, qua est; regere, qua agit; & protegere, qua impeditur, sive conservare: ita etiam in piis triplex est opus gratiæ; sustentare enim solet eos, & regere, & protegere. Ac semper quidem sustentat, quia insita & communis gratia est permanens; regit verò & protegit sive conservat, quando & quomodo vult: nam singularis est actus, & liber variantis gratiæ, quia adfistens, non autem insita. Hac distinctione posita sic de argumentationibus istis iudicium facimus. Non fuit homo sine gratia supernaturali insita vel habituali unquam: non fuit sine adfistente, præterquam in isto singulari facto, in quo Deus non rexit, non præterit ipsum, quia res naturæ fuit, quam suam ipsius modum pro infinita sapientia Dei attributum experiri oportuit. Cessasset enim (ut cum Tertulliano loquar) non quidem ab omni, sed ab huius gratiæ supernaturalis administratione Deus, ex quo homini dixerat, *de fructu quidem omnium arborum huius horti comedes*, &c. atque naturæ hominis ex condito rem totam, & quidem soli commiserat: imò vero voluntati hominis ex naturæ ipsius lege facultatem præstandi, aut non præstandi obsequium in eo omni quod naturale est, omnino mancipaverat. Sed non potuit Diabolo resistere; & modus tentationis fuit ineluctabilis. Negatur: nam si naturaliter potuit non edere de fructu vetito, in eo potuit Diabolo resistere, & modus tentationis non fuit ineluctabilis: potuit autem non edere, quia res fuit simplicissimè naturalis, atque etiam ex condito (ut modo dicebamus) in potestate hominis posita. At non fecit certè, quia noluit, sed ultrò in tenta-

Ad tentationem
& iuramentum
probationem.

Genes. 3.

tentationes consensit illius, qua de re ante in propositionem 7. etiam Augustini iudicium audivimus. De præstatione communis legis ratio diversa est: quia (ut ante dicebamus) lex & in natura versatur, & naturam ad supernaturalia ordinat: quæ res servari non potest, nec verò Diabolo. obfisti sine supernaturali gratia ad observationem illius.

Replica ARMINII, sive consideratio Respons. ad propositionem 14.

ADAMUM & omnes in eo conditos esse in gratia supernaturali, id est in primo statu, non tantum naturam sed & supernaturalem gratiam habuisse, sive ex actu creationis sive ex superinfusionis, his argumentis quæ hic adfero, probare iustitio. Unde concludo neminem in puris naturalibus considerari Deo prædestinanti & prætereunti sive reprobanti potuisse. Argumentum prius desumptum est à natura imaginis Dei ad quam seu in qua homo est conditus. Alterum ex lege quæ Adamo & omnibus in eo hominibus est lata quam dico non præstabilem sine supernaturali gratia. De priore argumentatione ante nobis dictum ad responsionem propositionis decime: ad illam refero. Posteriores jam considerabimus, & primo eius maiorem, quæ ponit legem Adamo datam omnibus hominibus latam esse; addita probatione, quia omnes homines in Adamo peccarunt, & retransgressionis sunt facti. Majorem attingis probationem præterita. Ego videbo quomodo illam infringas, & quas hæc vires habeat illi stabilien-

da. Distinguis inter legem Adamo latam, eamque duplicem facis; aliam communem & naturalem; aliam particularem; illam omnibus latam esse dicis, hanc non omnibus. Accipio quod dicis de communi & postea adhibebitur ad firmandum meum propositum. De particulari quod ais, universe non concedo. Lex enim illa de arbore vetita partim fuit particularis instituti, partim communis. Est enim symbolica, quare duabus partibus constans, symbolo & eius significato. Symbolum fuit abstinentia à fructu arboris vetitæ, significatum abstinentia ab inobedientia & malo, obedientiæque experimentum. Quare us abstinentia ab inobedientia & declaratio à malo ea lege est præcepta, eatenus Lex illa est communis. Sed qua symboli observationem præcipit lex illa dupliciter adhuc considerari debet: vel qua symboli simpliciter, vel qua istius symboli observationem præscribit. Qua simpliciter symboli alicujus observationem ad testandam hominis obedientiam erga Deum Lex præscribit; ea ratione est communis: Nam voluisset Deus omnium hominum obedientiam symbolo aliquo sive hoc eodem sive alio experiri, si contigisset illos in integritate nasci. Probo primo. 1. Quia voluit Adami: reliquorum autem hominum eadem futura fuisset ratio, si nati fuissent in illo statu in quo Adam est conditus respectu imaginis Dei. Secundo, Quia convenientissimum fuit ut obedientiæ experimentum in re indifferenti fumeretur: at lex rem indifferentem jubens vel vetans est symbolica & ceremonialis. Quare nus autem istius symboli observatio nempe abstinentia à fructu arboris

vetitæ

*Ad secundam
quæst. sent.
secundæ de
gratia proba-
tum erat ab
Arm. quibus
argumentis,
Adamum &
omnes in eo
conditos esse in
gratia super-
naturali: prius
ab imagine
Dei iam ante
excussum in
propof. 10.
Alterum à
lege homini-
bus in Ada-
mo lata, hic
iam saluatur.
Et Primi
quidem Ma-
ior.*

veritē est lege ista præscripta, potest aliqua ratione communis, aliqua fors particularis dici. Communis ut Adamo & Evæ tanquam humani generis radicibus & individuis principalibus: in quibus totum humanum genus ut in origine & stirpe suatum continebatur, est præscripta. Particularis, qua ipsdem ut individuis personis lata, & qua fors alii jam natis, in se non in parentibus primis consideratis lata non fuisset. Fors dico. Quia novit tua prudentia esse, qui putent, si homines primi perstitissent, omnes ab ijs nascituros in Paradiso conversaturos fuisse: & non sine ratione probabili. Si enim paradisi ille terrenus fuit symbolum regni cœlestis, quod videtur ex eo, quod tertium cœlum, sedes beatorum Paradisi in Scriptura dicitur: sane verisimile est neminem hominum ex isto terreno Paradiso excessurum fuisse: nisi se per peccatum indignum cœlesti Paradiso reddidisset. Sed id relinquo in medio. Cæterum quod & illa lex (ut jam ad rationem majoris meæ propositionis veniam) quam Adamus est transgressus omnibus hominibus lata sit, probavi argumento invicto quod tu præteristi. Nam omnes in Adamo peccarunt. Peccatum autem est legis transgressio. Legem transgredi nequit cui non est lata. Quare illa lex quam Adamus est transgressus, lata fuit omnibus qui in illo peccasse dicuntur. illa autem Lex non fuit alia, quam quæ particularis tibi dicitur. Brevius. Ea lex quæ omnes homines in Adamo peccando transgressi sunt, est lata omnibus hominibus. At legem de arbore vetita omnes homines in Adamo transgressi sunt. Adversus nullā enim

aliam legem Adam peccasse legitur, imò peccati adversus illam commissi rei omnes dicimur in Scriptura. Ergo illa Lex omnibus hominibus est lata. Quocumque respectu mihi perinde est, & æqualiter facit ad sententiæ meæ confirmationem.

Adminorem venio. At lex illa sine gratia supernaturali non fuit præstabilis. Concedis de lege communi, negas de illa, qua vetus efus de illo arbore. illud accipio & inde concludo meum propositum. Lex quæ præstari non potuit sine gratia supernaturali non debuit poni nisi ijs qui gratia supernaturali à Deo essent donati. At lex communis præstari non potuit sine gratia supernaturali. Ergo poni non debuit nisi gratia supernaturali a Deo donatis. Posita est autem Adamo & omnibus in eo hominibus. Ergo Adam & omnes in eo homines habuerunt gratiam supernaturalem. Ergo in puris naturalibus considerari a Deo prædestinante & reprobante non potuerunt. Hoc meo proposito sufficere posset. At dico neque hanc legem de arbore vetita præstari sine gratia supernaturali potuisse, non quidem qua actus externus abstinentia à fructu arboris illius est præscriptus, sed qua sub illo symbolo mandata est obedientia, & homini injunctum, ut non secundum hominem, sed secundum Deum viveret. Quod & tum fateris, quam dicis, non fuisse penes hominem tum abstinere tum comedere instituto illo & ordinatione juris particularis a Deo dicti, licet utrumque penes eum fuerit ex facto. Præstanda autem lex fuit homini non ex facto tantum, sed ex ordinatione illa juris particularis. Probationes meas quas attuli

*Solvatur de
inde Matur.*

*Repetitur ratio
esse Majoris
quam minoris
gratiae.*

dicis

Salvator
probatum
34 inest.

dictis ad modum legis communis pertinere, esto, & hinc concludo propositum ut ante monstravi, & decui in illa lege quam particularem vocas aliquid esse communis legis. Ergo & isthoc respectu valet, & prima quidem valet, ut apparet ex hisce jam dictis. Nam qua obedientiam postulavit non tantum in externo facto, sed in interno animi affectu constantem, ea ratione sine gratia supernaturali præstari non potuit. *Secunda* mea probatio abs te non percepta videtur sensui meo accommodatè. Ejus autem mens hæc est, & vis in hoc consistit. Quod spiritualis pœna non possit poni transgressione illius legis, cujus legis præstationi non sit promissum spirituale bonum. Hujus autem legis præstationi spirituale bonum non est promissum, si quidem præstari possit absque supernaturali gratia. Nam supernaturalis gratia & supernaturalis felicitas sunt analogæ. Vnde sequitur per regressum; si spiritualis pœna istius legis transgressioni est posita, tum etiam spirituale bonum ejusdem præstationi esse promissum, & propterea non nisi gratia supernaturali præstabile fuisse: secus natura suo facto assequi potest supernaturale bonum. Hic autem consideranda in transgressione & præstatione legis triplex differentia. Prima, quod unica legis transgressio mereatur pœnam, præmium autem non obtingat nisi ijs qui ad finem usque legem servarint. *Secunda* quod unius præcepti transgressio mereatur pœnam, at præmium non obtingat nisi ijs, qui omnia ipsis posita præcepta servarint. *Tertia*, Quod transgressio præcepti æstimetur ex omissione vel facti externi, vel interni affectus, vel

Prima.

Secunda.

utriusq; simul, in super ex fine; aded ut transgressor habeatur qui in uno istorum delinquit: præstatio autem judicetur ex omnibus illis junctis, neque perfecta æstimetur nisi ex integra causa. Quæ vero de gravitate peccati à primis parentibus perpetrati dicis, verissima esse agnosco. neque puto verbis atrocitatem illius declarari posse. At unde colligis meam argumentationem velle, quod justius infligatur pœna homini præceptum transgresso quum in corruptione & peccato esset, quam quum integer esset? Ego hic ista non opposui. sed hominem in puris naturalibus opposui eadem supernaturalia habenti. Huic transgredienti justius infligitur pœna quam illi; imò illi injustè si lex non fuit præstabilis sine gratia supernaturali: & si legis præstatio non habuit promissionem spiritualis boni, injustè transgressori illius legis infligitur pœna spiritualis. de quibus postremis rationibus meis & tua ad illas responsione nihil dicam, tum quia in præcedentibus pluraque dicta, tum quia mihi concedis hominem sine gratia supernaturali habituali non fuisse. Vnde ego concludo hominem in puris naturalibus considerari non potuisse prædestinanti Deo: utpote quum non fuerit in puris naturalibus. In eo ergo consentimus. At dicis. Hæc argumenta nihil faciunt adversus sententiam, quæ hominem communiter considerat. Respondeo. quod hæc argumenta probant hominem communiter considerari non potuisse. Non enim potuit considerari in puris naturalibus. In supernaturalibus autem consideratus non est reprobatus sive præteritus. Nam reprobatione seu præteritione relin-

Tertia &
quarta.

quitur homo in natura quæ nihil supernaturale aut divinum potest, ut est intuitus thessibus. Deinde supernaturalia illa habent commensurationem & proportionem ad supernaturalem felicitatem ex providentia Dei. Porro quibus Deus actu providentiæ suæ affirmativo vult supernaturalem felicitatem, iis non potest actu præteritionis negativo non-velle eandem felicitatem, nisi eos consideravit, ut per media ista supernaturalia ad eam non perventuros; sed vel peccaturos, vel jam re ipsa transgressos libera voluntate sua. Alioqui essent duo contrarii actus Dei circa unum subjectum ratione eiusdem & eodem tempore consideratum.

XV.

Propositiio ARMINII 15.

Secundo, quia gratia prædestinationis, seu prædestinatione homini præparata, est Evangelica, non legalis: illa autem non est præparata homini: nisi ut peccatori considerato. Esse autem Evangelicam claret, quia prædestinationis decretum, est peremptorium: Ergo de gratia non legali, qua potest homo non uti, ut pote legem transgrediens, & tamen salvari; sed de Evangelica, qua salvari debet, aut à salute excludi. Deinde quia gratia prædestinatione præparata, est remissionis peccatorum, & regenerationis, id est, averfionis à peccato, & conversionis ad Deum, per mortificationem veteris, & vivificationem novi hominis.

*Alterum argumentum
Arta. quod
gratia prædesti-
nationis
præparata ho-
mini, fit Eva-
ngelica, non
legalis remif-
fio peccato-
rum & regene-
rationis.*

*Responsio IVNI ad propo-
sitionem 15. AR-
MINII.*

Majorem accipio rectè intellectam: sed in quæstione de minore seu assumptione exponitur. Assumptionem, quam adfers, distinguo: nam de gratia Evangelica communiter accepta secundum naturam, falsa est; secundum nos, verissima. Non valet autem (ut scis) à dicto secundum quid ad id quod simpliciter. Rem exponam paucis. In gratia supernaturali Evangelica duæ sunt partes, una conservatio eorum, qui in gratia sunt: altera, eorum qui in gratia non sunt acquisitio. Huius autem gratiæ alius ordo natura est, alius secundum nos. Naturalis ordo est, ut qui sunt in gratia conserveantur (hoc Angelis prædestinatione & electione factum) deinde ut qui non sunt in gratia acquirantur, ut fit hominibus. Secundum nos vero qui jam à gratia excidimus, ordo diversus est: prius enim acquiri oportet eos qui sunt perditii, ut facit Christus Evangelio: deinde vero conservari, ut facturus in æternum est virtute sua in cælis, quum similes Angelis erimus. Minor igitur falsa est simpliciter, si dixeris, gratia Evangelica simpliciter non est præparata homini, nisi ut peccatori considerato: nam homini simpliciter communiterque præparata est; quod etiam Deus proposito in Edene symbolo arboris vitæ est testificatus homini. Sin autem dixeris de hac gratia Evangelica. i. hoc modo & ordine constituta, minorem accipio quidem: sed non

*Distinguis
Iunius gra-
tiam Evan-
gelicam, in
conservan-
tem, qua fit
Angelorum
& acquiran-
tem qua ho-
minum pecca-
torum.
Gen. 2.*

valere

valet consequutio, ut modo dicebamus. Gratia enim Dei secundum substantiam una est Evangelica, sed ordine & modo duplex, qui modus & ordo non mutat substantiam rei. Quapropter nihil attinet ad rem, ut probaretur maior; quam etiam, si bene intelligatur, religiose affirmamus. Quod dicitur *peffe hominem gratia legali non uti, & tamen servari*, durum est, nisi commode (ut scio te sentire) explicetur; sed hoc nihil ad questionem. Postremo, quod gratiam Evangelicam circumferibis remissione peccatorum, regeneratione, &c. tu ipse, mi frater, ex iis quæ modo diximus, vide's imperfectum esse: quia conservationem præteris, alteram essentialem illius partem. Alioquin rem ipsam concedimus & credimus.

Replica ARMINII, sive consideratio Respons. ad propositionem 15.

Argumentatio mea est huiusmodi.

Gratia Evangelica non est præparata homini nisi ut peccatori considerato.

At gratia prædestinationis seu prædestinatione homini præparata, est Evangelica.

Ergo gratia prædestinationis non est præparata homini nisi ut peccatori considerato.

Syllogismus sua figura & modo, & tribus terminis constat. Quare non aliud, neque plus quam est in præmissis concludit. ut ut enim gratia Evangelica communiter considerata duos haberet partes, tamen ego gratiam Evangelicam, de qua

loquor, ad unam partem restrinxi: nam de gratia Evangelica loquor, quæ homini est præparata. Homini autem non illa communiter accepta sed altera tantum eius pars est præparata: quæ est acquisitio eorum qui in gratia non sunt: non conservatio illorum qui in gratia sunt. nullus enim hominum in gratia quam in creatione obtinuit, conservatus est, omnes exciderunt. Quare nulla hic est fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter. Gratiam enim Evangelicam in maiore & minore profus eodem modo sumo: non ibi secundum naturam, hic secundum nos aut vice versa, sed utrobique secundum nos, nempe qua hominibus non Angelis est præparata. Ergo tum major tum minor, te fatente, est verissima. At dicitur simpliciter falsum esse, gratiam Evangelicam homini non esse præparatam nisi ut peccatori considerato, eo quod homini simpliciter communiterque præparata est, ut Deus homini testatus est symbolo arboris vitæ in Edene homini proposito. Respondeo. Æquivocationem esse in præparandi voce, ea discussa veritas meæ sententiæ erit manifesta. Præparatio gratiæ est aut prædestinationis aut providentiæ ut contra illam distinguitur. Providentiæ præparatur gratia sufficiens, & si efficax ut nonnulli volunt, non finaliter efficax. Prædestinatione præparatur gratia efficax & quidem finaliter talis. Prædestinatio enim addit supra providentiæ certitudinem eventus ut loquuntur Scholastici, providentiæ præparatur gratia communis quæ est hominum promiscue; prædestinatione singulari quæ est electorum propria. Providentiæ

Per gratiam Evangelicam se intelligere dicit non eam qua Angelis, sed eam qua hominibus prædestinatio nem. Et præparata, nempe acquirentem, quo solo selos peccatorum quadrat.

Ad exceptio nem lani, quod gratia homini simpliciter & communiter præparata sit.

Non agitur de gratia prædestinationis, sed per prædestinationem præparata; quæ est sola quæ homini ut peccatori convenit.

Circumferibis eam remissionem peccatorum & regenerationem dicit imperfectum esse.

Repetit Arminii argumentum suum, idque forma syllogistica ponit.

Deinde illud solvat.

dentia præparatur gratia tum legalis tum Evangelica. Prædestinatione Evangelica tantum, providentia præparatur gratia tum in Paradiso tum extra Paradisum communicabilis. Prædestinatione præparatur gratia quæ in Paradiso communicari non potuit. Iam vero symbolo arboris vitæ testificatus est Deus gratiam communem non singularem, gratiam legalem non Evangelicam, gratiam in Paradiso communicabilem, gratiam denique sufficientem non efficacem. Ergo gratia quam Deus symbolo arboris vitæ est testificatus, est providentiæ non prædestinationis. Huiusmodi autem gratia Evangelica, quæ finaliter efficacis, singularis non communis, non nisi extra Paradisum communicabilis, & quæ homini prædestinatione est præparata, non est alia, quam quæ homini ut peccatori considerato tantum est conveniens. De gratia itaque Evangelica, id est, hoc modo & ordine constituta majorem & minorem accipio. Quare consecutio valet. Et licet gratia substantiâ sit eadem, modoque tantum & ratione variet, tamen variatio istius modi facit, ut gratia isto modo & ordine constituta non possit nisi peccatori certo præparari. Tota res planius constabit, si concludam additis probationibus assumptionis illius syllogismi antecedentis.

Gratia Evangelica, qua homo re ipsa salvatur, quæ constat remissione peccatorum & regeneratione, non convenit homini nisi ut peccatori considerato.

At gratia prædestinatione præparata homini, est gratia Evangelica, qua homo re ipsa salvatur, constans remissione peccatorum & regeneratione,

Ergo gratia prædestinatione homini præparata non convenit homini nisi ut peccatori considerato. Et per consequens,

Deo prædestinante homo non est consideratus in paribus naturalibus; quoderat probandum.

Si vero quis hoc pacto concludat,

Gratia Evangelica homini simpliciter communiterque præparata est.

At gratia homini prædestinatione præparata est gratia Evangelica.

Ergo gratia prædestinatione præparata est homini simpliciter communiterque considerato. Ille non uno modo fallit in ista argumentatione sua. Nam primo maior falsa est simpliciter sumpta. Gratia enim conservationis in statu primævo, quam tu etiam Evangelicam vocas respectu Angelorum non est præparata homini. Deinde quatuor sunt termini in syllogismo. Nam in majore gratia Evangelica simpliciter dicitur, in minore secundum quid. Si dicatur in minori eodem summi modo quo in majore, tum etiam minor simpliciter falsa est. Nam gratia prædestinatione homini præparata est gratia Evangelica secundum quid, & nostri respectu intellecta.

Ut tuis phrasibus, sed quid negem, Gratiam quæ Angelis electione & prædestinatione est facta, Evangelicam dici posse? & petam illius, quod dicis, probationem? quod meo jure possem. Nam in primis prout Evangelium nobis explicatur in sacris literis, certum est gratiam Angelis factam Evangelicam dici non posse. Evangelium enim summa est hæc. Respicite & credite Evangelio, seu credite in Iesum Christum Filium

Quam meum venit & argumentatur o futuræ sit. si quæ sita homini simpliciter communiterque præparata hic intelligatur.

Et tamen qua Angelis facta est sacramentum solum Scripturarum non possit dici Evangelicam.

Syllogismi præcedentis repetitio cum probationibus, ad rei evidentiam.

Filium Dei, & remittentur vobis peccata, accipietisque spiritus sancti donum, & inde vitam æternam. Hæc Angelis electis nullo modo conveniunt. Si dicas, non esse Evangelicam eo modo quo Evangelium hominibus peccatoribus accommodatum est; simpliciter tamen Evangelicam dici posse, utpote secundum quam in statu suo sunt conservati. Patere, mi frater ut probationem illius abs te petam. Ego protenuitate meæ capacitaris nullam aliam rationem istius tuæ sententiæ concipere possum: quam quod Christus etiam Angelorum Mediator dicitur, & Angeli in illo electi dicuntur. Sed novit tua dignitas id inter doctos controversi, & jam ante aliquid de eo nobis dictum est. Ego vero etiam concesso eo quod Christus Mediator Angelorum dici possit, mihi persuadere non possum gratiam quæ Angelis facta est, aliquo Christi merito, seu opere quod pro Angelis apud Patrem peregit, illis paratam & impetratam esse. Gratia autem quam Christus non impetravit Evangelica dici, mea sententia, non potest. Deinde puto duplicem in universum esse viam modum & rationem obtinendæ felicitatis æternæ supernaturalis. Vnam strictæ justitiæ & legalem, alteram misericordiæ & Evangelicam: quemadmodum etiam duplex est fœdus Dei, operum unum, alterum fidei; unum justitiæ, alterum gratiæ: unum legale, alterum Evangelicum. Per illam viam & rationem felicitas obtinetur perfecta legis creaturæ à Deo date obedientiæ: per hanc vero viam & rationem obtinetur felicitas inobedienciæ remissionis & justitiæ impetratione. Aliam viam mens humana

concipere nequit: saltem nulla alia sacris Scripturis est patefacta. Hi duo modi hunc inter se ordinem habent, ut iste præcedat, sic iustitia Dei, conditione creaturæ, & natura rei ipsius postulante: alter modus sequatur, si quidem per illum priorem felicitas creaturæ obtingere nequeat & Deo visum sit etiam illam creaturæ proponere, quod omnino est puri puti arbitrii divini. Potest. n. inobediencia punire vel condonare. Vtraque via & ratio circa hominem est usurpata, ut Scriptura declarat multis locis, & breviter loco ad Rom. 8 v. 3. *Nam quod erat impossibile legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus suo ipsius Filio misso in similitudine carnis peccati, idque pro peccato, peccatum condemnavit in carne.* Circa Angelos vero puto illum priorem modum tantum usurpatum esse, Deumque statuisse cum Angelis iuxta fœdus legale, justitiæ strictæ & operum agere; in hominum vero salute omne suum bonum explicare: quemadmodum ex eo apparet quod Angeli prævaricatores citra ullam spem veniæ immedicabiliter peccarunt, reliqui vero non veniam malefactorum obtinuerunt quæ non commiserunt, sed in statu suo conservati & confirmati sunt: fors gratia quæ illis obtigit mediante Christo, & gratiam cum illis communicante; rectè non illa; quam Christus aliquo suo facto, pro ipsis apud Deum perpetrato, illis meruerit aut impetra verit.

Sed hæc *operis*. Illa phrasi quam dico hominem gratia legali posse non uti, & tamen salvari, idem volui, quod tu dixisti, Deum posse, si velit, iniquitatem tollere ut nubem: & puto Apostolum idem dicere. Rom. 4. *Qui non operantur* (id est

qui legem non implet & propterea gratia legali non utitur, sed credit in eum, qui justificat impium, illi fides pro iustitia imputatur. Sed hoc nihil ad propositum. Quod autem gratiam Evangelicam circumscripti remissione peccatorum & regeneratione, nihil peccavi. Non enim illam qua communiter (si tamen ista sit) sed qua secundum nos consideratur, explicui. At illa ita explicata, partem illam, quæ conservationis dicitur, excludit, (nisi conservationis vox significet perseverantiam in statu restaurationis) Nos enim non sumus salvati conservatione in primo statu: nobis gratia conservationis in primo statu non est prædestinatione præparata. Cedimus enim omnes & peccavimus. Hic rursus monendum, nos nihil de Angelis agere, itaque quæ Angelis & hominibus sunt communia, hic ex lege *cap. 6. 8.*, & methodi esse contrahenda ut hominibus solis conveniant, secus in specie de genere dicemus.

XVI.

Propositio ARMINII 16.

*Tertium
argumentum
Arm. quod
religio crea-
tura in natura
sua sit causa
peccati, per
non datam: non
prohibens.*

Tertio, quia religio creaturæ in natura sua, creaturæ inquam cui lex lata est sola gratia præstabilis, est causa peccati per remotionem aut non dationem eius quod solum potest à peccato prohibere. Hoc autem est gratia. Qua ratione hæc sententia in illam priorem incidit, quæ peccati ordinationem decreto adscribit, unde necessario peccatum existit.

Responsio IVNII ad *Propositionem* 16. ARMINII.

Propositio de homine integro *Dicit Iunius legem Symbolicam hemio scriptam sola natura præstabilem fuisse.* vere non potest prædicari: nam lex Adamo in integritate fuit non sola gratia, sed natura simul & gratia præstabilis, cum natura ipsius esset rectè ad gratiam ordinata: defecit autem in re naturali, & natura præstabilis, quæ non erat communis legis, de qua hic habetur sermo; sed singularis legis ad solam naturam respicientis, atque pertinentis simpliciter, & ab ea sola præstabilis, ut Deus ipse Adamo prænuñciaverat, ut in propos. 14. ante ostendimus. De nobis vero, prout jam sumus, optime enunciari potest, legem sola gratia præstari posse. Immo ne præstari quidem à nobis potest, sed imputatur per gratiam, & fide præhenditur per Christum præstita. Præterea & illud falsum est, *Itam non dationem prohibentis causam peccati non esse nisi de ista fuerit: debet autem rem ad præstationem legis singularis sive Symbolicam non fuisse.* religio creaturæ in natura sua, &c. causam esse peccati per remotionem aut non dationem prohibentis, si intelligitur univèrse. Tum enim partialis causa est peccati, quum removetur, aut non removetur prohibens, si debetur: sin autem non debetur, partialis causa peccati merito dici non potest. Si debet agere, in culpa est: si non debet, non est in culpa peccati, si deest. Hoc natura ipsa docet, & Clemens Alexandrinus duobus locis Stromat. exponit commodissimè. In lege autem & naturale est aliquid, quod Adam præstare natura potuit, & aliquid ad gratiam ordinatum, cui sola natura non potuit sufficere. Quamobrem licet in legem naturalem pecca-

peccavisset Adam, si tamen in re naturali (ubi indebita gratia) peccavisset, sola voluntas eius in culpa fuisset, non desitutio gratiæ; prout accidisse in illa singulari lege constat Adamo data. Est igitur inanis conclusio. De ordinatione peccati & decreto Dei, & quid sit ordinatio propriè accepta, diximus in proposito. 6. Quod inde necessario peccatum exiit, est in consequentis argumentationis; cum Dei ordinatio nihil agat indebitum, sed is qui peccatum facit; & nihil omittit debitum, sed omnia præstet perficiatque sapientissimè. Sed de hac re tota in propositione 6. satis.

Replica ARMINII sive consideratio Responsi ad propositionem 16.

QUUM gratiam dico non excludo naturam; illa enim præsupponit hanc: tantumdem autem valet ista phrasis, sola gratia præstabilis, atque si dixissem, non præstabilis sine gratia, particula (sola) non ad exclusionem naturæ sed ad necessariam gratiæ inclusionem faciente. Positis vero illis antecedentibus; legem homini datam quam præstare non potest sine gratia & gratiam illi homini non esse datam; sequitur conclusio, peccati causam non esse hominem, sed illum qui talem legem posuit, & præstandi facultatem non tribuit: vel ut rectius dicam, tunc transgressio illius legis peccatum dici nequit, quum lex illa sit injusta, Dei velut meritis ubi non semper valet, quod abest à bono & justo Deo; & transgressio ejus sit necessaria, non voluntaria, ab impotentia non transgrediendi. Quare

usquequaque verum est: Qui non dat id sine quo peccatum vitari nequit, vel remouet id sine quo lex præstari nequit, is vero est auctor peccati, vel potius causa quod lex illa non observatur, quæ non observatio tum peccati rationem habere nequit. Conditio illa, si debetur prohibens, frustra hic additur. Necessario enim debet Deus homini potentiam præstandi illam legem, quam illi ponit, nisi forte homo se potentia privaverit sua culpa, tunc Deus ab ejus restitutionem non tenetur. At ille casus in primo statu ante peccatum locum non habet. Hoc sensu concedo enim qui potentiam præstandi legem & vetandi peccatum non tenetur dare, non esse autorem peccati si non det; sed hoc addendum: Deum teneri dare potentiam illam, si dedit legem cujus præstatio illam necessario requirit. Deus quidem nemini quidpiam debet simpliciter; nemo enim illi dedit ut retribuat ei: sed potest Deus aliquo suo actu se debitorem homini facere, vel promisso, vel postulatione actus. Promisso, si polliceatur simpliciter vel sub conditione, tum simpliciter, aut præstita conditione est debitor. *Non est iniustus Deus ut obliuiscatur operis vestri.* Heb. 6. Postulatione actus debitor est dandi potentiam actui illi præstando necessariam. Si non det & nihilominus postulet actum data lege, tum ipse causa est quod homo legem illam transgreditur, non homo, Esaiæ 5. Caterum de antecedentibus illis, an lex homini lata, sit sine gratia præstabilis necne, & an homo supernaturalem gratiam in primo statu acceperit, in responsione propositionum 10. & 14. actum est satis. Neque

Deum duplici modo se debitorem facere dandi potentiam homini; prime si promittat. 2. Si legem ferat sine illa non præstabilis.

ad rem facit quod dicitur. Si homo in re naturali (ubi in debita gratia) peccavisset, sola ejus voluntas in culpa fuisset, non destitutio gratiæ: quis enim hoc negat? si per naturæ vires lex illa præstari poterit. Quod vero hoc acciderit in illa singulari lege Adamo data. id pernego. & causæ negationis jam ante ad respons. 14. propos. nobis reddita sunt. de ordinatione peccati & quomodo illud decreto Dei ex mente Calvini & Bezæ subternatur propos. 6. dictum est. Dei ordinatio nihil agit indebitum, fateor: sed talis ordinatio peccati qualem illi Deo tribuunt, quia Deo non convenit, non mirum est, quod ex ea quid indebitum Deo tribuatur.

XVII.

Propositio ARMINII 17.

AD tertiam quæstionem quod attinet, in ea non controvertitur, an Deus aliquorum peccatum prævidens, pœnas illis meritis præparaverit; sed an ita præteritorum & in natura relictorum peccatum prævidens pœnam illis ab æterno præparaverit. Quod mihi non videtur.

Responsio IVNII ad Propositionem 17. ARMINII.

QVORUM peccato meritis pœnas præparavit Deus, ij non sunt electi: ergo sunt præteriti atque reprobati. Quod autem ita sint præteriti, ut convenit sapientiæ Dei, antè est demonstratum.

Replia ARMINII, seu confederatio Responsionis ad propositionem 17.

QVOD illi, quorum peccatis meritis pœnas præparavit Deus, non sunt electi, univèrse verum non est. Nam & electorum peccatis præparavit meritis pœnas, tum eas Christo imponendo ut expiaret illa, tum ab ipsis electis aliquando eas rescendo, ut discant quomodo in æternum tractari meruerint, tractandique fuerint, nisi Deus ipso- rum misereri statuisset. At verum est si de præparatione per decretum de quo agimus intelligatur. Illo enim decreto non tantum peccatis meritis pœnæ præparantur, sed etiam re ipsa peccatoribus & in æternum infliguntur. Quin potius illo decreto, pœna peccato non præparatur ut merita vel debita, sed ut per misericordiam, quæ debitum nonnullis remittit, non condonanda. Quare distinctionem postulat ordo electionis & prædamnationis illi oppositæ. Electio enim pœnam meritam & debitam condonat. Prædamnatio illi opposita pœnam meritam & debitam non condonat. Infigitur ergo per damnationem prædamnationis executionem non ut merita seu debita, sed ut non condonata. Deinde distinguendum inter præparationem pœnæ factam à providentia Dei iusta, & præparationem pœnæ factam decreto prædamnationis divinæ, quæ electioni opponitur. Illam enim evadunt omnes respicientes & credentes in filium. Hanc nullus evadit. Quia decretum prædamnationis est irrevocabile & peremptorium. Quæstio autem non est an

Quæstio
peccatis Deus
decreto pœnam
meritis
pœnas præpa-
ravit, si non
sunt electi.

Pœna illorum
qui condemnati
suntur proprie
consideranda
venit, ut
per misericordiam
non
condonanda.

Negat Armi-
nus legem
illam singula-
rem Adamo
datam per
naturæ vires
fuisse præsta-
bitum.

3. gnaffio,
2. sent. de
præparatione
pœna sic præ-
teritorum.

Quæstio hic est de prævisione peccati & prædicatione eorum quæ sic præteriti ut habet secunda sententia.

Deus pœnam præparaverit illis, qui ita præteriti sunt, ut convenit sapientiæ Dei: quis enim neget si præteriti sint aliqui, ut sunt, ita præteritos ut convenit sapientiæ Dei? sed queritur, an istorum ita præteritorum & in natura relictorum; quemadmodum explicatum est, peccatum prævidens Deus, pœnam illis decreto prædicationis præparaverit, quod mihi non fit verisimile. argumenta huius meæ sententiæ probandæ attuli, quæ jam considerabimus.

XVIII.

Propositio ARMINII 18.

Primò ex antecedentibus: quia pœna preparari justè non potest puro actu divini placiti præteritis, ob peccatum prævisum, quod ex ista præteritione & in natura relictione necessario illis perpetrandum fuit. Secundo, pœna illis ordinata est spiritalis: pœna autem spiritalis ordinari non potest ab origine sua defecturis, si præmium ex adverso spirituale præparatum non fuerit in origine perstitutis. At præmium huiusmodi illis talibus non est præparatum: solis enim naturæ viribus potuerunt in origine perficere; at illis felicitas spiritalis acquiri non potest.

Responsio IVNII ad propositionem 18. ARMINII.

AD primum, negatur. 1. Adamum in commune fuisse à Deo præteritum & in natura relictum; sed ex naturæ modo permis-

sum sibi in facto singulari & naturali solum, quod penes solum naturam esset; eumque diligenter à Deo præmonitum, & quasi ex condicção à Deo informatum. 2. negatur ex ea præteritione peccatum illi necessario fuisse perpetrandum. Nam si necessario, habitus fuisset aut qualitas patibilis in natura hominis: fuit autem potentiæ ad unumvis libera, & contingenter ad hoc aut illud voluntate lata. Non ergo necessario perpetrandum fuit. Contingenter itaque perpetravit (quod Scriptura & consensus Ecclesiæ semper tradiderunt) utpote ex potentia naturæ libera, quæ voluntatis est. Rectè enim sapiens Ecclesiastæ 7. hoc invenit, Deum fecisse hominem rectum, ipse autem querere ratiocinatio plurima. Ad 2.

In propositione addendum, etiam, in hunc modum; pœna illis ordinata est etiam spiritalis: nam utriusque modi pœna illis, nempe corporalis & spiritalis, instituta est, Scriptura teste. At negatur assumptio, dicens præmium huiusmodi non fuisse illis præparatum communiter, si in origine perstitissent. Omnino enim constat fuisse propositum illis naturæ foedere, & ordinatione ad gratiam, si perstissent: quemadmodum & symbolo arboris vitæ significatum est, & mortis denunciatione promulgatum. Quid enim mors, nisi privatio huius & futuræ vitæ? quæ autem privatio, nisi fuisset homini vita, hæc natura, illa vero ordinatione gratiæ post naturale curriculum vitæ huius à Deo consummandæ? Hoc autem dictum probaturus adjicis, solis enim naturæ viribus potuerunt in origine perficere. Et hoc negatur: potuerunt solum in naturalibus rebus, in ordinatis ad

Ad secundum arguendum.

Probat Arminius 2. argumentis pœnam sic in natura relictis non potuisse iusto preparari, 1. dicitur a necessitate peccati, 2. a conditione pœnæ.

Ad primum arguendum.

gratiam minimè, ut jam sæpius ostendimus. Falsà igitur est tota argumentatio: At, iniquies, certa est ex hypothesi Thomæ argumentatio, qui in causa electionis hominem consideratum voluit in puris naturalibus. Nos vero ad ista respondemus in hunc modum.

1. Id nos non attingere, qui hominem à Deo in causa electionis communiter fuisse consideratum affirmamus. 2. Etsi Thomas sic interdum loquitur, tamen rectè accipi oportere, quia sumitur hoc loco æquivoçè: nam alia est ratio electionis, de qua tamen eiusdem Thomæ mentem exposuimus in propof. 6. alia conditionis Adami, quum in peccatum lapsus est. *Constat autem ex omnibus Thomæ scriptis, id ne per somnium quidem ipsi venisse in mentem, quod Adam tum esset in puris naturalibus. Id enim qui sentire posset, qui aperte ubique clamat, hominem fuisse conditum in supernaturali gratia, atque hoc ipsum expresse contra Magistrum sententiarum asserit? Falsà igitur hypothesis, & Thomæ falso adscripta. Quod si falsa est hypothesis, etiam inanis argumentatio. Nec solis naturæ viribus potuit homo in conditione & statu suo perstare (id enim dici malum, quàm origine, quia evidentius) nec illis spiritualia felicitatem acquirere: non enim merces operariorum est spiritualis felicitas, sed filiorum in Christo hereditas, data per gratiam, non labore parta.*

*De sententia
Thomæ.*

*Thomam
contra Mag.
sententiarum
sustineri, ho.
minem fuisse
conditum in
gratia super-
naturali.*

*Replica ARMINII sive con-
sideratio Respons. ad propofi-
tionem 18.*

Argumentum prius nititur hypothesi definitionis, qua præteritio in thesibus tuis est definita. Ea sic habet: *Præteritio est actus divini placiti quo Deus ab æterno statuit creaturas quasdam in natura ipsarum relinquere, ac non communicare cum eis supernaturalem gratiam qua firmetur natura earum integra, aut corrupta instaretur, ad declarationem libertatis bonitatis sue. Natura autem illa est qua nihil supernaturale aut divinum potest ut est thesi 10. eiusdem disputationis. In natura enim eadem & eodem modo considerata relinquuntur præteriti, ex qua & qualiter considerata evchuntur prædestinati. In tali natura relictæ, quæ nihil supernaturale aut divinum potest, non possunt præstare legem sine gratia supernaturali non præstabilem. Quare ob huiusmodi peccatum perpetratum adversus legem ipsis non præstabilem, pœna illis iuste præparari nequit. Primum itaque quod negatur, mihi præter scopum esse videtur. Non enim agimus de modo quo Adamus suæ naturæ relictus & sibi permixtus est. Tum enim relictio Adami in manu consilii ipsius non est decreti præteritionis, sed providentiæ, qua Deus citra discrimen prædestinatorum & reproborum versatus est circa hominem recens creatum, & quidem necessario ex hypothesi, quod liberum hominem condere voluit. Verum agimus de relictione in natura, quæ est decreti præteritionis. Si dicās eos qui præteriti sunt consideratos à Deo in*

Salvatio primi argumenti ex tali præteritione sive relictione in natura, necessario sequitur peccatum.

Ad primum quod in eo negatum fuit.

Ada-

Adamo ut participes eorundem, quæ Adamus in primævo statu habuit, respondeo sic considerates non esse relictos in natura quæ nihil supernaturale aut divinum potest. Quare hæc hypothesis falsa erit, quæ tantum nisi videtur definitione præteritionis in thesibus tuis usurpata.

Ad secundam negationem respondeo.

Ex relictione in natura quæ nihil supernaturale aut divinum potest (intellige neque per se, quod fateor, neque per aliquod ipsi superinfusum, utpote cui nihil supernaturale additum fuerit, ex hypothesi tuæ definitionis) necessario perpetrandum est peccatum ita relictio, quod non potest sine gratia supernaturali vitari. Est quidem voluntas libera, sed non respectus illius actus qui sine supernaturali gratia aut præstari aut omitti nequit. Quemadmodum nec eadem est libera respectu actus quo vult universale ino & suum bonum. Ratio, quia in homine est patibilis qualitas propendens in illum actum veritū, motura voluntatem ad eiusdem actus consentum & perpetrationem: & necessario motura, si voluntas prædita non sit potentia motui isti resistendi; quæ potentia est gratia supernaturalis ex nostra hypothesi. Ad explicationem huius pleniorum pauca addo. Actus Dei negativus, qui peccatum hominis præcessit, est aut providentia, aut reprobationis vel præteritionis qua contra providentiam distinguitur. Non reprobationis. Primo, Quia actus reprobationis est circa aliquos homines, non circa omnes. neque enim omnes sunt reprobatī. 2. Si ex actu reprobationis vel non sine eo existit peccatum, tum aliqui tantum homines peccant, aliqui non: nem-

pe ii peccant, circa quos Deus actu negativo præteritionis suæ versatur, non peccant, circa quos eodem actu non versatur: at omnes peccant: ergo non ex illo actu. 3. Si ex reprobationis actu negativo existit peccatum, jam sequitur Adamum & omnes in eo homines esse reprobos. Adamus enim & omnes in eo homines peccantur. Fallum autem consequens, falsum igitur & antecedens. 4. Ex contrario. Si ex actu negativo præteritionis existit peccatum hominis, tum ex actu prædestinationis affirmativo, qui illi eodem momento est opponendus, (neuter enim est sine altero, & oppositè dicuntur) est perseverantia hominis in bono, saltem quod ad istum actum unicum. At nullus homo persistit in bono, in quo creatus est, ex actu affirmativo prædestinationis. Ergo neque ex actu negativo reprobationis siue præteritionis est peccatum hominis. 5. Quibus Deus semel ex actu negativo reprobationis negat efficax auxilium, eis finaliter negat efficax auxilium, alioquin reprobi non sunt reprobi. At omnibus hominibus non negat efficax auxilium finaliter: sic enim omnes essent reprobi. Ergo actus ille quo omnibus hominibus semel est negatum efficax auxilium non est actus reprobationis. Verum quia actus aliquis Dei negativus præcessit peccatum hominis, secus enim homo non peccavisset. Ergo ille actus est providentia. Hic autem duo consideranda. Primum, Quod peccatum ex illo actu negativo non existat necessario, sed frante illo actu possit fieri vel non fieri. Nam providentia ordinavit hominem in vitam æternam, & media contulit ad

Ex actu illo negativus peccatum non existere necessario, sed frante illo actu posse fieri vel non fieri.

Ad secundam quod negatum fuit.

Fuisse probatur actum negativum Dei qui peccatum hominis præcessit, non esse reprobationis vel præteritionis, sed providentia.

illam consequendam sufficientia & necessaria: relinquens (ut decebat ex institutione prima) hominis arbitrio usum liberum istorum mediorum, & nolens libertatem illam impedire ne rescinderet quod instituerat, ut pulchrè Tertull. loco citato abs te ex lib. 2. ad v. Marcionem respons. 14. Ex quo actu Dei negativo nolentis impedire peccatum efficaciter (cui oppositus actus affirmativus volendi efficaciter impedire fuisset inconueniens primæ institutioni hominis, & actus affirmativus volendi impedire finaliter fuisset prædestinationis) existit quod homo peccare actu potuit, non quod actu peccauit, verum quia Deus pro infinitate scientiæ suæ vidit ab æterno hominem certo tempore lapsurum, hinc lapsus infallibiliter accidit respectu tantum illius præscientiæ, non respectu ullius actus voluntatis Dei, siue ille affirmativus sit, siue negativus. Quidquid enim respectu actus voluntatis Dei infallibiliter accidit, idem etiã necessario evenit, necessitate non consequenti modo sed & consequenti. Hinc breuiter licet notare discrimen inter *infallibiliter & necessario* fieri, illud est ex infinitate scientiæ Dei, hoc ex actu voluntatis Dei: illud solâ Dei scientiam respicit, cuius est contingentia infallibiliter & certo scire; hoc ad ipsam rei existentiam pertinet, cui ex voluntate Dei accidit necessitas. Secundo, sic considerandum, quod providentia Dei non discriminat præcisè inter homines, qua electi sunt & qua reprobi. Et propterea ille actus negativus Dei est de omnibus hominibus communiter & uniuersè absque ullo discrimine electorum & reproborum. Ex hisce concludo,

Quia actus ille negativus qui peccatum antecessit non est reprobationis seu præteritionis, sed providentiæ contra illam distinctæ, hinc sequitur Deum præteritionis actu non esse verfatum circa homines extra peccatum vel ut nondum peccatores consideratos. Neque enim actus aliquis negativus præteritionis prævit vel ordine vel tempore hunc actum providentiæ negativum. Nullus etiam alius actus præteritionis inter hunc providentiæ actum & peccatum intervenit. Si intervenit actus aliquis præteritionis, etiam prædestinationis intervenit. Non hic, ergo nec ille. Eset enim hic actus prædestinationis conservatio aliquorum in bono, & vindictio à peccato possibili. At nemo hominum in bono conservatus fuit, & à peccato possibili vindicatus: omnes enim peccaverunt.

Nihil autem hic opus probare hominem non necessario sed libere peccasse, illud enim non controversatur; sed docendum fuit, posita ista præteritione hominem nihilominus libere & non necessario peccasse.

Argumentum secundum etiam nititur hypothesi, quam ex tuis thesibus mihi desumisse videor, rectè an secus tum pro tua prudentia iudicabis. Hypothesis constat *duabus partibus*. Prior est. Felicitas supernaturalis non potest acquiri solius naturæ viribus. *Alterà*. Lex Adamo lata potuit præstari solis naturæ viribus. Prior pars est vera. *Alterà* est in tuis thesibus. Homo relinquitur in natura quæ nihil supernaturalis aut divinum potest. At potuit tamen præstare Legem, alioquin Deus est injustus qui ponit Legem,

Unde sequitur Deum actu præteritionis non esse verfatum circa homines ut nondum peccatores consideratos.

Discrimen inter infallibiliter & necessario fieri.

Actum illum negativum esse providentiæ communis, qua præcisè non discriminat inter electos & reprobos ut sic.

Salutio secundi argumenti de potestate naturali præteritiis siue in natura relictis posita.

Legem creaturæ non præstabilem. Hinc conclusi, quod Legis illius transgressioni non debuerit poni pœna spiritualis, cuius præstationi non est promissum præmium spirituale seu supernaturale. At legis, quæ solis naturæ viribus est præstabilis, præstationi præmium supernaturale non promissum, secus natura supernaturale poterit acquirere. Ergo legis eiusdem transgressioni non debuit poni pœna spiritualis. Subsumo. Sed Lex Adamo lata fuit præstabilis *solius naturæ viribus*, ex tuo sensu prout ego illum percepi. Ergo non debuit illi poni *pœna spiritualis*. Est autem illi posita *pœna spiritualis*. Ergo *injuste*. An vero ista ex thesibus tuis consequantur nec ne, jam non amplius inquiram; quia nunc aperte dicis primis nostris parentibus præmium supernaturale fuisse præparatum si in origine sua perstiterent. Et propterea valere iubeo istam meam argumentationem, utpote cui hypothesis subtrahitur, qua nitetur. Ex eo autem quod dicis, sic concludo pro mea sententia. Quod hominibus omnibus sub conditione obedientiæ, quam præstare poterant ex dono Dei illis concessio aut concedendo instituto gratiæ, est præparatum: id ipsum aliquibus hominibus certo & definito Dei decreto negari non potest, nisi prævisa illorum inobedientia. At vita æterna omnibus hominibus est præparata sub conditione obedientiæ quam præstare poterant. Ergo vita æterna aliquibus hominum certo & definito Dei decreto, hoc est præteritione negari non potest, nisi prævisa illorum inobedientia. Et propterea homines Deo prætereunti sunt considerati ut peccatores, non

igitur communicari considerati. *Thomæ* sententiam non attingo nisi ut est tuis thesibus explicata. Liceat autem mihi petere à Thoma, ut probet Deum præterisse hominem in statu integritatis, in quo non naturalia tantum sed & supernaturalia habuit, consideratum. Fateor spiritalem felicitatem esse hæreditatem filiorum, sed quæ alio pacto contigisset perstantibus in statu primævo, quam credentibus in Christo. Illis enim fuisset data *ex lege operum*, his datur *ex lege fidei*, illis *ex debito merces* fuisset data ut *operantibus* Rom. 4. 4. his *imputatur ut credentibus ex gratia*: illis data fuisset *ex iustitia legis*, quæ dicit *qui fecerit ea homo vivet in illis*; His datur *ex iustitia fidei*, que dicit, *si credideris in corde tuo*, &c. Rom. 10. De isto autem statu primævo & perseverantia in illo, nobis sermo fuit.

De sententia Thomæ.

XIX.

Propositio ARMINII 19.

Videtur considerandum præter hæc omnia, quod cum prædestinatio, præteritio, reprobatio nihil ponant actu in prædestinato, præteritio, & reprobo, idem omnino sit, & eodem modo consideratum subiectum exsequutionis in re, & decreti in mente divina. Quare cum Deus non communicat gratiam actu, nisi cum peccatore, nempe gratiam prædestinatione præparatam; non prætereat actu; non damnet aut puniat nisi peccatorem: consequens videtur Deum non statuisse gratiam impartiri, nisi peccatori; non prætere, non reprobare nisi peccatorem.

Argumentum Arminii generale contra i. a secundam sententiam quod idem sit & uniformes obiectiva decreti & exsequutionis.

Fateretur Arminius huic argumenti suo hypothesis qua nitetur frustratam à Iunio Sed ex eo tamen quod à Iunio ponitur argumentum ducit pro sua sententia.

*Responsio IV N I I ad Propo-
sitionem 19. AR-
MINII.*

*Prædestina-
tionem nihil
actum ponere in
prædestinato,
interpretatur
Iunius pro
nihil in eo
supponere.*

ANtequam de re dico, recordari opus est, homonymiæ illius quam in propof. 2. annotavimus. Reprobare in toto hoc scripto tuo damnare est, & reprobatio damnatio. Mihi vero reprobatio, & præteritio sive non-electio sunt idem. Quamobré ut res sit evidentior, non indignè feres, si pro reprobationis voce damnationem suffecero. Dicis, *prædestinationem, præteritionem, & damnationem nihil ponere actum in prædestinato*, id est, prædestinatum sive electum, præteritum, & damnatum citra ullam contemplationem qualitatis, quæ in ipso sit, à Deo eligi, præteriri, & damnari. Ego vero diversimodum horum esse rationem ex Scripturis puro: nam electio quidem, & non-electio nihil ponunt in electo atque præterito; sed damnatio supponit peccatum, ex quo damnatur peccator: alioquin totum prædestinationis opus est æternum. In his itaque omnino eodem modo considerari subiectum oportere in re, & in mente facilè assentior: nam eligitur atque præteritur electus & reprobatus, ut homo; damnatur, ut peccator. Qui eligitur aut præteritur ut homo, in executione, ita in mente Dei electus est, aut præteritus: qui damnatur ut peccator, ita est prædamnatus. Alioquin actus internus & externus Dei variarent: quod nunquam admittendum. Hoc bene intellecto, vides, mi frater, quæcumque superædificas, ea nullo modo posse consistere. Dicis Deum

*Hominem
alegi & repro-
batus homo
nem, damnari
vetout pecca-
torem, ex sen-
tentia Iunius.*

non communicare gratiam prædestinatione præparatam, id est, salutare nisi cum peccatore, non præterire actum nisi peccatorem. Hoc vero primum de gratia salutari universe simpliciterque si dicis, falsum esse docet Angelorum electorum salus, & aliorum præteritio. Quid enim? an peccatores Angelos elegit ac præterivit Deus? viderit Origines. Nos certe in alia omnia. Deinde si de gratia in hominem circumscripteris dicere te; sequitur ergo ex hac ipsa propositione tua primum hominem in integritate illa non habuisse communicationem salutari gratiæ: quod ne te quidem ipsum esse dicturum putem. Ergo gratia hæc cum homine communicatur qua homo, licet non peccator; non solum autem cum Angelo. Si dicis, cum homine secundum quod nunc est peccator communicari gratiam, non negamus; imo jam cum nemine nisi peccatore communicari credimus, quia nemo homo est non peccator. Non damnari vero aut puniri nisi peccatorem, id ultro tibi concedimus. Atque in hunc modum pars negatur conclusionis tuæ, quæ est de electione & non electione; pars vero conceditur, quæ de damnatione est.

*Replica ARMINII, sive con-
sideratio Respons. ad pro-
positionem 19.*

EGO vocem reprobationis ex tuo sensu usurpavi, quod jam aliquoties dictum & monstratum: quia vero pro ea damnationis vocem substituis, non contradico. Argumentum autem meum non sumis vero sensu.

*Iunium non
recte intellexisse
probrasin
Scholastico-
rum ab Ar-
minio usum pa-
ram, ac pro-
inde nec argu-*

*mentum
appius. Etenim
nihil ponere in
prædestinato
non significat
nihil in eo
supponere, sed
nullum in eo
reale effectum
ponere.*

sensu. Non enim hoc volo, prædestinatum, præteritum & damnatum, citra considerationem ullius qualitatis quæ in ipso sit à Deo eligi, præteriri, damnari, qui possum? quum ubique coner evincere peccatum esse conditionem seu qualitatem in objecto decreti divini totius requisitam. Hic autem est sensus verus. Prædestinatio, præteritio, prædamnatio ut actiones in agente manentes, seu ut actus interni nullam in objectum externum inferunt ex se passivum, sed executio illorum internorum actuum. quæ constat externis actibus, transit in res exteriores, & in eis aliquem effectum ponit ut Thomas explicat in summa prima quæst. 21. art. 2. unde apparet phrasi scholasticæ usurpata, aliud esse ponere, aliud supponere in electo præterito damnato. Quod si illi actus interni nihil ponunt in objecto, tum sequitur objectum omnino idem esse & eodem modo consideratum, tum decernenti Deo tum exsequenti; sive tum internis actibus tum externis circa illud versanti Deo. Unde concludo. Quia certum est Deum actu externo non communicare gratiam prædestinatione præparatam nisi cum homine peccatore, non præterire actu externo nisi peccatorem, non damnare actu externo nisi peccatorem. Hinc sequitur Deum actu interno prædestinationis non præparare gratiam nisi peccatori non præterire statuisse nisi peccatorem, non prædamnare nisi peccatorem, quod est actu prædestinationis præteritionis & prædamnationis interno non versari nisi circa hominem ut peccatorem consideratum. Quo d' autem Deus gratiam prædestinatione præpara-

tam non communicat nisi cum peccatore, non prætereat nisi peccatorem, (de damnatione nobis convenit) id verissimum esse puto. Neque huic veritati quidquam obstat duplex tuum argumentum. Quod enim ad primum attinet, respondeo id, quod tua prudentia responsurum prævidit, nos non agere de Angelorum prædestinatione & reprobatione, sed de hominis: quare utut universe verum non sit gratiam prædestinatione præparatam non nisi peccatoribus convenire, ut in Angelis, tamen hoc verum est de hominibus, gratiæ voce ad illam quæ hominibus, prædestinatione præparata est, restricta. Quod ad alterum argumentum tuum quo meæ propositioni absurdum impingitur, eo quod inde sequitur hominem in prima integritate non habuisse communicationem salutaris gratiæ; Respondeo, Homonymiam esse in vocibus salutaris gratiæ. Ila enim gratia salutaris potest accipi pro gratia quæ salutem conferre potest & sufficienti; & pro ea quæ salutem certo & reipsa confert, & efficaci: item pro gratia quam Deus homini in primævo statu contulit, & pro gratia quam homini confert in statu peccati, ut inde liberatus in Christo, vitam per illum ex morte obtineat. Propositio mea concedit hominem priorem illam in statu integritatis habuisse, & sic absurdum vitat. Hanc autem posteriorem ante lapsum habuisse, negat meæ propositio; & simul hoc absurdum esse negat. Hęc autem posterior non illa prior est gratia prædestinatione præparata, atque hoc pacto tota mea argumentatio firma & immota manet.

Hæc igitur ob causas, vir Revelende,

*De gratia,
salutari tum
Angelis, tum
hominibus
integræ com-
municatæ,
contra excep-
tiones Lunib.*

*Unde sequitur
obiectum præ-
destinationis
eodem modo
se habere tum
decreti, tum
executionis
ratione: et
porro Deum
prædestinatio-
ne non nisi
peccatori gra-
tiam præpara-
vasse, &c.*

rende, nondum mihi persuadere possum, quin objectum adæquatum prædestinationis, præteritionis, prædamnationis, sit homo ut peccator à Deo consideratus.

XX.

Propositio ARMINII 20.

NEque videtur mihi hæc sententia stabiliri argumento à necessaria declaratione libertatis gratiæ, & bonitatis divini. Vt enim fatear declarationem istius libertatis esse necessariam, dicam tamen & illam esse in ipsa creatione & distinctione rerum declaratam, & porro alio modo declarari potuisse, imò debuisse. Argumentum à necessaria iustitiæ divini declaratione non magis me movet; tum quia iustitia in Deo, ut natura æqualiter se habet erga totum suum objectum, & omnes ejus partes, nisi à voluntate diversificetur: tum quia Deus talem se in Scriptura declaravit, cui non sit opus ex iustitia legali peccatorem punire ad iustitiæ suæ manifestationem; sed qui aliam viam nobilioris norit ad iustitiæ suæ perfactionem. Neque argumentum à providentiæ natura deductum momentum habere videtur; cuius sit permittere ut aliqui à summo bono & sine supernaturali deficiant: quia ista permissio huic sententiæ consentaneè intellecta, non tam providentiæ sustentanti & gubernanti, quam ercanti est tribuenda.

*Denique &
& natura
providentiæ.*

Responsio IVNII ad Propositionem 20. ARMINII.

POSTquam de electione & reprobatione dictum, venit hoc loco ad considerationem finis, ex quo bonitas malitiæ actionum sæpe recognosci solet. Triplex autem hic finis expenditur: libertatis divini in gratia & bonitate, iustitiæ, & providentiæ. Etsi plures quidem adferri possunt: sed ex his cætera. Primus finis oppugnatur duobus argumentis. Nam 1. dicitur libertatem illam esse in ipsa creatione & distinctione rerum declaratam; ergo non fuisse opus, ut in hac quoque declararetur. Negatur consequens: nam nec satis fuit in creatione & distinctione rerum declarari, nisi in progressu & fine quoque declararetur; nec vero, si satis declarata est in hac natura & vita huius seculi, sequitur ergo in superiore natura & in vita futuri seculi declarari non oportuisse. Contra enim, si in rebus solum inferioribus libertatem suam declarasset Deus, ac non in superioribus ad seculum alterum pertinentibus; imprudens videretur declarationem digniorem omisisse libertatis suæ, aut non potuisse. Nam dignior est libertatis illius in rebus dignioribus testificatio: id autem bonum melius est atque dignius, cuius meliora & digniora sunt consequentia. Hoc Deum nescivisse, non potuisse, aut noluisse quis credat? 2. Dicitur libertatem illam porro alio modo declarari potuisse, imò debuisse. Fateor: nam & hoc modo & aliis potuit & debuit, prout à Deo factum est. Quod si alio exclusivè dicis, pro eo quod est

*Ad illa quæ
A. m. adfero
in considera-
tione primi
argumenti,
quod ducitur
à declaratione
libertatis gra-
tiæ divini.*

alio & non hoc modo; negatur, & in præcedentem proximè argumentationem satis est confutatum. Secundus finis similiter argumentis duobus oppugnatur. Prius argumentum, illis verbis comprehensum, quia *justitia in Deo ut natura æqualiter se habet*, &c. ibidem solvitur adjectione verborum illorum, nisi à voluntate diversificetur. Nam justitia quidem in nobis spectatur duobus modis, ut habitus, & ut actus ab eo proficiscens, & emanans primum intus, deinde foris: in Deo vero itidem duobus modis consideratur, ut natura, & ut naturæ actus per voluntatem fluens a natura & secundum naturam Dei. Priore modo justitia est ipsa essentia Dei; posteriore, opus essentia. De priore modo verissime illud dicitur, *Justitia in Deo, ut natura æqualiter se habet erga totum suum obiectum, & omnes eius partes*. Et si particula, *ut natura*, duobus modis exponi potest; sive *ὡς πρὸς φύσιν*, ut sit similitudinis, (qua mente ego a te scriptum putaverim) sive *καθ' ὅσον φύσιν*, prout Dei natura est justitia ipsa, sive essentia. Etenim essentia Dei cum sit omnino simplicissima, justitia, natura, essentia, & cætera attributa re ipsa unum sunt, licet ratione nobis distinguantur. De posteriore autem justitiæ modo illud subjicitur quam commodissimè, *nisi à voluntate diversificetur*; sed tamen æquivoce. Nam justitia Dei, ut natura, nunquam diversificatur, ne voluntate quidem. Quid enim? vellet Deus mutationem in essentia, in natura sua? cuius proprium est non dico omni modo, sed univoce unius solius & semper immutabilitas. Illa vero justitia, quæ opus est divinitus essentia ab ea emanans volunta-

te; sive intus sive foris; illa profecto infinitis modis diversificatur, prout fert sapientia & voluntas eius. Posterius argumentum, ut paucis dicam sine tergiversatione, duobus modis in vitio est. Nam primuna et si illud verum est, si bene intelligatur, quod ais, *Deum talem in Scriptura se declaravit, cui non sit opus ex justitia legali peccatorem punire ad justitia suæ manifestationem*, utpote cuius justitia legalem justitiam omnibus modis superet, atque infinitè, prout veritas typum, & corpus unbram in rerum natura solet excedere: tamen id nullo pacto ex eo consequitur, non ergo debuisse Dominum ita peccatorem punire ad justitiæ suæ manifestationem; aut quod ita punit, ex justitia legali esse. Contra vero id potius sequitur, & Deum peccatorem ita punire oportuisse ad manifestationem justitiæ suæ; & quod ita punit, id ex justitiæ ipsius esse, quæ justitiam legalem excedit superatque modo excellentissimo, id est, divino; & quæ ad justitiam legalem nobis ipse informavit in verbo pro modulo nostro, ut justitiæ illius excellentissimæ umbraculum. Nihil est justitiæ nobis in lege expressum, quod non in justitiæ Dei, & ab ea promanet excellentissime: in Lege & justitiam nostram expressit a nobis debitam, & adumbravit suam. Id tantum mihi considera, Deum esse justitiam univoce, aut (si mavis) esse principium univocum & causam omnium justitiæ; ut omnis boni; utrumque illud quod dicitur sustuleris. Nam si univoce est justitia, sive principium univocum & causa omnium justitiæ, ergo huius quoque justitiæ principium, causa atque effector est, non solum mediatè adumbratæ

Ad illa quæ ad secundum, quod dicitur à declaratione non justitia.

lege, sed etiam effectæ immediate opere ipsius. Nam unde iustitia ista legis, nisi à Deo, voluntate sua sapientissima id quod est, & quod agit prout est, exprimente? Deinde si univoce iustitia est principiumque iustitiæ Deus; non ergo ex iustitia legali punit, sed ex sua, quam pro humano captu adumbravit lex, & quam non potest non exprimere in creatis cum in hoc, tam in venturo seculo, ut declaravit verbo. Illud verò alterum magis est vitiosum, quod dicitis, *Deum aliam viam nobiliorem nosse ad iustitiæ suæ patefactionem.* Deus certe & illam & aliam, & omnes novit ac pernovit vias divino modo. Sed tibi in hac causa, mi frater, id semper in mentem venire necesse est, Deum nunquam non contemplari omnia secundum rationem singularem, & rationem universi, cui præest. Secundum rationem singularem si negabitur Deum aliam viam nobiliorem nosse ad patefactionem iustitiæ suæ; unde, amabo te, probaturus es? id enim contra piis esse probabilius omnino videbitur, cum Deus sit sapientissimus, ergo sapientissimè viam nobilissimam in hac causa tenuisse, ut (quod sapientiæ divinæ opus est) patefieret iustitiæ eius ad gloriam suam, documentum nostrum, & perfectionem universi. Verum tamen esto, noverit Deus aliam viam nobiliorem ad hanc rem perficiendam, ut est scientissimus; nego tamen secundum rationem universi aliam nobiliorem viam existisse, qua id consequeretur Deus, quia aliam illam nobiliorem viam ad aliud melius fuerit adhiberi. Interest enim sapientiæ Dei, ut viæ omnimodæ in iustitia ipsius omnimoda patefacien-

dateneantur, & sit in universo oculis omnium expositæ. Sit, exempli causa nobilior via patefaciendæ admirabilis iustitiæ illius divinæ, ea quæ Angelos malos exercuit æternumque exerciturus est: ut dem ita esse, an non vides sapientiæ Dei esse, ut hic quoque diversificetur divinæ iustitiæ modus? Atque hæc de secundo argumento satis. Tertiis finis, qui est à Dei providentia, unico modo eliditur exceptione, ut vocant, quod ista *permissio non tam providentia sustentanti & gubernanti, quam creati est tribuenda.* Bona venia tua, negatur tota exceptio, & ipsa terminorum definitione tacentibus nobis eliditur. Age, tu mihi quandam veluti lineam providentiæ divinæ describe: cuius principium seu prima extremitas creatio appellatur; id enim est creatio, productio à non esse ad esse, ut loquuntur: medius terminus sit gubernatio, sustentationem & ordinationem continens: finis seu posterior extremitas sit consummatio: hic vide cui parti permissionem illam sis adscripturus. Creatio est actus Dei solius, cuius gloriam cum re creata ulla minimè communicat: nam creata est, non creans. Creationis autem actu datur esse rebus, ut quod non est *κατακτιστός* in natura, id sit: creatione itaque datur homini ut sit homo, & in sit homini, quicquid est hominis quæ creatura est: Atque hoc in genere libertas voluntatis est homini attributa. Quid autem permissio est? non actus Dei est, sed cessatio ab actu: non dari esse rei, sed rei quæ est, viæ suæ potestatem tradit. Hæc ipsa natura loquitur: creationem, puta, à permissione differre genere & differentia. Quid plura? creatio non est

Idea quæ ad tertium, quod dicitur à natura providentia.

est pars ordinationis, sed principium, punctum, terminus, ut ita dicam: permissio vero ordinationis est ex principio illo posito consequentis: non ergo creationis est. Est quidem creationis, libertas voluntatis in homine; sed ut in facultate essentiali, non ut in actione inde procedente: quæ actio proculdubio, ex quo facultas creata est, & suis qualitatibus instructa, à Dei ordinatione est, & ordinatio à providentia. Equidem non video qua ratione permissio primis parentibus facta creationi; quæ vero nobis, ordinationi assignetur. Vtramque unius generis esse oportet. Deinde vero etiam si fingerem permissionem a creatione esse, id quoque vel te auctore opus esset providentiæ; cum providentiæ createntem æque ac sustentantem & gubernantem nomines. Est igitur te annuente permissio, providentiæ: nobis vero confirmantibus, & te (ut spero) assentiente, providentiæ gubernantis vel ordinantis est. Quare utcumque dixeris ad rationem providentiæ illius pertinet consequentia optima permissio.

Replica ARMINII, sive consideratio Respons. ad propositionem 20.

HActenus ipsam sententiam examinavi, quæ statuit objectum prædestinationis & præteritionis hominem, vel in puris naturalibus, vel etiam cum supernaturalibus, extra tamen peccati ut conditionis, in objecto requisitæ, contemplationem consideratum. Et comprobasse mihi videor hominem decernenti Deo non aliter quam peccatorem

consideratum esse. Nunc ad tria argumenta respondeo, quæ ad stabilendam illam sententiam adferri solent. Et demonstrantur huiusmodi sententiam ex illis argumentis non confirmari: Quare propositi ratio postulare videtur, ut non tantum ista mea demonstratio refutetur, sed etiam ut vis argumentorum illorum comprobetur: quo postremo labore superfedisti, quo pacto vero mea infirmetur, jam singulatim videamus.

PRIMUM ARGUMENTUM a necessaria declaratione libertatis gratiæ & bonitatis divinæ tollo primo simpliciter negando istam necessitatem, tum concessa illa necessitate, negando modum illum, qui est talis præteritio, ut a sententia mihi adversaria describitur. Quæ negatio confirmatur, partim quod Deus suæ bonitatis libertatem declaravit in creatione & distinctione rerum: partim, quod porro alio modo quam ista tali præteritione, eandem libertatem declarare potuit, imo debuit. Hac autem quo melius intelligantur pauca declarationis causa dicam. Primo, Quum nullus Dei externus actus simpliciter sit necessarius, nulla quoque declaratio libertatis bonitatis divinæ est simpliciter necessaria. Deus enim interna & essentiali sui ipsius notitia est beatus, atque in se gloriosus. Secundo, Quia tamen Deo visum est libero voluntatis actu suum bonum extra se communicare ad bonitatis suæ declarationem, videtur non tantum ipsa bonitas declaranda fuisse, sed & libertas bonitatis ipsius: quo constaret Deum suum bonum cum creaturis nulla necessitate sed mera voluntate communicasse: non in boni sui augmentum,

*Consideratio
Replica unius
ad responsionem
adversus
primum argu-
mentum.*

*Nullum a-
ctum Deo
externum
simpliciter
necessarium
esse.*

quod perfectum est, sed in nihili & creaturarum ex eo factarum complementum pro modo communicationis, tum nihili partibus singulis, tum creaturis singulis interno actu voluntatis preparatæ. Bonum autem quod Deus communicare extra se voluit, est duplex respectu subiecti cum quo id communicare statuit, naturale & supernaturale. In utriusque communicatione æquum fuit ut declararet non tantum bonitatem suam, sed & libertatem bonitatis & gratiæ suæ. In naturalis boni communicatione declaravit bonitatis suæ libertatem creatione & distinctione rerum. Quum enim isti parti primæ naturæ, quod est pure nihilum, vel chaos, hanc entitatem & formam est impartitus, hinc aliam eo ipso libertatem suæ communicationis declaravit. In communicatione boni supernaturalis, eandem suam libertatem declaravit, quum magnam partem suarum creaturarum inhabilem fecit ad supernaturalium susceptionem, solos Angelos & homines eorundem capaces fecit, nonnullorum etiam ipso actu participes. Istorum respectu, quorum omnes in universum Angelos & homines primos, inque iis reliquos ex ipsis nascituros sub conditione participes fecit, nulla huiusmodi præteritio locum habet, quæ sit nonnullorum aut Angelorum aut hominum, sed tantum, quæ est reliquarum creaturarum; eas enim præteritit in communicatione bonorum supernaturalium. At in communicatione bonorum, quorum Angelos & homines non re ipsa participes fecit, sed capaces: etiam declaranda fuit libertas bonitatis & gratiæ divinæ, ut hac ratio-

*Deum liber-
tatem bonita-
tis suæ osten-
dere & in
naturalis &
in supernatu-
ralis boni
communicationis.*

ne constaret Angelis & hominibus non ex naturæ ipsorum excellentia & merito, sed ex gratia, tum illa quæ omnes acceperunt, data esse, tum illa porro, quorum capaces facti sunt datum iri. Hæc ita agnosco & fateor, sed nego modum declarandæ in horum communicatione libertatis divinæ esse, huiusmodi præteritionem: nego etiam huiusmodi præteritionem à Deo ad demonstrandam istam libertatem usurpatam esse & hoc volui, quum dixi, & porro alio modo declarari potuisse imo debuisse: per voculam alio, excludens illum modum qui præteritione ista continetur. Si queratur, quo alio modo libertas bonitatis divinæ declarari poterit imo debuerit: respondeo, quod ad hominum causam attinet (Angelorum enim semper exclusi) potuisse declarari libertatem istam, si præscriberet Deus conditionem sub qua vellet communicare: declaratam etiam ex decreto æterno quum præscripsit homini conditionem sub qua vitam æternam, & ea gratiæ dona, quæ præter jam data, ad illam consequendam poterant esse necessaria, consequeretur. Debuisse declarari alio modo, si declaranda fuit, quia non isto modo: nam iste nec sapientiæ Dei nec iustitiæ eius convenit, utpote quo creaturæ aliquorum bonorum ex divina bonitate & gratia capaci eadem bona absque ulla conditione simpliciter denegantur. Ergo alio modo, & quidem illo quem dixi. Nam decernere creaturæ alicui non dare id cuius est capax cuiusque causa est condita, Deus non potest nisi sub conditione si se inhabilem fecerit bonis accipiendis, quorum capax facta est à suo creatore. Verum ut res habet,

Quo alio modo quam præteritionis de qua hic agitur potuerit & debuerit declarari libertas bonitatis divinæ erga homines.

commonstrandum tibi fuit, quomodo argumentum à libertate bonitatis & gratiæ divinæ valebit ad huiusmodi præteritionem seu non-electionem, qualis describitur tuis thesibus stabilendam.

Alterum argumentum est à iustitiæ Dei declaratione necessaria. Hoc argumentum impugno duabus rationibus, ut autem intelligi queat quomodo istæ meæ rationes adversus illud argumentum valeant, sciendum me id ipsum ut est in tuis thesibus positum infringere voluisse. Verba autem hæc sunt in thesibus: thesi 17. *Preparatio pœne est actus divini placiti quo Deus ab æterno statuit ad declarationem iustitiæ suæ punire creaturas, quæ in origine sua non fuerant pecciturse, &c.* & thesi. 18. *Deus pœnas præparat creaturis contra ordinem ipsius peccaturis ac propter peccatum reprobandis ex necessitate iustitiæ suæ.* Quia his verbis dicitur reprobatio & pœna preparatio, quæ hic pro eodem sumuntur factæ ex necessitate iustitiæ divinæ, illud ego tanquam veritati minus consonum duabus rationibus confutare volui.

Prior ratio est huiusmodi; si Deus pœnas præparat peccatoribus ex necessitate iustitiæ suæ, tum omnibus in universum peccatoribus præparat pœnas, nempe decreto prædamnationis. At fallum consequens, Ergo & antecedens. Consequentia propositionis est certa. Quia quia iustitia in Deo consideratur ut naturalis affectus, tum eodem modo versatur circatorum suum objectum & omnes eius partes. Objectam autem iustitiæ hic sunt peccatores. Ergo circa omnes peccatores versatur equaliter, hoc est, omnibus pœnas præparat. Et hoc necessitatis

vox iustitiæ addita aperte significat. Si enim necessario pœnam præparat peccatoribus seu peccaturis, jam omnibus præparat absque discrimine, eademque vox addita iustitiæ indicat sic iustitiam considerandam quatenus est naturalis affectus in Deo: & illa præfici prædamnationi non potest ob causam jam dictam. Addidi autem nisi *diversificetur à voluntate*, quo significatum volenti in Dei voluntate situm esse ut affectu isto suo naturali utatur simpliciter vel secundum quid, circa omnes peccatores, aut circa aliquos tantum: eoq; resito non quod ante dixi; sed illam necessitatem quæ iustitiæ prædamnanti additur. Si enim voluntate Dei illam iustitiam administrante fit: ut Deus aliquibus peccatorum pœnas præparat, aliis non præparat sed condonet, tum non ex necessitate iustitiæ illa prædamnatio; seu reprobatio (ut hic dicitur) à Deo est decreta. Brevius dicam. Iustitia in Deo affecta est ad peccatum puniendum, ut misericordia seu gratia ad condonandum, absque ullo discrimine illorum qui peccatum commiserunt: si iustitia esset actus sui administratrix jam omnes puniret peccatores, si misericordia administratrix sui, jam omnibus condonaret peccatum, quorum utrumque simul fieri nequit; & hæc ratione altera alteri declarationem sui ipsius præriperet, quod fieri non debet. Quare Dei sapientia illis moderandis præfecta iudicat utriq; concedendū esse suum locum. Huius iudiciū sequens voluntas Dei, administrat iustitiam qua par est ut etiam misericordię locus esse queat, & misericordiam ut decet, quo iustitiæ vicissim laus honos constet. Quod vero ista voluntate

Consideratio
Replicæ Iunio
ad Responsio-
nem Artm.
adversus
secundum ar-
gumentum.

Et primo quis-
dem explican-
tur & confir-
mantur ratio-
nes quæ ad-
versus illud
allatæ sunt.
rursus.

decernitur, id necessitate factum esse vel iustitiæ vel misericordiæ, meo quidem iudicio, dici non potest.

Altera ratio est huiusmodi. Si Deus aliam viam nobiliorem novit ad iustitiæ suæ manifestationem, quam illa sit, qua secundum normam legis pœnæ præparantur peccatoribus, tum declaratio iustitiæ secundum normam legis administratæ non est necessaria. At prius verum. Ergo & posterius. Majoris consequentia est firma. Nam si duplex via patet ad illustrationem iustitiæ divinæ, tunc non est necessarium simpliciter ut unam Deus præcise ingrediatur. Ad minorem quod attinet, declarari potest iustitia Dei per exactiorem pœnarum ab ijs ipsis qui peccarunt: potest etiam declarari eadem iustitia per exactiorem earundem pœnarum ab eo qui se vadem & fidei iussorem obtulit ex Dei voluntate pro peccatoribus. *Hic est agnus Dei qui tollit peccatum mundi. Fecit ut qui non novit peccatum, &c.* Hæc via illa altera est nobilior & excellentior: Clarius enim per eam manifestatur quanto per illam quod pœnam reposcit ab ipsis peccatoribus: tum quod ibi pœnæ sumtio vindictæ cupiditati adscribi ab invidis gloriæ Dei posset, & non soli iustitiæ, quod hic fieri nequit; poscit enim pœnam à delicto qui ipse non peccavit. Deinde quod hac via rigor iustitiæ inflexibilis declaratus est, quæ ne filio quidem intercedenti nisi persoluta pœna, peccatum condonate potuit: imo secundum quam, ne intercedere quidem filius potuit nisi sanguine suo fuso, & per illum purgatione peccatorum facta. Hinc concludo, iustitiæ secundum legis normam ad-

ministratæ declarationem necessariam non fuisse, & propterea ex necessitate iustitiæ divinæ pœnam præparatam non esse peccatoribus; quum Deo liberum fuerit pœnas peccatis debitas ab ipsis peccatoribus ablatas filio suo perferendas & persolvendas imponere. Quæ abs te contra adferuntur, adversus illa mea facere non videntur. Deus enim ex sua iustitia punit sive ipsos peccatores sive vadem ipsorum: sed ille modus est secundum normam legis, hic est modus illum transcendens & Evangelio nobis patefactus. At uterque modus fuit necessarius, inquit aliquis. Nego. Hic posterior enim est meri beneplaciti divini; ille prior in hunc transferri potuit. Secus necessarius futurus fuisset: *absque sanguinis enim effusione non est remissio peccatorum.* Horsum non faciunt illa quæ de iustitia Dei legalem iustitiam excedente dicuntur: nam mea mens non fuit illa, quod iustitia ex qua Deus ipse ad puniendum peccatum fertur, & qua peccatum punit, sit iustitia legalis; sed quod puniat secundum normam in lege patefactam, qua dicitur: *si ederis morieris*; Et: *maledictus qui non permanet in omnibus qua scripta sunt in libro legis ut faciat illa.* Cæterum & hic docendum fuit, quomodo argumentum hoc à necessaria iustitiæ divinæ declaratione huiusmodi præparationem pœnæ concludat.

Argumentum tertium à natura providentiæ deductum est huiusmodi ex mente Thomæ; Summa prima quæst. 23. act. 3.

Permittere ut aliqui à summo bono deficiant, ad providentiam Dei pertinet.

Atreprobare est permittere ut aliqui

*Deinde ev-
citantur ut
qua contra
eos dicuntur
a Iunio*

*Considerati
Replica Iun
ad Respon-
sionem Arm
adversus te-
stim argu-
mentum.*

aliqui à summo bono deficient.

Ergo reprobare aliquos, pertinet ad providentiam Dei.

Dixi hoc argumentum nullum habere momentum firmandæ sententiæ quam hic impugno: contra illam quæ peccatum ut conditionem in objecto reprobationis sive præteritionis requirit, probavi: Quia ista permissio, huic sententiæ consentaneè intellecta non tam providentiæ sustentanti & gubernanti, quam creati est tribuenda. Explicabo prius sensum istius mei argumenti, deinde ejus vim commonstrabo. Providentiæ tres pono actus, creationem, sustentationem seu conservationem creaturæ, & gubernationem ejusdem, exque illis actibus dico providentiam creatam, sustentantem, & gubernantem. unicuique istarum particulares quidem actus suos attribuo, qui singulis ipsarum proprii sunt: Et actus etiam nonnullos esse dico; qui ita sunt unius ex illis ut interea ab alterius actu præcedente dependant: ita ut actus ille non sint in libera potestate providentiæ illius unde immediate fluunt positi; sed ab actu præcedentis providentiæ, sint circumscripti & determinati. Qui actus propterea tanquam misti tum huic tum isti providentiæ possunt attribui: huic qua immediate ab illa fluunt, isti qua ab ista determinati sunt, & ab ejus aliquo præcedente actu necessario dependentes. Quare & isti actus tales non tanto jure videntur tribuendi isti providentiæ unde immediate fluunt, quam isti quæ formam illorum & modum alteri præscripsit, ad quem modum & formam illa immediata necessario est alligata, &

propterea ad actum illum alteri isti tanquam principaliori inserviens. Hæc nunc applico. Permissio qua Deus hominem reliquit *in manu consilii ipsius*, immediate ad gubernantem providentiam pertinet: sed non est liberæ gubernationis, verum circumscriptæ & determinatæ actu quo creationis præcedente. Non enim potest hominem sibi vel permittere vel non permittere, sic enim rescinderetur quod jam divinitus est institutum: sed teneret ex conditione creationis qua homo donatus est libertate arbitrii, hominem sibi permittere in manu consilii ipsius.

Hinc est quod dixi, illam permissionem non tam esse sustentantis aut gubernantis, quam creatis providentiæ; non autem negari simpliciter gubernantem esse. Nunc considerandum quo pacto illud argumentum ad probandum propositum valeat. Permissio nobis hic duplex est consideranda. Una qua homo *in manu sui consilii* relinquitur & peccare permittitur. Altera qua peccator in peccatis relinquitur & permittitur à summo bono deficere finaliter. Illa est providentiæ gubernantis ut dictum, sed determinatæ ab actu creationis; hæc est providentiæ gubernantis & liberæ. Illa est providentiæ, hæc præteritionis ut contra providentiam distinguitur. Nam omnes homines sibi sunt permissi & relictii in manu consilii sui, positi in A. tamen, permissi; peccare, non tamen omnes sunt reprobati seu præteriti. Omnes vero qui in peccatis relictii sunt finaliter & sibi permissi peccato perpetrato sunt reprobi & præteriti: & qui præteriti, iidem sunt omnes relictii in peccatis finaliter & a summo bono deficere permissi. Nunc dico. Si per-

Exponitur
sensus ratio-
nis ab Arri-
stotele in contrari-
um adducta.

Ostenditur
ipsius vis ad
pr. possum
argumentum
respondeatur.

permissio accipitur pro relictione finali in peccatis, concedo totum syllogismum, utpote sententiæ isti, quæ peccatum requirit ut conditionem in objecto reprobationis sive præteritionis, patrocinantem. Illa enim permissio est circa peccatores. Si vero accipiatur pro permissione in manu arbitrij ante peccatum perpetratum; nego ista permissione reprobationem definiri posse. Vnde apparet ex illo syllogismo nihil concludi pro sententiæ secunda adversus eam quam defendo. Nam secunda sententiæ præteritioni seu permissio-
ne enim qua primi homines peccare permisi sunt, nemo à summo bono deficit, nisi accedat derelictio in peccatis, & reprobatio non est permissio qua homines peccare sunt permisi. Verum hic quoque docendum fuit, quomodo argumentum illud à providentiæ & permissione isti secundæ sententiæ confirmandæ sit idoneum.

*Defingularum
providentiæ
partium inter
se ordinationis
& connexionis*

Illā ad propositum nostrum satisfacere possunt, sed lubet aliqua de providentiā addere propterea quæ tu de illa dixisti: quæ non improbo, absit; sed quia omitunt singularum providentiæ partium inter se ordinationem & connexionem. Imprimis quod providentiā in createm, sustentantem & gubernantem distinxit, feci non tam ex meo sensu quam D. Franciscus Gomari; qui ista voce etiam creationem comprahendi multis locis testatur. Thesibus De providentiā Dei ipsius præsidio ab Hadriano Cornelio Drogio disputatis an-

no 96. thesi 9. ita dicitur: *Huius executionis (qua providentiæ decretum Deus exsequitur) partes sunt dua creatio & gubernatio &c. sub qua gubernatione rerum continuatio & conservatio. nec non ordinatio legitima comprahenduntur.* Libro de providentiā Dei cap. 1. ex Cicerone. *Dico igitur Deus providentiā mundum & omnes mundi partes initio constitutas esse, & omni tempore administrari.* Ex Lactantio: *Est igitur providentiā cuius vi ac potestate omnia quæ videmus & facta sunt & reguntur.* Eiusdem libro cap. 7. *Ea executio distribuitur in creationem & gubernationem huius mundi.* Item: *Ceterum gubernationis huius partes sunt dua conservatio & ordinatio mundi constitui.* Ta quoque idem sentis disputatione de providentiā Dei sub te proposita anno 98. ut prima thesi ita dicitur: *Providentiæ vox latius sumpta, æternam creationis gubernationis, ordinationisque decretum & executionem illius complectitur.* Neque magnopere sollicitus fui, de distinctione harum vocum, Gubernationis, conservationis, ordinationis: an gubernatio utramque illam complecteretur; an vero ordinationem, tantum & contra conservationem distingueretur. Iam vero quod ad partium harum inter se ordinationem attinet & connexionem, dico fieri posse ut posterioris actus ex prioris aliquo actu dependeat, atque ita, ut ab illa priore actus posterioris in unam partem determinetur. Hoc docui in exemplo permissionis, qua Deus hominem relinquit in manu consilij sui. Ille actus est a gubernatione Dei sive a providentiā gubernante, at determinatus a create providentiā, quæ hominem liberum condidit & suæ potestatis, quod ad istam libertatem attinet,

artinet, alioquin obnoxium Legi Dei. Neque hic ullam injuriam facio providentiæ Dei, neque illi in universum libertatem suæ actionis adimo. Fateor enim providentiam Dei simpliciter liberam esse. Nam quod hominem condidit libere fecit: quod liberi arbitrii illum fecit etiam libere fecit. At posita una Dei actione per ipsam providentiam Dei, potest ex ea deduci alterius actus providentiæ divinæ necessitas: quæ necessitas dependet ex libera dispensatione providentiæ antecedentis. Aliud exemplum adferam, quo idem demonstretur. Deus creavit Angelos ista conditione, ut, qui in origine sua non perstabunt, æternum sine venia puniantur: peccarunt nonnulli. Deus providentiæ gubernantis actu pœnam illis indigit actu determinato à creatione præcedente, adeo ut nisi mutare velit statutum creationis, pœnam illis condonare nequeat. Hæc ergo mea mens fuit in istis quæ ad tertium argumenti refutationem attuli. quæ abs te non refutantur, etiam si obineas permissionem esse providentiæ gubernantis vel ordinantis; quod ego lubens tibi concedo isto sensu quo explicui. Probandum fuit, illam permissionem qua homo relictus est in manu consilii sui ipsius, esse reprobationis vel præteritionis; vel permissionem qua permissus est a summo bono finaliter deficere locum habere circa hominem non peccatorem, vel ut non peccatorem consideratum. Quare & illa verba Thomæ. prima sum. quæst. 23. art. 3. in respons. generali: *Sicut enim prædestinatio includit voluntatem conferendi gratiam & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permissiois aliquem*

cadere in culpam, & in ferendi damnationis pœnam pro culpa: diligenter examinata accuratam veritatem non habent. Reprobationi enim non convenit voluntas permittendi, aliquem cadere in culpam: omnibus enim hominibus permisit Deus cadere in culpam. Quod etiam ex actibus quos prædestinationi tribuit probari potest. Voluntas enim conferendi gratiam & conferendi gloriam tribuitur prædestinationi; quam gratiam? qua nonnulli non sunt permisi cadere in culpam sed conservati in primævo integritatis statu? Nihil minus, sed gratiam, qua nonnulli liberati sunt ex culpa, inquam omnes permisi sunt cadere. Ergo reprobationis actus directè fuit opponendus illi prædestinationis actui: iste autem est permissio manendi in culpa, seu relictio in culpa, qui actus negativus: & voluntas inferendi pœnam pro culpa, qui est actus affirmativus. Ille oppositus præparationi gratiæ, hic gloriæ. Sed non mirum, hominem qui tot volumina esditiissima conscripsit, omnia & singula accurate examinare non potuisse.

X XI.

Propositio ARMINII 21.

IAm si libeat istas sententias duas inter se conferre, videtur hæc non probabilior altera futuræ obnoxia quippe consequentiæ eiusdem absurde, quod ex altera probabiliter deducitur. Quod breviter ita monstro. In priorè sententia hunc licet ordinem observare. Deus decrevit illustrare gloriam suam per misericordiam & iustitiam punientem.

Collatio secunda huius sententiarum prima, cum evidenti demonstratione per hanc aquam introductam necessitatem peccati atque per illam.

Ecce

Hoc

*Pensatio vero
de istis qua-
randam Theo-
ma ad hanc*

Hoc non potuit, nisi ingresso peccato: quare peccatum necessario & infallibiliter perpetrari debuit. Non potuit, nisi ab eo qui legi obnoxius præstare illam potens erat: perpetrari autem infallibiliter & necessario non potuit, à libera & contingente causa, quæ & peccare & non peccare posset, nisi illa circumscriberetur & determinaretur à potentiore certo & infallibiliter moturo vel impulsuro, causam sua natura liberam & contingentem ad actum peccati; vel non daturum aut remoturo id quod ad vitandum peccatum necessarium erat; unde peccati à creatura perpetrandi necessitas dependet & certa existentia. Illum modum improbant, in hunc inclinant præcipui illius sententiæ approbatores. Iste modus ab hac posteriore sententia etiam statuitur. Nam creatura in sua natura relicta necessario peccat, si lex illi feratur non præstabilis naturæ solius viribus. Statuit autem Deus relinquere creaturam in sua natura: unde quia peccatum necessario sequitur, statuit quoque ut creatura peccaret. Cur autem statuerit, reddi causa non potest, nisi quam prior sententia posuit. Imo hæc sententia altera illa minus probabilis videtur.

Responsio IVNI I ad Propositionem 21. ARMINII.

ANTE ostendimus, quæ duæ sententiæ dicuntur, eas non re aut substantia duas, sed tantum modo exponendi & secundum quid diversas esse: Itaque unam esse hanc, non dico probabilem, sed veram senten-

tiam, veritate Dei, & auctoritate Scripturæ fundatam. Præterea suis locis absurdum, quod huic sententiæ appingitur, inane esse ostendimus. Quia tamen hic repetitur, & nos repetamus paucis quid in hac objectione quo jure desideremus. Primum illud, *Deum illustrare decrevisse suam gloriam per misericordiam & justitiam punientem*, angustiis, dici ostendimus propos. 3. Secundo hoc non potuisse Deum facere, nisi ingresso peccato, ibidem falso demonstravimus affirmari: nam & justa manente creatura facturus fuerat misericordiam & justitiam, licet non punientem. Imo quidem etiam punientem in iis rebus particulariter, quæ non vitio, sed imprudentia fuissent incommodæ? hoc enim sine vitio aut peccato potest cuivis etiam iusto contingere. Tertio peccatum necessario perpetrari debuisse negamus, tamquam ex vi causæ universæ aut ex parte efficientis: debuisse infallibiliter agnoscimus, quia infallibiliter fuit in scientia Dei, ut scientia, non ut causa peccati. Itaque si istud infallibiliter est vocis necessariò exegeticum, nec aliud sibi vult vox necessario quam infallibiliter, accipimus: sin aliud, prius negamus, posterius concedimus. Nam neque ab interna causa, neque ab externa ulla fuit peccandi primo homini necessitas: de proprio fecit voluntate libera, non necessitate ulla. Deinde hoc non sequitur ex imperfectis & falsis antecedentibus, ut modo ostendimus. Itaque & illud verum est, *perpetrari infallibiliter peccatum potuisse à libera & contingente causa quæ peccavit* (ut diabolorum & hominum voluntate factum) & non perpetrari infallibiliter potuisse ab eaque non peccavit, ut fecerunt

boni

Censura Iunii ad c. llationem primam & secundam sententia superiori propositione continetur.

boni & electi Angeli: & illud è diverso falsum, *perpetrari necessario potuisse*, si ad necessitatem causæ ullius efficientis respexeris, causæ inquam externæ & internæ, causa enim ac porius principium voluntas fuit, cuius attributum est libertas, tunc ab omni necessitate soluta, nunc sua necessitate conjuncta, sed tamen libera, eoque producens effectus contingentes, non simpliciter (ut in natura fit) necessarios. Quin etiam *cum perpetrari necessario potuisse dicitur*, oppositum est in appposito, ut loquuntur. Verbum enim *posse* (quod in hoc sermone dicitur ex ratione Logica) per se ponit contingentiam, hanc tollit adverbium *necessario*. Quarto adferuntur ad hanc generationem peccati per disjunctionem conditiones duæ, quarum neutra probabilis. Prior est, non potuisse peccari a contingente causa, *nisi circumscriberetur & determinaretur à potentiore certo & infallibiliter moturo vel impulsuro causam contingentem ad actum peccati*. Negatur conditio: primam enim contra naturam potentie est, quæ potest per se agere, aut non agere: si non potest, ne potentia quidem est. Nisi forte de potentia partiali aliqua dixeris: at voluntas hominis non est partialis potentia: nam principium est; nullum autem principium in partiales potentias vir prudens unquam retulerit: Tum si circumscríbítur, & determinatur à potentiore, certe ut à principio, aut ut à causa. Si ut à causa jam voluntas principium esse desinet: nam principium est causæ; non à causa, cuius principium est: idem simul causâ sui & effectus non est. Si ut à principio superiore, atqui nullum principium superius sic agit in infe-

riore, ut tollat modum proprium ipsius, quod ex Augustino ante observavimus. Est autem modus proprius voluntatis, libertas; adjunctum proprium, contingentia, cum libere sit per se ad hoc aut illud inclinabilis. Præterea si circumscríbítur, & determinatur à potentiore, id aut ab efficiente fit singulariter, aut ab ordinante communiter ad rationem ordinatam universi. Ab ordinante fieri ante consensus in propositione 6. Ab efficiente simpliciter dicis affirmari. Ego vero id à nostris proprie affirmari nego: quorum, si quæ voces interdum id videntur sapere, tamen iniquum est eas ita præruptè in istam sententiam rapi præter mentem auctorum, & aliorum locorum quibus se ipsi explicant comparationem. Sed hoc non demonsttrabo ulterius: nego simpliciter, ab efficiente potentiore fieri simpliciter, ut principium & causa contingens peccet. Hic tu, mi frater, duos modos acfers: efficientem unum, & deficientem alterum; utrumque tamen efficientem suo modo. Nam qui efficit, cum opere est, & opus efficit: qui deficit, ab opere abstinet, & ut abstineat efficit in sese. Priorem modum annotas his verbis, *potentiore certo & infallibiliter moturo vel impulsuro causam suam natura liberam & contingentem ad actum peccati*. Hunc modum negamus, & tu ipse, mi frater, negari agnoscis ab hominibus nostris. De altero igitur videamus, quam istis verbis exprimis, *vel non daturo, aut remoturo id quod ad vitandum peccatum necessarium erat, unde peccati à creatura perpetrandi necessitas dependet, & certa existentia*. Rursum hic modus bifidatus est: nempe, quod ille potentior

aut non daturus est causæ quod necessarium fuerit, si abest, aut si adest, remoturus: quorum utervis ad generationem peccati videtur adferre causam. Tria hic nobis sunt ordine exponenda: de eo quod necessarium dicitur ad vitationem peccati: de eo qui non dat, aut etiam remouet, quod est necessarium: & de consequentia, quæ inde conficitur. *De primo.* Omne peccatum, id est, inordinatus actus contra legem, siue communiter spectet, siue singulariter, habitus aut actus est singularium: nam species aut genera non agunt per se. Itaque primo & per se in agente inordinatum est: ad rationem vero communis & universi, pertinet secundario. Quapropter si quid ad vitandum peccatum dicitur necessarium, id aut ratione singularis agentis necessarium dicitur, aut ratione communis atque universi. Ac universi quidem ratione nihil attinuit ut impediretur peccatum; non solum quia peccatum non potest inturbare rationem universitatis huius, & ordinem universitatis continet rector illius; verum etiam quia peccatum per accidens ad rationem universi facit, & illustrat sapientiam, bonitatem, gratiam, misericordiam, iustitiam, patientiam, potentiam, & bona omnia rectoris universitatem hanc gubernantis. Igitur ratione universi nihil planè fuit necessarium vitari peccatum simpliciter, nihil ad declinandum peccatum quoque necessarium. Nam si ad rationem universi fuisset necessarium, curasset omnino Deus, ut *Augustinus Enchiridion ad Laurentium* docet. At ratione agentis singularis necessarium esse dixerit quispiam. Certe si ad singulare bonum illius

respexeris, necessarium ipsi videtur esse: Cum vero præstet singulari bono commune universitatis bonum; & ipsum quoque peccatum, quamvis per accidens, sit de ratione illius; peccatum autem non sit nisi singularium; omnino statuendum illud est, rationem universitatis non ferre simpliciter, ut dicamus necessarium esse, ut non sit peccatum. Quod si creatura scit non universitati, sed sibi necessarium esse, ne faciat peccatum; igitur impedimentum peccati, non ab universitate, non à rectore illius petendum est, sed à singulari individuo agente; præsertim cum eidem rector universitatis liberam fecerit potestatem peccandi aut non peccandi, publicè ex conditione naturæ ipsius, cum quæ suæ ipsius viæ dominum instituerit, de potestate sua certiore fecerit, & de necessitate finis particularis ipsius, etiam comminatione adjecta, præmonuerit diligentissimè. Quid enim? recipiat Deus rem datam? imprudentis, aut inconstantis, aut impotentis fuisset factum: quorum nihil Deo impingi potest. non dedisset? atqui hoc pacto non addidisset omnes modos sapientiæ suæ, & homo desideravisset rem sibi non datam; qui longe amplio rem atque *admiratorem* planè (similem Deo esse) desideraverit. Hæc si bene expendamus (quæ lib. 2. adversus Marcionem Tertullianus copiose explicavit) profecto videmus nec ratione universi, nec ratione singularis agentis fuisse necessarium, ut aliunde peccatum impediretur, cuius impediendi facultatem homo ipse penes se habuerit, & necessitatem finis gravissime ex Deo cognoverit. Principium liberum Deus indiderat: nos sapientes scilicet

ex eventu iudicamus factum male à Domino: nam præstitisse ne daretur liberum, saltem præstitisse ut libertatem impediret. *De secundo.* Ostendimus non fuisse necessarium, ut impediretur peccatum; hominis fuisse, ut vitaret: non alterius, ut hominem impediret: quo probato duo sequentia eversa sunt. Verum amplius addimus veritatis afferendæ causa, non fuisse Dei, ut daret id quod ad vitandum peccatum necessarium erat in illo singulari Adami factò: primum quia ja n dederat; secundo quia non poterat dare nisi recepisset datum. Iam dederat: nam liberam voluntatem homini indiderat, quæ principium fuit liberrimum & sufficiens ad utrumvis, nempe ad agendum, aut vitandum peccatum illud. Nec vero poterat dare impedimentum alterum, nisi recepisset illud quo tantè dederat; nam principium erat naturale quod ante dederat; puta voluntas libera, in rebus naturalibus domina pure simpliciterque à Deo constituta, sine exceptione aut modificatione ulla. Si impedivisset; voluntas certe aut principium esse omnino desivisset, aut in eo singulari factò principii conditio refracta fuisset, quod Deus homini a natura indiderat, & quod in eo ipso factò integrum a se fore sponderat. Cur Deus homini caveat in eo, cujus plenam ipsi potestaté fecerat, & cautionè præcerat? Ergo, inquires, saltem ne removisset datum: nam gratiam homini dederat, hic removel. Nego removisse quicquam datum, nisi a peccato ne gratiam quidem removet, nisi a peccato, cum homo eam abjecisset. Gratiam, id est, dona gratiæ Deus homini contulera: ad opus gratiæ, id est, secundum

quod natura ad supernaturalem gloriam erat ordinata: ad opus naturæ non gratiam, sed naturam voluntatemque dederat. Officium naturæ fuit, ut homo non comederet comederetque; officium voluntatis ex instituto Dei, ut non comederet de fructu vitæ: hoc, inquam, purum putum voluntatis officium; ad quod gratiam non oportuit accedere, quia ad res gratiæ fuerat; non naturæ data. *De tertio.* Quod tertio loco dicitur, *inde peccati à creatura perpetrandi necessitatem dependere, &c.* in questione de factò Adami omnino falsum est. Nulla enim ab ulla parte fuit perpetrandi peccati Adami necessitas: pura pura libertas fuit, ut modo & alias sæpe expressimus. Nunc vero qua conditione homo est, ne id quidem est proprie simpliciterque verum. Nam a voluntate creaturæ, id est, nostra pendet perpetrandi peccati necessitas, quam finit voluntas Dei sapientissima & ordinat: ab illa vero voluntate Dei sapientissima ex contrario pendet non perpetrandi peccati necessitas communicatione gratiæ. Duriusculum est si a voluntate Dei non dantis, sive removelntis gratiam, dixeris peccati perpetrandi necessitatè pendere. Et si ferri certo respectu potest. *Quinto,* propositionem quidem illam concedimus, *quod creatura in sua natura relicta necessario peccat, si lex illi feratur non præstabilis naturæ solius viribus.* At lex illa singularis Adami lata, fuit præstabilis solius naturæ viribus, ut in propos. 14. & 16. confirmavimus. Ruit ergo tota hæc argumentatio, & quæcumque ei superstructa sunt. Ad legem naturalem Adami natura & gratia suffultus fuit; ad singularem, natura solum,

quia res solum naturæ agebatur, idque facillima. Minor impropria & ambigua est. Propria est hoc modo, Statuit autem Deus creaturam in natura sua. *Statuit relinquere*, dicitur improprie. Prius homo reliquit Deum, quam Deus hominem, ut ante expositimus. Falsa igitur conclusio. Ambigua est propter varium usum verbi, *statuit*; quod hic & in sequentibus usurpatur. Sed ambiguitatem istam supra in propof. 6. sustulimus. Postremo quod uni sententiæ altera præponitur, dicitur incommode, cum re sive substantia atque ratione non nisi una sit sententia, quamvis modo tractationis & sermonis differens. Sed videamus quid sit, quod ad probationem huius adfertur magis, quam illius.

Replica ARMINII, sive consideratio Respons. ad propositionem 21.

Quomodo istæ sententiæ differant jam ante ad respons. propositionis primæ dictum est. An vero ista prima sententia & hæc secunda veritate Dei & autoritate Scripturæ fundata sint jam disquirimus. Absurdum quod primæ sententiæ impegi, ex ea necessario sequi jam ante ostendi: neque tu illam ut ab ipsis auctoribus explicata, &c. vindicasti ab absurditate, sed autorum menti dissimiliter explicuisti; atque ita explicatam demonstrasti absurdi illius consequentia variè oppugnari, sed hoc est præter propositum nostrum. Nam de sententia ista ita explicata, ut tu explicandam arbitraris, nulla nobis un-

quam fuit quæstio. At hac propositione non repeto idem absurdum: sed monstro secundam sententiam eadem absurditate laborare: & monstro hoc collatione primæ & secundæ sententiæ. hæc est propositionis istius 21. æconomia & scopus. Quare opus erit ut videamus. Primo, Quomodo id ipsum absurdum primæ sententiæ. Secundo, Quomodo secundæ rectè & merito attribuat, & simul quæ pro utriusque defensione abs te adferuntur.

Quare ad primam sententiam quod attinet, nonnullis syllogismis docebo rectè ex illa concludi Deum autorem peccati esse. Deinde videbo quæ pro ea abs te sint allata.

Probatur firma consequentia ex prima sententia deduci, Deum esse auctorem peccati.

Declaratio misericordie liberantis ex miseria actuali & iustitie punientis peccatum est necessaria ex decreto Dei.

At talis misericordia & iustitia nequeunt declarari sine existentia peccati & miseria.

Ergo existentia peccati & miseria est necessaria ex decreto Dei: hoc est, Ergo peccatum necessario perpetrari debuit ex decreto Dei.

Huius syllogismi omnes partes ex sententia prima rectè ex ipsorum aucthorum mente intellecta sunt desumptæ; ut jam ante ad respons. proposit. 3. & 6. est probatum.

Hinc subsumo.

Peccatum non potest perpetrari necessario à causa libera & contingente, nisi illa circumferibatur & determinetur à potentiore causa, cui resistere non potest.

At voluntas hominis est causa libera & contingens.

Ergo peccatum non potest necessario perpetrari à voluntate hominis, (quæ debet esse proxima causa peccati) nisi.

nisi illa circumferibatur & determinetur à potentiore causa cui resistere non potest.

Addo autem modum duplicem illius determinationis. Vnde porro concludo.

Causa voluntatem natura sua liberam & contingentem determinans ad peccatum perpetrandum est causa peccati per illam determinationem.

At Deus est causa voluntatem talem determinans ad peccatum necessario patrandum ex sententia illa prima.

Ergo Deus est causa peccati per illam determinationem suam.

Nunc ad ea, quæ in excusandæ & defendendæ isti primæ sententiæ adfers, veniamus.

Primo dicis, illud, Deum decrevisse per misericordiam & iustitiam pumentem gloriam suam illustrare, angustius dici, atque id ostensum responsione ad propos. 3. Respondeo. Non id quæri, an vere an falso, latiusne an angustius id dicatur, sed an dicatur ab illis quorum ego sententiam absurdi illius consequentia gravavi. Probavi autem ad propositionem tertiam illos hoc dicere, & quidem totidem verbis, ut aiunt formalibus.

Secundo dicis, falso affirmari hoc non potuisse fieri nisi ingresso peccato, & hoc monstratum propositione tertia. Respondeo. Non quæri an hoc falso dicatur an vere, sed an illi quorum ego sententiam isto absurdo refuto, hoc dicant. Dicunt autem hoc & verbis planis, ut ego ibidem ad propositionem tertiam commonstravi. Quare non mihi sed illis falsitas illa impacta est. At hoc verum est quod dicunt: misericordiam & iustitiam (ut ab illis sumuntur) non posse declarari nisi ingresso peccato. Ratio. Quia peccatum est ratio forma-

lis objecti illius iustitiæ, & ut habens adjunctam miseriam consequentem, illius misericordiæ.

Tertio negas peccatum infallibiliter aut necessario perpetrari debuisse. *Ad tertiam.* at non id controvertitur. Nam & ego fateor peccatum non debuisse perpetrari necessario, & qui contradicunt, blasphemus dico in bonitatem & iustitiam Dei, licet istius consequentiæ ignaros esse fatear huius dogmatis patronos, quos eo nomine excusabiles puto, quia directe contrarium docent aliis locis. Sed, positis istis duabus præmissis, dico necessario perpetrari debuisse. Infallibiliter concedis perpetrari debuisse, sed tantum ratione scientiæ Dei, at non infallibiliter ratione decreti, quod est factum a voluntate Dei absque præscientia præcedente. Illi vero quos dixi primæ sententiæ autores, dicunt infallibiliter & necessario perpetrari debuisse ratione decreti, nec potuisse infallibiliter à Deo præsciri nisi quia decretum & ordinatum à Deo ut perpetraretur. Negavi autem & adhuc nego peccatum potuisse necessario perpetrari à libera & contingente causa. Necessary enim effectus est necessaria causa, contingentis contingens. Voluntas autem hominis est causa libera & contingens. Quare ab ea non potuit peccatum perpetrari necessario. Oppositum autem in appposito est non in meis sed tuis verbis. Non enim dixi, peccatum potuisse perpetrari necessario: sed non potuisse perpetrari necessario. Vbi contradicens in adjecto non est, quod patebit si verba observantur hoc pacto: fieri non potest ut peccatum à causa contingente & libera necessario perpetraretur. Absurda autem est hæc locutio: potest fieri ut causa necessaria necessarium effectum, seu effectum suum

Consideratio
acrum qua à
Iunio excusan-
da & defen-
denda illi pri-
ma sententia
adferantur.
Ad primam
insuram.

Ad secundam

suum necessario producat: debet enim fieri. Quod vero distinguis inter voces infallibiliter & necessario, id ex ipsius rei veritate esse fateor. Infallibilitas enim est scientiæ Dei: necessitas eventus ex decreto & voluntate Dei. Quod discrimen si rectè à multis animadverteretur, magnopere ad multarum gravium in hoc negotio quæstionum solutionem ipsis servire possit: quemadmodam tu eruditè in libello de Adami lapsu demonstrasti.

Ad quartam. Quarto dicit adserri *conditiones* duas per disjunctionem ad hanc generationem peccati, *quarum neutra est probabilis*. De utraque viderimus. Quod *ad priorem*, illa non integre abste adfertur. Omittitur enim particula de qua tota est controversia, & quæ addita firmat quod dico; ablata infirmat. Ea est vocula (necessario) ita enim dicendum fuit. Prior est, *non potuisse peccari necessario à contingente causa nisi circumscriberetur, &c.* Adversus hanc propositionem ea quæ adfers non faciunt. Probas quidem voluntatem hominis ut principium & potentiam integram potuisse peccare libere & contingenter, at quis negat? addo si peccavi non libere, non peccasse; & contradicens esse in adjecto dico, si quis dicat, *voluntatem* peccasse necessario, idque non simpliciter sed duplici modo. Nam voluntatis est libere facere quod facit. Deinde, peccatum si necessarium est non est peccatum. Loquimur autem hic ex hypothesi primæ sententiæ quam mihi sumsi refutandam. *Determinari negas voluntatem à potentiore, quia non à causa, sic enim voluntas principium esse desinet: non à principio: Nam principium superius ita agit in inferiore ut modum illius non tollat.*

Concedo hæc lubentissime tanquam vere & erudite dicta. Sed an ego dixi voluntatem determinatam esse à potentiore? Nihil minus. Hoc est quod dixi: *Fieri non posse ut voluntas necessario peccet nisi determinetur à potentiore*. Illa consequentia tibi fuit refutanda, si quidem mihi contradicere in hisce voluisses, non antecedens, non consequens; de quibus inter nos non est controversia. Fateor autem si voluntas determinatur ut à causa, jam voluntatem non esse principium: si ut à principio, jam non determinari, si enim modus illius proprius, qui est libertas non tollitur, jam non determinatur. quare si determinatur, determinatur ut à causa. Determinatur autem; nam inde est peccari necessitas. Ergo à causa. *At si à causa, iam voluntas principium esse desinet*, inquis, *quod est absurdum*. Fateor, & propterea sententiam primam, unde & hoc absurdum sequitur, merito improbari. Quod addis determinari aut ab efficiente aut ab ordinante, dico non rectè disjungi aut distingui hæc duo: nisi autè demonstratum fuerit, quomodo ab ordinante (voce illa ex sententia Calvinii & Bezzæ usurpata pro ordinatione, non rei factæ in finem, sed rei faciendæ ut fiat ad certum & præstitutum finem consequendum) efficiens se jungi possit. Voce autem eadem juxta tuam mentem usurpata, ut est usurpanda, fateor ista rectè distingui, sed de eo non est nobis quæstio, verum de sententia Calvinii & Bezzæ, qui non aliquando ita loquuntur; sed quorum illa jam sæpius à me explicata perpetua mens est & sententia. Quod ergo negas ab efficiente superiore simpliciter fieri ut principium & causa contingens

tingens peccat: idem & ego nego. Sed negandum tibi est ex illa sententia prima sequi, hominem necessario peccare, & hæc negatio commonstranda. Imo non ita loquendum, fieri non posse simpliciter ab efficiente potentiore, ut principium & causa contingens peccet, sed fieri non posse ab efficiente potentiore, ut homo necessario peccet. Desinit enim homo tum esse principium sui actus & causa contingens. Hunc autem modum priorem dico illos improbare, sed intellige verbo: ac non commonstrant quo pacto ille modus hic locum non habeat.

Videamus secundum modum, quem ego non posui tanquam simpliciter necessarium: sed quia vidi necessitatem peccati perpetrandi induci non potuisse nisi altero illorum modorum, idcirco per divisionem utrumque posui. Videtur autem officii tui hic fuisse, primo, commonstrare fieri posse ut peccatum necessario perpetraretur extra alterum horum modorum. Secundo, modum illum agnoscere quo hoc fieri posset, imo & factum esse. Tertio, docere illum modum talem esse, qui Deum peccati autorem non faciat. Nihil autem horum facis, quare potui hæc omnia præterire, tanquam à scopo disputationis nostræ recedentia, & contra me nihil facientia. Sed consideremus ea quæ respondes. Primo prolixè doces non fuisse necessarium neque universitatis neque singularis hominis respectu, ut peccatum vitaretur.

Nemo hoc negat, nemo contra-riam affirmat. Si enim hoc, tum peccatum commissum non esset: est autem commissum. Et quomodo potuisti me isti sententiæ affinem suspicari, qui ubique contendo

Deum hominem liberi arbitrii & suæ potestatis fecisse, ut malum sponte & libere vitare posset, vel idem proprio arbitratu patrare: cui constitutioni Dei directe adversatur hoc, quod dicitur de peccati vitandi necessitate. Concedo itaque non fuisse simpliciter necessarium, ut peccatum vitaretur, hoc est, ut peccatum non fieret. Sed si liceat nobis paulisper in hac consideratione, licet extra propositum nostrum sit, commorari; notabo nonnulla quæ mihi non satis recte dicta videntur. Dicis universitati non fuisse necessarium, ut peccatum vitaretur, hoc est, ut ego interpretor, ad universitatis bonum non pertinuisse, ut peccatum vitaretur. Licet mihi hoc tua bona venia negare. Bonum enim universitatis fuit perstare in perfectione istius status, in quo universitas à Deo erat creata, & per creationis ordinem constituta. At per peccatum universitatis ab ista perfectione decidit, & vanitati subiecta est. Rom. 8. vers. 20. unde existit desiderium liberationis ab illa vanitate. Nisi enim hoc universitati bonum esset, non desideraret id universitas. Nisi necessarium esset, non desideraret universitas tota. Appetitus enim omnis boni est, & appetitus naturalis boni necessarii. Probas dictum duplici argumento. Primo, quia peccatum interturbare rationem universitatis huius non potest. Secundo, quia peccatum per accidens ad rationem universi facit, & illustrat sapientiam, bonitatem, gratiam, misericordiam, iustitiam, patientiam, potentiam & bona omnia rectoris universitatis hanc gubernantis. Ad primum argumentum dico, id mihi non videri verisimile. Ratio enim uni-

*An peccatum
non contra
veniat bono
totius universi-
tatis?*

*Quidnam
Iunio in pra-
sandum sua-
rit ad defen-
dendam pri-
mam senten-
tiam ex men-
te auctoris
sunt,*

verfitatis hæc fuit per creationem & ordinationem Dei, ut homo Deo subditus effet in cuius imagine & similitudine erat factus; homini reliqua creatura subeffet, eiusque commodis & utilitatibus ferviret, quia ad imaginem Dei conditus erat. Peccatum hanc rationem & ordinationem maxime inturbavit. Homo enim per id Deo rebellis factus est, & creaturæ non tantum dominio illius subtrahæ, sed & in illius exitium armate; nisi quatenus in Christo restitutus est in integrum. Vide Hebræorum 2. v. 6. 7. 8. 9. Sunt qui verbum *ἀνασιφραλοῦ ὄρασι* Ephes. 1. v. 10. usurpatum interpretantur de reductione omnium rerum ad primum principium unde deciderunt propter peccatum hominis. Providentiæ divinæ ratio qua nunc omnia sustinet & gubernat longe est alia, quam fuisset si peccatum ingresum non fuisset in mundum, quem admodum multis locis Scripturæ planissime comprobari potest. At, inquires, non ita potuit inturbare peccatum rationem universitatis huius, ut Deus id in ordinem redigere non potuerit. Hoc fateor: sed ordo ille est non impediens inturbationem, sed illam insequens & corrigens. In secundo argumento duo animadvertenda puto, & corrigenda. Primum quod dicitur peccatum ad rationem universi facere per accidens. nullo enim modo, neque per se, neque per accidens facit peccatum ad rationem universi. Non per se, quia non est ex intentione creatoris universi, sed est ex inordinatione creaturæ rationalis. Non per accidens; quia cum tota hæc rerum universitas finita sit, etiam ratio eius est finita: & propterea bonum ad nau-

ralem eius perfectionem pertinens finitum; cui finito bono malum oppositum, seu defectus ab illo aberrans, per accidens facere potest ad rationem universi, hoc est reduci in bonum universi. At peccatum est malum non oppositum finito bono sed infinito, utpote iustitiæ & voluntati Dei. Quare ne per accidens quidem facere potest ad rationem universitatis huius suis terminis finitæ & circumscriptæ. Potest autem per accidens facere ad boni infiniti gloriam, propterea quod bonum infinitum illo potentius eo abuti possit pro arbitrari suo, atque hac ratione id quod est inordinatissimum in ordinem redigere; ordinem inquam, non huius universi, quem excedit, sed totam hanc universitatem transcendentem, & solius infiniti boni terminis circumscriptum. Fieri enim nequit ut creatura aliqua ita extra ordinem suum proprium aut universum torius evagetur, ut ordine infiniti auctoris non contineatur. Scio quidem peccatum certo respectu esse bono finito oppositum, nempe homini, cuius impedit felicitatem, at illam non impedit primo, nisi antea ut iustitiæ & voluntati Dei oppositum consideretur.

Beinde animadversione dignum puto, quod peccatum dicitur illustrare sapientiam, bonitatem, & Dei Rectoris universitatem hanc gubernantis. Non est hic effectus peccati, sed Dei abutentis peccato ad illustrationem istarum suarum proprietatum. Alioqui peccatum simpliciter Deum dedecorat & ignominia afficit. Sed per accidens dicitur peccatum id facere, hoc enim à communi est repetendum. At rectius meo iudicio dicitur de peccato, quod

An velle dicatur peccatum illustrare sapientiam, bonitatem, alisque proprietates Dei Rectoris universitatis.

quod sit per accidens occasio illustrandæ gloriæ divinæ per proprietatum istarum exercitium. Et sane, nisi Deus per istas suas proprietates triumphare de peccato potuisset, idque in ordinem redigere, nullo modo passus fuisset illud evenire.

Redeamus ad propositum. Dico hic non agi de necessitate vitandi peccatum, sed de eo quod est necessarium ad vitandum peccatum, hoc est, sine quo vitari peccatum ab homine, cui lex posita est, non potest. De hoc vero fateris Deum dedisse homini illa quæ erant necessaria ipsi ad vitandum peccatum, quæ neque receperit, neque removerit nisi postquam homo illa suo peccato abjecisset. In eo habeo me tibi assentientem. Sed de hoc non controvertitur. Docendum, quomodo, si homo peccatum vitare poterit, idem homo necessario peccare debuerit, quod est ex hypothese sententiæ quam impugno. Quatenus autem gratia necessaria fuerit ad hanc vel illam legem præstandam antea satis est per tractatum. Ego vero lubens fateor illis ita explicatis, ut tu facis, sequi nullam fuisse Adamo necessitatem perpetrandi peccati: sed hoc est extra controversiam: imo hoc est contra Calvinum & Beza: Sed docendum est, nullam fuisse Adamo necessitatem peccati perpetrandi, & Adamum tamen necessario peccasse, & si fuerit necessitas aliqua siye per hunc siye per illum modum, vel alium quemvis, quomodo Deus non sit causa peccati. Quod ego Deo, absit, ut impingam, sed dico ex sententia illa prima sequi, & propterea illam improbandam esse.

Lam venio ad alteram senten-

tiam, ex qua idem absurdum sequi dixi, sed per hunc postremum modum.

Argumentatio fuit huiusmodi.

Creatura illa necessario peccat, cui in sua natura relicta lex ponitur non præstabilis illius nature virtus.

At homini in natura sua relicto lata est lex, non præstabilis nature illius virtus.

Ergo homo in natura relicto necessario peccavit.

Et per consequens, Deus qui legem illam dedit, & statuit hominem relinquere in natura, est causa, quod homo peccavit, quod erat demonstrandum.

Propositionem concedis, negata assumptione. De ea autem antea actum est. Quod si homo habeat vires præstandi illam legem, & Deus illi eas non ademit, neque usum earum liberum impedit, tum fateor inde non sequi, quod homo necessario peccaverit. Phrasis, qua in minore utor, si impropria est & ambigua, non mihi imputandum venit, qui in aliena sententia explicanda & impugnanda usus sum phrasi ipsorum autorum. Sic enim in disputatione tua sæpius citata thesi 15. lego: *Præteritio est actus divini placiti, quo Deus ab æterno statuit quasdam creaturas in natura ipsarum relinquere.* Cæterum licet illo syllogismo, cuius visum ego abs te in thesibus tuis poni existimavi, ob minoris negationem non possim concludere quod ex illa sententia necessitas peccati inducatur, Deusque propterea autor peccati per eandem consequenter statuatur: tamen non video quomodo ista minoris negatio cum sententia in thesibus abs te explicata conveniat, & quomodo ab eadem illa sententia peccati necessitas excludatur. Verriusque rationem reddam.

ita ex secunda sententia sequitur, et sic a tem peccandis imo Deum peccati auctorem consequitur.

Consideratio confusa Iunio ad deductionem: nisi istius consequentia.

Negari quidem a Iunio Minorem Superioris argumenti, sed illam negationem vix posse conciliari cum sententia thesibus ipsius proposita.

robatur sine consequentia

Prioris primum. Dicis hominem potuisse tuis viribus, quas à Deo acceperat (sive naturæ sive gratiæ perinde est) legem sibi latam præstare. Huiusmodi autem hominem præteritum esse dicis à Deo in diebus tuis absque conditione peccati vel prævisione eiusdem. Hæc duo ego nego inter se consistere posse, & probō. Qui capax est alius gratiæ ex conditio ne naturæ factus, gratia inquam, sine qua finem ad quem conditus est, assequi nequit: illi gratia ista non potest statui deneganda, nisi præviso aliquo eius actu, quo se inhabilem & indignum fecerit ad illam accipiendam. Talis autem actus non potest esse nisi peccatum. Ratio maioris. Alioquin Deus frustra illi dedit esse capacem iustius gratiæ, quod est absurdum. Addo: si natura non deficiat in necessariis, longè minus Deus naturæ autor & consummator; deficit autem Deus in necessariis, si homini neget gratiam, sine qua finem ad quem conditus est, consequi nequit: quod etiam est absurdum. At omnes homines tum primi, tum posterii illis respectu primæ vi statui considerati fuerunt capaces illius gratiæ, & conditi ad finem, qui sine ista gratia obtineri nequit. Ergo nulli homini potuit illa gratia denegari aut statui deneganda, absque eo, ut tanquam peccator consideratus fuerit. Minorem probō. Omnes homines nempe eius gratiæ fuisse capaces. Primo, Quia omnes ad imaginem Dei conditi fuerunt. Secundo, Si capaces non fuerunt, tum debuerunt actu aliquo eius capaces fieri illi, qui eam essent accepturi; qui actus non potuit esse prædestinationis. Nam est processus in infinitum, si prædestinationis actus aliquis aliquem capacem faciat ad gratiam prædestinationis accipiendam. Deinde præ-

destinationis non est aliquem capacem reddere gratiæ accipiendæ, sed gratiam dare simpliciter. Ergo debuit esse actus communis omnibus hominibus. Si talis, ergo omnes homines illius gratiæ capaces isto actu facti sunt, quod coincidet cum eo quod dixi, omnes capaces fuisse. Quare hic doceri velim, quo iure Deus posset alicui homini gratiam, cuius capacem illum fecit, & sine qua, finem ad quem conditus est, consequi nequit, denegare puro actu sui placiti, absque eo, ut homo ille se suo merito indignum illa gratia fecerit, & inhabilem ad illam accipiendam.

Posterius, nempe, quod ab illa sententia, quæ thesibus tuis est explicata, peccati necessitas non excludatur, sed potius ex illa concludatur, doceo hoc pacto.

Negatio gratiæ ad firmandam hominis integram naturam necessaria, est causa cur homo ille labatur, id est, peccet, per remotionem seu non dationem necessarij prohibentis.

At præteritio, ut tuis thesibus est definita, est negatio gratiæ ad firmandam integram hominis naturam necessaria.

Ergo huiusmodi præteritio est causa, cur homo labatur, hoc est peccet, per non dationem necessarij prohibentis.

Majoris veritas est per se manifesta; neque infirmatur per exceptionem, si illa gratia homini debeatur. debetur enim illi si necessaria est ad firmandam naturam, sine qua firmatione homo finem, ad quem conditus est, consequi nequit.

Minorem probō. Sic enim habet thesis. Præteritio est actus divini placiti, quo Deus statuit cum creaturis quibusdam non communicare supernaturalem gratiã, qua firmetur illarum natura integra, &c.

Imo sententia thesibus ipsius proposita non excludit necessitatem peccati, sed ex illa potius concludit.

Illa autem gratia est *necessaria firman-
da integra nature hominis*, aut non est
necessaria. Si non *necessaria*, tum potuit
firma manere illa natura integra abs-
que illa gratia. Si firma manere po-
tuit sine illa, tum potuerunt illi par-
ticipes esse vitæ æternæ promissæ
perseverantes in bono: & sic po-
tuerunt illi, quibus *gratiam illam ne-
gare statuit*, esse non *præteriti*. At hoc
pugnat cum ista *definitione*, tum in
ipsa, tum *per collationem ad reliquas the-
ses* considerata. Ergo ex ista defini-
tione sequitur, illam gratiam esse ne-
cessariam, & propterea negationem
eiusdem esse causam lapsus per non-
dationem necessarii prohibentis.
Deinde *finalis negatio* supernaturalis
felicitatis necessario aut præsupponit
peccatum, aut inducit peccatum,
solisenim peccatoribus negatur &
potest negari supernaturalis felicitas.
Præteritio est negatio finalis superna-
turalis felicitatis. Ergo necessario
aut *præsupponit peccatum*, aut *inducit*.
Iam vero *præteritio*, ut est in tuis the-
sibus definita, non *præsupponit peccatum*.
Ergo peccatum necessario inducit. Quo
alio modo quam eo quem dixi non
video. At monstretur alius, & qui-
dem talis, qui Deum peccati culpa
non involvat, & sic hæc sententia ab
illa absurditate liberata fuerit. Ad
minorem dicis, quod *impropria* est &
ambigua. Hoc si sit, non mea culpa
est, sed tua, qui ita locutus es in the-
sibus jam crebro citatis, in illis enim
sunt ista verba: *statuit relinquere*. At
non est *impropria* neque *ambigua* lo-
cutio: Non *impropria*. Nam sive
hominem non deferentem deserat,
sive deferentem: voces illæ *statuit*
deserere seu *relinquere* proprie utur-
pantur. non *ambigua*, quia in syllo-
gismo ubique eodem sensu verbum

statuit usurpatur, quemadmodum in
verbo *ordinandi* demonstravimus,
ad propositionem sextam. De dif-
ferentia huius sententiæ à prima di-
ctum est ad respons. propositionis
primæ.

XVII.

Propositio ARMINII 22.

PRIMUM enim Deo eligenti, non
eligenti, prædestinanti, & præ-
tereunti subjicit hominem condi-
tum, & quidem talem conditum
qualis revera conditus non est: illa
subjicit Deo prædestinanti & repro-
banti hominem condendum, & ita
condendum, qualis revera postea est
conditus.

*Primoratio
Armi. cur rati-
o probabili-
sive 2. sent.
quæ prima.*

Responsio IVNII ad propo-
sitionem 22. AR-
MINII.

Differentiã hanc à vero alic-
nam esse, supra in propof. 6. &
10. satis demonstravimus. Decre-
tum respicit hominem condendum
communiter, & exequutio homi-
nem conditum secundum rationes
ipsius.

*Ad primam
illam Armi.
rationem.*

Replica ARMINII, sive con-
sideratio Respons. ad propofi-
tionem 22.

DIXI hanc secundam sententiam
minus esse probabilem, quam
sit primailla, & quinque rationibus
probavi. Iam ad illarum considera-
tionem veniamus, & primo de pri-
ma videamus.

*Salvatio ra-
tionis primæ
quæ probare
intendit Ar-
minius senten-
tiam secun-
dam minus
esse probabilem
quam primam.*

Sententia Calvinii facit Deum
præ-

prædestinatione versantem circa tale objectum, circa quale versantur executione ipsa: at hæc sententia facit Deum prædestinatione versantem circa hominem ut est in natura consideratus, quæ nihil supernaturale aut divinum potest, circa qualem executione versari nequit, utpote quum talis homo conditus non sit, qui supernaturalium bonorum omnino particeps non fuerit, sive per creationem, sive per superinfusionem. Notandum autem quod prædestinatio inter creationem & superinfusionem non interveniat & quod superinfusio non sit prædestinationis opus, quemadmodum in præcedentibus demonstratum est. Responsio quam adfers non videtur ad rem facere. Nam licet decretum factum sit ante creationem hominis, tamen non versatur prædestinatio secundæ sententiæ consentaneè explicata nisi circa hominem ut conditum consideratum. Creatio enim non est de executione decreti prædestinationis isto modo intellectæ, & licet, executio non versetur nisi circa conditum juxta hanc sententiam, tamen quæstio est unde primus executionis actus exordium sumat, sed videantur quæ dicta sunt ad respons. propof. 6. & 10.

XXIII.

Propositiio ARMINII 23.

*Secundario
Arminii cur
vultus proba-
bilis sit sen-
da sententia
quam prima.*

Secundo, quia non conjungit decreta inter se cohærentia iusta copula. Nam decretum de relinquendis nonnullis in sua natura copulat cum decreto reprobandi per modum prævisionis peccati, quam contingentem statuit, seu quod pec-

catum contingens statuit; cum ex decreto de præteritione necessario peccatum inducatur: & propterea illi necessaria copula, non conditionali conjungenda est reprobatio, ex iustitia Dei, eorum quorum non misereri statuit. Quæ enim res necessario se sequuntur, illæ etiam decreta sunt à Deo decretis necessario cohærentibus: præteritio & peccatum cohærent necessario: ergo decreta de istis sunt vinculo arctiore connectenda.

Responsio IVNII ad Propositiionem 23. AR-

MINII.

Istam esse copulam decretorum inter se cohærentium contra affirmamus. Nam ab uno decreto in alterum oportet transitum aliquem convenientem esse ad exsequutionem ipsius. Transitus autem non est proprie & per se de necessitate illius decreti, sed est contingentia. Quemadmodum in prædestinatione sanctorum duplex est decretum: prius, electionis & præparationis gratiæ; posterius, gloriæ; à priori autem ad posterius fit transitus morte, quæ est contingens, ut stipendium peccati: sic etiam in prædestinatione reprobatorum continetur decretum duplex: prius non electionis, sive præteritionis, sive reprobationis & alienationis à gratia; posterius damnationis; à priori autem ad posterius fit transitus peccato & morte peccati consecratia; inter quæ tamen spatium gratiosè relinquit Deus, ut existeret ipsi etiam peccatoribus & reprobis patientiæ divinæ documentum ad resipiscentiam ipsas

*Ad secundam
Arminii
rationem.*

Rom. 6.

Rom. 20.

revo-

revocantis. Non ergo necessariam copulam, sed contingentem in hac quoque causa statui oportuit. Quemadmodum in Scripturis passim Deus peccatum à se abjudicat, & sancti faciunt: nam justus Dominus, justitiarum amans, rectum adspicit vultus eius. *Ex secreto de præteritione necessario peccatum induci*, id est, infallibiliter, concedimus: quemadmodum ex eo quod verum est, necessarium est propositio vera: Sed *ex eo necessario induci efficienter* universe aut ex parte ulia, necessitate (ut vocant) consequentis aut consequentiæ, id negamus constantissime. Consequens decreti illius, non causatum (ut ita loquar) sive non effectum necessarium, peccatum esse minime diffitemur. Subditur ad confirmationem dicti illius syllogistica argumentatio una, sed cuius assumptio probari absolute simpliciterque a nobis non potest. Negamus *præteritione & peccatum coherere necessario* per se: nam si cohererent necessario, tam præteriti essent, quicumque peccatum habent, quam quidam ex iis qui habent peccatum, sunt præteriti: id est, omnes peccatores essent præteriti, ut omnes præteriti sunt peccatores: Est autem consequens falsum: ergo & antecedens. Imo quæcumque modo differuat, necessitate inquam & contingentia, ea vicissim coherere inter se non est necessarium: id enim si esset, nullum contingens futurum esset. Multa necessaria sine contingentia coherente sunt: ex contrario autem, nihil tam contingens, quod non habeat aliquid coherens necessarii. Ita se habent inter se præteritio & peccatum secundum se: Secundum hominem vero in iis qui ab Adamo sunt, inde

à corruptione & lapsu ipsius, & qui præteriti à Deo sunt, præteritionem & peccatum necessario coherere confitemur, id est immutabiliter; quia etsi contingenter facta, tamen absoluta facta est peccati cum præteritione vel reprobatione ista necessitas, & immutabilis: quemadmodum qui æs alienum conerabit, si non est solvendo, necessario debitor permanet. Cætera ante sunt exposita.

Replica ARMINII, sive consideratio Respons. ad propositionem 23.

DEcreta illa dicuntur necessaria copula conjungenda, quorum alterum sine altero nec est nec esse potest. Hac copula connecti debet decretum præparationis gratiæ cum decreto præparationis gloriæ. Neutrum enim est sine altero, & neutrum sine altero esse potest. Quod si eadem copula præteritio & prædamnatio sunt conjungenda, jam vicini quod volui. Transitus autem quo à gratia ad gloriam transit non est ipsa copula qua unum decretum alteri conjungitur, sed copula est Dei voluntas, quæ alterum sine altero nemini vult, & quæ utrumque vult cui vult alterutrum. Transitus ad gloriam mors est, cui proportionale in decreto præteritionis & prædamnationis non est peccatum. Nam ob peccatum est prædamnatio, ob mortem non est gloria. Respectu habitus ad peccatum eiusque meritum Deus statuit nonnullos damnare; peccatum enim solum est causa meritoria ob quam Deus damnare potest: tale nihil est in morte respectu gloriæ,

*Salvatio secunda rationis
Arms: equa
probat
secundam
sententiam
minus probabilem esse
quam primam*

gloriz, quæ post mortem ex divina prædeterminatione & gratia sequitur. Quod autem mors non est copula ex eo apparet, quod mors est transitus à gratia ad gloriam, & à non gratia ad damnationem seu pœnam, interveniente peccato. Una enim copula & nullo modo diversificata oppositorum istorum decretorum esse nequit. Sed accipio hoc quod de morte & transitu dicitur; & velim considerari, quod inde consequatur. Si mors est transitus à decreto præparationis gratiæ ad gloriam, tum sequitur decretum præparationis gratiæ & gloriæ esse circa peccatorem. Nam mors non potest esse transitus decreti ad decretum vel executionis ad executionem, cui homo obicitur extra rationem peccati, ut conditionis in objecto requisitæ. Quod autem mors ut transitus non sit per se & propriè de necessitate illius decreti, quo Deus alicui creaturæ vult gratiam & gloriam, concedo. At est de necessitate eius decreti, quo Deus statuit hominem ad gloriam non perducere, nisi morte interveniente. Hoc autem decretum præsupponit peccatum. Cæterum, quod ex decreto de præteritione peccatum necessarium inducatur, antea est probatum, præteritione, scilicet, ita definita, ut habent theses tuæ. In assumptione mei syllogismi aberravit pluma, pro voce enim (peccatum) substituenda est vox (reprobatio) & hoc pacto legendum. Præteritio & reprobatio (reprobatione usurpata pro præparatione pœnæ) coherent necessario, quod apparet ex antecedentibus, ubi dixi, decretum de relinquentis nonnullis in sua natura copulat cum decreto reprobandi per modum præ-

*Deus calami
ho. ad sumptio.*

•

visionis peccati, &c. Hoc pacto correctæ assumptio est vera, & isto eodem argumento quod tu usurpas, mihi tum scribenti illam veritatem comprobabam. Nam omnes præteriti sunt prædamnati (ut illam vocem pro reprobationis substituam ex mente tua, quam hoc responso explicuisti) & omnes prædamnati sunt præteriti. Quare decretum de prætereundis nonnullis cum decreto de damnandis nonnullis est necessaria copula convertendum. Hic autem non copulantur necessaria copula, sed contingente : conjunguntur enim per modum prævisionis peccati quod contingens statuitur. Quam autem præteritio & prædamnatio necessario inter se cohæreant, etiam cohærent præteritio & peccatum necessario. Nam prædamnatio non fit nisi propter peccatum. Sed consideretur responso tua ad assumptionem meam, ut erat à me per aberrationem calami posita : illa est ; non cohære inter se necessario præteritionem & peccatum, cuius contrarium mea assumptio habebat, Ratio tua est ; quia sic omnes peccatores tam essent præteriti, quam omnes præteriti sunt peccatores. at hoc verum non est,, omnes enim præteriti sunt quidem peccatores, at non omnes peccatores sunt præteriti. Concedo antecedens, nego consequens. Non enim est necesse, ut ubicunque necessaria est copula, ibi quoque sit reciproca. Peccatum & præteritio possunt necessaria copula cohærere, etiam si non reciprocantur. Homo & animal necessaria copula connectitur, at non reciprocantur. Et licet dicere omnem hominem esse animal necessario, licet non liceat reciprocè dicere, omne animal esse homi-

homi-

hominem. At verò consideretur hic causa, quare vere dici queat omnes præteritos esse peccatores, non autem possit verè dici quod omnes peccatores sunt præteriti. Annon hæc est, quod peccatum se latius extendat quam præteritum, & peccatores quam præteriti? ita sane. unde mihi valde probabiliter concludi videtur, peccatum prius esse præteritione, generaliora enim natura priora sunt specialioribus. Et ex hac tali reciprocatione & inversione (omnes damnati sunt præteriti, & omnes præteriti & damnati sunt peccatores, & quidem tantum peccatores, sunt præteriti & damnati,) mihi concludendum videtur. Ergo præteritum & prædamnatio sunt peccatorum, & propterea hominum in peccatis consideratorum: quod ego ex proposito disputo & præcipuè comprobandum sumsi. Atque hac ratione peccatum præcedit tum præteritionem tum prædamnationem, & si efficientia eius naturalis consideretur, omnes peccatores erunt præteriti & damnati, non aliquid tantum: Verum quia efficientia peccati naturalis vi causæ superioris, quæ est voluntas Dei, impeditur in nonnullis: hinc fit, quod illi peccatores sunt præteriti & damnati, quorum Deus misereri noluisset, illi non præteriti neque prædamnati, quorum Deus statuit misereri. Quæ de modo coherentia inter necessarium & contingens hic pertractantur, meo proposito non adversantur, etiamsi vera sint; quod ego puto non esse extra controversiam. Necessarium enim & contingens integris essentialibus differunt, ut adeo nulla res, qualiscunque illa sit, simul necessaria &

contingens dici possit, hoc est necessario & contingenter fieri, ut persistamus in terminis. Puto tamen sine exceptione hic necessaria consideratu dici non posse, quod ille necessario debitor permaneat qui æs alienum contraxit & non est solvendo; addendum fuit, nisi fiat condonatio debiti à creditore illa enim exceptione sublata reciprocatio erit inter peccatum & damnationem huiusmodi: omnes peccatores sunt damnati, & omnes damnati sunt peccatores: Nam peccatum est debitum quo obstringuntur omnes peccatores, & non tantum meretur pœnam, sed & punietur certo, nisi fiat eius condonatio & remissio. Verum & ex istis, quæ hic dicis, mihi videor argumentum meæ sententiæ probandæ deducere posse. Similia enim ponis peccatum contingenter facere, & æs alienum contrahere. Item, peccatorem esse necessario, præteritum esse necessario & debitorem permanere necessario, nisi sit solvendo. Inter hosce bis binos terminos inter se comparatos, duo priores præcedunt natura, posteriores sequuntur, quare peccatum prius est perpetratum ab homine idque contingenter, quam peccator necessario est constitutus: item, quam præteritus à Deo. Et quis ignorat hominem quia libere peccavit, se peccato mancipium fecisse, & propterea peccato necessario subjacere, usque dum liberatio fiat per Mediatorem Christum? juxta dictum; *Quisquis committit peccatum, servus est peccati: si Filius vos liberaverit, vos liberi eritis.*

XXIV.

Propositio ARMINII 24.*Tertia ratio
Arminii, &c.*

Tertio, quia hiatus relinquit in decretis, non interjungens inter decretum præteritionis & reprobationis, decretum de existentia peccati infallibili & necessaria: quemadmodum ex ipsa præteritione peccatum, meo iudicio, necessario existit per remotionem prohibentis, ut loquuntur.

Responsio IVNI ad *Propositionem* 24. ARMINII.*Responsio ad
varias rationes
Arminii.*

Negatur opus esse ullo mediarii decreti interjectu, inter decretum præteritionis & damnationis (sic enim accipis reprobationis vocem) aut ullum decretum intermedium esse, quod ex decretorum istorum natura sit. Nam hæc decreta effectiois divinæ sunt, quæ Deus immediatè efficit pro voluntate sua, & justè pro sua sapientia: decretum vero de existentia peccati ad mediarum opus naturæ pertinet, eoque modo effectum est, quo deservit Deus, id est contingenter à contingente causa; nam voluntas hic principium est causarum contingentium; & singularis ille motus Adami in lapsum, causa fuit contingens lapsus & peccati, quod nostro generi contingit. Quamobrem quod de existentia peccati infallibili & necessaria dicitur, hoc modo distingui necesse est. Existencia peccati, si ad ortum respexeris, fuit infallibilis in scientia Dei; non necessaria autem

vi decreti ut causæ: quia vim peccati faciendi aut fugiendi voluntati Adæ Deus liberam permiserat naturæ ordine in rebus naturalibus, quam simplicissimè & sine exceptione ulla. Sic vi decreti illius necessarium fuit ut homo peccaret, aut non peccaret: vi voluntatis contingens fuit hominem peccare: denique motu voluntatis contingenter peccavit, quia decretum contingenter. Existencia vero peccati, si ad actum respexeris, ex quo primi parentes lapsi sunt, licet contingens ortu, tamen est jam infallibilis & necessaria natura ordine; qua fit ut peccati istius elephantiasis, quæ illis contigit, ad posteros defundatur: Nam mala causa malos effectus profert, mala arbor malos fructus: serpens serpentes gignit, elephanticus elephanticos. Quod autem naturæ est, ratione nulla probabili decreto rerum supernaturalium adscribi potest: existentia peccati utroque modo à natura est: non igitur decretis supernaturalibus adscribenda. Causam affirmationis adfers, quod ex ipsa præteritione peccatum necessario existit per remotionem prohibentis. hoc vero paulo ante in propositionem 22. iudicio meo perspicue satis fuit confutatum.

Replia ARMINII, seu *consideratio* *Responsionis* ad *propositionem* 24.

Commonstrandum hic fuit, quomodo fieri possit ut decretum præteritionis cum decreto prædamnationis necessario cohereat absque necessaria copula. Necessaria autem copula non est peccati contingentis

*Salvatio
rationis
Arminii
qua
probat
sententiam
secundam
mijus
esse
probabilem
quam
præ-*

pravissio: sed ut necessario coherereant, quia illud præteritionis considerat hominem non peccatorem; hoc prædammationis tantum peccatorem; necesse est peccati existentiam esse necessariam vel vi decreti præteritionis, vel alterius decreti divini; talis nempe, quale Beza describit. Loquimur hic de existentia respectu actus Adami, non de eius necessaria existentia respectu nostræ corruptæ conceptionis & nativitatibus. Hoc enim posterius prioris illius effectus est per modum meriti, intercedente iudicio & sententia Dei, primi peccati reatum omnibus Adami posteris non minus quam ipsi Adamo & Evæ inputantis; propterea quod & ipsi in Adamo peccaverant. Illud vero quod sub finem dicitis, quæ naturalia sunt decretis supernaturalibus non adscribenda, fateor; sed peccatum, si est necessarium, hoc est, necessario patratum, non est naturale, nempe a voluntate hominis ut principio sui actus: & si naturale est peccatum, tum eius necessitas non fuit decreto prædammationis adscribenda à Calvino & Beza. Hic autem non de re ipsa in se considerata disputamus, sed ex hypothese illius sententiæ quæ præteritionem, cum prædammatione necessaria copula conjungit, non præexistente peccato tam præteritioni quam prædammationi. An vero referatur sit quod dixi de necessaria peccati existentia ex decreto præteritionis per modum reinventis prohibens, licet meam considerationem ad respons. propof. 22. conferre.

XXV.

Propositio ARMINII 25.

Quarto, quia non est conveniens conditioni creationis & perpetuationis humani generis, quæ est ut omnes in uno considerentur & ab uno omnes provellant. Inducit enim homines aut non consideratos in Adamo, aut non omnes consideratos in Adamo, aut diversimode consideratos in Adamo, inquam, recens condito, nondum lapsio.

*Quarta ratio
Arminij est
secundum
sentent. 60.*

Responsio IUNII ad Propositionem 25. ARMINII.

Quæ toto genere differunt, differunt & modo. Condicio creationis & perpetuationis humani generis est naturalis (nam & creatio per reductionem naturalis est, ut numero unitas, lineæque punctum adscribitur) conditio vero electionis & prædammationis totius est supernaturalis: igitur & modo differunt. A dissimili & dispari non valet consequentia. In natura quidem omnes in uno considerantur, & ab uno omnes proveniunt: in causa vero prædammationis non omnes in uno considerantur, sed in se ipsis singuli, nec ab uno omnes proveniunt naturaliter, sed à Deo omnes supernaturaliter in Christo distinguuntur. Homo secundum naturam in Adamo consideratur universè & singulariter: secundum gratiam in Christo solum singulariter: non enim ordo naturæ est, sed beneficium

*Responsio est
quædam ratio
secundum
Armin.*

cium gratiæ. Prædestinati ergo non in natura & secundum naturam, sed ex natura secundum gratiam considerantur; quæ personalis, ac non naturalis est. Lex, naturæ est; privilegium gratiæ. Quæ ergo de consideratione in Adamo adferuntur, frustra sunt.

Replica ARMINII, sive consideratio Respons. ad propositionem 25.

VIs mei argumenti perstat. Licet enim modo differant creatio & prædestinatio, & genere, tanquam naturale & supernaturale, tamen eiusmodi prædestinatio & reprobatio vera esse nequit, quæ impingit in conditionem creationis. Rectius dixissem si pro, *non conveniens, inconveniens* posuissem. Nam supernaturalis actio potest creatæ naturæ aliquid addere, ordinemque naturæ excedere; adversus autem creationem nihil statuere. Sed prædestinatio & reprobatio ut abs te in thesibus sunt declarata, statuunt aliquid adversus conditiones creationis: ergo non possunt inter dogmata vera locum habere. Probo assumptum: statuis enim nonnullos præteriri extra considerationem peccati. Homo autem extra peccatum considerari nequit, nisi ut fuit in primævo statu: quare statuit nonnullos in primævo statu consideratos præteriri, at hoc fieri nequit, quia in primævo statu habuerunt potentiam persistendi in bono & non peccandi, & propterea possunt per legis obedientiam salvari: & per consequens, qua tales, non sunt præteriti: quia præteriti juxta definitio-

nem tuarum thesium necessario à salute deficient, imo necessario damnantur, licet interveniente peccato. Si dicas necessario damnari postquam prævisi sunt peccaturi; respondeo, & sic præteritos postquam prævisi sunt peccaturi, imo visi peccatores. Cæterum de distinctione duplicis istius considerationis aliquid dicendum est. Considerantur homines omnes in uno & considerantur singuli in seipsis. at considerantur omnes in uno tales, quales in illo sunt, & considerantur in se singuli, quales in seipsis sunt; alioqui falsa est consideratio. Hæc consideratio est duplex respectu duplicis status. Considerantur in statu integritatis primævo, & considerantur in statu peccati defectivo. In primævo statu considerantur omnes in uno, ut in origine & stirpe sua, qua stante stant. Considerantur singuli in seipsis qua stantes, & habentes ex instituto naturæ & gratiæ omne id quod stirps prima sive ex natura sive ex gratia habuit. (gratiæ voce distincta contra naturam, alioquin quidquid habuit homo, est gratiæ donationis) Considerantur ergo singuli ut veraces, justi, sancti. In statu peccati considerantur omnes in uno qui peccavit, & omnes in eo peccasse considerantur. Considerantur in se singuli ut habentes defectum istarum rerum quas habuissent ex gratia, si stetisset primus, & ut habentes peccatum & meritum peccati. Nunc qua omnes in uno considerantur sive stante sive lapsa, nulla est prædestinatio, nulla præteritio, seu reprobatio, nulla prædamnatio. Nam sic omnes essent prædestinati & nulli reprobati, vel omnes reprobati & nulli prædestinati. Ergo præde-

Salvatio rationis hæc Aristoteli probatur secundam sententiam minus probabilior esse quam primam.

prædestinatio & reprobatio locum habet circa illos, qua singuli in se considerantur. de hoc ergo non est nobis quæstio. Sed quæritur in quo statu sint considerati singuli Deo prædestinanti & præteritanti? Tu dicis in statu primævo, vel potius communiter consideratos; ego dico præcise consideratos in statu peccati. Secus, dico decretum illud impingere in conditiones creationis, ut est monstratum. Et hoc est absurdum; propterea quod supernaturalia naturalibus possunt quidem imo debent superiora esse, ac nullo modo contraria.

XXVI.

Propositio ARMINII 26.

Quinto, quia inducit decretum æquivocum, & sub conditione divisionis tantum certum. Æquivocum, quia gloria & gratia, quæ electione & prædestinatione præparantur, sunt æquivocæ: aut enim est gloria ex ignominia per gratiam remissionis & regenerationis, aut est gloria naturæ ut est creata, tributa per gratiam supernaturalem tali naturæ superinfusam. Certum tantum sub conditione divisionis, quia neutram vult illi simpliciter: non gratiam superinfusam naturæ & gloriam per illam; quia illa non est qua homo salvatur & glorificatur: non gratiam remissionis & renovationis, quia illam non potest velle nisi peccatori. Ergo cum ista divisione est intelligendum decretum: volo huic homini gloriam & gratiam; certo quidem, sed aut hanc aut illam, pro ut hæc vel illa pro diversitate status illi erit necessaria.

Responsio IVNII ad propositionem 26. AR-

MINII.

Decretum æquivocum, & sub conditione divisionis tantum certum esse negamus. Non est æquivocum, nam nomine generis universalis, & universalis significatione dicitur: quod autem ita dicitur, non est æquivocum. Nec gratia, nec gloria in decreto duplex; sed substantia, re, & ratione una est, per gradus suos in objecto distincta. Ut autem non est vita in nomine duplex naturaliter, licet per sua incrementa augetur naturæ lege; ita nec gratia aut gloria duplex, licet per suos gradus in nobis provehatur. Vtraque supernaturalis est gratia, tum quæ naturam instaurat gratiose, tum quæ supra modum naturæ evehit: quicquid hic dixeris, supernaturale est & re ipsa unum. Vtraque item supernaturalis gloria univoce; tum quæ naturæ modo adæquata est, tum quæ supra naturam: hæc illam completitur & quasi absorbet, ut maior lux minorem: etsi utraque lux, & quidem supernaturalis est; cum illam ipsam naturam amiserit, reparat gratia. Neque vero decretum illud sub conditione tantum divisionis certum esse putandum est: nam Deus totam suam gratiam, id est, utrumque modum illius vult simpliciter electis suis sine modificatione aut exceptione ulla. Itaque & gratiam remissionis renovationisque vult illis & confert velut modum antecedentem illius; & gratiam gloriæ illius cælestis, velut modum consequentem. Imo si fieri posset, ut aliquid

*Ad quintam
rationem
Arminii.*

*Quinta ratio
Arminii cur
secunda sen-
tentia sit mi-
nus prob illis
quam pri-
ma.*

præterea gratiæ antecedentis desideraretur, aut consequentis gloriæ naturalis, supernaturalis, & siquid præterea est ad dicendum quod volo, id totum conferet Deus: quia gratiam & gloriam suis decrevit univèrse, quæ quidem est communicabilis. Gratiam autem remissionis & renovationis non potest velle Deus, nisi peccatori & ratione peccati, sed hominem totum communiter spectavit Deus, cui faceret gratiam totam suam & applicaret supernaturali modo. Decretum ergo gratiæ & gloriæ simpliciter est intelligendum; quia simpliciter & univèrsaliter factum, sine restrictione, exceptione aut modificatione gratiæ & gloriæ, quam cum suis Deus communicat. Varietas in objecto est & modo illius: gratia vero & gloria illa simplicissimè & univèrse objecto vario decreta & collata non facit, ut gratia & gloria in se diversa sit: quemadmodum nec Solis lux varia est, si ad nos varie pervenit, aut varie à nobis percipitur.

Replica ARMINII, sive consideratio Respons. ad propositionem 26.

Hanc meam propositionem non satis percepisse videris. Quo autem hoc videas & eam porro secundum meam mentem percipias, enuntiabo illam verbis tibi in hac materia usitatis, quantum poterò. *Æquivocum dico hoc decretum quia gratia & gloria hoc decreto præparatæ sunt æquivocæ, gratia inquam æquivocæ & gloria æquivocæ. Alia enim est gratia conservationis & confirmationis in primævo inte-*

gritatis statu, alia restorationis ex statu peccati. Gloria etiam alia (re- spectu modi objecti) quæ supra naturam existens illi, quæ naturæ modo adæquata est, superadditur, & alia quæ naturæ ex ignominia peccati & miseriæ liberatæ donatur.

Certum est hoc decretum ex conditione divisionis tantum, quia nec hanc gratiam nec illam, nec illius modi gloriam neque huius homini vult simpliciter, sed alteram tantum sive gratiam sive gloriam sub conditione. Non vult homini simpliciter gratiam conservationis in primævo statu & gloriam ex illa seu per illam, quia illa non est gratia & gloria qua homo salvatur & glorificatur. Non vult homini simpliciter gratiam restorationis ex statu peccati & gloriæ ex ignominia, quia illam gratiam & gloriam non potest simpliciter velle nisi peccatori. Ergo cum ista divisione est intelligendum decretum: Volo huic homini gratiam & gloriam, certo quidem sed aut hanc aut illam, prout hæc vel illa, pro diversitate status integritatis aut peccati, illi erit necessaria. Nunc considerabo tuum responsum. Ne- gas decretum hoc esse æquivocum; ego aio. Rationem negationi tuæ addis, quia nomine generis univèrsali & univèrsali significatione dicitur; quod autem ita dicitur, non est æquivocum: concedo hoc, nego illud, aio enim gratiam & gloriam nomine generis univèrsali dici quidem, sed non accipi significatione univèrsali, quæ est æquivocatio. Non accipi significatione univèrsali probo. Quia gratia & gloria communiter sumtæ non sunt homini prædestinatione præparatæ, sed quatenus oppositæ dicuntur. Vide quæ dixisti

Eadem etiam salutaris.

*Explicatur
quintaratio
Arminique
probat
sententiam
misi proba-
bilem esse
quam pri-
mam.*

dixisti ad meam propos. II. Nam hoc non potest dici præparatum communiter, quod altera sui parte vel specie præparatum non est. Imo communiter præparatum hoc multo minus dici potest, quod eius est naturæ, ut, si una sui specie vel parte sit præparatum, alterum præparatum esse nequeat. Ita autem res hic habet. Gratia communiter sumpta comprehendit gratiam conservationis in statu integritatis, & restaurationis ex statu peccati: gloria communiter sumpta comprehendit gloriam naturæ primæ & superadditam, & gloriam ex ignominia donatam lapsæ naturæ. Neutra homini communiter est præparata, nec gratia nec gloria. Imo si gratia conservationis in statu integritatis, & gloria naturæ superaddenda homini est præparata; tum non potuit gratia restaurationis ex statu peccati, & gloria ex ignominia illi preparari; quia hac posteriore gratia & gloria non indiget, si illam priorem gratiam & gloriam obtinuit, & huic posteriori gratiæ & gloriæ locus esse non potest, si illa prior gratia & gloria locum habuit. Si autem gratiæ restaurationis ex statu peccati & gloriæ ex ignominia locus est aliquis, tunc gratiæ conservationis & gloriæ per illam locus factus non est prædestinatione Dei. Hinc apparet meam propositionem non satis abs te perceptam, qui gratiæ & gloriæ duplicis illam affectionem esse putasti, ut gratia una alteram, gloria una alteram in se complecteretur & velut absolveret, exemplo vitæ. Gratia naturam instaurans & gratia eandem instauratam supra modum naturæ evehens ita habent, una enim alteram absolvit & perficit: at ego illam dupli-

cem gratiam non posui, sed unam conservationis in primo statu, alteram restaurationis ex statu peccati: hæ sibi non succedunt, neque alteram altera absolvit, sed una alteram excludit: item gloria naturæ modo a lapsa & gloria quæ supra naturam est, ita habent; unam enim alteram perficit & absolvit: at ego non illam posui duplicem gloriam, sed utramque supernaturalem unam naturæ primæ & superadditam, alteram naturæ lapsæ ex ignominia restauratæ donatam. Est ergo hoc sensu decretum illud equivocum, quia voces gratiæ & gloriæ communiter & universaliter dicuntur, at communiter & universaliter non sunt præparatæ prædestinatione, sed discretè, distinctè & oppositè. Negis deinde decretum hoc esse sub conditione divisionis tantum certum; sed negas ex sensu quem meis verbis attribuis, non ex eo quem re ipsa habent isto sensu rectè negas. Nam gratia remissionis renovationisque tanquam modus antecedens, & gratia gloriæ cælestis tanquam modus consequens homini simpliciter & certo est præparata. At iste meus sensus non fuit, ut ex verbis ipsis planissime adparet. Nam gratiam remissionis renovationisque opposui non gratiæ gloriæ cælestis, sed gratiæ conservationis in statu integritatis. Illas duas gratias, seu duas illas gratiæ vel partes vel species Deus homini simpliciter non voluit prædestinatione, imo neutram simpliciter: sed alteram tantum, & quidem sub conditione divisionis, juxta illud decretum de quo agimus. Non voluit utramque partem homini si noliciter, quia utraq; simul locum habere non potest. Nam prior excludit posteriorem

tanquam

tanquam non necessariam, imo ne locum habere potentem; posterior excludit priorem tanquam non adhibitam; ex qua non adhibitione prioris, nempe gratiæ conservationis in primo statu, posterior illa restaurationis ex peccato necessaria esse cœpit, siquidem homo ex gratia salvandus esset. Non voluit alteram illarum simpliciter & absolute absque conditione. Non conservationis, quia illa homini non contingit, contingisset autem si illa homini simpliciter & ex prædestinatione preparata esset. Non remissionis peccatorum & renovationis, id est, restaurationis ex statu peccati, quia illam simpliciter, velle nequit nisi peccatori: & illud decretum hominem non consideravit ut peccatorem. Voluit autem sub conditione divisionis vel hanc vel illam, prout diversitas status hominis vel hanc vel illam postulare. Huiusmodi decretum sub conditione divisionis tantum certum esse, planum est ex terminis recte intellectis. Exemplo illustrabo. Omnis enuntiatio est vera vel falsa necessario. At hæc est enuntiatio. Ergo est vera necessario, vel falsa necessario: non sequitur. Quia sub conditione divisionis, verum est enuntiationem omnem esse necessario veram vel falsam. neutra enim pars simpliciter & se juncta est necessaria. Postulat autem natura decreti prædestinationis, ut simpliciter verum & certum sit; Deus vult homini gratiam conservationis in statu integritatis, vel simpliciter certum & verum sit; Deus vult homini gratiam restaurationis ex statu peccati. Non autem sub conditione divisionis, Deus vult homini vel gratiam conservationis, vel gratiam restauratio-

nis. Quum autem prædestinatio, ut abste est descripta, hoc postremo modo habeat, recte dixi illam sub conditione divisionis tantum esse certam: & propterea non esse prædestinationem bona consequentia concludo. Si vere prædestinationis est, velle gratiam conservationis simpliciter & præcise, & si illum non vult, velle gratiam restaurationis præcise & simpliciter, tum sequitur Deus nec spectasse hominem communiter nec spectare potuisse. Nam voluit illum gratia excludit præcise peccatum; voluit gratia huius includit præcise peccati considerationem: utroque modo pariter communis illa consideratio refutatur. Communis enim obiecti consideratio nec circumstantiam ullam excludit, neque ulli certa & singulari circumstantia est alligata. At illa prædestinatio gratia conservantis in statu integritatis excludit circumstantiam peccati; & hæc prædestinatio gratia restaurantis ex statu peccati, circumstantia peccati est præcise alligata. Decretum itaque prædestinationis non est simpliciter & univ ersaliter, aut communiter factum absque restrictione aut modificatione gratiæ & gloriæ: sed necessario factum est & fieri debuit cum restrictione & modificatione gratiæ & gloriæ. Decretum enim prædestinationis est quo preparatur illa gratia, qua homo certo salvatur, non qua salvari posset, siquidem status aliquis hominis illius applicationem requireret, nec qua salvaretur, si status alicui applicaretur. Illa autem qua certo salvatur homo, debet esse modificata & restricta. Nam aut conservationis gratiæ salvatur aut gratiæ restorationis salvatur; alterutra necessario. Si una salvatur, altera salvari non indiget neque potest; si una non salvatur, altera salvari debet aut à salute excludi; & illa qua salvatur est prædestinatione preparata, exclusa altera simpliciter qua non salvatur.

Contra considerationem quem unum, & hic & alibi insculcas

Varietas inquis, est in objecto & modo illius. At nos, inquis, de varietate objecti modique illius hic agimus: quæ varietas tanta est, ut gratia & gloria ad hanc vel illam objecti varietatem sit restringenda & modificanda: gratia conservationis in statu integritatis & gloria per illam objecto convenit ut in natura primæva consideratur, gratia restorationis & gloria per illam convenit objecto cum peccato & miseria considerato. Neque potest gratia aut gloria simplicissimè & univèrse objecto vario prædestinatione discerni aut conferri. Prædestinatio enim necessario versatur circa objectum uniforme & univocum; hoc est, aut circa non peccatorem simpliciter, aut circa peccatorem: neque confert gratiam nisi subiecto uniusmodi & univoco. Nam salvat simpliciter non peccatorem, aut salvat simpliciter peccatorem, non accommodat se huic vel illi tali vel tali, sed simpliciter accommodat se tali & non aliter considerato objecto. Angelos salvat simpliciter gratia conservationis, nunquam enim decreta aut collata est illis gratia restorationis. Homines simpliciter salvat gratia restorationis, nunquam illis decreta aut collata est gratia conservationis in statu integritatis primævæ. Gratia quidem (ut inquis) in se & sua essentia una est, ut & gloria, & varie utraq; pro modo & ratione objecti applicatur: eaque est inter applicationem gratiæ & objecti modum rationemque reciprocato, ut ex applicatione gratiæ concludi possit ratio objecti, ex objecti modo vicissim colligi cuiusmodi gratiæ applicatio illi objecto servando sit necessaria. Similiter de

gloria. Similitudo à luce solis abste sub finem usurpata, huic rei servire potest. Lux solis una eademque lumen suum corpori jam ante illuminato circumspargit & lucidius reddit: corpori tenebroso lumen suum immittit & tenebras pellit, lucidumque reddit quod antea erat tenebrosum. Sitantum esset discrimen inter corpus illuminatum & tenebrosum quantum est inter hominem integrum & peccatorem, tum solis radii sufficientes illuminando corpori illuminato, non sufficienter illuminando corpori tenebroso, nisi vehementer aucti & multiplicati.

XXVII.

Propositio ARMINII 27.

Augustini sententiam jam non attingam, quia frustraneum id esset, si ista Thomæ, consideratione prior, mihi adproberi possit. Hæc itaque sunt quæ hac vice tibi, &c.

De tertia, id est, Augustini sententia & quare Armin. eam hic non attingat.

Responsio IVNII ad *Propositionem* 27. AR-

MINII.

Augustini sententiæ cum duabus illis in summa rei convenire ego semper sensi, & adhuc sentio: si quosdam loquendi modos certatione ab ipso positos fuisse statueris, & unicam circumstantiam diversam, ita comperturus es. Ego quod potui in hac causa, tua causa, mi frater, quam maxima potui diligentia & celeritate præstiti, quia me aliâ non raro interpellant. Tu in bonam partem accipe studium meum, si non respondebit expectationi tuæ. Deus vero pacis &

Cetero tamen duas priores sententias cum tertia in summa res conveniunt; sic concludis Responsionem suam.

Hhhh

ver-

veritatis suam illam salutarem pacem in animo tuo obfignet, magis ac magis, & utrumque nostrum ac omnes suos delectat gratiose in via veritatis ad gloriam suam & ædificationem Ecclesiæ suæ in Christo Iesu Salvatore nostro. Amen.

Replica ARMINII, seu consideratio Responsionis ad propositionem 27.

Conse Arminius tertiam sententiam multum ab utraque præcedente distare, idque ob circumstantiam peccati obiecto decreti additum.

Augustini sententia ob circumstantiam peccati ab ipso additam decreti, de quo agimus, obiecto, multum ab utraque præcedente sententia distat, quemadmodum ex toto hoc tractatu liquere potest. Si enim circumstantia peccati necessario considerata fuit decernenti Deo, actuque ipso præcisè est considerata, tum fieri nequit, quin illæ tractationes & explicationes eiusdem decreti multum à recta via aberrarent, quæ peccatum decernenti Deo nec necessario considerandum fuisse dicunt, neque actu ipso consideratum esse. Accedit huc quod

per solam peccati circumstantiam obiecto decreti additam & rectè explicatam, omnes absurditates & blasphemix decreto prædestinationis & reprobationis impingi solitæ repelli possint, & solidè ut inconsequentes refutari.

Nota bene.

Hæc ego, vir Clarissime, impræsentiarum habui, quæ tuæ responsioni ad meas propositiones obijcerem, non tam animo confutandi, quam latiores tuas responsiones & explicationes eliciendi, per quas mihi satisfieri in hoc negotio posset & animus meus pacari. Quare oro Deum ut si quid scripsi quod veritati est contrarium, id mihi condonet, & veritatem commonstret; si quid veritati consentaneum protuli ut in eo me confirmet, & te assentientem & adstipulantem mihi tribuat, quo perte veritati auctoritas major indies concilietur, eaque magis ac magis propagetur ad nominis divini glorificationem & Ecclesiæ emolumentum & incrementum in Domino nostro Iesu Christo. Amen.

Et sic conclusit Repliam suam.

APPEN-

APPENDIX.

THESES in præcedenti collatione aliquoties citatæ, D. FRANCISCI JUNII de divina Prædestinatione, ab ipso totidem verbis compositæ & sub eiusdem præsidio à GUILHELMO CODDÆO in Academia hac Lugdunensi Batava anno 1593. publicè disputatæ: itemq; breviculæ D. IACOBI ARMINII ad easdem notæ.

Quia crebra nobis est mentio facta thesium Doctoris FR. JUNII de Prædestinatione, illas hic adscribemus, & breviter quid in iis desideremus, adnotabimus.

Thesis I.

Prædestinatio propriè secundum vocis etymologiam est determinatio ad finem; communiter vero prædestinationem sive rationem totam ordinis ad finem significat, atque hoc modo accipimus.

Ad Primam Thesis.

Destinatio est objecti existentis ad finem determinatio: particula præ, voci illi præposita, notat destinationis actum ipsam actua-

lem objecti existentiam antecedere.

II.

Est igitur prædestinatio actus divini beneplaciti, quo Deus ab æterno plenitudinem suarum benedictionum in Christo præparavit, iis qui salutis hæredes futuri sunt, ad laudem gratiæ gloriöse suæ.

Ad Secundam.

Vox *εὐδοκίας*, seu beneplaciti hæreticè usurpatur secundum scripturæ sensum: significat enim particula *εἰ* seu bene affectum propensum & benevolum Dei erga objectum suum non præcisam & determinatam Dei voluntatem de statuto aliquo suo, qualiter usurpatur vox beneplaciti à scholasticis, quam voluntatem Dei destrubunt in voluntatem signi & beneplaciti.

In Christo præparavit] Nullæ benedictiones præparatæ sunt in Christo hominibus nisi quæ peccatoribus conveniunt. Christus ipse salvator hominum peccatorum tantum *iesus* appellatur, quia salvabit populum suum à peccatis *ipsum*: In Christo nemo benedicitur nisi fidelis. Gal. 3. v. 9. Itaque qui ex fide benedicuntur cum fidei Abraham.

Iis qui salutis hæredes futuri sunt] Ipsa salus & hæreditas vitæ æternæ comprehenditur plenitudine istarum benedictionum, quas in Christo Deus præparavit. Ergo aliter fuerunt describendi quibus plenitudo illa est præparata. Absurdè enim dicitur prædestinatio esse actus, quo Deus salutis hæreditatem præparavit iis qui salutis hæredes erunt. Eodem

enim decreto statuuntur hæredes salutis quo ipsis præparatur salutis hæreditas, comprehensa in plenitudine benedictionum: personæ tanquam altera pars materiæ sive objecti prædestinationis, non sunt describendæ à rebus divinis quæ ipsis ista prædestinatione sunt præparatæ, & quæ alteram partem materiæ seu objecti prædestinationis faciunt. *Sohnii* definitione rectius describuntur istæ personæ. Ita enim habet: *Prædestinatio ad vitam, seu electio est qua Deus fideles seu credentes, quos solum docere decrevit, etiam iustificare & acceptare ad vitam æternam ab æterno decrevit.*

Ad laudem gloriæ & gratiæ suæ] Nullam novit scriptura Dei gratiam prædestinationis hominum causam & finem, quam quæ misericordia juncta est, & circa peccatores miserofque locum habet.

III.

Actus est (nam *Deus ἀπλῆ ἐνέργεια* est) non à causa ulla externa, sed ab ipso prædestinante purè proficiscens: alioquin non esset purè prædestinatio, res & causas omnes omnino præcedens.

Ad Tertiam.

Præcedit quidem prædestinatio Dei res & causas omnes, qua ipsarum actualis existentia consideratur; est enim ab æterno facta: sed sequitur nonnullarum rerum & causarum in mente & præscientia Dei præexistentiam; & quidem peccati ab homine perpetrati, sine quo, nec illa gratia, nec talis Christus, nec istæ benedictiones locum erga homines ha-

bere potuerunt: licet ergo prædestinatio hæc a causa extrinseca non sit, est tamen a peccato occasionata, ut loquuntur.

I V.

Causa est *ἰδωκίας*, beneplacitum, quo benevolè affectus est erga eos quos placuit adoptare filios per Iesum Christum, secundum propositum electionis suæ.

Ad Quartam.

Eodem beneplacito, quo benevolè Deus affectus est erga aliquos, etiam placuit ipsi eisdem adoptare in filios. Ergo non recte descriptæ hic personæ erga quos Deus benevolè affectus est: imò, quia benevole affectus est erga illos, idcirco eos adoptavit in filios.

Adoptare filios] Nota hic adoptionem non poni inter benedictiones præparatas, sed ab ea describi personas quibus benedictiones præparantur. Conferatur hoc cum responsione tua ad primam meam propositionem. Ut autem planius inconciantitas istius definitionis appareat, age ita definitur Prædestinatio: *Prædestinatio est actus beneplaciti divini, quo Deus ab æterno adoptionem filialem & eius consequens vitam æternam in Christo præparavit, iis quos placuit adoptare in filios, & qui salutis hæredes sunt futuri.*

Adoptare filios per Iesum Christum] Christus Iesus hic considerandus non modo tanquam fundamentum quo nititur executio decreti, sed etiam ut fundamentum quo ipsum decretum nititur: adoptatur enim in illo tanquam in capite nostro; itaque ille cau-

farum.

farum ordine prius constitutus est & prædestinatus ut esset caput nostrum, inde nos in eo prædestinati tanquam membra ipsius. Quod ideo moneo, non quod existimem te hæc verba aliter sumere, sed propterea quod videam D. Bezam in caput Ephes. primum ordinem longe alium statuere, qui mihi invertere rectum Prædestinationis ordinem videtur.

Secundum propositum electionis suæ] Hoc propositum electionis non est aliud quam beneplacitum Dei quo benevole affectus est erga aliquos, & quo placuit nonnullos in Christo adoptare in filios. Verba autem tua ita sunt posita, ac si illud propositum aliud esset ab isto beneplacito.

V.

Est itaque Deus ipse solus, qui prædestinat, causa Prædestinationis suæ, & præparationis illius quam proposuit in seipso, secundum beneplacitum illud voluntatis suæ.

VI.

Propterea hic actus ab æterno fuisse dicitur, id est, ante omnes res & causas in rebus ipsis, aut à rebus, quas prædestinavit existituras.

Ad sextam.

Si ista thesis etiam peccatum hominis, tanquam conditionem in objecto Prædestinationis illius requisitam, excludit, non recte dicitur Prædestinatio antecedere peccati prævisionem: ut ut enim

peccatum Deum ad prædestinandum non moverit (est enim proprium peccati effectum iram Dei mereri) tamen hæc talis Prædestinatio non nisi occasione peccati facta est, quod Deus in tempore futurum ab æterno, pro infinitate suæ scientiæ, prævidit.

VII.

Materia Prædestinationis est duplex: res divina, & persona harum futuræ participes.

Ad septimam.

Res divinæ & personarum illarum futuræ participes mutuum inter se respectum habent, ita ut ex naturarum rerum de personarum qualitate concludi possit, & vicissim ex qualitate personarum colligi natura rerum istarum divinarum. Res enim personis accommodantur & personæ tales talibus rebus indigent ad salutem. Sic ex gratia remissionis peccatorum & renovationis Spiritus sancti colligimus, homines quibus ista præparatur esse peccatores: item, si homines sunt peccatores, colligitur gratiam talem illis necessariam esse.

VIII.

Rerum divinarum, quæ quidem ex Prædestinatione sunt communicabiles, genus est benedictio: quam circumscribit his modis Apostolus; quod tota sit ac non partialis; quod spiritualis ac non carnalis: quod est *εὐαγγέλιον* ac non naturalis, sed totam naturam superans, quod denique in Christo sit, id est, divina principio

Hhhh 3 & fun-

Et fundamento, ut Christus sit æternum Prædestinatorum caput.

Ad Octavam.

Phrasis ista, qua res divinæ dicuntur ex prædestinatione communicabiles, mihi naturæ prædestinationis convenire haud videtur. Prædestinatio enim non facit ut res illæ sint communicabiles, sed re ipsa illas communicat. Communicabiles factæ sunt res illæ per sanguinem & mortem resurrectionemque Christi, per quam nobis illa bona apud Patrem sunt acquisita & impetrata. Quumque prius sit aliquid communicabile quam actu communicetur, hinc sequitur prædestinationem morte & resurrectione Christi esse posterioriorem in præscientia & præordinatione Dei. Unde quid concludi possit intelligentibus dispiendum relinquo.

Quod spiritalis ac non carnalis] Spiritale in Scripturis non tantum carnali, sed & animali opponitur; ut videre est 1. Cor. 2. 14. & 1. Cor. 15. 44. 45. 46. Quamquam carnale aliquando etiam id quod animale est in se complectatur.

Quod cœlestis ac non naturalis] Supercœlestia opponuntur hiscæ mundanis & terrenis bonis in Scriptura, naturæ qua talis convenientibus, atque hoc pacto cœlestis & naturale opponuntur indè recte.

Quod denique in Christo] Christus benedictiones illas morte sua impetravit: idem easdem à Patre accepit communicandas cum suis: in eodem ad participationem earundem prædestinantur fideles.

Divina principio & fundamento] Benedictio est divina principio, nã principium ejus est Deus Pater benedicens: at fundamento divina eodem quidem sensu non dicitur. Nam Christus fundamentum istius benedictionis est, non qua Deus, sed qua *ἡμεῖς*, mediator, salvator & caput Ecclesiæ. Quæ Christi consideratio in Evangelica scriptura ubiq; distinguitur ab illa qua Christus ut Deus consideratur, ut Ioan. 17. 3. ibid. 14. v. 1. 1. Tim. 2. 5. 6. 1. Pet. 1. 18. 19. 20. 21. 2. Cor. 5. 19. &c.

Ut Christus sit æternum prædestinatorum caput] An Christus sit caput constitutus prædestinandis, an vero jam antè prædestinatis video disputari à Theologis. Ego naturæ ordine præire puto decretum quo Christus constitutus est caput salvandorum isto decreto quo aliqui in Christo ad salutis participationem sunt destinati. Christus enim ut noster apud Deum mediator & sacerdos illi bona pro meruit, quæ erunt communicanda per prædestinationem, & simul capitis dignitatem, & potestatem illa bona communicandi; inde actu à Patre illa bona accepit, & Capitis, Regis, Principis, &c. titulum adeptus est; *Consummatus seu consecratus factus est auctor salutis æternæ omnibus qui ipsi auscultant.* Denique in isto prædestinati fideles, ut illorum bonorum participes essent per unionem cum ipso. Diligit enim Deus in Christo quos vitæ æternæ participes facere statuit; at hæc dilectio causa est prædestinationis. Et quidem in Christo nato, mortuo, resuscitato, & jam capite Ecclesiæ constituto. *At Deus dilexit mundum* inquit

inquiet aliquis, *ut daret filium*. Respondedo, dilectionem istam esse gradu ab hac quæ prædestinationis causa est distinctam, eique præcedaneam. Illa enim qua misit filium nemini voluit certo vitam æternam; imo ne velle quidem potuit, utpote quæ tum nulla erat, Christo illam nondum per mortem suam promerito. Tu vero quia Christum fundamentum & caput ponis prædestinatorum, eo ipso declarare videris, quod Christus sit datus caput prædestinatis in illo ad vitam.

IX.

HArum benedictionum summa capita sunt duo; *gratia & gloria*. Illa homines agens in presenti, hæc post in eis consummanda.

X.

Personæ sunt creatura ex natura (quæ nihil supernaturale aut divinum potest) supra naturam evehenda, & ad rerum divinarum participationem transmittenda supernaturali virtute Dei.

Ad Decimam.

Hic apertissimè liquet prædestinationis objectum abs te poni homines in natura sua, quæ nihil supernaturale aut divinum potest, consideratos; hoc est, ut ego dixi, in puris naturalibus consideratos, citra supernaturalia & corruptionem quæ postea advēnit. Sed non est hoc adæquatum objectum decreti huius. Evectio n. quæ secundum prædestinationem fit, non est ex natura, sed ex peccato & ignominia. Res divinx, quarum participatio præ-

destinatione est præparata, non conveniunt homini in natura, sed in peccato & miseria considerato. Supernaturalis illa virtus Dei est, quam exercet in Christo potentia & sapientia Dei, ad salutem vocatis Iudæis & Gentilibus. Ergo applicanda homini non in natura primæva, sed in peccato & miseria considerato.

XI.

Forma est adoptio in filios per Jesum Christum, id est, realis illa relatio & ordinatio qua nobis à Deo benedicuntur omnes benedictionis spiritualis in totis & æternis ævibus in Christo communicatione.

Ad Undecimam.

Prædestinatio est *vis uxoriarum*, itaque adoptio non est forma prædestinationis. Forma enim dat esse rei, & adoptio non dat esse prædestinationi, sed à prædestinatione accipit suum esse: estque primum per se & immediatum opus divine prædestinationis, cuius consequens est vita & hæreditas cælestis. Neque relatio illa realis & ordinatio qua nobis benedicuntur, est forma prædestinationis; nam illa ordinatio qua nobis benedicuntur est executio prædestinationis Dei: sed ipsa præparatio benedictionum est forma prædestinationis: per illam enim habet prædestinatio suum esse. Est enim interna & æterna illa præparatio, ut & prædestinatio. Vel, si accuratius dicendum sit, non ipsa præparatio beneficiorum est forma prædestinationis, illa enim facta est per Mediatoris Christi mortem: sed præparatio communicationis.

cationis illarum benedictionum cum credentibus in Christum. Possit addi certa preparatio, secundum quam certò illis, quibus præparata est participatio, contingit communio beneficiorum Christi.

XII.

Hic *visus forma ordo est in præparatione positus: personarum quidem per electionem, vocationem & ἀνακεφαλαιώσιν in Christo: rerum verò, per gratiosam benedictionem inchoationem, provectionem & consummationem gloriosam perfectam conjunctione Christi.*

Ad Duodecimam.

Iam vero ordo illius præparationis tanquam formæ declarari potest, tum personarum, tum rerum respectu. Personæ in mente Dei præparantur quum illis destinantur electio ex mundo, vocatio ad unionem cum Christo, & ἀνακεφαλαιώσιν in Christo: res vero præparantur hoc ordine, ut illarum gratiosa communicatio definetur inchoanda, provehenda, & tandem consummanda; inchoanda in Christo, provehenda in eodem, sed consummanda perfecta unione Dei. Hęc enim est consummatio sælicitatis supernaturalis, ut Deus sit omnia in omnibus. Si tamen de consummatione mediatoria agatur, fateor illam fieri perfectam conjunctione Christi, sed hæc tendit ad consummationem principalem, quæ est unio cum Deo, ad quam pervenimus perfecta unione Christi. Nam Christus tradet regnum

suum Patri. 1. Cor. 35. *Ut ille sit omnia in omnibus.*

XIII.

Finis est *laus gratia gloriosa Dei, qua nos gratis sibi effecit gratos in filio dilectionis suæ.*

Ad Decimam tertiam.

Gratia qua Deus nos sibi gratos fecit in filio dilectionis suæ, est gratia non nisi peccatoribus conveniens. Laus istius gratiæ cantatur Deo & agno, qui mortuus est & revixit: mortuus propter peccata nostra & revixit propter justificationem nostram. Laus ista Deo tribuitur à peccatoribus, quos Deus per sanguinem filii sui redemit ex omni tribu, natione & populo.

XIV.

Hic *prædestinationi quod contrarium est, propriè dici una voce non potest: quia prædestinationis una est ratio, contrariorum varia. Nam præparationi gratiæ contraria est præteritio, præparationi gloriæ contraria reprobatio vel pænæ præparatio.*

Ad Decimam quartam.

Prædestinatione præparatur gratia & gloria. Huic præparationi tanquam actui affirmativo opponitur actus negativus non præparandi gratiam & gloriam, & actus affirmativus præparandi illa quæ contraria sunt affirmate gratiæ & gloriæ. Hic vero præparationi gratiæ actus tantum negativus opponitur præteritionis, & præparationi gloriæ actus tantum affirmativus reprobationis, vel pænæ præparationis. Vnde jure concludere posse videor, hunc tractatum non constare omnibus suis

his partibus absolute: nisi forte actus affirmativus non sit qui poni possit præparationi gratiæ. Ac est talis, induratio nempe, excæcatio & in sensum reprobium traditio, quæ non potest actibus tantum negativis commode & integre explicari. Negatio vero gloriæ cælestis est actus negativus oppositus præparationi gloriæ. Hic notandum, quod vox reprobationis pro *pæna præparatione* sit usurpata, quam in responso ad meas propositiones *non electionem* seu præteritionem significare proprie affirmas.

XV.

Præteritio est actus divini placiti, quo Deus ab æterno statuit quasdam creaturas in natura ipsarum relinquere, ac non communicare cum eis supernaturalem gratiam, qua firmetur earum natura integra, aut corrupta instauretur, ad declarationem libertatis bonitatis sue.

Ad Decimam quintam.

Præteritio definitur ex negatione gratiæ tantum, non gloriæ, quam tamen gloria negetur iisdem. Recte autem dicitur actus divini placiti, non beneplaciti; propterea quod placitum sit generale nomen ad quodvis Dei statutum & decretum, beneplacitum includat propensum & benevolum affectum, ut ante dictum est.

In natura ipsarum relinquere) hinc etiam apparat objectum prædestinationis tibi esse homines in natura consideratos.

Supernaturali gratiam qua firmetur earum natura integra, aut corrupta in-

stauratur) Si hæc verba de prædestinatione hominum singulari accipienda sunt, tum non recte usurpata est ista distinctio. Nam gratia qua firmatur integra natura, non est decretum præteritionis negata. Nam omnibus hominibus citra discrimen electorum & reproborum negata est. Negatio vero gratiæ qua corrupta natura instauratur est propria præteritionis decreti, & propterea objectum præteritionis homo corruptus, & gratia instaurante indigens.

Ad declarationem libertatis bonitatis sue.) Libertas bonitatis Dei non tantum declaratur quum Deus uni bonum suum communicat, alteri denegat; sed etiam cum non communicat nisi conditione illa qua ipsi visum est: sed fateor & isto pacto libertatem bonitatis Dei declarari. Verum non tantum libertas bonitatis, sed & justitia Dei declaratur præteritione, qualem vobis describit scriptura. Deus enim ex justitia etiam præteritione utitur qua vult nonnullis ob peccata gratiam suam negare. Et peccatum unica causa est meritoria negationis gratiæ, de qua hic agitur. Ergo non sufficienter declaratus finis istius præteritionis.

XVI.

Hæc præteritio sine culpa est: nam homini Deus perfectionem natura dedit, gratiam debet nemini: Est enim gratia, ergo indebteda.

In Decimam sextam.

Deus simpliciter & absolute gratiam nemini debet, sed potest se debitorem gratiæ facere duplici modo,

modo, *promissione & postulatione a-
ctus*. Promissione; quando daturum se est pollicitus, sive sub conditione, sive citra conditionem. Postulatione actus: quando ab homine talem actum postulat, qui sine eius gratia homini non est præstabilis; tum enim ad dationem eius tenetur: *Secus mesit, ubi
um feminavit.*

XVII.

Preparatio pænæ est actus divini placiti, quo Deus ab aeterno statuit, ad declarationem justitiæ suæ, punire creaturas, quæ in origine sua non fuerunt perfituræ, sed à Deo originis autore, factæ & viciositate sua, defecuræ.

In Decimam-septimam.

Actum affirmativum prædestinationi oppositum appellas præparationem pænæ: at ille oppositus præparationi gloriæ affirmative: qui oppositus est communicationi gratiæ affirmative hic declaratus non est. Illum ego indurationem & excæcationem appellandum puto, & hic quoque tractandum.

Punire creaturas quæ in origine sua non fuerunt perfituræ) Hoc decretum à Deo factum non est, nisi post peccati futuri certam prævisionem, inquis existimet peccatum ex illo decreto necessario deduci, quemadmodum nonnulli Doctores nostri sentiunt.

Facto & viciositate sua defecuræ) Declarandum, quomodo ille factus suo deficiat à Deo, qui jam ante præteritus est à Deo, in istius gratiæ communicatione; quæ necessaria est ad evitandam defe-

ctionem à Deo. Quumque omnes præteriti etiam sint prædaminari, velim explicari quomodo præteritio & prædamnatio necessario cohercant, si præteritio citra peccati considerationem facta sit, prædamnatio autem non nisi ob peccatum.

Declaratio justitiæ Dei etiam in præteritione locum habet, ut dictum est antea.

XVIII.

Itaque in prædestinatis omnia facit Deus ex beneplacito prædestinationis suæ: in eos qui non sunt prædestinati, præteritione utitur ex placito voluntatis suæ; & pænæ præparat creaturis contra ordinem ipsi peccaturis, ac propter peccata reprobandis ex necessitate justitiæ suæ.

In Decimam-octavam.

Prædestinatione Deus salutem curat prædestinatorum: ita tamen, ut multi actus providentiæ Dei ad idem effectum concurrant, quos tamen actus ita Deus administrat, ut inde certo salus existat, quod est prædestinationis. Multis etiam providentiæ suæ actibus utitur Deus erga eos, qui prædestinati non sunt, sufficientibus quidem ad salutem, non tamen efficacibus, quia hoc est prædestinationis. Hoc ergo discrimen annotare providentiæ & prædestinationis hoc loco non est absurdum, neque præter rem.

Propter peccata reprobandis) Et hic reprobandis voce pro pænæ præparatione usus est.

XIX.

Quod si prædestinationi (ut fit) contraria statuitur reprobatio, figurate dicitur & synecdochice: qua propter aut non dicenda est, quia improprium periculosum & cum offensione conjunctum, aut distinctè (ut pii & docti faciunt) exponenda.

In Decimam-nonam.

In responsione tua ad propositionem meam secundam, ita dicis: Reprobatio tribus modis dicitur, uno communi & duobus singularibus. Communi cum præteritionem & damnationem complectitur. Secundus modus singularis est, quum opponitur electioni, & non-electionem significat seu præteritionem. Tertius item singularis est, quum reprobatio pro damnatione appellatur. Primus modus est synecdochicus, secundus proprius, tertius metonymicus, addo etiam catachresticum dici posse. Vbi reprobationis proprium significatum appellas, quod in thesibus & alibi figuratum dicis. A voce autem ista non abstinendum est, quia in scripturis usurpatur; hoc autem videndum ut etiam in sensu scripturis usitato sumatur.

XX.

Et autem dogmatis huius traditio maximè necessaria, si de verò, sobriè, ac reverenter tra-

ctetur; id est, nec aliud, nec aliter, nec in alium finem quam S. S. docet, tum explicando, tum applicando tradatur, consilio D. Pauli adhibito: μή ἕτερον θεοῦ ἐπιτελεῖς παρ' ὃ δὲ εἶπεν θεοῦ, ἀλλὰ ὡς ἐπὶ λέγουσιν εἰς τὸ εὐαγγελίον.

In Vicefimam.

Quod in Scripturis sanctis docetur & inculcatur, id non potest non æstimari ad salutem utile & necessarium, licet necessitatis gradus sint diversi. Prædestinationis autem & illi oppositæ reprobationis dogma in scripturis docetur & inculcatur, quare & necessarium est. Sed videndum quæ & qualis illa sit prædestinatio quæ in scripturis ut necessaria tractatur; quæque fundamentum salutis nostræ dicitur. Omnino. a. proba & necessaria est tua moneta, qua injungis prædestinationis dogma ex scripturis pure pute describendum, non aliud, non aliter non alium in finem docendum, quam S. S. docet. Sed in exercitio huius rei est difficultas. unusquisque enim vult videri sua secundum scripturam dicere. Mihi certum est in hac tua descriptione te non ubique scripturam habere præviam, sed alicubi aberrare, quod latius est pettractatum in nostra collatione.

F I N I S.

6
1875
1875
1875

1875
1875
1875

1875
1875
1875

1875
1875
1875

1875
1875
1875

1875
1875
1875

1875
1875
1875

IACOBI ARMINII
S. S. Theol. Doctoris eximij,
EXAMEN MODESTVM

Libelli, quem
D. GVLIELMVS PERKINSIVS

apprimé doctus Theologus
edidit ante aliquot annos

DE

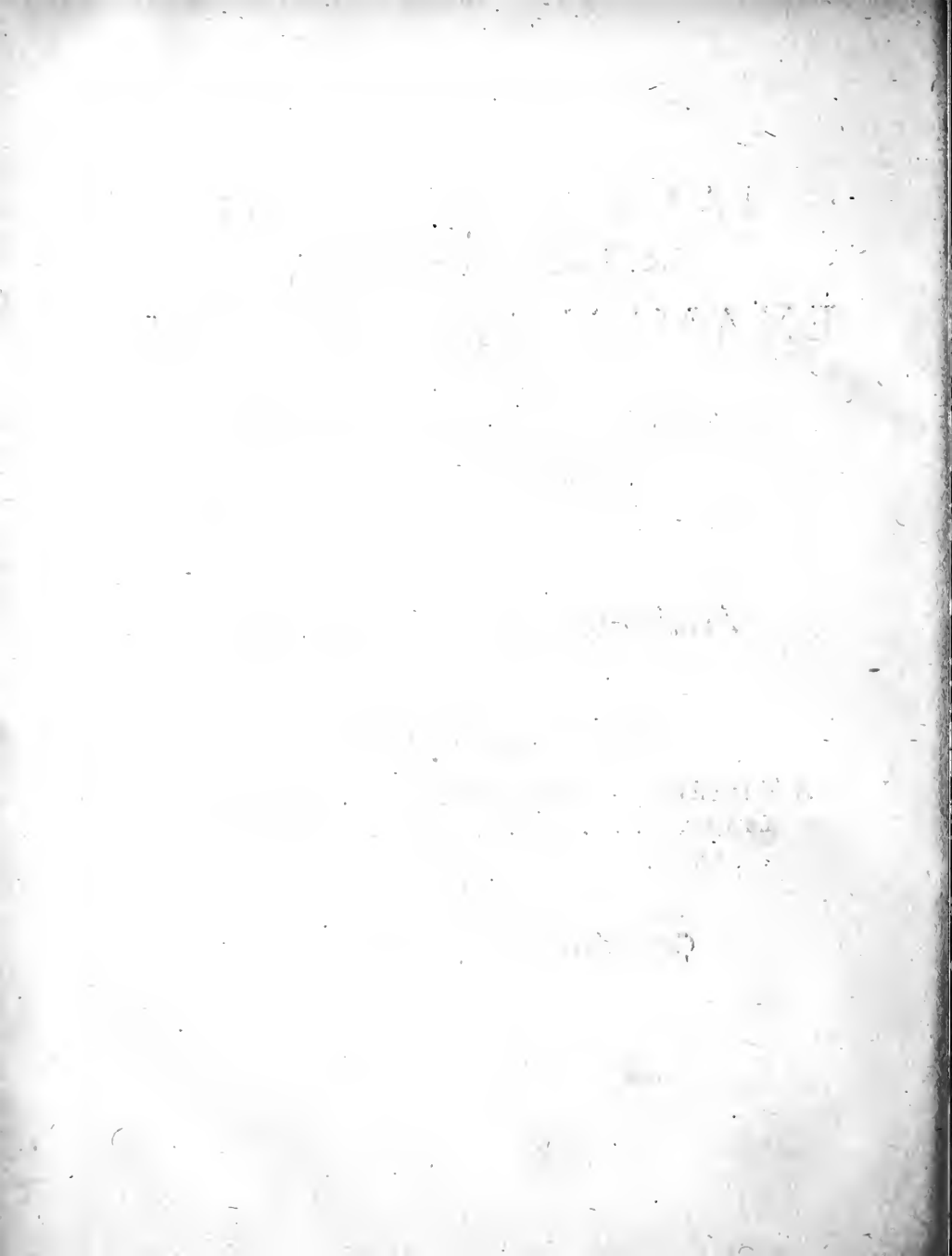
Prædestinationis modo & ordine,

ITEMQVE DE

Amplitudine gratiæ Divinæ.

Addita est propter argumenti convenientiam ANA-
LYSIS CAP. IX. AD ROMAN. ante multos
annos ab eodem ipso D. ARMINIO
delineata.

Cum Indice rerum contentarum.

Amplissimis Viris Dominis Consultissimis;

D. PRÆTORI, CONSULIBVS, SCABINIS, SYNDICO, SECRETARIIS, totique adeo SENATUI inclytæ ROTERODAMENSIS Reipublicæ.

Amplissimi viri, Domini consultissimi.

S*apienter olim à Platone, atque Stoicis dictum est, referentis id sio Tullio, non nobis nos solum natos esse, sed partem ortus nostri sibi vindicare patriam, partemque parentes atque amicos: & quæcunque in terris gignuntur, ad usum hominum creati omnia; homines autem hominum causa esse generatos, ut ipsi inter se alius alij prodesse possent. Quod sicuti sedulo meditari semper debuerunt, quicumque unquam homine se satos gloriari potuerunt, tamen tanto id unusquisque ad animum semper revocauerunt impensius, quanto quisque aut meliore se sydere natos experti fuerunt, aut lumen illud animi, quod rationem rectam vocamus, assidua meditatione, sicuti oportuit, excoluerunt operosius. Magni esset acuminis & laboris, verbis exequi, quibus omnino rebus hominum generi prodesse aliquis queat; idque propter infinitatem earum rerum, quæ ab homine in usum hominis proficisci possunt, & diversitatem donationum, quibus alter inservire alteri apti nati sumus; ut proinde citius hoc conari, quam absolvere quisquam nostrum possimus: Recensere vero ad unum omnes eos, qui, quibus potuerunt rebus generi suo prodesse, iis ipsi profuerunt plurimum: id vero impossibile, atque aduætor penitus est; tum alias ob causas, tum vero vel maximè, quod multa egregie à multis perpetrata, maximo quæ societati hominum usui fuerunt, sæpe in obscuro lateant: & vix ad posteritatem transmittantur, nisi quæ ab iis, qui jam ante clari erant, gesta viris, hoc ipso maxime titulo, sese deinde ipsa commendauerunt clarius. Ac quæ quidem in armis geruntur, magis obversari ob oculos solent, fereque Principes & magnos Heroi comitantur: quæ tamen in toga à multis præstantur, nihil indigniora sunt, ut famam quoque apud futuram posteritatem bene-*

honestam aliquam promerentur. Videntur vero mihi ad Heroas illos quam proxime accedere, qui literis claruerunt, quique disciplinam atque artes aut ipsi primum invenerunt, aut egregie cum magno Reip. bono eas ornaverunt: Inter hos autem jure meritoque maxime eminere qui Deo Principique suo, aut in Religione vera, rectè promovenda atque excolenda fidelem sedulamque posuerunt operam, aut in politia civili decenter constituenda atque continenda supra alios egregie utilissimèque inservierunt; àigni proinde hi esse qui post viros Principes, excellentius de Repub. meritos, ac propterea huic albo non inferendos, sed eminentiore honore prosequendos, suam tamen etiam aliquam ipsi, licet cum ipsorum claritate non conferendam, memoriam nominis apud posteros consequantur. Ceterum de viris Principibus apud nos illis, quibus Patria nostra debet plurimum, sive illi mortalium sorti jam erepti sint, sive etiamnum adhuc inter mortales gloriose agant; de his vero dicere multum neque nostra etas, neque nostrarum virium est: praterquam quod etiam citra nos eorum claritudo atque splendor satis oculos nostrum omnium præstinguunt. Viros quin vero etiam doctrina atque eruditionis laude claros, atque inter hos eos maxime, qui Reipub. in politia, sive sacra, sive civili egregie præfuerunt, gloriosamque navaverunt operam; suis debitis pro meritis eorum uti laudibus prosequamur; neque tempus, neque alia nunc sinunt, & sua etiam citra nos quisque eorum laude non carent. Verum enim vero ut de piè defuncti Parentis nostri in religionem & patriam affectum, qui ut Sophoclem in *Aiace* imitemur,

Ἡ μὲν παρὰ τὴν ἡμετέραν ἢ πατρίδα γλυκὺς.

Αὐτῷ δὲ περὶ τὸν ὄντα γὰρ ἡράδι τυχεῖν

Ἐκλήσει αὐτῷ, γένεσθαι ὄντα ἢ ἔλεε.

ut inquam de pio & sincero illius in patriam, & religionem affectu paucula quedam bre viter, citra cujusquam præjudicium, data nunc occasione edisseramus; ipsa nunc nobis imponere videtur pietas, arctissimumque id officii vinculum, quo Parenti nostro obstringimur; degeneres futuri, se aut nobis aut ipsi defuerimus. Tendunt vero omnia horsum; ut judicia hominum non paucorum sinistris quorundam suggestionibus, magno nostro dolore non parum ab illo abalienata, hac via atque ratione placemus parum, nobisque rursus demereamur, aliquantulum: Deus Opt. Max. cui quidem ille in integritate animi ex conscientia sua servivit quamdiu vixit, nobis largiatur, uti deinceps benigniora atque eminentiora ea nobis accidant.

Veri inquisitio atque investigatio in primis hominum est propria; eius
vera

vero perceptio atque comprehensio est quae vulgo Sapientia dicitur. Haec pro ratione veri duplex esse percipitur, proque diversitate hac natura sua minus magisque quem efficere: aut enim earum est rerum quae ad vitam hanc pertinent, eoque mundana & terrena; aut earum quae ad vitam pertinent seculuram, unde spiritualis appellatur: sapientibus quidem secundum hunc mundum stultitia ex eo mera, cum hoc ipso excellentior esse percipiatur quod de mundo hoc non sit. Illa ex universo maxime hoc, & rebus universo hoc contentis addiscitur, indeque in us etiam ferè ipsis terminatur: hac vero supernè à Deo Patre luminum, in Christo solo verbo & Spiritu eius revelatur, superaque hoc saeculo multò sublimissimè nos evellit, viam ad vitam immortalitatem nobis municiens. Illa sibi deditos inani solummodo umbra pascit, neque unquam explet tandem: Hac vero suos alumnos tandem vere beatos reddit, ipsique vita immortalis communicata exsatiat penitus; ut minimè mirus sit inveniri, qui, ex quo ea per verbum hoc, id autem Sacras Scripturas vocamus, gratiosè ipsis innotuit, incredibili eius consequendae desiderio supra omnia alia inardescant. Ac quidem quo omnes universè homines φιλομαθῆς & φιλομαθῆς inclinatione quadam insita animi feruntur, eodem etiam avidè ferebatur Parens noster pro innata sagacitate sua: ad caelestis verò illius Sapientiae investigationem, quae sese in verbo cognoscendam offert, ex quo ea sui desiderium atque amorem ei in se verat, tam incredibili etiam animi impetu contendebat, ut majorem in hominem, tantisper dum carne hac circumdatus est, haud cadere posse à multis iudicatum sit. Quae porro ad Sapientiam huius comprehensionem nos ducunt, ea ex institutione illius à quo eadem ipsa ad nos derivatur, haec fere sunt. 1. Docilitas & cupiditas discendi, quam non potest non maximam ingerere vera salus verbo hoc patefacta; quae sicuti obtenta est Religio nostra praemium, ita desiderata non potest non efficaciter allicere nos ad se prosequendum. 2. Humilis & demissus animus, qui ad verbum illius trepidet, qui Sapientiam hanc supernam largitur, magisterio Spiritus obsequiosè se subiciat, propriaeque omni sapientiae & concupiscentiae abrenunciet. 3. Timor & reverentia Domini. Sapientia quidem huius pro-pago atque soboles, sed eadem tamen etiam ipsa Sapientia omnis initium. 4. Seria, ardentes, atque quotidiana preces, quae intellectus sive mentis illuminationem, & affectuum spiritualium ingenerationem per verbum, ab eo qui auctor verbi illius est, suppliciter contendunt. 5. Ieiunia, quae carnis spiritui ad opus suum subjungent, & in servitutem Christi eam ab-ripiunt. 6. Fugia denique meditatio atque lectio, verbi illius quod

eam ad nos derivat, gloria Dei & salutis studio. Hanc viam quotquot insistant, persuasi tanto se ampliores mysteriorum Dei consecuturos intelligentiam, quantum ex ea quam acceperunt, ad pietatem profecerint amplius (indignos n. sese faciunt scientie augmento, qui quam habent, male usurpant) certo certius eam adipiscuntur. Non possunt enim non tam veracia hec esse, quam est Deus ipse verax; Secreta sua cum revelare timentibus se, docere illum mitis vius suus, juxtaque esse Deum iis qui contrito sunt corde. Studiosè quærentes sapientiam invencuros eam. Si quis nostrum sapientia indigeamus, eamque postulemus à Domino qui dat omnibus assenter, eam daturus nobis iri; sed tamen non nisi qui cultor Dei est & voluntatem eius facit, hunc in eo omni quod secundum voluntatem eius petit, exauditum iri. Hæc cum hoc modo omnia ex eodem illo verbo penitissimè sibi comperta haberet, p. m. Parens noster, post pietatis curam que ei inter primas semper erat, omni humana auctoritatis præjudicio posthabito, omnique carnali sapientia abjudicata, in Scripturarum meditatione, & assidua earum lectione totum jugiter sese occupabat, nocturnus diurnusque in ea versabatur: atque vix fore quicquam præter Scripturas unquam legebat aliud, perdidisse se statuens omnes eas horas, quas non his impendisset, hocque suum studium nunquam nisi per preces Deo commendabat. Jejunia etiam non raro sibi excitando, & ad Sapientiam illam comprehendendam comparando, Deoque facilius exorando adhibebat; Nil denique omnium intermitteret, que ad sensa Spiritus salutariter, utque decuit rimanda, ullo modo conducere aliquid posse judicabantur. Hoc in studio cum diutissimè perseveravisset, ingenio autem si quisquam alius valeret plurimum; mirari nemo debet, si profunde in Scripturarum sensa penetraverit, ac non nihil etiam ipse aliquid post quamplurimos alios observaverit. Mirari verò sepe subibat, quod usque adeo semper parum tribueret iudicio suo ipsi, ut sub altissimo, plurimum vero iudiciis aliorum: atque tantoperè sibi diffideret, ut licet etiam exploratissimè quippiam percepisset, si tamen magni alicuius autoritas viri in diversum contra iret, se potius hallucinari quam quemlibet alium persuasum sibi haberet, qua scrupulositate, pacis præterea studiosissimus inhibebatur, ne neque sibi citò ab blandiretur, & ab aliorum sententiis sollicitandis pertinacissimè sese committeret. Constantè vero animum induxerat, idque ad præveniendas omnes non necessarias lites, pro nulla sententia depugnare acrius nisi quam ex perspectissimo & disertissimo verbo hausisset, cuiusque veritatem iuxta ac necessitatem aquè evidenter demonstrare posset. Inter alia autem

scuti

sicuti nobis gratulabatur, quod ex excessu cecitate, & ex idolelatria Per-
 nificia supra quem Ethnica per lucum Evangelij gloriose inersissimus;
 ita in Ecclesijs Evangelicis duo pessimum esset deplerabat: unum,
 quod pessimuma quaque in Religione profunde velur riantilium, mode-
 rate libertatis sententiarum, solis acmetis sunt, credum factu & spe-
 ratu ad salutem necessariis, cum ubi salute negatum non agebatur, sed
 subtilis quadam spiriosa, aliususor & minus necessaria quastio usque a-
 deo tamen nihil permitteretur; ut citra terra haresces mox crimen, vix
 uni dissidere ab altero liceat, imò vix ignorare cuiquam aliquid, quod
 alius percepisse se superciliose vendicaret: unde videbat futurum, ut post
 rationes sequentes & rigidas pro more in omni propemodum subili Aca-
 demiarum determinationes, si sicut solet, in Ecclesijs ea extruderentur,
 inque eis urgerentur praeclusi; Ecclesia inde postmodum aut minime dir-
 menda essent, aut crudelis conscientiarum lanicna introducenda, inter-
 pretatione Scripturarum hoc modo ad placita hominum, tanquam ad
 Matris Ecclesiae sententiam vincla, adstrictaque: cum tamen assidue
 nostra, adversariorumque nostrorum cure, deprehendantur ab utraque
 parte nos oculatiores multis passim in rebus lapsu temporis reddere, pro-
 que hac larva Ecclesijs Pontificiis detrahenda, tantum scripturarum à
 nobis haecenu desudatumque sit. Alteram quod in Ecclesijs Reforma-
 tis nostris deplorabat, hoc erat, quod in doctrina de Trædestinatione à
 plerisque doctoribus, simulque Pastoribus non pauca calide uincularen-
 tur & urgerentur, quae religioni propaganda aequodum contraria essent,
 à vero Scriptura sensu multum exorbitarent, uberrimaeque aut securita-
 ti aut verae desperationi ingeneranda argumenta suppeditarent: atque
 hoc modo ad religionem potius stirpitus extirpandam quasi ex compo-
 sito magna cura, introducta esse viderentur. Hossum enim paulatim haec
 evasura, quae jam ferè pro indubitata veritate, proque Sacro-sancta
 Ecclesia sententia recipienda obruduntur: Deum absolutissimo & im-
 mutabili decreto ab omni retro aternitate pro puro suo beneplacito singu-
 lares quosdam homines, eosque quoad ceteros paucissimos, citra obedien-
 tia ullius aut fidei in Christum intuitum praedestinasse ad vitam: reli-
 qua hominum parte multo maxima ad aeternam & ineluctabilem mise-
 riam simili decreto praedestinata, citra ullius proprie inobedientiae aut
 infidelitatis intuitum. Iesum Christum proinde pro omnibus homini-
 bus mortuum non esse, ut pro illis reconciliationem apud Deum impetra-
 verit; sed tantummodo pro his solis, quos Deus tali absoluto decreto ad
 vitam ante separaverit. Hosce etiam solos & non alios Deum ad se

trahere, idque vi quadam irresistibili, cui obistere aut inobedientes esse plane nullo modo possint: ceterum verbo reconciliationis vocari quidem ad Christum communiter omnes, sed reprobos non veniendo, cum tamen venire non possint propter negatum ipsis gratiae sufficientis & necessariae auxilium vigore praecedentis huius decreti, hoc ipso nihilominus etiamnum adhuc damnationem suam obfirmare & aggravare amplius. Electos hosce fide & conversione donatos, neque totaliter neque finaliter à fide sua excidere aut Christo subducere se posse; sed quidquid tandem etiam atrocissime peccant, in omne infirmitatis & imbecillitatis esse: nunquamque proinde nostrum invariabilem vitae atque mortis aeternae decretum cum ipso ortu in lucem hanc nobiscum adferre, atque adeo ad hoc nasci, hancque diversitatem aliquo modo ad universi perfectionem facere: idque adeo verum esse ut, quod infantes attinet ipsorum etiam foederatorum & quidem vel gemellos, foederi etiam ipsos sacramento baptismi initiatos, fieri tamen possit ut horum in infantia sua morientium (ut bene de illis sperari semper possit) nihilominus cum secundum veritatem de illis iudicium faciendum est, alij hinc ad vitam alij ad mortem aeternam migrent, prout Deo ab aeterno visum fuerit in hanc aut illam partem statuere aliquid de illis. Ex quibus hoc modo positis facile periculosissimae opiniones imbibuntur securitatis aut desperationi viam munitas.

Hac cum hoc modo omnia sollicitè ad animum suum multoties revocaret Pater noster, tamen multum anxius quomodo quae iam infeliciter multorum animis instillarentur, avidèque imbibita multos ab omni Religionis cura, non paucos ab Ecclesiarum nostrarum amplexu abarcerent, intra Ecclesiam vero etiam non paucos praedestinationis quadam caeca opinione soporatos, ad confidentiam non secundum spiritum abriperent: multum anxius, inquit, quomodo quae huius generis non pauca essent, sine turbis & strepitu salvo eorum honore, quorum estimationem non labefactari intererat, restitui in melius possent; quae creditas in hanc partem erat, ea licet accuratè aestimata à se dijudicataque, tamen adhuc atque longum tempus continere apud se statuit. Festinandum sc. non ratus, ut ut jam diligentiam quam aequum erat, justum vero quae etiam tempus suis cogitatis pensandis adhibuisset; memox illius quod apud Dionem extat, semel posita haud facile immutanda esse, saepeque in suo statu etsi deteriora, utiliora esse Reipub. iis, quae ut ut meliora, per immutationem inducuntur. Interea vero temporis cum summa hinc utilitas, & extrema atque ineluctabilis illius cum veritate necessitas, sepius aurem illius

illius vellicarent, deq; suo illum officio commonefacerent, certum jam tempus solummodo opperiri oportuimus, nihil interea temporis rectius facere posse persuasum sibi habuit, eque re sua publicaque esse duxit, quam si vetera sua cogitata, iterum iterumq; quasi de novo ad incidenda aliquoties revocatum iret, sententia sua soliditatem atque ΒΒΒαιότην omni ratione atq; via pertentaret magis, nihilq; omitteret omnium que in hoc casu sapientes factu opus esse iudicavit. Hanc ad rem cum plurimum momenti haberet, si de sententia sua majoris in omnes partes certitudinis ergo cum maxima quibuscque auctoritatis & doctrina viris, privatim viva voce aut etiam scripto per literas conferres, id facere apud se ratum habuit, nihil addubitans quin si suam sententiam his probavisset non difficulter etiam ceteris probaturus eam esset, qui ab illis fere penderent omnes, atque ad illos aliquando appellaturi iudicarentur. Ut res cunq; caderet, id tamen hinc consecuturum providebat, ut minus difficulter suffragia multorum promereretur, si perciperetur nihil crudum, quod dicitur, propulisse unquam in forum, nullius iudicium aut examen reformidavisse, nihil per cuniculos sub sento imperitiae tentavisse, nihilq; sibi penitus ab blanditis fuisse; sed sponte atque ultero doctissimi cuiusque tribunal interpellavisse, mutaturus sicubi hallucinaturo se deprehendisset, utpote admodum in eo facilis. Si exploratis omnibus in sua sibi sententiae veritate magis etiamnum atque magis confirmaretur; quod ex quaque propemodum collatione ei semper accidit: tum demum cogitare se velle dicebat, quomodo omnia legitime, sub praesidio publicae auctoritatis ad venerabile Senatus Theologici iudicium referri possent, atque expensa probataque, quod utinam successisset, de sententia deinde supremi Magistratus nostri, post plenissimam causa cognitionem, rectè atque ordine sanciri, vigorem quasi legis adeptura. Haec causa fuit cur non modo ad collationem amicam, Ministrorum in hac patria nostra Coryphaeos quosque privatim sollicitaverit de sententia quin etiam sua studiosè cum doctissimo Theol. D. Franc. Junio homine ei exvixorato contulerit, cuius aliquoties modestiam expertus fuerat & quem etiam saepe in multis ad stipulantem sibi nactus fuerat, ut proinde multoties incredibili animi affectu longius ei vita tempus contingere potuisse optaverit: sed vero etiam ad extera Academiae Theologos, interq; eos ad Reverendum, rara eruditionis virum D. Perkinsium, celeberrimum quondam in alia Academia Cantabrigiensis Theologum per literas se converterit, utpote qui inter nostri temporis Theologos, controversam multum diuq; de Praedestinatione doctrinam post alios postremus ipse diligentissime excussisse observatur. Atq; ad hanc rem ipsi servituro erat praesens hic tractatus, quem

etiam ad doctiss. D. Perkinsum missurus fuisset, nisi, quo ipso prope-
 modum temporis articulo, extremam ei manum jam jam imposuimus e-
 rat, D. Perkinsus, vita hac defunctus, eamque cum beatâ alterâ com-
 mutavisse nuntietur: à quo deinceps tempore cum apud se suosque ami-
 cos Parens noster continuit postmodum vero ita jubentibus Patribus
 patria nostra, totam suam de Predestinatione sententiam in frequentis-
 simo Illustrissimorum Dd. Ordd. nostrorum conventu copiosissimè expli-
 cuit, receptamque vulgo apud Dd. quosdam sententiam consutavit, ab-
 surditate illius viginti ordine tanquam in acie positus exquisitissimis argu-
 menti ostensa. Quam vero decussisset coram solis Illustriss. Dd. Ordd.
 inter Theologos disceptata hec agitataque fuisse, tamen dicere vix possu-
 mus qua calamitate acciderit, ut sicuti summa suffulta stabello, sese qua-
 qua versum didere solet; ita etiam tota controversia huius moles longè
 lateque ad omnes usque quaz, patrie nostrae subditos præter Dd. Ordd.
 expectationem quam latissime sese diffuderit. Atque cum non multo post
 etiam carissimus noster Parens, maximo nostro & honorum plurimorum
 merore placidissime ad calites concederet, hunc quærens nunc V. V. A. A.
 damus tractatum, addita propter argumenti convenientiam Analyti Cap-
 pitis noni Epistola ad Romanos (quam utinam expolire adhuc potuisset
 amplius) inter schedas atque adversaria eius latere deprehendimus; sup-
 pressissimus vero illum etiamnum adhuc diutius, nisi hoc tempore ad ex-
 plicationem doctrinae de Predestinatione quam jam nemo non etiam pro-
 letarius quisque de media turba maxime ventulat, imo in qua proram &
 puppim religionis fere totius collocant (que etiam res nos aliquando im-
 pulit, ut declarationem illam, qua Parens noster suam de Predestina-
 tione sententiam coram Illust. Dd. Ordd. explicuerat, publice in lucem
 edendam curaverimus) nisi inquam ad exactiorem totius huius familia-
 rissimæ jam nobis causæ explicationem amici iudicassent plurimum mo-
 menti placidum hoc examen habiturum, ut proinde religioni duxerimus
 refragari ipsis aut hunc factum invidere publico. Quin imò verò etiam
 si existimationem Parentis nostri pluris facere quam utilitatem publi-
 cam voluissimus, etiam hac de causa hoc opus, utpote propter obitum D.
 Perkinsii imperfectum, etiamnum adhuc apud nos continuissimus. Reve-
 ra enim tale non est, ut multis videatur, quod ingenio & acumini auctoris
 sui satis respondeat: verum enim vero periclitari potius in Parentis no-
 stri piæ defuncti existimatione aliquantulum volumus, quam gratæ ut
 speramus posteritatis etiam cum dispendio aliquo nostro videri non
 habuisse rationem aliquam. Offensum vero quæquam iri libelli huius
 publicatione multo putamus minus: nihil enim quidquam in quæquam
 hic di-

hic dicitur invidiosus; res simpliciter cum re, causa cum causa, argumenta cum argumentis placide & fraterne conferuntur. Hic amica inter se οὐκ ἔτιος viri docti cum carere coguntur, quid erit in quo unquam proficiemus? ac vero quid erit in quo non retrogrediemur potius pedentim plurimum? post placidas vero huiusmodi collationes, si ubi convivere in omnibus non dabitur, dissentire uni ab altero salva religionis pace nunquam licebit; in quas tandem distractiones & conscientiarum carnificinas non incidemus? quotidie sc. jam à simplicitate scripturarum retro siliantibus nobis longius, ac quidem nonnullis nunc inter nostros contententibus, qui tamen unitatem propterea abruptendam non putant: Deum predestinando nequaquam circa peccatores versatum esse: personas in Deo modos tantummodo existendi esse sive τῶν ὄντων ἑσῶν ἁπλοῦς. Essentiam in S.S. hac personarum trinitate, cum propriissime loquendum est, dicendam communem esse, improprie autem dici, communicari: in rationem satisfactionis qua Christus patri suo satisfecit, venire non iustitiam illius activam sed passivam solum: item, quod poenitentia sive resipiscencia remissionem peccatorum nos antecedant sed eam sequantur semper; aliaque his similia: hac casu si nos ab invicem dirimi necesse erit, in quot omnino sectas distrahemur, imo quoties non ex una secta transcurrere in alteram opus habebimus?

Sin verò equum est viris doctis, aliquid hic inter se concedi, quia universalis & uniformis consensus in omnibus obtineri non potest, inquiratur tandem aliquando ad minuendas lites, & ad præveniendum exorituras facile alias, potius quam postmodum: quousque hec æquissima libertas progredi & ubi se sistere tandem debeat, idque ne scindamur ab invicem ubi minime oportet: sed vero etiam ne quidquid tandem liber, promiscuè in dubium vocemus, aliquid vero etiam inter Academiæ septa coercendum putemus: meminerimus autem ante omnia esse aliquid quod piè ignorare velle debemus, ad id usque tempus, cum crassa omni nostra ignorantia liberati, Deum videbimus sicuti est. Interea vero pacem queso sectemur, eodem animo mutuo inter nos affecti, non alta sentientes, sed humilibus obscurantes, non prudentes apud nosmet ipsos. Regnum Dei in subtili altercatione positum non est, & veritas, quam habemus, altercando facile aut amittitur aut obscuratur; Simplicitas doctrina multa eorum que quotidie objici solent, elidit, que non elidit, doctrina subtilitas. Multa per Dei gratiam fixa certa, atque ὁμοδοξία ἡμῶν habemus, hæc in sanguinem & succum convertamus; ne ingratiudine nostra Deum contra nos concitemus, omniscientiam prope modum quandam ante tempus sectando: obedientiam maxime mandatorum Christi meditemur, ad vitam.

vitam nostram rigidissime attendamus, inimicitias atque odia nostra deponamus & citò minus disputaces reddemur. ne tam opiniones non necessarias praefratè propagare & persuadere alter alteri studeamus, quam obsequium Iesu Christi ex fide veram. quantum est simpliciorum & hebetiorum hominum numerus, qui ad questionum nostrarum perceptionem ne penetrare quidem semel possunt; & tamen ut salventur, nihil quidquam omnium ad salutem praecise necessariorum ignorare debent. Hac maxime alijs alijs iuculencus. *Vitam vero in Praedestinatione quidem ea sententia obtineat qua maxime ad pietatem secundum Deum apud omnes promovendam apta nata est, maximum securitatem carnalem soveat, potentissime autem desperationem amoliat, dum in religione pestes nocentissimas, etsi illam familiariorem proh dolor inter nos, ac proinde omni conatu retundendam fortius.*

Ceterum quod vestra A. A. libellas hosce inscribimus, ad hoc tum alia, tum praefratè hoc nos induxit, quod Parens noster p. n. post Oudewatriam ab Hispanis oriunda invasione occupatam funestaque interfectione deletam, vestram urbem primam omnium adolescentulis haud amplius quam xyo. annorum infederit ac quasi pro asylo habuerit; haecque sic sua apud concivem suum ibidem ad tempus commemoratione, vester quodammodo concivis factus fuerit. Ex vestra scilicet urbe sicuti magnus ille aliquando Erasmus prodit, ita ex eadem ipsa Parens noster in Academia Lugduno Batavam sub id fere ipsum tempus comeseode erectam, commigravit: ubi postmodum post xv. annorum in Ecclesia Amstelodamensi functionem, S. Theologiae Doctor renunciatus, sic eandem docuit, ut maxime eam docendam esse Ecclesia esse publica, que omnium hominum iudicavistis. accedit vero huic, quod inde ab initio refugescentis in nostro hoc orbe Evangelicae lucis, excessu gloriose terrae Papatus iugo, strennos vos constantesque Religionis reformata Patronos atque vindices praeuistis atque etiamnum hodieque reberis: idque hanc insistentem viam, ut dummodo qua ipsam Christianae Religionis, pietatis & Reformationis arcem concernunt, inque his fundamentalia sunt, extra omnem disputationis aleam relinquuntur, in reliquis praefratè abstrusioribus & nondum satis explanatis, nedum communi consensu iam definitis, moderatam prophetandi libertatem (contra quam praecipue quorundam Ecclesiasticorum zelus atq; intemperies permittunt satis) magnis animis tueamini: hoc maxime (quantum in vobis est) operam dantes ut populus vobis concreditus in factiones partesq; non scindatur, atque non obstante diversa, salvo semper manente fundamento, in

quibus-

quibusdam sententia, sese inter se ferant nihilominus, pacemque & concordiam inter se mutuo colant, Pastores vero de iisdem ipsis id genus capitibus & privatim & publice id libere doceant, quæ quisque eorum censuerint verbo Dei maxime consentaneum & ad pietatem promovendam maxime efficax esse: hac tantum addita cautione, ut sine acerbitate id fiat, pacifice quisque erga Collegas suos se gerant, neque aut sermonibus factiosis aut concionibus tribuntis sive directè sive indirectè plebem concitare præsumant, sed ad adificationem & pietatis promotionem omnia sollicitè referant.

Quod vestrum institutum, licet à multis jam, vel non satis de equitate & iustitia rei edoctis, vel partium studio in contrarium raptis, indignis modis sugilletur atque traducatur: tamen olim, ubi animorum hic fervor resederit, idq; quod rectum est discussis præjuariorum nebulis penitus perspectum fuerit, comendatum insigniter à posteritate laudibusque evectum iri, per Dei gratiam, certo confidimus. Quod autem idem semper animus sensusque Parentis nostri fuerit, quod hoc ipsum perpetuis votis, gemitu, jejuniis & lachrymis à benigno Deo flagitaverit, quodq; huc etiam omnes suos labores, studia atque vigiliæ unice direxerit, norunt omnes quotquot eo familiariter usi fuerunt, etiamque præsens hic libellus ad eundem scopum collineans abundè id testabitur satis.

Accipite igitur Ampliff. Viri benignis animis propensoque favore fetum hunc posthumum concivis olim vestri, V. V. A. A. à nobis carum pupillis obsequiosa reverentia dedicatum consecratumque: accipite libellum continentem collationem placidam de prædestinatione divina usque qua inde necessario dependet: in quo sententia ea defenditur, quam Patrens noster & Scripturis consentaneam & pietati secundum Deum promovende maxime accommodatam censuit. Cujus ut argumentum, sic & dedicationem si vobis grata fuisse intellexerimus, abunde desiderio nostro satisfactum fuerit. Quod super est:

Ampliff. Viri, Domini honorandi, nos D. Jesum Christum Regem Regum suppliciter rogamus, ut V. V. A. A. spiritu consilij, prudentiæ, & fortitudinis perpetuo adsit; vobisque & toti Reipubl. vestra largissime è calis benedicat. Amen.

Vestris A. A. addictissimi

D. IACOBI ARMINII Veteraqueinatis
Liberi orphani novem.

IACOBI ARMINII
 EXAMEN

Libelli

PERKINSIANI

de Prædestinationis ordine & modo.

Vum hisce diebus. Vir reverende & frater in Christo dilecte, bibliothecam quandam libris recens editis abundè refertam avidis ocalis obire, obtulit se mihi libellus cum hoc titulo: *De Prædestinationis modo & ordine, & de amplitud. ne gratia divina Christiana & perspicua disceptatio*; quem cum tuum nomen præferre viderem, quod mihi jam antea per alios libros editos de meliore nota cognitum erat, comparandum mihi & diligenter perlegendum existimavi; ut experirer, an tu, qui accuratoris doctrinæ es studiosus, isto labore mihi scrupulos, qui diu animum meum inquietarant, eximere posses. Legi itaque & relegi, oculo, quantum potui, irretorto, & animo candido, quem tu desideras. At inter legendum animadverti non omnem mihi scrupulum eximi posse isto scripto; quin & animadvertere mihi visus sum nonnulla tibi scripta, quæ ad veritatis normam examinari merentur. Quare non abs te putavi fore, si placidam tecum super isto tuo libello collationem instituerem. Quod eo facio libentius & confidentius, quia tu libelli tui pagina secunda ad id auden-

dum mihi animum addis, quum ista hac sine hæc scripsisse testaris, ut à Theologiæ studiosis (inter quos & ego nomen lubens profiteor meum, nisi illa nolente hoc sit) sine præiudicio & absque animi acerbitate legerentur, expenderentur, & ex verbo Dei puro dijudicarentur. Hoc autem ego me facturum spondeo & recipio pro virili mea: abs te vicissim restipulans, ut hæc quoque mea eadem mente legas, expendas, & ad Scripturæ unius normam examines dijudicesque. Det Deus ut unum sentiamus omnes in ijs quæ ad gloriam ipsius & Ecclesiæ salutem sunt necessaria: in reliquis, si sententijs nequeamus, ut amicis saltem in unum conveniamus, & unitatem Spiritus per vinculum pacis servemus.

Hoc itaque voto institutæ nostræ collationi decenter præmissò, rem ipsam aggrediar, insistens vestigijs, quæ tu mihi tua scriptione prævisti. Ab Epistola ad lectorem exordiar, inde ad libellum ipsum progrediar cum bono Deo.

Præstruis in epistola duo fundamenta quibus superstrui possit & debeat hæc de prædestinatione & gratia Dei doctrina. Unum est Ver-

*Ex ante E.
 pistola ad
 Lectorem.*

bum Dei scriptum, alterum *Communes notiones & axiomata principalia*, quæ *Dei mentibus hominum inservit*. Hic nihil repugno, modo hoc addatur, ubi de istis convenire non potest ob tenebras menti nostræ superfusas, & judicij humani (quod rejicis) in becillitatem diversitatemque, ad primum illud, & *πάντων ἀνταξίων ἄδωας*, definitivi & peremptorii suffragij causa recurrendum esse.

Ad primam notionem.

Prima notio est verissima. Sed adhibeatur cautio; ne quid humano judicio absolum, Deo tribuatur, & isto prætextu ut justum defendatur, quia humano judicio corrupto injustum judicaretur; nisi certo argumento constet hoc Deo convenienter tribui posse. Non enim sufficit ad actionem aliquam aut opus Deo tribuendum, dicere Deum id justè fecisse; licet ex hoc antecedente, Deus id fecit, consequens hoc, ergo justè, necessario sequatur.

Ad secundam.

2. Ita est. Est enim causa prima & causarum causa. Sed non continuo pendet à causis secundis, qui occasionem alicujus decreti faciendi, & ordinis cujusdam in rebus statuendi ex præviso creaturarum rationalium libero actu sumit; quod decretum non fecisset, & quem ordinem non statuisset, si causæ secundæ liberæ secus & non ita acturæ fuissent. Dicit Apostolus, totam creaturam vanitati subjctam esse propter illum qui subjecit illam; cui vanitati obnoxia facta non fuisset, si ille, cujus causa à Deo creata est, in soliditate sua primæva persistisset. Decretum de Christo mittendo in mundum nittitur prævisione lapsus: est enim agnus tollens peccatum mundi. Factus est paulisper Angelis inferior propter mortis personam; factus

*Tabar. 1.
Heb. 2.*

est particeps carnis & sanguinis, ut per mortem aboleretur, qui mortis imperium habebat, id est, Diabolum: Est constitutus Pontifex pro hominibus, assumptus ut donaria & victimas offerret pro peccatis. Atque isto pacto in universum se habent decreta Dei quibus punire creaturas suas statuit, juxta dicta Genes. 18.

Heb. 5.

Genes. 18.

Abfit à te ne perdas justum cum impio, an Index unversa terra non faciet judicium?

Exod. 32. *Qui peccavit mihi, illum delebo è libro meo.* 1. Sam. 2. *Dicendo dixeram, quod domus tua & domus patris tui, ambularent coram me usque in seculum, nunc autem dicit lehova: Abfit à me, quia honorantes me honorabo, contemnentes autem me contemnentur.* Tantum autem abest, ut propterea pœnarum irrogatio pendeat à causis secundis, ut si qua ratione aut vi evadere illas possent nihil non essent molituræ. Velim etiam *Ordinandi* verbum proprio sensu usurpari, à quo discedere mihi videntur, qui hoc interpretantur pro decernere, ut aliquid fiat. Est enim ordinem in factis statuere, non ordinare faciendâ ut fiant; licet & isto sensu nonnunquam à patribus usurpetur. At tum Deus ordinator malorum ab ipsdem esse negatur. Sic dicit Augustinus, Deum non crimen sed criminum pœnas ordinare novisse.

*Exod. 32,
1. Sam. 2.*

3. Sapientis est nihil agere frustra. Frustra a. agit qui non agit alicujus finis gratia. Deus autem sapientissimus. At vide mihi, ne illud otiose spectare latius extendas, aut secus interpretaris, quam par sit. Realiter distinguuntur agere & permittere. Qui permittit certi finis gratia non otiose spectat. Vnde claret quod non eadem sint, agere aut facere, & non otiose spectare. Quod etiam certi

Ad tertiam.

finis

finis causa moneo. At phrasin, qua uteris, vide an proba sit. *Prudentia* vox exilior videtur esse, quam ut apta sit tantæ sapientie. Neque dicitur quis agere *adhibito certo fine*, sed *fiats gratia*. Ambiguum est, neque satis plenum, *Deus non vult aut non decernit quod non potest*. Ambiguum, quia intelligi potest, quod non potest velle aut decernere, aut, quod non potest facere. Minus plenum, quia addendum non vult neq; decernit facere vel permittere, quod non potest facere vel permittere. Vnde & conclusio imperfecta, & *proinde sic facere decrevit*, adde, vel permittere.

Ad quartam

4. Decretum Dei duplex est. Efficacis actionis & permissionis. Vtrunque est immutabile. Citra horum alterutrum, & sine certa fixatione huius vel illius decreti determinatione nec mutare se potest creatura actu suo, quamrumvis libera, neque mutationem aliquam aliunde recipere. At non simpliciter necesse est, ut Deus hoc & non alios mutationis terminos præfigat, quasi creatura (Deo si fieri posset, mutationem non curante) eoque aut mutare seipsam, aut aliunde mutari posset, ut Deus illam redigere in ordinem, & gloriæ illustrandæ occasionem habere non queat. Cui enim nihilum ipsum gloriæ ipsius declarandæ materia esse debuit: illi mutatio quævis rei ex nihilo ab ipso productæ eidem fini inservire debet.

Ad quintam.

5. Iudicia Dei omnia, qualiacunque sint, sive occulta, sive ex parte nobis cognita, *honoranda sunt*, & laude iustitiæ condecoranda, conser modo Dei iudicia esse. Sed isto prætextu nulla iudicia Deo sunt tribuenda quæ Scriptura ipsi non adsignat:

multo minus quæ iustitiæ Dei Scripturis patefactæ sunt contraria. Ad Augustini dictum. Quo homo Deo est similior, eo magis illum movet damnatio pereuntium hominum; movet etiam ipsum Salvatorem nostrum, & lachrymas illi non semel expressit. Movet etiam Deum ipsum; *Quidenim inquit faciam vinea mea*. Esa. 5. *Vtinam Populus meus obtemperasset mihi*. Psal. 81. *Nolo mortem peccatoris*. Ezech. 18. At ita movet Deum, ut tamen delectetur interitu hostrum suorum refractoriorum & pænitere nescientium. Id enim postulat iustitia ipsius. Movet inquam quod salvari nolint, non movet, quod cum nolint, ipsos iusto exitio devoveat. Ita movet Christum Salvatorem, ut tamen volens sit incredulos amandaturus maleficosque, eosque igni æterno adjudicaturus. Hoc enim exigit iudicis officium. Ita movet piùm hominem ut non contradiat Deo aliter statuenti, & iustitiæ suæ iudicia in præfactos exercerenti. Hoc requirit obedientia quam creatori & redemptori suo debet creatura. At de objectione ista liceat mihi bona Augustini venia dicere, quod non sit humanæ naturæ infirmæ & debilis, sed refractarii Iudæorum & similibum cum quibus Apostolo negotium, ingenii. Verum quidem est nos ad Deum colatos locustarum instar esse, imo & nihilum reputari præ ipso. Esa. 40. Sed in istis humane parvitatibus exaggerationibus videndum est, ne Dei creationi injuriam faciamus. Est enim homo ad imaginem Dei conditus, atque ita etiam ipsi Deo Homo & non pecus. nobilissima creatura, cum qua ipsius Dei sapientia delect-

Ej. 1. 24.

delectationes suas esse dicit. Proverb. 8.

Ad secundam.

6. Concurfus Dei cum fecundis caufis ad aliquam actionem feu opus producendum eft duplex, generalis & fpecialis auxilii gratiæ. Sine hoc fpeciali auxilio gratiæ nihil boni poffe ab ulla creatura rationali fieri eft certiffimum. Sed an hoc auxilium gratiæ fit voluntatis diviniæ volentis illud absolute communicare, & per illud communicatum absolute bonum operari, eft in controverfia pofitum Theologis. Nec immerito, cum vox ifta absolute in Scripturis non invenitur, & necdum probatum fit, eius æquipolentem in Scripturis reperiri.

Ad feptimam.

7. Sic quoque, nihil mali caveri poffe nifi Deo impediente, certum eft. Sed de modo impediendi difputatur: an ille fit ex omnipotente Dei actione in voluntatem hominis agente fecundum modum naturæ, unde impeditio nis exiftit neceffitas: an vero ex tali actione quæ agat in voluntatem fecundum modum voluntatis, qua libera eft, unde impeditio nis infallibilitas exiftit.

Ad octavam.

8. Ex eventu concludi nequit, Deum aliquid voluiffe: fed vel hoc, vel impedire eventum, quem prævidebat eventurum, noluiiffe. Secus tollitur difcrimen quod eft inter actionem & permissionem Dei. Aliqua enim eveniunt, quia Deus illa faciat, aliqua vero quia fieri finat, fecundum Auguftinum & rei ipfius veritatem. Non autem eadem funt, velle ut veniat aliquid, & nolle id impedire quo minus eveniat. Illo enim pacto refolvitur eventus in primam & præcipuam fuam caufam Dei voluntatem; hoc pacto, in caufam fecundam affirmativæ, & nega-

tive in voluntatem divinam, utpote quæ non prohibuerit: quæ prohibitio etiam fit vel per potentiam fecundum modum naturæ, vel per fuaionem fecundum modum voluntatis liberæ. Sed de permutatione & prohibitione poftea fuo loco latius.

Ad nonam.

9. Verum hoc: poffe, velle, agere bonum, funt dona & effecta Dei in hominibus. Sed addendum eft, Deum nulli dare potentiam bene operandi, quin & paratus fit dare velle infuper & facere, id eft ulteriore auxilio gratiæ concurrere cum homine ad volendum & actum faciendum illud bonum, ad quod vires fufficientes accepit, nifi obicem ex parte fua ponat homo, vel pofuerit, ut loquuntur Scholaftici. Habenti enim dabitur, & non habenti etiam quod habet auferetur. Secus fruftra data fuerit potentia. At Sapiens Deus nihil fruftra facit. Sic Adamo dedit facultatem præftandi legem quam pofuerat, & paratus fuit dare quæ præter facultatem ad actualem obedientiam requirebantur, nempe, velle & facere, nifi Adam fe ultro & voluntario motu à Deo eiuſque gratia avertiffet. Video hic labyrinthum quem jam non ingrediar, quia egredi non liceret nifi filo & ductu accuratæ explanationis, de modo concurfus Dei cum homine ad bonum aliquid opus præftandum: quæ non eft huius loci, neque, ut verum fatear, mearum virium.

Ad decimam.

10. Deum toti mundo & rebus omnibus à fe creatis præfidere, omniaque & fingula adminiftrare & gubernare certum eft: Sed non tantum in iuftitia, verum etiam in mifericordia; quatenus ipfe pro infinita fua fapientia novit quis locus utrique adignari debeat.

Atvero, mi Perkinse, ane tibi omnia illa axiomata naturales & communes notiones esse videntur? fors naturæ ut à creatore fuit instituta; non illius certè, quæ per peccatum est obtenebrata. Paucis enim inter homines illa nosse & intelligere datum est. Tota cohors Pelagianorum & Semipelagianorum in ipsa Ecclesia ista ignoravit. Quæ multorum Philosophorum Græcorum & Latinorum fuerit de plerisque istis mens & sententia, apparet ex dicto non uni ex illis usurpato: *Quod sumus, à Diis datum nobis, quod boni sumus à nobis ipsis habere.* Cui notoriæ falsitati Augustinus non uno loco se acriter opponit.

Hiscæ principii ex parte superstitris doctrinam de Prædestinatione, quæ sanè perdifficilis est: propterea quod homines ad Scripturam addere non verentur quæ ipsis visum est, & suis conceptibus, quos naturales notiones appellant, quamplurimum tribuere consueverunt. Ego non possum non laudare tuum institutum. Omnino enim veritati lux inferenda ab omnibus pro virili; calumniæ & criminaciones, quibus petra & oppugnata est veritas, diluendæ; animi in illam exacerbati non mitigandi modo & molliendi, sed & in gratiam cum illa reducendi. Neque vitio tibi verti potest, quod antiquorum, Theologorum sententias adducis, præsertim ista, quam ponis, cautione observata; secus sanè in longum imus. Nam & ipsi Patres diversis interpretationibus obnoxii sunt, & quidem tanto magis quam Scriptores divini & *divi dogmæ*, quanto minore minusque perspicua veritatis cognitione prædicti fuerunt, & minus accurate &

commode sensa mentis suæ enun-
tiare potuerunt. Quod dum cogito, nescio an consuluerint Ecclesiæ, qui hoc seculo Patrum sententias in negotio religionis sibi usurpandas auctoritatis causa putaverunt: Sed iacta est alea, progrediendum ulterius, quo volunt fata Ecclesiæ præsentia. Cæterum quod antiquorum Doctorum & Scholasticorum testimonia, consensus in ista doctrinæ parte demonstrandi gratia, adferre te ais, quale hoc sit non video. Omnino enim mihi persuadeo, nihil aptius ad totam istam de Prædestinatione & gratia Dei doctrinam confundendam & tenebris obruendam excogitari posse, quam si quis omnes Patrum & Scholasticorum de ista sententias producere & inter se committere studeat. Velim autem, ne continuo iniquum illum pronunties vel æstimatorem vel iudicem, qui quæ hoc libello tradis dogmata, neque in Scripturis neque in Patribus exstare, adseverare audeat. Id enim si post rationes ab isto æstimatore, arbitro, vel iudice allatas probaveris, invenies non iniquo & præfracto animo reluctan-
tem, sed veritati monstratæ æquanimitè ut decet, cedere paratum. Neque mihi facile persuaseris, dogmata quæ hic pertractas, isto eodem modo & sensu in Ecclesiis reformatis omnibus proponi & tradi, ne putes te contra sentientem præiudicio istarum Ecclesiarum gravare posse.

Ordo

Titulus
Libelli.

*Ordo Prædestinationis in mente
divina, quatenus idem positus
è Verbo colligi ab
Auctore.*

Examen aucto-
ris

Venio nunc ad libellum ipsum, quem paulo curiosius & diligentius examinabo. Non ægre ferēs, si alicubi, veluti nasutus, minutiora etiam quædam lineæ subjiciam. Qui enim non liceat ferriam & solidam diversitate collationem amica & jucunda de accuratio-re tractatu concertatione velut con-dire?

Definitio
Prædestin-
ationis.

A definitione Prædestinationis incipis, & recte: Sed ista non vide-tur accommodata Prædestinationi, quæ nobis in Scriptura explicatur Prædestinatio enim, de qua in Scri-pturis agitur, est hominum, qua sunt peccatores, est in Christo facta, est ad benedictiones, non hanc quidem animalem vitam concernentes sed spiritualem; verum quarum pars in hac etiam animali vita communica-tur, ut apertissime pater ex Ephesior. r. ubi sub benedictionibus spiritua-libus, ad quas in Christo prædesti-nati sumus, numerantur adoptio in filios v. 5. redemptio per sanguinem Christi & remissio peccatorum v. 7. patefactio mysterii voluntatis divi-næ v. 9. quæ bona prædestinatis in hac vita tribuuntur. Pulchre inquit Apostolus Gal. 2. se vitam quam hic vivit in carne, vivere in fide filii Dei; significans se in hac vita animali do-norum spiritualium participem, ex-que iis vitam spiritualem vivere. At forte non voluisti accurate definire, sed tantum descriptione aliqua no-tionem prædestinationis nobis de-

linearē. Quod ut concedam, vi-dentur tamen in ipsa descriptione multa esse animadvertenda. Vox enim consilii, qua genus Prædestina-tionis explicare voluisti, non genus Prædestinationis est, sed ad causam pertinet illius efficientem; per con-silium enim decretum statuitur, quod decretum Prædestinationis ge-nus commode statui potest. (Si ta-men Deo consilium tribui possit, quo aliquid decernat, quod Scriptu-ra facit, Act. 4. 28. & Ephes. 1. v. 11.) Apparet quod dico, ex citatis locis. In illo enim Actor. 4. consi-lium dicitur præfinire seu prædesti-nare faciendā; in hoc Ephes. 1. Deus dicitur *efficere omnia*, etiam prædesti-nationem instituere, *secundum consi-lium voluntatis suæ*.

Æqualitas in hac vita est piorum & impiorum, quod ad externa bona, sed in genere consideratorum; singulorum autem, tum inter pi-os tum impios magna est differentia, & tanta quidem, ut apud eos, qui ista inæqualitate offenduntur, defendi indigeat argumento eiusdem ad æ-qualitatem olim reducendæ. Imo vero de piis & fidelibus dicitur, quod miserimi sint omnium homi-num, si in hac solum vita sperent in Christum. 1. Cor. 15. 19.

Quod de ultimo Prædestinatio-nis sine dicis, probo, recte intelle-ctum, si nempe declaratio gloriæ Dei per misericordiam & justitiam tribuatur prædestinationi, qua illa est peccatorum in Christo creditu-rorum ad vitam æternam præordi-natio, & contra peccatorum in pec-catis perseveratorum ad æternam mortem prædamnatio. Credituro-rum inquam, ex dono Dei gratioso, & in peccatis perseveratorum ex propria

De ultimo
sine Præde-
stinatione.

propria malitia & iusta desertione Dei. Si vero ita intelligas; quod Deus ab æterno, citra ullam peccati in præscientia ipsius præexistentiam, statuerit gloriam suam per misericordiam & iustitiam punientem illustrare, & quo id possit effectum dare, decreverit hominem bonum condere, sed mutabilem; ordinaverit etiam ut ille laberetur, ut hac ratione isti decreto locus esse possit: dico hanc sententiam nullo Dei verbo, meo quidem iudicio, stabiliri posse. Quod ut planius fieri possit, pauca de gloria Dei & modis illam manifestandi dicenda erunt. Quod Deus, quum sit omnium suorum actuum & operum causa efficiens prima & suprema, multorum etiam sola & unica, semper sibi velut summum & extremum finem propositum habuerit perfectionis suæ manifestationem, hoc est, gloriam suam; nemini dubium esse potest. Prima enim & suprema causa nulla re, quæ extra ipsam est, ad efficiendum movetur, secus prima & suprema causa non fuerit. Quare non Prædestinationis modo actus, sed quivis alius actus divinus *illustrationem gloriae divinae* habet ultimum finem. Iam vero quod manifestatio divini perfectionis, & gloriae illius illustratio consistat in explicatione proprietatum ipsius essentialium, per actus & opera illis conformia, æque est certum & notum omnibus qui sacras litteras vel à limine salutarunt: sed quarum proprietatum explicatione omnium primo illustrare gloriam suam decreverit, quarum secundo, & ita deinceps, disquisitione indiget. Certum autem est primo non potuisse per misericordiam & iustitiam punientem. Illa enim non nisi circa

miseros, hæc circa peccatores tantum exerceri potest. Cæterum cum omnium prima Dei actio ad extra & fuerit & debuerit esse, ut sic dicam, occupata circa *Nihilum*; inde constat bonitatem, sapientiam & omnipotentiam omnium primo explicandas fuisse, & per eandem gloriam Dei illustrandam. Hæc itaque in creatione explicatae fuerunt, unde Deus optimus, sapientissimus, & omnipotens apparuit. Quum vero Deus hoc discrimine omnes creaturas condiderit, ut unæ id tantum essent quod creatæ sunt, aliæ perfectionis amplioris capaces essent; circa illas versatur conservatio & gubernatio, ab eadem eiusdemque modi bonitate, sapientia, & potentia administratis; eo quod conservatio sit tantum continuatio creationis, ut creatio illius principium, & gubernatio statum eorum naturalem non excedat, nisi ubi Deo visum est illis hominum causa ad fines supernaturales uti, quemadmodum pane & vino in cæna, ad significandam & obsignandam nobis corporis & sanguinis Christi communionem, usus est. Circa istas vero quas majoris capaces perfectionis creavit, quales sunt Angeli & homines, eandem quidem proprietates explicandæ fuerunt, sed longe ampliore mensura. Ibi enim communicatum bonum finitum, quod singularæ creaturæ naturæ suæ diversitate, proprium acceperunt, hic vero communicatio instituitur boni summi & infiniti, quod est Deus: in eius enim unitate beatitudo creaturarum rationalium consistit. Postulavit autem ratio, ut ista communicatio non fieret citra iustitiam, quare legem dedit istis creaturis suis, in cuius obe-

obedientia conditionem posuit, sub qua communicatio ista fieret. Hoc ergo fuit decretum primum de ultimo sine rationalium creaturarum, & gloria Dei per summam (summam dico, quoad bonum communicandum, non simpliciter) bonitatem & iustitiam illustranda. Per bonitatem iustitiæ junctam in illis qui summi boni per stationem in veritate participes erant futuri: per iustitiam punientem in illis, qui inobedientia sua se isto indignos erant facturi. Hic videmus iustitiam retribuentem obedientiæ quod ipsius erat, ex gratiosa promissione Dei, & inobedientiæ quod merita erat, ex iusta comminatione Dei, locum primum habere: ibi iustitiam bonitati junctam, hic iustitiam punientem gratiosæ communicationi summam boni oppositam, citra ullam misericordiæ mentionem, nisi qua illa consideratur ut à miseria possibili præservans creaturam, quæ in miseriam sua culpa incidere poterat: qualiter misericordia non consideratur, ubi Prædestinationis decreto præfinitur. Illud autem decretum fuit respectu Angelorum peremptorium, utroque qui juxta illud partim salvi facti sunt, partim condemnati: quare & in eo prædestinatio Angelorum & reprobatio comprehensa fuit. Quæ autem gratia illis prædestinatione preparata fuerit & in quo, & hæc reprobatione negata, jam non disputo. Circa homines vero non fuit peremptorium, cum quibus Deus non statuit juxta summum illum legis rigorem agere, sed in quorum salutem omnem suum bonum explicare decrevit, quod Moysi in hæc suis proprietatibus monstravit Iehovah, *Iehovah fortis, misericors*

& miserator, tardus ad iram, & multus misericordia & veritate, &c. Quare in illo decreto hominum Prædestinatio & reprobatio posita non fuit. Quum enim Adam peccarit, & omnes ex ipso naturali propagationis serie oriundi in ipso; jam omnes sine ulla spe veniæ condemnationi essent devoti æternæ. Prædestinationis enim & Reprobationis decretum est peremptorium. Huc usque ergo nulla hominum vel prædestinatio ad vitam, vel reprobatio ad mortem locum habuit. Quumque Prædestinatio & reprobatio non fiant nisi juxta illas proprietates per quas homines immediate salvantur & damnantur; salvantur autem prædestinati immediatè per misericordiam, & damnentur reprobi immediatè per iustitiam misericordiæ isti oppositam, sequitur nullam fuisse prædestinationem & reprobationem fixam hominum, erga quos misericordia & iustitia illi opposita locum habere non potuerunt. Non potuerunt autem circa non miseros & non peccatores. Deinde cum Prædestinatio includat media per quæ prædestinati certo & infalshbiliter ad salutem sint perituri; reprobatio vero includat eorundem mediolorum negationem; media autem ista sint remissio peccatorum & Sp. sancti renovatio, eiusque perpetua assistentia ad finem usque, quæ nullis nisi peccatoribus sunt necessaria & communicabilia: concludo prædestinationem & reprobationem circa homines non fuisse, quibus illa media nec necessaria nec communicabilia fuerunt. Denique cum Deus neminem peccatorem ad salutem amare possit, nisi sit ipsi reconciliatus in Christo; hinc est quod Prædestinatio

locum nisi in Christo habere non possit. Quamquæ Christus ordinatus & datus sit peccatoribus, certum est Prædestinationem & illi oppositam reprobationem ante hominis peccatum, intellige à Deo prævisum, & Christum ordinatum Mediatorem, quin & Mediatoris officio, quod ad reconciliationem attinet, in Dei præscientia defunctum, locum habere non potuisse. Neque hinc sequitur, Deum aut incerto sine hominem condidisse, aut finem quem præstituit consecutum non fuisse. Præstituit enim sibi, tum in creationis, tum in glorificationis & condemnationis illi oppositæ actu, finem gloriæ suæ illustrationem, & obtinuit illum. Per bonitatem, sapientiam, & potentiam in creationis actu, & obtinuit. Per eandem, sed majore mensura & cum iustitia iunctas in glorificatione & condemnatione, & obtinuit. Quamquam vero modus illustrandi gloriæ per misericordiam, quæ est certus bonitatis communicandæ modus, eiusque progressus in creaturam miseram, & per iustitiam illi misericordiæ oppositam, locum habere non potuit, nisi ex occasione peccati hominis; tamen propterea non est suspensum Dei decretum ex homine; prævidit enim ab æterno id quod futurum erat, & de futuro in istum finem ordinando libere disposuit pro arbitratu suo, nulla necessitate compulsus, quasi non & alio modo ex hominis peccato sibi gloriæ comparare posset. Quod vero gloria Dei non tantum sita sit in illustratione misericordiæ & iustitiæ illi oppositæ, ex eo claret, quod si tum gloriæ non obtinuerit ex actu creationis, neque ex prædestinatione & reprobatione Ange-

lorum. Sciendum autem misericordiam non esse proprietatem Dei essentialem à bonitate distinctam, sed in ipsa bonitate tanquam matrice sua comprehensam, & à bonitate exeuntem; quin ipsam bonitatem in creaturam peccatricem & miseram se explicantem. Quare simpliciter dici potest, Deum in omnibus suis actibus ad extra decrevisse declarare gloriæ suam per bonitatem, sapientiam, & omnipotentiam, addita iustitiâ ubi hoc postulavit æquitas, sapientiâ præscribente: modum vero accommodasse statui, vel potius mutationi objecti, circa quod explicare illas proprietates statuerat. Quæ de re pulchrè & erudite Tertullianus lib. adversus Marcionem 2. cap. 16. Omnia, inquit, *neesse est adhibeat (Deus) propter omnes, tot sensus, quot & causas. Et iram propter scelestos, & bilem propter ingratos, & emulationem propter superbos, & quicquid non expedit malis. Sic & misericordiam propter errantes, & patientiam propter non respicientes, & præstantiam propter merentes, & quicquid bonis est opus.* Quæ omnia patitur suo more quo eum pati condecet, propter quem homo eadem patitur æque suo more. Hæc Tertullianus. Prædestinatio autem non tantum facta est ex bonitate simpliciter considerata, cuius est quidem se ipsum communicare cum creatura, sed etiam ex modo misericordiæ ex illa bonitate exeuntis in miserum, ad tollendam miseriam, gratiæ in Christo ex illa exeuntis in peccatores ad peccata condonanda, patientiæ & longanimitatis ex eadem bonitate prædeuntis erga aliquandiu reluctantes, & vocationi non statim parentes ad sustinendam moram conversionis. Sic & reprobatio non tantum instituta ex ju-

ex iustitia bonitati illi opposita simpliciter considerata, sed ex iustitia misericordia aliqua & patientia temperata. Deus enim multa lenitate & patientia suffert vasa iræ coagmentata ad interitum, Rom. 9. vers. 22.

Ex hisce ita consideratis bona tua venia concludere mihi liceat, Perkinsæ doctissime, non satis probe abs te definitam sive descriptam prædestinationem esse. Si cui volupe est seriem & ordinem obsectorum scientiæ voluntatisque divinæ considerare, ille magis magisque in veritate rerum breviter à nobis propositarum confirmabitur.

Augustini locus hisce meis est consentaneus, si quis illius sententiam ex aliis locis integram colligere velit. Fulgentius & Gregorius appetitissime mihi suffragantur locis abs te citatis. Si enim actus prædestinationis est præparatio remissionis peccatorum, aut punitionis eorundem, tum certum est prædestinationem nonnisi circa peccatores locum habere. Si etiam prædestinationis actus est præcligere nonnullos ex pravis moribus redimendos & alios in pravis moribus derelinquere, hinc quoque constat prædestinationem circa homines ut peccatores consideratos versari. Scholasticorum ista sententia cum iisdem optime consentit; aperte enim declarat prædestinationem prævisione lapsus niti, quum per modum misericordiæ & iustitiæ punientis perfectionem & bonitatem Dei prædestinantis representari aiant, qui modus, ut sæpe iam dixi, tantum in peccatoribus locum habere potest.

Si quis verum id esse quidem fateatur, at dicat Deum ipsum sibi

præparasse istam occasionem, decernendo ut homo liberetur, & illud decretum ad finem seu terminum perducendo; petimus dicti istius demonstrationem, quam dare meo iudicio non poterit. Pugnat enim ista sententia cum iustitia Dei, utpote Deum auctorem peccati faciens, & peccati inevitabilem necessitatem inducens. Quod probō. Posito enim illo decreto fieri non potuit ut homo ab actu peccati abstineret, secus decretum irritum factum fuisset, quod est nefas. *Consilium enim Dei stat.* Circumscripta itaque & determinata est voluntas humana ab isto decreto, ut nonnisi in unam partem, in qua peccatum erat, se flectere potuerit, quo actu libertatem suam amisit; propterea quod non secundum modum voluntatis liberæ, sed secundum modum naturæ voluntas mota sit illo actu, cui neque resistere potuit actu, neque etiam voluit, imo ne velle quidem propter istam determinationem potuit.

Adde quod per illam sententiam misericordia & iustitia media constituuntur exsequentia prædestinationem, quum sint ipsæ prædestinationis primariæ causæ, quod ex eo constat, quia prædestinationis extremus finis in misericordiæ & iustitiæ patefactionem resolvatur.

Hinc jam mihi vide quia ratione *De mediis decreto prædestinat.* creationem & lapsum hominis statuas *substrat.* commune medium consilio seu potius decreto prædestinat. substratum. Ego sane & creationem & lapsum præcedere puto omnem prædestinationis actum externum, ut & decretum de homine creando, & permissione lapsus ipsum Prædestinationis decretum antecedit ordine in mente divina. Quod etiam in præceden-

tempus ex parte mihi confirmasse videor. At lubebit de isto dispicere paulo diligentius.

Omnis actus in objectum natura suo objecto posterior est. Objectum enim relative dicitur. Ergo id quod in eo est absolutum natura prius est relatione. Objectum igitur prius est in se, quam obijciatur actui in ipsum tendenti. Homo autem est Prædestinationis objectum. Ergo homo Prædestinationis actus est prior. At homo, quod est, per creationem est, ergo creatio prior prædestinatione. Intellige in mente divina. Hoc est, decretum de creando homine prius Prædestinationis decreto, & ipsa prior executione decreti Prædestinationis. Si quis regerat, Deum Prædestinationis actu interno non versatum circa hominem consideratum ut conditum, sed ut condendum. Respondeo, id neque fieri posse, neque à mente recte judicante comprehendendi. Prædestinatio enim est decretum non modo illustrandi gloriam divinam, sed illustrandi illam in homine, per modum misericordiæ & justitiæ. Unde sequitur & hominem præexistere in mente divina ante actum prædestinationis, & ipsum hominis lapsum jam antea fuisse prævisum. Deinde proprietates Dei quibus peracta est creatio, in priori momento naturæ divinæ considerantur, quam quibus prædestinatio instituitur. Bonitas simpliciter considerata, sapientia & potentia erga Nihilum occupatæ, priores sunt misericordia & justitia puniente. Adde quod, quam prædestinatio hinc per misericordiam, inde per justitiam facta sit, illa ad salvandum ista ad damnandum, fieri nequeat ut ullum sit medium com-

mune conveniens tum electionis, tum reprobationis executioni. Illud enim commune medium, neque à misericordia neque à justitia est præparatum. Nō igitur medium prædestinationis est, quod est commune.

Creationem hominis si definire voluisti, accuratius id faciendum fuit. At describere tantum volueris, est tamen in illa descriptione quod notem. *Homo conditus est mutabilis*, ita postulante ipso Nihilo unde conditus est, & ipsa creaturæ conditione, quæ ad statum creatoris, qui est immutabilitas, creatione eveni nec potuit nec debuit. At ita mutabilis conditus, ut tamen actualis mutatio ex bono in malum, istam potentialem mutabilitatem non nisi ex voluntario & libero hominis actu esset secutura. Actus autem creaturæ liber non manet quando determinatur ita in unam partem, ut stante illa determinatione fieri nequeat, quin se mutet.

De permissione vero lapsus jam latius paulo tractandus est: quia magnum in eo ad totum hoc negotium expediendum positum est momentum. Quod Deus omnia quæcumque à creatura fieri possunt, absolutæ suæ potentia actu impedire possit, certum est, quodque nulli simpliciter obstrictum sit ut illum à malo impediat, æque certum. Verum non omne quod potest per absolutam potentiam, etiam per justitiam potest. Non potest per justitiam obvisci laboriosæ charitas piorum. Circumscribitur etiam absoluta Dei potentia per decretum Dei, quo aliquid in alteram partem est statutum. Et quanquam Deus nulli simpliciter sit obstrictus, potest tamen actu aliquo suo se obligare, nempe vel promitte-

*An creatio
hominis re-
definita sit.*

*An lapsus
permissio re-
ctæ sit definita.*

Heb. 6.

mittendo, vel actum aliquem ab homine postulando. Quod promissit præstare tenetur, debet enim sibi suæ veritatis immutabilitatem, sive simpliciter sive sub conditione promiserit. Postulando actum debitorem se facit dandi potentiam & vires, sine quibus ille actus præstari non potest: secus si faciat, *metu ubi non seminavis*. His positis planum est, Deum, quum homini libertatem concessisset arbitrii, & quidem ut ea uteretur, non debuisset imo nec potuisse impedire lapsum isto modo qui libertatis usum infregisset: deinde non fuisse obligatum ad impediendum alio modo, quam per collationem virium ad lapsum cavendum necessariorum & sufficientium.

Quare permissio non est cessatio ab actu illuminationis & inclinationis, quantum sine illis actibus homo peccatum vitare non potuit. Sic enim in Deum iure merito culpa confertur, qui peccati causa fit, per modum removens vel non dantis id quod est necessarium ad præstandum actum quem ipse præscripsit lege sua. Unde sequitur & legem illam iniquam esse, utpote quæ non sit proportionata viribus creaturæ cui ponitur, sive defectus ille virium sit ex non datione, sive ex ablatione earundem ante ullam culpam à creatura commissam.

Est quidem permissio cessatio ab impediendi actu, sed illa cessatio ita est explicanda, ut in causam peccati efficientem non reducatur, sive directe, sive per modum negationis vel remotionis illius rei, sine qua peccatum vitari nequit. De hac permissione, si commode explicetur, proculdubio dici potest, quod Deus illam non modo præsciat, sed & velit vo-

luntati actu affirmativo tendente immediate in ipsam permissionem, non in id quod permittitur: de quo ut dici non potest, quod Deus velit illud non fieri, permittit enim & non nolens, ita quoque vere dici nequit quod Deus illud velit. Est enim permissio actus medius inter velle & nolle, remissæ scilicet voluntatis.

Causa autem cur permittat peccatum, non tantum à consequenti verum & ab antecedenti est sumenda. Ab antecedenti, quia Deus ita hominem instituit ut esset liberi arbitrii, qui vel præstare obedientiam vel ab ea recedere possit secundum voluntatis libertatem; quam suam institutionem rescindere non potuit propter suam immutabilitatem, ut pulchrè Tertullianus explicat adversus Marcionem lib. 2. cap. 5 6. 7. A consequenti, quia vidit se ex peccati occasione gloriæ gratiæ & justitiæ suæ demonstrare posse: at hoc consequens non sequitur ex ipso peccato naturaliter. Unde ut ex summo malo (si quod sit summum) non nisi malum sequi potest per se, est enim læsio divinæ majestatis divino bono opposita; at existit istud consequens ex peccato per accidens, propterea quod Deus pro infinita sua sapientia, bonitate, & potentia gloriæ suam inde elicere novit & vult, ut ex tenebris lucem. Quare ut nec malum per se bonum est, ita neque simpliciter bonum est ut malum fiat. Si enim ita esset, tum non modo eius permissor, sed auctor etiam & effector esset Deus. At per accidens bonum est ut malum fiat, propter illam, quam dixi, Dei sapientiam, bonitatem & potentiam, secundum quam Deus ex peccato materiam gloriæ suæ illustrandæ sumit. Est

Causa permissio peccati unde.

Quid hac fit.

An fiat Deus præsciente & volente.

ergo peccatum isthoc aspectu non medium per se illustrandæ gloriæ divinæ, sed occasio tantum; non data in hunc finem, neque natura sua ad illum accommodata, sed à Deo arrepta, & horsum mira arte & laudabili abusu usurpata.

Neque quicquam, universo simpliciter bonum, impediretur, etiam si Deus malum impediret, dummodo ista impeditio non fieret modo primæ hominis institutioni non conveniente; & liberum est Deo peccatum impedire, sed modo non pugnante contra arbitrii libertatem. Alius quivis modus impedimenti bono universi simpliciter erit contrarius, utpote quod bonum universi in eo etiam consistit, ut sit aliqua creatura libera voluntate prædita, & ut eidem liber arbitrii proprii usus sine ulla intercessione divina concedatur. Si vero ad bonum & perfectionem universi simpliciter faciat mali seu peccati existentiam, jam non modo non impedire debet Deus peccatum, sed & promovere, ne operi suo defit Deus & injurius sit in perfectionem suam. Fateor non existente peccato neque patientiæ martyrum, neque hostiæ Christi locum illum fore, sed etiam existente peccato non statim existit patientia martyrum neque hostia Christi: imo si naturalem peccati efficientiam consideremus, videbimus ex eo prodire impatientiam illorum qui affliguntur, & iram Dei inde accendi quæ omnem ullius vel minimi boni, nedum filii sui, donationem impedire posset, & reipsa impediret, nisi Deus idem misericors esset & pro sua sapientia modum invenire nosset, quo peccati naturalem efficientiam impediret, & alios effe-

ctus ex peccati occasione produceret contrarios ipsius peccati naturæ.

Loci ex Augustino & Gregorio citati huic sententiæ non tantum non repugnant, sed & patrocinantur, Non enim dicunt bonum fuisse simpliciter ut mala fierent, sed Deum judicasse melius esse de malis benefacere, quam mala impedire; duos Dei actus conferentes, & alterum alteri præferentes. Licet autem mihi in Gregorii dicto notare quod non scitè satis mala, quæ propter peccata toleramus, cum bono redemptionis tanquã majore comparat: ipsa enim peccata & culpas, non mala quæ per meritum illorum patimur cum bono redemptionis conferre debuit: quod si fecisset, & accurate Apostoli dictum confiderasset, *Non sunt facienda mala ut eveniant bona*, secus judicasset, aut saltem convenientius sententiam enuntiasset, nulla facta de genere in genus transiitione neque peccati pænis in locum ipsius peccati substitutis. Mihi sane & cuivis fidei plenis buccis eloqui fas est, nullam tam excellentem esse redemptionem, neque ullum redemptionis tam eximium modum, ut illius vel istius obtinendi causa peccatum ullum quantumvis exiguum sit perpetrandum. Venit enim redemptor ut destrueret opera Diaboli, hoc est peccata: quare non struenda illa ut filius Dei redemptor adveniret. Circulus enim ille, venit Filius Dei ut peccatum destrueret, & peccatum factum est, ut a Filio destrueretur, non Scripturis modo est contrarius, sed & veritati omnigenæ, ut in infinitum abducens, adversus.

Hinc etiam facile constat culpam illam noanisi per *καταχρηστικῶν λέξεων* felicem dici posse: quæ ut in decla-

An lapsus
Adami recte
dicitur solum
culpa.

An peccato
non permisso
impediretur
bonum uni-
versum.

declamationibus, panegyricis orationibus, & exornationibus locum habere potest; ita longe a solida disquisitione veri est amovenda. His addendum semper, quod jam sæpe & iterato mihi dictum est, redemptionem ex culpa non nisi occasionaliter existisse, Deo ita pro arbitrio disponente, ut culpa ista pertalem & tantum redemptorem lucretur & elueretur.

At discrimen, quod inter lapsus permissionem & permissum lapsum statuis, mihi nullum esse videtur. Nam & permissio ipsa lapsus non minus habet ex ordinatione Dei, e malo bonum elicientis, quod medium sit: quam permissus lapsus. Ordinavit enim Deus permissionem suam in certum finem. Et vide mihi annon absurdum sit permissionem lapsus a permissu lapsu distinguere, lapsu inquam, non qua lapsus, sed qua permissus est, considerato: quemadmodum hic necessario illum consideras, quum illum medium decreti appellas, quod nomen lapsui non convenit, nisi propter illud adjectam, *permissus*. Non enim lapsus est in gloriam Dei, sed lapsus permissio, non actus hominis qui est lapsus, sed actus Dei, quæ est permissio immediate circa actum illum hominis occupata ex præscripto ordinationis divinæ. Agnosco autem permissionem medium decreti non prædestinationis sed providentiæ, qua hæc contra illam distinguitur: providentiæ inquam gubernatricis & administratricis, quæ non modo non prior est natura & ordine prædestinatione, sed & causa missionis Filii tanquam Redemptoris, qui caput est in quo prædestinatio facta est, ut docet Apostolus Ephes. 1.

At quomodo verum esse potest, lapsum permitti a Deo, & non evenire nisi volente Deo? velim explicari quomodo Deus simul velit lapsum evenire, & permittat eundem: quomodo Deus volitione sua versetur circa lapsum mediate & immedie; mediate volendo permissionem, & immediate volendo lapsum ipsum. Velim etiam hæc conciliari inter se, quomodo lapsus eveniat Deo volente, & Dei voluntas non sit causa lapsus, contra expressum Dei verbum, Deus noster in cælo est, omnia quæcunque voluit fecit. Insuper; Quomodo Deus velit lapsum, & tamen sit Deus non volens iniquitatem, quum lapsus sit iniquitas. Distinctiones quæ adferuntur solvendo modo non satisfaciunt, quod per singulas commonstrabo. Distingunt enim inter lapsum & eventum lapsus, inter voluntatem signi & beneplaciti, revelatam & occultam, inter lapsum qua peccatum & qua medium illustrandæ gloriæ divinæ, & dicunt Deum velle evenire lapsum, ac ipsum lapsum non velle; velle lapsum voluntate beneplaciti & occulta, non velle voluntate signi, revelata & approbante; velle lapsum non qua peccatum est, ac velle eundem qua medium est illustrandæ gloriæ Dei.

Quod ad primam distinctionem attinet, illa in verbis est, non in re. Nam qui vult evenire lapsum, vult etiam lapsum. Qui enim vult evenire lapsum, vult eventum lapsus, qui vult eventum lapsus, vult lapsum. Eventus enim lapsus lapsus est, ut eventus actionis ipsa actio. Si vero vult lapsum est causa lapsus. Omnia enim quæ voluit fecit. Si regeratur quis, vult lapsum evenire actu alieno

An lapsus
si fiat, simul
volens Deo
& permissio
tenet.

Psal. 115.
Psal. 50.

Distinctiones
hæc modo solvendo.

Prima.

alieno & non suo. Respondeo, fieri non posse ut Deus velit lapsum evenire actu alieno & non suo: non enim eveniet actu alieno, nisi ipse interveniat actu suo, & quidem tali unde actus alienus necessario existat; secus non fiet neque eveniet actu alieno, id quod actu alieno vult evenire. Nihil autem ad rationem causæ facit, sive Deus mediate actu alieno velit evenire lapsum, sive immediate actu suo. Connectuntur enim hæc mediate Actus Dei, actus alienus nempe hominis & lapsus. Lapsus ex actu hominis proficiscitur, at ille ex Dei actu necessario dependet; secus fieri poterit ut actus alienus non existat, & sic poterit lapsus non evenire, quem tamen Deus vult evenire. Non negatur ergo Deus esse causa lapsus nisi immediata, mediata esse conceditur. Et sic obiectio obtinet, quæ concludit Deum esse causam lapsus, & mediatam quidem. Nam nemo unquam ex cuiusquam dicto concludere voluit Deum peccati ab homine perpetrati immediatam esse causam. Concluderet enim contradicens in adjecto, ut loquuntur in scholis. Nisi forte quis agat de concursu Dei universali quo cum homine concurrat ad actum producendum qui ab homine citra peccatum produci nequit.

Samaeli.

Distinctio voluntatis in beneplaciti & signi, occultam & revelatam, ut ut alibi locum habeat, hic tamen valere non potest. Voluntas enim beneplaciti efficax dicitur; quod si ista lapsum evenire Deus voluerit, certe & lapsum effecerit necesse est; hoc est, lapsus causa sit oportet: quæcumque enim Deus voluit, voluntate nempe beneplaciti, eadem etiam

fecit in cælo & in terra; & voluntati eius, scilicet, quæ est beneplaciti, resistere nemo potest. ut autem de voluntatis distinctione ista aliquid dicam, puto me veritate ad stipulante dicere posse, neutram alteri eousque esse sive contrariam sive oppositam, ut Deus una voluntate velit fieri, quod altera velit non fieri, & contra. Vult Deus voluntate signi & approbante ut homo non labatur, fieri non potest igitur, ut Deus aliqua quocumque modo considerata voluntate velit ut homo labatur: ut ut enim distinctio esse potest in voluntate Dei, tamen nulla contradictio in eadem locum habere potest; contradictio autem est si Deus aliquo voluntatis suæ actu tendat in obiectum aliquod & eius contradictorium.

Tertia distinctio, qua Deus dicitur velle peccatum non qua peccatum, sed qua est medium illustrandæ gloriæ ipsius, non magis excusat Deum ab efficientia peccati quam præcedentes duæ. Manet enim verum illud dictum. Quicquid vult Deus facit, vult autem peccatum, facit igitur peccatum. Non quidem qua tale sed qua est medium illustrandæ gloriæ ipsius. Faciente autem Deo peccatum qua est medium tale, non potest fieri, quin homo faciat peccatum qua tale. Peccatum enim nequit fieri ut medium, nisi fiat. Et est illa distinctio peccati in respectus, non re & actu, sed sola consideratione disparatos & diversos. Cæterum ut istam distinctionem recte uluspemus, quemadmodum sane eius aliquis est usus: dicendum est Deum permittere peccatum qua tale, sed ea de causa, quia novit & potest illud facere medium, imo

Tertia.

imo potius uti tanquam medio ad gloriam suam illustrandam. Ita ut peccati ratio, qua tale, objiciatur permissioni Dei, causante interim permissionem istam tum consideratione, quod istud peccatum medium esse potest gloriæ divinæ illustrandæ, tum ordinatione, ut peccatum permixtum medium sit reipia illustrandæ gloriæ eiusdem.

Simile de domo ruinosa.

Simile quod adfers de domo mutabili & ruinosa, multis de causis non quadrat. Primo enim lapsus domus est illius passio, at lapsus hominis est illius actus, est enina peccatum. Secundo Domus ista non modo mutabilis est, hoc est ruere potens, sed & ruinæ obnoxia, sed homo, ut ut peccare potuerit, tamen peccato non fuit obnoxius. Tertio, Domus illa non potest consistere impetita à ventis, at homo potuit statum suum conservare, etiam tentatus à Satana. Quartus, Domui isti fulcra non apponuntur necessaria: at homo vires à Deo accepit sufficientes ad persistendum contra insultum Satanæ, & numinis ipsius assistentia suffulcus fuit. Quinto, Ruinam domus prævidet ædificator & ex parte vult, quia quum posset, impedire noluit ne rueret: Deus quidem peccatum prævidet, at non vult, imo impedire conatus est per præceptum & oppositam gratiam vitando peccato necessariam & sufficientem: ulterius impedire non debuit ne rescinderet quod instituerat. Ista verò non conveniunt; hæc enim volo ruinam, quatenus volo non impedire. Nam ruina & permissio ruinæ non possunt simul esse immediatum voluntatis obiectum. Deus enim non potest circa ruinam versari simul & affirmativo & negativo actu voluntatis.

Actus volendi ruinam est affirmativus, actus nolendi impedire est negativus, inter duos oppositos actus affirmativus positus, nempe iater actum volendi ruinam & volendi ut ruina non fiat. Verum autem est omnino, tantum isti ædificatori tribuendum causalitatis seu efficientiæ, quantum illi voluntatis tribuitur in ruinam ædium tendentis. At similitudinis applicatio consideretur. Deus Adamum permisit sibi, sed non desertum a Deo: triplici enim actu velut fulcrum illi supposuit, ne peccaret seu laboretur. Præceptum dedit, ut nollet peccare propter obedientiam; comminationem addidit, ut peccare metueret propter adnexam & securam pænã; gratiam opposuit ut præcepti sententiam explere & denuntiata pænã evitare actu ipso posset; comminationi insuper promissionem ex adverso oppositam & symbolo arboris vitæ obliatam, quartum fulcrum appellare licebit. Ratio vero cur hominem sibi permisit Deus, non hæc fuit ut tentatione probaretur potentia eius: Ex actuali enim lapsu standi impotentia concludi non potest, neque poterat: sed quia sic decuit obedientiam illius tentari, qui potens arbitrii sui, & Dominus principumque voluntarium actuum suorum a Deo conditus erat. Neque horum instituta erat permissio, ut manifestum fieret quid creatura posset cessante ad tempus auxilio & gubernatione Dei: tum quia auxilium & gubernatio Dei illi non defuit, tum quia jam ante certum erat hominem nihil sine gubernatione & auxilio Dei generali posse, nihil etiam boni sine auxilio gratiæ speciali.

*Quæstio
Deus possit
esse causa
peccati.*

Quod autem Deus defectionis istius causa non fuit, axioma est Theologicum. Sed tu per actum illum oblationem causam defectionis a Deo non removes. Potest enim Deus causa esse peccati vel per actus affirmativos, vel per negativos. Affirmativos actus ab illo quidem removes, inclinationem videlicet animi ad peccandum, infusionem malitiæ, & doni in collatione collati subductionem: at negativum actum illi tribuis negationem seu non collationem gratiæ confirmantis, quæ gratia confirmans si ad vitandum peccatum necessaria fuit, jam per actum negationis istum causa fuit Deus peccati & lapsus Adami. Si vero non simpliciter Deo tribuis negationem, seu non collationem gratiæ confirmantis, sed propter defectum Adami, quia auxilium Dei non expetiverit; probo quod dicis, modo istam auxilii expectationem in Adami potestate sitam fuisse dicas; alioquin & illud expetere ipsi negatum fuit, & sic imus in infinitum.

*Partes Præ-
destinationis.*

Prædestinationis autem dua sunt sive partes sive species. Electio nempe & Reprobatio, de quibus hoc statuendum, quod una sine altera non sit, quodque una posita ponatur & altera; quod voce electionis significatur: secus prædestinatio per se considerari possit absque oppositione, ac si omnes in universum homines ad vitam prædestinati essent. At tum nulla esset electio, quæ includit reprobationem tanquam necessaria consequentia & copula junctam. Opponuntur autem electio & reprobatio tum affirmative tum negativè. Negativè, quum electio notat voluntatem conferendi gratiam & glo-

riam, reprobatio non conferendi. Affirmativè, cum reprobatio notat voluntatem inferendi pœnam propter peccatum. Consideratione autem dignum est, quod Deus tum Electionis tum reprobationis decreto versatus est circa homines ut peccatores consideratos. Gratia enim quæ electione seu prædestinatione præparata est, est gratia remissionis peccatorum & renovationis Spiritus sancti; & gloria quam Deus præparavit eodem decreto, est ex ignominia, cui homo ob peccatum obnoxius erat: Reprobatio etiam est negatio gratiæ illius, & præparatio pœnæ peccato debitæ, non qua debita est, sed qua non tollenda per misericordiam. Quam objectum tum electionis tum reprobationis conditionem Isidorus & Angelomus ab te citati expriment. Ille cum reprobos deserit & ad mortem prædestinatos esse dicit, iste quum ex populo infidelium alios gratuita miseratione ad libertatem prædestinatos esse ait, alios vero in sua impietate derelictos, & in perpetua morte damnatos, occulta dispensatione & occulto iudicio.

Definitio Electionis propter defectum vocis alicuius obscura est. Videtur enim vox illustrandam, addenda fuisse, hoc pacto; *Decretum Electionis est, quo Deus certos homines destinavit ad gloriosam gratiam in illorum salute & vita celesti per Christum obtinenda illustrandam*, secus oratio plena non fuerit. Verum definitio etiam isto pacto expleta, minus commode mihi ordinari videtur, partibus illius non ita inter se dispositis, ut erga invicem adfectæ sint. *Salus enim & vita celestis habet rationem materiæ præparatæ electionis decreto;*

*Definitio E-
lectionis cor-
rigitur.*

certi

certi homines objecti sive subjecti locum habent, quibus ista salus est præparata: *Illustratio gloriosa gratia* finis electionis est: *Christum* hic ponitur medium obtinendi illam salutem & vitam: quibus omnibus, ex adfectione qua sibi invicem respondent, hic debetur ordo in definitione: *Electiois decretum est, quo Deus certos homines destinavit ad salutem & vitam caelestem per Christum obtinendam ad laudem gloriosa gratia sua.* In hac autera definitione mihi Christus non videtur illum locum obtinere, quem meretur, & Apostolus illi assignat. Christus enim secundum Apostolum non tantum est medium, per quod salus electione jam ante parata obtinetur, sed tanquam causa meritoria, cuius respectu electio facta sit, & propter quem illa gratia fit præparata. Nam Apostolus inquit, *nos in Christo electos esse*, tanquam in Mediatore, cuius sanguine nobis salus parta est & vita, & ut in capite, ex quo ista bona ad nos derivantur. Deus enim neminem ad vitam æternam amat, nisi in Christo, qui illam paravit suo sanguine iis, qui in nomen ipsius credituri sunt. Ex quo sequi videtur, quod, quum nemo in Christo consideretur à Deo, nisi illi sit insitus per fidem, fidelium propria sit electio, & illi *certi homines* sint fideles. Christus enim nemini re ipsa est salutaris, nisi per fidem apprehensus. Phrasis ergo ista, *in Christo*, notat causam meritoriam qua gratia & gloria est parata, & electorum in illo existentiam, citra quam eligi in illo non poterunt. Quare hoc pacto illa definitio poni potest. *Electio est decretum Dei, quo apud se ab æterno statuit fideles in Christo justificare, & ad vitam*

æternam acceptare, ad laudem gloriosa gratia sua. At inquires, Ergo fides ponitur esse humani arbitrii, & non donum gratiæ divinæ. Nego sequi. Neque enim hoc dictum fuit in definitione. At non expressa fuit fidei causa, fateor; sed necesse non fuit. Verbo addi poterit si quis volet, *fideles, quos fide donare decrevit.* Sed vide mihi, an unum sit, nostro considerationis modo decretum, tum quo statuit Deus fideles justificare & in filios adoptare, tum quo decrevit nonnullis fidem dare, aliis vero eandem negare. Hoc mihi verisimile non fit. Sunt enim duæ sententiæ & certo Dei decreto determinatæ; sunt etiam discrepantia subjecta, & diversa iisdem attributa assignantur. Hoc ego existimo animadvertendum fuisse ad ordinem & modum prædestinationis recte tradendum.

Quod actum mentis divina duplicem facit, priorem de fine, alterum de mediis ad finem vel ad salutem, non magno opere reclamo: sed quod illum communiter decretum appellari dicis, istum executionem decreti (ita enim habet marginalis annotatio) id mihi non videtur. Uterque enim actus est decreti, ut ipse fatens; actus autem decreti est internus, & executionis præcedans, sive sit de fine, sive sit de mediis. Locus ad Rom. 9. 11. hoc non indicat, quod vis. Non enim distinguit propositum ab electione, neque electionem proposito damnandi salutemque conferendi priorem facit, sed ipsum propositum dicit esse secundum electionem, i. non sine electione aut citra electionem; quod ex ipsis Apostoli verbis liquide constare potest. Ita enim habet Apostolus: *ὡς ἂν καὶ ἐκλογῆν τῶν θεῶν*

De duplici actu mentis divina in hoc decreto.

πεποιθως μενυ. 1. ut *propositum Dei quod est secundum electionem maneat*: unde apparet, *propositum Dei* describi per hæc verba; *quod est secundum electionem.*

Vt autem planius hoc intelligi possit, paucis nobis mens & scopus Apostoli est inspiciendus. Objiciebant Iudæi se vi fœderis & sermonis divini, ad ipsos facti, populum unicum Dei esse, & propterea istum honorem ipsis citra ignominiam & violationem decreti divini adimi non posse. Asserebant autem sibi honorem istum & titulum populi Dei adimi eo ipso, quod Apostolus Paulus solos in Christum, quem ipse prædicabat, credentes justitiæ Dei & æternæ salutis consortes faciebat. Quam enim ipsi in istum Christum non crederent, sequebatur juxta Apostoli doctrinam, illos à justitiâ Dei & æterna salute alienos esse, indignosque qui nomine populi Dei amplius censerentur: hoc autem quia contrarium decreto & fœderi Dei esse existimabant, absurdum simul & a vero alienum esse concludebant. Respondet Apostolus, fœdus, decretum vel verbum Dei, non propterea irritum fieri, sed firmum manere, etiamsi multi ex Iudæis in populo Dei non censerentur, propterea quod illud decretum seu fœdus non omnes in universum Israelitas citra electionem & distinctionem comprehendat: esse enim decretum illud secundum electionem, juxta ipsa Dei propositum suum circumscriptentis eloquia. Dixit enim Deus, in *Isaac*, non in *Ismael censebitur tibi semen*. Item, *Maïor Esâvus serviet minori Iacobo*: quibus suis verbis clarissime Deum declarasse ait Apostolus, quod non totam Abra-

hami, non totâ Isaci & Iacobi sobolem & singula in illis individua recenseat in populo suo, sed illos solos qui filii essent promissionis, exclusis filiis carnis. Solidissime autem Apostolus ex istis eloquiis Dei conclusit, propositum Dei esse secundum electionem: & propterea non omnes in universum Israelitas in se complectens, sed rejectis aliis reliquos assumens. Vnde sequitur non mirum esse neque contrarium proposito & fœderi Dei, quod nonnulli Iudæorum a Deo rejiciantur, & illi quidem, qui speciatim ab ipso decreto secundum illa eloquia Dei factò excluduntur, quales sunt *filiis carnis*, id est, qui per opera legis & secundum carnem justificari quærebant. Conferantur Rom. 9. 7. 8. 9. 10. 11. & ibidem vers. 30. 31. 32. & Rom. 10. 3. 4. 5. Et Rom. 4. 1. 2. 3.

In loco ad Romanos 8. 29. aperte actus illi distinguuntur, decretum, inquam, & executio decreti: In decreto duo ponuntur actus, prænotio & prælestinatio. Quos enim præscivit, prædestinavit ut conformes fierent imagini filii sui. De hac prænotione seu præscientia quæritur quid sibi velit. Alii explicant hoc pacto: quos prænovit, id est, prædilexit & amavit pro suis, quemadmodum sane vox simplex, *Nosse*, aliquando usur-

*Matt. 25.
P. salm. I.*

patur; ut non novi vos; *Novit Dominus viam iustorum*. Alii dicunt hic significari prænotionem seu præscientiam fidei in Christum. Illi explanationi tu assentiris, & hanc rejicis: & merito, si illum habet sensum quem tu existimas. At videndum annon postremus sensus verbi prænotendi, ita explicari posset, ut non tantum non impingat in priorem, sed optime illi consentiat, adeoque, ut ille

*De loco
Rom. 8. 29.*

prior,

prior, sine hoc posteriore verus esse non possit: quod patebit si commonstratum fuerit; Deum neminẽ ex peccatoribus pro suo prædiligere & amare posse, nisi eum in Christum crediturum prænovit, atq; ut credentem in Christum intuitus fuerit.

Illud autem ut commonstrem, ita progredior: Deus neminem ex peccatoribus pro suo agnoscit, neminemque diligit ad vitam æternam, nisi in Christo & propter Christum. Eph. 1. 4 *Elegit nos in ipso.* vers. 6. *qua nos gratos sibi effecit in dilecto.* Rom. 8. 39. *Nemo nos separabit à charitate Dei qua est in Christo Iesu.* 2. Cor. 5. v. 19. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* Si enim Deus potest alicui velle vitam æternam citra respectum Mediatoris, potest etiam citra Mediatoris satisfactionem, vitam æternam dare. Actualis enim vitæ æternæ datio non magis est restricta, quam eiusdem dandæ volitio. Diligit quidem Deus mundum, exque illa dilectione dat filium suum mundo redemptorem. Ioh. 3. Sed illa dilectio non est qua vult vitam æternam, quod etiam ex ipso dicto Iohannis apparet: fidem enim in Christum inter hanc dilectionem & vitam æternam interjungit. Deinde neminem in Christo & propter Christum agnoscit Deus pro suo, nisi ille idem sit in Christo. Est enim secundi adjecti, præcedit est tertii adjecti, ut loquuntur in scholis. Qui in Christo non est, in Christo amari non potest. At nemo est in Christo nisi per fidem; Christo scilicet per fidem habitante in cordibus nostris, & nobis vicissim illi per fidem insitis & incorporatis. Unde sequitur, Deum neminem ex peccatoribus pro suo agnoscere & ama-

re ad vitam æternam nisi qua considerat illum ut credentem in Christum, & per fidem unum cum illo factum. Cui & hæc testimonia astipulantur. Ioh. 1. 12. *Quosquos eum acceperunt dedit eis dignitatem ut filii Dei fierent, iis qui credunt in nomen ipsius.*

Quibus autem dat hanc dignitatem eis etiam, & uniformiter quidem consideratis, decrevit dare hanc dignitatem. Quia decretum prædestinationis nihil ponit in prædestinato, & propterea nulla est prædestinati interna mutatio, interveniens inter decretum & dationem realem rei, decreto destinatæ & præparatæ. Ioh. 3. 16. *Ita Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum dederit, ut quisquis credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam,* & vers. 18. *qui non credit condemnatus est.* Gal. 3. 9. *Qui credunt benedicuntur cum fidei Abrahamo.* Heb. 11. *Sine fide fieri non potest ut quisquam placeat seu placuerit Deo.* Quare non fallitur, qui dicit in hoc loco. Rom. 8 significari prænotionem seu præscientiam fidei in Christum, nisi addat, fidei quæ ex nostris viribus sit emerfura, & nõ ex Dei dono in nobis ingeneranda.

Probatur eadem explicatio ex sequenti membro: *Quos præcivit prædestinavit ut conformes fierent imagini Filii sui.* Nemo autem conformis fit imagini Filii Dei, nisi qui credit in illum. Ergo nemo prædestinatus à Deo ad istam conformitatem nisi consideratus ut fidelis. Nisi quis velit ipsam fidem includere isti conformitati quam habent fideles cum Christo; quod absurdum est. Quia Christo fides illa minime tribui potest. Est enim fides in illum, & per illum in Deum: Est fides de reconciliatione, redemptione, remissione peccatorum. Deinde quia fides est

medium perveniendi ad illam conformitatem.

*Obiectio con-
cernens huius
loci explica-
tionem.*

Sed dicis, Qui prædestinantur ut iusti fiant & Filii Dei, illi etiam prædestinantur ut credant, quia adoptio & iustitia per fidem recipitur. Nego consequentiam, imo dico ex isto argumento profus contrarium concludi, si prædestinationis unius idemque actus consideretur. Quod monstro. Si adoptio & iustitia per fidem recipitur, tunc illos, qui prædestinantur ut iusti fiant & filii Dei, necesse est considerari ut fideles. Quod enim alicui prædestinatione est destinatum, id certo accipiet. Et quidem qualis existens accipit, talis etiam consideratus prædestinatus est, ut acciperet. Fidelis accipit & nemo alius. Ergo solus fidelis prædestinatus est ad accipiendum. Vnde rursus concludo, neminem à Deo ad adoptionem & iustitię donum communicandum amari, nisi ab ipso ut fidelis consideratus fuerit. Addis, recte dici non potest, primo Deum præscire homines credituros, & deinde prædestinare ut credant, quia quos præscivit credituros, ideo præscivit, quia decrevit ut crederent. Sed quid hoc ad rem? neque enim hoc dicitur ab illius, quam retuli, sententię defensoribus. Confundis duo prædestinationis genera, & diversos actus compingis in unum. Non est una prædestinatio qua Deus decrevit fideles in Christum iustificare & in filios adoptare, cum illa qua decrevit hęc & non illis per certa media fidem donare. Hęc enim est decretum de fide danda, ibi de fidelibus iustificandis & adoptandis; quod sane decretum propter subiecti & attributi diversitatem unum esse non potest. Alioquin verum est, Deum non præscire ho-

mines credituros prius, quam prædestinaverit ut credant. Præscivit enim eos suo dono credituros, quod donum prædestinatione præparatum est. Hęc ita explicata distinctè, lucem aliquam toti huic de prædestinatione tractatui adferre possunt. Verum id postea sub finem latius faciemus, ubi nostram de prædestinationis ordine & modo considerationem adjungemus.

Iam vero quæ ex Patribus & Scholasticis citas testimonia, facilitate cum illis, quæ dicta sunt a nobis conciliari possunt, quo tamen labore prolixitatis vitandæ gratia superledebo. Vnum dicam, Lombardi explicationem ut veram esse possit alibi, loco tamen ad Rom. 8. non convenire. Nam Apostolus prædestinationis alium ibi finem posuit, nempe conformitatem cum Christo, quam hic a Lombardo ponitur sive adfertur, nempe ut verbo prædicationis crederent. Addam, te non recte concludere, quia præscientia alicubi pro proposito ponitur a Spiritu Sancto, illam hoc, de quo agitur loco, præscientiam fidei significare non posse.

In Electionis porro decreto duos actus ponis, unum propositum assumendi ad amorem suum æternum & gratiam, qua assumptione homines fiunt misericordiæ & honoris vasa. Alterum propositum salvandi seu gloriæ conferendæ. Non male, si recte omnia intelligantur. Nam quæ Deus electione præparat, gratia & gloria continentur. Sed quod dicis aliquos proposito Dei ad amorem Dei æternum assumi, explicandum est de amoris communicatione, qua Deus seipsum communicare statuit cum nonnullis.

*Consideratur
prior actus
decreti: Electionis.*

Alio-

Alioquin si de ipso amore Dei intelligas, quo nos complectitur, sciendum illum naturæ ordine præcedere decretum illud seu propositum divinum, quo gratia & gloria nobis præparatur, gratia inquam, quæ medium est perveniendi ad gloriam. Alioquin si ipsam gratiosum Dei erganos affectum ista voce intelligas, cum amore Dei coincidit, & ipsi Dei proposito seu decreto tanquam causa est præficienda. Quod vel ordo prædicamentorum (metaphysicis consideratorum) indicat: Nam propositum seu decretum in Actionis prædicamento ponitur, gratiosus affectus & amor in præcedaneo prædicamento Qualitatis. Patet idem ex Ephes. 1. 5. 6. ubi Deus dicitur nos prædestinasse & adoptasse ad laudem gloriosa gratia. Si gratia inde laudatur, gratia etiam istis actibus est ut causa præficienda.

Cæterum, quod prioris propositi objectum ponis *homines creandos*, non rectè facis. Agimus enim non de subiecto, qua est in se (scimus enim propositum Dei æternum antecedere ipsam hominis actualem existentiam) sed qua objicitur menti divinæ decernenti & prædestinanti. Ista circumscriptio nisi consideretur objectū propositi istius, certum est non homines creandos sed creatos & peccatores (in mente nempe divina) divino proposito & prædestinationi objici: quod patet ex amore & gratioso affectu ex quo, & ex gratia, ad quam assumit. Amor n. ille est in Christo, in hoc affectus Dei erga nos est gratiosus. Gratia, quæ nobis tanquam salutare medium est præparata, in Christo locum habet & non alibi. Quod etiam tu satis plane significasti, quum

homines ista assumptione misericordiae vasa fieri dixisti: quæ vox locum non habet, nisi ubi miseria & propterea peccatum antecessit. Quod si vero amorem & gratiosum Dei affectum consideras, prout in Deo sunt citra ullam Christi considerationem: negabo propositum & decretum prædestinationis secundum illos ita consideratos à Deo institutum & factum esse; & urgebo abs te probationem: quam meo iudicio dare non poteris, tum quia amor Dei erga creandos est uniformis erga omnes. Omnes enim in Adamo conditi citra ullum discrimen: tum quia amor & gratiosus affectus, quo propositum prædestinationis peragitur, certo salvat prædestinatos; at isto amore & affectu qui extra Christum consideratur, non salvantur prædestinati. Si dicas unum esse in Deo amorem & gratiosum affectum, sive extra Christum sive in Christo consideretur; facior: at homo creandus, creatus, & peccator etiam unus est homo. Creatus & in statu creationis perseverans per obedientiam salvari potest ex amore & affectu Dei gratioso extra Christum considerato: peccator salvari nequit, nisi ex iisdem in Christo consideratis. Si objectum prædestinationis ponis peccatorem, modum addere debes gratiæ prædestinanti, convenientem salvando peccatori. Si non adhas, sufficet gratia sine isto modo considerata. Non putato objecturum, etiam illam gratiam & amorem, quo homo non peccator salvari potest, quique à misericordia discretus est, in Christo considerandum, & propter illum eiusque respectu nobis contingere. Si tamen facis, petam ut dictum

dictum confirmes. Et post omnem, quam adferre poteris confirmationem, dicere licebit, etiam ipsum Christum tum diversimode considerari: nempe ibi ut Mediatorem conservantem & confirmantem prædestinatos in status sui integritate; hic ut Mediatorem redimentem & instaurantem eosdem ex statu peccati & corruptionis: & addam non per illam sed per hanc Mediationem nobis gratiam & salutem obtinere. Est enim *Iesus qui salvat populum suum à peccatis ipsorum: Est Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Est redemptor mundi per carnem suam oblatam pro mundi vita, per destructionem operum Diaboli, per reconciliationem qua constat non imputatione peccatorum.* &c.

*Mat. 1.
Iob. 1. & 6.
Heb. 2.
2^a Cor. 5.*

Causa morans.

Est vero actus ille ex mera voluntate, sed non citra respectum mali in creaturis, mali inquam quod consideratur non ut causa Deum movens ad electionem, sed tanquam conditio in objecto actus istius requisita. Et hoc sensu nulli facit injuriam, si non omnes eligat, quia ad misericordiam præstandam nulli obligatur. Ex jure verò quod habet in creaturas neminem potest ad pœnam citra prævisionem peccati ordinare. Ius enim illud non est infinitum, ut multi arbitrantur, infinitum inquam, isto pacto ut Deus possit jure omnem actum suæ omnipotentiae possibilem creaturæ cuivis quocunque modo consideratæ infligere, omniaque inferre creaturæ citra ullam injuriam, quæ creatura ab omnipotenti creatore pati potest. Quod hac demonstratione planum fieri potest. Omne Dei ius in creaturas, nititur vel ipsius Dei in creaturas suas beneficio, vel creaturarum in

ter Deum & creaturas inito. Semo-
to jure quod est ex contractu, de reliquis agamus. Ius quod vel beneficio Dei, vel hominum maleficio nititur, ipsius vel beneficii, vel maleficii magnitudinem excedere non potest. Homo beneficio creationis accepit à Deo esse suum, tum Naturæ tum supernaturalis Gratia; in qua etiam potentia comprehensa est perveniendi ad summam eamque supernaturalem felicitatem, quam Deus homini sub conditione obedientia; est pollicitus: cui felicitati summa summa opposita est miseria, in quam idem homo ex justitia & secundum jus Dei incideret, si legem Dei prævaricaretur. Vnde existit jus Dei in hominem, qua creatura est, secundum quod illi id ipsum esse, quod desit, auferre potest, eumque in pristinum nihilum redigere. At inde jus habere nequit hominem æternæ pœnæ addicendi nisi peccatorem factum. Hæc enim quatuor, esse, non esse, felicem esse, miserum esse, ita inter se conferuntur, ut quemadmodum felicem esse melius est quam esse, ita miserum esse pejus sit quam non esse. Quod & Christus significavit dicens, melius fuisset homini isti si natus non fuisset. Quare jus Dei non permittit, ut homini, cui esse dedit, miserum esse infligat, nisi isto perpetrato, per cuius oppositum ad felicitatem miseria; illi oppositam pervenire potuisset. Ergo quod non omnes eligat, nemini injuriam facit, si non Electi bono tantum indebito careant, si vero & malum non meritum pati debent ex non electione seu reprobatione, jam injuria illis fit; eo quod jus Dei in illos eoque se non extendat. Ita hæc res explicanda videtur, secus in
multas

multas absurditates incidere est necesse & Deo injustitiam impingere. Quod & Augustinus multis locis aperte faetur. Vnum atque alterum afferam. Lib. 3. in Julian. cap. 18. *Bonus est Deus, justus est Deus, potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est, non potest quenquam sine malis meritis damnare, quia justus est.* Epistola 106. ad Paulinum. *Quenquam immeritum & nulli peccato obnoxium si Deus damnare creditur, alienus ab iniquitate non creditur.*

In secundi actus explicatione notare mihi nonnulla liceat bona tua vonia, quæ non seité satis abs te posita videbuntur. Quod enim objecti formalem rationem hic mutas, & homines huic actui subternis ut lapsivos, quos ut *creandos* altero actui objicisti, nulla mihi de causa facere videris. Tuo enim considerationis modo objectum utriusque actus sunt homines *creandi*. At si recte omnia pensitentur, utrobique revera objectum sunt, homines *peccatores*; non ibi magis quam hic, neque hic quam in priore actu. Neque opus fuit participio futuri temporis uti, quum hic agatur de actu mentis divinæ cui omnia sunt præsentia. Omitto quod ordinatio illa ad salutem nitatur lapsu tanquam occasione decreti istius faciendi; quare non *lapsivos* sed *lapsos* dicendum fuit. Quomodo autem actus qui est propositum salvandi & gloriæ conferendæ, idem sit cum actu, quo subordinantur quibus gratia conferatur ac manifestetur, explicari velim, Item, quomodo actus secundus propositum nempe salvandi pertineat ad executionem & complementum prioris, nempe propositi quo aliquos ad amorem suum & gratiam assumit.

Quod vero iste actus causam *speculatus* extra Dei beneplacitum non habet, verum est, modo Christus beneplacito isti divino ritè includatur. Quod tu quidem facere velle videris, quum dicis actum istum esse cum respectu ad Christum Mediatorem, in quo omnes eligimur ad gratiam & salutem. At ubi mentem tuam ita explicas, quod propterea dicamur in Christo eligi ad gratiam & salutem, quia is fundamentum sit exsequenda electionis, rursus destruis quod dixisti. Si enim Christus fundamentum est electionis exsequendæ tantum, jam electio ipsa in decreto Dei præcedente ipsam realem executionem facta est citra respectum ad Christum: neque dici potest, nos esse in ipso electos ad gratiam & salutem, sed tantum nos jam ante extra Christum electos ad gratiam ac salutem, per Christum earundem participes fieri. Scriptura autem Christum ponit fundamentum non exsequendæ modo sed & faciendæ ipsius Electionis. Est enim juxta Scripturas Mediator, non tantum efficacia applicandi, sed & merito impetrandi: quare etiam cum de Christo loquitur, non tantum *per illum*, sed & *propter illum*, & in illo nobis gratiam & vitam æternam donari affirmat. Ratio peremptoria ante allata est, quia Deus peccatorem ad vitam æternam amare non potest, nisi in Christo & propter Christum; justitia quippe Dei postulante reconciliationem per sanguinem Christi fieri.

Summa omnium est, Actum utrumque tam assumptionis in gratiam & amorem Dei, quam collationis gloriæ præparationisque mediorum ad salutem necessariorum. Christo tanquam unico fundamentum

*Speculatus
causa eiusdem
actus
speculatus*

*Consideratur
explicito
actui secundi.*

niti, Christo, inquam, ordinato à Deo Sacerdote & Mediatore per sanguinem crucis suæ, salvatore ex peccatis, redemptore ex captivitate peccati & satanæ, salutisquæ æternæ auctore & datore: & propterea neutrum actum esse hominum creatorum, sed utrunque lapsorum, peccatorum, & gratiæ remissionis peccatorum, renovationisque Sp. Sancti indigorum.

*Considerantur
quæ, ut gra-
dus qui actui
secundo attri-
buntur.*

Gradus isti quinque optime inter se consequuntur, sed actui secundo neque attribui possunt omnes, neque subordinari; Imo ne actui quidem primo.

Tres enim primi, *destinatio nempe Mediatoris, destinati promissio, & promissæ exhibitio*, ipsam totam hominum ad gratiam & gloriam prædestinationem ordine naturæ & causarum antegrediuntur. Christus enim destinatus, promissus, exhibitus, quin & reconciliationis munere functus, æternam redemptionem nactus, & Spiritum sanctum adeptus, caput est illorum omnium qui in ipso prædestinantur ad salutem, non jam ordine naturæ prædestinatorum sed prædestinandorum. Nam Christus est caput, nos membra. Ille prius ordine prædestinatus ut esset caput, quam nos ut illius membra essemus. Ille prius ordinatus Salvator, nos inde ordinati in illo, propter illum, & per illum salvandi. Invertit ordinem à Scriptura positum, qui Deum primo prædestinasse dicit homines, & deinde Christum prædestinatis caput ordinasse. Vnde autem multi inversum istum ordinem conceperint animo, inquirendum mihi prolixius non puto: arbitror tamen loca Scripturæ quibus Dei erga homines amor missionis filii causa dicitur ab una parte, & alia loca qui-

bus Christus Filios Dei & electos in unum colligere & ad salutem perducere dicitur, ab altera parte occasionem huiusmodi conceptui dedisse. Occasionem dico, non justam causam. Nam illa dilectio non est prædestinationis causa, neque ullam habet cum prædestinatione necessariam coherentiam; & Christus non tantum est eorum qui jam electi sunt inque Filios à Deo adoptati Salvator, sed Mediator etiam & caput in quo electio & adoptatio facta est. Quod jam sæpius monui.

Destinationem Mediatoris non satis plenè describis: omiſſa enim est hominum conditio, ad quam tota Mediationis ratio est comparata. Cuius te monere potuit locus quem ex 1. Pet. 1. v. 20. citasti. Dicitur enim ibidem Christus *Præordinatus Mediator qui nos pretioso suo, tanquam agni immaculati, sanguine à vana conversatione redemis.* Quare in definitione addenda fuit vox *Peccatores.* Christus enim inter Deum & homines peccatores Mediator est ordinatus, non inter Deum & homines simpliciter. Vnde etiam confirmare mihi licet quod hætenus disputavi de objecto prædestinationis. Si enim Christus est Mediator peccatorum, tum sequitur neminem in Christo Mediatore amari nisi peccatorem. Nemo igitur in Christo prædestinatur nisi peccator.

Definitio primi gradus.

Promissionem Mediatoris etiam confusus mihi considerare videris. Consideratur enim promissio, vel ut pura decreti de dando mittendoque Mediatore patefactio, vel ut junctam habens exhibendi Mediatoris oblationem cum omnibus bonis ipsius. Illa est pura puta prædictio adven-

Secunda

adventus ipsius Messiae, missioni ipsius præcedanea. Altera est Messiae adventuri quidem re ipsa, at jam in decreto Dei Mediationis munere functi, oblatio, cum donis per officii functionem impetratis, ad applicationem pertinens Mediatoris, & hoc respectu prædestinationi subordinatur. Altero vero modo considerata, licet non ipsam prædestinationem quæ est æterna, prædestinationis tamen executionem præcedit. Patefactio sine oblatione constat his verbis, *dabo mundo Mediatorem. Oblatio autem istis; Crede in Mediatorem quem mundo dabo, & salutem in eo adipisceris.* Patefactione ista & prædicatione Deus se obstringit mundo ad dandum Mediatorem, sive credat sive non: oblatione vero ista fidem postulat, Spiritusque interna suasionem accedente fidem efficit, & obstringit se ad dandam salutem credenti. Unde apparet promissionem ita distinctè consideratam, parte prioris missionis Messiae tantum esse præcedaneam, posteriore vero parte ad prædestinationis executionem pertinere.

Omissa jam distinctione ista promissionis & oblationis, consideremus de universalitate promissionis oblationisque junctim compleximque sumptæ. Universalitas ista non est fide metiendæ. Nam fides promissione & oblatione est posterior, utpote apprehensionem notans & applicationem continens promissionis. Distinguendum autem inter promissionem oblationemque; à Deo factam, & actum hominis apprehendentem promissionem, quæ est fides, & actum Dei id quod promissum oblatumque est, applicationem credenti. Promissio & oblatio

ad omnes vocatos se extendit, vocatos inquam externa Evangelii prædicatione, sive vocanti pareant, sive non. Invitati enim sunt ad nuptias etiam illi qui non venerunt, & propterea indigni à Deo judicati fuerunt, ea indignitate, qua consilium Dei adversus se præverunt, & spernentes indignos se fecerunt promissionis repudiatione. Luc. 7. & Act. 13. Non ea indignitate secundum quam omnes in universum peccatores indigni sunt, Centurio inquam Publicanus & alii, qui tamen fidem habuisse dicuntur, & à Christo peccatorum remissionem obtinuisse. Unde & digni in Scriptura dicuntur. Apoc. 3. Loci autem Scripturæ, qui citantur abs te, non promissionem factam, sed promissæ rei applicationem fide circumscribunt; excepto secundo Matt. 11. 28. qui solam invitationem continet ad Christum, junctæ refectionis pollicitatione, tanquam suasionem, ut veniant, at re ipsa non præstanda nisi venerint ad Christum.

Cum promissione conjunctam dicis Hortationem sive mandatum credendi, & hoc generalius esse dicis promissione. In quo postremo, meo judicio falleris. Equè enim late patet promissio ut facta & mandatum credendi. Nam si promissio non sit omnibus quibus mandatum datur credendi, jam iniquum est Mandatum, vanum & inutile. Iniquum; Postulat enim ab homine ut fidem habeat promissionis non generalem, quod illa ad alios pertineat, sed specialem, quod & sibi facta sit promissio. At ipsi promissio non est facta, siquidem Mandatum latius patet quam promissio. Vanum est hoc mandatum; est enim de nihilo. Iubet enim

An mandatum credendi sit generalius promissione.

Consideratur universalitas promissionis & oblationis Mediatoris.

credere, at fidei nullum ponit obiectum, dempta promissione quæ unicum est fidei obiectum. Unde & inutile est ipsum Mandatum. Præstari enim nullo pacto potest ab eo ad quem promissio ut facta non pertinet. Imo si mandato credendi conabitur obsequi, nihil aliud efficiet, quam ut falsam apud se de falso opinionem ipse animo concipiat. Quum enim ipsi promissio facta non sit, credere non potest sibi factam, sed opinari tantum idque falso. At Scriptura ubique promissionem & mandatum credendi æque latè extendit. Act. 3. vers. 38. 39 *Respicite & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti. Vobis enim & liberis vestris facta est promissio, &c.* Matt. 18. vers. 28. *Venite ad me omnes qui laboratis, ecce mandatum; & ego reficiam vos; en promissionem, factam omnibus qui venire iubeatur.* Iohan. 7. vers. 37. 38. *Si quis sitit veniat ad me, en Mandatum; Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina aqua viva salient ex ventre ipsius: en promissionem factam omnibus qui venire iubentur ad Christum & bibere. Nisi fors quis illud bibere promissioni adungere velit, hoc pacto: si quis sitiat, veniat ad me; quod si faciat, bibit ex me tam copiose ut flumina aqua viva ex ventre illius sint fluitura.* Sed res eodem recidit quod ad præsens nostrum institutum.

At inquit te promissionem non qua proponitur, sed qua applicatur Mandato credendi angustiosem facere. Recte sane. Sed comparatione indecora. Sicut enim in promissione tria sunt consideranda, ut ante

diximus: promissio ut facta, fides habita promissioni factæ, & promissio boni datio seu applicatio: ita & mandatum tria includuntur, Mandatum ipsum, obedientia Mandato præstita, & remuneratio præstita obedientiæ. Ex hisce ternis singula respondent singulis sibi oppositis. Promissio ut facta, Mandato: fides habita promissioni, obedientiæ mandato præstita: promissio boni datio seu applicatio, remuneratio obedientiæ præstita. Hoc pacto comparationem te instituisse decuit. Quod si fecisses non statuisset mandatum promissione generalius; nisi quo pacto & mandatum generalius statuendum est remuneratione quæ obedientiæ præstatur. Et quis ignorat, promissionem fieri multis, à quibus fide non apprehenditur; Mandatum multis poni à quibus non præstatur? Unde videre potes & illa incommode dici, quod promissio tum sit credentium; nempe applicata non facta, præcedit enim fidem promissio facta. Item mandatum est credentium & non credentium: Neutrorum sane. Mandatum enim est prius fide, fidem postulans, & infidelitatem prohibens.

At qualia sunt quæ sequuntur? Oblitus mihi, Perkinsè doctissime, videris esse tui ipsius, & alius prolixus esse ab eo, quem alii libellis editis declarasti. Quod ut tibi candide & placide monstrantem toleranter feras, etiam atque etiam rogo. Imprimis mihi vide, qua coherentia sequentia præcedentibus hæreant. Nam *Electi in cæcis eisdem miscentur cum impiis.* Quid tum? An ergo promissio facta minus latè patet quam mandatum credendi?

Dices

*An promissio
sit colorum
electorum.*

Dices patere : propterea quod promissio sit Electorum tantum , mandatum ad Electos & impios pertineat. Respondeo, promissionem ut sit & proponitur à Deo, non esse Electorum tantum , sed & impiorum quos tu Electis opponis : imo mandatum non proponi sive Electis sive his oppositis, nisi juncta promissione. At videre mihi videor quid velis. Nempe. Quemadmodum promissio non applicatur nisi Electis, ita quoque eandem non proponi nisi Electis, ex mente scilicet & proposito divino. Hoc quale sit postea videbimus. At dico interim idem quoque de mandato. Quemadmodum mandatum, quod fides postulatur, non præstatur nisi ab Electis, ita quoque non proponi nisi Electis ex mente scilicet & proposito divino. Ut enim ibi promissio proponitur non Electis sine proposito divino applicandi promissum : ita hic mandatum proponitur non Electis sine proposito divino implendi seu præstandi mandatum. Si propter absentiam efficacitatis divinæ promissionem non Electis arbitraris non factam, propter eandem efficacitatis absentiam & mandatum nega poni non Electis. Utrobique eodem modo res habet. Sed de isto paulò post latius.

Deinde quam incommodè *Electi impii* opponantur, quam *illis reprobi, hise pii* ex oppositionis norma essent contraponendi. Hoc autem loco absena est oppositio duorum, ubi sub uno oppositorum etiam alterum comprehenditur. Impiorum enim vox etiam Electos hic comprehendit. Agitur enim de iis qui ministrorum verbi hortatione ju-

bentur ut respiciant ; at respicientia præscribitur impiis & peccatoribus tantum, sive Electi sint, sive Reprobi, licet contrario eventui loquor de prima ad pænitentiam hortatione.

Tertio mihi videris officium Ministrorum sola hortatione ad pænitentiam circumscribere, exclusa promissione, quæ altera pars est præconii ipsis concedendi. Dicunt enim, *Respisite & credite Evangelio, appropinquavit enim regnum colorum.* Deniq; quid ad rem facit sive sciant sive nesciant *qui & quot sint Electi & convertendi*? Aliter, iniques, conciones instituerent, singulique ipsorum statui conformia proponerent. Id nego. Christus enim Iudam reprobum esse scivit & cognovit, & tamen conciones suas illius causa non aliter dispensavit. Præcones verbi ab officii functione erga cæcum aliquem desistere non debent quoad licet ipsis & sunt qui audire volunt; ubi vero ejiuntur aur nulli omnino autem præbent docentibus, jubentur abire à Christo & pulverem pedum suorum excutere illis in testimonium. Unde apparet docendi hortandi; normam illis non esse internam, quam de Electione horum & reprobatione illorum habere possent, notitiam, sed externam illorum quos docent obedientiam & contumaciam, sive Electi illi sint sive sint Reprobi.

Addis porro causam cur *Deus velit ad pænitentiam admoneri, quos pænitentiam nunquam acturos vidit, nempe ut inexcusabiles reddantur.* At hic, inquam non est hortationis finis unicus, non præcipuus, non finis per se sed per accidens, & eventus potius quam finis, nisi certo respectu ut videbimus.

*Cur quis no-
vit Deus nos
se converturos
ad pæniten-
tiam? Nemo
novit.*

Non finis *ultius*; quia alius est: ut officii admoneantur & ad fidem conversionemque invitentur incitenturque. Rom. 2.4. *An ignoras te Dei benignitate ad respicientiam deduci?* Item ut Deus sibi quoque erga creaturas suas amoris etiam isto longanimitatis & patientiæ exercitio satisfaciatur. Esa. 5. 1. 2. 3. 4. *Quid amplius faciam vinea mea.* Rom. 9. 22. *Deus per tulit multa lenitate vasa ira coagmentata ad incensum.* Isti etiam duo fines longè sunt illo inexcusabilitatis sine præstantiores, itaque ille non *precipuum*. Non est finis *per se*, quia adhortatio non reddit inexcusabiles nisi spreta & rejecta; hoc autem accedit hortationi ex malitia vocatorum. Neque illum finem intendit Deus, nisi & præcius quod frustra nea sit futura admonitio per malitiam, non per infirmitatem eorum qui admonentur, & nisi jam sæpè frustra illos ad pœnitentiam invitaverit, ut est Eesai. 6. *Obdura cor populi huius*, &c. Distinguendum enim est inter hortationem primo factam, & bister sæpius iteratam; & eiusdem post diuturnam contumaciam ultimam propositionem. Illa enim fit ex gratia & misericordia erga miseros peccatores, hæc ex indignatione adversus præfractos, qui indurati suo vitio divinæ se indurationis dignos fecerunt. Inexcusabilitas ergo ista evētus potius est admonitionis, quam finis Deo propositus, nisi adversus præfractos & propter malitiam voluntariam incorrigibiles. Et meritò quidem hic eventus ex admonitione rejecta existit, ut admonitio ipsis sit odor mortis ad mortem, quam sibi odorem vitæ ad vitam esse noluerunt, ut cederet ipsis in contumaciæ testimonium quam

pœnitentiæ remedium habere tenuerunt, ut incidere in voluntatem Dei iustam punientemque, qui voluntati ipsius misericordie & benevolæ parere recusarunt.

At regetur quispiam, nullum alium Deo ista ad reprobos facta adhortatione finem fuisse propositum, quam ut inexcusabiles redderentur, tum quia reprobationis decreto statuerit illis pœnitentiam & fidem non dare, quam tamen nisi illo dante habere non possunt: tum quia Deus nullum alium finem quam illum inexcusabilitatis assequitur; qui tamen sine suo nunquam frustratur. Argumenta ista videntur quantivis pretii esse, & difficultatem non exiguam habere, quæ si commode tolli possit analysi & explicatione necessaria adhibita; non dubium quin toti, quod agimus, negotio multum lucis & claritatis inde sit accessurum. Ego experior divina fretus gratia & Sp. sancti auxilio nixus quid possim. Tu Perkinse aderis mihi, & si quid desiderabis, placide aperies: comperies, spondeo, re ipsa me & moneri, & corrigi posse, monstratæque veritati manum cedere. Operæ pretium autem facturus videor, si argumenta singula cum quæstionis partibus in syllogismi formam disponam: atque inde singulas syllogismi partes examinem ad normam veritatis.

Quod ad prius attinet argumentum, ita disponi poterit meo iudicio.

Quibus Deus certo decreto statuit pœnitentiam & fidem non dare, illos ad fidem & pœnitentiam non hortatur in alium finem quam ut inexcusabiles reddantur.

At Deus statuit decreto reproba-

*An nullus alio
finit quom ut
fiant inexcus-
sabiles?*

*Primo ob-
sisto pro affir-
mativa.*

bationis reprobis pænitentiam, & fidem non dare.

Ergo, quod Deus reprobos hortatur ad fidem & pænitentiam, in nullum alium finem facit, quam ut inexcusabiles reddantur.

*Responsio ad
propositionem*

Respondeo ad propositionem I. Illam mihi videri nisi falsa hypothesi. Præsupponit enim, Deum externa Evangelii predicatione ad fidem & pænitentiam hortari nonnullos quibus certo decreto statuit fidem & pænitentiam non dare. Quod thema mihi à veritate discedere videtur.

Primo, Quia invertit ordinem decretorum & actuum divinorum. Decretum enim quo Deus statuit nonnullos ad fidem & pænitentiam hortari externa Evangelii predicatione, præcedit ordine decretum non dandi pænitentiam & fidem. Illud enim decretum est voluntatis Dei antecedentis, hoc vero consequentis. Quod multis iisque apertissimis Scripturæ locis probari potest. *Esa. 6. Obduratio & excacatio denuntiatur iis, qui Deo vocanti parere recusant. ut ex 5. capite apparet. Cui aperte consonat Apostolus Paulus Act. 28. 26. 27. Hunc locum citans adversus Iudæorum illos qui non credebant. Psal. 81. 12. 13. Non parvum populum vocavi mea, Israel noluit mihi obtemperare. Permissi igitur eos fortitudini cordis eorum, & ambulaverunt in consilio suis. Hof. 1. Israelitæ non appellantur à Deo non dilecti seu misericordiam non consecuti, non populus Dei, nisi postquam incredulitatis & Idololatricæ crimine tetro rejectionem istam essent promeriti. Luce. 7. vers. 30. Pharisæi & Legis interpretes consilium Dei recusant adversus semet ipsos, non baptizati ab eo. Act. 13. 46. Tunc libertate usi Paulus*

ac Barnabas dixerunt; Vobis necesse fuit primum exponi, sermonem Dei, postquam autem repellitis illum, & indignos vos ipsos decernitis æterna vita, ecce convertimus vos ad Gentes Rom. 9. dicuntur Iudæi impigisse in lapidem offendiculi, quia non per fidem in Christum, sed per legem justificari quæsierunt. 1. Pet. 2. 7. 8. dicitur Christus petra offendiculi immortigeris, & iis qui offendunt ad sermonem. Vnde apparet decretum de excacando, indurando, gratiam fidei & pænitentiam non dando, esse voluntatis Dei consequentis, nitens incredulitatis, inobedienciæ, contumaciæque prævisione. Quare id thema mutato subjecto in attributum, & vice versa ita enuntiari debet. Deus statuit certo decreto illis pænitentiam & fidem non dare, quos prævidit Evangelii predicationem, qua ad fidem pænitentiamque vocabuntur, rejetsuros malitia & contumacia sua. Neque inde sequitur Deum decrevisse fidem dare iis quos prævidit obedituros. Longè enim dispar est ratio actuum misericordiæ & iustitiæ divinæ. Hi enim causam habent ad hominibus, illi occasionem quidam ab hominibus habent, causam vero à solo Deo. Huc facit locus Augustini lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. Noluit Esau & non cucurrit; sed & si voluisset & cucurrisset, Dei adiutorio pervenisset, qui etiam velle & currere vocando præstaret nisi vocatione contempta reprobus fieret.

Secundo, Quia insinulat Deum hypocriteos, utpote qui hortatione ad fidem illis talibus facta postulet ab illis ut credant in Christum, quem tamen illis non posuit Salvatorem, odorem vitæ ad vitam, in resurrectionem, sed odorem mortis ad mortem, lapidem offendiculi,

in casum & signum cui contradicatur.

Si quis dicat, Deum ab illis fidem non postulare, sed tamen ab Electis, qui illis reprobis permixti sunt: illam autem exhortationem ab administris verbi ignaris qui sint electi & reprobi, ad illos etiam institui; huic respondebo, tum neque illostales immorrigeros dici posse, quod exhortationi ad ipsos non facta non obediant. Si vero illa hypothesis falsa sit, jam & hoc quod sequitur argumentum nullius est momenti. utrobique enim præsupponitur, Deum hortari ad penitentiam & fidem eos, quibus statuit fidem & penitentiam non dare. Si enim tales non hortatur ad penitentiam, jam neque hortatur in aliquem finem, sive ut inexcusabiles sint, sive alium quemvis.

Nihil obstat huic meæ responsioni quod reprobatio sit ab æterno facta. Videndum enim quis sit primus externus actus vel negativus vel affirmativus in hominem vel circa hominem reprobatum ab æterno interno actu Dei. Primus enim actus externus in hominem vel circa hominem reipsa jam existentem facit illum actu reprobum, quemadmodum actus Dei internus facit illum in Dei mente & consilio reprobum. hoc est, quod vulgo dicitur, distinguendum inter ipsum decretum & executionem decreti. Certum autem est hominem actu reprobum dici non posse, in quo Deus decretum reprobationis nullo adhuc externo actu capit exsequi.

II. Dico & alio modo mihi istam propositionem videri à vero absonam, quia statuit reprobos inexcusabiles fieri, quam ordine in-

verso illi qui sint inexcusabiles reprobentur. Iusta enim reprobatio, & propterea reprobi ante actum reprobandi inexcusabiles, ante actum externum reipsa inexcusabiles, ante decretum reprobandi prævisi seu præciti ut inexcusabiles. Si reprobi propter peccatum originis, propter hoc inexcusabiles; si propter incredulitatem & reiectum Christum reprobi, propter illam incredulitatem inexcusabiles.

III. Respondeo ad eandem propositionem, fieri non posse ut illa hortatio, quæ horum tantum instituta est ut auditorem inexcusabilem reddat reipsa & jure inexcusabilem reddat auditorem. Hortatio enim reddit inexcusabilem non qua facta sed qua repulsa: Repulsio porro quæ inexcusabilem reddet repellentem, non debet esse inevitabilis. Repulsio autem hortationis de qua hic agitur, est inevitabilis. Primo, quia fit ad illum circa quem jam Deus actu aliquo reprobationis externo est versatus: at ille talis non potest vitare inobedientiam istam, secundum dictum Christi Ioh. 12. 39. 40. *propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias: Excacavit oculos eorum, & obturavit corda eorum, &c.* Secundo, Quia horum tantum instituta, ut repellatur. Illa autem institutio est ex voluntate Dei consequente, quæ semper impletur & finem suum assequitur. Ergo illa repulsio est inevitabilis. Vnde quum propositio ista triplici nomine falsa sit, sequitur conclusionem istam hoc syllogismo non concludi. At videremus assumptionem. Nam & de illa, & per illius occasionem nonnulla dicenda erunt, quæ nostro negotio

non parum commodabunt. Ita autem habet.

At Deus statuit decreto reprobationis reprobis fidem & pœnitentiam non dare : concedo lubens illam assumptionem, sed recte intellectam. Quo autem recte intelligatur, necesse est, ut explicetur, quæ sit illa fidei & pœnitentiæ non datio seu negatio decreto reprobationis statuta. Est enim & negatio alia fidei & pœnitentiæ, quæ per decretum providentiæ, qua illud contra reprobationis decretum distinguitur, administratur; inter quas nisi accuratè distinguatur, fieri non potest quin erretur. Dico igitur : fidem & pœnitentiam nisi Deo dante haberi non posse, planissimum est in Scripturis. At eadem Scriptura imo & natura utriusque doni, clarissime docet dationem illam fieri per modum suasionis. Ista fit per verbum Dei. Instituitur autem suasio extrinsecus per verbi prædicationem, intrinsecus per Sp. sancti operationem vel potius cooperationem, horum tendentes, ut verbum intelligatur certa que fide apprehendatur. Quæ duo pœne semper conjunguntur. Nam Deus statuit per verbi prædicationem credentes salvare, & verbi prædicatio citra Sp. sancti cooperationem est inutilis neque quippiam efficere potest. Iuxta id quod dicitur. 1. Cor. 3. *Qui plantat & rigat nihil est, sed Deus qui dat incrementum.* Deus autem non vult verbum suum inutiliter prædicari, juxta dictum Esaïæ 55. v. 11. *Sic erit verbum meum quod egredietur ex ore meo, non revertetur ad me vacuum, sed facit quod volo & prosperatur in his ad quæ misi ipsum.* Est autem inutile citra Sp. sancti cooperationem; quare

junctam sibi semper habet Sp. sancti cooperationem. Qua de causa Evangelium etiam ministerium Spiritus dicitur, & illi qui Evangelio reluctantur, Spirit. sancto resistere dicuntur, non tantum quia obstitunt externæ prædicationi Sp. sancti jussu & ductu administratæ, sed etiam quia reluctantur cooperationi Spiritus sancti. Vnde etiam nonnulli in Spiritum sanctum peccare dicuntur, utpote qui veritatem Sp. sancti suasionem ipsorum mentibus persuasam ex malitia abnegant, odio profequuntur & blasphemant. At vero hæc interna Sp. sancti suasio duplex est. Vna sufficiens, altera efficax. Illa qua potest velle, & credere, & converti cui adhibetur. Ista qua vult, credit, & convertitur cui accommodatur. Illa adhibetur decreto Providentiæ, cum certa præscientia fore ut rejiciatur a libero arbitrio hominis : ista ex decreto prædeterminationis administratur cum certa præscientia fore ut ipsa velit, erodat, & convertatur ille cui accommodatur & adhibetur : propterea quod ita accommodatur prout Deus novit congruum esse persuadendo & convertendo illi cui adhibetur. Hæc ex Augustini sententia dicuntur. Vnde etiam duplex est negatio gratiæ, sufficientis nempe sine qua homo nec credere nec pœnitentiam agere potest; & efficax, sine qua actu non credit neque convertetur. Reprobationis autem decreto non negatur propriè gratia sufficiens, qua multis reprobis illa contingit, nempe iis qui externa prædicatione Evangelii ad fidem & pœnitentiam vocantur: sed gratia efficax, qua gratia non tantum possunt credere & converti, si velint, sed & volent, credent,

2. Cor. 3.
Act. 7. &
13.
Math. 12.

Ad assumptum
pœnitentiam.

credent, convertentur, & certo infallibiliterque volent, credent, & convertentur. Quare assumptio hunc habet sensum. Deum certo reprobationis decreto statuit nonnullis fidem & penitentiam non dare, scilicet adhibendo illis gratiam efficacem, qua certo credant & convertantur. At illo decreto non negavit illis gratiam qua credere & converti possint, si vellent. Imo alio decreto, providentiæ nempe, prout illa contra prædestinationem distinguitur, statuit illis dare fidem & penitentiam per gratiam sufficientem: hoc est ita dare ut illi possint accipere, per vires ipsis à Deo datas, necessarias & sufficientes ad accipiendum. Statuit igitur Deus decreto providentiæ qua administratur externa illa prædicatio erga illos, quos Deus præscit penitentiam non acturos neque credituros, illis talibus dare gratiam sufficientem, & vires necessarias ad credendum & convertendum se ad Deum. Atque huic statuto nititur inexcusabilitas illorum qui vocantur per gratiam sufficientem ad fidem & penitentiam. Statuit autem porro iisdem gratiam efficacem non dare, idque decreto reprobationis. At isti negationi non innititur inexcusabilitas eorum. Imo si gratia sufficiens tollatur, merito excusantur qui non credunt & convertuntur, propterea quod sine illa nec credere neque converti poterunt. Hisce autem ita explicatis ex mente Augustini, fors & Scripturæ sensu, sequitur concludi non posse, quod Deus reprobos in nullum alium finem ad fidem & penitentiam hortatur, quam ut sint inexcusabiles. Juxta decretum enim providentiæ quo illis gratiam sufficientem dat ad credendum, hortatio ad

fidem & penitentiam instituitur; estque in hunc finem, ut illi juxta id decretum ad fidem & penitentiam adducantur, atque Deus suæ bonitati & gratiæ satisfaciatur, immunitque sit à culpa perditionis illorum. Non autem instituitur hortatio juxta decretum reprobationis, quare neque finis illius hortationis decreto reprobationis est mensurandus.

Argumentum secundum ita disponi poterit, & redigi in syllogismi formam. Deus nullum suo factò aliquo finem habet propositum, nisi quem assequitur, nunquam enim sine suo frustratur. At Deus hortatione ad reprobos facta nullum alium finem assequitur quam inexcusabilitatis, ut ipsi inexcusabiles reddantur. Ergo Deus ista hortatione ad reprobos facta nullum alium finem habet propositum.

Respondeo ad maiorem, simpliciter mihi falsam videri. Deus enim non omnia facta sua instituit secundum voluntatem consequentem, quæ semper impletur, sed multa administrat secundum voluntatem suam antecedentem, quæ non semper impletur. Legislatio, Evangelii promulgatio, promissio, comminatio, admonitio, reprehensio, instituantur secundum voluntatem Dei antecedentem, postulatque illis suis actionibus obedientiam, fidem, penitentiam, conversionem, & horum illæ actiones sunt institutæ: tamen non semper Deus illos fines assequitur. Falsitatem autem illius propositionis apertissimis Scripturæ locis convincere licet. Dicit Deus Esaiæ 5. *Expectavi novum & feci mihi labruscas*, Matth. 23. *Quoties volui congregare vos, et nolulistis*. 2. Pet. 3. 9.

DEUM

Deus patiens est erga nos, nolens ullos perire sed omnes ad penitentiam tendere. Luc. 7. dicuntur, *Pharisæi consilium Dei quod erat de ipsis, per Iohannis prædicationem & baptismum ad communionem regni sui adducendis, adversus seipfos sprevisse.* At verò licet Deus isto particulari sine frustretur, non potest tamen in universum sine suo frustari. Si enim noluit converti & salvari, jam Deus alium finem adjunxit & proposuit sibi voluntate consequente, ut in justa illorum condemnatione glorificetur. Quare ut propositio ista à falsitate liberetur, ita est corrigenda. Deus nullum sua voluntate consequente finem habet propositum, quem non assequitur. Si quis dicat hinc sequi Deum esse aut insipientem & futurorum non præscium, aut impotentem. Respondeo non sequi. Nam Deus non semper ex præscientia sibi finem proponit. Deinde non vult Deus ad omnem, quem sibi præponit finem assequendum omnipotentia sua uti.

Ad minorem quod attinet, videtur mihi & illa falsitate laborare. Nam assequitur Deus ista hortatione finem alium quam istum inexcusabilitatis; nempe satisfacti suæ bonitati & amoris erga eos. Adde quod, quum inexcusabilitas non hortatione facta sed rejecta existat, Deus illam non habuerit propositam, nisi prævidens hortationem frustra illis propositum iri. Atque hac ratione non est inexcusabilitas intenta voluntate antecedente hortationis administratrice, sed voluntate consequente hortationis rejectæ punitrice.

Hinc ergo sequitur conclusionem ex falsis propositionibus veram de-

duci non posse. Abbatis Ieacimi dicta secundum hanc nostram explicationem intelligenda sunt, aut eodem vitio laborabunt, quod in tuis dictis jam animadvertimus.

Mandatum Dei quo fidem & penitentiam mandatis quibus Evangelium annuntiat, cum decreto Dei nullo modo pugnare potest. Nulla enim qualiscunque Dei voluntas seu volitio alteri cuilibet contraria esse potest. Potest autem decretum aliquod Deo assignari per inscitiam, quod cum mandato pugnet; potest etiam decretum aliquod Dei, quod ipsi in Scripturis tribuitur, ita explicari, ut necessario in Mandatum Dei impingat. Mandatum quo Deus fidem alicui mandat, declarat Deum velle ut ille, cui Mandatum præscribitur, credat. Si jam quis decretum aliquod Deo ascribat, quo velit ut ille talis non credat, jam illud decretum mandato erit contrarium. Fieri enim non potest ut Deus contradictoria simul velit, quocumque modo aut sub quacunque distinctione voluntas consideretur. Sunt autem contradicentia credere & non credere, velle ut aliquis credat, & velle ut ille idem eodem modo consideratus non credat. Tale autem decretum est, quo dicitur Deus statuisse concursum suum sive generalis gubernationis sive specialis gratiæ denegare, citra quem novit actum fidei præstari non posse ab eo, quem mandato suo ad fidem hortatur. Qui enim vult negare alicui auxilium necessarium ad fidei actum præstandum, ille idem vult ut iste talis non credat. Qui enim in causa aliquid vult, idem recte dicitur & effectum ex ista causa necessario existentem velle. Nam quem-

An mandatum Dei cum eiu, idem decreto pugnare possit?

Ad Minorem.

admodum dici nequit, Deum velle ut ille porro sit, cui conservationis suæ actum denegat, ita quoque dici nequit, velle ut ille actus præstetur ab aliquo, cui concursus & auxilium suum præstando actui necessarium negat. Non enim magis est homini necessarius actus conservationis divinæ, a hoc ut esse perseveret, quam auxilii divini concursus ad hoc ut fidem Evangelio habere possit. Quare si ista nolito efficiendi quod præcipit Deus, de qua tu loqueris, notet concursus Dei, necessarii ad fidem præstandam promissioni, negationem, tum sane impingit in mandatum, & nullo modo cum eo conciliari potest. Habet enim illa huiusmodi negatio rationem impedimenti generalissimi & efficacissimi: sicut nihilum impeditur ne aliquid fiat efficacissime per nolentiam vel voluntatem creandi, & quod est, ne porro sit per voluntatem conservandi. Si isto inquam sensu nolitionem efficiendi intelligis, tum sanè per neutram responsionem tuam Dei voluntatem à contradictione liberat.

Dicis Deum in mandatis & promissionibus non omne id dicere quod decrevit, sed voluntatem suam tantum ex parte proponere. Concedo. At aio, id quod Deus in mandatis & promissionibus dicitale esse, ut Deus citra contradictionem dici nequeat decreto aliquo suo contrarium illius velle aut statuere: alia enim est ratio tacendi nonnulla volita, alia vero contraria volita volendi. Mandato non omne Dei volitum ostendi, sed illud tantum quod probat & à nobis fieri vult, est certum ex ipsa Mandati generalissima notione. At nullum est decretum Dei quo aliquid velit

isti Mandato contradictorium. Velim autem consideres quam inconcinne illa quæ sequuntur enunties. Quæ enim sunt istæ phrasæ? *Deum velle aliquid in aliis, Deum velle conversionem in aliis, & quod ad probationem, cohortationem & media.* Si de voluntate postulandi conversionem ais ista, aliter enuntianda fuerunt: Si de voluntate efficiendi conversionem, etiam aliter. Neutro modo sumpta oratio recte est enuntiata. At puto te de voluntate efficiendi loqui, secundum quam non vult æqualiter conversionem operari in omnibus, à quibus illam æqualiter & eodem jure postulat. In aliis enim illam tantum vult efficere per externam prædicationem, cohortationem, & media sufficientia: Ita enim explico; si ex tua mente, recte quidem, sin autem, velim quæ hic media intelligas, nobis enuclees: in aliis vero eam vult efficere per media efficacia secundum decretum prædestinationis administrata. Hic sane nulla est voluntatum pugna, sed diversi tantum volendi gradus quoad nos, seu potius diversæ Dei secundum diversa objecta volitiones: secundum quos tamen gradus non potest dici volens & nolens idem objectum, volens nempe conversionem & nolens conversionem unius eiusdemque hominis; observatis legibus justæ oppositionis. Velim mihi explicari *quomodo Deus ex animo velit ut in Christum credat ille, quem à Christo alienum esse vult, & cui necessaria ad fidem auxilia negare decrevit;* hoc enim est alicuius conversionem nolle.

Ad Secundam responsionem dico; *Sanda non sufficere ut dicas, voluntatem revelatam non esse adversam voluntati*

Executus prima resp. Periculosè ad hanc diffinitorem.

iudiciis, sed ita esse negotium prædestinationis pertractandum, ut voluntas *iudicantis* in revelatam non impingat: ita enim oppositionis istius terminos puto enuntiandos. Nam voluntas quam *iudicantis* appellas ad revelatam est examinanda, quare hæc cum illa in gratiam reducenda, non illa cum hac concilianda. At velim considerari, quo iure, voluntas revelata contra *iudicantem* distingui solet, quum *iudicantis* Dei etiam sæpissime reveletur. Est enim *iudicantis* Dei ut omnis qui Filium videt & credit in eum, habeat vitam æternam. Deinde vox *iudicantis* in Scriptura semper usurpatur de propensa Dei voluntate quæ beneplacitum dicitur, non de placito Dei generatim: neque potest reprobatio ad *iudicantem* referri: Nam omnis Dei *iudicantis* erga homines est in Iesu Christo; Canentibus Angelis Luc. 2. *ἰν ἀκούειν τοῦ κρινοῦστος*. Quod ad locum Matth. 11. 28. ubi vox *iudicantis* usurpata videtur de placito Dei, quo mysteria regni cælestis abscondit à sapientibus, & revelavit parvulis: respondeo *iudicantis* proprie referendam ad id de quo Christus gratias agit Patri: illud autem est, quod mysteria cælestia parvulis aperuerit. Ita enim legendum: *Ago tibi gratias Pater quod mysteria qua abscondidisti à sapientibus, parvulis revelasti*. Non enim gratias agit Christus Patri, quod mysteria à sapientibus absconderit: oravit enim pro istis mundi sapientibus qui ipsam crucifixerunt. Dicitur enim princeps huius mundi ipsum crucifixisse. 1. Co. 2. 8. & dicitur orasse pro persecutoribus suis, & singulatim qui ipsum crucifixerant.

At quomodo voluntas patefacta

cum voluntate beneplaciti, voce ista ex vulgari sensu usurpata, *semper convenit quoad initium & finem scopumque*, quum voluntas revelata sit sæpe de alio objecto quam voluntas beneplaciti? & si de eodem sit subjecto utraque, non potest idem initium idemque finis & scopus esse utriusque; nisi & beneplaciti voluntate id velit Deus quod revelata se velle declarat. nisi forte idem initium intelligatur univerte Deus, & idem finis gloria Dei. Quod vero *diversa sæpe videatur, imò in speciem contraria voluntas revelata decreto Dei, & quidem quoad modum proponendi*, id verum est, si id videri, tribuis hominibus imperitis, & volendi modos diversos objectaque varia non bene distinguuntibus: qui autem recte hæc introspiciunt & iudicant, iis ut diversæ, nunquam tamen contrariæ videntur duæ istæ voluntates Dei.

Quod ad *mortem Ezechie & excidium Ninivitarum* attinet, Deus scivit ad justitiam suam pertinere, nisi illam misericordia temperaret, Ezechie vitam abrumpere & Ninivitis excidium immittere: quod etiam justitiæ suæ jus per Esaiam illi, & Ionam istis, denuntiari voluit. At noluit Deus istum justitiæ suæ affectum explere nisi intercedente misericordiæ decreto; quo statuit neque mortem Ezechie neque excidium Ninivitis esse inferendum, nisi antea præmonitis ut per preces vultum Dei quærerent, & malum deprecarentur; quod si facerent, illis parcendum esse. Facturos autem scivit, gratia quippe & auxilio divino, quo cooperari statuerat externæ predicationi adjutos: atq; ita decrevit vitam Ezechie prorogare, & Ninivitarum urbem ab interfectione conservare.

Nulla itaque hic ne apparens quidem contrarietas.

De voluntate Christi humana & divina quod dicis, ad præsens negotium non facit. Vera enim ibi fuit dissensio: at non mirum, quum volitiones istæ non fuerint unius principii, licet unius fuerint personæ, duas in se naturas & propterea voluntates duas compleat. At liceat & hoc mihi addere, quod Christus & liberari voluerit & non liberari. Dixit enim ut homo, *Pater transeat à me calix iste*: & correxit se ipse ut homo, dicens: *Non mea sed tua voluntas fiat*: quod de humana voluntate intelligendum esse apparet, propterea quod Patris & Filii qua Deus est una eademque sit voluntas, ut una natura. Dicam verbo, Christum secundum externum hominem voluisse liberari à morte instante, ac secundum internum hominem subiecisse se voluntati divinæ. Et si mihi permittas, dicam, affectum in eo fuisse & desiderium liberationis, non volitionem. Volitio n. sequitur extremum rationis & sapientiæ iudicium, desiderium sequitur antecedens sensuum seu affectuum iudicium.

Quod Abraham acceperat Sodomitis decreto Dei exitio devotos, Scriptura non dicit; quod idem ex fide orare potuerit pro iis, quos scivit decreto Dei irrevocabili exitio devotos, non fit mihi verisimile. Pro talibus enim orandum non est. Iubet enim Deus ne Hieremias oret pro populo quem iam irrevocabili suo decreto & voluntate consequente captivitati & exitio destinaverat & devoverat. Licet enim ad preces pro quibusvis rebus impetrandis non requiratur, ut quis certo credat rem quam expetit,

certo futuram; necesse tamen est, ut mens precantis certo credat, Deum pro sua omnipotentia & misericordia, id quod rogatur, facere & posse & velle, siquidem norit id gloriæ suæ conducere. At quod Deus decrevit non facere, quodque significavit absolute se non facturum, hoc stante isto decreto neque facere potest, neque unquam facere volet, & fas non est homini fideli Deum precibus suis pro ista re sollicitare, si ipsi Dei decretum fuerit patefactum.

Tertia responsio est, Deum creditoris instar posse iubere quod ipse nolit facere. At æquivocatio est seu amphibologia in verbis, quod ipse nolit facere. Intelligi enim potest vel de concursu Dei necessario ad faciendum quod jubet, vel de efficaci, quo certo fit quod jubet. Si de hoc, verum est. At nulla vel species pugnæ seu contrarietatis est inter hæc duo, *postulare seu iubere ut aliquid fiat, & efficere id non efficere*. Si de illo, verum non est; Non enim jubet Deus, ad quod efficiendum necessarium auxilium denegar, nisi quis sua culpa le gratia ista privarit & auxilio indignum fecerit. Ius enim creditoris manet, etiamsi qui debet factus sit non solvendo suapte culpa. Verum res ita non habet in mandato, quo fides præscribitur: fides enim in Christum non includitur debito, quod homo secundum primævam suam ad imaginem Dei creationem & institutionem solvere Deo tenebatur. Illa enim necessaria esse cepit, postquam Deus impetrandæ salutis conditionem ab obedientia legali in fidem in Christum transtulit.

Exhibitio Mediatoris est, tum qua Definitio gradus certitudinis exhibuit hostiam

hostiam pro peccatis mundi, tum qua pater Mediatorem mediationis munere functum & remissionem peccatorum æternamque redemptionem nactum per Verbum & Spiritum suum offert mundo per illum reconciliatio. Illa pertinet ad salutem comparandam, hæc ad eandem applicandam per fidem in eundem Mediatorem. Illa est executio destinationis & promissionis, hæc cum oblatione, quam in promissione consideravimus, coincidit. At exhibitio illa quæ abs te definitur, non est applicatio in immediatè præcedanea; intercedit enim inter illam exhibitionem & applicationem exhibitio Mediatoris per Verbum & Spiritum sanctum.

At quæ de pretii à Christo soluti virtute & efficacia dicitur, consideratione indigent diligentiore. Ais efficaciam pretii quoad meritum & operationem infinitam esse; at distinguis inter efficaciam potentialem & actualem. Et potentialem quidem ita definis, ut cum sufficientia pretii pro redemptione totius mundi idem sit. At phrasi Theologis hæctenus ignorata, qui simpliciter inter efficaciam & sufficientiam meriti Christi distinxerunt. Et nescio an non absurde efficaciam potentialem appelleretur, propterea quod contradicens sit in adjecto. Omnis enim efficacia est actualis, prout vox ista Theologis hæctenus est usurpata. At omnis phrasibus res consideretur. *Λύτρον* seu pretium mortis Christi sufficientiam universale esse dicitur; at efficaciam particularem, hoc est, sufficientem ad redemptionem totius mundi, & expiationem omnium peccatorum: at efficaciam illius ad omnes universum non pertinere; quæ efficaciam consistit in applicatio-

ne actuali per Fidem & Sacramentum regenerationis, ut loquitur Augustinus & Prosper Aquitanicus. Si idem sentis, benè est, & non admodum contradico. Verum si rectè te intelligo, videris mihi pretii istius sufficientiam non simpliciter agnoscere, sed cum adjecta conditione, siquidem Deus voluisset illud offerri pro peccatis totius mundi; atque ita quod Scholastici categoricè enuntiabant. Christum mortuum esse pro omnibus & singulis sufficienter, id ex tua mente sub hypothese est enuntiandum, hoc nempe sensu: Christi mors esset sufficiens pretium pro peccatis totius mundi & plurium mundorum, siquidem Deus voluisset illam pro omnibus hominibus offerri. Quo sane sensu sufficientia simpliciter tollitur. Si enim non est *λύτρον* oblatum & solutum pro omnibus, jam non est *λύτρον*, nedum sufficiens pro omnibus. *Λύτρον* enim est, quod oblatum & solutum est. Posset itaque mors Christi dici sufficiens redimendis omnium hominum peccatis, si Deus illum pro omnibus mori voluisset: at *λύτρον* sufficiens dici nequit, nisi re ipsa pro omnibus sit solutum. Quare etiam Dominus Beza *ἀκούρο- λογίας* notat in ista distinctione, propterea quod peccatum simpliciter sufficiens dicitur, quod non est tale, nisi sub hypothese jam explicata. At vero mi Perkinsæ, Scriptura apertissime dicit multis locis, *Christum pro omnibus*, & *pro mundi vita* esse mortuum, idque mandato & gratia Dei. Decretum autem Prædestinationis nihil præscribit universalitati pretii per mortem Christi pro omnibus soluti. Est enim morte Christi eiusque propria efficacitate posterius.

Nam

De virtute
λύτρον
& Mediatoris
soluti, consi-
deratur per
omnes Per-
kinsæ

Nam pertinet ad applicationem beneficiorum, morte Christi nobis partorum: at morte est pretium, quo ista beneficia sunt comparata. Perperam igitur dicitur & ordine inverso, cum *Christus pro electis tantum ac prædestinati mortuus* dicitur. Prædestinatio enim non tantum morte, sed & merito mortis Christi innititur: & propterea non mortuus Christus pro prædestinatis, sed prædestinati, pro quibus Christus est mortuus, licet non omnes. Nam mortis Christi universalitas latius se extendit objecto prædestinationis. Vnde etiam concluditur, mortem Christi eiusque meritum prædestinationem natura & ordine antecedere. Et quid est Prædestinatio aliud, quam præparatio gratiæ nobis morte Christi parte & comparatæ? & præparatio ad applicationem pertinens, non ad ipsam gratiæ nondum existentis acquisitionem. Decretum enim Dei quod statuit Christum dare mundo Redemptorem, eumque statuere caput fidelium tantum, prius est decreto, quo statuit gratiam morte Christi partam nonnullis actu ipso per fidem applicare.

At inquis, *Christus non sacrificat pro iis pro quibus non orat. quia intercedere & sacrificare sunt coniuncta. At non orat pro omnibus sed tantum pro electis & credentibus. Ioh. 17. v. 9. & orando se offert Patri. Ergo non sacrificat pro omnibus: & per consequens, mors eius non est pro omnibus hominibus.*

Resp. Propositionem mihi non videri usque quaque veram. Sacrificatio enim prior est intercessione. Non enim potuit cælos penetrare ut intercederet pro nobis in conspectu Dei, nisi per sanguinem carnis suæ: atque ita prior, ut sacrificatio perti-

neat ad meritum, intercessio ad meriti applicationem. Dicitur enim Mediator merito & efficacia applicandi. Meritum acquisivit sacrificio; pro applicatione intercedit: utrumque facit ut Sacerdos, at eandem applicationem actu peragit, ut Rex & Caput Ecclesiæ suæ. Verum quidem est, Christum in diebus carnis suæ preces cum lachrymis Deo Patri obtulisse; at istæ preces non sunt factæ pro impetranda applicatione bonorum promeritorum, sed pro assistentia Spiritus ut consistere posset in certamine. Si vero & preces tum obtulit pro impetranda applicatione, illæ nitebantur Sacrificio peragendo, tanquam peracto. Atque hoc ordine inter se conjunguntur sacrificium & intercessio. Ad minorem quod attinet, Resp. Christum etiam orasse pro non electis. Nam oravit pro iis qui crucifixerunt eum, pro inimicis suis, inter quos & non electi fuerunt. Principes enim seculi illum crucifixerunt, at plurimis illorum sapientia Dei & virtus, quæ est Christus, non est revelata. Secundo, præcationem Christi, quæ Ioh. 17. præscribitur, peculiariter fuisse instituta pro credentibus & credituris, & quidem ad impetrandum & applicandum illis bona sacrificio mortis ipsius promerenda. Petit enim ut *unum sint cum Patre & Filio, sicut Pater & Filius unum sunt*: quod petere non potest, nisi reconciliatione peracta re ipsa, aut considerata à Deo ut peracta. At vero non est eadem ratio orationum precum Christi. Tertio dico *Mundi* vocabulum isto loco Ioh. 17. significare proprie illos qui Christum in verbo Euangelii ipsis annuntiatum rejiciebant, rejeçturiq; postmodum

erant.

*Respondetur
aut alias rati-
onibus pro ar-
gum.*

ad primam.

erant. Quod apparet ex oppositione: *Non pro mundo rogo, sed pro iis quos dedisti mihi, quos describit credentes & credituros. Quemadmodum & multis aliis locis Mundi vocabulum usurpatur. Ioh. 1. 10. Mundus enim non agnovit. Ioh. 3. 19. Lux venit in mundum, sed dilexerunt homines potius tenebras quam lucem. Ioh. 14. 17. Mundus non potest recipere Spiritum veritatis. Ioh. 16. 8. 9. Spiritus sanctus arguet mundum de peccato, eo quod non credidit in me. Ioh. 14. 22. Quid est cur te nobis conspicuum sis exhibiturus, & non mundo?* Ergo sacrificiationis amplitudo non est intercessionis exiguis terminis circumscribenda.

Quo pacto autem cum iustitia Dei & sacrificii Christi infinito valore conveniat, quod ita *precatio sit expiatoria & Canon sacrificii*, velim ex Illyrico intelligere. Ego existimo Christum à Patre non tantum non petiisse ut sacrificium suum gratum haberet, sed ne petere quidem potuisset: si verum est quod Ecclesiæ nostræ uno ore docent & consentunt, Christi sacrificio Dei iustitiæ plenissimè satisfactum esse. Illud autem sit in Missa Pontificia, quo etiam alludunt ista verba, Canon sacrificii.

At verba conclusionem tuam continentia mirabilia sunt: & nullum rectum sensum habentia. Quid enim est Christum *destinatum esse* *ἀποστολῆς* Filii *intercessione & oblatione*. Intercessio est *ἀποστολῆς* posterior. Ergo hoc per illam non destinatum. Oblatio est ipsius *ἀποστολῆς*, ergo prior intercessione, & nullo modo ipsius *ἀποστολῆς* destinatoria: Sed actio oblatoria. Quin & ipsum *ἀποστολῆς*, quod jam sæpe dixi, prius electione est. Electio enim est ad vitam, quæ non est nisi

per oblationem pretii. Nisi dicamus electionem esse ad vitam jam non existentem neque dum promeritam, ne in decreto Dei quidem. *Agnus enim mactatus est ab initio mundi.*

Progrederis porro, & aliis argumentis eandem sententiam confirmare conaris, at frustra. Verisimilitudinem enim aliquam habere videntur, at veritatem nullam. Dicis: *Christum tantum illorum esse Mediatorem, quorum personam sustinuit in cruce. At Electorum tantum sustinuisse in cruce personam. Ergo Electorum tantum esse Mediatorem.*

Respondeo ad Majorem non esse de essentia seu natura Mediatoris, ut alicuius personam sustineat. Est enim Mediator inter duas partes dissidentes constitutus. Itaque qua Mediator neutrius personam sustinens. Nisi forte illa Mediationis ratio sit necessaria, quæ postulet ut Mediator personam sustineat partis alterius. Ratio autem ista locum habet in Mediatione, quam postulavit iustitia Dei. Illa enim nullam reconciliationis viam cum mundo peccatis obnoxio mire voluit, nisi Mediator de satisfactione sponderet, & eam jure fidejussoris re ipsa præstaret. Atque hoc est quod dicitur.

2 Cor. 5. 19. & 21. Deus in Christo reconciliavit sibi mundum, Christum pro mundo peccatum, hoc est hostiam pro peccato, faciendo. Atque hoc sensu vere dicitur, Christum non esse Mediatorem nisi illorum quorum personam sustinuit. Sacrificii inquam respectu: omnis enim Pontifex pro hominibus constituitur apud Deum. Hebr. 5. 1. Distingui etiam hic potest inter actum quo reconciliatio impetratur, & ipsum actus istius apoto-

Adsecundum.

Tollitur by 2 postibus m. 2. 1015.

De dicto Illyrico.

lesma, quod est reconciliatio. Actus inapetrans reconciliationem est oblatio in cruce à Christo peracta. Apotelesma est reconciliatio. Respectu actus sustinuit nostram personam; nos enim meriti eramus mortem: non respectu apotelesmatis. Nam effectus ex oblatione existens nicitur dignitate & excellentia personæ Christi, non nostra, quorum personam sustinuit. Imò si distinctius illa licet considerare; dicam, Christus non actus. i. oblationis, sed passionis respectu nostram personam sustinuisse. Factus enim est pro nobis execratio, & factus hostia pro peccato. Vnde apparet, quum omnes in universum homines sint peccatores & maledictioni obnoxii, & Christus humanam naturam omnibus communem assumpserit; verisimile esse quod omnium hominum personam sustinuerit.

*Demonstratur
falsitas Mi-
nisti.*

I.

At hoc videmus in Minore syllogismi tui, quæ ita habet. *At Christus electorum tantum personam sustinuit in cruce, ubi duplex mihi occurrit labes. Vna falsitatis, altera duplicitatis. Falsitas in eo est quod Christus dicitur tantum personam Electorum sustinuisse in cruce. Probo. Quia Scriptura hoc nusquam dicit. Imo contrarium dicit plurimis locis. Christus dicitur agnus Dei qui tollit peccatum mundi. Ioh. 1. 29. Deus dicitur ita dilexisse mundum ut Filium suum dederit. Ioh. 3. 16. Christus dicit se carnem suam dare pro mundi vita. Ioh. 6. 51. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. 2. Cor. 5. 19. Christus est propitiatio pro totius mundi peccatis. 1. Ioh. 2. 2. Samaritani dicunt, Ioh. 4. 42. Nos scimus hunc esse vere salvatorem illum mundi Christum. Item Ioh. 4. 14. Nos vero spectavimus & testamur Patrem mi-*

sisse Filium, qui esset Salvator mundi. Quod vero mundi vocabulo istis locis simpliciter tota hominum universitas intelligatur, rum ex ipsis, tum ex usu Scripturæ est manifestum. Nullus autem meo iudicio locus est in tota Scriptura, in quo mundi vocabulum Electos significare, citra controversiam possit demonstrari. Dicitur etiam Christus pro omnibus mortuus. Heb. 2. & alibi. Dicitur Salvator omnium hominum maxime fidelium. 1. Timoth. 4. quæ vox de conservatione in hac vita nequit explicari citra torsionem & injuriam. Christus etiam dicitur, 1. Tim. 2. 4. Mediator Dei & hominum: dicitur mortuus pro infirmis, pro impiis, pro peccatoribus. Rom. 6. 8.

Accedit huc quod ante breviter monui. Quod una est causa totius generis humani, omnes ex æquo in peccatis concepti & nati, & filii iræ: & quod Christus assumpsit humanam naturam omnibus communem, non ex Abrahamo tantum & Davide, ut Mathæus recenset genealogiam Christi; sed etiam ex Adamo, ad quem Lucas ascendit cap. 3. Obtulit ergo carnem quam habuit communem cum omnibus. Heb. 2. 14. *Quemadmodum pueri, &c.* Obtulit carnem istam pro causa & culpa communi, nempe pro peccato mundi, cuius respectu nulla est inter homines differentia: & jungit hanc causam Apostolus ad Heb. 2, super citato, *ut per mortem aboleret illum, qui mortis habet imperium.*

Accedat horum dignitas & excellentia personæ, quæ potuit *ut pro* offerre æquivalens culpæ omnium hominum in universum. Veniat in considerationem gratiosus & tener affectus Dei erga humanum genus, quæ

II.

III.

quæ in Scripturis generali voce φιλαδελφία dicitur. Tit. 3. 4. Quæ sane vox generatim, significat amorem Dei erga homines: qui affectus Deo tribui nequit, si Deus ullum hominem citra meriti ipsius & peccati considerationem odio prosequatur.

Scio responderi à nonnullis, Deum neminem quidem odisse nisi propter peccatum, sed odio suo iusto destituisse, hoc est, reprobasse nonnullos citra peccati considerationem; sed invertitur isto pacto rerum ordo: non enim odit Deus quia reprobatur, sed reprobatur quia odit; reprobatur autem peccatore, quia peccator & peccatum ex æquo illi invisa & exosa sunt. Odium est affectus in Deo, quo injustitiam & injustum odit, sicut in eodem est amor erga justitiam & justum. Reprobatio est actus Dei internus in proposito, externus in executione; & actus posterior affectu est, ordine naturæ. Destinatio autem ad odium qualitercunque illa consideretur, necessario habet hæc duo præcedentia, odium adversus injustitiam, & prævisionem quod homo sua culpa injustitiam sit admissurus, sive commissurus.

Scio quidem φιλαδελφίαν istam Dei non esse omnimodo æqualem erga omnes & singulos homines, sed & nego tantum esse discrimen istius erga homines amoris divini, ut cum hisce non nisi secundum legis rigorem suæ agere instituerit, cum aliis vero secundum misericordiam suam & gratiam in Christo Evangelio ipsius explicatam. Secundum illum rigorem cum Angelis lapsis agere voluit, secundum hanc gratiam cum omnibus hominibus in Adamo

lapsis. Omne enim bonum, quo etiam misericordia & longanimitas compræhenditur. Exod. 33. 19. & 34. 6. 7. statuit in hominum salute vel salvatione ostendere. Nisi discrimen illud quod plerique Theologi statuunt inter Angelorum & hominum lapsum, tollere magna ex parte velimus. Dicunt enim Angelos lapsos citra spem restorationis, homines vero restaurari posse in integrum: causamque assignant, quod Angeli proprio motu & instinctu, homo Angelo malo instigatore & suasore peccaverit.

Addamus hisce omnibus coronidis vice propriam & immediatam mortis passionisque Christi effectivam, & videbimus ab illa hominum neminem excludi posse. Illa autem est, non actualis peccatorum ab his & illis ablatio, non actualis peccatorum remissio, non justificatio, non actualis horum & illorum redemptionis, quæ absque fide & Spiritu Christi nemini contingunt; sed reconciliatio Dei, remissionis, justificationis & redemptionis apud Deum impetratio: qua factum est ut Deus jam possit, utpote justitia, cui satisfactum est, non obstante, hominibus peccatoribus peccata remittere & Spiritum gratiæ largiri: ad quæ effecta cum peccatoribus communicanda propendebat quidem jam ante ex misericordia; Ex illa enim Christum dedit mundo Salvatorem, at per justitiam ab illorum actuali productione impediatur. Interea Deo jus suum integrum manet illa bona (quæ ipsius sunt ex natura, quorum communicationem peccatoribus hominibus desiderabat ex misericordia, at obstante justitia, actu instituere non poterat, & quæ

IV.

jam iustitia ipsius sanguine ac morte Christi pacata actu potest largiri) iis quibus visum, & istis conditionibus quas præscribere voler, impartiri. Propterea quod ipse ut pars læsa modum reconciliationis præscribere potuit, quem & præscripsit, constantem morte & obedientia Filii sui: & quod ipse idem nobis dedit illum qui Mediatoris munere pro nobis esset functurus. Quod si jam statuamus ullum hominem ab isto effectu excludi, statuimus simul Deum illi peccata non remittere, non quia nolit cum possit, sed quia non possit, utpote iustitia obstante, & quia voluit non posse: propterea quod voluerit iustitiæ suæ satisfieri antequam peccata cuiquam remitteret, & noluerit iustitiæ suæ pro illo tali satisfieri. Et contra, si statuamus talem Mediationis rationem, qualem tu Perkinsæ concipere videris, ut omnium Electorum tum peccata actu ab illis ablata & in Christum translata sint; qui pœnam pro illis passus, illos actu ipso à pœnis liberaverit, tum obedientia ab illo postulata fuerit, qui illam præstitit & vitam æternam illa præstatione non sibi sed illis meruerit; non secus quam si ipsi hunc Mediatorem nostro loco constituissemus, & per eum Deo solvissemus debita nostra; jam simul statuendum est secundum ipsum iustitiæ Dei & legis rigorem electis deberi & immunitatem à pœnis & vitam æternam, eosque ista bona à Deo postulare posse jure solutionis & emptionis: absque eo ut Deus ab iis postulare possit ullo jure fidem in Christum & conversionem ad ipsum. Quantis autem absurditatibus & hæc & illa sententia laboret, non facile est dicere, Vnico saltem

argumento hanc, & altero istam refutabo. Si Deus noluit per Filii sui mortem sibi satisfieri pro peccatis aliquorum hominum, jam noluisse potest ab illis fides in Christum postulari, nullo jure illi propter infidelitatem condemnari, neque Christus iisdem ullo jure iudex statui. Posteriorem sententiam confutro argumento validissimo ex Scripturis Apostolicis desumpto. Iustitia à Christo præstita non est nostra qua præstita sed qua per fidem nobis imputata, adeo ut ipsa fides nobis ad iustitiam imputari dicatur. Rom. 4. 5. Quæ phrasis recte intellecta clarissimam lucem toti huic tractatui adferre potest. Concludo itaque Christum omnium in universum hominum personam sustinuisse, eo quo dictum est modo, & non electorum tantum.

Ακυρωσις in eo noto, quod dicitur Electorum personam sustinuisse in cruce, quum electus nemo nisi in Christo mortuo & resuscitato, & qui jam à Deo caput Ecclesiæ Servatorque eorum sit constitutus, qui in ipsum essent credituri, ipsique ad salutem obtemperaturi. Non ergo electi, cum ipse adhuc in cruce penderet, intellige in præsentia Dei: quare nec illorum tanquam electorum personam sustinere potuit in cruce. Et propterea etiam inconcinne dicitur Christus reproborum personam sustinuisse, quia nec reprobatio tunc locum habuit. Sustinuit autem personam hominum peccatorum, impiorum, Dei inimicorum, citra considerationem seu distinctionem electionis & reprobationis. Patet igitur ex hoc responso, isto argumento concludi non posse Christum esse tantum Electorum

Notatur in eadem, ακυρωσις.

Media-

Mediatorem, Mediatoris opere restricto ad oblationem in cruce peractam.

*Consideratur
argumentum
quo secunda
ratio urgetur.*

Producis insuper aliud argumentum sententiæ tuæ probandæ, & inquis. Quicquid Christus passus est & egit quatenus redemptor, idem in illo & cum illo passi sunt & egerunt omnes redempti. At Christus ut redemptor mortuus est, resurrexit, ascendit, sedit ad dextram Patris. Ergo in illo & cum illo mortui sunt, resurrexerunt, ascenderunt, sedent ad dextram Patris omnes redempti. Subsumis deinde. At soli Electi in & cum Christo moriuntur, resurgunt, ascendant, sedent ad dextram Patris. Ergo illi soli redempti. Nos singulas argumentationis partes ordine inspicimus & examinabimus.

*Negatur maior pro-
fallo-
gismi.*

Propositio profyllogismi mihi videtur notoria falsitate laborare, quæ etiam facile demonstrari potest. Confundit enim passiones actionesque quibus peracta & impetrata est redemptio, cum ipso redemptionis apotelesmate, & applicatione redemptionis. Redemptio enim notat non passionem, non actionem ullam Christi, sed passionis & actionis apotelesma, & eventum fructumque. Et propterea passiones & actiones Christi præcedenæ sunt redemptionis, redemptio autem præcedenæ applicationis. Ex applicatione vero dicuntur redempti. Ergo quod Christus passus est & fecit ad impetrandam redemptionem, hoc non sunt passi neque fecerunt redempti. Non enim erant tum temporis redempti; sed per illas actiones redemptio impetrata est, illisque deinde per fidem applicata, atque ita demum redempti. Et natura ipsa rerum clare evincit, redemptorem & redemptos relata esse dis-

quiparantiæ; quorum illud sit fundamentum, hoc terminus, non viceversa: & propterea in illo causam comprehendi alterius, & causam quidem sua efficacitate functam: unde sequitur, redemptos non egisse id quod redemptor fecit: quia sic fuerint redempti ante actum redemptionis à redemptore præstitum & redemptionem impetratam. Si dicas te redemptos non considerare qua redemptos, sed qua homines redimendos. Resp. Quocumque modo considerentur, nunquam vere dici, quod illi in & cum Christo fecerint, quod Christus ipsorum redimendorum causa fecit. Redimendi enim non sunt in Christo neque cum Christo: itaque neque in illo neque cum illo quidquam pati aut facere poterunt. At passi & fecerunt in illo ut vade & fidejussore, inquis. At, inquam ego, ut fidejussore non ab ipsis sed à Deo pro illis constituto, & cui à Deo impositum sit munus redemptionis. Verum quidem quod ab hominibus assumpserit naturam in qua redemptio erat peragenda: sed ille obtulit eandem, non homines in illo. Quod si hoc respectu dicantur in illo passi, quia natura ipsorum in persona Christi passa sit: vides & hoc pacto generalem esse redemptionem ad omnes, quorum eadem est natura. Forte respicias ad locos illos Scripturæ ubi nos dicimur Christo commorari, sepulti cum eo, & cum eo resurrexisse. Rom. 6. v. 3. 4. 5. At male illos locos explicas, si ad præsens negotiorum pertinere arbitraris. Agitur enim illis locis de crucifixione, morte, sepultura, resurrectione, quas ipsi in propriis singuli personis perpetimur & experimur. At illæ non sunt redemptiois meritoria, ut crucifixio,

mors, &c. Christi. Deinde illis locis peragitur negotium nostræ in Christum per fidem inquisitionis & cum illo communionis, quæ pertinent ad applicationem redemptionis: hic vero agitur de ipsa redemptio- nis impetratione & actibus ad illam pertinentibus. Sensus enim illorum locorum est. Quod nos per fidem Christum inſiti ex illo vim Spiritus accipiamus, qua vetus noster homo crucifigitur, moritur, sepelitur, & nos in novam vitam resuscitatur & resurgimus. Unde apparet illa ad præsens negotium omnino non pertinere.

Assumptionis rectus sensus est, quod Christus redemptionis munere fungens mortuus sit, resurrexerit, ascenderit ad cælos. Non enim est redemptor antequam se Patri in mortem offerat & ex mortuis resurgat. Dico brevius, Christum mortuum esse & resurrexisse, quatenus est Redemptor officii impositione & susceptione, non eiusdem præstatione. Nam mors & resurrectio Christi ad officii Redemptoris functionem pertinent. Hinc jam apparet quo sensu conclusio vera sit. Non illo quem tu intendis, quasi illi, quos redemptos vocas, in persona Christi mortui sint & resurrexerint; sed quem ego explicui jam paulo ante, sensu inquam pertinente non ad impetrationem redemptionis, sed ad redemptionis impetratæ applicationem. Christus enim dicitur *ingressus in sacrarium, æternam redemptionem natus. Heb. 9. 12.* quam redemptionem misso cælitus Spiritu sancto communicat cum credentibus.

His ita consideratis, id quod subsumis, contra hanc quam ego defendo, sententiam non facit. Nam ve-

re solis Electis convenit isto sensu quem explicuimus cum Christo mori, resurgere, ascendere, & sedere ad dextram Patris. Et illi, ratione inquisitionis in Christum & applicationis beneficiorum Christi, communionisque cum Christo redempti dicuntur. *Apoc. 5. 9. 10. Dignus es qui accipias liberum & aperias eius sigilla, quoniam mactatus es, & redemisti nos Deo per sanguinem tuum ex omni tribu, & lingua & populo, & natione. Et fecisti nos Deo nostro Reges & Sacerdotes, & regnabimus super terram.* Sic *Apoc. 14. 3. 4. Empti ex terra & ex hominibus* dicuntur iidem. Notandum autem quod illa subsumptio ex antecedentibus sit inconsequens, nisi prosyllogismi propositioni addatur particula restrictiva, hoc pacto: Quidquid Christus passus est & egit, hoc in eo & cum eo passi sunt egeruntque omnes & soli redempti.

Quæ vero jam adfers probandæ isti subsumptioni, facile à me admittuntur isto quem explicui sensu. At quæ præterea adfers ad enucleandum sensum tuum, animadversionem mereantur. Ita enim peccata illorum pro quibus Christus mortuus est, condemnata sunt in carne Christi, ut illi non eo facto liberentur à condemnatione, nisi re ipsa credant in Christum. Nulla enim est *condemnatio iis qui sunt in testis Christo, qui non secundum carnem sed secundum Spiritum ambulant.* Rom. 8. v. 1. Perpetuus est error confusionis dispatatorum, seu compositionis dividendorum. Impetratio enim & ipse actus impetratorius confunditur cum applicatione, & ille in huius locum substituitur.

Tertio inquis, *victima expiatrix san-* Ad tertiam
dificat eos pro quibus est victima. Ad rationem.

eosdem

*Adsumptio
eiusdem datur*

*Conclusio
quædam sensu
vera.*

*Consideratio
subsumptum.*

eosdem enim pertinere victimam & sanctificationem. At Christus Electos solos & credentes sanctificat. Ergo Christus pro solis Electis & credentibus est victima.

Respondedo ad Majorem. Victima expiatrix sanctificat non qua oblata sed qua applicata. Quod planissime videre est in loco abs te citato. *Heb. 9. 13. 14.* Cuius enim iuvenæ aspergens inquinatos sanctificat: ita & Christi sanguis adpersus. Qua de causa sanguis asperfusionis dicitur *Hebr. 12. 24.* Non secus atque illi qui non tantum cædebant agnum paschalem, sed & postes ædium suarum sanguine illius adpergebant, præteribantur ab Angele percutiente. Deinde si particula ista, *pro quibus*, significat non tantum oblationem, sed etiam oblationis fructum & utilitatem, concedo Majorem. At non agitur hic de applicatione victimæ Christi, sed de oblatione tantum, quam Scriptura simpliciter factam dicit *pro hominibus Heb. 5. 1.* Inter oblationem autem & applicationem seu sanctificationem fides interveniat necesse est. Quare oblatio victimæ facta non pro fidelibus, verum pro hominibus peccatoribus, hac tamen conditione ut non sanctificet nisi credentes in Christum. Quare, etiam Minore concessa concludi nequit, Christum pro solis Electis se obtulisse, quum Electio ipsa oblatio sit posterior; utpote facta in Christo oblato, mortuo, resuscitato, æternamque redemptionem per sanguinem suum adepto. Addis porro Christum perfectum salvatorem esse eorum quos salvat, non merendo tantum, sed & efficaciter salutem operando. At quis negat hoc? Sed distinguuntur duæ hæc functiones & operationes Christi, salutis nempe per peccatum amissæ,

recuperatio per sanguinem Christi, & salutis sanguine partæ actualis per Spiritum sanctum communicatio seu applicatio. Illa fidei est præcedanea, hæc fidem ex decreto Dei postulat præcedentem. Quare licet Christus non dicatur perfecte servare illos qui actu non salvantur, tamen Salvator dicitur etiam aliorum quam fidelium. *1. Tim. 4. v. 10.* Qui locus quomodo commodè explicari possit, nisi per distinctionem vel salvationis sufficientis, & efficacis, vel salutis recuperatæ & applicatæ, non video. Loci quos ex Patribus citas, partim ad præsens negotium non faciunt; partim faciunt quidem, sed nihil aliud docent, quam quod mors & passio Christi, quæ sunt sufficiens pretium pro redimendis omnium hominum peccatis, solis electis & fidelibus re ipsa proficit ad salutem. Quæ de applicatione dicitur probantur: sed velum te recte inter istam & quæ illam præcedunt distinguere.

Ex hisce jam dictis apparet, decretum dandi Mediatorem & per Mediatorem salvandi fideles, prius esse decreto Prædestinationis, quo hi destinantur saluti in Christo, isti condemnationi extra Christum positi. At decretum Electionis dicitur causam esse ac principium omnium in hominibus salutarium donorum & operum. Concedo, sed non qua decretum electionis, verum qua decretum conferendi gratiam. Qua vero est Electionis decretum, est causa cur hisce solis gratia conferatur: opponitur enim reprobationi, & illam necessario infert. Nulla enim Electio citra reprobationem; & nomen ipsum Electionis dilectionem significat cum secretionem non dilecti, saltem non isto

Exponitur
Major.

Applicatio
Mediatoris.

Concluduntur
qua habemus
de Electionis
distia.

isto modo & gradu, restringiturque dilectionem ad hosce qui Electi dicuntur, exclusis aliis ab eadem, qui non Electi seu reprobi dicuntur. Quatenus ergo isto actu, qui Electio dicitur, salutaria dona conferuntur alicui, est propria dilectio: qua restringitur illa collatio ad nonnullos exclusis aliis, electio dicitur. Vnde apparet primo dilectionem istam quæ est secundum Electionem, non minore futuram erga Electos, quam nunc est, etiamsi non esset secundum Electionem, hoc est, etiamsi omnibus in universum hominibus eundem favorem & amorem suum Deus declararet. Secundo illos qui dilectionem in Christo causam faciunt salutis hominum & solam quidem, non facere injuriam gratiæ, etiamsi dilectionem illam negent esse secundum Electionem, hoc est, ad paucos decreto aliquo Dei restrictam. Negant quidem quod verum est, sed citra gratiæ & misericordiæ injuriam; præsuppono enim illos eandem dilectionem statuere causam salutis, quam statuunt qui Electionem urgent. Scio quidem Augustinum adversus Pelagianos sæpe dicere, *qui gratiam faciunt omnibus communem gratiam ipsam negare*; sed id non est in universum verum: valet autem contra Pelagianos & omnes istos qui tum temporis gratiam faciebant universalem. Nam gratiam interpretabantur donum omnibus ex æquo in natura prima per creationem collatum. Fateor quidem ex universalitate gratiæ consequentias nonnullas deduci posse, quæ universalitatem gratiæ ipsi gratiæ qua salvantur Electi indirecte adversari commonstrabunt. At sciendum non omnes teneri istas consequentias ita

accurate inspicere; & velim hoc aperte commonstrari abs te Perkinse. Multum enim efficies, non ad tuam quidem, quam hic speciatim tractas, sententiam probandam; sed ad electionem & reprobationem in universum confirmandam. At dicit aliquis, per reprobationem nonnullorum, hoc est, per dilectioni junctam electionem, electos de amore Dei erga se indebito magis convinci, quam si omnibus citra discrimen iste idem amor a Deo præstaretur. Fateor sane, & Scriptura sæpe isto argumento utitur: At potest etiam citra istud argumentum gratuitus & indebitus erga nos amor comprobari & cordibus nostris obsignari. Vnde etiam apparet nullam esse absolutam necessitatem istius argumenti producendi. Hæc autem non dico, quod velim dogma de Electione in Ecclesiis non doceri. Absit. Sed ut commonstrem moderatè idem tractandum esse, & citra offensam fidelium infirmiorum: qui eo ipso quod audiunt se de salute certos esse non posse, nisi de Electione credant id quod docetur cum rejectione aliorum, dubitare incipiunt, an sensus quem aliquando de salutis certitudine perceperunt, Sp. sancti testimonio, an vero cuidam persuasioni & præsumptioni sit tribuendus. Hæc scribo expertus. Atque hæc de Electione. *Reprobationem* illi oppositam jam videamus.

Definis autem decretum *Reprobationis* dupliciter. Primo dicis esse *opus divine providentiæ, quo Deus decrevit certos homines præterire quoad gratiam supernaturalem, ut iustitiam & iram in illorum debito exitio declararet.* In qua definitione quatuor mihi videor *σφάλματα* notare posse, quæ mon-

Examinatur prior definitio decreti Reprobationis.

nonstrabo, Perkins optume, si te volente possum. Primum *opis* est, quod generis vice *opus* potuisti, quam decretum, ut immanens in Deo, nullo modo *opus* dici possit, quod est extra efficientem existens post actum, & ex actu efficacitate seu efficientia efficientis producto. Malim itaque *actum* pro genere posuisses. Alterum vitium est, quod obiectum istius actus non bene describis; certos enim *homines præteriri* dicis, citra ullam conditionis in illo obiecto requisitæ mentionem, & quidem quod illi tales sint peccatores. Peccatum enim est conditio requisita in homine per reprobationem prætereundo, seu, ut ita dicam, præteribili. Quod breviter ita doceo hisce paucis argumentis. Primo, Scriptura nullam agnoscit hominum à Deo factam reprobationem, nisi cuius causa meritoria sit peccatum. Secundo, Quia reprobatio est opposita electioni, sequitur, si electio divina versatur circa peccatores, etiam reprobationem circa eoldem versari. At electio, ut docui ante, circa peccatores versatur. Tercio, Quia gratia illa supernaturalis, quæ per reprobationem negatur, est gratia peccatori tantum necessaria; remissionis nempe peccatorum & renovationis Sp. sancti. Quarto, Quia iustitia & ira demonstrari nequit, nisi adversus peccatorem. ubi enim peccatum non est, ibi nullum locum habet, vel ira vel iustitia puniens, quam hic intelligas est necesse. Quinto, Quia exitum nemini nisi peccatori debetur, & tu ducis, in *Reprobatorum debito exitio iram Dei & iustitiam declarari*.

Quum autem peccatum pono meritoriam causam reprobationis, ne

existimato me iustitiam contra ponere causam meritoriam Electionis. Est enim peccatum causa meritoria reprobationis omnium in universum peccatorum. Et Electio est non tantum ex gratia indebita, quam homo non promeruit, sed etiam ex gratia pravum demeritum tollente. Posita autem causa meritoria non ponitur statim effectus, nisi intercedente voluntate illius, cuius est debitum pænã inferre ex merito peccati: ille autem potestatem habet peccatum secundum meritum suum punire, vel ex gratia in Christo condonare. Quare utrobique causa proxima & immediata, tum in electione, tum in reprobatione ponitur voluntas Dei liberrima. Si vulgatam mihi opponis distinctionem; qua peccatum in obiecto executionis quidem requiri dicitur, at non in obiecto ipsius decreti: Respondeo, tam non licere Deo velle condemnare aliquem, seu velle præterire citra peccati considerationem, quam non licet illi actu præterire vel condemnare aliquem citra peccati meritum. Ut enim iustitiæ actus primo est in volitione, deinde in executione; ita quoque iniustitiæ: & prima iniustitia est velle malum, altera idem facere. Quare vere dicitur unam eandemque esse & decreti & ipsius executionis causam.

Tertium vitium est, obscuritatis & inconcinne enuntiationis. Quid enim sibi vult ista phrasis, *præterire quoad gratiam supernaturalem*? pro eo quod est præterire in dispensatione & collatione gratiæ supernaturalis. Est insuper in voce *supernaturalis* ambiguitas. Est etiam gratia supernaturalis, tum quæ naturæ integræ superadditur, naturam evehens

supra naturam, tum quæ naturæ corruptæ confertur, eandem corrigens, & ad cælestia supernaturaliaque attollens. Quartum erratum est, quod finem adfers qui nulla necessaria copula cum antecedente causa præteritionis cohæret. Non enim illi actui præsupponitur peccatum, non ex eo existit necessario peccatum: quorum alterum tamen ad necessitatem cohærentiæ illius actus cum fine necessario requiritur. Si vero dicas peccatum ex ista præteritione necessario existere, jam Deum peccati auctorem facis, per negationem gratiæ sine, qua peccatum vitari nequit. Quod si gratia per præteritionem negata, non sit necessaria ad peccatum vitandum, jam potuit homo sine illa à peccato abstinere, & sic exitium non mereri. Hoc si potuit, non existit illa iustitiæ & iræ declaratio ex actu isto decretæ præteritionis. At nostri definitionis partes inter se necessario vinculo cohærere, & finem illum in definitione non ponendum, qui etiam posito actu aliquo, tamen ex eodem non existit. Est enim finis per accidens, qui propterea à definitione, quæ est per se & scientiam absolutam parit, abesse debet.

At videamus alteram definitionem, quam forte ideo adduxisti, quia priorem minus bonam putasti. Ista autem sic habet. *Decretum reprobationis est voluntas permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi damnationis panam pro culpa.* Scio illam definitionem à Scholasticis, & inter alios à Thoma usurpatam; cuius ego ingenio & eruditioni plurimum tribuo, si quis alius: at hic mihi hallucinatus videtur; & primo quidem, quod reprobationis decretum pec-

cato præcedaneum faciat, quodego jam ante refutavi. Secundo, quod permissionem illam tribuit reprobationis decreto, quæ alteri cuidam providentiæ generalioris decreto est tribuenda. Quod ita doceo. Actus ille, qui circa omnes in universum homines circa electorum & reprobatorum discrimen versatur, non est actus reprobationis; illo enim Deus circa solos reprobos versatur. At actus ille permissionis, quo Deus permittit hominem cadere in culpam, est generalis, & ad omnes in universum homines se extendens. Omnes enim homines in Adamo peccaverunt. Rom. 5. Et omnes natura sunt filii iræ. Ephes. 2. Ergo actus ille non est reprobationis, sed providentiæ generalioris, omnes omnino homines curantis citra discrimen, statumque illorum primævum in Adamo moderantis & administrantis. Si dicas utrunque conjugendum; permissionem casus & illationem pœnæ, & sic totum illud complexum sumptum, esse proprium reprobationis; respondeo, hoc pacto permissionem illam, secundum quam Adamus lapsus est, & in eo omnes ipsius posterius, quæ una est & univoca, in duas diversas causas resolvitur, & eo ipso duplicem & æquivocam esse: in decretum nempe reprobationis, quatenus permitti sunt cadere reprobati, & in decretum providentiæ, qua etiam permitti sunt cadere ipsi electi.

Adde aliud argumentum meo sane iudicio inconfutabile. Reprobatio & Electio oppositæ & divisæ dicuntur, neque una est sine altera; quare nullus actus uni istarum tribuendus, cuius oppositus sive affirmativus sive negativus non tribuatur

tur alteri. At nullus actus oppositus isti permissioni potest electioni tribui. Vnicus enim est actus isti permissionis actui oppositus, nempe impeditio a casu in culpam. At nullus homo, & ne electus quidem, impeditus rueret in peccatum. Nam ipsi etiam electi in Adamo peccaverunt. Ergo neque actus permissionis reprobationis decreto est assignandus. Quod argumentum si diligenter attendas, videbis inde plane constare, permissionem istam & reprobationem & electionem esse priorem; & propterea quoque decretum permittendi, prius decreto electionis & reprobationis, prius inquam ordine & natura. Manet itaque alterum istud reprobationis proprium; quod quia præsupponit peccatum, etiam inde concludo reprobationis objectum esse homines peccatores.

Circumscribis porro reprobationis decretum duobus actibus. Prior est propositum deserendi quosdam homines, justitiamque in eis declarandi. At quam justitiam, nisi punientem? Si illam, coincidit iste actus cum altero, ordinatione nimirum ad pœnam. Alii distinguunt istud idem decretum, in actum negativum præteritionis, & affirmativum ordinationis ad pœnam. Si idem voluisti, male enuntiasti. Ordinationi enim ad pœnam, justitia puniens præficitur, desertioni, libertas voluntatis divinæ.

Cæterum quod ista desertio causam ex parte hominum non habeat, nullo Scripturæ loco docebitur, quæ ubique docet, desertionem omnem esse propter peccatum. Et licet hoc ita habeat, inde tamen non sequitur, Dei beneplacitum merum non esse causam desertionis. Nam liberum Deo est peccatorem desertionem meri-

tam, vel deserere vel non deserere: Atque ita voluntas Dei est causa proxima & immediata desertionis, & quidem hoc respectu, quod cum possit non deserere, velit tamen deserere, causa unica desertionis. Dispensat enim Deus absolute pro arbitrato de peccati merito, an illud tollere velit in filio suo, an vero extra Filium suum punire. Et quid quæso decedit beneplaciti (malim placiti) divini libertati, si dicatur deserere non posse non peccatorem? Quemadmodum enim per justitiam suam deserere non potest nisi peccatorem. Et libertas non objecta circumscribit, circa quæ Deus versatur volendo, sed modum, quo vult circa aliquod objectum versari.

Velim autem mi Perkinsæ, ut libertatem voluntati Dei nullam tribuas, quæ in ipsius justitiam impingat. Iustitia enim voluntate prior est & istius regula, voluntati libertas ut modus eius attribuitur. Quare etiam modus iste à justitia circumscribitur. Neque tamen propterea negabitur Deum esse volens liberissimum. Quum enim volens liberissimum sit, non quod omnia vult, sed quod quæcunque vult, libere vult; quid officit libertati Dei, si dicatur quædam non velle, quia per justitiam suam illa velle non possit, quum illa libertas non a superiore extra Deum, sed ab ipsa justitia Dei circumscribatur? Atque hoc sensu, voluntas Dei dicitur causa causarum, & extra vel ultra quam ratio nulla est querenda; quod etiam obtinet in mea explicatione. Quærat enim quis, cur Deus illum deserat & illum assumat? Respondetur, quia vult: cur autem velit, causa extra illum non est. At est

Duplex actus decreti Reprob.

Alia prior causa culpæ.

causa extra illum, cur jure velle possit aliquem deserere; illa autem causa est peccatum: non efficiens actua-lem desertionem, sed promerens, & dignum faciens peccatorem desertione; certoque deferendum, si Deus illum pro merito punire velit, quod velle ipsius libero arbitratui per- mititur.

Est quidem homo *ut lutum in manu figuli*, sed inde non sequitur Deum de isto luto juste facere posse, quicquid actu omnipotentiae suae de illo facere possit. Potest illud lutum a se conditum & hominem factum in nihilum redigere; est enim ipsius summo jure: at non potest idem lutum odisse, non illi irasci, non æternum condemnare, nisi massa illa sua culpa peccatrix, & massa corruptionis facta fuerit. Qualiter etiam Augustinus locum ad Rom. 9. explicat de massa corruptionis. At inquis, si Deus homines qua peccatores tantum, non qua homines praterire voluerit aeterno decreto suo, tum non facit ipse vasa iræ, sed à seipsis vasa iræ facta inveniunt. Respondeo, esse phraeos ignorantem qua Apostolus utitur Rom. 9. Nam *vas ad iram facere*, non significat peccare, seu ira se dignum facere per peccatum, quod sane homo fecit sua culpa; sed significat eum qui peccavit & ira se dignum fecit, justæ iræ destinare; qui sane est actus divini iudicii, peremptorii quidem, quia est Reprobationis, at circa peccatorem occupati, quia iræ meritoria causa est solum peccatum. Si istes, *massa* nomine non homines conditos, sed condendos significari ex vi vocis: negabo vim & etymon vocis id præcise urgere, & dicam ex usu Scripturæ vocem istam non tantum tribui hominibus conditis, sed

etiam peccatoribus, & in gratiam reconciliationis assumptis, & foedus gratiæ prævaricantibus; ut apud Prophetam Ierem. 18. *Annon domus Israelis in manu mea est, ut lutum in manu Figuli?*

In tertio argumento tuo discedis à controversia, ipsiusque statu vero, contra legem probæ disputationis, & propterea non concludis quod quaeritur nisi forte dicas, *gratiam rejicere* idem esse quod *peccare*; quæ sane duo in Scripturis sæpe distinguuntur. Pharisei enim jam ante in Adamo, imo & in seipsis peccatores erant, anteaquam *consilium Dei adversus seipsos concernerent, non accedentes ad baptismum Iohannis. Luca 7.* Iudæi, quorum est mentio Act. 13. jam ante erant in Adamo & seipsis peccatores, priusquam *gratia Dei indignos se præstarent, sermonem vitæ repudiarent.* At vero hic quaeritur, an Deus prætereat peccatores, non an quos videt *gratiam rejiciunt.* Neque propterea *pendebit reprobatio ab hominibus*, si Deus neminem reprobet nisi reprobationem & desertionem promeritum. Effectus enim dici nequit ab illa causa pendere, quæ posita effectum non producit. At peccatores sunt omnes homines, & Electi non deseruntur: imo peccatum desertionis causa non est, nisi interveniente Iudicii sententia damnatoria, qua piendum statuitur peccatum juxta demeritum ipsius. Et quis ignorat sententiam non à reo sed iudice pendere, etiam si reus sententiam illam sit promeritus actu suo, citra quem iudex sententiam istam nec concipere posset, nec enuntiare, nec exsequi. Neque hinc sequitur, *alios Deum eligere & sic eligi ab eo, alios vero rejicere & propte-*

propterea rejici. Nam statuitur peccatum commune meritum in electis & reprobis, per sententiam quæ postulat simpliciter ut objectum prædestinationis statuatur homines peccatores, citra ipsius peccati distinctionem specialem. Probas autem gratiæ rejectionem prævisam, non esse causam desertionis, quia *infantes extra sædus Evangelicam morientes gratiam non repudiaverint*, qui tamen reprobi sunt & à Deo deserti. At, inquam ego, in Parentibus, avis, abavis, atavis, tritavis, Evangelii gratiam repudiaverunt, quo actu meruerunt ut à Deo desererentur. Velim enim mihi solidam adferri rationem, cur, cum omnes in Adamo contra legem peccaverint posteri ipsius, arque eo ipso pœnam meriti sint & desertionem, etiam infantes in suis parentibus quibus gratia Evangelica est oblata, at repudiata, non peccaverint contra gratiam Evangelii. Perpetua enim est fœderi Dei ratio, quod Filii in Parentibus comprehendantur & censeantur.

Quartum argumentum quod ex *Rom. 9.* adfers, ad præfens negotium non facit. Agit enim ibi Apostolus de decreto quo statuit Deus non ex operibus, sed ex fide in Christum justificare & salvare, qui salutis & justitiæ hæredes sunt futuri; non autem de decreto quo statuit hos aut illos salvare, alios vero condemnare, seu quo statuit his fidem dare, aliis vero denegare. Quod ex ipso loco & toto contextu facillime demonstrari potest, & jam posset, si tempus pateretur. At etiam concessio eo, non tamen dato, quod Apostolus opera excludit ab isto decreto de quo hic agitur, non tamen sequitur quod intendis probare. Nam Au-

gustinus illud de operibus interpretatur, quæ unicuique illorum sint propria, non communia ambobus; quale fuit peccatum originis, in quo jam concepti erant ambo, quum Deus Rebeccam alloqueretur. Quæ Augustini interpretatio ex eo vera esse evincitur, quod Apostolus velit Iacobum nihil boni & Esavum nihil mali fecisse, cum diceretur Rebeccæ matri, Majorem servitorum Minori. quasi Esau male agendo meritis esset ut servus esset fratris sui Minoris, qui bene agendo sibi prærogativam istam comparasset. Et propterea non omnium peccati respectum excludis, peccati inquam cui ambo æque erant obnoxii. *Voluntas autem in qua Paulus acquiescit*, non est ista qua aliquem non peccatorem statuit æternæ morti adjudicare, sed qua ex æque peccatoribus huic misericordiam impartitur, alterum vero indurat; quæ sane voces peccati præexistentiæ connotant. *Misereri enim nemo potest nisi miseri*: at miser nemo nisi peccator. *Induratio etiam causam habet peccatum, imo contumacem in peccato perseverantiam.*

Ultima vero tua ratione nihil concludis adversus eos, qui peccatum statuunt conditionem in objecto prædestinationis requisitam: fatentur enim *vera esse voluntatis divinæ, quod hic sit Electus, ille vero Rejctus*. Et locus quem citas ex Auctore libri de vocatione gentium etiam prædestinationi præstituit peccatum. Non enim liberatur qui per peccatum captivus factus non est, & miser.

Secundum actum reprobationis, ponis ordinationem ad panam, quam in simplicem distinguis & comparatam. At isti distinctionis & locus esse potuit

in contrario Electionis actu. Electio enim simplex est assumptio in gratiam; Electio comparata, qua iste & non ille in gratiam assumitur. Quod simplicis ordinationis causam facis voluntatem Dei, non tamen excluso peccato, recte facis. Nam verissimum est, eandem Deo esse causam volendi & faciendi id quod decrevit. Et quam habet peccatum rationem ad damnationem ipsam, eandem etiam habet ad ordinationem. Habet autem ad damnationem causam meritoriam respectum, ergo & causam meritoriam respectum habet ad ordinationem. Et nulla est verisimilis ratio, qua contrarium adstrui possit. Quare simpliciter negari non potest, *peccatum esse causam decreti damnationis*. Ut ut enim non sit causa immediata, proxima, præcipua, est tamen causa meritoria, citra quam Deus neminem ad pœnam juste ordinare posset. Quod autem peccatum non precedat ordinis ratione in præsentia divina priorem illum actum præteritionis & desertionis, probari velim. Nullus sane est locus Scripturæ, qui id continet meo iudicio; velim unum proferri.

Ordatio comparata est, qua hic non ille ordinatur ad pœnam, & pari quidem conditione. Deus enim habet potestatem puniendi peccatum & remittendi pro arbitrio; neque cuiquam est obnoxius, nisi quatenus se per promissiones suas obligavit. Hinc vero libertas divina bonitatis ostenditur, sed non tantum hinc. Est enim eandem declarata in ipsa creatione & dispensatione bonorum naturalium, eo ipso, quod unam partem Nihili, ut ita dicam, voluit esse cælum, alteram terram, tertiam aerem & ita deinceps. Quin & eandem libertatem

in dispensatione bonorum supernaturalium demonstravit per creationem. Alias enim suarum creaturarum ornavit supernaturalibus donis, ut Angelos & Homines, alias & reliquas quidem omnes, sine donis supernaturalibus condidit. Adde, quod non in creatione solum, sed & gubernatione & administratione creaturarum rationalium, eandem libertatem demonstravit, quum supernaturalis facilitatis communicationem instituit secundum certam legem & placitum suæ voluntatis: Unde intelligere potuerunt Angeli & Homines, Deo liberum esse illam communicare pro arbitrio. Hoc enim declarat conditionis arbitraria præscriptio. Hæc moneo, ne quis putet, hunc quo de agimus, actum primum esse, quo Deus libertatem suæ voluntatis demonstravit.

Ista verò verba tua: *& quidem si Deus omnes à se desertos perderes & damnaret, iniustus tamen non esset; probare non possim, ne tu ipse, si antecedentia cum istis conferas. Dixisti enim ordinationem ad pœnam ordine posteriore esse peccato, & peccatum hic non interponis inter desertionem, primum actum reprobationis, & damnationem, qui est secundus; & damnatio non sequitur immediate desertionem, sed peccatum.* Et, ut verbo dicam, verba ista manifestam falsitatem continent. Primo, quia *index totius mundi non potest iure pœnam cum impio perdere;* & peccata unum est sola & unica causa meritoria damnationis, *Qui peccavit illum delebo de libro vite.* Anima qua peccavit movetur. *Si peccaveris morieris, & non vires.* Secundo, quia ista desertio est causa, in quam peccatum resolvitur, & propterea peccati causa per

Gen. 19.
Exod. 32.
Ezech. 18.

Ordatio comparata qua fit.

per modum removentis, vel non dantis prohibens, sine quo peccatum vitari non potuit. Et non levis error in eo commissus, quod quum peccatum non præsupponas desertioni & præteritioni divinæ, ordinationem tamen ad pœnam desertioni subjungas, sine explicatione cohærentiæ utriusque actus istius. Quod si coneris, non in levioerem incidas culpam; facies enim desertione ista Deum peccati auctorem, quod argumentis irrefutabilibus demonstrari potest. Similitudines abs te propositæ non quadrant proposito, & propterea sunt dissimiles. Aliud enim est occidere bestiam, quo facto non est amplius bestia, nec misera; & ex ædibus aliquem excludere, quem admittere non teneris; & aliud hominem æternis pœnis addicere, quod longe gravius est quam eundem in Nihilum redigere.

Causa comparata reprobationis

Huius comparata reprobationis causa est mera Dei voluntas sine consideratione peccati, nempe quod valeat ad distinctionem faciendam, non autem ad infam ordinandi potestatem, quæ in Deo quidem est ut Domino & Iudice, sed exerceri actu non potest, nisi in peccatore pœnam promeritum ex æquitate justitiæ divinæ. Cui meræ distinctioni accedit quod ex Augustino citas & Gregorio. Uterque enim peccatum meritoriam causam facit reprobationis, & omnino prædestinationi divinæ peccatum & peccatores præstruit: at actum discretionis meræ Dei voluntati tribuit.

Huius secundæ reprobationis actus duos facis gradus, infam desertionem, & damnationem ob peccatum. Vnde apparet, desertionem, quam primum

reprobationis actum fecisti, ab hac desertione distinguere. Nec tamen addis, quodnam sit inter duas istas desertiones discrimen, quod tamen factum oportuit confusionis vitandæ causa. Licet tamen ominari, cum illam feceris peccati præcedaneam, quod hanc peccati consecutaneam esse velis, & ex merito peccati existentem. Desertionem autem divinam duplicem facis; an hanc, qui est primus gradus actus secundæ reprobationis, an vero desertionem divinam in universum, non explicas. Non illam meo iudicio: quia desertio illa ad secundum actum reprobationis pertinet, est propter peccatum; & prima hæc ponitur abs te peccato præcedanea. Forte erit eadem cum desertione primo actu reprobationis. Si ita est, non potes notam confuse tractationis hoc loco effugere. At videamus quomodo duplicem illam desertionem nobis explices. Priorem dicis esse *negativam auxilii & confirmationis, gratiaque secunda, qua prima efficax reddatur ad resistendum temptationibus & perseverandum in bono, eamque vocas explorationis desertionem*, & eorum etiam esse dicis, qui Deum nondum deseruerunt, quod probas exemplo Protoplasti Adami. At quæro ex te, mi Perkinsæ, an illud auxilium, istam conformationem gratiamque secundam adeo necessaria putes ad perseverandum in bono, ut sine iis homo temptationi resistere non potuerit? Si ais, vide quomodo Deum excuses à culpa peccati, qui homini citra ipsius culpam negaverit necessaria dona & auxilia ad præseverandum in bono. Si neges, tum vero declara mihi quo iure hanc voces desertionem Dei. An ille potest dici desertus à Deo

orna-

Gradus duo secundæ actus reprobationis.

ornatus, gratia gratum faciente præditus, instructus omnibus necessariis donis & auxiliis ad perseverandum in bono, quin & ipsa Dei Spiritusque sancti assistentia munitus ad resistendum tentationi? Si cum Scriptura loqui velis, desertionem illam appellare non potes. At dices non simpliciter quidem dici desertionem, sed *æ* *τ* *ι*, & quodammodo: quatenus nempe Deus illi, cui ista omnia contulit, non præstat auxilium efficax; non confirmationem actualem in bono, non gratiam secundam, sine qua priores illæ gratiæ inefficaces sunt: quod dices ex eventu apparuisse, quia si ista etiam obtinisset, perstitisset in bono nec lapsus fuisset. Quod ex Augustino enuntiabis: *Deum non deseruisse hominem quoad posse, sed quoad velle*; hoc enim si habuisset, stetit. Ingreddimur hic, Perkinse doctissime, tractatum difficillimum & vix explicabilem, mihi saltem tyroni adhuc, & in istis apicibus Theologiæ Sacræ non satis exercitato. Audebit tamen aliquid freti gratia illius qui parvulis dat sapientiam & cæcis visum. Tu juvabis in partem, ut mutua collatione veritas magis elucescat. Non enim in re sed ad te scribere institui, & discendi & docendi causa.

Duo autem mihi hic explicanda video necessario. Primo, de Gratia sufficiente & efficaci. Secundo, de utriusque administratione & dispensatione, dispensationisque causis.

NOTA.

Hic ipse Auctor in Autographo suo lacunam reliquit; quam

quidem, ad finem perducta hac collatione, explere initio decreverat: postmodum tamen, repositius expensa cum animo suo, non fecit. Causam si divinare liceat, hanc fuisse existimamus, quod ab una parte considerans esse materiem hanc involutis spiniosisque difficultatibus plenam; ab altera perpensans distinctionem hanc totam non esse propriè divinæ traditionis, sed humana potius inventionis: maluerit & tempus & ingenii vires in sacrosanctis Christi Salvatoris oraculis pervestigandis occupare, quam se in perplexis humane inventionis tricis evolvendis torquere.

A Tque hætenus quidem doctrinam tuam de Prædestinatione examinavimus. Sijam tibi videatur illam secundum animadversiones nostras emendare, proculdubio non Manichæa, non Stoica, non Epicuræa, imo nec Pelagiana dici poterit: licet ab hoc postremo vitio immunis sit etiam ut abs te est propozita: at à reliquis non æque facile excusari poterit apud illum: qui non modo sententiam, sed & sententiæ tuæ consecraria accuratè cum Manichæorum & Stoicorum dogmatibus comparabit. Epicureisimam nonnulli ex eadem sententia deducunt, at non nisi per multas consequentias. Velim autem te perspicue satis doctrinam tuam ab istis objectionibus vindicasse. Conaris autem idipsum per responsionem ad varias criminationes doctrinæ abs te explicatæ impingi solitas. Quas criminationes

cum

cum responsis tuis nos ordine considerabimus.

CRIMINATIO I.

Doceri à nobis certos homines, eosque paucos eligi.

Quod sententia tua id ipsum aperte continet, quod ista criminatione dicitur, verissimum est. Nulla ergo tibi istoc objectamento affingitur sententia contra mentem tuam & doctrinam. Verum etiam est, quod ista criminatione nullum crimen continet. Nam Scriptura idem planissimis verbis dicit: *Multi vocati, pauci electi: & Ne time pusille Grex.* Et tu tua responsione planissime doces, nihil isthac objectione falsum tuæ sententiæ impingi. At vero non puto quemquam esse qui hoc tuæ sententiæ objiciat: Omnes enim hæretici quos nosse contigit, sentiunt paucos esse electos: plerique etiam, imo & omnes, si dicere audeam, eos *paucos Deo notos & certos esse, adeo ut numerus iste nec augeri nec minui possit, neque qui numerantur variari.* At explicationem aliam adferunt electionis tuæ, *contrariam, vel saltem dissentaneam.* Quare non id tibi objicere debuisti quod non nisi à stulto adversario tibi objici potest: sed criminationem istam ita proponere debuisti, ut ab iis concepta est qui tuæ sententiæ adversantur. Illi enim non hoc culpant in tua sententia, quod certos eosque paucos homines à Deo eligi dicas, sed quod statuas, *Deum nudo & absoluto decreto, circa ullum peccati vel infidelitatis respectum, certos homines eosque paucos elegisse: reliquam autem hominum multitudinem eodem decreto rejecisse, quibus Christum non*

dedit, & quibus Christi mortem utilem esse noluit. Sed de ista objectione in reliquis à te allatis criminationibus aliquid dicitur.

CRIMINATIO II.

Docere nos Deum ordinasse homines ad inferorum ignem, & creasse ut perderet.

In ista criminatione circumscribenda fuit vox *Homines*, & adstringenda ad certos nempe perituros. Neque n. quispiam tibi impingit, quod id de omnibus hominibus intelligas: quum omnes sciente ex isto numero eximere & excludere electos. Quare ita erat criminatione proponenda. *Docere nos Deum nonnullos homines, qua homines, circa considerationem peccati ad inferorum ignem ordinasse & creasse ut illos perderet.* Quæ sane criminatione gravis est, & magnam calumniam habet, si falso id tibi impingitur: at si vere, omnimodo tibi conandum, ut per sententiæ mutationem te ab ista criminatione expedas & exsolvas. Fateor autem te & qui tecum sentiunt ita loqui non solere. At videndum an non æquipollentia dicatis, quod si monstratum fuerit, criminis istius convicti tenemini. Ego autem jam ad tempus illorum criminatorum personam, minimè tamen criminatorem, sustinebo: tu vide an causam illorum recte agam, & criminis istius te convincam.

Qui peccato pœnam ponit inferorum ignem, qui ordinat ut homo primus & in eo omnes homines peccent, qui ita gubernat sua providentia hominem istum primum ut

Mat. 12.
Luc. 12.

Quomodo sententia.

Quomodo proponenda erat hæc criminatione.

Hanc merito objicit.

necessario peccet, neque peccatum vitare actu possit, unde & ille peccat & omnes in eo: quid enim certo & irrevocabiliter apud se decrevit peccatorum istorum, qui in Adamo peccaverunt plurimos in Adamo relinquare, & peccatum in illis per inferorum ignem punire, ille meritissimo jure dicitur homines nonnullos imo quamplurimos absoluto decreto, qua homines, & citra peccati considerationem, nullo ipsorum merito ad inferorum ignem ordinasse. Cohæret enim cum peccato illorum ignis inferorum, ex positione legis ista pœna sancitæ, & decreto Dei de peccato illis non condonando. Peccatum cohæret necessario cum decreto Dei, imo & ex eo dependet, adeo ut homo non possit non peccare, secus decreto isti locus non esset. Vnde sequitur: quum Deus homines ordinaverit ad peccandum, peccatum autem punire in multis absolute decreverit, Deum quamplurimos ad inferorum ignem simpliciter ordinasse.

Quod vero tu & qui tecum sentiunt, ista singula ita sentitis, commonstrabo. Primo, dicitis & vere, ignem æternum esse pœnam ordinatam peccato & legis transgressioni. Secundo, dicitis Deum ordinasse ut primus homo & in eo omnes homines peccarent; nec dicitis solum, sed & rationem decreti & ordinationis istius divinæ adfertis, ut Deus ista ratione justitiam & misericordiam suam, in quibus gloria ipsius potissimum consistit, demonstraret, quibus locus esse nequit nisi per peccatum, & occasione illius. Tertio, additis Deum ita providentia sua administrasse hominis primævum statum, ut, licet quod ipse liber-

tatem attinebat, stare posset & non labi, tamen reipsa laboretur & peccaret. Quæ duo inter se cohærent: ut enim Deus finem suæ ordinationis assequatur, necesse est ita negotium administret eorum, ut inde finis ille existat. Administrationi autem isti præscientiam peccati non substruitis: unde necesse est ut omnipotentiam Dei, cui resistere homo nec possit nec velit, eidem præficiatis: qua posita necessitatem peccandi & peccati inducitis. Iam vero hisce omnibus superadditis decretum Dei irrevocabile, quo statuit peccatum illud secundum istud decretum perpetratum, absque misericordia per puram putam justitiam punire: Vnde puto apertissime constare, nihil verbis imponi quod à sententia vestra alienum est, quum ista criminatio vobis objicitur.

Alteram criminationis partem jam præ manibus sumam, qua tibi objicitur quod secundum doctrinam tuam *Deum homines creaverit ut perderet*. Veritas eius criminationis ex eo patet, quod dicitis Deum homines creasse hoc fini, ut in hisce misericordiam, in illis justitiam, & quidem punientem (illa enim misericordiam opponitur) demonstraret, & citra prævisionem. Vnde sequitur, cum justitia puniens hominem perdat, Deum homines nonnullos creasse ut illos perderet. Cohærent enim justitia puniens & interitus hominis, neque illa nisi per hunc declarari potest. Constat ergo, nihil tibi ista tota criminatione a sententia tua alienum objici.

Imo vero, puto te tuæ sententiæ parcere voluisse, quum illi minus quam quod merebatur objecisti, *obijci potuisse*. Multo

*Merito minus
graverem
obijci potuisse*

Multo enim peius est, Deum ordinasse homines ad peccandum, & creasse ut peccarent; quam ordinasse ad penas inferorum & creasse ut perderet eos. Si enim peccatum est peius malum quam damnatio, quod apparet ex eo, quod illud bono divino, hoc humano oppositum est; tum sane gravius est ad peccatum aliquem ordinare quam ad inferos, creare ut peccet quam ut pereat. Quamquam; si verum lubet fateri, dicendum sit; si homo ordinatus est ad peccandum, tum peccare non potest. Peccatum n. est voluntarium, & decretum Dei de peccato infert necessitatem peccandi. Et si homo creatur ut condemnetur, tum condemnari non potest à Deo. Nam condemnatio est actus iudicis iusti. Iustus autem iudex non condemnat nisi qui sua culpa citra necessitatem malus est: non est malus citra necessitatem & sua culpa, qui creatus est ut peccet, atque ita pereat.

Iam vero responsionem tuam ad criminationem istam secundam inspiciamus. Putas te criminationem obrundere & confutare distinctione duplicis actus in reprobatione, at non facis. Nam fateris ultro Deum absolute suo proposito deseruisse creaturam, ex qua desertione peccatum necessario, juxta tuam sententiam, existit: secus justitiam punientem isti desertioni subnectere non potes, nisi conditionaliter: si nempe contingat hominem post desertionem illam peccare. Fateris ergo quod criminatione ista objicitur tuæ sententiæ, non confutas criminationem. Confute autem hic misces *permissionem lapsus & permissionem qua Deus permittit ut quis à beatitudine finaliter decidat.* Non enim sunt unum, neque ab una cau-

sa. Omnes enim permissione divina lapsi sunt, at multi non pereunt finaliter in lapsu: & permissio lapsus est ex providentia divina generali ad totum humanum genus; permissio finalis in lapsu est reprobationis & nonnullorum tantum. Et quod dicitur *peccatum desertione & permissione Dei esse posterius*, intelligendum de permissione illa providentiæ qua hominem labi permittit in peccatum, non de permissione qua patitur nonnullos finaliter à beatitudine excedere, quæ est reprobationis. Huius enim posterioris permissionis causa est peccatum, nempe meritoria, ut sæpè jam dictum est.

Inspiciamus testimonia quæ adfers. In Lombardi dicto *futura merita* intelligenda sunt, quæ unus haberet potius quam alius. Communia vero merita ut ut causa movens non sint, sunt tamen causa meritoria, & conditio in objecto reprobationis requisita. Sic etiam Hieronymi dictum intelligendum de boni & mali patratione, qua inter se discriminentur fratres, non de peccato in quo ambo pariter erant concepti: quod apparet ex eo quod dicit, & *electio illorum atque abjectio non merita singulorum, sed voluntatem eligentis atque abijcientis ostendit.* In Anselmi dicto clare apparet quod volo. Nam dicit Deum *juste agere si peccatores respuit.* Idem etiam indicat verbum *miserendi* in altero ipsius dicto usurpatum. Dicta Thomæ & Augustini hisce consentiunt. Non enim quæritur, an Dei voluntas sit causa electionis & reprobationis, sed an illa non habeat prævium peccatum tanquam causam meritoriam reprobationis, & conditionem in objecto tum electionis tum reprobationis

requiritam, quod ex Augustini perpetua sententia est verissimum; & vox *conversionis* à Thoma usurpata, vox *trahendi* ab Augustino, peccatum isti voluntati convertendi & trahendi præcedaneum facit. Testimonia reliquorum Scholasticorum examinarem, si tanti esset apud nos illorum auctoritas. Hoc autem dico, nullum esse quod peccatum Adami & commune omnium hominum excludat à decreto Prædestinationis, imo nonnulla idem clare includunt. Vbi enim *gratia, misericordie* voces usurpantur, ibi peccati tacita includitur mentio.

Quod vero *posterior actus sit cum respectu ad peccatum*, certum est, sed ad peccatum non priore aliquo decreto ordinatum ut fieret, sed ordinatum ut in unis puniretur ex iustitia, in aliis tolleretur per gratiam, ubi factum esset. Ista autem explicatio non docet *criminationem illam esse calumniam*, nisi simul doceas peccatum ex illo decreto reprobationis sive alio quocunque non necessario extitisse.

Nec per se
enodam.

Secunda responsio, constat verbis tantum. Non enim excusatur actus propter finem, si sit iniustus. Injustum est hominem citra peccatum perdere, & hoc injustum manet, etiamsi quis dicat hoc fieri ad *deklarationem iudicii* vel *declarandum iudicium*; & ineptum videtur quod additur, hoc fieri ad *declarandum iudicium in iusto exitio*, quod justum esse nequit, nisi inferatur ad peccatum. Quod additur, *Deum hominem non quæ talis, sed quæ peccator est, debito exitio velle punire*, id solidi responsi vim obtinet, eo posito quod homo libere & non necessario peccaverit. Peccandi enim necessitas & inevita-

bilitas à peccato excusatur, & a pœna eximit actus istius patratorem; actus dico & non peccati, quia actus, quem quis necessario & inevitabiliter perpetratur, peccati nomen censerit nequit. Nihil facit ad effugiendum hunc ietum varia distinctio, qua homo sui respectu libere, decreti vero divini ratione necessario peccasse dicitur: quia fieri nequit, ut quis libere faciat id quod necessario facit, neque ut unus actus necessario fiat, hoc est, non possit non fieri, & tamen contingenter fiat, hoc est, possit non fieri. Pugnat enim hoc cum prima veritatis universalis notione; de quolibet affirmare aut negare verum est. Scio a nonnullis illam distinctionem propugnari, allato Dei exemplo, quem dicunt & necessario & libere bonum esse. At perperam. Adeo enim falsum est Deum esse libere bonum, ut non procul absit a blasphemia. Deus enim quod est, necessario est, & si libere bonus est, potest esse non bonus. Et quis unquam dixit, quæ naturalia sunt & essentialiter insunt, libere inesse.

Cambracensis vero dictum ex parte est blasphemum, ex parte verum. Blasphemum est dicere, *Deum posse citra iustitiam suam damnationem & noxam punire & affligere æternaliter innocentem creaturam suam*: verum, *Deum posse creaturam annihilare sine eius peccato*. Multum enim diversa sunt punire & annihilare: Hoc enim est auferre esse quod dedit ex gratia, illud miserum esse inferre & quidem infinite miserum; citra tamen ullum meritum peccati. Hoc longe peius illo, dicente Christo: *Melius fuisse homini, si nasum non fuisset*.

Quod

*Contrarium
est iustitia
dicitur pho 110
non peccato
1000.*

Quod autem iustitiæ divinæ contrarium sit punire non peccatorem, apparet ex dictis Scripturæ plurimis. *Genes. 18. Absit à te qui iudex universa terræ es, ut iustum condemnes cum impio. Exod. 32. Dele me de libro tuo. Qui peccavit delebo de libro meo. 2. Thes. 1. 6. 7. Siquidem iustum est apud Deum vicissim reddere iis qui affligunt vos, afflictionem; vobis vero qui affligimini relaxationem nobiscum. Heb. 6. 20. Non enim est iniustus Deus ne obliviscatur operis vestri, &c. Dicitum sapientiar cap. 12. à Cameracensi citatum prorsus contrarium docet, quam Cameracensis ex eo probare nittitur. Agit enim de perditione nationum iniustarum, & apertis verbis habet versus, 15. *Iustus autem cum sis, iuste gubernas omnia; eum qui nullam sit meritis panam condemnare, existimans alienum à tua potestate. At fateor culpa veteris versionis in errorem istum inducturam Cameracensem. Tu vero, Perkinsè eo ipso non excusaris. Debuiisti enim omittere testimonium Auctoris in errorem inducti vitio versionis, cum id scires ex ipso contextu Græco & Translationibus posterioribus melioribus ista antiqua: Deus quidem non est obligatus legibus creatis, sed sibi ipsi est lex, est enim ipsa iustitia. Et lex ista secundum quam nemini licet pœnam inferre immerenti, non est creata, neque ab hominibus facta, aut inter homines tantum locum habens: sed est lex æterna, & immota iustitia divina cui Deus ex immutabilitate suæ naturæ & iustitiæ est obligatus. Neque hoc in universum verum est, quicquid iustum est, eo iustum esse, quia Deus illud velit, quum multa sint quæ Deus vult quia iusta sunt. Iustum est ut Deus solus a creatura agnoscatur**

pro vero Deo. Hoc Deus vult quia iustum est, & non est iustum quia Deus velit. Actus simplicis obedientiæ iustus est, non quia Deus illum velit sibi præstari a creatura, sed quia in se talis est, & Deus non potest non illum a creatura postulare; licet voluntatis liberæ esse possit præscribere qua in re velit sibi ab homine obedientiam præstari. Et quod ad nos attinet, nostri sane est officii in legibus divinitus factis, non tam videre an quod iubet, sit iustum in se, sed simpliciter obtemperare quia Deus præscribat & jubeat. Quod tamen nostrum officium hoc fundamento nittitur, quod Deus id quod iniustum est præscribere non possit, propterea quod sit ipsa iustitia, sapientia, & omnipotentia.

Omittere statueram latiore examinationem dictorum ex Scholasticis Theologis allatorum: sed, verbo dico. *Francisci Maronis signa quatuor ad processum prædestinationis & reprobationis intelligendum necessaria, ut ipse inquit, nullius esse pretii, & notoriæ falsitatis, & confusi ordinis. In sententia D. Barnes absurde permissio, qua tota natura permessa est rueri in Adamo, adscribitur reprobationi, quum illa permissio & lapsus eam secutus se extendat ad totum humanum genus circa discrimen electorum & reprobatorum. Quatuor illa quæ Ferrariensis dicit in reprobato inveniri, non insunt illi ut reprobato & respectu decreti reprobationis, sed duo posteriora tantum; nam permissio lapsus & peccatum etiam, ut eius verbis utar, in electis inveniuntur, & pertinent ad decretum generalioris providentiæ, quo Deus permittit hominem libertati arbitrii sui,*

*Examinatur
locus scholasticus
1074/75.*

sui, ut ante dictum & sapius. Fuerunt ergo alia tibi afferenda ad criminationem istam diluendam. Verum admodum velim te, mi Perkinse, Scripturam citare ad sententiæ tuæ confirmationem & criminationum istarum depulsionem. Scholasticorum scripta pondus & auctoritatem, apud nos præsertim, habere non debent; de quibus Doctores nostri Theologi uno ore affirmant quod veram Theologiam in Philosophiam & altercandi artem converterunt, quodque suas sententias non tam sacrarum litterarum quam Aristotelis auctoritate stabilire conantur.

CRIMINATIO III.

Stoicam Prædestinationem & stoicum fatum à nobis induci: quia (ut aiunt) ex necessario & energetico Dei decreto omnia dicimus fieri: etiam lapsum Adæ, quem ex nostra (ut ferunt) sententia decrevit & voluit Deus.

Et hanc criminationem nimis leniter proponimus esse.

Gravis quidem est ista criminatione, at leniter a te & leviter proposita, & non illorum verbis qui illam objiciunt. Addere debuisti quæ ad hanc criminationem essentialiter pertinent, & tibi tuæque doctrinæ ab aliis objiciuntur: qualia hæc sunt. Inde sequi Deum esse peccati auctorem; Deum vere peccare; Deum solum peccare, & peccatum non esse peccatum, quæ Bellarminus objicit sententiæ quorundam doctorum nostrorum, quam & tu propugnare videris. Ratio vero cur ista omnia tuæ doctrinæ objiciant hæc est: Quia efficaci Dei voluntate, & cui resisti nequit, omnia evenire dicas, & quæ non

fiant, ideo non fieri, quia Deus absolute decreto, statuit ne ista fierent. Unde sequitur & actus quæ peccata sunt, committi Dei voluntate, cui resisti nequeat & actus justitiæ committi, quia Deus decreverit simpliciter & absolute ne fierent. Et propterea Deum esse auctorem peccatorum, & impeditorum justitiæ & bonorum actuum. Ex quo inferitur, Deum vere & proprie loquendo peccare: quumque necessitas ex qua actus tales patrant homines, illos à peccato excuset, sequitur Deum solum peccare, quemadmodum ille solus peccat qui arrepta manu aliena per vim alteri colaphum impingit. Cæterum quia Deus peccare non potest, sequitur peccatum non esse peccatum. Quare nulla mihi videtur per istam criminationem tuæ doctrinæ injuria illata esse.

At videamus quomodo tu istam criminationem expungas. Omisso quod generatim fuit objectum, de Adami lapsu agere incipis. Hunc fatearis evenisse non præsciente modo Deo, sed volente etiam & decernente: at, ut explicaste, voluntate non approbante neque efficiente, sed non prohibente, sed permittente. Quæ distinctio recte adhibita vera difficultatem solvit. Et si sententia tua aliorumque hæc est, Deum non approbasse, non effecisse lapsum, non incitasse, non impulsisse Adamum ad labendum, neque necessitatem illi ullam intulisse peccandi, sive agendo sive non agendo, sed tantum voluisse non impedire, at permittere lapsum Adami: tunc fateor illa omnia injuste tuæ sententiæ objici. Sed verbo tenus hæc tantum dicere videris, reipsa permissionem seu non prohibitionem illam ita explicas, ut in energeticum illud

Ad hæc criminatione rebus expungatur.

illud decretum Dei incidat. Quod ita probo. Dicis, *Quod Deus non impedit, ideo evenit, quia Deus non impedit; & quod non est, ideo non est, quia Deus vult non esse.* Concludo. Ergo non impedire Dei & eventus inter se compulantur ut causa & effectus, & quidem immediate. Et sic non impedire habet rationem energeticæ effectiois. Ergo etiam volitio Dei, & non existentia seu eventus rei inter se copulantur ut causa & effectus, & propterea volitio ne aliquid sit, habet rationem energeticæ impeditionis. Quod porro latius ita doceo.

Peccatum est duplex, Commissionis & Omissionis: Commissionis quo fit quod vetitum est, Omissionis quo non fit quod præceptum est (ex tua sententia) concurrere ad actum illum; qui ab homine sine peccato committi nequit, & quidem sic concurrere, ut Deus prima istius actus causa sit, homo secunda, ille movens hominem, hic motus à Deo, & quidem ita movens, ut homo necessario illum motum sequatur, atque si ex necessitate producat actum illum, quem ille sine peccato committere non potest. Non impedire peccatum omissionis, est ex tua sententia, non dare illam gratiam sine qua omitti peccatum & præstari bonum contrarium nequit. Qui autem illo pacto concurrat, & istam gratiam denegat, ille simpliciter est peccati præcipua & energetica causa. Imo & sola causa, quia concausa actus, propterea quod motui primæ causæ resistere nequit, peccare non potest motum irresistibilem sequendo.

Si vero sententiam tuam & aliorum ita explicare potes, ut ab ipsa

mea explicatione re ipsa dissentiat, tum nihil tibi criminis impingo.

Distinctione ista qua dicis aliud esse velle rem aliquam per se, & aliud rem velle quoad eventum, non elaberis, nisi per eventum rei intelligas id quod ex rei ipsius productione & existentia evenit, quæ sententia tua non est. Dicis enim *Deum velle peccati eventum*, hoc est, *peccatum evenire, at non velle peccatum ipsum*; quæ distinctio est absurda. Nam peccati essentia consistit in eventu; Est enim actio. Et eodem volendi modo Deus vult peccatum ipsum quo vult peccatum evenire, & quo vult peccatum evenire, eodem etiam vult peccatum ipsum. Non amat peccatum per se, non amat ut eveniat peccatum per se. Vult ut peccatum eveniat propter gloriam suam; vult etiam peccatum propter gloriam suam. Loquor ex tuo sensu. Monstra, si potes, discrimen, & acquiescam.

Quod vero dicis *Deum velle non impedire peccatum*, ambigue dicitur, nisi explicetur. Quid enim? An non Deus impedivit ne homo peccaret, quantum ipsum decuit, & secundum modum, quofas est ipsum agere cum creatura rationali; nempe legislatione, comminatione, promissione, gratia sufficientis donatione, quin & assistentiæ suæ pollicitatione, si homo ad illam confugere velit? quod potuit, aut abimus in infinitum. Non impedivit autem omnipotenti & physica actione, quia non decuit: sic enim impedisset homini usum libertatis suæ primæ: in qua illum instituerat; & per consequens rescidisset, ut alibi ex Tertulliano diximus, institutionem suam.

Recte autem dicitur Deum proprie & primo, adde etiam immediate velle permissionem suam. At inde non sequitur, Deum etiam velle eventum peccati. Non enim sequitur, Deus volens permittit peccatum: ergo vult evenire peccatum. Contrarium enim verum est; Deus volens permittit peccatum: Ergo nec vult ut eveniat peccatum, neque vult ut non eveniat. Est enim permissio actus remissæ voluntatis: quæ voluntatis remissio hic Deum deducit, quia hominem liberi arbitrii fecit, ut illius liberam & voluntariam obedientiam exploraret: quod non peruisset, si impedimentum objecisset homini insuperabile. Causa vero cur id quod Deus permittit eveniat, non est permissio, licet sine illa non eveniret; sed ipsa propria & immediata causa actum producens cum concursu Dei ipsi semper parato. Permissio autem in causam per se resolvî nequit, si de ea agatur ex rei veritate, sed tantum in causam sine qua non, seu removemem, vel potius non præstantem prohibens, & quidem tale prohibens, quale dixi, cuius prohibitioni creatura obistere non potest.

Ista vero verba tua; *sicut nil boni potest esse aut fieri nisi Deo faciente, ita nil mali potest caveri nisi Deo impediente*, vera sunt si recte intelligantur: ita nempe faciente Deo ut decet illum id quod bonum est per rationalem & liberam creaturam efficere: atque ita impediente Deo, ut decet liberam creaturam à malo impediti. Modus autem iste & faciendi & impediendi talis est, ut libertatem hominis non auferat, sed & ipsum hominem libere exque voluntate secundum modum voluntatis bonum

facere & à malo abstinere permittat. Secus non bonum fit ab homine, neque malum ab illo cavetur, sed actus tantum fit & vitatur necessitate sive naturali sive supernaturali. Corrigi etiam possent illa verba, si accuratius eadem excutere quis vellet. Ita enim dicendum fuit. *Sicut nihil boni est aut fit, nisi faciente Deo, ita nihil mali cavetur, nisi Deo impediente*. Faciente enim Deo non tantum potest fieri bonum, sed etiam fit ipsum, & impediente non potest modo caveri malum sed etiam cavetur re ipsa. Si vero posse illud retinere vis, ita tibi enuntiandum est. *Sicut nihil boni potest fieri aut esse, nisi Deus velit hoc facere, vel alteri faciendi facultatem & voluntatem dare, cumque illo ad agendum concurrere; ita nihil mali caveri potest, nisi Deus velit dare & det vires sufficientes ad cavendum peccatum illasque excitare velit & iisdem cooperari*. Et hoc sensu ne minimum quidem sit præter Dei voluntatem, nempe vel volentem ut fiat vel volentem non prohibere sed permittit ut fiat. Neque otiosa est providentia in permissione, & quidem sic explicata, ut neque in voluntatem Dei qua vult ut aliquid fiat, neque in illam qua vult ut aliquid non fiat, incidat. Secus si in alterutram incidat, nulla est permissio, & frustra dicitur ab Augustino, *nihil fit nisi Deo vel faciente vel sinente*.

Sed videamus quid ex locis Scripturæ quos usurpas, probari possit.

Locus *Actor. 2. v. 23*. Non docet Deum voluisse ut Iudæ Christum trucidarent, sed tantum definito Dei consilio & præscientia traditum esse in potestatem illorum, qui volebant ipsum trucidare. Nihil etiam amplius ex loco. *Actor. 4. v. 28*. inferri potest. Præordinavit enim Deus

Filium

Permissio
quali causa.

Examina-
tur allata
rationes.
Primo loca
Scriptura.
Act. 2. 23.

Act. 4. 28.

Filium suum tradere in manus hostium suorum, ut ab iis pateretur quæ Deus illi imposuerat, & quæ Iudæi pro sua malitia & odio adversus Christum inferre ipsi statuerant. Præordinavit quidem Deus ut Christo ab ipsis mors inferretur: at quales Deus illos consideravit quum præordinavit ut hoc ab iis fieret? Sane quales erant tum temporis quum Christo mortem inferrent, nempe inimici Christi jurati, præfracti Dei & veritatis hostes & contemptores, qui nullis monitis, precibus, minis, miraculis ad resipiscentiam adduci poterant; qui omnia mala Christo inferre volebant, modo ipsis potestas fieret illius, quod jam sæpe frustra quæsierant.

Vnde apparet nullam hic fuisse aliam Dei actionem quam quod Filium suum in illorum manus traderet, permisitque ut illum tractarent pro arbitrio, adhibita tamen determinatione quousque; illos progredi vellet, dispensans & regens ita malitiam illorum sed suaviter admodum, ut hoc tantum illi inferrent, quod Deus Filium suum pati volebat, & nihil præterea: ut perspicue videre est in ipso supplicii genere, impedimento fractionis crurum in perfossione lateris, in inscriptione tituli, & similibus. Cæterum nulla hic apparet Dei actio qua impulsus sint, aut moti ad volendum & agendum quod voluerunt & fecerunt: sed volentibus Christum morti tradere ex propria malitia & invidia, usus est, prout ipse scivit gloriæ suæ & saluti hominum conducere.

Causa autem cur Deus & Christus in illa traditione, non peccaverint, non hæc sola est neque præci-

pua, quod *diversis finibus moti fuerunt ad tradendum*. Quid enim si Iudas in hunc finem id fecisset, & Christus morte sua mundum Deo reconciliaret, an propterea minus peccasset? Nihil minus. Non enim licuit illi malum facere ut inde bonum existeret. At præcipua discriminis causa est, quod Deus jus habuit Filium tradendi, & Christus quoque tradendi animam suam in mortem, unde id faciendo peccare non poterunt. Iudas vero nullam eius rei habuit potestatem, itaque peccavit. Actiones enim non sine modo sed *Actio enim non distinguitur solo fine.* & principio & forma discriminantur. Saul à peccato non excusabatur quod armenta Amaleuitarum servasset ad sacrificium.

At quæ ista est consequentia? ergo *1. Sam. 15.* etiam dicere nobis licet; Adamus quando fructu vetito vescabatur, id fecit quod Dei manus & consilium præordinavit ut fieret. Hæc sane lingua Apostolorum & Ecclesie non fuit unquam neque esse potuit, rebus ita inter se dissimiliter habentibus. Non enim una est ratio Adami & illorum hostium Christi. Ille ante esum erat sanctus & iustus; hi ante mortem Christo illatam mali, injusti, inimici & hostes Christi. Hi jam omnibus votis exoptabant, & sæpe multis modis tentarant mortem inferre Christo; Adamus abhorrens ab esu fructus vetiti usque dum ab uxore seducta eo pelliceretur. Christi mors necessaria expiandis peccatis, & gloriæ Dei per se declarativa: Adami lapsus omnino non necessarius, & per se gloriæ & majestatis Dei violativus. Neque enim indignus Deus maleficio hominis ad gloriæ suæ illustrationem. Et quid potest absurdius cogitari isto circulo.

Lapsus Adæ quomodo ordinatus à Deo. Mors Christi à Deo præordinata est ut peccatum Adami expiaret: Adami lapsus à Deo præordinatus est ut morte Christi expiaretur. Vnde initium sumetur istius ordinationis; Vbi finietur? Ordinavit tamen Deus Adami lapsum, non ut existeret, sed existentem, ut serviret illustrationi justitiæ & misericordiæ suæ.

1. Pet. 3. 17. Locus 1. *Pet. 3. 17.* similiter explicandus est. Vult Deus ut pii mala patientur ad castigationem & probationem ipsorum, vult illos eadem mala pati ab hominibus aliis, sed qualibus? qui ultro ex propria malitia & instigatione Satanz jam volunt ipsis mala inferre; quam illorum malam voluntatem Deus jam prævidebat, quum prædefiniret ut mala ista piis inferrentur. Nullo itaque Dei actu isti moti sunt ad volendum inferre mala piis, nullo etiam ad inferendum, nisi tali qui ipsos potius ab ipsa volitione dimovere & ab illatione detererere debebat: & demovisset deterruissetque re ipsa, nisi deploratæ malitiæ fuissent. Doctrina, vita, & miracula Christi & Apostolorum, mundi odium & invidiam illis conciliant.

2 Sam. 16. Quod Deus Semei præcipisse dicitur, ut Davidi malediceret, etiam dextre explicatum, difficultatem nullam habet. Consideretur Semei, ipse David, & actus Dei qui dicitur præceptio ad maledicendum. Semei jam tum erat orator Davidis, linguæ maledicentissimæ, & procacis animi, impius & contemtor Dei divinzque legis, qua præceptum erat ne quis malediceret principi populi sui. Davido factis suo adversus Deum & proximum suum se dignum reddiderat ista ignominia, & omnino in-

digeat per istam castigari & probari: præditus insuper erat dono patientiæ ad contumeliam istam æquo animo ferendam. Actus Dei est, ejectio Davidis & expulsio ex urbe regia & regno; Vnde exitus fuga Davidis, perlatio rumoris istius ad aures Simeï, curatio ut David & Semei unum in locum convenirent: atque sic Dei actu David fugiens & à filio pulsus, oblatus est Semei ex Saulis familia oriundo, & hosti Davidis, prompto ad maledicendum. Adde si voles obdurationem animi Semejani, ne propter comites Davidis metuere Davidem maledictis incesse, quo hoc pacto animo suo & odio inveterato adversus Davidem aliquo modo satisfaceret. Oblatio ergo ista qua David fugiens Semei est oblatus, & obdurationis animi Semejani divinitus facta, quin & directio linguæ maledicæ, sunt actus ad istam præceptionem pertinentes, citra quos nulla in præceptione ista Dei actio alia dari potest quæ in justitiam Dei non impingat, Deumque peccati auctorem faciat. Iam vero si conferre lubet omnia, videbimus ipsius actus maledicendi non tam Semei quam Deum auctorem esse. Semei solus fuit auctor volitionis, sed ut re ipsa, quod volebat, efficeret, Deo potissimum est tribuendum, non moventi Semeium ad maledicendum, sed procuranti ut Semei occasionem haberet maledicendi Davidi, & confidentiam occasione illa utendi. Vnde apparet planissime Deum extra noxam esse, & Semeum culpæ implicari. *Lozus Ierem. 34. 22. & Lament. 3. 37.* similiter explicentur; & nihil difficultatis habebunt. Ex collatione vero apparebit hæc omnia

omnia ad lapsum Adami nihil facere; ille enim initium fuit peccati: & reliqua omnia locum habent peccato jam in mundum ingresso & hominibus per peccatum depravatis.

Ratio secunda.

Ad rationem secundam. Quod Deus vultens permittit peccatum certum est, & æque certum quod velle permittere sit velle non impedire. At hic siste. Non enim idem sunt velle permittere seu non impedire, & velle gratiam non dare. Permittit enim ut ille labatur cui gratiam ad standum sufficientem & necessariam dederat. Pergamus. Qui peccatum, quod futurum præsit, impedire non vult per gratiam confirmantem cum possit, ille revera vult ut idem eveniat, inquis. At nego ex nolitione prohibendi vel impediendi, recte concludi volitionem eventus peccati. Sunt enim tria inter se distincta quorum nullum alterum includit, velle ut peccatum non fiat, hoc est, velle impedire ne fiat, & velle ut fiat seu eveniat, & velle permittere seu non impedire. Duo priores actus sunt affirmativi, postremus negativus. Ex negativo vero actu affirmativus concludi nequit: plus enim est in adfirmativo quam negativo actu. At plus non potest esse in conclusione quam in præmissis.

Quomodo Deus vultis si non vult impedire peccatum

Deinde dico committi ibi fallaciam à dicto secundum quid ad dictum simpliciter. Vult enim Deus non impedire peccatum secundum quid, & vult impedire secundum aliud; impedire inquam, prout decet, quam tamen impeditionem non sequitur peccati ommissio: & non impedire alio modo, quam impeditionem sequeretur quidem peccati ommissio, ac citra laudem & virtutem

omittentis, utpote non valentis non omittere propter istam impeditionem. At licebit & mihi sic contra argumentari; Qui peccatum odit, & per legis positionem gratiaque sufficientis dationem impedire vult, ille non vult ut peccatum eveniat, sed vult ut peccatum non eveniat; quod est affirmativi actus voluntatis. Dices id recte concludi de voluntate approbante. Respondeo fieri non posse ut Deus quocumque volendi modo contradictoria velit vel contradicentia: Contradicentia autem sunt evenire & non evenire. Ergo fieri nequit, ut Deus una voluntate velit aliquid evenire, quod altera velit non evenire. At fieri potest ut Deus voluntate beneplaciti, ut appellant, velit permittere id, quod voluntate approbante seu signi vult non fieri. Atque sic conclusio tua Manca est, & dicta Calvinii & Bezae, salvo tantorum virorum honore dictum sit, veritati minus consentanea.

At vide sis, quæso, quæ subjungis, & videbis fateberisq; te aliud agentem ista in chartam conjecisse. Quodcumque Deus, inquis, non impedit, ideo non impedit, vel quia vult fieri, vel quia penitus nolit fieri, vel quia non vult fieri (at quæ horum duorum posteriorum differentia? Nolle fieri est non velle fieri: particula penitus est nullius pretii, quia negans pars in contradicentibus non capit incrementum, ut non homo: tam enim est non homo Lupus, quam aër, terra, cœlum: at forte per penitus nolit fieri, intelligi vis, velit non fieri.) vel quia non curat. Primum si est, obrines intentionem. At secundum esse non potest: est enim absurdum dicere Deum ideo aliquid impedire nolle, quia vult ut non fiat. Nequetu in enumeratione ista

causarum id ponere debuisti: Nolle enim impedire, & velle ut non fiat opponuntur; atque inde certum est unum alterius causam esse non posse. In inquisitione autem causarum per viam divisionis instituta, non solet neque debet poni id quod oppositum est. At transeat hoc.

Dices igitur; debet ergo ob aliquam causam ex tribus istis non impedire: fateor sanè. At illa non est *quia non curat*, hoc enim est *Epicuræum*: neque *quia non velit fieri*; ergo *quia velit fieri*. Nego antecedens. Hæc enim est causa cur Deus non impediat aliquid; quia neque velit ut fiat, neque velit ut non fiat. quod constabit planius, si rem ita consideres. Quod Deus vult ut fiat, hoc efficaciter efficit. Quod vult ut non fiat, hoc efficaciter impedit. Quod neque vult ut fiat, neque vult ut non fiat, hoc permittit creaturæ. Et quo modo mens humana concipere potest Deum ideo non impedire aliquid, hoc est permittere, quia velit ut fiat: sane illud velle ut fiat, plus in se continet, quam ut inde *permisio* seu non impeditio producat & concludatur.

Quod inde concludis *ipsa talia Deo vel imprudente vel non curante fieri*, quod absurdum est; non potes tueri, ne quidem adversus te ipsum. Iam ante enim non velle fieri, & non curare, se junxisti in tua distinctione. Ergo jam unum ex altero concludere non potes. Et quomodo fiat Deo imprudente, quod sit permittente Deo, & volente permissionem suam? At postea ubi de permissione latius explicabimus, apparebit Deum quod permittit non imprudentem aut non curantem permittere. Quod autem

permisio sit quadam voluntas affirmativa & non negativa pura, recte intelligendum. Vult enim Deus actu affirmativo permissionem suam. At circa id quod permittit, versatur solo actu negativo voluntatis suæ.

Abfit autem ut quis existimet Deum quid iniquè aut injuste decernere: posito enim quod decreverit, concludendum ilico est, iuste decrevisse. Sed videndum an & quomodo Deus aliquid decernat. Fieri enim nequit ut ipsius decreta cum iustitia ipsius nobis in Scripturis patefacta pugnent: quare sciendum est non sufficere ad culpam à decreto quod nos Deo ascribimus, auferendam, si addamus decrevisse sed *iuste*: non enim vocis istius additio iustum facit decretum, sed commonstrandum id quod Deo tribuimus decretum, revera ipsi convenire, & tum de iustitia nulla erit quæstio.

Tertium argumentum elumbe est. Ex *Ratio tertia* eventu enim alicuius rei non potest concludi Deum voluisse ut eveniret, sed voluisse non impedire: & hoc velle non impedire, etiam est actus providentiæ Dei, quæ omnibus & singulis rebus adest & præest, vel faciendo, vel sinendo ut fiant: administrando tamen & ordinando omnia ad justos & legitimos fines: atque ita ut non *tantum exitum rerum, sed & ipsa initia curat, & principia rerum & actionum*. Et notum est Satanam & Impios non modo nihil perficere, sed ne ordiri quidem posse nisi Deo permittente. Quod tu addis, *volente*, non concedo nisi probaveris majore argumentorum pondere quam hæcenus fecisti. Et propterea *impium est dicere quicquam evenituro vel fieri, nisi Deum iustus sanctusque*

id ab aeterno decreverit, & volens quidem, vel facere vel permittere. Est enim decretum Dei duplex, efficax & permissivum. Neutrum in alterum incidere potest.

Ratio quarta Consideremus & Veteris Ecclesie iudicium. *Augustinus* aperte distinguit inter permissionem & efficientiam. Et licet dicat, *feri nihil nisi quod Deus fieri velit*; explicat tamen se cum dicit, *vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo*: atque hac ratione id quod finit, non est objectum voluntatis immediatum, sed permissio, cuius objectum est id quod permittit Deus. Ita quoque *Tertulliani, Hieronymi, & aliorum* dicta sunt explicanda ne impingant in Scripturam quæ simpliciter dicit: *Tu Deus non volens iniquitatem.* Quare, si mihi libere loqui liceat, dicam me malle ut *Augustinus, Hieronymus, Catharicum, & alii omnes* ab huiusmodi phrasibus abstineant quæ in Scripturis non continentur: & explicationem desiderant prolixam, ne in blasphemix & hæreseos occasionem trahantur.

Distinctio ista secundum quam Deus dicitur *velle ut malum sit, non tamen velle malum*, nihil habet soliditatis. Odit enim Deus malum, & odit mali existentiam: quumque malum consistat in actione, eius fieri est eius esse, & esse eius est natura eius. Et licet inter mali essentiam & existentiam distingui posset subtilius, tamen dici nequit tantum discriminis esse inter utrumque, ut Deus velit peccatum existere, non velit autem ipsum peccatum. Quia enim Deus odit essentiam mali, ut ita dicam abusive, idcirco vetat ne fiat malum: & causatur nolit existere peccatum est quia peccatum ipsum odit. Sed non ita odit mali

existentiam aut malum ipsum, quin permittat malum fieri à libera causa, non quia melius est ut sint mala, quam ut non sint, sed quia melius est, primo, ut rationalem & liberam suam creaturam permittat agere pro arbitrio & libertate sua, in quo consistit exploratio obedientix illius, quam ut contra primævam suam institutionem istam libertatem creaturæ adimat, vel usum saltem eius impediatur: secundo, ut de malo beneficiat, quam malum esse non sinat. Quod autem Deus velit fieri finat non qua tale, sed qua bonum, latiore indiget explicatione quam postea adferemus, Deo volente.

Obiectio autem ista est magni pretii. Voluntas enim mala dicitur à volitione mala, volitio mala est quæ fertur in objectum non debitum. Objectum autem non debitum est malum. Ergo volitio mala est qua quis vult malum, & qua vult malum fieri. Nam verbo distinguuntur ista duo, re conveniunt. Quare etiam *voluntatis mala est vel le mala fieri, sive voluntas illa delectatur malis, sive uti illi velit ad bonum.* Nulli enim licet velle ut malum fiat, quo occasionem habeat eo ad bonum utendi. Et regula quam adfers certa est: *Non sunt faciendæ imo nec volendæ, mala ut eveniant bona.* Nam prima iniquitas est in voluntate seu volitione mali, secunda in perpetracione.

Responsio tua non aufert difficultatem objectionis. Quorsum enim duo ista principia faciunt? Etiam illis statibus, valet obiectio. Nam quoad prius. Quum nihil sit in rerum natura malum, non potest voluntas ferri in malum, & voluntatis omnis est tendere in bonum; nec voluntatis tantum, sed & cupiditatis

Vicetur prima obiectio.

Extenditur ad eam datâ responsio.

& appetitus omnis. Verum ratio mali in eo non consistit quod fertur in malum voluntas, sed quod fertur in bonum non debitum, vel non debito modo & sine. Quod ad secundum. Certum est nihil esse mali quin habeat aliquid boni conjunctum. Nam non datur summum malum. Malum enim non est nisi in bono. At inde non sequitur bonum esse ut peccatum eveniat. Tantum enim malum est peccatum, ut vitari debeat, etiam si boni quid habeat conjunctum. Actus fornicationis habet id boni quod congressus viri & feminæ sit naturalis, attamen est omitendus quia non potest sine peccato patrari. Hoc autem bonum de quo tu agere videris, non est peccato conjunctum nisi per accidens, interveniente nempe Dei voluntate illud malum in bonum finem dirigentis.

Dictum Augustini rigide examinatum consistere non poterit, commode autem explicatum poterit tolerari. *Non enim bonum est ut sint mala.* Omne enim bonum facit Deus. Ergo Deus facit ut sint mala. Quod pugnat cum dicto Augustini, quo ait, *Deum nonnulla facere, alia vero sive fieri, ut peccata.* Quomodo autem de Deo sine contradictione dici potest, quod faciat ut sint mala, & sinat fieri mala? Ratio autem adjuncta hoc non probat. Omnipotens enim bonus non propterea sinat mala quia bonum sit etiam esse mala, sed quia novit se pro sua sapientia & omnipotentia ex malo contra ipsius naturam & propriam efficacitatem, bonum educere posse, idque puro actu suo, aut justæ punitiois aut gratiosæ remissionis. **Non est bonum ut sint mala nisi per**

accidens, nempe propter Dei sapientiam, omnipotentiam, voluntatem. Quod autem per accidens est, in considerationem non venit.

Sed videamus jam responsionem tuam. Dicis peccatum in suis causis & circumstantiis *Deo consideratum, duplicem respectum seu formalitatem induere.* Primo dicis, *peccatum considerari non sub ratione peccati, sed quatenus apud Deum decernentem habet rationem boni.*

Duplicem peccati respectum.

Primum.

At nego peccatum habere rationem boni apud Deum decernentem. Actus enim Dei circa peccatum omnino declarant, Deo peccatum non sub boni, sed sub mali ratione considerari. Permittit enim peccatum; bonum autem facit: punit peccatum; malum autem punit & qua malum. Remittit peccatum & condonat: quod autem condonatur, id condonanti ut malum consideratur. At Deus decernit permissionem peccati, quia novit se actus bonos producere posse ex peccato, non qua bonum, sed qua peccatum est & malum. Neque recte dicitur peccatum habere rationem boni apud decernentem Deum, quia Deus ex peccato elicere novit occasionem bonorum actuum; quum actus illos non producat nisi considerans peccatum ut peccatum. Et mirum est considerationem aliquam assigni peccato contra eius definitionem. Definitio autem peccati est quod sit transgressio legis, & propterea violatio voluntatis Dei. Unde etiam constat perperam dici quod peccatum habeat boni rationem, quia est in bono, & quia est ad bonum. Bonum enim dicitur de subjecto in quo est peccatum tanquam vitium deformans, & corrumpens subjectum, non de peccato inexistente. Quatenus autem Deus velit subje-

ctum.

Actum in quo est peccatum, hoc est, actum qui ab homine sine peccato patrari nequit, forte postea latius pertractabimus, ubi de permissione generatim dicemus. Et peccatum non est ad bonum per se, sed per accidens tantum, quod Deus illud non faciendum, sed jam factum ordinat ad bonum, exque eo elicit occasionem boni. Nec dicitur Deus eatenus velle peccatum evenire, quatenus mira sapientia novit inde bonum elicere, sed eatenus velle permittere & non impedire. Hæc enim causa est cur permittat & impedire nolit, non cur velit peccatum evenire.

Secundum, 2.

Secundum peccati respectum dicitur esse, quo peccatum formaliter & proprie consideratur, hoc est, qua peccatum: & hic quoque duplicem facis considerationem peccati, vel qua est peccatum respectu hominum, vel qua peccatum est Deo. Si verum audire vis, mi Perkinsi, vanæ & frivolæ sunt istæ distinctiones, & inventæ non enunciando negotio, sed magis involvendo. Isto respectu dicitur, Deum non velle, neque probare, neque efficere peccatum, sed velle quo ad eventum, neque simpliciter, ut ea qua bona sunt per se, sed tantum volendo permittere ut fiat. Esto, & hoc potest recte intellectum tolerari. Quæ de triplice voluntatis divinæ actione dicitur, non examinabo, quia nihil admodum faciunt ad rem, saltem non faciunt contra sententiam quam defendo. At quod in margine dicitur verum est, Deum eatenus velle peccatum evenire, quatenus possibile est ut eveniat Deo non efficiente. At velim te hoc explicatius nobis pertractasse, inde sane constitisset te hactenus non recte explicuisse modum quo Deus vult ut peccatum

eveniat? ille enim talis est à te positus, qui Deum ab efficientia peccati excusare nequit. At peccatum qua Deo est tale, nec vult, inquit, nec probat, nec efficit, imo ne permittit quidem. Illa concedo, hoc postremum nego, proprium enim objectum permissionis divinæ est malum qua malum, & quidem Deo consideratum ut malum: licet causa cur permittat peccatum, non sit ipsum malum. At distinguendum inter objectum permissionis, & eiusdem causam. Quod verum malum ut malum permittit, jam ante demonstravimus. Causam vero cur permittat Deus malum, non recte enuntiaſti, non enim permittit malum propter conjunctum bonum, sed quia bonum ex malo elicere potest: quod ideo non potest dici conjunctum peccato, quia non nisi per Dei actionem ex peccato elicitur. Si vero ita intelligis conjunctum bonum, non natura ipsius peccati, sed actu Dei, nihil contradico.

Bezæ vero dicta ista quæ citas rigorem examinis non ferunt. Prius enim aut falsum est aut æquivocatione laborat. Falsum, si intelligatur de permissione de qua nunc agimus, quæ non opponitur prohibitioni legis, sed efficaci impeditioni. Nam verum est, Deum peccatum lege prohibere qua peccatum; & tamen idem illud peccatum; qua peccatum est; permittere, id est, non impedire. Si vero permissio intelligatur quæ prohibitioni per legem factæ opponitur, æquivoca est disputatio, non enim agimus de illa permissione. Quis enim ignorat Deum non posse simul eundem actum lege adstringere & non adstringere? Et tibi jam ante definita

Disa Bozo.

ſcu

seu descripta est permissio, *Negatio gratia confirmantis*, non vero, non-datio legis.

Aleram Bezae dictum simpliciter falsum est. Nam poenae peccatorum non permittuntur à Deo, sed à iusto iudice infliguntur, & habent ipsum Deum auctorem. *Amos. 3. Non est malum in civitate quod Dominus non fecerit.* Et cuius quæso peccati poena fuit primum peccatum? Hoc tamen permissu Ergo non ut poena.

Calvini.

Calvini dicta commode admodum sunt intelligenda, & secundum præmissam à nobis interpretationem, secus defendi non possunt. Quod vero ipsius institutum fuerit dogma Scholasticorum convellere, ab illo dici non debet, qui illius dicta sibi defendenda sumpsit. Scholastici enim recte dicunt, dum voluntatem à permissione non disjungunt, quod tu dicis, sed inter utramque hoc esse discriminis aiunt, quod permissio sit objectum voluntatis immediatum, peccatum vero permissionis. Et aperte fatentur Scholastici omnes Deum volentem permittere quod permittit. Non est autem Calvino Manichæorum blasphemia imponenda, quia licet aliquando incommodius loquitur, tamen alibi istam calumniam plane a se & sua doctrina amolitur.

Expanditur
Resp. ad sa-
cramentum obis
Arminii.

Obiectio secunda est. *Deus vult contraria, si vult evenire quod in lege prohibet.* Recte sane. Et responsio tua nodum non solvit. Nam velle aliquid evenire, & velle idem non evenire, non differunt tantum respectibus, sed *essentis* & integris essentis. Neque ullus est respectus sive modus secundum quem Deus dici possit velle ut eveniat aliquid, & simul velle ut illud non eveniat. Non enim

potest circa unum idemque objectum, quibuscunque id respectibus induatur, contrariis actibus versari divina voluntas: neque potest unus idemque actus divinæ voluntatis versari circa duo objecta contradicentia, qualia sunt evenire & non evenire, quibuscunque etiam respectibus ista objecta induantur. *Deus prohibet malum qua malum*, at permittit idem, non qua boni rationem induit; hoc enim falsum est, quod peccatum boni rationem induat; sed quia Deus ex eo bonum elicere & producere novit. Dictum Thomæ istis tuis non ad stipulatur, neque meis adversatur.

Obiectio ter-
tia male for-
mata.

Objectionem tertiam pro tuo arbitratu tibi formasti, ut facile illam diluere posses. Puer enim in Dialecticis parum admodum intelligens novit inter causam consequentiæ seu conclusionis, & causam consequentis esse magnum discrimen. Potest enim ex effectu causa concludi. Et propterea bene dicis *Maiorem*, quam posuisti *non esse generalem*. At tua correctio majori isti addita nihil ad veritatem illius facit. Falsum enim est, *si nulla causa media intercedat inter antecedens, quo posito consequens sequens, & consequens, tum antecedens causam esse consequentis istius*. Neque propterea definit antecedens esse causa consequentis, etiamsi media aliqua causa intercedat. Satan enim est causa efus de arbore vetita, etiamsi homo proxima eius sit & immediata causa. Quo ipso visusæ responsionis collabascit. Si autem docere potes, hæc duo inter se consistere posse, quod Deus possit velle ut peccatum eveniat, & quod homo nihilominus libera voluntate peccet, tum vicisti causam, Fateor qui-

Excusatio
solvitur.

quidem hominem infallibiliter & tamen libere peccare posse : at non idem est infallibiliter & necessario peccare. Nam infallibiliter dicitur respectu infinitæ præcipientiæ divinæ ; necessario vero, respectu decreti Dei & voluntatis divinæ, qua vult ut eveniat peccatum ; quare etiam hic peperam infallibilitatem decreto Dei tribuis, quum præcipientiæ id tribuere debueris, & decreto necessitatem. Atque ipse postea fateris Deum esse causam peccati hominis, per desertionem nempe ipsius, & non collationem necessari ad cavendum peccata auxilii : unde sequitur hominem necessario peccare. Qui enim legem ponit, & non dat auxilium necessarium ad præstandum legem, ille causa est transgressionis legis suæ.

At dicis hominis voluntatem intervenisse in hac desertione, quia homo non deseruit sit, nisi volens deserui. Respondeo ; si ita est, tum sane homo meruit deserui.

At quæro, an homo potuerit vel non deserui : si dicas potuisse, jam non peccavit necessario, sed libere ; Si vero dicas non potuisse, jam culpa redundat in Deum, non minus quam antea ; propterea quod Deus causa sit istius volitionis, qua homo vult deserui, quia non dedit gratiam necessariam, qua potuerit homo velle non deserui : & nihil potest cogitari, quod interveniat inter hanc desertionem Dei, & volitionem hominis, qua voluit deserui.

Responsione secunda te non magis expedis ; imo bis fateris Deum decreto suo, quo voluit ut peccatum eveniret, esse peccati causam. Primo, quia dicis peccatum esse merum consequens decreti ; unde sequitur, decretum esse causam peccati. Nisi tu aliam rationem adferas, secundum quam peccatum sit consequens de-

creti divini ; quod tu omnino facere non poteris. At ita, inquis, decretum Dei antecedit peccatum hominis, ut nullam causa nisi deficientis rationem habeat. At inquam ego, hoc secundo argumento convinceris, quod Deum peccati auctorem statuis. Si enim causa illa deficiens necessaria fuerit ad vitandum peccatum, tum sane Deus per deficientiam operationis necessariæ ad vitandum peccatum, est causa peccati ; nisi doceas hominem promeritum jam antea fuisse hanc deficientiam operationis divinæ. Augustini dictum non patrociniatur tuæ sententiæ. Nihil enim vult aliud, quam peccatum, quod sit contra præceptum Dei, non fieri illo invito, & simpliciter volente ut non fiat, sed permittente & quidem voluntaria permissione.

Objectionem aliam tibi opponis. Decretum Dei est principium rerum omnium energeticum, secundum sententiam tuam ; itaque etiam principium peccati. Antecedens verum esse fateris & doces Primo, Auctoritate Scripturæ ex Ephes. 1. citatæ. At præter sensum Sp. sancti ; Illa enim omnia referuntur ad salutaria dona & effecta, quæ Deus in Filio per Spiritum suum operatur in electis, quod etiam vox *ἐνδοξασ* significat. Secundo ratione, quæ ratio proba est ; Deus enim est causa omnium entium, & actuum, sed commode explicandum, quomodo omnes actus producat. Negas autem consequentiam, quia peccatum sit defectus entis, & non ens reale, verum rationis tantum. Quomodo peccatum defectus sit & non ens positivum, latius indiget explanatione. At peccatum ens rationis esse, quod non tantum substantiam suam habent in mente, sed etiam à mente

Alia obiectio.

Responsio secunda ad hanc criminatorem.

suam habent originem, ab eaque confecta sunt, ut ipsi serviant ad rem ipsarum scientiam comparandam. Privationem vero etiam si materiam & formam constitutivam non habeant, sunt tamen in subiecto unde excessit habitus, illudque subiectum ita afficiunt, ut sentiantur à subiecto: neque intelliguntur à mente nisi sub ratione suorum habituum, ex quibus etiam definiuntur. Unde apparet, non esse pure entia rationis. Fateris enim peccatum non esse ens rationis, quum dicis *ex remotione originalis iustitia immediate verèque sequi & esse*. At licet peccatum non sit ens positivum sed defectus, tamen si Deus causa est energetica istius actus, qui ab homine sine peccato committi nequit, tum etiam Deus est causa energetica peccati. Hoc autem fateris, cum dicis *Deum esse causam omnium actuum energeticam*. Fatearis igitur & consequens oportet; nisi commonstres quomodo fieri possit ut homo libere illum actum præstet, qui ipsius respectu peccatum est, si idem actus à Dei energetico decreto producatur, cui nemo resistere potest. De eo autem postea amplius.

Titulus.

Obijciunt insuper sententiæ tuæ, quod doceat *Deum inclinare ad peccatum, & indurare positive*. Fateor hoc obijci, & non sine causa. Nunquam enim videre mihi contigit responsum, quæ doctrinam istam, quam tu hic profiteris, ab ista objectione & criminatione liberarit. Videamus tuam. Respondes *te non probare permissionem seclusam ab ipsa voluntate*: at quis probat? Quis unquam negavit Deum quod permittit, volentem permittere? Dicis *te Deo non tribuere actionem positivam, vel physicam,*

quasi corruptionem & malitiam infunderet. At velim explicari, quomodo peccatum necessario fiat respectu divini decreti, citra actionem aliquam Dei physicam, sive illa positiva sit sive negativa, imo si volens, & positivam. Nam ita res solvis actum illum, qui sine peccato ab homine non fit, in causam primam, ut Deum etiam causam positivam peccati necessario statuas. Non est autem opus, ut infundat malitiam aut corruptionem ad hoc ut physica actio illi tribui possit, vel positiva: sufficit si ad actum moveat, si impellat, si libertatem hominis determinet, ut non possit non velle & facere id quod prohibitum est. Fateris autem *Deum active indurare*; quod sane non nego, sed necesse est ut ita explicetur, ne Deus auctor peccati ullo modo statuatur. Quod post videbimus.

Suidæ triplicem providentiæ divinæ in actibus hominum actionem non improbo. At vide mihi, actionem quæ est *non iudicium esse quæ Deus vult, probat, efficit, eoque delectatur*, contra perpetuum tuum sensum quo vocem *iudicium* usurpas. Antecum ex Ephes. 1. dixisti, *Deum omnia agere ex beneplacito voluntatis suæ*: ubi etiam locum illum tibi ademi, fretus explanatione illius vera, quam etiam hic ex Suidæ adfers.

In secunda autem actione quæ est *non circumspicere sensus sustentationis & conservationis*, velim perpendas an *conservatio & sustentatio tam sit motuum, actuum, passionum*, quam existentia & facultatum. Quum enim existentia ipsa rerum & facultates inexistentes rebus sint actus primi; motiones, actiones, & ex iis passionis existentes, actus sint secundi, aut ex secundis actibus;

Triplicem autem Providentiæ in actibus hominum.

I.

II.

ibus, videtur sane alius: Etus divi-
 vine providentiæ hinc quam illis
 præfisse. Verum autem est Deum su-
 binere naturam peccantem: At quous-
 que & quomodo Deus concurrat
 cum creatura ad agendum, id vero
 diligenter explicandum fuit: qualis-
 cunque vero instituitur istius rei
 explicatio, semper caveri debet ne
 primæ causæ talis tribuatur cura se-
 cunda concursus, ut causa reali me-
 rito illi adscribi possit. Dicitur volun-
 tatem nihil posse agere solam, posse tamen
 male agere solam; quod simili illustras:
 id videamus quomodo conveniat.
 Imprimis sciendum, id locum non
 habere in homine integro, quia eum
 sibi non est luxata, ergo primo illius
 statui non est applicandum illud si-
 mile. Deinde duo ponis in claudi-
 catione, ambulationem sive motum, &
 claudicationem, qua est motus perversitas.
 Ambulationem confers cum actu,
 claudicationem cum actu vitiositate,
 in qua proprie peccati ratio consi-
 sistit. At ista duo non insunt omni
 actui qui est vitiosus. Nam ipse
 actus aliquando vetatur. Sic esus ar-
 boris vetitæ; ubi distinguere non
 licet inter actum & eius vitiosita-
 tem. Nam ipse actus parari non
 debuit, & peccati ratio consistebat
 non in eo, quod illum esum indebito
 modo præstabat, sed quod præstabat
 simpliciter. Habet vero ista simili-
 tudo locum in actibus per se bonis,
 at non debito modo factis. Sic qui
 eleemosynam dat ut videatur, actum
 bonum præstat, sed perverse: incedi-
 dit, sed claudicans. Unde sequitur
 etiam ad actum, cuius commissio
 est transgressio legis, neminem im-
 pelli posse citra peccatum & culpam
 impellentis & moventis. Quare
 & hic vides, quam caute explican-

da sit ratio qua Deus causa actus,
 sed non vitiositatis in actu esse di-
 citur.

Tertiam actionem dicit esse *et* *Cog-
 zationem, qua Deus in malo opere hominis
 quadam sancte operatur.* Non est autem
 dubium, quin id de Deo vere dici
 possit.

Hæc in actione triplicem ponis
 actionem. Primam dicit esse permis-
 sionem; sed illam ita explicas, ut
 Adamo integro accommodari non
 possit, sed iis solum qui peccarunt, &
 peccatis suis meriti sunt ut à Deo sibi
 ipsis permittentur & in reprobam
 sensum traderentur. Non enim *laxavit
 Deus habenas Adamo, non sustulit impe-
 dimenta peccandi, non solvit ipsum antea
 sane ligatum.* Adversus secundam actio-
 nem eiusque explicationem nihil
 admodum habeo, si accommodetur
 peccatoribus: licet nonnulla addi
 posse putem valde necessaria. Ordina-
 tionem quæ est *tertia actio*, non vi-
 deris mihi distincte satis explicare.
 Nam vox dupliciter usurpat, pro
 eo quod est decernere & statuere ut
 aliquid fiat; & pro eo quod est, ordi-
 nem in factis statuere, & facta ad
 finem convenientem disponere &
 determinare. Hæc æquivocatio tibi
 fuit tollenda, non confundenda di-
 versa vocis istius significatio, sicuti
 facis, quum in eodem orationis
 tractu dicitur Deum peccatum ordinare
 quoad causam & principia; ubi prima
 significatione accipitur vox ordina-
 di: inde, idem ordinare quoad exitum
 & fines; ubi altera significatione
 sumitur. Explicatio quam addis ab
 exemplo Satanæ, est tantum de ordi-
 natione quoad finem & exitum.
 Nisi autem explicetur commode,
 quomodo Deus actum, qui sine peccato ab
 homine fieri non potest (ita enim dicitur

*Intertia m-
 fustriplem
 abus.*

I.

II.

III.

malo quam peccatum) *ordinet quoad causas & principia*, facili momento Deo peccati causa & culpa impingetur.

*Loca in Pa.
trab. citata.*

Clementis Alexandrini verba, de ordinatione ad finem tantum accipi possunt, & velim omnes nostros Scriptores, & te etiam in istis verbis semper persistere. Proba enim sunt, & actionem Dei, per mala malorum opera, suum opus facientis, explicantia. In verbis vero *Augustini* planissimum est discrimen inter *facere & ordinare*, & vox *ordinandi* sumitur secunda significatione, pro eo quod est, voluntates jam sua culpa malas, ad hosce & illos fines actionesque certas disponere & determinare. Illa vero *Augustini* verba, *Deus operatur in cordibus hominum ad inclinandas hominum voluntates quocumque vult, etiam ad mala pro meritis illorum*, apte sunt explicanda, ne impingant in id quod sequitur, *Deum non facere voluntates malas*. Inclinat ergo voluntates malas ad mala, hoc est, ut potius in hoc objectum, quam aliud malitiam suam effundant. Si vero dicitur ad mala impellere quendam; nempe ad volendum mala, tum intelligendum, quod hoc facit ministerio Satanæ, & isto modo, qui facile cum iustitia ipsius conciliari potest. *Fulgentius* autem rectissime negotium explicat & paucis. Quum enim *malorum cogitationum auctorem Deum esse negat*, satis à peccato illum excusat. Nam cogitationes ad opus suscipiendum sunt primæ causæ, & vocem *ordinandi* etiam posteriori significatione usurpat, ut ex adjuncta explicatione facile liquere potest. Dicit enim, *Deum de malo opere bene operari*.

Tomus 2o.

Tertius responsum negat quidem &

merito, per illud dogma *Fatum Stoicum* introduci, explicato nempe isto *Fato*, prout *Stoici* de eo docebant. At non tollit hanc difficultatem, quod nihilominus posito isto decreto Dei, quod tu ponis, necessitas inducatur rebus, cum qua libertas consistere nequit. Quare licet *Fatum Stoicum* non inducatur per illud tuum dogma, inducitur tamen *Fatum necessitatem rebus inferens omnibus, & libertatem adimens*. At conaris ita decretum Dei explicare, ut rebus a Deo decretis libertatem non adimat, licet necessitatem inferat, quod ego omnino impossibile existimo. At videamus, quam explicationis & exiricationis causam adferas. Primo, distribuis, id quod necessarium est, in simpliciter seu absolute necessarium, & ex hypothesi. *Absolute necessarium est quod non potest se aliter habere, & cuius contrarium est impossibile*, inquis, recte. At non distinguis, an agas de re incomplexa & simplici, an vero de ente complexo in enuntiatione. At istud mittamus. Certum est nihil isto modo necessarium esse, præter Deum & divina. Reliqua omnia extra istam necessitatem sunt posita. *Necessarium ex hypothesi est*, inquis, *quod ex unius vel multarum rerum positione non potest se aliter habere*. Neque hic ponis discrimen inter positionem rerum, qua aliquid ponitur ut sit, & qua aliquid concluditur; quæ necessitas distinguitur in consequentis & consequentiæ necessitatem. Ista est Syllogistica, illa est ex causis effectum seu consequens producentibus: causis inquam, quæ ipsæ quidem non necessario ponuntur neque causant, sed quibus positis & quibus causantibus effectus necessario existit. Exempli causa: Deus

*hæc ad hanc
criminationem
nem.*

*Distinctiones
varia Necess.
sua.*

non

non creat necessario mundum, si tamen creet, necessario mundus ex illa actione existit. *Necessarium ex hypothesis ponis ex natura, ex præcepto, ex decreto.* Necessarium ex natura tollit libertatem & contingentiam. Sic quoque necessarium ex præcepto, quod enim lege adstrictum est, non est in libertate creaturæ: licet ex necessitate naturæ producatur actus necessario, nisi à potentiori impediatur. Ex necessitate vero præcepti non actus producitur necessario, sed præstationis imponitur creaturæ necessitas, siquidem velit Deo parere, & illi accepta esse. Necessarium ex decreto malè definit, *quod Deum præscivit & voluit vel efficere vel saltem permittere*: nam alia est necessitas præscientiæ & permissionis divini, & alia effectiois. Imo si verum fateri lubeat, nulla est necessitas præscientiæ & permissionis, sed tantum effectiois seu voluntatis divini. Non enim præscientia Dei, sed *voluntas est rerum necessitas*: licet præscientia Dei posita sequatur rem futuram, non ex præscientia tanquam causa consequentis, sed ratione seu causa consequentiæ. De permissione postea latius agemus. Et hoc quod necessarium est ex decreto, voluntatis effectricis ratione hoc quoque liberum aut contingens dici nequit.

Distinguis secundo necessitatem in coactionis & infallibilitatis necessitatem. Male. Non enim opponuntur. Nam potest una eademque res esse per coactionis necessitatem producta & infallibiliter præscita. Deinde non sunt eiusdem generis. Illa enim est voluntatis producentis aliquid, & est prior natura ipsa re producta; hæc præscientia est, & re natura est posterior. Illa coincidit cum neces-

sitate consequentis, hæc consequentis. Tertio, est aliqua necessitas quæ propior est coactionis necessitati quod ad rationem, causam, & genus attinet, & coactioni opponitur, contra quam coactionis necessitas fuit distinguenda. Illa est *necessitas inevitabilitatis*; quæ quidem coactionem compræhendit quoque, sed species innominata nomine generis appellari potest. Quod ut clarius intelligi possit, ita me explico. Inevitabilitatis necessitas est duplex, una vim inferens rebus pure naturalibus, quæ *violencia* dicitur, rebus voluntariis, quæ *coactio* dicitur. Altera rem, sive natura illa sit, sive voluntas, ita leniter & suaviter intus movens, ut non possit non eo inclinari, & id velle quo movetur. At tamen, fateor, non agitur seu movetur voluntas secundum modum voluntatis, sed secundum modum naturæ, qua motione tollitur libertas, sed non spontaneus assensus, quum utrumque tollatur per coactionem. Definitionem coactionis tuam transeo. Infallibilitatis non placet: conjungis enim disparata in definitione. Certo enim *evenire* res dicitur ratione præscientiæ, *immutabiliter* ratione ipsius rei, & *immutabilitas* non convenit infallibilitati; nam infallibilitas præscientiæ tribuitur; quæ falli non potest ob infinitatem naturæ & sapientiæ divini. Quin & ipse vocem *immutabiliter* expungis addimento tuo. Quod enim *potest vel evenire vel non evenire*, id non fiat *immutabiliter*, certo tamen præcisci potest ab eo, qui omnia etiam contingentia præscit infallibiliter. Re & autem infallibilitati necessitatis adstruis axioma. *Omne quod est, quatenus est, necessarium est.*

*Quomodo
causae conveniunt*

Hactenus distinctiones necessitatis; jam ostendes quomodo ea singulis conveniat.

Effectuum relationes omnes sunt ad causas suas; sed vel ad causas separatas, vel concurrentes & concausas, & simul agentes. Si ad causas separatas, jam effecta sortuntur nomen à modo, quo illi effectus ex causis existunt. Si necessario, dicuntur necessarii, si contingenter, contingentes. At vero si causae plures concurrant ad unum effectum producendum, jam quidem effectum illud relationem habet & affectionem ad singulas suas causas, sed nomen non sortitur, nisi ex modo quo ex causis illis simul junctis existit & producitur: qui modus si sit necessarius, necessarium dicitur, si contingens, contingens. Fieri autem nequit ut unus idemque effectus partim contingenter, partim necessario existat, quocumque tandem respectu. Verum quidem est, si causa quae secunda dicitur, sola operaretur & ex voluntate sua, res contingens dici posset: sed quia causa prima secundam movet, ita ut non possit non moveri; hinc totus effectus necessarius dicitur. Quia fieri non potest ut ille effectus non producat causantibus istis causis prima & secunda.

Quod vero putas ista necessitate non tolli libertatem causarum secundarum de nihilo est; quemadmodum etiam, quod existimas effectum respectu secundae causa liberum dici posse & contingenter, qui prima causa respectu necessarii dicitur. Absurdum enim est libertatem cum necessitate, & hanc cum illa velle conciliari. Omnis enim necessitas pugnat cum libertate, non tantum coactionis necessitas; Quod

ita verum est, ut ne instantia quidem dari possit ulla veritati isti insirmandae. At verum esse fateor, quod decretum Dei causas secundas ordinat, & ipsam adeo voluntati humana libertatem, ac ita, ut per ordinationem illam libertas non tollatur; tollitur autem libertas quando Deus sine coactione (quod non potest fieri, tum propter omnipotentiam divinam, tum propter voluntatis naturam) sine molli & leni flexione ita voluntatem movet ut non possit non moveri.

Videris autem mihi inter liberam & spontaneum motum non discriminare, quum spontaneus motus tantum distet à libero, ut ille cum naturali & interna necessitate coincidere possit, hic vero minime. Sponte enim homo vult beatus esse, at non libere. Bestiae etiam sponte feruntur ad ea quae sibi bona esse ex instinctu naturae aestimant, at nulla potest eis tribui libertas.

Hicce consideratis apparet nullo modo dici posse, quod Adamus necessario lapsus sit simul & libere, nisi necessitatem infallibilitatis adferas, quae non est in lapsu sed in praescientia Dei propter eius infinitatem. Libertas autem posito decreto Dei tollitur, quia Adam non potuit resistere voluntati, id est, decreto Dei. Quod respondes, ut non potuit, sic quoque noluisse; refutatur, quia non potuit vellet aliter. Quod tu fateris quoad eventum ipsum verum esse, negas quoad potentiam. At non hoc disputatur an Adami voluntati fuerit adempta potentia, quae libertas dicitur, quod necesse non fuit ad lapsus necessitatem inducendam: sed an eventus ipse, id est, lapsus necessario existeret. Quod quum fateris, necesse est etiam

Libertatis & spontaneus ad instigantem

An Adam lib. et simul & necessario lapsus sit.

*Quomodo
necessitas non
pugnat cum
libertate.*

etiam est fatearis, libere lapsum non esse. Circumscripta enim fuit potentia illa & determinata quoad actum istum & eventum, adeo ut actu aliter velle non potuerit; secus decretum Dei irritum factum esset. Et hic rursus spontaneum motum pro libero usurpas incedite.

Ad rei dilucidationem *distinguis tria tempora, lapsum precedens, præsens & futurum*. At *præsens & futurum* ad præsentem disputationem non faciunt. Nam lapsus necessitatem ex præsentem & futuro tempore habere nequit. Solum *præcedens* servit proposito. In primo momento dicis *lapsum dupliciter necessarium fuisse*. Primo, *propter Dei præscientiam*. At præscientia nullius necessitatis est causa, neque propter præscientiam res dicitur fieri infallibiliter, sed præscientia causa est, cur res contingenter futura suo tempore, infallibiliter sic præscita a Deo. Secundo, *propter decretum Dei permissivum*. At permissio causa immutabilitatis aut necessitatis esse nequit. Est enim actus negativus, non prohibitio; unde affirmativa necessitas existere nequit.

Honorii & Augustini dicta te non juvant; non enim profus idem agunt, neque sunt *æquivalentia*. Ratio vero quam adducis, est partim petitio principii, partim nulla. Petitio principii est, quum dicis, *quia malum permissum non potest non venire*. Ratio nulla est, quum dicis, *quia aliter evenire nequit quam Deum decreverit*. Ex eo enim non sequitur, ergo evenit necessario: quia licet aliter evenire non possit malum, quam id Deus permittat; tamen ipsa permissio non imponit necessitatem eventui peccati. Determinatio enim divina, non est circa peccatum ut fiat, sed

circa idem jam ex suis causis futurum, ne ulterius tendat, quam Deo visum est. Quod autem *permissivum* ad finem, per *negationem gratia ad vitandum peccatum necessarium*, tibi non concedo. Hoc enim non est permittere ut homo libere peccet, sed efficere ut necessario peccet, quod jam sæpe dictum est. Et velim abs te explicari, *quomodo necessitas decreti divini, quo statuit ut Adamus peccaret, fuerit voluntatis humana libertati evitabilis, cum fuerit inevitabilis, quoad eventum actionis?* omitto quod absonum sit, necessitatem appellare evitabilem. Non vis autem ut quis existimet illam necessitatem ex decreto Dei fluxisse. At tam multa dixisti hoc evincencia, ut frustra jam hoc nolis: & explica quomodo ista necessitas secuta sit decretum, & decretum non habeat causæ rationem istius necessitatis respectu. Est enim decretum causa necessitatis ut consequentis non ut consequentiz. Verba sunt ista & voces ad effugiendum idum veritatis confictæ, quibus nulla subest veritas, imo ne verisimilitudo quidem. Semper enim verum manebit; quod ex decreto necessarium est, id causam suæ necessitatis habet in decreto & a decreto Dei. At mi Perkinsæ, annon ista operosa multarum distinctionum investigatio & usurpatio falsitatis signum est, quum veritatis oratio sit simplex & aperta.

Quod *prædestinatio necessario salvatur, & reprobi necessario damnantur*, recte est intelligendum. Nam quæ prædestinatus quis est, pugnat cum eo damnari: & quæ reprobus quis est, pugnat cum eo salvari. At posse salvari & damnari, neutri repugnat. Nam decretum illud non est de pœno-

An damnatio necessario necessitatis sit ex decreto reprobes?

Ratio ad hoc non alia.

potentia, sed de actu salvandi & damnandi. Actus autem isti duos quos ponis, *propositum* nempe non miserandi, & *propositum* damnandi, sequuntur peccatum. Misericordia enim soli misero & peccatori est necessaria, & vere dicitur, quod *propositum* damnandi non ponit ullam necessitatem damnationis, nisi interveniente peccato, sed ita interveniente, ut non intervenire possit. Si autem Deus decreverit hominem ita condere & gubernare, ut non possit non actu peccare, quo iustitiam suam in eius exitio declaret, jam *propositum* illud infert necessitatem peccati & condemnationis.

An eodem modo ex Dei præsentia.

Quod vero necessitas illa eodem modo ex præsentia sequatur, absurdum dicitur. Quod enim præscivit Deus, ideo præcæpit quia futurum est. At quod decernit & proponit, statuitque apud se facere, ideo fit, quia decrevit. Et ex præsentia concluditur infallibilitas eventus, quæ est necessitas consequentiæ; & ex decreto immutabilitas eiusdem, quæ est necessitas consequentis.

Sed objicis tibi, qui ad mortem prædestinati sunt, non possunt si velint per penitentiam liberari. Objectio ista huic loco & tempori non convenit. Atego objicis tibi: qui ad mortem prædestinati sunt, etiam ad peccatum, juxta tuam sententiam, sunt prædestinati, ut id quod Deus illis inferre decrevit, mortem scilicet, iuste ipsis inferre possit, propter peccatum scilicet. At sanè si Deus potest ad peccatum prædestinare, ut mortem inferre possit peccatori: potest etiam mortem inferre non peccatori; quia peccator ex prædestinatione divina non est peccator. Et pejus longe est ad peccatum prædesti-

nare hominem integrum, quam innocentem prædestinare ad mortem. De quo etiam ante dictum est.

Quod verò eandem necessitatem imponere conaris sententiæ, quæ permissionem mali facit, frustraneum est; permissione inquam recte ex natura sua explicata & intellecta. At tu permissionem ita describis, ut revera impingat in effectum. Si enim *permittere*, est velle non impedire, quod revera est, & velle non impedire tale est, ut sine eo peccatum careri nequeat, ut tu dicis, jam velle non impedire peccatum, est efficere peccatum per negationem impedimenti necessarii. Atque ita malum necessario ex ista permissione existit, minime autem libere ex parte hominis. Unde sane constat decretum Dei non esse magis evitabile, quam huiusmodi, ut est a te descripta, permissione. At nisi vana sit distinctio decreti in energeticum sive efficax & permissivum, ut certè vana non est; tum necessarium est ita describi permissionem, ut in energeticum decretum non incidat.

Quod vero Stoicum & Manichæum dogma tibi à nonnullis imponitur, non ea mente fit ab illis, quo si putent vestras sententias omnino consentire, sed quod in eo conveniatis sententiis, ut omnia necessario fieri dicatis. Hoc abs te amoliri debes, & isto crimine doctrinam tuam liberare.

Contradicentia autem conjungis in unum, quum dicis: *hominem à peccando abstinere non posse, & tamen non necessario, sed voluntarie peccare*. Neque sufficit ad libertatem voluntatis, flexibilem esse ad utrumque oppositum, & sponte eligere, si in unam tantum partem deter-

An ex permissione mali

Quid iuste sententia imponatur.

minetur à Deo. Determinatio enim ista libertatem voluntatis aufert, vel potius libertatem volitionis. Licet enim voluntas in aliis rebus à Deo non determinatis, flexibilis in utrumque maneat ad libera, tamen volitio libera non est, quando determinatur præcise ad unum ex contrariis.

Anselmi dictum habet idem quod jam sæpe diximus, Distinguendum inter necessitatem *consequentis* & *consequentia*: illa præcedit rem, hæc sequitur. Tua vero necessitas ex decreto præcedit rem & non sequitur, Anselmiana sequitur: ergo non est eadem. In *Gaudentii* dicto ne vestigium quidem est eius sententiæ quam tu propugnās.

In brevi recapitulatione sententiæ nodum non magis solvis. Semper enim verum manebit, *gratia ad vitandum peccatum necessaria negationem, esse peccati causam per modum non dantis prohibens necessarium. Et falsum semper est, illum libere & voluntarie peccare, qui non potest non peccare. Et voluntatem libere ferri in istam partem, qua certo Dei & inflexibili decreto est determinata. Atque ita falsum, ut definitionibus inter se pugnent libertas & determinatio. Illa enim est ad utrumque oppositorum, hæc ad unum præcise.*

Quod exemplum *Angelorum* adfers, qui & necessario & libere Deo obediunt, facis pro tua auctoritate: at nondum probasti quod dicis. Ego vero dico hæc duo inter se pugnare, ut, si mihi affirmes Angelos libere Deo obedire, ego fidenter dicturus sim, Angelos posse Deo non obedire. Si contra asseveres, non posse non Deo obedire, ego audacter inde concludam, jam non libere Deo obedire. Integris n. essen-

tiis inter se differunt necessitas & libertas, & quidem plusquam genere. Et ausim dicere circa blasphemiam, ne Deum quidem omni sua omnipotentia efficere posse, ut quod necessarium est contingens sit aut liberum, & quod necessario fit, libere fiat. Implicat enim contradictionem; non posse non fieri, & posse non fieri, & contradictionem oppositam primæ & generalissimæ notioni mentibus nostris divinitus insitæ, *de quolibet affirmare aut negare verum est. Et res non potest simul esse & non esse, simul hoc esse & non esse.* Illud autem non posse Deum, non est impotentia, sed invariabilis potentia signum. Quod enim res est id quod est, per actualem Dei potentiam est; Si fiat ut simul & eodem tempore hoc non sit, jam actualis Dei potentia aut vincitur, aut habet potentiam partem sibi oppositam, qua fit ut res quæ per potentiam Dei est, eodem tempore non sit. Quod est absurdum omnium absurdum maximum.

Ceterum quia jam frequens nobis mentio facta est permissio- nis peccati, operæ pretium facturus sum, & rem, ut spero, tibi *Perkinsæ*, non ingratus, si, quid in universum de permissione & peccati permissione sentiendum esse putem, secundum Scripturas, semel ex professo explicuero. Tu leges, expendes, & judicabis libere & sincère, & sicubi à veritate aberrasse videbor, in viam revocabis amica & serua monela. Primum autem agam de permissione univèrsim: deinde de permissione peccati.

Permissionem ad genus actionis pertinere ex ipsa vocis flexione est notum, sive per se sive reductivè, ut

Recapitulatio
sententiæ Per-
kinsianæ.

Ingréditur
Auctor tra-
ctatum de
Permissionibus.

De permis-
sione in genèro

Quanta sit
pugna liber-
tatis & ne-
cessitatis.

in Scholis loquuntur. Cessatio enim ab actu, ad actum quoque est reducenda. Causam autem proximam & immediatam, habet voluntatem, non scientiam, non potentiam, non potestatem; licet & ista in permitte requirantur. Nemo enim recte dicitur permittere, nisi & sciens quid & cui permittat, nisi potens permittere & impedire, nisi denique jus & auctoritatem habens permittendi. Et si forte cuiquam permissio tribuitur, qui aut scientia ista, aut potentia, aut potestate destitutus est: abusive id fit & extensive; quod in accurata tractatione rei locum habere non debet.

Objectum permissionis est tum persona, cui permittitur aliquid, tum actus (sub actu volo etiam comprehensam cessationem ab actu) qui permittitur. In persona cui permittitur, duo ponenda actus, istius respectu. Primo, vires sufficientes ad actum præstandum, intellige nisi impediatur. Secundo, propensio ad actum producendum citra hanc enim frustra permittitur actus; citra illas omnino non permittitur; nam necessario ad actus præstationem requiruntur; & ut ut adsint illæ, nisi propendeat persona, cui permittitur actus, ad actum ipsum, nullo sine & in vagum permittitur. Imo nec recte dici potest, quod alicui actus permittatur, qui actus illius præstandi affectu nullo tenetur. Unde apparet permissioni præcedentem esse præscientiam sive scientiam tum virium sufficientium, tum propensionis ad actum illum præstandum, in illo, cui fit permissio, existentium. Modus permissionis est suspensio efficientiæ alicuius, quæ efficientiæ etiam possibilis est

permittenti sive secundum jus, sive secundum potentiam, vel utroque modo, & usurpata circumferret, vel reipsa impediret actum. Unde generatim definiiri potest permissio; Actus voluntatis quo permittens efficientiam aliquam sibi possibilem suspendit; quæ usurpata actum alicuius eius, cui permissio fit, circumferret, vel reipsa impediret; ad quem actum præstandum ille idem propensionem habet & vires sufficientes. Hinc accommodatis ad permissionem Dei, qua creaturæ rationali actum alicuius permittit, ita poterit definitio formari.

Permissio Dei est Actus voluntatis divinæ, quo Deus efficientiam aliquam vel iure vel potentia vel utroque modo sibi possibilem suspendit, quæ efficientia, si à Deo usurparetur, actum alicuius creaturæ rationalis vel circumferret vel reipsa impediret, ad quem actum præstandum creaturæ eadem propensionem habet & vires sufficientes. Cæterum cum voluntas Dei semper à sapientia ipsius dirigatur, & in bonum tendat, non potest non in certum eumque optimum finem permissio illa instituta esse. Sunt autem duo sive modi sive species permissionis: quod significatum est in definitione, ubi efficientiæ, si usurparetur, attributa est distinctè vel circumscriptio actus, vel impeditio. Consideratur enim voluntas Dei bifariam, vel secundum quam creaturis aliquid præscribit jubendo vel vetando; vel secundum quam ipse aliquid vult facere vel impedire. Hinc efficientiæ, de qua hic agitur, duplex est, una præscriptio sive ratio legis, qua actus alicuius creaturæ circumferretur, qua circum-

*Definitio
permissionis
in genere.*

*Definitio
permissionis
Dei.*

Eius species

scriptio

scriptione actus ille libertati creaturæ admittitur, adeo ut non possit illum citra peccatum præstare, si veritus sit, vel omittere, si præceptus. Altera est positio impedimenti, qua actus aliquis creaturæ impeditur. Primo modo circumscriptus est *Esu* ex arbore vetita, arbore scientiæ boni & mali, & *dilectio uxoris*: ille per prohibitionem, ista per præceptum. Secundo modo impeditus est *Balaam*, ne malediceret *Israeli*, *Achazias* ne *Eliam* occideret, & *Sennacheribus* ne *Hierosolymam* caperet; *Abimelechus* ne se contaminaret contactu & congressu *Sara*. Quia autem Deus, si ita velit, utramque illam efficientiam, quando & ubi visum est, suspendit; hinc etiam duplex est permissio. Vna, qua actum aliquem lege non adstringit, sed permittit illum arbitrio & libertati creaturæ, sive hoc fiat ob actus ipsius naturam simpliciter, quale est illud Apostoli, *omnia mihi licent*; sive ob aliud malum vetandum, cuius exemplum est *libellus repudiij*. Altera est, qua actui alicui impedimentum non ponit actione sua, impedimentum, inquam, quo re ipsa impediatur actus, non quo possit vel debeat impedi. Sic permisit *Adamum* edere de fructu vetito, *Cainum* occidere fratrem suum. Licet enim impedimenta adhibuerit quibus & poterat & debeat impedi, uterque actus, tamen non adhibuit, quibus actus impeditus sit. Sed & hunc permissionis modum, qui est per non positionem impedimenti actum impediens, licet dividere, secundum varietatem modorum quibus Deus impeditur potest, imo & solet actum aliquem, ad quem efficiendum creatura propensa est & sufficiens. Nolo autem sufficien-

tiam illam unquam intelligi citra concursum causæ primæ. Varietas autem ista desumitur ex causis, per quas creatura rationalis actum aliquem producit. Causæ istæ sunt potentia, *divinis* Græce dicta, & voluntas (loquimur enim hic de actibus voluntariis, ad quos respectum habet permissio, de qua agimus) & propterea impedimentum ponitur vel potentiæ vel voluntati creaturæ: hoc est, efficitur à Deo, ut creatura actum illum producere aut non possit aut non velit. Illo modo impeditur ingressum *Adami* in Paradisum, isto *Iosephum*, ne contaminaret se adulterio, congregiendi cum uxore Domini sui.

At magis particulatim videndum quot modis Deus impediatur, ne creatura possit aut velit producere actum ad quem propensionem habet, & vires sufficientes, intelligi citra hoc impedimentum. De potentia impedita prius, inde de voluntate. Ut creatura aliquid efficere possit, necesse est, ut potens sit, ut potentia nulla maior vel æqualis ipsi opponatur, denique ut objectum habeat in quod agere possit sua potentia. Hinc apparet impedimentum huic causæ poni posse quadruplici modo. Primo, essentia & vitæ, quæ sunt fundamentum potentiæ, ablatione. Secundo, potentiæ ipsius ademptione vel diminutione. Tertio, maioris aut æqualis saltem potentiæ oppositione. Quarto denique, objecti subtractione, quorum modorum unusquisque sufficit ad impediendum. Exempla adferemus singulorum modorum.

Primo modo impedita est *Hierosolymorum* expugnatio à *Sennacheribo* tentata per *interfectionem centies* &

Duplex dicitur permissio speciei opposita.

Quot modis potentia creatura impediatur.

Primo qua voluntati creaturæ.

Secunda qua potentia aliquid permittitur.

2. Reg. 19.
2. Reg. 19.

omnigies mi e virorum ab Angelo uno perpetrata. Sic impedita Elia ad Achaziam adductio, consumptis igne bis so. vivis qui ad illum comprehendendum missi erant.

Iud. 16.

Secundo modo impeditus est Sampson, ne se post detonsos capillos liberare posset è manu Philistarum, robore isto Spiritus, quo ante pollebat, ipsi adempto vel diminuto.

2. Par. 16.
Genes. 14.

Tertio modo impeditus Vssahn ne suffiret Iehova, obsistentibus Sacerdotibus quemadmodum & impedita abductio Loti & Sodomitarum in captivitatem, per Abrahamum regibus victoribus cum domesticis suis occurrentem.

1. Reg. 19.
Iud. 23.

Quarto modo impeditus Achab ne nocere posset Elia; impediti Iehudai qui Apostolo Paulo necem iuraverant. Subduxit enim Deus Eliam, & Paulus per Tribunum Indais substractus est. Sic Christus sæpius se subduxit ex manibus illorum, qui illum volebant capere, etiam qui regem creare volebant.

Permissio
hinc impediti
illis opposita

Permissio huic impediti contraria est etiam per quatuor modos istis contrarios, at simul junctos. Nam ad productionem effecti requiritur causa integra, sufficiente ad eius impedimentum unius causæ necessariæ absentia. Necesse itaque est, ut, quum Deus potentia creaturæ actum aliquem permittit, creatura illa conferveretur ut sit, & vivat, potentia eiusdem permaneat idonea ad actum producendum, nulla major vel æqualis potentia opponatur, objectum denique offeratur & potentia permittatur. Vnde apparet permissionem hanc Dei non esse otiosam, utpote ad quam tot actiones requirantur providentia divina, conservantis essentiam, vi-

tam & potentiam creaturæ, administramtis & gubernantis oppositionem potentia majoris vel æqualis, & oblationem objecti. Exempla huiusmodi permissionis etiam adferre liceat. Sic Deus permittit Filium suum potentia Pilati & Indæorum. *Matth. 27. 6c.*
Iob. 1.
2. Par. 24.
Act. 12.
Hac est hora vestra & potestas tenebrarum. Sic Sathana Iobum, sic Zachariam interfectoribus ipsius, Iabobum Herodi.

Videamus jam quomodo Deus impediatur ne velit creatura actum producere, ad quem habet propensionem & vires sufficientes. Ponitur affectui & voluntati creaturæ rationalis impedimentum à Deo duplici modo, secundum quem Deus agere potest in voluntatem. Agit enim in voluntatem vel per modum naturæ, vel secundum modum voluntatis & libertatis illius. Actio qua agit in voluntatem secundum modum naturæ, impulsio physica dici potest; qua in eandem agit secundum modum voluntatis & libertatis ipsius, suasio dicitur commode. Impedit ergo Deus voluntatem vel actione physica, vel suasionem, ne velit illud ad quod aliquo adfectu propendet. Actione physica impedit voluntatem quando in illam agit secundum modum naturæ ut necessario inde existat impeditio actus; ad quem propendet creatura aliquo adfectu suo. Sic videtur impeditus affectus malus. Aegyptiorum adversus Israelitas ex quorundam iudicio. Suasione impedit Deus voluntatem, quando argumento aliquo persuadet voluntati ne velit actum perpetrare, ad quem aliquo suo affectu fertur, & cui efficiendo vires habet aut habere sibi videtur sufficientes. Vnde non necessario quidem, sed certe

certo impeditur voluntas. Quia vero Deus pro infinitate sapientiæ suæ prævidit ex propositione istius argumenti persuasum iri animum creaturæ rationalis, & ex persuasione existituram actus impeditionem, necesse non habet ut alio impedi- menti genere utatur. Cæterum omnia argumenta, quibus rationi actus aliquis persuaderi potest ad tria genera reduci possunt: quod facilis sit & præstabilis; quod utilis, amœ- nus, iucundus; quod honestus, ju- stus, decorus: hinc etiam triplici suasionem impedit Deus ne quis actum aliquem perpetrare velit. Persuadet enim menti actum esse aut difficilem præstitum, vel etiam prorsus impossi- bilem; aut inutilem & injucundum; aut inhonestum, iniquum, indecorum. Argumento à difficili vel imposibili *Pharisæi & Principes Sacerdotum* sæpe impediti sunt ne manus violentas Christo inferrent: sciebant enim illum à populo ut *Prophetam* æstimari, qui ista de causa illum defen- surus videbatur adversus hostium molitiones. *Israelita* persequentes re- gem Moab ut illum præhenderent, quum viderent illum primo *genitum suum* obtulisse in holocaustum, exque eo cognoscerent illum animum suum obfirmasse, discesserunt ab eo, existimantes se non nisi difficulter admodum & magna cum clade ur- bem capere posse. *Samballas & Tobias, & reliqui inimici populi Dei*, qui conabantur impedire adificationem mu- rorum *Ierusalem*, impediti sunt à proposito quum audissent *Nehemia in si- dias innotuisse*. Desperabant enim, nisi de improvviso Iudæos adorirentur, quidpiam effecturos. Argumento ab inutili impediti sunt *milites qui Christum in crucem egerant*, ne ossa ipsius

frangerent; quum enim jam mortuus esset, inutilis erat fractio crurum horsum in ærituta & fieri solita, ut mors præmaturaretur; eo quod tum temporis Iudæi juxta legem, ante solis occasum cadavera de cruce tol- licupiebant. Nolebat autem Deus ut ullum os eius comminueretur. Eodem argumento impeditus *Pila- tus*, ne *Christum* dimitteret. Si hunc dimittas, non eris amicus *Cæsaris*. Sicut etiam *Pharao* ne populum Dei vellet dimittere. Argumento ab iniquo vel inhonesto impeditus *David*, ne *Sanlem*, quum in manus ipsius inci- disse, interficeret. Absit à me, ut ma- num meam mittam in misericordiam Domini. Sufficit autem ad impediendum actum argumento suasionis, si actus impossibilis, inutilis, iniquus videatur iis à quibus Deus illum per- petrari non vult. etiam si revera talis non sit. Sic *Israelita* impediti sunt ne ascenderent in terram promissam, quum ex speculatoribus intellexissent robur populorum & urbium munitiones, existimantes fieri non posse ut illos superarent. Sic *David* im- peditus, ne pro *Philistæis* adversus *Sanlem* & *Israelitas* pugnaret: dicebant enim *Philistæi* regi suo, ne descendat *David nobiscum in prælium*, ne sis nobis adversarius in prælio. Sic im- peditus est *Achaz* ne peteret signum a *Iehova*, jubente *Esai* propheta: dicebat enim, ne petam neque tentabo *Iehovam*: nisi forte dicamus *Achaz* merum Dei simulasse, & pium voluisse videri; Deus enim prohibuerat ne quis ipsum tentaret. Ad postremum hoc argumentum pertinēt revelationes divinæ volun- tatis sive vere divinæ sint, sive tales falso æstimatæ. Sic *David* im- peditus templum ædificare *Domino*,

Exod. 5. 6. 7. 6.

1. Sam. 24.

Num. 13. 6. 14.

1. Sam. 29.

Esa. 7. 12. Dent. 6.

2. Sam. 7. Genes. 3.

Mar. 31. A. 6. 2. Reg. 23. b

Nob. 4. 15.

Job. 19.

prohibente Deo per *Nathanem*, quum tamen statuisset animo id in gloriam Dei construere. Sic impeditus *Laban* ne à bono ad malum loqueretur cum *Iacobo*, cui nocere poterat ut ipse agebat. *Rex Babel* oraculo Deorum suorum, quod consulebat, impeditus, ne moveret in *Ammonitas*, ivit adversus *Iudeos*, quos Deus punire volebat. Neque singula ista juncta ab aliis usurpantur à Deo ad impediendum actum, quem vult non perpetratum, sed etiam bina vel terna aliquando junctim proponuntur, prout Deus novit expedire ad impediendum actum, quem vult impeditum. Quæ vero actio illa sit qua Deus argumenta, ad impediendam voluntatem proposita, animo creaturæ ad actum propensæ & visibus pollutentis persuadet, hic ex professo non agimus. Certum tamen est, qualiscunque illa sit, efficacem esse ad impediendum, certoque impedituram: quæ efficacia & certitudo non tam ex ipsa omnipotentia actionis divinæ, quam ex præscientia Dei dependet, scientis quæ argumenta isthoc rerum statu & tempore animum sint motura hominis, eo quo Deus illum inclinatum cupit, sive pro misericordia sua sive pro justitia. Licet tamen, meo iudicio, actionem illam ita distinguere, ut unum dicamus esse gratiosæ & particularis providentiæ divinæ, Spiritu suo sancto mentem hominis, qua regenitus est illuminantis, & voluntatem inclinantis, ut id nolit & velit, quod Deus illum velle & nolle vult, & quidem ex puro obedientiæ erga Deum affectu: alteram dicamus esse providentiæ generalioris, quæ in hominibus agit qua homines sunt vel tantum mortaliter boni,

ut id nolit & velit, quod Deus illos nolle & velie vult, licet non hoc eventum & sine, ut Deo ista sua vel volitione vel nolitione obediant.

Hinc jam permissionis oppositæ *Opposita per-
missionis mo-
do* modos desumamus, qui non separandi sunt ut modi impeditiois, sed conjungendi. Nam ut unum argumentum impedire potest voluntatem, ne velit quod Deus vult impeditum: ita necesse est ut nullo argumentorum istorum persuadeatur voluntas ad nolendum, secus permissio non fuerit. Permissio igitur qua Deus permittit creaturam rationalem velle perpetrare actum, cui perpetrando vires habeat idoneas & propensionem, est suspensio impedimentorum illorum omnium, quibus voluntas persuadenda erat & re ipsa permovenda ad nolendum. Persuadenda, inquam, & re ipsa permovenda ad nolendum; non quibus persuaderi & permoveri poterat ad nolendum. Fieri enim potest, ut Deus actum aliquem voluntari creaturæ permissurus, ita totum negotium administret, ut non modo aliqua dissuasionalis argumenta, verum omnia simul juncta proponantur voluntati creaturæ rationalis; at tamen cum ex ista argumentorum propositione persuasio non sit existitura, quod etiam præcitat Deus, hinc est, quod ista propositio argumentorum optime cum permissione istius, ad quem dissuadendum erant adhibita, conveniat. Exemplis rem illustremus. Deus permisit *fratribus Iosephi*, ut de *fratre occidendo cogitarent*; & tandem ipsum *venderent*, non curantes quod frater esset, quodque lege Dei homicidium & plagium committere vererentur. Sic quoque & pla-

Gen. 31.

Gen. 37.

& plagium committere vetarentur. Sic quoque permittit *hostibus filii sui*, ut ipsum *condemnavent*, licet *inauditum & iustum*, & tandem *occiderent*, nihili æstimantes legem, quæ ipsis non modo à Deo lata erat, sed & in memoriam à *Nicodemo*, *Iosepho*, & aliis vocata: *An lex nostra inauditum quemquam condemnat?* Subordinarunt *fallos testes*, compererunt *testimonia non esse convenientia*, &c: & tamen fecerunt quod invidia & odium adversus Iesum dictabat. Sic quoque permittit Deus, ut *Saul Davidem persequeretur*, flocci faciens quod a filio suo & ipsa experientia de innocentia & probitate Davidis doceretur & convinceretur. Ex hisce ita tractatis apparet, discrimen necessario esse ponendum inter impedimentum sufficiens & efficax, & permissionem de qua hic agimus, esse efficacis impedimenti suspensionem. Sufficiens vero impedimentum, quod Deus certo præscit nihil effecturum, adhibetur a Deo, partim ut declaret actum istum, ad quem impediendum argumenta ista proponi curat & obijci, sibi displicere, partim ut inexcusabiles magis sint qui impediri se non patiuntur: quin etiam ut magis illos pro ipsorum malitia irriter ad actum illum cupide perpetrandum. Habemus itaque hic triplicem permissionem Dei. *Unam*, qua Deus actum aliquem facit arbitrii creaturæ rationalis, non adstringens illam lege: *Alteram*, qua actum permittit potentia creaturæ: *Tertiam*, qua adfectui & voluntati eiusdem actum permittit. Quæ duæ posteriores subiecto disjungi non possunt, licet commoda ratione inter se distingui & possint & debeant. Necessè enim est, ut actus, quem Deus non vult

impeditum, & potentia & voluntati creaturæ permittatur, quandoquidem per solam vel potentia vel voluntatis inhibitionem actui impedimentum ponitur quominus perpetretur. At dicit aliquis, impeditionis species sive modos non sufficienter enumeratos esse; neque enim actum in causis tantum suis, sed etiam in seipso impediri: quandoquidem necesse sit ad actum, ut Deus non modo posse det & velle, sed etiam ipsum efficere, idque immediate. Vnde sequatur oportet, actum productum non iri, etiam si Deus posse det & velle; & propterea actum impediri posse, etiam si neque potentia neque voluntati impedimentum Deus ponat, nempe, si concursum suum sive actum sive motum, qui immediate necessarius est ad actum producendum, creaturæ deneger. Vnde porro concludi potest, actum non plene permitti etiam si potentia & voluntati creaturæ a Deo permittatur, nisi Deo etiam statutum fuerit suo actu, sive motu, sive concursu ad actum eundem immediate concurrere. Resp. non negare me istius concursus sive actus Dei immediati necessitatem ad actum producendum: at dico, Deo semel statutum esse creaturis suis concursum suum sive generalem sive specialem non denegare ad actus istos producendos, ad quos & posse & velle creaturis dedit, sive quos potentia & voluntati creaturarum suarum permisit; secus frustra posse & velle dederit, & sine causa actum potentia & voluntati creaturæ permiserit: Adde exemplum istiusmodi impedimenti dari non posse, quod Deus actum potentia & voluntati creaturæ permittit.

1700
1701
1702

impedimentum Deus posuerit concursum istum suum immediatum creaturæ denegando.

Quare concludo, sufficienter enumeratos modos sive species impeditionis, & propterea etiam permissionis. Cæterum fateor magnam non modo lucem, sed & perfectionem accessuram doctrinæ de permissione divina, si non tantum quomodo Deus actus, ad quos creaturæ rationales propendunt & vires habent sufficientes, impediatur, comonstretur: sed insuper doceatur accurate, quomodo Deus per creaturæ rationales sive bonas sive malas, suos actus suaque opera producat & exsequatur. In quo quidem multi docti & pii viri sudarunt, & operam non parvèntendam posuerunt: at existimo tam multa restare enucleanda & explicanda, ut nullum quantumvis excellens ingenium, omnibus istis sufficere possit, adeoque vere dici possit, puteum huius veritatis non modo altum & profundum esse, sed & inexhaustum. In quem tamen si nos sobrie & sacre Scripturæ filium ductumque sequentes demiserimus, non dubium est, quantum saluti Ecclesiæ & nominis sui sanctificationi conducere in hoc mundo novit omnis veritatis unicuique fons & largitor Deus, cui sit gloria in secula per Iesum Christum. Amen.

*Distin-
ctio peccati,
mixtum quod
de illius im-
peditio.*

His ita de permissione generatim pertractatis, jam de permissione peccati videamus. Initio autem sciendum peccatum non permitti primo permissionis modo. Nam peccatum est quod lege est vetitum, itaque lege non permissum; secus idem esset peccatum & non peccatum; pec-

catum quæ vetitum, non peccatum qua permissum & non vetitum. At tamen cum verè dicatur peccatum permitti a Deo, certum est aliquo modo permitti: qui, generatim consideratus, erit suspensio impedimentorum illorum omnium, quibus positis peccatum non fieret a creatura. Impedimenta autem quibus peccatum, quatenus peccatum est, impeditur, sunt revelatio voluntatis divinæ, & motio sive suasio ad obtemperandum voluntati divinæ. Vnde constat permissionem peccati esse: suspensionem illius revelationis vel suasionis, vel etiam utriusque. Huc vero ex generali permissionis definitione adferendum, illam revelationem & motionem sive suasionem tantæ esse efficaciam, ut, si adhiberentur & usurparentur, revera peccatum non fieret. Quod idcirco dico, ne quis existimet Deum nullum actum præstare peccato impediendo sufficientem, quando peccatum re ipsa non impeditur, atque inde concludat Deum peccatum velle: & rursus, ne quis arbitretur, quam Deus unum aut plures actus producat peccato impediendo sufficientes, illum nolentem peccatum permittere. In quorum altero videmus crebro falli, qui hanc rem non satis accurate pensitant. Sola enim consideratio efficacis impeditionis, cuius suspensione permissio proprie & adæquate definitur, efficit ut intelligamus Deum nec velle peccatum propter impedimenta nonnulla licet non efficacia, adhibita, nec tamen invitum permittere, propterea quod præter illa sufficientia impedimenta, etiam efficacia habet in suo sapientiæ & potentiam promptuario, quibus pro-

productis certo & infallibiliter peccatum impediretur.

Cæterum, ut quod ita generatim nobis dictum est, clarius evadere possit, paulo magis particulatim ista explicemus secundum differentias peccati. Est itaque peccatum aliud *commissionis*, aliud *omissionis*. Omissionis peccatum est, quando, quod lege præscribitur & jubetur, omittitur. Commissionis, quando quod lege vetitum est & prohibitum, committitur & perpetratur. At quia lege jubente non tantum actus bonus, sed etiam causa, modus eius & finis; item lege vetante non tantum actus malus prohibetur, sed in eadem causa & finis omissionis: hinc apparet bifariam tum contra legem jubentem, tum contra vetantem peccari: contra jubentem, omittendo actum ipsum, & actum quidem præstando, at non debito modo & fine: contra vetantem, committendo actum, & actum non quidem committendo, sed non debita causa finisque omittendo. Exempla sunt plana. Omittit quis subvenire pauperi elemosyna, peccat omittendo actum præscriptum: subvenit quis pauperi, ut appareat hominibus; peccat omittendo debitam causam & finem præstationis. Furatur quis, peccat committendo actum vetitum; à furto abstinet ut malitia ista ad tempus recta, postea gravius noceat proximo, peccat non bene omittendo actum vetitum. Iam verò permissio divina singulatum omissionis tum commissionis modis accommodatur. Distribuitur enim peccatum ratione causarum in peccatum ignorantia, infirmitatis, & malitia; negligentia, seu incogitantia. a nonnullis additur, tanquam ab istis di-

stinctum & separatum, quod alii tribus istis speciebus immixtum putant. Arhas etiam differentias permissio divina attemperat. Infinitum esset omnes peccati distributiones differentiasque adferre, & commonstrare quomodo ad singula genera permissio divina se habeat. At hoc non omittendum, quod in peccato non id solum, sed & actus illi commixtus considerandus est, ita ut in peccato sit *avocatio* & *actus*, i. *actus quæ talis*, & *quæ vetitus vel præscriptus*, cuius præscripti ommissio, ut ante dictum, est peccatum. Potest autem permissio considerari vel *actus* vel *avocatus* respectu: *impeditur* enim *peccatum impedito actu* sine quo peccatum committi nequit. Et rursus *actus ipse impeditur impedito peccato*, quod necessario actui inhæret & adhæret, adeo ut sine peccato actus iste patrarinequeat. Fit enim ut ab *actu*, in quem affectu suo fertur, abstineat quis, quia *is sine peccato* perpetrari nequit: fit contra ut quis a *peccato* abstineat, quia ad *actum* ipsum propensus non est. Quum autem ab *actu* abstinet quia *peccatum* est, per se a *peccato* abstinet, per accidens ab *actu*: contra, fit a *peccato* abstinet, quia *actus* sibi ingratus: tunc enim ab *actu* per se, a *peccato* abstinet per accidens. Et cum *actus* permittitur *qua actu*, tum *iste per se*, *peccatum* per accidens permittitur: cum *peccatum* permittitur ut *peccatum*, tum *istud per se*, *actus* per accidens permittitur. Quæ omnia diligenter in permissione consideranda, ut intelligi possit, quam suam efficientiam Deus suspendat in permissione ista sua, quam adhibet sed frustra; frustra, inquam, ratione istius eventus, eo quod peccatum non omittatur: non frustra quod ad-

Distinctio peccati in actum & avocationem.

Explicatio illius secundam differentiam peccati commissionis & omissionis.

Alia distinctio peccati ex causis.

finis attinet, quos Deus sibi habet propósitos, optimos & sapientissime intentos, potentissimeque obtentos. Quamvis autem jam antea in genere de actu permisso egerimus, non erit supervacaneum hic de eadem agere, quatenus actus isti sunt peccato inimixti & peccatum illis; licet interim potissimum hoc tractatu respectus sit ad permissionem peccati, qua tale est. Quum n. ista duo ita inter se connexa sint, ut subjecto non disseparentur, necessitas ipsa coherentiae postulare videtur, ut de permissione utriusque junctim dicamus, licet de permissione peccati, per se, de altera, per accidens. Verum enim vero, quia peccatitatio omnium planissime appareret in actu commisso contra legem veritatem, adeo ut omisso boni sæpe sub eo comprehendatur synecdochicis, quemadmodum in definitionibus ipsis peccati: *peccatum est quod sit contra legem*: item, *est concupiscentium dictum, factum contra legem*: non erit abs re si communestremus primo, quomodo Deus illud peccatum, sive qua tale, sive qua actus est permittat; sive etiam utroque modo. Istos autem modos permissionis à contrariis impeditiois modis desumemus, ut antea. Cades quam *Achab & Iesabel Helia propheta* intentabant, *actus* erat, qui perpetratus vitam ademisset *Helia*, & peccatum est contra VI. Dei mandatum. Impedivit Deus istam *cadem*, non qua peccatum erat, sed qua *actus*: Quod apparet ex modo impeditiois; nunc enim *subduxit Heliam* è manibus *Achab*; nunc *consumpsit igne calix demisso*, qui ad comprehendendum prophetam evansemis. Quorum modorum ille est quartus, iste primus, potentie *Acha-*

Exempla impeditiois partim actus partim peccati.

1. Reg. 19.
2. Reg. 1.

bi oppositus, atque in causa illa effectum impediens. *David* instigatus à suis ut *Saul* persecutorem suum & hostem, qui jam in manus ipsius inciderat, interficeret, noluit, impeditus ab isto actu, non qua *actus* est, sed qua *peccatum*: *Abstine enim*, inquit, à me, ne manum meam mittam in unctum domini. Modus impeditiois fuit per revelationem divinæ voluntatis & suasionem ad obtemperandum, qui est proprius peccati impeditiois qua tale. *Vitiatio Sara uxoris Abrahami*: quum ad *Abimelechum* esset deducta, erat actus, qua *Sara* castitas violata fuisset magno dolore *Abrahami*, & peccatum adversus VII. legis præceptum; impedita autem fuit divinitus, si modum impeditiois consideres, quatenus peccatum erat: Nam *Deus* in somno illi revelavit quod *manuata* esset, & sine scelere illam cognoscere non posset: Si vero finem & causam impeditiois examines, tum quatenus actus, tum quatenus peccatum. Quatenus actus, quia ille *Abrahamo* intulisset dolorem indelebilem; voluit autem parcere suo famulo *Deus*: quatenus peccatum, quia *Deus* sciens quod *Abimelechus* in integritate cordis sui hoc fecisset, prohibuit ne peccaret, uxorem proximi sui tangendo.

Videamus oppositos permissionis modos in exemplis itidem ex Scriptura petitis. *Venditio Iosephi à fratribus illius facta*, actu erat & peccatum, Item *adfectio qua Satan Iobum virum Dei tentabat*; & permissa utraque à *Deo*: an qua peccatum, an vero qua actus? Hoc ex permissionis modo colligi nequit; omnibus enim modis impediendi abstinere *Deus* permittens: quod ni faceret, impeditet, & per consequens neque actus neque

Exempla & modi oppositi permissionis.

Gener. 37.
Iob. 1. & 2.

pecca-

peccatum fieret. Sed ex fine & efficacitate actus & peccati permissi iudicium fieri potest de respectu secundum quem Deus actum peccati permisit. Ex venditione exitit Iosephi in Aegyptum deportatio, inde illius ad supremam dignitatem evectio, unde potuit necessaria domui paternæ tempore dirisimæ famis procurare. Et Deus ipse declarat se hoc sine illum in Aegyptum misisse; totum autem illud ex venditione exitit non qua peccatum sed qua actus est. In afflictione Iobi volebat Deus tentari patientiam & constantiam servi sui Iobi, ea autem tentata per afflictionem non qua peccatum est, sed qua actus. Contra permisit Deus Davidi ut numeraret populum, Achab non occideret Nabothum, non qua numeratio & homicidium illud actus sunt, sed qua peccata. Volebat enim Deus Israelum punire, & Achab mensuram scelerum suorum implere. Verum quidem est, Deum voluisse etiam pium Naboth ex hac miseriarum valle in caelestem patriam transferre: at hoc fit per eadem non qua peccatum est, sed qua actus. Verum propria, immediata, & adæquata causa, cur permisit ut Achab illam eadem perpetraret, est illa quam dixi: mensura scelerum implenda erat. Poterat enim Deus citra peccatum hominis per aliam viam Nabothum ad se evocare. Quod Deus permisit: ut Absalon patris sui uxores seu concubinas incesto pollneret, factum utroque respectu. Actus enim ille permissus fuit qua talis & qua peccatum. Nam ut actus servavit castigando Davidi, qui vix uxorem adulterio pollnerat: ut peccatum permittebatur, quia Deus voluit Absalomum sibi hoc scelere spem præcidere perveniendi in gratiam offensis patris, atque isthoc pa-

cto sibi exitium, justam rebellionis in patrem suum pœnam, accelerare. Veroque isto respectu etiam permisit Deus ut Achab contra verbum Domini ascenderet in Ramoth Gilead: qua peccatum, quia voluit Deus illum punire, qua actus, quia voluit illum ibi occidi, quo per actum ascensionis pervenit. Ex istis exemplis iudicium fieri potest de similibus. Atque hæcenus quidem de permissione peccati quod consistit in perpetracione actus lege prohibiti: videamus de peccato quod committitur, quando actus lege vetitus non patitur quidem, at non omittitur debita causa & sine. Hic actus impeditur, at non peccatum; quare hic sola est peccati permissio qua tale est, & modus permissionis, suspensio revelationis voluntatis divinæ, aut saltem suasionis & motionis ad obtemperandum cognitæ voluntati divinæ: Omittit enim actum creatura, non quia Deus illum vetuit, sed alia de causa. Sic omiserunt fratres Iosephi occidere illum, quod tamen statuerant; non quia coeperunt cogitare nefas hoc Deo displicere, sed quia iuxta monelam Iudæ, inutile id putabant, utilisque iudicabant illum vendere. Omisit Absalon, collectis aliquot millibus, ex Achitophelis consilio, persequi patrem fugientem, non quia iniquum iudicabat patrem persequi, totus enim in eo erat; sed quia sequens consilium Huisai, periculose id sibi populoque putabat. In istis & similibus exemplis videmus Deum impedivisse actum vetitum, & propterea eatenus peccatum, at non impedivisse peccatum quod committebatur ab omitterentibus actum istum vetitum; sed permisisse ut illi omitterendo actum vetitum peccarent. Causa est

1. Reg. 22.

Genes 37.

2. Sam. 17.

2. Sam. 24.
1. Reg. 21.

2. Sam. 16.

manifesta: quia per *actum* noceretur, quibus Deus vult parcere; per *peccatum* vero indebita *actus* omissione commissum non nocetur nisi peccanti; quod æquum est: imo per *actus* impedimentum præparatur pœna iisdem qui omiserunt *actum*, debita illis tum propter hoc indebitæ omissionis *peccatum*, tum propter alia; quod accidit *absoluto*. Progrediamur ad permissionem *peccati* quod committitur pura *actus* præcepti omissione. Hoc à Deo permittitur quæ est ommissio *actus* & quæ *peccatum*. Permittit inquam Deus istum *actum* lege præceptum omitti, vel qua est *actus*, vel qua est *peccatum*. Permisit Deus ut filii *Eli* patris sui monitis non obtemperarent; ut *Saul* Amalecitarum Regi parceret; ut *Israelita* audita speculatorum nuncio detestarentur ascendere in terram promissam, ut civis *Sucoth & Pennel* Gedeonis exercitui panes denegarent; ut *Ahab* Benhadatum virum occisionis Domini virum dimitteret; ut *Festus* apud quem *Paulus* erat accusatus sententiam absolutoriam, pro illo non pronuntiaret, idque in gratiam *Iudæorum*, &c. eaque omnia permisit patriam qua sunt omissiones *actuum*, partim qua peccata, id est, omissiones contra legem iubentem, partim respectu utroque. De filii *Eli* dicit Scriptura; quod non audiverunt vocem patris sui, quia volebat *Iehova* occidere eos: quare permessa ommissio obedientiæ quatenus erat *peccatum*. Sanli permessa ommissio occisionis eorum quos Deus volebat & iusserat interficere, qua *peccatum*, non qua ommissio *actus*, quo perpetrato illi vita privati fuissent. Nam statuerat Deus regnum *Saulis* ab eo auferre, idque jam illi per *Samuelem* denuntiabat. Propterea quod sacrificasset non expectato *Samuele*: & *Agag* rex Amalecitarum

postea ab ipso Propheta *Samuele* frustra concisus est coram *Iehova*. Quod *Israelita* omiserunt ascendere in terram promissam ut à Deo iussi erant, id factum quia Deus volebat illorum, qui jam sæpius ipsum tentarant, & adversus ipsum murmurarant, coram eade in deserto. Itaque permessa ista ommissio qua *peccatum*. Quod cives *Sucoth & Pennel* omiserunt ex debito panes dare exercitui *Gedeonis*, permisit Deus, partim ut constantiam persecutorum exploraret, partim ut pœnam pararet civibus *Sucoth & Pennel*. Itaque permessa ommissio *actus* quæ talis & quæ *peccatum*. Ut enim per *actum* cibationis confortati fuissent qui persequabantur *Madianitas*, ita ommissio *actus* quæ talis, gravis illis fuit & damnosa. Dimissio *Benhadadi* seu non interfectio (sui enim *peccatum* commissum contra legem iubentem) permessa est à Deo qua *peccatum*, voluit enim *Achabum* accumulare sibi iram in diem iræ, propter gravia scelera ipsius: atque etiam qua ommissio *actus*. Nam eo ipso quod *Benhadado* vita fuit prolongata omissione *actus* à Deo præcepti, concessum ipsi postea cum *Achabo*, & illo defuncto, cum *Israelitis* pugnare, & *Samariam* obsidere magno populi *Israelitici* malo. Ut vero *Festus* omitteret secundum jus & fas absolvere *Paulum*, utpote qui nullius criminis convinci poterat, permissum à Deo quatenus ommissio *actus* est, non qua *peccatum*. Est enim ex ista omissione imposita *Paulo* necessitas appellandi *Cæsarem*, quæ fuit occasio profectiois illius *Romam* versus, ubi Deus etiam volebat illum de filio suo testari. Iam vero quod attinet *peccatum* quo *actus* præscriptus non debito modo & fini præstatum, certum est, illud

1. Sam. 2.
1. Sam. 15.
Num. 14.
Iud. 8.
1. Reg. 20.

Ad. 18.

1. Sam. 2.
2.
1. Sam. 15.

1. Sam. 23. 13
14.

Num. 14.
Iud. 8.

1. Reg. 20.

Act. 25.

illud permitti *quã tale*, nihil enim in eo permittitur quam *omissio debiti modi & finis*, quæ purum putum peccatum est. Constat hoc ex permissionis modo qui hic certus est; nempe per suspensionem efficientiæ quæ peccatum impeditur ut peccatum. Ioab multa egregia & a Deo præscripta perpetravit facta, bellando fortiter contra hostes populi Dei pro *Israele*, ut populo Dei bene esset: at non inclinavit Deus illius animum ut hoc faceret prout debebat. Apparet enim illum gloriam suam istis factis quæsiuisse ex eo quod viros pares sibi imperatoriis artibus & fortitudine dolo malo sustulerit, ut solus esset in pretio. Qui enim defendit aliquem ut defendatur, idque in gloria Dei, non zgre fert si quamplurimi prudentia & fortitudine præditi viri se una component ad suscipiendam defensionem iustius: imo plurimum eo nomine gaudet & lætatur. Quod ad peccati differentias attinet ex *causis, ignorantia, infirmitate, malitia, negligentia* desumptas, clarum est discrimen in permissione illorum. Permissio enim peccati ignorantia est ex suspensione revelationis voluntatis Dei: peccati malitia ex suspensione actus quo corrigitur & muratur cordis perversitas: infirmitatis ex non subministrato robore persistendi in tentationibus: negligentia ex suspensione actus quo seria & sancta cura & sollicitudo nobis ingeneratur vires nostras observandi, & ambulandi in lege Domini. Novit enim Deus quando illi visum opus aliquod suum peragere per actus creaturarum rationalium, qui sine peccato ab illis committi non possunt, quam suam efficientiam suspendere debeat, ut permittat crea-

turis actus illos suos producere. Voluit Ecclesiam suam persecutionibus explorari & purgari, & quidem actum Sauli hominis zelum legis habentis, qui ex præpostero & inconsiderato erga suam religionem amore, *sestam* quæ dicebatur *Nazaræorum* extirpatam cupiebat. Quo hoc per illum efficeret, passus est illum aliquamdiu in *istâ ignorantia* versari, sine qua, prout tunc erat constitutus, Ecclesiam persequi noluisse. Dicit enim se ignorantem fecisse. In *Juliano Apostata*, terribimo Ecclesiæ persecutore destinatum & præfactum contra Christum Christiane Ecclesiam odium non emendavit. Quum enim de veritate doctrinæ Christianæ convictus esset, persequi illam nisi ex *destinata malitia* non potuisset. Quod autem non correxit illud odium Deus, merito ipse fecit, qui ultro & propria culpa a Christo defecerat. Voluit Deus ut Petrus, plusculum de se præsumens in sui ipsius notitiam veniret, & passus est illum *abnegare magistrum suum ex mortis metu*, non subministrans illi illam Sp. sui constantiam, ut contempta morte Christum libere profiteri auderet David ab hostibus suis liberatus, & plerisque vicinis regibus populisque devictis, negligentius suas vias custodire cepit, & otio se quietique dedere, præsertim quia habebat ducem insignem & militæ peritum Ioabum, cui propter consanguinitatem fidere poterat: unde factum ut in turpe istud cum *Vriæ uxore adulterium* incideret. Pe misit autem Deus ut ille in negligentiam istâ incideret, & peccatum istud illa occasione perpetraret, quo diligentius seipsum observaret, peccatum suum exemplo aliorum desleret, egregium humilitatis respicientiæque

Vol. 1. c. 9.

1. Tim. 1. 13.

Job. 13. 17.
18. & 18.
25. &c.2 Sam. 10.
19. & 21.
1. 2. 3. &c.1. Sam. 3. &
10.

specimen & exemplar præstaret, & gloriosius ex peccato resurgeret. Prolixum autem esset in singulis peccatorum generibus idem annotare; hæc vero sufficienter, conquam modum & vim comburentia iudicii de permissione ritè formandi. Quamquam autem totum illud complexum, quod ex actu constat & *arrogantia*, permittatur à Deo per suspensionem omnium actuum divinorum, quibus, si à Deo usurpati fuisset, *actus vel quâ talis vel quâ peccatum est* impeditus fuisset: tamen utile est distinctè considerare, quo respectu permissio illa à Deo fiat, & quas qualesque suas efficientias suspendat, ne commissionem vel omissionem actus præscripti vel vetiti actu impediatur. Hinc enim quam distinctissime divina *bonitas, sapientia, potentia*, quin & *justitia* perspicitur, & planissime demonstratur quomodo Deus omni illa sua *actione, impediitione, permissione*, culpæ expers, & à peccato immunis sit, & minime peccati auctor habendus. In quo sane docendo tanto magis est enitendum, quanto proclivior est lapsus in istam absurditatem & blasphemiam iis, qui providentiam divinam agentem, impediendam, permittentem adstruunt quidem, sed non satis distinctè, accurate, diligenter singula inter se comparantes & conferentes & ab invicem distinguentes.

Causa permissio

Cæterum causæ singulares permissionis pro ipsius & permissorum actuum peccatorumque diversitate variæ simul & multiplices, nec generaliter explicabiles; quæ forsitan in singulis permissionibus aliquomodo demonstrari possunt ab iis, qui sensus in divinis rebus exercita-

tos habent, & cum studio istas considerare solent: Verum *due generales seu universales causa* adferri possunt cur Deus permittat aliquid, & cur hoc permittat. *Prior, est libertas voluntatis* cuius participem Deus fecit creaturam rationalem, quam dominam & principium liberum suarum actionum esse voluit; *Alterâ perfectionis divina commonstratio*, quæ tanta est ut non solum efficere & impedire quid possit ad gloriam suam, sed etiam actus creaturarum rationalium permittos, & sæpe multum ab ordine ipsis præscripto &posito exorbitantes, ita in ordinem redigere, ut inde longe clarius laus *bonitatis, misericordia, patientia, sapientia, justitia, & potentia divina* entescat & innotescat. Quo pertinet quod ab *Augustino* pulchre dicitur: *Deum iudicasse ad omnipotentissimam suam bonitatem potius pertinere de malis benefacere quam mala esse non sinere*. Consideranda etiam creatura cui permissio fit actus committendi vel omittendi, qui sine peccato committi vel omitti nequit; qualis nempe illa sit tum temporis cum illi *actus* iste permittitur: an *creata tantum & consistens in integritate primæva*, an ab illo primævo statu *delapsa*: an rursus in *gratiam assumpta*; an ad *gratia participationem vocata*; an eodem *adducta*; an *refractoria gratia*; an non satis *solicita* ad *gratiam accipiendam*, eandem *conferendam*, & si quæ sunt similia. Potest enim Deus alicui creaturæ ut tali consideratæ denegare actum, motionem, efficientiam, concursum, sive generalem sive specialem, naturæ sive gratiæ, providentiæ sive prædestinationis (quamquam de Prædestinationis actu fidenter adseverare non audeam) quem actum & con-

& concursum, quam motionem & efficientiam citra iustitiam denegare non potest creaturæ eidem aliter consideratæ. Constat autem permissio peccati huiusmodi actus divini, motionis, efficientiæ, &c, suspensione, ut ante vidimus. Qui vero permissionem plene & integre petrectare vellet, necesse haberet agere de *Providentia Dei in universum*; & de *Providentia conservante, gubernante, moderante, efficiente, impediente, permittente* in specie. Ut enim *permissio* opponitur *impeditioni* vel *privatio*ve vel *contradictenter*, ita *efficientia* opponitur *disparatè*: atque illa est *permissio* natura, ut necessario præcedaneos sibi habeat varios Dei actus circa eandem creaturam, cui fit *permissio*, & circa illum actum qui *permittitur* occupatos: qui actus Dei nisi explicentur accurate, intelligi non poterit in cuius efficientiæ divinæ suspensione propriæ & immediate permissio consistat. Quæ etiam causa est, quod multi, quum de permissione quid audiunt, statim apud se providentiæ otiosam quietem & ab omni actu abstinendam concipiunt: alii providentiæ vim & efficaciam omnibus rebus & actibus præsentis & præsentis considerantes, *permissionem* aut repudient, aut verbo renustantum confiteantur, ita interim illam explicantes ut in adfirmativum aliquem actum Dei & providentiæ efficientiam resolvatur. Vtrumque autem cavendum, ne providentiæ divinæ actus ipsi convenientes adinamus, aut attribuamus alienos & eius iustitia indignos.

Cæterum hisce quæ hæctenus à nobis dicta sunt objiciet quispiam, me non *aropiar* modo & inordina-

tionem actus, sed & ipsum actum *permissione* tribuere, coque ipso non *aropiar* modo sed & actum ipsum voluntati & efficientiæ divinæ adimere: In quo duplicem se errorem animadvertere dicet; *primum*, quod peccatum simpliciter & quovis respectu *permissio* tribuo, & efficientiæ voluntatiq; divinæ adimo; quum certo respectu voluntati efficientiæque Dei sit tribuendum; *Secundum*, quod actum qui est ens & aliquid positivum efficientiæ & voluntati Dei adimo, quæ omnis entis causa est prima & suprema. Videamus pressius utramque objectionem. *Priorem* ita explicamus ex mente objicientium. In peccato tres sunt respectus; est enim primo *malum culpæ*, deinde *pœna peccati*; denique etiam *causa aliorum peccatorum*. Deus quidem non est, inquit, causa peccati qua est malum culpæ, sed qua pœna est peccati & causa aliorum peccatorum. Esse autem Deum causam pœnæ extra controversiam esse dicunt, quia est actus iustitiæ, per quem peccatum exorbitans a lege iustitiæ divinæ præscriptis, in ordinem redigitur iustitiæ divinæ punientis. A Deo etiam esse peccatum qua est causa alterius peccati, comprobant exemplo exæccationis, indurationis, traditionis in reprobum sensum, qui actus a Deo sunt & sunt causæ peccatorum. *Respondeo*

Responso

primo illam objectionem non valere contra omnia peccata. Primum enim peccatum quod a creatura est admissum, non potest esse pœna alterius peccati. Sunt etiam multa peccata, quæ non sunt actu causæ aliorum peccatorum: Deo ita lapsum peccataque creaturæ suæ administrante & dispensante ut ipsi cedant

cedant in bonum, odium nempe maius aduersus peccatum, & diligentiolem sollicitudinem curamque suos gressus observandi. Multa igitur peccata, citra huius objectionis contradictionem sunt permitteute Deo, & nullatenus efficiente. At sunt nihilominus, inquit, multa peccata, quæ tres istos respectus habent: de illis saltem dicere licebit, quod secundum duos posteriores respectus Deum auctorem & causam habeant. *Respondeo ergo secundo, nullum esse actum sive peccatum, quod simul sit malum culpa, malum pœna seu pœna peccati, & causa alterius peccati, si recte & rigide ista considerentur.* Fateor autem id dici solere, & esse per vulgatum plerisque hanc materiam tractantibus.

Nullus actus simul & peccatum est, & causa peccati

Probabo quod dico primum: deinde allatis exemplis excæcationis & obdurationis commonstrabo. Quod actus nullus sit simul peccatum & pœna, certum est, quia peccatum est voluntarium, pœna est involuntaria, peccatum est actio, pœna est passio; per pœnam redigitur peccatum in ordinem, per peccatum non redigitur peccatum in ordinem, per pœnam, inquam, non respectu tantum, sed re & subiecto, quod est actus, differentem a peccato seu malo culpæ. At cum hoc dicatur a doctis, ratio subesse debet cur ita æstiment. Fateor; sed sensum quo dicunt & intelligunt, intueamur.

Quo sensu peccatum in certis a nonnullis dicitur pœna alterius peccati,

Peccatum dicunt esse pœnam peccati, quia Deus propter peccatum antecedens permittit ut peccator aliud peccatum committat; imo & actus nonnullos suos suspendit, aliosque producit, quibus positis creatura pro sua malitia peccabit, & committet aliud peccatum; quo peccato maiorem sibi pœnam &

condemnationem meretur, atque ita, quod pœna est maioris meritorium, dicitur esse pœna peccati per metonymiam causa & effecti. Atque hoc sensu intelligunt id dictum suum, aut salvari nequit. Quod vero peccatum nullum simul sit malum culpa & causa alterius peccati, etiam verum est; si recte intelligatur; causa, inquam proxima & immediata. Est quidem causa meritoria alterius peccati, hoc est, meretur ut Deus aliquem suum actum suspendat in posterum, aliosque actus producat, quibus positis ille pro sua malitia, ut ante dictum, peccatum aliud committet: est etiam causa preparatoria ad alia peccata perpetranda: nam per peccatum conscientia vulneratur, precandi studium & confidentia extinguuntur, habitus peccandi comparatur, Diabolo in peccatorem jus conceditur: ex quibus porro sequitur facilis lapsus in aliud peccatum: at non est proxima & immediata alterius peccati causa. Sed est tamen causa, inquit aliquis, licet remota & meritoria. Quid tum, inquam? Hac enim distinctione refutatur obiectio. Nam Deus ponitur per istam distinctionem causa actuum nonnullorum, quibus positis creatura pro sua malitia certo peccatum aliud priori meritorio adijunget, & absolvitur a causalitate peccati, quod merebatur ut Deus istos actus produceret; peccati, inquam, etiam qua est causa alterius peccati. Intercedit enim Dei actio inter peccatum quod est causa alterius peccati, & peccatum consequens. Ista vero objectione concludebatur Deum esse peccati causam, qua est alterius peccati causa. Error iste nascitur ex confusione & inordinata actuum isto-

istorum consideratione. *Peccatum enim ut malum culpa prius est ponendum, hoc sequitur merium sive reatum ad panam, ex iustitia Dei; illum, actus Dei, peccatum illud pro merito desertione sua & excacatione punientis. At excacatio inquit, est peccatum seu malum culpa, & pana peccati precedentis, & causa consequentis. Et Deus est causa excacationis. Iam commonstranda veritas ante dictorum in hoc exemplo. Excacationem Dei esse panam peccati precedentis recte dicitur, quin etiam causam esse peccatorum consequentium dici potest, si recte intelligatur, nempe, per remotionem gratiæ prohibentis, & positionem nonnullorum actuum, ex quibus sequeretur ut creatura ita excacata & derelicta, pro sua malitia, peccet. At illa excacatio peccatum non est, neque malum culpa. Distinguendum enim est inter excacationem quæ est actus Dei, quam patitur homo, & excacationem ipsius hominis qua animum suum obstinat & indurat adversus Deum; quæ est actio hominis ex malitia & præfracta pertinacia ipsius producta. Concurrent quidem hæ actiones, at non coincidunt, neque est una numero actio, constans ex efficiencia causarum istarum concurrentium, quæ simul junctæ unam causam totalem faciant istius actus, qui excacatio dicitur. At eruditi homines sæpe ita loquuntur, fateor, at non distincte satis: & fors tali sensu, qui meæ explicationi conveniens est, & non contrarius. Complexim enim & indistincte sumunt excacationem pro actu excacandi & apotelesmate seu opere & effectu, qui inde existit in excacato, quæ potest dici excacatio passiva ab illa activa producta. De excacatione ita confuse & indistincte summa po-*

test dici quod sit peccatum, pana peccati, & causa peccati: at hoc non repugnat meæ sententiæ, qui nego Deum esse causam illius excacationis quæ est peccatum & malum culpæ. Nam excacatio activa (ut jam distinguamus) quæ ab homine seipsum excacante producit, est peccatum; grande enim nefas est animum suum adversus Deum obdurare. Excacatio activa, ne à Deo proficiatur, est pana peccati antecedentis quo peccator sibi meruit desertionem & gratiæ privationem. Excacatio activa quæ est ab homine & quæ est a Deo, concurrunt ad unum effectum, quæ est excacatio passiva, quæ proprie est pana. Denique excacatio activa hominis seipsum, & Dei hominem excacantis, causa est quod alia peccata prioribus accumularentur à peccatore excacato, sed isto quo dictum est modo. Respondeo insuper, si itares haberet ut unus idemque actus esset peccatum seu malum culpæ, pana peccati, & causa consequentis peccati, tum fieri non posset ut Deus esset illius causa secundum istos duos posteriores respectus, & non secundum primum, propter duplicem causam. Prima qui distinctio respectus efficere nequit ut Deus causa sit unius & non alterius realiter cum illo conjuncti, nisi isto modo qui post explicabitur, quem hinc excludunt qui excacationem divinam dicunt esse peccatum, & causam peccati. Respectus isti usum habent in mente intelligente, & res conjunctissimas discernere valente & distinguere, imo unam rem actu & numero, diverso respectu considerante: at in actuali efficiencia, cuius terminus est ens reale, locum habere non possunt. Infigit Deus panam peccatori & creature suæ: actus institutionis non distinguunt

creaturam à peccatore, sed mens puni-
 tionis: illa enim novit puniri crea-
 turam non qua talis, sed qua peccatrix.
 Crebro committitur hoc peccatum,
 quod respectus ulterius trahatur
 quam natura illorum ferat. *Secunda*
 quia ex tribus istis respectibus ordi-
 ne, & natura, & causalitate prior est,
 quo peccatum ut malum culpa conside-
 ratur, posteriores, quibus ut pena &
 causa peccati consequentis. At Deus
 est causa prima omnium effectuum
 quos cum aut per creaturas suas pro-
 ducit; hic vero erit causa posterior;
 producet enim actum aliquem ra-
 tione posteriorum respectuum,
 quem creatura producit ratione
 prioris: quod est absurdum, & in-
 vertens ordinem causalitatis & effi-
 cientiæ, qui est inter primam & se-
 cundam causam. Nisi iste statuatur
 concursus quem postea explicabimus;
 quem hic locum habere, negant
 qui excacationem Dei causam
 esse dicunt peccatorum consequen-
 tium, & simul peccatum. Hæc qui-
 dem paulo prolixius explicanda pu-
 tavi propter rei ipsius difficultatem,
 & præconcepas opiniones. *Acceda-
 mus ad posteriorem objectionem*, quam
 ita ex mente Auctorum explicamus.
 In peccato duo sunt, actus & eius *avo-
 pita* seu inordinatio. Actus est quid
 positivum, inordinatio est privativum;
 hæc causam habet voluntatem crea-
 turæ, at ille in primam causam ne-
 cessario est reducendus: atque hac
 ratione Deus est causa illius actus qui
 respectu hominis seu prout ab homine
 proficiscitur, est peccatum. Male igitur
 actus, qui sine peccato ab homi-
 ne non patitur, voluntati efficientia-
 que divina admittitur, & permissioni tri-
 buitur: quum actus ille, quæ talis, sit
 efficientia, qua vero inordinatum, permis-

sionis divine. *Respondeo.* Primo verè
 & universum de peccato omni dici
 non posse, quod in eo duo sint, actus
 nempe & inordinatio. Nam aliquan-
 do ipse actus est quod prohibetur;
 aliquando non ipse actus, sed aliqua
 circa actum circumstantia. Sic, *esus*
 ex arbore scientiæ boni & mali, erat
 prohibitus; non aliqua illius circum-
 stantia: & propterea ipse *esus* inde-
 bitus illicitus & inordinatus, imò inordi-
 natio ipsa; posita nempe lege esum
 vetante; secus esus per se & in se,
 citra istam legem, est actus natura-
 lis, nullam in se inordinationem ha-
 bens; at lege posita quæ esum pro-
 hibet, non potest ille *esus* ita naturali-
 ter bonus considerari, ut inordinatio
 ipsi accedat propter quam sit omit-
 tendus: est enim per se mittendus
 & propter se, quia vetitus lege divi-
 na, & quia ipsum edere est peccare. In-
 ordinatione tota in eo consistente,
 quod actus ille edendi locum habeat
 in numero & ordine actionum hu-
 manarum, quem locum omnino
 habere non debuerit, neque nume-
 rum augere, sed ipse omnino omit-
 tendus, & sub perpetua potentia
 concludendus, nunquam in actum
 producendus.

Simile quod plærique adducunt
 huic negotio illustrando ab equo
 claudicante, non convenit actui qui
 lege est prohibitus. Nam in claudi-
 catione est incessus, & est claudica-
 tio, id est, vitiosus incessus: & in-
 cessui accidit vitium propter tibiam
 claudicantem, quod vitium licet se-
 parari actu non possit ab isto incessu
 manco, tamen potest commode di-
 stingui: & fieri adeo posset ut idem
 equus sanata tibia recte incederet,
 atque hoc pacto claudicatio ab in-
 cessu abesset. At in esu de arbore

*Considerati
 similitudini
 ab equo clau-
 dicante da-
 sumpta.*

verita non est esus & vitium esus, sed ipse esus totus & solus habet rationem peccati, quia commissus contra legem. Habet autem illud simile locum in peccato quod committitur adversus legem quæ ipsum actum præscribit, sed actus aliquam circumstantiam prohibet; quod peccatum in eo consistit quod actus bonus, licitus, præscriptus lege, non recte præstatur, ut, quando eleemosyna datur pauperi ex ambitione, & superbia, ut videatur hominibus liberalis & pauperum amans, quin & religiosus qui illam largitur. Actus ille est bonus & incesus instar, at vitium illi accedit instar claudicationis ab affectu vitiato, quod actum illum mancum facit, & ingratum Deo, qui tamen propterea non omittendus, verum nihilominus præstandus, sed recte & debito modo, averruncata & omiſſa vitioſitate, quæ jure & facto ab illo ſeparari debet & poteſt.

At fateor iſta reſponſione quaſtioni ſeu objectioni non eſſe ſatisfactum. Inſiſtet enim quis & dicet; Eſum tamen eſſe actum poſitivum, & proinde ens quoddam, quamquam vetitus ſit; cumque omne ens Deum habeat cauſam, etiam Deum illius esus eſſe cauſam; & ſic aliorum etiam actuum poſitivorum, quamquam adverſus legem verantem commiſſorum; & propterea peccatum cum actus ſit, efficientiæ Dei adimi non poſſe.

Reſpondeo, me nullo modo actum, qui ſine peccato non perpetratur à creatura; Dei efficientiæ adimere; quinimo ſateri aperte, Deum omnium actuum qui à creaturis perpetrantur eſſe cauſam, at hoc unice expectere, ut iſta efficien-

tia Dei ita explicetur, ne libertati creaturæ per illam derogetur quippiam, neve Deo ipſius peccati culpa tranſcribatur: hoc eſt, commoſtretur quod Deus actus quidem ſit effectus, at ipſius peccati non niſi permiſſor; imo quod Deus unius eiufdemque actus ſimul ſit effectus & permiſſor. Ardua ſane iſta res eſt & difficillimæ explicationis, moliamur tamen aliquid ad illius elucidationem. Dico igitur, Deum cauſam alicuius, qui à creatura proficiſcitur, actus eſſe vel mediataſ vel immediataſ.

Mediata cauſa eſt, quando inſiſtit in cauſam, illamque movet ad cauſandum actum. Immediata, quando una cum creatura inſiſtit in ipſum actum, & ſimul cum creatura cauſa eſt totalis illius actus. Quando Deus movet creaturam ad cauſandum, tunc, quia creatura ut cauſa ſecunda & ſubordinata, determinatur à cauſa prima movente ad particularem actum, qui ſpeciem habet ab influxu & motione Dei, fieri nequit ut actus ille, qualiſcunque ſit, creatura imputetur in culpam; ſed neceſſe eſt, ſi peccati nomine adpellari poſſit ille actus, Deum illius peccati cauſam & auctorem eſſe. Quod quia fieri nullo modo poteſt, certum eſt, per iſtam viam mediatae actionis Dei, explicari non poſſe, quomodo Deus cauſa ſit actus, qui ab homine ſine peccato non patrat, & peccati ipſius permiſſor. Quando vero Deus immediata cauſa eſt actus, qui à creatura produciſcitur; tunc cauſa ſecunda, ſi liberta ſit (de qua hoc loco agimus) in poteſtate ſua habuit vel inſiſtere in actionem, vel influſum ſuum ſuſpendere, ne illa eſſet actio, atque ita inſuere ut potius hæc quam alia actio

peccati aſcribitur.

Deus cauſa actus vel mediata vel immediata.

In alio peccato, ſi reſolutione cauſam non liberat creaturæ dicitur, tunc non eſt cauſa

produceretur. Vnde sequitur, quum *causa secunda libere* inflexerit in actum suum, quumque *particulari* suo influxu *universalem* Dei influxum *determinaverit* ad hunc particularem actum, *speciemque* actionis constituerit; *causam secundam* in culpa esse, & actum illum merito *peccatum* dici *causa secunda* respectu: Deum vero culpa *vacare*, eiusque respectu actum illum *peccatum* dici non posse.

*De concursu
Dei.*

Concursum enim & *influxus* ille Dei nihil confert voluntati creaturæ liberæ, quo ad agendum vel inclinatur, vel iuветur, vel confortatur; neque constituit *voluntatem* in actu primo, sed in actu secundo; & propterea præsupponit in voluntate quicquid ad agendum est necessarium, ne ipso quidem Dei *concursum* excepto: quem licet voluntas creaturæ liberæ non habeat in actu, nisi cum actu operatur, *habet* tamen in *potestate sua* priusquam operatur paratum sibi & expositum. Secus si sit, non poterit *voluntas* dici habere *actum* in potestate seu *potentia proxima*: neque poterit actus illius causa *moralis* dici, sed *naturalis* tantum, & propterea *necessaria*, cui attribui *peccatum* nullo modo potest.

Atque hoc pacto solvitur difficultas ista, & demonstratur quomodo *Deus causa* sit actus, qui à *creatura sine peccato* patriari nequit, ita ut neque *autòr* sit ille peccati, neque *creatura* à peccato *immanis*; imò & ille peccati tantum sit *permissor*, *creatura* vero propria peccati *causa*. Permittit enim *Deus* arbitrio secundæ causæ *libera* dispensationem *influxus proprii* in actum aliquem, & ubi causa secunda est in ipso momento & instanti inductionis securæ, jun-

git *Deus libere* & pro arbitratu suo *influxum* & *concursum* suum *universalem* influxui creaturæ, sciens citra influxum suum *actum* produci nec posse nec productum iri. Neque fas est ut *Deus concursus* & *influxum* suum denegat creaturæ, etiamsi videat *influxum creaturæ* in actum quem habet præ manibus peccato *influxum* esse, & contra legem suam committi. Quem enim *actum* libertati hominis *permisit*, quum lex nondum lata esset, qua actus ille postea veritus fuit; eundem par est ut *liberati* eiusdem *permittas* lege posita. Frustra enim lex poneretur actui, ad quem producendum *Deus concursus* suum creaturæ denegare vellet. Sic enim produci non posset à creatura, & propterea non opus ut eius productio creaturæ vetaretur per legem. Deinde *Legislitione* statuit *Deus* creaturæ suæ obedientiam explorare: non potest autem si statuit *concursum* suum denegare creaturæ ad actum lege *vetitum*: citra enim *concursum* istum non potest creatura *actum* istum perpetrare. Et cur *Deus actui*, cui, ut *naturaliter* bono, suum *concursum* non denegato statuit, eundem suum *concursum* denegare facto jam *moraliter* malo per legem latam: quum *Deus* sua *legislitione* testetur & *declaret*, se velle ut creatura ab illo *actu* abstinere qua *moraliter* malus est, & non quatenus actus est *naturalis*? Vult autem ut ab *actu* abstinere creatura ut *moraliter* malo, quando legem illi ponit *vetantem*, cui obedientiam præstare tenetur. Quomodo vero suum *concursum* denegare statuit, vult ut *actus* ille à creatura non committatur qua est *naturalis*. Illud enim *impedimenti* genus est *moralis*; istud *naturale*; illud per-

positionem legis; hoc per negationem *concurfus*: per positionem, inquam, legis propter quam actus ille *sine peccato* perpetrari nequit; per negationem vero *concurfus* propter quam actus *simpliciter* perpetrari nequit. Hoc igitur impedimento *negationis concurfus* posito, non opus fuit alterum poni *positionis legis*.

Ex hac explicatione apparet creaturam peccantem actum peccati committere plena *libertate* voluntatis; tum quoad *exercitium*, tum quoad *speciem* actionis, quibus duobus omnis voluntatis libertas circumscribitur. Libertas enim quoad *exercitium* est, qua potest velle & agere, & volitionem actionemque suspendere. Libertas quoad *speciem* actionis est, qua potius hunc quam illum actum vult & agit. Commonstramus utramque libertatem istam alio modo in actu peccati, quem producit creatura cum *concurfu* universali Dei. In *actu peccati* consideranda *existentia* eius, & *essentia*. Ut *existat* actus ille, pendet à *libertate* voluntatis *quoad exercitium*. Ut hanc potius *essentiam* habeat quam illam, seu ut potius hic actus sit quam alius; ut potius actus vetitus quam non vetitus; potius contra hoc quam contra illud præceptum; pendet à *libertate* voluntatis *quoad speciem* actionis. Id vero, ut *existeret* actus ille, effecit creatura libero influxu suo, quo potius agere voluit quam non agere; Licet non sine divini *concurfus* influxu, jungentis se libere influxui creaturæ in ipso primo illius influxus momento & instanti. Ut vero *hic* actus potius esset quam *alius*, effecit causa secunda, libere determinans actum suum ad certam *speciem*,

ad hanc potius quam illam, ut esset potius *τὸ εἶναι, ἢ ἄλλο τι*. Si quis dicat, hoc pacto *concurfus* divinum suspendi ab influxu creaturæ: respondeo, id ex dictis non sequi. Nam licet Deus non concurrat nisi creatura volente influere; tamen quod influit pendet à pura ipsius libertate: possit enim non influere.

Hinc jam clarere potest quomodo Deus & *permissor* sit *peccati*, & *effector* actus quem creatura citra peccatum patrare nequit; *permissor* peccati, qua creatura permittit liberam dispensationem sui influxus: *effector* actus, quatenus *concurfus* suum influxui creaturæ jungit, citra quem actus omnino à creatura præstari nequireret.

Si vero quis distinctionem istam, vel propter rei ipsius difficultatem, vel propter explicationis nostræ defectum minus capiat, eoque contendat efficientiam peccati aliquo modo Deo adscribendam esse, propterea quod actus istius sit *effector*; hunc considerare veliam, quod Deus eadem ratione *permissor* dici possit actus, quia peccati sit *permissor*, imo & *justus* longe, quum prohibitione sua declaraverit se actum illum (antea non modo libertati & potentia creaturæ, sed & juri & potestati *permisum*) jam ab illa perpetrari nolle: per quam prohibitionem in tantum subtrahitur efficientia divinae actus ille, quantum ipsa valere debuit voluntati creaturæ ab illo perpetrando absterrendæ; & contra, tanto magis efficientia illius actus voluntatis creaturæ libertati adscribenda est, quanto illa intelligi potest vehementius actum voluisse veritum lege divina, quam potestati suæ *permisum*.

De duplici
libertate, ex
citi & spe-
cificationis.

Cæterum, quocumque modo res ista explicetur, cavendum est sedulo, tum ne Deus *auctor peccati* statuatur, tum ne *actus ipse efficientiæ Dei subtrahatur*: hoc est, ut totus ille *actus*, tum qua *actus*, tum qua *peccatum* rite *providentiæ* Dei subijciatur: qua *actus efficientiæ*, qua *peccatum permittenti providentiæ*. Si tamen in alteram partem inclinandum erit, minus peccabitur si subtrahatur *actus efficientiæ* divinæ qua *actus* est, quam si peccatum *efficientiæ* Dei tribuatur qua *peccatum* est. Præstat enim Deo *actum* aliquem adimere qui ipsi competit, quam malum *actum* tribuere qui ipsi non competit; eo quod gravior injuria Deo irrogetur si *peccati causa* dicatur, quam si *actus* otiosus *spectator* perhibeatur.

CRIMINATIO IV.

Docere nos maximam partem humani generis destituit Christo & omni salvari gratiâ.

*Sensus istius
criminationis.*

Sensus istius criminationis est hic, quod Deus æterno suo & immutabili decreto statuerit ex hominibus aliquos mera sua voluntate eligere, alios vero eosque multo plures reprobare. Quumque Electi ad salutem perducere non possint, utpote peccatores facti in Adamo, nisi justitiæ Dei satisfactum esset & peccatum expiatum, hinc Deum statuisse Filium suum illis dare Mediatorem, Reconciliatorem & Redemptorem, qui pro illis solis humanam naturam adsumeret, pro illorum tantum peccatis moreretur, illos solos cum Patre reconciliaret, illis solis spiritum sanctum & redemptionem æternam mereretur, illis solis

ex proposito gratiam offerret, eosque solos ad fidem vocaret & fide per internam vocationem donaret, &c. exclusis ab hisce omnibus iis quos reprobavit, adeo ut nulla illis sit in Christo salutis spes; propterea quod Deus ab æterno voluerit, ne Christus pro iis homo fieret, pro iis moreretur; citra ullam considerationem infidelitatis; & quum illis etiam Euangelium annuntiari curat, non fieri ipsorum bono, sed quia Electi illis sint permixti, qui ista prædicatione, juxta decretum Dei ad fidem & salutem sunt perducendi. Iam vero respondendum tibi fuit, an istam criminationem admitteres, ut vere tuæ doctrinæ obiectam, an vero doctrinam tuam ab ista criminatione liberam arbitrarearis. Videris illud fateri quod vere hæc sit tua sententia: Et sane fatendum tibi est, si constare tibi vis & tuæ sententiæ consentanea dicere.

Respondens ergo, illud quod ista criminatione doctrinæ tuæ obijcitur, crimen non esse; Videamus autem quomodo hoc doceas & commonstres. Primo dicis non esse *durum ipsos destituit Christo*, propterea quod jam ante in Adamo salutem gratiam, justitiam, & vitam beatam acceperint, una cum potentia perseverandi in iisdem, si modo voluissent. At, inquam ego, interea bona pars hominum simpliciter destituitur Christo, quæ nunquam particeps fuit, vel erit salutaris gratiæ Christi. Gratia enim Adamo & omnibus posteris eius in ipso facta, non est gratia Christi, quæ tum necessaria non fuit. At potuit, inquis, Deus citra injustitiam omnes tum condemnare, neque uni gratiam per Christum facere. Quis negat? Neque enim hoc disputatur,

*Excusatio
prima Res-
ponso.*

An Deus, quum homo cum posteris omnibus sua culpa peccasset, & morti æternæ obnoxius factus esset, debuerit filium suum dare mundo mediatorem: sed an vere dici possit, quum Deus voluerit Filium suum hominem fieri & pro peccatis mori, quod isto discrimine istud voluerit, ut humanam naturam quam cum omnibus hominibus communem habet, tantum pro paucis quibusdam assumeret; ut mortem, quæ poterat esse pretium pro omnibus peccatis omnium hominum, & primo pro peccato quod omnes pariter in Adamo perpetrarent, pro paucis tantum aliquibus pateretur: hoc est, an Deus apud se statuerit, cum maxima parte hominum agere secundum iustitiæ suæ rigorem, secundum normam legis & conditionem in lege requisitam, cum paucis vero secundum misericordiam & gratiam suam, secundum Evangelium & iustitiam fidei, conditionemque in Evangelio propositam: an statuerit paucis aliquibus, peccatum quod in sua persona in Adamo perpetrarent, imputare citra ullam remissionis spem. Hoc inquam quæritur: ad hanc quæstionem tu adfirmative respondes, & propterea fateris criminationem illam vere tuæ doctrinæ objici: neque elaberis isto effugio, quod mirum non sit destitui Christo, quum in Adamo gratiam acceptam repudiavint. Tu de iustitia actus respondes, & quæritur de actu, tu de causa respondes, & quæritur, an sit id cuius causam tu adfers.

Ne vero ista responsio tua horridior videatur multis, adfers secundo responsionem aliam, nempe *Christum posse dici mortuum pro omnibus*: ac

explicationem huiusmodi adjungis, quæ glossam corrumpit, & simpliciter tollit quod videbaris verbo concedere. Addis enim, non *est mortuum pro omnibus & singulis equaliter quoad Deum, non pro damnatis perinde ac pro Electis, non efficienter ex parte Dei*. Sistamus hic paulisper & quæ dicis expendamus. Scriptura dicit aperte, & simplicibus verbis, *Christum pro omnibus mortuum esse*, etiam *pro iis qui perierunt*. Rom. 14. 15. 2. Per. 2. vers. 1. *Non equaliter*, inquis, *quoad Deum*. At quid hoc sibi vult, quoad Deum, an idem quod decreto Dei? Sane *Christus gratia Dei pro omnibus mortem gustavit*, ut inquit Scriptura. Heb. 2. 9. *Mandato Dei Christum animam posuit suam pro mundi vita*. Ioh. 6. & Ioh. 10. *pro ovibus suis*. Et non potest dici mortuus pro ullo homine, nisi ex decreto & mandato Dei Patris; quia non mortuus est nisi ex decreto & mandato Patris. At dices, te non agere de decreto, quo Deus Pater Filio imposuit munus & partes expiandorum peccatorum per mortem suam; sed de decreto quo statuit per Christum salvare electos. At dicit hoc decretum esse posterius natura ipsa morte Christi, & merito per mortem impetrato.

Addis præterea, *non equaliter mortuum pro reprobis* (ita enim dicere debuisti, non *damnatis*) & *electis*. Perverso ordine hæc consideras. Nam mors Christi ordine causarum præcedit electionis & reprobationis decretum, unde existit discrimen hominum electorum & reproborum. In Christo enim mortuo & resuscitato & gratiam gloriamque pro merito, electio est facta. Quare etiam Christus citra discrimen electorum & reproborum pro omnibus est

*Pro quibus
Christus fuit
mortuus.*

est mortuus. Respectus enim ille hominum duplex, posterior est morte Christi, pertinens ad applicationem mortis & resurrectionis Christi, bonorumque per illas comparatorum. Phrasis autem illa, *Christus mortuus est pro electis*, non hoc significat, quod electi aliqui fuerint antequam Christus à Deo mandatum acceperit animam suam offerendi pretium redemptionis pro mundi vita, vel antequam Christus consideratus fuerit ut mortuus: (quomodo enim potest, quum Christus sit caput omnium Electorum, in quo ipsorum Electio est firma?) sed quod mors Christi cedat Electis tantum in bonum, quod sit per applicationem Christi & beneficiorum ipsius. Quare & phrasid usurpata à Scholasticis ita intelligenda, *quod Christus sit mortuus pro omnibus sufficienter, efficaciter vero pro Electis tantum & fidelibus*. At vero locutio ista est absque meo iudicio, *efficienter ex parte Dei*. Quid enim vult, *Christus mortuus est, efficienter ex parte Dei pro Electis non pro reprobis*? Non possunt illa conjungi ullo sensu recto. Scio te voluisse significare, quod efficacia mortis Christi ipsis & non aliis applicetur. At si hoc vis, ita etiam loqui debuisti, ut intelligi possis hoc velle. Si enim & tuam istam phrasin & Scholasticorum rigide examinare lubet, non poterit citra injuriam mortis Christi, eiusque meriti usurpari. Nam sufficientia attribuitur morti Christi, efficacia adimitur, quum idcirco sufficiens sit pretium mors Christi pro mundi vita, qui efficax fuit ad peccatum abolendum & Deo satisfaciendum. Non loquimur, inquit, de efficacia mortis sed applicationis;

imo aperte contrarium patet: illi enim rei adimis efficaciam cui tribuis sufficientiam: at morti Christi sufficientiam tribuis. Verum, si libet & hoc rigide examinare, ne sufficientiam quidem tribuis morti Christi. Quomodo enim erit sufficiens pretium, quod pretium non est? Pretium non est quod non offertur, non solvitur, non annumeratur. At Christus se non obtulit pretium nisi pro aliquibus tantum paucis, nempe Electis. Certe Perkinse, verba sunt & effugia conquisita ad evadendum istum veritatis.

Adfers deinde Scripturæ locos nonnullos proposito tuo probando. Christus inquit reprobis, *numquam novi vos*, ergo illos nunquam pro suis agnovit. Quid tum? Ergo pro iis non est mortuus. Inconsequens est argumentatio. Nam necesse est ut sibi morte sua redimat quos sibi proprios est habiturus: quos autem non habet suos, illos non novit ut suos, seu agnoscit pro suis. Ut autem aliquos pro suis agnoscit, non satis est ut pro iis moriatur & jure redemptionis sibi illos comparet, sed etiam ut pro efficaci applicatione beneficiorum suos actu faciat. Vnde apparet fallaciam esse ignorationis elenchi & causæ non causæ.

Alterum argumentum quod adfers non plus valet. Si omnes & singuli sunt efficaciter redempti, omnes etiam & singuli Deo reconciliantur: at omnes non reconciliantur, nec omnes accipiunt remissionem peccatorum: ergo non omnes & singuli sunt efficaciter redempti. Quid si dicam me totum concedere sed recte intellectum, & quod concludis, non versari in questione? Confundis enim apotelesma cum actione & passione unde existit. Oblatio enim

*Refutatio
argumenti,
quod probatur
nos esse
mortuos pro
omnibus.
Præmissa.*

Secundum.

enim Christi in mortem, est actio Christi qua impetravit redemptionem. Confundis deinde redemptionem impetratam cum eiusdem applicatione; nam efficaciter redemptum esse, significat participem esse redemptionis Christi morte peractæ & impetratæ. Confundis etiam reconciliationem morte Christi & sacrificio apud Deum peractam cum eiusdem applicatione: quæ planè distinguuntur. 2. Cor. 5. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, & posuit verbum reconciliationis in nobis, &c. Rom. 5. Dicimur, reconciliati Deo cuius inimici essemus*, quod sane de applicatione reconciliationis intelligi non potest. Quod vero remissionem peccatorum & satisfactionem coherere dicis, non usquequaque verum est. Nam satisfactio præcedit, utpote constans morte & obedientia Christi: at remissio peccatorum constat applicatione satisfactionis per fidem in Christum, quæ potest actu non sequi satisfactionem peractam. Nactus quidem est Christus satisfactioe æternam redemptionem & jus peccatorum remittendorum, sed non remittitur peccatum nisi actu credentibus in Christum. Prosperi dictum cum hæc à me dictis profors consentit. Intelligit enim redemptionis voce; actum cum apotelesmate & eiusdem applicatione. Est ergo hoc tuam secundum argumentum præter propositum, & propter variam confusionem & æquivocationem nihil concludit.

Tertium argumentum etiam est inconsequens. Nam etiam posito antecedente, consequens non sequitur. Verum sciendum, *Christum se dedisse ut jus à Patre obtineret sanctificandi illos qui in ipsum essent credituri, & hæc im-*

mediate ita conjungi. Quia vero jus obtinuit, etiam actu jus illud exsequitur per Spiritum, & applicationem ad dispersionem quo sanguinis sui, sanctificans sibi populum peculiarem, eumque à prava conservatione sua adimens & liberans, quod pertinet ad applicationem beneficiorum morte Christi nobis partorum. At inde non sequitur, quia non omnes istius sanctificationis actu sunt participes, ergo Christus non dedit se pro iis redemptionis pretium: propterea quod actio Christi cum apotelesmate confunditur, & applicatio beneficiorum cum eorundem impetratione.

Quartum argumentum eodem laborat vitio confusionis. *Destinatur enim redemptio peracta iis qui credunt in Christum, & sic filiatio*: at præcedere oportuit actum quo Christus nobis redemptionem & filiationem promereri debuit, qui actus ordine causarum præcedit omnem Dei de applicanda redemptione destinationem.

In quinto argumento eandem committis fallaciam. Disputatur enim an Christus pro omnibus circa discrimen Electorum & reproborum sit mortuus; & tu probas, non omnibus sine discrimine mortem mortisque beneficia applicari. At quod dicis, *demus ex parte Dei liberatos esse à condemnatione, non tamen eorum donantur gratia, ut peccatum non amplius regnet*. At, inquam, si illud das, & hoc dandum est. Conjuncta enim sunt hæc duo beneficia morte & resurrectione Christi nobis impetrata, liberatio à condemnatione peccati & ab eiusdem dominio. Nulli unum sine altero contingere potest.

Ultimo producis testimonia non-

nulla veterum, sed omnia ista si recte explicentur, conveniunt cum hisce quæ diximus. *Ambrosius* enim aperte de utilitate ex applicatione passionis existente loquitur, dicens; *Non tibi descensit, non tibi passus est: hoc est, non tuo bono.* Et unde quæso nobis fides contingit? Annon dono Spiritus quem Christus nobis promeruit? Præcedit ergo pati & descendere Christi nostrum credere, & propterea non potest fide circumscribi discensio & passio Christi. At fides est instrumentum applicationis. *Augustinus* etiam de liberatione agit non ut impetrata est sed ut applicata. Sic *Bernardus*, *Haymo*, *Thomas*. Si vero quispiam vel Patrum vel Scholasticorum aliquando aliter loqui videtur, ita explicandus est ne in veritatem Scriptura nobis patefactam impingat.

Videamus jam objectionem nonnullas quatuor doctrinæ opponis. Prima est. *Scriptura asserit Christum redemisse mundum.* At cur non patendi voce usus es potius, quam redimendi, ad vitandam ambiguitatem: præsertim cum quæstio sit non de applicatione passionis Christi, sed de ipsa passione & morte Christi. At minemas in ipsa objectione ut est a te formata. Dico distinguendum esse inter impetratam redemptionem & applicatam, & affirmo impetratam toti mundo, & omnibus singulisque hominibus esse; solis autem credentibus & Electis applicatam. Doco quod ad prius. Nisi impetrata sit omnibus, nullo jure postulatur fides in Christum ab omnibus: & nisi impetrata sit omnibus, nullo jure quispiam poterit culpari propter repudiatam oblationem redemptionis. Repudiat enim quod ipsius esse

non potest, & merito quidem. Si Christus redemptionem non impetravit omnibus, non potest omnium esse iudex. Posterius conceditur utrinque. At dico in *Augustini* dicto agi de reconciliationis applicatione, de salvatione actuali.

Secunda obiectio est. *Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* At non subiectis conclusionem. Verum ex antecedentibus desumenda est. At multum interest quomodo illa conclusio formetur. Concludit unus: ergo omnes in universam homines salvi fiant, & perveniant ad veritatis notitiam. Voluntati enim eius quis resistit? Alter inferet: ergo nulla est prædestinatio, secundum quam Deus velit aliquos salvari & credere, aliquos vero condemnari à fide alienos existentes, idque ipsius quoque decreto. Tertius inde deducet hanc conclusionem, ergo nulla potest esse Dei voluntas qua simpliciter citra respectum peccati in homine velit aliquem condemnari & ad agnitionem veritatis non venire. Prima conclusio inde non sequitur. Non enim continuo salvantur quos Deus vult salvos fieri. *Secunda* etiam inde deduci nequit. De *tertia* autem vere mihi dicere posse videor, quod ex istis verbis deduci possit: & debeat. Rationem adfero planam & perspicuam. Nemo propter rejectam veritatem condemnari potest nisi ad eam vocatus fuerit, sive in sua persona sive in persona parentum, avorum, & abavorum. Nemo autem ad illam vocatur quem Deus ad illam pervenire nolit: omnes autem homines qui condemnabuntur eo nomine condemnabuntur, quod quum lux in mundum venerit, ipsi tenebras magis quam lucem amaverint.

Examinatur
Responsus ad
contrarias
objectiones.
Ad primam

Resp. Prima
ad hanc ob-
jectionem.

At videamus quid tu respondeas. *Quadruplicem adfers responsionem. Prima est, vocem OMNES non complecti omnes Adami posteros, sed dici de hominibus in ultima ætate mundi.* Quod quidem vere dicitur considerata hujus loci circumstantia, qui agit de amplitudine gratiæ sub Novo Testamento exhibitæ in Christo: at veritas eorumdem verborum etiam latius se extendit. Perpetua enim est illa Dei voluntas, & a prima seminis benedicti promissione in paradiso facta initium habuit. Quod vero Deus passus sit Gentes incedere in viis ipsarum, id non contravenit huic dicto. Erant enim ab alienati a cœdere Dei & expertes facti sua culpa promissionum, sua inquam culpa vel ab ipsis vel a parentibus commissa. Quare omnino concedendum tibi est, Deum voluisse per omnia secula omnes singulatum homines ad veritatis cognitionem venire & salvos fieri, quatenus in fœdere Dei compræhendebantur, non verò qua ab illo in se aut in parentibus exciderant.

Secunda responsio est, Deum velle omnes salvos fieri qui salvantur: quæ sanè apertam vim infert verbis & ridendum proponit Apostolum ita stolidè admonitionem suam confirman- tem. Scopus enim Apostoli est, adhortari ut preces fiant pro omnibus hominibus & pro Magistratibus, Ratio, quia hoc est bonum coram Deo qui omnes homines vult Salvos fieri, &c. Unde apparet vocem omnes eodem sensu accipi in ratione, qua sumebatur in adhortatione. Secus scopæ fuerint dissolutæ, & quatuor termini in syllogismo. At si in ratione sumitur pro omnibus qui salvabuntur, tum in adhortatione ita

quoque sumendum est, & hoc sensu intelligenda adhortatio Apostoli: *Precor ut orationes & preces instituantur pro omnibus salvandis; vult enim Deus omnes qui salvandi sunt salvari.* Quid est vim facere Apostolico sensui, si hoc non est? At *Augustinus* ita explicuit; quid tum? non stamus illius auctoritate. Et ex collatione quidem loci consimilis. Hoc nego. Locus enim 1. Corinth. 15. *Omnes in Christo vivificabuntur;* est dissimilis. Nam potest emphasis esse in verbis istis; in Christo, & tunc ita legendum: *Omnes qui vivificantur in Christo vivificantur, & nemo extra Christum.* Est autem emphasis in istis verbis ut apparet ex oppositione alterius membri; *sicut omnes in Adamo moriuntur.* In hoc v. loco nihil simile. Dicitur n., *Deus vult omnes homines salvatos fieri.* Vbi repetitio ita & reduplicatio locum habere non potest. An non Scriptura docet *pro omnibus esse precandum, etiam pro his qui salutis participes non sunt futuri?* Eousque dum nobis non constat an ad mortem peccaverint nec ne: pro talibus enim, & solis quidem non est precandum.

Tertia responsio est, quod particula omnes non singula generum sed genera singularum significet; quasi diceret Apostolus, *Deus vult è quovis hominum genere, statu, conditione aliquos servari.* Quam responsionem probas ex diverso usu vocis OMNES, quæ nunc distributive, nunc collective sumitur. quod verum quidem est, licet tu distributivam vocis istius sumptionem pro collectiva explicueris, & contra. Distributive enim omnia animalia fuerunt in Arca Noë, at collective omnes homines. Verum enim vero etiam si vocis

Secunda.

istius usus sit duplex, tamen inde non sequitur, isto & non hoc sensu hic usurpandam esse. Potest enim vel hoc vel illo sensu. At non pro generibus singulorum, verum pro singulis generum usurpatur: quia voluntas Dei tendit in singula generum seu singulares homines. Vult enim singulos homines ad veritatis agnitionem venire & salvos fieri, hoc est, omnes & singulos, divites, pauperes, nobiles, ignobiles, viros, fœminas, &c. Et quemadmodum agnitio veritatis & salus convenit singulis hominibus, & singulis reipsa salvandis prædestinatione præparatur, non generibus singulorum; singulisque condemnandis reprobatione negatur, non generibus singulorum: ita quoque providentia generaliore, prædestinationis reprobationisq; decretum antecedente naturæ ordine, voluntas Dei circa singula generum & non circa genera singulorum versatur. Pertinet enim providentia quæ circa genera singulorum versatur ad conservationem specierum, quæ vero circa singula generum versatur ad conservationem individuorum. Providentia autem administrans salutem & media ad salutem necessaria pertinet ad conservationem seu salvationem individuorum. Deinde si de generibus singulorum esset intelligendus locus, tum non dixisset Apostolus *pro omnibus in Magistratum officio constitutus, sed pro aliquibus duntaxat in eminentia positus*: at aperte dicit *pro singulis in isto ordine constitutus esse precandam*. Neque ulla est necessitas, cur aliter accipiatur vox ista. Non enim opus est isto effugio ad vitandam hanc consequentiam: ergo omnes & singuli salvantur. Non enim ex

co sequitur salus, quia Deus velit aliquem salvum fieri, voluntate approbante & desiderante salutem omnium & singulorum: sed quia velit voluntate efficaci omnes & singulos salvos facere. Et hoc facit distinctio *Damasceni*, de qua paulo post latius videbimus.

Quarta responsio est, Paulum loqui *Quarta.*
secundum iudicium charitatis, non secundum iudicium oculæ & infallibilis certitudinis. Absurde sane, nisi de charitate Dei interpreteris. Agit enim Paulus de voluntate Dei, qui attribuit hanc volitionem, quod velit omnes homines salvos fieri; non de sua voluntate aut desiderio, quo omnium salutem ex animo optat. At verum interea est, Deum non velle id infallibiliter seu certo, adeo ut non possit secus evenire, aut saltem non sit secus eventurum: sed neque hoc dicitur ab iis qui isto loco utuntur ad concludendum quod tuæ sententiæ est contrarium. Permanet igitur hoc fixum, isto loco bene concludi, *Deum non posse dici contra respectum peccati in hominibus, velle ut aliqui à veritate aberrant, seu ad veritatem non veniant & condemnentur.*

Iam consideremus distinctionem *Damasceni* qua voluntatem Dei in antecedentem & consequentem distinguit. In primis videndum quomodo relative dicantur antecedens & consequens voluntas, quo respectu istis nominibus appellentur. Respectus autem ille est vel voluntatis ad voluntatem, seu potius volitionis divinæ ad volitionem divinam, illius tanquam antecedentis, huius tanquam consequentis; unum enim volitum prius vult Deus quam alterum ordine, licet non tempore: vel

*Consideratur
 Distinctio
 Damasceni.*

vel est volitionis divinæ ad volitionem & actum creaturæ vel præcedentem vel consequentem. Et huius respectu dicitur voluntas antecedens, illius respectu consequens. Duo autem respectus isti, non multum differunt, licet existimem respectum ad volitionem & actum creaturæ vel consequentem vel præcedentem volitionem divinam, isti distinctioni causam dedisse. Si enim ordinem consideremus volitorum quæ Deus vult ante omnem actum seu volitionem creaturæ, videbimus in illo ordine esse volitiones quasdam antecedentes, quasdam consequentes, omnes tamen antecedentes omnem creaturæ actum & volitionem. Quumque consequens voluntas dicatur, quæ ex nostra causa existit, certum est *Damasceno* primo huius distinctionis auctori isto sensu distinctionem intellectam, ut respectus esset in creaturæ actum vel volitionem. Vnde *voluntas antecedens* dici poterit, *qua Deus aliquid vult creaturæ* (de rationali autem nobis quæstio) *ante omnem illius actum, seu ante certum aliquem actum creaturæ illius.* Sic vult homines omnes & singulos salvari. *Consequens* est *qua aliquid vult creaturæ rationali post actum aliquem, sive post actus multos creaturæ.* Sic vult eos qui credunt & perseverant in fide salvari: illos vero qui increduli sunt & impænitentes manent condemnari. Voluntate antecedente voluit Saulis regnum confirmare & stabilire in sæculum, voluntate consequente voluit ipsum regno deturbare, & virum illo meliorem ipsius in locum substituere. Voluntate antecedente voluit Christus Iudæos congregare ut gallinâ pullos: consequente vero

voluit illos dispargere per omnes nationes.

Probas quidem hanc distinctionem, sed exemplum antecedenti voluntati ab ipso tribuimus non probas. At videamus rationes quibus inductus ita iudices. Primo inquis. *Ex eo sequeretur in Deo esse finitam potentiam & infirmitatem.* Nego sequi. Dei enim potentia non est instrumentum affectus seu desiderii seu velleitatis divinæ, sed volitionis liberæ ultimum divinæ sapientiæ iudicium secuta. Quamquam Deus consueque sua utatur potentia ad obtinendum quod desiderat, quo decet. Neque verum est id, quod quis optat serioque vult, idem effectum daturum quibuscunque potest modis, sed iis modis quibus decet ut id effectum det. Pater optat & vult serio ut Filius suus ipsi obediat, at non violenter trahit illum ad obediendum; sic enim obedientia non esset. Vult Pater serio ut Filius ab ebrietate abstineat, non tamen includit illum in cubiculo, ubi se inebriare non potest. Vult Pater serio Filio suo hæreditatem paternam dare: & consequente voluntate, nempe, quæ sequitur contumacem & præfractam Filii malitiam, vult illum exhæredare, neque tamen omnia fecit sibi possibile ne Filius peccaret. Eratenim possibile Patri Filium conclusum & confictum tenere cathenis ne peccare posset. At tam decet patrem non adhibere illum impediendi modum, quam filio hæreditatem paternam velle.

Similitudo à Mercatore merces & similis à Mercatore
salvas cupiente, attamen in mare projiciente, adducta oprime quadrat proposito: Deus vult serio ut omnes homines salventur, at compulsus pertinaci & incorrigibili malitia

Voluntas antecedens & consequens quid.

*1. Sam. 13.
Matt. 23.
38. 73*

nonnullorum vult illos iacturam facere salutis, hoc est, condemnari. Si dicas simile non esse, quia Deus potuerit illorum malitiam corrigere, Mercator vero non potest fluctibus & vento imperare. Respondeo, posse quidem omnipotentia absoluta, sed non decere Deum isto modo corrigere malitiam creaturæ. Vult itaque Deus illorum condemnationem, quia non vult sibi iustitiam suam perire.

Exceptio de voluntate conditionali.

Qui excipiunt hanc voluntatem dici conditionalem, non omne id dicunt quod dici potest, neque tamen nihil dicunt. Non omne, quia hic affectus quo Deus desiderat omnium hominum & singulorum salutem, est in Deo simplex, naturalis, & citra conditionem. Aliquid tamen dicunt; quia verum est Deum velle omnibus oqminibus salutem ea conditione, si crediderint, neque enim ulla Deo potest attribui voluntas, qua ita velit hominem ullum salvari, ut salus illi inde constet certo & infallibiliter, nisi illum consideraverit ut fidelem & in fide perseverantem usque ad finem. Cæterum quia illa conditionata volitio potest mutari in simplicem, hoc pacto, Deus vult omnes fideles salvari, incredulos condemnari, quæ simplex semper impletur; dici poterit hoc volitum, non ad hanc distinctionem voluntatis pertinere. Ista enim volitione nihil vult creaturæ suæ, sed vult inter se coherere duas res indissolubiliter, fidem & salutem, infidelitatem & condemnationem. Si cui tamen videatur ad volitionem antecedentem id exemplum referre, non contradico: at applicatio non est nisi per volitionem consequentem ipsum actum fidei &

perseverantiæ, incredulitatis & impenitentiam.

Quod vero hinc concludis Dei voluntatem in dubio pendere incertam donec conditio impleatur, & causam primam suspendi à secundis frustra neque est. Nam quod ad primum attinet, Affectus iste in Deo naturalis est erga suam creaturam, sive homo credat sive non. Non enim pendet ex fide istud desiderium: neque potest incertitudo tribui voluntati illius qui infinita sua sapientia omnia sibi habet presentia, & omnia etiam maxime contingentia certo præscit futura. Neque continuo suspenditur prima causa à secundis, quando effectus aliquis primæ causæ ordine ponitur post effectum aliquem causæ secundæ, qui effectus ordine consequens est meri arbitrii primæ causæ. Absurdum est dicere, quod condemnatio pereuntium pendeat ab ipsis pereuntibus, etiamsi non pereant nisi suo merito. Vellent enim mereri perditionem & non perire, hoc est, vellent peccare, & non puniri. Pendet igitur ista pœna ex mera & libera Dei voluntate, quam tamen inferre non potest nisi peccatoribus, suspendente illius potentiam iustitia divina, secundum quam potentia est exercenda. Neque magis hinc sequitur, quod hominibus per istam distinctionem tribuatur liberum credendi vel non credendi arbitrium. Nam optime consentit cum ista conditione, neminem fidem habere nisi Deo dante: quanquam negari non potest inesse homini liberam non credendi arbitrium.

Secundo dicit, hanc conditionatam voluntatem in Deo otiosam esse, propterea quod sit infinita potentia, & propterea facere possit quod vult. At non decet utin-

Responso prima ad eandem.

ut infinita sua potentia utatur ad id efficiendum quo desiderio naturali suo fertur; & utile est homini hanc Dei voluntatem conditionatam (imo potius simplicem, ut antedictum est) proponi; servit enim illi vice argumenti persuasivi ad credendum. Si enim volent salvi fieri, credant oportet, quia Deo statutum, illos non nisi per fidem salvari.

T. IIIA.

Testis, Ratio de Angelis potest in dubium vocari ratione antecedentis, & eo etiam concessio, non sequitur consequens. Non enim eadem est Angelorum & hominum ratio. Ego vero omnino puto verissimum esse Deum voluisse voluntate antecedente omnes & singulos Angelos salvari: sed non nisi debito modo & ordine. Ponantur enim ordine tria volita divina circa Angelos: Salus Angelorum, obedientia Angelorum, & condemnatio, inobedientia Angelorum. Illam vult Deus ex amore erga creaturas suas, istam ex amore erga justitiam & obedientiam a creatura sibi debitam: atque ita quidem ut istam magis sibi velit præstari, quam illam velit creaturæ hanc vult ex eodem amore erga justitiam, cuius læsionem non potest ferre impunitam, quandoquidem sola punitio est ratio illam in ordinem redigendi.

Quarta.

Quarto, Paria ista essent, & Deus vellet omnes homines peccatores qua tales damnari, nisi ex amore erga homines statuisset peccata ipsorum Filio suo imponere, huic fini, ut omnes in illum credentes a peccatis liberi justitiæ præmium consequerentur. Imo dici potest Deum velle omnes peccatores qua tales condemnari: at interea non omnes peccato-

res actu condemnantur, quia fideles etiam si peccarint, non ut peccatores, sed ut justi in Christo considerantur.

Quinta.

Quinto dicitur voluntatem antecedentem absolutam esse, quid tum? Nolo enim impedire quominus & tu voluntatem antecedentem tuo modo capias, diverso a sententia Damasceni. At scito tum te illi non contradicere. Cæterum quis voluntatem absolutam ita definit; cui resisti non potest? Absoluta voluntas est, quæ est citra conditionem. Exempli causa Deus vult absolute ut Adamus ex arbore vetita non edat. Edit tamen ex illa arbore. Voluntæ cui resisti nequit dicitur efficax. Non licet nobis definita & definitiones nostro arbitratu fingere. At antecedenti inquires, voluntati resisti non potest. Nego: probas, Quia voluntas de qua Rom. 9. est voluntas antecedens, & illi resisti nequit. Nego illud, tu proba. Res vero ipsa declarat, quum ibi agatur de voluntate qua indurat Deus & miseretur, quæ sunt effecta Dei sequentia actum creaturæ, qui peccatum dicitur; consequentem illam esse, non antecedentem voluntatem. Alius modus quo uteris ad idem probandum est æque imbecillus. Falsum enim est, Deum simpliciter & absolute velle ne alii credant & perseverent, alii vero deserantur, si ve non credentes si ve non perseverantes. Deserere enim non vult nisi se deserentes: quin & gratiofus est iis qui de ipso ne cogitabant quidem. Argumentum ab eventu imbecillum est. Alii enim fiunt Deo volente & faciente, alia Deo permitte. Ergo ex eventu concludi nequit, Deum id voluisse. Antea autem monstratum est, quomodo res non adeo eveniat quia

L'cus

Deus illam impedire nolit: licet e-
ventura non esset, si Deus illam
vellet efficaciter impedire. Hinc ergo
illa conclusio deduci nequit. Verum
quidem est, rationem dari non
posse, cur Deus uni nationi media
salutis subministrat, alteri non; cur
uni homini fidē det, alteri non, quā
non in ipsius voluntatem tandem
resolvatur: sed quod illa voluntas
sit antecedens, etiam omnes causas
in hominibus & ab hominibus præ-
cedens, id vero inde non concluditur,
neque verum est.

Sexta.

Fundamen-
tum distinc-
tionis Da-
mascenianæ

Sexto, inquis fundamentum destru-
cto perit ædificium. At istius opinio-
nis de voluntate antecedente om-
nium & singulorum hominum salu-
tatem desiderante, fundamentum est
locus 1. *Timoth. 2. jam ante à nobis tra-*
statis, atque ille male à Damasceno
est intellectus. Respondeo. Primo,
Non solum illum locum sed & mul-
tos alios locos apertissime distinc-
tionem istam voluntatis in Ante-
cedentem & Consequentem com-
probare. *Matth. 23. Quoties volui*
congregare vos, antecedentis est vo-
luntatis, & relinquetur vobis domus de-
ferta. Consequentis est. Matth. 22.
Antecedente voluntate. Nam ad nu-
ptias & citantur per seruos ut veniant
qui invitati erant: consequente vero
voluntate declarantur indigni, & ex-
sciuntur. Antecedente voluntate
etiam ille invitatur qui postea compertus
non habere vestem nuptialem, est ejectus
quod est opus voluntatis conse-
quentis. Matth. 25. Antecedente vo-
luntate. Rex servis suis iussit annumerari
talenta, addito mandato ut illa exponerent
Domino suo in lucrum; consequen-
te voluntate à servo malo aufertur ta-
lentum quod acceperat. Act. 13. Ante-
cedente voluntate exposebatur Indis

sermo Dei, consequente idem sermo
ipsis ademptum & ad alios missus est. Pro-
bat eandem distinctionem conside-
ratio attributorum Dei. Quum enim
Deus bonus sit & justus, non potest
velle creaturæ suæ rationali ad ima-
ginem suam conditæ æternam mor-
tem sine consideratione peccati: non
potest autem non velle creaturæ suæ
salutem æternam. Immutabilitas
etiam Dei idem necessario postu-
lat. Quum enim providentia sua
omnibus creaturis dederit necessaria
& sufficientia media, quibus ad fi-
nem suum pervenire possint; finis
autem hominis ad imaginem Dei
conditi sit vita æterna; hinc sequitur
omnes homines à Deo ad vitam æ-
ternam amatos esse voluntate ante-
cedente; neque posse Deum sine
mutatione instituti sui hominibus
vitam æternam denegare, citra res-
pectum peccati: quæ negatio con-
sequens actum hominis, erit volun-
tatis consequentis.

Augustinus Damasceno non adversa- vltima.
tur. Negat enim Augustinus locum
esse intelligendum de voluntate ef-
ficaci; at hoc non dicit Damascenus,
imo idem quoque cum Augustino fa-
tetur; *Deum non velle omnes & singu-*
los homines efficaciter salvare. Secunda
interpretatio Augustini nobis est ar-
gumento certo rejecta. Neque Pro-
ffer Damasceno est contrarius. Nam
qui dicit Deum velle voluntate antece-
dente omnes homines salvos fieri, non
negat eundem consequente volun-
tate multos homines præterire, qui-
bus gratiam vocationis non impar-
tit. Thomas non magis in Damasce-
num incurrit. Agit enim Thomas ibi
de voluntate efficaci, & consequen-
te. Nam alibi probat illam Damasce-
ni distinctionem & distinctionis
usum

usum ad explicandum locum qui hic nobis controversitur. Hæc aperte cum Damasceno facit, si recte inspicatur.

Examinatur Respons. prima ad obiect. tertiam.
 Obiectio tertia est. Quod quisque tenetur credere verum est. At quisque tenetur credere se efficaciter redemptionem esse per Christum. Ergo verum est unumquemque mortis Christi efficaciter redemptionem esse; & propterea reprobos quoque; cum & illi hoc credere teneantur.

Quia obiectio illa est magni momenti, & sola potens suam intentionem convellere si vera sit, necesse est ut illam diligenter examinemus, & simultaneum ad illam responsum.

Ad majorem quod attinet, illius veritas est manifesta. Nam fundamentum fidei est veritas; neque potest quisquam obligari ulla ratione ad credendum quod falsum est. Distinguis autem veritatem istam, & inquis. Quod verum est, est aut verum quoad intentionem Dei obligantis, aut quoad eventum. At distinctio ista est nullius pretii. Dico enim quod verum est tantum secundum intentionem Dei, id credendum est secundum intentionem Dei. Quod verum est secundum eventum, hoc, si pateat, etiam credendum est quod ad eventum. neque potest Dei intentio obligare quenkam ut credat verum esse quoad eventum, quod secundum eventum verum non est. Et in universum verum est, obligari nos ad credendum id quod verum est, eo modo quo verum est, non alio modo, secus falsum credere teneremus. Vides ergo non opus fuisse ista distinctione Maioris: imo hinc planissime patet te, ne nihil diceres, distinctiunculâ voluisse forte hunc istum eludere.

Minorem consideremus. Illa ma-

le est enuntiata, quia efficacia redemptionis pertinet ad applicationem; illa autem fit per fidem. Credere ergo prius est efficaci applicatione, & obiectum fidei prius ipsa fide. Corrigatur ergo & ita dicatur. At tenetur unusquisque credere in Christum Salvatorem, quod ille ipsius causa mortuus sit, & reconciliationem illi apud Deum redemptionemque impetraveris. Hoc etiam est verissimum. Nam condemnari non possunt ob incredulitatem qui credere id non tenebantur. At hic etiam distinctionem usurpas, sed ad rem non facientem & ridiculam prorsus (ignosce Perkinsæ liberius hic loquenti) injuriam tibi ipsi facis & tuo ingenio, quod quum aperte veritati fucum facere conaris, ita pueriliter ludas distinctiunculis. *Electus, inquis, tenetur credere, ut credendo electionis particeps fiat, reprobis ut non credendo fiat ἀποδοχῆς & tamen ex intentione Dei.* Cæterum, quid hoc ad rhombum, qua fini teneatur hic vel ille credere, dummodo credere teneatur? Vnde postea veritas concludetur eius quod credere tenetur quispiam. At phrasis absurda est, *ut Electionis particeps fiat.* Corrige: *ut bonorum electione sibi preparatorum particeps fiat:* imo si intra terminos nos continere velimus, *ut redemptionis per Christum sibi comparata re ipsa particeps fiat.* At credere etiam tenetur reprobis ista ea eadem de causa. Dic participem non posse fieri simpliciter, & dicam eo ipso non teneri reprobum credere, Finisenim fidei præstitæ, est applicatio redemptionis & beneficiorum omnium Christi merito nobis comparatorum: finis fidei imperatæ & requisitæ est ut applicatio ista fieri possit At quam absurde dicitur, *reprobum propterea teneri*

credere, ut non credendo fiat inexcusabilis? Conneſte hæc, ſi potes, tam diſſentanea & toto cælo terraque diſtanta. At de illis etiam jam ante dictum eſt. Pergis diſtinguere, & dicis, *mandatum eſſe aliud obedientiæ, aliud probationis.* At quid hoc ad præſens negotium? Sive enim mandet Deus volens, ut homo actu obediat, ſive volens illius tantum obedientiam tentare in conatu executionis, ſemper tenetur homo præſtare quod Deus mandat, quod apparet in Abrahamo Isaacum immolante. Neque habet hoc mandatum probationis quidpiam ſimile cum eo quod jungis, *Deum non illudere hominibus, etiamſi per verbum prædicatum vocet illos quos non vult ſalvos fieri;* & jam antea ſatis nobis de iſtis & ſimilibus effugiis dictum eſt. Verbo dicam: Nemo poteſt ſe fateri affinem culpæ eſſe ob repudiatam promiſſionem verbo factam, ſi mens dicentis ſtatuit illi promiſſionem non præſtare; vel potius ſi certo decreto ſtatuerit, qui verbo promittit, ne promiſſio ad illum pertineat aut pertinere poſſit. Objicis tibi tanquam adverſarius tuus, & inquis, *at dices non potuiſſe.* Non hoc tantum; ſed & hoc. *Quomodo vero tu illud dictum conſutas, ut inde non ſequatur extra culpam eſſe qui oblatam ſalutem recipere non potuit?* Dicis impotentiam illam voluntariam eſſe & nobis cognatam, propterea que excuſationem non mereri. Erras Perkinſe, & confundis impotentiam præſtandi legem ab Adamo in nos propagatam, cum impotentia credendi in Chriſtum & accipiendi gratiam Euangelicam nobis verbo oblatam. Quo enim facto illam impotentiam nobis conciliavimus? Non facto præcedente iſtam pro-

miſſionem; ergo ſequente, hoc eſt, promiſſionis Euangelicæ rejectione: quæ etiam rejectione nobis imputari in culpam nequit, ſi recipere impotentes fuerimus jam tum, quam promiſſio primum nobis proponetur. Nihil ergo reſpondetur, propter utriuſque impotentiam confuſionem, quæ eſt fallacia ignorationis elenchi, & æquivocationis.

Secundo reſpondeſ; *verum eſſe id quod quique tenetur credere, tenetur, niſi obicem poſuerit ſibi non credendo.* Itane vero? An poteſt quis obicem ſibi ponere ſua incredulitate, ut verum non ſit quod tenetur credere? abſurdum. At poteſt quis ſibi ſua incredulitate obicem ponere ne porro credere poſſit, hoc eſt, mereri indurationem in incredulitatem propter rejeſtam veritatem oblatam. Poteſt etiam quis ſua incredulitate mereri ut Deus affectum quo illi obtulit ſilium redemptorem mutet in iram, qua illum punire vult citra remiſſionem & veniam.

Tertio. Reſpondeſ, *argumentum bis ſequitur in utraque parte affirmatum.* At mi Perkinſe, quis te coëgit argumentum illud ita in ſyllogiſmum aſyllogiſton redigere, cum poſſit legitima figura & modo concludi, hoc pacto. *Illud quod quique tenetur credere, verum eſt. At Chriſtus eſſe redemptorem ſuum, qui ſua morte ipſi meruerit patris gratiam & veniam peccatorum, eſt illud quod quique Euangelio vocatus tenetur credere. Ergo verum eſt Chriſtus eſſe redemptorem omnium qui Euangelio vocantur & credere jubentur. At inter eos multi ſunt reprobi. Ergo verum eſt Chriſtus eſſe redemptorem multorum reproborum. Imo ſi conſideremus vocationem qua quis aut in ſe aut in parentibus vocatus eſt, omnes in univerſum homi-*

homines illius vocationis sunt aut fuerunt participes; & propterea omnes à Christo redempti. Sed & illa forma qua tu illud conclusisti eadem est, licet ita posteris verba ut secus videatur. Video Perkins te corrente calamo ista scripsisse citra examen syllogismi, ut abs te est propositus.

Ad Cetero
vno quartam

Obiectio quarta ex Patribus adversus te valet, neque solvis consentienter sententiæ tibi adversariæ. Hoc enim vult obiectio, Christum pro omnibus sufficienter mortuum esse, tum quoad communem naturam humani generis, tum quoad communem causam & pretium sufficiens redemptionis. Efficaciam tu ipse immiscuisti argumento sive objectioni, quum illi qui objectionem istam tibi opponunt, norint inter ipsam mortem Christi eiusque applicationem quam optime distinguere.

De gratia
amplitudine.

Atque huc usque de amplitudine & efficacia mortis Christi, inquis, quum non de efficacia, verum de sufficientia illius, & oblatione, oblationisque universalitate actum sit hæcenus. Nunc aggredieris agere de gratia amplitudine. At quæ adfers, eo non faciunt magnopere. Quæritur enim, non an omnes & singuli homines actu regenerentur & renoventur, sed an Deus illum hominem reproba veris citra respectum peccati tanquam causa meritoris; an illi homini gratiam remissionis & renovationis Sp. sancti simpliciter negare stauerit citra considerationem indignitatis, qua se illa gratia indignum fecit; indignitatis, inquam, non ex primo peccato exi-

stentis, sed ex gratia ipsius oblata refectione & contemptu. Et potuisset discrimen gratiæ sufficientis & efficacis plurimum huic negotio commodare, quod & nos antea commonstravimus. Vnum tamen est quod te moneam. Videris mihi non recte imaginem Dei consistentem in iustitia & sanctitate à supernaturali gratia excludere. Licet enim illud donum homini collatum sit in creatione & simul cum ipsa natura, ita enim jam pono, tamen supernaturalis est, & ipsam hominis naturam excedens: quod probo ab actu regenerationis, qui est gratiæ supernaturalis. Quum enim regeneratione opus sit ad illam iustitiam & sanctitatem recuperandam; quæ regeneratio est actio supernaturalis: necesse est eandem etiam homini initio collatam fuisse actione supernaturali. Et velim scire quæ sint illa supernaturalia quæ homo amisisse dicitur, naturalibus corruptis. Atque de his hæcenus.

Puto vero ex istis quæ hæcenus tractavimus satis liquere, quod sententia illa tua quam proposuisti de Prædestinatione, Scripturis S. comprobari non possit: quod adversus fortia objectamenta defendi nequeat: quod à multiplici absurditate excusari non valeat; quare & illa tibi deserenda erit, & alia ex Scripturis investiganda, quæ illis consentanea sit, & impetum incurrentium objectionum citra aliquam sui noxam sustinere queat.

Concluditur
prima pars
hujus tractatus.

EXAMINIS LIBELLI PERKINSIANI

D I

PRÆDESTINATIONIS ordine & modo.

PARS ALTERA.

Prima Tractatus nostri parte tuam; Perkinsæ doctiss., de Prædestinatione sententiam examinavimus, eamque ut arbitror, sacris litteris minime consentaneam esse probavimus atque commonstravimus: Iam alter nobis labor superest, considerandi quomodo sententiam quam à tua diffimilem dicis, confutes. Sententiam autem illam ex editis aliorum scriptis diligenter exceptam, ita breviter proponis quatuor ex partibus constantem.

Primo, *Deus creavit omnes & singulos homines in Adamo ad vitam æternam.*

Secundo, *Prævidit lapsum.*

Tertio, *Quia natura bonus est, vult se-
rio omnes homines post lapsum salvos fieri,
& ad veritatis agnitionem pervenire: &
proinde vult omnibus dare omnia adju-
menta & natura & gratia ut salvi
fiant; sed indefinite si crediderint. Hac
(inquit) voluntas Dei est prædestina-
tio, eademque cum scripto Evangelio: hu-
jusque voluntatis regula est, Quicumque
crediderit salvabitur; qui non crediderit
condemnabitur.*

Quarto & ultimo, *Electio est secun-*

*dum præscientiam fidei futura (qua tamen
possi totaliter ut alii, vel finaliter ut alii
volunt, deficere:) & Reprobatio secun-
dum præscientiam infidelitatis sive con-
temptus Evangelii.*

De sententiæ illius explicatione, *Quid in hæc
explicatione
desideretur.* menti ne auctorum conveniens sit nec ne, dicere non possum, quia taces auctores ex quibus illam desumpsisti: si tamen bona tua venia id liceat, dicam mihi videri non factis recte abs te propositam esse. Nam, ut omittam duo priora thēmata, quæ ipsam prædestinationem præcedunt, in tertio enuntiando mihi *ἀπολογίαν* committere videris, quam vix puto admittam ab illis quorum sententiam explicare profiteris. Quale enim est hoc, *Deum velle omnes homines ad veritatis cognitionem pervenire, sed indefinite, si crediderint? Annon fides est ipsa illa veritatis cognitio? Delusoria est itaque illa enuntiatio & ridicula. Deus vult omnes homines ad veritatis notitiam pervenire, sed indefinite, si ad veritatis cognitionem pervenerint: vel vult omnes ad fidem pervenire si crediderint.* Deinde & illud simile est, *Deus vult omnibus dare omnia adjumenta & natura*

*Explicatio
sententiæ de
Prædest. à
priori Per-
kinsiana dis-
simili.*

& gratia.

Et gratia ut salvi fiant, sed indefinite, si crediderint, quum fides ipsa inter adjuvmenta gratiæ, quibus salus comparatur eximium locum habeat. Ex loco Evangelii citato, Quicumque crediderit salvabitur, &c. apparet illos, quorum refert sententiam, voluisse hoc tertio themate, non id quod tu dicis enuntiare, sed Deum constituisse apud se ex humano genere lapsos non nisi credentes in Filium salvare, incredulos vero condemnare.

Quartum etiam thema mihi videtur non ex mente auctorum satis explicatum. Ira enim, nisi fallor, habet illorum sententia: Electionem ad salutem esse secundum præscientiam futura fidei, quam Deus ordinariis mediis ab ipso ordinatis conferre iisdem ex gratia decrevit. Reprobationem vero secundum præscientiam infidelitatis, sive contemptus Evangelii, cuius culpa tota residet in ipsis reprobis. Fateor quidem aliquid requiri posse in explicatione istius sententiæ, sed tu illam non recte explicuisse videris. Cæterum non unatantum tibi sententia adversaria consideranda fuit, sed & aliæ quæ tuæ contrariantur, & omnes tibi refutandæ, ut hac ratione constare posset nullam aliam præter tuam veram esse.

Iam vero consideremus quomodo tu sententiam illam refertes. Quamplurima errata enumeras quæ ex illa sequi tibi videntur, illa nos ordine examinabimus.

Primum erratum, aut erratum non est, aut si est, ex illorum sententia non potest deduci. Non est erratum, si recte hypothesis explicetur. Nam verum est universaliter, Deum velle omnes homines salvari si credant, & condemnari si non credant. Hoc est, Deus fecit decretum de eligendis

fidelibus solis & condemnandis infidelibus. At hoc, inquis erratum est, quia statuit universalem electionem, & ex eo inferitur universalem reprobationem, nempe addita conditione. At illa sententia neque universalem electionem, neque reprobationem universalem statuit, quod fieri nequit, sed statuit particularem electionem fidelium, & particularem reprobationem infidelium. Quæ electio & reprobatio infinitis Scripturæ locis proponitur. Ioh. 3. v. 16. & sub finem; Qui credit in Filium, habet vitam æternam, &c. Ioh. 17. 3. Ioh. 8. 24. Nisi credideritis me cum esse, moriemini in peccatis vestris. Act. 10. 43. Huic omnes Prophetae, &c. Act. 13. v. 46. Postquam sermonem Dei repellitis, &c. 1. Ioh. 5. Qui habet Filium habet vitam, qui non habet Filium Dei, vitam non habet. Constat igitur illam electionem & illam reprobationem multis Scripturæ locis comprobari. Nequæ hinc sequitur Deum prorsus eodem modo se erga omnes homines habere. Licet enim sermo velit omnium hominum conversionem & salutem, tamen non æqualiter omnium conversionem & salutem operatur. Deut. 4. 7. Quæ est gens ita magna cui sint Dei propinqui, &c. Deut. 7. v. 6. Te elegit Iehova Deus tuus ut sis illi populus peculiaris. &c. Psal. 147. Non fecit taliter omni nationi. Matth. 13. Vobis datum est nosse mysteria regniculorum. Act. 14. Deus sicut prateritis ætatibus omnes Gentes suis ipsarum viis ambulare. At non distinxisti inter decretum Dei quo statuit credentes in Filium salvare, incredulosque condemnare; & quo apud se constituit de dispensatione mediolorum ad fidem & conversionem ab ipso ordinatorum, quod faciendum tibi fuit. Nam distincta sunt decreta; Volo fideli dare

An propætia sententiarum refertur.

Pol. 94.
Primum erratum.
Qualem hæc sententia statuat electionem & reprobationem.

vitam; *Et*, volo huic dare fidem. In priore fides occupat subjecti locum, in posteriore attributi. Hæc si distinxisses, illam sententiam isto absurdum non gravasses.

Ad *Secundum* erratum. *Summus* & *absolutus* consiliorum Dei finis ab illius sententiæ auctoribus non ponitur *communicatis* bonitatis divinæ in vera felicitate omnibus hominibus faciendæ. Dicunt enim fidelibus solis salutem destinasse Deum; & licet plurimis suam bonitatem & vitam æternam non impartiat, utpote infidelibus, tamen non dicunt id fieri *præter propositum* Dei. Nam propositi divini partem unam esse dicunt, qua statuit infidelibus vitam æternam denegare. Frustra ergo hoc impingitur isti sententiæ. At, inquis, *ultimum* Dei consiliorum finem aut incertum habere eventum, aut in vanum proponi (quæ duo coincidunt, neque fuerunt per disjunctivam enuntianda) si ista sententia obtineat. Negabunt eius affectæ. Nam ultimus consiliorum Dei finis, non est vita huius & mors illius, sed illustratio bonitatis, justitiæ, sapientiæ, & potentiae divinæ; quam semper obtinet. Sit tamen vita æterna horum, & mors illorum finis extremus: non sequitur illum incertum habere eventum, in vacuumque proponi, si illa citra conditionem fidei nemini obtingat, ista neminem sine infidelitate maneat. Deus enim secundum præscientiam suam novit quinam gratia ipsius sint credituri, & qui sua culpa in infidelitate mansuri. Considerare te velim certitudinem eventus et præscientia Dei proprie esse, necessitatem vero ex omnipotenti & irresistibili actione Dei: quæ quidem præscientiæ alicuius eventus

fundamentum esse potest; at huius non est, quia Deus statuit salvare credentes per gratiam, id est, lenem & suavem liberoque ipsorum arbitrio convenientem seu congruam suasionem, non per omnipotentem actionem seu motionem, cui resistere nec velint nec possint, nec velle possint. Multo minus damnatio nonnullorum ex ineluctabili à Deo necessitate imposita proficiscitur.

At *tertium* erratum. Imprimis tibi explicandum fuit, *quid sit voluntatem Dei à voluntate hominis pendere*; fors enim latius illam phrasin extendis quam par sit. Certum enim est, Dei, quum sit *ωπρωτά*, voluntatem sive volitionem potius, ab hominis volitione pendere non posse, recte illa phrasi intellecta, pro eo quod est *legem vel normam accipere ab hominis volitione*. Alioquin certum est Deum velle nonnulla quæ non vellet nisi aliqua humana volitio antecederet. Vult Saulem regno abdicare; at non veller nisi Saul voluisset Deo esse immorigerus. Vult Deus Sodomitas cum vicinis perdere; at non voluisset nisi voluissent in peccatis suis pertinaciter perseverare. Vult Deus Filium suum dare redemptionis pretium pro peccatoribus; at non voluisset, si homo in obedientia mandati divini persistisset. Vult Deus condemnare Iudam; at non voluisset nisi Iudas in malitia sua persistere voluisset. Neque hoc est *Dei voluntatem ab hominis voluntate pendere*: imo si posset homo, vellet efficere ut ista Dei volitio suam ipsius antecedentem volitionem non sequeretur, id est, ne pœna peccatum exciperet. Quin imò Deus purus purus est istius suæ volitionis auctor. Statuit enim arbitratu suo

Fol. 94.
Erratum secundum.

Quæ ultimus
consiliorum
Dei finis.

Fol. 95.
Tertium erratum.

An hoc sententia Dei voluntatem tribuat quæ ab hominis voluntate pendat.

suo libero talem volitionem creaturæ suæ, huiusmodi sua volitione & non alia excipere: fidem creaturæ remissione peccatorum & donatione vitæ æternæ, infidelitatem eiusdem condemnationem æterna. Et hæc est mens sententiæ illius quam refutandam tibi sumis, & propterea immerito hoc illi absurdum impingis.

An evahas creaturam in solium Dei.

At gravius multi crimen illi sententiæ imponis; *evahi enim per illam dicis creaturam in solium omnipotentis Dei creatoris. At quomodo probas? Dicit enim, inquis, illa sententia, Deum velle omnes homines salvos fieri per Christum, & multos ex illis non salvari propterea quod ipsi nolint. At bone vir, an dicit illa sententia, Deum velle omnes homines salvari per Christum sive velint sive nolint? imo dicit, Deum velle illos salvari & ad cognitionem veritatis pervenire, quod posterius citra illorum liberam volitionem fieri nequit. Nemo enim invitus sive nolens ad veritatis notitiam id est fidem pervenit. Si Deus vellet absolute & citra conditionem ullam omnes homines salvos facere, & tamen nonnulli non salvarentur quia nollet, tum sequeretur divinam voluntatem ab humana superatam esse, & creaturam in solium creatoris evectam: At quum Deus velit suam volitionem istam cum volitione hominis debito ordine & modo conjunctam salutis præcedaneam esse; mirum non est hominem suum ad sensum negantem Deo, a salute excludi, ipsa eadem determinatione & proposito voluntatis divinæ. Sed Deus, inquis, ordinat & disponit actum causa secunda, non ordinatur voluntas divina à voluntate creaturæ. Quis negat? Non illa sententia*

quam hic impugnas: frustra ergo & hoc absurdo illam destruere moliris.

Sed tertium adjungis absurdum ex hac sententia consectaneum. Si vera est, inquis, illa sententia, tum homines seipsos eligunt, oblatam Dei gratiam accipiendo gratia communis ope; & à seipsis reprobantur, oblatam gratiam repudiando. Videamus quale hoc sit. Etiam si homo gratiæ communis ope gratiam oblatam accipiendo, se dignum electione faceret, & alius eandem repudiando reprobatione dignum se præstaret: non tamen ex eo sequeretur, electionem & reprobationem esse hominis, sed Dei dignitatem & indignitatem judicantis & remunerantis. Et de reprobatione omnino verum est, hominem sibi esse causam meritoriam damnationis, & propterea reprobationis, quæ est voluntas damnandi. Quare etiam *figulus* potest dici suæ damnationis, ratione istius meriti: licet Deus si vellet meritum hoc illi condonare posset. At electionis alia est ratio: illa enim est merè gratuita, non tantum non ex merito, verum etiam contra demeritum hominis. Cæterum an gratia oblata homini etiam ab illo accipiatur ope gratiæ quæ illi communis cum aliis repudiantibus eandem gratiam, an vero auxilio gratiæ illi peculiaris, in controversia forte est. Sane non video de eo sententiam illam quam explicuisti quicquam præjudicasse. Hoc vero mirabile est, *Deum non fore celebrandum, si homines etiam gratia communis ope benedictionem amplecterentur. Quis meruit ut benedictio sibi offerretur; quis meruit ut gratia sibi conferretur qualiscunque ad illam amplectendam? Annon omnia illa sunt gratuiti favoris divini?*

An statuat homines seipsos eligere & reprobate.

Et si sint, annon Deus ob illa perpetuis laudibus erit celebrandus ab iis qui gratiæ istius participes facti Dei benedictionem acceperunt? Quid ad hanc rem magnopere facit, siue gratiæ communis ope siue peculiari oblatam benedictionem fuerit amplexus, si tam illa quam hæc ad sensum hominis liberum impetraverit, & certo impetratura à Deo præcisa fuerit? Dices, si peculiari gratiæ ope gratiam oblatam apprehenderit, inde patere Deum majore ipsum persecutum amore, quam illum, cui gratiam tantum communem fecit, peculiarem vero denegavit: fateor, & forte illa quam oppugnas sententia id non negabit: sed dicit ita peculiarem illam gratiam explicandam esse, ut cum libero arbitrio consistere possit: & gratiam communem ita describendam, ut homo per illius repudiationem condemnatione dignus haberi possit, Deusque ab iniustitia alienus demonstrari.

Ad *quæritum* *erratum*. Scientia Dei quatenus respectum habet ad creaturas, duobus modis spectari potest. Vno modo, quatenus Deus novit se illas creaturas facere posse, & simul quod hoc aut illo modo sint faciendæ, non ut sint modo, sed etiam ut huic vel illi fini servire possint. Hæc scientia in Deo est naturalis, & præcedit actum seu determinationem voluntatis liberam, qua Deus apud se constituit easdem creaturas tali tempore producere. Altero modo, quatenus Deus cognoscit creaturas tali vel tali tempore esse futuras: & hoc modo considerata, sequitur determinationem voluntatis. Idem potest etiam referri ad creaturarum ipsarum actus, quos Deus vel effi-

cere vel permittere decrevit. Scientia enim priore modo considerata, novit omnes in universum actus qui à creaturis ipso vel efficiente, vel permittente produci possunt. Hinc sequitur decretum de hisce atque illis actibus efficiendis, & permittendis, quod decretum sequitur scientia qua Deus præcise illos actus tali & tali tempore futuros. Et hæc posterior scientia, quæ præscientia recte dicitur, proprie causâ rerum seu actuum non existit. Illa vero prior cum voluntate causa est rerum & actuum. Ostendit enim modum operandi & voluntatem dirigit. Voluntas vero illam movere ad executionem. Certum igitur est præscientiam determinatam seu definitam de malo culpæ non esse, nisi præcesserit decretum de permittendo peccato. Sine hoc enim peccatum non erit. Et præscientia est de rebus futuris, & certo futuris; secus præscientia aut non sit, aut incerta sit. Hæc recte abs re dicuntur, & ordo quem posuisti inter præscientiam & decretum, probus est; sed huic hypothese non contrarius; verum ita cum illa consentiens, ut hypothesis illa sine hoc ordine se tueri non possit. Nam statuit Deum ab æterno scire quod fieri possit ut homo ista tali gratia adjutus accipiat aut repudiet Christum: inde quod Deus decrevit vel permittere ut homo iste Christum repudiet, vel cooperari ut Christum fide accipiat: tum quod Deus præcise hunc hominem Christum si se apprehensurum, illum vero eundem per infidelitatem repudiaturum. Unde sequitur executio illius decreti, quo statuit fideles justificare & salvare, incredulos vero condemnare, quæ est actua-

Pol. 96.
Erratum
quæritum.

Ad hæc seu
omnes statuit
precientiam.
precientiam ante
decretum de
vulgatum esse

actus illius justificatio, & istius condemnatio. Apparet igitur sententiam illam abs te immerito gravari ista absurditate. Id vero quod dicis, *Deum permittere malum habita semper ratione ad conjunctum bonum, seu conjuncti boni, animadversionem meretur.* Verba enim ita sumi possunt, atque si Deus malum permitteret ob conjunctum malo bonum, quæ sententia tolerari non potest. Bonum enim illud quod ex malo evenit non est malo conjunctum, sed per Dei sapientiam, bonitatem & omnipotentiam occasione istius mali mirabiliter productum. Novit enim ex tenebris producere lucem. Et hæc sententia qua Deus novit se posse malum usurpare ad bonum finem, etiam causa est permissionis mali. *Nunquam enim Deus bonum malum permitteret, nisi omnipotens de malo bene facere posset, ut recte Augustinus.*

Ad quintum erratum. Tria hic sunt rite inter se distinguenda. Actus & passiones Christi, actuum passionumque fructus & apotelesmata, & fructuum istorum communicatio applicatio. Christus sacrificio sui corporis, obedientia & passione sua nos Deo reconciliavit, æternamque redemptionem nactus est citra ullam respectum sui discrimen electorum & reprobatorum, fidelium & infidelium; quandoquidem illa consideratio est ordine posterior. Reconciliatio illa & redemptio nobis applicatur, quem nos verbo reconciliationis fidem habentes in Christum credimus, & in eo justificamur seu iusti censemur, redemptionisque participes sumus actu ipso. Unde apparet secundum illam sententiam non damnari plurimos ex il-

lis, quibus reconciliatio & redemptio est actu applicata per fidem. Quare neque inde sequetur peccatum, satanam, mundum, mortem, infernum Christo redemptore esse potentiores. Nam primo non potuerunt impedire quominus Christus se Patri offerret in sacrificium, Patri obediret, & mortem obiret; Deinde quominus per ista, reconciliationem & æternam redemptionem impetraret apud Deum. Quod ad applicationem attinet istorum, impedit sane peccatum, Satan, Mundus, Caro quominus multi in Christum credant, & participes istorum bonorum fiant; neque tamen vincitur eo ipso Deus: tum quia Deo visum non est omnipotente & irresistibili actione sua homines ad fidem adducere; tum etiam quia Deo statutum est ne quispiam particeps fiat istorum bonorum, qui in Christum non credit. Neque mutatur Deus secundum hæc hypothesin: Non enim statuit illa sententia Deum absolute & simpliciter vellet salvare omnes homines, sed sub conditione: & juxta præscientiam suam constituisse illos qui ad hoc se consilium non inclinabunt æternum condemnare: quod etiam re ipsa tandem exsequitur citra ullam mutationem. Non sufficit absurdum sententia impingere: probandum id ex illa consequi bona consequentia.

Ad sextum erratum. Quod gratia salutifera non sit universalis hoc pacto ut omnibus & singulis hominibus omnium ætatum facta dici possit, mihi est certissimum juxta Scripturas. Sed comprobandum tibi est per illam sententiam gratiam salutiferam universalem statui. Ab illo abstinens, & multus es in probatione alterius. Quod quidem non improbo, sed

Eol. 97.
Erratum
sexages.
Quid statuat
de gratia sa-
lutifera uni-
versalitate.

alterum illud tibi æque necessario ad finem, quem propositum habes, faciendum fuit. Nonnulla vero & hic considerationem merentur. Distinctio inter *posse credere si velis*, & *posse velle credere*, non est accurate factis abs te proposita. Vtrunque enim, tam hoc quam illud potest convenire non credituris, imo & convenit. Nam nisi possint credere, imo & velle credere, non possunt jure puniri eo quod crediderunt. Deinde unum includit alterum, nemo enim potest credere, nisi possit velle credere. Nam nemo credit volens. At aliud est velle credere actu, quam posse velle credere: hoc enim est omnium, illud tantum regentorum, seu potius per gratiam Sp. sancti illuminatorum. Hinc vides, multa tibi esse corrigenda, & in locum eius, quod est *posse velle credere*, substituendum *velle credere*, quod cum ipso credere est conjunctissimum, altero isto ab actuali fide longissime remoto. Est autem distinctio ista inter posse, velle, agere hic præcipue necessaria: sed non modo commodè est explicanda, verum & causæ adscribendæ, per quas posse, velle, agere hominibus detur. In tertio argumento tuo, quo probas gratiæ specialitatem, recte per disjunctivam enuntias ista, *qui nullam habuerunt notitiam fidei, aut non conservaverunt illam*. Maior enim inest isti disjunctivæ emphasis, quam forte primo intuitu quis arbitretur. Si enim non conservaverunt, sua culpa amiserunt, abjeceruntque, & propterea puniendi propter repudiatum Euangelium: si puniendi propter hoc, etiam propter hoc ipsum punitioni destinati. Non enim alia est causa decreti, quam executionis.

Objicis tibi ex scholasticorum u- *Obiectio de*
 sitato dicto, *hominem non posse excusa-* *ficiente quo-*
ri ob defectum notitiæ supernaturalis, pro- *in se est.*
pterea quod accipere potuisset illam à Deo,
imo & accepturus fuisset, si ipse quod in
se est fecisset, quod cum non fecerit, veni-
teneri istum defectum. Respondes qui- *Responsio.*
 dem ad objectionem, sed non de-
 center. Non enim est sufficiens
 divisio, *gratiam dari vel ex merito, vel*
ex promisso: imo neque constat con-
 trariis seu oppositis partibus. Potest
 enim Deus id neque ex merito
 (mallem debito) neque ex promisso
 dare, sed ex gratia non promissa,
 quemadmodum multa dat & facit
 ex gratia, quam non promissit. Vi-
 deamus ipsam primam à lapsu pro-
 missionem, illa facta est neque ex
 debito, neque ex promisso, sed ex
 gratia præcedente promissionem.
 Deinde & coincidunt aliquando.
 Deus enim ex promisso & debito
 dat vitam operanti. Rom. 4. v. 34. At
 vide mihi an non isto dicto Christi,
Habenti dabitur, promissio ista conti-
 neatur, qua Deus spondet se gratia
 supernaturali illuminaturum, qui
 lumine naturali recte utetur, aut
 saltem utetur, quantum poterit, mi-
 nus male.

Argumentum à sanis & infantibus
ductum, est prorsus puerile. Quis
 enim audeat negare multos fatuos
 & parvulos salvari, quod sane citra
 gratiam salutiferam illis non contingit.
 Ad loca Scripturæ, quæ usur-
 pas aliquid notandum, licet forte sit
 futurum præter propositum Rom. 9.
 18. ubi dicitur: *neque volentis neque*
currentis, sed misericentis Dei, subaudi-
 tur, *justitia*. Disputatur enim de il- *Disputatio lo-*
 lis, quibus proprie justitia imputa- *ca citata.*
 tur, non operantibus, sed credenti-
 bus, id est, non adipiscitur justitiam,
 volens

volens, aut currentis, sed ille enim Deus facit misereri, id est, fidelis. Locus Matth. 13. 11. probat non omnibus dari æqualiter & eandem gratiam, imo non omnibus contingere divinitus notitiam cælestium mysteriorum. In reliquis non recte opponuntur illa, Spiritus non in omnibus, sed ubi vult spirat. Quid si velit in omnibus? Sane ex eo quod spirat ubi vult, non sequitur illum in aliquibus non spirare, nisi constet illum velle non spirare in aliquibus.

Ita quoque Filius revelat quibus vult. Quod si velit omnibus? Non omnes credunt, sed qui trahuntur. Quid si trahantur omnes? Vides non recte illa opponi: Licet verum sit, Spiritum in omnibus non spirare, Christum non omnibus Patrem revelare, non omnes trahi à Patre.

Præterea quæ de Gratia efficacis extenuatione dicis, velim paulo prolixius abs tractata fuisse. Et primò quidem ipsius gratiæ naturam, eiusque cum libero arbitrio hominis convenientiam, inde eius efficacitatem efficacitatisque causam plenius explicatam fuisse. Nihil enim magis necessarium existimo ad huius rei plenam pertractationem. Quod quia Augustinus vidit, idcirco quamplurimis locis de gratiæ & liberi arbitrii convenientia, & de distinctione gratiæ sufficientis & efficacis agit. Hoc tantum verbulo adnoto: gratiam efficacem non dici illam, quæ necessario accipitur & repudiari nequit, sed quæ certo accipitur, & à nullo, cui applicatur, rejicitur. Adhuc, in Gratia contumeliam non cedere si tanta hominum plurimorum sit malitia & perversitas, ut per illam converti se ad Deum non patiantur; quum gratiæ auctor statue-

rit per gratiam suam non cogere homines ad adsentiendum, sed leni & suavi suasionem movere, qui motus liberi arbitrii liberum consensum non modo non tollat, sed stabiliat etiam. Et quid mirum, quum Deus, ut tu ipse fateris, perversam voluntatem nolit reprimere, supple, aliter, quam adhibita illa gratia, quam perversitate repudiant. Quæ ex Patribus adfers non oppugno, puto enim pleraque cum sententia, quam tu hic confutare vis, conciliari posse.

Adfers jam aliquas objectiones quæ pro ista sententia tibi obijci possunt, easque confutas. Prima obiectio est. Quod omnibus Adami posteris & singulis hominibus facta sit promissio de semine mulieris in ipso Adamo. Et hoc verum est, neque illa quæ abs te adferuntur isti veritati destruendæ faciunt. Non enim pugnant inter se, quod ista promissio ad omnes homines in Adamo consideratos pertineat, & quod Iudæi soli sint populus Dei. Conciliantur enim hoc dicto, quod alii populi ab alienati sunt ab ista promissione, sua vel parentum culpa: quemadmodum ex toto contextu Sacrae Scripturæ videre est.

Secunda & tertia obiectio adferuntur ab iis, qui fidem historicam de Christo ad salutem necessariam esse haud arbitrantur. placet refutatio tua, nullius illæ sunt momenti. Objectionem ex Patribus satis commode etiam expedis. Sed illa non apposite ex mente eorum quos oppugnans hoc libello. Fatentur enim illi gratiam qua datur velle converti & velle actu in Christum credere, non esse omnibus hominibus communem, quod etiam sententiæ suæ de electione fidelium, infide-

Fol. 103.

Et 104.

Excusatione

obiect. IV.

pro gratia

universalia

teallata.

Fol. 105. 106

106. 107.

108. 109.

liumque reprobatione obesse non existimant.

F. l. 10.

Erratum 7.
omni est ser-
vatis impo-
situr.

Ad septimum Erratum. Si dicam hoc dogma isti sententiæ falso impingi, hærebit tibi aqua, neque probare poteris. Agnoscunt enim illi prædestinationis regulam esse voluntatem ipsam & decretum Dei. Hoc enim thema fideles salvabuntur, infideles condemnabuntur, citra ullam fidei vel infidelitatis præscientiam statutum est a Deo mera ipsius voluntate & eo ipso dicunt prædestinationis & reprobationis definitionem comprehendendi. Quam vero agitur de prædestinatione & reprobatione certorum hominum, tum præscientiam fidei & infidelitatis illi præmittunt, non tanquam normam & regulam, sed tanquam decenter præcedaneam.

Excipiuntur
rationes pro-
positæ.
Prima

Cui sententiæ locus Ephes. 1. non refragatur. Fideles enim prædestinati sunt secundum propositum eius qui omnia efficit secundum consilium voluntatis suæ. Nam propositum illud secundum quod prædestinatio instituta dicitur, est de fidelibus in Christo adoptandis in filios, & ad vitam æternam, quemadmodum apparet ex pluribus Scripturæ locis ubi de proposito isto agitur. Rom. 8. Rom. 9. Ex quo etiam constat primam tuam rationem adversus ita sentientes nihil efficere.

Secunda.

Secundo dicis: Electionem divinam esse regulam fidei vel danda vel non danda: Ergo electio non est fidelium, sed potius fides est electorum, vel ex electionis dono. Liceat mihi tua bona venia hoc negare, & probationem postulare, agenti causam illorum quorum sententiam tu hic confutas. Electio enim est in Christo facta. At nemo in Christo est nisi fidelis. Ergo nemo in Christo eligitur nisi

fidelis. Locus Rom. 11. vers. 5. Probandæ isti thesi non inservit. Non enim agitur ibi de electione gratiæ secundum quam fides datur aliquibus, sed secundum quam iustitia imputatur fidelibus. Quod ex ipso contextu facillime liquet, & liquebit diligentius attendenti & inveni-
ti. Populus enim quem Deus præcogno-
vit, id est, ex gratia pro suo agno-
vit, est populus fidelium, & non ille
qui per opera legis iustitiam secta-
tur. Hunc populum Deus non abjecit. Ita etiam intelligendum quod dicitur, reliquias secundum electionem gratiæ factas esse, hoc est, illos solos velut reliquias populi Dei estimari, qui in Christum credunt, propterea quod illi soli sub electione gratiæ comprehenduntur, exclusis filiis carnis qui iustitiam per legem sectantur. Idem docet id quod sequitur: Quod si per gratiam, non est ex operibus. Quid illud est, quod est per gratiam? Electio ad fidem? Nihil minus; sed electio ad iustitiam, sive iustitia ipsa. Illa enim dicitur esse per gratiam, non per opera. Non enim agitur hic an fides alicui obtingat per opera, sed an iustitia. Vide etiam sequentem versum. Quid igitur? Quod requirit Israel non est adsecutus, sed electi adsecuti sunt, reliqui occalluerunt. Quid est, id quod requirit Israel, & non est adsecutus? non fides, sed iustitia. Vide finem 9. & principium 10. capitis. Fidem enim in Christum rejiciebant, & iustitiam per opera legis adsequi conabantur, & hæc causa est cur iustitiam legis non sint adsecuti. Hoc idem quoque est quod electi adsecuti dicuntur, non fides, sed iustitia.

Locus Rom.
11. 5. expone-
tur.

An ergo, inquires, fides non datur ex electione? Respondeo non dari ex illa

ex illa quæ istic loci ab Apostolo tractatur, & propterea locum illum tuo proposito non conducere. Sed, an ergo duplex est Dei electio? certe, si est electio qua Deus eligit ad justitiam, & vitam, necesse est aliam esse illam qua aliquos eligit ad fidem; si tamen ad fidem aliquos eligit: quod jam non explicabo, quia propositum mihi tantum est ad tua respondere.

Tertio.

Tertium tuum argumentum æque est infirmum, præscientia enim fidei & infidelitatis æque late patet atque prædestinatio. Nam primo infidelitas negativa est etiam infidelitas, eaque prævisa decernenti Deo ad damnationem. Secundo Infantes fidelium censentur in parentibus fidelibus, neque à populo fidelium sejungendi sunt.

Sec. II.
Quarto.

Quartum tuum argumentum eodem modo solvitur quo secundum. Fides non est effectum electionis, qua nonnulli ad justitiam & vitam sunt electi. At de illa electione agunt cum quibus tibi hic est negotium. Locus Ephesiorum 1. fidem prædestinationi præsupponit. Nam ad adoptionem per Christum nemo prædestinatur nisi fidelis. *Job. 1. Quotquot acceperunt illum, dedit illis potestatem ut filii Dei fierent.* Loca ex patribus adducta probant fidem esse electionis effectum, sed proculdubio illius electionis, qua Deus inter homines discriminat secundum dispensationem mediorum, quibus ad fidem pervenitur, quam illi forte non negabant quibuscum tibi hic est negotium, modo recte juxta Scripturas explicetur.

Quinto.

Quintum argumentum est huiusmodi Electio non est secundum prævisionem fidei, quia causa sunt Dei fidem in no-

prævideat, in alio non, est mera Dei voluntas volentis fidem uni dare non alteri. Respondet tibi cum quo tibi hic negotium, fidem ita esse meræ voluntatis Dei, ut voluntas illa non utatur omnipotente & irresistibili motione ad fidem ingenerandum hominibus, sed leni suasionem & accommodata ad movendam voluntatem hominis pro modo libertatis ipsius: ac propterea causam totalem cur ille credat, iste non, esse voluntatem Dei & liberum arbitrium hominis.

Ad sextum argumentum respondebit, qui fatetur fidem omnino deficere posse, non fidem, sed perseverantiam in fide finalem esse regulam, seu potius præcedentem electionis conditionem; electionis istius, inquam, qua Deus ad salutem elegit & vitam æternam.

Ad octavum Erratum. Quod fides vera & salutifera totaliter vel finaliter excidat, non facile auctim dicere: Licet plerique ex patribus sæpe id dicere videantur. Tamen argumenta tua, quibus probas non posse deficere nec totaliter nec finaliter, consideranda.

Argumentum seu ratio prima deducta est ex Matth. 16. vers. 18. *super hanc petram edificabo &c. tripliciter* ex illo loco probas intentum. At prima probatio est æquivoca propter vocis fidei duplex significatum. Significat enim aut ipsam confessionem fidei de Christo a Petro editam, aut fidem in ista confessione & doctrina fidei requiescentem. Fides priore modo sumpta est petra illa quæ inconcussa & immobilis permanet, estque Ecclesiæ fundamentum: at fides posteriore modo

172.
Erratum
octavum.

113.
Examinantur
rationes quibus
probatur
fidem veram
non posse desicere.
Prima.

accepta est in ipsis Ecclesiæ membris per Spiritum & verbum inspirata, per quam *petra* seu fundamento inædificantur. Est itaque in antecedente fidei vox aliter usurpata, quam in consequente.

Altera probatio est huiusmodi. Aedificati super petram non deficient penitus. Resp. Maior non est in verbis Christi. non enim dicit inædificatos *petræ* non deficere à *petra*, sed *portas inferorum non prævalituras adversus petram, vel Ecclesiam.* Atquæ aliud est non prævalituras adversus *petram portas inferorum*, aliud vero inædificatos *petræ* non deficere à *petra*. Lapis enim fundamento inædificatus deficere & decidere potest de fundamento, firmiter interea persistente fundamento. Si de Ecclesia hoc prædicatur, dico ne tum quidem idem esse inædificatos *petræ* non deficere, & *portas inferorum non prævalituras contra Ecclesiam.* Defectus enim est liberi arbitrii deficientis: at si *portæ inferorum prævaleant adversus Ecclesiam*, id accidit ex infirmitate *petræ*, cui innititur Ecclesia. *Minor* non repetit idem, quod in propositione fuit. Nam credentes dicuntur inædificari, nondum perfectè inædificati *petræ*, propter continuationem & confirmationem inædificationis, quæ necessaria est, dum hic sunt. illa vero continuatione & confirmatione durante non videntur credentes extra ruinæ periculum constituti. Quemadmodum enim quis potest nolle inædificari, ita potest idem, si cœperit inædificari, deficere, resistens continuationi & confirmationi inædificationis. Non est autem verisimile Christum voluisse significare, illis verbis credentes à fide deficere non

posse, quia id utile non videtur. Quum enim necesse sit, ut firmitatem suam habeant in *petra*, & propterea ut semper *petræ* innitantur & incumbant; segnius sane operam dabunt ut in tentationibus *petræ* firmiter inhæreant, si doceantur, quod à *petra* excidere non possint: sufficiat ad illos animandos si sciant nullam vim aut prudentiam posse illos de *petra* deturbare, nisi ipsi volentes stationem suam deserant.

Quod ad tertium, etiamsi constaret Christum dicere *portas inferorum non prævalituras adversus Ecclesiam*, non tamen inde sequetur neminem a fide excidere posse. Etiam si enim quis excidat, nihilominus Ecclesia manet inconcussa adversus *portas inferorum.* Defectus enim ille, ut antea dictum est, non fit propter vim inferorum, sed per ipsam voluntatem deficientis, de cuius voluntatis inflexibilitate nihil Scriptura dicit propterea quod utile non sit istud consolationis argumentum usurpare ad confirmationem fidelium.

Ad Patrum sententias quod attinet, nosti proculdubio totam penè antiquitatem esse in ista sententia, quod fideles excidere possint & perire. At loci, quos adfers ex Patribus, aut de ipsa fide agunt in abstracto, quæ inconcussa est & immutabilis, aut de fidelibus prædestinatis, quibus Deus statuit dare perseverantiam; qui semper distinguendi sunt secundum Patrum, & præcipuè Augustini sententiam, ab iis, qui fideles sunt & iusti secundum præsentem iustitiam.

Ratio secunda nihil concludit, quia licet rogans confirmetur adversus tentationes & non deficiat, potest tamen

114. 115.

156
Secunda.

tamen non rogare, atque ita, firmitatem illam non impetrare: unde sequitur defectio. Atque hinc dependet perpetua necessitas precationis, quæ nulla est, si obtinet quis illam Dei assistentiam, sine quotidianis precibus, neque hic dicitur, quod officium precandi intermittere non possint fideles: quod tamen necessarium præsupponendum est isti, quam ex precatione elicere moliris, conclusioni. Quod *Christus hic in electis pro confesso sumit*, certum est. At electi & fideles non recipiuntur secundum Patrum sententiam, nisi fidei jungatur perseverantia. Sed neque isto dicto Christi dicitur, Electos istos a Christo discedere non posse, sed *seduci non posse*, quo significatur vis seductionis quantum magna, tanta tamen non futura, ut abducat post se electos: quod servit consolationi electorum adversus vim & fallacias pseudochristorum & falsorum prophetarum.

Ratio tertia multis modis infirmari potest. Primò, Totalis defectio a vera fide requirit secundam institutionem, si quidem salvus sit futurus, qui deficit: simpliciter autem necessarium non est, ut deficiens rursus inseratur: imo dicit quis ex Heb. 6. & 10. totaliter a vera fide deficientem per poenitentiam non restitui. Secundo, Nulla absurdis in eo est si dicantur *secundo inseri*, quia Rom. 11. de ramis excisis & defractis dicitur, *quod Deus illos rursus possit inserere*. Si dicas id non intelligi de iisdem individuis, petam dicti probationem. Tertio ex *Secunda institutione* non sequitur *baptismi reiterationem esse necessariam*, quia baptismus semel alicui collatus perpetua illi est sponso gratiæ & salutis, quotiescunque ad

Christum redit: & remissio peccatorum etiam post baptismum commissorum contingit citra baptismi repetitionem. Quapropter etiam concessio eo *quod baptismus non sit reiterationis*, quod libenter dabant illi, cum quibus hic agis, tamen inde non sequitur, fideles totaliter excidere non posse; vel ob id, quod totaliter deficientes non restituantur in integrum, vel quod, si restituantur, non indigeant secundo baptizari.

Ratio quarta, non videtur facile refutari posse. Respondet tamen Augustinus hic non agi nisi de illis qui secundum propositum sunt vocati, & regenerati ex decreto prædestinationis divinæ. Si dicas, hic de omnibus, qui ex Deo nascuntur, dici, quod non peccent, & quod semen Dei in illis maneat; excipiam vocem manendi significare inhabitationem, at non inhabitationis continuationem, quamdiu autem semen Dei in illo est, non peccat ad mortem, sed potest paulatim ipsius vitio & negligentia semen illud ex corde eius auferri, atque ita perire secunda illa communicatio, quemadmodum prima creatio ad imaginem Dei perit. Verum hoc argumentum factor esse omnium, quæ horum adferri possunt, firmissimum.

Ad quintam. Semen verbi Dei est immortale in se, at potest auferri ex cordibus illorum, qui receperunt, ut Math. 13.

Ad sextam rationem. Quamdiu membra Christo inhaerent tanquam palmites viti, tam diu sane intermori non possunt, vi nempe Christi vivifica in illis inhabitante. At si fructum non tulerint, tum excidentur Ioh. 15. At hoc fieri potest, ut palmites fructum non ferant, etiam viti

institi,

infiti, non vitio radicis, aut vitis, sed palmitum ipsorum. Et *Rom.* 6. est adhortatio Apostolica, ne credentes rursus peccato vivant, quum in Christo mortui sint peccato, quod frustra monentur Christiani, si fieri nequeat ut peccato exinde post liberationem a peccati dominio vivant. Sciendum mortificationem carnis per totam vitam peragi, neque ita uno momento peccatum in fidelibus Christo infusus & commortuus extinguatur, ut non aliquando profertur fructus pessimos, Dei iram provocantes, & excidium ipsius hominis promerentes. Quod si producat peccata iram Dei & excidium merentia, & Deus illa non remittat nisi per pœnitentiam & seriam resipiscentiam; inde sequitur, illos qui ita peccant excidi posse, & quidem finaliter, si ad Deum non redeant: ut autem redeant necessarium non est ex vi infitionis istius, licet infallibiliter hoc sit futurum in illis quos Deus salutis hæredes facere immutabili decreto, prædestinationis suæ constituit.

Septima.

Septima ratio. Omnes qui sunt membra corporis Christi evadunt in vitam perfectam, scilicet, si a Christo non recedant: quod possunt. neque id est in definitione membrorum interna & essentiali, quod a capite suo recedere & deficere non possint. Ioh. 15. dicitur palmis excidendus qui fructus non profert. Rom. 11. dicuntur nonnulli rami propter infidelitatem fracti.

119.
Examinatur
prima qua-
estio super ca-
p. materia.

Quævis deinde, atque si plene comprobasses fidem totaliter non excidere, quæ causa sit cur fides non pereat? & respondes, id non ex fidei natura esse, sed ex dono gratiæ confirmantis, quæ promissa est credentibus.

Male hic inter ipsam fidem & gratiam confirmantem distinguis; quum inter hominem fide præditum & gratiæ donum distinguere debuisti. Causa enim cur fides perire, seu potius cur fidelis fidem amittere nequeat totaliter, est vel in ipso fidei, vel in gratia confirmante seu conservante fidem, ne fidelis eam amittat. Non in ipso fidei: nam ille quia homo est obnoxius errori & lapsui, fidem amittere potest. At si Deo statutum ne ille amittat fidem, id est ex gratia qua illum stabiliterne deficiat. *Petree rogavi pro te ne fides tua deficiat.* Petri ergo fides deficere potuit, si Petri ipsius constantiam consideremus. At Christus intercessione sua illi gratiam impetravit qua factum est ne deficeret. Fœdus Dei cuius fit mentio *Ierem.* 23. non continet in se impossibilitatem defectionis a Deo, sed promissionem doni timoris, quo, quamdiu id in ipsorum cordibus vigeat, impediuntur ne recedant a Deo. At vero illud donum timoris excuti non posse nusquam Scriptura docet, neque utile est eiusmodi promissiones fieri fœderatis Dei: sufficit, si promissionibus fulciantur adversus omnes tentationes mundi, carnis, peccati, satanæ, & quod, modo sibi ipsis & gratiæ Dei non desint, adversus omnes hostes firmiter sint constituti.

Adjungis alteram quæstionem, 119. 120. quatenus amittant fideles gratiam, & Spiritum sanctum. Respondes, quæstionem istam evolvendam per duplicem distinctionem, fidelium nempe & gratiæ. In fidelium distinctione quos primum nominas, fideles dici nullo modo merentur: auditio enim & intellectio verbi, nisi accedat approbatio eius-

119. 120.
Examinatur
secunda quæ-
stio.

Diffinitio
fidelium an
proba sit.

eiusdem fidelem non facit. Qui secundum ordinem faciunt, æquivoce fideles dicuntur. Vera enim fides esse nequit quin aliquem fructum edat suæ naturæ convenientem, fiduciam in illum, amorem erga illum, timorem illius in quem creditur. Tertii & quarti ordinis fideles ita distinguis, ut hoc *Christum redemptorem viva fide apprehendere dicas ad salutem*, quod adimis illis: concedens interea utrisque non approbationem modo auditæ & intellectæ veritatis Evangelicæ, sed & fructuum quorundam productionem; ubi te sane cogitasse oportuit dictum Christi, *sine membris potestis facere; ut palmes fructum ferre non potest nisi in vire manserit, sic neque vos nisi in me manseritis*. An vero quispiam in Christo maneat nisi illum ut redemptorem viva fide apprehendat ad salutem? Evanida itaque est tota illa fidelium distinctio, quum soli isti postremi hoc nomine venire possint: quos si probaveris deficere ac perire non posse, proposito tuo accurate satisfeceris. Reliqui illi gratiam & Spiritum sanctum amittere dici nequeunt, sed potius gratiam repudiare, & Spiritui sancto resistere, si ulterius non progrediantur; quum auditio, intellectio, & approbatio verbi horsum tendant, ut Christum Iesum Redemptorem viva fide apprehendant ad salutem.

Ad gratia distinctionem veniamus & videamus quomodo ex illa ad quaestiones respondeas. Gratia, inquis, est vel prima vel secunda. Prima est gratia Dei favoris in Christo ad vitam æternam amplectentis. Esto. Ab hac illos excidere dicis quodammodo, nempe secunda effecta quædam istius gratia, quibus carere debent, & quorum contraria

experiri, ubi graviter peccaverint; non secundum ipsam gratiam: quum Deus semper paternum affectum erga eos servet, & propositum de adoptione vitæque æternæ danda non commitet. Verum ista diligentius consideranda sunt. Peccati gravis adversus conscientiam commissi effectus est ira Dei, conscientia morsus, & æterna damnatio. Ira autem Dei consistere non potest cum ipsius gratia circa idem, eodem tempore, respectu eiusdem, ut cui irascitur, illi in ipsa ira velit adhuc vitam æternam. Velle illi potest aliqua gratia effecta, per quæ ad sanam mentem reduci potest, ad quam reducto gratia illa Dei ad vitam æternam, rursus contingit. Conscientia accusans & vere accusans consistere cum gratia seu gratuito Dei favore ad vitam æternam non potest: Sic enim conscientia non accusat vere. Deus enim vita æterna donare non vult quem conscientia sua indignum testatur vita æterna & vere: nisi intercesserit pœnitentia, quæ indignitatem atfert ex gratiosa misericordia Dei. Qui æternam damnationem meritus est suo peccato, atque pœnitentiam nondum egit, illi Deus vitam æternam non vult, dum isto statu est. Vere ergo excidit ex ista ipsa gratia qua illum amplectitur ad vitam æternam. Verum quia Deus novit huiusmodi hominem per media ista quæ Deus adhibere statuit isti curando, vere ex peccato resurrecturum; hinc est quod talis homo profusus excidere ex gratia Dei dici nequeat. Verum hic distinguenda ipsa gratia respectu variorum bonorum quæ Deus vult huiusmodi homini. Vitam æternam non vult nisi fidelibus & pœnitentibus: At media ad

Examiniatur quod ex illa definit, ad quæ respicitur.

fidem & conversionem vult peccatoribus nondum cōversis, nondum fidelibus. Neque recte dici videtur quod *Deus scelera odio habeat, non ipsos sceleratos*, cum Deo improbitas & improbus æque sint exosi. Odit enim improbus propter improbitatem ipsius, cuius ipse auctor est, & quæ non esset nisi ab illo perpetrata esset.

In ipsa descriptione gratiæ primæ est quod ipsam responsonem infirmat. *Est favor quo Deus suos in Christo amplectitur*. At neminem amplectitur in Christo, nisi in Christo existentem. Nemo autem existit in Christo nisi per fidem in Christum, quæ necessarium est medium unionis nostri cum Christo. Quod si contingat deficere aliquem à fide, deficit ab unione, & consequenter à favore Dei quo illum in Christo antea amplectebatur. Vnde etiam apparet in hac solutione esse petitionem principii. *Quæritur enim an fideles à prima gratia id est favore Dei quo illos in Christo amplectitur, excidere possunt*. Certum est non posse dum fideles manent. Quia tantisper sunt in Christo. At si à fide excidant, excidunt ex illa gratia quoque prima. Quare manet illa quæstio, *An fideles à fide deficere queant*. Verum & hoc concedis fideles quantum in ipsis est deficere. Inde ego concludo, Deum illis in Christo Patrem non manere, neque illis jus vitæ æternæ aut filiationem competere, juxta dictum: *quos quot enim receperunt, &c.* Quare, si consentanea dicere voluisses, necesse erat negare fideles à fide deficere, aut eo concessio simul concedere illos excidere posse a favore Dei quo illos in Christo ad vitam æternam amplectitur. Verum,

ut dixi, tota hæc res elucidari potest, si gratia ipsa Dei ex variis effectibus suis commode distinguatur.

Loci Scripturæ quos adfers inspiciantur. *Nemo rapiet oves meas ex manibus meis: quis neget? At dicunt nonnulli oves non rari, sed à pastore suo sponte discedere posse. Quod tu dilute dici affirmas. At quo argumento? Quia quando deficiunt, à Diabolo rapiuntur. Recte sane, ubi defecerint rapiuntur, neque aliter fieri potest. Nam oves nisi in manu pastoris sint, adversus Satanam tutæ esse non possunt. Verum quæritur, annon actus discessionis & defectionis raptum Diaboli antecedit natura ipsa? Quod si sit, cassa est & inanis tua responso. Alter locus est: *qui manet in sermone Christi vere est Discipulus: ita qui manet ovis & non deficit vere est ovis*. Resp. Primo amphibologiam esse in voce *manendi*. Notat enim aut præsentem observationem sermonis Christi, aut continuam citra defectionem à sermone Christi. Præsens observatio, si sincera sit, facit Discipulum Christi, aut potius demonstrat verum Christi Discipulum: secus nunquam quis poterit dici verè discipulus Christi, nisi ubi huius vitæ spatium exceßerit, quum amplius non erit metuenda defectio: quod est absurdum. Secundo, dico in ista phrasi quoque (*vere est discipulus meus*) duplicem esse sensum: nam significat, illum qui aliquando deficit à sermone Christi, nunquam vere fuisse discipulum Christi, licet aliquando sincere eius sermonem servaverit: vel illum qui aliquando servavit sermonem Christi, & tum discipuli nomen obtinuit, si tamen deficiat postmodum indignum esse qui discipuli nomine appelletur.*

121.
Respondere
ad Loca
Scriptura.

Ex eadem
ipsa in q. mi.
tas respon.
exciditur.

Itaque, si habeatur ratio præsentis status, vere est discipulus, si consequentis status, non est vere discipulus, seu non meretur nomen illud quod aliquando deserit. Nisi quis dicat neminem unquam sincere observasse sermonem Christi, qui ab illo deficit. Quod est probandum. *Locus Rom. 8. Quis nos separabit à dilectione Dei, nihil ad rem facit. Est n. consolatio qua confirmantur fideles ad versus omnia præsentia & ingruentia mala. Nihil omnino illorum posse efficere, ut Deus amare desinat quos in Christo amare cepit. Rom. 11. non magis negato commodat. Nam licet Deum donorum suorum non paniteat, potest tamen quis dona Dei quæ accipit abjicere. Quod affert ex 2. Tim. 2. proposito non patrocinator. Novit enim Dominus suos, etiamsi nonnulli ex fidelibus deficiant à fide. Dici enim potest Deum illos nunquam pro suis agnovisse notitia quæ est prædestinationis administratrix, de qua hic agitur. Subveniat hic distinctio Augustini, quod nonnulli sint filii secundum præsentem justitiam, nonnulli secundum præsentiam & prædestinationem Dei.*

Gratia secunda distinctio.

Gratia secunda, inquit, est vel impurata vel inhærens; phrasis ista minus recte sonat auribus meis. Putavi hætenus gratiam non imputari, sed imputare. Sic ad Rom. 4. Merces non imputatur ex gratia, sed ex debito. Iustitia dicitur imputari & quidem ex gratia sine operibus, ibidem. Sed omisso eo, rem videamus. Quæstio proposita fuit quatenus fideles amittant gratiam & Spiritum sanctum. Respondes (respectu gratiæ impuratae, quæ in justificatione sita est, cuius pars est remissio peccatorum) remissionem peccatorum non

reddi irritam. Esto. At post remissionem peccatorum nonnullorum imperatam peccant fideles & graviter labuntur. Quod si contingat illos non respiscere actu, an tum remissionem obtinebunt? Respondes, non obtinebunt. Hinc ego concludo, illos gratiam illam remissionis peccatorum amittere posse. At excipis, fieri non posse, ut non respiscant. Audio id dici, at probationem eius desidero: non quidem quod electi hinc discedere non possint sine pænitentia finali, sed quod qui semel fideles fuerunt, vitam in impænitentia finali deponere non possint. Hoc ubi probaveris, non necesse erit ad hanc gratiæ distinctionem recurrere: tum enim dicere licuit, fidelem nunquam fidem finaliter amittere, & in impænitentia mori.

Gratiam inhærentem distinguo in fidem, & donum fidei consequens. In fide consideras actum & habitum fidei. Unde respondes ad quæstionem propositam: fidem secundum habitum & potentiam consideratam propter gratiam confirmantem non perire (licet per se amitti possit) ac fidem secundum actum aliquem amitti posse. Primum, postulo probationem eius quod dicitis: fidem secundum habitum amitti non posse propter gratiam confirmantem. Deinde quæro, an ille actus fidei secundum quem fides amitti potest, necessarius sit ad apprehendendum Christum, necne? si sit, tum excidere homo potest ex gratia; si actum apprehensionis Christi amittat, ut tu loqueris, vel potius, si actu Christum non apprehendat. Si non sit necessarius, tum sane nullius pretii fuit considerasse de isto actu, ubi de amissione gratiæ agitur.

Gratia remissionis peccatorum an amitti possit.

122.
An fides secundum habitum amitti possit.

At probas tum exemplo Davidis, tum

An huius
negativam
prohibent qua
circum
exempla &
sententia

tum Patrum sententia nonnullis, habitu fidei & charitatis amitti non posse. Exemplum Davidis nihil probat. Nam & concesso eo quod David post adulterium & homicidium commissum non amiserit Spiritum sanctum, hinc non sequitur amitti non posse. Potest enim quis gravius peccare, & hac ratione amittere Spiritum sanctum. At, quid si dixerō, Davidem Spiritum sanctum amisisse postquam adulterium & homicidium commisisset. Respondebis ex Psal. 51. constare rem aliter habere. Resp. Psalmum illum cantatum Davidi postquam a Nathane admonitus respiciisset à sceleribus istis. Deum autem tum temporis ad prædicationem Nathanis Spiritum sanctum Davidi restituisse. Ad veterum dicta quod attinet, Exemplum Petri nihil præjudicat opinioni quæ statuit fidem extinguī posse. Nam Petrus ex infirmitate peccavit, quæ fidem labefactat, non extinguit. Gratianum prætereo. De Augustini sententia latius agendum semel foret, siquidem illam enucleatè tradere propositum esset. Si tamen quis scire velit quæ fuerit Augustini hac de re sententia, videat loca subsequētia. lib. 1. de Prædestin. Sanctor. cap. 14. lib. 2. de bono perseverantia. cap. 1. cap. 6. & lib. 2. cap. 8. & cap. 13. cap. 16. 17. 22. 23. de corrupt. & gratia. Adjungantur nonnulli loci Prosperi qui Augustinianam sententiam tenet & defendit ubique. Ad cap. Gall. respons. 7. ad objectiones Vincentinas resp. 16. de vocatione Gentium lib. 2. cap. 8. 9. 28. Ex hisce locis, meo iudicio, apparebit, Augustinum extimasse quosdam fideles, regeneratos, iustificatos, fide, spe, charitate donatos excidere posse &

damnari, imo excidere reipsa & damnari, exceptis solis prædestinatis.

Sequuntur objectiones quædam adversus præmissam hanc explicationem. Obiectio prima. Peccatum & gratia Sp. sancti simul consistere nequeunt. Respondes id verum esse de peccato regnante, siue quod sit pleno consensu voluntatis. At negas renatos ex plena seu tota voluntate peccare. Respond. primo, peccatum regnans non esse idem cum eo quod sit plena voluntate & consensu. Nam illud est in genere qualitatis seu habitus, hoc in genere actionis, & per hoc via sternitur illi. Vnde facile constat peccatum regnans cum gratia Sp. sancti consistere non posse. Verum & hoc est, in renatis peccatum non regnat. Antequam enim hoc fiat, necesse est ut gratiam Spirit. sancti peccatum mortificantem & vim eius inhibentem rejecerint. Quare persistendum in altero, & videndum, an renati nonnulli pleno consensu voluntatis peccent, nec ne. Tu negas, & rationem negationis adfers ex principio & gradibus tentationis; illa videamus. Principium tentationis ponis concupiscentiam seu naturam corruptionem. illam ais esse solum in homine non regenerato, qui totus sit caro. In homine vero renato carnem simul esse & spiritum, sed in gradibus remissis, ita ut partim sit caro, partim spiritus: unde concludis, concupiscentiam cum gratia Sp. sancti consistere posse, modo non regnet. Resp. licet adversus conclusionem illam parum habeam, tamen quæ præcedunt non in universum probare possum. Sunt enim in illis nonnulla falsa, & est imperfecta descriptio. Falsum est quod dicit, hominem non regeneratum totum esse carnem, hoc est, in illo nihil esse nisi carnem. Quo enim nomine appel-

125.
Objectiones
contra præmissam
explicationem.
Prima.

123. 124.
August. hac
de re sententia.

An homo
irregeneratus
totus sit caro

labitur

labitur *veritas* illa, quam impii dicuntur *detinere in iniustitia*? Quid est *conscientia accensans & excusans*? Quid *cognitio legis qua convincuntur peccatorum suorum*? Illa omnia nomine *carnis* venire nequeunt. Sunt enim bona & carni adversa. Fateor tamen in homine itreogenito Spiritum sanctum non habitare. Imperfecta est descriptio, quia omissa est explicatio proportionis quæ est inter carnem & Spiritum in homine renato, quæ addenda fuit, quod Spiritus in homine renato prædominetur, & quod à parte prædominante renatus nomen *spiritualis hominis* sortiatur, adeo ut nomine *carnalis* venire non possit. At nota insuper conclusionem esse de concupiscentia, quæ est in qualitate prædicamento, cum quæstio fuerit de peccato actuali, an *peccatum actuale consistere possit cum Spiritu sancti gratia*?

Videamus *gradus tentationis*. Primum gradum renas convenire fateris, etiam *secundum*, & vere quidem. Sed Paulum ista de causa *queri de captivitate sua quod delectaretur in otiosa cogitatione de perpetrando peccato*, id ex textu evinci nunquam poterit. Agit enim ibi de peccato actu ipso perpetrato, Quod nolo facio.

Tertium gradum, qui est *consensus voluntatis de malo perpetrando*, etiam renatis tribuis, sed *remisssorem*, secundum quem ita *velint, ut etiam nolint peccatum perpetrare*, idque putas exemplo Pauli ad Rom. 7. comprobari posse. At velim hic consideres, quomodo hæc inter se consentiant, ut circa unum eundemque actum numeraria duplex sit, & quidem contraria voluntas seu volitio, etiam tum cum actus ipse perpetratur. Antea forte, cum adhuc in dubio esset animus, & ca-

ro contra Spiritum, Spiritusque vicissim contra carnem concupisceret, id diciporuit: at ubi jam caro suam concupiscentiam in actum producit, hoc est, facit quod contra Spiritum concupivit, tum sane Spiritus concupiscere desit: aut dicendum, hominem renatum peccatum ex concupiscentia carnis patrare, Spiritu frustra contra concupiscente; hoc est, carnem fortiolem esse Spiritu, & Spiritus concupiscentiam vinci à carne; contra id quod Scriptura dicit, *fortiolem esse qui in nobis est, illo qui in mundo est*, & contra statum renati, in quo Sp. prælominatur carni, neque fit ut caro superet, nisi Spiritu quiescente & pugnam intermittente.

At dicit Scriptura Rom. 7. renatum hominem *velle bonum & non facere, nolle malum & facere*. Resp. isto loco de renato homine non agi, sed de eo qui est sub lege. Verum eo etiam concessio, dico, fieri non posse ut volitio & nolitio simul sint circa eundem actum. quare illa volitio quam actus sequitur, est volitio pura puta & efficax: altera non tam volitio est quam vellestis dicenda, quam non Spiritus sanctus contra carnem concupiscens efficit, sed conscientia, seu lex mentis in homine existens, quæ non desinit contra carnem niti, usquedum & illa cauteriata, & omni sensu exuta fuerit. Ille autem renisus conscientie non efficit ut homo non peccet pleno consensu, sed potius peccatum aggravat, & declarat quam vehemens sit voluntatis consensus in peccatum a carnis concupiscentia oblatum, quum ne conscientia quidem reclamans impedire voluntatem a consensu isto potuerit.

Renisus conscientie peccatum aggravat.

126.
Quin, ut Gra
qui reusatio
ni.

Quatenus
tertius homo
ni venato
posse tribui.

Noxia igitur est & periculosissima opinio, quæ statuit hominem renatum non peccare pleno consensu, quum morsum sentit conscientia reclamantis peccato, quod voluntas vadit perpetratum. Id ipsum quia omnibus accidit, qui aliquo sensu iusti & iniusti tanguntur, proclive admodum illis erit sibi persuadere, quod quum non peccent pleno voluntatis consensu, certum suæ regenerationis indicium habeant. Ergo, si plenus voluntatis consensus in peccatum cum Spiritus sancti gratia consistere nequit, certum est renatos aliquando Sp. sancti gratiam amittere, propterea quod pleno voluntatis consensu peccent, quando peccant contra conscientiam.

127. *Quartus gradus operis in actum educationem. Recte. Sed distinctio quam adfers, Scripturis comprobari nequit. Nam renatus cum peccat, peccat victus concupiscentia carnis, quiescente spiritu regenerationis, eodemque peccatum non detestante, nisi ante peccatum quum nondum voluntatis consensus accessit suasionem concupiscentiæ, & post peccatum ubi revivere spiritus inceperit. Desertio autem de qua tu loqueris, est nihil aliud quam conscientia actus, accusantis illum & ante peccatum & post peccatum perpetratum. Totus itaque homo peccat, sed non secundum illud principium quo renatus est. Quod addi non necesse erat; quis enim id in dubium vocet? Verum & hoc de homine sub lege dici potest, quod non peccet secundum legem mentis, hoc est, conscientiam legem approbantem, sed secundum carnem tantum. Quare vides rem hanc aliter distingui debuisse. Neque hoc concedendum*

videatur, quod actio à regenito patrata minus sit vitiosa quam ab eo in quo peccatum regnat. Actiones enim vitium & pravitas ex voluntatis in peccatum vehementi consensu est dijudicanda. Vehementius autem fertur in peccatum, qui Spiritus sancti contra concupiscentiam actum rejicit, & carnis concupiscentiam seclat, quam qui carnis concupiscentia sola conscientia oppugnans eidem tandem cedit. Sic longe gravius fuit peccatum Davidis adulterium & homicidium committentis, quam Genulis cuiusvis eadem peccata perpetrantis, quemadmodum gravius peccarunt Bethzaiditæ & Corazitæ quam cives Tyri & Sydonis, propterea quod peccantes pluribus rebus a peccato perpetrando impedire valentibus resistere quam isti.

Ultimum gradum dicis esse, quando peccatum frequenti iteratione confirmatum, exit in habitum. Istum gradum Græcis dicis esse τὸ ἀποτελεῖν. Sed liceat mihi bona tua venia negare illud Græcis esse ἀποτελεῖν. Nam quartus gradus est ἀποτελεῖν, idem quod peccatum patrare, peccatum parere. Hic vero gradus non tam est peccati gradus quam peccantium, quorum alii longius alis progrediuntur. Hunc gradum tu negas accedere renatis: quod probandum tibi restat. Perpetua est in omnibus istis distinctionibus petitio principii. Qui n. dicunt renatos posse amittere gratiam Spirit. Sancti, illi aiunt etiam renatos non peccare modo, sed & peccati perseverare, & habitum peccati contrahere.

Altera obiectio quam tibi obijcis est. Adamus adhuc integer defecit totaliter. Ergo multo magis is qui post Adami lapsum nati & regeniti crederint. Vis argu-

Ante eadem actum minus peccet quam is in quo peccatum regnat

Ultimus gradus.

128.

Altera obiectio.

argumenti pendet à paritate seu æqualitate status utriusque: Adami, secundum quem creatus fuit in iustitia & sanctitate vera: posteriorum, secundum quem regenerati sunt in iustitia & sanctimonia veritatis. Tu nodum solvis monstrata dissimilitudine. At dissimilitudo ista quæ est inter utrunque statum, non facit ut regenti deficere totaliter non possint. Neque enim hoc dicitur loco *Augustini*, quem citas. Vt enim regenti velle habeant quod possint, quo dono Adamus caruit ex Augustini sententia: hinc tamen non sequitur illos donum hoc repudiare non posse, & ultrò abjicere. Licuit alia insuper adferre quibus status fidelium in Christo differt a statu primævo Adami in iustitia. Nam inter alia hoc est eximium, quod ille status non habuit promissionem remissionis peccatorum, si contingeret Adamum vel semel peccare: fidelium vero ista promissione sit beator: *peccatorum illorum non recordabor amplius*. Unde accidit ut fides Dei non reddatur irrita, etiamsi fœderati ipsius peccent. *Rom. 3.* Est enim fœdus gratiæ & fidei, non iustitiæ & operum. Pone tamen quasunque voles differentias utriusque status, necesse semper erit ut fatearis perseverantiam voluntariam liberam & mutabilem in utroque statu ad salutem necesse fuisse. Homo enim non perseverat neque in hoc neque in illo statu nisi volens & libere. Quod eousque verum est, ut *Deus etiam à perseverantia illam mutabilitatem, quæ potest nolle, non auferat*. ut est in libro de vocatione gentium secundo capite. 28.

Objectionem tertiam hanc ponis. Membrum meretricis non est membrum

Christi. At fidelis, qui acta membrum Christi est, potest fieri membrum meretricis, & per consequens desinere esse membrum Christi. Respondes ad objectionem, per distinctionem membri. At distinctionibus istis opus non fuit. Nam primo, de *apparente* membro non agitur, sed de *vero*. Est enim *apparens* membrum, æquivoce membrum, & propterea definitionis non particeps, quare syllogismo quatuor erant termini. Neque agitur de membro quod *destinatione est tale*, scimus enim quod omnes in universoni homines qui destinatione sunt membra Christi, vel potius, destinati sunt ut sint membra Christi, membra Satanae sunt, antequam actu ad Christum adducantur eique uniantur. Quare quum de membris quæ actu talia sunt in objectione agatur, quorsum istæ distinctionum ambages quaruntur? De *actu vero membris* dicit, *quod alia viva sint, alia semimorta. Vtraque vero secundum electionem membra*. Si ita est, obtines propositum: quis enim ita desipiat ut dicat electos finaliter excidere. At negabunt illi quos tibi facis adversarios, omnia vera membra Christi esse prædestinatione talia. Dicent enim nonnulla esse talia secundum præsentem statum, iustitiam, & in iustitionem præsentem; Sed videamus responsum tuum, visita distinctionis istius veritate. *Verum & actus sum membrum, & quod manet tale, non potest esse membrum meretricis*, inquit. Sane nihil mirum. Est enim identica & propterea inanis propositio. Membrum Christi quod manet tale, non est membrum meretricis: id non est respondere ad questionem hanc; an membrum vivum Christi perpetuo vivum Christi membrum maneat.

maneat. Dicebatur enim in objectione, vivum membrum Christi fieri meretricis membrum & propterea non manere Christi membrum. Est ergo petitio principii in tua ad argumentum illud responsione. *Semi mortuum* autem dicitur *Spir. sanctum aliquando quantum in ipso est amittere*. At unde fit semimortuum? nonne ex totaliter vivo? nisi forte dicas quum inferitur Christo semimortuum esse, quod ipse absurdum esse vides. Ratio autem huius rei ita habet secundum illos qui contra te disputant. Initio fidei in Christum & conversionis ad Deum fit fidelis membrum Christi vivum: quod in fide Christi perseverans & conscientiam illam servans manet vivum membrum. At si contingat illud segniter agere, si curam non habere, peccato locum dare, fit paulatim semimortuum: & sic tandem progrediendo ulterius, profus moritur, & membrum esse desinit. Hæc tibi refutanda fuerunt, quæ tantum abest ut confutes, ut potius per distinctiones tuas stabilias. Sane *Perkins* negligentius hæc tractasti quam rei dignitas & tua eruditio merentur.

Erratum novum, quod vocas, per errorem sententiæ adversariæ impingitur: non enim hoc dicunt, neque ullo modo ex illorum sententiâ deduci potest. Sed hoc sentiunt. *Hominem libero suo arbitrio recipere gratiam qua ipsi divinitus obtingit, qualisunque illa sit.* Nam quemadmodum gratia servat, ita liberum arbitrium servatur, & gratiæ subiectum est liberum arbitrium hominis. Quare necessum est ut liberum arbitrium concurrat ad conferendam gratiam datam, adjutum

tamen a gratia subsequente; manetque semper in potestate liberi arbitrii gratiam datam rejicere, & subsequentem repudiare: quia gratia non est omnipotens actio Dei, cui resisti a libero hominis arbitrio non possit. Et quandoquidem res ita habet, existimant illi iidem hominem gratiam abjicere posse & deficere. Unde vides frustraneam sumi ab te operam, quum erratum illud quod impingis sententiæ istî, refutas. At consideremus tamen & illa eadem: forte dabitur occasio aliquid annotandi quod scitu non est indignum. *Tribuit, inquit, hac sententiâ liberum arbitrium flexibile in utramque partem ex gratia singulis hominibus.* Sed, an tu negas liberum arbitrium esse flexibile in utramque partem, addo & sine gratia? flexibile enim est. natura sua: & ut malo addictum in statu peccati, ita capax boni; quam capacitatem illi gratia non donat: inest enim illi a natura. At re ipsa ad bonum non flectitur nisi per gratiam, quæ instar formæ est potentiam & capacitatem materiæ in actum producentis, quanquam per se sufficiens sit ad malum. *August. de Præd. Sanctorum, cap 5. Possè habere fidem & charitatem natura est hominum, habere autem est gratia fidelium.* At forte male te habet, quod *singulis hominibus id inesse* dicatur: citra causam id ægrè fers. Sensus enim est, non quod omnibus hominibus gratia illa adsit qua liberum ipsorum arbitrium ad bonum actu flectitur: sed quod omnibus insit tale arbitrium quod flexile sit in utranque partem accedente gratia. At docent, esse in hominis arbitrio applicare se ad gratiam datam ope nniiversalis gratiæ, vel eandem respuere impotentia natura corruptæ; inquis, sed quid

*Expenditur
in eisdem refu-
tatio.*

hic

hic desideras? ut pro *uniuersalis gratia* nomine *particularis* ponatur. dices: Atqui quis unquam dixit, *hominem ad gratiam particularem datam se applicare posse vi uniuersalis gratia*? neminem ita desipere posse existimo: actus enim in objectam gratiam particularem est a libero arbitrio a gratia particulari adjuto. Illa autem, *respuere impotentia*, incommodè iunguntur: *impotentia* enim non *respuit*, sed eius est non accipere posse, *præuinitatis* est *respuere*. Quum ergo ipse pro arbitratu tuo *uniuersalem gratiam* posueris, contra propriam umbram depugnas. Constat enim *potentiam credendi in actum non produci, nisi per auxilium gratia alterius subsequens, quam particularem, seu specialem* uocamus propterea quod non, ut natura, omnibus & singulis hominibus coningat.

Loca Scripturæ quæ adfers non faciunt ad hoc propositum. Priora enim duo accommodata sunt ad probandum, quod fideles non discedant a Christo, sed adde juxta Augustinum & auctorem libri de *uocatione Gentium*, fideles qui sunt prædestinati ad vitam, quibus solis perseverantia obtingit. Loca Augustini docent gratiam prædestinatis præparatam, certo illorum corda mouere, neque ab illis respuunt: propterea quod Deus ita suadeat ut aptum illis no-uit, & congruum quod perluadeantur. Et hanc ille uocat *Gratiam efficacem*, quam contra *sufficientem* idem ille semper distinguit. Tu uero Augustinum citans illam distinctionem satis superciliose rejicis. At, quibus argumentis? quia *nulla sit sufficiens gratia ad conversionem que non sit efficax*. Nego, & natura ipsa reclamaturæ adfirmationi, *sufficientiam* ab *efficacitate* distinguens. Deus suffi-

cit multis mundis creandis, non tamen efficaciter id facit. Christus sufficientes est ad omnes homines saluandos, non tamen id facit efficaciter. At tu forte efficacem causam intelligis quæ efficere potest, & sic sane cum efficiente eadem est. At qui distinguunt inter *sufficientem* & *efficacem*, hanc definiunt quæ *efficit re ipsa effectum*. Neque probas intentum eo quod dicitis, quia *desit homini liberum arbitrium in spiritualibus*. Esto. At si *gratia libertatem arbitrii restituat, an non tunc in libero arbitrio uel agere potest sufficienter, uel efficaciter agit*? Neque ad rem facit quod *mortui sumus, & sufficientia nostra tota est ex Deo*: qui gratiam sufficientem statuunt, id non negant. Neque *ad uaporem illa triplex gratiam sufficientem tollit*. Qui enim illam statuunt, dicunt gratiam sufficientem posse triplicem istam impotentiam tollere, & efficere ut homo oblatam gratiam recipiat, receptam usurpet, & conseruet.

Conaris deinde probare ex necessitate *quintuplicis gratia, præuenientis, preparantis, operantis, cooperantis, & doni perseverandi*, nullam esse gratiam sufficientem, propterea quod *nulla ex quinque istis gratiis sola sit sufficiens ad salutem, uerum omnes simul iuncta sint necessarie*. At neque illa consequentia est bona. Nulla est sufficiens gratia, quia nulla ex quinque gratiis sola sufficit: a dicto secundum quid ad dictum simpliciter non ualet consequentia: item a diuiso ad non diuisum conclusio est asylogistica. Quin & illæ ipsæ gratiæ, *præueniens* nempe & *preparans*, aut sufficientes sunt aut efficaces. *Præuenit* n. Deus sufficienter & efficaciter, *preparat* itidem sufficienter & efficaciter.

Eecce

Quæ-

131.
Loca Scri-
pturae.Augustini.
132. 133.
134.Distinctio
gratia in suf-
ficientem &
efficacem
videtur.

Quæri posset an non idem de *operante & cooperante* gratia dici queat. Concedimus tamen illas proprie pertinere ad gratiam efficacem. Nihilominus dicent qui sufficientem defendunt, hæcæ posteriores paratas esse & expositas omnibus iis qui per sufficienter prævenientem & præparantem gratiam moveri se eo, quo intendit gratia, passi fuissent: & post illas ipsam quoque donum perseverandi. Quæ ista ratione sufficientem gratiam non refutanti, quatenus contra efficacem distinguunt. Ipsas vero quintuplicis istius gratiæ deficiationes non examinabimus, quia id non est ex scopo huius tuæ disputationis.

Simili dein de conaris refutare eandem distinctionem. At illud multum est dissimile. *Moles* enim moveri naturaliter & necessario adhibitis viribus gravitatem ipsius excedentibus: at nos homines movemur secundum modum libertatis, quam Deus voluntati indidit, unde liberum arbitrium dicitur. Posset hic non incommode adferri similitudo quam in tractatione de prædestinatione usurpat Cardinalis *Contarminus*, opposita isti tuo simili. Ponit in lapide duplicem gravitatem, unam naturalem, alteram adscititiam. Vires quæ sufficiunt attollendo lapidi sola nativa gravitate vergenti deorsum, non sufficient si accesserit gravitas illa adscititia; impediaturque efficiencia sufficientium virium per adscititiam gravitatem. Videmus id clare in athletis luctantibus. Conatur alterum alter attollere de terra, atque ita sublatum prosternere. Potens est uterque & levi momento id præstare antagonisti suo, si solo nativo corporis pondere nitatur ad-

versus attolentem; at quia tolli non vult, seipse quantum potest & adversarium deprimit, robore nervorum & ossium usus, quod longe excedit corporis ipsius gravitatem. Ita est homini agnata ex primo primi parentis peccato gravitas quæ nativa dicitur, vel dici potest. Est alia ex propria malitia hominis adscita, quæ non tam inest, quam adest, ad impediendum ne gratiæ sufficientis vires ad tollendam gravitatem nativam id efficiant quod sine impedimenti istius positione valerent. Neque tollitur flexibilitas arbitrii nostri, aut electio nostra per concursum istorum quinque donorum, sed hoc efficitur per concursum quintuplicis istius gratiæ efficacis, ut arbitrium quod sua natura flexibile est in utramque partem, & electio quæ inter duo libere eligere potest, certo & infallibiliter ad id inclinet, quo motio quintuplicis gratiæ impellit. Quæ & illa quæ sequuntur verba corrigi velim, & *inflexibili affectu* poni certo & *inflexibili affectu*. Nisi enim id statnamus hominis adfectum alio moveri posse, etiam tum cum moveri gratia efficacis, sequetur voluntatem hominis non secundum modum libertatis, sed secundum modum naturæ moveri, & sic non liberum arbitrium, sed hominis natura salvabitur. Liberum vero arbitrium, saltem quod ad usum ipsius, tollitur per gratiam, quum gratiæ sit non tollere sed corrigere naturam ipsam, sicubi vitiosa facta est.

Neque repugnat istis quod de *promisso Spiritu* dicitur. Nam *Spiritus* qui facit ut actu ambulemus, non tollit libertatem arbitrii & electionis humanæ: sed ita agit in libero arbitrio, prout

prout aptum & congruum novit ut certo & infallibiliter moveatur. Idem de *crastis Patris* intelligi velim. Quæ sequuntur huic doctrinæ infirmæ non faciunt. Nam per *positionem gratiæ efficacis agentis in iis quos Deus certo & infallibiliter vult conversos & salvatos*, non tollitur gratiæ sufficientis existentia: imo nec ponitur per eiusdem positionem, id quod tu concludis. Ergo vere fideles non possunt non perseverare. Certam enim effectus existentiam inde deducere licet, sed non necessariam. Cuius distinctionis ignoratio causa est quod *sufficientem gratiam* negandam tibi putasti.

Sequitur nunc resolutio nonnullorum locorum Scripturæ quibus illi qui gratiam sufficientem ponunt, uti solent ad illius probationem. Videris autem illos ex *Bellarmino* desumpsisse, qui illo eodem ordine illos proponit. Videamus refutationem.

Primus locus est ex *Esa. 5*. Inde *Bellarminus* duplex argumentum desumit pro stabilimento gratiæ sufficientis. Primum est tale, ut id in syllogismi formam redigamus. Qui fecit vinea sua omnia quæ necessaria erant ut ea fructum facere posset, ille sufficientem culturam adhibuit ad fructum ferendum. At Deus. Ergo. Majoris veritas est perpicua ex terminis. Constat enim definitione & definito. Nam *sufficiens cultura* est per quam omnia ad fructum faciendum necessaria sunt adhibita. Minoris veritas est in textu. Qui enim fecit omnia quæ facere debuit ad fructificationem, ille necessaria adhibuit. Neque posset Deus jure dicere ista verba, nisi omnia necessaria adhibuisset. Ergo sequitur conclusio. Responso est per distinctionem *duplicis sufficientiæ*, &

duplicis vineæ; sufficientiæ externorum mediolorum, & æternæ gratiæ. Vineæ bonæ & malæ. At in responsonis prioræ parte conceditur quod illo loco probatur. Si enim externa illa media talia sunt, ut per illa sufficienter ad salutem invitarentur & ducerentur, nisi fuissent illorum adeo perversa & prava ingenia, ut tu loqueris, tum sequitur illa media sufficientia fuisse. Neque opus est ad sufficientiam istis mediis gratiæ tribuendam, ut accedat interna gratia certo commutans vineam malam in bonam. Imo dici potest neque internam gratiam defuisse quanta sufficiebat ad commutationem cordis, vel saltem non defuturam fuisse nisi illi perveritate sua externa media repudiassent. Distinctio *vineæ bonæ & malæ*, ad rem hanc non facit. Hoc enim ipsum est de quo Deus conqueritur, vineam suam ita fuisse perverfam, ut sufficienti culturæ adhibitiæ respondere noluerit.

Alterum argumentum est huiusmodi. Si vineæ isti non dedit Deus omnia necessaria ad proferendas uvas, tum absurde diceret Deus, expectasse se ut faceret uvas. At bene dicit & jure suo se uvas expectasse. Ergo dedit illi omnia ad proferendas uvas. Majoris veritas est certa. Novit enim Deus vineam fructus proferre non posse, quæ necessariis nonnullis ad fructificationem sit destituta, & si id novit, scit etiam frustraneum esse imo stultum expectare uvas à vinea quæ uvas ferre non posset. Minor est in textu. Sequitur ergo consequens, sufficientem gratiam non defuisse vineæ.

Operæ autem pretium est considerare quid illa expectatio divina sibi velit, & quomodo Deo recte tribuatur. Expectatio qua actus aliquis ab aliquo expectatur, nititur proba

Objectioni
prima pro
gratiæ sufficien-
te resolutio
expenditur.

116.
Ex *Esa. 5*
duplex argu-
mentum.
Primum.

Secundum;

Quomodo
Describitur
expectatio.

cognitione sufficientiæ quæ inest vel adest ei cui actus incumbit præstandus necessariæ ad actus præstationem, secus irrationalis fuerit expectatio. Felix irribulis nemo ficus, ex spineto rosas expectat. Hæc ergo *divina expectatio*, nisi irrationalem illam dicere velimus, quod est blasphemum, nititur eadem cognitione. Neque obstat, quominus illa *expectatio* Deo tribui possit, propterea quod per infinitatem scientiæ suæ novit ex sufficientia istarum virium nullum effectum securum. Illa enim scientia omnino non præjudicat sufficientiæ causarum, qua nititur expectationis æquitas & ratio. Verum quidem est illam scientiam efficere quominus Deus falli possit. Fallitur autem expectans qui frustra expectat, & cuius expectationi non respondeat eventus. Vnde concludere erit proclive *expectationem* Deo non nisi per ἀδύνατον attribui. Verum & hoc concessio, nihilominus sequetur ex eo quod Deo spectatio licet impropriè tribuitur, vires *sufficientes* adfuisse illi à quo actu expectabatur. Sed, si in expectatione non tantum illam cognitionem, verum & summum desiderium consideremus, quo, cui expectatio tribuitur, fructuum productionem postulat, isto respectu Deo propriissime expectatio tribuetur. Nihil enim æquè desiderat ab hominibus, nulla re æquè delectatur. Quod etiam ista parabola planissime est expressum. Recedamus.

Ad secundum istud *argumentum* nihil dicit *Perkinsius*, sed aliam instantiam ponit quam sibi facilius refutabilem existimavit. Sed & illam cum responsione introspicimus. In-

stantia est: *Si gratiam preferendi fructus non dedit, que tamen non nisi ipso donante haberi potest, tum habet Deus iustam cum Iudais expostulandi causam. Responsio est per negationem consequentia, cuius negationis triplex adsignatur ratio. Prima est quia non debet gratiam, nemini enim est obligatus. Secunda, quia acceptam in primis parentibus abjecerunt. Tertia, quia obiectam non expetunt de novo, nec curant. Imo potius rem bene pensitanti una est ratio, sed tribus istis partibus constans. Nam causa cur Deus iure expostulare possit cum non ferentibus fructum, hæc est, quod gratiam ad id sufficientem habuerunt, sed rejecerunt: cui causæ confirmandæ & adstruendæ additur, quod Deus non teneatur secundo dare gratiam, & quod, etiamsi reneretur, tamen non negaverit cupientibus sed non det non cupientibus, imo nec curantibus de gratia. Causa ista iustæ expostulationis examinanda est, & quidem tanto diligentius, quanto frequentius usurpatur. Queritur igitur, an Deus possit iure expostulare quod fructus bonos non edant illi, qui gratiam ad istos producendos necessariam in primis parentibus acceptam abjecerunt, Deo illam iusto iudicio auferente.*

Ad thematis illius tractationem necesse est ut primum dispiciatur an Deus fructus postulare possit, ab iis qui gratiam ad istos producendos necessariam in primis parentibus acceptam punitione Dei amiserunt, hoc est, qui gratia deficiunt? ex quo facile sequetur solutio quæstionis, an possit iure postulare cum istis talibus, si fructus non producant? Ad primum igitur quod attinet, Omnis postulatio divina qua à creatura aliquid postulat, lege præscribitur. Lex autem duabus

Examinatur ad hanc dicit Resp.

An Deus fructus postulare ab iis qui gratia horum necessarii sunt.

Instantia Perkinsii.

constat partibus, mandato & sanctione. Mandatum quo actus præscribitur vel vetatur, hoc non debet superare vires eius cui mandatum ponitur. Sanctio continet promissionem præmii obedienti, denuntiationem pænæ transgressori factam. Vnde conitat duplex esse legis postulatam, obedientiæ & pænæ. obedientiæ est prius & absolutum: pænæ est posterius; & locum non habet nisi quando obedientia præstita non est. Vnde & duplex est satisfactio legis, una qua præstatur obedientia lege præscripta, altera, qua persolvitur pænna a lege inobedientiæ posita. Qui alteram solvit, ille à legis altero postulato immunis est. Qui itaque pænnam solvit lege positam, ille immunis porro est obligatione obedientiæ præstandæ. Hoc generatim de pænna quacunque verum est. Quod si pænna inobedientiæ posita in se comprehendat privationem illius gratiæ sine qua lex præstari nequit, tunc sane duplici jure videtur ita punitus immunis esse ab obligatione obedientiæ, tum quia pænnam passus debitam, tum quia orbatus illis viribus sine quibus lex præstari nequit, & orbatus per actum punitonis à Deo ipso legislatore peractæ, quod emphasim habet. Ita enim excluditur illa ratio quam nonnulli adferunt, dicentes, servum teneri domino præstare obsequium sive servitium, etiã si manus sibi ipsi amputarit sine quibus id præstare nequit. Est etiam dissimilis ratio. Nam culpa & peccatum servi in eo consistit quod ipse sibi manus præciderit, ibi vero Deus ipse legislator aufert vires, propterea quod iis non sit usus qui acceperat: juxta dictum, *Habenti*

dabitur, &c. Imo servus ille meritus est pænnam isto maleficio, quam si persolvat, non potest Dominus ab illo postea servitium postulare non præstabile sine manibus. Videtur ergo concludendum quod Deus fructus postulare non possit ab iis, quibus ipse, licet ipsorum merito, ademit vires, necessarias ad fructus proferendos. Persistamus in arboris similitudine. Arbor quæ fructum non fert meretur excidium: at ubi isto supplicio affecta est, nemo ullo jure ab illa fructum postulare potest.

Hinc ergo sequitur secundum: *Deum non posse jure exposulare cum illis, qui fructum non producant, si gratia ad id necessaria ipsa punitioe Dei sunt destituti.* An cum ego libui sibi fructibus non serans post ex postulare.

Neque ad rem facit, quod Deus non teneatur illis restituere gratiam. Nam sicuti non tenetur restituere gratiam, ita non potest postulare actum obedientiæ: & si vult actum postulare, tenetur restituere gratiam sine qua actus non est præstabilis. Sic neq; hoc ad rem facit, quod amissam gratiam non expectat. Eo enim bis merentur non recipere gratiam, tum quia sua culpa amiserunt, tum quia amissam non expectant: sed eo ipso non accipit Deus jus postulandi actum sine illa gratia non præstabilem. Hæc ad responsionem instantiæ oppositam.

Obiectio secunda est ex loco Math. 23. Quoties volui congregare tuos filios, at tu noluisti. Ex quo loco Bellarminus ita argumentatur ad probandum esse aliquam gratiam sufficientem. Si non juvit Christus Judæos ut possent velle, quos sciebat per se non velle, cum non potuit jure conqueri de nolentibus. At jure conquestus est de nolentibus. Ergo juvit eos ut possent velle. Nitiatur ista argumentatio hac hypothe si, quod nemo jure conqueri possit de aliquo, Secunda obiectio 170.

quod adun non profecerit quendam, ad quem praestandum vires sufficientes non habuit.

Enunciatur
prima resp.

Responsio tua ad illam objectionem est duplex. Prior quæ est per distinctionem voluntatis beneplaciti & signi ad rem objectionis profus non facit. Neque enim dicit Bellarminus Christum voluisse illos colligere voluntate beneplaciti, sed aperte negat, & ex ipso loco id comprobari posse adfirmat. Nam collectio quæ fit per voluntatem beneplaciti, non sufficientis modo est, sed & efficax. Esto ergo collectio ista per voluntatem quæ signi dicitur, sed & ex eo sequitur id quod concludit Bellarminus. Nullo enim modo volendi vult colligere, si non adjuvet, vel adjuvare paratus est ut possint velle & ipsi quos vult colligere: adeoque falsum est id quod dicitur, *Deum posse velle voluntate signi iudeos colligere, licet non adjuvet ut possint velle & ipsi*. Huius enim voluntatis necessarium consequens sive effectum est auxilium sufficiens, quo & ipsi Iudæi velle possint. Contradictoria autem sunt licet indirecte, *vult colligere, & non vult dare auxilium sufficiens quo possint velle colligi Iudæi, qui nisi volentes colligi non possunt*. Addis huic responsioni id quod ad primam objectionem quoque dictum fuit, quare non necesse ut hic repetatur.

Secunda.

Secunda responsio est, quod Christus hic non loquitur ut Deus, sed ut Minister circumcisionis. Esto. Voluit ergo illos colligere ut Minister circumcisionis, & quidem talis Minister qui potestatem habebat baptizandi Spiritu sancto. Declarat ergo ista voluntatione se gratiam illis sufficientem aut dedisse, aut dare paratum esse, citra quam colligi non poterant.

Verum in loco Esa. 5. Deus ipse loquitur, qui potens est efficaciter emollire & convertere corda, & inquit; *Quid amplius faciam vinca mea?* Respondet quis ex sensu istius tuz responsionis: emolivisses corda & convertisses illos & hoc decuit te facere. Nam Deus es, & ibi locutus ut Deus. Absurda igitur & inconveniens solvendæ objectioni est ista distinctio. Videmus sane quam infirmis fundamentis nititur sententia ista, quæ alias responsiones ad solvenda objectamenta probare nequit.

Tertia objectio ex 7. capite Actorum: *Vos semper resistitis Spiritui sancto*. Ex quo loco dupliciter argumentatur Bellarminus. Primo. *Quibus non inspirantur bona desideria, illi non possunt dici resistere Spiritui sancto*. At Iudæi dicuntur resistisse. Ergo bona desideria illis inspirata quibus poterant converti. Secundo. *Qui non possunt non resistere, illi iure argui non possunt quod restiterint*. At iure redarguntur Iudæi à Stephano. Ergo potuerunt non resistere & per consequens ex utraque conclusione deducitur, habuerunt gratiam sufficientem ad non resistendum imo ad absentendum Spiritui sancto. Posterior probatio est firmissima. Adversus priorem quamquam aliquid dici possit, tamen levi additamento & illi robur dari posset adversus quasvis contradictiones.

Sed responsionem tuam videamus: illa tota inepta est, & partim profus ridicula. Fatetur enim Bellarminus hoc non dici quoad efficacem operationem Spiritus. Nam distinguit aperte inter *sufficientem & efficacem gratiam sive operationem*. Imo hoc ipsum agit istis locis adductis ut doceat concedendam esse partitionem auxilii specialis in sufficientem & efficacem.

138.
Tertia obiectio.

Ex Act. 7.
duplex argumentum.

Examinatur
Resp. Petri.

efficax. At dicitur quoad extremum ministerium prophetarum. Sane. Sed ministerium per quod Spiritus sanctus vult operari: secus qui illi se opponit, Spiritui sancto resistere nequit. Subordinata sunt illa, & hucusque conjuncta, ut Spiritus per ministerium, saltem sufficienter velit operari. Lombardi interpretatio verè digna est Lombardo Scholasticæ Theologiæ parente, & indigna quam tu Perkinsè, in tanta Evangelii luce proferas circa acrem reprehensionem. refutationem illius non addo, quia interpretationis perveritas prima fronte adparet intuentibus.

Quart. Jobie-
tio.

Locus quartus quam tu objectionem certiam fecisti; est ex cap. 3. Apocalypso. Ego sto ad ostium & pulso. Hinc Bellarminus. Qui ostium pulsans certo sciens neminem esse iunctum qui aperire possit, ille frustra pulsat, imo stultus est. At absit ut hoc de Deo cogitemus. Ergo, quum Deus pulset, certum est hominum aperire posse, & per consequens habere gratiam sufficientem. Responso tua Perkinsè adversus Bellarminum non pugnat. neque enim ille inde concludere vult gratiæ universalitatem, sed esse quandam gratiam sufficientem cui tu non contradicis. An vero illa sufficiens gratia universalis sit, hoc est, omnibus in universum & singulis hominibus contingat, alio loco disputatur à Bellarmino: cuius sane ego non suscepi defensionem, neque velim. sed necesse est ut veritatem amemus à quocunque demum dicatur.

Decimum erratum est tibi, quod illa hypothesis quam oppugnas secum pugnet: validum sane confutationis genus. Sed quomodo demonstras. Sententiam illam contrarietate laborare? imprimis impingis illi injuria

quod sentiat Deum statuisse omnia natura & gratia adjuncta conferre omnibus. qui possit? quum fateatur, gratiam esse aliquam efficacem quam Deus non impartitur omnibus. Imo tu tibi in explicatio. re illius non constas. Dicis enim illum dicere, Deum omnibus conferre omnia adjuncta, & postea dicis illum dicere, quod Deus non omnibus det ut actu perseverent, sed tantum ut possent perseverare. An inter omnia adjuncta non est ipsum domum actualis perseverantiæ. Quomodo unum & alterum affirmabitur sine contradictione? Corrige errorem. ubi correctus, videbis te debuisse dicere de gratia illa efficaci, sine qua nemo a Deo salutem consequitur. At vero non deest Deus illis quibus dat gratiam qua possunt salvari, licet non det gratiam qua actu salvantur. Verba illa, perseverando salutem consequi, ita essent ponenda; perseverare & salutem consequi. Confundis per errorem actum cum potentia, efficacitatem cum sufficientia.

Vndecimo sententiæ isti impingis quod hæreses olim damnatas interpolet, nempe Pelagianorum. quod tamen postea ipse videris lenire, eò quod Pelagiani bene agendi facultatem vel naturæ in solidum, vel ex parte tantum gratiæ tribuerint; hæc vero sententia gratiæ in solidum. Sed reprehendis, quod gratiam universalem faciat, atque ita se magis involvat. Sed de eo aliquid antea dictum. Quanti autem refutatio tua? Quid enim si quis dicat omnes in universum homines habere potentiam credendi & salutem consequendi si velint, & hanc ipsam potentiam est naturæ hominum divinius collatam, quo tuo argumento confutabis illam? non enim

Vndecimum
erratum.

Erratum
decimum.

enim inde sequitur, naturam & gratiam aque late patere, nam posse credere naturæ est, credere gratiæ. Sic & posse velle atque velle se habent. *Deus efficit in vobis, &c. vobis datum ut credatis.* In eo autem veritati injuriam facere videris, quod Pelagianum esse dicas, *hominem posse volendo grati resistere.* Nulla Scripturæ pagina est quæ hoc non doceat. An homo stipes est qui per puram putam necessitatem naturalem assentiat gratiæ? Si id falsum, homo ergo libere consentit, & propterea potuit non consentire, id est, resistere. Quorsum alioquin minæ & promissiones? Hominem posse gratiam Dei volendo sequi, de potentia remota explicatum, & quæ purè passivè se habeat, & alio nomine capacitatis dici potest ad recipiendam potentiam activam & propinquam, qua quis velle potest assentiri gratiæ, non est Pelagianum. Utinam qui hodie prædestinationis dogma tractant, sententiam suam fatalem necessitatem non inducere probent. *Catholici* hoc olim fecere. *Par crimen* quod illis & hisce impingitur non indicat parem causam. Fieri potest ut illi ab hisce discesserint, & ita doctrinam tueantur obnoxiam objectamento huic.

ultimo objicis hypothesein hanc convenire cum sententia pontificia de prædestinatione. esto sane: An propterea falsa? Tu proponis quidem illam, sed non refutas, at putastam absurdam esse ut proposuisse sufficiat, & explicationem vice refutationis sufficere. Sed quid si defendendam istam sententiam suscipiat quis, quomodo refutas? Experiamur. *Deus prævidit ab æterno hominum naturas & peccata. hæc prævisio præcedit decretum quo statuit Christum dare Salvatorem*

mundo. Prævisio peccatorum, inquam, plerorumque. nam peccatum crucifixionis Christi non prævidit, nisi post decretum illud jam factum. Negligenter itaque explicuisti sententiam istam, qui hæc non discernas. Inde decrevit Deus, dare propter Christum gratiam sufficientem quæ salvari possint homines. an omnibus? hoc non dicunt Pontificii. *jam prædestinavit ad vitam quos prævidit in gratia vitam finituros, quæ ipsi Dei prædestinatione fuit preparata.* hæc sane non abeunt ab Augustino.

Theorema tuum est. *Deum non revelasse Christum omnibus hominibus & singulis.*

Ad prædestinationis & gratiæ singularitatem adstruendam, non magnopere tibi servit Theorema isthoc: eo quod illi contra quos disputas etiam supposita illius veritate duplici tibi occurrunt ratione.

Prima est, causam cur Deus non omnibus & singulis hominibus Christum revelet, hanc esse, quod parentes illorum verbum Evangelii repudiaverunt: quo pacto sicut & parentes & posteros ire in viis suis, idque tanto tempore quanto justitia Dei & ipsorum peccata videntur postulare.

Secunda est, quod interea dum Christi cognitione destituuntur, non tamen sine testimonio Deus se reliquerit, sed & illo tempore aliquam veritatem de potentia & bonitate sua illis patefecit, legem quoque mentibus insculptam conservaverit: quibus bonis si recte usi fuissent, saltem ex conscientia majorem ipsis gratiam concessurus fuisset, secundum illud, *habenti dabitur.* Eorum vero abusu vel non usu indignos se fecerunt etiam ista Dei misericordia, & propterea inexcusabiles, & sine lege

147. 148.
Respondetur
ad præpositum
theorema artic.
plicitur.

Primo.

Secundo.

ultimum
Exatum.

lege damnandos per cogitationes ipsos accusantes. Act. 14. & 17. Rom. 1. & 2. Cæterum quod Deus promissionem de Messia ulli hominum absconderit ante istam repudiationem, ex Scripturis probari non potest. Imo contrarium evinci potest ex iis quæ de *Adamo*, eiusque posteris, & *Noacho* & eius liberis in Scriptura narrantur. Paulatim autem venit defectio, & Deus tunc non tenetur singulis momentis novam revelationem mittere hominibus, qui nec illa revelatione quam adhuc habent recte utuntur.

Consecratoria. Et hinc patet quid de *consecrariis* istis iudicandum sit.

Ad primum, causa non revelata omnibus hominibus promissionis de benedictio semine, est tum culpa parentum repudiantium illam, tum ipsorum qui veritatem quam habuerunt in injustitia detinuerunt.

Ad secundum, eadem est responsio.

Ad tertium, Omnes homines aliqua vocatione vocantur, nempe per istam testificationem Dei, qua adduci possunt ut palpando Deum inveniant, & illa veritate quam in injustitia detinent, hoc est, cuius in se effectum impediunt: & illa legis in mentes inscriptione, secundum quam cogitationes habent ipsos accusantes. Hæc autem vocatio quanquam salutaris non est, utpote ex qua salus immediate obtineri non possit, tamen præcedanea potest dici salutari, qua Christus offertur: quæ ipsam recte usurpatam ex Dei misericordia sit consecutura.

Ad quantum dicitur quod nemo dixit regulam prædestinationis esse præscientiam fidei, vel infidelitatis, ideoque frustra id impugnatur. Verum quod aliqui damnentur per solam legem, id ratissimum est, & propterea propter ipsorum impænitentiam, quam non propter Christum repudiarunt.

APPENDIX

Ad superiorem libellum: continens Tractatiunculam materiae congeneris, Analyſin, videlicet, brevem Noni capituli Epistola Pauli ad Rom. ante multos annos à IACOBO ARMINIO scriptam ad GELLIVM SNECANVM, cum primum Isaogoge ipsius in idem hoc caput in lucem prodisset: circa quod tempus A. R. M. hoc ipsum caput Amstelodami pro concione recenser pertractarats.

Eximio Dei viro *Gellio Snecano*, Symnista in
Christo dilectissimo, salutem & bene per
Christum agere precor,

IAC. ARMIN.

Non facile dixerim, Vir
præstantissime quanto
affectus sim gaudio ex
commentarii tui in 9.
cap. Epist. ad Rom.
lectione & seria medi-
tatione. Quum enim viderem te
idem in scopo Apostoli & præci-
puorum argumentorum tractatione
animadvertisse, quod non ita pri-
dem commisso mihi populo publi-
ce in eiusdem capituli explicatione
proposueram; valde in ista senten-
tia sum confirmatus: tum quia plu-
rimum tuo iudicio tribuo, tum quia
id probum ex adjunctis rationibus
cognoscebam. Itaque non possum,
quin pro gratiarum actione vicissim
tibi summatim transcribam, qui-
bus ego vestigiis in eiusdem cap.
explicatione institerim, & quæ me
causæ impulerint istum tramitem
inire: non quo mutuum consensum
tetter tantum, sed & confirmem,
quantum in me erit. Ingenue fateor,
semper mihi istum locum densissi-
mis obstitit tenebris visum fuisse,

difficillimæque explanationis, quo-
ad per hanc viam lux immissa tene-
bras discuteret, suæque claritate lo-
cum illustratum intellectui perspi-
ciendum præberet. Sed ad rem ve-
nio ipsam. Initio quod ad scopum,
is idem est, quo totius Epistolæ;
*Euangelium, non legem, esse potentiam
Dei ad salutem, non operanti sed credenti:
Quia in Evangelio sit perfecta iustitia
Dei, qua per fidem in Christum appra-
hensam, salus obineatur.* Hoc autem ca-
put suas partes agit in confirmatione
istius propositionis, & quidem pec-
culiaries. Tuetur enim illam adver-
sus objectiones Iudæorum, qui om-
nibus viribus eam, ut sibi noxiam
& injuriam, conabantur evertere:
atque ita tuetur adversus incursum,
ut magis magisque eam stabiliat, &
per refutationem objectionum, an-
tejectis fundamentis robor & firma-
mentum addat, ab ipso *divino verbo
& proposito*, quod Iudæi strenue pro se
ad Paulini dogmatis demolitionem
torquebant. Hunc esse scopum ipsa
coherentia commonstrat: cuius
ratio

*Scopus huius
capitis idem
est qui totius
Epistolæ quo
Apostolus
hoc capite
contendit in
suscitando ob-
jectionem Iu-
deorum.*

ratō petenda, partim ex propositione hac antecedente, *Iudæorum plerique sunt rejeſti*, quæ incluſa eſt proæmii propositione hac, *velim ipſe anathema eſſe à Chriſto proſtratus negis*, &c. partim ex conſequentis negatione; neque tamen in te ſequitur verbum Dei exciſſe. Quæ duo unico enuntiato compræhenſa, per diſcretionem efferentur hoc pacto: *Quænam Iudæorum plerique ſunt rejeſti, tamen verbum Dei propterea non exciſit*. Vnde luce clarius apparet, oppoſitam iſti negationi affirmationem Paulo à Iudæis fuiſſe objectam, ut dogma illud Pauli, unde tam abſurdum ſequeretur conſequentis, per antecedentis iſtius interpoſitionem (quod immediate ex dogmate iſto Pauli ſequeretur) falſitatis convincerent, & tanquam abſurdum reſutarent, hoc pacto: *Si Iudæorum plerique ſunt rejeſti, tum verbum Dei exciſit: At fieri non poteſt ut verbum Dei exciſat: Ergo Iudæorum plerique non ſunt rejeſti*. Quomodo autem hoc facit adverſus Apoſtolum? Propoſuerat ille dogma quod neceſſario Iudæorum magna ex parte rejectionem inducebat, nempe *de iuſtitia & ſalute per fidem in Chriſtum non ex operibus legis obtinenda*. Hinc concludere Iudæis promptum erat: *Si iuſtitia & ſalus conſtant fide in Chriſtum queſa Paulus prædicat, tum ſequitur magnam Iudæorum partem eſſe rejeſtam à ſe ſere*. Ratio conſequentiæ: *Quia Iudæorum plerique in Chriſtum non credunt. At falſum eſt Iudæorum plerique à Deo eſſe rejeſtos: ſic enim exciſerit verbum Dei*. Ergo Apoſtoli Pauli dogma id, unde ſiud conſequens deducitur, eſt abſurdum. Hanc objectionem, caſum & internecionem ſuo dogmati imitantem, reſutandam ſibi Apoſtulus putavit; docendo principium

illud indubitatum, quod Iudæi tanquam fulcrum ſuæ objectioni præſtruebant, ſuæ cauſæ non tantum non obſeſſe, verum etiam inſigniter patrocinari. Cæterum ſtatus quæſtionis inter Apoſtolum & Iudæos controverſe ritè eſt conſtituendus. Id enim magnum toti negotio adferret momentum. Ille non eſt: *An Iudæorum plerique ſunt rejeſti; neque, an verbum Dei exciſere poſſit*. Hoc enim Apoſtulus fatetur neſas eſſe vel cogitare: illud poſtea apertis Scripturæ teſtimoniis comprobabit: At ex utroque quæſtio eſt conſtituenda: *An verbum Dei exciſerit, ſi Iudæorum plerique ſunt rejeſti*. Sed neque hoc ſatis. Nam iſtius quæſtionis ſolutio totam diſputationem non abſolvit, neque omnes difficultates exhaurit. Fac enim id Apoſtolum argumentorum vi obtinere: fieri poſſe ut nonnulli imo plerique Iudæorum ſint rejeſti, & nihilominus firmum maneat verbum Dei; annon ſupererit hæc quæſtio: *Virum verbum Dei non exciſat, ſi illi ex Iudæis ſunt rejeſti, qui ex lege ſummo zelo iuſtitiam ſectantur?* Sane. Facile enim erit Iudæis excipere ad illius quæſtionis ſolutionem: utut firmum maneat verbum Dei multis Iudæorum rejeſtis, nos tamen ſub eorum numero compræhendi non poſſumus, quin irritum fiat verbum Dei. Itaque qualitas iſta adjecta totum ſtatum quæſtionis complebit hoc pacto:

An non verbum Dei irritum ſit, ſi illi ex Iudæis, qui non ex fide ſed ex lege iuſtitiam quarunt, à Deo rejeſtiantur.

Hæc enim quæſtio ſcopo eſt
Fffft 2 accom-

Inquitur ſi ſtatum con- troverſatæ Apoſtolum & Iudæos, remoretur quo inſufficientes & non accens tradatus ſcoo po.

Adſeratur tunc ſerptis accens oia- tur.

Obiectio principalis Iudæorum, ex Pauli doctrina, quæ verbum Dei exciſerit

ſuis occaſio

Item ne 1810 ex 1818

accommodata: huius solutio disputationem finit, & difficultates omnes exhaurit; hanc Apostolus tractat; ut patet ex argumentis, quæ adfert ad eius solutionem. Neque enim id à quæstione est sejungendum, quod quæstioni occasionem dedit, & cuius refutandi causâ principium illud de verbi Dei constantia à Iudæis est adductum: quodque Apostolus adversus Iudæos conatus est quam maxime asserere. Hoc itaque in quæstione hac maxime attendatur; *an non verbum faderis cum Iudæis iniri fiat irritum, si Apostoli dogma de iustitia & salute ex sola fide in Christum, non ex lege aut operibus legis obtinenta, locum inveniat, & pro salutis fundamento habeatur.* Quantum autem inter duos istos illius quæstionis status interlit, & cuius ista differentia sit momenti, facile vides. Quæstio enim ista hoc modo proposita, *an non verbum Dei irritum fiat si Iudæorum plerique rejiciantur*, hac responsione tolli potest: *Deum quidem verbo promissionis omnes Iudæos invitare & vocare ad fæderis communionem, sed tamen aeterno suo decreto & proposito constituisse re ipsa istius fæcere participes nonnullos tantum ex Iudæis, reliquis præteritis & in priore statu relinxis.* Quam etiam nonnulli dicunt summam esse Apostolicæ responsionis ad propositam quæstionem.

At quæstio hoc postremo modo proposita: *Annon verbum Dei irritum fiat, si illi ex Iudæis; qui non ex fide, sed ex Lege iustitiam querunt, à Deo rejiciantur, non nisi hoc responso solvi potest: Deum illo ipso suo verbo & sermone promissionis significasse, se illos tantum ex Iudæis filiorum nomine censere, qui iustitiam & salutem ex fide agere scilicet, ipsos vero qui ex lege easdem scilicet, &*

extraneorum, loco habere. Duo autem ista responsa plurimum differunt. Priore enim Decretum prædestinationis iuxta sensum Beze & aliorum definitur; posteriore iuxta tuum. Sed absit ideo talem à me proponi quæstionem ut aliquam tuam vel meam super prædestinationis decreto sententiam, isthoc responso confirmem, quod solum video aptum esse tali quæstioni solvendæ. Verum ipse locus inspectus declarabit quæstionis statum esse illum, quem dixi: si tamen ex argumentis ad quæstionem tractandam adductis & conclusione, rectum de quæstionis statu iudicium fieri queat: quod nemo, qui vel *ἁπλοῦν πειθεῖσθαι* à limine salutaverit, inficiabitur. Illa igitur in Apostoli responsione consideremus. Primo negat Apostolus consequentiam, id est, consequentis istud, *verbum Dei excidit*, ex antecedente illo, quod Iudæi posuerunt, ullo modo consequi: his verbis: *Non quod exciderit, vel fieri tamen non potest ut exciderit verbum Dei.* Subjungit deinde negationis rationem, & implexam rationi probationem ex scriptura *ἀπαρρητοῦς*; & dictata à Deo, & ab Apostolo explicata. Ratio est a distinctione Iudæorum, & duplici eorumdem genere, respectu huius verbi & propositi divini: vel a duplici semine Abrahami, quorum unum tantum verbo isto & proposito comprehendatur. *Non enim (inquit) omnes qui ex Israele sunt, sunt Israel, neque quia semen Abraham, omnes sunt filii: sed sunt inter eos alii filii carnis, & alii filii promissionis: unde concluditur: Si verbum Dei omnes ad unum Israelitas non comprehendat, id non excidere, etiam si aliqui ex illorum numero rejiciantur: & multo*

*Offenditur
diversitas
utriusque sta-
tus ex diversi-
tate responsi-
onis ad qua-
estiones illo
vel hoc modo
conceptam
respondendam
esse.*

*Negat Apo-
stolus ex sua
doctrina sequi
verbum Dei
excidere prio-
re parte v. 6.*

*Ratio nega-
tionis reliqua
vers. 6. &
sequ.*

multo minus, si illi rejiciantur quos constat verbo ipso nunquam fuisse comprehensos. Quod omnino addendum fuit, aut quæstioni nullo modo potuit satisfieri; imo & additum fuit ab Apostolo, ut apparet. Neque enim tantum dicit, non omnes esse comprehensos sub verbo isto; sed & describit quintam sint isti qui filiorum loco habeantur à Deo, & qui itoc nomine non censeantur. Nam filii *carnis* à fœdere alieni, & filii *promissionis* fœderis participes ab Apostolo appellantur. Unde talis conclusio fieri potest objectionis Iudaicæ refutatoria.

Si verbum Dei solos filios promissionis comprehendit, exclusis filiis carnis; tum sequitur verbum Dei non excidere, etiamsi filii carnis rejiciantur: imo excideret si admitterentur isti qui descriptione ipsa conditionis fœderis excluduntur.

At verbum Dei solos filios promissionis comprehendit, exclusis filiis carnis.

Ergo verbum Dei non excidit, etiamsi filii carnis rejiciantur, &c.

Et per consequens, *verbum Dei non excidit si Iudaorum plerique sint reiecti, modo illi ipsi sub numero filiorum carnis comprehendantur quod ita esse patet ex descriptione filiorum carnis.*

Nam filii *carnis* Apostolo hoc loco sunt, qui *per opera legis iustitiam & salutem consequantur*. Et de huiusmodi valet consequens, ex dogmate de *iustitia & salute per fidem in Christum*

consequenda deductum. Ex eo enim non sequitur, *Iudaos aliquos esse reiectos, nisi cum hac nota*, utpote *qui in Christum non credunt*, sed *ex lege iustitiam sequantur*. Filii vero *promissionis* sunt illi, qui *fide in Christum iustitiam & salutem quarunt*. Quæ filiorum *carnis* & *promissionis* descriptio ex Scripturis ita est plana, ut probatione longiore non indigeat. Fundamenta autem probationem ex cap. 4. 9. 10. huius epistolæ peti possunt, etiam ex cap. 3. & 4. epist. ad Galatas, ut tu annotasti, & ego populo cum hæc tractarem proposui. Ex hac itaque quæstionis tractatione patet, illam isto secundo modo cum reiectorum qualitate fuisse proponendam. Iam vero probatio istius rationis est consideranda, quæ quidem est assumptio refutatorii syllogismi. Propositionis enim consequentia per se est clara & manifesta. Probat igitur Apostolus verbum *promissionis* & *fœderis* solos filios *promissionis* complecti, exclusis filiis *carnis*, idque

duplici typo, uno ex domo *Abrahami*, altero ex *Isaaci* familia desumpto. Duo autem utrique probationi sunt præsupponenda, ambo Apostolica uix autoritate, quæ nobis debet esse sacrosancta. Vnum quod *Ismael & Isaac, Esau & Iacob* non in sese, sed ut *typi*, istis quos adfert locis, sunt considerandi. Alterum, quod ut *typi filiorum carnis & promissionis*. Neutrum enim probat Apostolus, sed utrumque sumit, nec injuria. Certo enim certius est ex ipsis locis inspectis ita esse ut Apostolus inquit Gal. 4. *ἀδελφοί μου*, & primum sensum, quem Deus illis locis significare voluit, esse, non literalem, sed allegoricum. His præsuppositis, vis argu-

Probat
adsumptio
Syllog. refu-
tatorius
aliquot Vet.
Testam locis
allegorice sive
typi. e. a. com-
modatus.

Typi not utur
duplex, unus
in familia
Abrahami,
alter in Isaac

By legisimus
refutatorius
obiectionis
Iudaorum
principalis;
cum aliquot
retorsione.

Quinam suos
filii carnis &
promissionis
ex sensu
Apostolico.

menti Apostolici est in typorum & antyporum convenientia, quæ tanta est quæta immutabilitas & constantia illius, qui istos voluit esse typos istorum antyporum. At observandum convenientiam istam non esse in uno tertio univoce sumpto, sed in *xi* & habitudine unius ad alterum mutua, semper servata propria typi & antitypi differentia. Quod in uno ne quis putet necessum esse, ut is qui repræsentat filios carnis, sit ipse filius carnis eiusdem definitionis modo. Nunc ad singula. Probatio ex primo typo nititur his duobus Scripturæ locis; *In Isaac vocabitur tibi semen, & hoc tempore veniam & erit Sara filius*. Ex quibus ita concluditur præsupposita ista convenientia.

Isaac censetur in semine.

Isaac est typus omnium filiorum promissionis.

Ergo omnes filii promissionis censentur in semine.

Propositio est his verbis comprehensa; *In Isaac vocabitur tibi semen*. Assumptio partim istis, *Promissionis enim sermo est iste: Hoc tempore veniam & erit Sara filius*; Partim ista convenientia, de qua est dictum. Verum non tantum concluditur omnes filios promissionis censer in semine, sed & solos. Ista enim quæ de Isaaco dicuntur, ad exclusionem faciunt *Ismaelis*; quod significat Apostolus per adverbium particulam. *Sed* adjunctam membro superioribus negationibus opposito, *sed in Isaac vocabitur tibi semen*: unde ita concluditur,

Ismael non censetur in semine.

Ismael est typus omnium filiorum carnis.

Ergo nulli filii carnis censentur in semine.

Scio quidem in ista figura non concludi nisi particulariter, at firmitas conclusionis nititur convenientia quæ est inter typum & id quod typo adumbratur per immutabilem Dei voluntatem. Et scimus per necessitatem materiæ sæpe concludi, quod per formam syllogisticam concludi nequit. Hic multa nobis dicta sunt de congruenti mutua istius inter *Ismaelem & filios carnis, Isaacum & filios promissionis*, affectionis ratione: quo pacto per uriusque nativitatem commodo id significatum, quod Apostolus typo isto præfiguratum dicit. Sed non puto opus esse hic illa repetere, quia explicandæ sententiæ tantum, non confirmandæ serviunt, quæ nobis Apostolica autoritate est satis comprobata: nempe *filios carnis per Ismaelem, filios vero promissionis per Isaacum* significari.

Sequitur nunc alter typus ex familia *Isaaci* desumptus; quo Apostolus dicit idem quod priore, declaratam esse, quum dicit: *neque hic solum sed & Rebecca, &c.* Itaque ad eundem finem locus adductus eidem scopo convenienter est explicandus. Tria autem hic ordine consideranda. Primo circumstantiæ quædam huic typo peculiare, quæ multum ponderis Apostolicæ probationi adferunt; & quibus prævenit Apostolus, quidquid adversus typum priorem causæ suæ noxium, adferri à Iudæis posse prævidebat. Secundo verbum domini quod fuit ad *Rebeccam*, quod typica comprobatio continetur, illustratum ab alio loco posterioris prophetæ. Tertio explicatio quam Paulus

Fundamenta
prioris typi
vers. 7. & 9.

Conclusio ex
priori parte
typi prioris.

Conclusio ex
posteriori
parte typi
prioris.

De secundo
typo, locis quo
quibus nititur
vers. 10. 11.
12. 13.

Ad eius
posteriorum
intellectum
ista notanda.

Paulus *quod dicitur* a fine & scopo istius divini oraculi adfert. Quod ad *Primo circumstantia quoad illi pscularies* *primum*, poterant Iudæi adversus tyrum priorem objicere, non mirum esse, si *Ismaele* repudiato *Isaacus* esset a Deo in filium adoptatus: tum quia *Ismael* esset natus ex ancilla, *Isaac* ex libera, tum quia, antequam Deus id *Promissionis verbum Sara* annuntiaret, *Ismael* jam natus erat, & ea perpetrasse poterat, quæ illum indignum isto honore & felicitate facerent. Hisce occurrit Apostolus, & ad *primum* respondet, rem in *Esauo & Iacobo* aliter habere, qui ambo eodem patre & eadem matre, imo & eodem partu sint editi. Ad alterum: Illud *Rebecca* dictum, quum adhuc gemellos in utero gestaret, & propterea, *nondum natis pueris, quumque nihil boni vel mali fecisse poterant*, quo ille rejici, hic adoptari mereretur. Ita scilicet his circumstantiis Iudæis adimitur, quidquid pro se adversus priorem tyrum excipere poterant; se, nempe quum ex libera nati essent, & salutem suam per legem quærent, nullo modo in rejectorum numero posse recenseri.

Nunc ipsum oraculum considerandum, quod breviter ita habet: *Major serviet minori*: explicaturque *Malachia* loco, *Iacobum dilexi, Esauum odio habui*; idque ut confiter maioris servitatem conjunctam cum odio Dei, dominium vero minoris cum eiusdem amore. Sed hic repetendum, quod antea generatim dictum, *Esauum & Iacobum* non in se, sed ut *typos* considerari, itaque quæ istis tribuntur *antitypis*, seu potius rebus significatis esse accommodanda. Quare & antitypa considerata, antequam conclusio superiori similis ex hisce elici possit, ad refutationem sententiæ Iudæorum, & Apostolicæ con-

firmationem. Illa autem colligenda quænam sint, ex fine & scopo, quem Apostolus explanationis ergo addidit, his verbis: *ut propositum Dei secundum electionem ex vocante non ex operibus maneret*. Hoc est: Deus istis verbis (*major serviet minori*) *Rebecca* dictis, quum *nondum nati essent pueri, & propterea nihil boni malive fecissent*, nihil aliud significare voluit, quam se *propositum de justitia & salute* communicanda, apud se ab æterno statuisse, non quod omnes in universum *Abrahami* posterus complecteretur, sed quod esset *secundum electionem*, qua inter hos & illos discerneret, non simpliciter in *sua natura* integra aut corrupta consideratos, sed respectu *condicionis*, per quam *justitia & salus* esset applicanda: quemadmodum sequentibus verbis ostendit Apostolus; *ut id propositum secundum electionem, non ex operibus sed ex vocante maneret*; quibus verbis eadem antityporum descriptio continetur, quæ antea per *filios carnis & promissionis est proposita*; & hic quidem clarior: nam filii carnis & promissionis a sua singuli proprietate definiuntur hoc loco ab Apostolo, quod illi *sint ex operibus, hi vero ex fide* qua *vocanti Deo* paretur. Dicit igitur Apostolus, *Dei propositum* quod est *secundum electionem*, esse de *salvandis* iis, qui *vocanti Deo fidem* haberent, & in *Christum* crederent, non de iis qui *per operum* legis salutem essent quæsituri. Ex his jam adversus Iudæorum objectionem pro Apostoli dogmate de justificatione ex fide concludi potest hoc pacto: *Si verbum Dei & propositum sit secundum electionem, qua maiore repudiato minor assumitur, tum sequitur, etiamsi nonnulli ex Iudæis sint repudiati, illud verbum & propositum tamen non est irritum*;

Tertio *Prophetia* *quam* *Apostolus* *in* *sine* *&* *scopo* *istius* *divini* *oraculi* *adfert*

Primo *circum* *stantia* *quoad* *illi* *pscularies*

Secundo *ora* *culum* *ipsum* *ad* *Rebecca* *factum* *v. 12.* *eum* *ad* *tu* *9a* *ius* *confirma* *tione* *ex* *Ma* *lachia* *v. 13.*

irritum; imo potius, si id, quod est secundum electionem, propositum, omnes absque electione jam completi diceretur, irritum fieret. At hoc verbum & propositum est secundum electionem. Ergo etiamsi nulli ex Iudeis sint repudiati, tamen illud verbum & propositum propterea non excludit, imo potius ex stabilitur, quia natura eius est aliquos excludere, utpote quod sit secundum electionem, qua unus repudiatur alter assumitur. Sed huiusmodi indefinita probatio non sufficit huic negotio; ulterius enim probandum restat, illos ipsos hoc secundum electionem proposito excludi, quos exclusos & rejectos, ex dogmate Apostoli de justificatione per fidem, recte colligebant: nempe qui non ex fide in Christum, sed ex operibus legis iustitiam & salutem consequi sinderent. Hoc igitur addit Apostolus. Unde ita concluditur ad totam objectionem exhauriendam.

Si propositum secundum electionem manet ex vocante, non ex operibus; tum sequitur illos qui ex operibus legis sunt, & per legem iustitiam & salutem sectantur illo proposito non contineri: sed illos tantum qui Deo vocanti & promittenti per fidem parent.

At propositum secundum electionem manet ex vocante, non ex operibus.

Ergo isto proposito non continentur qui ex operibus legis sunt, sed tantum qui ex fide sunt Iesu Christi,

Propositio est per se plana ex

phrasi recte intellecta, quæ significat firmitatem propositi, quod est secundum electionem, pendere ex vocante non ex operibus: Ergo qui ex operibus legis sunt, iis non potest firmum & ratum esse hoc propositum, sed iis qui ex fide sunt. Ex hoc sensu videor mihi subolfacere, quid causæ fuerit, cur Deus conditionem fœderis gratia non in perfecta legis obedientia, ut ante, posuerit, sed in fide in Christum. Assumptio nititur dicto, Maior serviet minori, & convenientia typi & antitypi, quæ hæc est, antitypo convenire quod typo est præsignificatum. At typo Esau & Iacobi est præsignificatum: primo, Dei propositum esse secundum electionem, deinde id propositum manere ex vocante non ex operibus. Illud quidem, quia unus sit amatus alter exosus, unus alteri prelatas & præfectus, quod est signum propositi secundum electionem; hoc, quia major Esau sit exosus, & subiectus, minor vero Iacob amatus & præfectus, quod est signum propositum id non esse ex operibus firmum sed ex vocante: hoc est, Deum amare illos qui fide in Christum iustitiam & salutem quarunt; odisse vero illos qui eadem ex operibus legis sectantur. Unde sequitur, isto proposito non contineri, qui ex operibus legis sunt, sed tantum qui sunt ex fide Iesu Christi. Et per consequens Iudæorum illos rejectos esse qui legis iustitiam sectantur, illos electos & amatos qui fide in Christum iustitiæ communionem quærebant. Itaque tantum abest ut dogma de iustitia ex fide evertatur verbo fœderis & proposito divino; ut isto unico stabilatur. Hic etiam multis explicui quo pacto per Esavum majorem significarentur Iudæi, qui zelo legis per illam quærebant iustitiam & vitam: per

Explicatio istius argumenti cum interfecta levi consideratione loci ex Malachia adducti v. 13.

Argumentum resuratum oblatio nis Iudeorum contra dogma Apostoli de justificatione per fidem & non per opera, ex sine & scopo oraculi ad Rebeccam facti.

Iacobum vero minorem illi, qui fide in Christum eadem sectarentur. At non opus illa hic inculcare, sufficit Apostolici auctoritas ita typos istos explicantis, & breviter ex convenientia typi & antitypi seu significati per typum ita concludentis.

Esaü maior est servituti fratris addictus à Deo & illi exosus.

Esaü maior est typus omnium illorum qui ex operibus legis salutem & iustitiam sectantur.

Ergo omnes illi qui ex operibus legis salutem sectantur, sunt servituti addicti, & Deo exosi.

E T

Jacob minor obtinuit dominium in fratrem & est Deo amatus.

Jacob minor est typus omnium qui ex gratia vocationis per fidem iustitiam sectantur.

Ergo qui ex gratia vocationis per fidem iustitiam sectantur, obtinent dominium & Deo sunt amati.

Propositio utraque est his verbis comprehensa: Maior serviet minori; & Iacob dilexi, Esaü odio habui. Assumptio continetur istis; ut propositum Dei secundum electionem non ex operibus sed ex vocante maneret: nititurque autoritate Apostoli typos istos ita explicantis.

Hinc apparet, quætionem non tantum fuisse de nonnullis reiectis &

nonnullis assumptis, sed de reiectis & assumptis talibus, id est certa qualitate notatis. Et propterea Apostolus hic non agit de decreto Iesu proposito divino, quo uni sunt electi alii reprobari, simpliciter in sua natura sive integra sive corrupta considerati: sed de tali proposito, quod includit electorum & reprobatorum descriptionem istam, quæ hic aperte in ipso proposito ab Apostolo est annotata: in qua re consistit controversia inter *Bezas* eiusque sectatores, qui illud mordicus defendunt, & *te*, qui huiusmodi propositum salutis inculcas, quo qualitates istæ salvandorum & damnandorum continentur.

Sed inquit illi, verum quidem esse, *Imaëlem & Esaum, Isaacum & Iacobum* typice considerari, hoc est quatenus illi gerunt imaginem filiorum carnis, & eorum qui sunt ex operibus legis; Hi vero filiorum promissionis & qui sunt ex fide: sed interea ipsos eisdem pro te quoque ad istos pertinere, quorum typum gerunt, idque ex æterno Dei proposito, quo statuit Isaacum & Iacobum filios facere promissionis, & fide in Christum donare, *Imaëlem vero & Esaum* in carnali naturitate relinquere.

Alius enim conscendendum dicunt & querendum; cur unus sit filius carnis, alius promissionis, cur unus in Christum credat, alius non, sed ex operibus legis salutem querat. Respondeo. Ex hoc loco probari non posse istos qui typos gerunt ad ipsa antitypa pertinere: & si forte *Imaël & Esaü* pertineant ad filios carnis ita descriptos; tamen, id eos esse ex proposito aliquo divino, hoc loco non docetur. Hoc enim proposito de filii carnis & promissionis statuitur aliquid, at isto quod illi volunt,

bucisque sunt dicta, non est hoc loco de decreto quo uni electi simpliciter, alii reprobari, sed quo electi fideles, reiecti infideles.

Anne illi qui hic ut typi proponuntur, eorum etiam numero accesserunt sint quodammodo gerunt.

Confirmatio dogmatis Apostolici argumento d. Ho à typo patrum Esaü fratris in servitutiem addicti & Deo exosi; partimque Iacobi domini, naturi suavi, & Deo dilecti.

concluditur & in qua

statuitur de hominibus, quod hi filii carnis, illi promissionis sint futuri: quod propterea unum cum hoc esse nequit; mutato quippe subiecto huius in attributum istius, de cuius subiecto adæquato inter ipsos nondum convenit istius sententiæ Coryphæos. Et quia quæstio, cur alii credant alii non, eandem obtinet subiecti & attributi mutationem: dico illam ab Apostolo hic non pertractari, neque vel tantillum ad eius propositum facere. Alios itaque Scripturæ locos consulant, & videant an ex illis suum illud decretum stabilire possint. Sufficit nobis hic propositum describi quo *justitia & salus nostra ex gratia constant in sese, & quo deusdem in nobis possumus esse certiores. Propositum autem hoc est quod Deus statuit, postquam prior conditio fœderi legali addita non esset præstita, & homo per lapsum in præstandi impotentiam incidisset; fœdus gratia per Christum nobiscum inire, & ex gratia conditionem prioris fœderis in fidem in Christum transferre; quo in illum credentes idem obtineremus, quod antea non nisi per obedientiam legis plenariam à nobis ipsis præstitam fuisset consecuti. Hoc propositum nititur salutis nostræ firmitas, ut apparet, & simul in nobis eius certitudo. Hoc enim Enthymemate illam concludimus, *Ego sum fidelis, vel ego credo in Christum; ergo ero saluus, vel ergo sum electus.* Cuius firmamentum est in hac propositione: *Quotquot credunt in Christum, illos facit Deus ab æterno inmutabiliter salvare;* quibus verbis propositi istius summa continetur. Si autem quis quærat cur Deus *Ismaelem & Esau* voluerit esse *typos filiorum carnis, Isaacum vero & Iacobum filiorum promissionis:* Respon-*

Proposito quod hic de se: ibitur nisi novum fœdus nostram salutem & certitudinem de salute.

spondeo: quia decuit significationis ergo & convenientiæ inter *typum & autotypum* respectu prioris typi, illum qui ex ancilla & vi carnali natus esset, *typum esse filiorum carnis: illum qui ex libera & vi promissionis, ubi caro jam esset effæta, typum esse filiorum promissionis: respectu vero posterioris typi, illum qui prior esset natus gerere signam filiorum carnis, & qui posterior, filiorum promissionis.* Ratio erit manifesta consideranti *typorum & antityporum convenientiam.* At ultra quæret quis, cur Deus *Ismaelem ex ancilla & vi carnali: Esauum priorum; Isaacum vero ex libera & vi promissionis, Iacobum posteriorem nasci voluerit?* Respondeo eandem fore quæstionem si *Isaacus & Iacobus loco Ismaelis & Esau* ponantur. Sed in hoc plena est Dei libertas, nulla proprietatum divinarum aut voluntatis patefactæ necessitate circumscripta: quam an divinæ naturæ proprietates & patefacta voluntas Deo concedant in isto proposito faciendo, quod adversarii tui urgent, illi viderint.

Nunc ad aliam objectionem veniamus, quæ est huiusmodi: *Quid ergo dicemus? Num iniustitia est apud Deum? Quid quærat, sive quid obijciatur manifestum est: at non aequè quod sit illud antecens, unde hæc obiectio deducatur. Nonnulli hoc ponunt: Si Deus nullo operum respectu *Ismaelem & Esau* odio habeat, & ex numero filiorum excludat, *Isaacum vero & Iacobum diligat, filiorumque loco habeat; an non est iniustus? Iniustitia autem speciem habere videtur paribus paria non tribuere.* Sane, si Apostolus istos in sese; non ut *typos saluum* (ut dictum) considerasset, huiusmodi esset occasio istius objectionis.*

Obiectio secunda primo patet Iudæorum, Deum hoc pacto fieri iniustum prioris parte vers. 14.

Nam certum est ex antecedentibus occasionem objectionis esse natam. At illud non fuit antecedens Apostoli, sed hoc; *Deus verbo fœderis & proposito quod est secundum electionem, solus illos complexus est qui essent filii promissionis qui in Christum crederent, exclusis filiis carnis & qui legis iustitiam sectabantur.* Vnde sequebatur Iudeorum illos esse reiectos qui studio legalis iustitiae in Christum non credebant, & præterea illos ex Gentibus esse assumptos in fœdus, qui fide in Christum iustitiae & salutis communionem quaerebant. Alterutrum igitur est antecedens istius objectionis, nimirum hoc: Si Deus filios carnis odit & a fœdere excludit, filios vero promissionis amat in semine fœdere comprehenso censet. & qui talem ex puro suo proposito nulla habita operum ratione; tunc sequitur illum esse iniustum: aut istud: Si Deus Iudeos reiecit & Gentes in illorum locum assumit, tunc est iniustus. Sed in idem pene recidunt hæc duo. At ego puto prioris hic habitam potissimum esse rationem. Ratio autem iniustitiae Deum arguendi ex isto proposito hæc videbatur sufficiens. Quod huiusmodi decretum ex mero voluntatis beneplacito absque ulla meriti ratione apud se statuisset. Sed Apostoli responsum inspiciamus. Primo negat consequentiam; deinde reddit rationem negationis. Negat consequentiam quia dicit: *Absit.* Hoc est, nullo modo hoc in cogitationem nobis venire debet, ullam in Deo esse iniustitiam, qui in se iustus, imo ipsa iustitia existens, nihil agit, ac ne agere quidem potest, nisi eundem cum ista sua natura congruit solidissimè. Ratio negata consequentia est bipartita. Altera ducitur à libertate misericordiae divinæ. Altera à

stratione. Quæ a misericordia à libertate ducitur, comprehenditur his verbis: *Mos dicit; Miserebor cuius miserus fuero, & commiserabor quem commiseratus fuero.* Quibus verbis hæc inest sententia ex idiotismo Hebræorum; In voluntatis meæ arbitrio & libertate positum est miserebor cuius volo: ut & conclusio indicat; itaque miserebor cuius vult. Quo pacto a hoc responsum faciat ad consequentiam istius destructionem vox *Misericordia* declarat, quæ totum refutationis momentum in se est complexa. Unica enim sufficiens causa Deo ob istud propositum iniustitiam impingendi hæc erat: Quod Deus creationis propositum, quo iustitiam & vitam posuerat in obedientia legis, condemnationem vero & mortem in eiusdem legis, transgressione, absque iniustitia irritum facere non posset; præsertim cumque ut aliud propositum faceret, quo illos, qui per legem ad iustitiam & vitam conarentur pervenire, a iustitia & vita excluderet, alios vero qui id non facerent, sed tantum crederent in Christum, iustitia & vita participes faceret. Hanc iniustitiæ causam solum a Deo aufert *misericordia* nomen hic usurpatum, quod quia præsupponit miseriam & ideo peccatum: eo ipso indicat propositi mutationem non esse factam ulla Dei culpa, sed quia eius conditio per transgressionem legis violata erat, & per hanc impotentia illam præstandi homini allata. Hinc videmus ipso hominum vitio fœdus illud in creatione initum factum irritum, & eo ipso Deum liberum ab obligatione potuisse aut hominem punire pro meritis, aut aliud propositum apud se inire. Quod ut hominis bono fieret, oportuit

Prior à
liberato
misericordia
divina v. 15.

Ex quo Antec
cedens Obre-
tio illa reu-
ra de illa
videatur.

Responso
Apostoli per
negotium
consequentia,
positum
parte v. 13.
& per addu-
ctam rationem
negationis,
verf. seqq.

Ratio negata
consequentia
est bipartita.

*miseri*cordiam intervenire, quæ peccatum remitteret, & eam porro conditionem exigeret quæ ipsius *miseri*cordia beneficio præstare posset. Huiusmodi, inquit Apostolus, propositum Deus apud se fecit, & quidem ex mera *miseri*cordia, cui liberum est statuere (*justitia* tamen moderante) quorum *velit misereri*, & quorum *misereri nolit*; quosnam *velit justitia & vita* participes fieri, quos ab iisdem excludi. Unde sequitur Deum ob istiusmodi decretum & propositum secundum electionem, quo filius carnis à scedere exclusis filios promissionis assumere statuit, quodque ex vocante non ex operibus firmum esse voluit, iniustitiæ argui non posse; quia sola *miseri*cordia motus huiusmodi decretum apud se statuerit. Effet itaque iniustus Deus, si alicui *justitiam & vitam* adimeret aut addiceret contra fœderis in creatione initi conditionem: at quum ob conditionem violatam & præstandi impotentiam, aut *miseri*cordiæ fuerit, fœdus gratiæ cum homine pacifici, aut rigoris, hominem absque spe veniæ punire; apparet Deo in istoc fœdere non minus, imo multo magis fuisse liberum, conditiones quas visum esset ponere, quam in fœdere creationis. Et per consequens non magis hic quam ibi iniustitia coargui posse. Sed tota res hoc syllogismo compræhendi potest.

Si propositum Dei secundum electionem, de filiis carnis rejiciendis, sensendis autem in semine filiis promissionis, causam habet solam Dei misericordiam & commiserationem; tum sequitur

Deum ob id nullo modo iniustitia argui posse.

At propositi istius causa est una Dei misericordia.

Ergo Deum ob id iniustitiæ argui non potest.

Hunc esse sensum Apostolicæ responsionis patet ex confectario responsionis subnexo: Nempe igitur non est eius qui velit, neque eius qui currat, sed *miserentis Dei*, subaudi, *propositum secundum electionem*, quod tantumdem valet, atque id quod antea dixit: *propositum secundum electionem manet ex vocante, non ex operibus*: & sili promissionis censentur in semine filiis carnis exclusis. Quum enim *miseri*cordiæ Dei voluntas & cursus hominis opponitur; certum est istum significare conatum & cursum, quo homo absque *miseri*cordia Dei *justitiam & salutem* consequitur se sperat. Talis est autem conatus & cursus eorum qui per legis opera *justitiam & salutem* sectantur. Quumque *miseri*cordia vicissim voluntati & cursui opponitur, constat id *justitiæ & vitæ consequendæ medium* isto *miseri*cordia proposito ordinatum, quod *miseri*cordiæ est maximè affine, nempe, *fides in Christum mediatorum*.

Altera ratio negationis consequentia est à justa potentia & gloriæ divine illustratione; per eos, quorum visum est non misereri: quæ proposita quidem est in particulari Pharaonis exemplo; at ipsa in se sua natura est constantissima & semper sui similis. Compræhenditur his verbis; Dicit enim Scriptura Pharaoni: Ad hoc excitavi te, ut in te ostenderem potentiam meam, & nunc annuntiatur nomen meum in universa terra. Ex quo loco Apostolus ad istam obie-

Quæ confirmatur confectario ab Apostolo subnexo vers. 15.

Altera à libera & iusta potentia gloriæ diuinæ illustratione vers. 17.

objectionis partem, quia Deus iniustitia arguebatur, quod filios carnis ex proposito secundum electionem rejiceret atque odio haberet; ita respondet:

Si liberum Deo est, ad justam suae potentiae declarationem nominisque sui illustrationem, Pharaonem excitare, indurare, punire; tum Deo non potest, iniustitia attribui, quod proposito secundum electionem decernat in filiorum carnis iusta induratione & poena potentiam suam & gloriam illustrare.

At illud Deo liberum est; ut apparet ex hoc loco,

Ergo & posterius: & propterea ob id non potest iniustitia accusari.

Connexio propositionis certa est & firma. Nam aut Deo nunquam erit liberum potentiam & nominis sui gloriam in alicuius iusta punitione illustrare, aut etiam liberum illi erit proposito aliquo decernere, in quorum iusta condemnatione suam potentiam & nominis gloriam velit declarare. Et sane, nihil est aliud Deo adimere jus & potestatem decretum quod est secundum electionem faciendi, quam nolle illum suam potentiam & nominis sui gloriam in aliquorum iusta induratione & punitione ostendere. Coniuncta enim haec sunt, punire aliquem, & eundem poenae obnoxium decernere. Nulli enim poena iuste infligi potest, nisi cui eadem iusto proposito & decreto fuerit destinata: & si cui poena iuste infligi potest, eidem potest eadem poe-

na proposito & decreto aliquo iuste destinari. Quomodo autem liberum Deo fuerit Pharaonem excitare, indurare &c. postea in refutatione sequentis objectionis generatim demonstrabitur. Hunc esse totius responsionis Apostolicae sensum, apparet ex conclusione toti responsioni sub-iuncta: ergo quorum vult misereri & quos vult indurare. Ex ista enim conclusione tota obiectio Iudaeorum refutatur soludissimè, hoc pacto.

Si Deus potest misereri quorum vult, & indurare quos vult, tum etiam liberum illi est propositum secundum electionem facere, quo filiorum promissionis statuat misereri, filios vero carnis indurare & punire.

At Deus potest misereri quorum vult & indurare quos vult. Ergo liberum illi est decretum secundum electionem facere quo filiorum promissionis statuat misereri, filios vero carnis indurare & punire.

Et per consequens, si hoc faciat, quod illi liberum est; non potest iniustitia ullo suo merito accusari.

Ita Dei iustitia in isto proposito secundum electionem ab Apostolo firmissimis scripturae ipsius Moisaicae testimoniis est adserta, & comprobata.

Sequitur nunc alia Iudaeorum obiectio, nata ex posteriore parte conclusionis proxime antecedentis: in cuius refutatione magnam sese putant

Conclusio totius huius responsionis vers. 18.

Huius ad vindictam Dei iustitiam contra Iudaeorum obiectio nem adoptata.

Alia obiectio Iudaeorum qua accusantur instans & conantur.

probare Deum
per Apostoli-
cum dogma
factum in iustis
dicitur ex pro-
pria parte
conclusionis
præcedentis
vers. 19.

Explicatio
illius.

suæ causæ habere firmamentum qui
absolutum illud Dei de aliis simpliciter
salvandis, aliis damnandis decreto ur-
gent. Quo nomine & nobis dili-
genter tum objectio tum eius refu-
tatio erit examinanda, ne forte præ-
negligentia id velut inivisum præte-
reamus, quod illis *Herulea est clava*
ad omnia objectionum monstra de-
bellandum, vel potius, *Alexandri Ma-
gni gladius* ad quemvis nodum insolu-
bilem discendum. Objectio autem
est huiusmodi. *Quid ergo adhuc suc-
cesserit?* Ratio additur: *Nam voluntati
eius quis resistit? Quæ interrogatio-
nis forma* proposita ita resolventur:
*Ergo non potest merito succedere: quia
voluntati ipsius nemo potest resistere.* Ex-
plebitur objectio per antecedentis,
unde id consequens deducitur, adje-
ctionem: *Deus quos vult indurat: Ergo
non potest merito succedere induratis.*
Ratio coherentiæ; *Quia nemo potest
eius voluntati resistere.* Hinc huius-
modi existit connexum: *Si Dei vo-
luntati nemo potest resistere, tum non po-
test iure succedere illis quos ista voluntate
indurat.* Convertatur hoc connexum
in simplex sive categoricum
enuntiatum. *Deus non potest iure suc-
cedere omnipotente ipsius voluntate induratis.*
Hæc est objectio, ista nunc
quas vires habet: examinetur; ut
isto examine constet quo pacto re-
futari possit, & via ad commodam
refutationem præstruatur. *Duo itaque
ista consideranda. Vnum, Deus non
potest iure succedere induratis.* Alterum;
*Quia voluntate sua omnipotente, cui ne-
quit resisti, eos induravit.* Prioris exa-
men consistit in quæstionis huius
tractatione: *Quinam sint illi quibus
Deus iure possit irasci, Alterius exa-
men in tractatione huius: An & quo-
modo illi qui omnipotenti Dei voluntate*

Quibusnam
Deus iure
possit irasci.

indurantur, ex illorum numero sint exem-
pti, quibus Deus iure potest succedere.
Prior quæstio absolvetur, si explicetur,
quid sit illud ob quod Deus merito
possit succedere, id est, quæ
causa iræ divinæ propria. Propria
autem causa iræ divinæ, & id ob
quod Deus iure potest alicui suc-
cedere, est peccatum. Peccatum autem
est transgressio legis, intellige justæ; ni-
si enim Lex iusta sit, Lex non est,
nec propterea eius transgressio pec-
catum. Ut a. Lex iusta sit has duas
conditiones necessario requirit: ut
sit lata ab illo qui iubendi habeat po-
testatem: ut sit lata illi qui præstan-
di habeat potestatem vel potius po-
tentiam; non tantum *divinam*, sed
& *humanam*: hoc est, huiusmodi ha-
beat potentiam quæ nullo interve-
niente decreto impediatur, quominus
id quod potest, ipso actu præ-
ster. Unde apparet, peccatum esse le-
gis transgressionem voluntariam, quam
quia violare potuerit peccator (de
ipso actu loquor) sua culpa admiserit.
Ob huiusmodi peccatum, &
huiusmodi peccatori iure Deus po-
test succedere. Hac autem condi-
tione sublata, iure Deus homini ob
peccatum succedere non potest;
imo nec iste peccatum committere.
Hoc illorum causa dico, qui putant
Deum merito irasci posse legis trans-
gressoribus, etiamsi ipso actu, ob
decretum interveniens, illam præ-
stare non potuerint; sed falluntur
multum. Huiusmodi enim actio
quæ est inevitabilis ob decreti alicuius
determinationem, peccati nomen
non meretur. Hæc ego certis-
sima esse non dubito, & quando
opus erit probabuntur. Hinc itaque
constat, quibus Deus iure possit suc-
cedere. Iam videamus an & quo-
modo

Descriptio
peccati quod
solum iusta
ira divina
causa.

An Deus iis
inretrafit non
possit qui vo-
luntate ipsius
omnipotente
induratur.

modo illi qui omnipotente Dei voluntate indurantur, ex eorum numero eximantur: hoc est; An voluntas Dei omnipotens indurans tollat causam justæ accusationis, querimoniarum, & iræ. At præmittamus quid sit id, *voluntati Dei quis resistit?* Hic voluntati Dei tribuitur omnipotentia omnia in universum sibi subicere potens, & re ipsa subiciens quando eam voluntas comitatur, & illa voluntatem. Omnipotentia autem voluntatem Dei quovis modo consideratam non comitatur. Nam vult Deus legem suam præstari ab omnibus, quod non fit. Nec tamen propterea duæ in Deo sunt voluntates sibi invicem contrariæ, quarum altera velit legem suam ab omnibus præstari, altera velit non præstari: sic enim non mirum legem à multis non præstari, quum hæc voluntas omnipotentia armata impediatur quominus illa fiat. Quopactò autem fieri possit ut istæ voluntates sibi contrariæ non sint, quum explicare conantur nonnulli, dicunt Dei voluntatem dupliciter considerari; ut est *oculta*, & ut est *revelata*. *Revelatam* esse de iis quæ Deus grata habeat & ingrata; *occultam* de iis quæ simpliciter & absolute velit fieri vel non fieri: & bene convenire quod unam eandemque actionem fieri velit *revelata voluntate*, & *oculta voluntate* velit non fieri, cum diverso modo velit. Sed an *oculta voluntas* in Deo statui possit, qua simpliciter velit fieri vel non fieri, quod *revelata* vult non fieri vel fieri, disputari potest. Alii dicunt *voluntatem* Dei esse *beneplicis* vel *signi*, quod in idem recidit. Sed an non *beneplicens* Dei voluntas verbo ut *signo* est significata? Alii *voluntatem*

Voluntatem
divinam
quovis modo
consideratam
vult esse comi-
tatam omnipo-
tentia.

Dei aliam esse *efficacem*, aliam *inefficacem*. Sed hoc idem est cum attributo, alii resistitur, alii resisti nequit. Et mirum in quos sese Labyrinthos involvant, vel imperitia vel præiudicio, vel utroque potius excæcati. Sed recte considerantibus una eademque apparebit Dei voluntas in sese, objectis tantum distincta. Quid enim? *annon voluntas est appetitus liber cum ratione, vel eius saltem specie, extensus ad faciendum vel habendum?* Et ita in Deo. (Licet enim nobis non-*stris* vocibus tenebrosiss illa delineare quæ sunt in clarissima ista luce) vult enim *facere*, & vult *habere*. Illa vult aliquid à se, hac vult aliquid à nobis: illa vult aliquid à se fieri & advocat omnipotentiam, quæ nunquam non illam comitatur. Hac aliquid vult a nobis fieri per justitiam, cuius exemplar a nobis tradit suam legem. Ceterum quod vult a nobis, hoc necessum est, ut nobis manifestet, imo & præcipiat, quod id, quod a nobis vult, obtineat. Quod vero vult a se fieri, sive quod vult *facere*, non semper nobis aperit, sed aliquando duntaxat, prout *gloriam suam* & *saluti nostræ* conducere iudicat.

Nobilissima
voluntas Dei
distinctio, in
eam quæ ipse
vult aliquid
facere, &
qua vult
aliquid à no-
bis fieri vel
haberi.

Sed quæris an hic agatur de voluntate aliqua Dei *oculta*, & equidem tuum iudicium adjungis, non agi de illa. Intellexisti jam meam mentem de *oculta voluntate*. Et ego tecum sentio hic non agi de *oculta voluntate*, quomocumque illa sumatur. Sed dicant illi quid hic occultum sit. Anne Deo *resisti non posse*, quominus *induret*, quem *vult indurare*? At hoc apertum est hoc ipso dicto. An vero quinam illi sint quos Deus vult indurare? neque hoc. Nihil enim planius in Scriptura, quam *pccatores in peccatis*
adver-

Non agitur
de voluntate
a signis Dei
occulis.

adversus Dei patientiam, eos ad repulsiōem invitantis, *perseverantes*, esse illos quos Deus vult indurare. Sed non constat quinam sint illi peccatores; Et hoc est occultum. Verum hoc est, sed quid hoc ad voluntatem ut illa dicatur occulta? Potius hic Dei scientia diceretur nobis occulta. At ex pluribus talibus peccatoribus vult Deus hunc indurare, illum non, & hoc est occultum quemnam velit præ cæteris. Non disputo jam de isto: Sed dico istud hoc loco non agitari. Itaque quum, quod hic objectum statuitur voluntatis nobis occultum, hoc loco non pertractetur, ne hic ullo modo de occulta voluntate agitur. Sed redeo ad propositum, *Ista omnipotens voluntas tollit causam justæ iræ*, si per eam homo ad peccandum moveatur, & ista vi, cui resistere non possit; ideoque per illam voluntatem existenter *indurati* ex eorum numero quibus Deus justè potest irasci, si illi, id, ob quod indurantur, fecerint ista omnipotente voluntate moti, cui resistere nemo potest. Non loquor hic de coactione. *Deus enim cogere non potest, nec voluntas cogi*: sed sufficit ista vis motionis divinæ ad hominem excusandum & iræ Dei justæ eximendum, quam consequitur inevitabilis id, ad quod movetur, præstandi necessitas. Si vero homo id, quod indurationem meretur, libera voluntate commiserit, culpæ subicitur & dignus ira est, etiam si ita voluntate, cui resisti nequit, induretur. Obistens enim & libere, voluntati in verbo patefactæ, cui resisti potest, incidit in illam necessitate decreti divini, etiam in verbo patefacti, cui resisti non potest, & ita fit voluntas Dei de illo, à quo vo-

luntas Dei facta non est. Ex his puto facile solutionem confici posse ad istam objectionem.

Sed Apostoli responsum præ manibus sumamus, & ea diligentia quam rei gravitas & difficultas merentur, pro nostro tamen modulo. Initio autem præsupponendum Apostolum non quæsisse effugia, quum objectionem ipsam refellere non posset, neque rem difficultatibus involvisse, ut objicientem difficultate rei perterritum coereret & cohiberet: sed aptissimè & solidissimè objectionem totam refutasse. Et ausim dicere nullam in tota scriptura objectionem sufficientius esse refutatam. At semper obversetur oculis ipsa obiectio cum omnibus suis fundamentis, contracta in compendium, ut velut uno momento inspicere possit: hoc pacto: *An Deus merito possit succedere voluntate ipsius irresistibilis induratis?* Liceat compendiosæ significantiæ causa istam vocem usurpare. *Responsum* autem Apostoli est duplex. Vnum *objurgatorium* de objicientis & objectionis indignitate: *Alterum refutatorium* ad rem ipsam obiectam. *Objurgatorium* habet tres partes. *Objurgationem*, eius *rationem*, & *rationis comprobationem*. *Objurgatio* est sub forma interrogationis proposita, his verbis: *Imo vero, o homo tu quis es qui ex adverso respondas Deo?* Id est, *Considera o homo, quis sis, & quis Deus sit & intelliges indignum esse te Deo isto modo respondere*. Et certe doctrinam istam insignem ita calumniari, ut per istam homine omni culpa exempto, Deo injustus iræ furor impingeretur; nihil aliud erat quam Deo velut in faciem resistere, & in os illi adversari. Vnde non mirum Apostolum indignitate rei commotum statuisse

*Responsum
Apostoli ad
superiorem
objectionem.*

Quod duplex.

*Primum Ob-
jurgatorium
vers. 20. con-
stant. 3. par-
tibus:*

1. Objurgatio.

2. Eius ratio
ne ducta à
comparationi

statuisse acriter reprehendere ita ob-
jicientem. Ratio est à comparatione
hominis & Dei, similique indigna
responsatione accommodata comparationi.
Vt enim tria sunt ista pro-
positione contenta, *Homo responsans,*
Deus cui responsatur, & ipsa responsio:
ita ratio istius propositionis ad tria
ista respicit, his verbis: *Num dicet*
figmentum factori, cur me sic fecisti? Hic
Homo figmento, Deus factori, responsatio
ista huic, *(cur me fecisti?)* comparatur.
Qua comparatione rationem reddit
Apostolus, cur homini, ut figmento,
non decet Deo, ut factori ita responsa-
re: ac si diceret: *Quemadmodum non*
licet figmento factori suo dicere, cur me sic
fecisti? Ita quoque tibi o Homo non licet
Deo istoc modo respondere. Tu enim ni-
hil es aliud quam pulvis & vermis
terræ, figmentum Dei; Deus autem
est ille qui te finxit & formavit. At
hic videndum quæ sit redditio ad
responsationem istam in figmento
repræhensam; ubi tamen prius ter-
tiam partem, id est, *confirmationem ra-*
tionis inspexerimus. Illa autem sum-
pta est à *jure & potestate*, sive compa-
ratione *juris & potestatis* quam singulus
habet in lucrum, ad *ius & potestatem*
quam Deus habet in *suum figmentum*,
vel potius in *id, ex quo fingit figmentum.*
Im & *potestas figuli* facit ad compro-
bandam *indignitatem istius objectionis,*
& propterea ad illam refutandam.

Comparatio autem facit ad demon-
strandum, idem quoque Deo licere in
suum, quod figulo in suum. Quod ad
primum, ita concluditur. Si *figulus*
habet potestatem ex eadem massa faciendi
vas ad decus & ad dedecus; cum non licet
figmento dicere factori cur me sic fecisti? At
figulus habet illam potestatem. Ergo &c.
Quod ad secundum: Si *figulus* habet
istam potestatem in lucrum, tum & Deus

habet eandem in homines, vel potius in id
unde homines facturus & formaturus esset.
At prius. Ergo & posterius. Et propte-
rea non licet homini Deo dicere, cur me
sic fecisti? vel istud objicere, cuius cau-
sa Apostolus objicientem repræhen-
dit & objurgat. Hæc de dispositio-
ne & summa responsionis objurga-
torix; ubi etiam commostratum
quo pacto illa facere potest ad obje-
ctionis ipsius refutationem, si nempe
facta fuerit additio comparationi
conveniens. Nunc de applicatione
istorum comparatorum recta & legitima
agendum: Quæ tota constabit ex-
plicatione *juris & potestatis Dei in ho-*
minem, vel jam conditum, vel conden-
dum. Primum autem de applicatione
comparati in ratione usurpati: num dicet
figmentum factori, cur me sic fecisti? Red-
ditio istius erit, secundum compa-
rationem, vel in uno tertio, hoc pa-
cto: ita non licet homini isto modo re-
spondere Deo quo tu facis ista objectione.
Vt sit, necesse est istam objectio-
nem hominis cum hac figmenti
congruere. Illa autem erat: Si tua
voluntate irresistibili hominem induras,
non est quod illi succensens; quæ, ad il-
lam figmenti conformata, ita habe-
bit: Cur me tua voluntate irresistibili
indurandum fecisti? ita ut illud (sic)
in redditione significet, *voluntate*
tua irresistibili indurandum. Quod hic
Beza dicit de mutabilitate conditio-
nis humanæ, id mihi minus videtur
scopo accommodatum. Et si con-
sideremus probationem à potestate
figuli, apparebit talem quandam
comparati istius applicationem esse
faciendam. Nam quid potestas ad-
dedecus vel decus condendi, habet
simile cum potestate mutabilem
condendi? multum autem habet
cum hac potestate condendi indu-
randum

De recta ap-
plicatione
prioris compa-
rati.

1. Rationis
confirmatione
nem ducta à
comparati
ref. 21.

De applica-
tione vel
redditione
posteriori
comparati
si sic sumpta

randum vel misericordia prosequendum. Sed videamus jam, quæ sit redditi istius comparati quod in probatione est usurpatum. Figulus habet potestatem in lutum, ex eadem massa fingendi aliud vas ad decus, aliud ad dedecus. Redditio stricte sumpta erit hæc: ita Deus habet potestatem ex eadem massa condendi alios homines ad decus, alios ad dedecus; vel, alios ad iram, alios ad misericordiam: accommodate ad id quod agitur, ut apparet ex sequentibus verbis: unde ita concluditur, Si Deus habet potestatem ex eadem humani generis massa condendi vas ad iram, & vas ad misericordiam; tum non potest homo iuste illi dicere, cur me tua voluntate irresistibili induratum, id est, vas ad iram condidisti? Adjungit autem de vasis ad decus & misericordiam, licet tantum quæstio sit de induratis; quia de potestate Dei agit quæ est in utrumque. Vides autem me iuxta sensum adversariorum rigidissime ista proposuisse, quia volo illis concedere quidquid ullo modo ad scopum Apostoli accommodari potest. At nunc videndum quo pacto ista intelligenda sint, quæ Deo hisce applicationibus attribuitur: Quod, nempe, potestatem habebat ex massa humani generis condere vas ad decus & ad dedecus; hominem misericordia prosequendum, & irresistibili voluntate indurandum. Potestatis vox hic usurpata significat non potentiam sed ius & auctoritatem. Est enim ius non auctoritas. Non igitur hic agitur de absoluta potentia qua potest aliquid, sed de iure quo licet illi aliquid. Masse nomine Beza intelligit humanum genus novidum conditum, vel tum corruptum. Scimus Augustinum esse in alia sententia qui massam credigionis interpretatur: & si quis credare velit, ista Bezae probatio

Suo pacto
intelligenda
sunt qua Deo
hisce applica-
tionibus
tribuitur.

quam adfert, non sufficiet: nempe alioquin dicendum fuisse Apostolo, alia vas in dedecore isto relicta, alia ab hoc dedecore ad decus transata. Sed volo illi hoc concedere, massa nomine significari informem materiam. Nam simpliciter dicere Deum non habere potestatem ex massa una faciendi vas ad iram, & vas ad misericordiam; faciendi hominem irresistibili voluntate indurandum, & misericordia prosequendum, non videtur mihi satis tutum. Quum enim videamus Deum quotidie facere vasa misericordiarum & vasa iræ, & homines alios indurare, & aliorum misereri; sane apparet illum quod facit, ius faciendi habuisse. Sed addo eodem modo habuisse ius faciendi quo facit, & eandem ob causas statuisse facere, ob quas reipsa facit. Res autem per se esset plana, nisi involuta esset difficultatibus per præposteram explicandi rationem. Quam ego hic non refutabo, ne prolixior sim: non enim statui jam id facere, sed tantum monstrare hoc caput, quo velut fundamento nixam suam sententiam dicunt, illis non patrocinari. Conabor tamen aliquid lucis huic negotio adferre. Quum Deus dicitur facere vas iræ, vel misericordia, hominem indurare, vel eius misereri: tum necessario, tria nobis veniunt consideranda: duo explicite, unum implicite, quod inter duo illa vellet medium intervenire. Primo enim necesse est ut homo fiat & quidem vas: Deinde necesse est, ut, antequam vas iræ vel misericordia fiat, sit vas peccati, id est, peccator. Inde tertio ut vas iræ fiat vel misericordia. Iam videamus quod hic Dei opus sit. Primum est opus Dei quod hominem condit, ut sit, neque tantum sit, sed ut sit ad cer-

Homo qui
Deo condit
est vas ad
illustrationem
gloriae ipsius

ad cer-

ad certum finem, quod *vasis* nomine significatur, quod tantumdem valet atque *instrumentum*. Instrumentum autem est finis alicuius gratia, *Finem* hunc appellat Scriptura Dei *gloriam*. Condidit itaque Deus hominem ad gloriam suam, id est, non quo ipse gloriam acciperet ab homine, sed quo gloriam suam per hominem multo illustrius, quam per reliquas creaturas illustraret. *Gloria* autem Dei illustratur per patefactionem proprietatum ipsius naturalium, præsertim earum, quæ in secundo divinæ naturæ momento considerantur, ut sunt *bonitas, iustitia, sapientia, potentia*. Sunt aliæ ipsi essentia penitiores, simplicitas, infinitas, æternitas, immutabilitas, &c. Nunc considerandum, quarum proprietatum patefactione Dei gloria primitus fuerit illustranda. Dico *bonitatis, iustitiæ, sapientia, potentia*. *Bonitas enim est seipsum communicare: Iustitia, præscribere normam communicationis: sapientia, scire quomodo id deceat & possit fieri: potentia, posse se actu ipso communicare.* *Bonitas* itaque Deum impulit, non tantum ut alia, sed & hominem concederet, hoc est, ut seipsum nihilo per similitudinem ita communicaret, ut ex nihilo & ista communicatione id existeret, quod est *homo*. *Iustitia* præscripsit modum quo decebat illam communicationem fieri; nam est *bonitatis arbitratrix*, vel, ut Tertullianus inquit, *arbitratrix operum Dei*. *Sapientia* scivit, quo pacto decuerit Deum se, ad id quod esset *homo* faciendum, communicare, & quomodo Deus id potuerit. *Potentia* harum instrumentum, præsto fuit ad exsequendum. Potest enim Deus nihilo suam similitudinem communicare. Sed *homo* non fuit conditus, quin *vas*

fuerit istius *bonitatis, iustitiæ, sapientia, potentia*: & hoc pacto fuit *vas gloriæ illustratæ*. At videndum quo modo *vas* sit illustrandæ porro Dei gloriæ. Recte sane. Nam Deus hominem condidit non ut esset tantum id quod est conditus, sed ut ad perfectionem tenderet maiorem. Neque enim satisfactum putavit Deus suæ bonitatis, quod homini semel se communicasset, ut illius creator, sui autem ipsius glorificator: sed voluit ulterius se homini communicare, ut ipsum etiam homini glorificator; atque ut id posset, non tantum naturalibus sed & supernaturalibus donis illum instruxit. Verum *iustitia* normans & modulum præscripsit huius communicationis, scilicet, illam fieri non debere, nisi sub conditione, si homo imagini divinæ convenienter in obedientia mandatorum Dei viveret: & quia poterat e-vehi, poterat & deprimi; & nihil iustius quam ut deprimeretur, si abuteretur donis, quorum recto usu posset e-vehi ad summam dignitatem. fuit itaque homo illo respectu *vas illustrandæ iustæ Dei bonitatis & iræ*, per quod Deus declaret insignem suam bonitatem in eo beando, si iuste viveret, & severam suam iram in eo puniendo, si mandatum transgrediretur. Sic fecit Deus initio hominem & in eo reliquos homines *vasa illustrandæ iustæ bonitatis & iræ*, id est, apta ad id instrumenta: actu autem non fecit, nisi interveniente eo, quod secundo loco hic est considerandum. Ceterum homo in hoc statu, à Deo constitutus, mandatum transgrediendo, seipse fecit *vas malum* id est, peccatorem; nulla Dei ad hoc cooperatione concurrente, nisi quæ eius bonitatem, *iustitiam, sapientiam, imo & constantiam* in primæva creationis institutione

Homo quæ ex institutione destinationis ad maiorem perfectionem, vas est ultimum illustranda gloria dei etc.

Homo seipso peccando fecit vas malum.

Gloria Dei illustratur per patefactionem proprietatum eius. Quam proprietates Dei primo omnium suorum patefactione.

deceret: qua nihil deederet hominis libertati, aut liberi arbitrii actualis motus impediretur, ad hoc vel ad illud impelleretur. *Homo vero in hoc statu existens, cum omnibus posteris, quos Deus statuerat ex eius sanguine ordinario modo producere, dignus erat, cui Deus ipso meritis iram redderet & pœnam: hoc est, quem vas ira re ipsa faceret. Sed hoc non est passa eadem illa bonitas, (quam mihi matricem misericordiæ hoc loco appellare liceat) quin nec ipsa Dei iustitia, bonitatis, & misericordia arbitraria. Sciebat quidem sapientia Dei causam istam, id est, peccato deberi pœnam: & iustitia volebat causæ reddi, quod ipsi debebatur: sed & scivit illa bonitati quid amplius deberi, & voluit ista, pro sua natura, bonitati quoque reddi quod ipsius erat: nempe summam sui ipsius demonstrationem, sui que promotionem in misericordiam, quæ est bonitatis affectus in miseros, & propterea mille meritos. Decuit enim bonitatem Dei, se communicare, non tantum non existentibus, & nihil meritis existentibus, & bene meritis (siquidem mandatum præstitissent) sed & male meritis & legis transgressoribus: ut & daret non habenti, & redderet imo adhiberet habenti, & parceret abutenti, tam victrix adversus peccatum per remissionem, quam de nihilo triumphatrix per creationem. Invenit itaque, sapientia modum, quo redleretur causæ quod meruit, & bonitati quod decuit nempe Iesum Christum Mediatorem, cui causa ista generis humani imponeretur apud tribunal iustitiæ perferenda & peragenda, quo ita homo esset *va bonitatis & iustitiæ suæ non & excellentissimi non modo illustrandæ. Cæterum hic quoque iustitia se interposuit memor sui officii, & demon-**

stravit communicationem istam bonitatis per misericordiam, non magis decere fieri absque conditione in hoc statu quam in priore: sed æquum esse ut conditio statuatur secundum quam bonum illud ex misericordia communicetur, vel non communicetur; imo contrarium malum inferatur. Atque hinc statutum alios homines facere vasa ira & alios misericordia, id est, apta ad iram vel misericordiam: misericordie, qui præstarent conditionem; ira, qui illam transgredere vult, nec transgredi desisterent: idque irrevocabiliter & necessario, adeo ut qui conditionem essent transgressi, persistentes in transgressionem, vasa iræ fierent ipso actu, & qui præstitissent eandem, fierent ipso actu vasa misericordiæ; quæ tamen eadem misericordia vim tribuit præstandi eo modo, quo decet misericordiam iustitia temperatam eam dare, Breviter: Deus facit hominem vas: Homo se facit vas malum, sive peccatorem, Deus decernit hominem facere secundum conditiones sibi placitas vas ira vel misericordie, quod & re ipsa facit, quando conditio est aut præstita, aut pervicaciter neglecta. Hinc apparet quis sit verus sensus eorum quæ hic ab Apostolo adferuntur; nempe: Deum ex informi materia potestatem habere faciendi homines, & de iisdem puro suæ voluntatis arbitrio & placito decretum statuendi certis conditionibus sancitum, secundum quas alios vasa ad decus, alios vasa ad decus faciat; & propterea hominem justam causam non habere ex postulandum cum Deo, quod se fecerit irresistibili voluntate indurandum; quum inter voluntatis statutum & ipsam indurationem interveniat obstinatio in peccatis: ob quam Deus vult secundum idem voluntatis placi-

Quomodo homines vasa mala sive peccatores facti, alij vasa misericordie, alij sunt iuxta rationem fœderis novi.

Sensus eorum qua vers. 21. ab Apostolo dicitur.

placitum hominem voluntate irrefistibili indurare. Si quis simpliciter dicat Deum habere potestatem faciendi hominem vas ad decus & iram, ille Deo maximam injuriam faciet & aperta Scripturæ contradicet. Quare nec ipse *Beza* id audeat simpliciter dicere, sed ista intelligenda esse de decreto, quod non exequatur nisi postquam homo peccator factus se ira dignum fecerit. Sed ille executionem ita decreto subjungit, ut proximam executionis causam ab ipso decreto suspendit, quod tandumdem valet, atque si simpliciter dicat: Deum stultuisse aliquos homines facere vasa ad decus, aliquos vasa ad dedecus; alios vasa iræ, alios vasa misericordiarum; & ut hoc possit, facere omnes primum peccatores, ut postea alios per justitiam re ipsa faciat vasa iræ & dedecoris, alios per misericordiam vasa misericordiarum & honoris. Quidquid autem absurdum est ista comparatione ab Apostolo allata per finistram interpretationem possit deduci, solo discrimine, quod est inter homines & vasa figuli recte intellecto potest præveniri. Hæc autem ira mihi tractata sunt, non quasi nulla alia esse possit istius comparationis redditio, sed ut illis ipsis, cum quibus hic nobis negotium, suam redditionem concedens, monstrarem etiam illam recte juxta analogiam fidei intellectam, huiusmodi proposito, quale hinc concludere volunt, non patrocinari, imo cum altero illo, quale tu describis, optime consentire. At quid si dicam, & quidem pro meo jure, non illam esse redditionem quam illi Apostoli verbis affingunt, sed istam quam Apostolus ipse sequentibus duobus versibus adducit. Si vero volens Deum,

&c. & hac ratione istam potestatis figuli in luteum descriptionem faceretur ad oburgationis rationem confirmantem, cum ad objectionem ipsam refutandam: Quæ ipsa quoque sunt affinitia; Nam commonstrare objectionis iniquitatem, est illam aliquo modo refutare, ut & in superioribus videmus. Nec video quare commode hæc redditio accommodari isti propositioni non possit: Quemadmodum enim figulus habet potestatem in luteum, ut ex eadem massa faciat aliud vas ad decus, aliud ad dedecus: ita Deus habet potestatem, & quidem multo aequiorem vasa iræ ad interitum coagmentata lenitate sua perferre, & vasa misericordiarum preparare ad gloriam. Quæ æquitas illustratur à finibus quos Deus sibi habet utrinque propositos. Sed dicit quis, ista non habere inter se convenientiam, facere vas ad dedecus, & lenitate sua perferre vasa iræ jam ad interitum, id est, dedecus coagmentata; sed hoc potius illi convenire, coagmentare vasa iræ ad interitum: ut preparare vasa misericordiarum ad gloriam, isti convenit, facere vas ad decus. Sed quis Apostolo præscribit modum applicationis ad comparationem? an non licet illi paritatem divine potestatis commonstrare in eo quod Deus re ipsa facit circa vasa iræ & misericordiarum: licet minus sit quam quod figulus facit circa vasa dedecoris, ut hac ratione vis argumenti sit fortior à minori ad majus, quam à pari ad pariter comparatum? Deest autem aliquid isti Apostolicæ applicationi, & liquet id huiusmodi esse: An id faciendi non habebit potestatem? vel, an propterea non poterit merito succensere induratis? At nunc denique videamus quam insigniter hiæc verbis, quomodo-cunque illa sumantur, (sive pro

Alia & potestior comparatio in applicatione sua redditiois, & ex ipso textu desumpta.

Exceptio contra illam.

Responsio.

Hactenus oburgatorium responsum; sequitur vasa obiectiois refutatorium.

Verendum tilige ut discrimen quod est inter homines & vasa figuli.

redditione comparationis sive pro
 fe simpliciter) objectio ista refute-
 tur. Dixi autem & etiamnum dico,
 nullam mihi tota Scriptura objectio-
 nem videri firmius refutatam, nullam-
 que responsum sufficientem exhan-
 are omnes sua objectionis difficultates. Ob-
 jectio autem habebat hæc tria. Ante-
 cedens: Deus quos vult indurat. Conse-
 quens, quod erat objectum: Ergo non
 potest merito succensere induratis. Conse-
 quentia probationem ab adjuncto vol-
 untatis divinæ: Quia voluntati Dei
 resisti nequit. Antecedens & ratio
 consequentiæ connectantur: Quos
 vult Deus indurare voluntate irresistibili,
 additur consequens, illis non potest
 merito succensere. Simplicia in ista
 objectione continentur quatuor:
 Ira divina, indurati, voluntas irresistibili-
 lis, merito vel immerito: quod quartum
 malim modum dici vel compositio-
 nis per affirmationem, vel divisionis
 per negationem. Affectio inter hæc ab
 objiciente proponitur huiusmodi;
 Ira divina est adjunctum, quo versatur
 Deus circa induratos, qui propterea
 sunt objectum iræ, & hic etiam causa:
 ut sæpe objecta rationem habent
 causæ non ipsorum adjunctorum in
 se, sed quatenus circa objecta versan-
 tur, id est, non quatenus sunt actu
 primo, sed secundo. Indurati & vol-
 untas irresistibilis ponuntur ut causa
 & effectum. Induratio est effectum volun-
 tatis Dei irresistibilis. Iam quæritur an
 ista postea affectione inter indurationem
 & voluntatem irresistibilem, eadem sit
 affectio inter iram divinam & induratos:
 hoc est; an Deus irasci possit ita indura-
 tis, quod significatur per vocem me-
 rito vel immerito. His ita explicatis
 applicetur Apostoli responso. Pri-
 mo declarat Apostolus istam affectio-
 nem inter iram Dei & induratos non

esse, sed potius universam. Non enim objectum ira divina sunt indurati, neque induratio ira causa, sed potius ira divina causa indurationis; Et Deus actu indurationis versatur circa eos quibus iratus iam est, hoc est, qui ipso actu iam sunt vasa iræ. Quod Apostolus significat his verbis, vasa iræ ad interitum coagmentata indurat Deus. Est itaque in illis non tantum fallacia à causa non causa, subjecto non subiecto; sed & in verso causæ & effecti, subiecti & adjuncti, quare refutatio istius partis est firmissima. Tantum abest ut Deus non possit succensere induratis, ut contra non induret nisi iam sua culpa iustissima iræ divinæ vasa factos. Docet autem Scriptura tota indurationem esse effectum & signum iræ divinæ. Vnde stulta est quæstio, an Deus possit succensere induratis, quum querendum fuerat; an Deus possit indurare eos quibus succenset. Deinde responderet Apostolus ad affectionem inter indurationem & voluntatem irresistibilem, his verbis: perculit ira vasa multa lenitate: quibus modum indurationis significat esse per patientiam & mansuetudinem, non omnipotentem voluntatis, cui resisti nequit, actionem. Itaque & hic est fallacia causæ non causæ. At inquiet aliquis, annon decretum quo ita-
 tuit Deus indurare vasa iræ, est voluntatis cui resisti nequit? Ita sane. At aliud est, Deum omnipotentis voluntatis actu uti ad indurationem efficiendam, & aliud ista voluntate statuisse, se vasa iræ induraturum. Nam isto pacto voluntas tribuitur decreto indurationis, non actui: inter quæ differentia tanta est, ut Deus possit voluntate irresistibili decretum facere de vasis iræ per patientiam & lenitatem suam indurandis.

quod 3. parti-
 bus absolutius
 Prima.

Secunda.

Repetitur &
 explicatè
 proponitur
 obiectio.

Applicatur
 ad Apostoli
 responsum.

Si quis regebat *indurationem* tamen certo certius esse *secuturam* per istam patientiam; propter illud decretum quoniam non tantum statuit uti patientia, sed illa uti ad *indurationem*: & hoc *aquipollere* omnipotenti actui voluntatis cui resisti nequit. Nego ista *aquipollere*: sed ad negationis rationem multa pertinent, quæ longum esset hic adferre: quare responsione superfedebor; quia id obiectum non obest proposito. Concedamus enim *vi omnipotentis voluntatis indurari vasa ira*, an hoc, *justitia ira* divina vel tantillum a timet, quum ipsi meriti sint *indurationem*, in Dei autem arbitrio sit peccenam infligere, quo ipsi visum est modo? Tertia responsionis pars est de *aguitate* istius actus divini, quem Apostolus nunc explicat, sumpta à fine. Quidenim, an non æquum ut Deus *iram suam & potentiam* aliquando demonstrat? Æquissimum. Adversus quos autem, si non adversus *vasa ira ad interitum coagmentata*, qua Deus pertulit multa lenitate? Aut adversus huiusmodi æquum est ut Deus declaret suam *potentiam & iram*, aut nunquam illi id liberum erit: & sic incassum Deus *potentia* sit armatus & *ira*, utpote quas exercere nunquam poterit, quibuscunque etiam: modis irritatus. Hinc apparet amplius, quid hic ab Apostolo præstitum esse, quam necessaria refutatio istius objectionis postulabat. Quidquid enim ad *ira* divina, adversus *induratos* non excusationem tantum, sed & defensionem, imo præconium adduci poterat, hic allatum est: & ita descripti illi in quos Deus *iram & potentiam* suam vult ostendere, ut omnes simul, *ira* divina justas causas in se complectantur. Non enim irascitur iis, nisi *ira* vasis

jam existentibus; neque quum merito suo ad interitum sint coagmentati, *iram suam* in illorum exitium statim *iure suo exsequitur*, sed *diu magna lenitate & patientia* illos tolerat, ad poenitentiam invitans, & respicientiam expectans: at ubi corde duro & respiscere nescio istam Dei patientiam & lenitatem contemnunt, non mirum quod nec ipsa *miserericordissima* Dei bonitas ab ira illatione se possit temperare, ne sibi ubique *ius suum summum à justitia* reddi postulans, illi locum nullum concedere velle videatur. Brevius autem responsionem proponemus, si ad singulas syllogismi obiectivi partes illam accommodemus. Syllogismus autem talis erat: Qui voluntate sua irresistibili indurat, ille potest merito succensere induratis. At Deus voluntate irresistibili indurat. Ergo non potest merito succensere induratis. Ad propositionem respondet Apostolus per negationem: tum quia simpliciter sit falsa, meriti enim sunt indurationem illi quos Deus indurat, & liberum est Deo illam meritis infligere, quocumque ipsi visum est modo: tum quia falsa *ira causa allegatur induratio*, quum illi jam sint *vasa ira* antequam indurentur, & ira sit causa indurationis. Corrigatur ergo propositio hoc pacto: Qui voluntate sua irresistibili indurat eos, qui propterea quod *vasa ira sunt*, meruerunt indurationem, ille potest merito istis induratis porro succensere. Ad minorem respondet perpositionem alterius modi indurationis, quod tollitur iste modus in minore assumptus: *pervere enim multa lenitate vasa ira ad interitum coagmentata*: Et cur Deo imputandum si illi hinc indurentur pro sua malitia? Corrigatur etiam minor: At Deus patientia & lenitate utens erga *vasa ira*, illa indurat.

Tertia.

Contrasta ad
objectionem in
Syllogismo
redactam
responsio.

Ad maiorem

Ad minorem

Vade

Vnde & major ulterius corrigenda venit, per *suppositionem* huius modi *indurationis*, qui eius veritatem & æquitatem multum commendabit. Hinc jam sequitur *conclusionem* esse falsam: cuius contraria ex facta antecedentium correctione necessario sequitur, & est verissima, non tantum propter veritatem antecedentem, sed & propter *justum finem* divine *indurationis*, qui est *illustratio* & *ostensio* ira & *potentia* Dei. Quod ad phrasin istam attinet, *ira vasa esse ad interitum coagmentata*, ex præcedentibus facile potest intelligi. Quæ de *vasis misericordia* addidit, dictum qua id occasione fecerit Apostolus: Et quia de illis non est quæstio, latiori explicationi supersebo.

Atque ita quidem mihi common-

strasse videor, Hunc Apostolici locum confirmanda isti sententia non servire, quam multi huius capituli fundamento nixam esse arbitrantur. Res vero ipsas hoc capite comprehensas prolixius tractare visum non fuit, quia alias id commodius fiet; quando eas non ut huius vel illius loci autoritate suffultas, sed per se considerabimus.

*Hac mihi Paulino si quis male
consona fini*

*Monstret, ab hoc sensu ab-
sistere promptus ero.*

*At si quis fidei monstret male con-
sona, culpam*

*Noscere, & errorem tollere
promptus ero.*

Aphorismi aliquot

Summam huius tractatus ordine complectentes.

Quomodo verbo Dei & iustis animo notionibus doctrina de Prædestinatione & gratia Dei recte superstruatur. Fol. 634.

Axioma hoc. Deum semper iustum esse, licet homines non intelligant quomodo iustus sit; caute usurpandum esse. ibid.

Quomodo accipiendum sit, cum Deus dicitur non pendere à causis ullis secundis. fol. 635

Ordinandi verbum quomodo accipiendum sit in materia de providentia ibid.

Permittere aliquid certi finis gratia an idem sit cum otiose spectare quid fiat aut quid futurum sit. ibid.

Quomodo intelligendum sit; qua mutentur, quoad certam & fixam omnes cir-

cumstantias non sine immutabili ipsius decreto mutari. fol. 636.

Indicia quidem omnia Dei reverenter honoranda esse, sed simul certissime consistere debere quod iudicia Dei sint, quæ esse ipsius dicuntur. ibid.

Quomodo Deus concurrat cum causis secundis ad opus aliquod producendum. fol. 637.

Quomodo accipiendum nihil mali caveri posse nisi Deo impediente. ibid.

An ex eventu quocunque rei recte concludatur, Deum aliquid voluisse. ibid.

Quomodo verum sit hominem non facere bonum meriam quod ex gratia facere possit, nisi Deus in illo efficiat ut faciat si eum effecit ut possit facere si velit. ibid.

Quo-

Quoniam tandem modo Deus toti mundo
& rebus omnibus à se creatis praesideat,
omniaque & singula administret &
gubernet. ibid.

An praedestinatio recte definiatur vel de-
scribatur, quod sit consilium Dei de ho-
minis ultimo sine vel statu extra tem-
poralem hanc vel animalem vitam. fol. 639.

Quomodo recte accipiendum, praedestina-
tionis ultimum finem statui declara-
tionem gloriae Dei in illius partim mi-
sericordia partim iustitia. ibid.

Deum in omni opere suo propositam sibi
habere gloriam suam: eam autem esse
perfectionis suae manifestationem. f. 640

Quibus modis Deus solet gloriam suam
manifestare: quarum nempe proprietatum
essentialium explicatione; accurate
& copiose expenditur. ibid.

An Deus recte dicatur decrevisse ut homo
laberetur & illud decretum ad finem seu
terminum produxisse. fol. 643.

An creatio & lapsus hominum recte sta-
tuantur commune medium esse consilio
praedestinationis substratum. ibid.

An praedestinationis aeternae recte subiciatur
homo condendus. fol. 644. & 655.

An creatio hominis recte definiatur for-
matio esse hominis è nihilo, integri ad
imaginem Dei, mutabilis tamen; &
animali vita praediti. fol. 644.

Quomodo homo conditus sit mutabilis.
ibid.

Quomodo permissio lapsus in Deo sese ha-
beat. ibid.

An permissio sit cessatio ab actu illumina-
tionis & inclinationis ad obediendum
sibi. fol. 645.

Quomodo permissio sit Dei praescientis &
volentis. ibid.

Cause propter quas Deus peccatum permi-
sit. ibid.

An si Deus peccatum non permitteret,

bonum universi impeditur. fol. 646.
An lapsus Adams recte dicatur felix cul-
pa. ibid.

Lapsus permissio & lapsus permissus an re-
cte differre dicantur. fol. 647.

Quomodo simul verum esse possit, lapsum
permissi à Deo & non evenire nisi vo-
lente Deo. ibid.

Distinctio vulgo recepta inter lapsum &
eventum lapsus expenditur. ibid.

Distinctio voluntatis in voluntatem signi
& beneplaciti, revelatam & occultam
expenditur. fol. 648. & 668.

Distinctio inter lapsum qua peccatum est
& qua medium est illustranda gloria
divina expenditur. fol. 648.

Quot modis aliquis Deum peccati aucto-
rem facere possit. fol. 650.

Quod Deus eligendo & reprobando circa
homines ut peccatores consideratos ver-
satus sit. ibid.

Definitio electionis Perkinsiano excutitur
& corrigitur. ibid.

Quomodo Christus se habeat in electione.
fol. 651. & 657.

Electionis objectum fideles sunt. fol. 651.

Decretum quo Deus statuit fideles iustifi-
care & in filios adoptare videri aliud
esse ab eo decreto quo Deus statuit;
nonnullis fidem dare, aliis vero eandem
negare. ibid.

Utrum actus mentis divina duplex; prior
de sine alter de mediis ad finem, recte
appellentur decretum & executio de-
creti. ibid.

An Rom. 9. 11. propositum aeternum Dei
& electio distinguantur ab Apostolo:
Item, utrum electio quaedam preceden-
tia ponatur ante propositum damnandi
& salutem conferendi. fol. 652.

Locus ad Rom. 9. 11. expenditur. ibid.

Item locus ad Rom. 8. 29. ibid.

Quod Deus neminem pro suo praediligere
& amare possit, nisi eum in Christum
credi-

- creditorum praeuenerit atque ut credentem in Christum intuitus sit. fol. 653.
- An ex eo quod qui praedestinati, praedestinentur ut iusti fiant, etiam praedestinentur ut credant. fol. 654.
- Prior actus decreti electionis expenditur. ibid.
- Qualiter obiectum in decreto electionis considerari debeat. fol. 655.
- Quomodo verum sit electionem ex mera Dei voluntate proficisci citra ullum mali in creaturis intuitum. fol. 656.
- Actus secundus decreti electionis expenditur. fol. 657.
- Quomodo in electione Christus in considerationem veniat. ibid.
- Quomodo praedestinationem destinatio Mediatoris ingrediatur. fol. 658.
- Definitio Mediatoris an recte à Perkinsio descripta sit. ibid.
- De universalitate promissionis & oblationis Christi. fol. 659.
- An mandatum credendi sit generalius promissione. ibid.
- An promissio sit solum electorum. f. 661.
- An electi impij in promissionibus universalibus recte sibi invicem opponantur. ibid.
- An Ministrorum verbi officium recte circumscriptatur sola hortatione ad penitentiam. ibid.
- An quos Deus novit non converfuros se, eos tamen ad respicientiam hortetur, hoc sibi ut inexcuſabiles fiant. ibid.
- An Deus externa Euangelij praedicatione ad fidem & poenitentiam hortetur nonnullos, quibus certo decreto statuit fidem & poenitentiam non dare. fol. 663.
- An Deus certo decreto statuerit reprobis fidem & poenitentiam non dare. f. 665.
- Quomodo fides & poenitentia infundantur. ibid.
- An mandatum Dei quo fidem & poenitentiam mandat cum eisdem decreto pugnare possit. fol. 667.
- Examinatur quod dicitur Deus in mandatis & promissionibus non omne id dicere quod decrevit, sed voluntatem suam tantum ex parte proponere. fol. 668.
- Examinatur quod dicitur Deus in quibusdam conversionem tantum velle quod approbationem, cohortationem & media. ibid.
- Distinctio voluntatis in reuelatam & arcanam excutitur. ibid.
- Exhibitio Mediatoris prout ea à Perkinsio descripta est, accurate expenditur. fol. 670.
- Sententia Perkinsii expenditur de virtute pretij siue salutis à Christo Mediatore persoluti. fol. 671.
- Vtrum Christus pro omnibus mortuus sit, an vero pro electis & praedestinitis tantum. fol. 672. & 735.
- Objectiones solvuntur quae concludunt Christum non esse mortuum pro omnibus & non esse Mediatorem omnium. fol. 672. & seqq.
- Quomodo intelligendum, decretum electionis & causam esse & principium omnium in hominibus salutarium donorum & operum. fol. 679.
- Definitio Perkinsiana reprobationis prior expenditur. ibid.
- Quod reprobatio tantummodo circa peccatores versetur. fol. 681.
- An sicuti peccatum est meritoria causa reprobationis, inde iustitia sit meritoria causa electionis. ibid.
- Quod decreti & executionis una eademque causa sit. fol. 682.
- Gratia supernaturalis bifariam dicitur. ibid.
- Vtrum ex praerogatione aut negatione gratiae siue qua peccatum vitari nequit, dici possit peccatum existere. ibid.
- Definitio Perkinsiana reprobationis altera ad exa-

ad examen vocatur. *ibid.*
 An permissio recte subordinetur reprobationis decreto. *fol. 683.*
 De reprobationis actu primo: scilicet, de proposito Dei deserendi quosdam homines & suam iustitiam in iis declarandi. *ibid.*
 An à Deo deseratur quisquam alius quam peccator. *ibid.*
 An Deus recte dicatur deserere non posse nisi peccatorem. *fol. 684.*
 An Deus de luto iure facere possit, quidquid actu omnipotentia sua de eo facere potest. *ibid.*
 Quid sibi velit, vas ad iram facere. *ibid.*
 Quidnam omnino Massa significare possit. *ibid.*
 An propter verba Rom. 9. Non ex operibus, &c. recte à Prædestinatione omnis peccati respectus excludatur. *fol. 685.*
 De reprobationis actu secundo: scilicet, de ordinatione ad pœnam eaque simplice. *ibid. & comparata. fol. 686.*
 An si Deus omnes à se desertos perderet & damnaret, iniustus tamen non esset. *ibid.*
 De comparata reprobationis causa *fol. 687.*
 De desertione eiusque definitione. *ibid.*
 Examinatur prima criminationis veritas, qua dicitur doceri à Perkinsio certos homines eosque paucos eligi. *fol. 689.*
 Examinatur secunda criminationis veritas, qua dicitur, Deum secundum sententiam Perkinsii ordinasse homines ad inferorum ignem & creasse ut perderet. *ibid.*
 Responsio Perkinsii contra criminationem secundam examinatur. *fol. 691.*
 An unum sint & ab eadem causa permissio lapsus, & permissio qua Deus permittit ut aliquis à beatitudine finaliter excidat. *ibid.*
 Quomodo reprobatio quoad propositum

deserendi &c. absoluta sit. *ibid.*
 Quomodo peccatum sit desertione & permissione Dei posterius. *ibid.*
 Patrum loca quedam examinantur quæ Perkinsius producit pro sententia suæ probatione. *ibid.*
 Quomodo reprobatio quoad propositum damnandi cum respectu ad peccatum sit. *fol. 692.*
 Peccandi necessitas & inevitabilitas, à peccato & pœna excusat. *ibid.*
 An recte dicatur hominem respectu sui, libere, respectu vero decreti divini necessario peccare. *ibid.*
 An recte Deus dicatur libere esse bonus. *ibid.*
 Quod contrarium sit iustitia divina punire non peccatorem. *fol. 693.*
 An quidquid iustum est, eo ipso iustum sit quia Deus illud velit. *ibid.*
 Examinatur tertia criminationis veritas, qua dicitur stoicam prædestinationem & stoicam fatum à Perkinsio induci; quasi ex necessario & energetico decreto omnia dicat fieri. *fol. 694.*
 Lapsus Adami quomodo permissio à Perkinsio subternatur. *ibid.*
 Permissio Perkinsiana in energeticum decretum incidit tandem. *ibid.*
 Distinctio quadam expenditur, qua dicitur aliud esse velle rem aliquam per se: & aliud esse, rem velle quoad eventum. *fol. 695.*
 Quomodo intelligendum sit Deum velle non impedire peccatum. *ibid.*
 An quia Deus vult permissionem suam, ideo quoque recte dicitur, velle etiam eventum peccati. *fol. 696.*
 Permissio qualis causa sit. *ibid.*
 Locus Act. 2. 23. expenditur, hunc definitio consilio & præscientia Dei deditum, &c. *ibid.*
 Item locus Act. 4. vers. 28. coacti sunt ut

- facerent quocumque manus tua & con-
 silium tuum praedixit ut fierent. *ibid.*
 Actionem non dicitur utriusque solis sine. f. 677
 Lapsus a lani quomodo à Deo ordinatus
 sit. *fol. 698.*
 Locus I. Pet. 3. 17. expenditur: melius
 est ut bene agentes sita velit Dei vo-
 luntas, male affi amini quam male
 agentes. *ibid.*
 Locus I. Sam. 15. expenditur, ubi dici-
 tur Deus praecipisse Semia ut Davidi
 malediceret. *ibid.*
 Quomodo Deus velit & non velit impedi-
 re peccatum *fol. 699.*
 Cur Deus permittat malum. *f. 702.*
 An peccatum apud Deum decentem ha-
 beat rationem boni. *ibid.*
 Calvini & Beza in hoc argumento dicta
 quaedam partim commode accipienda
 aut simpliciter quaedam eorum falsa
 sunt. *fol. 704.*
 Quomodo peccata se se habeant respectu de-
 creti. *fol. 705.*
 Locus Ephes. I. 11. expenditur, Deus om-
 nia operatur secundum beneplacitum
 voluntatis suae. *ibid.*
 An ex doctrina Perkinsij sequatur, quod
 Deus inclinet ad peccatum & inducet
 positivè. *fol. 706.*
 De triplice actione providentiae in actibus
 hominum, ex Suida. *ibid.*
 An decretum Dei praecedaneum nullam
 veram necessitatem rebus decretis inse-
 rat, expenditur. *fol. 708.*
 Distinctiones variae necessitatis expendun-
 tur. *ibid.*
 An idem propter respectum diversitatem
 recte contingens simul & liberum dica-
 tur. *fol. 710.*
 Libertas & necessitas opponuntur. *ibid.*
 Liberam & spontaneam distingui debent.
ibid.
 An Adam libere simul & necessario lapsus
 esse dici possit. *ibid.*
 Quomodo intelligendum quod praedestinati
 necessario salventur & reprobi necessa-
 rio damnentur. *fol. 711.*
 Veram necessitatem recte dicatur ex praescien-
 tia sequi. *ibid.*
 Verum ex permissione. *fol. 712.*
 Quanta pugna sit libertatis & necessita-
 tis *fol. 713.*
 De permissione ampla quaedam pertracta-
 tio. *ibid.*
 Permissio in genere definitur: itemque per-
 missio Dei in specie. *fol. 714.*
 Permissio speciei. *ibid.* una, qua vo-
 luntati creaturae altera, qua potentia
 eius aliquid permittitur. *fol. 716.*
 Duplex impeditio, una qua potentia crea-
 turae. *fol. 715.*
 altera qua voluntas creaturae impedi-
 tur. *ibid.*
 Quot modis potentia creaturae impediatur.
ibid.
 Quomodo potentia creaturae aliquid per-
 mittatur. *ibid.*
 Quot modis creaturae voluntas impedia-
 tur. *ibid.*
 Quomodo voluntati creaturae aliquid per-
 mittatur. *fol. 718.*
 De permissione peccati simulque de illius im-
 peditio. *fol. 720.*
 Peccati aliquot distributiones adferuntur
 & propositae tractationi accommodan-
 tur. *fol. 721.*
 Exempla impediti partim actus partim
 peccati. *fol. 722.*
 Exempla permisi partim actus partim pec-
 cati. *ibid.*
 Causae permissionis inquiruntur. *fol. 726.*
 An actus aliquis recte dicatur peccatum,
 poena peccati, simulque causa alterius
 peccati esse. *fol. 728.*
 Quo tamè sensu id sic vulgo dicatur. *ibid.*
 Expenditur similitudo ab equo claudicante
 desumpta. *fol. 730.*
 Eff.

Efficientia actuum qui sine peccato à creatura perpetrari non possunt, hæcenus Deo adscribenda est, ne neque libertati creatura per illam quippiam derogetur, neque Deo culpa aliqua peccati adscribatur. fol. 731.

De causa actus vel mediata vel immediata est. ibid. ubi simul explicatur influxus Dei quo insluit una cum creatura in ipsum actum. ibid.

De duplici libertate hominis quoad exercitium & quoad specificationem actionis. fol. 733.

Examinatur quarta criminationis veritas, qua dicitur doceri à Perkinsio maximam partem humani generis destitui Christo & omni salvari gratia. f. 734

Dura est que Perkinsus concedit à se doceri. ibid.

Pro quibus omnino Christus mortuus sit. fol. 735.

Probatur vero pro omnibus universe hominibus mortuus esse. ibid.

Resutantur ordine argumenta aliquot, quibus probare conatur Perkinsus Christum esse mortuum pro omnibus. fol. 736.

Responsiones Perkinsii ad argumenta illa expenduntur, quibus probatur Christum pro omnibus mortuum esse. fol. 738. sunt autem hæc quatuor.

Expenditur locus. 1. Timoth. 2. Deus vult omnes homines salvos fieri. ibid.

Expenditur distinctio voluntatis in antecedentem & consequentem. fol. 740.

Voluntas antecedens & consequens quid. fol. 741.

De voluntate conditionali. fol. 742.

Vtrum recte dicatur non esse in Deo talis voluntas, qua voluerit omnes angelos salvos fieri. fol. 743.

Fundamenta illius distinctionis inspicuntur qua voluntas in antecedentem &

consequentem distinguitur: fol. 744.

De gratia amplitudine. fol. 747.

Non recte imaginem Dei consistentem in iustitia & sanctitate, à supernaturali gratia excludi. ibid.

Examinatur sententia quorundam aliorum de predestinatione. fol. 748.

Ostenditur autem quod ea non satis fideliter ex mente eorum proposita sit. f. 749.

Declaratur quod multa que Perkinsio videntur errata esse non sint errata. ibid.

Electioem & reprobationem non universalem sed particularem esse. ibid.

Quod ultimus consiliorum Dei finis circa hominem sit. fol. 750.

An voluntas Dei ab homine pendeat. ibid.

An homo seipsum eligat & reprobat. f. 752.

An Deus non sit celebrandus si homines etiam gratia communis ope benedictionem amplecterentur. ibid.

Præscientia Dei quatenus determinationem voluntas in eodem ipso Deo præcedat & quatenus determinationem voluntatis sequatur. fol. 752.

An recte dicatur Deus permittere malum habita ratione conjuncti boni. fol. 753.

De redemptionis universalitate. ibid.

De gratia salutifera universalitate. ibid.

De faciente quod in se est, &c. fol. 754.

Gratia efficax que sit, declaratur. fol. 755.

Responsiones Perkinsii ad argumenta pro gratia universalitate allata examinantur. ibid.

Conciliantur inter se hæc: omnibus Adami posteris & singulis hominibus promissionem factam esse de semine mulieris, &c. & tamen solos Iudeos populum Dei fuisse. ibid.

An fides sit electorum sive ex electionis dono. fol. 756.

Vtrum fides vera & salutifera totaliter vel finaliter excidere possit. fol. 757.

Expenditur locus Math. 16. porta inferi non prevalebant &c. fol. 758.

- Quod Perkinsius dicitur, unde sit quod fides non peccat, id examini subiicitur. fol. 760.
- An expediat inculcari quod fides excidere non possit. ibid.
- Distinctio fidelium quadruplex Perkinsii expenditur. ibid.
- Distinctio gratia in primam & secundam adfertur. fol. 761.
- An fideles à prima gratia, id est, à favore Dei quo illos in Christo complectitur, excidere possint. ibid.
- Loca Scripturae expenduntur qua videntur dicere, quod fideles à fide descere non possint. fol. 762.
- Gratia remissionis peccatorum an amitti possit: & an fieri non possit ut vere fideles graviter lapsi non respiscant f. 763
- Utrum fides secundum habitum amitti possit. ibid.
- An renati pleno voluntatis consensu unquam peccent. fol. 764.
- An homo irrogenitus totus caro sit. ibid.
- De quinque gradibus tentationis. fol. 765.
- Remissio conscientia peccati aggravat. ib.
- An renatus in eodem actu peccet & non peccet. fol. 766.
- An in eodem actu minus peccet regenitus quam irrogenitus. ibid.
- Quod semper in potestate liberi arbitrii maneat gratiam datam rejicere & subsequenter repudiare. fol. 768.
- Distinctio gratia in sufficientem & efficacem saluatur. fol. 769.
- Objectionum pro gratia sufficiente refutationes examinantur. fol. 771.
- Expenditur locus Esai. 5. 4. Quid potui facere vinea mea, &c. ibid.
- Quomodo Deo tribuatur expectatio. ibid.
- An Deus fructus possit postulare ab iis qui gratia horum necessaria destituuntur. fol. 772.
- An cum talibus, si fructus non ferant, possit exposulare. fol. 773
- Locus Matth. 23. 37. quoties volui congregare vos, &c. expenditur. ibid.
- Locus 7. Act. semper resistitis spiritui sancti, expenditur. fol. 774.
- Locus Apocalyps. 3. ego sto ad ostium, &c. expenditur. fol. 775.
- An Pelagianum sit, hominem nolendo posse gratia resistere. ibid.
- Cur Deus non revelaverit Christum omnibus hominibus & singulis. fol. 776.
- Utrum Deus promissionem de Messia & redemptione per Christum ulli hominum absconderit citra interventum culpa alicuius à parte ipsorum. fol. 777.
- Quod omnes homines vocatione aliqua vocantur. ibid.
- Conceditur Perkinsio, quod praescientia fidei in Christum & infidelitatis privative, non sit regula secundum quam ordinavit Deus praedestinationem suam: nam aliquos per solam legem damnari. ibid.

Ex Analyfi.

- Verus status quaestionis in capite 9. epistola ad Rom proponitur. fol. 779.
- Quinam Apostolo sint filii carnis & filii promissionis 781. & seqq. item. 783.
- Ismael & Isaac, Esau & Iacob ut typi considerantur fol. 781.
- Qua in re consistat controversia quoad hunc locum inter D. Beza'm & D. Gellium Suecanum. fol. 785.
- Utrum Ismael & Esau, Isaac & Iacob ut typi propositi, eorum etiam numero accensendi sint quorum typi gerunt. ibid.
- Quo syllogismo concludatur saluti in nobis certitudo. fol. 786.
- Utrum Deus absque iniustitia saecus legale irritum facere potuerit. fol. 787.
- Quibusnam Deus iure irasci possit. fol. 790.
- Actio inevitabilis ob decreti alicuius deter-

determinationem, peccati nomen non meretur.	ibid.	lustrationem gloriæ ipsius.	ibid.
An Deus iure irasci possit illis qui voluntate ipsius omnipotente indurantur. f. 791		Gloria Dei illustratur per patefactionem proprietatum eum.	fol. 795.
Voluntatem divinam quovis modo consideratam non comitatur omnipotentia.	ibid.	Quæ proprietates Dei primo omnium patefacienda sint.	ibid.
Varia voluntatis divinæ distributiones excutiuntur.	ibid.	Homo qua ex institutione Dei tendens ad maiorem perfectionem, vas est ulterius illustranda gloriæ divinæ.	ibid.
Quinam illi sint quos Deus indurare velit.	ibid.	Homo se ipse peccando fecit vas malum.	ibid.
Voluntas cogi non potest.	fol. 792.	Quomodo homines vasa mala, id est, peccatores facti; horum deinde alii vasa misericordiæ alii vasa iræ fiunt iuxta tenorem novæ fœderis.	fol. 796
Voluntas Dei sit de illo à quo voluntas Dei facta non est.	ibid.	An Deus simpliciter habeat potestatem faciendi hominem vas ad dedecus & iram.	fol. 797.
Ius figuli & Dei inter se conferuntur.	fol. 793.	Notandum diligenter discrimen inter homines & vasa figuli.	ibid.
Differentia inter irasciam & divinam explicatur.	fol. 794.	Induratio tantummodo effectum & signum iræ est.	fol. 798.
Quid Massa apud Apostolum significet.	ibid.		
Homo qua à Deo conditus, est vas ad il-			

F I N I S.

Mollerus in Malachia cap. 1. vers. 2. & 3.

Ex genèsi verisimiles conjecturæ sumi possunt, quæ ostendunt Esau non ita esse rejectum à Deo ut sit damnatus; sed conversum egisse pœnitentiam & vitæ æternæ factum esse hæredem. nam & reconciliatus est fratri, & postea fuit socius funeris patris, nec post reconciliationem fratri unquam adversatus est.

O Ecolampadius ad idem.

Non ausim ipsum Esau propter hoc dictum dicere reprobum; quandoquidè hic per temporalia magis spiritualia figurantur. &c.

D. Sohnius in Thefib. de prædestinatione.

Nec ex ratione, nec ex lege judicandum est de Electiõne, sed ex Euangelio, &c.

I A C O B I
A R M I N I I

S. S. Theol. Doctoris eximij,

D E

vero & genuino sensu

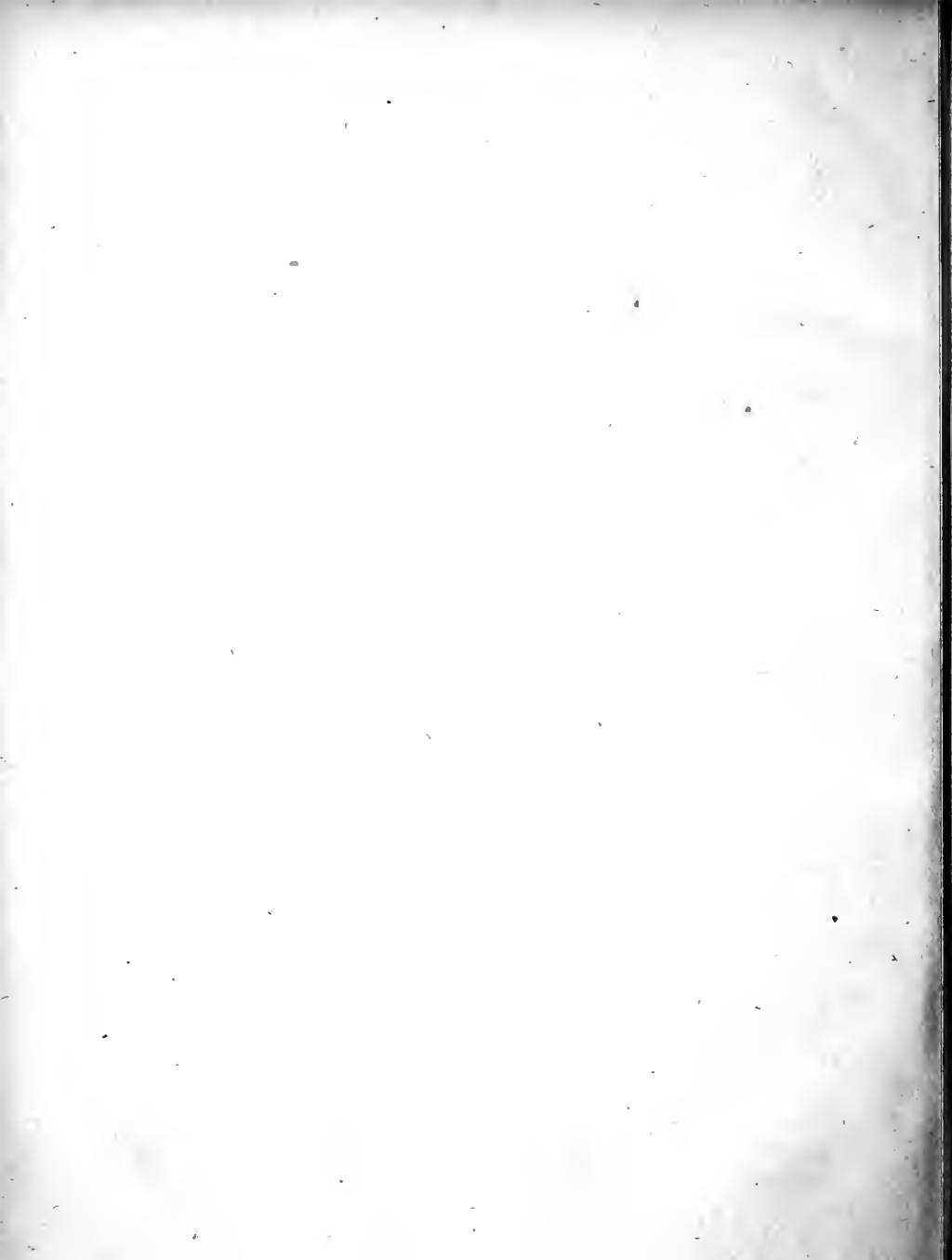
CAP. VII. EPISTOLAE

A D

R O M A N O S

DISSERTATIO.

Kkkkk

Nobilissimo & Amplissimo Viro,

D. GVILHELMO BARDESIO,

Toparchæ in VVarmenhuyfen,

Domino & fautori nobis multis nominibus honorando:

Nobilissime & Amplissime vir, domine plurimum honorande.

Nsignis perpetuæque consideratione digna est illa apud Apostolum sententia, qua Evangelii doctrinam veritatem secundum pietatem vocat. Unde nobis bona honorum omnium venia colligere licet, eam non in nuda theoria inanique consistere speculatione, neque in iis que ad meram & abstractivam notitiam pertinentia cerebrum hominis duntaxat pervolitant, ad affectuum voluntatisque reformationem nequaquam pertinentia: sed in iis que sincero Numinis metu, veroque solida pietatis amore pectus imbunt, hominesque studiosos efficiunt bonorum operum. Cui rei confirmanda imprimis & illustranda facit alius non minus praeclarus eiusdem Apostoli in eadem Epistola locus, qui sic habet: Illuxit enim gratia illa Dei salutifera omnibus hominibus; erudiens nos ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter, iuste, & pie vivamus in presenti seculo. Quicumque ergo divina huius veritatis pracones se profitentur, etiam atque etiam id operam dare debent, ut praecisus curiosis spinosisque questionibus, omnibusque otiosis subtilitatibus que ex humana vanitate ortum ducunt, nræm & solam pietatem auditoribus suis commendent, eosque ad fidem, spem, charitatem serio informant: quemadmodum vicissim illi ex auditoribus quibus hæc veritas cordi est, hoc enixe agere tenentur, ut reliquis omnibus que transversim incidere possint præteritis & insuper habitis, in unam pietatem collinient perpetuo atque oculos intendant: illud utrique pro indubitato principio habentes, se in vera Theologia rudes profusus, & hospites esse, nisi ita didicerint Θεολογῶν, ut Theologia ipsis ad pietatem & sanctimoniam facem præferat, quam ipsi sedulo gnaviterque sequantur.

Tit. 2. 12

Tit. 2. 12. 12

Hæc moneta, si unquam necessaria fuit, certe eo magis hoc tempore necessaria est, quod videamus impietatem æstuantis & turbinibus agitati maris instar exundare passim, idque cum tanto hominum stupore & ἀναῶνοίᾳ, ut non pauci qui antiquum prorsus obtinent, & ne tantillum quidem de impura vita institutis mutarunt, tamen Christianos se vel inter primos autument, favoremque summi Dei, cœlum, vitam, consortium Christi & beatorum Angelorum tanta & tam præsumptuosa præsentia, tanta animi securitate spondeant, ut atrocissima se injuria affici ab illis censeant, qui ipsos in vana hac persuasione falli judicantes, ulla ex parte de ea dubitare jubent. Equidem, hæc tam deploranda rerum constitutione nullum studium laudabilius esse videtur, quam ut tam perniciosi mali causæ sedulo inquirentur, errantesque anima remedii salutaris adhibitione ex diabolico hoc veterno excitata, felicioribus Evangelii & Spiritus Christi auspiciis vitam mutant, se solida emendationi morum dent, atque sic demum sibi qua talibus gratiam apud Deum gloriamque æternam ex divino eius verbo condicant.

Causa varia sunt, & pleraque consistunt in erroneis quibusdam falsisque conceptibus, quos homines alii alios sive à se excogitados, sive aliunde subministratos animo suo impressos circumgestant, qui vel in generali, vel in particulari, vel directe vel indirectè vero serioque pietatis studio, atque consecrationi virtutum obicem & impedimentum ponunt. Nihil de impiis nonnullorum conceptibus hic dicendum nobis, qui vel non credunt extare vitam æternam, vel si maxime extet, eam non credunt tanta tamque sublimis excellentia esse atque in Scripturis sacris describitur; vel desperant de misericordia Dei erga peccatores resipiscentes; vel denique impossibile esse statuunt, viam pietatis novæque obedientia à principe salutis nostræ præscriptam inire. Quandoquidem illi adseverationes & promissiones Dei, quæ sunt vera Christianæ Religionis fundamenta, non luxant modo, sed & funditus evertunt, atque ita uno ictu omnem pietatem eiusque studium omne & amorem ex animis hominum radicitus evellunt. Verba facere instituimus de illis vel tacitis vel expressis hypothesibus pietati noxiis, quæ inter ipsos Christianos locum habent, sive publice defendantur sive secus. Inter eas primo loco in censum venit prædestinationis inconditionata dogma, cum iis quæ inde necessario nexu dependent, & nominatim illa tantopere decantata sanctorum perseverantia (cujus fiducia ea à nonnullis proferuntur quæ referre horrescimus, sicut etiam revera indigna sunt Christianis auribus) quippe quæ non leve impedimentum pietati ponunt. Quod ipsum cum parens
nos

noſter, benediſta memoria, poſt diligentem ſapiusque repetitam Scri-
 pturarum ſacrarum lectionem & relectionem, poſt longas meditationes,
 ardentes ad Deum preces cum ſejuniis, certo ſibi deprehendere viſus ef-
 ſet, ſecumque perpendiſſet illa dogmata, utut à Doctõribus quibusdam
 acriter urgerentur, & paſſim in Scholis juvenuti inſtillarentur; nun-
 quam tamen nec à priſca Eccleſia, nec à Moderna, præcunte legitimo
 examine, recepta eſſe, inque rem judicatam tranſiſſe: cæpit paulatim
 ſuas adverſus ea difficultates & gravamina proponere, ut oſtenderet non
 eſſe tam firmiſter in Scripturis fundata atque vulgo haberentur; progref-
 ſuque temporis confirmator factus in veritatis cognitione (præſertim
 poſt habitam collationem cum D. FRANCISCO JUNIO viſamque
 imbecillitatem reſponſionum ipſius) ea fortius impugnare: memor ta-
 men ſemper modèſtia ſibi convenientis. Argumentorum autem quibus
 ea impugnavit non poſtremum fuit hocipſum in quo nos jam verſamur,
 quod videlicet, is eorum eſſet genius, ut ſtudium pietatis luxare, arque
 adedò extinguerè comparata eſſent. Quo in labore nonnunquam & ſub-
 tilitatibus uſus eſt, iſſque rationibus que non ſtatim vulgo obvia: ſed
 ſubtilitatibus neceſſariis ad evertenda dogmata (ipſius iudicio) tam
 noxia. Et certe, ſicut amor nonniſi per alium amorem vincitur, ſic ſub-
 tilitas falſi inventrix & ſtabilitrix vix citra ſubilitatem veri adſertri-
 cem, falſique coſuivetricem ſuperari evertique poteſt. Subtilitates ita-
 que quas hic uſurpavit utiles & neceſſaria fuerunt, non otioſe, inanes, ad
 delectationem, oſtentionem, factum adinventæ. Quam autem de reli-
 quis rigidus ſubtilitatum, & inanis µετεπειρωτικας hoſtis fuerit, norunt
 omnes qui ipſo, præſertim noviffimis annis quibus in Schola (ubi ma-
 xime ſubtilitates conſectari mos eſt) verſatus fuit, familiariter uſi ſunt:
 poſſentque teſtari inter ſtudioſos etiam illi, quos alioquin in nonnullis
 à ſe diſſentientes habuit, ſi ex conſcientia verum dicere velint, illum om-
 nia ad uſum & praxin Chriſtiana vite retuliſſe, adeoque in lectionibus
 diſputationibusque tum privatis tum publicis, in concionibus, ſermo-
 nibus, ſcriptionibus, unam pietatem, metumque divini Numinis ſpi-
 vaſſe. Caterum, quo pacto & prædeſtinationis & adnexorum dogmatum
 genium pietati adverſari comprobaverit, non eſt opus à nobis hic repeti,
 cum ipſus ſcripta ea de re partim extent, partim aliquando (cum bono
 Deo) exitura ſint. Præſtat lectores cordati ipſum ſuis verbis loquen-
 tem audiant, quam nos de ipſo balbutientes. Dulcius ex ipſo fonte bibun-
 tur aquæ. Hypotheſes reliqua pietati obicem ponentes varia ſunt, qua-
 rum omnium nunc non poſſumus menſuriſe; eam autem que occurrunt

breviter, ne prolixitas tibi Vir nobilissime, tedium pariat, exsequemur.

Capitalis error primum se offert, omnium panè hominum medullis & febris intime inherens, quo tacite apud se fingunt illimitatam in Deo misericordiam, ex qua futurum opinantur, se, etiam si plusculum vitii indulserint, non tamen fore rejectaneos, sed contra Deo charos dilectosque mansuros. Qui error revera cum notoria incredulitate conjunctus est. Religionemque Christianam, qua sanguine Christi fundata est, magna ex parte convellit. Sic enim tollitur necessitas pie vitæ, eique Apostoli pronuntiatio manifestè contradicitur, quo adseveratur, meminim sine sanctimonia visurum Deum. Insaniam hominum, audentium sibi benedicere ubi Deus maledicit!

Heb. 11.

Succedit falsa aliorum hypothesis, qui mente percurrentes mortalium instituta, mores, vitam, considerantesque multitudinem errantium & deviantium inter homines omnium ordinum: concludunt, misericordiam Dei non passuram ut tot & tam infinita myriades creaturarum rationalium ad imaginem Dei conditarum, aeternum perant. Unde fit, ut pro eo, quod se deberent torrenti impietatis opponere, juxta tenorem Christianismi, contra abripi se eius impetu sinant, seque multitudini errantium aggregent. Obliti nimirum, multos per viam latam incedere, quorum finis erit exitium à facie Dei, secundum ipsius veritatem. Multitudo neminem præservabit à perditione. Infelix & miserandum solatium, habere multos socios in perpeffione peccatorum sempiternarum.

Consideretur & illa deceptrix vis, quod vitia nominibus virtutum condecorantur, & contra virtutes appellationibus vitiorum deturpantur: quo fit, ut homines per se in vitia proni, tanto avidius ea sub larva virtutum latentia conscendant, & contra virtutes, ad quas eniti arduum est, vitiorum gorgone indutas exhorreant. Sic ebrietas hilaritatis; ἀργολογία jucunda παρρησίας; sobrietas in cibo & potu, in vestitu simplicitas hypocrisoos nomine inter homines veniunt. Hoc nimirum est bonum malum vocare, & contra; occasionemque querere qua non modo sine conscientie renisu, sed & conscientia ipsa impellente atque instigante à virtutibus cessans, vitiiis tete deo. Venit etiam in hunc censum turpis ἀργολογία, quo ex illis locis ubi dicuntur justificari ex fide sine operibus, malefani homines inferunt, non esse ergo necesse bonis operibus incumbere, utpote citra qua justificandi, ac promde & salvandissimi. Non advertentes alibi scriptum esse, ἵψτε εἰς veram, hoc est,

eam per quam iustificamur, debere esse efficacem per charitatem: item fidem sine operibus mortuam esse atque inanimi cadaveris instar se habere.

Non parum etiam homines sibi in propriis & ad qua propensi sunt vitiis blandiri quarentes hac imaginatio solatur, quod non omnibus vitiis dediti, non ad omnia scelera projecti sint, sed quibusdam sibi peculiaribus vitiis addicti, à reliquis abhorreant. Citantur hùc (ut ingeniosi sunt homines sese excusandis) dicta vulgata, nemo sine crimine vivit, item, trahit sua quemque voluptas. Existimant itaque se vere Christianos esse, ac proinde sibi æternum bene futurum, cum à plerisque malis (ut sibi persuadent) abstinentes, de cetero unum aliquod vitium tantum, unam tantum Herodiada colunt. Absurdum inventum; cum nemo sit, nemo possit esse addictus omnibus simul vitiis, utpote quorum quadam inter se ex diametro pugnant, seseque mutuo expellunt. Hoc conceptu posito, nemo mortalium impius aut erit, aut esse possit. Occurrere debebat illud Jacobi, eum qui in uno prævaricatur omnium reum esse: item juberi nos non aliquam, sed omnem malitiam, fraudem, hypocrisim deponere, quo sic porro Deo nos consecremus.

Iac. 2. 10.

1. Pet. 2. 1.

Alii existimant se, si modo aliquo affectus parte in Deum & pietatem ferantur, muneri suo facere satii, etiamsi alia ipsius parte principi mundi & peccato inserviant, Obliti nimirum Deum ex toto affectu colendum, amandumque; item Deum & principem huius mundi contrarios esse Dominos, ac proinde impossibile esse ut utrique simul serviantur, sicut habet expressum Salvatoris nostri dictum.

Haud multum huic abludit commentum illud, quo quidam tempora sua partientes, eorum unam partem Deo & Christo, alteram carni & affectibus deputantes, egregie se defungi suo officio opinantur. Sed non perpendunt hi homines, quicunque illi sint, Deo vitam universam, omniaque eius tempora consecranda esse, perseverandamque in pietate & obedientia usque ad finem: pro qua breviam brevis temporis obedientia ex gratia magnam illam vitæ mercedem ipsis repromiserit. Certe, si quis aliquo tempore labitur, non potest ille in gratiam cum Deo redire, nisi & serio pœnitentia lapsum illum deploraverit, & se rursus ex animo ad Deum converterit, hoc animo, ut reliquum vitæ tempus Deo vivat.

Nec prætereundi illi qui in ea sunt heresi, ut illa omnia qua cum blasphemia in Deum notoriaque in proximum injuria & violentia non

sunt

sunt conjuncta, & de reliquo speciem charitatis & benevolentiam habent, inter peccata non reputent. Hiscelubentibus terrestria sapere, ventri servire, cuticulam curare, cupiditatibus in Venere & Bacchum indulgere, breviter vitare Epicuri vivere, & quacunque animus in voluptates pronus jusserit peragere liceat; modo ab ira, odio, vindicta cupiditate, amarulentia, ceterisque ad vim & lesionem armatis affectibus abstineas. Certe, si hos Magistros sequamur, multo faciliorem expeditioremque in caelos viam inveniemus, quam magnus ille magni Dei legatus, (cuius unius erat viam ad caelum monstrare) nos docuit.

Præbent quoque sinistri circa pietatis exercitium conceptus, occasiorem, tractationes & phrasas nonnulla Ecclesiastica, sive non satis Scripturis conformatae, sive non recte intellecta. Pauca quaedam carptim, idque ὄστρον ἀετρου, exempli causa, destringendæ. Cum bona opera nostra gratitudinis erga Deum respectu vestiuntur, colligunt inde homines (res notissima est) se jam esse heredes & proprietarios vite, in statu gratiæ & salutis æternæ, antequam vel incipiant bona opera præstare. Unde porro expeditum est & illam hypothesein sequi, non esse tam præcisam eorum præstandorum necessitatem. Tenendum hic ex Scripturis, veram conversionem præstationemque honorum operum esse conditionem prærequisitam ante justificationem, juxta illud Iohannis, si vero in luce ambulemus, sicut ipse in luce est, communionem habemus cum eo mutuam, & sanguinis Iesu Christi Filii eius purificat nos ab omni peccato. Quod ipsum consonat cum celebri Esaiæ loco, ubi Dominus expurgationem abolitionemque omnium etiam gravissimorum scelerum Judæis promittit, postquam se converterint ad ipsam, viasque suas correxerint. Sacramentorum tractatio, qua illa tantum considerantur ut obsequantia nobis promissiones & gratiam Dei, non autem ut nos obligantia & commonefacientia ad officium nostrum, sicut defectuosa, ita quoque negotio pietatis per defectum noxia censeri possit. Fideles, & Regenitos etiamnum ad omne malum esse propensos; sanctissimosque inter eos exigua tantum initia habere obedientiæ requisita; phrasæ sunt nimis tenuiter novæ creationis efficaciam describentes, & proinde κατὰ τὸ πῦρὸν periculosa: cum illa discrimen prorsus omne inter Regenitos & Irregenitos tollere videatur; hæc eas obedientiæ minutias in Regenitis constituisse, ut homo sibi benedicere adsuevit, si vel levissimam cogitationem aut motum de obedientiâ præstanda in animo suo sentiscat, continuo se veram Regenerationis participem esse concludere possit.

1. Joa. 1. 17.
Esai. 1.

Cum intempestivè & ultra modum urgetur imperfectio perpetua Regenitorum, impossibilitasque servandi legem in hac vita, absque eo ut addatur quid per fidem & Spiritum Christi possint sancti: facile solet ea cogitatio animos audientium etiam maximè piorum subire, se nihil omnino boni posse: unde porro fit ut Regenitis minus interdum tribuatur quam ipsi Irregeniti possint. Præca Ecclesia quæstionem de impossibilitate præstandi legem inter capitales non censuit; quod vel ex Augustino patet, qui optat ut Pelagius agnoscat posse eam præstari per gratiam Christi & pacem fore edicit. Ipsi Apostoli Christi in eo quidem occupati fuerunt, ut homines extra gratiam constitutos convincerent de impotentia præstandi obedientiam: at de Regenitorum imperfectione & impotentia vix verba ab iis facta invenias; quinimò contra illis crucifixionem carnis & concupiscentiarum, mortificationem operum carnis, resurrectionem in novam vitam, ambulationem secundum Spiritum tribuunt, aperteque protestari non verentur ipsos per fidem vincere mundum. Parum est agnoscere imperfectiorem suam, quippe Christianismo prævium: at gloria Christianorum in eo est sita, ut cognoscant vim resurrectionis Christi, & à Spiritu Dei ducti secundum purissimam Evangelii lucem vivant. Distributio Theologiæ in Deum & Dei Actiones, speculativam nobis Religionem introducit, nec satis aptam ad officii præstationem urgendam: cui accenseri potest subtilis illa nimis, & extra Scripturas excogitata de respectibus actuum qui à nobis præstantur disquisitio.

Ulla quoque Religionis nostræ deductio sive æconomia, qua omnia ad specialis misericordiæ fiduciam tanquam præcipuam officii nostri partem, consolationemque qua ex ea elicitur, contra desperationem ei oppositam; non autem ad necessariam, obedientiæ præstationem oppositè ad securitatem diriguntur, non usque adeo apta esse videtur ad pietatem promovendam. Ortum ex eo habet conceptu, quod maior sit metus desperationis illius quàm securitatis, cum tamen contrarium sit verum. Nam in universâ V. & N. Testamenti historia, qua complectitur tempus tot millium annorum, unus tantum proprii Salvatoris perfidus proditor Judas (Caini exemplum extra scopum est) occurrit qui desperaverit; cum contra mundus, ut olim fuit, sic & hodie sit hominum securorum officinæ divinitus imposti insuper habentium plenissimæ, qui sibi nihilominus interea suaviter benedicunt, gratiamque & pacem à Deo plena mensura pollicentur.

Hiscæ & similibus omnibus (ut tandem pergamus) animum vere

Eph. 5. 6.

pium inque si le Dei & Christi firmissimè radicatum opponere dedemus; hoc sollicitè caventes, ne ullorum sive horum sive aliorum conceptuum deceptrice vi, ullarum phraeon tractationumque sive incauta usurpatione sive sinistra torsione à serio solidoque pietatis studio avocati, peccatique nos dantes nobis in iis blandiamur; sed contra, abnegata omni impietate, viam virtutum sedulo perpetuoque insistamus; memores gravissimæ monitionis quam Apostolus Ephesis, eos dehortatus ab impuritate & aliis vitiis, proponit, dicens: Neino vós seducat inanibus rationibus; propter hæc enim venit ira Dei super filios inobedientix. Vbi advertendum, quam significanter hypoteses & argumenta quibus nixi homines sibi in vitiis suis applaudunt, inanium rationum nomine designet: revera enim inanes, hoc est, mendaces & deciprices rationes sunt, quibus homines, dum cupiditatibus serviunt, se ipsos decipiunt, sibi persuadentes quod sint in statu gratiæ & salutis, cum contra sint in statu iræ & perditionis æternæ; qua nulla alia magis capitalis impostura aut deceptio dari potest.

Ceterum, præter ea quorum hucusque mentionem fecimus, qua pietatis progressui obicem ponunt, unum insuper occurrit quod vel præcipuè huc pertinet; prava videlicet & contorta quorundam Scripture locorum interpretatio, qua vel in genere universam bonorum operum studium, vel in specie aliqua eius pars luxatur. Hoc certe impedimenti generis inter maxima censeari debet. Nam sic vel ipsum malum, vel remissior saltem boni consecratio divina auctoritate stabiliri videtur, que major est omni exceptione. Quamobrem, sicut illi omnes laudem merentur qui hypoteses quasunque pravæ noxiæque pietati evertere nituntur: sic maxime inter eos commendandi, qui locos per abusum ita explicari solitos, ut eorum explicatione vitæ inordinatio directè vel indirectè foveatur; à prava illa explicatione vindicatos, rectè & hypocyposi sanorum sermonum consentaneè interpretari conantur, populoque Christiano & imprimis pastoribus in re tam utili & necessaria faciem præferunt. Loci vulgo cum noxa pietatis torqueri soliti, multi sunt: ex quibus nos hic tres tamen recensebimus. Dicitur in proverbiiis justum cadere septies; quæ sententia auctario glossæ in die in vulgatis Bibliis latinis interpolata omnibus in ore est: cumque intelligendus sit locus de lapsu in infortunium, perverse de lapsu in peccatum intellectus fovendis vitiis servit. Apud Esaiam Ecclesia Judaica multiplici Idololatria, defectione à Deo, aliisque infinitis sceleribus inquinatissima, cam à Deo propter istas feditates graviter puniretur, lamentabunda querens.

querens de gravitate peccatorum, simulque etiam exomologesin faciens peccatorum, fatetur inter cetera iustitias suas ut pannum menstruatæ esse, designans nimirum optima opera quæ durante publica defæctione sua præstiterat. Hic locus vulgo perniciofa torsione corrumpitur; allegatur n. perpetuo ac si sensus illius inferret, excellentissima quaque præstantissimorum Christianorum opera (ac proinde etiam ardentissimas preces in nomine Christi susas; eleemosynas ex animo verè & intimè misericordia commoto præstitas, denique & martyrum propter Christum ad sanguinis fusionem usque obituum) esse ut pannum menstruatæ, hoc est, fœda, abominanda, horrenda, coram facie Dei, merasque adeo abominationes; Quo nomine cum sola flagitia & scelera maxima nuncupari in Scripturis soleant: sequitur porro optima & præstantissima opera nibil à flagitiis immatissimis differre. Quem conceptum si quis semel hausierit, annon omne pietatis studium curamque objiciet, ipsique perinde erit si bene sive male vivat, retenta interea hac persuasione se nihilominus posse esse verum Christi discipulum? Ratio certe in aperto esse viderat, cum optima opera aequè fœda sint coram Deo (ex ista hypotbesi) atque pessima scelera.

Caput v. 11. ad Romanos à ver (u 14. ad finem usque etiam in hunc censum venit, si nimpè Apostolus de homine regenito hic intelligatur loqui. Tum enim sequetur hominem Regenitum adhuc carnatem esse, venditumque sub peccatum, hoc est, mancipium peccati, velle quidem bonum, sed non facere, nolle malum sed id tamen facere; imo victum, & captivatum esse sub lege peccati, hoc est sub vi & efficacia peccati. Unde porro & hoc deducitur, ut quis regenitus sit sufficere ipsum bonum velle licet voluntate incompleta & quam actus non sequatur, item malum nolle, licet actu illud patret. Quod si verum est, tum totum pietatis studium, tota nova obedientia, totaque adeo nova creatura ad has angustias redigetur, ut consistat non in effectu, sed in affectu tantum. Hoc ipsum quam languidos, frigidos, remissos nos omnes sit effecturum, tum in abstinentia à malo, tum in præstatione boni, nemo non primo intuitu videt. Habent quidè qui hanc sententiam tventur sua effugia & palliationes, sed quæ huiusmodi sunt, ut glossa plerumque textui repngnet. Periculosum est circa pietatis exercitium homines hunc præconceptum in animis impressum habere, caput hoc de regenitis esse intelligendum: nam hoc pro fundamento tenentes, in reliquis vadunt quo affectus eos ducit, glossarum à Doctoribus suis propositarum non recordantes. Advertit hoc ipsum Augustinus.

inquirere, easque cum Scripturis conferens subinde etiam animadver-
siones & oravamina sua contra eas modestè proponere, eaque ratione
multi ex illis qui ante ipsi amici & familiares, tamquam ab illo qui an-
tiquos terminos loco moveret, alieniores fierent, sensimque publice &
privatim vel data vel captata occasione sinistrae de ipso loqui inciperent,
nonnulli quoque satis aperte nuncium ipsi mitterent, quin & totus Eccle-
siasticorum Zelotarum chorus alii ab aliis concitati in ipsum commo-
veretur: Tu tamen nihil illis omnibus offensus, sed rem justa iudicii
lance metiens, constans in amore erga illum perstitisti: lento & diutur-
no malo debilitatum, simul atque id & cœli temperies & ipsius mali in-
tervalla permitterent, ad te amicissime invitasti, venientem ut Ange-
lum Domini exceperisti; amicitiamque adeo illibatam, usque dum ex hac
vita ad Christum Dominum suum migraret, cum illo coluisti. Quin
& post mortem illius cum erga afflictam familiam nostram gessisti, qua-
lem se gerere erga familiam amici defuncti superstitem amicum non fu-
catum decebat; ea erga moestam viduam miserisque orphanos benevo-
lentie & beneficentia indicia & verbis & factis ostendens, qua oratio-
nis nostrae tenuitatem excedunt. Conveniebat igitur, nisi omnium mor-
taliū vellemus & esse & audire ingratisissimi, dum subinde posthuma
scripta parentis nostri emittuntur in lucem, ut aliquod eorum tuo am-
plissimo juxta & amicissimo inscriberemus nomini, eaque ratione tan-
quam instrumento publico tum gratitudinem nostram erga te, tum obli-
gationem coram toto mundo testaremur. Accedit, quod parens noster
apud se constituerat (si Deus ipsi vitam & ocium concessisset) univèrse
Religionis Christianae omnia, non ex lacunis Aegypti, sed ex puris
putis fontibus Israelis conscribere tuaque Amplitudini inscribere. Quod
ipsum cum partim occupationum multitudine, partim morbi lentitudine
præstare non potuerit: En tibi hunc Commentarium loco illius opusculi;
secus enim jam fieri nequit. Materia ipsa: ut speramus) tibi non in-
grata erit qua eo eratatur, quippe qua cum genio & ingenio tuo appri-
me consonat. Notum est omnibus qui te norant, nec tu id clam esse vis,
sed palam, quoties id res fert profiteris, te nimirum non delectari spino-
sis disputationibus tractationibusque qua nihil adproxim Christianæ vi-
tae; sed Religionis summam collocare in vera virasolidaeque pietatis con-
secratione. Quod cum & sibi cordi fuisse parens noster hic ostendat: :
nihil convenientius posse fieri existimavimus, quam Viro Doctissimo. pieta-
risque studiosissimo opus ad pietatis promotionem faciens dedicari.

Accipe igitur hilari animo & sereno vultu hoc manusculum quod
nos

nos una cum matre nostra extare apud posteros volumus eternum amicitia quæ tibi cum parente nostro I. ARMINIO sancta fuit, simulque etiam obligationis nostræ erga te monumentum. Dominus Deus tibi qui erga afflictiß. familiam nostram misericordia ductus fuisti, misericordiam vicissim faciat, regne atque honoratiß. familiam tuam omni benedictionum genere cœlitum locupletet, ad nominis sui gloriam, vestrumque omnium salutem, Amen. Lugd. Batav. ipsis idibus Augusti 1612.

Tuæ Amplitud. Addictissimi

D. IACOBI ARMINII Veteraquinatis

Liberi orphani novem.

IACO

IACOBI ARMINII

DE

Vero & genuino sensu capituli VII. Epistolæ

AD

ROMANOS

DISSERTATIO.

Væritur de sententia Capituli VII. ad Romanos, & potissimum postremæ illius partis, quæ ab initio x. i. v. aut x. v. versus ad finem us-

que capituli pertractatur: An scilicet Apostolus isthic de seipso, qualis tunc erat; vel, quod idem pene est, sub sua persona de homine sub gratia Christi existente agat: an vero personam ibi sustineat hominis sub lege constituti? Quæ quæstio etiam aliis verbis proponi solet: An Apostolus isthic tractet de homine adhuc irreginito, an vero per spiritum Christi iam regenerato: sententia aliquantulum diversa; cum quia vox irreginito latius se extendat, complectens etiam illos qui sunt sub lege, quorum statum Apostolus etiam sub sua persona versus nono huius capituli breviter perstrinxit: tum quia eadem vox nonnullis non modo puram putam regenerationis, sed & omnium illorum quæ regenerationi necessario præcedant sunt, absentiam denotet, quæ præcedantia tantam abest ut vocibus hisce (sub lege esse) excludantur, ut bona pars istorum status istius, qui istis vocibus significatur,

ambitu necessario comprehendatur. Quod præteriri citra animadversionem non debuit, quia ista vocis irreginito præconcepta multis notio, causa non exigua est, cur rejiciendam sibi putent sententiam, quæ hic de homine irreginito (hoc est, non modo ipsius regenerationis experte, sed & omnium quæ regenerationem præcedere solent) agi pronuntiat, & cur alteram isti contrariam, sine diligentiore vocum & rerum consideratione sibi approbandum censeant.

Disputatur autem hæc quæstio non tanquam una ex illis de quibus diversa sententia liceat Catholicæ doctrinæ tractatoribus, sed ac si tanti sit momenti & ponderis ad fidei veritatem, ut citra eius detrimendum & manifestam hæresin de illa non nisi in una parte statui possit, illum nempe, quæ de homine sub gratia existente & reginito ibidem agi affirmat. Quod quidem de ista quæstione iudicium mihi novum esse videatur, & ante hæc secula inauditum, quibus concessa fuit doctoribus Ecclesiæ libertas, vel in hæc vel in istam partem de ista quæ-

Quomodo hæc quæstio disputetur.

Quomodo eadem libertatem sententiarum concessam fuisse.

Quid circa sententiam huius capituli queratur.

quæstione sentiendi, modo explanationem sententiæ suæ non contrariam Articulis & dogmatis fidei adferrent. Quod quidem in hoc negotio fieri posse ipsa declarabit, & illi existimant, qui libertatem sententiarum hic concesserunt: quum nemo unquam putarit sententiam in Ecclesia tolerandam, quæ reliquis dogmatis & fidei articulis consentaneæ explicari non posset.

Gravantur quidem qui de homine sub lege existente locum istum explicant, duplicis Pelagianæ hæreseos affinitate; quod homini citra gratiam Christi qui veri & salutariis boni tribuant, & luctam inter carnem & Spiritum in regenitis tolentes, perfectionem iustitiæ in hac vita statuunt: sed ingenue fateor me ista cœctariæ ex animo detestari, at interim non videre quomodo ex illa sententia deduci queant. Si quis id monstrare dignabitur, sententiam hæresi præcedantem abjuro, sciens verum esse non posse, unde falsum bona consequentia concludi potest. Si vero id monstrari non queat, ego vero planum facere possim, nec istas, nec ulla alias hæreses ex hac sententia rite explicata derivari tam sane meo jure postulare posse videor, ne vel mihi vel ulli alteri super ista sententia exhibeatur molestia. Quod si argumentis non probabilibus modo, sed & irrefutabilibus, aut saltem probabilioribus quam quibus contraria adstruitur, sententiam istam firmavero, tum petere mihi liceat ut æquali saltem jure hæc sententia cum altera locum in Ecclesia obtineat. Si denique probavero alteram illam sententiam, prout à plerisque hodie explicatur, cum multis planissimis Scripturis ægrè

conciliari posse, gratiæ Spiritus inhabitantis non parum injuriam esse, & bonis moribus nocivam, à nullo denique antiquorum doctorum Ecclesiæ approbatam, à nonnullis vero, quin & Augustino ipso improbatam esse, tum meritissimo jure admonere mihi liceat sententiæ alterius defensores, ut etiam atque etiam dispiciant, ne melioris sententiæ eiusque asseclarum condemnatione injusta, iram Dei in se concitare velint.

His ita præmissis rem ipsam aggrediamur, quæ in has tributa partes nebis tractabitur.

I. Docebo Apostolum hoc loco non de se ipso, qualis tunc erat, neque de homine sub gratia existente loqui, sed personam in se transfuisse hominis sub lege constituti.

*Distributio
rerum in hoc
commentario
tractandarum*

II. Planum faciam sententiam illam in Ecclesia nunquam hæreseos damnatam fuisse, quin semper adscriptatores aliquos inter Ecclesiæ doctores habuisse.

III. Commonstrabo nullam hæresin neque Pelagianam neque aliam ex ista sententia derivari posse, sed illam ipsam plausissime Pelagianismo adversari, eiusque negationem sed præclare & ex proposito refutare.

Possent intra terminos necessariæ tutelæ consistens tribus istis capitibus explicatis tractatui finem imponere, nisi alicui consultum & ex re videri posset sententiam contrariam, præsertim ut hodie explicatur, paribus argumentis confutari. Quod faciam duobus aliis capitibus ad superiora tria adjunctis, quæ posterioribus duobus analogæ & velut parallela erunt.

IV. Itaque probabo sensum istum quem nonnulli modernæ doctores nostri apostolo

*Qui de homine
sub lege
hunc locum
explicant
perperam
errare affi-
rmate hære-
ses Pelagianæ.*

isthoc loco tribuunt, à nullo antiquorum Ecclesie Doctorem, ne ab Augustino quidem approbatum esse, sed & ab eodem & ab aliis nonnullis repudiarum & resuratum.

V. Et postremo demonstrabo sententiam istam prout à multis hodie explicatur, & gratie injuriam, & bonis moribus adversam esse.

Faxit Deus ut nihil nisi quod sacrosanctæ ipsius veritati consonum sit, mediter aut scribam: Si tamen quid tale extiderit, quod facile est ex parte cognoscere & ex parte prophetanti, id non dictum non scriptum volo: quod jam ante protestor, & re ipsa declarabo, si quis vetera & certiora docuerit.

PRIMA PARS.

Apostolum non de seipso, qualis tunc erat, neque de homine sub gratia existente hic agere, sed personam in se transfuisse hominis sub lege constituiti.

Sive ut alii.

Apostolum hoc loco non agere de homine jam per Spiritum Christi regenerato, sed personam suscepisse hominis nondum regeneriti.

*De personis
veritate
constat.*

THeseos probationi præmittendæ & præstruendæ sunt subtractiones ista comprehensionum definitiones seu descriptiones. Subiecta sunt, *Apostolus ipse, homo sub gratia constitutus, homo sub lege positus, homo regeneratus spiritu Christi, & homo nondum regeneratus.*

Apostolum disjunctim posui à regentis & sub gratia constitutis, non quia è numero illorum ipsum eximam inter quos eximium locum obtinet, sed quia nonnullis visum est ex Apostolicæ perfectionis descriptione argumenta ducere, quibus probent Apostolum hic de seipso, qualis tunc fuit, loqui non potuisse, quum illa quæ hic sibi tribuit, dissentanea sint iis quæ alibi de seipso scribit, & eximio illius statui progressuique in fide & novitate vitæ ignominiosa. Verum quia certum est, Apostolum hic de se proprie, ut est ab aliis omnibus cujuscunque sint status seu ordinis distinctus, non egisse; sed sub sua persona de certo hominum genere & ordine tractasse, sive illi sub lege sint & nondum regenti, sive regenti & sub gratia constituti; nos omnia descriptione Apostoli videbimus, quid sit esse sub gratia & sub lege; quid regentium & nondum regentium sive irregeneratum, ita tamen ut in sententiæ nostræ adstructione simus allaturi argumenta ab Apostoli descriptione desumpta.

*De personis
Apostoli
constat.*

Sub lege itaque esse, non significat legi obnoxium esse ad illam præstan tam, seu teneri iussibus legis obedi: quo sensu omnes in universum homines, tum qui sine lege esse dicuntur capitis huius versus creationis jure, tum etiam qui sub gratia sunt, redemptionis in super & sanctificationis jure, sub lege esse censentur, ita tamen ut sub rigore eius non sint; sub leges quippe Christo præstanti suos à legis rigore immanes: sed quia legis duplex circa peccatores est officium, unum peccatores sub reatu penæ, à lege transgressibus denunciata, concludere, & sua

& sua sententia condemnare; al-
terum peccatores primum de sui æ-
quitate iustitia & sanctitate instruere
& certos reddere, hinc eosdem pec-
cati arguere, ad obedientiam urge-
re, propriæ inſermitatis convincere,
meta pænæ terrere, ad liberationem
querendam compellere, & in uni-
verſum peccatores pro ſua efficaci-
tate ducere, regere, & agere; hinc ſub
lege eſſe dicuntur primi officii reſpe-
ctu, omnes in univverſum peccatores, ce-
tam qui ſine lege ſunt, & ſine lege pec-
caverunt; nam peribunt ſine lege. Rom. 2.
Non tamen citra juſtam legis ſententiam
condemnandi. Secundi vero officii
ratione ſub lege eſſe dicuntur, qui ſunt
ſub imperio, regimine, magiſterio, & pæ-
dagogia legis, qui legis efficaciæ & du-
ctû reguntur & aguntur, in quibus vim
ſuam exerit, & operationes iſtas ſuas exer-
cet; ſive omnes, ſive aliquas plures par-
ticioſve: quo reſpectu diverſi gra-
dus & ordines illorum eſſe poſſunt
& ſunt, qui ſub lege hoc ſecundo in-
tuitu eſſe dicuntur. Hic vero homi-
nem ſub lege ex integra efficaciæ
& omnibus operationibus legis de-
ſinimus, ſic Apoſtoli ſcopo poſtu-
lante, ut poſt videbimus.

Huius phraſi ex adverſo reſpondet
altera illa, *ſub gratia eſſe*, cuius gratiæ
cum duplex ſit effectus, prior homi-
nem peccatorem à reatu peccati
& condemnatione abſolvere; alter
hominem ſpiritu adoptionis & re-
generationis donare, eoque ſpiritu
vivificare, ducere, agere, & regere:
hinc *ſub gratia eſſe* dicuntur, *tum qui
immunus ſunt à reatu & condemnatione,
tum qui gratiæ & ſpiritus ſancti ducati
reguntur & aguntur*. Quum vero hoc
loco non agatur propriæ de peccati
condemnatione, ſed tyrannide &
dominio quod in ſubditos ſuos vio-

lenter exercet, eos vi ſua in ſui ob-
ſequium compellendo; cui fruſtra
efficacitas & vis legis opponitur,
quumque non de remiſſione pecca-
torum, ſed de gratia tyranni & do-
mini iſtius vim inhibente, & homi-
nem in ſui obedientiam perducen-
te, hoc loco pertractetur, hinc *ſub le-
ge & ſub gratia eſſe*, ad poſterius ſigni-
ficatum ſunt reſtringenda, ut *ſub lege
ſit qui legis ductû; ſub gratia, qui eius du-
ctû regitur & agitur*. Quod patet
ex præcedenti v. 1. cap. verſu 14.
accurate cum præcedentibus & ſe-
quentibus eiſdem capitis verſibus
collato, & ex cap. v. ad Galatas
verſ. 17. & 18. huic eidem negotio
convenienter applicatis. Si quis tam-
en ad utrumque ſignificatum hæc
extendere velit, per me licet: nihil
enim ad veritatem rei de qua nobis
agitur inquirendam & inveniendam
obſeſſe poterit.

Iam vero de *reginito & irreginito* *Reginitus
homo quid.*
videamus. *Reginitus homo* (ut ille no-
bis ſtriçte, quemadmodum in op-
poſitionibus & diſtinctionibus fieri
debet definiatur) qui non à cœpta
Sp. ſancti actione ſeu operatione,
etiamſi illa regeneratio ſit, fed ab ea-
dem perfectâ (quod ad partes illius
eſſentiales, hæc non quoad quanti-
tatem & gradum) ita appellatur;
non eſt *qui illuſtratus eſt, donum cœleſte
gustavit, particeps factus eſt Spir. ſancti,
gustavit bonum Dei verbum, & virtu-
tes futuri ſæculi*. Heb. 6. 4. 5. ſiquidem
ille locus de irreginitis à plerique
noſtris Doçtoribus explicatur: ne-
que qui *inquinamenta mundi per agni-
tionem D. N. I. Chriſti eſſugit, & viani
juſtitia cognovit*, quandoquidem &
ille locus. 2. Pet. 2. 20. 21. de ir-
reginitis explicatur: neque qui *legem
audit, legis opus in corde ſuo ſcriptum
habet,*

Auguſt. in 1.
Pſal. Aliud
eſt eſſe in lege
aliud ſub lege.
Quod eſt in
lege, ſecun-
dum legem
agit, qui eſt
ſub lege, ſe-
cundum legem
agitur. Ille
ergo liber eſt,
iſte ſervus.
deinde aliud
eſt lex que
ſcribitur &
imponitur
ſervituti,
aliud lex que
mentis conſpi-
citur ab eis,
qui non indig-
get litera.

Quid ſub
gratia eſſe.

habet, cuius cogitationes sese mutuo accusant & excusant, qui acquiescit in lege, gloriatur in Deo, voluntatem eius novit, explorat quæ discrepant, insistentur ex lege. Rom. 2. neque qui in nomine Domini prophetauit, Diabolo eiecit. Matth. 7. 22. qui omnem fidem habet, adeo ut etiam montes transferat. 1. Cor. 13. neque qui se peccatorem agnoscit, ob peccatum dolet, etiam tristitia secundum Deum affectus, qui fatigatus est, & laborat sub onere peccatorum suorum, Matt. 11. tales enim venit vocare Christus, quæ vocatio iustificationem & sanctificationem, id est, regenerationem præcedit. Rom. 8. 30. neque qui novit se cæcum esse arumnosum, pauperem & nudum; illi enim tali suadetur à Christo emat quæ ipsi necessaria sunt. Apoc. 3. Neque obstat quod Ecclesia Laodicensa se non nosse dicitur: suasio enim ista nunquam persuadet ut emat ista a Christo, nisi antea talem se cognoverit. Neque qui scit hominem ex operibus legis iustificari non posse, eoque ipso compellitur ad Christum confugere, ut in illo iustificationem obtineat. Gal. 2. Neque qui indignum se agnoscens vel oculos in cælum attollere, sed pectus percussus dixit, Deus placator mihi peccatori. Quæmadmodum Beza in abstersione calumn. Tit. Heshuffi primo tomo opuscul. fol. 328. pulchre præcedanea regenerationis ab ipsa regeneratione ita iniquens distinguunt: Aliud est querere quibus modis ad resipiscentiam sive renovationem vitæ nos præparet Deus, quam agere de ipsa resipiscentia. Sit igitur sane agnitio peccati & tristitia secundum Deum resipiscentiæ initium, sed quatenus Deus hac via incipit nos ad vitæ renovationem

præparare, quo respectu istum Dei timorem merito Calvinus initialem vocare consuevit. Præterea pavores illos conscientie non ita solemus mortificationem carnis seu veteris hominis vocare, ut nonnulli solent, in pænitentia descriptione, quamvis verbum Dei sciamus gladio comparari, qui nos quodammodo mactet, ut nos Deo in sacrificium offeramus, & afflictiones alicubi vocet Paulus Christi mortificationem quam in corpore nostro circumferimus. Constat enim mortificationem carnis & veteris hominis sive membrorum nostrorum apud Paulum longe aliud significare, illam videlicet Spiritus Christi efficaciam, non quæ nos terreat, sed quæ nos sanctificet, corruptam illam naturam in nobis perimendo, quæ morti fructificabat. Iam vero in eo quod a nonnullis discrepamus, non quod ad rem ipsam attinet, sed in ipsa docendi ratione sive forma, quod illi volunt fidem esse alteram pænitentia partem, nos vero *perd-* (quo nomine intelligimus vitæ renovationem ex Scripturæ consuetudine) dicimus esse fidei effectum, &c. Hactenus Beza. Quam exacte autem hæc cum iis quæ a me dicta sunt consentiant, utraque consentienti planum evadet. Huic autem consonat quod scribit Iohan. Calv. de initiali timore, hisce verbis: *Fellit eos forte, quod nonnulli conscientie pavoribus ante domantur vel formantur ad obsequium, quam imbuti fuerint cognitione gratiæ, imo eam gustaverint. Atque hic est initialis timor, quem inter virtutes nonnulli recensent, quia veræ & iustæ obedientie propinquam esse cernunt. Sed hic non agitur quam*

variè

» variè nos Christus trahat ad se, vel
» præparet ap pietatis stultitiam, &c.

Sed regeneratus homo est qui omnia, quæ subjungam, complexim in se habet. Qui exiit veterem hominem cum factis ipsis, & induit novum illum qui renovatur in agnitionem congruentem imagini eius qui condidit ipsum. Col. 3. 9. 10. qui accepit à Deo Spiritum sapientie & revelationis per agnitionem ipsius, illuminatis oculis mentis ipsius. Ephes. 1. 18. qui deposuit, quod ad pristinam conversationem attinet, veterem illum hominem, qui decepticibus cupiditatis corrumptus: & renovatus est Spiritu mentis sue, & induit novum illum hominem, qui secundum Deum conditus est in iustitia & sanctimonia veritatis. Ephes. 4. 22. 23. 4. qui revelata facie gloriam Domini intueus, ut in speculo, in eandem imaginem transformatur ex gloria in gloriam, sicut à Domini Spiritu. 2. Cor. 3. 18. qui peccato est mortuus, cuius vetus homo cum Christo crucifixus est, ut aboleatur corpus peccati, ne post hac serviat peccato; qui liberatus est à peccato, qui Deo vivit per Dominum nostrum Iesum Christum. Rom. 6. qui una cum Christo crucifixus est, qui non amplius vivit ipse, sed in quo Christus vivit, & qui vitam quam vivit in carne, vivit per fidem Filii Dei. Gal. 2. 20. Qui carnem crucifixit eum affectibus & concupiscentiis, qui Spiritu vivit. Gal. 5. 24. 25. qui mundo crucifixus est, & cui mundus est crucifixus. Gal. 6. 14. Qui circumcisus est circumcisione non mansuetus, corpore peccatis obnoxia carnis exiit per circumcisionem Christi. Col. 2. v. 11. In quo Deus operatur & velle & perficere. Phil. 2. 13. Qui non est in carne sed in Spiritu, in quo Spiritus Christi habitat, qui Spiritu facta carnis mortificat, qui Spiritu Dei agitur, qui non secundum carnem sed secundum Spiritum ambulat. Rom. 8. 2.

Hoc est breviter omnibus regenerationis partibus & fructibus in unum conjunctis: *Regenitus est*, qui ^{Regenitus homo.} habet mentem a tenebris & vanitate mundi purgatam, & vera salutarique Christi cognitione & fide illuminatam, affectus mortificatos, & a Dominio & servitute peccati liberatos, novisque & divinæ naturæ convenientibus desideriis accensos, & ad novam vitam comparatos, voluntatem in ordinem redactam, & voluntati Dei conformem, vires & facultates adversus Peccatum, Mundum, Satanam decertare per auxilium Spiritus sancti potentes, & victoriam de iis reportare, fructusque Deo & poenitentia dignos proferre: qui etiam actu ipso adversus peccatum decertat, & victoria de illo reportata, non quæ carni & concupiscentiæ adlubescunt, sed quæ Deo grata sunt facit; hoc est, actu ipso declinat a malo & bonum facit; non perfecte quidem, sed pro mensura fidei & donationis Christi, pro modulo regenerationis inchoatæ in hac vita, & paulatim promovendæ, denique post hanc vitam perficiendæ: non quod ad partes essentielles, sed quod ad quantitatem attinet, ut dictum est antea: non semper citra interruptionem: impingit enim aliquando, labitur, aberrat, peccat, Spiritum sanctum tristitia afficit, &c, sed subinde & plærunque.

Iam vero irrogenitus est, non tantum qui prorsus cæcus est, voluntatem Dei non noscens, sciens. & volens citra ullum conscientiam mortis peccatis se contaminans, nullo sensu iræ Dei affectus, nullo terrore pænæ compunctus, nullo onere peccati pressus, nullo desiderio liberationis incensus: sed etiam qui volun-

tatem Domini novit, sed non facit, viam iustitiæ agnovit sed ab ea regreditur, opus legis in suo corde scriptum habet, cogitationes habet sese mutuo acculantes & excusantes, qui sermonem Evangelii cum gaudio excipit, ad tempus in eius luce exultat, ad baptismum venit, sed id ipsum verbum corde bono aut non excipit, aut saltem fructum non profert: qui peccati sensu adicitur, qui onere peccati premitur, tristitia secundum Deum afficitur, per legem iustitiam acquiri non posse novit, ideoque ad Christum confugere compellitur.

Omnia enim ista, quocunque modo sumuntur, non ad ipsam regenerationis, penitentia sive resipiscentiæ essentiam & partes essentialia, quæ sunt mortificatio & vivificatio, pertinent; sed præcedanea tantum sunt, interque initia, & si quisita volet, causas penitentia & regenerationis censeri, & locum aliquem habere possunt: quemadmodum erudite & nervosè Calvinus explicat Instit. Christ. lib. 3. cap. 3. Quin & ipsa vera & viva in Christum fides regenerationem strictè sumptam, & mortificatione veteris hominis, novique vivificatione constantem præcedit, ut Calvinus ibidem aperte dicit, & Scripturis & naturæ fidei consentaneè. Fide enim Christus noster fit, nosque Christo inserimur, membra simus corporis ipsius ex carne eius & ossibus eius, atque ita cum eo plantati coalescimus, ut ex illo vivificam vim Spiritus sancti trahamus, qua vetus homo mortificatur, & in novam vitam resurgimus. Ista omnia ordine quodam inter se coherent, atque ita quoque consideranda sunt, si quis

non confuse sed distinctè illa nosse, & aliis explicare cupiat. Hic vero non de omnibus in universum irrogenitis agimus, sed de illis tantum in quibus lex omnem suam efficacitatem exseruit, qui propterea sub lege esse reciproce dicuntur.

His ita ex necessitate rei & ordinis præmissis, ad quæstionis & thesicos ipsius tractationem progrediamur. Utile autem fuerit totius capituli summam, dispositionem, & veluti dispensationem, breviter ob oculos ponere; ut scopo Apostoli & iis quæ ad scopum faciunt, & tanquam scopo interservientia ab Apostolo allata sunt, consideratis, eius mens nobis planius innotescere queat. Hoc ut commode fieri possit, paulo altius negotium repetendum erit.

Hortatus erat Apostolus versibus 12. & 13. imò & præcedentibus sexti capitis ad Romanos, fideles omnes qui Romæ erant ut strenue adversus peccatum decertarent, neque paterentur peccatum ipsis dominari, aut regnum in mortali ipsorum corpore exercere, sed ut Deo se sisterent, & membra sua arma iustitiæ Deo dederent: hortationis æquitate multis argumentis, præsertim à communiōne fidelium cum Christo deductis demonstrata & confirmata. Quo autem ad hanc spiritualem pugnam (cuius incundæ studium non per æquitate modo demonstrationem, sed & per felicis successus pollicitationem fuit persuadendum) fortius illos animaret, certam victoriæ spem illis proposuit sequente versu, dicens: *peccatum enim vobis non dominabitur.* Nihil enim ad pugnam fortiter & animosè capeffendam. æque instigare potest, atque

*Capitis septimi
cum supra
vixit capite
sexto conne-
xit.*

atque certa victoriæ obtinendæ fiducia, quam istis verbis pollicetur Apostolus. Firmat autem promissum suum ratione ducta ab illo eiusque viribus, sub cuius ductu & auspiciis essent adversus peccatum decertaturi, vel ab eo statu in quo jam erant in Christo & per Christum constituti, his verbis: *non estis sub lege*; gratiæ vires à contraria legis imbecillitate commendans. Quasi dicat, quod tam sedulo vos hortor ad pugnam contra peccatum strenue suscipiendam, id facio non tantum, quia, dum communionem vestram cum Christo intueor, æquissimum illud esse iudico: sed etiam quia præsentem vestrum statum conspiciens, in certam spem venio, futurum ut victoria adversus illud potiamini auspiciis illius sub quo militatis; & omnino non fore ut peccatum vobis, sicuti ante, domineur. Estis enim sub gratia, sub regimine & ductu Spiritus Christi, & non amplius sub lege. Si adhuc essetis in statu illo, in quo fuistis ante fidem in Christum, nempe, sub lege, desperandum vobis, ut sub domino peccati constitutis, de victoria dicerem, quam legis viribus, quæ jubere novit, adjuvare, ut iussa præstentur, minime, adversus peccati vim

decertantis in vobis obtinere minime possetis: quantumcumque etiam id operam sub auspiciis legis pugnantes daretis. Illud autem ad comprobandam necessitatem gratiæ in Christo solo oblatae & obtinendæ in primis valebat, adversus illos qui legis causæ contra Evangelium patrocinabantur, & foedus legem operum contra foedus gratiæ Legemque fidei urgebant: quod plurimum faciebat ad scopum Apostoli quem præcipua huius epistolæ parte sibi propositum habet. Iste est, docere *non Legem sed Evangelium esse potentiam Dei ad salutem, omni credenti*: tum quia per Legem Legisque opera nemo justificari queat à peccatis admissis, tum quia eiusdem Legis vi & auxilio nemo peccati potentiæ sese opponere possit ad jugum illius excutiendum, & excusso jugo Deo serviendum, quia statim in conflictu succumbat: utrumque autem nobis in Christo per Evangelium oblato & fide apprehenso contingere, tum peccatorum per fidem in sanguine eius remissionem; tum Spiritus Christi vim, qua peccato resistere ab eius domino libertati per eundem Spiritum, possimus, & victoriam de eodem referre, Deoque in novitate vitæ servire.

Quæ unico intuitu inspiciantur ita ob oculos posita.

Propositio Apostoli { *Dehortatoria; Ne præbete membra vestra arma iniustitiæ peccato.*
Adhortatoria; Sed sistite membra vestra arma iustitiæ Deo.

Ratio { *Peccatum enim vobis non dominabitur.*

Hinc enthymema, cuius { Antecedens: Peccatum vobis non dominabitur.
 Consequens: Itaque ne prabete membra vestra arma iniustitia peccato; sed sistite vos Deo, &c.

Antecedentis seu rationis comprobatio { Estis enim sub gratia. Itaque peccatum vobis non dominabitur.

Illustratio comprobationis a contrario. { Non estis sub lege.

Comprobationis & Illustrationis brevis explicatio. { Siquidem adhuc sub lege esetis, ut ante fuistis, peccatum vobis ut ante dominaretur, & non possetis non illum imperium & impulsum sequenti, membra vestra dare arma iniustitia peccato.
 At cum non amplius sub lege, sed sub gratia iam sitis, peccatum omnino vobis non dominabitur, sed vi gratia facile illi resistetis, & membra vestra arma iustitia Deo prastabitis.

Inde vero intermisso paululum hoc argumento, in eadem adhortatione (prius tamen refutata objectione, quæ ex isto deduci poterat) perseverat reliquo hoc sexto capite: resumpturus idem illud argumentum, latiusque pertractaturus capite septimo integro, & parte capituli octavi prioris, quandoquidem illius argumenti tractatio ad scopum Apostoli plurimum, ut ante vidimus, conducebat.

Eiusdem brevis dispositio.

Tractat autem Apostolus argumentum hoc isto ordine & modo, quem ipsa ratio & tractationis necessitas postulebat. Dixerat enim: *peccatum vobis non dominabitur; non enim estis sub lege, sed sub gratia.* Quibus verbis hæc 4. enuntata continentur.

*IV. Enuntia-
ta.*

- I. Christiani non sunt sub lege.
- II. Christiani sunt sub gratia.
- III. Iis qui sub lege sunt peccatum dominabitur.
- IV. Iis qui sub gratia sunt peccatum non dominabitur.

Quorum 4. enuntiationum secundum & quartum ad suadendum illam exhortationem sunt necessaria & sufficientia; primum vero & tertium tum illustrationis causa, tum quia præcipuus totius Epistolæ scopus id requirebat, sunt allata: quorum illud notum est omnibus axiomatis discreti naturam mutuumque inter partes illius respectum intelligentibus, hoc vero ex ipsius Epistolæ deductione & conformatione diligenter inspecta clarescere potest.

Ista itaque quatuor axiomata *Tractatur ordine.* Apostolus sibi pertractanda putavit ordine, & quidem semper cum mentione conclusionis, quam ex istis velut præmissis inferre voluit, in qua adhortationis summa consistebat.

Duo autem ista priora junctim tractat Apostolus, natura illorum ita postulante, Quibus enim unum adimit, iisdem alterum tribuit, & merito; causa quippe una eademque existens. *Duo priora junctim tractantur.*

existente cur hoc tribuatur, illud adimatur, cur sint sub gratia, & non sub Lege, quæ causa vers. 4. exprimitur hisce verbis, quod sint mortificati Legi in corpore Christi, ut essent alienius. Quatuor vero primis versibus probat Apostolus Christianos seu fideles non esse sub Lege, sed sub gratia: quæ probatio hoc syllogismo comprehendendi potest.

Qui Legi mortui sunt, & quidem in corpore Christi ut essent alienius, nempe Christi, illi non amplius sunt sub Lege, sed iam sunt sub gratia.

At Christiani Legi mortui sunt, ut essent alienius, nempe Christi.

Ergo Christiani non amplius sunt sub Lege, sed sub gratia.

Propositionis pars prima, nempe, qui Legi mortui sunt non amplius sunt sub Lege, expressa est versu primo his verbis: *Lex tantisper dominatur homini quoad ipse vixerit.* Altera pars, nempe, qui Christi facti sunt illi sunt sub gratia, inclusa est versu quarto uide deduci potest. Additur autem confirmatio primæ partis à testimonio conscientiarum illorum qui peritiam Legis habent versu eodem primo: & versu secundo & tertio illustratur eadem propositionis prima pars à simili, nempe à conjugio, in quo femina non ulterius est obnoxia Legi viri, quam quoad ipse vixerit; mortuo vero marito libera est a Lege viri, ita ut illi liceat citra crimen adulteri ad alterum virum transire. Cujus redditio plasma est, hoc tantum animadverso discrimine, quod Christianos Legi & non Legem illi esse mortuam, mutato dicendi genere pronuntiavit; quam mutationem nonnulli Apostolica prudentia tribuunt phrasin vitanti, quam Iudæis offendiculo futuram præsciebat; alii

rei naturæ transferunt, in qua dicunt non Legem, sed peccatum mariti personam sustinuisse, quod mortuum dicitur, vers. 6. verum hoc ad præsens negotium non facit.

Assumptio est versu quarto his verbis: *vos quoque mortificati estis Legi in corpore Christi, ut essetis alienius, nempe Christi:* quæ assumptio illustratur primo à causa efficiente mortificationis illius, quæ est crucifixio & resuscitatio corporis Christi, & fidelium cum Christo in ista crucifixione & resuscitatione corporis illius communitio: Secundo, à causa finali liberationis, quæ continet scopum adhortationis Apostolicæ, nempe, ad fructum ferendum Deo. Perseverat autem in isto fine duobus sequentibus versibus 5. & 6. tractando eum per comparationem patrum, ut etiam fecit texti capitis, vers. 19. Par est ut *Deo serviamus, & quum iam non in vetustate litteræ sed in novitate Spiritus simus, & à lege liberati, mortuo eo in quo deincebamur, & quum est ut Deo fructificemus: quia cum essemus in carne affectus peccatorum per Legem existentes vigebam in membris nostris ad fructum ferendum morti.*

Conclusio non inferitur aperte, sed subintelligitur: quod est frequentissimum, propterea quod propositio seu questio tractanda à conclusione non re, sed modo tantum positionis differat.

Duo autem isti versus 5. & 6. licet istum, qui iam explicatus est, ad antecedentia respectum habeant, tamen ad consequentia etiam sunt referendi. Nam 3. & 4. enunciatum hisce duobus versibus proponuntur. Tertium vers. 5. & quartum vers. 6. Hæc enim verba, *Adsectiones peccatorum per Legem existentes videntur*

Te tiam & quatuor enuntiatum proponuntur vers. 5. & 6.

operantur in membris hominum qui in carne sunt: idem valent quod ista; Qui sub Lege sunt iis peccatum dominabitur. Item hæc verba; Nunc autem liberati sumus à lege, mortuo in quo detinebamur, ut seruiamus in novitate Spiritus ac non in vetustate literæ, conveniunt cum istis; Qui sub gratia sunt iis peccatum non dominabitur. Quod plenum esse poterit, si quis particulam *et* cum veteri Interprete, ita ut, transferat, & non de benefed de e-ventu intelligat; quemadmodum istius particulæ usus pænè perpetuus requirit: sensus enim est, quum adhuc in vetustate literæ essemus, & sub Lege, tum sub peccato detinebamur. at cum iam simus liberati à lege & in novitate Spiritus constituti, possumus Deo servire in iustitia & sanctitate, statui istius novitatis nostræ convenienter.

Sed pressius iam videamus quomodo tertium illud enuntiatum tractetur, quandoquidem in eo controversia potissimum est posita. Constat autem *diversis* totius negotii, propositione enuntiatæ & illius tractatione; quæ partim est explicatio, partim causæ redditio; utraque etiam breviter iuncta est propositioni, ut est versu 5. huius capituli posita; quare plenior est & accommodatior prolixiori tractationi, quam ut ex 14. versu capituli sexti est proposita. Propositio enim est ista, peccatum, sive, quod nervosius dicitur, affectus peccatorum dominans in iis qui sub Lege sunt: quod attributum etiam nervosius hoc loquendi genere exprimitur, quo affectus peccatorum ipsam per Legem existere dicuntur.

Additur propositioni explicatio- nis ergo duplex domini iustius effectus; unus est vigor & operatio in

membris, alter fructificatio mortis. Causa cur in hominibus sub lege affectus peccatorum vigeant ad fructificandum morti, redditur istis verbis: Quum essemus in carne: temporis n. anteaacti nota a statu carnali sumitur, qui status causam complectitur cur anteacto tempore affectus peccatorum in membris nostris vigerint: q. d. Apostolus; Non mirum affectus peccatorum dominatos nobis, & vixisse in membris nostris ad fructum ferendum morti: eramus enim in carne, & ipsa Lex tantum abest ut potuerit hunc dominatum impedire, & vigorem peccati inhibere, ut affectus isti per legem (non Legis vitio, sed malitia & pervicacia peccati dominantis & abutentis) sine longe ferventiores & vehementiores.

Ista itaque Propositio latius explicatur a versu 7. ad versum 14., cuiusque causa pertractatur a versu 14. incluso ad finem usque capituli. Explicatio versatur circa duplicem istum effectum, operationem peccati, & fructificationem qua morti fructus adfertur. Causæ redditio perpetua intentata est ad id quod versu 5. dictum est; quum essemus in carne. Utrobique autem diligenter cavetur ne Lex ipsa in suspicionem culpæ trahatur, quasi illa per se sit causa pravatum in nobis cupiditatum & mortis, quum tantum sit occasio, quam peccatum violenter arreptam usurpat ad istos effectus in hominibus sub lege existentibus producendum. In explicatio- ne uterque iste effectus a lege removetur, & peccato tanquam propriæ causæ tribuitur, ita tamen ut simul addatur, peccatum lege abuti ad istos effectus producendum.

Removetur prior effectus a Lege vers. 7. his verbis: Quid ergo dicemus, Lex peccatum est? Absit. Hoc est;

Eiusdem ratio constat latoræ explanatione & redditio ne causa.

Latio- ræ explicatio à versu 7. ad 14. 4.

In tertio enuntiatio controversia potissimum sita est, cuius ductio confessione ananisa si, & eius tractationis.

Propositio summatim.

non ergo Legi adscribi potest quod sit ipsum peccatum, vel causa in nobis pravitatis cupiditatum, quia dictum est versu 5. affectus peccatorum qui sunt per Legem? Respondet Apostolus tale quid nefas esse vel cogitare de Lege. Adjungit probationem eiusdem remotionis à contrario legis effecto. *Lex enim peccati index est*: ergo non est peccatum, neque peccati causa. Probationem illustrat ab exemplo speciali: *Nam concupiscentiam non uisum, nisi Lex dixisset, Non concupisces.*

1. *vers 8. 9. 10.* Tribuitur vero idem effectus peccato vers. 8. his verbis; *sed peccatum efficit in me omnem cupiditatem*, ita tamen ut lege velut occasione ad istum effectum producendum abutatur; quod significatur his verbis: *peccatum sumpta occasione per illud mandatum operatum est*, &c. Quod postremum probatur versu sequente his verbis: *Nam absque Lege peccatum est mortuum aduentu vero legis peccatum revixit*, quod illustratur à contrariis privantibus: *Ego vero sum vivebam cum peccatum esset mortuum: ubi vero peccatum revixit, ego mortuum sum*; quum vero id per legem factum sit, hinc constat peccatum lege ad istum effectum producendum abuti. Iungit vero hic Apostolus secundum effectum primo, quia natura coherent, & iste huius est causa. Et sic adscribit mortem peccato lege abutenti *vers 10. & 11.* ita tamen ut legem excuset ab isto quoque effecto mortis *vers 10.* his verbis: *Mandatum quod erat ad vitam: transcripta causa mortis peccato, his verbis: Nam peccatum occasione per illud mandatum accepta, &c.* Persequetur vero legis excusationem *vers 12.* à descriptione nature legis, quod illa sit *sancta, iusta & bo-*

na: & propterea nullo modo causa mortis: quum etiam versu 13. prior parte à lege cum indignatione rejicit: *Abstine*, inquit, *ut illud quod bonum est mihi sit operatum mortem*: reliqua autem parte eiusdem versus peccato eundem effectum adscribit, juncto duplici fine in dedecus ipsius peccati vergente, his verbis: *Sed peccatum scilicet mihi factum est mors: ut appareret peccatum, per bonum mihi operatum seu efficere mortem, ut peccatum fieret summe peccans per illud mandatum.* q. d. *peccatum isto abusu legis ad nos deducendos & occidendos illud effecisse, ut vicissim ipsius pravitatis & perversitatis per Legem patfieret: qua in eo consistit quod per legem bonam mortem operetur, & per mandatum iustum & sanctum summe peccans, & velut supra modum peccator non fiat modo sua ipsius malitia, sed & declaretur legis iudicio, qua tam turpiter abusum est ad effectus istos producendos.* Apparet autem ex tota hac explanatione, Apostolo ita temperatum stilum, ut ex peccati efficacitate, & legis imbecillitate gratiæ Christi necessitatem concluderet. Quod magis perspicuum evadet, si paucis istam Apostoli explanationem complexi fuerimus hoc pacto. *Peccatum dominatur eis qui sub lege sunt, omnem in illis concupiscentiam per ipsam legem efficiendo, eosque per ipsam legem occidendo: ita tamen ut lex ab utraque culpa immunis sit, utpote quæ sancta sit & bona, peccati index & ad vitam data. Sed peccatum ita est potens in hominibus sub lege existentibus, ut ipsa lege abatur ad illos effectus in homine sibi subdito producendos; per quem legis abusum hoc vicissim auferat à lege præmiun, ut ipsius per versum & noxium ingenium legis iudicio manifestetur. Unde homo sub lege existens ad gratiam confugere compellitur, ut eius bene-*

ficio & auxilio à pravi & noxiis istius domini tyrannide liberari possit.

Verf. 14. & segg. Redditio causa à versu 14. ad finem usq; capitii.

Causa redditio sequitur a versu 14. ad finem usque capitii, ubi, uti dictum, etiam diligentissime cavetur, ne legi ulla irrogetur ignominia, aut culpa adscribatur: omnifque noxa peccati potentia, & hominis sub lege existentis imbecillitati tribuitur. Redditur autem causa breviter ipso 14. versu, his verbis: Nam Lex spiritualis est, at ego carnalis sum venditus sub peccato. Ut autem ista causa redditio accurate intelligi possit, rursus inspicendum id cuius causam hic explicare Apostolus statuit. Illud est; Peccatum dominari iis qui sub lege sunt, sive affectus peccatorum qui sunt per legem vigere in hominibus sub lege existentibus. Cuius causa ut plene & perfecte reddatur monstrandum est, cur Lex in iis qui sub ipsa sunt peccati vim & tyrannidem enervare nequeat, & cur peccatum eos, qui sub lege sunt, eoque sibi velut iure quodam suo obstrictos & obnoxios habeat. Quare rationis redditio est bipartita. Prima pars his verbis continetur: nam lex quidem spiritualis est; at ego carnalis sum. Particulam (quidem) addendam esse tum illius relativa est, tum res ipsa evincit. Altera his verbis continetur: Nam ego venditus sum peccato, id est, ego sum sub peccati dominio tanquam servus emptitius iure venditionis constitutus, & velut mancipium factus peccati. q. d. Quod lex in hominibus sub lege existentibus impedire nequeat peccati vigorem & operationem, ex eo est, quod homines sub lege existentes carnales sunt, in quibus propterea Lex, licet spiritualis sit, tantum non habet virum, ut carnis ad mala & legi contraria proclivitatem inhibere possit:

Verfus 14. continet rationem redditioem bipartitam.

quumque peccatum in homines sub lege existentes suo quodam iure dominium exerceat; hinc est quod illi peccato mancipati sunt, eiusque potestati, tanquam servi probationis devincti & obstricti.

Probationem subiungit Apostolus versu sequente 15. non tam illius quod homo sub lege carnalis sit, quam quod mancipium peccati. Probatio autem desumpta est a proprio servi emptitii adjuncto sive effecto, his verbis: Non enim agnosco quod perperro. Mancipium enim non facit quod ipsi visum est, sed quod domino visum est illi prescribere. Sic enim verbum agnoscendi hic usurpat pro approbare. Si vero quis in propria significatione id usurpatum putat, idem erit argumentum, & idem eius valor: servus enim nescit voluntatem Domini, ut inquit Christus; neque Dominus tenetur ut solet servo suo omnem suam voluntatem patefacere, nisi quatenus ipsi videntur opera servi per illius scientiam usurpanda. At prior significatio vocis istius huic loco est accommodatior, & sequentia istam postulare videntur: nam latior illius argumenti adfertur explicatio; his verbis: Non enim quod volo hoc ago, sed quod odi, hoc facio; quod signum evidens est voluntatis subjugatae, & alterius potestati subiectae: peccati nempe: ergo est servus & mancipium peccati. Hinc iam duo consecutaria deducit Apostolus, quorum altero legem excusat, altero culpam omnem istius rei in peccatum conjicit, ut & antea fecit. Primum est, quod si id facio quod nolo, consensio legi quod bona sit, id est, si facio id quod peccatum mihi prescribit, nolens, iam sane legi consensio quod bona sit, utpote cui contra peccatur, iuben-

Verfus 15. Probatio continetur.

Et latior est explicatio.

Unde duo consecutaria deducuntur, primum versu 16.

subenti assentior, licet quod præscribit præstare nequeam sub dominio peccati constitutus. Alterum est: Nunc itaque non amplius ego id perpetuo sed peccatum quod in me habitat: id est; itaque, quia id quod facio nolens facio, non ex proprio sed alieno arbitrio, domini mei, nempe, quod est peccatum; hinc sequitur non me id facere, sed peccatum, quod in me habitat, & mihi dominatur, meque ad faciendum impulit.

His ita tractatis, redit Apostolus ad eandem causam redditionem & probationem. Causa redditio est vers. 18. his verbis: *Novi enim non habitare in me*, id est, *in carne mea bonum*: Quare non mirum quod lex, licet Spiritualis sit, non valeat in homine sub lege existente peccati vires infringere: *non enim habitat*, id est, non dominatur id quod bonum est in homine carnali, & sub lege existente. Probatio subditur eodem versu: *Nam velle abest mihi, sed ut quod bonum est perficiam, non assequor*, seu, *sed bonum perficere non invenio*; cuius latior explicatio est vers. 19. *Non enim facio bonum quod volo, sed malum quod nolo, hoc ago*: quod est planum signum in carne mea bonum non habitare. Si enim bonum habitaret in carne mea, jam actu possem præstare ad quod mens & voluntas inclinant. Hinc rursus deducit secundum illud confessorium vers. 20. *Quod si id facio quod nolo, non amplius ego id perpetuo; sed peccatum quod in me habitat*. Ex istis autem argumentis concludit intentionem vers. 21. dicens: *Comperio igitur volenti mihi facere bonum hanc legem. scilicet* impostam esse, *quod malum mihi adpareat*, hoc est, te ipsa igitur comperio

ex eo, quod velle mihi adest, at bonum perficere non valeo, malum, id est, peccatum, mihi adjacere, non locum tantum in me habere, sed & prævalere: quæ conclusio sensu non differt à causæ redditione vers. 14. compræhensa, his verbis: *Ego carnalis sum, venditus sub peccato*. Cæterum duobus sequentibus versibus 22. & 23. illam proximè præcedentem conclusionem probat, & probando clarius explicat, unde & quomodo fiat, ut homo sub lege existens peccato dominari non possit, sed ipse peccati concupiscentias volens nolens explere compellatur, dicens: *Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem: sed video aliam legem in membris meis belligerantem adversus legem mentis meæ & captivum me reddentem legi peccati*. Sub finem vero ex consideratione miserii status hominum sub lege existentium, nascitur exclamatio votiva pro liberatione ab ista peccati tyrannide & servitute, his verbis: *Miser ego homo, qui me eripiet seu liberabit ex hoc corpore mortis; seu ex corpore mortis huius? id est, non ex hoc mortali corpore, sed à dominio peccati, quod hic vocat corpus mortis, sicut & alibi corpus peccati*. Subjungit exclamationi responsum: *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum liberabit te; vel gratiarum actionem, qua Apostolus in sua persona significat unde liberatio sit petenda & expectanda*. Toti denique tractatui subnectitur conclusio, qua totus status hominis sub lege existentis, jam ante prolixè descriptus, breviter definitur, his verbis: *Igitur ego ipse mente servio legi Dei, carni vero legi peccati*. Atque ita septimum caput clauditur.

Illius probatio vers. 22. 23.

Exclamatio votiva pro liberatione hominis sub lege existentis vers. 24.

Responso seu gratiarum actione relativa ad illam exclamationem prioris partis vers. 25.

Conclusio totius tractatus qua status hominis sub lege existentis breviter definitur altera parte vers. 26.

Alterum vers. 17.

Hinc redit Apostolus ad causam redditionem vers. 18.

Ad probationem vers. eodem.

Cuius latior explicatio sequitur vers. 19.

Unde rursus deducit secundum illud confessorium vers. 20.

Conclusio totius vers. 21.

Vt autem ista velut in pugnum contracta unico intuitu inspicere possint, breuiter hanc quoque secundam partem recapitulemus, hoc pacto.

Breuis recapitulatio secundae partis.

Dicitur est nobis antea peccatum hominibus sub lege existentibus dominari: huius autem rei causa est: quod, licet Lex ipsa spiritalis sit, & homines sub lege existentes legi consentiant quod bona sit, bonumque velint, & condelectentur legi Dei secundum interiorem hominem, iidem tamen homines sub lege existentes carnales sunt, venditi sub peccato, non habentes in carne sua bonum inhabitans, sed habentes in se peccatum habitans, & malum sibi adiacens, legemque in membris suis non belligerantem modo aduersus legem mentis ipsorum, sed & ipsos captiuos reddentem legi peccati, qua est in membris ipsorum. Cuius rei certum est & evidens signum, quod bonum quod volunt, non agant, malum autem quod odio habent, faciant, quod volentes facere bonum, non assequuntur posse. Vnde certo constat non illos ipsos esse suorum actuum dominos, sed peccatum quod in ipsis habitat; cui etiam praecipue adscribenda culpa mali, quod ab hominibus istis velut inuitis perpetratur: hinc vero homines isti miseriam suam ex legis indicio cognoscentes exclamare coguntur, & gratiam Iesu Christi implorare.

Considerata hoc pacto totius capituli dispositione & oeconomia, iam praefatus quaestionem nobis propositam pertractemus: nempe, an ista quae a versu 14. ad finem usque capituli dicuntur, de homine sub lege an sub gratia existente sint intelligenda.

Quaestio
Ipsius praefatus
tractatus, &
demonstratio
quae hinc patet

Primum omnium connexio vers. 14. cum superioribus attendatur: particula enim rationalis (*cap*) connexionem indicat cum superiori-

bus: quae connexio indicat hic agi de eadem re quae ante tractata est: & pronomen, Ego, de eodem homine intelligendum est, qui antea per idem pronomen est significatus. Actum autem est antea de homine sub lege existente, & pronomen Ego, hominem sub lege existentem antea denotavit: ergo & hic ubi causa redditur eius quod superius explicatum est, agitur de homine sub lege existente. Secus sunt meræ scopaë dissolutæ. Neque unquam videre contigit connexionem vel visum similem, secundum quam consequentia hæc cum antecedentibus cohæreant, allatam ab iis, qui ibi de homine sub lege, hic sub gratia existente, sermonem habitum arbitrantur. Si quis neget, ille moliarum connexionem: quod etiam nonnulli eorum videntes, hunc verum iuxta præcedentes de homine, sub lege interpretantur; sequentes vero de homine, sub gratia: quod etiam tum videbitur.

Secundo in eodem versu homo ille, de quo Apostolus agit sub sua persona, carnalis esse dicitur: at homo regeneratus & sub gratia constitutus non est carnalis, sed spiritalis: Ergo hic de homine sub gratia constituto non agi certissimum est. Homo vero sub lege existens est carnalis: ergo hic de homine sub lege agi perspicuum est. Probo hominem regentem & sub gratia constitutum non esse, neque in Scripturis dici carnalem. Rom. 8. v. 9. Vos non estis in carne, sed in spiritu. Ibidem vers. 8. Qui in carne sunt Deo placere non possunt: At homo regeneratus, & sub gratia constitutus Deo placet. Ibidem vers. 5. Qui secundum carnem sunt quae carnis sunt sapient: At homo sub gratia sapit quæ secundum spiritum sunt.

Scripta, qd.
de homine
Legi, non
gratia possi
bit agatur.
Vers. 14.
Nota bene.

Gal. 5. 24. *Qui Christi sunt carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentiis: & qui carnem crucifixerunt, &c, non sunt carnales: homines autem regenerati & sub gratia constituti sunt Christi, & carnem crucifixerunt: Ergo isti tales non sunt carnales.* Rom. 8. v. 14. *Filii Dei spiritum Dei aguntur. At homines regenerati sunt Filii Dei. Ergo Spiritus Dei ducuntur. Tales autem sunt spirituales. At hic obicitur quod idem homo diverso respectu carnalis & spiritualis dici possit: Spiritualis, qua regeneratus per Spiritum; carnalis, qua non regeneratus: homo enim quamdiu in hoc mortali est corpore, non plene regeneratur. Vnde duplex existit significatio vocis (Carnalis): una hominem mere carnalem notat, in quo peccatum dominatur, altera hominem ex parte carnalem, ex parte vero spirituales. Resp. Quod homo non plene & perfecte regeneratur, quamdiu in hac vita est, concedo juxta Scripturam, sed recte intellectum, nempe ut illa perfectio non de ipsius regenerationis essentia partibusque essentialibus, sed quantitatis gradu & mensura intelligatur. Regenerationis enim negotium non ita habet, ut homo secundum aliquas suas facultates regeneratus, secundum aliquas maneat prorsus in vetustate depravatae naturae: sed ita est comparata secunda ista nativitas, ut prima, qua homines nascimur, integre quidem humanae naturae participes, at non in perfectione virili: sic quoque omnes hominis facultates vis regenerationis pervadit nulla excepta, at non perfecte primo momento, gradatim enim provehitur, & per quotidianos profectus, usque dum ad plenam & virilem aetatem in Christo producat. Vnde totus*

homo secundum omnes suas facultates, mentem, affectus, voluntatem, regeneratus dicitur, & propterea secundum istas facultates regeneratus spiritualis. Quum vero spiritualis & carnalis in Scriptura integris suis definitionibus opponantur; ille enim est qui secundum spiritum, hic, qui secundum carnem ambulat, & unum dicatur ad alterius oppositionem, isto quidem respectu non potest idem homo spiritualis simul & carnalis dici. Atque ita distinctionem istam carnalium, qua uni dicuntur carnales in quibus peccatum dominatur ex parte praedominante; alii vero in quibus caro luctatur adversus Spiritum a parte minus potente carnales appellantur, secundum Scripturam rejicere mihi licet, quae hocce postremos non solet carnalium nomine censere. Quod significantissime exprimit Leo de Resur. Dom. his verbis: *Quamvis spe salvi facti sumus, & corruptionem adhuc carnemque mortalem gestamus; recte tamen dicimur in carne non esse, si carnales nobis non dominentur affectus, & merito eius rei deponimus nuncupationem, cuius non sequimur voluntatem.* Sed & concessio illo nondum tamen vincitur quod molitur, nisi probatum fuerit hunc hominem carnalem dici, non primo sed secundo respectu, sive sensu; non quia peccatum in illo dominatur, sed quia caro adversus spiritum luctatur: quod quidem ex ipso textu nunquam fieri poterit. Apparet enim in isto homine, quem Apostolus carnalem appellat, peccatum dominari, & carnis potiores quam mentis esse partes. Nam peccatum in illo habitat: *facis malum quod non vis; non facis bonum quod vis; ut bonum perficias non invenis, peccatum quod in illo habitans*

Carnali & Spirituali quomodo opponantur in Scriptura

perpetrat malum; captivatur sub lege peccati, seu legi peccati: quæ omnia dominantis peccati sunt certa & evidentiā τεκμηρια. Neque obstat quod nolens & invitus peccato obedire cogatur: est enim duplex dominium peccati, vel cum consensu illius qui peccat, vel adversus illius conscientiam, & ex conscientia natum consensum. Sive enim servus volens, sive nolens obediatur Domino, Servus est eius cui obedientiam præstat. Quod usque adeo verum est, ut nemo à servitute peccati ad libertatem venire queat, nisi per hanc viam, viam inquam odii istius servitutis & desiderii obtinendæ liberationis. At dicet aliquis, etiam illos qui sub gratia sunt carnales dici, 1. Cor. 3. vers. 1 & 2. Respondeo, de voce non esse quæstionem; sed de vero vocis sensu, & re voce significata. Videndum igitur an eodem significato ista vox & hoc loco & septimo ad Romanos usurpetur. Dicuntur autem carnales respectu cognitionis, & affectus ratione. Isto sensu rudes in pietatis doctrina & cognitione Evangelii carnales dicuntur oppositè ad Spirituales, qui omnia dijudicare norunt, 1. Cor. 2. vers. 15. & qui perfecti dicuntur, 1. Cor. 2. 6. Ethoc sensu infantes in Christo, & qui lactis potu sunt alendi carnales dicuntur. Affectus vero ratione carnales dicuntur, in quibus affectus humanus & carnalis dominatur & prævalet, qui alibi in carne esse dicitur, & secundum carnem ambulare, oppositè ad spirituales, qui Spiritu facta carnis mortificaverunt, & carnem sum concupiscentiis crucifixerunt. Hæc vero videtur Apostolus Corinthiis aut eorum nonnullis id nomen tribuere cum duplici isto respectu:

nam dicit illos cognitionis respectu esse infantes in Christo, id est, rudes in pietatis doctrina, qui lacte evanescenti & solidum cibum ferre non poterant; affectus vero ratione, dicit illos esse carnales, & secundum hominem incedere, propter contentiones & dissidia quæ inter illos vigeabant, ex quibus patebat carnem in illis Spiritui prævalere. Cæterum quocunque sensu aut modo vox ista hic usurpetur, nihil prodest causæ illorum, qui Apostolum dicunt seipsum carnalem appellare, Rom. 7. 14. Nam si non eodem sensu hic ad Cor. 3. usurpetur eadem vox, quo Rom. 7. v. 14. tunc ineruditæ & frustra ad hanc quæstionem tractandam adfertur: Est enim æquivocatio erroris generatrix. Si eodem modo, tum firmiter mihi inde pro mea sententia concludere licet, Apostolum carnalem dici non posse, Rom. 7. 14. quia Corinthios acriter eo nomine reprehendit, quod illis ut spiritualibus loqui non potuerit, utpote qui adhuc carnales essent; quod immerito facit, si & ipse isto nomine eadem significatione sumpto comprehendatur.

Tertio, Idem homo, de quo Apostolus hic agit, dicitur eodem versu 14. venditus sub peccato, seu, quod idem est, mancipium & servus peccati venditione factus, qui titulus hominibus sub gratia constitutis nullo sensu adoptari potest, Scriptura multis locis aperteissime reclamante. Ioan. 8. 36. Si filius vos liberaverit, vere liberi eritis. Rom. 6. 7. qui mortuus est justificatus est, id est, liber factus à peccato, versu 17. 18. Gratia Deo quod iustus quidem servi peccati, sed liberati à peccato servi facti seu mancipati estis iustitiæ. Quod autem hæc duo ita opponantur, ut simul uni homi-

Obiect. 2.
s. Cor. 3. v. 1
& 2.

Respons.

Venditus sub peccato.

homini convenire nequeant, claret ex eiusdem capituli vers. 20 *quum servi essetis peccati, liberi eratis iustitia*. At homini sub lege existenti idem convenire apparet ex collatione loci, 2. Cor. 3. 17. *ubi Spiritus Domini ibi libertas*; cum loco 5. capituli ad Galatas vers. 18. *quod si spiritu ducimini, non estis sub lege*. Ergo qui Spiritu ducuntur liberi sunt. At illi tales non sunt sub lege: Ergo qui sub lege sunt, liberi non sunt, sed servi peccati. Sive enim quis invitus & necessitate peccati compulsus obediat peccato, sive voluntariè; sive quis factus primorum parentum mancipium peccati factus sit, sive insuper se vendiderit ad faciendum malum in oculis Iehovæ, ut 1. Reg. 21. vers. 20. de Achabo dicitur, vere & merito *peccati servus* nuncupatur. Nam à quo quis devotus est huius servus est. 2. Pet. 2. 19. *Et qui committit peccatum servus peccati est*. Ioh. 8. 34. *Et, an nescitis quod cui vos sistis servus ad obediendum, eius servi estis cui obeditis, vel peccati ad mortem, vel obedientia ad iustitiam?* Rom. 6. v. 16. Servitutis enim modus diversus à servitute non eximit, sed sub servitute concludit. Si quis regerat, hunc hominem non dici simpliciter *servum peccati*, sed cum restrictione, nempe *secundum carnem*, non *secundum mentem*, ut apparet ex versu ultimo, qui est explicatio huius: dico hunc simpliciter *servum* dici, sed ex eorum genere qui inviti & reluctantè conscientia peccato serviunt: quo modo vero iste ultimus versus sit intelligendus, videbimus ubi eo ventum fuerit.

Cæterum hunc versum 14. de homine non regenito, neque sub gratia constituto intelligendum esse, fatentur plerique nostræ professionis

Theologi. Sic Calvinus in istum versum: Nunc committere proprius inter se legem & hominis naturam incipit: & in versum 15. sequentem: Nunc descendit ad exemplum magis particulare hominis iam regenerati. Sic Beza adversus Castellionem in refutatione argumenti primi ad 13. & 14. calumniam fol. 413. Paulus clamat se ne ad cogitandum quidem bonum sufficere: & alibi seipsum extra gratiam confidentem: Ego, inquit, sum carnalis, venditus sub peccatum.

Versu 15. continetur probatio eius quod 14. præcedente dictum est, nempe hominem istum de quo Apostolus agit esse *venditum sub peccatum*, seu peccati mancipium.

Sumptum enim est argumentum ab officio & proprio effectu servi emptitii, & illius qui sui juris non est, sed alienæ potestati subiectus. Est enim servi proprium non suam, sed Domini sui voluntatem exsequi, sive id volens faciat sive pleno consensu, sive reclamante propriæ mentis iudicio, & renitente voluntate. Quod non inficite exprimit Augustinus lib. 1. retractat. cap. 13. Ille qui concupiscente adversus Spiritum carne non ea quæ vult facit, concupiscit quidem nolens, & in eo non facit quod vult: sed si vincitur, concupiscentiæ consentit volens, & in eo non facit nisi quod vult, liber, scilicet, iustitiæ, servusque peccati. Cui confirmiter Zanchius de Operibus Redempt. lib. 1. cap. 3. Certe Petrus ideo negavit Christum quia voluit, quanquam non plena voluntate nec libenter id fecit. Sed probatio est accommodata statui hominis de quo agit, nempe *sub Lege* existens, qui ita est *peccati servus*, ut illi non

Calvinus.

"

"

"

"

"

"

"

Beza.

"

"

"

"

"

"

"

"

"

Ves. 15.

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

pleno consensu sed reclamante conscientia seruiat. Verbi enim Apostoli, hæc sunt: *quod enim peccato non agnosco, id est, non probō: quod latius explicat & probat his verbis sequentibus: Non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi hoc facio.* Vnde hic syllogismus conficitur.

- ” Qui non probat quod perpetrat,
- ” neque agit quod vult, sed quod odit,
- ” facit; ille est mancipium alterius,
- ” scilicet, peccati: At homo de quo Apostolus agit, non probat quod perpetrat, neque facit quod vult, sed quod odit facit: Ergo homo de quo hic agitur, est mancipium alterius, scilicet, peccati: & propterea idem ille homo est irrogenitus, & non constitutus sub gratia.

*De luctu
in carne.*

At dices hic describi luctum in homine, de quo agitur, quæ esse nequit in homine non regenito. Resp. Non hic luctum describit inter hominem hunc & peccatum, sed peccati dominium, & hominis ipsius sub peccato seruitutem à proprio seruitutis effectu demonstrari: quod quidem effectum ab hoc homine non producit sine relictione conscientia & mentis renisu ipsam actus productionem præcedente, sed neque perpetratur nisi mente delecta & à peccati vi superata. Deinde nego in homine irrogenito, qualis qualis ille sit, luctum nullam mentis sive conscientia cum affectibus & desideriis carnis & peccati inveniri: quin aio & adfirmo in homine sub lege existente necessario luctum esse inter mentem & conscientiam iustam & honestam præscribentem, & affectum peccati ad illicita & vetita impellentis. Duplex enim à Scriptura nobis luctus adversus peccatum describitur: una *carnis & mentis sive conscientia*; altera

eiusdem *carnis sive peccati & Spiritus*. Illa obtinet in omnibus qui *aqui & iniqui, iusti & iniusti* cognitionem habent; in quorum cordibus *opus Legis scriptum est; quorum cogitationes se mutuo accusant & ex-usant*, ut est Rom. 2. qui *veritatem detinent in iniustitia*. Rom. 2. 18. qui *conscientia nondum cante-rium inuffrunt; qui nondum dedoluerant*. Ephes. 4. 19. *Qui voluntatem Domini sui norunt, & non faciunt*, Luc. 12. 49. Confirmatur hoc ipsum ab Augustino lib. Exposit. quarundam propositi ex Epistola ad Rom. cap. 3. Ante legem inquit (id est, in statu seu gradu ante legem) non pugnamus, quia non solum concupiscimus & peccamus, sed etiam approbamus peccata. Sub lege pugnamus, sed vincimur. Fatemur enim mala esse quæ facimus, & fatendo mala esse utique nolimus facere: Sed quia nondum est gratia, superamur. In isto gradu ostenditur nobis, quomodo jacemus, & dum surgere volumus & cadimus, gravius affigimur, &c. Quod etiam Petrus Martyr in caput 5. ad Romanos vers. 8. fatetur, inquit: Non diffitemur eiusmodi aliquam pugnam esse interdum in hominibus non regeneratis; non quod eorum mens non sit carnalis & propensa ad vitia, sed quod in ea adhuc insculptæ sint leges naturæ, quodque aliqua in ea sit illustratio Spiritus Dei, quamvis non sit ea quæ eos justificare possit, aut salutarem mutationem inducere.”

Alter inter *carne[m] & Spiritum* obtinet in solis *regenitis*. Vbi enim *Spiritus* non est & habitat, ibi non luctatur, (sicut nonnulli *Spiritus sancto obistere*, dicuntur, & in *Sp. sanctum peccare*, quod habet alium sensum.) Discrimen inter hæc duas luctas est planissimum.

Petrus Martyr de Luctu in hominibus non renatis.

missimum ex eventus diversitate, in illa enim *caro* vincit plærunque, hic vero *Spiritus* plærunque superat, evaditque superior: quemadmodum ex comparatione huius loci & v. 16. & 17. quinticapitis ad Galatas videlicet, quam comparationem postea præ manibus fumemus. Quod autem in homine qui ita *sub lege est*, ut Lex omni suo erga illum officio sancta sit, omnesque suas vires in illo extenuerit, lucta sit adversus peccatum, ex ipsius legis propriis effectibus certissime demonstrari potest. Est enim Legis effectum hominem de iustitia Dei convictum peccati convincere, ad obedientiam urgere, propriæ infirmitatis convincere, liberationis desiderio incendere, ad liberationem quærendam compellere; ita autem sine *lucta* adversus peccatum *inhabitans* confici non posse notissimum est. De huiusmodi autem homine, & qui in hoc pacto *sub Lege* est, hic agi diximus. Si quis adhuc præfractæ sustinere velit omnes in universum irrogeniti pleno consensu, absque alio renisu perpetrare id quod peccatum & caro suadent, illene ægre ferat si probationem istius postularo, quum id contra expressa Scripturæ testimonia adfirmetur, & multa exempla contrarium evincant: nempe Bileami contra conscientiam Regi Moabitarum obsequentis, Saulis contra conscientiam Davidem persequentis; Pharisæorum Spiritus sancto obstinata malitia resistentium, &c. Sed & ipsa peccatorum usitatissima distinctio, qua distinguuntur in peccata ignorantia, infirmitatis & malitia isthoc pacto tollitur, si omnes irrogeniti absq; ullo renisu pleno consensu peccatum perpetrent. Velim

hic etiam adversariis in mentem venire, quibus gradibus Deus suos à vitæ pravitate ad se convertere sit suctus: quod si diligenter considerabunt citra præiudicium, videbunt necessario luctam mentis & carnis per legem excitatam inter initia & præcedanea regenerationis ponendam.

Verſu 16. ducitur confectarium *Verſ. 16.*
 ex præcedentibus ad legis excusa- *Conſentio Le-*
 tionem, his verbis; *Si vero quod nolo, gis, quæd bonæ*
id facio, consentio legi quod bona sit. Vbi *ſit.*
 nihil dicitur quod homini *sub lege* existenti non optimè & citra ullam controversiam conveniat. Nisi enim *homo sub lege consensum præbeat Legi quod bona sit*, *sub lege* omnino non est; id enim est primum legis effectum in illis quos sibi subjiciet, ut de sui æquitate & iustitia illos vincat, & quo factò necessario existit consensus iste. Quod enim consensus ille non sit proprius *hominis regeniti*, neque *Spiritus regenerantis* proprium effectum apparet ex cap. 1. & 2. Epistolæ ad Romanos, in eademque ex 10. ubi Iudæis *zelus Dei circa legem tribuitur*. Siquis dicat hic agi de consensu, quo quis toti Legi Dei assentiat, qui esse non potest in iis qui totam Legem non intelligunt; *irrogenitorum* autem neminem totam Dei Legem intelligere: Respondeo primo, vere dici non posse quod *irrogenitorum* nemo totam legem intelligit, reclamantibus hiis locis: *Servus qui non vit voluntatem Domini, & non facit: si habeam prophetiam & noverrim mysteria omnia, omnemque notitiam, & si habeam omnem fidem, &c. Scientia inflat, charitas ædificat. Melius fuisset non cognovisse viam iustitiæ, quam ex cognita regredi & desicere.* Secundo, Neque hoc. usquequaque vere dici,

toti legi neminem assentiri nisi totam intelligat. Assentitur enim toti legi qui novit illam esse à Deo, & bonam, etiamsi non omnia intelligat, speciatim quæ lege præscripta & verita sunt. Et quis ille est *regenicorum* qui sibi id ascribere audeat? Tertio, quod proprie huic proposito servit, nego hic agi de consensu quo quis omnibus legis præceptis tanquam speciatim intellectis assentitur: nam neque verba hoc præ se ferunt, neque ratio connexionis permittit. Ex eo enim quod *facit id quod non vult* concludit, se consentire legi quod bona sit; quod ex isto facto concludi nequit, si de consensu, qui ex omnium legis præceptorum speciali notitia & intelligentia existit, hic agi dicatur. Factum enim quod hic se perpetrare dicit homo iste, particulare est; itaque speciali aliquo legis præcepto prohibuitur; cuius præcepti notitia & approbatio causa est cur illud factum patret nolens qui id committit; unde ex isto facto ita perpetrato, renitente scilicet & reclamante mente, tanquam ex consequente concluditur, quod iste qui ita illud facit, consentiat legi quod bona sit. At instabit aliquis, & dicet forte, hic non agi de consensu *generalis affirmationis*, qui cadere potest & reipsa cadit in multos *irregenicorum*, sed de consensu *particularis approbationis*, qui proprius est actus *Sp. regenerantis*: verum ille sciat, quæ confidenter citra ullam probationem dicuntur, æquè libere rejici posse, citra rationis redditionem. At res ipsa evincit contrarium. *Consentire enim quod res bona sit*, non est particulariter factum lege præscriptum approbare, quia iste consensus *particularis approbationis* cum perpetratio-

ne facti quod particulariter imoritur, consistere nequit: consistit autem perpetratio facti improbatum consensu de quo Apostolus agit.

Verf. 17. Alterum confectarium ex præcedentibus deducitur, quo peccato omnem istius rei culpam transferibit, non ut se excuset, quod absit (*Lex enim data est & inscripta cordi, ut cogitationes sese excusent & acensent*) sed ut servilem suum statum sub peccati dominio commonstret.

Quare neque in isto confectario quid contineri potest quod homini sub lege existenti non conveniat; se-cus plus contineat confectarium quam fuit in præmissis, quas commonstratum est homini sub Lege existenti optimè convenire. Sed videamus confectarii verba: Nunc itaque non amplius ego id perpetuo, sed peccatum quod in me habitat, scilicet, id perpetratur. Ex quibus duo elici posse videntur argumenta probandæ sententiæ, quæ de homine *regenito* & sub gratia constituto hic agi adfirmat.

Prius est huiusmodi: de *irregenicis* dici nequit, quando peccant, quod non ipsi id faciant, sed peccatum quod in illis habitat; convenientissime autem hoc dicitur de *regenicis*: Ergo hic homo de quo hic agitur non est *irregenicus*, sed *regenicus*. Antecedens est examinandum, eo enim posito aut negato, ponitur aut negatur consequens. Primo constat simpliciter dici non posse de ullo homine qualiscunque ille sit, quod non ipse faciat peccatum quod committit: Est enim contradictio in adjecto; & Apostolus dicit hominem illum *facere malum*; unde si hoc vere dici possit, necesse est ut secundum quid intelligatur, & certo respectu. Respectus autem

Verf. 17.
Non iam ipse
amplius hoc
malum perpetrat,
sed peccatum
quod in
ipso habitat.

Ex hoc versu
duo argumenta
pro contraria
sententia addu-
cuntur & re-
solvantur.

Prius in ar-
gumto inveni-

Responsio.

autem ille fundari debet aut in homine ipso qui peccatum perpetrat, aut in ipsa peccati perpetrato. Si in homine ipso fundatur respectus, ille ita generatim erit explicandus & enuntiandus; peccatum quod homo ille committit, facit qui est talis, & non facit qua est talis: Si respectus fundatur in peccati perpetrato & effectu, tum ille sumendus ex varia causarum eiusdem generis ad effectum relatione. Hic autem agitur de causa efficiente peccati, quæ duplex hic ponitur, *homo & peccatum inhabitans*, sed ita ut non homo, verum *peccatum inhabitans* id efficere dicatur: quare effectus ille sumendus ex distributione causæ efficientis, qua illa in primariam & præcipuam, & secundariam minusque principalem distribuitur. Secundo, quod duplex ille respectus in hominem tantum cadat *regnum & sub gratia* constitutum, minime autem cadat in hominem, vel minime conveniat homini *sub lege* constituto, nullo pacto dici potest ab eo qui veritatis sincero amore tenetur. Nam quemadmodum duplex est respectus in *regnis*, propter regenerationis in hac vita imperfectionem, & *veteris hominis* reliquias, secundum quem respectum dici potest de homine *regnum* quod *regnum* est hoc faciat, qua *non regnum* idem non faciat, vel non perfecte faciat: ita & in homine *sub lege* duplex est respectus propter legis adventum. Est enim *carnalis & servus peccati*, & est *sub lege*, hoc est, *consentit legi quod bona sit*, qui consensus non est *ex carne*, au *secundum carnem*, id est, ex depravata natura. Quare de homine *sub lege* dici potest *quod ille peccatum faciat*, non qua est *sub lege*, ne-

que qua *consentit legi quod bona sit*, sed qua est *carnalis & servus peccati*. Tertio, alter ille respectus, secundum quem effectum, quod à duabus causis concurrentibus simpliciter profectum est, uni illarum adimitur & alteri tribuitur, hic potissimum locum habere videtur: ut illo Apostoli dicto, *Ego plus laboravi quam reliqui omnes: non tamen ego, sed gratia Dei que mecum*. Notum autem est & valde usitatum, ex causis concurrentibus principaliori & primariæ adscribi effectum, eodem effecto secundariæ causæ adempto: præsertim si secundaria aliquo modo, aut præter naturam, aut contra voluntatem vi superioris causæ ad efficientiam pertracta fuerit. Sic Legatus sui Domini causam agens, non ipse agere dicitur, sed Dominus qui illius opera utitur. Sic multo magis, servus qui à tyrannico Domino premitur, si quid iustus & impulsus à Domino faciat contra suam voluntatem, non ipse id facere dicitur, sed Dominus, qui ipsi dominatur. Et hunc sensum habere verba Apostoli planissimum est, oculis irretortis illa inspicienti, ut apparet ex epithero quod *peccato* mali istius patratorei tribuitur, quo dominium peccati notatur; nempe *peccatum inhabitans in me id facit*. Quarto, Non mirum est non *ipsum id facere sed peccatum*: nam ipse *mortuus est legis adventu*, & *peccatum revisit*. Quod ergo vivit causa est actionum, non quod mortuum est. Apparet igitur Antecedentis istius priorem partem falsam esse, & propterea alteram non reciprocam: quare conclusio inde bona consequentia deduci nequit, quæ consequens concludit de *regnis* homine cum *irregnis* exclusionem.

*Alterum ar-
gumentum.*

Alterum argumentum desumitur ex adverbii temporis hic usurpatis, *nunc, &*, non amplius: unde ita concluditur pro eadem sententia. Adverbia illa respectum habent ad tempus antecedens; tempus a. antecedens est tempus quo nondum erat *regentis*, q. d. olim quum nondum *regentis* essem *ego peccatum perpetrabam, nunc vero non amplius id facio, regentis* quippe: itaque apparet hoc tempus præsens quod per Adverbium (nunc) significatur, de *regenerationis statu* esse intelligendum; quandoquidem de *homine irregenito* dici nequit, quod quum olim ipse fecerit *peccatum, jam non amplius id perpetret*. Resp. Adverbia ista respectum notare ad tempus antecedens, verissimum esse concedo, & quidem commode locum ita explicari: *olim quidem ego malum illud patrabam, at jam non amplius ego id perpetro*; Sed nego tempus antecedens integrum statum ante *regenerationem* complexi. Status enim *irregenerationis* seu ante *regenerationem* in duplicem alium statum auctore Apostolo distinguitur: *ante legem vel sine lege, & sub lege*, ut est versu 9. eiusdem 7. capituli: & tempus antecedens, cuius respectu dicitur, *nunc &*, non amplius, statum *sine lege* comprehendit hoc vero tempus præsens statum *sub lege*: q. d. olim cum essem *sine lege, ego peccatum perpetrabam, nunc vero quum sub lege sim, non amplius ego id perpetro sed peccatum quod in me habitat*, convenienter versui nono: *Ego sine lege vivus eram quondam, mandati autem adventu peccatum revixit; ego vero mortuus sum. Quum enim sine lege viveret, malum faciebat sine ullo renisu mentis aut voluntatis. Itaque tum ipse faciebat malum: jam vero sub lege constitutus*

Responsio.

patrat quidem peccatum, sed contra conscientiam & renitente voluntate. Quare non tam ipsi quam peccati violento impulsui peccati causa & culpa est transcribenda. Vidimus hucusq; nihil esse in isto versu quod adversariam sententiam fulcire possit: videamus porro an non hinc elici possit argumentum pro veritate stabilienda alterius sententiæ, quæ de homine irregenito & sub lege constituto intelligendum esse pronuntiat. Dicit Apostolus in hoc homine peccatum habitare: at in regentis peccatum non habitat: ergo hic non agitur de regentis seu sub gratia constitutis, sed irregentis & sub lege existentibus. Vna præmissarum est in textu. Altera nobis communistranda est. Scio quidem istam miram videri assuetis distinctioni peccati, qua aliud dominans aliud inhabitans dicitur, & qui illud irregentorum hoc regentorum proprium esse arbitrantur. Verum, si quis postulet istius distinctionis probationem, aqua illis hærebit. Sed annon peccatum aliud est dominans sive regnans, aliud inexistens & non regnans, & illud proprium irregentorum, hoc regentorum? Quis neget, Scriptura affirmante reliquias peccati & veteris hominis in nobis, dum in hac mortali vita sumus & erimus superesse? At quis in Scriptura veratus peccatum dominans ab inhabitante distinguet, & inhabitans cum inexistente idem existimabit? Peccatum sane inhabitans est dominans, & dominans est inhabitans, & peccatum propterea in regentis non habitat, quia in illis non dominatur. Prius probo ex ipsa vocis inhabitandi seu habitandi tum significatione tum usu Scripturis familiari. De significatione vocis ita Zanchius lib. 2. de attributis Dei cap. 6.

Argumentum ex hoc versu pro sententia vera.

De verbo habitandi vel inhabitandi secundum significationem vocis & usum Scripturæ.

cap. 6. quæst. 3. Deus non dicitur habitare in impiis, sed in piis. Quod enim est habitare alicubi? Est ibi non simpliciter esse, ut fit in hospitibus & profectioibus, sed tanquam in suo domicilio pro arbitrio regnare & dominari. Idem Zuchius in 17. vers. cap. 3. ad Ephesios: Habitandi verbum in hac proposicione, Christus habitat in cordibus nostris, metaphorice positum esse, dubium non est, sumpta metaphora ab iis qui non ut inquilini & peregrini in hospicio alieno morantur ad tempus; sed à patribus familias qui in suis propriis ætibus libere vivunt, operantur, familiam regunt, & dominantur. Bicerus in hunc locum quem tractamus: hunc exitiosam vim dicit in se habitare, hoc est, se penitus occupare, & dominari, ut solent qui sunt domi suæ in sede & domicilio proprio. Apostolus & omnis Scripturæ hac metaphora in habitationis sæpe utitur, & certam fere ad solidam præsentiam eius, quod inhabitare dicitur, per eam significat plerunque, & dominium. Et paulo post: ad hunc modum inhabitare peccatum est illud penitus & potentius nobis insidere, nostrique dominari. Martyr in 9. vers. capit. 8. ad Romanos. Metaphora habitatio nis ex eo sumitur, quod qui habitant domum non tantum eam occupant, sed etiam in ea imperant & pro arbitrio suo moderantur. Masculus in hunc locum. Et ut tyrannidem istam & violentiam peccati evidenter exprimat, non dicit, existens in me peccatum, sed inhabitans in me peccatum. Nam ostendit verbo inhabitandi, plenum in se peccati obtinere dominium: peccatum quasi sedem suam

in se fixisse. Nilum nusquam potentius regnat, quam ubi sedem fixit, id quod videre est in tyrannis. Ita contrario modo dicitur Deus habitasse in medio Israel, eo quod in nullo alio populo bonitatem suam tanta evidentia declaravit atque in isto, juxta illud. non taliter fecit omni nationi. Hoc sensu sæpentero verbum habitandi in Scripturis usurpatur. Quam itaque vellet Apostolus declarare peccati in se vim & tyrannidem, dixit illud in se habitare, velut in proprio domicilio, atque ita plenè regnare. Calv. Instit. lib. 4. cap. 16. Sect. 11. dicit nos in Christo circumcisos, circumcisione non manu facti, deposito corpore peccati quod in carne nostra habitabat, quam circumcisionem Christi vocat. De Scripturæ usu quod dixi cum Bicerus, pater & hæc locis. Ioh. 14. v. 23. Pater & ego ad illum venimus, & mansionem apud illum faciemus Rom. 8. 11. Si Spiritus eius qui excitavit Iesum à mortuis habitat in vobis, &c. 2. Cor. 6. 16. Habitabo in eis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Ephes. 3. 17. ut inhabitet Christus, &c. 2. Tim. 1. 5. Revocans in memoriam meam non simulatam fidem, qua habitavit prius in aviâ tua Loide, & matre tua Eunice, 2. Tim. 1. 14. Præclarum depositum serva per Spiritum sanctum qui inhabitat in nobis. Iac. 4. 5. At invidiam ferent Spiritus qui habitat in vobis. 2. Pet. 3. 13. Sed calos novas & terram novam expectamus secundum promissum, in quibus iustitia inhabitat. Apoc. 2. 13. Antipas martyr ille meus fidelis trucidatus est apud vos, ubi satanas habitat. Ex hoc usu sancti dicuntur habitaculum Dei in Spiritu. Ephes. 2. 22. Constat ergo ex significatione & usu vocis. S. Scripturis visitato

Masculus.

Martyr.

uſitato inhabitans peccatum idem eſſe quod dominans. Iam vero & alterum illud facile eſt demonſtrare, nempe, peccatum in regenitis non habitare: nam Sp. Sanctus in illis habitat, ut & Chriſtus per fidem in cordibus ipſorum, dicunturque habitaculum Dei in Spiritu. Ergo non habitat in illis peccatum: quia nemo poteſt ab utroque ſimul inhabitari, & fortem armatum Chriſtus ubi vicit conſtringit & eiecit, atque ſic domum illius occupat, & inhabitat. Qui mortui ſunt peccato, & in quibus Chriſtus vivit in illis peccatum non habitat. At regeniti non vivunt ſed mortui ſunt peccato. Rom. 6. & in iſdem habitat Chriſtus & vivit Gal. 2. 20. Ergo in regenitis peccatum non habitat. Poterit autem collatio iſtorum duorum locorum. Non ego id perpetuo, ſed peccatum quod in me habitat; & vivo autem non amplius ego, ſed Chriſtus in me vivit; demonſtrare pleniffime Apoſtolum hic de ſe non egiffe, ſed perſonam hominis qui peccato vivit, & in quo peccatum vivit & habitat & operatur in ſe ſuſcepiffe. Neque tamen hinc ſequitur peccatum in regenitis non eſſe; nam eſſe alicubi, & ibidem habitare, dominari regnare, ut commonſtratum eſt, ſunt diverſa.

Verſ. 18. & 19.
Bonum in iſto homine id eſt, in carne ipſius non habitat, &c.

Conſideretur jam verſus 18. quo eandem cauſæ redditionem eiufque probationem perſequitur Apoſtulus. Cauſæ redditiſſe eſt: Non enim non habitare in me, id eſt, in carne mea, bonum; quibus verbis idem ſignificatur, quod illis: Ego carnalis ſum. Ille enim eſt carnalis in quo bonum non habitat. Probatio continetur hiſce verbis: Nam velle adeſt mihi, ſed bonum perficere non invenio. Ex cauſa iſta redditione ita pro ſtabilienda ſua ſententia argumentantur non-

Argumentum pro contraria ſententia proponitur ex

verſ. 18. Reſponſ.
nulli: In hoc homine de quo agit Apoſtulus, eſt caro & aliud quiddam à carne ſive diſtinctum, ſive diverſum: ſecus Apoſtulus ſe non corrigeret, dicens, in me, id eſt, in carne mea: At in irregenitis nihil aliud eſt quam caro: ergo hic homo, de quo agit Apoſtulus eſt regenitus. Concedo in hoc homine eſſe aliud quiddam a carne diverſum ſeu diſtinctum, hoc enim habet correctio Apoſtolica; at nego in irregenitis, nihil eſſe præter carnem, irregenitis inquam, illis qui ſub lege ſunt, de quibus hic nobis eſt controverſia. Rationem adfero juſtæ negationis: quia in hominibus ſub lege exiſtentibus eſt mens quæ veritatem aliquam de Deo, & rō ſeipſi novit. Rom. 1. quæ juſti & iniuſti notitiam habet. Rom. 2. Cuius cogitationes ſeſe accuſant & excuſant, ibidem: quæ novit concupiſcentiam eſſe malam. Rom. 7. quæ dicit, non ſurandū, non adulerandū. Rom. 2. &c. Irregenitis etiam nonnullis tribuitur quadam illuſtratio Sp. ſancti Heb. 6 v. 4. Agnitio Domini & Servatoris Jeſu Chriſti. 2. Pet. 2. 20. Vie juſtitie cognitio, ibidem verſu 21. voluntatis Domini notitia, Luc. 12. 47. donum Prophetiæ. &c. Iſta talia qui carnis nomine inſignire audeat inſignem Deo & ipſius Spiritui injuriam facit. Et ſane quomodo illud quod peccatum accuſat, homines peccati convincit, ad liberationem quærendam compellit, carnis nomine comprehendere poteſt? Eſt ergo in hominibus ſub lege exiſtentibus caro & aliquid præter carnem, nempe mens cognitione legis imbuta, eique conſentientis quod bona ſit, & in nonnullis irregenitis præter carnem mens cognitione: Eū-angelii colluſtrata: illud autem aliud à carne, hoc ipſo capite non Spiritus ab A-

ab Apostolo, sed mens appellatur.
 » Muscul. in hunc locum. Vide quam
 » iterum caute utatur verbo habitandi:
 » non dicit, novi quod non sit quic-
 » quam in me boni. Nam unde alio-
 » qui approbare bona & detestaretur
 » mala, consentiens legi Dei, quod sit
 » sancta, iusta, & bona, si nihil in se
 » boni haberet? sed novi quod non
 » habitet in me bonum, id est, non
 » regnet in me, non potiat imperio,
 » cum illud ad se rapuerit peccatum,
 » sitque voluntas quod bonum est ex-
 » petens, non libera, sed infirma &
 » coacta sustinens potentiam tyranni.

Insistantia.

At dicit aliquis, non tantum quid à carne diversum huic homini tribuitur, sed & illi ipsi quod diversum est a carne inhabitatio boni attribuitur, secus non correctione ista opus non fuisset. At in homine irrogenito seu sub lege existente, nihil est cui bonum in habitat. Ergo, &c. Vt illud concedam: nego hoc, nihil scilicet esse in homine sub lege, cui bonum inhabitet. Nam in mente istius hominis habitat bonum, nempe veritas aliqua & cognitio legis. Inhabitationis signa sunt opera quæ illa cognitio & veritas in mente produunt, utpote, conscientia hominem peccati non accusans modo, sed & convincens, sententiæ condemnationis adversus ipsum hominem pronuntiatio, legum bonarum latio, publicæ disciplinæ custodia, scelerum punitio, bonorum defensio, de justitia per legem legisque opera adipsenda desperatio, ad liberationem desiderandam, liberationemque querendam compulsio. Hæc sane opera signa sunt certissimæ legis in mente talis hominis habitantis & dominantis. Precor hic ne quis hæreseos cõdemnet quod hæctenus vel non audit, vel non satis consideravit. Non enim

Responsio.

Muscul. in loci cap de legum. titulo de lege natura, & titulo de vi & effectibus legis.

dico, in homine sub lege sive irrogenitorum ullo bonum habitare & dominari; Nam non est idem in mente, & in homine simpliciter dominari. Si enim cognitio ista simpliciter in homine habitaret & dominaretur, jam quoque idem ille homo consentaneus isti sue cognitioni viveret, carnis resistetia repulsa ab eo quod in homine simpliciter primas & potissimas partes obtineret. Et si quis exacte hanc causæ redditionem consideret, & scopo Apostoli accommodet, intelligit istam correctionem & necessariam fuisse, & horsum allatam, ut, non obstante boni alicuius in mente hominis sub lege existentis inhabitatio, causa propria & adæquata redderetur, cur in isto tali homine peccatorum affectus vigant, & omnem concupiscentiam operentur: quæ hæc est, quod in carne istius hominis bonum non habitat, in qua si habitaret bonum, jam non sciret modo & veller bonum, sed & ipso opere adimpleret, affectibus à bono inhabitante domitis & subactis, legique divinæ subiectis. Vnde apostolice Thomas in hunc ipsum locum: Et per hoc manifestatur quod bonum gratiæ non habitat in carne, quia si in carne habitaret, sicut facultatem volendi bonum per gratiam habitantem in mente habeo, ita haberem facultatem perficiendi per gratiam habitantem in carne. At inquiet aliquis, totus homo irrogenitus in Scriptura carne appellatur. Genes. 6. 3. eo quod & ipsi caro sunt. Ioh. 3. Quod natum est ex carne caro est. Respondeo primo: Hunc loquendi modum esse metonymicum, & carnem dici pro carnali, consuetudine Hebræis peculiariter, qui abstracta pro concretis usurpant, quod Beza

Insistantia.

Responsio.

in locum Ioh. 3. v. 6. aperte indicat,
 ,, dicens: Caro pro carnali ponitur,
 ,, ut apud Hebræos sæpe appellativa
 ,, pro adjectivis usurpantur, atque
 ,, adeo apud Græcos & Latinos, ut
 ,, κατὰ σαρκιν, scelus. Secundo dico, et-
 ,, iam si vox caro in abstracto urgea-
 ,, tur; totum hominem carnem dici
 ,, posse, at non totum hominis. Mens
 ,, enim condemnans peccatum & justifi-
 ,, cans Legem, non est caro. At illa
 ,, eadem mens carnalis dici potest aliquo
 ,, modo, propterea quod sit in homi-
 ,, ne carnali, & quod caro adversus illam
 ,, pugnans totum hominem captivum
 ,, reddat legi peccati, atque hac ratione
 ,, prædominetur in illo homine. Potest
 ,, vero hinc argumentum extrui pro
 ,, confirmanda vera sententia, hoc
 ,, pacto: In carne hominis regeniti ha-
 ,, bitat bonum: ergo homo de quo A-
 ,, postolus agit non est regenitus. Probo
 ,, propositionem a proprio effectu Sp.
 ,, inhabitantis. Sp. S. enim carnem cru-
 ,, cifigit cum concupiscentiis ipsis, carnis
 ,, carnisque actiones mortificat, carnem sibi
 ,, subigit, corpus carnis peccati enervat:
 ,, & ista omnia per inhabitationem
 ,, suam: Ergo in carne hominis rege-
 ,, nitus habitat bonum. Assumptio est
 ,, ipso textu. Ergo conclusio inde se-
 ,, quitur.

Videamus jam probationem
 istius, quod in carne istius hominis bo-
 num non habitat. Illa continetur his
 verbis: Nam velle mihi adest, sed ne
 quod bonum est perficiam, non invenio. Ex
 collatione quæstionis probandæ &
 argumenti ad probandum allati ap-
 paret, hisce verbis argumentum
 contineri; Non enim invenio bonum
 perficere, seu, non adsequor ut bonum
 perficiam. quæ probatio sumpta est ex
 effectu: ut enim ex inhabitatione boni
 in carne sequeretur perficere bonum;

ita ex non inhabitatione boni in carne
 existit patrationis boni impossibilitas. Ista
 vero verba, velle quidem mihi adest,
 adhibentur per collationem diver-
 forum, quod hic fuit necessarium;
 quia probatio fuit accommodanda
 homini de quo agitur. Ita autem
 accommodatur: velle quidem adest
 homini sub lege existenti, at idem ho-
 mo, propterea quod carnalis est, bo-
 num perficere non invenit. Unde ap-
 paret illum carnalem esse, inque eius
 carne bonum non habitare; quod si
 habitaret in carne ipsius, tum carnis vi-
 res & cupiditates inhiheret, ne boni
 voliti perpetrationem impedire pos-
 set. At proponatur tota probatio hoc
 syllogismo.

Qui velle quidem habet, at bonum per-
 ficere non invenit, in illius carne
 non habitat bonum.

At homo, de quo Apostolus agit, velle
 quidem habet, at bonum perficere
 non invenit.

Ergo in hominis istius carne non ha-
 bitat bonum.

Quod iste sit syllogismus Apo-
 stoli, negare non potest qui Logi-
 cam vel a limine salutavit, & per-
 pendit accurate versum istum. Pos-
 sim autem ex ista propositione con-
 cludere propositionem syllogismi
 paulo ante a me ad sententiæ meæ
 stabilimentum allati, nempe in carne
 hominis regeniti habitare bonum, hoc
 argumento, quia homo regenitus in-
 venit perficere bonum. Contraria enim
 contrariorum est consequentia.
 Quod ut planius patere possit, age
 videamus propositionem istam cum
 aliis inde per inversionem deductis.
 Propositio est: Nemo bonum perficere
 impotens habet in carne sua bonum inha-
 bitans, Ergo per inversionem: Nemo
 habens in carne sua bonum inhabitans,
 bonum

Argumentum
 ex istis
 verbis pro vo-
 ca confirmata.

Altera pars
 vers. 18.
 Velle adest
 isti homini,
 at perficere
 bonum non in-
 venit.

bonum perficere est impotens : cui æquippollet.

Omnis habens in carne sua bonum inhabitans est potens perficere bonum ; & quidem potens propterea quod habet bonum inhabitans. Ergo per inversionem simplicem in materia necessaria & reciproca :

Omnis potens perficere bonum , habet in carne sua bonum inhabitans. hæc est major. Hinc subsumo.

At regeneratus potest perficere bonum. Phil. 2.

Ergo regeneratus habet in carne sua bonum inhabitans : quæ fuit Maior syllogismi mei paulo ante adducti.

Sed contrariæ sententiæ adfertores videntur sibi ex hac probatione argumentum deducere posse ad sententiæ suæ confirmationem , quod est tale :

Cui adest velle bonum , ille est regeneratus.

At huic homini adest velle bonum.

Ergo hic homo est regeneratus.

Antequam ad singulas syllogismi istius partes respondeam , tollenda nobis est amphibolia istius phraſeos , velle bonum , sive homonymia in voce velle. Certum enim est , duplex esse istius voluntionis genus , quando quidem de uno eodemque homine hic dicitur , quod circa unum idemque objectum bonum & volendo versatur & nolendo ; volendo , qua vult illud ; quan non facit nolendo : ideo enim non facit quia non vult , licet voluntate tanquam serva peccati compulsa ad nolendum. Rursus circa unum idemque objectum malum versatur nolendo & volendo : Nolendo quæ illud non vult & odit , volendo quæ idem facit ; Non enim faceret nisi vellet , licet voluntate impulsæ ab inhabitante peccato ad volendum. Quod Augustinus lib. Retract. i. cap. 13. testatur

verbis supra expressis.

Bucerus in hunclocum fol. 368. Hinc factum est , ut fecerit (David) & quod volebat , & quod nolebat : quod nolebat , non tum quidem quando id faciebat , sed quum adhuc staret consideratio Legis divinæ , quumque ea restituta fuit ; quod volebat quum jam actu concluderet & statueret de objecta muliere. Ita Petrus , &c.

Zanchius de operibus redemptionis lib. 1. cap. 3. fol. 25. Certe Petrus ideo negavit Christum quia voluit , quantum non plena voluntate , nec libenter id fecit.

Quare quum fieri nequeat ut unicum sit voluntionis & nolitionis genus , sive unus volendi & nolendi modus , quo vult bonum , & idem bonum non vult , quo non vult malum , & idem malum vult ; necesse est hanc phraſin velle bonum & nolle malum duplicem sensum habere : quem explicare conabimur. Volitio igitur & nolitio omnis , quia sequitur iudicium hominis de re objecta , pro iudicii diversitate etiam est diversa. Iudicium autem ratione causæ suæ est duplex. Aut enim proficitur ex mente & ratione approbante legem quod bona sit , & bonum existimante quod lex præſcribit , malum contra quod vetat : aut proficitur ex sensu & affectu , & cognitione , ut loquuntur , sensuali , seu hausta à sensibus , approbante quod utile , amœnum , & delectabile est , licet veritum , improbante quod noxium , inutile , & inamœnum est , licet præſcriptum. Illud iudicium dicitur generalis estimationis , hoc particularis approbationis seu operationis. Hinc voluntio alia est ex iudicio estimationis generalis , alia ex iudicio particularis approbationis ,

Ppppp 2 atque

Argumentum pro contraria sententiâ ex hac secunda parte vers. 18.

Responsio.

Augustinus.

atque ita *volitio*. Vnde *voluntas* sequens iudicium *generalis aſſimationis vult* quod lex præſcribit, *non vult* quod lex vetat: at eadem *voluntas ſecura iudicium particularis approbationis vult malum delectabile* ſive utile quod lex vetat, & non vult *bonum moleſtum & noxium* quod lex præſcribit. Quæ diſtinctio conſiderata reſpectu objecti unius cuiusdemque varie conſiderati, magis illuſtrabitur. Objectum enim quod *voluntati* obijciuntur aut ſub forma generali, aut ſub particulari forma conſideratur. Sic *adulterium* conſideratur in genere aut in particulari. In genere conſideratum condemnatur à ratione ut malum & lege vetitum, in particulari approbatur cognitione à ſenſibus hauſta ut delectabile & bonum. Sic Bucerus in hunc locum de eadem re agens fol. 366. Duplex autem eſt in homine *voluntas*, altera qua *conſentit Legi*, altera, qua *facit quod deteſtatur*. Altera ſequitur cognitionem Legis, qua *cognoſcitur bona eſſe*: altera cognitionem hauſtam à ſenſibus, quæque eſt de rebus præſentibus.

Aliter etiam hæc *volitio & nolitio* diſtingui poſſunt. Eſt *volitio nolitio* ſequens ultimum iudicium de objecto factum; eſt alia non ultimum, ſed antecedens iudicium ſequens. Reſpectu illius erit *volitio circa bonum* huius reſpectu *volitio circa malum* illi oppoſitum, & contra: atque ita de *nolitio*. Et reſpectu illius erit *volitio*, huius reſpectu erit *nolitio* circa idem objectum, & contra. Sed *volitio & nolitio* ſequentes non ultimum iudicium, non tam *volitio & nolitio* ſimpliciter & absolute dici poſſunt, quam *velitas & nolitas*: ſequentes vero ultimum iudicium. ſimpliciter

& absolute dicuntur *volitio & nolitio* efficax, quam effectus ſequitur. Thomas illam dicit *non plenam* hanc *completam voluntatem*, in hunc ipſum locum ſeptimi capitis ad Romanos. Conſideretur vero hic eadem diſtinctio ut eſt de Deo uſurpata. Dicitur enim Deus aliquid *velle approbative* tanquam *bonum in ſe*, aliquid vero *velle efficaciter*, tanquam ſimpliciter ad gloriam ipſius faciens. Iam videndum de quo *velle & nolle* Apoſtolus agit. Non de *volitione & nolitione particularis approbationis*, ſed *generalis aſſimationis*: non de *volitione & nolitione* verſantibus circa objectum *particulariter*, ſed *generaliter*. conſideratum: non de *volitione & nolitione*, ultimum ſed *antecedens* iudicium ſequente; non de *volitione ſimplici, absoluta & completa*, ſed de *incompleta*, & quæ *velitas* potius dici mereatur. Nam *bonum* quod *vult non facit*, & *malum* quod *non vult facit*. Si *vellet bonum* à lege præſcriptum *voluntate approbationis particularis*, ſequente ultimum iudicium, jam etiam *bonum* hoc ita *volitum* faceret: Si eodem modo *nollet malum* a lege vetitum, jam *ab eo abſtineret*, quod erudite & prolixè a Bucero in hunc locum explicatur. Nunc venio ſpeciatiim ad ſingulas partes ſyllogiſmi, in quo major Propoſitio mihi duplici nomine reprehendenda videtur, tum quia *velle bonum* de quo hic agitur nō eſt propria *regeneratorum*; convenit enim etiam *non regentis*; (puta *ſub lege* exiſtentibus, & omnia in ipſis habentibus, quæ Deus per legem efficere ſolet), tum quia etiam illo altero ſenſu uſurpatum non continet plenam hominis *regenerati* definitionem. Non enim tantum *vult* id quod *bonum eſt*: homo *regeneratus*, ſed etiam *facit*.
Deus.

Deus enim in illis efficit velle & perficere. Phil. 2. & Deus preparavit bona opera ut in iis ambularent regeneriti, seu, condidit eos ad bona operum. Sunt nova creatura; donati sunt fide qua est efficax per charitatem: & tribuitur illis observatio mandatorum Dei: faciunt voluntatem Domini, obediunt ex animo istius formae doctrinae in quam sunt traditi, &c. Unde apparet addendam fuisse propositioni particulam, *tantum*, quæ addita illius falsitatem & insufficientiam prima fronte prodirit, hoc pacto: cui solum velle bonum adest, is est regeneritus. Ad assumptionem respondeo quod inutile proponitur. Non enim hæc est integra Apostoli sententia: *Velle adest mihi: sed pars una sententia: ab altera, sine qua non constat, separata. Est enim axioma hoc unicum, discretum nempe, velle adest mihi, sed quod bonum est perficere, non invenio.* Ex Scriptura autem inutile proposita nihil solide concludi potest. Ad do quod posterior illa pars omiſſa in dubio relinquit, de cuiusmodi volitione & nolitione hic agatur; addita vero plane significet agi de volitione inefficaci & generalis assumptionis: at illa, ut ante dictum, non est propria regeneritorum. Potest autem assumptio simpliciter negari, ut non extructa ex contextu Apostoli. Apostolus enim homini, de quo agit, non attribuit velle bonum, & nolle malum, sed facere malum, & non facere bonum, quibus attributis descriptionis instar additur, quod nolo, & quod volo: quæ descriptio addita est accommodata statui hominis de quo agit Apostolus, & sic postulante ratione apodicticæ translationis: statum enim Apostolo propriam & reciprocam causam adferre cur ille homo, de quo agit, bonum perficere non invenias,

& propterea omnes aliæ causæ fuerunt semovendæ, inter quas etiam erat nolitio boni & volitio mali, item ignorantia boni & mali, &c. Sic in altero illo discreto axiomate, *velle adest mihi, sed bonum perficere non invenio*, præcipuum quod homini, de quo agit Apostolus, attribuitur, seu quod de illo prædicatur, est, *non invenire ut perficiat bonum*, ad cuius illustrationem adfertur illud diversum, *velle quidem mihi adest*, quod diligenter considerandum est rectum intellectum huius loci difficillimum inquirenti.

Ex hisce vero patet contrarium ex duobus istis versibus concludi posse hoc pacto:

Cui velle quidem adest, at non perficere, quique non facit bonum quod vult, malum vero, quod non vult, facit, ille non est regeneritus. Ex descriptione regenerationis & partium eius.

At homini isti adest velle, at non perficere, & idem ille non facit bonum quod vult, sed facit malum quod non vult.

Ergo ille homo de quo Apostolus agit non est regeneritus.

Assumptio est in textu Apostoli. Propositio itaque sola probanda. Regenerationem tantum mentem illuminat, voluntatem conformat, sed & affectus cohibet & ordinat, & membra externa, & interna in obsequium legis divinæ dirigit. Matth. 7. 21. non qui voluerit sed qui fecerit voluntatem Patris ingreditur in regnum celorum: Ibidem prudens dicitur non qui voluerit, sed qui fecerit sermones Christi. Vide quæ ante dicta in negatione propositionis syllogismi ad contrariam sententiam stabilendam allati. Et, qui voluntatem carnis faciunt in desideris ipsis, non sunt regeneriti. At hic homo facit voluntatem carnis. Ergo, &c. Conveniunt autem illa quam

Ar.umen- tum ex v. 18. & 19. pro vera sententia

Probatio Manu Iraposita qua solam dubium vacari potest.

optime homini *sub lege* existenti, *velle* nempe *bonum* & *nolle malum*, ut *consentienti legi quod bona sit, non facere* autem *bonum* & *facere malum*, ut *car-nali* & *manipio peccati*. At regerat forte quispiam, non simpliciter *facere bonum* huic homini adimitur, sed *perficere*, id est, perfecte facere, idque Augustino adstipulante, qui illud verbum ita explicat. Resp. ut nihil jam dicam quomodo horum sententia cum Augustiniana conveniat, quod postea videbimus, merum hoc esse effugium. Vox enim Græca *κατασκευαζειν* non significat perfecte *facere*, sed simpliciter *facere, patrare, confectum reddere*; ut patet ex verbo *ποιειν* quod sequitur, & ex ipsa hac voce vers. 15. usurpata, ubi ex ipso-rum opinione non potest vox illa significare *perfecte facere*, nam *regentis* de quibus hunc locum intelligunt, malum *perfecte non faciunt*. Inspiciantur loci Scripturæ quibus hæc vox usurpatur, & verus sensus illius facile ex usu Scripturæ intelligetur. Adde quod isto sensu non magis *perficere*, id est, *perfecte facere bonum* homini *regentis* adimi possit, quam *velle bonum*. Nam *regentis bonum perfecte non volunt* dum sunt in hac mortali vita.

At vero, inquit aliquis, *velle bonum* & *nolle malum*, quocumque modo, & sensu sumptum, est *bonum* ali-quod. Et homini *irregentis* nihil pro-fus tribui potest, quod *bonum* appel-lari queat, citra *gratia* & *Spiritus san-cti* contumeliam. Respondeo. Antea intelleximus quale & quantum *bo-num* hoc sit. At velim mihi probari nihil omnino homini *irregentis*, qua-liscumque ille sit, attribui posse *boni*: Scriptura meo iudicio hoc nullibi aperte dicit, neque puto bona con-

sequentia ex Scripturis dici posse: sed contrarium planissime compro-bari potest. Veritas de qua Rom. 1. bona est, utpote *injustitiæ contraria*. At illa est in hominibus non nullis *irregentis*. Opus legis de quo Rom. 2. *bonum* est, at illud *scriptum in cordibus Ethnicorum*, & quidem à Deo: *gustus doni celestis, & boni Dei verbi virtu-tumque futuri seculi bonum est*, & tamen in *irregentis* est: & Heb. 6. 4. 5. *Inqui-namenta mandii per agnitionem D. N. Iesu Christi effugisse, viam justitiæ cognosse bonum est*, & convenit non *regentis*. 2. Pet. 2. 20. 22. *Cum gaudio verbum Dei accipere bonum est*, & convenit non *regentis*, Matth. 13. v. 20. Et in uni-versum donauit Sp. S. quæ ad Ec-clesie ædificationem multis repro-bis tribuuntur *bona sunt* 1. Cor. 12. & 13. *agnoscere se peccatorem, dolere ob peccata, petere liberationem à peccatis bona sunt*, & conveniunt nonnullis *ir-regentis*: imo nemo potest regenera-tionis fieri particeps, nisi hæc talia in ipso præcedant. Vnde apparet vere dici non posse, quod nihil *boni* tribui possit *irregentis*, qualecumque illi fuerint. Si quis regerat, non esse *salutaria* ista *bona*, neque talia qualia esse debent. Fateor, sed nonnulla ex illis sunt necessario *salutaribus præce-danea*, quin & ipsa certo momento *salutaria*. Neque continuo nomen *boni* amittit quod nondum eo venit quo tendere debet. *Metus pænæ* & *timor servilis*, non sunt iste *metus* & *timor*, qui à filio Dei requiruntur, inter-crea tamen inter *bona conversionem præcedentia* ab Augustino censentur, di-cente serm. 1. 3. de verbis Apostoli: Non accepistis Spiritum servitutis iterum in timorem: Quid est iterum? Quomodo terrente molestifimo pædagogus: quid est iterum?

Bona tunc alia quedam sunt ea qua salutaribus præcedant irregentis nonnullis locum habent.

Augustinus

ficut

Obiectio.

Responsio.

Inpantia.

Responsio.

„ sicut in monte Sina accepistis Spiritum servitutis. dicat aliquis : alius est Spiritus servitutis, alius libertatis. Si alius esset, non diceret Apostolus iterum. Item ergo Spiritus, sed in tabulis lapideis in timore, in tabulis cordis in dilectione, &c. Et paulo post. Iam ergo non in timore, sed in dilectione, ut non servi, sed filii sitis. Qui enim adhuc ideo bene agit, quia poenam timet, & Deum non amat, nondum est inter filios: utinam tamen vel poenam timeat. Timor servus est, charitas libera est, & ut sic dicamus, timor est servus charitatis. ne possideat Diabolus cor tuum, præcedat servus in corde tuo, & servet dominæ venturæ locum, fac, fac vel timore poenæ, si nondum potes amore justitiæ. Veniet domina, & servus abscedet, quia consummata charitas foris mittit timorem.

Calvinus etiam timorem initialem inter bona numerat, quem Beza ex illius sensu & suo præcedaneum facit regenerationi, ut antea vidimus. Hæc autem, & si quæ sunt alia, irrogenitis, attribuuntur nulla cum injuria gratiæ & Spiritus sancti: quia etiam ipsa ex gratiæ, & Spiritus sancti operatione inesse creduntur iis quibus insunt. Sunt enim quædam actiones præcedentes conversionem, & illæ sunt à Sp. sancto voluntatem præparante, ut Zanchius ait in iudicio suo, de Pezelii Tomo 1. & 2. objectionum & responsionum, quod iudicium secundo tomo est subjunctum. Vide quæ supra citavimus ex Beza contra Tilman.

Heshusium. Quis mediocriter Theologicarum rerum peritus ignorat Spiritum sanctum uti verbi prædicatione hoc ordine, ut prius per

legem, de cuius æquitate & justitia mentem convincit, peccati nos vincat. Rom. 3. condemnationis reos peragat, impotentiam & imbecillitatem nostram ob oculos ponat, ex lege non posse justificari doceat. Gal. 2. & 3. ad Christum confugere compellat, utens legetanquam paedagogo qui ad Christum finem legis ad justitiam omni credenti tanquam manu ducat? Vnde etiam certis nominibus in Scriptura appellatur nempe peccatores, qua contra istos distinguuntur qui sibi justitiam vendicabant, quos peccatores Christus venit vocare: onerati & laborantes, quos Christus venit reficere: ægroti & infirmi, & quibus Medico opus est, ut discernantur ab illis qui se sanos existimabant, & Medici operæ haud indigos: Egri & pauperes, quibus Christus venit Evangelizare: vinciti & captivi, & statum suum agnoscentes, quos Christus venit liberare; contriti corde quos Christus venit religare, &c. Istis per legem peccatis, incipit uti idem Spiritus prædicatione Evangelii, qua Christum patefacit & revelat, fidem infundit, fideles cum Christo in unum corpus compingit, in communionem bonorum Christi ducit, ut remissione peccatorum per nomen ipsius impetrata, in illo & ex illo porro vivere incipiant. Vnde iidem etiam certis nominibus in Scriptura appellantur: fideles, justificati, redempti, sanctificati, regeniti, liberati, Christi infirmi, illi concorporates, ossa de ossibus ipsius, caro de carne eius, &c. Ex quo ordine apparet aliquas Sp. sancti actiones occupari circa non regenitos sed regnendos, & quædam ex illis opera existere in animis nondum regenitorum sed regnendorum. An vero hæc opera sint Spiritus, quatenus est regenerator, nihil

Quam distimilibus nominibus in Scriptura appellantur illi qui per legem subacti, & rursus qui per gratiam Evangelii renovati sunt.

alvini. &c.

medius

nihil statuo. Scio Apostolum Rom. 8. distinguere inter *Spiritum adoptionis & servitutis*. Scio 2. Cor. 3. distinguere inter *ministerium legis & mortis*. & *ministerium Evangelii & Spiritus*. Scio Apostolum ad Gal. 3. dicere, *Spiritum non accipi ex operibus, sed ex fide Evangelii Christi*. Et distinguendum existimo inter *Spiritum* quatenus sibi *templum preparat*, & qua idem *templum ut sanctificatum inhabitat*: quanquam magnopere pugnare nolim, quin actiones & opera ista *Spiritui regeneratori* tribui possint, non qua *regenerat*, sed qua *corda ad regenerationis renovationisque efficientiam suscipiendam preparat*. Hinc puto semel in universum clarere istam sententiam Sp. sancto ignominiosam non esse, neque quicquam *Spiritum sancto* adimere, quod ipsi in Scriptura tribuatur: sed ordinem tantum indicare secundum quem Sp. sanctus, suas actiones disponit & dispensat. Nescio annon contra ignominiosum sit *Spiritui adoptionis habitanti in cordibus regeneratorum*, si huiusmodi in illis efficere dicatur *volitionem*, quam effectum non consequatur, sed quæ in ipso conam desiciat, victa à tyrannide peccati inhabitantis; contra id quod dictum est: *fortior est qui in nobis est quam qui est in mundo*. 1. Ioh. 4. 4. Neque hinc sequitur quod hic de homine *sub gratia* constituto agatur: nam aliud est aliquem *preparantis gratia* effectum sentire, & aliud *sub gratia* esse, sive à *gratia* inhabitante regi, duci, agi.

Verf. 20.

Quod si quis non vult facere, cum non amplius ille id facit, sed peccatum quod in ipso habitat.

Verf. 20. jam ante consideravimus; breviter autem moneo & hic veritatem nostræ expositionis antea allatæ manifestè prodi: quod in hoc eodem versu *et se facere dicit, quod non vult, & tamen non facere sed*

peccatum hoc operari. Facit ergo & non facit, quia *facit tanquam servum* compellus à Domino, qui non tam *suam* quam *Domini sui voluntatem* exsequitur, licet *& suam*, alioquin *non faceret*. Nam *consentit voluntati Domini* antequam illam faciat, quia non *coactus* facit. voluntas enim cogi non potest.

Verf. 21. habet conclusionem ex antecedentibus, accommodatam proposito Apostoli quod hic tractat. Ex eo enim quod *velle sibi adesse novit*, at *persevere minime*, concludit, *sibi volenti bonum, malum adiacere*. Sed animadvertendum quod Apostolus verf. 18. eadem phrasi usus est de *velle*, quæ hic utitur de *malo*: atque sic utrumque sibi *adesse & adiacere* dicit, tum *velle bonum*, tum *malum*. Et quemadmodum *velle bonum* ipsi *adest ex affectu legis, & mente* eam ut *justam & bonam approbante*; sic *malum* ipsi quoque *ex lege quadam peccati adiacet*, hoc est, vi & tyrannide peccati, potestatem & jus sibi in istum hominem assumentis & usurpantis. Iam videndum an utriusque præsentia & adjacencia, ut sic loquar, æquipollet; an vero alterum alteri prævaleat, & utrum ex duobus. Constat non æquipollere, sed unum alteri prævalere, & quidem *malum* potentius & vehementius *adiacere* illud enim obtinet & prævalet in homine, ex cuius imperio, instinctu, & impulsu agere, & ab actione quiescere comperitur. Hoc vero quomodo de homine *regeno & sub gratia* constituto vere dici possit, velim mihi ex Scripturis explicari, quæ mihi ubique contrarium affirmare videntur.

Verf. 21.

Comperit sibi volenti bonum malum adiacere.

Verf. 22. & 23. Adfertur clarior explicatio & probatio conclusionis

Verf. 22.

23.

conclusionis

Condelectatur legi Dei, id est, una cum lege delectatur secundum interiorem hominem: at videt aliam legem in membris belligerantem, &c.

tionis antecedenti versu positæ, quæ conclusio convenit cum eo ipso quod Apostolus hæc parte tractandum sibi proposuit. Probatio autem propriè est vers. 23. quia ille versus respondet hisce: *Malum mihi, volenti bonum adjacet*, quod erat probandum. Probatio desumpta est ab effectu mali adjacentis, quod est *belligeratio cum lege mentis, & victoria*, postque victoriam *captivatio hominis sub lege peccati*. Vers. 22. respicit ad hæc verba: *volenti mihi facere bonum*; & continet illius volitionis latiore a causa propria explicationem, & versus sequentis 23. a diversis seu diversis illustrationem. Continetur autem duobus istis versibus unum axioma, quod discretum appellatur proprie, ut apparet ex particula *et* vers. 23. usurpata, quæ est ipsius *pro* relativa, licet omissa sit; & ex ipsa forma oppositionis. Pars antecedens istius axiomatis, & minus præcipua continetur vers. 22. consequens & principalis vers. 23. Nam ad consequentis illustrationem adhibetur antecedens, ut videre est in omnibus axiomatibus. Sic Math. 3. 11. *Ego quidem baptizo vos aqua, at qui post me venit baptizabit vos spiritu sancto & igni*. 2. Cor. 4. 16. *Etiam si externus noster homo corrumpitur, internus tamen renovatur quotidie*, & similibus. Particulæ enim *quidem*, *etsi*, *quanquam*, *quum*, notant antecedentem & minus præcipuam axiomatis partem; particulæ autem, *sed*, *verum*, *tamen*, *inim*, notant consequentem & principalem. *Delectari lege Dei*, seu *condelectari Legi Dei secundum interiorem hominem*, causa est quod *velle* isti homini *adjacet*. *Malum adjacens est lex in membris*. Effectus unde *malum* illud *adjacere* probatur, continetur his ver-

bis; *belligerantem adversus legem mentis meæ, & captivantem me legi peccati, &c.* Ista autem de axiomatis discreti recto judicio monere consultum putavi, ne quis alteram partem ab altera sejungat, & minus principalem pro præcipua accipiat. Videamus jam porro quid ex versibus istis duobus ad sententiæ alterutrius probationem concludi queat.

Qui sententiæ meæ contrariam tenent ex vers. 22. ad stabilimentum illius ita concludunt.

Qui delectatur Legge Dei secundum interiorem hominem, est regeneratus & sub gratia constituitur. *Argumentum ex vers. 20. pro contraria sententia.*

At homo ille de quo Apostolus agit, delectatur lege Dei secundum interiorem hominem.

Ergo homo ille est regeneratus & sub gratia constituitur.

In propositione duplex suæ sententiæ firmamentum habere se existimant. I. Quod huic homini tribuatur interior homo. II. quod idem dicatur delectari lege Dei secundum interiorem hominem. Utrunque enim solis regeneratis convenire aiunt. Primum quia interior homo in Scripturis significet idem quod novus & regeneratus homo. Alterum, quia de piis dicitur quod meditentur in lege Domini, quod voluntas illorum sit in lege illius dies & noctes.

Respondeo ad propositionem. *Responso ad propositionem* Primo, Interiorum hominem neque ex etymo vocis, neque ex usu Scriptura idem esse quod novus & regeneratus, homo, eumque non esse regeneratum, proprium; sed & non regeneratis convenire. Secundo, Delectari Legge Dei, seu potius condelectari legi Dei secundum interiorem hominem non esse proprium regeneratum, & sub gratia constitutum, sed convenire homini.

sub lege constituto. Dico quod ad primum. Interior homo ex vocis etymo relative & oppositè dicitur ad hominem exteriorem. Duo enim sunt in uno homine homines, unus intra alterum existens, alter istum priorem in se habens. Ille est oculus cordis homo, hic externus corporis homo: ille inhabitans, hic qui inhabitatur: ille ad invisibilia & incorporea bona comparatus, hic ad terrena & visibilia: ille immortalis, hic mortalis & mortis obnoxius. Nulla in duabus istis vocibus syllaba est quæ regenerationis & novitatis ex regeneratione existentis vel levissimum indicium det. Sed voces istæ Homo interior, regenitus, & novus hunc inter se habent ordinem, quem ipsæ voces præ se ferunt primo intuitu. Interior homo notat subiectum, regenitus actionem Sp. sancti regenerantis. Novus qualitatem in interiore homine per regenerationis actum existentem. Scripturæ sensus & usus non est huic significationi adversus, quin optime cum ea consentit: quod apparebit ex locorum quibus mentio fit interioris hominis diligenti consideratione. Vnus est iste de quo impræsentiarum agimus. Alter est 2. Cor. 4. 16. Tertius Ephes. 3. 16. De istis ergo duobus jam videmus. Ille qui est ad Corinthios ita habet. Propterea non segnescimus, sed etiamsi externus noster homo corrumpitur, internus tamen renovatur quotidie. Quod hoc loco internus & externus homo non pro novo & vetere, sed pro incorporeo & inhabitante, a parte interiore hominis, anima scilicet, denominato & pro corporeo & inhabitato, a corpore exteriore hominis parte sic appellato sumatur, doceo ex ipso versu. Primo, quia si externus & internus pro vetere & novo homine hic sumerentur, tum

modus iste loquendi discretionem locum habere non posset. Non enim discerni possunt isto pacto hæc duo inter se: Etiamsi vetus noster homo corrumpitur, tamen novus homo quotidie renovatur, sunt enim necessaria coheræntia, & se mutuo consequentia. Quantum enim decedit veteri, tantum accedit novo. Absurditas istius discretionis apparebit manifestius, si ita proponatur res eadem: licet vetus noster homo crucifigatur, occidatur, & sepeliatur, tamen novus homo resurgit, viviscatur, & magis magisque renovatur: & licet vetustatem antiquam deponamus, tamen in novitate vitæ magis ac magis proficimus. Ridiculum se præbeat quis ita loquens: quanquam puer iste inscitiam dediscat & deponat, tamen quotidie magis magisque proficit in rerum necessariorum cognitione. Secundo, Solatium quod Apostolus adfert contra oppressiones & angustias, quibus sancti in hoc mundo sunt obnoxii, consistit in his verbis, internus renovatur quotidie, non in illis, licet externus noster homo corrumpatur. quod docet loquendi modus ab Apostolo usurpatus, qui indicat illam ipsam externi hominis corruptionem, quæ fit per oppressiones & angustias, esse id adversus quod solatium verbis sequentibus comprehensum ab Apostolo est allatum: homine afflicto sic dicente: at externus noster homo corrumpitur, Apostolo respondente; ne id dolero, nam internus homo noster quotidie renovatur, in cuius renovatione salus nostra consistit. Non enim externa & visibilia bona, quæ ad vitam hominis externi faciunt, sunt spectanda, interitui enim sunt obnoxia: sed interna & invisibilia, quæ ad vitam interni hominis pertinent, magni facienda sunt, nam

Interior homo significat animam, sicut exterior corpus quod est. dicitur ex epy. mo.

Ex usu scripturæ.

Nominativus ex 2. Cor. 4. 16.

sunt aeterna & nunquam peritura. Quod si voce externi hominis vetus esset intelligendum, tum etiam hoc solatii vice ab Apostolo fuit adferendum, hoc pacto: ne dolere quod affectionibus & oppressionibus multis obnoxii sitis, nam vetus vester homo istis ipsis corrumpitur, & internus renovatur magis magisque. Quod vero corruptio externi & veteris hominis non sit eadem ex eo apparet; quod illa sit contra naturam ipsam hominis, & vite animalis bonum, ista vero sit contra naturam depravatam, & contraria vite peccati in homine. Tertio, Ex voce renovandi apparet internum hominem subiectum esse renovationis & actionis Sp. sancti. Fateor quidem recte dici posse, Novum hominem quotidie magis magisque renovatum; tum quia necesse est ut novitas illa quæ homini actione Sp. regenerantis est ingenerata crescat & augeatur indies, tum quia veteris hominis reliquæ debent paulatim magis magisque tolli & debilitari; Sed & ibi tunc subiectum est interior homo; qui jam à novitate, quæ effici in illo cepit per Spiritum regenerantem Novus dicitur. Idem enim est subiectum renovationis promoventis & progredientis; quod incipientis. Incipientis autem subiectum est non novus homo, non enim novus dicitur ante actum renovationis, & ab actu impressam qualitatem, sed interior homo. Itaque licet novus dicatur renovari (quam phrasin nescio an Scriptura usurpet) tamen subiectum est interior homo, quod subiectum appellari potest ab impressa qualitate novus homo; sicut dicimus candidum hominem quotidie candidiorem fieri; candore communicato candido non qua talis est, sed qua homo, nigredinis adhuc quidpiam habens, &

nondum istum adeptus candorem quem exoptat. Hisce adstriplatur Scriptura ipsa Ephes. 4. 23. 24. his verbis: Renovamini Spiritum mentis vestra, & induite novum hominem qui secundum Deum creatus est. Vbi Sp. mentis nostra dicitur subiectum renovationis, id est, interior homo, seu mens; & novus homo, non ipsum subiectum, sed qualitas quam subiectum illud inducere debet: quæ qualitas ibidem appellatur justitia & sanctimonia veritatis. Dixi nescire me an Scriptura alicubi istam phrasin usurpet, propter locum Coll. 3. v. 10. ubi videtur usurpata. Sic enim inquit Apostolus: & indueritis novum illum hominem, qui renovatur in agnitionem secundum imaginem eius qui creavit illum. Sed diligentius locum consideranti planum erit, verba ista, qui renovatur, seu, *ὁ ἀναγεννημένος* ita cum antecedentibus jungenda esse, & indueritis novum hominem, id est, qui renovatur, seu renovatum in agnitionem, &c. ut sit descriptio Novi hominis, non aliquid novum novi istius hominis attributum. Sed in eo non magnum momentum positum est, & dixi me non negare novum hominem magis renovari. Ex reliquo capite idem liquet. Synonyma enim sunt, Externus homo vers. 16. testaceum vasculum v. 7. corpus nostrum. vers. 10. caro nostra mortalis. vers. 17. item premi, affligi, persecutionem pati, mortificationem Domini circumferre, morti tradi, corrumpi; quod ex collatione antecedentium & consequentium cum hoc vers. 16. clarere potest veritatis studio indagatori.

Locus Ephes. 3. 16. 17. ita habet: *ut det vobis pro divite gratia sua ut fortiter corroboremini per Sp. suum in interiori homine, ne inhabiteat Chriſtus per fidem*

Item v. Ephes. 3. 16. 17.

in cordibus vestris. Hic apparet per interiorem hominem denotari subiectum circa quod Spir. sanctus versatur sua actione & operatione, quæ hic corroboratio appellatur: quod etiam ex synonymo versu sequente posito patet: ut inhabitet Christus per fidem in cordibus vestris. Cor n. & interior homo pro eodem sumuntur. Mihi hic ad stipulatur doctissimus Zauchius, ita inquit in hunc locum: Interioris hominis nomine diximus demonstravimusque ex 2. Cor. 4. significavi partem hominis præcipuam, Mentem scilicet quæ intellectu & voluntate constat, & quæ cordis, in quo vigent affectus, nomine denotari solet; sicut contra exterioris hominis nomine aliud intelligi non potest, quam pars hominis corporæ, quæ vegetatur, quæ sentit, quæ loco moveretur, &c. Paulo post, hac igitur particula in interiori homine, docet Apostolus sicut donum fortitudinis, sic etiam reliquas spirituales virtutes sedem non habere in parte vegetativa, sed in mente, corde, spiritu, &c.

Cæterum quia à nonnullis non tantum pro certo habetur interiorem hominem esse eundem cum novo & regenito, unde dicere audent solos regenitos habere interiorem hominem, sed etiam tanquam articulus fidei urgetur: Age videamus, quid bona pars Doctorum Ecclesiæ per interiorem hominem intellexerit.

Clemens Alexandrinus *σποματων* lib. 3. fol. 194. *ανθρωπον ολι καλει διχως, τον τε φαινομενον, και τον ψυχην.*

Idem sustinetur ostenditur ex Patribus.

Clem. Alex. can. 11. m.

Tertullianus.

Tertull. adversus Gnosticos cap. 15. Sed etsi, inquit Apostolus, exterior noster homo vitatur, caro scilicet, vi persecutionum, sed interior renouatur de die in diem, anima

scilicet, spe promissionem. Idem de resurrectione carnis cap. 40. Nactæ denique hæreses duos homines ab Apostolo editos, interiorem, id est, animam, & exteriorem, id est, carnem, salutem quidem animæ, id est, interiori homini, exitum vero carni id est, exteriori adjudicaverunt: quia scriptum sit Corinthiis: nam etsi homo noster exterior, &c.

Ibidem. Extrinsecus pugnæ debellantes, scilicet, carnem, intrinsicus, timor afflictans, scilicet animam. Adeo etsi corrumpitur homo exterior, non ut amittens resurrectionem, sed ut sustinens vexationem corrumpi intelligitur, & hoc non sine interiore; ita amborum erit conglorificari, sicut & compati.

Idem de resurrectione carnis cap. 16. Nam etsi (caro) vas vocatur apud Apostolum, quam jubet in honore tractari, eadem tamen ab eodem homo exterior appellatur. Ille scilicet, limus qui prior titulo hominis incisus est, non calicis, aut gladii, aut vasculi ullius, vas enim capacitatis nomine dicta est, qua animam capit & continet, homo vero de communione naturæ, quæ eam non instrumentum in operationibus præstat, sed ministerium.

Ambrosius in Epistolam ad Romanos cap. 7. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem. Animum his oblectari, dicit quæ à lege traduntur; sic est interior homo.

In 2. Cor. 4. Licet si exterior, &c. pressuris, plagis, fame, siti, frigore, nuditate caro corrumpitur, sed anima spe futuri præmii renouatur, quia assiduis tribulationibus purgatur; proficit enim in pressura, non interit, ita ut accedentibus tentationibus

nibus

nibus quotidie acquirit ad meritum,
 quia & corpori corruptio hæc profi-
 cit ad immortalitatem merito animæ.
 Epist. 77. ad Constantium. Con-
 delector Dei legi secundum interio-
 rem hominem. Interior noster homo
 est qui est ad imaginem & similitu-
 dinem Dei factus; exterior qui figu-
 ratus est è Limo. Sicut ergo duo ho-
 mines, ita gemina cõversatio est, una
 interioris hominis, altera exterioris.
 Et quidem plæriq; actus interioris
 hominis perveniunt ad exterio-
 rem hominem: quemadmodum casti-
 monia interioris hominis transit et-
 iam ad castitatem corporis. Qui enim
 adulterium cordis ignorat, idem
 utique nescit adulterium corporis,
 &c. Ergo est interioris hominis cir-
 cumcisio. Nam qui circumciditur,
 totius carnis illecebras, tanquam
 præputium exiit, ut sit in Spiritu,
 non in carne, & Spiritu mortificet
 corporis sui actus, &c. Paulo post.
 Interior noster homo quando est in
 carne, in præputio est.

Basilii
 Magni.

Basiliius Magnus in hexamëro
 homilia, 10 Faciamus hominem
 secundum imaginem nostram. In-
 ternum hominem dicit, faciamus
 hominem. Et paulo post. Audi A-
 postolum dicentem: Etsi exterior
 noster homo, &c. Quomodo duos
 cognosco homines? unum appa-
 rentum, alterum in apparente oc-
 cultatum, invisibilem, internum ho-
 minem. Intus itaque habemus ho-
 minem & duplicem sumus, & quod
 dicitur verum est, nempe quod in-
 tus sumus.

Ibidem homilia 11. Manus tuæ
 fecerunt me, & formaverunt me:
 fecit internum hominem, formavit
 externum. Etenim convenit forma-
 tio luto, fabricatio vero ei quod se-

cundum imaginem est. Quare forma-
 ta quidem est caro, facta vero
 anima.

Idem concione in initium Pro-
 verbiorum. Quando quidem du-
 plex est homo, velut Apostolus ait,
 alter externus, alter internus, necesse
 est, nos tum juxta eum quem vider-
 mus, tum juxta eum quem in oc-
 culto intelligimus etiam ætatem in
 utrisque consimiliter accipere.

Cyrillus Alexandrinus de incarna-
 tione unigeniti cap. 12. Nam etsi
 exterior noster homo, &c. Si quis
 igitur dicat interiorem nostrum ho-
 minem in exteriore homine inha-
 bitare, verum quidem memoravit,
 ideo tamen unum dividere non vi-
 debitur.

Cyrillus
 Alexand.

Macarius homilia 15. Vera mors
 intus consistit in corde, & occulta
 est, ubi mortuus est interior homo.
 Si quis ergo transiit à morte in vi-
 tam occultam, illerevera vivit in se-
 cula, nec moritur. Ibidem. Peccatum
 secreto in hominem interiorem &
 mentem agit, ac pugnat cum cogi-
 tationibus. Homilia 7. Animæ
 membra multa sunt; nempe mens,
 conscientia, voluntas, cogitationes
 accusantes & defendentes. Hæc au-
 tem omnia in unam rationem colli-
 gata sunt, membra tamen sunt ani-
 mæ: anima vero unica est, videlicet
 homo interior. Sic homilia. 27.
 interior homo & anima pro eodem
 sumuntur.

Macarius.

Chrysostrmus in 2. Cor. 4. Sed
 licet externus homo, &c. Quomodo
 corrumpitur? dum flagellatur, abi-
 gatur innumera fert mala. Sed inter-
 ior renovatur de die in diem. Quo-
 modo renovatur? fide, spe, alacri-
 tate, ut audeat se opponere malis.
 Nam quo plura tulerit corpus, hoc

Chrysostrm.

» maiorem spem habet anima, & ful-
 » gidior evadit, velut aurum quod
 » multo igne examinatur.

Augustinum.

Augustinum videamus unum pro
 » multis. Tom. 2. Epist. 6. Quis au-
 » tem nisi dementissimus dixerit cor-
 » pore nos esse vel futuros esse Deo si-
 » miles? In interiore igitur homine
 » ista similitudo est, qui renovatur in
 » cognitionem Dei, secundum ima-
 » ginem eius qui creavit eum.

» De Spiritu & littera cap. 27. Qua
 » gratia in interiore homine renovato
 » iustitiæ scribitur, quam culpa dele-
 » verat.

Tom. 7. de peccat. meritis & re-
 » miss. lib. cap. 25. Ut hominem in-
 » teriorem dixerit venientem in hunc
 » mundum, quia exterior est corpo-
 » reus, sicut hic mundus.

» Lib. 2. cap. 5. Sicut corporis o-
 » culus non adjuvatur à luce ut clau-
 » sus aversusque discedat, ut autem
 » videat adjuvatur ab ea; neque hoc
 » omnino nisi illa adjuverit potest: ita
 » Deus qui Lux est interioris hominis
 » adjuvat mentis nostræ obtutum, ut
 » non secundum nostram, sed secun-
 » dum eius iustitiam aliquid poni
 » operemur.

» Cap. 7. Si in ipso animo, qui est
 » homo interior, perfecta in baptismo
 » novitas fieret, non diceret Apосто-
 » lus; Et hæc exterior &c.

» Cap. 21. Sicut hæc arbor (vitæ)
 » in corporali, sic illa (sapientia) in
 » Spirituali Paradiso; illa interioris,
 » ista exterioris hominis sensibus
 » præbens vigorem sine ulla in dete-
 » rius temporis commutatione vita-
 » lem.

Tom 7. de anima & eius origine
 » lib. 4. cap. 8. Vide igitur quam
 » multa non præterita, sed præsentia
 » de natura nostra, nec tantum quod

ad corpus, verum etiam quod ad in-
 » teriorem hominem pertinet igno-
 » remus, nec tamen pecoribus com-
 » paremur.

De perfectione adversus Cæle-
 » stium fol. 1. littera f. Quoniam res, «
 » Pesipse, vel corpus vel homo est, «
 » qui pede vitiato claudicat, nec tamen «
 » vitate potest homo claudicationem, «
 » nisi habeat sanatum pedem. Quod «
 » etiam in interiore homine fieri po- «
 » test, sed gratia Dei per Iesum Chris- «
 » tum. Paulo post. Sic & interioris «
 » hominis animus res est, rapina actus «
 » est, avaritia vitium est, id est, qua- «
 » litas secundum quam malus est ani- «
 » mus, etiam quando nihil agit, unde «
 » avaritiæ vel rapinæ ferviat. «

De anima & eius origine l. 4. c.

4. Apostolus quidem præter inte-
 » riorem & exteriorem, non video «
 » quod alium facit interioris interio- «
 » rem, id est, totius hominis intimum, «
 » Fatetur ibidem animam esse interio- «
 » rem hominem corpori, sed negat
 » Spiritum esse interiore hominem
 » animæ.

Tom. 3. de Genesi ad litteram l.
 » 3. cap. 22. Nonnulli autem etiam «
 » hoc suspicati sunt, nunc interiore «
 » hominem factum, corpus autem «
 » (eius) hominis postea, cum ait «
 » Scriptura: Et finxit Deus hominem «
 » de limo terræ. «

Tom. 6. l. 24. contra Faustum
 » Manich. cap. 1. Paulus quidem A- «
 » postolus interiorem hominem per «
 » Spiritum mentis, exteriorem vero «
 » in corpore atque ista mortali vita «
 » vult intelligi: non tamen utrunque «
 » horum simul duos homines eum di- «
 » xisse, aliquando in eius litteris legi- «
 » tur, sed unum quem totum Deus fe- «
 » cerit, id est, & id quod internus est, «
 » & id quod externus est: sed eum ad «

» imaginem suam non fecit, nisi se-
 » cundum id quod interius est, non
 » solum incorporeum sed etiam ra-
 » tionale, quod pecoribus non inest.
 » Paulo post. Ecce Deus etiam exte-
 » rioris hominis effectus ab eodem
 » Apostolo predicatur, & citat 1. Cor.
 » 12. Deus posuit membra.

» Ibidem. Veterem hominem nihil
 » aliud Apostolus quam vitam vete-
 » rem dicit, quæ in peccato est, in quo
 » secundum Adam vituit, de quo
 » dicit: per unum hominem peccatum
 » intravit in mundum, &c. Ergo totus
 » ille homo, id est, in exteriori & in-
 » teriore sui parte inveteravit propter
 » peccatum, & pœnæ mortalitatis
 » addictus est, &c.

Tom. 3. de Trinitate. l. 4. cap. 3.
 » Et ideo per talem crucem evacuatur
 » corpus peccati, ut jam non exhibea-
 » mus membra nostra arma iniquita-
 » tis peccato, quia & interior homo
 » si utique renovatur de die in diem,
 » profecto vetus est antequam reno-
 » vetur. Intus namque agitur, quod
 » idem Apostolus dicit: Exuite vos
 » veterem hominem, & induite no-
 » vum.

» Ibidem. Iam vero ad exemplum
 » mortis exterioris hominis nostri do-
 » minicæ carnis mors pertinet. Paulo
 » post: Et ad exemplum resurrectio-
 » nis exterioris hominis nostri perti-
 » nere invenitur resurrectio corporis
 » Domini.

» Lib. 12. de Trinit. cap. 1. Age
 » nunc videamus ubi sit quasi quod-
 » dam confinium hominis, exterioris
 » interiorisque: quidquid enim ha-
 » bemus in animo commune cum
 » pecore, recte dicitur adhuc ad exte-
 » riorum hominem pertinere. Non
 » enim solum corpus homo exterior

deputabitur, sed adjuncta quædam
 » vita sua, qua compages corporis &
 » omnes sensus vigent quibus instru-
 » ctus est ad exteriora subeunda. Quo-
 » rum sensorum imagines infixæ in
 » memoria eum recordando revisun-
 » tur res adhuc agitur ad exteriorum
 » hominem pertinens. Atque in his
 » omnibus non distamus à pecore, ni-
 » si quod figura corporis non proni
 » sed erecti sumus.

Ibidem cap. 8. Ascendentibus
 » itaque introrsus quibusdam gradi-
 » bus considerationis per animæ par-
 » tes, unde incipit aliud occurrere,
 » quod non sit nobis commune cum
 » bestiis; inde incipit ratio, ut homo
 » interior non possit agnosci.

Ibidem lib. 13. cap. 1. Vtrisque
 » (credentibus & incredulis) notum
 » est quid sit homo, cuius exteriorum
 » partem, id est, corpus per corporis
 » lumina didicere, interiorum vero, id
 » est, animam, in seipsis.

Tom. 5. lib. 13. cap. 24. de ci-
 » vitate Dei. Imo vero Scriptura no-
 » bis ita in hoc attestatur, ut etiam cum
 » duo ista conjuncta sunt, & vivit ho-
 » mo, tum etiam singula hominis vo-
 » cabulo appellet, animam scilicet in-
 » teriorem hominem, corpus vero
 » exteriorum hominem vocans, tan-
 » quam duo sint homines, quum si-
 » mul utrunque sit unus homo.

Sic lib. 11. cap. 27. & 3.

Tom. 8. in primum Psalm. Ut ter-
 » ra hæc visibilis exteriorum homi-
 » nem nutrit, & continet, ita illa ter-
 » ra invisibilis interiorum hominem.

Denique in Ioh. tract. 26. Qui
 » credit in eum, manducat, invisibili-
 » ter saginatur, quia & invisibiliter
 » renascitur. Infans intus est, no-
 » vus intus est, ubi novellatur ibi fa-
 » tiatur.

Theophyl.

Theophylactus in 2. Corinth. 4.
 » Porro exterior homo, id est, cor-
 » pus corrumpitur: quomodo? dum
 » flagris cæditur, dum agitur. Inte-
 » rior vero, id est, Spiritus & anima
 » renovatur. quam ratione? quum
 » bene sperat, ac libere agit, quasi
 » propter Deum patiens & gaudens.

Vigilius.

Vigilius lib. 4. cont. Eutychem.
 » Spiritualia Apostoli verba spiritali-
 » ter advertamus, quibus se non ocu-
 » lis & manibus corporis, sed inte-
 » rioris hominis membris vidisse &
 » palpassse verbum Dei restatur.

Proc. Gazæus

Procopius Gazæus in Genes. c. 1.
 » Hominis substantia, si interiorem
 » hominem consideres, est Imago
 » Dei: si exteriorem hominem con-
 » sideres, eius substantia erit terra, aut
 » pulvis de terra. Vnus tamen atque
 » idem est compositio quæ confecta
 » est ex utriusque.

Bernardus.

Bernardus Ser. 3. in die Ascen-
 » sionis. Sicut per faciem exterior
 » homo recognoscitur; sic per volun-
 » tatem demonstratur interior.

Leo Magnus.

Leo Magnus Ser. 4. de Quadra-
 » gesima.
 » Afflicto paululum exteriori ho-
 » mine reficiatur interior, & subtracta
 » carni saturitate corporea spiritali-
 » bus mens deliciis roboretur.

Gregorius

Gregorius Nazianzenus apologia
Nazianzenus pro fuga sua. In hac vero natura
 » erga interioriorem cordis hominem
 » omniscura est, atque omne studium
 » geritur.

Gregorius Nissenus.

Gregorius Nissenus in verba,
 » faciamus hominem ad imaginem
 » nostram. De interiori homine lo-
 » quitur. At enim, dices, tu de ratio-
 » ne differis. Ostende nobis hominem
 » ad imaginem Dei. Estne ratio ho-
 » mo? Audi Apostolum, licet, inquit,
 » is qui foris est noster homo corrup-

patur, tamen is qui intus est renova-
 » tur de die in diem. Quonam pacto?
 » duplicem agnosco hominem, unum
 » qui videtur, alterum absconditum,
 » quem ille ipse qui videtur non vi-
 » det. Interiorem ergo habemus ho-
 » minem, & quodammodo duplices
 » sumus. Ego enim sum ille qui intus
 » est homo, quæ vero sunt extrinsecus
 » non ego illa sum, sed illa sunt mea.
 » Neque enim ego sum manus sed
 » ratio quæ in animo est. Manus
 » autem exterioris hominis pars est.

De Beatitudinibus. Ita homo quo-
 » que internam, quem cor Dominus
 » nominat, quum sordes rubiginosas,
 » quæ propter pravum situm cum
 » forma effloruerunt, absterferit, rur-
 » sus cum originali & principali for-
 » ma similitudinem recuperabit, cum
 » bonus erit.

Videamus jam etiam quorundam
 » nostræ ætatis & professionis Theo-
 » logorum sententias de interiori ho-
 » mine.

*Probat
idem ex neo-
trici Theolo-
gii.*

Calvinus: lib. 1. cap. 7.
 » sect. 9. Quamquam Reprobi cum
 » filiis Dei non hucusque pergant, ut
 » post carnis dejectionem interiori
 » homine renoventur ac reflorescant.

Sect. 10. Terrentur autem (scilicet
 » reprobi) non quod interior eorum
 » animus permoveatur aut afficiatur,
 » sed quia tanquam injecto freno mi-
 » nus ab exteriori opere continent, &
 » suam pravitatem intus cohibent,
 » quam alioquin petulanter effusuri
 » erant.

Lib. 4. cap. 20. sect. 1. Porro cum
 » duplex in homine regimen superius
 » statuerimus: & de altero illo quod
 » est in anima seu interiori homine
 » positum, æternamque vitam respici-
 » cit, fatis multa verba alibi fecerim-
 » us, &c.

” Lib. 1. cap. 15. sect. 3. Quamvis in
 ” homine externo refulgeat Dei glo-
 ” ria, propriam tamen imaginis sedem
 ” in anima esse dubium non est. Idem
 ” in 2. Cor. 4. 16. Externum hominem
 ” male quidam & imperite cum veteri
 ” homine confundunt. Est enim lon-
 ” ge aliud verus homo de quo Rom. 6.
 ” &c. & paulo post: Interit etiam in
 ” reprobis externus homo, sed nulla
 ” compensatione.

Beza. Beza in 2. Cor. 4. 16. Renovatur,
 ” id est, novas vires acquirit, ne novis
 ” malis ingruentibus frangatur, exter-
 ” nus, qui huius viribus sustinetur;
 ” quam ob causam dixit supra v. 12.
 ” Mortem in nobis agere.

Bucerus. Bucerus in Epistolam ad Rom.
 ” cap. 5. fol. 261. Est in sanctis quoque
 ” duplex homo, internus & externus,
 ” Est, inquit Paulus, homo noster
 ” ille externus destruitur, internus re-
 ” novatur in dies. ut itaque homo du-
 ” plex est, ita est & iudicium duplex,
 ” & voluntas duplex. Id quod ipsum
 ” Dominum nostrum fateri non pu-
 ” dit: sed non mea, dicebat ad Pa-
 ” trem, sed tua voluntas fiat. Eo certe
 ” quod aiebat, non quod ego volo, sed
 ” quod tu fiat: voluisse se id quod Pa-
 ” trem ostendit; & simul tamen suæ
 ” voluntatis esse illud agnoscit; trans-
 ” fer à me calicem istum. Bipartitam
 ” igitur & in speciem secum pugnantē
 ” voluntatem Dominus in se agnovit.

Fr. Iunius. Fr. Iunius lib. 3. de 3. veritatibus
 ” cap. 2. fol. 182. Homo exterior au-
 ” dit verbum Dei extrinsecus, interior
 ” vero audit intus.
 ” In Ecclesiastico l. 3. c. 5. Deinde
 ” vero, quum in Ecclesiastica admini-
 ” stratione non solum homo interior
 ” informetur in cognitione Dei, sed ab
 ” exteriori quoque homine adjumen-
 ” ta petantur & ministeria, quatenus

externa sanctorum communionis si-
 ” gna ad internam alendam & prove-
 ” hendam requiruntur, in hac etiam
 ” causæ suum Magistratui auctoritatem
 ” esse à Deo tributam agnoscimus.

Præcator. Piscator in 2. Cor. 4. v. 26. Exter-
 ” nus homo, id est, corpus, ut vocavit
 ” supra. Internus, id est, animus seu
 ” mens.

Hollandia
Lecl. s. e. Holl. Ecclesiæ in libello quo ra-
 ” tionem reddunt Excommunicatio-
 ” nis Coolhasii. fol. 93. Quandoqui-
 ” dem ex pravo corde & ex interiore
 ” homine mali fructus proveniunt, in-
 ” de sequi necesse est, ut qui intus pu-
 ” rum se esse gloriari vult, id ipsum
 ” demonstret spontanea approbatione
 ” & obedientia mandatorum Chri-
 ” sti, &c.

Johannes
Driedo. Johannes Driedo. Interior homo
 ” est anima rationalis suis prodita viri-
 ” bus, quæ non corrumpitur unquam.
 ” Corpus autem, suis ornatum sensi-
 ” bus exterior homo appellatur, seu
 ” homo noster qui foris est & corru-
 ” ptibilis, dicente Apostolo 2. Cor. 4.
 ” Licet is qui foris est noster homo
 ” corrumpatur, tamen is qui intus est
 ” renovatur de die in diem. Condele-
 ” ctor, inquit, legi Dei secundum in-
 ” teriorem hominem. de gratia & li-
 ” bero arbitrio fol. 262.

Paulo post. Subinde Apostolus
 ” Paulus non eandem rem intelligit
 ” per veterem hominem & per exte-
 ” riorem. neque idem significavit per
 ” novum hominem & per interiorem,
 ” sed in homine interiori reperitur &
 ” vetus homo & novus. In anima enim
 ” vetustas hujuscemodi fit simul &
 ” novitas. In hac imago est vel cæle-
 ” stis vel terrestris, id est, voluntas vel
 ” carnalis vivens secundum peccati
 ” formam, vel spiritualis, vivens se-
 ” cundum Dei Spiritum.

Scio quidem Theologos nostræ professionis sæpe *internum hominem* pro *reginito* & *ново* sumere: sed cum *internum* non considerant nisi cum *certa qualitate*, illi à *Spiritu sancto* & *regenerante* insula, cum qua consideratus *internus homo* recte *reginitus* & *novus* dicitur. Si quis urgeat, ipsum nomen *interioris hominis* per se tantundem valere illis Theologis, quantum nomen *reginiti* & *novi hominis*, velim itum certis & firmis argumentis edocere sensum illorum Theologorum veritati esse conformem.

Quod sit con-
delectari lege
Dei

Iam ad alterum veniamus firmamentum, quod est *hominem istum* cui tribuitur *delectari Lege Dei* esse *reginitum*, & hoc ipsum attributum non alii quam *reginito* convenire posse. Ut res ista plane expediri possit, videndum quid ista phrasid significet, *delectari lege Dei*, vel *condelectari legi Dei*, quemadmodum Græcus textus vertendus videtur, & versio vetus habet. Verbum enim *συνοδου* *μισσην* *delectationem*, quæ est inter hunc hominem & legem, significare videtur, qua & homo hic legi & lex homini isti condelectetur. Condelector legi, id est, delector cum lege; eadem mihi placent quæ legi. Quæ interpretatio illustrari potest & firmari ex collatione cum similibus phrasibus, quæ passim alibi occurrunt. Rom. 15. 30. *συνομινησάτω μοι* ut mecum certetis: & vers. 23. *συνομινησάτω υμίν* una refocilletur vobiscum: Phil. 4. vers. 3. *συνεστράσαν με* una mecum certarunt: Rom. 8. 6. *συμμάρτυροι τῷ πνεύματι ἡμῶν*, testatur una cum Spiritu nostro. Vnde non incommode Chryostomus *condelector legi*, explicat pro *assentior legi quod bene habeat, quemad-*

modum & lex mihi vicissim, quod bonum est facere volenti: sumpta explicatione istius phrasios ex textu ipso; quod genus interpretandi obtinere hic non modo potest, sed etiam debet, quum nullus alius tota Scriptura sit locus ubi eadem ista phrasid usurpatur. Si quis volet tantundem valere atque phrasid Psal. 1. 2. usurpata, sciat sibi incumbere istius suæ adfirmationis probationem: quæ non immerito ab illo postulatur, quum antecedentia & consequentia, quæ *istii homini*, quem *psalmus primus* denotat & *beatum* prædicat, attribuantur, multum sint diversa ab istis quæ *huic homini* tribuuntur, de quo hic agitur, imo contraria. Sed concessio hoc (at non dato, quod absit) notandum tamen quod *hic homo* non dicitur *simpliciter delectari lege Dei*, seu *condelectari legi Dei*, sed cum restrictione & secundum quid, nempe *secundum interiores hominem*. Quæ restrictio significat *interiorem hominem* in hoc homine primas non obtinere, sed *impotentiorum* esse quam caro sit, utpote quæ impediatur ne *legem* cui assentitur, & *cui condelectatur* opere & actu ipso præstare possit. Hanc autem restrictionis illius causam esse videbit qui versum sequentem cum hoc præsentem comparabit. Isto enim non dicitur, *sed video aliud in me secundum quod non delector lege Dei*, qualis oppositio esse deberet, si illa restrictione Apostolus vellet tantum *delectari* illud homini isti secundum *nam ipsius partem* adscribere, & secundum *alteram* adimere: quum vero *alteri parti* non modo adimat illud *delectari*, sed insuper tribuat vires *belligerandi contra illum interiores hominem, cumque superandi*, patet restrictionem ideo additam, ut doceat

interiorem hominem in hoc homine non dominari, sed inferiorem esse. Qui istis contradicere volet, doceat similem restrictionem usurpatam ubi de regentis agitur, & in alium finem allatam. Ex hisce igitur apparet propositionem meritissimo jure negari. Videamus *assumptionem*.

Ad Assumptionem, quam esse propositam esse ostenditur per omissionem verborum in versu 23 distinctam.

Dico illam *mutile* propositam esse, ut ante in argumento ex 18. versu allato. Conjungit enim Apostolus *versum sequentem* cum isto, atque ita ut versus sequens 23. sit compositi & discreti axiomatis pars *præcipua*, adhibita ad probandum quod Apostolus intendit: ista vero pars quæ in Assumptione est posita, *minus est principalis*, faciens ad alterius illustrationem per discretionem. Unde sequitur conclusionem ex præmissis deduci non posse, propterea quod *propositio sit: veritate destituta, assumptio mutila, & conclusio ipsa præter & contra propositum Apostoli.*

Argumentum pro contrariæ sententiæ ex versu 23

Videamus porro an ex versu 23. quid adferri possit ad contrariæ sententiæ demonstrationem.

Homo qui in se habet præter legem membrorum, legem mentis illi contrariam, est regentis. Talis hic homo. Ergo regentis. Propositionem veram esse credunt, quia lex mentis mentis sit opposita legi membrorum, utpote consentiens legi Dei, quod solis regentis convenire existimant: idque confirmati putant ex eo quod hic idem Apostolus quandam discretè nominet *mentem carnis*. Coll. 2. 18. quam etiam vocet *φρόνημα σαρκός*, infra 8. vers. 7. At istis locis propositio adstrui nequit. Est enim *simpliciter falsa*, & quæ adferuntur ad probandum inidonea. Nam & *irregentis nonnulli*, illis nempe, qui *sub lege sunt*, qui *legis notitiam habent*, qui *habent cogitationes accusan-*

tes & excusantes, qui *horum concupiscentiam peccatum esse*; aliud quid præter legem membrorum, *mentem carnis*, *φρόνημα τῆς σαρκός*, convenit, illis *oppositum & repugnans*, nempe opus legis scriptum in cordibus illorum: quod neque est *lex membrorum*, neque *mens carnis*, neque *φρόνημα τῆς σαρκός*, sed *pugnans cum iisdem*. Conscientia enim boni & mali hominem, licet frustra, compellens ad bonum, absterrens à malo, opponitur directe legi membrorum ad malum impellenti, & affectui carnis qui legi Dei subijci nequit. Hæc enim conscientia est legi Dei consentiens, & illius eiusdem legis in homine etiam irregentis instrumentum ad illum accusandum & convincendum. Quare licet illam *propositionem* illam, & postulare probationem illius firmiorem. Ad *assumptionem* quod attinet, idem dicere licet quod antea; non plene *propositam* ut decet, sed cum omissione eorum quæ iuncta fuerant in textu Apostoli: ista autem talia sunt, ut *addita assumptioni* facile sint *declaratoria falsitatem* propositionis, nempe quod talis sit in hoc homine legis membrorum & mentis oppositio, ut illa adversus hanc non bellum modo gerat, sed & *victoriam è prælio reportet*, hominem nempe ipsum *captivans sub lege peccati*. Hinc etiam liquet *conclusionem inde sequi non posse*.

Ad assumptionem.

Verum experiamur jam an non ex hisce duobus visibus quid pro altera sententiæ stabilienda deduci possit. Ego sane videor mihi *invidium argumentum* hinc posse *producere ad sententiæ contrariæ refutationem*, & *stabilimentum* meæ. Ad *refutationem* contrariæ hoc pacto.

Argumentum firmum ex duobus visibus esse verum, quia ad refutationem contrariæ sententiæ.

Lex mentis belligerans adversus legem.

membrorum, vincitur à lege membrorum, adeo ut homo captivus reddatur legi peccati, qua est in membris ipsius, hoc loco :

2. Cor. 10. f. captivam dicitur s. om nem cogita tionem ad obe dien tiam Carolo.

At lex Spiritus vitæ qui est in Iesu Christo belligerans adversus legem membrorum illam vincit, adeo ut hominem captivatum sub lege peccati, à lege peccati & mortis liberet. Rom. 8. 2.

Ergo lex Spiritus non est lex mentis, neque lex mentis lex Spiritus, quod patet ex inversione simplici & ex illo eodem syllogismo, præmissis ita transpositis ut assumptio propositionis locum obtineat, & vice versa. Et propterea mens hic pro Spiritu non usurpatur. Hoc argumentum est irrefutabile, conetur qui volet & experietur. Sub finem autem rectius intelligetur eius vis, ubi totum hoc negotium quod hic agitur plenius explicatur.

Deinde ad stabilimentum vera quod initio ample proponitur.

Ad stabilimentum meæ sententiæ ita hinc deduco argumentum.

Homo ille qui delectatur quidem lege Dei secundum interiorem hominem, at lege mentis sua pugnavit adversus legem membrorum, isti prevalere non modo non potest, sed etiam ab illa superatur, & captivatur sub lege peccati, frustra repugnante lege mentis ipsius, est irreginitus, & non sub gratia, verum sub lege constituitus.

At hic homo, licet delectetur lege Dei secundum interiorem hominem, & lege mentis pugnet adversus legem membrorum, tamen non potest legi membrorum non modo non prevalere, sed etiam à lege membrorum captivatur sub lege peccati, frustra obnitente lege mentis.

Deinde huius confirmatur.

Ergo homo hic est irreginitus, non sub gratia sed lege constituitus. Vel brevius, omittis quæ omitti possunt :

Homo ille in quo lex membrorum ita belligerat cum lege mentis, ut hac supera-

ta, aut saltem frustra renitente, hominem ipsum captivum sub lege peccati, est irreginitus, & sub lege constituitus.

At in homine isto, de quo Apostolus agit, belligerat lex membrorum cum lege mentis, ita, ut hac superata, aut saltem frustra renitente, hominem ipsum captivum sub lege peccati.

Ergo homo iste est irreginitus, & sub lege constituitus.

Propositionis veritas nicitur hisce tribus rationibus. I. Quod homo reginitus non tantum lege mentis suæ pugnet contra legem membrorum, sed potissimum lege Spiritus, id est, vi & robore Spiritus sancti, sic enim dicitur ad Gal. 5. 17. Caro concupiscit adversus Spiritum, & Spiritus adversus carnem. II. Quod istius pugne quam reginitus vi & robore Spiritus seu lege Spiritus pugnat adversus legem membrorum & carnem, longe alius sit exitus. Nam plærunque victoriam refert lex Spiritus; nisi desinat homo adhibere istam in prælio, eaque se defendere adversus ingruentes tentationes carnis, sathanæ, & mundi. III. Quod in hominem reginitum & sub gratia constitutum non competat captivari sub lege peccati, sed potius id quod capitis sequentis. v. 2. illi tribuitur, nempe liberum esse factum per legem Spiritus vitæ à lege peccati & mortis, quum antea sub lege constitutus sub vi & potestate peccati captivatus esset.

Propositio probatur tribus rationibus.

Firmabo nunc istas rationes adversus objectionem quæ obijciuntur aut obijci possunt.

Que firmatur sup contra objectionem.

Adversus primam rationem obijci potest, quod quum lex mentis & lex Spiritus unum sint, imperite hic distinguantur: tum etiam quod nemo adversus legem membrorum pugnet

pugnet nisi lege Spiritus, seu vi & robore Sp. sancti: & propterea legem mentis esse legem Spiritus. Resp. Ante probatum esse, quod lex mentis & lex Spiritus non sint idem, & quod etiam conscientia pugnet in hominibus sub lege existentibus contra legem membrorum.

Adversus secundam rationem obijci potest, quod etiam regeniti in multis offendant. Iacob. 3. 2. *quod non sit homo in terra qui non peccat.* 1. Reg. 8. 46. *quod regeniti non possunt, vere dicere se peccatum non habere.* 1. Ioh. 1. 8. & similia. Resp. hæc ista omnia ex animo fateri, ac non videre quod ratio secunda ullo pacto pro ista infirmetur. Non enim pugnant inter se, in multis labi regenitos, & plerumque ex pugna adversus peccatum victoriam referre, quando scilicet armis quibus à Sp. sancto sunt instructi utuntur. Siquis dicat regenitos in ista pugna sæpius vinci quam vincere: velim illum explicare quomodo tum de regenitis dici possit, quod non secundum carnem, sed secundum Spiritum ambulat. Vinci enim est patrare carnis desideria. Qui hoc plerumque facit secundum carnem ambulat. Quod autem pugna ista quam regeniti adversus peccatum vi & robore Spiritus sancti suscipiunt, sælicem plerumque & lætum illis fortiatum successum, docent multa Scripturæ loca. 1. Ioh. 5. 4. 5. *Quicquid nunc est ex Deo vincit mundum, & hæc est victoria que vincit mundum, fides nostra. Quis est qui vincit mundum nisi qui credit Jesum esse Christum?* Iacob. 4. 7. *Subjicite vos Deo, resistite Diabolo. & fugiet à vobis.* 1. Ioh. 4. *potentior est qui in vobis est, quam qui in mundo est,* Ephes. 6. 11. *Induite universam illam armaturam Dei, ut possitis*

stare adversus insidias Diaboli. & v. 13. propterea assumite universam illam armaturam Dei, ut possitis resistere tempore adverso, & omnibus confectis stare. Phil. 4. 13. *Omnia valeo per Christum qui me corroborat.* Marc. 9. 2. 3. *Omnia possibilita sunt credenti.* Quod variis exemplis comprobatur. Heb. 11. *toto capite,* Ephes. 3. 20. *Ei vero qui infinita cum redundantia potest omnia facere supra ea que petimus aut mente concipimus pro vi illa agente in nobis, sit gloria.* &c. Iud. 24. *Ceterum ei qui potest vos servare à peccato immunes, & statuere in conspectu sua gloriæ inculpato cum exultatione, sit gloria, &c.* Rom. 8. 13. 5. *Si Spiritus actiones corporis mortificaveritis, vivetis.* &c. v. 37. *Imo in his omnibus plusquam victores sumus per eum qui dilexit nos.* Et multis aliis locis illud idem probari potest.

Sed consideremus locum ad Galatas 5. vers. 16. 17. 18. eum que cum hoc presenti conferamus, ut & inde clare constare possit, pugnae quæ est inter spiritum & carnem hunc exitum plerumque esse, ut spiritus carne superior ex pugna discedat, quum hic ad Romanos videamus contrarium prorsus eventum describi & deplorari. Locus ita habet, *Hoc autem dico, Spiritum incedite, & quod caro concupiscit ne perficite, seu non perficietis. Nam caro concupiscit adversus Spiritum, Spiritus autem adversus carnem: hæc autem inter se opposita sunt, ut non quecumque vultis, seu volueritis, eadem faciatis. Quod si Spiritum ducimini, non estis sub lege.* Adhortatio Apostoli est vers. 16. quæ propter Græcæ vocis ambiguitatem dupliciter legi potest, nempe, *perficite aut perficietis.* Si priore modo legatur, tum adhortatio constat duabus partibus, quarum altera docet quid faciendum sit, altera quid

Consideratio specialis loci ad Gal. 5. 16 17. 18. cuiusque cum hoc præsenti loco collatio.

*Probatum
in Scripturis
eguitas in
igna contra
peccatum
omnino
negare.*

fit omittendum: spiritu nempe incedendum, & carnis desideria non perficienda: Sin secundo modo legatur, tum continet adhortationem his verbis: spiritu incedite; & subjunctum adhortationi consecrarium, his verbis: & desideria seu cupiditates carnis non perficietis. Quælectio Apostolicæ menti videtur convenientior. Nam jam ante vers. 13. adhortatus est Galatas, *ne libertate Christiana ad licentiam & lasciviam carnis abuterentur*: Tam vero versu 16. remedium adfert, quomodo poterunt carnis impetum & vires compescere & frenare: nempe si spiritu incedant, tunc futurum esse ut desideria carnis non perficiant. Ratio additur vers. 17. deducta à contrarietate & lucta quæ est inter carnem & spiritum, & luctæ istius vel sine vel eventu. Contrarietas seu lucta hisce verbis describitur: *Nam caro concupiscit adversus Spiritum, Spiritus autem adversus carnem*. Vnde constat necessitas tum adhortationis, ne ad licentiam carnis abuterentur libertate Christiana, neve carnis concupiscentias perficerent, tum remediî, quo solo carnis cupiditates frenari & compesci possunt; nempe si spiritu incederent, qui adversus carnem concupiscit. Ex ista enim quæ inter carnem & Spiritum est inimicitia & contrarietate concluditur; si spiritu incedant fore ut carnis concupiscentias non perficiant. Vnde etiam apparet posteriorem istam lectionem Apostolico sensui esse aptiorem. Luctæ istius finis vel eventus describitur hisce verbis: *Hæc autem inter se opposita sunt, ut non quæcunque volueritis illa faciatis*. Dixi luctæ finem vel eventum describi; propterea quod nonnulli non finem sed

eventum hic declarari existimant. At particula ab Apostolo usurpata, *ut* nempe, finem significat, & non eventum, & ipsæ Apostolicæ menti omnino convenit hæc interpretatio. Horum enim Spiritus adversus carnem concupiscit, ut illa quæ secundum carnem concupiscimus & volumus non perficiamus. Vnde sequitur, si spiritu incedamus carnis desideria non perfecturos: & contra, cum caro horum etiam concupiscat adversus Spiritum, ut quæ secundum spiritum concupiscimus non perficiamus: sequitur si carne aut secundum carnem incedamus, spiritus cupiditates non perfecturos. Verum scopo Apostoli conveniens est hæc lectio, ut non quæcunque secundum carnem volueritis eadem faciatis. Si eventum hic significari dicamus, tum sensus etiam erit bipartitus. Poterit enim esse: caro & spiritus inter se sunt opposita, ita ut non faciatis ea quæ secundum spiritum vultis: potest & iste; ita ut non faciatis illa quæ secundum carnem vultis: hoc est, hunc eventum sortitur ista lucta, ut non faciatis quæ vultis secundum spiritum, vel, ut non faciatis quæ vultis secundum carnem. At videamus uter sensus convenientior sit. Sane hic posterior. Nec convenientior modo sed & necessarius, si de eventu hic agatur: quod ex absurditate admonitionis apparebit, si isto altero sensu locus explicetur. Admonet Apostolus ut spiritu incedant, & ne carnis concupiscentias perficiant. (illam enim lectionem jam retinebimus, tanquam qui isti sensui qui de hoc eventu locum explicat, sit magis consentanea) suasio erit: Nam caro & spiritus inter se sunt opposita, hoc eventum,

eventu, ut illa quæ secundum spiritum vultis non faciatis: quod sane non est adhortari, sed eventus infælicis prænuntiatione dissuadere & dehortari. Quin & ipsa ratio postulat *καὶ ῥηθὲν πειδείας*, ut id quod propositum est concludatur, secus scopæ erunt dissolutæ. Propositio autem fuit, vel hæc; spiritu incedite, & quod caro concupiscit non perficietis: vel hæc; spiritu incedite, & quod caro concupiscit ne perficere. quo pacto ista propositio concludatur ex vers. 18. intellectu de eventu, quo caro impedit ne quod secundum spiritum volunt Galatæ, perficiant, velim demonstrari. At quod pulchre utraque propositio concludatur ex loco de sine pugnæ intellectu, imo & de eventu ubi spiritus est superior, jam antea est monstratum. Apparet itaque pugnæ, cuius hic fit mentio, non finem modo ex spiritus concupiscentia, sed & eventum ex eiusdem vi & potentia hunc esse, ut spiritus carne devicta superior evadat, & homo spiritu pugnans adversus carnem, & spiritu incedens, ea quæ concupiscit caro non perficiat. Hinc consecrarium inferitur. v. 18. *Quod si spiritu ducimini non estis sub lege*: hoc est, si spiritu inceditis, si spiritus ductu adversus concupiscentias carnis certatis, atque ita certatis ut eisdem non perficiatis: inde certe concludere vobis licebit, quod non sitis sub lege. In hoc consecrario videmus sub lege esse, & carnis concupiscentias non perficere, esse opposita; nam hoc ipsum est proprium effectum ductus spiritus; quare consentanea sunt, sub lege esse, & quod caro concupiscit perficere: hoc autem est quod ad Rom. 6. 14. dicitur: *peccatum vobis non dominabi-*

tur, non enim estis sub lege, sed sub gratia. Vnde apparet peccati dominatum, qui causa est quod carnis concupiscentiæ perficiantur, in iis qui sub lege sunt obtinere; quum autem non obrineat in iis qui sub gratia sunt, & quidem hac de causa, quia sunt sub gratia, hinc constat consentanea, imo eadem esse, sub gratia esse, & spiritu duci: unus enim est utriusque effectus, hæc est, impedire ne peccatum dominet in homine, & ne homo carnis concupiscentias perficiat: quod etiam 8. cap. ad Rom. prolixè explicatur, convenienter isti quod breviter hic vers. 17. est positum, nempe *spiritum carni hostium esse oppositum, ut non faciant ea quæ secundum carnem volunt.* Ex 7. vero ad Rom. cap. perspicuum est alium esse pugnæ exitum de quo ibi agitur: nam homo ibi facit quod vult secundum carnem, & non facit quod velle dicitur secundum interiorem hominem, frustra peccati vim & carnis concupiscentias impedire conante lege Dei, lege mentis, & interiore homine, propterea quod per carnem sunt debilitatæ.

Si quis regerat, hoc quoque re-^{Obiectio.} genitorum optimis evenire ut non perficiant ea quæ secundum Spiritum volunt, sed ea quæ caro concupiscit perficiant. Fateor, si addatur id aliquando fieri. Si enim plerun-^{Responsio.} que id fiat, jam non Spiritu incedunt, quod tamen regeneritorum est proprium. Sed dico ad Romanos 7. non describi quid aliquando piis eveniat, sed statum describi istius hominis de quo ibidem agitur, hoc est, sub lege existentis, antequam gratiæ ductu agitur, & Spir. sancti actu regatur. Quod ex hoc loco ad Galatas confirmatur. Deinde respon-

respondeo, illud evenire non ex eo quod Spiritus qui aliquandiu colluctatus est cum carnis desiderijs, tandem victus cedat ob impotentiam: sed quod homo iste vel præoccupetur à tentatione, & superetur, antequam Spiritus & gratiæ arma opponere incipiat; vel in ipso conflictus progressu arma quæ ultrapare capit ab initio è manibus abiciat, vel ulterius non adhibeat, incipiens pugnam in Spiritu, sed in carne pugnam perficiens. Secus fieri nequit ut superet caro, mundus, sathanas, quia potentior est qui in nobis est quam qui in mundo: ut antea pluribus est demonstratum. Causa alia cur pii & qui sub gratia constituti sunt, à carne, mundo, sathana vincantur, aliquando, reddi non potest sine ignominia & contumelia gratiæ divinæ & Spiritus Christi. Aut enim non fortior est Spiritus qui in nobis est, aut concupiscens & pugnans adversus carnem vincit. Et quomodo fieri poterit, ut qui carnem, quum adhuc integris viribus esset, debellavit, & sic nos sibi subjecit: de carne crucifixæ & mortificatæ in corpore Christi, victoriam referre non possit.

Ad tertiam rationem objicitur, quod etiam regeniti aliquomodo & secundum quid captivi dicantur sub peccato, nempe, qua nondum plene sunt regeniti, & motus carnis concupiscentis contra Spiritum adhuc in se sentiunt, à quibus penitus non liberantur, dum in hoc mortali corpore versantur. Concedo antecedens, nego consequens. Nam tantum abest ut Scriptura illi tribuat ob regenerationis imperfectionem & carnis reliquias quod sub peccato captivi detineantur, ut illius rege-

nerationis respectu dicantur liberati à iugo & servitute peccati & Diaboli tyrannide. Contradictoria sunt peccati reliquias superesse in regenitis, & regenitos ab iisdem detineri captivos: illud signum est peccati devicti & superati, hoc victoriam & triumphum attribuit peccato: quæ enim postceptam peccati mortificationem a Spiritu, eiusdem Spiritus circa peccatum est actio? certe persecutio reliquiarum peccati, ut & eas debellet & extinguat, donec non sint amplius; & locus illorum quaratur, nec inveniatur, ut Augustinus alicubi de hoc negotio agens eleganter dicit. Causa autem opinionis illius est, quod libertas à peccato, & servitus sub eius tyrannica potestate, solutio a vinculis Sathanæ, & captivitas sub eius tyrannide ita æstimentur, ac si in gradibus remissis (ut aiunt) concurrere possint, & convenire in uno subiecto: non secus atque albor & nigror in virore, calor & frigus in tepore: quum res longe aliter habeat. Libertas enim ne cum minima quidem servitute vel captivitate consistere potest: licet magna difficultate laborare queat hostibus ingruentibus resistendi, imo & aliquando cladem aliquam ex conflictu auferat. Verum etiamsi ad modum istorum similitum res haberet, ramen neque tunc dici posset homo ille partim liber a peccato, partim peccati servus & captivus: sed necessarium esset ex illis duobus tertium quid existere, quod medium inter extrema ista, neque huius, neque illius nomen fortiri posset. At velim locum Scripturæ illum proferri, ubi de regenitis & sub gratia constitutis hoc dicitur, quod homini, de quo hic agitur,

agitur, adscribitur, vel illi æquivalens.

Confutatio
loci Esaiæ 64
30.

Locus Esaiæ. 64. v. 10. adfertur ad comprobandum, quod pii & sub gratia constituti a lege membrorum captiventur sub lege peccati: sed quam recte, collatio utriusque loci patefaciet. Locus Esaiæ ita habet. *Sed sumus omnes nos ut immundus, & sicut panniculus menstruatus seu abjectissimus omnes iustitia nostra, diffuimusque velut folium, & iniquitates nostra ut ventus auferunt nos.* Locus vero ita habet: *Sed video aliam legem in membris meis, belligerantem adversus legem mentis meæ, & me captivantem legi peccati quæ est in membris meis.* Age vero instituamus collationem. Illo loco agitur de captivitate qua populus ob peccata sua abductus fuit in exilium, hic de captivitate sub peccato. Ergo hoc est ad aliud genus transire, contra rationem probæ disputationis. Illo loco agitur de pœnis quas populus patiebatur merito propter peccata actualia quæ perpetrarent contra Deum, hic vero agitur de causa unde fiat, quod homo, qui legi Dei consentit, qui lege mentis suæ bellum gerit adversus legem membrorum, vincatur & superetur, ita ut perpetret peccatum actu ad quod a peccato inhabitante instigatur & impellitur: quare hic de causa actualis peccati, ibi de actualium peccatorum pœnis agitur. Phrasis enim ista, diffuimus ut folium, & iniquitates naturæ ut ventus auferunt nos, non significat homines istos per pravas carnis concupiscentias ad quodvis peccati genus, velut vento vehemente impelli, & velut in peccata diffuere: sed propter peccata actualia, quæ iniquitatum nomine appellantur, in exilium

tanquam vento deferti, & tanquam folia disijci. Conferatur Psal. r. ubi similia de impiis dicuntur. Inspiciantur Interpretes nostri Calvinus, Musculus, Gualtherus, &c. & constabit totum istum locum etiam quod ad antecedentia male a multis citari ad probandum quod volunt. Ad planiorem huius rei explicationem notandum, duplicem esse captivitatem sub peccati tyrannide, unam primævæ nostræ ex Adamo originis, secundum quam omnes iræ filii & servi peccati nascuntur, alteram particularis nostri actus, quando nos per actualia peccata magis magisque peccato subijcimus, devincimus, & in eius servitutem obligamus: quam duplicem servitutem nonnulli allegoricè significatam volunt per Ægyptiacam & Babylonicam captivitatem. Israelita enim in suis parentibus ingressi sunt Ægyptum, ibique post delapsum seculorum opprimi cæperunt, & pro servis haberi. Idem populus propter sua peccata per vim hostium in captivitatem abductus est Babylonicam. Captivitas autem de qua hic agitur, est posterior illa: Nam lex membrorum quæ ex primæva origine nobis inest, belligerans cum lege mentis, ista superata, hominem sub lege captivat legi peccati, illum inquam hominem qui antea in peccatis conceptus & natus erat. Et ut uno verbo dicam, natus in peccato & sub captivitate peccati originaliter, captivatur sub lege peccati per actualia peccata. Ex hisce igitur apparet syllogismi nostri propositionem esse veram, & inconcussam stare adversus ista objectamenta. Assumptio est in ipso textu Apostoli. Vnde conclusio sequitur, quod homo de

quod hic agitur, sit irrogenitus, & non sub gratia, verum sub lege constitutus.

Ex hoc istius hominis statu accurate ab eodem considerato, sequitur eiusdem lamentabilis ejulatio & exclamatio: *Miser ego homo, quis me eripiet ex isto corpore mortis, seu, ex corpore mortis huius.* Cuius duplex adfertur explicatio pro duplici sensu istorum verborum, ex corpore mortis huius, seu, ex isto corpore mortis, quod alii interpretantur mortale hoc corpus quod circumferimus, alii corpus illud peccati quod in homine sub lege dominatur, illumque morti obnoxium facit, quæ posterior interpretatio conveniunt tum phrasi ipsitum contextui. Nam Pronomen *τὸ* non ad *σάρκα* sed ad *πανάτη* est referendum, cui proximè conjungitur, atque ita reddi debet: *quis me eripiet ex corpore mortis istius, quod est peccatum non inexistens tantum, sed inhabitans & dominans, ut est v. 17. & 20. Nam peccato corpus attribuitur ab eodem Apostolo cap. 6. huius Epistolæ v. 6. ut aboleatur seu enervetur corpus peccati, cuius abolitionem sequitur liberatio à servitute peccati, ut est v. eodem sexto: item Coll 2. vers. 11. exuto corpore peccatorum carnis. Quare sensus istius exclamationis est, secundum istam lectionem: *quis me liberabit ab ista peccati in me dominantis, & in carne mea habitantis, meque captivantis & sibi subjicientis tyrannide, qua certam mihi mortem adfert?* Sunt qui aliam lectionem urgent, & hunc sensum istis verbis tribuunt: *quis me eripiet ex hoc mortali corpore?* id est, ut alio loco inquit Apostolus, *in pio desolvi & esse cum Christo.* Verum hic posterior sensus exclamationi isti*

non convenit. I. Propter constructionem quæ declarat Pronomen *τὸ* non ad corpus sed ad mortem referendum esse. II. Quia antecedentia istum sensum non admittunt. Actum enim est de vi & tyrannide peccati inhabitantis, & hominem istum ad sua desideria explendum impellentis: opponitur autem isti captivationi de qua actum est. vers. 23. liberatio quæ hic expetitur v. 24. III. Propter adjectam gratiarum actionem, quæ non debet subjici desiderio quod nondum impletum est. IV. quia gratia Christi simpliciter non est ex hoc mortali corpore liberare, sed a corpore peccati & dominio eiusdem. Verum quidem est quod per beatam illam, quam in fide & spe Christi expectamus *ἀνάπαυσις*, requies nobis conceditur a laboribus & a pugna intus ingruentium cupiditatum, sed non agitur hoc loco de cupiditatum intus existentium certamine & impulsu, verum earundem expletione per istum impulsu, cui frustra selex mentis opponit. Augustinus mihi ad stipulatur lib. de nat. & grat. cap. 53. ubi sic inquit: non utique de substantia corporis, quæ bona est, sed de vitiis carnalibus liberari orat sancti. Vnde non liberatur homo sine gratia Salvatoris, nec quando per mortem corporis discedit a corpore. *Non obstat quod ex suo sensu sanctos hic orare dicit, tantum noto quid Augustinus per corpus mortis intellexerit: Idem de perfectione justitiæ adversus Cælestium: aliud est ergo exire de hoc corpore, quod omnes homines dies vitæ huius ultimus cogit: aliud est autem liberari de corpore mortis huius, quod sola Dei gratia per Iesum Christum sanctis & fidelibus*

Corpus mortis
est corpus
peccati.

Non mortale
hoc corpus.

Probatur 4.
rationibus.

Nec non
est hominis
Augustinus

cuius

Et Epiphanius. eius impartit. Epiphanius hæres. 64. lib.
 2. tom. 1 ex Methodio. Quarum non
 corpus hoc mortem, sed peccatum
 inhabitans ô tytaophon, dicit, a quo
 Deus ipsum per adventum suum li-
 beravit.

Argumentum
 ex vers. 20.
 pro vera
 sententia.

Quare ex hoc versu recte intel-
 leo ita argumentor pro stabilienda
 mea sententia. I. Homines sub gratia
 constituti non sunt miseri. At hic homo est
 miser. Ergo non est sub gratia constitutus.
 Assumptio est in textu, & extra
 controversiam. Ad propositionem
 dicit forte aliquis, quod homines
 sub gratia constituti ex parte beati
 sint, ex parte miseri: beati, qua re-
 geniti & gratiæ Christi participes;
 miseri, qua adhuc reliquias peccati
 in se habent, cum quibus assiduo lu-
 ctari debent. Quod certum est si-
 gnum nondum plenæ & perfectæ
 felicitatis. Fateor regentos ad plenam
 & omnibus numeris absolutam
 & perfectam felicitatem non per-
 venire dum in hac mortali vita de-
 gunt, at propterea miseros dici re-
 spectu vitæ spiritualis, quam in fide
 filii Dei vivunt, legere me non me-
 mini: licet respectu huius animalis
 vitæ omnium hominum sint miseri-
 rimi. 1. Cor. 15. 19. Contrarium fa-
 cile probari potest ex Scripturis
 Matth. 5. Beati qui lugent, pauperes Spi-
 ritu, qui esuriant & sitiant iustitiam, &c.
 Sed inquit aliquis, annon miserum
 est cum reliquiis peccati certare, ab
 Angelo Sathanæ colaphizari, inter-
 dum vinci & graviter læsi? Optan-
 dum sane ut illud necesse non sit, ut
 istud nunquam fiat, ut ab Angelo
 Sathanæ liberari possint; at propter
 istam concertationem & colaphiza-
 tionem miseri dici non possunt cer-
 tantes & colaphis percussi. At vinci
 sane miserum est. Verum nec illi

miseri dicuntur qui aliquando victi
 sæpius victoriam a mundo, peccato,
 & Sathanæ reportant.

2. Qui cupit liberari à corpore mortis
 istius, id est, à dominio & tyrannide pec-
 cati, ille non est sub gratia, sed sub lege con-
 stitutus. At hic homo cupit liberari à do-
 minio & tyrannide peccati. Ergo, &c.
 Alterum ar-
 gumentum ex
 eodem versu.

Propositio vera est, quia homines
 regenti & sub gratia constituti, libe-
 ri sunt a servitute & tyrannide pec-
 cati, non perfecte quidem, sed eous-
 que ut dici non possint sub peccati
 dominio & servitute esse, siquis
 Scripturis consentaneè loqui velit.
 Quod vero hic homo cupiat libe-
 rari a corpore peccati inhabitantis
 & dominantis, jam ante probatum
 est. Ergo sequitur conclusio.

Verus 25. priore parte Chryso-
 stomus legit, Gratias ago: sic &
 Theophyl.

Ambrosius legit, Gratia Dei per
 Iesum Christum.

Sic etiam Hieronymus legit adver-
 sus Pelagianos.

Augustinus etiam legit, Gratia
 Dei per Iesum Christum. Tomo 10. de
 verbis Apostoli serm. 5.

Epiphanius lib. 2. tom. 1. ex Me-
 thodio contra Originem hæres. 64.
 legit, Gratia Dei per Iesum Christum.

Est autem gratiarum actio, qua
 Paulus Deo gratias agit, quod ipse
 in sua propria persona liberatus sit
 ab illo corpore peccati, de quo egit,
 & cui obnoxius est homo iste, cuius
 personam sustinuit, qua gratiarum
 actione continetur implicite respon-
 sio ad exclamationem interrogato-
 riam; nempe gratiam Christi esse,
 quæ miserum illum sit liberatura a
 corpore mortis istius, a quo per le-
 gem liberari non potuit: quod non-
 nulla exemplaria directe & aperte
 Sssss 2 expli-

explicat, in quibus legitur: *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum*, scilicet, Liberabit me, seu istum hominem à corpore mortis istius, quod est præcipue in hac translatione Apostolo propositum probare.

*Idem servit
Le à Dei, carne
legi peccati.*

Posteriore parte eiusdem vers. 25. est brevis omnium dictorum velut recapitulatio, qua status hominis illius, de quo Apostolus hic agit, breviter definitur & describitur, his verbis: *Nampe igitur ipse ego mente quidem servio legi Dei, carne vero Legi peccati.* In harum phrasæ recta explicatione magnum positum est momentum ad totius rei enucleationem & dilucidationem, quare istæ nobis diligenter sunt inspiciendæ.

Qui hunc locum de homine regenito & sub gratia constituto interpretantur hisce phrasibus significatum volunt, quod Paulus qua regenitus Deo servierit, qua vero non regenitus, sed adhuc ex parte carnalis, servierit peccato: Mentem pro hominis parte regenita accipientes, carnem pro ea parte qua nondum est regenitus, & servire legi Dei idem putantes esse quod servire Deo, sicut & servire legi peccati idem quod servire peccato. Verum neutrum ex Scripturis aliis aut ex hoc loco probari potest. Apostolus enim non mentis, sed Spiritus voce solet appellare hominem qua regenitus est, & merito. Nam mens est regenerationis subjectum, Sp. sanctus effector eiusdem, ex cuius communione nominis quoque participatio nascitur. Quin & ipsa mens carni tribuitur Coll. 2. 18. & Gentes dicuntur ambulasse in vanitate mentis suæ. Ephes. 4. 17. *Idololatras tradisti in repro-*

bam mentem. Rom. 1. 28. & *hominem mente corrupti.* 1. Timoth. 6. v. 5. & 2. Tim. 3. 8. Quod vero non eadem sint *Deo & legi Dei servire, peccato servire & legi peccati*, patet primo ex verborum ipsorum diversitate. Diversas enim phrasæ diversos sensus notare est verisimile: siquis neget, illi incumbit probatio. Secundo, Ex dictis Christi negantis fieri posse, ut quis duobus dominis serviat Deo & Mammonæ, Deo & peccato. Si quis dicat hoc respectu diverso fieri posse, nempe mente Deo, & carne peccato. Respondeo sic Christi dictum generale eludi distinctionula ista, magno pietatis & cultus divini detrimento; & quæ erit aperte fenestra Libertinis & Pseudo-Nicodemitis per istam distinctionem?

*Non idem est
Deo & legi
Dei servire.*

At dicit quis Apostolum hoc diferte affirmare: quod nego; & phrasæ recte explicatæ hoc declarabunt paulo post. *Servit enim hic homo peccato, & non Deo.* Tertio, Ex consuetudine Scripturæ perpetua, quæ istas restrictiones non solet usurpare quando quis Deo aut peccato servire dicitur. Quare quum hic usurpentur, verisimile est, non idem istis diversis phrasibus significari.

Cæterum res ipsa, quæ hic agitur, plane ob oculos posita, verum istarum phrasæ sensum nobis aperire potest, adeo ut qui oculo probat, & solius veritatis indagandæ & cognoscendæ cupido illam inspiciet, habere queat quo sibi satisfaciatur.

Apostolus itaque *quatuor legum* hic mentionem facit, I. *Legis Dei.* II. *Legis peccati.* III. *Legis mentis.* IV. *Legis Membrorum*, quæ hoc pacto & opponuntur & consentiunt.

Lex Dei & Lex peccati directe oppo-

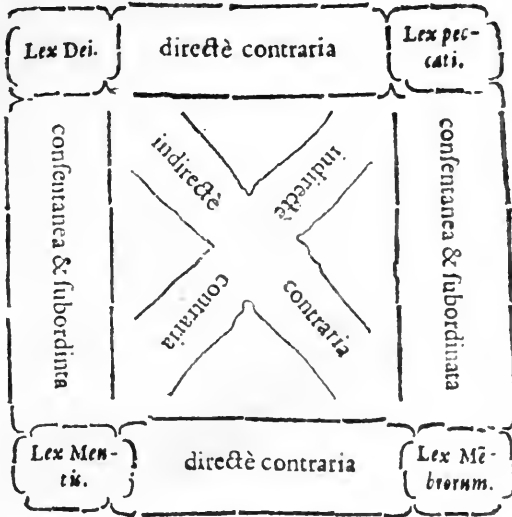
opponuntur : sic etiam *Lex mentis* & *Lex membrorum*,

Lex Dei & *Lex mentis* consentiunt ;
si & *lex peccati* & *lex membrorum*.

Vnde & *Lex Dei* & *Lex membro-*

rum indirectè opponuntur : sicut *Lex peccati* & *lex mentis*.

Verum hæc omnia ex adjecto hoc diagrammate intelligi planius poterunt.

Lex Dei & *peccati* hic præcipuam obtinent dignitatem : *Lex mentis* & *Lex membrorum* tanquam ancillatrices ponuntur , & servitium illis superioribus præstantes. *Mens enim condelectatur legi Dei,* & *lex membrorum hominem captivum reddit legi peccati* : quibus præsuppositis rem explico.

Duo hic ponuntur Domini ab Apostolo inter se prorsus contrarii : & directè oppositi ; *Deus* & *Peccatum* : Ille legitimus Dominus , hic Tyrannus , & pervim (culpa quidem hominis & justo Dei judicio) dominium ultrapsans in hominem.

Uterque homini legem ponit , Deus suam , ut homo ipsi obediat in iis quæ præscribit ; *Peccatum* suam , ut homo ipsi obediat in cupiditatibus ipsius , quas lege quadam sua proponit : Illa *Lex Dei* dicitur , hæc *lex peccati*. Illa Deus hominem (sub lege positum) ad sui obedientiam ducere conatur , hæc peccatum eundem ad sui obedientiam impellere omni vi fatagit & molitur. Deus præscribit sua lege ea quæ justa , sancta , & bona sunt ; peccatum sua lege proponit ea quæ utilia , jucunda , & amoena sunt carni. Habet jam uterque , tum Deus tum Peccatum in

Explicatio
Diagramma-
tis

isto homine qui sub lege est, aliquid, quod ipsorum causæ & proposito favet, legique adfidelatur. Deus habet mentem, vel legem mentis, Peccatum carnem, vel legem carnis seu membrorum: mentem, inquam, consentientem legi Dei quod iusta, sancta, & bona sit; carnem adsentientem legi peccati, quod utilis, jucunda, & amœna sit: legem mentis, quæ est notitia legis divinæ, eiusque adfensus; legem membrorum, quæ est adfectus & propensio in illa quæ utilia, jucunda, & amœna sunt carni, id est, in hæc mundana, terrena, & visibilia. Hæc duæ leges dicuntur *αντιπαρενόμοι*. vers. 23. instar militum qui belligerant, & in acie stant adversus se invicem, ut alter alterum superet, & victoriam Domino Imperatorique suo obtineat. Lex mentis militat legi Dei, lex membrorum legi peccati: illa, ut devicta carne & lege membrorum hominem subiciat legi Dei, horum ut homo serviat Deo: hæc ut lege mentis superata hominem addicat & captivum tradat legi peccati, horum ut homo serviat peccato. De homine est pugna, hunc sibi Deus subicere vult, vult & peccatum; Ille legem suam illi præscribit, istud suam: uterque suo milite, quem in isto habet, utitur ad victoriam sibi comparandam. Hinc jam apparet quid istæ phrasæ significant. Mente servire legi Dei, est mente assentiente legi Dei operam suam militarem eidem legi Dei præstare ad hominem Deo subiciendum. Carne servire legi peccati est, carne assentiente desideris peccati operam suam militarem præstare legi peccati, ad captivandum hominem legi peccati, peccatoque subiciendum. Finis ergo pugnæ est,

ut homo vel legi Dei, vel legi peccati subiciatur, id est, vel secundum carnem, vel secundum mentem ambulet. Actio ad finem tendens est belligeratio; quæ hostilis quidem est & inimice inter partes pugnans, sed suavione utens erga hominem, sine cuius assensu neutra pars isto sine potiri potest. Mens carni adversa voluntati hominis suadet, ut quod iustum, sanctum, & bonum est faciat, repudiato delectabili: Caro menti repugnans eidem voluntati suadet ut post habito quod iustum & sanctum est, amplectatur quod in præsens delectationem & utilitatem adferre potest. Effectio mentis in voluntatem est volitio boni, & mali odium: Effectio carnis in eandem est volitio mali, & nolitio boni: quæ est voluntatis nunc in hanc nunc in illam partem mutatio. At utrius partis effectio fortior sit & potentior in hoc homine, declarat eventus. Hic autem est eventus pugnæ, non-parratio boni, non-omissio mali, signum impotentiam mentis, illud probantis, hoc verantis; illud probantis, hoc improbantis: & paratio mali, omissio boni, hominisque captivatio sub lege peccati, demonstrans in hoc homine peccati & carnis potiores esse partes & dominium, frustra renitente lege mentis. Causa istius eventus est legis per carnem debilitatæ impotentia. Rom. 8.3. & carnis in isto homine vis & pertinax potentia, quæ efficit ut homo non secundum legem, sed secundum carnem ambulet, non secundum legem mentis, sed secundum legem membrorum incedat. Quod si ad hanc pugnam accedat fortior vis spiritus Christi, qui non in tabulis lapideis litteram legis, inscri-

inscribat, sed in tabulis cordis car-
neis amorem & timorem Dei im-
primat, tum alium eventum non
sperare modo licet, sed & certo ob-
tinere datur; ut Apostolus indicat
Rom. 8.2. Fit enim ut illius spiritus
vi homo captivatus jam ante legi
peccati ab eo liberetur, & non se-
cundum carnem, verum secundum
spiritum ambulet, hoc est, innotum,
actum, & ductum spiritus sancti in
vita sua sequatur: qui motus, actus,
& ductus in eundem quidem finem
tendit, ad quem lex Dei & mentis
hominem ducere conabantur, at
impari *esse viam*; ut pote propter im-
pedimentum legis peccati & mem-
brorum conatum perficere non va-
lentibus. Quæ etiam est causa quod
ille homo non secundum legem seu
mentem, sed secundum spiritum
ambulare dicitur; phrasi Apostoli-
ca cap. 8. sæpe, & spiritu duci non
lege. Gal. 5. 18. Non quidem quod
secundum spiritum vivens non vivat
secundum legem Dei; sed quod non
lex, sed spiritus Christi causa sit
quod homo secundum legem Dei
vitam suam instituat. Lex enim ju-
bere novit, at juvare non potest, ut
Augustinus sæpe inculcat.

Hinc jam constare potest, ex hoc
etiam versu nihil ad contrariæ sen-
tentix probationem adduci posse,
sed istam quæ de homine sub lege
locum explicat etiam hoc versu sta-
bili. Nam ille homo qua sub lege

est, mente legi Dei servit, qua vero
carnalis carne servit legi peccati, &
ita servit ut seipsum captivum red-
dat legi peccati, frustra reluctante
mente & conscientia sua. Neque
vel tantillum servit stabilendæ alteri
sententiæ, quod Apostolus dicit, *Ipse
Ego*. Nam & vocem, *ego*, jam antea
sæpe usurpavit, etiam tum cum di-
ceret *peccatum in se operari omnem in-
vidiam*, vers. 18. *se sine lege quando-
que vixisse seu vivum fuisse, adventu
vero legis mortuum fuisse*. vers. 9. *sibi
mandatum cedere ad mortem*. vers. 10.
se per mandatum seductum & occisum.
vers. 11. &c. Pronomen vero *au-
ros*, adjunctum pronomini *ego*, indi-
cat hoc Pronomen, *ego*, referendam
ad illam personam de qua antea
actum est. Est enim demonstrati-
vum proxime antecedentis, q. d.
Ipse ego, de quo antea sermonem habui.
quod etiam patet, quia concludit ex
præcedentibus, illum hominem, cu-
jus in se personam suscepit ita postu-
lante prudentia Spiritus, servire
mente legi Dei, & carne legi peccati.
Considerentur quæ Apostolus in
suis Epistolis de seipso scribit, & cum
hiscæ conferantur, & aperte clarebit
Apostolum hic de seipso, qualis tum
erat minime egisse.

Iam vero, si lubet, congerantur
omnia in unum & ob oculos ponan-
tur, ut uno intuitu inspicere possint &
judicari.

Homo ille de quo agit Apostolus quatenus est.

Sub Lege.

Non agnoscit, seu approbat quod perpe-
trat.

Vult quidem bonum:

Odit malum.

Carnalis & mancipium peccati.

Perpetrat quod non agnoscit seu
approbat.

At non facit bonum.

Et facit tamen malum.

Consen-

*Quid distin-
do coram
habeat bonum,
tum quæ sub
lege est, tum
quæ carnali
& mancipium
peccati*

*Consentit legi Dei quod bona sit.
Habet velle bonum.*

Non amplius ipsum malum facit.

*Delectatur quidem lege Dei secundum in-
teriorem hominem.*

*Secundum legem mentis suae belligerat
cum lege membrorum.*

Vnde exclamat, quis me eripiet.

Mente igitur servit legi Dei.

Hæc ita inter se opposita non sunt disjungenda, dum isti homini, de quo hic agitur, attribuantur, sed conjungenda sunt, & junctim illi tribuenda. Sic enim postulat ratio ipsius subiecti, quod sub lege est, & sub peccati dominio: qua sub lege est illa priora illi conveniunt, qua sub peccati dominio hæc posteriora. Modus vero quo Apostolus hæc inter se jungit, & juncta homini isti attribuit, est per discretam enuntiationem, quod indicat particuli *est* crebro usurpata, quæ est ipsius *est* postpositiva: altera autem sine altera orationem integram non absolvit, sed *est* notat aliquid secuturum, *est* aliquid præcessisse, cum quo prior vel posterior pars orationis jungi debeat. Quod hic diligenter est observandum, quemadmodum etiam quod utraque pars non sit eiusdem ordinis & dignitatis, sed posterior præcipua sit & principalis, ad cuius explicationem, illustrationem, amplificationem, altera illa prior tantquam *est* ad *est* & redditionem adhibetur. Quare & illa posteriora pertinent ad latiore ex-

Facit tamen quod non vult.

Sed comperit sibi malum adjacere, & bonum perficere non invenit. Sed peccatum quod in ipso habitat facit malum.

Sed habet aliam legem in membris suis.

At lex membrorum ita belligerat contra legem mentis, ut hominem captivum reddat Legi peccati.

Ex hac miseria & corpore mortis huius?

Carne vero servit Legi peccati.

plicationem & probationem causæ propriæ ob quam homo sub lege peccato resistere nequeat, sed peccatum illi dominetur: priora vero ad legis excusationem pertinent sive faciunt, ne illi merito culpa istius criminis transcribi possit. Ex quibus omnibus junctis concludi potest, quod homo, de quo Apostolus agit, sit adhuc ratione prædominantis carnis & peccati inhabitantis in carne ipsius censendus in Carnalium numero: sed qui propterea quod sub lege sit, atque ita ut lex in illo effecerit, quicquid per legem in homine peccatore ad gratiam Christi transferendo & traducendo effici solet, propediem ex carnalium numero sit emendus, & in gratiæ statu collocandus: ubi non amplius auspiciis & ductu Legis contra vigentes & viventes peccatorum affectus sit pugnaturus, sed gratiæ vi, Spiritu sancti ductu & actu contra crucifixos & mortificatos affectus decertaturus, donec de iisdem penitus mortificatis & sepultis plenam victoriam reportabit: Hunc incon-

Incon-
status bonum
sub lege.

confi-

considerabit, facile videbit quæ hic ab Apostolo scripta sunt, ad istum statum esse referenda. Diligenter enim & velut ex proposito cavet sibi, ne ulli in status istius descriptione spiritus vocem usurparet: qua tamen sequente cap. 8. singulis pænè versibus utitur, atque ita Apostolo huic est familiaris in omnibus Epistolis, ut perpetuo menti & ori ipsius obversari videatur, præsertim ubi de regenitis, & illorum erga Deum & proximum officio agit, etiam ubi de lucta agit quam pii, cum carne & peccati reliquiis adhuc habent. Cuius vel solius rei cogitatio scrupulum injicere potest & debet, hunc locum de regenitis & sub gratia constitutis interpretantibus, si modo veritatis cognoscendæ sincero desiderio flagrent, & illam ipsius causa ament, etiamsi cum præconceptis opinionibus non consentiat.

Velim etiam diligenter considerari ab omnibus, quomodo Deus nos ad fidem in Filium suum, & fidei obedientiam adducat, quibusque mediis utatur ad peccatorem convertendum. Scimus Deum uti verbo suo ad id efficiendum, scimus hoc verbum constare duabus essentialibus & integralibus partibus Lege & Evangelio; scimus legem prius prædicandam peccatori, ut illam intelligat & approbet, ad illam agnitam vitam suam explore: & examinet, examine factò peccatorem se & damnationem commertum agnoscat, ob peccatum doleat & tristetur, idem exsecretur, liberatore se indignere intelligat, & ad eundem querendum instigetur & compellatur. Ita vero per legem præparato, gratia Evangelii est annuncianda,

quæ menti à Spiritu sancto patefacta, & cordi per eundem ob signata, fidem in nobis gignit, qua Christo unimur, ut communionem cum illo habentes, remissionem peccatorum in nomine illius obtineremus, & vivificam vim Spiritus ex illo trahamus, qua caro cum concupiscentiis mortificetur, & nos in novam vitam regeremur, in qua fructus gratitudinis Deo proferre non velimus modo, sed & possimus & faciamus, eodem Spiritu in nobis efficiente ut & velimus & perficiamus. Describat jam mihi quæ ex Scriptura proprios effectus, qui ex legis prædicatione existant in animis illorum, quos Deus ad meliorem vitam convertere decrevit, & dabo illi hominem qualis nobis ab Apostolo sub ipsius persona hoc 7. capite describitur. Sed an hi effectus per prædicationem Legis in isto homine producuntur citra gratiam Christi & operationem Spiritus? Quis hoc affirmare audeat, nisi Pelagianæ doctrinæ satelles vel ex primis? Sed non continuo sub gratia est, & Spiritu agitur, ducitur, regitur, qui per legis prædicationem, Spiritu sancto benedicente & cooperante, ad Christi gratiam confugere compellitur. *Lex enim est pædagogus ad Christum. Finis legis est Christus ad iustitiam omni credenti; per legem est agnitio peccati.* Augustinus de hoc usu legis lib. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum ad Bonifacium cap. 5. agit, dicens. *Ad hanc Dei gratiam Lex de pravariatione terrendo tanquam pædagogus perducit, ut sic conferatur homini quod ipsa conferre non potuit. Paulo post: Non ergo legem evacuamus per fidem, sed legem statimimus, quæ terrendo ducit ad fidem. Ideo quippe Lex iram operatur, ut terreo atque*

Augustinus.

so modo
oater à
o ad pænu
riam, fidè
h istum,
iqu: obe
diant ad
vnt.

converso ad iustitiam legis implendam, Dei misericordiam gratia largiatur per Iesum Christum Dominum nostrum, qui est Dei sapientia, de qua scriptum est, Legem & misericordiam in lingua portat: legem qua terreat, misericordiam qua subveniat, legem per servum, misericordiam per scriptum, &c.

Inspiciatur idem Augustinus lib. de grat. & grat. cap. 1. ubi ita ait convenienter negotio quod agimus: Dominus ipse non solum ostendit nobis à quo malo declinemus, & quod bonum faciamus, quod solum potest legis littera, verum etiam adiuvat nos ut declinemus à malo & faciamus bonum, quod nullus potest sine Spiritu gratis: quæ si desit, ad hoc lex adest ut reos faciat & occidat: propter quod dicit Apostolus; littera occidit, Spiritus autem vivificat. Qui ergo legitime lege utitur, discit in ea malum & bonum, & non confidens in virtute sua confugit ad gratiam, qua præstante declinet à malo & faciat bonum. Quis autem confugit ad gratiam, nisi quum à Domino gressus hominis dirigantur, & viam eius volet. Ac per hoc & desiderare auxilium gratia initium gratia est.

Vide ulterius c. 5. eiusdem libri. Non vis tibi tua vitia demonstrari: non vis ut feriatur, fiatque tibi utilis dolor, quo medicum quæras: non vis tibi in ipse ostendi, ut cum deformem te vides reformationem desideres; eique supplices, ne in illa maneat scelerate.

Et cap. 6. Corripitur ergo origo damnabilis, ut ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur. Si tamen qui corripitur filius est promissionis, ut strepitum correptionis forinsecus insonante atque flagellante, Deus in illo intrinsecus occultis inspiratione operetur & velle.

Muscul. loc. com. c. de leg. fol. 124. Lex facit ut non modo intelligam, sed &

cum morsu conscientia sentiam & experiar esse in me peccatum. Item: propria legis effectio est, quod nos inexcusabiliter peccati reos esse convincit, maledicto subicit, & damnat. Gal. 3. & sensu peccati & condemnationis periculosos anxios reddit, ac gratia Dei appetentes. Hinc illud est Apostoli quod Rom. 7. disputat, & tandem exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum.

Sed an ergo hoc opus est Spiritus regenerantis? Quod ad finem fa-
teor, quod ad effectum ipsum dicere non ausim. Mortificatio enim & vivificatio, quæ seu partes integrales totam regenerationem continent, per communionem mortis & resurrectionis Christi in nobis peraguntur. Rom. 6. Distinguit Apostolus Rom. 8. inter Spiritum servitutis ad metum, & spiritum adoptionis. vers. 15. Illum legalem multi appellant, hunc Spiritum Evangelii Christi. Ergo illius operam huius præcedaneam facio utramque vero ad unum finem tendentem. Vnde appareat meam hanc. 7. capituli explicacionem veræ doctrinæ de lege legisque usu, & gratia Christi necessitate contrariam non esse, sed doctores Ecclesiæ qui secus illud interpretantur, de hoc negotio non cogitasse quum caput illud explicarent. Quum enim illud ipsum doceant ex Scripturis, quod ego hoc capite ab Apostolo agi existimo, non in ipsa sententia dogmatis dissentimus, sed tantum in eo, quod ipsi hunc locum ad istud doctrinæ caput pertinere non arbitrantur, quod ego isthic ex professo tractari affirmo, non tamen ego solus, sed alii mecum, ut post videbimus.

Obiectio, sic
non triplicem
statum habet
nisi

Responsio.
I.

II.

III.

Si quis excipiat per istam meam explicationem triplicem poni statum hominis, quum nisi duplicem Scriptura agnoscat, & tria introduci hominum genera, cum Scripturis nonnisi duo nota sint; nempe *status regenerationis*, & *qui regenerationem antecedit*; homines *fideles* & *infideles*, *regenerati* & *irregenerati*, &c. Resp. I. ista explicatione non poni tres status consistentes, neque tria hominum distincta & perfecte opposita genera, sed doceri quantum in homine lex efficere valeat, & quomodo idem per legem confugere compellitur ad gratiam Christi. II. Dico statum hominis qui hic describitur non esse consistentem, sed gradum potius ab uno ad alterum statum, à statu impietatis & infidelitatis ad statum regenerationis & gratiæ, à statu veteri in Adamo, ad statum novum in Christo: secundum quem gradum homo iste renascens à nonnullis dicitur. Et sane nimis magna est distantia unius status ab altero, quam ut transiri ab uno possit ad alterum sine gradibus intermediis. III. Negro absurdum esse triplicem poni hominis statum diversi temporis habitatione, nempe ante legem vel sine lege, sub lege & sub gratia. Nā Apostolica Scriptura triplicem illius status facit mentionem duobus istis capitibus. 6. & 7. & ad Galatās 4. & 5. August. lib. exposit. quarundam propositionum ex Epistola ad Romanos in cap. 3. Itaque 3. istos gradus hominis distinguamus, ante legem, sub lege, sub gratia, in pace. Ante legem sequimur concupiscentiam carnis: sub lege trahimur cum ea: sub gratia nec sequimur eam, nec trahimur ab ea: In pace nulla est concupiscentia carnis. Ante legem ergo non pugnamus, sub lege pugnamus, &c.

Inspiciatur hic Bucetus in eundem hunc locum commentans. Poni enim triplicem hominem; *profanum*, & *nondum credentem Deo*, *sanctum* & *amantem Dei*, sed *infirmum* ad prævalendum peccato, denique potentiore Spiritu Christi instructum, adeo ut non possit modo reprimere & damnare carnem, sed etiam cum voluptate & studio confirmato & perpetuo ipsa vivat vitam Dei. Quin & totus ipsius commentarius inspiciatur, & apparebit inter illius & meam explicationem parum admodum interesse, quod ad rei summam attinet: quod etiam capite sequenti ex locis eiusdem commentarii adductis liquido probabo. Sed videamus annon ipsa Scriptura multis in locis tria hominum genera proponat, & triplicem statum nobis describat. Apoc. 3. 15. 16. Dicitur esse, fervidi, frigidi, & tepidi. Christus dicit se non venisse vocatum iustos, id est, qui se tales existimabant, sed peccatores, id est, qui se tales agnoscebant, aut agnitioni essent per prædicationem illius; & quidem ad resipiscentiam. Christus vocat ad se *fatigatos* & *pressos* onere peccatorum, *ablegans* à se *turgidos* iustitia sua *fastu*, & *superbos*: Sic si cæci esset peccatorum non haberetis, nunc quum dicitis videmus peccatum vestrum manet. Parabolam Pharisei & Publicani nobis triplex hominum genus insinuat: In Phariseo unum, duo in Publicano: unum ante, alterum post iustificationem. Et quis omnia recenseat? Neque opus est: mirandum potius est, quum nostrorum doctorum liberi pleni sint istis distinctionibus, quod hoc loco eadem illis in mentem non venerint, ubi istud negotium ex professo tractatur.

Veritas interpretationis huius capituli habens ab auctore deditur, & probatur ex primis aliquot versibus sequentibus, collatis cum antecedentibus.

Licet autem & ex sequentis octavi capituli primis versibus eandem interpretationem meam confirmare, modo diligenter cum antecedentibus conferantur, Primo enim versu infertur conclusio ex antecedentibus, præcipuo Apostoli scopo, quem hac tota Epistola propositum habet, conveniens & accommodata his verbis:

Nulla igitur est condemnatio iis qui sunt in Christo Iesu, non secundum carnem incedentibus, sed secundum Spiritum.

Quod conclusionem contineant illa verba, patet ex particula illativa, ergo, & conclusionem quidem non ex prima versus ultimi capituli. 7. parte deductam, sed ex toto tractatu, qui constat hinc duabus partibus: *Non per legem sive natura sive Moysi obtingere iustitiam & vires peccatorum vincendi, sanctæque vivendi: sed per fidem Evangelii Iesu Christi gratis eadem contingere iis qui non operantur, sed credunt in Christum.* Duo autem ista, iustificatio quæ constat remissione peccatorum, & Spiritus sanctificationis quo peccatum vincere & sancte vivere possunt fideles, sunt partes fœderis gratiosi in Christo nobiscum initi: *Indam leges meas, &c. peccatorum eorum non amplius recordabor.* Quum itaque Apostolus hucusque thesin illam probasset, quinque primis capitibus de iustitia & remissione peccatorum, sexto & septimo de viribus peccatum vincendi & sancte vivendi: jam infert conclusionem: quod *nulla igitur sit condemnatio iis qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulant, sive incedunt.* Emphasi conclusionis

existente in his verbis, qui sunt in Christo, & secundum Spiritum incedunt, non secundum carnem, ad exclusionem eorum qui sub lege sunt, quibus certa est parata condemnatio, utpote extra Christum existentibus, & peccati dominio subiectis; ac si diceret Apostolus: Ex hisce igitur apparet omnibus iis qui sub lege sunt, propterea quod legem neque præstant neque præstare possunt, condemnationem imminere, solis autem iis qui in Christo sunt & secundum Spiritum incedunt immunitatem à condemnatione concessam esse. Quod autem emphasis sit in istis verbis, iis qui sunt in Christo Iesu, ad exclusionem aliorum, apparet primo ex eo quod ea ipsa pars repetatur, licet aliis verbis, qui secundum Spiritum incedunt. Secundo, quod exclusio aliorum in repetitione aperte ponatur, non secundum carnem ambulantes. Tertio, ex ipsa re quam Apostolus tractat, quæ hæc est, *Evangelium, non legem, esse potentiam Dei ad salutem credentibus, & non operantibus*: quare conclusio, ut respondeat propositioni, cum ista oppositione legi & intelligi debet. Quarto, ex conclusionibus aliis in hac Epistola simili in causâ illatis. cap. 3. vers. 28. *Colligimus igitur fide iustificari hominem absque operibus legis*: sic etiam v. 27. eiusdem 3. capituli: *Exclusa est gloria; per quam legem? operum? non; sed per legem fidei*: sic cap. 4. 24. *Scriptura est etiam propter nos, quibus futurum est ut impuetur, nempe, qui credunt in eum qui excitavit Iesum ex mortuis: & apparet illa opposita dici ad exclusionem alterius oppositi.* Sic. vers. 5. cap. 4. *Non operantur, sed credenti.* v. 13. *non per legem, sed per iustitiam fidei.* cap. 7. 4. *Morti-*

*Mortificati estis legi, ut esetis Christi: ita etiam hic: Nulla ergo est condemnatio iis qui sunt in Christo Iesu, non secundum carnem incedentibus, sed secundum Spiritum. Vnde etiam apparet, quod illa verba; Non secundum carnem, &c. non pertineant, ad descriptionem vel subjecti vel attributi conclusionis præcedentis, quasi describantur qui sunt in Christo; sed quod sint ipsum vel consequens vel antecedens eiusdem conclusionis paulo aliter enuntiatum. Quod etiam ex ipsis verbis liquet; Nam pronomen *is* isti rei proprie serviens hic non est usurpatum.*

Docet hoc idem versus secundus sequens; ubi duo ista junguntur, Lex Sp. vitæ, in Christo Iesu, respectu habentia ad hæc duo, qui sunt in Christo, & secundum Spiritum incedunt. Sed versus ipsum inspiciamus, qui ita habet.

Nam lex Spiritus vitæ in Iesu Christo, libera vitæ me à lege peccati & mortis.

Antequam illum versus conferamus cum antecedente; phrasés in illo usurpatæ primum explicandæ sunt. Lex itaque Spiritus dicitur jus, potestas, & vis Spiritus sancti; manet enim Apostolus in modo loquendi antea cap. 7. usitato ubi peccato, menti, & membris legem tribuit, id est, potestatem & vim iubendi & impellendi. Spiritus hic dicitur vitæ, hoc est vivificus, phrasi Hebræis familiari, qui genitivos substantivorum pro adjectivis usurpant; ut civitas Dei, homo Dei, Deus iustitiæ, &c. Opposite autem & distincte sic dicitur contra legem litteræ, seu litteram legis, quæ ad vivificandum imbecillis est, & nihil aliud novit quam occidere: juxta illud 2. Cor. 3. 6. *Littera occidit, Spiritus*

autem vivificat: item Gal. 3. v. 21. Si Lex data fuisset qua posset vivificare, vere ex lege esset iustitia. Dicitur autem hæc in Christo Iesu dicte, non quia in persona Iesu Christi tantum sit, sed quia in Iesu Christo tantum obtineri possit, secundum id quod dicitur Gal. 3. 2. & 5. Spiritum non ex operibus legis, sed per auditum fidei in Christum obtingere credentibus. Quemadmodum ista phrasis (in Christo) sæpissime in Apostolicis litteris usurpatur. Quod vero & hoc loco ista phrasis ita sit accipienda, patet primo ex scopo Apostoli, qui est docere, non ex lege, sed ex gratia Christi obtingere fidelibus iustitiam & Sp. sanctum, cuius vi possint peccato dominari, & membra sua arma iustitiæ Deo præbere.

Secundo ex collatione huius loci cum versu primo. Tribuitur enim iis qui sunt in Christo immunitas à condemnatione, propterea quod Sp. vivificus in Christo eos liberaverit à lege peccati & mortis.

Tertio quia Sp. vivificus non liberat à lege peccati & mortis, nisi qua communicatus est cum iis qui sunt in Christo. Huic autem spiritui vitæ tribuitur, quod liberet illos, qui in Christo Iesu sunt, à lege peccati & mortis: hoc est, a vi vel tyrannide peccati dominantis & occidentis per legem: quæ liberatio opponitur captivitati sub lege peccati, cuius mentio facta est cap. 7. vers. 23. & corpori mortis cuius mentio ibidem facta est. v. 24. a qua lege peccati, & quo corpore mortis homo sub lege existens per legem Moïsi & per legem mentis suæ, consentientis legi Dei, liberari non potuit. Hinc vero optime probatur conclusio ista, quæ versu primo ex præcedentibus

est deducta. Nam liberatio a lege peccati & mortis opponitur condemnationi, & propterea illa posita hanc tollit. Liberatio ista tribuitur illis qui sunt in Christo, & qui secundum spiritum ambulant: unde sequitur illos a condemnatione immunes præstari. Ratio autem cur isti subiecto tribuatur illa liberatio, est a causa liberationis, Spiritu nempe vivifico, qui spiritus, ut in Christo existens & obtinendus, est in iis qui sunt in Christo. Quare non mirum quod propriam suam vim & efficaciam exercet in iis in quibus habitat: Cumque illa vis ipsi ita sit propria, ut illam cum lege Moÿs communem non habeat, hinc sequitur, quod illi soli, qui in Christo Iesu sunt, & istius participes Spiritus, vel qui in Christo Iesu istius Spiritus participes sunt, liberi sint a condemnatione, iis qui sub lege sunt manentibus sub condemnatione, utpote, qui per legem membrorum superati sunt & captivi traditi sub lege peccati; frustra obtinente lege mentis legi Dei consentientis. Diximus jam antea ex collatione huius versus; cum vers. 23. capitis præcedentis irrefutabile argumentum deduci, ad comprobandum quod hoc loco & vers. 23. dicto non agatur de eodem homine; sed quod ibi de homine sub lege, hic vero de homine sub gratia existente tractetur: propterea quod illo homo captivatus sit sub lege peccati & mortis, idque a lege membrorum, frustra obistente lege mentis, hic vero vi Spiritus vivifici, quem in Christo Iesu obtinuit, liberatus sit ab eadem lege peccati & mortis.

Consideremus versum 3. quo eadem res planius nobis constare pos-

fit. Illo enim causa explicatur cur homines sub lege existentes, a dominio & condemnatione peccati immunes fieri nequiverint, hoc autem ipsum impetratum & effectum sit per Christum. Causa autem est quia liberatio a lege peccati & mortis, seu inimunitas a condemnatione obtineri non potuit nisi condemnatione peccato, hoc est, nisi peccatum jure suo quod habebat, & potentia sua quam exercebat in homines sibi subiectos, prius spoliatum esset. Habebat autem jus & vires dominandi & occidendi. At non potuit peccatum jure suo spoliari viribusque suis privari per legem. Erat enim lex per carnem impotens facta ad id præstandum. Quod cum Deus videret, & nollet miserum humanam genus sub tyrannide & condemnatione peccati perpetuo detineri, misit filium suum in similitudine carnis peccati, & quidem pro peccato, scilicet, destruendo, & condemnavit peccatum in carne filii sui; qui peccatum in corpore suo tulit, & illius, quod in nos habebat, ademit, viresque illius enervavit. Unde apparet locum hunc, qui hætenus difficillimus habitus est, planum esse & perspicuum, si modo recte disponantur singula, hoc pacto: *Deus enim misit filio suo in similitudine carnis peccati & pro peccato, condemnavit peccatum in carne, quod legi erat impossibile quia erat infirmata per carnem. Illud enim impossibile legi est τὸ κατὰ πνεῦμα τὴν ἀμαρτίαν.* Hinc patet istum versum breviter explicare totam causam, cur in homines sub lege existentes peccatum dominetur ad mortem, & cur in eos, qui in Christo sunt & sub gratia, dominandi neque jus habeat, neque vires. Quod breviter com-

monstrari potest ex collatione ante dictorum ; cum hoc versiculo. Illa enim verba : *Quod legi erat impossibile quia infirmabatur per carnem*, conveniunt cum hisce : *quum essem in carne, affectus peccatorum, qui sunt per legem, vigeant in membris meis*, vers. 5. cap. 7; & cum 14. versu : *Scimus legem spirituales esse, at ego carnalis sum* : item cum hisce : *no vi non habitare in me, id est, in carne mea bonum* : Ista vero : *Dei in carne filii sui condemnavit peccatum*, consentiunt cum vers. 6. cap. 7. Nunc vero liberati sumus a lege, merito eo in quo detinebamur, id est, condemnatione peccato quod nos sibi subditos & devinctos tenebat : hic vero causa plenius explicatur, nempe, quod in carne Christi perfecta sit illa condemnatio.

Vnde etiam versus quarti sensus plane hisce antecedentibus consentaneus deducitur : quod scilicet, eo ipso facto, quod peccatum condemnatum est in carne filii Dei, jus legis completum est & consummatum in iis qui in Christo sunt, & secundum spiritum ambulant; ita ut non amplius sub legis ductu sint & regimine, sed sub ductu illius qui nos a peccato liberavit, & sibi proprios asseruit. Quod ab Apostolo vers. 4. cap: 7. aperte est significatum his verbis : *Vos fratres mortificati estis legi in corpore Christi, ut essetis alterius qui ex mortuis excitatus est, ut fructum seramus Deo*. Nam hæ phrasæ conveniunt, mortificati estis legi, & jus legis completum est in vobis. In corpore Christi estis mortificati legi, idem est, quod peccatum in carne Christi condemnatum est, ut jus legis impleteretur in vobis. Completo vero & consummato legis jure per condemnationem peccati carne Christi

factam, sumus alterius, id est, jus a lege in Christum translatum est, ut non amplius sub lege, sed sub Christo, sub gratia & sub ductu Spiritus ipsius essemus & viveremus. Neque enim illa verba : ut jus legis compleretur seu compleatur in nobis, ita intelligenda sunt, quasi condemnato peccato in carne Christi, jus legis adhuc complendum sit, sed quod illo ipso facto jus legis sit impletum. Quemadmodum & similes loquendi formulæ in Scriptura quamplurime usurpantur, Matt. 1. 22. Illo enim factum impletum est quod predictum erat per Esaiam. Matt. 2. 23. Eo ipso quod Iesus Nazarethæ habitavit impletum est quod predictum erat fore ut Nazarenus vocaretur. Matth. 4. 14. eo ipso quod habitavit Iesus Capernaumi & in finibus Zebulon & Nephthali impletum est quod dictum erat, Terra Zebulon & Nephthali lux exorta est. Matth. 8. 77. Ipsa curatione ægrotorum & ejectione Spirituum a Christo perfecta impletum est Esaiæ vaticinium. Sic Matt. 12. 17. Matth. 13. 35. & 26. 56. Quod etiam phrasi alia significatur, tunc impletum est. Matth. 27. v. 9. Sic etiam hic licet mutare genus dicendi in consimile; Tunc impletum est jus legis in nobis. Vide insuper Matth. 27. vers. 35. Luc. 21. v. 22. Iohan. 13. 18. & 17. 12. & 18. 9. & aliis locis infinitis.

Ex hac vero explanatione apparet totum hunc locum planum & perspicuum esse, qui citra hanc interpretationem multis fuit tenebris obfusus, omnibus pene interpretibus id fatentibus & magnopere in huius loci explanatione laborantibus. Quod si lubet jam omnia illa velut in fasciculum complecti, & breviter recapitulare, tum longe manifestius evadet

Collatio prima pars b. i. i. vers. 5. cum vers. 5. & 14. cap. 7. / opt. ms.

Item alterius pars e. i. d. m. vers. 6. cum vers. 6. cum cap. 7. / opt. ms.

Vers. 4.

Collatio b. i. i. vers. 4. cum v. 4. cap. 7. / opt. ms.

evadet quod dixi. Hoc autem ita faciamus.

*Resapitulatio
paraphrastica
eiusdem qua 4.
prima versibus
vrij. capituli
docentur, eo-
rundemque
cum preceden-
te capite
sermonis.*

Quum ergo viderimus hactenus homines sub lege existentes sub dominio & tyrannide peccati captivos detineri, hinc facile concludere licet solos eos, qui sunt in Christo Iesu, quique secundum spiritum & non secundum carnem ambulant, immunes esse ab omni condemnatione: quia lex, ius, potestas, & vis spiritus vivifici, qui in solo Iesu Christo est & obtineri potest, liberavit istos a lege, potestate, & vi peccati & moris, ab impio dominioque peccati & condemnatione eiusdem. Quod iure potuit Christus per suum spiritum, utpote in cuius carne peccatum sit condemnatum, ut nullum ius amplius habeat, aut habere possit in illos qui Christi sunt. In qua quidem carne pater illam misit, quia hoc ipsum legi erat impossibile infirmata scilicet per carnem. Atque ita factum est, ut ius legis, quod in nos habuit quum adhuc sub lege essemus, completum sit in istis talibus, qui Christi per fidem facti sunt, ut in posterum eius gratia & secundum spiritum sancti ductum viverent, agerentur & regerentur. Vnde certo concludere nobis licet, quod illis peccatum dominari nequit, & propterea illi ipsi membra sua sistere possunt arma iustitia Deo, tanquam qui ex morte peccati in vitam spiritus sunt translati. Hæc autem adversum usque 16. huius capituli persequitur Apostolus, accommodate eidem scopo quem hactenus monstravimus, memor istius adhortationis quam posuit cap. 6. 12. & 13. ex cuius adjuncta ratione in prolixum hunc tractatum devenit. Sed hæc sufficient, ne nimis operosi simus in re ita plana & perspicua commonstranda.

SECUNDA PARS.

Quod sententia ista, qua caput VII. Epistole ad Romanos de homine non sub gratia sed sub lege constituto, & de homine nondum Christi spiritu regenito explicat, nunquam in Ecclesia Christi hæreseos damnata fuerit, sed semper ad stipulatores aliquos inter Ecclesie doctores habuerit.

Nunc ad alteram Propositi nostri partem veniemus, quam hoc sine tractare visum est, ut omnibus patere queat, illam quam defendo sententiam, non nuper natam, aut ex cerebro meo confictam esse, neque ab hæretico aliquo mutuatam: sed antiquam admodum esse, & à bona parte Doctorum primitivæ Ecclesiæ approbatam: quin ne ab iis qui locum aliter interpretati sunt, eousque rejectam, ut hæreseos nota in signum dignam iudicaverint.

Irenæus lib. 3. cap. 22. locum hunc ita *Irenæus* citat: Propter hoc ergo signum salutis nostræ, eum qui ex virgine Emanuel est ipse Dominus: quoniam ce ipse Dominus erat qui salvabat eos, ce quia per semetipsos non habebant ce salvari. Et propter hoc Paulus infirmitatem Hominis annuntians, ait: ce *Stio n. quoniam non habitat in carne mea bonum*: significans quoniam non a ce nobis, sed a Deo est bonum salutis. ce Et iterum: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Dein ce de infert liberatorem: *Gratia Iesu ce Christi Domini nostri.* ce

Non

Non inquit Hominis regeniti, aut fidelis, aut Christiani, sed simpliciter Hominis; quo nomine neque Scriptura neque Patres solent appellare illum, qui Christianus, fidelis, & regenitus est.

Tertullianus. Tertullianus in lib. de pudicitia cap. 17.

Nam etsi habitare bonum in carne sua negavit, sed secundum legem litteræ in qua fuit: secundum autem legem Spiritus, cui nos annectit, liberat ab infirmitate carnis. Lex enim, inquit, Sp. vitæ manumisit te à lege delinquentiæ & mortis. Licet enim ex parte ex Iudaismo disputare videatur, sed in nos dirigit integritatem & plenitudinem disciplinarum, propter quos laborantes in lege per carnem miserit Deus filium suum in similitudinem carnis delinquentiæ, & propter delinquentiam damnaverit delinquentiam in carne.

Hic Tertullianus perspicue adfirmat hunc locum explicandum de homine qui est sub lege litteræ. Neque obstat magnopere, si quis dicat hunc librum ab illo scriptum cum esset in hæresi: in eo enim hæreticus non fuit, & apparet hinc illam sententiam tunc obtinuisse, quod istud caput ita intelligendum esset.

Origenes in cap. 7. Epist. ad Rom.

Quod vero dicit, *ego autem carnalis sum venundatus sub peccatum*: hic jam tanquam Doctor, Ecclesiæ personam in semetipsum suscipit infirmorum; propter quod & alibi dixit; *factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lacreret*. Et hic ergo infirmioribus quibusque (id est, carnalibus) & qui sub peccato venundati sunt efficitur Paulus carnalis, & sub peccato venundatus, & loquitur ea quæ illis loqui motus est vel excusatio-

nis vel incusationis obtentu. Ait ergo tanquam ex illorum persona loquens: *Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato, hoc est, secundum carnem vivens, & in potestatem peccati, libidinis, & concupiscentiæ pretio redactus. Quod enim operor non agnosco, &c.*

Paulo post: Et hic (id est, Paulus carnalis) dicit, *quia non jam ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*; Paulus vero spiritalis in aliis dicit; *quia abundantius quam omnes isti laboravi; non autem ego, sed gratia Dei mecum*, ut ergo iste labores suos non sibi, sed gratiæ Dei quæ in ipso operabatur ascribit: ita & ille carnalis opera non bona non sibi, sed peccato quod in se habitat & operatur adnumerat. Ideo ergo dicit: *non jam ego operor illud sed quod habitat in me peccatum. Non enim habitat in me, id est, in carne mea bonum. Nondum enim in eo Christus inhabitat, neque corpus eius templum est Sp. sancti. Veruntamen non usquequaque hic cuius persona proponitur alienus est a bonis, sed proposito quidem & voluntate capiti bona requirere. Nondum tamen potest bona rebus & operibus obtinere. Est enim talis quaedam infirmitas in his qui initia conversionis accipiunt, ut cum velint quidem statim facere omne quod bonum est, non statim voluntatem sequatur effectus, &c.*

Cyprianus de lucta carnis & spiritus agens serm. 6. de oratione dominica, item libello de singularitate clericorum adfert locum ad Gal. 5. *Carnis concupiscit adversus Spiritum, &c.* non hunc locum ad Romanos. Quod vero locum ad Rom. 7. de dominatu, & non tantum de inexistentiâ peccati intellexerit patet ex

» prologo de cardinalibus operibus
 » Christi, ubi inter alia hæc dicit: si
 » nescio, quis hanc legem membris in-
 » sculpsit, ut tam violenta domina-
 » tione, Spiritum opprimat, & melior
 » digniorque natura deteriori suc-
 » cumbat, patienter me ferre oportet,
 » si operatorem universitatis non in-
 » telligo.

» *Et paulo post eodem prologo*: Hæc
 » lex peccati quare in his & similibus
 » legem justitiæ opprimat, & quare
 » enervata ratio, cum stare possit, tam
 » miserabiliter ruat, difficile est asse-
 » qui: maxime cum defectus iste a
 » damnationis sententia pendeat, &
 » hanc inevitabilem pœnam antiqua
 » transgressio sit sortita.

Chrysostronus

Chrysostronus locum ex professo
 tractans & explicans comment. in
 VII. cap. ad Rom. ita inquit, præ-
 cedentibus adstipulans: *propterea &*
subnexuit dicens: Ego vero carnalis
 sum, hominem describens sub lege & ante
 legem degentem.

» *Et paulo post*: Ipsum itaque pecca-
 » tum naturali legi adversatur. hoc
 » enim est, quod dicit, *Legi mentis*
 » *meæ*. universum etiam certamen &
 » bellum, quum aciem peccati dein-
 » cept inducit, naturali legi imponit.
 » Mosaïca quippe ex abundanti po-
 » stremo adjecta est. Veruntamen
 » neque istæ (docens illa quidem quæ
 » fieri oporteat, ista vero collaudans)
 » quicquam in hac pugna adversus
 » peccatum exsecutæ sunt. Tanta pec-
 » cati tyrannis est, usque adeo vincens
 » & exsuperans. Quod quidem &
 » Paulus significat, quum adversantis
 » prædominantisque peccati confi-
 » ctum declarans, dicit; *sed video aliam*
 » *legem in membris meis rebellantem legi*
 » *mentis meæ, & captivantem me lege pec-*
 » *cati*. Non enim simpliciter dicit,

vincentem me, sed captivantem me
 » legi peccati. Neque dicit captivan-
 » tem me impulsioni carnis aut natu-
 » ræ carnis, sed legi peccati, hoc est,
 » tyrannidi & potentæ peccati.

Paulo post: *Miser ego homo, quis*
me eripiet ex mortis huius corpore? Vides
 » quanta sit malitiæ tyrannis, quomo-
 » do mentem etiam condelectantem
 » Legi Dei vincat? Non enim est,
 » inquit, quod quis me dicat legem
 » Dei odio prosequentem, & aver-
 » santem, a peccato captivatum esse.
 » Condelector enim ac consentio illi,
 » atque ad illam confugio; Verunta-
 » men illa neque ad se fugientem sal-
 » vare potuit. Christus verò ab illa
 » fugientem salvavit. Agnoscis; quæ
 » sit gratiæ excellentia?

» *Et in cap. 8. vers. 2.* difficile hoc
 » bellum enecato peccato Sp. sancti
 » gratia dissolvit, per quam factum est,
 » ut certamen jam nobis sit facile, quæ
 » nos etiam primum coronat, multif-
 » que deinde auxiliariis copiis sti-
 » patos in prælia ducit.

Basilii Magni lib. 1. de baptisate *Basilii de*
 fol. 409. Alibi vero objuratorio *gnus*.
 » magis modo idem nobis tradens,
 » quid dixerit adducemus. *Scimus enim*
 » *quod lex spiritualis est, ego vero carnalis*
 » *sum venditus sub peccatum: quod enim*
 » *facio non probō, &c.* Et hanc ipsam
 » speculationem pluribus persequens,
 » quod impossibile est servire Domi-
 » no, eum qui detinetur a peccato, ma-
 » nifeste nobis ostendit liberatorem
 » nostrum ex hac tyrannide, dum di-
 » cit: *Miser ego homo, quis me liberabit*
 » *de corpore hoc mortis?* *Gratas ago Deo,*
 » &c.

» *Paulo post*: Necessè est igitur om-
 » nino tum ex relatis, tum ex simili-
 » bus, si modo non in vanum Dei be-
 » neficium suscepimus, ut primum a
 » domi-

dominio Diaboli liberemur, qui enim qui à peccato desinetur, ad mala quæ non vult perducit: & tunc abnegatis omnibus præsentibus, & seipso, coactione ad hanc vitam relicta, discipuli Domini fiamus, quemadmodum ipse dixit: Si quis venit ad me, abneget, &c.

In *Moralium summa* 23. cap. 2. fol.

377. Quod is qui invitus trahitur a peccato, nosse debet, quod ab alio præexistente in ipso peccato regitur, cui ultro interveniens de cætero ducitur ab ipso etiam ad ea quæ non vult. Ad Rom. 7. Novimus autem quod lex spiritualis est, ego autem carnalis sum venditus sub peccatum, &c. usque ad illa, sed inhabitans in me peccatum.

Idem quæstionum compendio explicatarum quæst. 16. fol. 563. Anima quæ affectuum dominium patitur, neque ad ea quæ vult, libera esse ab illis permittitur, juxta illam ab Apostolo relatam speculationem, qui dixit: Ego autem carnalis sum, venditus sub peccatum. Non enim quod volo hoc facio, sed quod odit hoc ago.

Et rursus; Nunc autem non jam ego operor hoc, sed inhabitans in me peccatum: Deo ipso etiam hoc in bonum nobis contingere permittente, si quomodo per ea quæ invita patitur anima ad intelligentiam deveniat dominantis, & cognita seipsa quod invita serviat peccato, relapsat ex laqueo Diaboli, paratam petens misericordiam Dei ad suscipiendos legitime pœnitentes.

Theodoretus. Theodoretus in 7. cap. ad Rom. Ego autem carnalis sum] Introducit hominem ante gratiam ab animi motibus & perturbationibus obsessum. Carnalem enim vocat illum qui non-

dum Spirituelem gratiam esset affectus.

Non enim quod volo hoc ago, sed quod odi illud ago] Hoc a lege pulchre efficitur, nempe ut doceat quod sit malum, & eius odium animæ inferat. Illa autem, non volo & odi, non necessitatem, sed imbecillitatem significant. Non enim necessitate aut vi aliqua impulsus peccamus, sed a voluptate deliniti ea facimus, quæ ut scelerata & flagitiosa abhorremus.

Condelector legi Dei secundum interiorem hominem.] Interiorum hominem dixit mentem.

Video autem aliam legem in membris meis repugnantem.] Legem peccati peccatum appellat. Id autem operationem exercet, quando corporales quidem animi perturbationes exsiliunt, anima autem propter eam quam ab initio induit foecundiam eas cohibere non potest: sed propriam quidem libertatem abiecit, eis autem ut serviat sustinet. Sed tamen quamvis serviat, odio habet servitutem, & laudat eum, qui servitutem accusat. Hæc omnia cum differuisset Apostolus, ut ostenderet quales eramus ante gratiam, & quales post gratiam; & velut suscepta persona eorum, qui ante gratiam a peccato obsessi sunt, tanquam a mediis hostibus circumdatus, & in servitutem abductus & servire coactus, & nullum aliunde videns auxilium graviter quidem gemit & lamentatur: ostendit a lege opem ferri non posse, & dicit: Infelix ego homo, &c.

In cap. 8. Nihil ergo nunc condemnationis, &c. neque enim nos nunc invitos vincunt animi perturbationes, quoniam divini gratiam Sp. accepimus.

Lex enim Sp. vitæ) sicut legem peccati peccatum; sic legem Spir. vitæ vivificum Spiritum appellavit. Eius inquit gratia per fidem in Iesum Christum duas tibi libertates donavit. Non solum enim peccati potentiam fregit, sed etiam mortis tyrannidem destruxit.

Cyrillus.

Cyrillus contra Iohannem lib. 3. fol. 184. b. *Quod enim impossibile legis in quo infirmabatur per carnes, &c.*) Igitur cum unigenitus propter nos homo factus esset, abolita quidem est Lex peccati in carne, & sunt res nostræ reductæ ut ad primam originem regrediantur. Etenim prævalebant mors, corruptio, voluptates, & aliæ concupiscentiæ, quæ imbecillum & infirmam deprædabantur mentem adjutricem habentes corruptionem.

De Rectæ fide ad Reginas lib. 1. fol. 283. *Itaque ego ipsa mente servio legi Dei, &c. usque ad 3. versus cap. 8.*) Etenim manifeste inter se pugnant caro & Spiritus, hoc est, prudentia carnalis & motus concupiscentiarum nobis institarum, & virtus vitæ secundum spiritum. Licet divina Lex nos urgeat, ut debeamus eligere bonum, in contrarium tamen concupiscentia carnis fertur. *Solutum autem nunc est quod obstat, & infirmatur Lex peccati, prævaluit vero Lex Spiritus.* Ob quam causam? *Misit enim Deus filium suum in similitudinem carnis peccati, ut condemnaret peccatum in carne.* Iam quo pacto non fuit valde utilis verbi incarnatio. Condemnatum enim hic est in carne etiam nostrum peccatum; Si autem verbum non esset factum caro, mandassent res nostræ inemendatæ, & sevireremus carne legi peccati, nullo in nobis illam abolente.

Idem Epistola priore ad Successam. Fa-temur ergo per Adæ prævaricationem humanam fuisse corruptam substantiam, & intelligentiam nostram voluptatibus carnis & insitis motibus arridentibus nostræ naturæ velut tyrannica dominatione compressam. Vnde necessarium fuit, ut pro salute nostra, qui moramur in terra, Dei verbum homo fieret, & humanam carnem corruptioni deditam, & voluptatum illecebris aggregatam, propriam faceret: Et quia est vita cunctorum, corruptionem quidem eius destrueret, compesceret autem insitos motus, eos videlicet, qui nos ad vitia voluptatesque præcipitabant. Sic enim oportebat mortificari in nostra carne delicta. Meminimus autem & beatissimum Paulum *legem peccati appellentem insitos nobis voluptuarios motus.* Quapropter quia humana caro facta est verbi propria, desit jam corruptioni succumbere. Et quia peccatum non novit, tanquam Deus qui eum sibi univit, & ut dixi propriam fecit, desit jam vitii ac voluptatibus ægroscere. Nec hoc sibi perfecit unigenitus filius Dei, verbum est enim quod est semper, sed proculdubio nobis: nam si similes sumus ex Adæ prævaricatione subiecti, venient itaque nobis etiam bona, quæ in Christo sunt, hoc est, incorruptio & abolitio peccatorum.

Macarius Homil. 1. Adam transgrediens mandatum Dei, & obediens impio serpenti vendidit se ipsum Diabolo: & sic ille nequam induit animam eius, illam nempe creaturam præclaram, quam condiderat Deus ad imaginem suam, ut & Apostolus ait: *Expolians principatus & potestates, triumphavit de illis in*

CYRIL

29 *erue.* Hac enim de causa Dominus
 30 venit, ut expelleret illos & reciperet
 31 domum propriam, & templum pro-
 32 prium, videlicet hominem. Proinde
 33 de anima dicitur esse corpus tene-
 34 brarum & nequitiarum, quamdium sunt
 35 in ea tenebrarum peccati. Quia illic
 36 vivit in seculo nequam tenebrarum,
 37 & illic derinetur captiva. Quemad-
 38 modum & Paulus appellans corpus
 39 peccati & mortis, ait, *ut destruat corpus*
 40 *peccati.* Et rursum: *Quis me libera-*
 41 *bis de corpore mortis huius?* Ediverfo
 42 anima quæ Deo credit, & liberata
 43 est à peccato mortificata vitæ tene-
 44 brarum, & lumen Sp. sancti tan-
 45 quam vitam recepit, inde vivens ibi
 46 postea perseverat: quia ibi regitur
 47 à lumine divino.

Hinc patet etiam Macarium illum
 locum intellexisse, de homine qui
 sit subditus Spiritui tenebrarum,
 servus peccati, captivus Sathanæ,
 qui nondum sit mortificatus pecca-
 to, nondum lumen Sp. sancti acce-
 pit, hoc est, qui nondum est rege-
 nitus Sp. Christi.

Damasenus.

Damasenus lib. 4. orthodoxæ
 fidei cap. 23. hanc rem pulchre ex-
 plicat, quare non pigebit prolixius
 illius sententiam ipsius verbis descri-
 bere, prout ab eius Translatore in
 latinam linguam fuit conversa.

Adveniens, inquit, lex Dei menti
 29 nostræ, attrahit ad seipsam, & sti-
 30 mulat nostram conscientiam; dicitur
 31 autem & conscientia nostra Lex
 32 mentis nostræ. Sed & suggestio
 33 maligni, hoc est, Lex peccati, adve-
 34 niens membrum carnis se per hanc
 35 nobis immitit: nam semel trans-
 36 gredientes voluntarie legem Dei, &
 37 suggestionem maligni admittentes,
 38 dedimus illi ingressum, *mancipati à*
 39 *nobis ipsis peccato:* unde prompte du-

citur corpus nostrum ad illud: dicitur
 29 ergo inhærens corpori nostro
 30 odor & sensus peccati, id est, concu-
 31 piscentia & voluptas corporis,
 32 *Lex in membris carnis nostræ.* Lex igitur
 33 mentis, id est, conscientia con-
 34 delectatur legi Dei, id est, mandato
 35 quod quidem vult. Lex vero pecca-
 36 ti, id est, suggestio per Legem quæ
 37 est in membris, id est, corporis con-
 38 cupiscentiam & inclinationem &
 39 morum, & per irrationalem animæ
 40 partem militat adversus legem men-
 41 tis meæ, id est, conscientiam, & ca-
 42 ptivat me volentem Dei legem, &
 43 non agentem, & nolentem pecca-
 44 tum, secundum contradictionem per
 45 suadellam voluptatis & concupiscentiam
 46 corporis, & partem animæ bru-
 47 tam rationisque expertem, ut dixi,
 48 errare facit & suadet servire peccato.
 49 Sed Deus quod impossibile erat Legi,
 50 in quo infirmabatur lex per car-
 51 nem, mittens Filium suum in simi-
 52 litudinem carnis peccati (nam car-
 53 nem assumpsit, peccatum autem ne-
 54 quaquam) condemnavit peccatum
 55 in carne, ut iustitia legis impleretur
 56 in iis qui non secundum carnem
 57 ambulant, sed secundum Spiritum.
 58 Nam Spiritus correluctatur infir-
 59 mitati nostræ, & præbet virtutem legi
 60 mentis animæ adversus Legem
 61 quæ est in membris nostris.

Theophylactus in 7. cap. ad Rom. Ego in-
quit carnalis sum, hoc est, universa hu-
mana natura, cum qua ante sanc-
tam legem, tum quæ tempore Legis
universam affectuum turbam sibi
aggregatam habuit. Non enim tan-
tum mortales facti sumus ex Adami
prævaricatione: verum etiam affectus
pravos natura sub peccato vedita re-
cipit juri plane & dominatui peccati
subdita, ita ut caput erigere nequeat.

» *Et paulo post*: Hanc ergo infirmitatem Lex profecto sanare non potuit, et si quid agendum esset diceret, Christus autem accedens sanavit. » Hic igitur Apostoli scopus est, eorum quæ dixit & quæ dicturus est, demonstrare humanam naturam immedicabilia passam, nec ab ullo alio sanitati restitutam præterquam a solo Christo. » *Et postea*: *Infelix ego*] Naturalis Lex non potuit, sed utramque peccati tyrannis vicit. Vnde igitur est salutis spes? &c.

Gratias ago Deo per Iesum Christum]

» Ipse enim præstitit, quæ lex non potuit. Nam ipse me ab imbecillitate corporis liberavit, vires illi aspirans, atque confortans, ut non porro peccati tyrannide opprimatur.

Ambrosius.

» Ambrosius in Epistolam ad Romanos, sive quis alius illorum commentariorum sit auctor, sive interpolator in cap. 7. *Hoc est venditum esse sub peccato*, ex Adam qui prior peccavit originem trahere & proprio delicto subjectum fieri peccato, sicut dicit Esaias; venditi, inquit, estis peccatis vestris. Adam enim vendidit se prior, ac per hoc omne semen eius subjectum est peccato. » *Quamobrem* infirmum esse hominem ad præcepta legis servanda, nisi divinis auxiliis muniatur: hinc est, quod ait: *Lex spiritualis est, ego carnalis*, &c. *hoc est*, Lex firma est & iusta, & caret culpa, homo autem fragilis est, & paterno subjugatus delicto, ut potestate sua uti non possit circa obedientiam legis; ideo est ad Dei misericordiam confugiendum, ut severitatem Legis effugiat, & exoneratus delictis, de cætero, Deo favente, inimico resistat.

Paulo post: *Perficere autem bonum*

non invenio.] Placet ergo quod a lege jubetur, & voluntas est faciendi, sed ut impleatur potestas, & virtus deest; quia sic pressus est potestate peccati, ut non possit ire quo vult, neque valeat contradicere, quia potestatis eius alter est dominus.

Paulo post: Apostolus ut gratiam Dei referat, hæc exponit de quantis malis hominem liberaverit; ut quæ exitia ex Adam trahit, quæ vero beneficia per Christum consecutus est, cui nec lex subvenire potuit, demonstrat. Inspiciatur totus locus.

Hieronymus in Daniel. cap. 9. in ista verba, peccavimus, &c. Et certo tres pueri non peccaverunt nec eius ætatis erant, quando ducti sunt in Babylonem, ut propter vitia sua punirentur. Ergo quomodo hi ex persona populi loquuntur, sic illud Apostoli legendum est; *non enim quod volo hoc ago*, &c.

Augustinus.

» Sed veniamus ad Augustinum, & videamus quid ille de hoc loco senserit, quandoquidem auctoritatis illius pondere mea sententia gravatur, & premitur. Sic itaque loquitur.

» Libri Expositionis quarundam propositio[n]um ex Epistola ad Romanos. *Si autem quod nolo hoc facio, consentio legi quod bona sit*.] Satis quidem lex ab omni criminatione defenditur. Sed cavendum nequis arbitretur his verbis auferri nobis liberum voluntatis arbitrium, quod non ita est. Nunc enim describitur homo sub lege positus ante gratiam.

Paulo post: *video aliam legem in membris meis*, &c.] Legem peccati dicit qua quisque carnis consuetudine implicitus adstringitur. Hanc repugnare aie legi mentis suæ, & se capti-

„ captivare sub lege peccati. Vnde in-
 „ telligitur ille homo describi, qui
 „ nondum est sub gratia. Si enim re-
 „ pugnaret tantum consuetudo carnalis,
 „ & non captivaret, non esset dam-
 „ natio. In eo enim est servitium
 „ quod obtemperamus & terminus de-
 „ sideriis pravis carnalibus. Si autem
 „ existant & non desint talia deside-
 „ ria, non tamen his obediemus, non
 „ captivamur, & sub gratia jam sum-
 „ mus, de qua loquitur, cum exclama-
 „ vit liberatoris auxilium, ut possit
 „ per gratiam charitatis, quod per le-
 „ gem timor non poterat. Dixit enim,
 „ *infelix ego homo, quis me liberabit de corpore*
 „ *morte huius?* Et subiicit: Gratia
 „ Dei per Iesum Christum Dominum
 „ nostrum. Deinde incipit describere
 „ hominem sub gratia constitutum,
 „ qui tertius gradus est illorum qua-
 „ tuor, quos distinximus.

„ Ad Simplicianum Mediolanen-
 „ sis Ecclesiæ Episcopum lib. 1. sed
 „ tamen eadem ipsa verba Apostolica
 „ tenoremque sententiarum, (scilicet
 „ cap. 7. ad Rom.) non contentus in-
 „ quisitione atque explicatione præte-
 „ ritis, ne quid in ea negligentius præ-
 „ terissem, cautius attentiusque rima-
 „ tus sum. Non enim ea tu percon-
 „ tanda censeret, si eorum intellectus
 „ facilis atque expeditus foret. Nam
 „ ex eo loco ubi scriptum est; (*quid*
 „ *ergo dicemus? lex peccatum est? Absit*) us-
 „ que ad eum locum ubi ait (*igitur lex,*
 „ *volenti mihi bonum, &c.*) credo usque
 „ ad illud: *Miser ego homo, quis me libera-*
 „ *bit de corpore mortis huius? Gratia Dei*
 „ *per Iesum Christum Dominum nostrum*)
 „ primum nos voluisti enodare qua-
 „ stionem. Quo loco videtur mihi
 „ Apostolus transfigurasse in se homi-
 „ nem sub lege positum, cuius verbis
 „ ex persona sua loquitur.

Hinc patet primo, quod Ecclesia
 de illius loci sensu nihil certi præ-
 scripserat tum temporis; nam Sim-
 plicianus Episcopus, & quidem in
 eadem Ecclesia, in qua Ambrosius
 antea Episcopatu functus erat, Me-
 diolanensis scilicet, Augustini sen-
 tentiam non perquisivisset, si ex præ-
 scripto de illo loco sentiendum fuisset.
 Secundo, quod Augustinus re-
 diligenter pensitata aperte dicit, de
 Homine sub lege locum esse intel-
 ligendum.

Ibidem Ego, inquit, vivebam sine
 lege aliquando: unde manifestat non
 ex persona sua proprie, sed genera-
 liter ex persona veteris hominis te-
 loqui.

Ibidem: Deinde subjungit causam
 ut ita sit. *Scimus enim (inquit) quia*
lex spiritualis est, Ego a. carnalis sum.
 In quo satis ostendit legem non pos-
 se impleri nisi a Spiritualibus, qui
 non fiunt nisi per gratiam.

Et paulo post: Sane cum dixisset,
Ego enim carnalis sum, contexit etiam
 qualis carnalis. Appellati sunt enim
 ad quandam modum carnales, jam
 etiam sub gratia constituti, jam re-
 dempti sanguine Christi & renati
 per fidem; quibus idem Apostolus
 dicit. 1. Cor. 3. *Ego non potui vobis*
loqui, fratres, ut spiritualibus, &c. Qui
 autem nondum est sub gratia, sed
 sub lege, ita carnalis est, ut nondum
 sit renatus a peccato, sed venundatus
 sub lege a peccato, quoniam pretium
 mortiferæ voluptatis amplectitur
 dulcedinem illam, qua fallitur & de-
 lectatur etiam contra legem facere,
 quum tanto magis liber, quanto mi-
 nus licet, &c. Et postea consentit
 ergo legi Dei, non in quantum facit
 quod illa prohibet, sed in quantum
 non vult quod facit. Vincitur enim
 non-

Nota.
 Interpretatio
 nem huius lo-
 ci non fuisse
 adstrictam
 tempore Au-
 gustini.

„ nondum per gratiam liberatus,
 „ quãvis jam per legem & noverit se
 „ male facere, & nolit. Quod vero
 „ sequitur, & dicit: *Nunc autem jam*
 „ *non ego operor illud, sed id quod in me in-*
 „ *habitat peccatum; non ideo dicit, quia*
 „ *non consentit ad faciendum peccatum,*
 „ *quamvis legi consentiat ad hoc improban-*
 „ *dam.* Loquitur autem adhuc ex per-
 „ sona hominis sub lege constituti,
 „ nondum sub gratia, qui profecto trá-
 „ hitur ad male operandum concupif-
 „ centia dominante atq; fallente dulce-
 „ dine peccati prohibiti, quãvis ex parte
 „ notitia legis hoc improbet. Sed
 „ propterea dicit, nõ ego operor illud,
 „ quia victus operatur, cupiditas quip-
 „ pe id operatur cui superanti ceditur:
 „ Ut autem non cedatur, sitque mens
 „ hominis adversus cupiditatem ro-
 „ bustior gratiæ facit, de qua post di-
 „ cturus est. Vide & sequentia.

„ Paulo post: *velle adjacet mihi,* ad
 „ facilitatem dixit. Quid enim faci-
 „ lius homini sub lege constituto,
 „ quam velle bonum & facere ma-
 „ lum? &c.

„ *ibidem.* Hoc autem totum dicitur
 „ ideo, ut demonstraret homini ca-
 „ pivo non esse præsumendum de vi-
 „ ribus suis. Vnde Iudeos arguebat
 „ tanquam de operibus legis superbe
 „ gloriantes, quum traherentur con-
 „ cupifcentia ad quidquid illicitum
 „ est, cum lex de qua gloriabantur di-
 „ ceret, *non concupifces.* Humiliter er-
 „ go dicendum est homini victo,
 „ damnato, captivo, & nec saltem ac-
 „ cepta lege victori, sed porius præva-
 „ ricatori, humiliter exclamandum
 „ est: *Miser ego homo.* &c.

„ Ista Augustiniana qui cum meis
 „ conferet, videbit prorsus inter se
 „ consentire. Et ego huic sententiæ
 „ Augustini subscribo. Hinc etiam

apparet neque tum quidpiam de illo
 loco ab Ecclesia præscriptum esse,
 præsertim in istam partem, quod de
 homine regenito esset intelligendum
 & sub gratia constituto.

Sed occurritur hic & objicitur, *Obiectio.*
 quod Augustinus eundem locum
 posterioribus annis aliter explicue-
 rit, de homine nempe regenito &
 sub gratia constituto, ut sermone 43.
 45. 47. de tempore, & multis aliis
 locis. Fateor ita rem habere, & po-
 stea illa loca inspiciemus, & quan-
 tum pro adversaria sententia stabi-
 lienda facere possint videbimus.

At Augustinus, inquit, illam *Imo veritas*
 suam sententiam, quam explicavit *classe priorem*
 libero Expositionum quarundam *sententiam.*
 propositionum ex Epistola ad
 Rom. & lib. 1. ad Simplicianum re-
 tractavit & condemnavit: quare
 eius auctoritas ad stabiliendam illam
 sententiam adferri nequit.

Respondere possem, primo, quod *Ro post.*
 ex eo constet, quia Augustinus *saltem hinc*
 principio ita senserit, postea alter *appare in-*
 neutrum sententiam ab Ecclesia fuisse *terpretationem*
 Catholici dogmatis loco habitam. *hujus capitis.*
 Secundo, fieri posse ut Augustinus *suissa libertatem.*
 initio rectius quam postea senserit,
 præsertim cum tum suum ipsius judi-
 cium secutus sit, formatum ex ac-
 curata ipsius loci inspectione & dili-
 genti omnium sententiarum colla-
 tione; postea vero motus sit quo-
 rundam Sacre Scripturæ tractato-
 rum auctoritate, ut inquit lib. 1.
 Retract. cap. 23. licet addat se dili-
 gentius rem considerasse: non enim
 consideravit sine prejudicio, ex illo-
 rum tractatorum auctoritate conce-
 pto. Sed respondendo, Augustinum
 nunquam illam suam sententiam,
 qua de homine sub lege constituto
 locum explicuit, retractasse aut

con-

Loca hæc
 Augustini
 consi. mare
 interpretatio.
 nem auctoris.

condemnasſe, ſed hoc tantum quod dixerat; hæc verba non ex Apoſtoli perſona accipienda, qui jam Spiritualis erat, ſed hominis ſub lege poſiti & nondum ſub gratia. Duo enim dixerat Auguſtinus. Primo, locum illum Apoſtoli intelligendum de homine ſub lege conſtituto. Secundo, non eſſe intelligendum de homine ſub gratia poſito, neque de ipſo Apoſtolo, qui jam ſpiritualis erat. Illud Auguſtinus nunquam retractavit, hoc poſterius retractavit, quod planiſſime clarebit locum inſpicienti: quem hic adſcribere non pigebit, propterea quod Auguſtinus non omnibus ad manum ſit. Sic ergo inquit Auguſtinus lib. 1. Retractionum cap. 23.

» Quum Presbyter adhuc eſſem,
 » conſiguit ut apud Carthaginem inter
 » nos qui ſimul eramus, ad Romanos
 » Apoſtoli Epiſtola legeretur, & quæ-
 » dam interrogabar à fratribus, quibus
 » quum ſicut poteram reſponderem,
 » voverunt ſcribi potius quæ dice-
 » bam, quam ſine litteris fundi: ubi
 » quum iis obtemperarem liber unus
 » acceſſit opuſculis meis. In quo li-
 » bro: Quod autem ait, inquam, *Sci-*
 » *mus quia Lex Spiritualis eſt, ego autem*
 » *carnalis ſum, mundatus ſub peccato, ſa-*
 » *tis oſtendit non poſſe impleri legem*
 » *nifi à Spiritualibus, quales facit gra-*
 » *tia Dei. Quod utique non ex perſo-*
 » *na Apoſtoli accipi volui, qui jam*
 » *ſpiritualis erat, ſed hominis ſub lege*
 » *poſiti, nondum ſub gratia. Sic enim*
 » *prius hæc verba ſapiebam, quæ po-*
 » *ſtea lectis quibusdam divinorum*
 » *tractatoribus Eloquiorum, quorum*
 » *me moveret auctoritas, conſideravi*
 » *diligentius, & vidi etiam de ipſo*
 » *Apoſtolo poſſe intelligi, quod ait,*
 » *Scimus quoniam Lex ſpiritualis eſt, ego*

autem carnalis ſum. Quod in eis libris «
 quos contra Pelagianos ſcripſi nu- «
 per, quantum potui diligenter o- «
 ſtendi. In iſto ergo libro, & hoc «
 quod dictum eſt: (*Ego autem carnalis* «
ſum, & deinde cætera uſque ad eum «
locum, ubi dicit, Miſer ego homo &c.) «
 Dixi hominem deſcribi adhuc ſub «
 lege nondum ſub gratia conſtitu- «
 tum, benefacere volentem, ſed vi- «
 ctum concupiſcentia carnis male fa- «
 cientem: A cuius concupiſcentiæ «
 dominatu non liberat niſi gratia Dei «
 per Ieſum Chriſtum Dominum no- «
 ſtrum dono Sp. ſancti, per quæ diſſu- «
 ſa charitas in cordibus noſtris vincit «
 carnis concupiſcentias, ne conſentia- «
 mus eis ad maleſciendum, ſed potius «
 bona faciamus: Unde quidem jam «
 evertitur hæreſis Pelagiana, quæ vult «
 non ex Deo Nobis, ſed ex nobis «
 eſſe charitatem, qua bene ac pie vi- «
 vimus: Sed in illis libris quos adver- «
 ſus illos edidimus, Etiam ſpiritualis «
 hominis, jamq; ſub gratia conſtituti «
 melius intelligi verba iſta monſtravi- «
 mus, propter carnis corpus quod ſpi- «
 rituale nondum eſt, erit autem in Re- «
 ſurrectione mortuorum: & propter «
 ipſam carnis concupiſcentiam, cum «
 qua ita conſiſtunt ſancti, non ei con- «
 ſentientes ad malum, ut tamen eius «
 motibus quibus repugnantibus reſi- «
 ſtunt, non careant in hac vita. Non «
 eos autem habebunt in illa, ubi ab- «
 ſorbebitur mors in victoriam. Pro- «
 pter hanc itaque concupiſcentiam, «
 moruſq; ipſos quibus ita reſiſtitur ut «
 tamen ſint in nobis, poteſt quiſque «
 ſanctus jam ſub gratia poſitus dicere «
 iſta omnia, quæ hic dixi eſſe verba «
 hominis nondum ſub gratia poſiti «
 ſed ſub lege: quod hic oſtendere lon- «
 gum eſt, & ubi oſtenderim dictum eſt. «
 Item lib. Retract. 2. c. 1. Librorum «
 quos

„ quos Episcopus elaboravi, primi
 „ duo sunt ad Simplicianum Ecclesiæ
 „ Mediolanensis antistitem, qui bea-
 „ tissimo successit Ambrosio, de di-
 „ versis quæstionibus; quarum duas
 „ ex Epistola Pauli Apostoli ad Rom.
 „ in primum librum contuli. Harum
 „ prior est de eo quod scriptum est:
 „ *Quid ergo dicemus? Lex peccatum est?*
 „ *Absit, utque ad illud ubi ait; Quis me*
 „ *liberabit de corpore mortis huius? Gratia*
 „ *Dei per Dominum nostrum Iesum Chri-*
 „ *stum.* In qua illa Apostoli verba; *Lex*
 „ *Spiritualis est, ego carnalis sum,* & cæ-
 „ *tera* quibus *caro contra Spiritum* confi-
 „ gere ostenditur, eo modo exposui
 „ tanquam homo describatur adhuc
 „ sub lege nondum sub gratia consti-
 „ tutus. Longe enim postea, & Spiritu-
 „ talis hominis, & hoc probabilius,
 „ esse posse verba illa cognovi.

Hæc sunt loca ad verbum descri-
 pta, quibus Augustinus retractat
 sententiam ante explicatam. unde
 apparet illum suam priorem senten-
 tiam non rejicere, neque condem-
 nare falsitatis, erroris aut hæreseos,
 sed dicere tantum quod Etiam de
 homine regenito, spiritali, & sub
 gratia constituto intelligi possit lo-
 cus Apostoli, idque melius & pro-
 babilius, quam de homine sub lege
 constituto: quam tamen ipsam sen-
 tentiam dicit Pelagianæ hæresi ad-
 versari. Verba vero ista in Retra-
 ctatione usurpata docent locum A-
 postoli etiam de homine sub lege
 constituto intelligi posse, sed minus
 bene & minus probabiliter. Vide-
 mus ergo Augustini modestiam
 plurimum distare ab illorum vehe-
 mentia, qui dicunt locum hunc de-
 bere intelligi de homine sub gratia
 constituto, neque posse ullo modo
 de homine sub legeposito explicari

citra hæresin Pelagianam. Vide, si
 placet, eundem Augustinum tom.
 10. de verbis Apostoli serm. 5. fol.
 59. col. 3. *Tu mihi dic de te ubi nemo*
dubitat, quia loqueris de te.

Et paulo post Col. 4. *Si ergo de*
seipso Apostolus dicit, si dico, non con-
firmit.

At non decet, ut illi hanc poste-
 riorē sive explicationem, sive re-
 tractationem Augustini urgeant, qui
 causam illius repudiant, qua Augu-
 stinus aperte dicit motum se esse ut
 putaret locum hunc etiam de homine
 sub gratia, & melius probabilius-
 que explicari posse. Causam hanc
 esse dicit, propterea quod videt
 hunc hominem carnalem dici posse
 propter corpus carnis quod nondum
 Spiritale est, & quia in eo adhuc
 sunt concupiscentiæ carnis licet iis
 non consentiat: & hæc est sententia
 quoque Tractatorum quos Augusti-
 nus secutum se dicit. Nostri vero
 qui hic se mihi opponunt, non ita
 locum explicant, quod velle bonum
 sit velle non concupiscere, & facere
 malum sit concupiscere; sed actu
 ipso malum facere vel patrare. Qua-
 re illis omnino auctoritas Augusti-
 ni producenda non est, utpote cuius
 hæc mens est, ut postea clarius doce-
 bimus; locum hunc si de actualibus
 peccatis explicetur, non posse de re-
 genito explicari, si vero de regenito
 explicandum sit, necessario de con-
 cupiscentiæ tantum internis moti-
 bus intelligendum esse: & propte-
 rea ego habeo Augustinum in prio-
 re sententia mihi consentientem, in
 posteriore non admodum dissen-
 tientem, illi vero utrobique habent
 sibi Augustinum contrarium & ad-
 versum.

Beda in 7. cap. ad Rom. *Scimus Beda,*
quod

Modestia
Augustini si
interpretati
no huius cop
tu.

Augustinus
non de actualibus
peccatis, sed de internis
concupiscentiis
motibus locum
hunc intelligit

» quod lex spiritualis est.) Forte ergo a-
 » lius est aliquis, forte tu es. Aut tu
 » es aut ego sum. Si ergo aliquis no-
 » strum est, ipsum, quasi de ipso au-
 » diamus, & non irati corrigamus nos.
 » Si autem ipse est, non sic intelliga-
 » mus quod dixit: *Non quod volo.* &c.

» Paulo post: Ergo quoniam ro-
 » gavit Dominum ter, ut ab illo iste
 » stimulus auferretur, nec exauditus
 » est ad voluntatem, qui exauditus
 » est ad sanitatem, forte non indecen-
 » ter ipse loquitur ubi dicit: *quia lex
 » spiritualis est, ego autem carnalis.*

S. Paulinus.

» S. Paulinus in Epistola 2. ad Se-
 » verum Sulpicium Presbyterum Tu-
 » ronensem: Et recognosco quoniam
 » beatus ille vir mea potius infirmitate
 » utitur, & de mea afflictione pro
 » me dolens clamat: *infelix ego homo.*

Nicolaus de
Lyra.

» Nicolaus de Lyra in 7. cap. ad
 » Rom. *Scimus enim quia lex spiritualis
 » est, & ordinans hominem ad sequen-
 » dum instinctum Spiritus vel ratio-
 » nis. Ego autem carnalis sum, id est, se-
 » quens carnis seu sensualitatis impul-
 » sum, & loquitur Apostolus ut supra
 » dictum est in persona generis huma-
 » ni lapsi, in quo plures sunt sequen-
 » tes impulsus sensualitatis, quam ratio-
 » nis.*

» Paulo post: *Secundum interiorem
 » hominem*, id est, secundum naturale
 » rationis dictamen, quia ratio dicitur
 » homo interior, & sensualitas ex-
 » terior.

» Paulo post: *Infelix ego homo.* Hic
 » consequenter petit liberari dicens in
 » persona generis humani: *Infelix ego
 » homo per corruptionem naturæ.*

» Et post: *Menti servio legi Dei, id est,
 » secundum inclinationem rationis:
 » Carne autem legi peccati, sequendo
 » carnis inclinationem.*

» Glossa ordinaria. Ab hoc loco:

*Scimus quia lex spiritualis est, ad finem
 usque huius capituli: Vtrum ex pro-
 pria an ex universalis hominis per-
 sona hæc melius accipiantur, non
 omnino perspicuum est.*

Glossa Inter-
linearis.
 » *Ego autem
 » carnalis sum.)* impotens resistere ani-
 » mæ vitio vel diabolo. *Venundatus sub
 » peccato.)* In primo parente, ut sim
 » vere sub peccato ut servus. *Nunc au-
 » tem jam non operor illud)* sub lege ante
 » tempus gratiæ. *Quoniam mihi malum
 » adjacet.)* rationi, interiori homini
 » prope est. *Video aliam Legem.)* fomi-
 » tem qui regnat. *Repnantem Legi
 » mentis meæ.)* Legi & rationi meæ
 » conjunctis in unum. *Captivantem
 » me)* per consensum & operationem,
 » quia consuetudine dominatur. *Legi
 » peccati.)* Peccatum enim lex quia
 » dominatur. *Gratia Dei.)* non Lex,
 » non vires propriæ; sed quia gratia
 » liberat. *Igitur ipse ego.)* Rationalis &
 » interior homo habens ut ante fomi-
 » tem.

Hugo Cardina-
lis.
 » Hugo Cardinalis in 7. cap. ad
 » Rom. *Scimus enim quia lex spiritualis
 » est.)* Hæc est tertia pars capituli, in
 » qua ostendit, quod ea quæ præci-
 » piabantur in lege Moyfi, non pos-
 » sunt impleri sine lege Spiritus, id
 » est, sine gratia. *Ego autem sum carna-
 » lis)* id est, fragilis & infirmus ad re-
 » sistendum Diabolo & concupiscen-
 » tiæ carnis. *Non enim quod volo)* se-
 » cundum rationem, id est, approbo.
 » Sed quod odio, id est, malum. Ex
 » hoc autem inferitur quod indiget Le-
 » ge spiritali, per quam faciat id quod
 » vult secundum rationem. *Nihil ergo
 » condemnationis.)* præcedentiā exposi-
 » ta sunt de captivitate mortalis pec-
 » cati, sub quâ erat homo carnaliter
 » vivens, & de captivitate venialis
 » peccati hominis qui est in gratia: &

- » quod Lex Spiritus sive gratia liberat
 » à captivitate mortis, ex hoc infert,
 » Nihil ergo damnationis, id est, nullum
 » mortale peccatum ex quo est dam-
 » natio.

*Thomas A-
 guinas utro-
 que modo posse
 explicari cen-
 set vers. 14.
 huius capituli,
 patris autem
 de homine re-
 genito.*

- Thomas de Aquino in 7. cap. ad
 Rom. Ego autem carnalis sum.] O-
 stendit conditionem hominis, & po-
 test hoc verbum dupliciter exponi.
 Vno quidem modo ut Apostolus lo-
 quatur in persona hominis in pec-
 cato existentis. Et ita hoc Augusti-
 nus exponit in libro 83. quæstio-
 num. Postea vero in libro contra
 » Iulianum exponit hoc, ut Apostolus
 » intelligatur loqui in persona sua, id
 » est, hominis sub gratia constituti.
 » Prosequamur ergo declarando qua-
 » liter hæc verba & sequentia diversi-
 » mode possint utroque modo expo-
 » ni, quamvis secunda expositio me-
 » lior sit.

Scio quidem eundem Thomam
 duo adnotare loca, quæ negat de ho-
 mine non regenito explicari posse
 nisi exorte: at operæ pretium erit illa
 loca inspicere, & rationes examina-
 re quæ Thomam permoverunt ut
 ita sentiret. Prior locus est vers. 17.

*Versus autem
 17. & 18
 non nisi exorte
 de homine sub
 peccato in-
 telligi posse.*

Nunc itaque non amplius ego id perpetro,
 sed peccatum quod in me habitat. Alter
 est v. 18. Novi enim non habitari in me,
 id est, in carne mea bonum. Priorem
 locum non nisi exorte de homine
 sub peccato existente intelligi posse
 dicit, quia ipse peccator perpetret
 illud peccatum, utpote qui secun-
 dum partem sui principaliorem, ra-
 tionem nempe & mentem in peccati
 perpetrationem consentiat: hoc au-
 tem homini proprietribuendum est,
 quod illi convenit secundum id
 quod homo est: at est homo mente
 & ratione.

At respondeo primo non tantum

de homine sub peccato existente di-
 ci, quod peccatum non perpetrat nisi
 mente & ratione, quæ peccatum le-
 ge vetitum esse dicit, devicta per
 concupiscentiam carnis, & volunta-
 tem consentiente: sed de regenitis et-
 iam & qui sub gratia existunt: Illi
 enim peccatum actu non perpetrant
 nisi mente devicta, & per voluntatis
 consensum: atque ideo vanum est
 hac ratione inter eum qui sub pecca-
 to est & sub gratia distinguere velle.

Secundo, nego illos omnes qui
 sub peccato sunt mentis consensu
 peccare, hoc est, absque ulla con-
 scientiæ repugnancia. Nam qui sub
 lege sunt, ubi peccant, contra con-
 scientiam & mente reluctante fa-
 ciunt, quia vincuntur peccati tyran-
 nide & concupiscentia carnis.

Tertio, Etiam si res ita haberet,
 tamen non sequeretur quod de isto
 homine non nisi extorte dici possit,
 quod non ipse sed peccatum illud
 perpetraret. Ratio ab ipso Thoma ad-
 fertur. Nam facit hoc movente &
 compellente peccato quod inhabi-
 tat & dominatur. Effecta autem
 causis maxime principalibus adscri-
 bi solent. Itaque absque ulla torsio-
 ne de homine sub lege existente lo-
 cus iste intelligi potest. Si quis dic-
 cat ex Augustini mente, nulli in
 peccatum actu consentienti tribui
 posse, quod non ipse sed peccatum
 operetur illud, & propterea illud per-
 petrare non de consensu & opera-
 tione mali, verum de concupiscentia
 esse intelligendum, atque sic ho-
 mini sub gratia existenti hoc con-
 venire: huic respondeo, me antecede-
 tens negare ut ante dictum, sed fa-
 teri si de concupiscentia tantum &
 non de consensu & actuali peccati
 perpetratione hoc intelligatur, nullo
 modo,

*Examinant
 rationes ear
 hoc potioris
 statuat, &
 respondeatur
 & primo quod
 dicitur quoad
 versum 17.*

modo, ne contorte quidem, ea de homine sub lege & sub peccato dici posse.

Posteriorem dicit Thomas nisi exorte de homine sub peccato explicari posse, propter correctionem additam, quam adferre opus non fuit si de homine sub peccato sermo esset, utpote in cuius nec carne nec mente bonum habitet. Respondeo falsum esse antecedens. Nam quod in mente hominis sub lege existentis bonum habitet & inexistat, ut Thomas vocem habitandi hic usurpat, imo & dominetur, ut vox proprie accipienda est, jam ante demonstravimus in v. 18. Ignorantia ergo istius rei Thomam ita sentire & scribere fecit.

Sed inspiciatur totus Thomæ commentarius in hunc locum, & apparebit omnia planissime de homine sub lege explicari posse, admodum autem perversè & contortè de homine regenito & sub gratia constituto. Quod brevier ita monstro, conjunctis compendio, quæ ille prolixius tractat, ut videre licet alibi.

Si carnalis dicatur homo iste vel ratio quia à carne impugnatur; si operari idem significat quod concupiscere: si velle bonum & nolle malum pro completa voluntione & nolitione sumuntur, quæ perdurant in electione particularis operationis; facere vero malum & non agere bonum secundum actionem incompletam intelligantur, quæ consistit tantum in appetitu sensitivo, non perveniens usque ad rationis consensum: Si captivatio illa fit tantum ad concupiscentia motum; si liberatio à corpore mortis huius petatur ne corruptio corporis totaliter tollatur. Tum locus iste de homine regenito, iusto, & sub gratia consistente est intelligendus.

Si vero homo iste vel ratio dicatur carnalis, quia carni subditur, consentiens his ad quæ caro instigat; si operari idem sit quod ipso opere exequi; si velle bonum & nolle malum pro incompleta voluntione & nolitione sumuntur, quæ in universali bonum velunt, & malum nolunt homines, & non in particulari; facere vero malum & non facere bonum secundum actionem completam intelligatur, quæ exteriori opere exercetur per rationis consensum; si captivatio illa fit per consensum & operationem, si denique liberatio à corpore mortis huius petatur ne corruptio corporis mentem dominetur trahens eam ad peccandum; Tum de homine peccatore & sub lege existente locus est intelligendus.

Subsumamus vero nos: At homo à carne impugnatur, vincens tamen in pugna, carnalis non dicitur; sed eo nomine ille appellatur qui carni subditur consentiendo: At hic de voluntione & nolitione incompleta & imperfecta agitur, & de perpetratioe mali bonique omissione actuali, non de actu seu motu concupiscendi tantum. (declarat hoc res ipsa. Vult enim & non facit; ergo volitio imperfecta) Captivatio illa non est ad motum tantum concupiscendi, sed per consensum & operationem: Nam ipsa concupiscentia seu lex mentis captivat per belligerationem adversus legem mentis; & liberatio hic postulat à corruptione corporis ne menti dominetur, non ut illa totaliter tollatur. Agit enim gratias de impetrato voto Apostolus. Ergo locus iste non de homine sub gratia sed sub Lege existente, non de homine per gratiam reparato, sed per gratiam reparando est intelligendus. Propositio ex Thoma est desumpta. Nos, ex textu Adsumptionem addidimus.

Videamus etiam nonnullos recentiores Ecclesiæ Doctores.

Haimo. Haimo. *Infelix ego homo.*) Ex persona generis humani loquitur, vel ex persona illorum qui recedunt à peccatis.

Bruno. Bruno. Nota quoniam Paulus significative sub sua persona de omnibus loquitur, assumens sibi personam, nunc ante legem, nunc sub lege.

Faber Stapulensis. F. Stapulensis. Paulus in se figurat carnalem hominem, & infirmitatem carnis sentientem, quum minime talis esset: sed secundum Spiritum prorsus vivens: sed infirmis se transfiguravit ut infirmum.

Erasmus. Erasmus. Erasmus in paraphrasi huius loci. Quandoquidem nunc docendi gratia personam suscepi hominis adhuc vitii & affectibus obnoxii.

Rom. 7. *Ego carnalis sum venditus sub peccato, &c.*) ita interpretentur, ut dicant Paulum illa non de seipso, sed in persona hominis nondum renati loqui, &c. Withakerus controversi. de Script. Interpretatione quaestione. v. fol. 508.

Bucerus. Bucerus in 7. caput ad Romanos.
 33) *Quæst.* qui cohæreat; Nos quod
 34) bonum est velle, *nec facere* tamen;
 35) *malum facere & id* tamen *non velle* sed
 36) *odisse*, imo *malum facere & non facere*?
 37) utrumque enim Apostolus adfirmat.
 38) *Solutio.* Hæc ut vere & proprie dicta sunt, ex eo intelligi poterit, si constat de quali homine Paulus hic exemplo sui loquitur: deinde quid valeat peccatum originale. Si vero consideramus quæ Apostolus hoc capite de se confiteretur, liquet abunde, ut arbitror, illum exemplum proponere in se hominis, cui lex Dei cognita est & amatur. Nam ait, *legi consentio quod bona est, & bonum volo, malum, odi.* Item, *velle ad aet mihi, & rursum, Mente servio legi Dei.*

Ista profecto non sunt hominis profani, & nondum accedentis Deo, sed sancti & amantis Dei, trementisque ad verba eius. Certis enim gradibus nos asserit Deus à morte in quam nascimur. Primum fert nos aliquo tempore vivere in ignorantia, securos de iudicio suo. Hoc tempore peccatum mortuum est, &c. Quum visum vero est Deo finem facere huius ignorantiae, immitit legem suam, donatque videre eam *sanctam esse, justam & bonam.* Hinc necesse fit ut *Legi consentiamus, velimus* quæ commendat, *abhorreamus* ab iis quæ damnat. Verum si non poterit nobis succurrat Spiritus Christi, amor ille Dei Legisque consensus adeo infirmus manet, & prævalet adeo adhuc in nobis visio peccati, ut ex correctione & imperio Legis pravæ cupiditates magis inardescant, faciamulque subinde non concupiscendo tantum, sed etiam opere parando, quod ipsi detestamur, & negligamus quæ non possumus non probare & velle. Hinc vero invalescit in nobis terror iudicii divini qui nos plane examinat. Ista omnia per Legem conficiuntur, sed vitio nostri ingenii depravati. Iam huius temporis conditionem describit in se Apostolus præsentem capere. Sed dum Pater misericordiarum Deus plenius se nobis impartire statuit, & largiri Spiritum filii opulentiùs dignatur, vim peccati illam, quæ alioquin nos utunque legi consentientes contra legem jusque impellit, eo Spiritu suo reprimat & domat, verum de rebus iudicium, & solidum honesti amore inferit, adeo ut jam cum voluptate & studio confirmato & perpetuo vivamus vitam Dei. Hanc conditionem sanctorum describit Apostolus

stolus capite sequente, prædicans se per legem spiritus vita, qua per Christum nobis donatur, liberatum esse à lege peccati & mortis.

Et paulo post: Ut ergo Apostolus hic instituit declarare quid lex in sanctis per se efficiat, indeque comprobare eam quum maxime commodat, tamen non posse reddere iustum coram Deo, sed compellere ad Christum, qui unus justificat: eam conditionem hominis Dei in suo exemplo hic profert & exponit quæ est mediæ ætatis sanctorum, in qua Lex jam cognita quidem est, sed nondum cordi solide inscripta; quum scilicet menti legi consentitur, sed appetitu naturæ etiamnum repugnante, & ut contra præcepta legis facias impellente. In hac, inquam, conditione Apostolus exemplum se proposuit, ut in se ipso ostenderet, quid lex valeat, & quam omnia mors sunt, donec nos penitius movet Spiritus Christi: neque enim ad eum modum qui hic describitur adhuc cum ingenio suo pugnabat. Prædicat enim mox ipse se liberatum per legem Spiritus à lege peccati & mortis: & perfici in se jam justificationem Legis per Spiritum Christi, secundum quem vivat non secundum carnem, &c.

Wolfangus Musculus in locis communibus cap. de legibus, titulo de vi & efficacia legis. Habet quidem lex iustitiam & justificationem præcipiendo quæ sunt iusta, verum impossibile est ut habeat justificandum: Impeditur enim & inefficax redditur per carnem, hoc est, per corruptos & depravatos carnis affectus, per quos fit ut homo carnalis & mancipium peccati sanctis, iustis, & bonis mandatis obsequi nequeat.

Et paulo post: Vim & efficaciam legis quæ litera vocatur, geminam esse dicimus. Vna est, quam ipsæ adfert de suo, & propria vocari potest: altera est, impropria, quam non de suo adfert, sed carnis nostræ vitio operatur. Propria est quod adfert cognitionem peccati. De hac Apostolus Romanorum 7. sic loquitur: peccatum non cognovi nisi per Legem; Nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret, Non concupisces. Et cap. 3. per legem cognitio peccati, &c.

Et paulo post: Deinde non solum de peccati cognitione loquitur, quæ consistit intellectu, sed potissimum de ea quæ vivo peccati sensu in carne nostra capitur: hoc est, lex facit ut non modo intelligam, sed & cum morfu conscientiæ sentiam & experiar in me esse peccatum. Item, propria est quod nos inexcusabiliter peccati reos esse convincit, maledicto subjicit & damnat. Gal. 3. & sensu peccati & condemnationis percussos anxios reddit, ac gratiæ Dei appetentes. Hinc illud est Apostoli quod Rom. 7. disputat, & tandem exclamat: Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum.

Eodem cap. titulo de lege Spiritus. Postquam Apostolus Rom. 7. de vi & efficacia legis quæ operatur in carnalibus & animalibus hominibus disputavit, capite sequenti de gratia Sp. sancti, quæ in Christum credentibus datur subjiciens dicit: Nam lex Spiritus vita liberum me reddidit à lege peccati & mortis, &c.

Paulo post. Legem peccati Paulus intelligit vim & tyrannidem peccati in carne nostra regnantis, qua ad peccandum rapimur & impellimur.

limur. Lex mortis est qua peccatores aeternæ morti deputantur. Lex itaque Sp. vitæ non hoc tantum in nobis agit, quod non condemnatur propter imputationem iustitiæ quæ est per fidem in Christum : sed & vitæ peccati in nobis exstinguit, ut jam non regnet in nobis peccatum, sed virtus & gratia Christi, seruiamusque non amplius peccato, sed iustitiæ, nec morti sumus obnoxii, sed in veram vitam asserti.

Vide eundem Musculum comment. in Epistol. ad Rom. in hunc locum.

» Ad dilucidiorē huius rei expli-
 » cationem observandi sunt tres gra-
 » dus sanctorum, per quos ad pietatis
 » perfectionem divinitus dicuntur.
 » 1. eorum est qui instar ebriorum so-
 » pito aliquandiu omni iudicio & af-
 » fectu bono in peccatis vivunt, non-
 » dum effectum suum in illis agente
 » lege Dei. 2. Eorum est, qui utcu-
 » que ad se reversi illuminato jam iudi-
 » cio rationis, & immutato affectu,
 » quod bonum est cupiunt, atque ita
 » Legi Dei consentiunt, & condele-
 » ctantur, & malum derestantur qui-
 » dem, verum prævalente adhuc pec-
 » cati tyrannide ad mala trahuntur in-
 » viti, ideoque bonum quod probant
 » cupiunt & volunt, non faciunt, ma-
 » lum quod odiunt & fugiunt, hoc
 » faciunt reclamante conscientia, &
 » longe aliud distante animi senten-
 » tia, &c. Ad hunc gradum referen-
 » da sunt quæ Paulus hic suo exemplo
 » disputat. Tertius est eorum qui do-
 » mita & victa per Spiritum sanctum
 » peccati vi & malitia in libertatem
 » iustitiæ adserti sunt, ut jam non obe-
 » diant Legi peccati, sed legi spiritus
 » regnantis in membris ipsorum, &
 » habeant utramque & volendi &

perficiendi facultatem. De quo gra-
 du ager capite sequente, &c.

Ibidem : *Gratias ago Deo per Iesum Christum Dominum nostrum.* Mira & repentina affectuum conversio. Iam deploravit se esse miserum & captivum, & mox gratias agit. Hinc videmus Paullum usurpare personam suam, non eam quam tunc cum hæc scriberet gerebat, sed quam antea gesserat.

Ibidem in 8. cap. *Nulla igitur est condemnatio.*] Ut antea descripsit conditionem hominis legali spiritu viventis: ita nunc eius qui Evangelico Spiritu præditus est describit & declarat.

Horum quos produxi testium murus & concursus consensus, meam sententiam novitatis opinione & suspitione facillime, ut puto, liberabit.

PARS TERTIA.

Nullam Hæresin, neque Pelagianam, neque aliam ex ista sententia derivari aut confirmari posse: Sed ipsam illam sententiam planissime Pelagianismo adversari, eiusque πῶρον ψεύδῳ & præclare & ex professo confutare.

DVæ sunt partes istius Theseos. *Duae hæc partes continentur. Primum est negativum, interpretatio nem hinc Pelagianæ hæresi non faveret.*
 Prior quod sententia illa non sit hæretica aut hæresi affinis. Altera quod hæresi Pelagianæ directe adversaria, eamque ex professo refutans.

Ad priorem quod attinet, quia illa negatione constat, necesse est ut ab affir-

affirmantibus infringatur probatione contrarii. Velimitaque ex illis audire, quæ sit hæresis cui ista sententia patrocinetur. Pelagianam proculdubio proferent; At probationem requiro, qua in re huic sententiæ cum Pelagianismo conveniat. Doceamus autem ex abundantia hanc sententiam Pelagianismo non favore.

Augustinus lib. de hæresibus & hypognosicon hæc ponit Pelagianæ doctrinæ capita.

1. Adams sive peccasset sive non peccasset moriturus erat.

2. Peccatum Adams nemini nocuit nisi ipsi soli: & propterea.

3. Parvuli non trahunt ex Adamo originale peccatum, necque perituri sunt à vita æterna, si sine Sacramento baptismatis ex hac vita migraverint.

4. Libido in homine naturale est bonum, neque est in ea quicquam cuius hominem pudeat.

5. Homo per Liberum arbitrium tanquam per se sibi sufficiens & velle potest bonum, & implere quod vult: vel etiam; meritis operum à Deo gratia unicuique datur.

6. Vita iustorum in hoc seculo nullum omnino habet peccatum, & ex his Ecclesia Christi in hac mortalitate perficitur, ut sit omnino sine macula & ruga.

7. Gratiam coacti fateri Pelagius, dicit illam esse donam in creatione collatum, legis prædicationem, mentisque illustrationem, ad cognoscendum ea que bona & mala sunt, quin & remissionem peccatorum si quis peccaverit: excludens ab ea charitatem, donumque & auxilium Spir. Sancti: sine quibus bonum cognitum fieri posse dicit; etiamsi & horum istam gratiam fateatur dari, ut facilius fiat, quod

alioquin nature viribus fieri quidem, sed difficilissimum potest.

Ista sunt præcipua dogmata Pelagianæ hæreseos, ad quæ alia, si quæ sunt, referri possunt. Nulli autem ex istis dogmatis patrocinetur sententia, quæ caput. 7. ad Romanos de homine sub lege constituto explicat, & isthoc modo ut nos explicemus, & Augustinus declaravit libro expositionis nonnullarum propositionum ex epistola ad Romanos, & lib. 1. ad Simplicianum. quod inductione probabitur.

1. Aperte proficitur peccatum esse unicam & solam causam moris meritoriam, hominemque omnino moriturum non fuisse, si non peccasset.

2. Adamum peccando & se & posteros omnes corrupisse, & ira Dei obnoxios fecisse

3. Omnes qui ex Adamo ordinaria via nascuntur trahere ex ipso originale peccatum, & reatum moris æterna. quod hæc sententia fundamentum ponit ulteriori explanationi. Illud enim originale peccatum hic dicitur peccatum, peccatum supra modum peccans, peccatum inhabitans, peccatum adjacens, seu malum adjacens, lex in membris.

4. Aperte dicit ista sententia concupiscentiam, sub qua etiam libido comprehenditur, esse malam.

5. Dogma hæc ex professo refutatur. Docet enim Apostolus hic iuxta illam sententiam, hominem naturalem bonum non velle nisi sub lege sit, & hoc per legem in illo produxerit spiritus legalis: & licet bonum velit, tamen nullo modo per liberum arbitrium, etiamsi à lege impellatur & adjuvetur posse id ipsum præstare, sed gratiam Christi, nempe, donum Sp. Sancti & charitatis ad hoc esse absolute necessariam, quæ gratia non

rebatum in
dullione &
cellatione in
te prædicationem
boni curus
nulli ex istis
dogmatis
converte.

Recensentur
hæreses Pelagianæ dogmata
præcipua
ex Augustino

detur secundum merita, quæ nulla sunt, sed merè sibi gratuita.

6. Hic neque docetur neque refutatur per illam sententiam, quia statuit hic non agi de regenitis: at interea non negant illius Patroni verum esse, quod dicitur de imperfectione regenitorum in hac vita.

Etiam ex verbis non illius sententiam refutatur: nam non modo non concedit difficulter fieri posse bonum ab illo homine qui est sub lege, nondum sub gratia positus, sed negat simpliciter nullo modo fieri posse ut peccato restat, & quod bonum est faciat.

Instantia duplex in contrarium.

Sed instabit tamen aliquis, & dicet duplici nomine istam interpretationem Pelagianismo favere. Primo, quod homini nondum regenito & sub gratia constituto quid boni attribuit. Secundo, quod Ecclesiæ locum adimit, quo imperfectionem regenitorum in hac vita, & luctam, quæ est inter carnem & spiritum, dum hic vivitur, probare solet.

Responsio ad primam.

Respondeo quod ad primum, videndum primo, quid boni illa sententia homini non regenito tribuat. Certum enim est non omne profus bonum quaecunq; illud sit, homini irrogenito & sub gratia nondum constituto adimendum esse: notitia enim veritatis Rom. 1. opus legis ipsorum cordibus inscriptum, cogitationum accusatio & excusatio, iusti & iniusti discrimen; Rom. 2. peccati agnitio, dolor ob peccatum, conscientie anxietas, desiderium liberationis, &c. bona sunt, & tamen homini non regenito tribuuntur. Secundo, Sciendum quod sententia illa, quæ locum de homine sub lege existente explicat; bona illa non ex naturæ penu promat, sed ex operatione Spiritus legis prædicatione utentis, eique benedictis,

Non omne bonum irrogenitis esse adimendum.

deducat. Tertio, & hoc cogitandum, quod inter Ecclesiam & Pelagianos non hoc controversum fuerit, an homini irrogenito, & nondum sub gratia sed sub lege constituto aliquid boni tribui posset, nec ne; sed an citra gratiam eiusque operationem aliquid boni homini sub gratia est aut regenitus, qui aliquam gratiæ operationem recipit; gratia enim hominis voluntatem sibi præparat, ut in ea habitare possit. Pulsat gratia fores cordis nostri, sed pulsans nondum inhabitat, neque dominatur; licet ita pulset ut suasio- ne sua fores sibi aperiri faciat. Sed de his in primo capite nostri tractatus sæpe actum est.

Responsio ad secundam.

Quod ad secundum objectamentum attinet, Respondeo Primo, locum hunc non esse ab Ecclesiæ allatum primis temporibus Ecclesiæ ad stabiliendam imperfectionem regenitorum in hac vita, & luctam inter carnem & spiritum, qualis est in regenitis. Nam monstravimus ante antiquissimos Patres locum istum non de regenitis seu sub gratia constitutis explicuisse. Licet postea ad hoc dogma stabiliendum usurpare cœperit à nonnullis Doctoribus.

Secundo, Inconsequens esse, quod sententia, qua locus aliquis secus explicatur quam à multis, imo ab Ecclesiæ ipsa ad hæresin aliquam destruendam citatus est, propterea hæresi affinis sit, aut judicari queat, quia eripiat Ecclesiæ locum ad probandum dogma verum, & refutandam hæresin usurarum solitum. Secus enim nemo non ex nostris Doctoribus hæresi alicui & quidem valde enormi affinis merito judicabitur: & isto jure Calvinus à Lutheranis audit

audit Arrianus, quia multa loca Scripturæ ab antiqua Ecclesia tum Græcæ tum Latina ad Trinitatem stabilendam allata, illorum non facere aperte scribat, & aliter interpretetur.

Tertio, Nullum Ecclesiæ istius loci ademptione detrimentum inferri, utpote satis copiosorum locorum numero instructæ ad idem dogma comprobandum, & contrarium infirmandum: quod Augustinus abunde demonstravit, ubi ex professo de perfectione justitiæ in hac vita agit adversus Cœlestium.

*Argumentis
solidis & veri-
tatem confir-
mandam &
falsitatem
refutantem.*

Quarto, Etiam atque etiam dis-
piciendum quibus locis Scripturæ
& argumentis veritas comprobetur,
& falsitas refutetur, ne si infirma, &
minus valida, & aliquomodo dubia
adferantur, Hæretici istis refutatis
in spem veniant, & reliqua eiusdem
farinæ existentia redargui & confu-
tari posse. Neque enim exiguum facit
veritati injuriam qui infirmis argu-
mentis illam adstruit; & *αὐτὸ πω-
δεὶς* docet necessariam conclusio-
nem necessariis argumentis esse
comprobendam. Nam conclusio
sequitur partem debiliorem. Quod
vero hic locus controversia non car-
ret etiam apud Catholicos S. Scri-
pturæ Tractatores, jam ante com-
monstratum est.

Quinto, Vtut hic locus ita expli-
catus ex mea mente, Ecclesiæ ser-
vire nequeat ad probandam imperfec-
tionem regentorum in hac vita,
servit tamen eidem ad dogma aliud
& longe majoris momenti confir-
mandum adversus Pelagianos: nempe,
quod est de gratiæ Christi neces-
sitate & legis impossibilitate ad
peccatum vincendum seu vitan-

dum, & vitam ex norma legis insti-
tuendam.

Quantum autem vetus Ecclesia *Dogma quod
est de gratia
Christi necessi-
tate & legis
impossibilitate
ad peccatum
vincendum,
longe majoris
habitu quid
veteres mo-
menti quam
quod præter
perpetuam
hærentorum
in hac vita
imperfectiōne,
probatur ex
Augustino.*
discrimen posuerit inter huius & il-
lius quæstionis seu dogmatis neces-
sitatem, licet ex Augustini variis lo-
cis cognoscere.

Libro de Nat. & Grat. contra Pe-
lagianos, cap. 59. Quod vero contra
eos disputat (Pelagius) qui dicunt,
& quis nolit sine peccato esse, si hoc
in hominis positum esset potestate?
Recte quidem disputat, hoc ipso eos
confiteri non esse impossibile, quia
hoc vel multi vel omnes volunt: sed
hoc unde sit possibile confiteatur, &
pax est. Ipsa enim gratia Dei per
Iesum Christum, &c.

Ibidem cap. 60. Vtrum in hoc se-
culo fuerit, vel sit, vel possit esse ali-
quis ita iuste vivens, ut nullum ha-
beat omnino peccatum, potest esse
aliqua quæstio inter veros pioſque
Christianos: posse tamen esse certe
post hanc vitam quisquis ambigit,
desipit. Sed ego nec de ista volo
contendere. Quanquam mihi non
videatur aliter intelligendum quod
scriptum est: *non justificabitur in con-
spectu tuo omnis vivens,* & si quæ si-
milia: ut tamen possit ostendi vel
hæc testimonia melius aliter intelli-
gi posse, vel perfectam plenamque
justitiam, cui prorsus nihil adden-
dum sit, & vel heri fuisse in aliquo,
dum in isto corpore viveret, & Scho-
die esse, & cras futuram; dum ta-
men longe plures sunt, qui quum
sibi usque ad ultimum vitæ huius
diem necessarium esse non dubitent,
ut veraciter dicant, *dimitte nobis debita
nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus
nostris:* spem suam tamen in Christo
atque in eius promissionibus veram,
certam, firmam esse confidant, nullo
tamen

» tamen modo nisi adjuvante gratia
 » Salvatoris Christi crucifixi, & dono
 » Spiritus eius vel quolibet ad plenif-
 » simam perfectionem, vel quenquam
 » ad qualemcunque profectum veræ
 » piæque iustitiæ pervenire, qui nega-
 » verit, nescio utrum recte possit in
 » qualiumcunque Christianorum nu-
 » mero deputari.

» De spiritu & littera cap. 2. Quin
 » etiam si nemo esto, aut fuit, aut erit,
 » quod magis credo, tali puritate per-
 » sectus, & tamen esse, aut fuisse, aut
 » fore defenditur & putatur, quantum
 » ego iudicare possum, non multum
 » erratur, nec perniciose, &c. Sed illis
 » acerrime resistendum est ac vehe-
 » mentissime, qui putant sine adjuto-
 » rio Dei per seipsam vim voluntatis
 » humanæ iustitiam vel posse perface-
 » re, vel ad eam tendendo proficere.

Vide insuper lib. de Natur. &
 Grat. cap. 42. 43. 58. & 63. ubi bre-
 » viter ita inquit: Nulla est vel non
 » magna quæstio, quis vel quando
 » perficiatur, dum tamen sine gratia
 » Christi id ipsum fieri posse minime
 » dubitetur.

Item de peccat. merit. & re-
 miss. lib. 2. cap. 6. 14. item lib. 3.
 cap. 13.

Quod autem hæc non Augustini
 modo sententia fuerit, sed & Eccle-
 siæ, audiamus Episcopos in Conci-
 lio Carthaginensi congregatos ad Pa-
 pam Innocentium ita scribentes: Sed
 quoquo modo se habeat ista quæ-
 » stio, quia etsi non invenitur homo
 » in hac vita sine peccato, id tamen di-
 » citur posse fieri per adoptionem gra-
 » tiæ & spiritus Dei, quod ut fiat co-
 » nandum atque potendum est: tole-
 » rabiliter in id quisque fallitur; nec
 » diabolica impietas, sed error huma-
 » nus est, elaboranda & optanda af-

firmare, etiam si quod affirmat osten-
 dere non possit, id enim credit fieri
 » posse, quod certe laudabile est velle. »

Videmus ergo hunc locum ex
 mea mente explicatum Ecclesiæ ad
 longe maioris momenti dogma sta-
 biliendum inservire, quam ex sen-
 tentia illa altera declaratum. Sed,
 inquiet aliquis, ex illa sententia quæ
 de homine sub gratia locum expli-
 cat, utrunque dogma stabiliri posse:
 Respondeo, ut hoc concedam, nego
 tamen directe id fieri posse, sed u-
 num dogma, de imperfectione nempe
 regeneratorum in hac vita directe
 inde probabitur, alterum per conse-
 quentiam inde deductam; at mul-
 tum interest an dogma loco Scri-
 pturæ propriè & ex proposito Scri-
 ptoris explicato stabilietur, an vero
 per consequentiæ deductionem in-
 de concludatur. Sunt enim loci
 nonnulli velut sedes quædam, unde
 controversiæ dijudicari debent,
 & huiusmodi ad decidendas con-
 troversias usurpari solent firmissimè.

Venio ad secundam istius The-
 seos partem, qua dixi hunc locum
 de homine sub lege existente expli-
 catum directe & ex professo Pela-
 gianæ hæresi contrarium esse: quod
 licet jam ex parte occasione obje-
 ctionis præcedentis commonstravi-
 rim, tamen paulo latius docebo &
 confirmabo.

Ex Pelagianæ hæreseos capitibus
 minime postremum est, ut ante vi-
 dimus, quo asseritur quod homo per
 liberum arbitrium tanquam per se
 sibi sufficiens implere valeat præce-
 pta Dei, dummodo homo per legis
 doctrinam erudiatur, ut quid sibi
 præstandum, quid omittendum sit,
 scire possit. Illud dogma ex hoc loco
 de homine sub lege intellecto, non
 refu-

*Cui consensio
 videtur Pa-
 tris Concilii
 Carthaginensis
 in Epistola
 ad Papam
 Innocentium.*

*Alterum
 quod certis
 hac parte con-
 tinetur adfir-
 mativum est,
 interpretatio
 nem hanc
 ex professo
 Pelagianæ
 hæresi adver-
 sari.*

*Quod probatur
 ex eo quod*

*precipuum
dogma istius
hæresos per
hanc ipsam
interpretatio-
nem ex profes-
so confutatur.*

refutari modo apparet firmiter, sed etiam ex ipso scopo & proposito Apostoli velut radicibus evelli atque extirpari. Apparet ex oppositione dogmatis istius & Apostolici contextus. Illud dicit, hominem per legis doctrinam institutum solius liberi Arbitrii viribus peccatum vincere & legi Dei obedire posse. Apostolus dicit, hoc liberi Arbitrii & legis viribus effici non posse. Peccatum enim, inquit, vobis non dominabitur; non enim estis sub lege sed sub gratia: Vnde constat, si sub lege essent, peccatum illis dominaturum, quod 7. capite latius pertractat. Dicit Pelagius, homo potest citra gratiam Christi sola institutus doctrina Legis per liberum Arbitrium facere bonum quod vult, malum omittere quod non vult. Dicit Apostolus hominem illum consentire quidem legi quod bona sit, ac perficere bonum in se non invenire, sed omittere bonum quod vult, facere malum quod non vult. Directe itaque citra consequentiam pugnat doctrina Apostolica adversus dogma Pelagianum, & quidem ex scopo & fine quem Apostolus ibidem sibi proposuit. Ex huiusmodi vero locis longe fortius convincuntur & convelluntur hæreses, quam ex locis præter scopum & intentionem Scriptoris ad refutationem accommodatis, licet & hoc fiat juxta rectum sensum eorundem locorum.

Faterur ipse Augustinus hunc locum de homine sub lege explicatum hæresi Pelagianæ adversari. lib. de Nat. & Grat. cap. 54. Sed cur, inquit Pelagius, clumem jam baptizatus in Christo? Illi hoc clament qui nondum beneficium tale perceperunt, quorum in se voces figurabat Apostolus: Si tamen vel hoc dicunt. Sed

naturæ ista defensio nec illos hac voce exclamare permittit. Neque enim in baptizatis natura est, & in non baptizatis natura non est. Aut si vel in illis vitiosa esse conceditur, ut non sine causa clament; *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius; eisque subveniat in eo quod sequitur; Gratia Dei per Iesum Christum Dominam nostrum:* concedatur jam tandem humanam medico indigere naturam. Vnde apparet ex Augustini mente, hunc locum etiam de naturali homine intellectum dogma Pelagii destruere, quo ait hominem naturalem naturæ viribus legem Dei præstare posse.

Sic loco quem ante notavimus c. 2. ex l. 1. retract. c. 23. aperte dicit hunc locum de homine sub lege explicatum Pelagianum hæresin confutare, his verbis: Vnde quidem jam evincitur hæresis Pelagiana, que non vult ex Deo nobis, sed ex nobis esse charitatem qua bene ac pie vivimus.

Item de Nat. & Grat. c. 55. Porro si ab istis vel hoc impetramus, ut nondum baptizati implorent auxilium gratiæ Salvatoris; non est hoc quidam parum adversus illam falsam defensionem, tanquam sibi sufficientis naturæ & potestatis liberi Arbitrii. Neque enim sibi sufficit qui dicit: *Infelix ego homo, quis me liberabit:* aut plenam libertatem habere dicendus, qui se adhuc postulat liberari. Contra duas Epistolas Pelagianorum ad Bonifacium lib. 1. c. 8. Hinc autem jam incipit (Apostolus) propter quod ista considerata suscepi- mus, introducere personam suam, & tanquam de seipso loqui; ubi nolunt Pelagiani ipsum Apostolum intelligi, sed quod in se alium hominem transfiguraverit sub lege adhuc

*Quod ipsam
verum esse &
Augustinus
faterur satis
aperte locis
aliquot qui
hic citantur.*

positum, nondum per gratiam liberatum: ubi quidem jam debent concedere, quod in lege nemo iustificatur, sicut alibi idem Apostolus dicit, sed ad cognitionem peccati & ad ipsius legis prævaricationem valere legem: ut agnito auctore peccati per fidem gratia requiratur.

At Pelagiani, inquit aliquis, non sine causa illum locum de homine non regenito sunt interpretati: proculdubio sciverunt illam interpretationem suæ sententiæ, quam contra Ecclesiam defendebant, patrocinari. Respondeo primo, jam ante & re ipsa, & Augustini testimonio commonstratum esse, quod locus etiam de homine sub lege & nondum regenito, intellectus Pelagianæ doctrinæ adverteatur. Secundo, fieri posse, ut Pelagiani locum de homine sub lege, & non sub gratia constitutum explicandum putaverint, citra ullam considerationem controversiæ quæ ipsis fuit cum Orthodoxis. Tertio, Non hoc posse patrocinari sententiæ Pelagianorum, quod hic de homine sub lege dicatur agere Apostolus, sed quod talem hominis sub lege existentis descriptionem adferebant, quam sciebant suæ sententiæ adstruendæ esse accommodatam. Dicebant enim hominem sub lege esse qui naturæ viribus & instinctu, utpote quæ in Adamo corrupta non erat, poterat velle bonum & nolle malum, sed prava consuetudine ita erat peccati servitio mancipatus, ut re ipsa & actu quod volebat bonum præstare non posset, &c. Huic falsæ descriptioni occurri potuit, etiam non negando, quod de homine sub lege hic ageretur, sed illam descriptionem refusing. Nam hæretici non in omni-

bus & ubique sunt Hæretici; & illorum mos est vera falsis permiscere, & ex veris fundamentis sæpe falsa adstruere, fundamentis inquam veris arte quadam aut manifesta violentia ad falsa adstruendum detortis.

Objicitur præterea, fieri non posse ut hæc sententia non sit hæretica aut hæresi affinis, quum videamus quendam Prosperum Dysidæum hominem Samosatensianum & multis hæresibus inquinatissimum hoc cap. 7. ad Romanos de homine non sub gratia sed sub lege existente interpretatum; quod proculdubio non faceret nisi intelligeret ex eo se magnum suarum hæreseon stabilitamentum habere. Resp. Ridicula sane est ista obiectio. Quasi vero qui Hæreticus est in omnibus errare debeat, & nihil verum dicere possit, aut siquid dicat id totum referendum sit ad stabiliendam hæresin. Hæretici etiam pessimi in aliquibus Articulis cum Ecclesia senserunt. Notum est Hæreticos antiquos multos locos adversus Orthodoxos ita interpretari conatos, quin & interpretari solitos, ut hæresi ipsorum nocere non possent, qui tamen loci etiam nunc a nostris Theologis contra sensum Orthodoxorum, convenienter interpretationi Hæreticorum explicantur, nec tamen ista de causa fautores Hæreseon appellandi sunt. Velim autem commonstrari quam affinitatem hæc explicatio habeat cum Arrianismo vel Samosatensianismo. Si idem cui Samosatensianus vel Arrianus est etiam perfectionem justitiæ in hac vita urgeat, ille locum de regenitis intelligendum regabit, non qua Samosatensianus vel Arrianus, sed qua Pelagianus

Instantia, quod I resp. Dyssidens Samosatensianus sic explicet hunc locum.

Responsio. Nullos Hæreticos in omnibus errare.

Obiectio

Responsio.

aut

aut Celestianus. Si isthoc pacto argumentari liceat, tum magno præjudicio gravabitur sententia quæ de homine sub gratia locum explicat, eo ipso quod à Iesuitis eorumque Coryphæis plærunque ita explicatur, qui jurati sunt Ecclesiæ Christi & veritatis hostes; Pontificiæ vero, id est, Idololatriæ, tyrannicæ, & innumeris hæresibus contaminatissimæ Ecclesiæ satellites fortissimi. Apagè ista argumenta ab animo & ore illorum, qui bona conscientia veritatis defensionem suscepèrunt. Quis non videt illa usurpari ad percellendos animos auditorum imperitorum, ut timore & stupore quodam præcæcati verum judicare non valeant, immo rem controversam attingere non audeant, præ vano hæreseos metu. Notæ sunt illæ artes peritioribus, nec nocere possunt nisi imperitis, & qui ultra errare statuerunt. Commonstravimus enim illud caput ita intellectum esse multis Ecclesiæ Doctoribus qui hostes se eximios Arrianismi & Samosarianismi, aliarumque Hæreseon declararunt, & veræ de Patre, Filio, & Spiritu Sancto doctrinæ acerrimos propugnatores. Bone Deus! Quam latus argumentandi campus aperitur iis, qui gaudent Catholicæ doctrinæ assertores fortissimos in castra hæreticorum detrudere, hoc prætextu quod loca nonnulla Scripturæ ad hæresin refutandam adferri consuecta ita interpretantur, ut ex iis hæreses oppugnari non queant.

Gravatur denique ista mea explicatio quod dissentiat à confessione omnium in Europa Reformatarum Ecclesiarum, pro qua stabienda tam multi Martyres sanguinem suum fuderunt. Dico & hoc argu-

mentum non ad veritatem docendam, sed ad inflammandos & excæcandos præ furore animos audientium usurpari. Nego enim ullum in ulla confessione, Gallica, Belgica, Helvetica, Sabaudica, Anglicana, Scotica, Bohemica, Augustana, sive quavis alia extare Articulum qui isti interpretationi sit contrarius, aut qui ista interpretatione vel tantillum debilitetur. Fieri quidem potest, ut locus iste in aliqua confessione usurpatus sit ad stabiendum dogma, quod inde confirmari nequit, nisi de homine regenito & sub gratia existente explicetur: at quid hoc contra illum facit, qui idem dogma approbat, & mordicus accuratè defendit, multis aliis Scripturæ locis adductis! Solum hoc negans quod verum illud dogma isto loco satis bene defendatur. Et quis unquam sanguinem suum fudit, vel fundere coactus est, quia hunc locum de homine regenito & non sub lege existente explicandum putaverit! Libere dico, dum ista audio, vix temperare possum & me continere, quin præ dolore palam exclamem, ut Deus illorum qui hæc talia docent misereatur, bonam mentem & synceram conscientiam illis immittat, ne adversus conscientiam ruentes tandem pœnas dent pro merito malignæ inscitæ, aut ut illorum conatus impediatur, & irritos saltem faciat, ne noceant veritati divinitus patefactæ & Ecclesiæ Christi. Secus enim hæc interpretari non possum quando ab hominibus scientia præditis proferuntur. Non omnia quæ confessionibus continentur æquè sunt necessaria: non omnia, quæ continentur confessione aliqua, stabiuntur sanguine illorum, qui propter

rum sanguine confirmata est

Respon.

Nullum ullius Conf. Articulum hinc interpretato. ni contrariu esse.

Neminem unquam sanguinem fuisse pro contraria interpretato. ne.

istam

Iesuitas Papa satellites ampliare debent sub gratia confessione.

Alia Instans, quod hæc interpretatio dissentiat à Confess. Reform. tam Marty-

*Infitites Mar-
tyres ne famel
quidem rog-
ator fuisse suber
Articulis de
perfectiōne
iustitia.*

istam non totum sed partem illius aliquam ad mortem rapiuntur. Et scimus multa Martyrum millia veritatem Euangelii suo sanguine obfignasse, qui de hoc perfectionis vel imperfectionis iustitiæ Articulo rogati nunquam fuerunt, nec quicquam cogitarunt. Loquor de hac quæstione; *An qui per Christum iustificati & sanctificati sunt, legem Dei in hac vita, auxilio Christi & gratia Spiritus implere possint sine ullo defectu?* Norunt enim omnes Christiani se sine gratia Christi nihil profus boni facere posse. Quare huiusmodi argumentis superferendum est iis, qui bona conscientia veritatem inquirunt, & inventam conservare student.

PARS QVARTA.

Sensum istum, quem plerique moderni Doctores nostri Apostolo hoc loco tribuunt, à nullo antiquorum Ecclesie Doctorum, ne ab Augustino quidem approbatum; à multis autem repudiatum & rejectum esse.

*Antiquus qui
caput hoc de
homine sub
gratia inter-
pretatus sunt,
& moderni
qui ita inter-
preantur,
inter se maxi-
me tamen
dissentire.*

NON dico ista Thesi antiquorum Doctorum neminem locum istum de homine regenito & sub gratia constituto interpretatum esse, jam ante enim factus sum Augustinum & nonnullos alios ita explicuisse: sed aio & affirmo nostrorum interpretationem ab antiquorum istorum explicatioe in re magis momenti dissentire, & eoque, ut suam sententiam auctoritate Veterum, non nisi per vim & contra ipsorum auctorum mentem confir-

mare possint. Quod satis accurate probatum iri existimo, si commonstretur, quod illa quæ huic homini ab Apostolo attribuuntur, longe alio sensu a nostris accipiuntur, quam à veteribus, qui locum de homine sub gratia explicuerunt, intellecta sunt; & quidem sensu eoque à veterum explicatioe diverso & dissentiente, ut illi ipsi veteres attributa illa, secundum illorum modernorum sensum accepta, non homini regenito & sub gratia, sed sub lege constituto convenire putaverint. Illud autem jam porro commonstro hoc pacto.

Plerique ex nostris illud bonum quod Apostolus ait velle se quidem at non facere, & illud malum quod nolle se dicit, at facere tamen, interpretantur de malo & bono actuali: malum explicantes factum ipsum quod ex concupiscentia carnis contra Spiritus concupiscentiam voluntate consentiente patrat, bonum vero idem de ipso facto explicantes, quod secundum Spiritum quidem facere concupiscit, sed impediēte carnis concupiscentia actu ipso non prestat. Inspiciantur Commentarii nostrorum, & rem ita habere constabit: & qui mihi contradicunt hoc aperte enuntiant. Augustinus vero & omnes veteres quos videre mihi contigit, locum illum de homine regenito & sub gratia constituto interpretantes, illud malum quod Apostolus se nolle ait at facere tamen, dicunt esse concupiscere; bonum vero quod velle se ait at non perficere, interpretantur non concupiscere, discrimen facientes inter hæc duo, concupiscere & post concupiscentias suas ire; non concupiscere & post suas concupiscentias non ire. Quemadmodum etiam Apostolus

*Quia illi per
bonum quod
Apostolus se
velle ait &
non facere,
malum quod
se ait nolle &
facere, intell-
gent non con-
cupiscere &
concupiscere
tantum; sed
vero bonum
& malum
actu patratum*

Iacobus id discrimen annotat cap. 1. v. 14. 15. *unusquisque tentatur dum à propria concupiscentia abstrahitur & in-escatur. Deinde cupiditas posteaquam concepit parit peccatum, scilicet actualē: peccatum vero patrum gignit mortem.*

Epiphanius hæresi 64. contra Originem lib. 2. tom. 2. Nam quod dictum est, *Quod operor non cognosco, & facio quod odio habeo: non de eo quod operati sumus ac perfecimus malum accipiendum est, sed de eo quod solum cogitavimus.*

Et paulo post: Alioquin quomodo Apostolus malum quidem quod displicere maxime fecisset, bonum vero quod placebat minime, si non de extraneis cogitationibus dixisset, quas cogitavimus aliquando, & non volentes, non scientes ex qua causa?

Et paulo post: Nam hoc bonum est perfectum non solum à faciendo abstinere, sed etiam à cogitando: & quod volumus, hoc bonum non fit, sed quod nolimus malum.

Paulo post: Quapropter velle quidem ut ne cogitemus ipsa in nobis situm est, verum efficere ac operari quo dispentur, ut ne rursus in mentem nobis redeant, hoc in nobis non est situm, sed ut utamur ipsis solum quodammodo aut non utamur, ut sit sententia dicti talis: *Non enim quod volo facio bonum: Volo enim non cogitare quæ me lædunt, nam hoc est bonum & immaculatum, & quod dici solet citra reprehensionem in manibus ac mente factum quadrangulum.* Et hoc quidem *quod volo bonum non facio; quod vero non volo facio malum.* Non volo cogitare, & cogito quæ non volo.

Paulo post, refutans qui de factis ipsis Apostoli locum interpretabantur, sic inquit: Si vero quis verbis impetere ausus fuerit, quod Apostolus docet quod non solum in cogitando est malum, quod odio habemus & quod non volumus, sed etiam in faciendo & operando ipsum: propterea quod dictum est, *Non enim quod volo facio bonum, sed quod non volo malum hoc facio; expetimus sane si vera dicit qui hæc dicit, ut declarat quod erat malum quod odio habebat Apostolus, & non volebat quidem facere, faciebat autem, & quod erat bonum quod volebat quidem facere, non autem faciebat.* Vide cætera quæ sequuntur.

August. lib. de nuptiis & concupiscentia cap. 30. Tom. 7. Et sequitur: *Invenio ergo legem mihi volenti facere bonum, quoniam malum mihi adhaeret, hoc est, invenio mihi legem esse bonum volenti facere quod lex vult, quoniam non ipsi legi, quæ dicit, non concupisces, sed mihi adhaeret malum, quia & nolens concupisco.*

Ibidem cap. 31. Ad corpus ergo mortis huius pertinere intelligitur ut alia lex in membris repugnet quidem legi mentis, dum caro concupiscit adversus spiritum, etsi mentem non subjungit, quia & spiritus concupiscit adversus carnem, atque ita quamvis lex ipsa peccati captivum teneat aliquid carnis unde resistat legi mentis, non tamen regnat in nostro licet mortali corpore, si non obeditur desideriis eius.

Et paulo post: Apostolus autem subjungit & dicit: *Itaque ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati* quod sic intelligendum est, mente servio legi Dei, non consentiendo

33 legi peccati, carne autem servio legi
 32 peccati, habendo desiderium peccati,
 31 quibus etsi non consentio, nondum
 30 tamen penitus carco.

Lib. 1. cont. duas Epist. Pelagianorum cap. 10. An forte metuimus
 29 ea quæ sequuntur: *quod enim operor*
 28 *ignoro; non enim quod volo hoc ago, sed*
 27 *quod odi illud facio, ne forte ex his ver-*
 26 *bis quispiam consentire carnis concu-*
 25 *piscentiæ ad opera mala suspice-*
 24 *tur Apostolum? Sed consideran-*
 23 *dum est quod adjungit: Si autem*
 22 *quod nolo hoc facio, consentio legi quoniam*
 21 *bona est. Magis enim se legi consen-*
 20 *tire dicit, quam carnis concupiscen-*
 19 *tia. Hanc enim peccati nomine ap-*
 18 *pellat. Facere ergo se dixit & ope-*
 17 *rari non affectu consentiendi, & im-*
 16 *plendi, sed ipso motu concupiscen-*
 15 *di. Hinc ergo inquit consentio legi*
 14 *quoniam bona est. Consentio, quia nolo*
 13 *quod non vult. Deinde dicit; Nunc*
 12 *autem jam non ego operor illud, sed id quod*
 11 *habitat in me peccatum. Quid est, nunc*
 10 *autem, nisi jam nunc sub gratia quæ*
 9 *liberavit delectationem voluntatis à*
 8 *consensione cupiditatis? Non enim*
 7 *melius intelligitur, non ego operor, nisi*
 6 *quia non consentit exhibere membra*
 5 *sua arma iniquitatis peccato. Nam si &*
 4 *concupiscit, & consentit, & agit,*
 3 *quomodo non ipse illud operatur,*
 2 *etiamsi se operari doleat, & vinci gravi-*
 1 *ter ingemiscat?*

33 Paulo post: Hoc enim est perfi-
 32 cere bonum, ut nec concupiscat ho-
 31 mo. Imperfectum autem est bo-
 30 num, quando concupiscit, etiamsi
 29 concupiscentiæ non consentit ad
 28 malum.

33 Paulo post: Atque inde conclu-
 32 dit. Igitur ipse ego mense servio legi Dei,
 31 carni autem legi peccati: Carne scilicet
 30 legi peccati, concupiscendo, mente

autem legi Dei, eidem concupiscen-
 29 tiæ non consentiendo.

Adversus Iulian. Pelagianum lib.

1. cap. 26. Non ait facere, sed per-
 29 ficere bonum, quia facere bonum
 28 est post concupiscentiæ non ire: *ne*
 27 *perficere autem bonum est non a*
 26 *concupiscere. Quod ergo est ad Ga-*
 25 *latas, concupiscentiæ carnis ne perfeceri-*
 24 *tis: hoc è contrario ad Romanos*
 23 *est, perficere autem bonum non invenio.*
 22 *Quia nec illæ perficiuntur in malo,*
 21 *quando eis non accedit nostræ vo-*
 20 *luntatis adensus: nec nostræ volun-*
 19 *tas perficitur in bono, quamdiu illa-*
 18 *rum cui non consentimus permanet*
 17 *motus. Ipse autem confictus, in quo*
 16 *etiam baptizati velut in agone de-*
 15 *certant, quum caro concupiscit adversus*
 14 *spiritum, & spiritus adversus carnem, ubi*
 13 *& spiritus facit bonum opus non*
 12 *consentiendo concupiscentiæ malæ,*
 11 *sed non perficit quia ipsa mala desi-*
 10 *deria non abstumit: & caro facit ma-*
 9 *lum desiderium, sed nec ipsa perfi-*
 8 *cit, quia non sibi consentiente spiri-*
 7 *tu, & ipsa ad opera damnanda non*
 6 *pervenit. Iste ergo confictus non*
 5 *Iudæorum nec quorumlibet alio-*
 4 *rum, sed plane Christianorum fide-*
 3 *lium, & bene viventium in hoc cer-*
 2 *tamine laborantium breviter offen-*
 1 *ditur ad Romanos, ubi ait, Igitur ipse*
 0 *ego mente servio legi Dei; carne legi pec-*
 0 *cati.*

Ibidem lib. 5. cap. 5. Noli ergo
 29 facere quod pati non vis, & dicere
 28 quod invitemus ad dulcia facta, qui-
 27 bus Apostolum recitamus dicen-
 26 tem: Scio quia non habitat in me, hoc est
 25 in carne mea bonum. Etsi enim non
 24 hoc perficiant bonum quod volumus, ut
 23 non concupiscant, faciunt tamen bo-
 22 num ut post concupiscentiæ suas
 21 non cant.

Ibidem lib. 6. cap. 11. Absit ergo
 ut dicamus quod nos dicere in simulas,
 Apostolum sic ista dixisse quasi
 per se vellet intelligi, renitentem in
 scorto aliqua manu pestiferæ voluptatis
 abduci: cum dicat: *non ego operor illud*:
 ostendens carnis concupiscentias
 solum impulsum libidinis operari,
 sine consensione peccati.

De natura & gratia cap. 62. Abstinet
 se ab omni re mala etiam qui habet
 peccatum, quod in se regnare non
 sinit, cui surrepit improbanda cogitatio,
 quam pervenire ad finem operis non
 permittit. Sed aliud est non habere
 peccatū, aliud non obedire desiderio ejus.
 Aliud est implere quod præceptum est
Non concupisces, & aliud est per
 quandam abinentiæ conatum saltē id
 agere, quod item scriptum est: post
 concupiscentias tuas non eas: nihil horum
 tamen scire se recte posse sine gratia
 Salvatoris. Facere est ergo justitiam
 in vero Dei cultu cum interno concupiscentiæ
 malo interna conflictatione pugnare,
 perficere autem omnino adversarium non
 habere. Nam qui pugnat, & adhuc
 periclitatur & aliquando percutitur,
 etiamsi non sternitur. Qui autem non
 habet adversarium plena pace letatur.
 Et ipse esse sine peccato verissime dicitur
 in quo nullum habitat peccatum, non
 qui per abinentiam mali operis dicit:
*iam non ego operor illud, sed id quod in me
 habitat peccatum.*

De tempore Sermonis 55. Tom. 10.
 Non ergo quod vult agit Apostolus
 quia vult non concupiscere & tamen
 concupiscit, ideo non quod vult agit.
 Nunquid illa concupiscentia mala
 trahebat Apostolum subjugatum ad
 concupiscendum, ad forni-

cationem? Absit. Non ascendunt tales
 cogitationes in cor nostrum. Lustabatur,
 non subjugabatur. Sed quia nolebat
 & hoc habere contra quod luctaretur,
 ideo dicebat: *Non quod volo ago*,
 concupiscere nolo & concupisco. Non
 ergo quod volo ago, sed tamen concupiscentiæ non consentio.
 Non enim aliter diceret, *concupiscentias
 carnis ne perfeceritis*, si ipse perfecteret,

Paulo post: Quomodo ago bonum &
 non perficio bonum? ago bonum, quum
 malę concupiscentię non consentio,
 sed non perficio bonum, ut omnino non
 concupiscam. Rursus ergo hostis meus
 quomodo agit malum & non perficit
 malum? Agit malum quia movet
 desiderium malum, non perficit malum,
 quia me non trahit ad malum.

Paulo post: *Mente servio legi Dei*, non
 consentiendo: *carne autem legi peccati*,
 concupiscendo.

Serm. 13. de verb. Apost. Inde & iste,
*non quod volo ago: concupiscit enim caro
 adversus spiritum*, & nolo ut concupiscat,
 pro magno habeo si non consentiam,
 opto tamen ut careat. Ergo non quod
 volo ago. Volo enim ut non concupiscat
 caro adversus spiritum, & non possun,
 hoc est quod dixi, *non quod volo ago.*

Paulo post: Si ergo concupiscit caro
 adversus spiritum, ut in hoc ipso non
 quod vis agas, quia vis ut non concupiscat,
 & non potes, tene saltē in gratia
 Domini voluntatem, & in ejus
 adiutorio persevera: dic ei quod cantasti;
 Gressus meos dirige secundum verbum
 tuum, & non dominetur mihi omnis
 iniquitas? Quid est, ne dominetur mihi
 omnis iniquitas? Audi Apostolum: *Non
 regnet peccatum in mortali corpore
 vestro. Quid est non regnet?*

» *Obediēdo desiderii eius.* Non dixit,
 » noli habere desideria mala. Quo-
 » modo enim in hac carne mortali,
 » ubi caro concupiscit adversus spiritum, &
 » spiritus adversus carnem, non habeo de-
 » sideria mala? Illud ergo fac, non re-
 » gnet peccatum, &c.

Ex Beda.

Beda in 7. caput ad Romanos. Si
 autem ipse est (scilicet Apostolus)
 non sic intelligamus quod dixit, *Non*
quod volo ago, sed quod odi illud facio,
 tanquam vellet esse castus & esset
 » adulter, aut vellet esse misericors &
 » esset crudelis, aut vellet esse pius &
 » esset impius. Sed ad quid? Volo non
 » concupiscere & concupisco.

» Paulo post: Etsi concupiscentiæ
 » non consentio, & post concupiscen-
 » tias meas non eo, tamen adhuc con-
 » cupisco.

» Paulo post: Quid odi? concu-
 » piscere. Odi concupiscere, & tamen
 » ago illud ex carne non ex mente.

» Paulo post: Ipsum autem ago
 » concupiscere est, non concupiscen-
 » tiæ consentire. Ne aliquis jam in A-
 » postolo peccandi sibi quærat exem-
 » plum, & det malum exemplum.
 » Non quod volo ago. Quid enim
 » lex dicit? Non concupisces. Et ego
 » nolo concupiscere, & tamen concu-
 » pisco, quamvis concupiscentiæ meæ
 » assensum non præbeam, quamvis
 » posteam non eam. Resisto enim,
 » avertō mentem, nego arma, teneo
 » membra, & tamen fit in me quod
 » nolo. Quod non vult & lex, nolo
 » cum lege. Quod non vult nolo. Er-
 » go consentio legi. Ego sum in carne,
 » ego sum in mente. Sed magis ego
 » sum in mente quam in carne. Quia
 » enim ego sum in mente ego sum in
 » regente. Mens enim regit, caro re-
 » gitur. Et magis sum ego in eo quod
 » rego, quam in eo quod regor. Quia

ergo magis rego in mente.

Thomas in 7. caput ad Romanos.

Velle adjacet mihi, scilicet per gratiam
 jam reparato, est ex operatione divi-
 » næ gratiæ, per quam quidem grati-
 » am non solum volo bonum, sed
 » etiam aliquid boni facio, quia repu-
 » gno concupiscentiæ, & contra eam
 » ago ductus spiritu: sed non invenio
 » in mea potestate quomodo istud bo-
 » num perficiam, ut scilicet totaliter
 » concupiscentiam excludam.

Quod vero dux istæ attributorum
 illorum explicationes tam sint diver-
 » sæ & dissentientes, ipsorum antiquo-
 » rum, qui de regenito homine locum
 hunc explicaverunt, iudicio, ut eam-
 » dem secundum explicationem u-
 » tramque regenito convenire non
 » queant, imo ut secundum istam ex-
 » plicationem regenito homini, se-
 » cundum alteram vero homini sub
 » peccato & sub lege existenti conve-
 » niant; jam porro docebo ipsorum
 » testimoniis.

Augustinus lib. 1. contra duas E-
 » pistolas Pelagianorum cap. 10. Non
 » enim melius intelligitur, non ego ope-
 » ror, nisi quia non consentit exhibere
 » membra sua arma iniquitatis pec-
 » cato. Nam si & concupiscit, & con-
 » sentit, & agit, quomodo non ipse
 » illud operatur, etiam si se operari do-
 » leat, & vinci graviter ingemiscat? »

Paulo post: Vnde propter tria
 » ista, duo scilicet de quibus jam di-
 » sputavimus, quæ ait, *Ego autem car-*
 » *nalis sum, & venundatus sub peccato,* &
 » hoc tertium, *captivantem me in lege*
 » *peccati, quæ est in membris meis,* potest
 » videri Apostolus eum describere qui
 » sub lege adhuc vivit, nondum sub
 » gratia: sed sicut illa duo exposuimus
 » propter carnem adhuc corruptibili-
 » » rem dicta, sic & hoc potest intelligi, »

» ut captivam me dixerit carne, non
 » mente; motione, non consensione,
 » & ideo captivam me, quia & in
 » ipsa carne mea non est aliena natu-
 » ra, sed nostra.

» Idem Serm. 5. de verbis Aposto-
 » lis: Spiritualis enim quia secundum
 » Spiritum vivit, adhuc autem ex par-
 » te mortalis carnis, idem spiritalis,
 » idem carnalis. Ecce spiritalis, *mente*
 » *servio legi Dei*; ecce carnalis, *carne*
 » *autem legi peccati*. Idem ergo ipse spi-
 » ritualis & carnalis? Idem plane quam-
 » diu hic vivit, ita est. Noli mirari
 » quosvis, quicumque carnalibus
 » concupiscentiis cedis atque consen-
 » tis, quicquid vel bonas putas ad ex-
 » plendam libidinis saturitatem, vel
 » certe sic jam vides malas, ut eista-
 » men cedendo consentias, & quo du-
 » cunt sequaris, & ea quæ male sug-
 » gerunt perpetres, totus carnalis es
 » tu, tu quisquis talis es totus carnalis
 » es. Si autem concupiscis quidem
 » quod lex vetat cum dicit, *Non concu-
 » pises*, servas tamen aliud quod item
 » lex dicit, *post concupiscentias tuas non
 » eas*, mente spiritalis es & carne car-
 » nalis. Aliud enim est non concu-
 » piscere, aliud post concupiscentias
 » suas non ire. Non concupiscere om-
 » nino perfecti est, post concupis-
 » centias suas non ire, pugnantis est,
 » luctantis est, laborantis est. Liceat
 » mihi addere quod res postulat, &
 » proprium illius est qui post concu-
 » pifcentias non ambulat; vincens &
 » superantis est. Illud enim per pu-
 » gniam quidem, per luctam, per labo-
 » rem, sed non nisi post victoriam ob-
 » tinetur.

Apparet ergo ex mente Augusti-
 ni, si hic locus de consensu & mali
 perpetracione actuali explicetur,
 nullo modo de regenito intelligi

posse, sed de homine sub lege exi-
 stente, & mere carnali, ut ipse lo-
 quitur.

Beda in 7. cap. ad Rom. *Scimus Ex Beda.*
quia lex Spiritualis est.] Forte ergo alius
 est aliquis, forte tu es; Aut tu es aut
 ego sum. Si ergo aliquis nostrum est,
 ipsum quasi de ipso audiamus, &
 non irati corrigamus nos. Si autem
 ipse est, non sic intelligamus quod
 dixit, *Non quod volo ego, sed quod odi
 illud facio*, tanquam vellet esse castus
 & esset adulter, aut vellet esse mise-
 ricors & esset crudelis, aut vellet esse
 pius & esset impius. Sed ad quid?
 Volo non concupiscere, & concu-
 pisco.

Aquinas omnium planissime has
 explicationes inter se opponit, & se-
 cundum unam homini regenito, se-
 cundum alteram sub peccato existi-
 stenti convenire ait, quæ hic ab A-
 postolo homini, de quo agit, adtri-
 buuntur.

Dicitur homo esse carnalis, quia
 eius ratio carnalis est, quæ dicitur
 carnalis dupliciter. Vno modo quod
 subditur carni consentiens his ad
 quæ caro instigat. Secundum illud
 1. Cor. 3. *Quum sis inter vos zelus &
 contentio, &c.* Et hoc modo intelli-
 gitur de homine nondum per gra-
 tiam reparato. Alio modo dicitur
 ratio esse carnalis, ex eo quod a carne
 * impugnatur, secundum illud Gal.
 5. *Caro concupiscit adversus spiritum.* Et
 hoc modo intelligitur esse carnalis
 ratio etiam hominis sub gratia con-
 stituti. Vtraque a. carnalitas prove-
 nit ex peccato.

Palo post: Vnde dicit *quod enim
 operor ego non intelligo* scilicet esse ope-
 randum. Quod quidem potest du-
 pliciter intelligi. Vno modo de eo
 qui est subiectus peccato; qui quidem

Ex Tb. A.
 gurate.

* Absurda est
 ista notatio,
 neg. tolerancia
 ut ratio dica-
 tur carnalis
 quia a carne
 impugnatur.
 Sic Paulus
 est diabolicus
 quia impugna-
 tur a Sati-
 va.

in universalis intelligit non esse operandum peccatum, tamen victus suggestione demonis, vel passione, vel inclinatione perversi habitus operatur illud: & ideo dicitur operari quod intelligit non esse operandum, contra conscientiam faciens, sicut Luc. 12. *Servus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens digne plagis vapulabit multis.* Alio modo potest intelligi de eo qui est in gratia constitutus, qui quidem operatur malum, non quidem exsequendo in opere vel consentiente mente: sed solum concupiscendo secundum passionem sensibilis appetitus: & illa concupiscentia est propter rationem & intellectum; quia prævenit eius iudicium, quo adveniente talis operatio impeditur.

Paulo post: Dicit ergo primo quantum ad omissionem boni. *Non enim ago hoc bonum quod volo agere.* Quod quidem uno modo potest intelligi de homine sub peccato constituto, & sic hic hoc quod dicit ago, est accipiendum secundum actionem completam, quæ exterius opere exercetur per rationis consensum. Quod autem dicit volo, est intelligendum non quidem de voluntate completa, quæ est operis præceptiva, sed de voluntate quadam incompleta, qua homines in universalis bonum volunt, sicut & in universalis habent rectum iudicium de uno, & depravatur talis voluntas in particulari, ut non agat quod in universalis intelligit agendum, & agere veller. Secundum a. quod intelligitur de homine per gratiam reparato, è converso oportet intelligere per hoc quod dicit, volo, voluntatem completam perdurantem in electione particularis operationis, ut per hoc

quod dicit, Ago, intelligatur actio incompleta, quæ consistit tantum in appetitu sensitivo, non perveniens ad rationis consensum. Homo enim sub gratia constitutus vult quidem mentem suam à pravis concupiscentijs conservare, sed hoc bonum non agit propter motus inordinatos concupiscentiæ insurgentis in appetitu sensitivo. Et simile est quod ait Gal. 5. *Ut non quæcumque volùs illa faciatis.* Secundo, Quantum ad perpetracionem mali subdit; *Sed quod odio habeo malum illud facio.* Quod quidem si intelligatur de homine peccatore, per hoc quod dicitur, odio, intelligitur quoddam odium imperfectum, secundum quod omnis homo naturaliter odit malum; per hoc autem quod dicit, facio, intelligitur actio perfecta per operis executionem secundum rationis consensum. Nam illud odium in universalis tollitur in particulari eligibili per inclinationem habitus vel passionis. Si vero intelligatur de homine sub gratia constituto, per hoc quod dicit, facio, intelligitur è converso actio imperfecta, quæ consistit in sola concupiscentia appetitus sensitivi; per hoc quod dicit, odio, intelligitur odium perfectum, quo quis perseverat in detestatione mali, usque ad finalem reprobationem ipsius, &c.

Lex autem peccati captivavit hominem dupliciter: uno modo hominem peccatorem per consensum & operationem: alio modo hominem sub gratia constitutum, quantum ad concupiscentiæ motum.

Gratia liberat à corpore mortis huius dupliciter. Vno modo, ut corruptio corporis menti non dominetur, trahens eam ad peccandum. Alio modo, corruptio corporis ut totaliter tollatur

tollatur. Quantum ergo ad primum
 convenit dicere peccatori: *gratia* li-
 beravit me de corpore mortis huius, id est,
 liberavit me a peccato, in quo est
 anima infecta ex corporis corru-
 ptione. Sed ab hoc jam iustus libera-
 tus est. Unde ei competit dicere quan-
 tum ad secundum: *gratia* Dei libera-
 vit me de corpore mortis huius, ut scili-
 cet in corpore meo non sit corruptio
 peccati aut mortis: quod erit in re-
 surrectione.

Deinde cum dicit, *Ego ipse igitur*]
 infert conclusionem quæ secundum
 duas præmissas expositiones diver-
 simode ex præmissis infertur. Secun-
 dum enim quod præmissa verba ex-
 ponuntur in persona peccatoris, sic
 inferenda est conclusio; Dicitum
 est quod *gratia* Dei liberavit me a
 corpore mortis huius, ut scilicet ab
 eo non deducar in peccatum. Ergo
 quando ero jam liberatus mente ser-
 vio legi Dei; secundum carnem autem
 legi peccati, quæ quidem in car-
 ne remanet quantum ad fomitem,
 per quem caro concupiscit adversus
 spiritum. Si autem præmissa verba
 intelligantur ex persona iusti, sic est
 inferendum: *gratia* Dei per Iesum
 Christum liberavit me de corpore
 mortis huius, ita scilicet, ut in me
 non sit corruptio peccati & mortis.

Ex Hugone
Cardinali.

Hugo Cardinalis in 8. cap. ad Rom.
 manos. *Nihil ergo condemnationis*]
 Præcedentia exposita sunt de capti-
 vitate mortalis peccati, sub qua erat
 homo carnaliter vivens: & de capti-
 vitate venialis peccati hominis qui
 est in gratia. Mortale autem pecca-
 tum appellat quod ipso opere exer-
 cetur, veniale quod consistit in actu
 & motu concupiscendi, citra volun-
 tatis consensum.

PARS QUINTA.

*Quod sententia ista qua hic de
 homine regenito & sub gra-
 tia constituto apud affirmat,
 & simul bonum quod ille
 homo vult, & non facit, &
 malum quod non vult, facit
 tamen, interpretatur de malo
 & bono actuali: gratia in-
 juria sit, & bonis moribus
 noxia.*

Quod gratiæ injuria sit ita com-
 monstro.

Gratiæ injuriam facit, non tan-
 tum qui quod gratiæ est naturæ tri-
 buit aut libero Arbitrio, ademptum
 scilicet gratiæ: sed etiam qui gratiæ
 minus tribuit quam par est, & quam
 gratiæ vere est tribuendum. Hæc
 sententia hoc posteriore modo gra-
 tiæ est inimica, minus enim illi tri-
 buit, quam gratiæ juxta Scripturam
 est adscribendum. Nam Scriptura
 tribuit gratiæ non tantum quod in
 regenitis operetur velle bonum, sed
 etiam facere. Phil. 2. 13. *quod eius vi-
 veris noster homo crucifigatur, & peccati
 corpus aboleatur sen evetret, ita ut non
 amplius ipsi obediamus in concupiscentiis
 ipsius; quod per illam regeniti peccato
 mortui sint, & in novam vitam resurre-
 xerunt, in qua non peccato serviunt sed
 Deo; non sistant membra sua arma inju-
 stitia peccato, sed arma iustitia Deo.*
 Rom. 6. *quod spiritus efficacia actionis
 corporis mortificent, Rom. 8. quod suppe-
 diter regenitis non modo vites ressendi
 mundo, Sathana, carni, sed etiam de illis
 victoriam referendi. Eph. 6. Iacob. 4.
 1. Ioh. 4. 4. & 5. 4. & c.*

Primo offen-
 datur insepro
 rationem qua
 hodie obinet,
 gratia minu-
 riam esse, mi-
 nus illi tri-
 buendo quam
 par est.

At hæc sententia tribuit gratiæ quod velle tantum efficiat in re-
genitis, non ipsum facere, quod impo-
nentior sit quam ut veterem homi-
nem crucifigat; peccati corpus abo-
leat, carnem, mundum Sathanam
vincat. Nam homo ille regenitus
dicitur iuxta istam sententiam obe-
dire peccato in concupiscentiis ipsi-
us, ambulare post desideria carnis,
licet id facere dicatur peccati vio-
lencia compulsus contra conscien-
tiam & renitente voluntate. Nam
ista interpretatio & additio modum
obedientiæ, quo peccato obeditur,
variat, ipsam obedientiam non ne-
gat. Quæ etiam causa fuit quod
Augustinus locum de concupiscentia
interpretatus sit. Videbat enim si
de actualibus peccatis interpretaretur,
se gratiæ injuriam facturum. Vel-
lim hic diligenter considerari & et-
iam atque etiam perpendi, an lucta
ista, quæ hic describi dicitur, Spiritui
Sancto inhabitanti adscribi possit,
citra apertam gratiæ Christi &
eiusdem spiritus contumeliam &
ignominiam, si hic luctæ ponatur
eventus, ut homo ex carnis volunta-
te, non ex concupiscentia spiritus
operetur: quem eventum pugni illi
ponunt, qui de actuali bono & ma-
lo locum interpretantur. Constabit
sana diligenter inspicienti citra e-
norme Spiritus Sancti dedecus illi
luctam istam attribui non posse.
Quidem? Lucta dicitur esse &
belligeratio inter legem mentis, hoc
est, Spiritum Sanctum inhabitantem,
& legem membrorum; legi
membrorum victoria tribuitur ad-
versus legem mentis: Nam capti-
vum abducit hominem legi peccati,
frustra obistente & contra bellige-
rante Spiritu Sancto inhabitante:

*Luctam qua
hoc capite de-
scribitur non
posse Spiritum
Sancto inha-
bitanti adscri-
bi citra aper-
tam eius
contumeliam.*

annon hic Spiritus Sanctus impo-
nentior esse dicitur quam lex in
membris, id est, concupiscentia car-
nis, & peccatum inhabitans? Qui
hoc negat, meridie solem lucere ne-
gat. Nulla enim hic mentio cessio-
nis spontaneæ, cessationis à pugna,
aut abjectionis armorum; quam
diximus causam esse, cur qui spiritu
pugnare cepit à carne superetur.
Sed neque potest illarum hic men-
tio fieri. Nam pugna dicitur esse &
belligeratio non inter hominem u-
tentem lege mentis & legem mem-
brorum; sed inter ipsam legem men-
tis & legem membrorum, cui legi
mentis abjectio armorum tribui ne-
quit, pugnat enim ipsa & per se-
ipsam; neque potest illi tribui ces-
satio à pugna antequam fuerit victa
& superata; multo minus spontanea
cessio; propterea quod nullo pacto
inter duos istos belligerantes conve-
nire possit. Vitam enim suam amit-
tat est necesse, imo & desinat esse,
priusquam ultro & sponte carni re-
bellanti sit cessura. Si quis dicat me-
taphoricum esse hoc dicendi vel lo-
quendi genus, & per prosopopæiam
attribui legi mentis & membrorum
personam & propria personæ; pro-
pria autem & citra tropum aut figu-
ram hominem ipsum dici pugnare
secum, ipsum, inquam, qua regeni-
tus, pugnare secum qua non est re-
genitus. Respondeo hoc nihil obesse
quin eodem modo res habeat. Nam
regenitus qua talis, pugnat vi & ro-
bore gratiæ & spiritus Christi. Ergo
si pugnans vincitur, superatur gratia
& spiritus Christi, quod ignomi-
niosum est gratiæ & spiritui Chri-
sti. Si vero vincitur non pugnans
neque durante conflictu, sed post-
quarta arma abiecit aut à pugna
cessavit,

Instantia.

Responsio.

cessavit, jam non hoc est quod hic agitur. Nam hic homo belligerans captivatur, non postquam belligerare desinit. Nam actui belligerationis jungitur captivationis effectus & *κατάληψιν*, & quidem immediate. Pulchre autem ista junguntur, & naturæ pugnantium inter se partium convenienter, si lex mentis, id est, conscientia de legis æquitate & justitia convicta, cum lege membrorum certare dicatur. Illa enim pugnans & in ipso conflictu vincitur, propterea quod imbecillior sit, quam ut contra legem in membris, id est, concupiscentiis carnis & desideria peccati consistere possit, etiamsi omni conatu & totis viribus victoriam ex prælio auferre admittatur.

Quod vero bonis moribus sit inimica & noxia ista sententia res ipsa docet. Nihil enim fingi potest magis noxium bonis moribus, quam dicere proprium esse regentorum non facere bonum quod volunt, & facere malum quod nolunt. Inde enim necessario sequitur, ut sibi in peccatis suis applaudant illi, qui dum peccant, sentiunt se id reluctante conscientia, & renitente voluntate facere. Inde enim concludunt se esse regentos, quia irregentis non competat facere malum quod nolunt, & omittere bonum quod volunt; utpote qui pleno voluntatis consensu absque ulla resistantia bonum omitant, & malum perpetrent. Quod vere & sancte affirmo me non semel expertum esse, quum nonnulli moniti ut caverent sibi à perpetrando facinore aliquo, quod scirent lege prohibitum esse, responderent, velle se quidem, at cum Apostolo dicere debere, se bonum quod vellent perficere non posse. Veritatem dico in

Christo & conscientia mea mihi per Spiritum Sanctum hoc attestante, quod illud responsum accepi à quodam, non cum perpetratum esset crimen, sed cum præmoneretur ne committeret. Novi etiam personam, *Nota bene.* quæ monita & reprehensa ob factum quoddam, quod sciebat à se contra legem Dei & conscientiam esse perpetratum, respondit, quod quum id reluctante voluntate & non pleno consensu fecisset, in eo se simile quid passum cum Apostolo Paulo, dicente; Malum quod nolo facio. Novi tum viros, tum mulieres, juvenes & senes, qui ubi caput hoc septimum explicuissent isto sensu quem hic defendo, aperte mihi confessi sunt, se hæcenus fuisse in ea sententia, siquid mali actu perpetrassent renitente mente, & quid boni omisissent eadem reclamante, non magnopere hoc curandum, aut ex eo dolendum fuisse sibi, quum existimarent in hoc se Paulo Apostolo similes esse; quare & gratias mihi egerunt toto pectore, ut dicebant, quod istac falsa opinione ipse liberassent interpretatione mea.

Sed ne ego solus id dicere videar, & sententiam istam, quæ de bono & malo actuali locum interpretatur, intellectam de homine regento, bonis moribus & pietati adversam, sine ullo teste aut ad stipularore proclamare; age videamus quid nonnulli veterum su. et ea re judicaverint.

Augustinus tom. 10 Sermone 43. *Confirmatio hujus scripturam Augustini.*
& 45. de Tempore, in hæc verba Apostoli: *Non enim quod volo facio bonum, sed quod volo malum hoc facio*, ita
inquit: Lectio divina quæ de Apostoli Pauli Epistola recitata est, quod
tiefscunqne legitur, timendum est ne
A a a a a male

Offenditur secundum eandem interpretationem boni moribus noxiam esse, quippe hoc fecerit trahendum ut homo sibi blandiatur peccatis, si modo ea voluntate conscientia ab ipso committatur.

male intellecta det hominibus quærentibus occasionem. Proclives quippe sunt homines ad peccandum, & vix se tenent. Vbi ergo audierunt Apostolum dicentem: *Non enim quod volo facio bonum, sed quod odium hoc ago*, agunt malum, & quasi displicentes sibi quia agunt malum, putant se Apostolo esse similes, qui dixit, *Non enim quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago*. Nonnumquam enim legitur, & nunc nobis ingerit necessitatem disputandi, ne homines male sumentes salutrem cibum vertant in venenum.

Paulo post: Modo autem in isto bello ne male intelligentibus lectio ista tuba sit hostis non nostra, unde ille incitetur, non unde vincatur, adverte obscuro fratres mei & qui certatis certate. Qui enim nondum certatis non estis intellectuuri quod dico; qui jam certatis intellectuuri estis. Vox mea in aperto, vestra erit in silentio. Prius illud recolite quod scripsit ad Galatas, unde bene hoc possit exponi: Ait enim fidelibus loquens baptizatis, loquens quibus utique in sancto lavacro omnia fuerant dimissa peccata. Eis tamen loquens, sed pugnantibus loquens ait: *dico autem spiritum ambulate & concupiscentias carnis ne perfeceritis*. Non dixit ne feceritis, sed ne *perfeceritis*. Quare hoc? Sequitur & dicit: *Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Hac enim invicem adversantur, ut non ea que vultis faciatis*. Quod si spiritum ducimini non adhuc estis sub lege utique, sed sub gratia. Si spiritu ducimini. Quid est duci spiritui? Spiritui Dei consentire jubenti, non carni concupiscenti. Tamen concupiscit, & resistit, & vult aliquid, & non vis tu. Persevera ut

nolis tu. Desiderium tuum tamen tale debet esse ad Deum, ut non sit ipsa concupiscentia cui resistas. Videte quid dixerim. Desiderium, inquam, tuum tale debet esse ad Deum, ut omnino non sit ipsa concupiscentia, cui resistere oporteat. Resistis enim & non consentiendo vincis, sed melius est hostem non habere, quam vincere. Hostis ille aliquando non erit. Refer animum ad vocem triumphi, & vide si erit. *Vbi est mors contentio tua?* Non erit. *Vbi est mors aculeus tuus?* Quæres locum eius & non invenes.

Et paulo post planius explicans mentem Apostoli, nenoxia sint illius verba quærentibus occasionem, ita inquit:

Non ergo quod vult agit Apostulus, quia vult non concupiscere, & tamen concupiscit, *ideo non quod vult agit*. Nunquid illa concupiscentia mala trahebat Apostolum subjugatum ad concupiscendum ad fornicationem? Absit. Non ascendant tales cogitationes in cor nostrum. Luctabatur non subjugabatur. Sed quia nolebat & hoc habere contra quod luctaretur, ideo dicebat, *Non quod volo ago*. Concupiscere nolo & concupisco. *Non ergo quod volo ago*, sed tamen concupiscentiæ non consentio. Non enim aliter diceret, *Concupiscentias carnis ne perfeceritis*: si eas ipse perficeret. Sed constituit tibi ante oculos tuos pugnam suam, ne timeres tuam. Si enim hoc non dixisset beatus Apostolus, quando videres moveri concupiscentiam in membris tuis cui tu non consentires, tamen cum eam moveri videres, forsitan desperares de te, & diceres: Si ad Deum pertinerem, sic non moverer. Vide Apostolum pugnantem, & noli

29 & noli te facere desperantem. Video
 30 aliam legem in membris meis repugnantem
 31 legi mentis meae. Et quia nolo ut repugnet,
 32 caro enim mea est, ego ipse sum, pars mea est,
 33 non quod volo ago, sed quod odi malum hoc ago,
 34 quia concupisco. Quod ergo bonum ago, quia
 35 concupiscentiæ malæ non consentio, ago bonum
 36 & non perficio bonum. Et concupiscentia hostis
 37 mea agit malum, & non perficit malum. Quomodo
 38 ago bonum & non perficio bonum. Ago bonum
 39 quum malæ concupiscentiæ non consentio, sed non
 40 perficio bonum ut omnino non concupiscam. Rur-
 41 sus ergo & hostis meus quomodo agit malum
 42 & non perficit malum? Agit malum quia movet
 43 desiderium malum. Non perficit malum, quia
 44 me non trahit ad malum.

Item Bedæ.

Bedæ in 7. cap. ad Romanos :
 1 Ipsum autem ago concupiscere est, non concupiscentiæ
 2 consentire. Ne aliquis jam in Apostolo peccandi
 3 sibi quærat exemplum, & det malum exemplum.
 4 Non quod volo ago. Quid enim lex dicit? Non
 5 concupisces. Et ego nolo concupiscere & tamen
 6 concupisco, quamvis concupiscentiæ meæ assensum
 7 non præbeam, quamvis post eam non eam.

Obiectio duo interpretatio ne vulgaris : sensum posse esse regentes non tam scilicet & amque posse esse bonum facta esse, & malum omittere quæ volunt.

At dicit quis ad sententiæ illius defensionem, duplicisque illius labis absterisionem; nullam ista interpretatione injuriam fieri gratiæ, aut noxam adferri bonis moribus: quin & vehementior aliquis in propugnanda semel concepta opinione calumniæ dicam mihi scribet: quandoquidem palam notum sit, quod qui ita locum interpretantur, non omnis boni actualis præstationem, & mali omissionem regentis, & per consequens gratiæ regenerationis adi-

mant; sed hoc tantum affirmant, homines spiritu Christi regenitos interdum, imo & sæpe, facere malum quod nolunt, & longe sæpius omittere seu non facere bonum quod volunt, eisdemque regenitos nunquam tam perfecte bonum quod faciunt præstare, quam præstare volunt, & nunquam tam perfecte malum omittere, quam perfecte omittere volunt. Neutrum autem negari potest ab iis, qui imperfectionem justitiæ in hac vita fatentur, & sanctissimorum hominum exempla in Scripturis posita accurate considerant.

Respondeo, hoc effugium isti alius loci explicationi non patrociniari. Nam glossa ista est textui, ut loquuntur, contraria. Non enim agitur isto loco de eo quod aliquando accidit isti homini de quo agitur, sed quod plerumque *οχι οὐς ἐπὶ τὸ πλεον* *scilicet deservit*, sed illi evenire solet: & continuus hominis, de quo tractatur, status describitur. Quod ipsa verba & modus loquendi aperte declarant. Dicit Apostolus, Ego non facio bonum quod volo, ego facio malum quod nolo. Citra ullam distinctionem aut contractionem generalis dicti ad specialem intelligentiam, ac si aliquando non faceret bonum quod vult, & aliquando faceret malum quod non vult, ad sæpenumero à malo exoso abstineret, & bonum volitum præstaret: sed simpliciter & indefinite enuntiat de malo exoso, quod illud faciat, de bono volito, quod illud non faciat. Si vero ista enuntiatione indefinita dicatur significari, quod bonum volitum sæpius præstatur quam omitteritur, malum exosum sæpius vitatur quam patrat (quod dicere necesse est, qui de homine regenito locum explicant, nam regenitus non secun-

Responsio glossæ jam illam repugnare textui, quia hic continetur hominis, de quo tractatur, status describitur.

dum carnem ambular, sed secundum spiritum) tum dico ego, Apostolum nesciisse quomodo sensum suum enuntiaturus esset. Indefinitæ enim enuntiationis universalibus æquipollent, aut quam proximæ sunt iisdem; enuntiantes de subiectis attributa quæ omni & semper, aut plerumque & secundum partem potioremsunt. Sic de Cretenisibus dicitur quod mendaces sunt. Athenienses dicuntur leves & novarum rerum cupidi. Pœni, perfidi, Scriptura sic loquitur, Iudæos rejectos esse propter maiorem partem, non enim rejicit Deus populum quem præcognovit: Gentes in illorum locum assumptas. Nam data potestas & adjunctum mandatum Apostolis prædicandi Evangelium omnibus nationibus, & pleræque ad fidem in Christum jam olim conversæ fuerunt, aut porro converterentur. Neque agitur hoc loco de perfecta & muneris omnibus absoluta boni præstatione & mali omissione, sed de patratione unius & omissionis alterius simpliciter. Dicit enim se malum facere, at non perfecte, si est re-genitus. Secus tota & plena voluntate peccaret. Sed de hoc paulo post latius.

Si vero Paulus isto loco illum sensum haberet, quem illi interpretes Apostolo tribuunt, tum ita illi loquendum fuit, si sibi consentanea dicere voluit. Scimus legem spiritualesse & postulare à nobis omnibus numeris perfectam & continuam sine ulla interruptione seu interruptione obedientiam. Ego vero nondum consque carnem domui, neque consque peccato dominatus sum carnisque concupiscentias fregi siue subegi, ut illam perfectam & nunquam interruptam obedientiam legis præstare queam. Nam accidit mihi aliquando, ut malum quod nolo

faciam, & bonum quod volo omittam, imo sentio me nunquam tanta perfectione, tanto zelo bonum facere. atque præstare vellem, neque tanta perfectione malum omittere, quanta vellem. Sentio enim utrobique, etiam dum bonum facio & malum omitto, remitentem & reluctantem carnis concupiscentiam, & egregie mecum agi existimo, si in conflictu superior evadam, hoc est, ne quod caro sed quod spiritus concupiscat, faciam. Hic sermo istam mentem decuit, & hic proprie est istius sensus index & interpret. Quod vero ita loqui decuit Apostolum, si consentanea sibi dicere voluit, docent multi loci quibus de se agit. 1. Cor. 4. 4. Nullus mihi conscius, sed in hoc non sum iustificatus. 1. Cor. 9. 26. 27. Ego igitur ita curro, ut non in incertum, sic pugilem ago, ut non aërem cedens: sed contendo corpus meum & in servitutem redigo, ne quomodo, quam aliis prædicarim, ipse reprobus sim. 1. Cor. 11 vers. 1. Imitatores mei estote, sicut ego Christi. 2. Cor. 4. 18. Non spectamus ea que cernuntur, sed ea que non cernuntur; nam que cernuntur temporaria sunt, at que non cernuntur aeterna. 2. Cor. 6. v. 3. & sequentibus. Nullam ulla in re reprobantes offensionem, ne vituperetur ministerium. &c. Gal. 2. 10. 20. Ego per legem legi mortuus sum, ut Deo viverem. Vna cum Christo crucifixus sum. Vivo autem non amplius ego, sed vivit in me Christus, & vitam quam nunc vivo in carne, vivo per fidem Filii Dei. Gal. 6. v. 14. A me vero absit gloriari nisi in cruce Christi, per quem mundus mihi crucifixus est & ego mundo, &c. & multis aliis locis idem constat. Quum igitur ista interpretatio loco non conveniat, non potest per illam sententiam hæc a duplici isto objecto crimine excusari. Quare per isto in eadem accusatione & dico.

SENTE

huo modo
 Paulo loquendum fuisse, si sensum illum qui vulgo obinet intendent, idque conformiter stylo & loquendi formula quas alibi passim de se loquens usurpat.

*Argumentum
ex illa qua
superius dicta
sunt contra
sententiam
vulgo obtinen-
tam, in follo-
gismi formam
reductum.*

Sententia que regenito tribuit, quod plerumque malum quod non vult, faciat, bonum vero quod vult plerumque omittat, est gratiæ regenerationis injuria, & bonis moribus noxia. At sententia qua locum Apostoli. 7 Cap de regenito explicat tribuit homini regenito ista. Ergo ista sententia est gratiæ regenerationis injuria, & bonis moribus noxia.

Majoris lux tanta est ut non egeat illustratione aut comprobatione. Minor est in textu. Nam homini de quo agit Apostolus, ut commonstratum est, tribuitur quod plerumque malum faciat & bonum omittat. Sequitur ergo conclusio. Apparet ergo me hoc objectamentum non per calumniam impigisse adversariæ mihi sententiæ, & sancte affirmare possum me Deo juramentum de non calumniando jam ante præstitisse, quam calanum in manus sumerem. Quare etsi falsum esset objectamentum, per inscitiam non per malitiam mihi excidisset.

Verum enimvero excipiet quis thesin semel positam mordicus custodire & retinere volens: Esto ut illa quæ Apostolus isti homini tribuit istam explicationem desiderent, esto etiam interpretatio ab aliis allata loco inconueniens; nihil tamen incommodatur bonis moribus, nihilque noxæ gratiæ adfertur per istam sententiam, modo tota simul, ut par est, excipiat, & una pars ab altera non separetur. Posito hoc, quod interpretatio ista licet loco disconueniens, scripturis tamen reliquis & analogiæ fidei sit consentanea. Volo illud (de posteriore hoc deinde videbimus) ne nimis rigidus sim, concedere. Fateor enim Augustini sententiam quæ de concupiscentiæ tantum actu & motu

locum interpretatur, nihil neque gratiæ neque bonis moribus injuriæ aut detrimenti inferre, etiam si de homine regenito locum explicet. Sed dico non esse in manu nostra impedire, ubi impressum & inculcatum est mentibus auditorum vel lectorum, hic de homine regenito agi, ne illi reliqua, quæ isti homini tribuuntur non isto modo sumant quo sumenda sunt, textui nempe & scopo Apostoli conuenienter: & qualiter sumuntur quum de homine sub peccato & sub lege existente explicantur: præsertim hoc suadente affectu, & ad idem impellentem concupiscentia carnis: quemadmodum jam antea re ipsa factum narravi: & certe non sine culpa ipsius sententiæ, etiam si tota simul accipiat. Non enim hoc tantum dicitur illa sententia, quod regeniti interdum peccent, quod nunquam dum hic vivunt perfecte bonum faciant & malum omittant: sed illud etiam additur, quod regenitorum proprium sit non pleno voluntatis consensu peccare, inter peccandum velle non peccare, quandoquidem irrogeniti pleno voluntatis consensu peccant, & absque ullo voluntatis renisu. Ex eo concludunt, qui se hoc loco excusare volunt, dum peccant, inter peccandum voluntatis aliquam sentiunt resistentiam & conscientiæ morsum, se non pleno voluntatis consensu peccare, & propterea hoc ipsum quod quod ita peccant, signum esse regenerationis suæ. Quæ conclusio & gratiæ est injuria, & bonis moribus inimica. Gratiæ injuria, quia ponit illud esse regenerationis signum quod regenitis cum irrogenitis nempe, sub lege existentibus est commune.

*Alio obiectio
pro vulgata
interpretatio-
ne, eaque
bimembri.*

*Responsio ad
primum
membri.*

Inimica bonis moribus, quia nec tantopere vitatur peccatum ab eo qui ita existimat, neque perpetratum magnopere contristat auctorem, utpote qui ex modo facti adhuc concludat se regenitum esse.

*Responso ad
secundum
membrum.*

Sed consideremus an illa, quæ allata sunt ad sententiam illam a duplici isto crimine liberandam, reliquis Scripturis & analogiæ fidei conformia sint, nec ne. Fateor quidem esse verissimum quod regeniti, dum in hoc mortali corpore vitam agunt, neque perfecte bonum faciunt, aut malum omittant; Sed addo, eosdem nunquam dum hic sunt bonum perfecte velle, aut malum perfecte odisse. Fateor itidem regenitorum etiam optimos in multis offendere, aliquando & actu peccare, faciendo malum & omittendo bonum: nam regeniti non semper agunt ex regenerationis principio.

*Regenitos
cum peccant
non peccare
velimus.*

Sed nego illos cum peccant nolentes peccare, etiam si faciant renitente mente & conscientia. Nam utut, dum lucta & certamen erat inter mentem & carnem, nolent malum ad quod caro incitabat, & vellent bonum à quo dehortabatur: tamen ad factum ipsum non progrediuntur nisi lucta finita, & mente seu conscientia devicta, & voluntate carni consensum præbente, licet consensus ille non sit citra conscientiæ aculeum & morsum. Deinde nego, ex ista oppositione mentis concludi posse, quod regenitus sit qui ita peccat. Nam, ut jam sæpe docuimus, & irregenitorum multis convenit renitente mente & conscientia peccare: quin & ante docuimus, illam resistentiam, quæ proxime peccati perpeccationem antecessit, non esse à Spiritu Sancto regenerante & inha-

*Non bonum
tantum in
votum contra
peccatum esse
signum quod
quis regeneratus
sit.*

bitante, sed à mente de legis iustitia & æquitate convicta. Durat enim illius conscientia vita, & ex vita actus & motus, Spiritu Sancto vel extincto, vel ita contristato, ut motum & actum ad peccati impedimentum nullum adhibeat. Notum in homine animam quæ vegetativa est, prima & postrema vitæ munia obire, cessante jam, ut in phreneticis & maniacis, rationali, & sensitiva, ut in lethargicis. Velim hæc diligenter considerari, magnopere enim homini conducunt ad serium & certum de seipso sumendum examen, & regenerationis statum recte cognoscendum, & a statu ante legem, & potissimum sub lege diligenter distinguendum.

Instabit tamen quis, & dicet excusandæ aut defendendæ illius sententiæ gratia, negari non posse quin regeniti velint plus boni quam tacent, & plus mali faciant quam velint. Respondeo, hoc recte intellectum concedi posse. Est enim ambiguum, Nam potest hoc velle & nolle de completa aut de incompleta volitione & nolitione intelligi, ut Thomæ verbis utar, licet paulum diverso sensu. Completam voluntatem appello quæ fertur in objectum particulare & particulatiter consideratum, approbans vel improbans illud ex præscripto ultimi iudicii rationis de eodem facti. Incompletam voluntatem appello, quæ fertur in objectum idem sed generaliter consideratum, approbans vel improbans illud ex præscripto non ultimi iudicii rationis de eodem facti. Et illa quidem completa simpliciter volitio & nolitio dici potest. Hæc vero incompleta desiderii & optationis vocibus aliter exprimitur, & velleitas potius quam

Instantia.

Responso.

*De voluntate
completa &
incompleta.*

volun-

voluntas dicenda. Iam dico vere dici non posse regenitum plus velle boni completa voluntate quam præstet, nisi necessitate aut vi quadam majore impediatur citra suam ipsius culpam, aut plus facere mali quam velit facere. Non enim coactus facit. Mercator merces in mare proiciens ut naufragum evadet, volens in facit, securus hoc ultimum iudicium rationis; præstare merces suas perire quam se una cum mercibus. Sic David voluit completa volitione (non dico plena) congressum Bethsabeæ. Petrus volens completa volitione abnegabat Christum. Si vero de incompleta voluntate intelligatur, tum concedo dici posse, quod regeniti vellent plus boni præstare quam se ipsa exequuntur, plus mali omittere quam omittunt. At hoc non est regenitorum proprium. Convenit enim hoc omnibus qui ita sunt sub lege, ut lex omnibus suis muneribus defuncta sit in istis, omniaque in eis effecerit, Spiritu eam usurpante, quæ per illam effici possunt & solent. Vellent quidem tum regeniti tum illi qui sub lege sunt, peccati adhuc in ipsis existentis vel dominantis tantam vim & efficaciam non esse, cuperentque per concupiscentiam & tentationem peccati ad mala non sollicitari, non impelli, imo vellent & non concupiscere: sed actus ipsos malos, ad quos sollicitantur à peccato vel inexistente vel inhabitante & dominante, non præstant, nisi intercedente voluntatis consensu ab ista peccati tentatione impetrato. Concupiscentia enim peccatum non parit, nisi conceperit, concipit autem ex voluntatis consensu tanquam ex marito. Quamdiu autem voluntas suspensa hæret, in

neutram partem inclinans, tamdiu nullus producit actus. Quemadmodum in justa bilance videmus, eius neutra pars sursum aut deorsum vergit, antequam in alteram partem ponderis facta sit accessio, deprimens eandem & oppositam attollens. Omnis motus quiete tanquam fundamento nititur. Sic voluntas non movet in peccati partem nisi acquiescens illius tentationi. Hæc planissima sunt, & ipsa experientia concedefieri possunt, si modo quis accurate seipsum omnesque suæ voluntatis morus pensiter. At hoc officium plærique fugimus, objici enim nequit citra animi ægritudinem, quam nemo sibi lubens adfert. Ut vero peccatum consensum plenum à voluntate hominis, de justitia & injustitia actuum generatum edocti impetret, antequam homo ille dedoluerit, nullo modo est verisimile. Quare in isto discrimine regeniti & irregeniti, quum uterque peccat, ponendum non est. Pariter enim peccati tentationi in particulari isto facto succumbunt, ex eodem depravata naturæ principio ambo peccant, una eademque; utrobique est resistentia cum peccatum perpetratur, a mente nempe & conscientia de justitia vel injustitia facti convicta. Si enim spiritus esset illa resistentia, peccatum tum ipso actu non perpetraretur. An ergo nullum discrimen est regenitorum & irregenitorum quum peccant? Ut hoc non negem, dico ex Scripturis planis id discrimen esse proferendum: secus periculose admodum se faller, qui aliam iudicii normam sequetur.

*Ex istis illi
suis voluntatis
motibus se
injustitiam*

*Regenitos
completa vo-
luntate non
plus boni velle
quam faciant
nec plus mali
facere quam
velint.*

C O N C L V S I O.

Tres huius
loci interpreta-
tiones. Singu-
larum examina-
tio & cella
210.

Conferamus jam breviter tres il-
las expositiones huius loci, Au-
gustini inquam posteriorem, tum
eiusdem priorem, quæ & mea est &
multorum, ut commonstravi, pri-
mitivæ Ecclesiæ Doctorum, &
nonnullorum etiam ex nostris; de-
nique illorum qui Augustino in eo
assentiuntur, quod de regeno ex-
plicit, in eo vero ab eo dissentiunt,
quod bonum & malum non de con-
cupiscentiæ actu, sed de malo & bo-
no actuali interpretantur.

Primum qua
est August.
posterior, qua
de homine sub
gratia locum
interpretatur,
incommoda
habere varia.

Augustinus ut locum istum de re-
genito homine & sub gratia consti-
tuto interpretari posset, quod putat
sibi adversus Pelagianos dispu-
tanti conducere, coactus est vim
inferre Apostolicæ phrasi; & multa
contra expressam Apostoli mentem
& sensum interpretari.

Primum in
sensu vocis
carnalis.

Nam carnalem interpretatus est
pro eo qui adhuc carnem mortalem
circumgestat, qui nondum carne
spiritualis est factus, & qui adhuc car-
nis concupiscentias in se habet &
sentit. At de priore sensu hic nullo
modo agitur, est igitur hoc præter
propositum: Et peto ut Augusti-
nus mihi commonitret locum in
Scriptura ubi carnales dicuntur re-
geniti, & quidem præterea quod
carnis adhuc concupiscentias in se
habent. Si Spirituales dicuntur à Scri-
ptura, quia spiritu actiones carnis
mortificent, & post concupiscentias
carnis non eant, sed secundum spiri-
ritum ambulent, tum sane carnales
dici nequeunt ob id quod illas con-
cupiscentias adhuc habeant. De i
possunt non perfecte spirituales, ob
præsentiam concupiscentiarum pec-

cati, sed carnales nequeunt, quia do-
minum illis est ademptum.

Simili modo torquere debet alte-
rum attributum *venundatus sub pecca-
tum*; quum illa phrasis proprie si-
gnificet qui mancipium peccati est,
& peccato servit, sive volens absque
conscientiæ resistentiâ, sive contra
mentem & eonsque nolens. Non
licet nobis distinetiunculas fingere,
& secundum illas quasdam voces at-
tribuere personis, Scripturis isto sen-
su non usitatas, & personis istis a
Scriptura tribui insuetas.

Item phrasi
venundatus
sub Pecca-
tum.

Deinde *malum* quod facere se dicit
Apostolus, interpretatur *concupiscere*,
bonum quod omittere, non *concupis-
cere*. Absurde & contorte.

Secundum
in explicatio-
ne mali quod
facere, boni
quod se omittit
re Apostolus
dicit.

Primo, quia *καταρξαζωσ, περσοειν, ποειν*
non possunt significare idem
quod *concupisco*: saltem Scriptura
nullibi, quod sciam, *concupiscere*
istis vocibus explicuit. Et Augusti-
nus ipse in definitione peccati distin-
guens inter ista dicit, peccatum esse
omne dictum, factum, concupitum
adversus legem Dei.

*Bucerus in 7. cap. ad Roman. dicit ee
fol. 396. facere quidam in his pro ee
concupiscere accipiunt, sed sic non ee
loquitur Paulus. Factum ipsum in ee
telligit quod impulsu concupiscen- ee
tiæ fit contra id quod lex distat, & ee
mens legi consentiens approbat. Est ee
quidem concupitio actio concupif- ee
centiæ interna in animo concupif- ee
cente: at voces istæ non internum ee
actum concupiscendi, sed externum ee
concupita faciendi proprie hic de- ee
clarant.*

Secundo, *peccatum dicitur illud
malum facere & per mali perpetrationem
ipsum*

ipsum hominem occidere. Non occidit autem peccatum per concupiscentiam. Sic loquitur Iacobus cap. 1. vers. 15. *Deinde cupiditas parit peccatum ubi concepit, peccatum vero per actum gignit mortem.* Sed occidit per peccatum actuale. Sic Apostolus hoc ipso capite v. 5. *Quoniam essemus in carne affectum peccatorum qui per legem vigeant vel operabantur in membris nostris ad fructificandum morti.* Loquor non secundum legis rigorem, sed secundum gratiam Evangelii in Iesu Christo.

Tertio, Malum & bonum, quorum hoc omittere, illud vero facere se dicit, ita opponuntur, ut malum sit quod lege prohibitiva est prohibitum, quæ solet per negationem proponi, bonum vero sit quod lege præceptiva est mandatum, quæ solet per affirmationem proponi. Contra illam legem peccatur commissione, contra hanc omissione, unde peccatum commissionis & omissionis appellatur. Illa *lex si præstatur malum omitti* dicitur, huic si obedatur, bonum præstari dicitur. Iam vero concupiscere & non concupiscere ita non opponuntur. Nam utut *concupiscere* sit lege prohibitiva prohibitum, *non concupiscere* tamen non est lege præceptiva mandatum, neque potest mandari lege præceptiva; constat enim ipsum non concupiscere negatione seu facti omissione, & omissione peccatur contra legem præceptivam. At concupiscentiæ omissione contra legem positivam non peccatur, sed prohibitiva impletur; obedientiaque, quæ consistit in non concupiscendo, bonum non præstatur, sed malum omittitur. Ut absurditas ista verbulo significari possit, ita invertimus, quod Apostolus di-

cit: Bonum quod volo facio, id est, non concupisco, & malum quod nolo non facio, id est, non concupisco. Nam volo non concupiscere; & non concupisco; nolo concupiscere, & non concupisco. Ergo *idem actus* hic est boni præstatio & mali omisso. Absurdum. Et actus boni præstatio dicitur, quod est actus mali omisso. Aequè absurdum. Vbituum acumen Augustine? sit venia dicto. Bonus enim Philosophus non semper est Philosophus, & quædoq; bonus dormitat Homerus.

Quarto imperite dicitur nolo concupiscere & volo non concupiscere, quia concupitio actualis prior est volitione & nolitione, neque pendet actus concupiscentiæ ex arbitrio voluntatis, quemadmodum vulgo & vere dicitur, primos motus non esse in nostra potestate, nisi ab actu aliquo voluntatis occasionentur, ut loquuntur Scholastici. Sed dicendum est, vellem non concupiscere, hoc est, vellem immunis esse ab impulsu concupiscentiæ: & illud est desiderii, non tendentis in nostri actus præstationem vel omissionem, sed alienum actum flagitantis ad nostri liberationem ab illo malo, quod ad actum malum impellit, & a bono actu impedit; hunc probantes & improbantes illum.

Tertio coactus est id quod Apostolus dicit, *at bonum operari non invenio*, interpretari bonum perficere, id est, perfecte facere non invenio, ut patet ex locis, quos ex Augustino citavimus. Quæ interpretatio est absurda, contorta, & sententiæ auctoris contradictoria. Nam primo vox *operari* non significat perficere, hoc est perfecte facere, sed operari, facere, efficere, perficere ut vox

Tertium
in explicatio-
ne verbi ope-
ror.

ista plerunque usurpatur, non pro perfecte facere, sed effectum reddere. Patet quod dico ex ipso textu. Nam eadem vox usurpatur quum dicit Apostolus; *quod enim perpetuo non agnosco*; non tamen perfecte facit malum quod improbat. Item, *nunc itaque non amplius ego id perpetuo, sed peccatum quod in me habitat*. At peccatum non perpetratur malum in isto homine perfecte, praesertim si regenitus est, ut Augustinus sentit. Et ipse contrarium dicit aperte, ut patet ex locis supra quarta parte citatis.

Secundo Synonyma illius verbi hic usurpata, nempe *πεποιηκεν κακωσιν* idem evincunt. Dicit enim Apostolus se *agere & facere malum quod non vult*, neque tamen perfecte agit malum illud; patet ex eo, quod addit, quod nolo: ergo non pleno voluntatis consensu illud facit; hoc enim Augustinus fatetur cum de re-genitis locum explicat: non autem pleno voluntatis consensu facere, est non perfecte facere.

Tertio. *Bonum quod vult Apostolus at non perficit*, est non concupiscere, juxta Augustinum. At quomodo hoc bonum quidem facit Apostolus, at non perficit? Est ergo duplex statuenda concupiscentiae omisio; una imperfecta, quae voce faciendi, altera perfecta, quae perficiendi vocabulo appellatur: Dicit Apostolus ex Augustini sensu, volo non concupiscere, & hoc bonum facio quidem, sed non perficio. Unde patet absurditas quam dixi.

Quarto. Huius hominis voluntati plus tribuitur boni, quam potentiae & viribus seu efficaciae eiusdem; At voluntati illius perfecta volitio boni non tribuitur, neque tribui potest: Ergo eius potentiae & efficacitati

non potest tantum perfecta boni praestatio adimi: adimitur ergo illi etiam imperfecta boni praestatio, hoc est, negatur de eo non tantum quod bonum perficiat, sed etiam quod faciat. Quare non de perfectione, hoc est, perfecta boni praestatione locus est intelligendus.

Quarto *Peccatum inhabitans interpretari coactus* est pro inexistente tantum, & distinguere contra peccatum regnans & dominium exercens in hominem; quum phrasim inhabitandi, ut suo loco monstravimus, dominium notet, & plenam supremamque potestatem inhabitantis. Apparet autem peccatum dominari in isto homine: perpetratur enim peccatum in homine isto id quod ipse non vult, & captivum trahit hominem sub suam potestatem.

Quinto, Legem mentis debuit interpretari legem spiritus, contradicente contrarietate quae est inter attributum quod legi mentis, & quod legi spiritus attribuitur. Nam lex mentis dicitur v. 23. cap. 7. superari in conflictu a lege membrorum, unde homo captivatur a lege peccati; & lex spiritus dicitur cap. 8. v. 2. *Liberare hominem à lege peccati & mortis*, hoc est, fortior esse & superior in conflictu contra legem membrorum eaque victa & superata hominem ex captivitate, in quam vi legis membrorum erat pertractus liberare.

Sexto, *Captivitatem sub lege peccati* cogitur quaerere ad statum nostrum primævum in Adamo, ex quo corrupti & sub peccati & Sathanæ captivitate sumus nati; quum hic de illa non agatur, sed de alia quae ex illa producitur, lege scilicet membrorum, quam ex Adamo traximus, contra legem mentis pugnante, eamque super-

Quartum
in explicandi
no peccati
inhabitantis
cie.

Quintum
in explicandi
no legis men-
tis.

Sextum in
explicandi
captivitate
hominis sub
lege peccati.

superante, & hominem suo actu capi-
 vante sub lege peccati. Illam enim
 ex Adamo habemus originaliter,
 hanc nobis ipsi super inducimus no-
 stro actu. Et licet de illo statu sermo
 esset, tamen propterea quod regeneri-
 tationem peccatorum accepere-
 runt, & spiritu gratiæ Christi sunt
 donati, captivi sub peccato dici ne-
 quirent. Licet enim fomes extinctus
 non sit, tamen vis dominandi & si-
 bi nos subjiciendi illi est adempta vi
 regenerationis.

Septimo, Exclamationem voti-
 vam ad aliud desiderium torquere
 cogitur quam de quo hic agitur, &
 cui gratiarum actio non respondet.
 Agitur enim hic de desiderio quo
 postulat liberari à dominio peccati,
 quod vocat corpus mortis; & ille
 interpretari cogitur de desiderio quo
 cupit liberari ex hoc mortali corpo-
 re, quo factò simul à peccati concu-
 piscentia liber erit. Gratiarum actio
 perperam subjicitur desiderio voti-
 vo ante voti fruitionem. At hoc hic
 fit juxta Augustini interpretationem.

Octavo, Denique cogitur homini
 regenito duplicem servitutem assi-
 gnare, unam qua Deo, alteram qua
 peccato servit, contra expressum
 Christi dictum: *Nemo potest duobus
 Dominis simul servire.* Quod diverso
 respectu & secundum diversas sui
 partes homo Deo & peccato servire
 dicitur, non purgat ab objecta labe
 sententiam. Primo, quia Scriptura
 illam distinctionem nescit cum de
 regeniti loquitur; proferatur locus.
 Secundo, quia & si caro repugnet
 Spiritui seu menti concupiscendo,
 tamen propter solam repugnantiam
 dici nequit homo carne servire pec-
 cato seu legi peccati. Hæc enim
 Augustino sunt eadem. Mentem

etiam cogitur pro parte hominis re-
 genita, seu pro homine qua regen-
 itus est usurpare, citra Scripturam &
 phrasin Scripturæ usitatam, ut ante
 in 1. capite explicuimus.

Hæc mihi justissimæ videntur cau-
 sæ sententiam Augustini repudian-
 di, & hic ab Augustino dormiente
 ad Augustinum vigilantem appel-
 landi: quem non dubito etiam de-
 stitutum fuisse ab hac secunda sua
 sententia, si argumenta ista conside-
 rasset, præsertim ubi totius loci ex-
 plicationem ita commodam vidif-
 set, quæ in nullo à Pelagianis torque-
 ri ad ipsorum dogma probandum
 potuisset.

Nostrum vero, præterquam quod in
 nonnulla, quæ Augustini sententiæ
 inæpimus, incurrunt, nempe, quod
 carnalem esse & venundatum sub
 peccato secus coguntur interpretari
 quam sensus Apostoli ferat; quod
 inhabitans peccatum inexistens di-
 cunt, distinguentes id à dominante;
 quod legem mentis legem Spiritus
 significare dicunt; quod exclamatio-
 nem prave explicant; denique quod
 servitutem duplicem homini regeni-
 to tribuunt; etiam ipsi in nonnulla pe-
 culiaria sua interpretatione incidunt,
 nec sensui Apostolico hoc loco, neque
 reliquis Scripturis consentanea.

Primo enim, quod ex sensu Apo-
 stolico ad continuum illius hominis
 statum pertinet, coguntur interpreta-
 ri ac si aliquando id homini isti ac-
 cideret, contra expressam phrasin A-
 postoli dicentes, *bonum quod volo non
 facio; & malum quod nolo facio;* quæ
 phrasin hinc sensui, quò aliquando
 quis malum facere dicitur & bonum
 omittere, nullo modo est consenta-
 nea, ut ante monstravimus.

Secundo, Quod non facio bonum inter-

*mentis pro
 spiritum*

*Incommoda
 hac sufficere
 ad restituendam
 hanc primam
 interpretationem.*

*Secundum,
 qua est moder-
 norum, & de
 homine sub
 gratia latum
 quoque expli-
 cat, præter
 quodam eum
 priore con-
 nia, & pecu-
 laria habere
 incommoda.*

*1. Quod id
 quod ad conti-
 num huius
 hominis statu
 pertinet, ali-
 quando tantum
 illo accidere
 dicitur.*

*2. Quod non
 facio bonum*

*Septimum
 in deservitio
 Exclamatio-
 nis vestra.*

*VIII.
 In adhibenda
 homini regeni-
 tatione duplex
 servitutem.*

Interpretationem

perperam
implicat.

III Quod
regentis volen-
tes peccato
dicat.

IV. Quod
contradictoria
de hoc homine
prædicat.

V. Quod quæ
Scriptura sim-
pliciter rege-
ntis tribuit,
non restrictio-
ne de in præ-
dicat.

Veritatem, quæ
est Augustini
prior, nec non
& Arminii,
quæque de
homine sub
lege locum in-
telligit, planè
& perspicuam

interpretari coguntur, non facio bonum ea perfectione qua debeo, seu non facio tantum boni quantum volo facere, neutrum sensui Apostolico convenienter, ut etiã antea vidimus.

Tertio, Quod regeneratos dum peccati actû, in ipso actû peccandi nolentes peccare dicunt, contra omnem Scripturam, & ipsius actualis peccati naturam; quod si voluntarium non est, peccatum esse definit.

Quarto, Quod contradictoria de hoc homine dicere compelluntur. Adimunt enim peccato inexistenti dominium in istum hominem, & tamen inhabitationem illi tribuunt, & tantam vim & efficaciam, ut ipsum contra voluntatem hominis perpetret in illo malum, eumque captivum reddat legi peccati: effecta sane certissima peccati regnantis & dominium exercentis.

Quinto denique, quod multa loca Scripturæ quæ regentis tribuunt bonum velle, lege Dei delectari, & similia, coguntur interpretari per particulam restrictivam, secundum anteriorem hominem, quum illa talia simpliciter illi homini à reliqua Scriptura tribuantur, propterea quod illa talia in homine regenito prædominentur. At non opus est omnia hic repetere, quæ jam antea adversus illam sententiã dicta & probata sunt.

Illà vero sententiã quam, ego explicui plana est & perspicua, non contracta quippiam Apostolicæ phrasi affingere, aut in ulla alia Scripturæ loca impingere. Quod vel unico intuitu videre potest qui oculos suos in hæc duo conjiciet: quod ille homo de quo hic agitur sub dominio peccati constitutus esse dicitur, & sub lege, hoc est, in quo lex officio suo integro sit defuncta. Quæ enim sub dominio

peccati positus est, recte & citra ullam torsionem hæc dicuntur de eo, nempe quod carnalis sit, venundatus sub peccatum; facere quod non vult, omittere quod vult, peccatum in ipso habitare, non habitare in carne eius bonum, non adsequi ut quod bonum est faciat: Non facere bonum, facere malum; malum ipsi adiacere; Legem membrorum belligerare cum lege mentis, eamque vincere, & hominem captivum reddere sub lege peccati, quam habet in membris suis, implicatum & restrictum teneri à corpore mortis huius. I. à corpore peccati, carne legi peccati servire. Quæ vero sub lege constitutus esse dicitur, recte & citra ullam torsionem in eum hæc sequentia competunt. Non agnoscere i. approbare quod perpetrat; velle quod non facit: nolle quod facit, consentire legi Dei quod bona sit: non amplius perpetrare malum, habere in mente sua bonum inhabitans, velle bonum quod non facit, nolle malum quod facit: condelectari legi Dei secundum anteriorem hominem; legem mentis belligerare contra legem membrorum; desiderare liberationem; Mente servire legi Dei: Imo illa juncta, ut in Apostolico textu junctim posita sunt, nulli alteri homini convenire possunt, quam illi qui sub lege est & simul sub dominio peccati constitutus. Tantum autem abest, ut illi duo respectus cadere simul in unum hominem nequeant, ut ille qui sub lege est necessarium peccati dominium patiatur, lege, scilicet, existente impotentiore quam ut peccatorem à peccati tyrannide exsolvere & liberare queat. Quod Apostolus hoc toto capite ex professo tractat, & communitat in persona illius hominis, qui omnium excellentissimo modo sub lege sit positus, hoc est in quo lex non aliquod tantum suum munus expleverat, illud enim propo-

esse, non pbra.
Apostolica,
nec alius Scri-
pturæ dicitur
venientem:
hoc ipsum va-
in det. atera.
Quod hic ho-
mo simul &
sub lege, &
sub Dominio
peccati consti-
tutus dicatur

lito

fito non serviebat, sed in quo omnibus suis munis & actibus defuncta erat; hoc enim postulabat causã, quam Apostolus tractabat necessitas. Nam legis impotentia doceri non poterat exemplo eius, qui non omnia in se haberet, quæ per legem effici solent. Semper enim objicere potuissent Iudæi, nonnullos alios per legis vim & efficaciam ulterius progressos esse. Hoc si juxta alia multa diligenter consideretur, multum poterit ad persuadendum, quod iste præfens locus de homine sub lege existente sit intelligendus. Et ego omnino mihi persuado, si hæc talia in mentem venissent nostris interpretibus, omnino illa interpretaturos fuisset: Illa enim fuit illorum pietas & eruditio, ut secus mihi persuadere non possim. At sæpe evenit ut metus incidendi in errorem aut hæresin, si locus aliquis secus, quam receptum est, explicetur, impediatur, quominus locum diligentius inspicere audeant, qui isto metu sunt correpti, & considerare annon & isto modo qui hæresi dicitur favere commode & convenienti analogiæ fidei explicari possit. Existimo etiam multos interpretationem meam rejicere, qui nunquam cogitarunt, quomodo nobis homo ille, quem ego hic describo, à scriptura definiatur. Quod si diligenter essent conati cognoscere proculdubio invenissent ista omnia commodissime de homine sub lege existente explicari posse. Addo, quod reipsa expertus sum, multos esse qui non tantum non satis diligenter considerarunt, sed ne quidem studium considerandi adhibuerunt, quid hæc nomina proprie significant, & quomodo inter se accurate distinguenda

sint; Nempe, Naturalis homo, Carnalis homo, Externus homo; Velus homo, Animalis homo, Terrenus homo, Mundanus homo; item Spiritualis homo, Cælestis homo, Internus homo, Nobis homo, Illuminatus homo, Regenitus homo, &c. Et quid inter actiones & opera Spiritus lege utentis, Evangelium usupantis; præparatis sibi domicilium, inhabitantis in suo templo: illuminantis, regenerantis, obsecrantis: ad Christum adducantis, cum Christo unientis, Christi beneficia communicantis, operantis, cooperantis, excitantis, adjuvantis, assistentis, confirmantis: habitus infundentis, actus bonos producentis, accurate & prout decet distinguere studio non habuerunt. Quæ omnia talia mihi esse videntur, ut si quis solidam rerum, quæ hic Apostolo tractantur, explicationem sine his moliarur, tantundem mihi facere videatur, atque si sine lapidibus & calce eximium ædificium construere conetur.

Hæc ego piis & doctis viris, eximium Christi seruis, dilectis in Christo fratribus & symmystis in opere Domini, observantia mihi debita colendis, sincera mente & candido animo offero, legendam, cognoscendam, judicandam, probandam, improbandam, ut si quæ ab eis & obnixè in nomine communis Salvatoris nostri flagitans, ut me, si quid vel contra analogiam fidei, vel contra mentem & sensum Apostoli scripsisse competerint, fraterne moveant, doceant, instruant; inveniunt, testor coram Deo, monitis, doctrina, institutioni, non modo patulas & patientes aureis præbiturum, sed & obscundatærum Protestor etiam me impræsentiarum si qua talia mihi exciderint (nam ex parte cognoscimus omnes) illa non scripta, non dicta affirmare. Si vero viderint eadem & reliquis Scripturæ consentanea, & Apostolica menti conformia esse; tum liceat mihi ab iisdem petere &

*Clauditur traditum ad-
culatione Sym-
mystarum et a
Auctor illis
cum exami-
nandum offero
cum obsecratio
ne gravissima
ut si erraverit
fraterne mo-
neant, sin-
Scripturæ &
Apostolico
sensu consen-
sanea dixerit,
veritati com-
monstrata
loquem dicit.*

flagitare, ne veritati commonstrata locum concedant in Ecclesia Christi, qua veritas est columna & firmamentum. Spondeo non esse quod metuant, ne turbæ, lites, dissidia, aut occasiones tantorum malorum in Ecclesia Christi exoriantur ex collatione ista. Agent cum eo, qui novit ex parte distinguere inter dogmata simpliciter necessaria & fundamentalia, & ea quæ parem necessitatem non habent, & fundamento superstruuntur; qui post necessariam veritatem paci Ecclesiarum omnia tribuenda censet; qui ferre potest à se dissentientes in charitate Christi, modo ne illi dominari alienæ fidei attentent; qui neque sua neque aliena, mutæ collationis ergo ad se missa festinabundus in publicum proferre avert, sed clausa tenere novit, & in nonnum annum premere sciens, juxta proverbium antiquum, *diem unum alterius esse discipulum, posteriores meditationes esse accuratiores & sapientiores, senescere nos quotidie multa addiscentas*: agent denique cum eo qui errare potest, hæreticus esse non potest, certe non vult. Sunt enim huiusmodi amicæ, fraternæ & placidæ collationes inter eiusdem fidei & religionis professores institutæ, non utiles modo, sed & necessariæ Christi Ecclesiis, ad veritatem porro investigandam, inventam firmiter retinendam & contra adversarios fortiter defendendam. Ex hisce veritatem invenire licet, utpote non vincendi, non thesors semel conceptæ & susceptæ defendendæ studio, susceptis. Ex illis autem non tam collationibus Christianis, quam vehementibus, acris, infestis concertationibus, quas agitari videmus à

diversæ religionis & professionis aseculis & propugnatoribus, plærung; existit quod vulgato proverbio dicitur, *veritas altercando amittitur.* Quod mirum non est, cum ipsa altercandi ratio & modus declarent frequenter, totum negotium citra spiritum veritatis, charitatis, & pacis initio susceptum esse & porro promoveri, tandemque, quod necesse est, ad tristem & Ecclesiis Christi lamentabilem catastrophem perducì. Nec temere sibi quis persuadeat, doctrinam Ecclesia, dum ista in hac terra degit, & infios infirmos, & malos in medio sui habebit, tam recte habituram, ut veritatis ulteriore ex Scripturis, qui fons est sapientiæ inexhaustus, indagatione non indigeat, dogmatum ex Scriptura exstructorum examine carere possit, & opus non habeat adversus veteres novo modo interpolatas, novasque hereses quotidie insurgentes magis magisque vi & pondere solidorum argumentorum confirmari & defendi. Non est arrogantia studium illud suscipere, sed vera & solida in Deum pietatis, quæ jubet & præscribit, ut, quandoquidem Evangelii administratio nobis est concedita, dona Dei in nobis exsuscitemus, talenta divinitus concessa augere studeamus, & in pura conscientia & timore Domini sacrosancto hoc ministerio perfungamur, ad nominis ipsius sanctificationem, Ecclesiæ Christi exædificationem, & regni Sathanici & Antichristiani demolitionem & extirpationem: Quod nobis concedere dignetur Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, per & propter Filium suum unigenitum, in vi & efficacia Spiritus sui sancti. Amen.

I A C O B I
A R M I N I I

S. S. Theol. Doctoris eximij,

E P I S T O L A

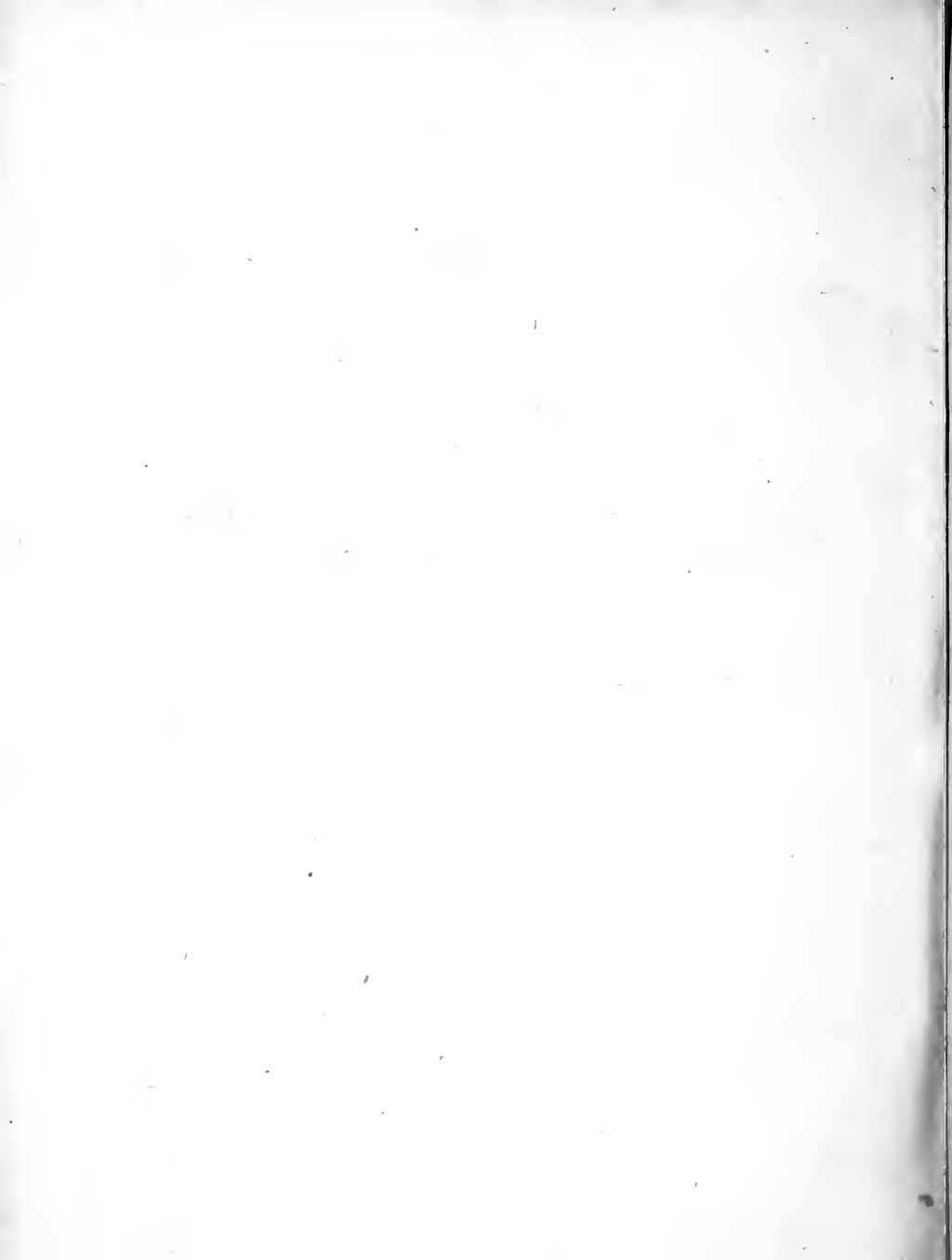
Ad Hypolytum à Collibus, illustrissimi Prin-
cipis Palatini FRIDERICI quarti ad
Ordines foederatos Belgii Lega-
tum, scripta :

Nec non

*Articuli diligenti examine perpendendi, eo quod inter
ipfos Reformatæ Religionis Professores de iis aliqua
incidit controversia.*

In quibus

Suam de præcipuis doctrinæ Christianæ capitibus
sententiam plenius declarat.

**Amplissimo, Nobilissimo viro, D. Hippolyto à col-
libus Illustrissim. Principis Palatini ad Ordines fœ-
deratos Belgii Legato, salutem & bene agere P.**

AMPLISSIME Vir, Nobilissime Domine, Quum
nuper ad Colloquium tuum admissio benevole exponere,
qua de èrepedoèis mea in nonnullis Fidei nostra
Articulis Heydelbergæ sparsa intellexeras, non hæc
solum fini, ut ipse coram veritatem rei cognosceres,
sed multo magis ut opera tua interventu sinisteris de
me concepta suspiciones aliorum animis eximerentur,
siquidem id veritas postularit: sedulo & serio hos conabar, ut ad singula,
qua T. D. proponebat, aperte respondendo sententiam meam modo super
istis capitibus patefacerem. Præterquam enim quod ex officio hominis
Christiani, maxime Theologi, id ipsum facere tenebar, exigebat hoc ju-
re meritisissima tanta æquanimittati & benevolentia erga me usurpata. Fuit
autem, quod Divina erga me benignitati acceptum fero, eousque gra-
ta G. A. mea explicatio, ut consultum arbitrata sit eadem scriptio, a me
consignari & ad se transmitti: tum ut certius ipse & firmius de re, ma-
ture pensitata, judicare posses, tum ut cum aliis communicata calum-
niam confutarent, & innocentiam meam tuerentur. Hoc ego, tue pru-
dentia consilium secutus & eadem spe fractus, jam hisce literis ago, quas
rogo ut A. T. eadem æquanimittate legere dignetur, qua coram loquen-
tem audivit: inveniet in iis, nisi me animus vehementer fallit, quod
omnem de me suspicionem sinistram non modo obliterare sed prorsus era-
dicare possit, animis illorum, qui sciunt quemque optimum sue sententia
interpretem esse, & cuique de sua mente sancte coram Deo testanti, fi-
dem maximè adhibendam esse. Capita de quibus Amp. T. querebat,
hæc fuere, quantum mihi memoria suppeditat: de Filii Dei divinitate,
de Providentia, de Prædestinatione divina, de gratia & libero arbi-
trio, denique de justificatione: præter ista quæ sententias nostras ad in-
terrogata D D Ordinum de modo habende Synodi concernebant: quæ
postrema, quia reverendum & Clarissimum Virum Ioannem W ten-
bogardum Haga comitane Ecclesie administrum aequè ac me tangunt,
illi explicanda relinquo, qui tue Amp. propior est. De Capitibus istis
doctrina omnibus fidenter dico, me nunquam quicquam velin Ecclesia
C c c c c
vel in

I. De Filii Dei divinitate.

vel in Academia docuisse, quod vel sacris literis, quae unica nobis & sentiendi & loquendi norma esse debent, vel Confessione Belgica aut Ca-
 techesi Heydelbergenfi, quae Formulae sunt consensus nostri strictiores,
 contraveniat. Cui probando proferre possum liquidissima testimonia,
 Theles de istis ipsis Articulis à me conscriptas, & publice in Academia
 disputatas. Verum quia istae Theles omnibus ad manum non sunt, ne-
 que facile transmitti possunt, de singulis speciatim agam, quantum ne-
 cesse arbitrabor. De Filii Dei divinitate docui atque etiamnum doceo,
 Patrem numquam sine suo verbo & Spiritu fuisse: Verbum vero & Spi-
 ritum non esse in Patre sub notione proprietatum, ut sapientia, bonitas,
 iustitia, potentia, consideranda, sed ut ὁμοῦ καὶ ἰσῶς vere subsistentia, qui-
 bus competat esse, vivere, intelligere, velle, posse, facere, quae iuncta
 personae sunt indicia & argumenta. Sic autem esse in Patre, ut etiam sint
 à Patre, ordine quadam originis, non per collateralitatem, ad Patrem,
 referenda: & à Patre, non per Creationem, neque per decisionem, sed
 per admirabilem & inexplicabilem emanationem internam, quam re-
 spectu filii prisca Ecclesia ex Scripturis generationem appellavit, respectu
 vero Spiritus, sic ipsa voce requirente, spirationem. De hac à Pa-
 tre sit & Filio, ut Latini dicunt, an vero à Patre per Filium, quod Graeci
 malunt, ego iudicium non interpono, quia fateor rem istam captum
 meum longe excedere. Sobrie hic loquendum & sapiendum existimo, si
 usquam. Haec quum ita habeant, nulla causa fuit, cur hic calumniam pa-
 terer. Confecta tamen fuit & sparsa primum per Germaniam à quo-
 dam, quem nec decuit, quia discipulus fuerat, & abstinere oportuit,
 propria experientia edoculum, quum aut infelicitis memoria aut lubrica fi-
 dei esset, cum antea de simili calumnia convictus culpam apud me con-
 fessus & deprecatus esset. Occasionem autem calumniae arripuit, ut mihi
 ex scripto quodam huc ex Germania misso, quod idem Theologis Hey-
 delbergenfibus tradiderat, innotuit; ex iis quae ego de oeconomia salu-
 tis nostrae à Patre per Filium & Spiritum Sanctum administrata publice
 docueram: in qua explicanda dixeram diligentem habendam esse ratio-
 nem ordinis istius, quem scriptura ubique religiosissime observat, & quae
 Patri, quae Filio, quae Spiritui Sancto propria in isto negotio tribuuntur,
 ab iisdem scripturis, distincte consideranda esse. Inde alia ab aliis
 arrepta est occasio ex eo quod dixeram, Filium Dei non recte ὡς Θεὸν
 dicere ratione qua vocabulum illud significat à se Deum esse: promovit
 hanc calumniandi audaciam, quod nonnulla loca V. & N. Testamenti
 ad Trinitatem consubstantiali vel cōsistentiāle stābiliendam adferri
 solita,

soluta, aliter explicari. Sed ex illis omnibus nulla. Verisimilitudine quipiam deduci posse, quod sana & orthodoxa fidei sit adversum. facili momento ex ipsis V. & N. Testamenti libris, ex tota antiquitate, & sententia prisce tum Latinatum Græcæ Ecclesiæ, quæ & nostris Doctõibus condocere facere possim. Hanc postremam occasionem frustra arripit docuit D. Pareus in defensione Calvinii contra Calvinum Judæi, antem Hunni: ille me ab huius opera necessitate liberavit. In prima confutanda, ut laborem sumam operæ pretium non est: qui norunt Patrem in Filio Mundum sibi reconciliasse, & reconciliationis verbum per spiritum administrari, illi sciunt in dispensatione salutis, Ordinem esse considerandum inter Personas Trinitatis, & attributa non esse confundenda, nisi in heresim Patripassionistarum incidere velint. De secunda occasione, quæ Vocem αὐτοῦ θεοῦ concernit, laboriosior paulo est suscipiendæ responsio, propterea quod non pauci sunt, qui secus arbitrantur: quos tamen de Trinitate non male sentire iudicat Ecclesiæ nostræ. Illi sic statuant, propterea quod una sit essentia Patris & Filij, eaque à nullo originem habeat, Filium illius respectu recte αὐτοῦ θεοῦ, id est, à se Deum appellari. At respondeo, essentiam Filij à nullo esse, vel à se, non idem esse, quod Filium à se vel à nullo esse. Filius enim non est essentia proprie & formaliter loquendo, sed habens essentiam certò τὸ ἀπὸ θεοῦ modo. Regunt, Filium dupliciter considerari, quæ Filius, & quæ Deus: quæ Filius est, esse à Patre & à Patre essentiam habere, quæ vero Deus est, habere essentiam à se vel à nullo (quod rectius dicitur. A se enim habere implicat Contradictionem.) Respondeo me istam distinctionem quidem admittere, sed ulterius illam extendi quam fas sit. Nam quæ Deus est, habet essentiam divinam, quæ Filius est, habet illam à Patre, hoc est, Voce Dei significatur generatim, id quod essentiam Divinam habet citra certum subsistendum modum: at voce Filij significatur certus modus habendi, nempe per communicationem à Patre, id est, per generationem. Considerentur hæc bis terna inter se αὐτῶν ἑαυτοῖς opposita, Deitatem habere, Deitatem habere à Patre, Deitatem habere à nullo. & Deum esse, Filium esse, Patrem esse, & constabit hæc inter se mutuo sic sibi respondere. Deitatem habere & Deum esse. Deitatem habere à Patre, & Filium esse. Deitatem habere à nullo, & Patrem esse, consentanea esse, quamquam voce Patris ut affirmativo, non id significetur, quod essentiam habet à nullo: id enim voce Ingenti Patri tributa significatur, quamquam nec strictè, sed tantum non habere essentiam per modum generationis. At Patris vox id ipsum concludit vi sua, quum

necesse sit, ubi ordo est, ab aliquo primo initium fieri, secus erit confusio in infinitum procedens: qui autem primus est in ordine secundum originem; ille a nullo habet originem qui secundus est, ille originem habet à primo, qui tertius, ille habet originem à primo & secundo, vel à primo per secundum, secus collateralitas esset, quæ tot faceret Deos, quot ponerentur collaterales persone; quum unitas Deitatis in Trinitate per solam rationem originis & ordinis secundum originem defendatur adversus Antitrinitarios. Sed ut constet, quid antiquitas de hac re senserit, nonnulla loca ex Patribus tum Græcis tum Latinis huic rei accommodata adducam. Basiliius Ma-

Everfonio
lib. 1.

gnus. Nos juxta habitum causarum ad ea quæ ex ipsis sunt Filio Patrem præpositum esse dicimus. *Ibidem.* Quoniam à Patre principium est Filio, juxta hoc major est Pater, velut causa & principium. Quapropter & Dominus dixit: Pater major me est, eo quod Pater est videlicet. Patris autem vox quid aliud significat, quam causam & principium eius qui ex ipso genitus est. *Idem.* Pater est radix & fons Filii & Spiritus Sancti. *Ibidem.* Quum dixerò unam essentiam, non duos ex uno divisos intelligo, sed ex principio Patris Filium subsistentem, non Patrem & Filium ex una Essentia superiore. Non enim Fratres dicimus, sed Patrem & Filium confitemur. Essentia autem identitas est, quoniam ex Patre Filius est, non præcepto factus, sed ex natura genitus, non divisus à Patre, sed manente perfecto, perfecte relucens. Ne autem ex his quæ dicimus criminari possitis; Duos deos prædicat, multitudinem Deorum annuntiat. Non duo sunt Dii, neque enim duo Patres.

De Spiritu
Sancto cap.
18.

Qui duo principia introducit, duos Deos prædicat. *Idem.* Via cognitionis Dei est, ab uno spiritu per unum Filium ad unum Patrem. Et vice versa, naturalis bonitas, & naturalis sanctificatio, & regia dignitas, ex Patre per Filium unigenitum ad Spiritum transit. Sic & Personas confitemur, & pium Monarchiæ dogma non labefactatur *Nazianzenus.* Ipsum esse commune & æquale est Filio cum Patre, licet alioqui hoc à Patre Filium habeat. *Ibidem.* Idem ut seipso majus sit sibi quæ ipsi æquale, qui fieri possit? Nonne ergo perspicuum est, Majoris vocem (scilicet quæ Patri tribuitur respectu Filii) ad causam, Æqualis autem (quæ Filio tribuitur ad Patrem) ad naturam referendam esse. & paulo post. Quod ratione humanitatis Pater Filio major intelligendus sit vere quidem dici potest, sed non perinde honorificè: Quid enim mirum Deum Homine majorem esse. *Ambrosius.* Quamvis Christus nos redemerit,

In 5. Cap.
2. Corint.

merit, Omnia tamen ex Deo, quia ab ipso est omnis paternitas : ideoque necesse est præferri personam Patris. *Videatur idem in 15. cap. 1. ad Corinthios. Augustinus.* Si gignens ad id quod gignitur principium est, Pater ad Filium principium est, quia gignit eum. *Idem.* Non dixit, *Quem* mittet Pater à me, quemadmodum dixit, *Quem* ego mittam à Patre. Videlicet ostendens quod totius Deitatis principium est Pater. *Idem.* Illud ideo dictum est de Patre, Ipse facit opera, quod ab illo sit etiam origo operum, à quo est existentia cooperantium Personarum, quia & Filius de illo natus est, & Spiritus Sanctus principaliter de illo procedit, de quo natus est Filius, & cum quo illi communis est idem Spiritus.

Idem. Deus quidem Pater non de alio Deo Deus est ; Deus autem Filius de Patre Deo Deus est. Sed tantus iste de illo, quantus ille de nullo. *Hilarius.* Deo, ex quo omnia sunt Deus nullus est, qui sine initio æternus est. Filio autem Deus Pater est, ex eo enim Deus natus est. *Alibi.* Veræ Fidei professio est, ita Deum ex Deo natum, ut lumen ex lumine, quod sine detrimento suo naturam suam præstat ex se, ut det quod habet, & quod dederit habeat, 87.

Ecce. Ex hisce locis apparet secundum sententiam præcæ Ecclesie, Filium etiam, qua Deus est, ex Patre esse, utpote qui Deitatem suam, secundum quam Deus dicitur, à Patre nascendo accepit : quamquam nomen Dei modum istum *Ecce deus* non indicet. Deinde Patrem propterea quod principium sit Filii & Spiritus Sancti, totius Deitatis principium dici, non quidem quod Deus principium habeat, sed quod illa à Patre Filio & Spiritui sit communicata. Tantum abest ut recte dicatur, Filium Dei, qua Deus est à nullo esse, & ratione essentia sua à se vel à nullo esse : Ratione enim essentia à Patre est, qui à Patre essentiam nascendo accepit. Existimo igitur eos, qui cum orthodoxa antiquitate sentire & loqui volunt, ab istis loquendi modis abstinendum esse : quia & Trishearum & Sabellianorum contrariis hæresibus videntur patrocinari. *Videatur Theodorus Beza Præfatione ad Dialogos Athanasii de Trinitate, Calvinum excusans, quod duarum vocularum, Filium est per se, & Filius est à se, discrimen, non ita solícite observaverit. Siquis hic præterea quidpiam a me desideret, non detracto præcidam sive scripto sive sermone collationem. Pergo ad alia in quibus brevior ero.*

De providentia Dei sentio : illam omnibus rebus adesse & præesse, eiusque gubernationi, conservationi, directioni, omnia secundum essentias, quantitates, qualitates, relationes, actiones, passiones, loca, tempora, situs, 2. De providentia Dei.

Lib. 5. de Trinitat. cap. 14.

Lib. 4. de Trinitat. cap. 10.

Tom. 10. fol. 11.

Col. 1.

Contra Maximinum lib. 3. cap. 23.

Col. 2.

Lib. 4. f. 60

Lib. 6. fol.

87.

habitus, subesse. Non excipio singularia, non sublunaria, non vilia, non contingentia, non liberar voluntates hominum vel Angelorum, bonorum vel malorum. Et quod amplius est, ne ipsa quidem peccata, providentia divina gubernationi adimo, sive eorum initium, sive progressum sive finem consideremus, circa initium peccati hosce actus providentia Dei tribuo. primo, permissionem, eamque non otiosam, sed quae quatuor positivos actus junctos habet. 1. conservationem creatura secundum essentiam, vitam, potentiam. 2. curam ne major potentia vel aequalis opponatur. 3. objecti, in quod peccatum admittetur, oblationem. 4. destinatum concursus sui, quae propter secundae causae à prima dependentiam necessarius est, concessionem. Secundo argumentorum & occasionum ad peccatum patrandum sollicitantium administrationem. Tertio, loci, temporis, modi & similium circumstantiarum determinationem. Quarto concursum ipsum Dei immediatum ad actum peccati. Circa Peccati progressum tribuo Divinae gubernationi etiam quatuor actus. Primus est, directio peccati jam incepti in certum objectum, quod creatura peccans vel non petiit vel non praecise petiit. Secundus est directio peccati in finem, quem ipse Deus vult, sive creatura illum intendat sive non intendat, imo vero alium & prorsus contrarium intendat. Tertius est temporis praescriptio & determinatio quamdiu velit seu permitat durare peccatum. Quartus est magnitudinis definitio, qua modus ponitur peccato ne excrescat & vires majores sumat. Hosque omnes actus tum circa principium tum circa progressum peccati considero, ratione ipsius actus & aequivocis distincte, quod necessarium & utile esse judico. Denique circa finem & complementum peccati tribuo providentiae divinae, vel punitionem ex severitate, vel remissionem ex gratia, quae circa peccatum versantur, quae peccatum est & legis transgressio. Duo autem sollicite caveo offendicula, ne Deus peccati author statuatur, & ne voluntati humanae sua libertas auferatur, quae duo si quis vitare noverit, nullam ille excogitabit actionem, quam non libentissimus patiar providentiae Dei adscribi, modo juste habeatur excellentia divinae ratio. Hanc autem meam sententiam repetitis de eadem materia thesibus publice disputatis explicavi planissime, unde & merito mirari me dico, unde mihi calumnia ista, quod de providentia Dei prave sentio, adparsa sit. Si suspicari liceat, puto ex eo natam, quod negavi, Adamum respectu decreti divini necessario peccasse: quod ipsum adhuc constanter nego, & puto tolerandum non esse nisi vox necessario, quod a nonnullis fit, pro infallibiliter accipiatur. Quamquam enim ista permutatio

Adamus
 an neces-
 sario pec-
 carit.

vocabu-

vocabulorum erymo non conveniat, necessitas enim est affectus entis, infallibilitas vero mentis: tamen facile fero illam, modo incommoda illa, 3. De
Prædeterminatione.
 que ante dixi, fideliter caveantur. Prædestinationis articulum quod attinet, de eo sic sentio, illam esse decretum Dei æternum & gratiosum in Christo, quo statuit fideles justificare, adoptare & vita æterna donare: infideles vero & impenitentes condemnare: quemadmodum thesibus publicè de eadem re disputatis explicui, in quibus nemo quidpiam reprehendit; tanquam falsum: tantum id a nonnullis judicatum fuit, non omnia continere que ad decretum illud pertinent, imo vero prædestinationem, de qua hodiè maximè controvertitur, thesibus istis non tractari. quod equidem fateor. visum enim mihi fuit de prædestinationis decreto agere, quod est fundamentum Christianismi, salutis nostra & certitudinis de salute, de quo Apostolus agit cap. 8. & 9. ad Romanos & 1. ad Ephesios. At tale decretum non est illud, quo Deus statuit singulares aliquas personas salvare, & quo id faciat, fide donare: alios vero condemnare & fide non donare: quam dicunt multi esse illam prædestinationem, de qua dictis scriptura locis agitur quod ego nego. concedo esse aliquod decretum Dei æternum, secundum quod media ad fidem & salutem necessaria administrat, idque prout novit justitiam, hoc est misericordiam & severitatem suam decere; sed de eo nihil amplius scire necessarium arbitror, quam fidem esse purum putum donum gratiæ & misericordiæ Dei; incredulitatem vero partim culpæ & malitiæ hominum, partim justæ Dei vindictæ peccatores deserentes, excecantes, obdurantes esse tribuendam. Ceterum de prædestinatione illa, qua Deus singulares personas aliquas salvare & fide donare, alias vero damnare & fide non donare decrevit, tam varie sentiuntur etiam à nostræ Professionis doctoribus, ut ipsa diversitas sententiarum facile declaret quam difficulter de ipsa quæpiam statui possit. Alii objectum Prædestinationis generatim considerata, id est Electionis & Reprobationis statuunt hominem peccatorem lapsum in Adamo. alii statuunt hominem considerata ut conditum, & in puris naturalibus constitutum. Alii ut condendum, vel ut nonnulli, ut salvabilem, damnabilem, creabilem, labilem. Alii statuunt objectum Electionis & Reprobationis, quam non Electionem & Præteritionem appellant, hominem communiter & absolute, Reprobationis vero quam prædamnationem & affirmativam reprobationem appellant, hominem peccatorem, & reum in Adamo. Denique alii putant objectum communiter prorsus considerandum esse, hominem condendum, conditum, lapsum. Novi, quum ista diversitas objicitur;

objicitur, responderi in summa rei esse consensionem, quamquam discrimen aliquod sit in circumstantiis. Sed ego demonstrare possem, sententias istas in multis ad rem ipsam, & substantiam Prædestinationis istius facientibus dissidere, consensionem vero non esse nisi in animis sic sententiarum paratis ferre eoque dissentientes: qui consensionis modus in Ecclesia Christi maxime est necessarius: utpote citra quem pax omnino servari nequeat. utinam ego etiam tam benevolos illorum animos erga me & meam sententiam experiri possim: qui nihil defuio, in ea quam tractavi Prædestinatione, quod non omnibus equè probatum sit; tantum in eo differo, quod nullam illarum sententiarum secunda conscientia asseveranter profiteri audeo. Cuius etiam meæ conscientia rationem reddere paratus sum, ubi id necessitas postulabit, & commode fieri poterit.

4. De gratia & libero arbitrio.

De gratia & libero arbitrio sic doceo secundum scripturas & consensum orthodoxum. Hoc sine illa nullum verum & spirituale bonum incipere aut perficere posse. Gratiam, & quidem que Christi est & ad Regenerationem pertinet (ne cum Pelagio ludere dicar in voce gratia) dico necessariam esse simpliciter & absolute, ad mentis illuminationem, affectuum ordinationem, & voluntatis ad bonum inclinationem illa est, que operatur in mentem, in affectum, in voluntatem: que menti infundit bonas cogitationes, affectum inspirat bona desideria, voluntatem flebit, ad exequendum bonas cogitationes & desideria bona. Hac prævenit, comitatur, subsequitur. Hac excitat, adjuvat, operatur ut velimus, & cooperatur ne frustra velimus. Hac tentationes avertit, in tentationibus adsistit & opitulatur, contra carnem, mundum, & Satanam sustinet, in læta victoria potiri concedit: victos & lapsos resuscitat, stabilis & novis viribus instruit, cautioreque reddit. Hac salutem inchoat, hæc promovet, hæc perficit & consummat. Fateor mentem Hominis animalis & carnalis esse obscuratam, affectus pravos & inordinatos, voluntatem immorigeram, hominemque in peccatis esse mortuam: Et addo illum doctorem mihi maxime probari, qui gratia quam plurimum tribuit: modo sic causam gratia agat, ne justitie Dei noxam inferat, & ne liberum arbitrium ad malum tollat. Quid amplius à me desiderari possit non video. Monstratur, & assentiar, vel assentiri non debere demonstrabo. Neque hic igitur videre possum, quo jure mihi calumnia impacta sit, quum Thesibus de libero arbitrio disputatis hæc meam sententiam satis dilucide explicaverim. Postremum caput est de justificatione, de qua hæc mea est sententia: fidem eamque solam, quamquam sola

5. De justificatione.

sola sine operibus non est, ad justitiam imputari. hac sola nos coram Deo justificari, absoluti a peccatis, & justos censer, pronnnciari, declarari à Deo, de gratia tribunali sententiam ferente. Questionem de justitia activa & passiva, sive mortis & vite Christi non ingredior, ambulo in latitudine; Christum dico mihi factum esse à Deo justitiam. factum pro me peccatum, ut ego per fidem sim justitia Dei in illo. Nec tamen detrecto super ea ipsa quaestione cum fratribus conferre, modo fiat citra acerbitatem, citra opinionem necessitatis, ex qua vix fieri potest, quin animorum existat distractio, & exacerbatio, potissimum si inter servitidos & zeli vehementiores incidat disputatio. Hoc autem culpam nonnulli, quod ipsum fidei actum, id est tò credere dico imputari in justitiam, idque proprio sensu, non metonymice: fateor sanè praeunte mihi Apostolo cap. 4. Epistola ad Rom. & saepius istam phrasin usurpante. At quod inde concludunt, nempe sic Christum, eiusque justitiam à justificatione nostra excludi, eamque dignitati Fidei nostra tribui, minime concedo deduci ex mea sententia posse. Vox enim imputandi significat fidem non esse ipsam justitiam, sed gratiose pro justitia haberi; quo ipso dignitas omnis à fide auferitur, nisi qua est per gratiosam dignationem Dei. Gratiiosa autem illa dignatio & estimatio non est extra Christum, sed respectu Christi, in Christo, & propter Christum: quem constitutus Deus placamentum per fidem in sanguine ipsius. Dico igitur fidem imputari nobis in justitiam, propter Christum & justitiam eius: in qua enunciatione fides est objectum imputationis, Christus vero & obedientia eius causa justificationis impetratoria seu meritoria; qui Christus cum obedientia sua objectum est fidei nostrae, at non objectum justificationis seu imputationis divinae, quasi Deum Christum eiusque justitiam nobis imputet in justitiam, quod fieri nequit, quum obedientia Christi sit ipsissima justitia secundum se verissimum rigorem legis sumpta. Non nego autem Christi obedientiam nobis imputari id est pro nobis & nostro bono praestitam censer, quia hoc ipsum, quod Deus nostro bono & pro nobis justitiam Christi praestitam esse censer causa est, cur Deus fidem nostram, qua Christum, eiusque justitiam habet pro objecto & fundamento, nobis in justitiam imputet, nosque fide ex fide, per fidelem justificet. Si quis mihi in hac sententia mea errorem monstraverit, lubens agnoscam, errare enim possum, haereticus esse nolo. Et haec quidem sunt capita, quorum à T. Ampl. mentionem factam esse memini, cum meis ad illam explicationibus ex animi sinceritate prolatis, qualis etiam illis haberi velim ab omnibus, qui illas vide-

bunt. Utinam à fratribus meis, eiusdem religionis professione mecum in Domino sociatis hoc impetrare possim, ut saltem aliqua conscientia Dei me tangi credant, quod sane charitas Christi facile ab iis obtinere debet, siquidem eius ingenium & indolem meditari velint. Quae mihi utilitas potest existere ex dissensione mera animi libidine suscepta, ex Schismate in Ecclesia Christi, cuius me membrum ex gratia Dei & Christi profiteor, suscitato. Si per ambitionem aut avaritiam me coactari existiment, sincere dico in Domino, non noverunt me. Ab hac ita me immunem profiteri possum, ut me nunquam eius illecebris titillari contigerit, quamquam aliquo pretextu illam excusare aut palliare possem. Illam non habeo, nisi honestam, horsum me impellentem, ut veritatem divinam omni molimine inquiram ex Scripturis Sanctis, inventam placide & citra contentionem proferam, absque eo ne ulli praescribam, aut consensum extorquere laborem, multo minus ut alienae fidei dominari velim, & eo fini ut etiam ipse aliquas Christi animas lucrifaciam, & bonus ipse odor sim, & probum nomen in Ecclesia Sanctorum. Quod ipsum me ipsius gratia post longi temporis patientiam impetraturum spero: quamquam iam opprobrium sim fratribus meis, περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν ἰσῶν, qui unum Deum Patrem, & unum Dominum Christum, in uno Spiritu, eadem fide mecum colunt & invocant, spemque unam mecum habent hereditatis caelestis, per gratiam Domini nostri Iesu Christi obtinenda. Dabit mihi Dominus spero (& utinam mihi sanctus & felix ille dies illucescat) ut in nomine Domini placide inter nos conveniamus, & collationem Christianam de rebus ad religionem pertinentibus instituamus: in qua spondeo per gratiam Dei me illam animi moderationem & amorem erga veritatem & pacem demonstraturum, qui à Christi servo merito postulari & expectari debeat. Quiescant interea Fratres mei, & me quietum sinant, ut ego quiesco, & nullum illis negotium aut molestiam facessis: si secus de me existiment, instituant actionem; non desugiam auctoritatem iudicis competentis, non deseram vadimonium. Si animos eorum qui me audiunt, eminus per caliditatem preoccupari putant, sicque rem per astutiam administrari, ut neque consultum putent coram iudicio me convenire, neque satis tutum arbitrentur studiosum juventutem mihi committi, ideoque nigram, quam meritis sim, notam nomini meo adspargendam, ut illi absterreantur, quod ni fiat colloqui dilationem certum periculum adlaturam, ecce offero me ut una cum ipsis compellem, sollicitem, supplicem eos, quos penes potestas est conventus huiusmodi indicendi, vel concedendi, ne diu-

diu nos in isto angore & inquietudine animi versari patiantur, sed pra-
 properum remedium vel ipsi adferant vel adferri patiantur suo tamen
 scitu & ductu. Nulli ego conventui me sistere detrectabo, siue omnium
 nostri Belgii foederati ministrorum, siue nonnullorum & singulis pro-
 uinciis conuocandorum, siue etiam omnium Hollandiae & West-Frisiae
 (ad quam provinciam Academia nostra Leydensis pertinet) siue non-
 nullorum ex iis conscribendorum, modo tota res sub conscientia legitimi
 nostri Magistratus peragatur, imo vero neque praesentiam virorum
 doctorem ex aliis locis advocandorum defugio, aut reformido, modo
 aequis conditionibus, & iisdem quibus ego subesse debebo legibus, colla-
 tioni interfuturi sint. Verbo dicam. Agatur conventus, multorum,
 paucorum, modo aliqua spes affulgeat successus, spes inquam, quam ego
 refutare firmis argumentis non potero, ecce me paratum & promptum,
 hoc ipso die, hac ipsa hora: tedit enim & piget quotidie calumniarum
 adspargi nouis quisquiliis, & necessitate omerari abstergendi. Hac sane
 parte haereticorum sum dissimilis; qui aut conventus Ecclesiasticos refu-
 gerunt, aut hoc effecerunt, ut asseclarum numero fidere, & certam vi-
 ctoriam exspectare possent. Sed finio Satis enim diu Vir Amplissime
 & Nobilissime Domine tuas aures detinui, & tempora tua grauioribus
 negotiis impendenda, moratus sum. Ignoscat T. A. scriptiois liberta-
 ti, quam nonnulla mihi necessitas expressit, & mihi, quantum veritas
 diuina & Christiana Ecclesia pax & concordia permittent, patrocinium
 suum prestare non dedignetur. Deum Opt. Max. oro & veneror, ut
 T. A. diu incolumem seruet, Spiritu prudentia magis magisque instruat,
 quo legationem iniunctam & illustrissimi Electoris Palatini vota obi-
 re, eaque feliciter obita ad suos remeare concedat pius, benignus. Lugdu-
 ni Batavorum 5. Aprilis Anno 1600.

T. Ampl. studiosissimus IACOBVS ARMINIVS
 Theologiae in Academia Leydeni Professor.

Superscriptio.

Amplissimo & Nobilissimo Viro D. Hippolyto à Collibus
 Illustrissimi Principis Palatini ad Ordines
 foederatae Belgicae Legato.

s'Graven-Hage.

Articuli nonnulli diligenti examine perpendendi, eo quod inter ipsos Reformatae Religionis Professores de iis aliqua incidit controversia: illi autem partim asseverantur vel negati, vel affirmati sunt, partim dubitanter vel affirmati vel negati, quod & certis indiciis significatum singulis articulis additis.

DE SCRIPTURA, ET TRADITIONIBVS HVMANIS.

I.

Ornam veritatis Theologicae non esse duplicem, aliam primariam, aliam secundariam, sed unam & simplicem S. Scripturam.

II. Scripturam esse normam omnis veritatis Divinae, ex se, in se, per se, & perperam dici, normam esse quidem, sed intellectam secundum sensum confessionum Belgicarum Ecclesiarum, vel *Heydelbergensis* Catechismi explicatam.

III. Nullum scriptum ab hominibus, vel uno, vel paucis, vel multis conscriptum (praeter istam scripturam) esse *authenticum* vel *apostolicum*, ideoque nec examini, per scripturas faciendo, exemptum.

IV. Perperam dici, quod Confessio, vel Catechismus in dubium vocentur, quum examini subjiciuntur: eum nnaquam extra dubitationis

aleam positae fuerint, vel poni possint.

V. Tyrannicum & Pontificium esse, conscientias hominum scriptis humanis alligare, & impedire quominus legitimo examini submittantur, quocumque praetextu id ipsa fiat.

DE DEO SECVNDVM Naturam considerato.

I.

Deum esse bonum naturali & interna necessitate, non libere: quae vox infulse explicatur per incoactè & non serviliter.

II. Deum futura praescire ex infinitate essentiae. & supereminente perfectione intellectus, & praescientiae suae, non qua voluit aut decrevit ut illa necessario fiant, quanquam

non

non præsciret nisi futura essent, & futura non essent nisi Deus decrevisset illa vel efficere vel permittere.

III. Deum amare justitiam, & creaturas, magis tamen justitiam quam creaturas: unde duo sequuntur.

IV. Primum, Deum creaturam non odisse, nisi propter peccatum.

V. Secundum, Deum nullam creaturam præcise ad vitam æternam amare, nisi consideratam ut justam, sive justitia Legalis, sive Evangelica.

VI. Voluntas Dei & recte, & utiliter in Antecedentem, & consequentem distinguitur.

VII. Distinctio voluntatis Dei in beneplaciti & signi rigidum examen ferre non potest.

VIII. Justitia punitiva, & misericordia neque sunt, neque possunt esse causæ ἀπορρημένων moventes, aut finales primi decreti, aut primi operis illius.

IX. Deus in seipso, & perfectionis suæ notitia beatus est. Nullius ergo rei indigus est, neque eger ullius suæ proprietatis per opera externa demonstratione: quod ipsum tamen si faciat, constat ex eo puræ & liberæ voluntatis esse, quanquam ordinem quandam secundum varios bonitatis egressus, sapientiæque & justitiæ præscriptum observari, in declaratione ista oporteat.

DE DEO SECUNDVM relationem inter personas considerato.

I.

Filium Dei neque à Patribus Deum à se dictum esse, & periculose

id dici. Proprie enim significat Filium essentiam Divinam non habere ab alio, per catachresin vero essentiam quam habet Filius, non esse ab alio, quia mutatur ratio subiecti, Filius enim & essentia Divina ratione differunt.

II. Essentia divina Filio est à Patre communicata, idque proprie & verè. * Quare perperam dicitur essentiam divinam proprie quidem dici communem esse Filio & Patri, atimproprie dici esse communicatam: non est enim communis nisi qua est communicata.

III. Filium Dei recte dici αὐτοθεόν, quæ illa vox accipitur pro eo, quod est ipse Deus, vere Deus: at vero male isto nomine appellari, quatenus significat essentiam non habere tamen communem cum Patre.

IV. Ambiguè dicitur, Filium quoad essentiam esse a seipso, & propterea periculose. Neque tollitur ambiguitas, si dicatur, Filium quo ad essentiam absolutam, sive absolute consideratam esse a seipso. Accedit quod ista loquendi genera & nova sunt & ἀδιόρητα habent.

V. Personæ Divinæ non sunt ἁπόροι παράγωγοι seu modi essendi vel existendi, in modi essentia Divinæ. Sunt enim res cum modo essendi, vel existendi.

VI. Personæ Divinæ distinguuntur distinctione reali, non rei gradu ac modo.

VII. Persona est ipsum individuum subsistens, non proprietaria characteristica, neque principium individuans, quanquam illud individuum non sit, neque sit persona sine proprietate characteristica, seu principio individuante.

VII. Annon sit utile Trinitatem considerari, tum ut in ipsa natura secundum coessentialem relationem personarum Divinarum existit: tum ut in œconomia salutis a Deo Patre in Christo per Spiritum Sanctum peragenda est patefacta. Et annon illa consideratio ad religionem univēse, eamque quæ Adamo secundum Legem præscripta est pertineat. Hæc vero ad Evangelium Iesu Christi proprie, non tamen exclusâ illa, quam dixi univēse ad omnem religionem pertinere. Ergo etiam ad Christianam.

DE DECRETIS

DE I.

I.

Decreta Dei sunt actiones Dei ad extra, quanquam internæ. & propterea a libera Dei voluntate factæ, citra ullam necessitatem absolutam. Videtur tamen Decretum unum alterius requirere positionem, propter æquitatis quandam concordantiam, ut Decretum de condenda creatura rationali: decretum de eadem salvanda, vel damnanda sub conditione obedientiæ vel inobedienciæ. Potest etiam actus creaturæ a Deo ab æterno consideratus aliquando occasio, aliquando etiam causa esse *æternæ* decreti alicuius faciendi, eousque ut sine illo actu neque decretum fieret, neque fieri potuisset.

II. An actus creaturæ Deo necessitatem possit imponere decreti alicuius faciendi, & quidem talis decreti & non alterius: idque non modo secundum actum aliquem

peragendum circa creaturam & actum illius, sed etiam secundum certum modum quo ille actus perficiendus est.

III. Una eademque est numero volitio, qua Deus aliquid decernit & statuit facere vel permittere, & qua id ipsum quod decrevit, facit vel permittit.

IV. De uno eodemque & uniformiter considerato objecto non possunt esse duo Dei decreta, seu duæ volitiones, vel res ipsa, vel secundum speciem ullam contrariæ: ut velle hominem sub conditione salvare, & tamen præcise & absolute condemnare.

V. Decretum nullam rei vel eventui alicui per se necessitatem ponere. Si autem aliqua est ex decreto Dei necessitas, illa existit per interventum potentiæ Divinæ, & quidem quando Dei visum est potentia irresistibili unum ad efficiendum quod decrevit.

VI. Non recte ergo, Voluntas Dei est rerum necessitas.

VII. Neque bene dictum, Omnia evenire necessario respectu Decreti Divini.

VIII. Tot distincta Dei Decreta a nobis concipiuntur, & necessario sunt concipienda, quot sunt objecta, circa quæ Deus decernendo versatur: aut quot axiomata, quibus decreta enunciantur.

IX. Quamvis decreta Dei omnia ab æterno facta sunt, ordotamen quidam prioris & posterioris, secundum istorum naturam & mutuum inter ipsa respectum est ponendus.

DE

DE PRÆDESTINATIONE
ad salutem, & damnatio-
ne, in summo gra-
du conde-
rata.

I.

Decretum Dei ordine primum non est Prædestinationis, quo præordinavit ad fines supernaturales, quo statim salvare & condemnare, misericordiam & justitiam punitivam declarare, gloriam salutiferæ gratiæ sapientiæque & potestatis liberrimæ isti gratiæ correspondentis illustrare.

II. Objectum Prædestinationis ad fines supernaturales, ad salutem & mortem, ad misericordiam & justitiæ punitivæ, vel gratiæ salutiferæ, sapientiæ, potestatisque Dei liberrimæ demonstrationem, non sunt creaturæ rationales indefinitæ præcitiæ, salvabiles, damnabiles, creabiles, labiles, reparabiles.

III. Neque subjectum, singulares quædam ex illis taliter consideratis.

IV. Discrimen vasorum ad decus & dedecus, id est misericordiam & iram, non pertinet ad ornamentum seu perfectionem universi, vel domus Dei.

V. Peccati in mundum ingressus, non pertinet ad pulchritudinem universi.

VI. Creatio in recto justitiæ originalis statu, non est medium ad exequendum decretum Prædestinationis, sive electionis, sive reprobationis.

VII. Horrendum est dicere,

Reprobationis viam esse Creationem in recto justitiæ originalis statu: & eo ipso ponuntur duæ Dei contrariæ circa unam eandemque rem volitiones.

VIII. Horrendum est, Deum non tantum ad damnationem, sed etiam damnationis causas prædestinasse quoscumque libuit.

IX. Horrendum est, Homines nudo Dei arbitrio citra proprium meritum in æternam mortem prædestinari.

X. Item, Hominum alios ad æternam vitam, alios ad æternam mortem creatos esse.

XI. Non bene dictum, præparationem ad interitum, non alio transferendam, quam ad arcanum consilium Dei.

XII. Permissio lapsus in peccatum non est medium exequendi decretum Prædestinationis, sive electionis, sive reprobationis.

XIII. Insuper dictum, Permissum reprobatorum meritum est medium subordinatum, ipsos ad exitium destinatum deducendi.

XIV. Fallum est, causam & materiam Prædestinationis efficientem & sufficientem sic in Reprobationis inventi.

XV. Electi non dicuntur vasa misericordiam ratione mediorum ad finem, sed quia misericordia est causa *causæ efficiens*, qua ipsum Prædestinationis ad salutem decretum est factum.

XVI. Injuria non exigua Christo inferitur qua Mediatori, quem dicitur causa salutis destinatæ subordinata.

XVII. Angelorum & Hominum Prædestinatio tantum differunt inter se, ut nulla Dei proprietas utrique

*Gen. in
Trib. de
Præde.*

*Beza vel 1.
fil. 417.*

*Calv. Inst. lib.
1 cap. 2. 3.*

utrique præfici possit, quæ non *speculatus* accipiatur.

DE CREATIONE, ET Maxime Hominis.

I.

Creatio rerum ex nihilo est actus primus externus, omnium actuum externorum Dei, neque potest ullus actus illo prior esse, vel ut prior concipi, estque Decretum de creando, omnium decretorum Dei primum, quia proprietates secundum quas, ille omnia agit & operatur in primo suæ naturæ momento, & primo egressu circa nihilum versantur, quum ad extra feruntur.

II. Deus duplicem Creaturam rationalem & divinorum capacem fecit, unam puta spiritualem & invisibilem, Angelos: alteram vero partim corpoream, partim spiritualem, visibilem, & invisibilem, Homines: idque videtur universi hujus perfectio desiderare.

III. An non decuerit Dei sapientiam multiformem, & conveniens fuerit discrimini, quo in ipsa creatione distincti sunt, ut Deus in modo & ratione vitæ æternæ his & illis impartiri, aliter cum his, quam cum illis ageret. videtur sanè.

IV. Dux autem universæ rationes a nobis mente percipi possunt, ut una sit per strictam legis positæ observationem, citra spem veniæ, si transgressio fieret: altera vero per remissionem peccatorum. Quamquam etiam illis, quibuscum stricte & secundum rigorem agere non voluit Deus decreto præemptorio lex,

naturæ ipsorum conveniens fuerit præscribenda, & obedientia citra promissum veniæ postulanda.

V. Imago & similitudo Dei, ad ad quam homo conditus est, partim ad ipsam hominis naturam pertinet, adeo ut sine ea homo nequeat esse homo: partim vero consistit in illis, quæ supernaturalia, cælestia, spiritalia concernunt. Illa sunt Intellectus, Affectus, Voluntas quæ libera est: ista vero agnitio Dei & Divinorum, justitia, sanctitas, &c.

VI. Fides, qua Adamus credidit in Deum non est eadem, quod ad essentiam & objecta adæquata attinet, cum fide, qua idem credidit in Deum post promissionem de semine benedicto, & qua nos credimus Evangelio Christi.

VII. Citra læsionem Dei, Adami, & ipsius veritatis, dici potest, Adamum non accepisse, neque habuisse in primævo statu, potentiam proximam, quidvis intelligendi, credendi, faciendi, quod illi intellectu, creditu, factu, in quovis statu, ad quem vel suo facto, vel Dei dono pervenire potuit, necessarium esse potuit: quanquam potentiam remotam habere debuerit; secus aliquid essentielle ipsi homini increandum fuisset.

VIII. Libertas arbitrii consistit in eo, quod homo positus omnibus requisitis ad volendum vel nolendum, indifferens tamen sit ad volendum vel nolendum, ad volendum hoc ponens, quam illud. Hæc indifferentia tollitur per determinationem præviam, qua voluntas circumscribitur, & determinatur præcisè ad unam, vel alteram partem contradictionis vel contrarietatis: & propterea non consistit illa prædeterminatione

minatio cum libertate voluntatis, quæ non potentiam modo liberam, sed usum liberum postulat in ipso exercitio.

IX. Necessitas interna tam repugnat libertati, quam externa, imo vero externa necessitas ad agendum non necessitat nisi interveniente interna.

X. Adamus, vel habuit, vel paratum habuit sufficientem gratiam, sive habitualem sive assistentem ad obediendum mandato sibi posito, tum symbolico, & ceremoniali, tum morali.

DE DOMINIO DEI IN creaturas, & præcipue in Hominem.

I.

Dominium Dei in creaturas nititur communicatione boni, quod ipsis impartitus est: quod bonum quum infinitum non sit, non est ipsam Dominium quoque infinitum. Dominium autem infinitum est, secundum quod Deo fas sit & liceat Creaturæ mandare, inferre omnia eius opera, uti in omnibus, quæ sua omnipotentia mandare & inferre illi posset, eiusque operam exercere.

II. Non extendit se ergo consuetudine Dominium Dei, ut Creaturam rationalem, æterna morte afficere posset, vel æternæ morti destinare citra ipsius Creaturæ meritum.

III. Falsum ergo, Deum, si quas Creaturas (indefinite præfatis) destinavit & creavit ad exitium citra ullam peccati tanquam causæ meritorie considerationem, tamen inju-

stitiæ accusari non posse, eo quod absolutum jus Domini in illos habeat.

IV. Et falsum, Lumine gloriae nos intellecturos, quo jure possit Deus immeritum damnare: quem admodum lumine gratiæ nunc intelligimus, quo jure Deus salvet immeritos & peccatores, quod tamen per lumen naturæ non capimus.

Luth. de Serv. Arb.

V. Longe, falsus, Hominem teneri in hac voluntate Dei acquiescere, imo vero & Deo gratias agere, quod se fecerit instrumentum gloriæ divinæ, peritiam & potentiam in suo exitio æterno demonstrandæ.

VI. Deum de suo facere posse quicquid vult. at non velle neque posse velle de suo facere quicquid secundum infinitam potentiam & absolutam de suo facere posset.

DE PROVIDENTIA DEI.

I.

Providentia Dei est subordinata Creationi: & propterea necesse est, ut in Creationem non impingat: quod faceret si usum Liberi arbitrii inhiberet in homine, vel concursum suum necessarium illi denegaret, vel ipsum hominem ad alium finem vel exitium dirigeret, quam qui conditioni & statui in quo creatus est, sit consentaneus, hoc est, si sic regat & gubernet hominem ut vitiosus necessario fiat, quo Deus gloriam suam per peccatum eius, tum justitiæ, tum misericordiæ, patefacere possit, juxta Consilium æternum suum.

II. Ad providentiam Dei pertinet agere & permittere: quæ duo confunduntur, quum permissio eo prætextu, quod otiosa esse non possit, in actionem mutatur.

III. Providentia divina non determinat voluntatem liberam ad unam Contradictionis, vel contrarietatis partem, determinatione scilicet præcedente ipsam volitionem actualem: alioquin cum voluntate ipsa concurrens Volitionis ipsius concomitans causa est, & sic voluntatem una cum ipsa Voluntate determinat, actione non prævia, sed simultanea, ut loquuntur.

IV. Permissio Dei, qua permittit aliquem labi in peccatum, non recte definitur gratiæ divinæ substractio, qua Deus (dum voluntatis suæ decreta per creaturas racionales exsequitur) aut voluntatem suam, qua illud opus fieri vult Creaturæ non patefacit, aut voluntatem eius ad obtemperandum in ea actione divinæ voluntati non flectit.

DE PRÆDESTINATIONE in statu primævo considerata.

I.

DEum ex Hominibus consideratis in puris naturalibus (vel citra supernaturalia, vel cum supernaturalibus) constituisse singulares homines quosdam decreto electionis ad supernaturalem felicitatem evehere, alios vero in natura relinquere, verum non est.

II. Et perperam dicitur, Ad rationem universi pertinere, ut aliqui homines à dextris, aliqui à sinistris

collocentur, quemadmodum ratio Architectonica postulat, ut nonnulli lapides in sinistro, alii in dextro latere collocentur domus ædificandæ.

III. Permissio, qua Deus permittit, ut aliqui à sine supernaturali aberrent, male isti Prædestinationi subordinatur: pertinet enim ad providentiam, Creaturam rationalem, suæ naturæ convenienter, ad supernaturalem felicitatem deducere.

IV. Permissio etiam, qua Deus permittit primos homines in peccatum labi, perperam isti Prædestinationi subordinata esse dicitur.

DE PECCATI CAUSA universæ.

I.

Quanquam peccatum non nisi à creatura rationali patrari possit, & propterea eo ipso peccatum esse desinat, si Deo adscribatur eius causa, tamen quadruplici argumento videtur nostris Doctoribus impingi posse, quod ex ipsorum doctrina sequatur, Deum Autorem esse Peccati.

II. Ratio prima, Quia docent Deum præcise statuisse (citra peccati prævisionem) gloriam suam per justitiam punitivam, & misericordiam in nonnullorum salute, & aliorum damnatione declarare: vel ut alii, Deum statuisse gloriam suam illustrare, per gratiæ salutiferæ, sapientiæ, iræ, potentiæ & potestatis liberrimæ demonstrationem, in nonnullorum singularium hominum salute, & aliorum damnatione æterna, quod sine peccati in mundum

dum ingressu fieri nequit, neque factum est.

III. Ratio secunda: Quia docent, Deum ut ad illum summum & postremum finem pervenire possit, ordinasse, ut homo peccaret & vitiosus fieret, quo viam sibi Deus patefaciat exsequendo isti decreto.

IV. Ratio tertia: Quia docent, Deum homini gratiam ad vitandum peccatum necessariam & sufficientem, vel denegasse, vel subtraxisse antequam peccaret: quod tantundem est, atqui si homini legem potuisset, ipsi simpliciter, secundum naturam ipsam præstitum impossibilem.

V. Ratio quarta: Quia tribuunt Deo nonnullas actiones, partim externas, partim mediatas, partim immediatas, quibus positus non potuit non peccare necessitate consequentis, & rem ipsam antecedente, quæ libertatem omnino tollit, citraquam tamen homo peccati perpetrati reus censeri nequit.

VI. Ratio quinta: Addi possunt eiusmodi testimonia, ubi expressis verbis dicunt Reprobos peccandi necessitatem evadere non posse: præsertim quum ex Dei ordinatione injiciatur huiusmodi necessitas, & similia.

DE LAPSV ADAMI.

Adam potuit perstare in bono, & non peccare, idque actu ipso, ratione eventus, non tantum potentia, propter Decretum aliquod, Dei præcedens, in actum non deducenda, aut potius impossibile ut in actum

perduceret, per ipsum præcedens decretum.

II. Adam libere & voluntarie peccavit citra ullam necessitatem vel internam vel externam.

III. Adam non est lapsus ex decreto Dei, non ex ordinatione, non ex desertione, sed ex pura pura permissione Dei, quæ nulli vel ad salutem vel ad mortem Prædestinationi subordinatur, sed ad providentiam pertinet, quatenus illa contra Prædestinationem distinguitur.

IV. Adam non est lapsus necessario, neque decreti, neque ordinationis, neque desertionis, neque permissionis respectu. unde constat, quid iudicii de eiusmodi dictis fieri debeat.

V. Fateor sane in hanc, qua illi Calvin. lib. 3. Inst. cap. 23. gati sunt, conditionis miseriam, Dei voluntate decidisse universos filios Adæ, &c.

VI. Disertis verbis hoc exstare negant decretum fuisse à Deo, ut sua desertione periret Adam.

VII. Deus præscivit, quem exitum esset habiturus homo, quia decreto suo sic ordinavit.

VIII. Deus non modo casum primi hominis prævidit, sed arbitrio quoque suo dispensavit.

DE PECCATO

Originis.

I.

Peccatum originis non est illud actuale peccatum, quo Adam legem de arbore scientiæ boni & mali transgressus est, & propter quod nos omnes peccatores constituti sumus, & rei facti condemnationis & Mortis.

II. An peccatum originis sit tantum carentia iustitiæ originalis, & sanctimoniam primæ cum inclinatione ad peccandum, quæ & antea in homine fuit, licet non ita vehemens, æquè & inordinata ut nunc est, propter amissum favorem Dei, maledictionem eiusdem, & amissionem eius boni, quo in ordinem redigebatur: An vero contrarius quidam habitus iustitiæ & sanctimoniam infusus (vel ingressus acquisitus) post peccatum perpetratum.

III. An peccatum originis Homines faciat reos iræ Dei, quum iam ante propter peccatum actuale Adami peccatores constituti sint, & rei damnationis facti.

IV. Adamus consideratus in hoc statu, post peccatum, & ante restitutionem, non fuit obligatus ad pœnam & obedientiam simul, sed tantum ad pœnam,

DE PRÆDESTINATIONE

Hominis, partim in statu primæ, partim in lapsu considerati.

I.

*Treatise of Puff.
l. 2. de Præd.*

Perperam dicitur de Prædestinationis (ut Reprobationi opponitur) materiam esse hominem communiter, seu absolute, si præordinatio finis respiciatur: si vero mediocrum ad finem esse hominem, à se & in se periturum & reum in Adamo.

II. Æque malè Reprobationem aliam esse passivam seu negativam, aliam affirmativam, seu activam: illam esse ante omnes res, & causas in rebus, aut à rebus existuras, præ-

cognitas aut consideratas, actum esse respectivum peccati, & Prædamnationem dici.

III. Dispiciatur quomodo isti doctrinæ convenienter dicantur hæc sequentia: Impulsiva causa Prædestinationis illius est benevolus affectus voluntatis Dei in Christo & Prædestinatio est actus Dei æternus, quo statuit aliquas creaturas gratiæ & gloriæ suæ participes facere in Christo.

IV. Inulse dicitur, Iustam desertionem Dei, quæ gratiam homini Reprobato non confert, & quæ ad Prædestinationem eiusque executionem pertinet, esse explorationis. Et hoc ipsum cum ante dictis conciliari nequit.

DE PRÆDESTINATIONE post lapsum considerata.

I.

AN Deus ex humano genere lapsus, seu massa corruptionis & perditionis, nonnullos singulares præcise elegerit ad vitam, & alios præcise reprobavit ad mortem, citra ullam alterius boni, vel mali considerationem: quod ex decreto iusto, tum gratiofo, tum severo sit conditio requisita in objecto quod Deus electurus vel salvaturus vel reprobaturus & damnaturus est.

II. An ullus homo propter solum peccatum Adami damnetur morte æterna.

III. An sic electi salventur necessario propter efficacitatem gratiæ, quæ ipsis destinata est tantum ut non possint non illi assentiri, utpote quæ est irresistibilis, &

IV. An sic reprobandi damnentur neces-

necessario, propterea quod aut nulla illis destinata sit gratia, aut non sufficiens, ut illi assentiri, & credere possint.

V. An potius juxta *Augustinum* sic electi certo salvantur, propterea quod Deus decreverit gratiam illis adhibere prout congruum novit ut illi persuadeantur & salventur; quamquam si interna gratiæ efficacitas spectetur possint per illam non promoveri, &

VI. An sic Reprobati certo damnentur, propterea quod Deus illis non applicat gratiam prout congruam novit: quamquam interea gratia sufficienti sic afficiantur, ut possint assentiri & salvari.

DE DECRETIS DEI salutem Hominum peccatorum concernentibus ex proprio sensu.

I.

Primum decretum de salvandis hominibus peccatoribus est, quo statuit Deus Filium suum Iesum Christum constituere Salvatorem, Mediatorem, Redemptorem, Sacerdotem, & qui peccata expiet, & Salutem amissam merito obedientiæ suæ recuperet, & dispensez efficacia sua.

II. Secundum decretum est, quo Deus statuit Resipiscentes & Fideles in gratiam recipere, eoque perseverantes salvare in Christo, propter Christum, & per Christum. Impoenitentes vero & incredulos sub peccato, & ira relinquere, & condemnare tanquam à Christo alienos.

III. Tertium Decretum est, quo statuit Deus media ad Resipiscentiam & Fidem necessaria, sufficientia, & efficacia administrare. Et hæc administratio dirigitur juxta sapientiam Dei, qua novit quid misericordiam & severitatem deceat: & juxta eiusdem justitiam, qua sapientiæ sequi & exsequi paratus est.

IV. Hinc sequitur quartum decretum de hisce singularibus personis salvandis & illis damnandis: quod nititur præscientia, & prævisione Dei, qua ab æterno prænovit quinam essent per talem administrationem gratiæ prævenientis auxilio credituri, & subsequenti perseveraturi, qui vero non credituri & non perseveraturi.

V. Hinc dicitur Deus nosse qui sint sui, & huius certus est numerus tum salvandorum tum damnandorum, & quod & qui, id est, ut loquantur & materialiter, & formaliter.

VI. Illud secundum decretum est Prædestinatio ad salutem, quæ est Fundamentum Christianismi, salutis & certitudinis de salute, Materia Evangelii, Summa Apostolicæ doctrinæ.

VII. Illa vero Prædestinatio, qua Deus dicitur decrevisse creaturas singulares personas salvare, & fide donare, neque fundamentum Christianismi est, neque salutis, neque certitudinis de salute.

DE CHRISTO.

I.

AN peccato in mundum ingresso, non fuerit aliud remedium expiandi peccatum, seu satisfaciendi Deo, quam per mortem Filii Dei.

II. An humana natura in Christo quippiam habeat a *λόγῳ* immediate (id est citra interventum Spiritus Sancti) quam solam substantiam.

III. An sancta Christi ex Spiritu Sancto conceptio, & ex virgine Maria natiuitas horum tendat, ut nature nostræ corruptio tegatur, ne in conspectum Dei veniat.

IV. An sancta Christi vita, in qua omnem iustitiam iuxta præscriptum legis moralis de Charitate Dei, & Proximi implevit, horum tantum faciat, ut Christus sit Sacerdos purus & innocens, & victima incontaminata: an vero etiam ut illa iustitia, nostra coram Deo sit iustitia, & hac ratione pro nobis, id est, nomine nostro, vice nostra, ab ipso præstita.

V. An quæ Christus passus est antequam ante tribunal Pilati statueretur, concurrant cum iis, quæ postea passus est, ad peccatorum purgationem, redemptionem, expiationem, reconciliationem cum Deo.

VI. An oblatio, qua Christus se patri obtulit victimam pro peccato, ita facta sit in cruce, ut Christus se ipsum & sanguinem suum Patri in cælo non obtulerit.

VII. An oblatio, qua Christus se Patri suo in cælis sanguine proprio adpersum præsentat, non sit actio perpetua & continua, cui intercessio innitur.

VIII. An redemptio sanguine Christi parta, non sit omnium singularium hominum communis, secundum amorem & dilectionem Dei, qua Mundo Filium suum dedit: quanquam iuxta decretum præemptorium de solis Fidelibus

salvandis, ad nonnullos tantum pertineat.

DE VOCATIONE PECCATORUM ad communio- nem cum Christo, & participationem bonorum ipsum.

I.

Homo peccator habet post peccatum perpetratum eam legis notitiam, quæ sufficit illi accusando, convincendo, & condemnando: caque ipsa notitia potest Deo vocanti illum ad Christum, servire, ut eum ad poenitentiam, & Christum confugere compellat per eandem.

II. Homo irrogenitus potest plura opera mala externa omittere quam omittit, & plura opera externa, mandata a Deo, præstare, quam præstat, id est, locomotivam aliter & melius regere, quam regit: quanquam si id faceret, nihil eo ipso mereretur.

III. Vocationis distributio in internam, & externam, non est distributio generis in species, sive totus in partes.

IV. Vocatio interna contingit etiam iis, qui non assentiuntur vocationi.

V. Omnes irrogeniti habent liberum arbitrium, & potentiam Spiritui Sancto resistendi, gratiam Dei oblatam repudiandi, consilium Dei adversus se contemnendi, Evangelium gratiæ repudiandi, ei qui cor pulsat non aperiendo, idque actu ipso possunt facere, citra discrimen
ullum

ullum Electorum , & Reproborum.

VI. Quoscunque Deus vocat, illos serio vocat, voluntate desiderante illorum Resipiscentiam & salutem: neque est ulla Dei de illis vel circa illos, quos vocat uniformiter consideratos volitio, isti voluntati vel affirmativè, vel negativè contraria.

VII. Deus non tenetur omnes modos possibiles sibi usurpare ad omnium salvationem: officio suo functus est, quando vel unum, vel plures usurpavit ad salvandum.

VIII. Vocationi Divinæ, quum primum sit, & repulsa non est, finis non est, neque proximus, neque à Deo intentus, ut homo reddatur inexcusabilis.

IX. Doctrina quæ horum tantum patet, ut reddat auditores inexcusabiles, non potest reddere inexcusabiles, neque jure, neque efficacia.

X. Ius Dei, quo potest postulare fidem in Christum, ab iis, qui potentiam credendi in eum non habent, & quibus gratiam ad credendum necessariam & sufficientem dare recusat, citra meritum ob gratiam repulsam, non nititur eo, quod Deus dederit in Adamo, in primævo statu, & in eo omnibus hominibus potentiam credendi in Christum.

XI. Ius Dei quo potest condemnare eos, qui repudiant Evangelium gratiæ, & quo actu ipso condemnat immorigeros, non nititur eo, quod potentiam credendi in Adamo acceptam sua culpa amiserint.

XI I. Necessario ponenda est gratia sufficiens, quæ tamen effectum non sortitur culpa eius cui

contingit: secus justitia Dei in condemnatione infidelium defendi non potest.

XIII. Efficacitas gratiæ salutaris non consistit cum omnipotente actione Dei, qua sic agit intus in mente & in corde hominis, ut cui illa actio imprimatur ille non possit non assentiri Deo vocanti, seu quod idem est, gratia est non vis irresistibilis.

XIV. An gratia efficax, & sufficiens rectè distinguantur, secundum vocationem congruam, & non congruam: ut efficax illa dicatur, qua utitur Deus secundum propositum præcise salvandi singularem aliquem hominem, prout novit congruum ut ille moveatur, & persuadeatur ut obtemperet; Sufficiens vero illa dicatur, qua utitur non ex proposito tali, quanquam ex amore generali erga omnes homines illa afficiat nonnullos, quorum tamen peremptorio decreto statuit non misereri.

XV. Efficacitas, quæ distincta est ab efficientia ipsa, à sufficientia differre non videtur.

XVI. Qui vocationi Dei obtemperant, illi libere assentiuntur gratiæ, ab ea tamen excitati, impulsivi, tracti, adjuti & eo ipso momento quo assentiuntur, poterant non assentiri.

XVII. Homo se habet in initio conversionis suæ merè passive, id est, quanquam actione vitali, id est sensu percipiat gratiam vocantem, tamen non potest non illam accipere, & sentire, at ubi sentit gratiam mentem & cor afficientem, libere assentitur, ita ut possit non assentiri.

DE POENITENTIA.

I.

DOctrina de pœnitentia non est legalis, sed Euangelica, id est, non ad Legem, sed ad Euangelium pertinet: quanquam Lex ad pœnitentiam sollicitet & impellat.

II. Agnitio peccatorum, dolor ob peccatum, desiderium liberationis, cum proposito vitandi peccatum, Deo grata sunt tanquam conversionis initialia.

III. Non sunt propriè loquendo ipsa carnis seu peccati inhabitantis mortificatio, sed necessario præcedanea.

IV. Pœnitentia fide in Christum prior est: posterior vero illa Fide qua creditur, Deum velle pœnitentem in gratiam recipere.

V. An pœnitentia Iudæ rectè legalis dicatur.

VI. An Pœnitentia seu respiciencia Tyrriorum & Sidoniorum de qua Christus *Matth. 11.* simulata & ficta, an vera fuisset.

DE FIDE.

I.

Fides Iustificans non est, qua quis credit sibi propter Christum remissa esse peccata: illa enim fides sequitur ipsam justificationem seu remissionem peccatorum, quæ est effectus Fidei iustificantis.

II. Fides iustificans non est qua quis credit se electum esse.

III. Omnes homines non tenentur credere se electos esse.

IV. Noticia & Fides qua quis

scit & credit se credere, natura prior est ea scientia & fide, qua quis scit & credit se electum esse.

V. Vnde iudicium fieri potest, de eo quod aliquando dicitur, fidelem & electum teneri credere se electum esse.

VI. Fides iustificans est qua creditur in Iesum Christum, tanquam in Salvatorem Credentium universe & singulorum, etiam ipsius qui credit & per Christum in Deum iustificantem impium.

VII. Fides Euangelica & salvi-
ficans tantæ est excellentiæ, ut excedat totam naturam hominis, & omnem eius intellectum etiam Adami in statu integritatis constituti.

VIII. Deus non potest iure Fidem in Christum postulare ab eo quem voluntate absoluta, sive citra ullius peccati considerationem, sive ut in Adamo Lapsum reprobavit: ideo quod Christum ipsi prodesse noluit, seu potius ut Christus illi non prodesset voluit.

IX. Fides est donum Dei gratuitum & gratuitum, datum secundum administrationem mediolorum ad finem necessariorum ducentem, hoc est, quam postulat iustitia Dei vel in partem misericordiæ vel severitatis, non datum secundum præcisam voluntatem salvandi singulares aliquot homines. Est enim conditio in objecto salvando requisita, & prius quidem conditio quam medium ad salutem obtinendum.

X. Fides salvifica est Electorum Dei, non est omnium, perverforum, & sceleratorum hominum, non repellentium sermonem gratiæ, & vitam æternam se indignos iudicantium, non Spiritui Sancto resistentium, non consilium Dei adversus se spernen-

spernentium, neque eorum qui non sunt ordinati ad vitam æternam. Nemo credit in Christum nisi qui antea per prævenientem gratiam dispositus & paratus est vitam æternam accipere, ea conditione qua Deus eam dare vult, juxta id *Ioan. 7.* Si quis voluerit eius voluntatem exequi, cognoscat de doctrina utrum ex Deo sit, an ego ex me ipso loquar.

DE REGENERATIONE & Regeneratis.

I.

Regenerationis, quæ in hac vita fit per Spiritus Christi subiectum proximum, est mens & affectus hominis, seu voluntas secundum modum naturæ considerata: non voluntas secundum modum libertatis considerata: non corpus hominis, quanquam homo per mentem & affectum Regeneratione renovatus, actu bene velit, & per instrumenta corporea bene operetur.

II. Quanquam regeneratio non uno momento, sed certis gradibus & intervallis perficiatur, tamen si mulatque secundum essentiam, hoc est, per renovationem mentis & affectuum perfecta est, hominem facit spiritualem, potentem, ad peccato per gratiam Dei assistentem resistendum: unde etiam à prædominante in eo spiritu spiritualis dicitur non carnalis, quanquam adhuc habet in se carnem contra spiritum concupiscentem: dicuntur enim illa oppositè carnalis & spiritualis, & secundum partem potiore & prædominantem.

III. Regeniti possunt plus veri & Deo placentis Boni præstare quam præstant, & mali omittere quam omittunt: ideoque si non præstant & omittunt quod debent, id non ulli Dei decreto aut gratiæ inefficacitati, sed ipsorum regenitorum negligentia tribuendum est.

IV. Qui dicit regenitos posse per Christi gratiam Legem perfecte præstare in hac vita, ille non Pelagianus est, neque gratiæ Dei facit injuriam, neque justificationem ex operibus stabilit,

V. Regeniti possunt ex proposito, & contra conscientiam peccare, & conscientiam suam sic per peccatum vastare, ut ab ea nihil audiant, nisi condemnationis sententiam.

VI. Regeniti possunt peccatis suis Spiritum Sanctum contristare, adeo ut ille ad tempus usque, dum ad pœnitentiam se reduci parantur, vim & efficaciam suam in illis non exerat.

VII. Regeniti nonnulli sic peccant, sic vastant conscientiam, sic Spiritum Sanctum contristant.

VIII. Si David eo momento quo peccarat in Uriam per adulterium & homicidium mortuus fuisset, fuisset condemnatus ad æternam mortem.

IX Peccata regenitorum & electorum Dei vere odit Deus, & quidem tanto magis, quanto qui peccant plura a Deo acceperunt beneficia, & majorem vim resistendi peccato.

X. Distinctiones istæ, quibus dicitur homo peccare plena, aut non plena voluntate, vastare conscientiam penitus, aut non penitus sed ex parte, peccare secundum partem

Ffffff

irrege-

irregentam, eo sensu quo à non nullis usurpantur, sunt noxiæ pietati, & bonis moribus.

DE PERSEVERANTIA Sanctorum.

I.

AN verè Fideles possint excidere totaliter & finaliter.

An reipsa nonnulli à fide totaliter & finaliter excidant.

III. Sententia quæ negat verè Fideles & Regentos vel excidere posse vel reipsa excidere a fide totaliter & finaliter numquam fuit ab Ecclesia, ab ipsis Apostolorum temporibus ad hæc nostra secula pro Catholica habita, neque quæ contrarium affirmat pro hæretica æstimata, imo vero affirmans semper plures in Christo adscipulatores habuit quam negans.

DE CERTITVDINE salutis.

I.

AN quis Fidelis certus esse possit se a Fide non defecturum citra specialem revelationem.

II. An Fideles credere teneantur se a fide non defecturos.

III. Affirmatio utriusque quæstionis nunquam pro Catholico dogmate habita fuit in Ecclesia Christi: nunquam etiam negatio utriusque istius quæstionis hæresis iudicata est ab Ecclesia Catholica.

IV. Persuasio, qua quis fidelis sibi certo persuadet se a fide deficere non posse, saltem se non defecturum a

fide, non tam solatio servit adversus desperationem seu dubitationem Fidei & Spei adversam, quam securitati ingenerandæ, quæ saluberrimo timori, quo salutem nostram operari iubemur, & qui in hinc tationum loco magnopere est necessarius, directe adversatur.

V. Qui existimat se fide deficere posse, ideoque metuit ne deficiat, neque destituitur solatio necessario, neque propterea animi anxietate torquetur. Sufficit enim solatio præstando, & anxietati excludendæ scire se nulla vi Satanæ, Peccati & Mundi, nullaque carnis propriæ afflictione aut imbecillitate a fide defecturum, nisi ipse ultro volens tentationi cedat & salutem ex conscientia operari negligat.

DE JUSTIFICATIO- ne Hominis peccatoris, sed fidelis coram Deo.

I.

AN iustitiæ Dei non potuerit satisfieri nisi Legi satisfieret.

II. An idem sit iustitiæ Dei in Christo satisfactum esse, & Legi per Christum esse satisfactum.

III. An iustitia Legalis & Evangelii essentia differant, an vero eadem sit utriusque essentia, id est, materia, obedientia Deo præstita, & forma universalis, conformitas cum Lege necessaria.

IV. An iustitiæ Christi, qua iusti constituantur Fideles tres sint partes: Prima, Sanctitas naturæ Christi quæ iustitia habitualis dicitur. 2. Perfectiones, quas nostra causa

causa ab infantia ad mortem sustinuit, quæ obedientia passiva seu mortis dicitur. 3. Legalis moralis (adde & ceremonialis) per totam vitam usque ad mortem perfectissima, imo plus quam perfecta impletio, quæ obedientia activa seu vitæ dicitur.

V. An actus obedientiæ a Christo præstitæ, qua justificamur, non fuerunt ipsi impositi secundum peculiare mandatum Patris & peculiare pactum a Patre cum ipso initum, quo illos actus obedientiæ præscripsit & stipulatus est, addita promissione, fore ut æternam redemptionem iis acquireret, & semen videret, quod ista obedientia per scientiam sui, id est fidem in se justificaret.

VI. Ad quod minus Christi, actus isti obedientiæ pertineant.

VII. An justitia Christi sit justitia Fidelis seu Electi antequam Deus illi ipsam imputet.

VIII. An Deus illam ipsi imputet antequam per fidem justificet.

IX. Vel quod idem est, An objectum circa quod Deus versatur justificando, sit Electus, in se quidem injustus, at in Christo capite suo justus: ita ut justum illum judicet, quia jam in Christo justus sit, id est, quia in fideiussore & Capite suo pœnam luerit sibi debitam, vel obedientiam præstitit a se debitam.

X. Vel, An Electus in Christo pœnam luerit & obedientiam præstitit re ipsa, an vero æstimatione Divina tantum, & an æstimatione Divina, qua fuisse & præstitisse æstimatur, sit actus præcedens justificationem.

XI. An actus acceptationis, quo

Deus obedientiam Filii sui acceptarit non præcedat oblationem, qua Filium suum in justitiam offert per Euangelium.

XII. An acceptata justitiæ Christi imputatio sit ipsa justificatio, an justificationi præcedanea.

XIII. An actus apprehensionis, quo fides Christum, eiusque justitiam, vel Christum in justitiam apprehendit, non sit prior justificatione ipsa.

XIV. Si actus ille prior sit justificatione, quomodo fides sit instrumentalis causa justificationis nostræ, hoc est, simul instrumentalis causa apprehensionis præcedentiæ justificationi, & justificationis ipsius succedentiæ isti apprehensionis. Vel,

XV. An non fides prius apprehendat Christum oblatum in justitiam, quam fides imputetur in justitiam.

XVI. In hoc enunciato, Fides imputatur credenti in justitiam, an vox Fidei proprie sit accipienda pro actu instrumentali, quo Christus in justitiam apprehensus est: an improprie, id est, metonymice pro ipso objecto quod Fides apprehendit.

XVII. An hæc phrasis, Fides accipitur relative, instrumentaliter, idem sit cum hac, Fidei voce significatur metonymice ipsum Fidei objectum. Vel,

XVIII. An idem sit, Fide justificamur correlative, & quæ illa est instrumentalis actio, qua Christum in justitiam apprehendimus, & obedientia seu justitia justificamur.

XIX. An recte dici possit justitia Christi gratuite imputari in justitiam, vel gratuite haberi pro justitia.

XX. An non quum sic dicit Apostolus, Fides imputatur in iustitiam, intelligendum id sit de imputatione, quæ fit secundum gratiam, & non secundum debitum.

XXI. An id cuius participes sumus per Fidem seu Fide effectum instrumentale Fidei dici possit.

XXII. An quum Deus decreverit neminem ex gratia & misericordia iustificare, nisi credentem in Christum, ideoque per Euangelii prædicationem Fidem in Christum postulet ab eo, qui iustificari desiderat, non possit dici, Deum secundum Euangelium gratiose iudicantem versari circa fidem, tanquam circa conditionem requisitam & præstitam ab eo, qui coram throno gratiæ iudicandus & iustificandus comparer.

XXIII. Quod si dici id possit, quod crimen sit dicere, Fidem per gratuitam & gratiosam acceptationem pro iustitia haberi propter obedientiam Christi.

XXIV. An recte dicatur, Si perfecta essent hominum renatorum opera, possent iis iustificari, tanquam multa mala opera patrarint, quum remissionem illorum obtineant.

DE OPERIBVS-BONIS fidelium.

I.

AN de bonis operibus fidelium vere dicatur, immunda esse instar panni memstruati, eisque competat dictum illud Esai. 64. Omnes iustitiæ nostræ, &c.

II. Quo sensu recte dicatur, Fi-

deles in quovis opere bono peccare mortaliter.

III. An opera bona fidelium in iudicium Dei veniant, quatenus sunt Fidei testimonia tantum: an etiam quatenus à Deo præscripta & mercedis promissione sancita & decorata, quanquam merces iis non detur nisi ex gratia, misericordia iuncta, & propter Christum, quem Deus constituit & proposuit propitiatorium per fidem, in sanguine ipsius ideoque & cum intuitu ad fidem in Christum.

DE ORATIONE.

I.

AN oratio seu invocatio Dei tantum habeat rationem cultus Deo præstandi ad honorem illius: an etiam medii necessarii ad impetrandum id quod petitur, & quidem medii quod Deus prævidit usurpatum iri antequam præcise decerneret bonum illud dare postulanti.

II. An fides, qua precandum est, ea sit, qua orans certo credit se adepturum esse id quod petit: an vero qua certo persuasus est se petere juxta voluntatem Dei, & adepturum quod petit, siquidem Deus novit conducere suæ gloriæ & saluti petentis.

DE INFANTIBVS FIDELIUM quando ad Baptismum offeruntur.

I.

AN Fidelium libri, quum ad Baptismum offeruntur, considerantur

rantur ut Filii iræ, an ut filii Dei & gratiæ: & si utroque modo, an respectus ille sit secundum idem tempus, an secundum diversa tempora.

DE COENA DOMINI.

I.

AN proximus & maxime proprius ideoque immediatus finis Cœnæ Dominicæ, tum qua institutus est, tum qua usurpatur non sit memoria seu commemoratio vel annuntiatio mortis Domini, & quidem cum gratiarum actione, pro eo quod Deus Filium suum pro nobis in mortem dedit, eiusque carnem edendam & sanguinem bibendum dedit per fidem in illum.

DE MAGISTRATU.

I.

Magistratum summum non recte dici Politicum aut Secularem, quia illæ voces Ecclesiasticæ & Spirituali Potestati opponuntur.

II. Penes Magistratum summum esse *αὐτοκρατορικὴν*, sub Deo tamen potestatem curandi, gubernandi subditos, quoad animalem & spiritualem vitam.

III. Religionis curam à Deo summo Magistratui esse commissam magis quam Sacerdotibus & Ecclesiasticis Personis.

IV. Penes Magistratum esse Leges de Politia & Ecclesiastica condere, non tamen nisi rogatis iis &

consultis, qui rerum spiritualium sunt peritissimi, & peculiariter Ecclesiæ docendæ destinati.

V. Magistratus officium esse Ministerium Ecclesiasticum conservare & tueri. Verbi Ministros præcunte legitimo presbiterii examine præficere, ut officium faciant curare, rationemque administrationis poscere, negligentes monere & incitare, qui bene præsunt præmio afficere, pertinaciter negligentes aut scandalum Ecclesiæ ponentes removere.

VI. Etiam Concilia sive Universalia, sive Nationalia, sive Provincialia convocare, autoritate sua moderari vel per se, vel per deputatos ad istud munus idoneos.

VII. An utile sit Conventibus seu Comitibus Ecclesiasticis illos præficere quorum interest, ut res Religionis & Ecclesiasticæ potius hoc quam illo modo habeant.

VIII. Ad hæc munera obeunda necesse esse ut Magistratus intelligat ea religionis mysteria, quæ ad salutem hominum absolute sunt necessaria: non enim potest hac parte alienæ conscientiæ inniti ac fidere.

IX. Magistratum Christianum in Conciliis Ecclesiasticis quibus interest, & præesse, & sententiam decisivam, & definitivam pronuntiare, seu jus decisivæ & definitivæ sententiæ dicendæ habere.

DE ECCLESIA ROMANA.

I.

AN sit discrimen faciendum inter Curiam Romanam, id est Pontificem,

Pontificem Romanum, Cardinales & alios juratos ipsi asseclas & satelites regni ipsius, & Ecclesiam quæ Romana dicitur.

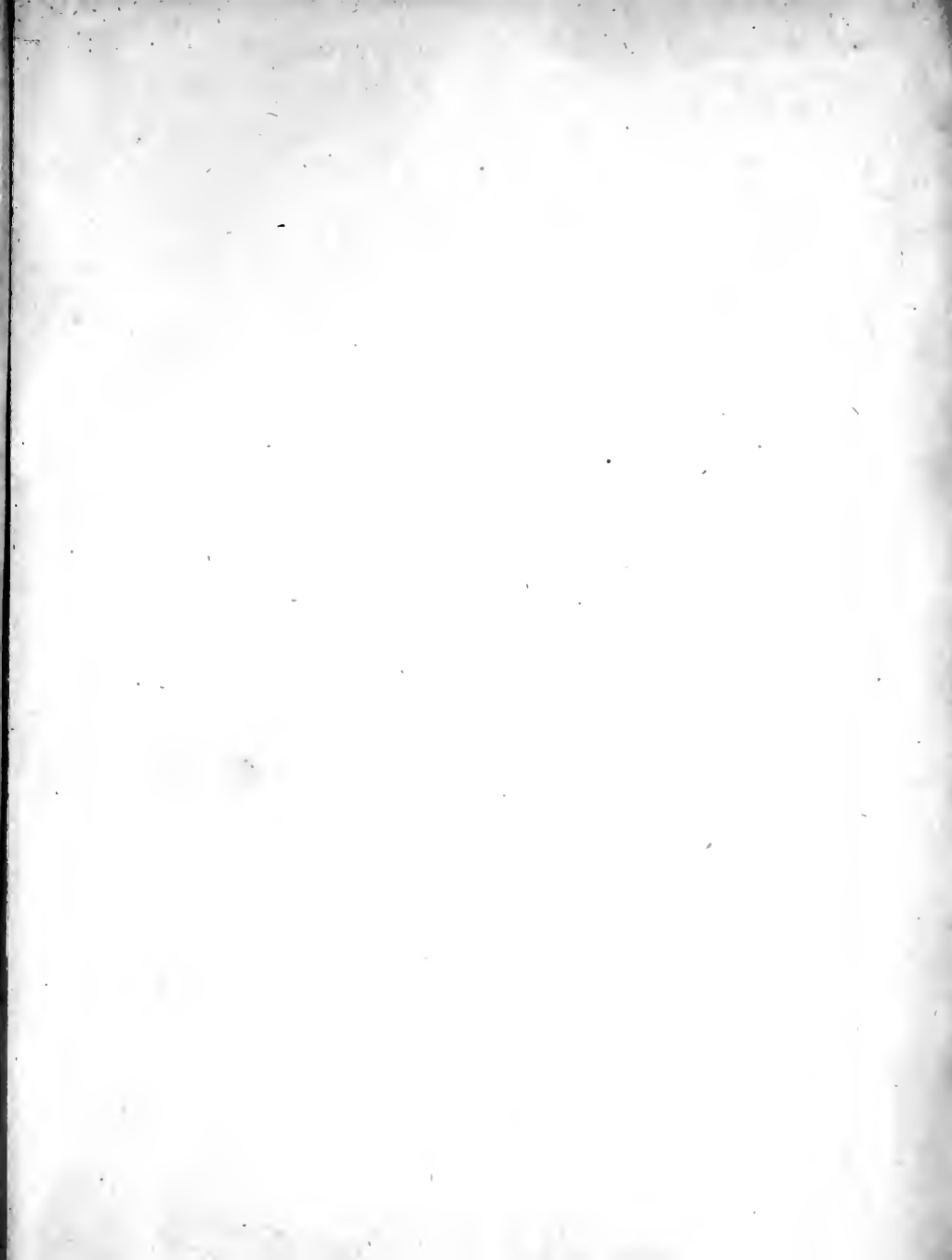
II. An populus illi qui à Pontifice Romano deceptus, illum pro successore Petri & Capite Ecclesie

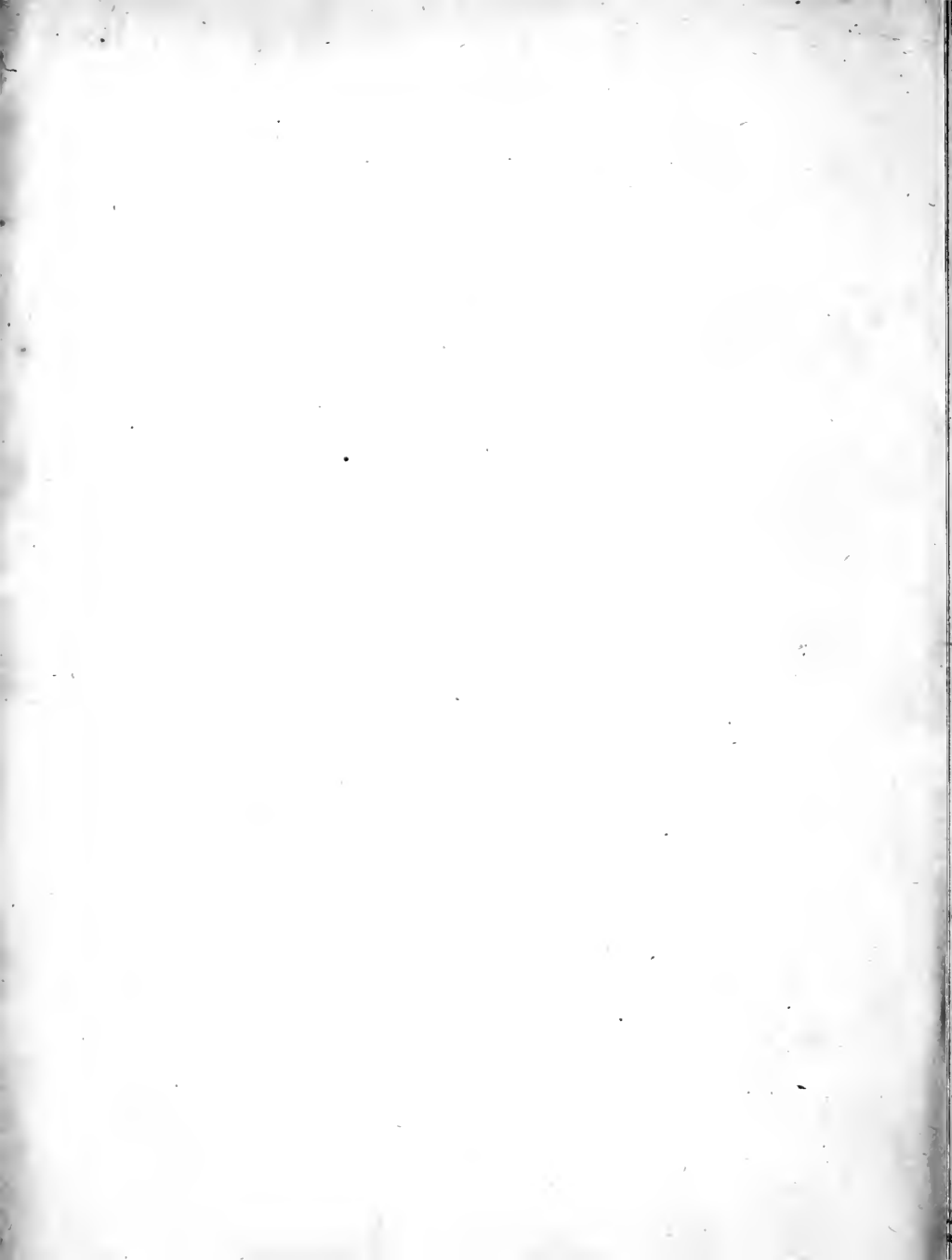
habet, nullo modo Ecclesia Christi dici possit. Sive,

III. An Deus isti populo libellum repudii miserit, ita ut illum pro suo prorsus non agnoscat, non magis quam *Mahumetanos*, aut *Indeos*.

F I N I S.

1302

abr.
11

